GLOSSARIUM COMPARATIVUM
LINGUAE SANSCRITAE.

GLOSSARIUM COMPARATIVUM

LINGUAE SANSCRITAE

IN QUO

OMNES SANSCRITAE RADICES ET VOCABULA USITATISSIMA EXPLICANTUR ET CUM VOCABULIS GRAECIS, LATINIS, GERMANICIS, LITUANICIS, SLAVICIS, CELTICIS COMPARANTUR

A

FRANCISCO BOPP.

EDITIO TERTIA,

IN QUA

VOCABULA SANSCRITA ACCENTU NOTATA SUNT LATINISQUE LITTERIS TRANSCRIPTA.

ADIECTI SUNT INDICES.

BEROLINI
PROSTAT IN LIBRARIA DÜMMLERIANA
(HARRWITZ ET GOSSMANN)
MDCCCLXVII.

PRAEFATIO.

Continentur hoc libro omnes linguae sanscritae radices et vocabula usitatissima cum verbis graecis, latinis, germanicis, lituanicis, slavicis, celticis comparata, et, quantum fieri potuit, librorum sanscritorum locis illustrata. Plurimae tamen radices apud auctores hactenus nondum repertae sunt, nonnullae tantum in dialecto Vêdicâ occurrunt, aliae cognatis linguis confirmantur. Ita obsoleta radix स्तिघ् *stig'*, cui ascendendi notionem attribuunt grammatici, nostro *steigen*, graeco *στείχω*, *ἔστιχον*, russico *stignu* assequor (= स्तिघ्नोमि *stig'nômi*), lituanico *staigiō-s* festino, hibernico *staighre* gradus approbatur.

Multae quae a grammaticis Indicis inter radices receptae sunt formae non verae sunt radices, sed verborum denominativorum themata, ut e.c. कुमार् *kumâr*, कर्त्र् *kartr*, मन्त्र् *mantr*, स्तोम् *stôm*; nonnullae syllabam reduplicativam continent, sicut e. c. जक्ष् *gakś*, quod ortum est e घस् *g'as* ejecto अ *a*, जागृ *gâgr* e गृ *gr* vel potius गर् *gar* (gr. *ἐγείρω*). Omnes enim, quae ex indigenorum grammaticorum sententiâ in ऋ *r* vocalem desinunt radices, re verâ exeunt in अर् *ar*, quod in debilioribus formis in ऋ *r* corripitur, in fortioribus retinetur, ideo e. c. कृत *krtá*, कृत्वा *krtvâ'*, कर्तुम् *kártum* a कृ *kr*, i. e. कर् *kar*. Etiam litterâ ॠ *r̂* terminatae radices vere desinunt in अर् *ar*, quod in fortioribus formis aut conservant, aut in आर् *âr* producunt, in debilioribus autem in इर् *ir*, ante duas consonantes in ईर् *îr*, vel vi euphonicâ antecedentis labialis in उर् *ur*, ऊर् *ûr* immutant; ideo e. c. किरामि *kirâ'mi*, चकर *ćakára*, चकार *ćakâ'ra*, कीर्ये *kîryê'*, कीर्ण *kîrṇá*, a कॄ *kr̂*, i. e. कर् *kar*; पिपर्मि *píparmi*, पुरु *purú*, पूर्ये *pûryê'*, पूर्ण *pûrṇá*, a पॄ *pr̂*, i. e. पर् *par*. Verba nonae classis earum, quibus grammatici vocalem ॠ *r̂* attribuunt, radicum, syllabam अर् *ar* in temporibus specialibus corripiunt in ऋ *r*, e. c. जृणामि *grṇâ'mi* a जॄ *gr̂*, i. e. जर् *gar*. Quam hac de re in libro „Vocalismus" inscripto (p. 177-193) fusius exposui, sendicâque europaeicisque cognatis linguis comprobare studui

sententiam, confirmatam quoque video priscorum Persarum linguâ, quae syllabam *ar* integram retinet in formis, ubi Sanscrita eam in ऋ *ṛ* corripit, vel in इर् *ir*, ईर् *îr*, उर् *ur*, ऊर् *ûr* immutat; ita ut e.c. *barta* latus, sustentus, *karta* factus, *adarśnuś* *) ausus est, *asariyata* occisus est respondeant formis sanscritis भृत *b'ṛtá*, कृत *kṛtá*, अधृष्णोत् *ád'ṛśṇôt*, अशीर्यत *áśîryata* [v. r. शर् (शॄ) *śar* (*śṝ*)].

Libri, quibus illustrandis hoc glossarium praecipue inservit, sunt hi: 1) *Indralôkâgamanam***). 2) Diluvium cum tribus aliis Maha-Bhârati praestantissimis episodiis, Berolini 1829, apud Ferdinandum Dümmler. 3) Nalus Maha-Bhârati episodium (ed. 2. Berolini 1832 in librariâ Fr. Nicolai). 4) *B'agavadgîta.* 5) *Hitôpadêśa.* 6) *Urvaśia*, Câlidâsi fabula.

---

*) *t* finale post antecedentem vocalem *u* transit in *ś*, post alias abjicitur, quam ob rem pro *paruviyat* (Rawl. I. 7. 8. 45: *haćâ paruviyat* ab antiquo) *paruviyata* legendum esse censeo, quod suffixo cum sanscritis formis in तस् *tas* convenit (v. e. c. अतस् *átas*, इतस् *itás*, शत्रुतस् *śatrutás*). Veri ablativi autem, quanquam formâ cum instrumentali conveniunt, sunt *kabuǵiyâ* Cambyse (Rawl. I. 40) et *darugâ* (IV. 37). Etiam *bâbiruś* Babylone (II. 65) verus est ablativus, nititurque formâ *bâbirut* quocum conferantur ablativi ẓendici ut *tanaut* (gr. compar. §. 180). Genitivi forma *bâbiruwa* convenit cum sanscritis genitivis ut धेन्वास् *d'ênvâs*, correpto *â* et abjecto *s*, sicut semper post antecedentem vocalem *a* vel *â*.

**) Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel nebst anderen Episoden des Mahâ-Bhârata, Berlin 1824, bei W. Logier.

SIGLORUM EXPLICATIO.

A. est Arǵuni reditus ex Indri coelo *).

Am. est Amara-Kôśa.

âtm. est âtmanêpadam.

B'. est B'agavad-Gîta.

B'aṭṭ. est B'aṭṭi-Kâvya.

B'ar. est B'artrihạris (ed. Bohlen).

Br. est Brahṃani lamentatio **).

Dêv. est Dêvîmâhậtmya (ed. Poley. Berol. apud Ferd. Dümmler).

Dr. est Drâupadiae raptus (in libro meo „Diluvium").

G'aṭ. est G'aṭakarpara (ed. Dursch. Berol. apud Ferd. Dümmler).

Gîta-G. est Gîta-Gôvinda ed. Lassen.

gr. est grammatica minor („Kritische Grammatik der Sanskrita-Sprache in kürzerer Fassung").

gr. comp. est grammatica comparativa („Vergleichende Grammatik etc."). Numeri indicant paragraphos.

Ḥ. est Ḥiḍimbi caedes *).

Hib. est Gaëlicum dialecti Hibernicae.

Ḥit. est Ḥitôpadêśa (ed. Bonn.).

In. est Indralôkâgamanam **).

K. est Kâśinâťus, grammaticus indicus, cujus radicum collectionem edidit Wilkinsius (The radicals of the Sanscrita Language, London 1815) ***).

Lass. est Lassenii Anthologia Sanscrita.

Lit. est Lituanicum.

M. est Matsyôpâḱyâna, i. e. episodium de diluvio.

Maḥ. est Maḥâ-B'ârata ed. Calc.

Man. est Manu-Sâstra.

Mêǵ. est Mêǵadûta.

Mṛ. est Mṛćć'akatî.

---

*) In libro meo „Diluvium" Berolini in libraria Dümmleriana.

**) In libro meo „Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel". Berol. apud Guilelmum Logier.

***) Kâśinâťi et Vôpadêvi grammaticorum explicationes nonnisi iis apposui radicibus, quarum significatio librorum locis non confirmari potuit. Ubi utriusque grammatici definitiones iisdem verbis sunt expressae, sigla omisi.

N. est Nalus (Berol. apud Nicolai).
P. est Pâṭaliputra (ed. H. Brockhaus. Lipsiae 1835).
Pâṇ. est Pâṇinis.
par. est parasmâipadam.
r. est 1) radix. 2) regula.
Rag̍. est Rag̍u-Vańśa (ed. Stenzler).
Râm. est Râmâyana ed. Seramp.
R. Schl. est Schlegelii editio Râmâyanae.
Ṛgv. est Ṛgvêda-Sańhitae liber primus (sanscrite et latine edidit Fr. Rosen, cujus versionem locis laudatis apposui).
Ṛgv.-V. est Ṛgvêdae liber quintus, cujus exempla a Vasiśṭi hymnis sumta affert Westergardius in libro suo „Radices Sanscritae" inscripto *).
Ṛgv. Sp. est Fr. Rosenii Ṛgvêda-Specimen.
s. est suffixum.
Sâ. est episodium de Sâvitria **).
Śak. est Śakuntala ed. Chézy.
Su. est Sundus et Upasundus ***).
th. est thema.
Up. est Upakôśa (in libro „Pataliputra" ed. Brockhaus).
Ur. est Urvaśia (ed. Lenz. Berol. apud Ferd. Dümmler).
V. est Vôpadêvus grammaticus cujus radicum corpus, *Kavikalpadruma* inscriptum, edidit W. Carey in grammaticâ suâ.
Westerg. est Westergardii liber „Radices Sanscritae" inscriptus.

---

*) Dialectum Vêdicam nonnisi in iis respexi radicibus, quarum significationes librorum classicae linguae locis non confirmari potuerunt.

**) In libro meo „Diluvium" Berolini apud Ferd. Dümmler.

***) In libro meo „Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel". Berol. apud Guilelmum Logier.

अ *a*.

1. अ *a*, stirps demonstrativa; v. gr. 247 et cf. hib. *a* ejus = *asya*, *asyâs*, v. O'Reilly p. 14; *a-nochd* adv. „to-night".

2. अ *a* (ut mihi videtur, a praec., v. gr. comp. 371) particula negativa, quae vocabulis praefigitur. Ante vocales ei additur *n* euphonicum (v. gr. 114. 599 et cf. gr. ἀ, ἀν, lat. *in*, goth. et german. *un*, hib. *ain*).

अंश् *anś* 10. par. (*samâgâtê* K., *vibâganê* V.) coacervare, dividere. Scribitur etiam *ans*.

अंश *ánśa* m. (r. *anś* s. *a*) 1) pars, portio. 2) humerus Śak. 22. 6 infr. (cf. germ. vet. *ahsala*, lat. *axilla*, v. sq. *anśala*). Scribitur etiam *ansa*.

अंशल *anśalá* (a praec. s. *la*) robustus. Scribitur etiam *ansala*.

अंशु *anśú* m. (r. *anś* s. *u*) radius.

अंशुक *anśuká* n. pannus, vestis; *stanânśuka* tunica pectoralis. Ur. 61. 2.

अंशुमत् *anśumánt* (ab *anśu* s. *mant mat*) 1) radiis praeditus. Bc. 10. 21. 2) m. sol.

अंस् *ans* 10. par. v. *anś*.

अंस *ánsa* m. v. *anśa*.

अंसल *ansalá* (a praec. s. *la*) fortis, robustus. Am.

अंह् *anh* 1. âtm. (grammatici scribunt *ah*, v. gr. 110[a]) ire (v. *anhri* pes et cf. *ang*).

अंहति *anháti* f. (rad. *anh* s. *ti*, conservato charactere primae classis, sicut in *vasati* q. v.) donum. Am.

अंहस् *ánhas* n. (r. *anh* s. *as*) peccatum. Am. (cf. *aga*, *âgas* et gr. ἄγος).

अंहु *anhú* (Ṛgvêd.) angustus (goth. *angu-s*, lat. *angustus*, gr. ἔγγυς, nostrum *eng*).

अंह्रि *ánhri* m. (r. *anh* s. *ri*) pes. Am. (cf. *angri*).

अक् *ak* 1. par. (*kuṭilâyân gatâu* K. *vakragatê* V. cf. *ag*) flexuose, tortuose ire (cf. gr. ἀγκή, ἀγκαί, ἀγκών, lat. *angulus*).

अकत्थन *akattana* (Karm. ex *a* priv. et *kattana* a r. *katt* s. *ana*) non gloriosus, se non jactans. In. 4. 11.

अकस्मात् *akasmât* (Avy. ex *a* priv. et ablat. interrogativi *kim*, secundum analogiam adverbiorum *sâkśât* et *samantât*, v. gr. 607) sine causa, subito. N. 21. 22. Hit. 18. 2.

अकाम *akâmá* (Bah. ex *a* priv. et *kâma*) invitus. N. 20. 22.

अकार *akâra* m. (ex *a* sonus *a* et *kâra* faciens) littera a. Bc. 10. 33 (v. gr. 4).

अकाल *akâla* (Bah. ex *a* priv. et *kâla* tempus) intempestivus. Su. 1. 31.

अकूपार *ákûpâra* m. (cujus ripa ulterior non vilis i. e. non propinqua sed remota est; Bah. ex *a* priv. et *kûpâra*, quod ipsum est Bah. ex *kû*, producto ex *ku* q. v., et *pâra*; cf. *dûrapâra*) mare. Am.

अकृतबुद्धि *akṛtabuddi* (Bah. ex *ákṛta* et *buddi*) non factum intellectum habens, i. e. intellectu destitutus (cf. composita, quae a *gâta* incipiunt).

अकृतबुद्धित्व *akṛtabudditva* n. (a praec. s. *tva*). Abstractum praecedentis. Bc. 18. 16.

अकृतात्मन् *akṛtâtman* (Bah. ex *akṛta* et *âtman*) non factam animam habens, animâ privatus, i. e. improbus, insanus. N. 12. 82. Bc. 15. 11.

अक्का *akkâ* f. mater (cf. lat. *Acca*).

अक्लिष्टकार *akliśṭakâra* (Karm. ex *akliśṭa* inturbatus, non interruptus, indefessus — a r. *kliś* praef. *a*, s. *ta* — et *kâra* actio, nisus) indefessus nisus.

अक्लिष्टकारिन् *akliśṭakârin* (a praec. s. *in*) indefessum nisum habens. In. 2. 10.

अक्ष् *akś* 1. et 5. par. (*saṅgâtê* K. *vyâptisaṅhatyôh* V.) coacervare, occupare.

अक्ष *akśa* m. (v. *îkś* videre) 1) oculus, in fine compositorum pro *akśi* — v. gr. 613 — e. c. *piṅgâkśa* q. v. (gr. ὌΣΣΟ, ὌΚΚΟ per assimilationem ex ὌΞΟ, lat. *oculus* abjecto *s*, goth. *augô* — th. *augan* v. अक्षन् *akśan* — slav. vet. ОКО *oko*, th. ОЧЕС *oćes* (v. gr. comp. 1 p. 236). 2) talus N. 7. 5. 3) rota (cf. lat. *axis* = *akśi* q. v.; gr. ἌΞΟΝ = *akśan* q. v.; germ. vet. *ahsa*, nostrum *Achse*; lit. *aśis* ejecto *k*). 4) currus.

अक्षदर्शक *akśadarśaka* m. (Tatp. e praec. et *darśaka* qui videt) judex. Am.

अक्षन् *akśân* thema defectivum, quo suppletur *akśi* oculus (gr. 169, cf. goth. th. *augan*, unde nomin. *augô*).

अक्षम *akśama* (Karm. ex *a* priv. et *kśama* potens, a r. *kśam* s. *a*) impotens. Sâ. 4. 20.

अक्षमात्र *akśamâtra* n. (ex *akśa* oculus et *mâtra* n. mensura, in fine compositorum significans solus, v. quoque suffixum *mâtra*, gr. 584) temporis punctum, momentum. *âkśamâtrêṇa* momento, statim. A. 8. 4.

अक्षय *akśaya* (Baḥ. ex *a* priv. et *kśaya* m. exitium) liber ab exitio, sempiternus. N. 2. 18.

अक्षयत्व *akśayatvá* (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, *Unvergänglichkeit*. Hit. 1. 8.

अक्षय्य *akśayyá* (Karm. ex *a* priv. et *kśayya* fragilis, a r. *kśi* s. *ya*, gr. 560) quod exstingui non potest, immortalis, perennis.

अक्षर *akśára* n. (Karm. ex *a* priv. et *kśara* periens, a r. *kśar* s. *a*) 1) quod non perit, immortale, sempiternum (*na kśaratî 'ty akśaram*, sic. schol. Śrîd'arasvâminus ad B'. 8. 3). 2) littera, syllaba. 3) *êkam akśaram* (unum immortale) syllaba sanctistissima *ôm*, quae tribus suis litteris tres deos altissimos exprimit, scilicet litterâ *a*, quae cum sequente *u* in *ô* coalescit, deum Viśnum, *u* Śivum, et *m* Brahmam. B'. 10. 25.

अक्षवती *akśavatî* f. (ab *akśa* m. talus, s. *vant vat* in fem.) talarius lusus. N. 26. 10.

अक्षान्ति *akśânti* f. (Karm. ex *a* priv. et *kśânti* patientia) invidia. Am.

अक्षि *ákśi* n. oculus (nom. irr. v. gr. 169 et *akśa*; lit. *aki-s*).

अक्षौहिणी *akśâuhiṇî* f. exercitus completus, justum peditum, equitum, curruum et elephantorum numerum continens. Secundum Wils. ex *akśa* currus et *úhiṇî* collectio, vocalibus *a* et *û* irregulariter coalescentibus in *âu* pro *ô*.

अखण्ड *ak'aṇḍa* (non partem continens, Baḥ. ex *a* priv. et *k'aṇḍa*) totus, plenus. Śak. 35 infr.

अखिल *ak'ila* (non vacuum habens, Baḥ. ex *a* priv. et *k'ila* n. inane, vacuum) omnis, universus, totus. *ak'ilêna* adv. omnino. N. 6. 8. Su. 3. 8. A. 3. 8.

अग् *ag* 1. par. (*kuṭilâyâṅ gatâu* K. *vakragatê* V.) tortuose, flexuose ire; cf. *ak*.

अग *aga* m. (Karm. ex *a* priv. et *ga* iens, a r. *gâ* s. *a*) 1) arbor. 2) mons.

अगद *agadá* m. (Baḥ. ex *a* priv. et *gada* morbus) medicamentum. Am.

अगम *agama* m. (Karm. ex *a* priv. et *gama* iens, a r. *gam* s. *a*) arbor. N. 12. 103.

अगाध *agâd'a* (secundum Wils. Baḥ. ex *a* priv. et *gâd'a* locus, situs cf. nostrum *Boden-los*. Derivari etiam potest a rad. *gâh* submergi, quae primitive *gâd'* sonuisse videtur, v. gramm. comp. 23) valde profundus. N. 6. 13. — (Huc fortasse pertinent gr. ἀγαθός et goth. *gôths* th. *gôda*, abjecto *a* initiali).

अगार *agâra* n. domus. Rag'. 5. 25; cf. *âgâra* id. Am.

अग्नि *agní* m. 1) ignis. 2) Agnis, deus ignis (lat. *igni-s*, lit. *ugni-s*, slav. *ognĭ*.

अग्निचित् *agnićit* m. (ex *agni* et *ćit* colligens a r. *ći* adjecto *t*, v. gr. 573) ignis cultor, qui ignem sacrum sustinet. Am.

अग्निमन्त् *agnimánt* (igne praeditus ab *agni* suff. *mant mat*) igni deditus, ignem colens. N. 12. 50.

अग्निपुरोगम *agnipurôgama* (Bah. ex *agni* et *purôgama* antecedens, e *puras* in fronte et *gama* iens) cui Agnis antecedit, Agnem tamquam antecedentem habens. N. 5. 34.

अग्निशिख *agniśik'a* m. n. (Bah. ex *agni* et *śik'â* flamma) crocus. Am.

अग्निहोत्र *agnihôtrá* n. (Tatp. ex *agni* et *hôtra* n. q. v.) ignis sacer, qui perpetuo alitur. Su. 2. 14. Sâ. 1. 8. N. 12. 96.

अग्र *ágra* n. 1) cuspis, cacumen, vertex. N. 8. 9. loc. *agrê* ante, coram, c. gen. N. 23. 21 (cf. gr. ἄκρον). 2) adj. insignis, eximius. A. 1. 8.

अग्रज *agraǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) primogenitus, frater natu maximus.

अग्रतस् *agratás* (ab *agra* s. *tas*) in fronte, ante, coram, cum gen. Su. 3. 27. H. 4. 24. N. 24. 11.

अग्र्य *ágrya* (ab *agra* n. cacumen, s. *ya*) insignis, egregius, eximius. Dr. 7. 12.

अघ् *ag'* 10. par. (*pâpakaraṇê* K. *tatkṛtâu* V.) peccare (non vera radix, sed verbum denominativum a sq. *ag'a*).

अघ *ag'á* n. (r. *aṅg'* ire s. *a*) peccatum. V. *anag'á* et cf. *aṅhas*.

अङ्क् *aṅk* 1. âtm. 10. par. signare, notare. Ur. 60. infr.; 83. 10. *aṅkita* signatus, quod etiam ab *aṅka* signum suff. *ita* derivari potest.

अङ्क *aṅká* m. (r. *aṅk* s. *a*) 1) nota, signum. 2) gremium, secundum Wils. „the flank or part above the hip" (fortasse huc pertinet gr. ὄγκος). In. 1. 27. 2. 21. N. 23. 25. Sâ. 5. 65. 3) actus scenicus.

अङ्कुर *aṅkurá* m. (r. *aṅk* s. *ura*) 1) cuspis, spiculum. Śak. 36. infr. 2) surculus.

अङ्कुरित *aṅkuritá* (ab *aṅkura* s. *ita*) surculis praeditus. Ur. 9. 2.

अङ्कुश *aṅkuśá* m. n. stimulus quo elephanti impelluntur. Dêv. 7. 9.

1. अङ्ग् *aṅg* 1. par. (grammatici scribunt *ag* v. gr. 110[a]) ire.

2. अङ्ग् *aṅg* 10. par. (*lakśaṇê* K. *padê lakśmaṇi* V.) notare.

अङ्ग *áṅga* n. (r. *aṅg* ire s. *a*) 1) membrum. 2) corpus. 3) nomen sex librorum, quorum tres priores grammaticas tractant res, quartus sacros ritus, quintus explicationem obscurarum Vêdorum vocum, sextus mathematicam (v. Jones, On the literatur of the Hindus. Asiat. Res. t. 1). 4) subsidium, auxilium. Hit. 72. 3.

अङ्गद *aṅgada* m. (ex *aṅga* et *da* dans) armilla, quâ brachia superiora ornantur. Ur. 9. 18.

अङ्गन *aṅgana* n. (r. *aṅg* ire s. *ana*) atrium. Am. — Scribitur etiam *aṅgaṇa*. Dêv. 5. 50.

अङ्गना *aṅganá* f. (r. *aṅg* s. *ana* in fem.) femina. N. 3. 18. 12. 61.

अङ्गराग *aṅgarâga* m. (ex *aṅga* n. et *râga* m. color) odoratum unguentum, nisi potius, quod vocis origini magis conveniret, fucus, pigmentum (Wils. explicat: Perfuming the body after cleansing; smearing it with unguents of sandal etc. Hêm. 3. 299). In. 5. 8.

अङ्गार *áṅgâra* m. n. carbo (lit. *angli-s*, russ. *ugolj*, v. gr. comp. 255. *g*).

अङ्गारक *aṅgâraka* n. nom. pr. Dr. 2. 11.

अङ्गीकार् -कृ *aṅgîkar -kṛ* (ex *aṅga* et *kar kṛ* facere, gr. 585) consentire, promittere. Up. 49. 73. 77.

अङ्गुरि *aṅgúri* f. (hoc et cognata vocabula *aṅguri*, *aṅgula*, *aṅguli*, *aṅgulî*, *aṅguśṫa* ab *aṅga* corpus, membrum, descendere videntur, attenuato *a* in *u*, ita ut *aṅguśṫa* proprie significet „in corpore stans"; formae *aṅguli* etc. et *aṅguri* nituntur eo, quod *r* et *l* facile inter se permutantur) digitus.

अङ्गुरी *aṅgurî* f. id.

अङ्गुरीय *aṅgurî́ya* m. n. (ab *aṅguri* vel *aṅgurî* s. *îya*) annulus.

अङ्गुरीयक *aṅgurîyaka* (a praec. suff. *ka*) annulus. Śak. 23. 3 (v. *aṅgulîyaka*).

अङ्गुल *aṅgúla* m. pollex, digitus.

अङ्गुलि *aṅgúli* f. (v. *aṅguri*) digitus.

अङ्गुली *aṅgulî* f. id.

अङ्गुलीयक *aṅgulîyaka* n. (ab *aṅgulîya* — cf. *aṅgurîya* — s. *ka*) annulus. Am.

अङ्गुष्ठ *aṅgúṣṭa* (vêd. *aṅguṣṭá*) m. (v. *aṅguri*) pollex. Sâ. 5. 16.

अङ्घ् *aṅg'* 1. âtm. (*gatyâkṣêpê* K. *gatâu nindâram-b'agavêśu* V.) ire, despicere, incipere, properare. Haec radix, quam grammatici scribunt *ag'* (v. gr. 110[a]), primitiva forma radicis *aṅh*, q. v., esse videtur.

अङ्घ्रि *áṅg'ri* m. (r. *aṅg'* s. *ri*) pes, arboris radix. Hit. 123. 8 (cf. *aṅhri*).

अचल *aćala* (Karm. ex *a* priv. et *ćala* se movens, a r. *ćal* s. *a*) 1) immobilis, immotus. B'. 2. 53. 2) m. mons.

अचिर *aćira* (Karm. ex *a* priv. et *ćira* longus) 1) adj. brevis: *aćirêṇa kâlêna* brevi tempore. Br. 3. 7. 2) adv. cum acc. instr. et ablat. terminatione: *aćiram*, *aćirêṇa*, *aćirât*, brevi, mox, cito. Br. 1. 22. Dr. 5. 20. N. 13. 45. 20. 1.

अचिरप्रभा *aćiraprab'â* f. (non longum splendorem habens, Bah. ex *aćira* et *prab'â* splendor) fulgur. Ur. 78. 15.

अच्छ *aćća* clarus, translucidus. Am.

अच्युत *aćyuta* (non lapsus, v. *ćyu*) 1) adj. firmus, trop. excelsus, divinus, augustus. M. 20. 2) m. nomen Viṣnûs et Kṛṣni. Am.

अज् *aǵ* 1. par. (*gatâu* K. *kṣêpê gatê* V.) ire, conjicere (gr. ἄγω, lat. *ago*).

1. अज *aǵá* m. (ut videtur a. r. *aǵ* s. *a*) caper (lit. *ǒży-s*, russ. козелъ *koṣèl'*, v. *aǵâ*).

2. अज *aǵá* m. (Karm. ex *a* priv. et *ǵa* natus q. v.) 1) non natus. 2) nomen geniorum ordinis. Su. 3. 5.

अजगर *aǵagara* m. (ex *aǵa* m. caper et *gara*, a r. *gar* [*gṛ*], vorans) magnus serpens, secundum Wils. boa constrictor.

अजन्य *aǵanya* n. (ex *a* priv. et *ǵanya*, a r. *ǵan* s. *ya*, gignendus) miraculum, portentum, prodigium.

अजस्रम् *aǵasram* adv. cum acc. term. aeterne, in perpetuum, semper. Ut videtur ex *a* priv. et *ǵasra*, quod separatim non invenitur, a r. obsol. *ǵas* occidere s. *a*.

अजा *aǵâ* f. (fem. τοῦ *aǵa*) capra (gr. ʼΑΙΓ, lit. *ōškà*, russ. козка *koṣkà*, praefixo *k* sicut in *kostj* = *asṭi* ὀστέον).

अजातव्यञ्जनाकृति *aǵâtavyaṅǵanâkṛti* (Bah. ex *aǵâtavyaṅǵana* non natam barbam habens — Bah. ex *aǵâta* et *vyaṅǵana* n. barba — et *âkṛti* f. forma) imberbis (ad litt. non natam barbam habentis formâ praeditus). Br. 1. 28.

अजातशत्रु *áǵâtaśatru* m. (ex *aǵâta* non natus et *śatru* hostis) non natos hostes habens, i. e. liber ab hostibus, nomen Yud'iṣṭ'iri. A. 1. 4.

अजिन *aǵina* n. (ut mihi videtur, ab *aǵa* caper. s. *ina* sicut gr. αἰγίς ab ʼΑΙΓ) pellis, nebris. B'. 6. 11.

अजिह्म *aǵiḥma* (Karm. ex *a* priv. et *ǵiḥma*) non curvus.

अजिह्मग *aǵiḥmaga* (Karm. e praec. et *ga* a. r. *gâ* s. *a*) 1) non flexuose iens. 2) m. sagitta.

अजीवित *aǵîvita* n. (Karm. ex *a* priv. et *ǵîvita* n. vita, a r. *ǵîv* s. *ta*) mors. Br. 2. 31.

अज्ञातवास *aǵńâtavâsa* (ex *áǵńâta* a r. *ǵńâ*, et *vâsa* habitatio) 1) m. Karm. incognita habitatio. In. 5. 57. 2) adj. Bah. incognitam habitationem habens, hinc adv. *aǵńâtavâsam* incognitâ habitatione. Na. 15. 20. 25. 11.

1. अञ्च् *aṅć* 1. par. âtm. (grammatici scribunt etiam *ać*, gr. 110[a]) 1) ire, in compositis ut *práṅć*, *prâć*, v. gr. 179 sq. 2) venerari, colere. — *aṅćita* 1) erectus, de pilis, v. apud Wils. *rômâṅćita* „having the hair of the body erect, considered as a proof of exquisite pleasure, enraptured, delighted". 2) pulcher, de oculis, palpebris et superciliis, ubi primitive

item „erectus" significare videtur: N. 12. 45. *ańćitêkśaṇa* pulchros oculos habens; Ragᶜ. 5. 76. *ańćitâkśipakśman* pulchros oculorum palpebras habens (comment. Calc. *ańćitâni sundarâṇi akśnôr nêtrayôr pakśmâṇi yasya*); *ańćitabᶜrû* f. Wils. ed. 2 „a woman having beautifull eye brows".

2. अञ्च् *ańć* 10. par. (*vyaktâyâń vâći* K. *vyaktâu* V.) clare, distincte loqui.

अञ्चल *ańćala* n. (r. *ańć* s. *ala*) finis, margo vestis. Hit. 83. 8.

अञ्चित *ańćitá* v. 1. *ańć.*

अञ्चितपत्राक्ष *ańćitapatrâkśa* (Bah. ex *ańćitapatra* pulchra folia habens, quod hoc in composito lotum florem significare videtur, et *akśa* oculus) loto similes oculos habens. Su. 3. 25. Confirmari possit conjectura mea lectione ed. Calc. *ańćitapadmâkśa* i. e. pulchro loto similes oculos habens. Fortasse tamen genuina lectio est *ańćitapakśmâkśa* i. e. pulchris palpebris praeditos oculos habens; cf. supra memoratum *ańćitâkśipakśman.*

अञ्छ् *ańć̄* 1. par. (*âyâmê*, grammatici scribunt *ać̄*, gr. 110ᵃ⁾) longum esse.

अञ्ज् *ańǵ* 7. 10. par. (*anáǵmi*, *ańǵâyâmi*; *ańǵ* 10. a grammaticis scribitur *aǵ*) 1) ire, v. *ańǵas.* 2) splendere. 3) oblinere, ungere, praesertim cl. 10. Man. 4. 44: *ańǵayantî svakê nêtrê* oblinens oculos suos (lat. *ungo*).

c. *vi* caus. 1) manifestare, arguere. Man. 10. 38. pass. *vyaǵyatê* (gr. 455. 475). Hit. 103. 20. 2) creare. Man. 1. 6.

अञ्जन *ańǵana* n. collyrium. Hit. 74. 4.

अञ्जलि *ańǵali* m. (manuum junctio, implicatio (Wils. explicat: The cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms, as if to receive water, etc.).

अञ्जस् *áńǵas* n. (r. *ańǵ* s. *as*) celeritas. Sâ. 6. 44 instr. *ańǵasâ* adv. celeriter.

अट् *aṭ* 1. par. âtm. ire, incedere, ambulare. Ram. ed. Ser. III. 52. 18: *aṭanti râǵamârgêśu kuńǵarâh* incedunt in regiis viis elephanti; III. 70. 63: *mṛgayâm aṭatê* venatum it; N. 2. 13. 10. 1: *aṭamâna.* Cf. hib. *eathaim* „I go", v. Pictet p. 12.

c. *pari* circumgredi. Hit. 42. 13.

अटन *aṭana* n. (r. *aṭ* s. *ana*) ambulatio, iter, peregrinatio. Hit. 28. 108.

अटनि *aṭani* et अटनी *aṭanî* f. arcus extrema. Hit. 35. 12.

अटवी *aṭavî* f. sylva. Hit. 41. 1.

1. अट्ट् *aṭṭ* 1. âtm. (*atikramê* K. *atikramê*, *vadᶜê* V.) superare, occidere.

2. अट्ट् *aṭṭ* 10. par. (*anâdarê* K.) despicere, vilipendere.

अट्टहास *aṭṭahâsa* m. (ex *aṭṭa* multus — a r. *aṭ* s. *a* — et *hâsa* risus) risus vehemens, cachinnus, hinnitus. Dêv. 2. 31. 9. 21.

अट्टाल *aṭṭâla* m. palatium.

अट्टालक *aṭṭâlaka* m. (a praec. s. *ka*) ut videtur, i. q. *aṭṭâla* vel *aṭṭâlikâ*; secundum Wils. „a room on the top of a house". A. 10. 3 ubi *aṭṭâla* pro *adâla* scribendum.

अट्टालिका *aṭṭâlikâ* f. secundum Wils. „a palace, an upper roomed house".

अठ् *aṭᶜ* 1. par. (*gatâu*) ire.

1. अड् *aḍ* 1. par. (*udyamê*) operam dare, adniti.

2. अड् *aḍ* 5. par. (*vyâpanê*) occupare.

अड्ड् *aḍḍ* 1. par. (*abᶜiyôgê*) niti, contendere, petere.

1. अण् *aṇ* 1. par. (*śabdê*) sonare.

2. अण् *aṇ* 4. âtm. (*prâṇanê*) spirare, spiritum trahere. cf. *an.*

अणक *aṇaka* (r. *aṇ* s. *aka*) inferior, pravus, vilis. Am.

अणीयांस् *áṇîyâńs* (ab *aṇu* s. comp. *îyâńs*, *îyas*) minor, parvulus, perexiguus. Bᶜ. 8. 9.

अणु *aṇu* (f. *aṇvî*) parvus, exiguus. N. 8. 32. Bᶜ. 8. 9.

अण्ठ् *aṇṭ́* 1. âtm. (*gatâu*, grammatici scribunt *aṭ́*, praet. red. *ânaṇṭ́ê* gr. 394) ire.

अण्ड *aṇḍá* n. 1) ovum. 2) testis, testiculus. Ḥit. 49. 16.

अण्डज *aṇḍaǵa* m. (ovo natus, et *aṇḍa* et *ǵa*) avis.

अत् *at* 1. par. (*sâtatyagamanê*) continuo ire, peragrare (v. *atasa*).

अतट *ataṭa* m. (Baḥ. ex *a* priv. et *taṭa* ripa) praecipitium. Am.

अतथोचित *ataťôćita* (Karm. ex *a* priv. et *taťôćita*, Karm. e *taťâ* sic et *ućita* dignus, merens, a r. *uć*) non sic dignus, non hac re dignus, non hoc merens. Ḥ. 1. 33. N. 15. 17.

अतन्द्रित *atandrita* (Karm. ex *a* priv. et *tandrita* [quod separatim non invenitur] lassitudine affectus, lentus, negligens, a *tandrâ* f. s. *ita*) 1) indefessus. 2) non lentus, non negligens. N. 15. 14. 17. 46. 20. 36. M. 45.

अतप्ततपस् *ataptatapas* (Baḥ. ex *atapta* — ex *a* priv. et *tapta* part. perf. pass. a r. *tap* q. v. — et *tapas* n. q. v.) non absoluta sacra tormenta habens (nicht gebüſste Buſse, nicht vollbrachte fromme Selbstqual habend). In. 1. 17. 2. 4.

अतस् *átas* (a stirpe pronominali *a*, gr. 247, s. *tas*) 1) inde, hinc, illinc. N. 9. 23. 2) ideo, igitur, itaque. Br. 2. 30. Sâ. 5. 11. 3) in comparationibus pro ablativo pronominis *idam* substantive posito usurpatur. Ḥ. 1. 29. 35. — Ante *nimittam* (causâ, propter) genitivi fungitur vice: *atô nimittam* hujus causâ. Adverbia *param*, ultra, ulterius, et *ûrdďvam* sursum, post *atas* tempus futurum indicant: *ataḥ-param* Bʿ. 2. 12. *ata ûrdďvam* N. 25. 15. Bʿ. 12. 8 inde in posterum. — adv. *param* post *atas* ad locum quoque refertur. N. 9. 23.

अतस *atasá* m. (*at* s. *asa*) aër, ventus.

अतसी *atasî* linum, Wils. „cummon flax". Am.

अति *áti* praep. praef. (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *ti* ut *iti* ita ab *i*) 1) in compositione cum radicibus: super, supra, trans, ultra. 2) in compos. cum nominibus: id. et valde (lat. *at* in *atavus*, v. gr. comp. 425); probabiliter etiam *et*, quod ad *aťa* quoque referri possit; germ. vet. *anti*, *unti*, *inti*, *unde*, *indi* etc., angl. *and*, nostrum *und*, insertâ nasali; gr. ἔτι, ἀντί, lat. *ante*, lit. *ant* super, goth. *and* partim ad *ati* ἀντί partim ad *adʿi* pertinere videtur, respondet ei in prima sgfc. nostrum *ent-* et *ant-* in *antworten*, *entsprechen* etc.).

अतिथि *átiťi* m. hospes, Gast. Dr. 3. 8.

अतिथित्व *atiťitva* n. (a praec. s. *tva*) hospitalis exceptio. Dr. 3. 9.

अतिपात *atipâta* m. (r. *pat* praef. *ati* transscendere, violare, s. *a*) actio transscendendi, violatio, neglectio, derelictio. Śak. 6. 11. *anyakâryâtipâta* alius negotii derelictio.

अतिमात्रम् *atimâtram* (Avy. ex *ati* et *mâtra* n. modus, mensura) ultra modum.

अतियशस् *atiyaśas* adj. (Baḥ. ex *ati* et *yaśas* n. qui ultra gloriam est, gloriam superat) valde celeber, valde gloriosus. N. 8. 4.

अतिशयम् *atiśayam* adv. (ex *ati* et *śaya* a r. *śî* jacere s. *a*) ultra modum, abundanter, effuse. Ur. 91. 3 infr.

अतिशयिन् *atiśayin* (ex *ati* et *śayin* a r. *śî* jacere s. *in*, nisi a substantivo *atiśaya* abundantia s. *in*) immodicus, effusus. Ur. 93. 14.

अतिसर्ग *atisarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *ati* s. *a*) donum. Sâ. 5. 53.

अतिसर्ज *atisarǵa* m. (r. *sarǵ sṛǵ* dimittere, praef. *ati* s. *a*) donatio. A. 5. 53. Ragʿ. 10. 43; cf. *atisarǵana*.

अतिसर्जन *atisarǵana* n. (r. *sarǵ sṛǵ* dimittere praef. *ati* s. *ana*) donatio. Am.

अतीव *atîva* (ex *ati* et *iva* sicut, hic pleon.) valde. In. 5. 9. N. 1. 13.

अतुल *atula* (Baḥ. ex *a* priv. et *tulâ* f. similitudo) similitudinis expers, incomparabilis. In. 3. 10. Ḥ. 3. 21.

अत्ता *attâ* f. mater (cf. goth. *atta* them. *attan* pater et *aithei* them. *aithein* mater).

अत्याहित *atyâhita* n. (r. *d'â* c. *â* praef. *ati* s. *ta*) magnus terror (Am. *mahâb'îti*), eventus terrificus. Ur. 54. 8 infr.

अत्यद्भुत *atyadb'uta* (Bah. ex *ati* et *adb'uta* n. q. v., quod ultra miraculum est) valde miraculosus, prodigiosus, stupendus. Su. 1. 23. N. 20. 25.

अत्यन्तम् *atyantam* (Avy. ex *ati* et *anta* m. n. finis) ultra modum. N. 16. 20.

अत्यय *atyaya* m. (r. *i*, praef. *ati* s. *a*) discessus, abitio, inde obitus, mors; cum *tapa* calor: *tapâtyaya* caloris discessus, inde secundum Hêm. pluviosum anni tempus. Śak. 49. 5.

अत्यर्थम् *atyart'am* (Avy. ex *ati* et *art'a* m. res) ultra modum. Su. 3. 25. N. 11. 20.

अत्र *átra* (a stirpe pronominali *a* — gr. 247 — s. *tra*) hic, illic. In lingua scenica saepe praefigitur voci *b'avat* et ejus fem. *b'avatî*.

अत्रि *átri* m. hostis, inimicus, adversarius.

अथ *át'a* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *a* suff. *t'a*, sicut *kat'am* a *ka*) 1) at, in initio sententiae. N. 2. 28. 5. 1. 2) et, etiam. In. 1. 18. 2. 13. Br. 2. 3. 3) tunc, illo tempore. Su. 4. 15. H. 1. 21. 22, confer. *tadâ*. 4) deinde, tum, post. N. 1. 25. Su. 1. 18. 5) explet. praecipue ante *vâ* q. v. (lat. *at*).

अथवा *at'avâ* (*at'a* + *vâ*) 1) vel, sive, saepissime. 2) attamen. Śak. 8. 5. Hit. 23. 1.

अथो *at'ô* (*at'a* + *u*) 1) deinde, tum. In. 3. 2. Su. 1. 12. B'. 4. 35. 2) et, etiam. Br. 1. 31.

अद् *ad* 2. par. edere (*ádmi*, lit. *edmi*, slav. *jamĭ* pro *jadmĭ*, 3. p. pl. *jadantĭ*, gr. comp. 460; gr. ἔδω, lat. *edo*, goth. rad. *at*, unde praes. *ita*, praet. *at*, v. gr. comp. p. 115, hib. *ithim* „I eat").

अद *ada* adj. et nom. agentis in fine comp. (r. *ad* s. *a*) edens. H. 2. 2.

अदक *adaka* adj. et nom. agentis in fine comp. (r. *ad* s. *aka*) edens. H. 2. 30 (cf. lat. *edax*).

अदय *adayá* (Bah. ex *a* priv. et *dayâ*) misericordiae expers, vehemens. Ur. 85. 2.

अदर्शन *adarśana* n. (ex *a* priv. et *darśana*) invisibilitas. M. 53. In. 1. 31.

अदस् *adás* pron. demonstr. (nom. m. f. *asâu*, n. *adas* gr. 248) hic, ille.

अदृश्यन्त् *adṛśyant* (ex *a* priv. et *dṛśyánt* part. praes. pass. a r. *darś dṛś* s. *yant yat* v. gr. 532) quod non cernitur.

अदृष्टपूर्व *adṛṣṭapûrva* (Karm. ex *adṛṣṭa* non visus et *pûrvam* prius, gr. 612) antea non visus. N. 13. 20.

अदैव *adâiva* (Bah. ex *a* priv. et *dâiva* n. fatum) liber a fato. N. 13. 40.

अद्भुत *ádb'uta* 1) admirabilis. B'. 18. 76. 2) n. mirum, miraculum, portentum, prodigium. Su. 1. 11. Fortasse forma corrupta est vocis *atib'ûta* (quod est ultra id, quod existit), suppresso *i* et correpto *û*.

अद्भुतकर्मन् *adb'utakarman* (Bah. e praec. et *karman* n.) miro facto ortus, ad litt. mirum factum habens. In. 1. 30.

अद्भुतोपम *adb'utôpama* (Bah. ex *adb'uta* et *upamâ* similitudo) miraculi similitudinem habens, mirificus. A. 3. 41.

अद्मर *admará* (r. *ad* edere s. *mara*) vorax. Am.

अद्य *adyá* adv. hodie, nunc. gr. 617. not. *).

अद्रव्य *adravya* (Bah. ex *a* priv. et *dravya* opes) inutilis, non habilis, non aptus. Hit. 8. 1.

अद्रि *ádri* m. mons.

अद्रिसार *adrisâra* m. (Bah. e praec. et *sâra* m. q. v.) ferrum.

अद्रिसारमय *adrisâramaya* (a praec. s. *maya*) ferreus.

अद्रोह *adrôha* m. (Karm. ex *a* priv. et *drôha* odium) vacuitas odii, amor, benevolentia. Sâ. 5. 34. B'. 16. 3.

अधन *ad'ana* (Bah. ex *a* priv. et *d'ana* n.) non divitias habens, pauper.

अधम *ad'amá* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *a* s. *d'ama* pro superl. suff. *tama*, gr. comp. p. 393) 1) inferior, infimus (lat. *infimus* insertâ nasali, cum *f* pro *d'* sicut e. c. in *fûmus* = *d'úma*). 2) vilis, abjectus. Dr. 5. 20.

अधर् *ád'ara* (ex *a* s. *d'ara* pro *tara*, v. *ad'amá*) inferior (cf. slav. *dolē* infra, *dolu* id., abjecto *a* et *r* mutato in *l*, sic goth. *dala-thrô* ab imo, v. gr. comp. p. 398; lat. *infra*, *inferior*, v. *ad'amá*). 2) labium inferius; *ad'arâu* labia. Urv. 64. 9. 68. 2.

अधर्म *ád'arma* m. (Karm. ex *a* priv. et *d'arma* m.) injustum, nefas, peccatum. Br. 2. 34. B'. 18. 32.

अधस् *ad'ás* (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *d'as* pro *tas*, v. *ad'amá*) 1) adv. infra, subter, subtus. In. 5. 10. 2) praep. cum gen. sub. Up. 10.

अधस्तात् *ád'astât* (a praec. s. *stât* [*tât*], gr. 584) sub c. genit. Hit. 111. 15.

अधि *ád'i* praef. (ut mihi videtur a stirpe pron. *a* s. *d'i*, quod cum gr. θι in ὅθι, πόθι etc. convenit) super, ad (lat. *ad* et verisimiliter *aes* in *aes-timo* mutato *d* in *s* propter sequens *t*, et *i* vocali τοῦ *ad'i* regressâ in antecedentem syllabam. Huc etiam retulerim *usque* i. e. *us-que* pro *ad-que* secundum analogiam τοῦ *esca* pro *ed-ca* a rad. *ed*, mutato *a* in *u* propter sequens *s*, sicut e. c. in *edimus* = *admas*. E germanicis linguis huc trahimus goth. et angl. *at*, porro goth. *and* pro nonnullis ejus significationibus, et *und* usque, insertâ nasali, sicut in nostro *und* = *ati* q. v.).

अधिक *ád'ika* (ab *ad'i* s. *ka*) superior, major. Br. 1. 18. 30. N. 11. 16, sehr gross. N. 23. 10.

अधिकम् *ad'ikam* (acc. praec.) supra, plus, amplius; c. acc. N. 21. 27.

अधिकारण्य *ad'ikaranya* n. (ab *ad'ikarana* praevalens, praepollens s. *ya*) auctoritas, dignitas, praestantia. Hit. 97. 12.

अधिकार *ad'ikâra* m. (a r. *kar kr* praef. *ad'i* s. *a*) munus, officium, dignitas, administratio. Hit. 49. 17. 18. 61. 7.

अधिकारिन् *ad'ikârin* (a praec. s. *in*) munere aliquo fungens, muneri alicui praepositus. Hit. 61. 7.

अधिगम *ad'igama* m. (r. *gam* praef. *ad'i* s. *a*) aditus, adventus, accessus. Ur. 89. 7.

अधिगमन *ad'igamana* n. (r. *gam* s. *ana*) id. N. 24. 27.

अधिज्य *ad'iǵya* (Bah. ex *ad'i* ad et *ǵyâ* nervus arcûs) nervo instructus. Śak. 30. 6. 38. 11.

अधित्यका *ád'ityakâ* f. (ut videtur, ex perdito primitivo *ad'itya* — quod ipsum descendit ab *ad'i* s. *tya*, cui respondet lat. s. *tiu-s* τοῦ *propositiu-s* [v. gr. comp. §. 959] et gr. σσο, per assimilationem ex σjο, τοῦ περισσός — s. *ka* in fem.) regio in montis vertice (cf. *upatyakâ*). Hit. 101. 18.

अधिप *ad'ipa* m. (r. *pâ* s. *a*) dominus, imperator, moderator. In fine comp. N. 5. 29. 24. 42.

अधिपति *ád'ipati* m. (Karm. ex *ad'i* et *pati* dominus) dominus supremus, imperator, rex. N. 12. 33.

अधिराज *ad'irâǵá* m. (Karm. ex *ad'i* et *râǵa* rex) id. Ur. 68. 13.

अधिवास *ad'ivâsa* 1) a r. *vas* habitare s. *a*) sedes, domicilium. Dêv. 4. 10. 2) (a r. *vâs* odoribus imbuere, „to perfume, to incense") odor suavis, unguentum suave. In. 2. 17.

अधिवासित *ad'ivâsita* (a praec. s. *ita* nisi a r. *vâs* s. *ta*) odoribus suavibus imbutus. Ur. 74. 20.

अधिष्ठान *ad'iśṭâna* n. (r. *śṭâ* praep. *ad'i* — gr. 109 — s. *ana*) 1) dominatio, moderatio, regimen. B'. 18. 14. 2) urbs, imperium, regnum. N. 26. 28. B'. 3. 40.

अधीत *ad'îta* v. *i* praef. *ad'i*.

अधीन *ad'îna* (Bah. ex *ad'i* et *ina* dominus) qui in potestate alicujus est, subjectus alicui; v. *parâd'îna* et *svâd'îna*.

अधुना *ad'unâ* nunc.

अधोमुख *ad'ômuk'a* (Bah. ex *ad'as* et *muk'a* n.) deorsum os habens, demisso ore. N. 9. 15.

अध्यक्ष *ád'yakśa* m. (ex *ad'i* et *akśa* oculus) inspector, antistes, praefectus. N. 15. 6. B'. 9. 10.

अध्ययन *adʿyayana* n. (r. *i* praef. *adʿi* s. *ana*) lectio, perfunctio, effectio. Bʿ. 11. 48.

अध्यवसाय *adʿyavasâya* m. (r. *sô* praef. *adʿi* + *ava* s. *ya*) opera, contentio, studium, nisus. Hit. 36. 3.

अध्यापक *adʿyâpaka* m. (qui facit ut aliquis legat, a r. *i* praef. *adʿi*, unde in forma caus. anom. *adʿyâpay* — gr. 468 — s. *aka*) praeceptor, magister. Am.

अध्याय *adʿyâyá* m. (r. *i* cum Vṛddi s. *a*) lectio, sectio, caput Vêdorum et aliorum librorum, qui philosophicas res tractant.

अध्युषित *adʿyuśita* v. *vas* praef. *adʿi.*

अध्वग *adʿvaga* m. (ex *adʿvan* via et *ga* iens) viator. Hit. 85. 8.

अध्वन् *ádʿvan* m. (ut videtur a r. *at* ire anomale mutato *t* in *dʿ* s. *van*) via. N. 19. 12.

अध्वनीन *adʿvanîna* m. (a praec. s. *îna*) viator. fem. *adʿvaninâ.* Am.

अध्वन्य *adʿvanya* m. (ab *adʿvan* s. *ya*) viator. Am.

अध्वर *adʿvará* m. sacrificium. Br. 2. 17.

1. अन् *an* 2. par. 4. âtm. (*ánimi* — gr. 321 — *ányê*) spirare, unde e. c. *anilá* ventus, *prâṇa* spiritus etc. (goth. *uṣ-ana* exspiro, germ. vet. *unst* procella — th. *unsti* — *un-s-ti* inserto euphonico *s*, v. gr. comp. 95; gr. ἄνεμος, lat. *animus*, hib. *anal* „breath", *anam* „life, soul", cambro-brit. *enyz* anima.)

2. अन् *an* praef. v. *a.* hib. *an*, *ain.*

अन *aná* stirps demonstrativa defect. v. gr. 247 (lit. *anà-s* vel *an'-s* ille fem. *anà*, slav. *onŭ*, *ona*, *ono*, v. gramm. comp. 372; gr. ἄν, ἀνά, ἐν, ἔν-θα, ἔν-θεν, εἰ-ς; lat. *an*, *in*, goth. *ana* (nostrum *an*), *in*, fortasse etiam *ana-ks* subito, slav. *na* in, supra; hib. *an ċ*, ἡ. V. gramm. comp. 372. 373).

अनघ *anagʿa* (Bah. ex *an* et *agʿa* m.) liber a peccatis. H. 2. 25.

अनङ्ग *anañga* (Bah. ex *an* priv. et *añga* q. v.) 1) corpore destitutus nomen dei amoris. 2) auxilio, potestate destitutus. Hit. 72. 9.

अनडुह् *anaḍuh* m. (v. gr. 213) taurus, bos.

अनन्त *anantá* (Bah. ex *an* priv. et *anta*) 1) adj. finem non habens, immensus, infinitus. 2) m. nomen regis serpentum, qui in tartaro habitant. Bʿ. 10. 29.

अनन्तर *anantará* (Bah. ex *an* et *ántara* n. intervallum) intervallum non habens, proxime sequens, proximus. Sâ. 4. 16. — *tadanantara* ei proximus. N. 22. 16.

अनन्तरम् *anantarám* (Avy. ex elementis praec. v. gr. 607) proxime post, statim. A. 1. 4.

अनन्यमानस *ananyamânasa* (Karm. ex *an* priv. et *anyamânasa* aliam cogitationem habens, Bah. ex *anya* alius et *mânasa* n. mens) non aliam cogitationem habens. In. 5. 4.

अनपकारिन् *anapakârin* (Karm. ex *an* et *apakârin* a r. *kar kṛ* s. *in*) non offendens. Br. 1. 27.

अनभिज्ञ *anabʿiǵńa* (Karm. ex *an* et *abʿiǵńa* gnarus, a r. *ǵńâ* s. *a*) ignarus, inscius.

अनर्घ्य *anargʿya* (ex *an* priv. et *argʿya* a r. *argʿ* occidere s. *ya*) non occidendus, v. sq.

अनर्घ्यत्व *anargʿyatva* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, Untödtbarkeit. Hit. 1. 8.

अनर्थ *anartʿa* m. (ex *an* priv. et *artʿa* q. v.) res adversa, infortunium. Hit. 2. 11. 42. 18.

अनर्थक *anartʿaka* (a praec. s. *ka* vel *aka*) infelix. Br. 1. 15.

अनर्ह *anarha* (Karm. ex *an* et *arha*) indignus. Br. 2. 16.

अनल *anala* m. (ut videtur, a r. *an* s. *ala*) ignis, Deus ignis.

अनवद्याङ्ग *anavadyâñga* (Bah. ex *anavadya* non humilis, non vilis — *an* et *avadya* — et *añga*) pulchris membris, pulchro corpore praeditus. N. 1. 12.

अनवम *anavama* (Karm. ex *an* priv. et *avama* vilis, abjectus) non vilis. Dr. 5. 11.

अनवस्थित *anavastʿita* (Karm. ex *an* priv. et *avastʿita* a r. *stʿâ* praef. *ava* s. *ta*) inconstans, mobilis, levis. Ur. 27. 4 infr.

अनवस्थिति *anavasťiti* f. (Karm. ex *an* priv. et *avasťiti* a r. *sťâ* praef. *ava* s. *ti*) inconstantia, mobilitas, levitas.

अनस् *ánas* n. (r. *an* s. *as*) currus. Am.

अनसूय *anasûya* (Bah. ex *an* et *asûya* f. exsecratio, vel Karm. ex *an* et *asûya* exsecrans) exsecrationis expers, non exsecrans. B'. 18. 71. Sâ. 2. 19.

अनसूयक *anasûyaka* (ex *an* neg. et *asûyaka* exsecrans) i. q. praec. N. 12. 46.

अनसूयु *anasûyu* (Karm. ex *an* et *asûyu* exsecrans, q. v.) non exsecrans. B'. 9. 1.

अनहङ्कृत *anahaṅkṛta* (Karm. ex *an* et *ahaṅkṛta* ex *aham* ego et *kṛta* factus) non sui studiosus. In. 4. 12.

अनागस् *ánâgas* (Bah. ex *an* et *âgas* n.) liber a peccatis, offensionibus, vitiis. Br. 2. 14.

अनात्मन् *anâtman* (Bah. ex *an* et *âtman*) animam aut semet ipsum non habens, animae aut suimet ipsius non compos; secundum schol. qui animam aut semet ipsum non vicit: „*anâtmanô 'gitâtmanaḥ*". B'. 6. 6.

अनात्मवत् *anâtmavant* (Karm. ex *an* et *âtmavant* ab *âtman* m.) sui, aut animae non compos. N. 20. 31. Sâ. 5. 22.

अनाथ *anâťá* (Bah. ex *a* priv. et *nâťa* dominus) domino orbatus. Br. 2. 10. 15. 3. 2.

अनादर *anâdara* m. (Karm. ex *an* priv. et *âdara* observantia) contemtio. Hit. 70. 4.

अनाप्लुताङ्ग *anâplutâṅga* (Bah. ex *anâpluta* non lautus, et *aṅga* n.) non lautum corpus, non lauta membra habens. In. 2. 5.

अनामय *anâmayá* (Bah. ex *an* priv. et *âmaya* m. morbus 1) adj. sanus, salvus, valens. Dr. 4. 10. 2) n. sanitas, salus, valetudo. Br. 1. 19. N. 2. 15.

अनायुष्य *anâyuṣya* (Karm. ex *an* priv. et *âyuṣya* senectutem afferens, admittens, ab *âyus* m. s. *ya*) non senectutem ferens, perniciosus, funestus. Dr. 7. 4.

अनार्तव *anârtava* adj. (Karm. ex *an* priv. et *ârtava* q. v.) anni tempori non consentaneus, germ. *unjahrszeitlich.* H. 1. 18.

अनावृत्त *ánâvṛtta* (Karm. ex *an* et *âvṛtta* a r. *vart vṛt* s. *ta*) non electus. In. 5. 42.

अनाहिताग्नि *ánâhitâgni* (Bah. ex *anâhita* non positus, a r. *ďâ*, et *agni* m. ignis) non positum ignem sacrum habens, non deditus igni. In. 2. 4.

अनिन्दित *anindita* (Karm. ex *a* priv. et *nindita* a r. *nind* s. *ta*) non spretus. In. 5. 45. N. 22. 2. 26. 15.

अनिमिष *animiśá* (Karm. ex *a* priv. et *nimiśa* nictans, a r. *miś* praef. *ni* s. *a*) adj. non nictans, non connivens. In. 5. 28. Su. 1. 10. subst. m. 1) deus 2) piscis. Am.

अनिल *anilá* m. (r. *an* spirare s. *ila*) ventus. Dr. 6. 6.

अनिशम् *aniśam* (Avy. ex *a* priv. et *niśâ* f. nox) aeterne, semper.

अनीक *ánîka* m. n. exercitus. Hit. 95. 19.

अनीकविदारण *anîkavidâraṇa* (qui exercitum rumpit, Bah. ex praec. et *vidâraṇa* laceratio) n. pr. Dr. 2. 13.

अनु *ánu* praep. praef. et separ. (ut mihi videtur, a stirpe pronom. *ana*, mutato *a* in *u*, cf. interrogativi stirpes *ka*, *ki*, *ku*) post, secundum. c. acc. Śak. 6. 11: *anu mâlinîtîram* secundum Maliniae ripam.

अनुकम्पा *anukampâ* f. (r. *kamp* tremere, commoveri, s. *â*) amor, misericordia. B'. 10. 11.

अनुकम्पिन् *anukampin* (a praec. s. *in*) amore, misericordia praeditus. In. 4. 12.

अनुकार *anukâra* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *anu* s. *a*) imitatio, similitudo. Dêv. 4. 11.

अनुकारिन् *anukârin* (r. *kar kṛ* praef. *anu* s. *in*) 1) imitans, similis. Ur. 75. 20. Śak. 39. 5. 11. 2 infr.

अनुकीर्ण *anukîrṇa* v. *kar* (*kṝ*) praef. *anu.*

अनुकूल *anukûla* (Bah. ex *anu* et *kûla* n. ripa, littus) secundus, prosper, faustus. Sâ. 5. 30.

अनुक्रोश *anukrôśa* m. (r. *kruś* clamare, vocare, s. *a*) miseratio, misericordia.

अनुक्षणम् *anukśaṇám* (Avy. ex *anu* et *kśaṇa* momentum) quovis momento, perpetuo. Ḥit. 59. 17 (cf. *anudivasam*).

अनुग *anugá* (r. *gâ* praef. *anu* s. *a*) sequens. Dr. 9. 14.

अनुगति *anugati* f. (r. *gam* s. *ti*) actio sequendi. Ḥ. 11. 8 (de compositis sicut *gatânugatika* v. gr. 597).

अनुग्रह *anugraha* m. (r. *grah* praef. *anu* s. *a*) favor, benevolentia. Sâ. 5. 34.

अनुचर *anućará* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) qui sequitur, comes, socius. Ḥit. 17. 20. 2) servus, subjectus. Dr. 8. 59.

अनुज *anuǵa* m. (ex *anu* et *ǵa* natus) qui post natus est, frater minor. Br. 3. 8.

अनुजीविन् *anuǵîvin* m. (r. *ǵîv* vivere s. *in*) servus, subjectus. Ḥit. 73. 3.

अनुज्ञा *anuǵńâ* f. (r. *ǵńâ* scire) 1) jussum, praeceptum. 2) venia, permissio. In. 4. 4. Ḥ. 1. 45.

अनुताप *anutâpa* m. (r. *tap* urere s. *a*) dolor, moeror, sollicitudo, poenitentia. Śak. 53. 16.

अनुत्तम *anuttama* (qui altissimum non habet, qui ipse altissimus est, Bah. ex *an* priv. et *uttama*) optimus, praestantissimus, maximus, gravissimus.

अनुत्सुक *anutsuka* (ex *an* priv. et *utsuka* q. v.) modestus, v. sq.

अनुत्सुकता *anutsukatâ* f. (a praec. s. *tâ*) modestia. Ur. 10. 20.

अनुदर्शन *anudarśana* n. (r. *darś dṛś* praef. *anu* respicere, s. *ana*) respectus, ratio. Bʿ. 13. 8.

अनुदिवसम् *anudivasám* (Avy. ex *anu* et *divasa*) quovis die, in diem, diem de die. Śak. 47. 2 infr.

अनुनय *anunaya* (r. *nî* ducere s. *a*) reverentia, observantia, obsequium. Ḥit. 68. 2. 123. 5. Ur. 33. 9.

अनुपदम् *anupadám* (Avy. ex *anu* et *pada* pes) e vestigio, statim. Śak. 39. 7.

अनुपूर्वेण *anupûrvêṇa* (ex *anu* et *pûrva* n. prius, in instrum.) ordine, ex ordine, ita ut a priore aut praestantiore incipiatur et ad sequentes transeatur. Sâ. 4. 11.

अनुबन्ध *anubandʿa* m. (r. *bandʿ* ligare s. *a*) 1) vinculum. Urv. 29. 4 infr. 2) impedimentum. Sâ. 6. 28. 3) indicium. Śak. 59. 2 infr. 4) consecutio temporis, posterum tempus. Bʿ. 18. 39.

अनुबन्धक *anubandʿaka* (a praec. s. *ka* vel *aka*) conjunctus. Urv. 90. 4 infr.

अनुबन्धिन् *anubandʿin* (ab *anubandʿa* s. *in*) impedimentum habens.

अनुभाव *anubʿâva* m. (r. *bʿû* praef. *anu* videre, s. *a*) auctoritas, dignitas. Bʿ. 2. 5.

अनुमत *ánumata* n. (part. pass. a r. *man* s. *ta*) assensus, consensus, permissio. N. 17. 22. Sâ. 5. 80.

अनुमन्तार् -तृ *anumantâr -tṛ* m. (r. *man* s. *târ tṛ*) assentiens, consentiens, permittens. Bʿ. 13. 22.

अनुमरण *anumaraṇa* n. (r. *mar mṛ* s. *ana*) actio moriendi una cum aliquo, socium mortis esse, Mitsterben. Ḥit. 87. 4.

अनुमान *anumâna* n. (r. *mâ* metiri s. *ana*) similitudo, analogia. Ur. 67. 13. Ḥit. 20. 8.

अनुयात्र *anuyâtra* n. (Bah. ex *anu* et *yâtrâ* iter) quod ad iter necessarium, ut currus etc. Sâ. 1. 34.

अनुयात्रा *anuyâtrâ* (r. *yâ* praef. *anu* sequi, s. *trâ*) comitatus. Dr. 52. 10.

अनुरक्त *anurakta* v. *rańǵ* praef. *anu.*

अनुराग *anurâga* m. (r. *rańǵ* s. *a*) amor; v. seq.

अनुरागवन्त् *anurâgavant* (a praec. s. *vant vat*) amans, amore captus, c. locat. Ḥit. 28. 9.

अनुरूप *ánurûpa* (Bah. ex *anu* et *rûpa* n. forma) 1) similis. 2) conveniens, congruus, dignus. Br. 2. 18. N. 24. 24. Sâ. 2. 10. 3. 12. Bʿ. 17. 3. A. 6. 24.

अनुरोध *anurôdʿa* m. (r. *rudʿ* praef. *anu* amare, deditum esse, s. *a*) officium, obsequium, indulgentia, liberalitas, facilitas. Wils. „the accomplishing of a desired object for another person, obligingness, service". Ḥit. 106. 18.

अनुरोधन *anurôdʿana* (r. *rudʿ* s. *ana*) i. q. praec. Ḥit. 62. 1.

अनुलेपन *anulêpana* n. (r. *lip* oblinere s. *ana*) 1) unctio. 2) unguentum. Bʿ. 11. 11. Śak. 43. 9.

अनुवर्तन *anuvartana* n. (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *ana*) 1) actio sequendi. 2) obsequium. Hit. 75. 17.

अनुवर्तिन् *anuvartin* (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *in*) sequens. N. 21. 14.

अनुविधायिन् *anuvidâyin* (r. *dâ* s. *in* inserto *y*, gramm. 49[a]); *dâ* praef. *vi* facere; *vidâ* praef. *anu* sequi, obsequi) sequens, obsequens, obediens. Ur. 36. 1. Hit. 71. 2.

अनुवृत्ति *anuvṛtti* f. (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *ti*) obsequium. Wils. „complaisance, obliging or serving another". Dêv. 1. 13. *snêhânuvṛtti* — ex *snêha* amor vel potius *snêhan* amicus et *anuvṛtti* — amicitia. Hit. 20. 20. 33. 12.

अनुव्रत *ánuvrata* (Bah. ex *anu* et *vrata* n. votum) deditus, addictus, c. acc. N. 2. 27. 13. 56.

अनुशासन *anuśâsana* n. (r. *śâs* s. *ana*) dictum, sententia. N. 13. 39.

अनुशासितार् -तृ *anuśâsitâr -tṛ* m. (r. *śâs* s. *târ tṛ*) gubernator, moderator. B. 8. 9.

अनुशासिन् *anuśâsin* (r. *śâs* s. *in*) gubernator, castigator. Ur. 66. 14.

अनुष्ठान *anuśṭâna* n. (r. *sṭâ* praef. *anu* s. *ana*) actio sequendi, obsequendi. Hit. 4. 13.

अनुसन्धान *anusandâna* (r. *dâ* praef. *anu* + *sam* s. *ana*) investigatio. Hit. 90. 18.

अनुसरण *anusaraṇa* n. (r. *sar sṛ* s. *ana*) 1) actio sequendi. Hit. 9. 8. 98. 21. 2) actio quaerendi (cf. *iś* ire praef. *anu*). Hit. 68. 13.

अनुसार *anusâra* m. (r. *sar sṛ* s. *a*) actio sequendi; *gatyanusâra* incessûs imitatio. Ur. 66. 4 infr. Cf. Lassenium ad Hit. 17.

अनुसारिन् *anusârin* (r. *sar sṛ* s. *in*) sequens, quaerens. Hit. 74. 2. Śak. 28. 7 infr.

अनुहार *anuhâra* m. (r. *har hṛ* s. *a*) imitatio. Am.

अनृण *anṛṇá* (Bah. ex *an* priv. et *ṛṇa* n. debitum) liber a debito, qui debita solvit. Br. 2. 7.

अनृत *anṛta* (Karm. ex *an* priv. et *ṛta* verus) 1) adj. non verus, falsus. Sâ. 5. 98. 2) n. falsum, mendacium. N. 21. 13.

अनेक *anêka* (Karm. ex *an* priv. et *êka* unus) multus, varius. Hit. 4. 8. B. 11. 24.

अनेकधा *anêkadâ* (a praec. s. *dâ*) multifariam. B. 11. 13.

अनेकप *anêkapa* (non semel bibens, Kârm. ex *anêka* et *pa*) elephantus. Am. Cf. *dvipa*.

अनेकशस् *anêkaśás* (ab *anêka* s. *śas*) 1) multum. N. 23. 10; v. gr. 584. s. *śas*. 2) saepe. In. 1. 25.

अनेहस् *anêhás* n. tempus. Am.

अन्त् *ant* 1. par. (*bandanê* K. *bandê* V.; scribitur *at*) ligare. Cf. *and*.

अन्त *ánta* m. n. 1) finis (goth. *andeis*, th. *andja*, nostrum *Ende**)). 2) mors. N. 3. 4. M. 10.

अन्तःकरण *antaḥkaraṇa* n. (Karm. ex *antar* intus et *karaṇa* instrumentum, quo percipimus aliquid) mens, animus. Ur. 77. 6 infr.

अन्तःपुर *antaḥpura* n. (Karm. ex *antar* q. v. et *pura* n. urbs) interior pars domûs, ubi feminae habitant; gynaeceum. Br. 1. 12. N. 1. 18. 17. 31.

अन्ततस् *antatás* (ab *anta* s. *tas*) a fine, in fine, denique. N. 19. 33.

अन्तर् *antár* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *ana* abjecto *a* s. *tar*, sicut *prâtar* a *pra* et send. *nistarĕ* extra a *nis* ex) 1) inter, intus, in medio. Sâ. 5. 106. B. 5. 24. 8. 22. N. 24. 34. c. gen. B. 13. 15. 2) sub, v. *antarbûmi*, *antarbûmigata*, *antarhita* (lat. *inter*, goth. *undar*, nostrum *unter*, hib. *indir*, *idir* „between, betwixt").

1. अन्तर *ántara* n. (ut equidem puto, a stirpe pron. *ana* s. comp. *tara*) 1) interius, interior pars, medium. H. 4. 44. N. 12. 103. 21. 10. 2) intervallum, interjectum spatium. A. 9. 6. B. 11. 20. 3) differentia, discrimen. B. 13. 34. 4) occasio, opportunitas. N. 7. 2. 13. 59. 5) causa. Dr. 5. 15.

*) V. gr. comp. § 996.

2. अन्तर *ántara* (v. praec. et cf. goth. *anthar*, th. *anthara*, alius lit. *antra-s* secundus; lat. *alter*; v. *anya*) alius. N. 13. 33.

अन्तरा *antarā́* adv. (a praec. producto *a*, quo haec forma cum instrumentali Ṣendico convenit, v. gr. comp. et cf. suff. *trâ* in adverbiis sicut *manuśyatrâ* inter homines) in medio. Śak. 40. 1 infr.

अन्तरात्मन् *antarâtman* m. (Karm. ex *antár* intus et *âtman* m. anima) anima. N. 5. 31. 20. 42. Bᶜ. 11. 24.

अन्तराय *antarâya* m. (ex *antár* vel *antarā́* et *aya* iens, veniens, a r. *i* s. *a*) impedimentum. Ur. 21. 8 infr. 47. 10 infr. Śak. 5. 10.

अन्तरिक्ष *antárikśa* n. (ex *antár* et *ikśa* a r. *îkś* videre, correpto *î*, suff. *a*) aër. Cf. cambro-brit. *entyrc* „the firmament, the vault, or canopy of the heavens", v. Pictet p. 12. Owen s. v.

अन्तरीक्ष *antarîkśa* n. i. q. praecedens.

अन्तरीक्षचर *antarîkśaćara* adj. et subst. cum fem. in *î* (Karm. e praec. et *ćara* iens a r. *ćar*) per aërem iens, epith. *Râkśasorum*. Ḥ. 2. 31.

अन्तरीय *antarî́ya* n. (*antara* s. *îya*) vestis inferior. Am. (cf. *uttarîya*).

अन्तर्भूमि *antarbᶜûmi* f. (Karm. ex *antar* sub et *bᶜûmi* terra) subterraneum spatium. A. 10. 27.

अन्तर्भूमिगत *antarbᶜûmigata* (Tatp. ex *antarbᶜûmi* sub terra et *gata* a r. *gam* ire s. *ta*) sub terra profectus. Su. 2. 8.

अन्तर्वस्त्र *antarvastra* n. (Karm. ex *antar* et *vastra* vestis) vestis inferior. Up. 50.

अन्तर्वासस् *antarvâsas* n. (Karm. ex *antar* et *vâsas* vestis) id. Up. 50.

अन्तर्हित *antárhita* (a r. *dᶜâ* praef. *antar* s. *ta*, gr. 544) qui evanuit. N. 12. 96. 17. 6.

अन्तवन्त् *ántavant* (ab *anta* s. *vant vat*) finem habens, caducus. Bᶜ. 2. 18.

अन्तिक *antiká* n. (ut videtur ab *anti* = gr. ἀντί, lat. *ante*, vel ab *ati* inserto *n* s. *ka*; secundum Wils. ab *ánta* finis s. *ika*) propinquitas. In. 2. 20. 5 31. Ḥ. 2. 12. N. 1. 23. 13. 49.

अन्तिकात् *antikât* (abl. praec.) ex adverso, contra. A. 10. 18.

अन्तिम *antimá* (ab *anta* finis, s. *ima*) ultimus. Ḥit. 14. 112.

अन्द् *and* 1. par. (*bandᶜanê* K. *bandᶜê* V.; scribitur *ad*) ligare. Cf. *ant*.

अन्ध् *andᶜ* 10. par. (*dṛkkśayê*, ut mihi videtur denominativum sequentis) lumina oculornm amittere.

अन्ध *andᶜá* coecus (cf. hib. *uinne* „blind", v. Pictet p. 13).

अन्धक *andᶜaka* m. nomen regionis. Dr. 5. 16.

अन्धकार *andᶜakâra* m. n. (ex *andᶜa* et *kâra*, a r. *kar kṛ* s. *a*, faciens, factor) obscuritas, tenebrae.

अन्धकारमय *andᶜakâramaya* (a praec. s. *maya*) obscurus. Up. 49.

अन्न *ánna* n. (r. *ad* edere s. *na*, gr. 542) cibus. N. 5. 38.

अन्य *anyá* (gr. 250) alius (goth. *alji-s*, th. *alja*, lat. *aliu-s*, gr. ἄλλο-ς per assimilationem ex ἄλjο-ς, ita Prâkr. *aṇṇa* et germ. vet. *alles* aliter ex *aljes*; cf. etiam ἔνιοι [= *anyê*], ἐνίοτε; slav. *inŭ*, th. *ino*, v. gr. comp. 374).

अन्यतम *anyatama* (a praec. s. *tama*) unus plurium duobus. Br. 1. 33.

अन्यतर *anyatará* (ab *anyá* s. *tara*) alter. Su. 1. 16.

अन्यतस् *anyátas* (ab *anyá* s. *tas*) 1) aliunde. 2) alio, aliorsum. Śak. 15. 1 infr.

अन्यत्र *anyátra* (ab *anyá* s. *tra*) 1) alibi. 2) praeter, c. abl. Ḥit. 60. 15. Bᶜ. 3. 9. Raǵ. 14. 32 (ita goth. *alja* praeter).

अन्यथा *anyátᶜâ* (ab *anyá* s. *tᶜâ*) aliter (lat. *aliuta*).

अन्योऽन्य *anyóśnya* (ex *anyó* — nom. masc. ab *anyá*, quod hac in compositione generis fem. et neut. locum quoque tenet, maximam partem quidem nominativi, nonnumquam vero etiam obliquorum casuum vim habens, ut Su. 3. 21 — et *anya* quod hac in compositione in obliquis *singularis* casibus solum usurpatur; cf. *einander* et ἀλλήλων) mutuo, invicem, vicissim, alter alterius, alter alteri etc., alius alius, alius alii etc. Su. 1. 5. 4. 14. Ḥ. 1. 42. 4. 22. 39. N. 1. 17.

अन्वच् *anvác* (r. *añć* ire praef. *anu*; in casibus fortibus *anváńć*, in debilissimis *anúć*, ad analogiam τοῦ *pratyáć*, *pratyáńć*, *pratíć*, gr. 179) sequens. Am.

अन्वय *anvaya* m. (r. *i* praef. *anu* s. *a*) familia, gens, stirps.

अन्ववाय *anvavâya* m. (r. *i* ire, praef. *anu* + *ava*, s. *a*) id. Su. 1. 2.

अन्वेष *anvêśa* (r. *iś* ire, desiderare, praef. *anu* s. *a*) actio quaerendi. Śak. 15. 10.

अन्वेषण *anvêśaṇa* (r. *iś* praef. *anu* s. *ana*, v. gr. 94[a]) i. q. praec. N. 13. 70. Sâ. 1. 33.

अन्वेषणा *anvêśaṇâ* (fem. praec.) id. Ur. 31. 6 infr.

अन्वेषिन् *anvêśin* (r. *iś* praef. *anu* s. *in*) quaerens. Hit. 129. 20.

अन्वेष्टार् -ष्टृ *anvêśṭâr* -*śṭṛ* m. (r. *iś* s. *târ* *tṛ*) qui quaerit.

अप् *ap* f. (nom. anom. plur. num. v. gramm. 199) aqua. Su. 2. 14. N. 12. 63 (lat. *aqua* mutatâ labiali in gutturalem; goth. *ahva* flumen; germ. vet. *aha*, et *affa* in fine comp. v. Graff 1. 159; lit. *uppê* flumen; huc etiam cum Johannsenio — Latein. Wortbildung p. 41 — refero lat. *amnis* pro *ap-nis* — v. *apnas* — commutatâ tenui cum nasali ejusdem organi, sicut in *somnus* pro *sopnus*; huc etiam retulerim gr. ἀφρός; hib. *abh* flumen).

अप *ápa* praep. praef. ab, de (gr. ἀπό, lat. *ab*, goth. *af*, angl. *of*, germ. vet. *af-tar* post cum suff. compar. — v. gr. comp. II. p. 27 — goth. *af-tarô* retro, a tergo; cf. etiam lit. *apaćia* pars inferior, *apaćioj* infra, *apatinnis* inferior; huc etiam retulerim slav. insep. *o* de, abjecto *p*).

अपकर्तार् *apakartâr* m. (r. *kar* *kṛ* facere, praef. *apa* s. *târ* *tṛ*) qui alqm. offendit, adversarius, inimicus. Hit. 90. 3.

अपकारता *apakâratâ* f. (ab *apakâra*, a r. *kar* *kṛ* s. *a*, qui offensionem, injuriam infert, s. *tâ*) offensio. N. 21. 13.

अपकारिन् *apakârin* m. (r. *kar* *kṛ* s. *in*) qui aliquem offendit, adversarius, inimicus. Hit. 27. 17.

अपकृत *apakṛta* (part. pass. a r. *kar* *kṛ* praef. *apa* s. *ta*) 1) offensus. 2) n. offensio, laesio, violatio. H. 4. 3.

अपगम *apagama* m. (r. *gam* ire s. *a*) abscessio, separatio. Hit. 43. 5.

अपगा *apagâ* f. (ex *apa* aqua, quod separatum non invenitur — v. *ap* — et *ga* iens in fem.) fluvius. Am.

अपचय *apaćaya* m. (r. *ći* colligere s. *a*) deminutio, expensum. Hit. 105. 12.

अपटी *apaṭî* f. aulaeum.

अपटीक्षेप *apaṭîkśêpa* m. (e praec. et *kśêpa*) secundum Wils. „precipitate entrance on the stage, indicating hurry and agitation, also read *apaṭâkśêpa*" v. etiam Lenzium ad Urv. 3. 1.

अपत्य *ápatya* n. (a Rueckertio recte deducitur a praep. *apa* s. *tya*; ita goth. *ni-thjis* th. *nithja* cognatus, propinquus, a *ni* deduxerim; v. gr. comp. III. p. 432) proles; *apatyâni* liberi. Br. 1. 27. 2. 26.

अपत्रपा *apatrapâ* f. (r. *trap* pudere, praef. *apa* s. *â*) pudor. Am.

अपदेश *ápadêśa* m. (r. *diś* monstrare, s. *a*) species, simulatio, praetextus. Up. 65.

अपभी *apabʻî* (Bah. ex *apa* et *bʻî* f. timor) liber a timore.

अपमान *apamâna* n. (Karm. ex *apa* et *mâna* n. honor) dedecus, infamia, ignominia. Bʻ. 6. 7. 12. 18.

अपर *ápara* (ut videtur, a praep. *apa* s. *ra*) alius. H. 2. 32. Br. 1. 31 (goth. *afar* post, germ. vet. *afar* autem, iterum, nostrum *aber*: *aber-mal*, *Aber-Witz*).

अपराङ्मुख *aparâṅmukʻa* (Karm. ex *a* priv. et *parâṅmukʻa* aversum os habens. Bah. ex *parâk* retrorsum — ab inusitato adj. *parâć* e *parâ* retro et *añć*, v. gr. 179 — et *mukʻa* n. os, vultus) non aversum os habens. N. 2. 18. v. gr. 84.

अपराद्ध *aparâdd'a* (r. *râd'* praef. *apa* offendere, s. *ta*, gr. 83) 1) adj. offendens. Dr. 7. 11 ubi *aparâddâṅ* pro *aparâd'âṅ* legendum. 2) n. offensio. N. 24. 12.

अपराध *aparâd'a* m. (r. *râd'* s. *a*, v. praec.) offensio. Dr. 8. 37. — V. *aparâdda*.

अपरेद्युस् *aparêdyús* (ex *aparê* locat. τοῦ *apara* alius et *dyus*, quod ex *divas* dies explicaverim, ita ut, ejecto *a*, *v* in *u* et *i* in *y* sint conversa) postero die. N. 13. 35.

अपवर्ग *apavarga* m. (r. *varǵ vṛǵ* relinquere, s. *a*) donum. Sâv. 5. 51.

अपवाद *apavâda* m. (r. *vad* dicere praef. *apa* s. *a*) vituperatio. Hit. 71. 12.

अपवादिन् *apavâdin* (r. *vad* s. *in*, v. praec.) interdicens, vetans. Śak. 32. 1.

अपवाहन *apavâhana* n. (r. *vaḥ* s. *ana*) actio auferendi, deducendi. Hit. 97. 5.

अपश्चिम *apaśćima* (posticum non habens, nihil post se habens. Baḥ. ex *a* priv. et *paśćima* posticus) infinitus, immensus. N. 13. 33.

अपसद *apasada* m. (r. *sad* ire praef. *apa* s. *a*) homo vilis, abjectus, in fine compos. H. 3. 8. Dr. 8. 45.

अपह *apaha* (r. *han* abjecto *an* s. *a*, gr. 575) occidens, delens. Śak. 56. 2.

अपहरण *apaharaṇa* n. (r. *har hṛ* s. *aṇa*) actio auferendi, abripiendi. N. 10. 9.

अपाङ्ग *apâṅga* n. (r. *aṅg* suff. *a*) exterior oculi angulus.

अपाच् *apâć* (in casibus fortibus *apâńć*, a r. *ańć* ire, praef. *apa*) meridionalis. Hêm.

अपान *apâná* m. (r. *an* spirare praef. *apa* s. *a*) spiritus qui efflatur. B'. 4. 29. 5. 27.

अपाप *apâpa* (Baḥ. ex *a* priv. et *pâpa* n. peccatum) liber a peccatis. Br. 1. 32.

अपाय *apâya* m. (r. *i* ire praef. *apa* s. *a*) 1) abitio. 2) obitus, interitus, exitium. Hit. 43. 4. 3) frans, fallacia. Hit. 129. 22. N. 4. 19.

अपायिन् *apâyin* (*apa* + *âyin* a r. *i* s. *in*) abiens. B'. 2. 14.

1. अपि *ápi* praep. praef. quae cum paucis solum conjungitur radicibus et super significare videtur, nam cum *d'â* ponere format *apid'â* tegere. *a* initiale hujus praep. saepe abjicitur (gr. ἐπί, lit. *ap* insepar.).

2. अपि *ápi* conj. 1) etiam, adeo. 2) etiamsi. 3) igitur, itaque. 4) vero, autem. 5) an, num. 6) cum praecedente interr. *kim* quispiam significat.

अपिहित *apihita* (r. *d'â* praef. *api* tegere, s. *ta*, gr. 544) tectus, obductus. N. 17. 30.

अपुंस् *apuńs* m. (nom. irr. v. gr. 205. Karm. ex *a* priv. et *puńs* mas, vir) virilitate privatus, eunuchus. In. 5. 50.

अपुंस्त्व *apuństva* n. (a praec. s. *tva*) eunuchi status. In. 5. 58.

अपेक्ष *apêkśa* (r. *îkś* videre, praef. *apa* s. *a*) respiciens, curans, rationem habens. B'. 12. 16.

अपेक्षा *apêkśâ* f. (r. *îkś* videre, praef. *apa* s. *â*) respectus, ratio. Śak. 59. 12: *nirapêkśa* nihil curans, negligens.

अपोहन *apôhana* n. (r. *ûḥ* praef. *apa* ratiocinari, s. *ana*) ratiocinium. B'. 15. 15.

अप्नस् *ápnas* n. aqua in Vêdorum dialecto (v. *ap* et cf. lat. *amnis* pro *apnis*).

अप्रकाश *aprakâśa* (Baḥ. ex *a* priv. et *prakâśa* m. lux) luce privatus, obscurus. H. 1. 18.

अप्रतिम *apratima* (Baḥ. ex *a* priv. et *pratimâ* f. similitudo) similitudinem non habens, incomparabilis. H. 1. 37. Su. 3. 15.

अप्रशस्त *apraśastá* (Karm. ex *a* priv. et *praśasta*, a r. *śańs* praef. *pra* laudare, s. *ta*) non laudatus, infamis. N. 20. 41.

अप्राप्तवयस् *aprâptavayas* (Baḥ. ex *aprâpta* non contactus — a r. *âp* praef. *pra* et *a* priv. — et *vayas* aetas, hic: adulta aetas) non contactam adultam aetatem habens, qui ad adultam aetatem nondum pervenit. Br. 1. 28.

अप्रिय *ápriya* (Karm. ex *a* priv. et *priya* q. v.) injucundus, ingratus, insuavis.

अप्रियंवद *apriyañvada* (e praec. — v. gr. 575 s. *a* — et *vada* a r. *vad* s. *a*, loquens, dicens) injucundum dicens. H. 4. 15.

अप्रियभागिन् *apriyab'âgin* (ab *apriyab'âga* ingrata, injucunda fortuna, s. *in*) ingratam fortunam habens, infelix, infaustus. Br. 1. 14.

अप्सरस् *apsarás* f. Apsarasa, nympha (deduci solet ab *ap* aqua et *saras*, a r. *sar sṛ* ire, s. *as*. Sunt enim Apsarasae, secundum mythologiam, e mari natae, quum a diis Asurisque ad Amṛtum adipiscendum agitaretur.)

अप्सरा *apsará* f. i. q. praec.

अबन्ध्य *aband'ya* (ex *a* priv. et *band'ya* sterilis) non sterilis, non vanus, non irritus, inde fructu praeditus, fructuosus. Ur. 7. 14. 16. 4. cf. *sap'ala* Ur. 9. 17.

अबद्ध *abadd'a* (ex *a* priv. et *badd'a* ligatus, a r. *band'* s. *ta*) 1) non ligatus. 2) insanus, stultus. N. 26. 16.

अबल *abalá* (Bah. ex *a* priv. et *bala* vis) debilis (fort. goth. *ubils* th. *ubila*, nostrum *übel*, angl. *evil*; nisi haec ad *ad'ara* = lat. *inferu-s* pertinent, mutatâ aspiratâ in mediam, secundum generalem consonantium permutandarum legem. Sanscr. *b* autem in germ. item est *b*, unde goth. radix *band* ligare = *band'* q. v.)

अबला *abalâ* f. (a praec.) femina.

अब्द *ábda* m. (ex *ap* aqua, et *da* dans, a r. *dâ* s. *a*) 1) nubes. 2) annus (primit. pluvium anni tempus).

अब्धि *abd'i* m. (aquam tenens, ex *ap* aqua et *d'i* tenens a r. *d'â* s. *i*) mare. Hit. 105. 9.

अभय *áb'aya* (ex *a* priv. et *b'aya* timor) 1) Karm. securitas. Hit. 59. 3. 2) Bah. *ab'áya* intrepidus.

अभव *ab'ava* m. (Karm. ex *a* priv. et *b'ava* existentia) τὸ non esse (Nichtsein). Sâv. 3. 10.

अभाव *ab'âva* m. (Karm. ex *a* priv. et *b'âva* existentia) i. q. praec. Dr. 5. 9.

अभि *ab'í* praep. praef. et sep. (ut videtur a stirpe pronom. *a* s. *b'i*, quod convenit cum casuum terminationibus *b'yam*, *b'is*, *b'yâm*, *b'yas*) ad, versus. (Gr. ἀμφί, insertâ nasali sicut in ἄμφω contra *ub'âu*; lat. *ob*, nisi pertinet ad *api*, *amb*; germ. vet. *umbi*, nostrum *um*; slav. *ob*; cf. etiam adverb. slav. АБИѤ *abije* statim. Huc quoque retulerim nostrum *bei*, goth. *bí*, abjecto *a* initiali, sicut in sanscr. praeter *api* etiam *pi* dicitur; porro praefixum *be*, goth. *bi*.)

अभिकाम *ab'ikâma* n. (r. *kam* s. *a*) amor. N. 24. 13.

अभिक्रम *ab'ikrama* m. (r. *kram* s. *a*) conatus, molitio. B'. 2. 40.

अभिघातिन् *ab'ig'âtin* m. (r. *han* in forma caus. *g'âtay* — gr. 471 — s. *in*) inimicus. Hit. 127. 18.

अभिजन *ab'iǵana* m. (Karm. ex *ab'i* et *ǵana* homines) familia. N. 12. 95.

अभिजनवन्त् *ab'iǵanavant* (a praec. s. *vant vat*) familiam (nobilem) habens, nobilis, generosus. B'. 16. 15.

अभिज्ञ *ab'iǵńa* (r. *ǵńâ* scire, s. *a*) gnarus.

अभिज्ञान *ab'iǵńâna* n. (r. *ǵńâ* scire, s. *ana*) nota, signum. Pat. 26. 27.

अभितस् *ab'itas* adv. (ab *ab'i* s. *tas*) ad, prope. Sâ. 3. 11.

अभिताप *ab'itâpa* m. (r. *tap* urere s. *a*) moeror.

अभिधान *ab'id'âna* n. (r. *d'â* ponere s. *ana*) nomen. Hit. 26. 13.

अभिनय *ab'inaya* m. (r. *nî* ducere s. *a*) gesticulatio. Ur. 28. 10.

अभिनव *ab'inava* (Karm. ex *ab'i* + *nava*) novus, recens.

अभिनिवेश *ab'inivêśa* m. (r. *viś* intrare praef. *ab'i* + *ni* s. *a*) inclinatio, propensio, applicatio. Ur. 35. 3 infr. (*hṛdayâb'i . . . .*).

अभिप्राय *ab'iprâya* m. (a Rueckertio recte deducitur a r. *i* ire praef. *ab'i* + *pra* s. *a* cf. *ab'iprêta* Hit. 54. 17 et *ab'iprêtya* apud Wils. ed. 2) consilium, propositum. N. 9. 35. 24. 5. Sâ. 1. 13.

अभिभव *ab'ib'avá* m. (r. *b'û* s. *a*) actio praevalendi, superandi. B'. 1. 41.

अभिभाषिन् *ab'ib'âśin* (r. *b'âś* s. *in*) alloquens. Sâ. 5. 74.

अभिमर्द *abʿimarda* m. (r. *mard mṛd* conterere, s. *a*) disturbatio, vastatio regionis. Dr. 6. 8.

अभिमान *abʿimâna* m. (aut a r. *man* aut a *mân* s. *a*) superbia, insolentia, honoris, gloriae cupiditas. Bʿ. 16. 4.

अभिमुख *abʿimukʿá* (Bah. ex *abʿi* et *mukʿa* os, vultus) adversum vultum habens. N. 12. 32. 20. 43. Dr. 8. 14.

अभिमुखम् *abʿimukʿám* (Avy. ex *abʿi* et *mukʿa* os, vultus) coram.

अभियोक्तार् *abʿiyóktâr* m. (r. *yuǵ* jungere, s. *târ tṛ*) qui aggreditur, impugnat alqm. Hit. 97. 2.

अभियोग *abʿiyôga* m. (r. *yuǵ* jungere, s. *a*) invasio, impugnatio. Am.

अभिरति *abʿirati* f. (r. *ram* se delectare, s. *ti*) delectatio. Hit. 31. 17.

अभिराम *abʿirâma* (r. *ram* s. *a*) amoenus, venustus. Śak. 4. 6.

अभिरुचि *abʿiruċi* f. (r. *ruċ* splendere, placere, s. *i*) 1) splendor. 2) voluptas, gaudium, delectatio. Hit. 13. 1. infr.

अभिरूप *abʿirûpa* (Bah. ex *abʿi* et *rûpa* n. forma) formosus. N. 12. 30.

अभिलाष *abʿilâśa* m. (r. *laś* desiderare, s. *a*) desiderium, optatum. Hit. 43. 10.

अभिलाषिन् *abʿilâśin* (r. *laś* s. *in*) desiderans. Ur. 12. 13.

अभिवदन *abʿivadana* n. (r. *vad* q. v. s. *ana*) corporis inclinatio. In. 5. 19.

अभिवन्दन *abʿivandana* n. (r. *vand* s. *ana*) id. Sâ. 2. 3.

अभिवादक *abʿivâdaka* m. (r. *vad* s. *aka*) salutator inclinato corpore. N. 21. 26. cum acc. p.

अभिशाप *abʿiśâpa* m. (a r. *śap* s. *a*) exsecratio. N. 11. 16.

अभिषेक *abʿiśêká* m. (r. *siċ* humectare, s. *a*) actio conspergendi (v. *siċ* praef. *abʿi*). Hit. 126. 10.

अभिषङ्ग *abʿiśvaṅga* m. (r. *svaṅǵ* s. *a*, v. gr. 109) inclinatio, propensio, affectus. Bʿ. 13. 9.

अभिसर *abʿisara* m. (r. *sar sṛ* ire s. *a*) comes, socius. Am.

अभिसरण *abʿisaraṇa* n. (r. *sar sṛ* ire, s. *ana*) actio adeundi, visitandi. Ur. 40. 7.

अभिसारिका *abʿisârikâ* f. (r. *sar sṛ* ire, s. *ikâ*) femina quae maritum vel amatorem adit. Ur. 40. 8 infr.

अभिसूचित *abʿisûċita* (r. *sûċ* s. *ta*) praeditus, instructus. N. 23. 18. — V. सूच् *sûċ*.

अभिस्नेह *abʿisnêha* m. (r. *snih* amare, s. *a*) amor, inclinatio, affectio. Bʿ. 2. 57.

अभीक्ष्णम् *abʿîkśṇam* (fortasse Avy. pro *abʿîkśaṇam* — ex *abʿi* et *îkśaṇa* n. oculus — ejecto *a* ante *ṇa*) identidem, iterum ac saepius. N. 9. 34. A. 10. 54.

अभीप्सु *abʿîpsu* (ab *îps*, desid. irr. rad. *âp* adipisci — v. gr. 477 — praef. *abʿi* s. *u*) adipiscendi cupidus. N. 5. 2.

अभीषु *abʿîśu* m. (r. *iś* ire, desiderare s. *u*) habena, frenum.

अभ्यङ्ग *abʿyaṅga* m. (r. *aṅǵ* ungere, praef. *abʿi* s. *a*) unctio. Up. 50.

अभ्यधिक *abʿyadʿika* (ab *adʿi* praef. *abʿi* s. *ka*) superior. N. 21. 14. Br. 1. 8. v. *âdʿika*.

अभ्यन्तर *abʿyantara* n. 1) intervallum, loci et temporis. Bʿ. 5. 27. Hit. 5. 17. 2) pars interior, medium. Up. 49.

अभ्यर्चन *abʿyarċana* n. (r. *arċ* praef. *abʿi* s. *ana*) cultus, veneratio. N. 12. 78.

अभ्यर्थना *abʿyartʿanâ* f. (r. *artʿ* s. *anâ*, fem. ab *ana*) precatio, rogatio, petitio. Sâ. 4. 27.

अभ्यवहार *abʿyavahâra* (r. *har hṛ* afferre, praef. *abʿi* + *ava* s. *a*) cibus.

अभ्यवहार्य *abʿyavahârya* n. (r. *har hṛ* afferre, praef. *abʿi* + *ava* s. *ya*) cibus. Ur. 39. 1.

अभ्यसूयक *abʿyasûyaka* m. (r. denom. *asûy* q. v. praef. *abʿi* s. *aka*) exsecrator. Bʿ. 16. 18.

अभ्याश *abʿyâśa* m. v. seq.

अभ्यास *abʿyâsa* m. (r. *as* cl. 1. q. v. s. *a*) 1) propinquitas, vicinitas. N. 9. 10. Dr. 8. 13. 2) exercitatio, usus, experientia. Bʿ. 12. 12. 18. 36. 3) educatio, disciplina, institutio. Hit. 5. 14. 7. 4. Scribitur etiam *abʿyâśa* (cf. *abʿyasta*, *abʿyasana*, *abʿyasya* apud Wils. ed. 2).

अभ्युत्थान *abʿyuttʿâna* n. (r. *stʿâ* praef. *abʿi* + *ut*, ejecto *s* — v. gr. 577 — s. *ana*) actio surgendi. Bʿ. 4. 7.

अभ्युदय *abʿyudaya* m. (r. *i* ire, praef. *abʿi* + *ut* s. *a*) felicitas. Ur. 94. 1 infr.

अभ्युपपत्ति *abʿyupapatti* f. (r. *pad* ire, praef. *abʿi* + *upa* s. *ti*) favor, benevolentia. Śak. 54. 2 infr.

अभ्र् *abʿr* 1. par. (*gatyâm*) ire.

अभ्र *abʿrá* n. (ut mihi videtur ex *abbʿara* aquam gerens, ejecto *b* et *a* *), cf. *ambuda* et *galada*) nubes (gr. ὄμβρος, lat. *imber* insertâ nasali, nisi haec pertinent ad *ámbara* coelum vel *ámbʿas* aqua; cf. etiam *umbra*).

1. अम् *am* 1. par. (*gatibʿaganaśabdêšu*) ire, colere, sonare.

2. अम् *am* 10. par. (*rôgê*) aegrotum esse.

अमति *amáti* m. (ut videtur a r. *am* ire, s. *ti* servato classis charactere *a*) tempus (lit. *amžis* longum tempus; ad rad. *am* etiam referri possit lat. *an-nus* — ita ut sit pro *am-nus* — et gr. ἔνος, ἔννος).

अमर *amára* (ex *a* priv. et *mara* moriens, in fine comp., a r. *mar mṛ* mori, s. *a*) 1) adj. immortalis. Ḥit. 3. 5. 2) m. deus. Su. 1. 22.

अमरप्रभ *amaraprabʿa* (Baḥ. e praec. et *prabʿâ* f. splendor) immortalium splendorem habens. N. 13. 54.

अमरत्व *amaratvá* n. (ab *amara* s. *tva*) immortalitas. Su. 1. 22. 23.

अमरा *amarâ* f. (ab *amara*). Nomen Indri sedis aut urbis.

अमरावती *amarâvatî* f. (Indri sede praedita, a praec. s. *vat* in fem.) Nomen Indri urbis, sedis, palatii. In. 1. 42.

अमरोपम *amarôpama* (Baḥ. ex *amara* et *upamâ* f. similitudo) immortalium similitudinem habens. Ḥ. 2. 27.

*) Confirmatam vidi hanc explicationem linguâ ṣendicâ, *âbĕrĕta* (acc. *âbĕrĕtârem*) quod corruptum est ex *abbĕrĕta*, significat: qui aquam affert.

अमर्त्य *ámartya* (Karm. ex *a* priv. et *martya*) immortalis.

अमर्ष *amarśa* (Karm. ex *a* priv. et *marśa* patientia, tolerantia, a r. *marś mṛś* s. *a*) ardor animi, ira, iracundia. Bʿ. 12. 15. Up. 43.

अमर्षण *amarśaṇa* (Karm. ex *a* priv. et *marśaṇa* patiens, tolerans, a r. *marś mṛs* cl. 10 s. *ana*) iratus, iracundus, vehemens. Dr. 7. 17. N. 12. 54.

अमस *amasa* m. (r. *am* ire, s. *asa*) tempus.

अमा *amâʹ* praep. cum. Nalod. 1. 53.

अमात्य *amâʹtya* m. (a praec. s. *tya*) qui est a consiliis, Wils. „a minister, a counsellor".

अमानुष *ámânuśa* (Karm. ex *a* priv. et *mânuśa* humanus) quod est supra hominem (übermenschlich). N. 23. 5.

अमित्र *amítra* m. (Karm. ex *a* priv. et *mitra* n. amicus) inimicus, hostis. N. 12. 33.

अमी *amíʹ* illi, hi, v. gr. 248.

अमुत्र *amútra* adv. (ab *amú* stirpe pronominis *adás* in casibus obl. — gr. 248 — s. *tra*) illic i. e. in illo, futuro mundo, opp. vocabulis *iḥa* hic, et *lôkê ssmin* in hoc (terrestri) mundo. Br. 2. 5. Bʿ. 6. 40.

अमृत *amṛʹta* (Karm. ex *a* priv. et *mṛta* mortuus) 1) adj. immortalis. Br. 3. 18. Bʿ. 14. 27. 2) n. deorum cibus, immortalitatem afferens, ambrosia. In. 1. 26.

अमृतस्वादनीय *amṛtasvâdanîya* (Karm. e praec. et *svâdanîya* quod jucunde sapit) Amṛtae jucundo sapore similis. In. 1. 26.

अमेध्य *amêdʿyá* (Karm. ex *a* priv. et *mêdʿya* purus) impurus, sordidus, contaminatus. Bʿ. 17. 10.

अमेय *amêya* (ex *a* priv. et *mêya* mensurabilis, a r. *mâ* s. *ya*, gr. 557) quod metiri non possumus, immensus.

अमेयात्मन् *amêyâtman* (Baḥ. ex praec. et *âtman* m.) immensum animum habens. In. 2. 22.

अमोघ *ámôgʿa* (Karm. ex *a* priv. et *môgʿa* vanus) non fallens, haud dubius, certus. Ur. 63. 10.

1. अम्ब् *amb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere.

2. अम्ब् *amb* 1. âtm. (*śabdê*, grammatici scribunt *ab*, gr. 110[a]) sonare.

अम्बक *ambaka* n. (r. *amb* se movere, s. *aka*) oculus. A. 3. 50.

अम्बर *ámbara* n. (r. *amb* s. *ara*) 1) vestis. Su. 1. 30. 2) coelum. Sâ. 1. 19. A. 6. 9 (v. *abʻrá*).

अम्बा *ambâ* f. mater (fortasse nostrum *Amme*, germ. vet. *amma* — th. *ammôn*, *ammûn* — per assimil., nisi hoc vocabulum cohaeret cum *ap* aqua, unde *ammaya* q. v., quum voces hujus notionis plerumque etiam lac significent.

अम्बु *ámbu* n. (r. *amb* s. *u*) aqua. Bʻ. 11. 28.

अम्बुद *ambudá* m. (e praec. et *da* dans, a r. *dâ* s. *a*) nubes.

अम्बुदाभ *ambudâbʻa* (Bah. e praec. et *âbʻâ* f. similitudo) nubis similitudinem habens. Ḥ. 4. 48.

अम्भ् *ambʻ* 1. âtm. (*śabdê* K. *dʻvanâu* V. scribunt *abʻ*, gr. 110[a]) sonare.

अम्भस् *ámbʻas* n. (r. *ambʻ* s. *as*) aqua. A. 6. 6. Bʻ. 2. 67 (v. *abʻrá*). Cf. hib. et scot. *aibheis* mare.

अम्भोज *ambʻôǵa* n. (in aqua natus ex praec. et *ǵa*) lotus flos. Ḥit. 107. 13.

अम्मय *ammáya* (ab *ap* aqua, s. *maya*, v. gr. 58 et 85) aquosus. Am.

अम्र *amra* m. nomen arboris (Wils. „mango tree, magnifera indica"). N. 12. 4.

अम्ल *amlá* acidus. Bʻ. 17. 9.

अय् *ay* 1. âtm. (*gatâu*) ire (sine dubio ad r. *i* pertinet, quae secundum 1. cl. in âtm. *áyê* formaret).

अयन *áyana* n. (r. *i* ire, s. *ana*) via. Bʻ. 1. 11.

अयम् *ayám* hic, v. gr. 247.

अयशस् *ayaśas* n. (Karm. ex *a* priv. et *yaśas* n. gloria) dedecus, infamia, ignominia. Ḥ. 3. 18.

अयशस्कर *ayaśaskara* (e praec. et *kara* faciens) dedecus, infamiam afferens; fem. *ayaśaskarî*. Ḥ. 3. 18.

अयस् *áyas* n. ferrum (lat. *aes*, *aer-is*, pro *aes-is*, goth. *ais*, th. *aisa*, germ. vet. *êr* aes, nostrum *Eisen*).

अयस्मय *ayasmáya* (ab *ayas* s. *maya* contra gr. 58 et analogiam τοῦ *têǵômaya* quâ *ayômaya* exspectaveris; etiam in ed. Calc. Mah. p. 644 lin. 2 infr. *ayasmaya* legitur) ferrens. A. 10. 31.

अयुत *ayúta* n. (ex *a* priv. et *yuta* ligatus, a r. *yu*) decies mille.

अयुतशस् *ayutaśás* adv. a praec. s. *śas*, v. gr. 584. s. *śas*. In. 2. 8.

अये *ayê* interj. Śak. 45. 13.

अयोध्या *ayôdʻyấ* f. (non impugnanda, ex *a* priv. et *yôdʻya* impugnandus in fem.) nomen urbis (Oude).

1. अर् ऋ *ar ṛ* 1. et 3. par. (*árâmi*, *íyarmi* v. gr. 331; syllaba *ar* et in hac et in aliis radicibus, quae apud grammaticos vocalem *ṛ* continent, in formis non gunnatis corripitur in *ṛ*, quae vocalis nusquam est primitiva, sed semper orta ex *r*, antecedente vel subsequente quâpiam vocali, ut e. c. *śṛṇômi* a r. *śru*, abjectu *u*, quo facto consonans *r* vocalis naturam induit *)) ire, pervenire, transl. adipisci (v. rad. *i*). Nalod. 1. 32: *tân gâm . . . âra* ad illam regionem pervenit; 42: *na riransâm âra* non gaudium adepta est. — Caus. *arpay* (gr. 468) facere ut aliquis eat, perveniat; 1) movere, dirigere, conjicere. Bʻ. 8. 7. 12. 14: *mayy arpitamanôbuddʻi*; Dr. 5. 19: *śarân arpayitum* sagittas mittere. 2) uti aliquâ re, impendere, adhibere. Ḥ. 4. 47. (Goth. *airus* nuntius mihi ortum esse videtur ex *ar*, attenuato *a* in *i* et anteposito *a* ex generali euphoniae lege q. v. gramm. comp. 82; hib. *ria* vel *do ria* „he will come, arrive", *ria* „running, speed", *riach* „he came", *riachtaim* „I arrive", *ar* „guiding, conducting"; v. r. *il*. Ad formam caus. *arpay* quae cum *sam* composita tradere significat, referri possit germ. vet. *arbjan* here-

*) Fusius de vocalium *ṛ* et *ṝ* origine disserui in libro meo „Vocalismus" p. 157 sq.

ditare, *ki-erpit* possessio, goth. *arbi*, th. *arbja*, hereditas, quanquam ex generali consonantium permutandarum lege pro sanscr. *p* exspectaveris goth. *f*; amant vero liquidae conjunctionem cum mediis. Ad inusitatam, ex tritâ lege formatam formam caus. *ârâyâmi* pertinere videtur lat. *aro*, gr. ἀρόω, goth. *arja* id., germ. vet. *erru* — per assimil. ex *erju* — lit. *arù*, slav. *orjuṅ*, ita ut a movendo solo nominata sint. Etiam gr. ἄρθρον et lat. *artus* a movendo nominata et cum scr. *ar* cognata esse videntur.)

c. *sam* caus. tradere. Ḥit. 7. 14: *tasya višṇuśarmaṇô ... putrân samarpitavân*; 40. 12: *svâminâ ’nîya samarpitavyâ*; 42. 3: *kulînâṅ yuvatîm ânîya samarpaya.*

2. अर् ऋ *ar ṛ* 5. par. (*hiṅsâyâm*) offendere, ferire, laedere, vexare, occidere. (Hib. *ar* „slaughter, destruction, plague; the slain in fight".)

3. अर् (ॠ) *ar (ṝ)* 9. par.: *ṛṇấmi* gr. 345 (*gatâu*) ire. (Haec radix origine eadem est atque *ar ṛ* q. v.) *)

अर *ara* (r. *ar ṛ* s. *a*) 1) adj. celer, citus. 2) rotae radius. (Cf. goth. *ara* — th. *aran* — nostrum *Aar*, quae sicut lat. *aquila* a velocitate nominata esse videntur; v. आशु *âśu*.

अरजस् *aragás* (Baḥ. ex *a* priv. et *ragas* n. pulvis) expers pulveris, purus. N. 24. 42.

अरण्य *áranya* n. sylva.

अरण्यानी *aranyânî́* f. (a praec. s. *ânî*, v. gr. 218) magna sylva. Ḥit. 17. 14.

अरत्नि *aratní* m. cubitus. Dr. 9. 5.

अरम् *áram* (acc. τοῦ *ara*) celeriter, cito. Am. (fortasse gr. ἄρα, cf. Hartung I. p. 423).

अरविन्द *aravinda* m. lotus flos. Ḥit. 59. 1.

अराजक *arâǵaka* (Baḥ. ex *a* priv. et *râǵan* rex, s. *ka*, v. gr. 597) rege orbatus. Dr. 6. 5.

अराति *árâti* m. inimicus, hostis. Ḥit. 77. 7.

*) De adulterinâ vocali *ṝ* v. librum meum „Vocalismus" p. 181.

अराल *arâla* curvus. N. 11. 33.

अरि *arí* m. inimicus, hostis.

अरिन्दम *arindama* m. (e praec. et *dama* domitor, a r. *dam* s. *a*, v. gr. 575 s. *a*) hostium domitor.

1. अरिष्ट *árišṭa* (Karm. ex *a* priv. et *rišṭa* a r. *riš* s. *ta*) non vulneratus. Dr. 7. 20.

2. अरिष्ट *árišṭa* m. nomen arboris (Wils. Melia azadaracta). N. 12. 3.

अरुण *aruṇá* m. 1) adj. fuscus, ex rubro subniger, purpureus; Wils. „tawny, dark red". Dêv. 3. 7. 2) sol. Śak. 24. 8.

अरुन्धती *arund'atî́* (ex *a* priv. et *rund'atî* a r. *rud'* cl. 7. s. *ant at* in fem.) Vasišṭi uxor, una ex Pleiadibus. Ḥit. 22. 7.

अरुस् *árus* m. n. ulcus, vulnus. Am.

अरे *arê* interj. Ḥit. 22. 14.

अरोग *arôga* (Baḥ. ex *a* priv. et *rôga* m. morbus) liber a morbo, sanus, salvus. Br. 3. 10.

अर्क् *ark* 10. par. (*stavanê* K. *tâpastutyôḣ* V.) urere, celebrare (fortasse denom. a sq.).

अर्क *arka* m. (a r. *ark* s. *a*, nisi *arkáyâmi* ab *arka*) sol. (Cf. hib. *eark* sol, coelum.)

अर्क्ष् ऋक्ष् *arkś ṛkś* 5. par. (*ǵig'âṅsâyâm* K. *vad'ê* V.) occidere, occidendi cupidum esse.

अर्गल *argala* n. pessulus. Up. 46. Ḥit. 33. 18.

अर्गला *argalâ* f. id.

अर्गली *argalî* f. id.

अर्घ् *arg'* 1. âtm. (*hiṅsâyâm* K. *mûlyê* V.) offendere, laedere, occidere; constare, pretium habere, dignum esse. (Fortasse huc pertinet nostrum *arg*, *ärgern*, germ. vet. *arg*, *ark*, et inserto *a*: *arag*, *arak* avarus, pravus, impius, subst. *arg* malum.)

अर्घ *árg'a* m. (r. *arg'* s. *a*) 1) pretium. 2) donum honorificum, quod diis eximiisque hospitibus offertur, constans ex octo rebus, nempe ex oryza, sacro gramine durva dicto, floribus etc. cum aqua, aut ex aqua sola, in parvo vase. Sâ. 3. 6.

अर्घ्य *argʹya* (r. *argʹ* s. *ya*) 1) adj. venerandus. 2) m. i. q. praec. sign. 2.

अर्च् *arć* 1. par. âtm. 10. par. honorare, venerari, colere. ex *ark* q. v. In. 3. 1. 4. 3. 5. N. 18. 19 (cf. goth. *alhs*, them. *alha* templum).

c. *abʹi* i. q. simpl. Bʹ. 18. 19.

अर्चिष्मत् *arćiśmant* (a sq. s. *mant mat*) 1) adj. flammans. Ur. 37. 7. 2) m. ignis. Hêm.

अर्चिस् *arćis* f. (r. *arć* s. *is*) splendor, flamma. In. 1. 35. H. 1. 49. (Ex *arkis* — v. *ark*, *arka*.)

अर्छ् ऋछ् *arć̆ ṛć̆* 6. par. (*ṛććʹâmi* gr. 38) ire, adire. Bʹ. 2. 72: *bʹrahmanirvâṇam ṛććati*; 5. 29: *śântim ṛććati*; Man. 12. 55: *ćaṇḍâlapukkaśâ-nâńća . . . yônim ṛććati*; N. 4. 7 ubi in ed. Calc. legitur *mṛtyum ṛććati*, v. ann. ad h. l.

1. अर्ज् *arǵ* 1. par. 10. par. âtm. 1) colligere, coacervare, adipisci, acquirere. N. 26. 4. In. 3. 7. 2) facere perficere (*prayatnê* K. *sańskârê* V.): *svarǵitań karma* bene facta actio. Râm. ed. Ser. 1. 34. 38; *svârǵitan tapas* a memet ipso effecta castigatio. Râm. ed. Ser. 1. 47. 13 (fortasse lat. *urgeo* et *arguo*, gr. ἔϱγω nisi hoc est pro ϝέϱγω = व्रज् *vraǵ* q. v.; goth. *rik-jan* colligere).

c. *upa* i. q. simpl. sign. 1. Hit. 33. 21. Man. 9. 208.

2. अर्ज् ऋज् *arǵ ṛǵ* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatistʹâiryôr-ǵanârǵanê* V.) ire; firmum esse; validum, robustum esse; acquirere (lat. *rego*, *rectus*, goth. *raih-ts*, nostrum *recht*, v. sq., gr. ὀ-ϱέγω, hib. *righim* „I reach, arrive, stretch".

अर्जन *arǵana* n. (r. *arǵ* s. *ana*) nom. actionis τοῦ *arǵ* sgnf. 1. Hit. 34. 1.

अर्जुन *árǵuna* m. (ut videtur, a r. *arǵ* s. *una*) 1) nomen arboris (Wils. Terminalia alata glabra). 2) nomen unius Pâṇḍavorum.

अर्ञ्ज् ऋञ्ज् *arńǵ ṛńǵ* 1. âtm. (*bʹraǵê* K. *bʹṛǵê* V.; scribitur *ṛǵ-i*, gr. 110[a]) assare, frigere, coquere (cf. *bʹarǵ bʹṛǵ*, *bʹraǵǵ*).

अर्ण् ऋण् *arṇ ṛṇ* 8. par. (*gatâu*) ire (ut videtur ex *ar ṛ* adjecto charactere cl. 5 unde *ṛ-ṇôʹmi*); cf. goth. *rinnan* r. *rann*, nostrum *rinnen*.

अर्णव *arṇavá* m. mare.

अर्त् ऋत् *art ṛt* 1. par. (*spardʹanâiśvaryagʹṛṇâ-gatiśu*) ire; aemulari, certare; imperare; vituperare. (Haec radix orta esse videtur ex *ar ṛ*, adjecto *t*. Huc retulerim rad. goth. *LITH* ire — *leitha*, *laith*, *lithum* — mutato *r* in *l* et litteris transpositis pro *ilth* ex *alth*, *arth*, attenuato *a* in *i*, sicut in r. *KIN* germinare = *ǵan*; hib. *rith* „course, flight, gallop, race", *rithim* „I run, range, strull, rush".)

अर्थ् *artʹ* 10. par. (v. *artʹa*) petere, postulare (gr. αἰτέω dissoluto *r* in vocalem *i*).

c. *pra* petere, appetere, desiderare, concupiscere. Br. 2. 11. 12. 13. 16. In. 5. 33. Su. 1. 26. 3. 11.

c. *sam* cogitare, putare, existimare. Ur. 18. 9. 18. 5 infr.

अर्थ *ártʹa* m. (r. *artʹ* s. *a*, nisi potius *artʹáyâmi* est denominativum vocis *artʹa*) 1) res, materia. Br. 1. 16. 2. 2. 6. N. 8. 4. Bʹ. 2. 6. 8. transl. sensus. 2) divitiae opes. N. 17. 47. Bʹ. 2. 6. 3) commodum, utilitas, fructus. Bʹ. 3. 18. 4) causa, ratio. N. 15. 13. Acc. instr. dat. et loc. — *ártʹam*, *ártʹêna*, *ártʹâya*, *ártʹê* — praepositionis vice funguntur, ut latinum causâ, gratiâ, c. gen. aut in compositione cum nomine recto. N. 23. 10. Br. 1. 27. 29. 2. 3. H. 4. 28. — In fine compositorum *artʹa* cum significatione res nonnumquam redundat. A. 4. 16. Sâ. 4. 25. (gr. αἰτία).

अर्थकृत् *artʹakṛt* (rem, commodum faciens, e praec. et *kṛt* faciens, q. v.) utilis, commodus, fructuosus. In. 5. 56.

अर्थिन् *artʹin* (a r. *artʹ* s. *in*) petens, desiderans, egens, pauper. N. 13. 11. 50. Bʹ. 7. 16.

अर्थीय *artʹîya* (ab *artʹa* s. *îya*) causam, originem habens, commotus, pendens ex alq. r., positus in alq. r., obnoxius alicui. Bʹ. 17. 27.

अर्थेप्सु *artʹêpsu* (ex *artʹa* et *îpsu* q. v.) divitiarum cupidus.

अर्थेप्सुता *artʹêpsutâ* f. (a praec. s. *tâ*) status ejus, qui divitiarum cupidus est, divitiarum cupido. Br. 1. 18.

अर्द् *ard* 1. par. âtm. 1) vexare. (Haec radix hucusque in part. pass. in *ta* solum inventa est, cum praef. *â* conjuncta, formans *ârditâ* et *ârtâ* abjecto *d* secundum gr. 548. Littera *t* formae *ârtâ* secundum gr. 105 duplicari potest, igitur primum *t* in *ârttâ* non pro transformatione euphonica litterae *d* accipiendum est. Ubi *ârdita* et *ârta* vocem in *a* aut *â* exeuntem sequuntur, propter vocales coalescentes ab *ardita* et *arta* non distingui possunt; cum autem *ârta* in positionibus non ambiguis inveniatur, in ambiguis quoque locis *ârdita* et *ârta* intelligenda esse censeo.) H. 1. 4. 2. 3. 5. N. 8. 24. 12. 106. 108. In. 5. 44. (Lat. *ardeo* quod fortasse sensum primitivum radicis *ard* exhibet.) 2) ire. 3) poscere, rogare, petere, c. acc. pers. Rag. 5. 17: *śaradgʹanan nâ ʼrdati ćâtakaḣ* (cf. *artʹ*).

cl. 10. par. 1) vexare. Maḥ. 3. 16450: *tata ênam maḥâvêgâir ardayâmâsa tômarâiḣ*; 1. 1182. 2) ferire, occidere. R. Schl. I. 16. 30: *vićarantô ʼrdayan* (omisso augmento) *sarvân siṅḥavyâgʹramaḥôragân*. (Cf. hib. *ord* 1) „a hammer, sledge, mall, mallet". 2) „death, manslaughter".)

c. *abʹi* 1. par. vexare, affligere. R. Schl. II. 21. 55: *abʹyardasi mâṅ suduḣkʹam*; Maḥ. 1. 4116: *abʹyardita*.

c. *sam* 10. par. vexare, vulnerare. Maḥ. 3. 761. 11724: *samârdayat*.

अर्द्ध, अर्ध *arddʹa*, *ardʹa* 1) adj. dimidius. 2) n. dimidium, dimidia pars.

अर्द्धचन्द्र *arddʹaćandra* m. (e praec. et *ćandra* m. luna) 1) semiplena luna. 2) sagitta, cujus acumen semiplenae lunae formam habet. Dr. 9. 9.

अर्द्धरात्र *arddʹarâtra* m. (ex *arddʹa* et *râtra*, in fine comp. pro *râtri*, nox) media nox.

अर्ध्, ऋध् *ardʹ ṛdʹ* 4. et 5. par. crescere, augeri. Part. pass. *ṛddʹá* dives, opulentus, felix. N. 12. 59. (Fortasse ex usitatiore *vardʹ vṛdʹ* abjecto *v*; cum *ardʹ ṛdʹ* cf. lat. *olesco*, *ad-ultus*, cujus *l* tam ex *r* quam ex *d* explicari possit, cum et *r* et *d* facile transeant in *l*. Pottius etiam apte huc trahit vocem *rad-ix*, sicut nostrum *Wurzel*, goth. *vaurts* th. *vaurti* — fortasse corruptum ex *vaurs-ti*, v. gr. comp. 102 — probabiliter ad *vardʹ vṛdʹ* pertinent; ita *aurti* planta, in comp. *aurti-gards*, pro *aurs-ti*; lat. *alo*, quod ad sensum attinet, nititur formâ caus., ita gr. ἀλδαίνω, goth. *alja* sagino; hib. *alt* „nursing"; gr. ὀρθός, si quod equidem puto, ad hanc radicem pertinet, proprie significaret qui crevit, unde erectus, ita lat. *al-tus*, hib. *alt* „a high place, eminence, an edifice", nisi hoc directe venit a lat. *altus*; cf. etiam goth. *alds* th. *alda* senex — ut mihi videtur ex *ald-da* = scr. *ṛddʹa* ex *arddʹa* — ratione habitâ, vocem scr. *vṛddʹa* qui crevit plerumque signivicare senex; nec non *ald-s* th. *aldi*, nostrum *Alter*.

c. *sam* i. q. simpl. Man. 9. 315: *kaḣ kśiṅvaṅs tân samṛdʹnuyât*. — *samṛddʹa* adultus, auctus, magnus, plenus, totus. H. 1. 11: *samṛddʹân vanaspatîn avarugʹya*; Bʹ. 11. 29: *samṛddʹavêga*; 33: *bʹuṅkśva râgʹyaṅ saṅvṛddʹam*. — transl. dives, opulentus. N. 10. 2.

अर्प् *arp* v. r. *ar ṛ*.

अर्पण *árpaṇa* n. (ab *arpay*, forma caus. r. *ar ṛ* ire — v. gr. 468 — s. *ana*) actio tradendi. Hit. 72. 19. Bʹ. 9. 27.

अर्फ्, ऋफ् *arpʹ ṛpʹ* 6. par. (*ḥiṅsâyâm* K.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere.

अर्ब् *arb* 1. par. (*ḥiṅsâyâṅ*, *gatâu*) laedere, occidere; ire.

अर्बुद *arbudá* m. n. centum milliones. A. 5. 21.

अर्भ árb'a m. (fortasse e garb'a abjecto g) proles, natus. Hêm. v. sq. (Huc referri possint lat. *orbus*, gr. ὀρφανός.)

अर्भक arb'aká m. (a praec. s. ka) proles, natus, pullus. Śak. 7. 7.

अर्म्फ् ऋम्फ् armp' ṛmp' 6. par. (ḥinsâyâm K.) i. q. arp' ṛp'.

अर्यमन् aryamán m. (nom. irr. v. gr. 193) 1) sol. 2) nom. propr. unus e majoribus, defunctis, manibus. B'. 10. 29.

अर्व् arv 1. par. (ḥinsâyâm K. vad'ê V.) ferire, laedere, occidere.

अर्वन् árvan (r. arv s. at in nom. an, gr. 196) 1) humilis, vilis. (nom. arvâ, arvatî, arvat). 2) m. equus.

अर्वाक् arvâk adv. (neut. sequentis arvâć) 1) post, postea. 2) pone, a tergo. 3) prope. Śak. 7. 9 infr.

अर्वाच् árvâć (ut videtur ex arvan et ańć ire, nom. m. arvâń, f. arvâćî, n. arvâk secundum analogiam τοῦ prâć, gramm. 179) propinquus. Am. p. 54. 8: parârvâćî tîrê remota et propinqua, ulterior et citerior ripa.

अर्ष् ऋष् arś ṛś 6. par. (gatâu) ire. (Ortum esse videtur e ar ṛ adjecto ś. Huc retulerim goth. *airṣ-ja* seduco, germ. vet. *irru*, lat. *erro*.)

अर्ह् arḥ 1. par. 1) honorare, colere, v. arḥaṇa. 2) aequare, parem esse. Man. 3. 131. 3) dignum esse, c. acc. rei. Ḥ. 1. 36. N. 16. 24. 4) convenire, decere, c. nominat. pers. quam decet. Dr. 3. 2. 5) posse. B'. 2. 17. Ḥit. 6. 11. 6) Saepissime temp. praes. hujus rad. ut verbum auxiliare in constructione cum infinitivo adhibetur, ad rogationem exprimendam, ubi Germanorum *müssen* maxime respondet. In. 5. 41. 44. Ḥ. 4. 3. 6. Br. 2. 21. B'. 2. 26. — Metri causa in âtm. usurpatur. Ḥ. 1. 36. (Littera ḥ hujus radicis ex g' orta esse videtur, cf. arg' et gr. ἄρχω quod fortasse primitivum conservavit sensum, ita ut arḥ ab origine significaverit primum esse, in principio esse.

अर्ह arḥa (a praec. s. a) dignus, c. acc. Ḥ. 4. 50. Sâ. 3. 9. — c. inf. Sâ. 5. 15.

अर्हण arḥaṇa n. (r. arḥ s. ana) adoratio, cultus. Am.

अर्हणा arḥaṇâ f. (a r. arḥ s. ana in fem.) honoris testificatio, honor. N. 25. 4.

अल् al 1. par. âtm. (vâraṇavyâptib'ûśâsu V.) arcere, sufficere, ornare (fortasse lat. *or-nare*).

अलक alaka m. (r. al s. aka) cincinnus. Ur. 38. 15.

अलका alakâ f. nomen urbis Kuvêri.

अलक्त alakta m. (secundum Wils. pro arakta non rubrum habens, i. e. quo nihil rubrius est, cf. anuttama) gummi laccae.

अलक्तक alaktaka n. (a praec. s. ka) id. Ur. 60. 16.

अलक्षित álakśita (Karm. ex a priv. et lakśita a r. lakś s. ta) non visus, non inventus, non deprehensus. Ḥ. 1. 7.

अलङ्करण alańkaraṇa (r. kar kṛ praef. alam ornare) ornamentum. In. 5. 2.

अलङ्कार alańkấra m. (r. kar kṛ praef. alam ornare s. a) id. Ḥit. 42. 1.

अलङ्कृत alańkṛta (r. kar kṛ praef. alam ornare s. ta) ornatus. N. 2. 11. 25. 1.

अलम् álam (r. al s. a c. accus. term.) 1) ornamentum, solum in comp. cum r. kar kṛ 2) satis, par. Dêv. 4. 3. 3) particula prohibitiva, cum instrumentali substantivorum abstractorum, vel, quod idem est, gerundio: apage, aufer, absit. Dr. 4. 20.

अलस alasa (r. las laborare, artem exercere, suff. a praef. a priv.) piger, ignavus, iners.

अलात alâta n. torris.

अलि alí m. 1) apis. 2) scorpio.

अलिक alika n. frons.

अलिञ्जर aliṅǵara m. hydria fictilis (Wils. „an earthen water jar"). M. 10.

अलिन् alin m. apis.

अलीक alîká (ut videtur, ex a priv. et lîka quod simplex non invenitur) 1) adj. falsus, non verus. 2) n. falsum, falsitas. Ur. 30. 8 infr.

अलु *alu* f. parva hydria. Hit. 90. 15.

अल्प *álpa* adj. (v. gr. 226 et 256) parum, paulum, exiguus. In. 5. 13. N. 25. 13. (Huc retulerim lit. *alpstù*, *ap-alpstù* animus me liquit, ich falle in Ohnmacht; praet. *alp-aù*, fut. *alp-su*, v. gr. comp. 499; *àlkstu*, praet. *àlk-au*, fut. *alk-su* fame uri ejusdem originis esse videtur, permutatâ labiali cum gutturali. Fortasse etiam gr. ὀλίγος huc pertinet, mutatâ tenui in mediam et inserto ι sicut in δολιχός contra *dírg'a* longus.)

अल्पक *alpaká* (a praec. s. *ka*) tenuis, exiguus, vilis. Hit. 14. 6.

अल्पकार्य *alpakârya* adj. (Bah. ab *alpa* et *kârya* n. a r. *kar kṛ* s. *ya*, faciendum) quod parvi momenti est. N. 21. 28.

अल्पदर्शन *alpadarśana* (parum visus habens, Bah. ex *alpa* et *darśana* n. visus) parum valens visu, parum intelligens, imprudens, stultus. H. 1. 45.

अल्पता *alpatâ* f. (ab *alpa* s. *tâ*) paucitas, exiguitas. Hit. 82. 7.

अल्पदुःखता *alpadunk'atâ* f. subst. abstr. ab *alpadunk'a* parum doloris, s. *tâ*. A. 10. 8.

अल्पमूलफलोदक *alpamûlap'alôdaka* (Bah. ex *alpa* et compos. dvandvico, constante e *mûla* n. radix, *p'ala* n. fructus et *udaka* n. aqua) parum radicum, fructuum et aquae habens. H. 1. 16.

अल्पिष्ठ *álpiśt'a* (ab *alpa* s. *iśt'a*) superlat. vocis *alpa*. Am.

अल्पीयांस् *álpîyans* (ab *alpa* s. *îyans*) compar. vocis *alpa*. Am.

अव् *av* 1. par. servare, tueri. Nalod. 4. 18 (lat. *aveo*).

अव *áva* praep. praef. (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *va*, sicut *êva*, *iva* ab *ê*, *i*; v. gr. comp. 380) de, ab. (In lingua ṣendica [Avestan script] *ava* est pronomen demonstrativum, cui respondet slav. *ovŭ* th. *ovo* hic, ille, fem. *ova*, neut. *ovo*. Huc etiam trahimus gr. αὖ in composito αὐ-τός et posteriorem partem vocum ἐνταῦθα, ἐντεῦθεν; porro αὖ, αὖ-θι, αὖ-θις, αὖ-τις, αὖ-τε, αὐ-τάρ, οὖν et particulam negativam οὐ; lat. *au-t* et *au-tem*, quod posterius suffixo convenit cum *kat'am* et *itt'am*; nostrum *au-ch*, goth. *au-k*, v. gr. comp. 377 sq.) — Pro praep. *ava* etiam *va* dicitur v. gr. 111.

अवकर्तन *avakartana* n. (r. *kart kṛt* praef. *ava* s. *ana*) abscissio. N. 10. 16.

अवकाश *avakâśa* m. (r. *kâś* lucere, s. *a*) 1) locus, spatium, intervallum. Śak. 56. 2. 20. 13. 23 infr. Ur. 41. 8 infr. 66. 15. 74. 4. 2) occasio. Hit. 122. p. 101.

अवक्रय *avakraya* m. (r. *krî* emere, s. *a*) pretium. Am.

अवगम *avagama* m. (r. *gam* ire, s. *a*) intellectio, intelligentia. Hit. 71. 13. B'. 9. 2.

अवगाह *avagâha* m. (r. *gâh* praef. *ava* submergi, s. *a*) 1) actio submergendi. Śak. 17. 2 infr. 2) lavatio.

अवग्रह *avagrahá* m. (r. *grah* prehendere, s. *a*) contemtio. Hit. 61. 14.

अवज्ञा *avaǵńâ* f. (r. *ǵńâ* scire) contemtio. Hit. 92. 3.

अवज्ञान *avaǵńâna* n. (r. *ǵńâ* s. *ana*) id. Hit. 103. 4.

अवतंस *avatansa* m. n. (r. *tans* ornare, s. *a*) 1) annulus auricularis. 2) crista.

अवतंसक *avatansaka* (a praec. s. *ka*) i. q. praec. Ur. 82. 4.

अवतार *avatârá* m. (a r. *tar* [*tṛ*] s. *a*) descensus. Dicitur praecipue de deorum e coelo in terram descensu, ad quampiam hominis aut animalis formam assumendam.

अवदात *avadâta* (r. *dâi* purificare, s. *ta*) 1) albus, clarus. 2) flavus. Sâ. 5. 8.

अवद्य *avadyá* (fortasse a praep. *ava* s. *dya* pro *tya*, quod cum indeclinabilibus solum conjungitur, aut ex *a* priv. et *vadya* dicendus) 1) humilis, depressus, demissus. 2) transl. ignobilis, vilis, abjectus (v. *anavadya*).

अवधान *avad'âna* n. (r. *d'â* ponere, s. *ana*) attentio, animus attentus. Ur. 1. 2 infr.

अवधि *avad'i* m. (r. *d'â* ponere, s. *i*) finis, terminus, modus. Ur. 89. 3 infr.

अवधीर् *avad'ír* 10. par. (sine dubio ex praep. *ava* et *d'ír* quod cum *d'í* mens cognatum videtur, cf. *avaman* despicere a r. *man*, et v. gr. 108) despicere, spernere. Hit. 42. 11.

अवधीरणा *avad'íraṇá* f. (a praec. s. *ana* in fem.) contemtio. Śak. 51. 4. 7.

अवध्य *avad'yá* (Karm. ex *a* priv. et *vad'ya* a r. *vad'* s. *ya*) qui occidi nequit. Br. 2. 29.

अवध्यता *avad'yátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis.

अवनत *avanata* v. *nam* praef. *ava*.

अवनि *aváni* f. terra. B'. 11. 26.

अवनी *avaní* f. id. G'at. 1.

अवन्ती *avántí* f. (part. praes. fem. r. *av*) nomen montis. N. 9. 21 (cf. lat. *aventinum*).

अवपात *avapâta* m. (r. *pat* s. *a*) actio decidendi, devolandi. Hit. 14. 19.

अवबोध *avabôd'a* m. (r. *bud'* praef. *ava* s. *a*) vigilatio. B'. 6. 17.

अवम *avamá* (ab *ava* s. *ma*) humilis, trop. vilis, abjectus. Dr. 5. 11.

अवमन्तार् *avamantâr* (r. *man* cogitare, s. *târ tr*) contemtor. Hit. 101. 1 infr.

अवमानिन् *avamânin* (r. *man* cogitare, s. *in*) despiciens, contemnens.

अवयव *avayava* m. (r. *yu* ligare, s. *a*) membrum. Hit. 96. 4.

अवर *ávara* (a praep. *ava* s. *ra*) 1) inferus, inferior. 2) posticus, posterus, posterior, postremus, ultimus (gr. οὐρά — v. Pott 1. 123 — οὖρος, οὖρον, ὅρος terminus; fortasse ὄῤῥος anus per assimilationem ex ὄϝρος; lat. fortasse *Eurus*, sicut scr. *avâć* meridionalis ab *ava* descendit, cf. etiam gr. οὖρος ventus secundus; de lat. *ora* v. *avârá*).

अवरज *avaraǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) frater natu minor. Am.

अवरति *avarati* f. (r. *ram* se delectare, praef. *ava* s. *ti*) cessatio, intermissio. Am.; v. *ram* praef. *upa*.

अवरोध *avarôd'a* m. (r. *rud'* impedire, includere, s. *a*) 1) impedimentum, perturbatio. Śak. 41. 7. Ur. 88. 6 infr. 2) gynaeceum, v. sq.

अवरोधन *avarôd'ana* n. (r. *rud'* impedire, includere, s. *ana*) gynaeceum. Am.

अवलग्न *avalagna* m. n. (r. *laǵ* pudore affici, s. *na*) medium corpus, „the waist". Am.

अवलम्बन *avalambana* n. (r. *lamb* labi, s. *ana*) actio adhaerendi, suspendendi, innitendi. Hit. 41. 16.

अवलम्बिन् *avalambin* (r. *lamb* labi, s. *in*) pendens, dependens, suspensus. Sâ. 5. 104. Hit. 9. 5.

अवलिप्त *avalipta* v. *lip*.

अवलेप *avalêpa* m. (r. *lip* oblinere, polluere, s. *a*) arrogantia, insolentia, superbia. Ur. 3. 8. Dêv. 10. 2.

अवलोक *avalôka* m. (r. *lôk* videre, s. *a*) visus, conspectus, adspectus. Ur. 37: 14.

अवश *avaśá* (voluntatem, arbitrium non habens, Karm. ex *a* priv. et *vaśa* voluntas, arbitrium) 1) invitus. B'. 3. 5. 2) non subactus. Hit. 12. 8.

अवशेष *avaśêśa* m. (r. *śiś* relinquere, s. *a*) reliquum, reliquiae. Śak. 30. 14.

अवश्यक *avaśyaka* (ex *a* priv. et *vaśyaka* arbitrio subjectus) arbitrio non subjectus, necessarius.

अवश्यकता *avaśyakátâ* f. (a praec. s. *tâ*) necessitas. Hit. 116. 10.

अवश्यकरणीय *avaśyakaraṇíya* (Karm. ex *avaśyam* abjecto *m* et *karaṇíya* faciendus, a rad. *kar kr̥* s. *aníya*) quod necessario faciendum. Br. 3. 16.

अवश्यभाविन् *avaśyab'âvin* adj. (ex *avaśyam* abjecto *m* et *b'âvin* quod existit, fit) quod necessario fit, accidit. Br. 2. 2.

अवश्यम् *avaśyám* (Avy. ex *a* priv. et *vaśya* n. quod arbitrio subjici, quod regi potest) necessario, certe. Br. 2. 2. N. 13. 29.

अवश्याय *avaśyâya* m. (r. *śyâi* ire, s. *a*) pruina. Am.

अवसक्त *avaśakta* v. *sağğ*.

अवसर *avasara* m. (r. *sar sṛ* ire, s. *a*) occasio, opportunitas, tempus opportunum. Ur. 10. 21. Ḥit. 54. 11. 14. 53. 11.

अवसान *avasấna* n. (r. *sô* finire, s. *ana*) finis, obitus. Ur. 5. 15. 37. 4. 47. 6 infr. Śak. 59. 7.

अवसिक्ताङ्ग *avasiktâṅga* adj. (Baḥ. ex *avasikta* conspersus, a r. *sić* s. *ta* et *aṅga* n. membrum, corpus) conspersa membra, vel conspersum corpus habens. Su. 4. 19.

अवस्कन्द *avaskanda* m. (r. *skand* salire, s. *a*) incursio, impetus, impugnatio. Ḥit. 102. 9.

अवस्कर *avaskara* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *ava* cum *s* euphonico, s. *a*) excrementum, stercus. Am.

अवस्त्र *avastra* (Baḥ. ex *a* priv. et *vastra* n. vestis) vestae privatus.

अवस्त्रता *avastrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis. N. 10. 16.

अवस्था *avasťâ* f. (a r. *sťâ* praef. *ava*) status, conditio. Sâ. 5. 89. In fine comp. Baḥ. Sâ. 4. 32. N. 17. 31.

अवस्थान *avasťâna* n. (r. *sťâ* stare, esse, s. *ana*) commoratio, statio, habitatio. Ḥit. 38. 13.

अवस्थित *avasťita* v. *sťâ*.

अवहास *avaḥâsa* m. (r. *ḥas* ridere, s. *a*) risus, jocus. Bʻ. 11. 42.

अवहित *avaḥita* v. *dʻâ*.

अवाक् *ávâk* adv. (ab *ávâć* q. v. mutato *ć* in *k*, v. gr. 59) 1) deorsum. 2) meridiem versus.

अवाक्शिरस् *avâkśiras* (Baḥ. e praec. et *śiras* n. caput) deorsum caput habens, demisso capite. M. 4. Dr. 8. 22.

अवाङ्मुख *avâṅmukʻa* (Baḥ. ex *avâk*, v. gr. 58, et *mukʻa* n. vultus) deorsum vultum habens, demisso vultu. Dr. 9. 24.

अवाच् *ávâć* (in casibus fortibus *ávâńć*, v. gr. 179; a r. *ańć* ire, praef. *ava*) 1) inferus, inferior. 2) meridionalis. (Lat. *aus-ter* ortum esse videtur ex praep. *ava* — cum *s* euphonico sicut supra in *avaskara* — suff. comp. *ter*; cf. etiam nostrum *Osten*, germ. vet. *ostar*, *ostana*.) Am.

अवाप्ति *avâpti* f. (r. *âp* adipisci, s. *ti*) adeptio, impetratio. Ḥit. 36. 15. 69. 2.

अवार *avârá* n. ripa citerior fluminis (lat. *ora*).

अवि *ávi* m. f. ovis (lit. *awi-s*, slav. *oviza*, lat. *ovis*, gr. ὄϊς, ὁ, ἡ; goth. *avistr* ovile; huc etiam retulerim lat. *aries*, mutato *v* in *r* sicut e. c. in germ. vet. *birumês* sumus contra *bʻávâmas*, v. gr. comp. 20).

अविचारितम् *avićâritám* adv. (Avy. ex *a* priv. et *vićârita* n. deliberatio, cogitatio) sine deliberatione, sine haesitatione, non cunctanter. Sâ. 1. 35.

अवितथम् *avitaťam* v. *vitaťa*.

अविदूर *avidûra* (Karm. ex *a* priv. et *vidûra* longinquus) non longinquus. Ḥ. 2. 1.

अविनय *avinaya* m. (Karm. ex *a* priv. et *vinaya* improbitas, mores pravi, immodestia, turpitudo. Ḥit. 71. 10. Śak. 16. 5.

अविरत *avirata* (ex *a* priv. et *virata* requiescens a r. *ram* praef. *vi* s. *ta*) perpetuus, continuus. Am.

अविरतम् *aviratam* adv. (acc. neut. praec.) sine intermissione, assidue, perpetuo. P. 17.

अविशेषम् *aviśêśám* (Avy. ex *a* priv. et *viśêśa* m. differentia, discrimen) omnino, prorsus, plane. A. 3. 32.

अविषय *aviśaya* m. (Karm. ex *a* priv. et *viśaya* q. v.) absentia. Ḥit. 56. 14.

अवैधव्य *avâidʻavya* (Baḥ. ex *a* priv. et *vâidʻavya* viduitatas a *vidʻavâ* s. *ya*) liber a viduitate, liberans a viduitate. Sâ. 4. 12.

अवोचम् *ávôćam* v. gr. 381. 382.

अव्यक्त *ávyakta* (Karm. ex *a* priv. et *vyakta* q. v.) 1) invisibilis, quod sensibus percipi nequit. Bʻ. 2. 25. 2) non perspicuus, obscurus. Br. 3. 21.

अव्यग्र *avyagra* (Karm. ex *a* priv. et *vyagra* q. v.) 1) imperturbatus. N. 26. 20. 2) consternatus, conturbatus, confusus, territus. Dr. 9. 1. Su. 4. 1.

अव्यय *avyaya* (Bah. ex *a* priv. et *vyaya* m. interitus, exitium; quod non, sicut Wils., a r. *vyay* expendere, erogare derivari volo, sed a r. *i* ire, praef. *vi* s. *a*) 1) interitûs, exitii expers. N. 2. 15. B^c. 2. 17. 4. 1. 6. 13. 7. 24. 25. 9. 2. 14. 5. 27. 2) m. n. vox indeclinabilis.

अव्रतिक *avratika* (Karm. ex *a* priv. et *vratika* qui vota facit aut solvit, a *vrata* votum, s. *ika*) qui vota non facit aut solvit. In. 2. 5.

अश् *aś* 5. âtm. 9. par. edere, frui. *aśnắti* Hit. 35. 15; *aśnutế* B^c. 3. 4. 5. 21. 2) secundum grammaticos occupare, coacervare.

c. *upa* id. *upâśnâmi* Dêv. 5. 61. *upâśnutê* Man. 12. 20. 6. 82.

c. *pra* id. *prâśya* N. 23. 22.

c. *sam* id. *samaśnîyât* Man. 6. 19. *samaśnutê* Man. 2. 5. 3. 277. 11. 6.

अशन *aśana* (r. *aś* s. *ana*) qui edit, in fine comp. N. 13. 56. H. 4. 2.

अशनि *aśáni* m. f. fulmen. In. 1. 5. 3. 4.

अशितव्य *aśitávya* n. (r. *aś* s. *tavya*) cibus. Ur. 15. 9 infr.

अशिरस्क *aśiraska* (Bah. ex *a* priv. et *śiras* n. caput, s. *ka*, v. gr. 597) capite privatus. Dr. 8. 30.

अशिश्वी *aśiśvî* f. (fem. ab *aśiśu* liberis carens — ex *a* priv. et *śiśu* — adjecto feminini signo *î*) liberis carens femina. Am.

अशील *aśîla* n. (Karm. ex *a* priv. et *śîla* q. v.) improbitas, mores pravi, turpitudo. Up. 82.

अशुभ *aśub'a* (Karm. ex *a* priv. et *śub'a* q. v.) 1) adj. improbus, scelestus. N. 13. 32. 2) infelix, infaustus. B^c. 9. 1. 3) subst. n. malum. B^c. 2. 57.

अशून्य *aśûnya* (Bah. ex *a* priv. et *śûnya* n. vacuum) liber a vacuo, totus, universus.

अशून्यम् *aśûnyam* adv. (accus. neut. praec.) omnino, plane, accurate. Śak. 33. 12.

अशेष *aśêśa* (Bah. ex *a* priv. et *śêśa* n. residuum, reliquum) totus, universus. Am.

अशेषतस् *aśêśatas* (a praec. s. *tas*) omnino, plane. N. 16. 38. 6. 24.

अशेषे *aśêśê* adv. (loc. ab *aśêśa*) i. q. praec. N. 4. 31.

अशेषेण *aśêśêna* adv. (instr. ab *aśêśa*) i. q. praec. N. 8. 21. B^c. 4. 35. 10. 16.

अशोक *áśôka* (Bah. ex *a* priv. et *śôka* m. moeror) 1) adj. moeroris expers. 2) m. nomen arboris. N. 12. 101.

अश्मगर्भ *aśmagarb'a* n. (ex *aśman* lapis et *garb'a* q. v.) smaragdus.

अश्मन् *áśman* m. (ut videtur, a r. *aś* sg. 2. s. *man*) lapis (lit. *akmû'* th. *akmen*, slav. *kamü* th. *kamen*, v. gr. comp. 140 et 800; fortasse etiam huc referenda est prima syllaba graeci σμά-ραγδος et lat. *sma-ragdus*, ita ut σμα, *sma*, sit pro *asma*, et ραγδος, *ragdus* sit lapidis epitheton, quod retulerim ad rad. *rańǵ* colorare, unde *rakta* ruber; cf. *aśmagarb'a*. Quod attinet ad sibilantem in voce graeca et latina, pro gutturali, quae plerumque sanscriti *ś* locum tenet in utraque lingua respiciendum est, litteram *ś* etiam in sanscrita lingua non raro cum *s* permutari, et vice versa *s* cum *ś*, e. c. in *śvaśura* quod lat. est *socer*, gr. ἑκυρός).

अश्मन्त *aśmanta* m. (ab *aśman* s. *ta*) focus, fornax. Am. (fortasse gr. κάμινος et lat. *caminus* — nisi haec sunt a καίω — per metathesin ex ἄκμινος sicut slav. *KAMEN* opponitur lituanico *AKMEN* et sanscr. *aśman*).

अश्मसार *aśmasâra* m. n. (ex *aśman* et *sâra* q. v.) ferrum. Am.

अश्र *aśrá* n. lacryma (v. *áśru*).

अश्रि *áśri* f. acies ensis. Am. (lat. *acies* et *acer*, lit. *aś-mû*).

अश्रु *áśru* n. lacryma (ut mihi videtur e *daśru*, abjecto *d*, a r. *dańś* mordere — gr. δάκνω — s. *ru*; cf. gr. δάκρυ, lat. *lacryma* pro *dacryma*; goth. *tagrs* th. *tagra* respondet sanscrito *aśra*; angl. *tear*, nostrum *Zähre*; lit. *ášara*).

अश्रेयस् *aśrêyas* n. (Karm. ex *a* priv. et *śrêyas* n. felicitas) infortunium, malum, calamitas. Up. 32.

अश्व *áśva* m. equus (lat. *equus*, gr. ἵππος ex ἴκκος, per assimilationem ex ἴκϝος, ṣend. ⟨zend⟩ *aśpa* — gr. comp. 50 — lit. *aśwa* equa; hib. *each* equus, cambro-brit. *osw* equa).

अश्वत्थ *aśvattʻá* m. nomen arboris (Wils. ficus religiosa). N. 12. 3. Bʻ. 15. 1.

अश्वपति *aśvapati* m. (equorum dominus, Tatp. ex *aśva* et *pati*) nom. pr. Sâ. 1. 3.

अश्वमेध *aśvamêdʻá* m. (ex *aśva* et *mêdʻa* m. sacrificium) equi sacrificium. *)

अश्वशाला *aśvaśâlâ* f. (Tatp. ex *aśva* et *śâlâ* f. domus, porticus) equile. N. 19. 11.

अश्वारोह *aśvârôḥa* m. (Tatp. ex *aśva* et *ârôḥa* ascendens, a r. *ruḥ* praef. *â*) eques. Am.

अश्विन् *aśvín* m. du. *aśvinâu* gemini fratres insigni pulchritudine, coelestes medici, Sûryo, solis deo, et nympha Aśvinia nati.

अष्टगुणाश्रय *aśṭaguṇâśraya* (octo virtutum sedem habens, Baḥ. ex *aśṭaguṇa* — *aśṭan* + *guṇa* — octo proprietates, virtutes, et *âśraya* domus, sedes) octo virtutibus praeditus. In. 4. 9.

अष्टधा *aśṭadʻâ* adv. (a sq. s. *dʻâ*) in octo partes divisum. Bʻ. 7. 4.

अष्टन् *áśṭan* m. f. n. (gr. 231) octo (lat. *octo*, gr. ὀκτώ, goth. *ahtau*, nostrum *acht*, lit. *aśtûni*, slav. *osmĭ*, hib. *ocht*, cambro-brit. *wyth*, v. Pictet p. 141).

अष्टम *aśṭamá* (fem. *aśṭamî*) octavus.

अष्टमी *aśṭamî* f. (fem. praecedentis) dies octavus mensis dimidiati. Dêv. 12. 3.

अष्टाङ्ग *aśṭâṅgá* n. (Dvigu ex *aśṭan* et *aṅga* membrum) octo membra. Wils. „eight parts of the body, the hands. breast, forehead, eyes, throat and middle of the back; or four first, with the knees and feet; or these six with the words and mind."

अष्टाङ्गपात *aśṭâṅgapâta* m. (Tatp. e praec. et *pâta* actio procumbendi) octo membrorum prolapsio ad salutandum. Hit. 40. 20. 91. 22.

अष्टादश *aśṭâdaśá* duodevicesimus. gr. 236.

अष्टादशन् *aśṭấdaśan* m. f. n. duodeviginti. gr. 231.

अष्ठीवत् *aśṭʻîvánt* m. n. (nom. m. *aśṭʻîvân*, neut. *aśṭʻîvat*, secundum Wils. ab *asṭʻi* os. s. *vant vat*, ita ut sit pro *asṭʻivat*) genu.

1\. अस् *as* 1. par. âtm. (*dîptyâdânayôḥ* K. *dîptigrahaṇagatiśu* V.) splendere, capere, ire.

c. *adʻi* 1) legere. Man. 4. 147 (v. *i* praef. *adʻi*). 2) facere. Man. 11. 106 (v. 3. *as* praef. *abʻi*).

c. *ni* ponere, collocare. Man. 6. 46 (v. 3. *as* praef. *ni*). — c. *ni* praef. *vi* (*vinyas*) id. Man. 3. 226 (v. 3. *as* c. *vi* + *ni*). — c. *ni* praef. *sam* (*sannyas*) 1) deponere, trop. renuntiare alicui rei, praesertim actionibus. Man. 6. 94: *vêdântaṅ vidʻivać ćrûtvâ sannyasêt* (= *karmâṇi sannyasêt*, schol. *sannyâsam anutiśṭʻêt*, v. *sannyâsa* et cf. Man. 6. 95. 96 ubi *sannyasya* tam huc quam ad 3. *as* referri potest).

2\. अस् *as* 2. par. (âtm. solum in conjunctione cum *vyati*, irr. v. gr. 329. 419. 420) 1) esse, existere. Bʻ. 2. 12. 66. Ḥ. 1. 39. Su. 1. 25. 2) esse, ut verbum abstractum vel copulativum. Su. 1. 21. Sâ. 4. 7. 3) fieri. A. 8. 14 (lit. *es-mi*, *es-ti*; slav. *jes-mĭ*, *jes-tĭ*; gr. ἐμ-μί, ἐσ-τί, prius per assimilationem ex ἐσ-μί; lat. *sum*, *es-t*; goth. *i-m*, ex *is-m*, *is-t*; nostrum *is-t*).

as antecedente *na* mori (v. *bʻû*). Maḥ. 3. 10284.

c. *prâdus*, *prâdur* (manifesto, palam, gr. 617) apparere, in conspectum venire, oriri. A. 4. 8. 6. 16. 8. 13.

---

*) Wils. ad hanc vocem: The actual or emblematic sacrifice of a horse. This sacrifice is one of the highest order, and performed a hundred times, entitles the sacrificer to the domination of Swerga or paradise: it appears to have been originally typical; the horse and other animals being simply bound during the performation of certain ceremonies; the actual sacrifice is an introduction of a later period. See. As. R. Vol. 8, 442. Colebrooke, on the Védas.

3. अस् *as* 4. par. deponere, abjicere. Nalôd. 4. 36.
c. *apa* 1) id. Nalôd. 3. 8. 2) relinquere, deserere. Hit. 107. 5. 3) postponere, negligere. Hit. 70. 10.
c. *ab'i* exercere, tractare, versari in alquâ re. Śak. 32 infr.
c. *ut* praef. *vi* (*vyudas*) i. q. simpl. B'. 18. 51.
c. *ni* 1) deponere. Dr. 1. 5. 7. 8. Sâ. 5. 9. c. *vi* + *ni* ponere, deponere, collocare. N. 24. 45. Râm. ed. Ser. III. 47. 7. 70. 5. c. *sam* + *ni* deponere. Sâ. 3. 18. B'. 3. 30. 4. 41. 5. 13.
c. *nis* ejicere. Dêv. 1. 18.
c. *vi* part. perf. pass. *vyasta* consternatus, confusus, dejectus. A. 10. 64.

असंशयम् *asaṅśayám* adv. (Avy. ex *a* priv. et *saṅśaya* m. dubium) sine dubio. Br. 3. 9. 10.

असकृत् *asakṛt* (ex *a* priv. et *sakṛt* semel) non semel, saepius. H. 1. 14. 4. 11. Br. 1. 21. A. 8. 15.

असङ्ख्येय *asaṅk'yêyá* (Karm. ex *a* priv. et *saṅk'yêya* a r. *k'yâ* praef. *sam* s. *ya*, v. gr. 557) innumerabilis. N. 13. 56.

असज्जन *asaǵǵana* m. (Karm. ex *a* priv. et *saǵǵana* ex *sat* bonus et *ǵana* homo) homo improbus. Hit. 74. 3.

असती *asatî* f. (ex *a* priv. et *satî* fem. τοῦ *sat* bonus) femina impudica, non casta. Am.

असत्कृत *asatkṛta* n. (Karm. ex *a* priv. et *satkṛta* e *sat* bonus et *kṛta* factum) peccatum, delictum. N. 24. 31.

असत्य *asatyá* (Karm. ex *a* priv. et *satya* verus) non verus, falsus. N. 19. 8.

असन् *asan* v. *asṛǵ*.

असम्बद्ध *asambadd'a* (ex *a* priv. et *sambadd'a* ligatus a r. *band'* praef. *sam* s. *ta*) absurdus, ineptus, stultus (de verbis). Śak. 21. 2 infr.

असहन *asahana* (ex *a* priv. et *sahana* tolerans, a r. *sah* s. *ana*) non tolerans, zelotypus. Ur. 47. 8. V. sq.

असहमान *asahamâna* (ex *a* priv. et *sahamâna* tolerans, a r. *sah* s. *mâna*) id. Ur. 55. 19. 71. 16.

असाध्य *asâd'ya* (ex *a* priv. et *sâd'ya* perficiendus, efficiendus, a caus. radicis *sâd'*) insanabilis. Ur. 48. 6 infr.

असि *así* m. (ut videtur, a r. *as* cl. 1. s. *i*) ensis, gladius (lat. *ensis* insertâ nasali).

असित *ásita* (Karm. ex *a* priv. et *sita* albus) niger. N. 12. 66. 16. 21.

असिपुत्री *asiputrî* f. (ex *asi* ensis et *putrî* filia) culter. Am.

असिहेति *asihêti* m. (ensem pro telo habens, Bah. ex *asi* et *hêti* telum) ensifer. Am.

असु *ásu* (r. *as* esse s. *u*) 1) m. pl. num. (*asavas*) halitus, spiritus. Dêv. 2. 67. v. *gatâsu* et *vyasu*. 2) n. consideratio, cogitatio, aut cor tanquam ejus sedes. 3) n. affectus, affectio.

असुख *asuk'a* n. (Karm. ex *a* priv. et *suk'a* n. delectatio, voluptas) dolor, sollicitudo, moeror. N. 13. 52. 15. 14.

असुधारण *asud'âraṇa* n. (ex *asu* halitus, spiritus et *d'âraṇa* gestatio, portatio) vita. Am.

असुर *ásura* m. nomen daemonum Kâśyapo et Dite natorum, diis inimicorum.

असुहृद् *asuhṛd* (Karm. ex *a* priv. et *suhṛd* m. amicus) inimicus. N. 26. 15.

असूय् *asûy* (denominat. ab *asu* q. v. s. *ya*, gr. 520) conviciari, maledicere, exsecrari, devovere, fremere, (murren). N. 14. 17. M. 19. B'. 3. 31. Ur. 78. 2 infr.
c. *ab'i* exsecrari. Sâ. 5. 90. B'. 3. 32. N. 12. 117.

असूयन *asûyana* n. (ab *asûy* s. *ana*) nomen actionis verbi *asûy*.

असूया *asûyâ* f. (ab *asûy* s. *â*) id. Am.

असूयु *asûyu* adj. (ab *asûy* s. *u*) convicians, maledicens, fremens. B'. 9. 1.

असृग्धरा *asṛgd'arâ* f. (ex *asṛǵ* sanguis et *d'ara* gerens, ferens in fem.) cutis. Am.

असृज् *ásṛǵ* n. (non profundens pro non profundendum, a r. *sarǵ* *sṛǵ* q. v., praef. *a* priv., nisi fortasse *a* mutilatum est ex *ava* vel *â*, ita ut sanguis nominatus sit a fluendo; notetur lit. *srawaù* sanguinem

emitto, quod ad r. scr. *sru* fluere pertinet) sanguis (lat. *sanguis* abjecto *a* initiali; quod ad nasalem τοῦ *sanguis* attinet, respicias formam *asán* quâ in nonnullis casibus thema *ásṛǵ* suppleri potest, v. gr. 183).

असृपाट *asṛpâṭa* m. n. (ut mihi videtur, pro *asṛkpâṭa*, e praec. et *pâṭa* extensio, expansio) rivus sanguinis.

असौ *asấu* hic, haec, ille, illa v. *adás* et gr. 248.

अस्त *ásta* m. (r. *as* q. v. s. *ta*) 1) nomen occidentalis cujusdam montis, ultra quem solem occidere credunt. 2) solis occasus et occasus, finis in universum. Sâ. 4. 17. Hit. 73. 6.

अस्त्र *astrá* n. (r. *as* s. *tra*) 1) telum quodcumque, praesertim missile. 2) arcus. A. 8. 2. 10. 29.

अस्थि *ás'i* n. (fortasse a r. *s'â* stare, ita ut *a* praepositio sit mutilata ex *â* vel *ava*) os (lat. *os*, *ossis* per assimil. ex *ostis*, gr. ὀστέον, slav. *kostĭ* th. *kosti*, anteposito k.).

अस्थिकृत् *as'ikṛt* m. (e praec. et *kṛt* faciens) medulla. Hêm.

अस्थिभुज् *as'ib'uǵ* m. (ex *as'i* et *b'uǵ* edens) canis. Hêm.

अस्म *asmá* v. *idám* et seq. et gr. 241. 243.

अस्मत् *asmát* (ex *asma* et ablativi signo *t*) pronominis primae personae ablat. plur., qui in initio compositorum thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam thema proponitur; scribunt tamen *asmad.* (Cf. gr. ἄμμες per assimilat. ex ἄσμες; goth. *UNSA* per metathesin ex *USNA* unde e. c. genit. *unsa-ra*, nostrum *unser*; v. gr. 241 et gr. comp. 166.)

अस्मत्तस् *asmattas* (a praec. s. *tas*) interdum ponitur pro ablat. plur. *asmát* sicut in sing. *mattas* pro *mat.* A. 4. 16.

अस्मदीय *asmadî́ya* (ab *asmat* s. *îya*, gr. 265) noster. B'. 11. 26.

अस्मद्विध *asmadvid'a* (meam aut nostram indolem habens, Bah. ex *asmát* et *vid'a* m. aut *vid'â* f. indoles, natura, species) mihi aut nobis aequalis. Sâ. 4. 7.

अस्यै *asyấi*, *asyấs* et *asyấm* v. gr. 247.

अस्र *asra* n. 1) (fortasse a r. *sar sṛ* ire, cf. *asṛǵ*) sanguis. Am. 2) (pro *aśra*) lacryma. Ur. 58. 12.

अस्रु *asru* n. lacryma (v. *aśru*).

अस्वप्न *asvapná* m. (liber a somno, ex *a* priv. et *svapna*) deus. Am.

अस्वस्थ *asvas'a* (Karm. ex *a* priv. et *svas'a* sanus, validus) infirmus, invalidus, aegrotus. Sâ. 5. 4. N. 2. 5. 6. 7. — V. *svas'a*.

अस्वस्थता *asvas'atâ* f. (a praec. s. *tâ*) aegritudo. Ur. 53. 2 infr.

अह् *aḥ* (radix verbi defectivi quod in praeterito redupl. solum sed saepissime invenitur, et cum praeteriti et cum praesentis significatione. Secunda persona sing. anomale format *ất't'a*; v. gr. 418) dicere. In. 1. 12. Br. 1. 17. 2. 29. (Huc refero hibern. *ag-all* sermo, *ag-aill* loqui, *eigh-im* clamo; goth. *af-aika* nego, attenuato *a* in *i*, quod cum gunae incremento fecit *ai*, sicut *skaida* separo convenit cum *ćid* [lat. *scindo*]. Gothico *aika* respondere videtur germ. vet. *jihu* dico, fateor, puto [v. Graff I. p. 581], a radice *JAH* ita ut *j* vocali initiali sit antepositum, sicut fortasse in goth. *jains* th. *jaina*, nostro *jener*, si hoc pertinet ad scr. *êna* q. v.; vide tamen gr. comp. 376. A *jihu* praefixo *bi* est *bijihu* confiteor unde substantivum *bijiht* confessio, nostrum *Beichte.* Potius apte confert lat. *nego* i. e. *n'-ego* cum *g* pro *ḥ* et goth. *k*, sicut e. c. in *ego* contra *aḥam*, goth. *ik.* Fortasse etiam *ajo* a nostra radice descendit, ejecto *g* et addito charactere quartae classis. Potest tamen *ajo* etiam a *k'yâ* praefixo *â* derivari, item ejectâ gutturali. Respiciatur etiam goth. *ah-ja* cogito, quod si cum *aḥ* cognatum est, — ita ut aspirata tenuis loco fungatur, quam ex generali consonantium permutandarum lege exspectaveris — primitivam significationem servaverit, quum linguae facile a notione cogitandi ad notionem loquendi transeant, sicut e. c.

ṣendicum *mant'ra* loquela et nostrum *Mund*, ut loquelae instrumentum, a radice *man* cogitare descendunt.)

c. *pra* i. q. simpl. Su. 4. 23. B'. 6. 2. 13. 8. (Fortasse cum *prâḥ* dicere cohaeret nostrum *SPRACH*, *spreche*, ita ut *s* euphonicum sit antepositum, cum *s* sequenti *p* et *t* facile se adjungat, quam ob rem Pottius gothicum *stautan*, nostrum *stossen* ad radicem sanscritam et latinam *tud* apte reduxit.)

c. *prati* respondere. N. 26. 11.

अह *aḥa* in fine nonnullorum compositorum pro *aḥan*, e. c. *êkâḥam* per unum diem, *pratyaḥam* quotidie. Śak. 30. 3. 4 infr. (Cf. hibern. *aga* „leisure, time, opportunity".)

अहङ्कार *aḥaṅkâra* m. (ex *aḥám* ego et *kâra* faciens) sui conscientia, sui studium, superbia. B'. 2. 71. 7. 4.

अहङ्कृत *aḥaṅkṛta* (ex *aḥám* ego et *kṛta* factus) sui studiosus, superbus. Br. 2. 11.

अहन् *áḥan* n. Rag'. 5. 25 (irr. gramm. 195, fortasse mutilatum e *daḥan* a r. *daḥ* urere suff. *an* sicut *aśru* e *daśru*) dies. (Si goth. *dags* them. *daga*, angl. *day*, nostrum *Tag* huc vel ad supra memoratum *aḥa* pertinent, lex consonantium permutandarum, quâ goth. *taks* contra *daḥa* postularetur, dupliciter violata est. Respicias tamen goth. *dauhtar* filia et *daur* th. *daura* porta, quae, cum *duḥitar* et *dvâra* comparata, item antiquam mediam conservarunt.)

अहम् *aḥám* ego (v. *asmát* et gr. 241 et cf. gr. ἐγών, ἐγώ, lat. *ego*, goth. *ik*, nostrum *ich*, lit. *aś*, slav. *asŭ*, cambro-brit. *ym*, bret. *am*, *em*).

अहर् *aḥar* n. dies. B'. 8. 17. 18. 19. Su. 1. 34. Hoc vocabulum, quod in lexicis desideratur, fortasse in nom. et acc. sg. et in initio compositorum solum usitatum est. Nititur, ut mihi videtur, forma *aḥar* eo quod liquidae facile inter se permutantur, inde *aḥar* ex *aḥan*, sicut lat. *aliu-s*, goth. *alji-s* th. *alja* pro scr. *anyá* (cf. gr. comp. 374).

अहर्पति *aḥarpati* m. (diei dominus, e praec. et *pati*) sol. Am.

अहर्मणि *aḥarmaṇi* m. (diei gemma vel margarita, ex *aḥar* et *maṇi*) id. Hêm.

अहर्मुख *aḥarmuk'a* n. (diei os, facies, ex *aḥar* et *muk'a*) tempus matutinum, diluculum. Am.

अहस् *áḥas* m. (in nom., voc. et debilioribus casibus, nec non in initio nonnullorum compositorum pro *aḥan*, v. gr. 195) dies.

अहस्कर *aḥaskara* m. (diem faciens, e praec. et *kara*) sol. Am.

अहह *aḥaḥa* interj. Hit. 12. 3.

अहार्य *aḥârya* m. (non capiendus, non abripiendus, ex *a* priv. et *ḥârya* a r. *ḥar ḥṛ* s. *ya*) mons. Am.

अहि *áḥi* m. (r. *aṅḥ* ire, s. *i*) serpens (lit. *angis*, lat. *anguis*, gr. ἔχις et ὄφις, cum aspiratae saepe inter se permutentur; germ. vet. *unc* anguis, v. Graff I. 347).

अहिंसा *áḥiṅsâ* f. (ex *a* priv. et *ḥiṅsâ* offensio, a rad. *ḥiṅs* suff. *â*) mansuetudo, clementia, benevolentia. B'. 10. 5. N. 6. 10.

अहिकान्त *aḥikânta* m. (a serpentibns amatus) aër, ventus. Hêm.

अहित *áḥita* m. (Karm. ex *a* priv. et *ḥita* bonus) inimicus. Am.

अहिभुज् *aḥib'uǵ* m. (serpentes edens, ex *aḥi* et *b'uǵ*) 1) Garuḍa (v. *garuḍa*). 2) pavo. Am.

अहो *aḥó* interj. admirationis et lamentationis, ah! eheu! N. 3. 17. 13. 31. Br. 1. 35. Sâ. 2. 11.

अहोरात्र *aḥôrâtrá* m. (Dvandv. ex *aḥas* q. v. et *râtra* pro *râtri*, gr. 613 nox) dies et nox. N. 12. 61. 89, v. gr. 591.

अहोस्वित् *aḥôsvit* (ex *aḥó* et *svit* q. v.) an (oder) in interrogando. N. 21. 34 ubi nunc an pro fortasse posuerim (v. *utâḥôsvit*).

आ â.

आ *â* praep. praef. 1) ad, v. gr. 111. 2) in conjunctione cum ablat. substantivi, usque ad, tenus, aut cum inclusione aut cum exclusione rei. B'. 8. 16. Śak. 21. 4. In compositione cum vocibus quae colorem indicant idem valet quod lat. *sub* et nostrum suffixum *lich* e. c. *ânîla* subniger, schwärzlich.

आं *âṅ* interj. nae, profecto, sane; sequente *ġṅâtam* cognitum: Ur. 2. 2. Śak. 43. 1 infr.

आः *âḥ* vel *â* interj. (forma prior ante surdas, posterior ante sonoras litteras).

आकर *âkará* m. (r. *kar kr* facere, praef. *â* s. *a*) 1) fodina 2) multitudo.

आकर्षण *âkarśaṇa* n. (r. *karś krś* trahere, s. *ana*) actio attrahendi, abstrahendi, protrahendi. Hit. 96. 21.

आकल्प *âkalpa* m. (r. *kalp klp* q. v. praef. *â* s. *a*) aegritudo. Ur. 93. 16.

आकाङ्क्षा *âkâṅkśâ* f. (r. *kâṅkś* desiderare praef. *â* s. *â*) desiderium. Hit. 69. 21.

आकाय *âkâyá* m. (secundum Wils. a r. *ći* colligere, mutato *ć* in *k*, s. *a*) 1) rogus 2) habitatio (hibern. *acaidh* habitatio, *achad* campus, v. Pictet p. 14).

आकार *âkâra* m. (a r. *kar kr* facere, praef. *â* s. *a*) 1) species, forma, facies. Su. 2. 25. N. 2. 5. 13. 26. 2) animi securitas, animus aequus, bene compositus. Ur. 27. 3 infr.

आकारवन्त् *âkâravant* (a praec. s. *vant vat*) formosus, pulcher. N. 5. 6.

आकाश *âkâśá* m. (r. *kâś* lucere, praef. *â* s. *a*) aër. N. 14. 10. B'. 13. 32.

आकीर्ण *âkîrṇa* (part. perf. pass. a r. *kar* [*kr̄*] s. *na*, gr. 545) impletus, plenus. N. 12. 2. 113.

आकुल *âkula* (r. *kul* praef. *â* s. *a*) turbatus, perturbatus, confusus. N. 4. 18. 16. 14. B'. 2. 1.

आकृति *â'krti* f. (r. *kar kr* s. *ti*) species, forma, facies. N. 5. 10. B'. 11. 5. cf. *âkâra*.

आकृष्टि *âkrśṭi* f. (r. *karś krś* trahere, s. *ti*) attractio. Hit. 25. 7.

आक्रीड *âkrîḍa* m. (r. *krîḍ* ludere, s. *a*) hortus regius publicus. Am.

आखु *âk'ú* m. mus Rattus, „a rat, a mouse".

आखुभुज् *âk'ub'úg* m. (e praec. et *b'ug* edens) felis. Am.

आखेट *âk'êṭa* m. (r. *k'iṭ* vel *k'êṭ* terrere, s. *a*) venatio. Am.

आख्या *âk'yâ* f. (r. *k'yâ* appellare) nomen. Hit. 26. 12.

आख्यान *âk'yâ'na* n. (r. *k'yâ* s. *ana*) sermo, loquela, narratio. N. 6. 9. 22. 21. In. 4. 9 (ubi *âk'yâna* pro *âk'yâya* legendum).

आख्यायिन् *âk'yâyin* (r. *k'yâ* s. *in* inserto *y* euphonico) narrans. Śak. 15. 8.

आगत *â'gata* v. *gam* praef. *â*.

आगन्तु *âgantu* m. (r. *gam* praef. *â* adire, advenire, s. *tu*) 1) advena. Hit. 18. 2. 2) hospes, Gast. Am.

आगन्तुक *âgantuka* m. (a praec. s. *ka*) advena. Hit. 70. 10.

आगम *âgama* (r. *gam* s. *a*) 1) adj. adiens, adveniens, appropinquans. B'. 2. 14. 2) m. aditio, adventus, appropinquatio. In. 1. 1. Br. 1. 15. N. 21. 4. B'. 8. 18.

आगमन *âgamana* n. (r. *gam* s. *ana*) i. q. praec. sg. 2. Su. 2. 6. N. 3. 21. 17. 46.

आगमनतस् *âgamanatas* (e praec. s. *tas*) adventûs causâ. In. 5. 23 (ubi pro *âgamavatô* legendum *âgamanatô*).

आगस् *â'gas* n. (r. *ag* tortuose ire, vel *aṅg* ire, vel *ag* ire, s. *as*) peccatum (gr. ἄγος, cf. *áṅhas*).

आघाट *âg'âṭá* (r. *g'aṭ* s. *a*) limes, terminus. Hêm.

आघात *âg'âta* m. (r. *han* in forma caus. *g'âtay* — v. gr. 471 — s. *a*) 1) occisio, caedes. 2) locus occisionis,

locus extremi supplicii (Richtplatz). Secundum Wils. „a slaughter house, a place for killing animals or victims". Ḥit. 124. 6.

आघातन *âgˊâtana* n. (r. *ḥan* in forma caus. *gˊâtay* s. *ana*) i. q. praec.

आचमनीय *âćamanîya* n. (r. *ćam* praef. *â* os eluere, s. *anîya*) ori eluendo inserviens aqua. In. 3. 2.

आचार *âćâra* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) actio; agendi, vivendi ratio, mores. Bʿ. 3. 6. 9. 30. 2) honesta vita, mores boni, morum probitas. Sâ. 6. 16 (hibern. *acara* „convenience, conveniency, use", nisi pertinet ad r. *kar kr* unde *âkâra*; v. Pict. p. 87).

आचार्य *âćârya* m. (r. *ćar* s. *ya*) magister, praeceptor. Bʿ. 1. 2. 34.

आच्छादन *âćˊâdana* n. (r. *ćˊad* tegere, s. *ana*) 1) actio tegendi, inumbratio. Sâ. 3. 20. 2) vestis, vestitus. Am.

आजानेय *âgânêya* m. (ab *âgâna* vel *âgâni* locus natalis — r. *gan* — s. *êya*) equus egregii generis. Dr. 7. 10.

आजि *âgí* f. (ut videtur, a r. *ag* ire) 1) campus planus. 2) pugna. A. 10. 74 (scot. *àgh* pugna, hibern. *agh* id. Pict. p. 14).

आजीव *âgîva* m. (r. *gîv* vivere, s. *a*) victus. Am.

आजीवन *âgîvana* n. (r. *gîv* vivere, s. *ana*) id.

आज्ञा *âgńâ* f. (r. *gńâ* scire, praef. *â*) jussus, praeceptum. In. 2. 12. N. 19. 11 (hib. *agna* sapientia, prudentia. Pict. p. 87).

आज्ञाकर *âgńâkara* (e praec. et *kara* faciens) 1) adj. obediens, subjectus. 2) m. servus, famulus, v. sq.

आज्ञाकरत्व *âgńâkaratvá* n. (a praec. s. *tva*) obedientia, servitus. Ur. 50. 16.

आज्य *âgya* n. (r. *ańg* unguere, s. *ya*) butyrum liquidum et purificatum. Bʿ. 9. 16. Dr. 6. 20.

आञ्छ् *âńćˊ* 1. par. (*âyâmê*; scribitur *âćˊ*) extendere.

आटोप *âṭôpa* m. superbia. Ḥit. 58. 15.

आढक *âḍˊaka* m. modus frumentarius: „a measure of grain equal to 4 Prasthas, or containing nearly 7 pounds, 11 ounzes Avoirdupois". Ḥit. 5. 10.

आढ्य *âḍyá* dives, opulentus. Bʿ. 16. 15.

आतङ्क *âtańka* m. (r. *tańk* in miseria vivere, suff. *a*) 1) aegritudo. 2) timor. Dêv. 12. 30.

आततायिन् *âtatâyin* (ex *âtata* extensus — a r. *tan* s. *ta* — et *âyin* iens, a r. *i* s. *in*) adj. et subst. m. scelestus, fur, praedo. Bʿ. 1. 36.

आतप *âtápa* m. (r. *tap* calefacere, urere, s. *a*) calor, ardor solis. Ur. 62. 13. 90. 10. Śak. 43. 10.

आतपत्र *âtapatra* n. (a solis ardore tuens, e praec. et *tra* a r. *trâ* s. *a*; cf. *tanutra*) umbella, „a large umbrella of silk or leaves". In. 2. 17.

आतुर *âˊtura* aegrotus, impotens. N. 7. 11. 11. 36.

आतोद्य *âtôdya* n. (r. *tud* pulsare, percutere, s. *ya*) instrumentum musicale. Am.

आत्त *âtta* v. *dâ* praef. *â*.

आत्थ *âˊtťa* dixisti, v. *aḥ*.

आत्मगतम् *âtmagatam* adv. (ex *âtmán* et *gata* qui ivit, in acc. neut.) ad semet ipsum loquens. Ur. 7. 4.

आत्मज *âtmaga* m. (Tatp. ex *âtmán* q. v. et *ga* natus) filius. In. 1. 11.

आत्मदर्श *âtmadarśa* m. (qui facit ut aliquis semet ipsum videat, ex *âtmán* et *darśa* a r. *darś drś* in form. caus. s. *a*) speculum. Ḥêm. (cf. *âdarśá*).

आत्मन् *âtmán* m. (ut videtur a r. *at* ire aut productâ, aut, quod minus mihi arridet, cum praef. *â* compositâ, suff. *man*; respicias tamen, radicem *aḥ* q. v. in 2. pers. praet. redupl. formare *âˊtťa*, permutato *ḥ* cum *t*, quam ob rem *âtmán* eâdem permutatione ab eâdem radice deduci possit) 1) anima, animus, mens. Br. 1. 15. Bʿ. 4. 21. 5. 7. 9. 5. N. 12. 27. 10. 8. Su. 3. 2. 2) saepissime pronominum trium personarum locum tenet, cum sensu reflexivo (v. gr. c. 426 ann.). *âtmâˊnam* me: Br. 1. 32. N. 9. 31. *âtmâˊnam* te: Br. 2. 23. N. 12. 57. *âtmánas* tui: In. 5. 32. N. 9. 20. *âtmánas* sui: In. 5. 51. N. 10. 16; cum sensu plur.: A. 9. 3. — Non semper tamen ad sententiae subjectum, sed nonnunquam ad pronomen in obliquo casu positum refertur, e. c. Ḥ. 4. 14:

ǵńâsyasy adya samâgamya mayâ "tmânam balâd'ikam cognosces nunc congressus mecum me fortiorem. — Etiam nominativus *âtmá'* reflexive usurpatur, ita ut idem sit ac persona, a qua actio efficitur; e. c. Sâ. 7. 14. 3) propria persona (das eigene Selbst). Br. 2. 3. 3. 11. 4) In fine compositorum Baḥ. *âtmán* saepe suffixum *ka* assumit (v. gr. 597) et significat natura, indoles, conditio, proprietas, aut suffixa aequat, quibus adjectiva e substantivis descendunt. Sic B'. 15. 13 *rasâtmaka*, succi naturam habens, idem est ac succosus; v. *râgâtmaka* Baḥ. 14. 13. *ḥińsâtmaka* 18. 27. Eodem modo *âtmika*, ab *âtman* suff. *ika*, in fine comp. usurpatur. B'. 2. 41. 44. (Germ. vet. *âtum* th. *âtuma* inserto *u*, nostrum *Athem* = *Atem*, hib. *adhm* cognitio [v. Pictet p. 109], *amhne* „himself", anglo-sax. *ædhm.*

आत्मप्रभ *âtmaprab'a* (Baḥ. e praec. et *prab'â* f. splendor) suimet ipsius, i. e. per semet ipsum, splendorem habens. In. 1. 37. N. 5. 38.

आत्मभू *âtmab'û* m. (per semet ipsum existens, ex *âtmán* et *b'û*) nomen Brahmae, Visnûs, Śivi et Anangi.

आत्मम्भरि *âtmamb'ari* m. (ex *âtma* pro *âtmán* cum signo accus. et *b'ari* a *b'ar b'ṛ* sustinere, s. *i*) homo edax, heluo, abdomini natus. Am.

आत्मवत् *âtmavant* (ab *âtmán* s. *vant vat*) sui compos. B'. 4. 41.

आत्मसात् *âtmasât* adv. (ex *âtmán* s. *sât*, v. gramm. 584. 73, cf. *b'asmasât*) in propriam personam (zum eignen Selbst, zum Ich). Ḥit. 118. 15: *âtmasâtkṛta* sui lucri studiosus. Ḥit. 116. 16.

आत्मीय *âtmî'ya* (ab *âtmán* s. *î'ya*, v. gr. 265) proprius, meus, tuus etc. Ḥit. 52. 16.

आत्यन्तिक *âtyantika* (ab *atyanta* quod supra finem est, infinitus, s. *ika*) infinitus. B'. 5. 21.

आत्ययिक *âtyayiká* (ex *atyaya* q. v. s. *ika*) exitiosus, perniciosus, funestus. Ḥit. 68. 18.

आदर *âdara* m. (r. *dar dṛ* praef. *â* honorare, magni facere, s. *a*) observantia, veneratio. Ḥit. 50. 7. 69. 3. (Hib. *adharadh* adoratio, *adharach* qui adorat, nisi haec a lat. *adorare.* Pictet p. 87.)

आदर्श *âdarśá* m. (r. *darś dṛś* videre in form. caus. *darśay* s. *a*) speculum. B'. 3. 38 (cf. *âtmadarśa*).

आदर्शनात् *âdarśanât* (ex *â* usque ad et *darśana* visus in abl.) usque ad visum i. e. ita ut oculis cerni possit, ut aspectu sentiri possit. Ur. 16. 3.

आदान *âdâ'na* n. (r. *dâ* praef. *â* sumere, accipere) actio sumendi, accipiendi. Ḥit. 128. 7.

आदि *âdí* 1) primus, B'. 11. 37 de ejus usu in fine compositorum Baḥ. v. gr. 598. B'. 4. 26 a et b. 2) subst. m. initium, principium. B'. 11. 16. 15. 3. In. 4. 1 (slav. *jedinŭ* unus, de cujus *j* v. gr. comp. 255. *n.*).

आदितस् *âditás* adv. (a praec. s. *tas*) ab initio.

आदितेय *âditêyá* m. (ex *aditi* Aditis, deorum mater, s. *êya*) deus.

आदित्य *âdityá* m. (ex *aditi* s. *ya*, v. praec.) 1) sol. 2) pl. *âdityâs* genii, duodecim numero (Wilson ad hanc vocem: „The Aditya's are 12 in number, they are forms of Surya or the sun, and appear to represent him as distinct in each month of the year. Am.").

आदित्यरूप *âdityarûpa* (Baḥ. e praec. et *rûpa* n. forma) solis formam habens, soli similis. In. 1. 30.

आदित्सु *âditsu* (a *dits* q. v. praef. *â* s. *u*) capiendi cupidus, capere volens. Ḥit. 63. 4.

आदिम *âdimá* (ab *âdi* s. *ma*) primus. Am.

आदिष्ट *âdiṣṭa* v. *diś.*

आद्य *â'dya* (ab *âdí* s. *ya*) primus; de ejus usu in fine comp. Baḥ v. gr. 598. N. 3. 5. 5. 39.

आद्यन्तवत् *âdyantavant* (ab *âdyanta* n. — Dvand. ex *âdi* + *anta* — s. *vant vat*) initium et finem habens. B'. 5. 22.

आधार *âd'ârá* m. (r. *d'ar d'ṛ* s. *a*) 1) fulcrum, fultura, transl. praesidium, subsidium. Dêv. 11. 3. Ḥit. 41. 7. 2) fossa aquaria, canalis. Am. (*amb'asâń yatra d'âraṇam*).

आधि *âd'í* m. (r. *d'yâi* meditari abjecto *âi* et *y* mutato in *i*) sollicitudo. N. 18. 11 (Pictetus confert hib. *ead* „zèle, jalousie").

आधिपत्य *âd'ipatya* n. (ab *âd'ipati* dominus, imperator) dominium, imperium. B'. 2. 8.

आनक *ânaka* m. tympanum. B'. 1. 13.

आनन *ânana* n. (r. *an* spirare vel anomale producto *a* vel praefixo praep. *â*) 1) os. B'. 11. 24. 2) facies, vultus. In. 5. 37.

आनन्द *ânandá* (r. *nand* gaudere, s. *a*) gaudium, laetitia, voluptas. Hit. 42. 8. Ur. 63. 10 infr.

आनन्दथु *ânandat'u* m. (r. *nand* s. *at'u*) id. Am.

आनन्दन *ânandana* n. (r. *nand* gaudere in form. caus. s. *ana*) actio exhilarandi, oblectandi. Hit. 43. 8.

आनयन *ânayana* n. (r. *nî* s. *ana*) adductio. N. 24. 29.

आनाय *ânâya* m. (r. *nî* ducere, s. *a*) rete. Am.

आनील *ânîla* (ex *â* usque ad et *nîla* niger) subniger, nigricans. Ur. 84. 1.

आनुपूर्व्य *ânupûrvya* n. (ab *anupûrvya* quod secundum ordinem est — Bah. ex *anu* secundum et *pûrva* n. prius — s. *ya*) ordo. A. 10. 35.

आनृण्य *ânṛṇya* n. subst. abstr. ab *anṛṇá* q. v. s. *ya*. Sâ. 5. 19.

आनृशंस्य *ânṛśańsya* n. (ab *anṛśańsa* non malitiosus — ex *a* priv. et *nṛśańsa* — s. *ya*, v. gr. 584. 59) humanitas, benignitas. N. 17. 43.

आप् *âp* 5. par. 1) attingere alqm. locum, pervenire, venire. Nalôd. 2. 22. 2) adipisci, nancisci. In. 4. 13. H. 2. 31. B'. 3. 2. (Lat. *apio*, *aptus* = scr. *âpta*, *adipiscor*, *opto*, quod sensu convenit cum desid. *îps* pro *âps*; *opus*, *opera*, ubi respiciendum, verba motionis in sanscrito saepissime etiam actionem significare; conferatur etiam *capio*, *c'-apio*, cujus *c* ad praepositionem pertinere videtur, porro cum Pottio, qui tamen *capio* rejicit, *coepi* ex *co-ipi* et *côpula*; gr. ἅπτω et, nisi fallor, πρέπω quod facile ex composito *prâp*, correptâ vocali, oriri potuit; germ. vet. *uoban*, nostrum *üben*; cf. अपस् *ápas* actio — lat. *opus* — in dial. vêd.)

c. *ab'i* i. q. simpl.; in form. desid. *ab'îps* (v. gr. 477) desiderare. Râm. I. 47. 3: *svargań gantum ab'îpsati*; I. 31. 31: *sênâpatim ab'îpsantah.*

c. *ava* i. q. simpl. H. 1. 2. In. 5. 58. Br. 2. 31. Su. 4. 4. — c. *ava* praef. *sam* id. Râm. I. 50. 29: *brahmatvań samavâpsyasi.*

c. *pra* id. In. 1. 12. 4. 4. 5. 31. B'. 2. 57. form. caus. A. 4. 23. — c. *pra* praef. *anu* (*anuprâp*) venire, pervenire. In. 5. 17. 34. H. 1. 1. — c. *pra* praef. *sam* (*samprâp*) id. In. 5. 4. H. 2. 24. 4. 27. Br. 1. 23. N. 13. 35. 21. 1. — c. *pra* praef. *upa* + *sam* (*upasamprâp*) id. N. 10. 5.

c. *vi* occupare, complecti, implere. B'. 10. 16. 11. 20. A. 10. 53.

c. *sam* id. B'. 11. 40 — *samâpta* finitus — caus. perficere, e. c. *yag'ńań samâpayitum* Râm. I. 48. 25. — c. *sam* praef. *pari* (*parisamâp*) id. B'. 4. 33.

आपक्व *âpakva* (ex *â* usque ad et *pakva*) semicoctus, semimaturus. Am. (Hib. *âpuigh* maturus.)

आपगा *âpagâ* f. (ex *âpa* aqua quod separatum non invenitur — v. *ap* — et *ga* iens in fem.) fluvius. N. 12. 36.

आपण *âpaṇá* m. (r. *paṇ* q. v. praef. *â* s. *a*) forum. Su. 2. 23.

आपत्ति *âpatti* f. (r. *pad* ire, s. *ti*) infortunium, calamitas. Mêd.

आपद् *âpad* f. (r. *pad* ire) id. Br. 1. 19. 34. (Hibern. *âpadh* mors, *âpthach* mortalis).

आपद्धर्म *âpadd'arma* m. (Tatp. ex *âpad* et *d'arma*) infortunii officium; Wils. „practice or profession other than that proper to caste, but allowable in time of distress". Br. 2. 26. v. Man. 10. 81 sq.

आपन्न *âpanna* v. *pad* praef. *â*.

आपस् *â'pas* n. (ut videtur, a r. *âp*, unde etiam *ap*, quod in casibus fortibus plenam radicis formam servavit) 1) aqua. 2) peccatum.

आपाण्डु âpâṇḍu (ex â usque ad et pâṇḍu pallidus) suppallidus.

आपात âpâta m. (r. pat cadere, s. a) actio decidendi, delabendi, irruendi, incursus, impetus. Ḥ. 2. 9 de dentibus; Up. 6 de sagittis (cf. vâṇanipâta A. 7. 10); A. 7. 10 de equis. 2) praesens momentum. Mêd.

आपातदुःसह âpâtaduḣsaḥa (Karm. e praec. et duḣsaḥa q. v.) impetu difficilis sustentu. Ḥ. 2. 9.

आपान âpâna n. (ex â et pâna potus) locus potatorius. Am.

आपीड âpîḍa m. (r. pîḍ s. a) sertum, quod capitis vertici annectitur. A. 10. 38. N. 12. 103.

आपीन âpîna n. (fortasse ab ap, quod hîc lac significaret — cf. kśîra, payas — s. îna cum Vṛddʿi; nisi a pî bibere, praef. â, vel, secundum Wils. ex praep. â et pîna pinguis) uber, οὖθαρ. Am.

आपूपिक âpûpiká m. (ex apûpa placenta, libum, s. ika) pistor. Am.

आपोमय âpômáya (ex ápas aqua, s. maya) aquosus, aqua praeditus. Dêv. 1. 75 ubi âpômayaṅ pro apômayaṅ legendum.

आप्त âpta (r. âp s. ta) 1) obtentus, acceptus. 2) aptus, idoneus, habilis (lat. aptus) v. sq. 3) familiaris, consiliorum particeps. Dêv. 1. 19.

आप्तकारिन् âptakârin (Karm. e praec. et kârin faciens, agens, a r. kar kṛ s. in) apte agens, familiaris. N. 8. 11.

आप्तदक्षिण âptadakśiṇa (Baḥ. ex âpta aptus aut impetratus et dakśiṇâ f. donum quod Brahmanis in solemnibus sacrificiis impertitur) apto sacrificali dono instructus. N. 5. 46. 26. 37.

आप्य ápya adj. (ab ap aqua, s. ya) aquosus, aquaticus, humidus.

आप्यायित âpyâyita v. pyâi praef. â in forma caus.

आप्लव âplava m. (r. plu praef. â lavare, submergere, s. a) lavatio, „bathing". Am.

आप्लाव âplâva m. (r. plu s. a) id. Am.

आबाधा âbâdʿá f. (r. bʿâd s. â) vexatio, molestia, afflictatio. A. 2. 17. Ḥ. 4. 12. Scribitur quoque âvâdʿâ.

आभरण âbʿaraṇa n. (r. bʿar bʿṛ ferre, s. ana) ornamentum, ornatus. Ḥ. 2. 23. Sâ. 3. 19. (Sic gr. φᾶρος pallium a ferendo nominatur.)

आभा âbʿâ f. (r. bʿâ splendere) 1) splendor. 2) similitudo. Ḥ. 4. 48. N. 13. 63. 21. 9 (hib. aoibh „likeness, similitude"; aoibe „neatness, elegance"; aoibheal „a spark of fire".)

आभास् âbʿâs (in fine compositorum, gr. 572; a r. bʿâs) collustrans. Bʿ. 13. 14.

आभील âbʿîla (a bʿî timor, s. la vel ila praef. â) 1) adj. terribilis, formidolosus. 2) m. dolor. Am. (hib. abhéil „terrible, dreadfull".)

आभोग âbʿôgá m. (r. bʿuǵ edere, s. a) plenitas (secundum Am. = paripûrṇatâ). Śak. 7. 3.

आम âmá 1) adj. crudus, incoctus, v. sq. (hib. amh „raw, unsodden, crude, unripe". Pictet p. 14. gr. ὠμός). 2) m. (a r. am aegrotum esse, s. a) aegritudo.

आमकुम्भ âmakumbʿa m. (e praec. et kumbʿa) vas aquarium ex argilla incocta. Ḥit. 124. 4.

आमत्य âmatya n. (ab âmata n. cogitatum — a r. man s. ta — s. ya) cogitatio, sententia, consilium. Sâ. 7. 5.

आमनस्य âmanasya n. (quod a sensu mentis abstrahit, ex amanas mentis expers, s. ya) tormentum, cruciatus. Am.

आमय âmaya m. (r. am aegrotum esse) morbus (v. anâmaya).

आमयाविन् âmayâvin (ex âmayâ fem. praec. s. vin) aegrotus. Am.

आमर्ष âmarśa m. (ex amarśa q. v. s. a) ira, iracundia. Am.

आमात्य âmâtya m. (ab amâtya q. v.) qui est a consiliis.

आमिष âmiśá m. n. 1) caro. Br. 2. 12. 2) voluptas. Dr. 8. 38 (cf. mâṅsa, lit. mësà caro).

आम्नाय *âmnâya* m. (r. *mnâ* meditari, s. *ya*) nomen Vêdorum. N. 12. 59.

आम्भस *âmbʿasa* (ab *ambʿas* aqua, s. *a*) aquosus. M. 43 (hic neutrum sensu aqua substantive positum est: *sarvam âmbʿasam êvâ "sît kʿanća dyâuśća* universum erat aqua et aër et coelum).

आम्र *âmrá* m. nomen arboris, „the mango tree, Magnifera Indica". Am.

आय *âyá* m. (r. *yâ* ire, s. *a*) reditus, quaestus. Hit. 61. 3.

आयत *â'yata* (r. *yam* s. *ta*) longus. In. 2. 24. N. 11. 27.

आयतन *âyátana* n. (r. *yat* s. *ana*) 1) habitatio, sedes, domicilium. Hit. 26. 10. 2) altare, ara, etiam tectum, receptaculum ad peragendum sacrificium. In. 5. 10.

आयति *â'yati* f. (r. *yam* s. *ti*) 1) longitudo. 2) potestas. Am. (= *prabʿâva*). 3) tempus futurum. Am. Hit. 60. 18.

आयत्त *âyatta* (r. *yat* s. *ta*) 1) propensus, pronus, propitius. H. 54. 5. 2) subjectus, obnoxius. Hit. 69. 17. 130. 4.

आयत्ति *âyatti* f. (r. *yat* s. *ti*) 1) inclinatio, propensio, favor. 2) actio se subjiciendi alicui, servitus, obedientia; cf. *âyatta*.

आयस *âyasá* adj. (ab *áyas* ferrum, s. *a*) ferreus. A. 9. 14.

आयाम *âyâma* m. (r. *yam* s. *a*) 1) refrenatio, retentio. Bʿ. 4. 29. 2) longitudo; cf. *â'yati*.

आयामवन्त् *âyâmavant* (a praec. s. *vant vat*) longus.

आयास *âyâsá* m. (r. *yas* anniti, operam dare, s. *a*) 1) contentio, labor. Bʿ. 18. 24. 2) aerumna, miseria, calamitas. Dr. 6. 3 (cf. lat. *aer-u-mna*).

आयासिन् *âyâsin* (r. *yas* praef. *â* s. *in*, nisi ab *âyâsá* s. *in*) vexans. Ur. 27. 8 infr.

आयुध *â'yudʿa* m. (r. *yudʿ* pugnare, s. *a*) telum, arma. (Cf. hib. *iodhna* „spears, arms".)

आयुष्मन्त् *â'yuśmant* (a sq. s. *mant mat*, gr. 101[a]) longam vitae aetatem promittens, longa aetate gaudens, ad summam senectutem perveniens. N. 15. 12. 16. 29. Ur. 92. 8.

आयुस् *â'yus* n. (r. *i* ire, cum Vṛddʿi, suff. *us*) 1) aetas. 2) vitae tempus. Sâ. 2. 23. 25. 27. 6. 19. 41 (dor. αἰές, fortasse etiam αἰών huc trahendum est, quamquam alio suffixo formatum, cf. Pott. 1. 114, hib. *aois* f. „age".)

आये *âyê* interj.

आयोधन *âyôdʿana* n. (r. *yudʿ* s. *ana*) 1) pugna, proelium. 2) locus pugnae. Dr. 8. 30.

आरक्त *ârakta* v. *rańǵ* praef. *â*.

2. आरक्त *ârakta* (ex praep. *â* et *rakta* ruber) subruber. Ur. 60. 10.

आरण्यक *â'ranyaka* (ab *aranya* silva, s. *ka*) 1) adj. silvester. 2) m. silvicola, eremita.

आरति *ârati* f. (r. *ram* s. *ti*) cessatio. Am.

आरब्ध *ârabdʿa* v. *rabʿ*.

आरम्भ *ârambʿá* m. (r. *rabʿ* praef. *â* incipere, inserto *m*, s. *a*) inceptio. Bʿ. 3. 4. 12. 16.

आरव *ârava* m. (r. *ru* sonare, s. *a*) sonus, clamor. Am.

आरात् *ârâ't* adv. 1) procul. 2) prope. Am.

आराति *ârâti* m. hostis, inimicus. Am. (cf. *árâti*).

आराधन *ârâdʿana* n. (r. *râdʿ* praef. *â* in forma caus. colere, s. *ana*) cultus, veneratio, actio exhilarandi (Am. *tôśaṇê*). N. 5. 21. Ur. 90. 8 infr.

आराम *ârâmá* m. (r. *ram* gaudere, s. *a*) 1) gaudium. Bʿ. 3. 16. 5. 24. 2) hortus. Am. (gr. ἠρέμα, ἔρημος? v. r. *ram* pranf. *vi* et Pott. 1. 262).

आराव *ârâvá* m. (r. *ru* sonare, s. *a*) clamor, tumultus, strepitus. Hit. 111. 20. N. 13. 16.

आरुरुक्षु *âruruksu* (r. *ruh* in forma desid. *ruruks*, s. *u*) ascendendi cupidus. Bʿ. 6. 3.

आरोग्य *ârôgya* n. (ex *arôga* q. v. s. *ya*) sanitas. Am.

आरोपय् *ârôpay* v. *ruh*.

आरोह *ârôha* m. (r. *ruh* praef. *â* ascendere, s. *a*) 1) vectus (equo, elephanto etc.). Dr. 8. 7. 22. 2) medium feminae corpus, „the waist".

आर्जव *ârǵavá* n. (a *ṛǵu* rectus, erectus, s. *a*, gr. 582) abstractum vocis *ṛǵu* rectus: „straightness", transl. sinceritas. Hit. 66. 10. Bʿ. 13. 7.

आर्त *â'rta* aut *ârtta* (r. *ard* vexare, q. v. praef. *â* s. *ta*) vexatus, afflictus, praecipue in fine comp. Ḥ. 1. 4. 2. 5. Extra compositionem: afflictus, tristis, miser. N. 12. 108. 13. 64. B'. 7. 16.

आर्तव *ârtavá* (a *ṛtu* s. *a*, v. gr. 582) anni tempori consentaneus. Ḥ. 1. 18.

आर्ति *â'rti* aut *â'rtti* f. (r. *ard* q. v. praef. *â* s. *ti*) dolor, moestitia, tristitia, angor. Su. 1. 16. 3. 1. Br. 1. 3.

आर्दन *ârdana* m. (r. *ard* vexare, praef. *â* suff. *ana*) vexator. B'. 1. 39.

आर्दित *ârdita* (r. *ard* vexare, praef. *â* s. *ta*) vexatus, afflictus. Ḥ. 2. 3. N. 12. 106. Cf. *â'rtti*.

आर्द्र *ârdrá* madidus, uvidus, humidus. Ḥ. 4. 55 (sequitur ex hoc vocabulo, radicem *ard* vel *ârd* existitisse, quae irrigare vel simile quid significaverit et accurate cum gr. ἄρδω convenit).

आर्य *â'rya* (ut videtur, a r. *ar* *ṛ* vel simpl. vel cum praep. *â* comp. s. *ya*, nisi corruptum est ex *ârćya* vel *arćya* a r. *arć* q. v.) venerandus, nobilis, generosus. Ḥ. 4. 30. B'. 2. 2. Ḥit. 117. 1. 4 (cf. germ. vet. *êra*, nostrum *Ehre*).

आर्यपुत्र *âryaputra* m. (e praec. et *putra* filius) maritus (in lingua scenica). Ur. 31. 2 infr.

आलम्भ *âlamb'á* m. (r. *lab'* insertâ nasali, s. *a*) occisio, caedes. Am.

आलय *âlaya* m. (r. *lî* s. *a*) domicilium, domus, sedes. N. 7. 18. Dr. 1. 13. Sâ. 6. 44. B'. 8. 15. A. 5. 25.

आलवाल *âlavâla* m. fossa aquaria circa arboris radicem. Ur. 34. 2 (cf. *âvâla*).

आलस्य *â'lasya* n. (ab *alasa* piger, s. *ya*) pigritia, ignavia, inertia. B'. 14. 8. 18. 39. Ḥit. 45. 13.

आलाप *âlâpá* m. (r. *lap* s. *a*) loquela, sermo, colloquium. Ḥit. 21. 4. Śak. 18. 6 infr.

आलि *âli* f. 1) linea, series. 2) feminae amica. Am.

आलिखित *âlik'ita* (part. perf. pass. a *lik'* scribere, s. *ta*) pictus. Śak. 3. 3 (cf. *âlêk'ya*).

आलिङ्गन *âliṅgana* n. (r. *liṅg* s. *ana*) amplexus. Ḥit. 74. 22.

आली *âlî* f. i. q. *âli*.

आलु *âlu* f. hydria. Am.

आलेख्य *âlêk'ya* n. (r. *lik'* s. *ya*) pictura, imago, effigies. Ur. 23. 15 (cf. *âlik'ita*).

आलोक *âlôka* m. (r. *lôk* s. *a*) adspectus. Śak. 5. 4.

आव *âva* thema pronominis primae pers. in du. v. gr. 241.

आवपन *âvapana* n. (r. *vap* s. *ana*) quodvis vas. Am.

आवरण *âvaraṇa* n. (r. *var* *vṛ* tegere, s. *ana*) 1) tegumentum. 2) scutum, clypeus. Ḥêm.

आवर्त *âvartá* m. 1) vortex. Dêv. 1. 40. 2) secundum Wils. „a lock of hair that curls backwards, exspecially on a horse". N. 19. 14, ubi *śudd'âna daśab'ir âvartâiḥ* nunc verterim „egregios, cum decem cincinnis". V. sq.

आवर्तिन् *âvartin* m. (a praec. s. *in*) „a horse having curls of hair on various parts of his body; it is considered as a lucky mark".

आवलि *âvali* f. (r. *val* s. *i*) series. Am.

आवली *âvalî* f. i. q. praec. Ur. 4. 10.

आवसति *âvasati* f. (r. *vas* habitare, s. *ti* servato classis charactere *a*, cf. *vasati*) nox. A. 1. 13.

आवसथ *âvasat'á* m. (r. *vas* s. *t'a* servato classis charactere *a*) habitatio, domus, domicilium.

आवह *âvaha* (r. *vaḥ* s. *a*) afferens. Br. 2. 5.

आवाधा *âvâd'â* v. *âbâd'â'*.

आवाप *âvâpa* m. (r. *vap* s. *a*) 1) fossa aquaria circa arboris radicem. Am. 2) armilla. Ḥêm. v. sq.

आवापक *âvâpaka* m. (a praec. s. *ka*) armilla. Am.

आवाम् *âvâ'm* vŵi, v. gr. 241.

आवाल *âvâla* m. (r. *val* s. *a*) fossa aquaria circa arboris radicem. Am.

आवास *âvâsa* m. (r. *vas* s. *a*) habitatio, domus. Ḥêm. (hib. *aras* id., *arasaim* habito, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20 et cf. goth. *raṣn* th. *raṣna* domus).

आविर् *âvir* v. *âvís*.

आविल *âvila* (deduci solet a rad. *vil* suff. *a*) turbidus. N. 13. 7. (Secundum Haughtonium etiam „sinful, guilty" quod in memoriam mihi reducit nostrum *übel*, goth. *ubils* th. *ubila*, angl. *evil*, quae supra (p. 16) cum *abalá* q. v. comparavimus. Litterae *v* et *b* enim saepissime inter se permutantur et quodvis sanscritum *v* in lingua bengalica sonat *b*, ubi vocabulum nostrum *âbilo* effertur.)

आविस् *âvís* adv. palam, manifesto. Componitur cum radicibus *b'ú* esse, fieri et *kar kr* facere ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri; manifestare. Hit. 63. 12. Ur. 6. 12 *âvirb'ûtê śaśini.* Huc retulerim lat. *or* in *orior*, ejectâ syllabâ *vi*, fere sicut *malo* pro *mavolo*. Probabiliter *âvís* ex origine est praepositio inseparabilis, quae significaverit ex, ita ut *âviśkr* proprie sit herausmachen, „facere ut aliquis egrediatur ex occulto", et *âvirb'ú* heraussein, herauswerden, „foras esse, foras fieri". Res si ita se habet, explicaverim ex hac praepositione lat. et gr. *ex*, ἐξ, ejecto *i* et *v* mutato in gutturalem, sicut e. c. in *vixi* e *vivsi*, in *facio* = scr. *b'âváyâmi*, v. gramm. comp. 19. E goth. lingua ad *âvís* traxerim praep. plerumque praefixam *us*, germ. vet. *ar*, *ur*, *ir*, *ër*, nostrum *er*, — Grimm III. 253 — quas formas ab *âvís* ita derivatas esse censeo, ut media syllaba *vi* sit ejecta, *â* initiale autem in vocalem leviorem sit conversum; ita boruss. vet. *is*, lit. *iś*, hib. *as* ex.

आवृत्ति *â'vrtti* f. (r. *vart vrt* s. *ti*) reditus, recessus. A. 5. 6.

आवेग *âvêga* m. (r. *viģ* s. *a*) sollicitudo, consternatio, perturbatio. Ur. 31. 2 infr.

आश *âśá* m. (r. *aś* s. *a*) cibus, in comp. c. *prâtar* q. v. (hib. *es* nisi hoc a lat. *esca*, v. Pict. p. 64).

आशंसा *âśańsâ* f. (r. *śańs* praef. *â* sperare, s. *â*) spes. Ur. 9. 3 infr. (cf. *âśís*).

आशङ्का *âśańkâ* f. (r. *śańk* s. *â*) timor. Śak. 7. 15.

आशय *âśayá* m. (r. *śî* dormire, jacere, s. *a*) cubile, sedes, domicilium. B'. 15. 8. Hit. 39. 8. V. *mahâśaya*.

आशा *â'śâ* f. spes. Sâ. 3. 11. B'. 16. 12 (cf. *âśís*).

आशावन्त् *âśâvant* (a praec. s. *vant vat*) spe praeditus. sperans. Hit. 22. 16.

आशिन् *âśin* (r. *aś* edere, s. *in*) edens. B'. 3. 13.

आशिरःपादम् *âśirah̆pâdám* (Avy. ex *â* usque ad et *śiras* + *pâda* in comp. dvandv. v. gr. 592) inde a capite usque ad pedes; ad litteram: usque ad caput et pedes. Up. 51.

आशिस् *âśís* f. 1) spes. B'. 4. 21. 6. 10. 2) fausta precatio, benedictio. Sâ. 4. 12 (prior significatio a r. *śańs* praef. *â* sperare — cf. *âśańsâ* — altera a *śâs* fausta precari, benedicere, mutatâ vocali radicali in *i*, derivatur).

आशी *âśî* f. serpentis dens eminens; v. *âśîviśa*.

आशीर्वाद *âśîrvâda* m. (Tatp. ex *âśís* — v. gr. 73 et 192 — et *vâda* sermo) fausta precans dictum, benedictio. N. 18. 21. In. 2. 11.

आशीविष *âśîviśá* m. (Bah. ex *âśî* et *viśa* venenum) serpens. Am.

आशु *âśú* 1) adj. (in dial. vêd.) celer. Rgvêd. 4. 7: *âśúm âśávê.* 2) adv. celeriter, cito (neutrum adjectivi). (Cf. gr. ὠκύς; lat. *acu-pedius* apud Festum. Huc etiam cum Pottio 2. 54 trahimus *aqui-la*, ita ut τῷ *u* vocis *âśú* vocalis *i* sit adjecta sicut e. c. in *tenui-s* e *tanú*; *accipiter*, quod male ab accipiendo deducitur, est velociter volans vel potius veloces alas habens, ὠκύπτερος, ita ut *acci* ortum sit assimilatione ex *aqui* sicut e. c. gr. τέσσαρες, τέτταρες et prâcr. *cattârô* = *catvâ'ras*, v. gramm. comp. 312. E german. vet. huc retulerim verba *âhtian*, *âhtên*, *âhtôn* „persequi", quae a substantivo *âh-ta* persecutio, proscriptio, quod est nostrum *Acht*, descendunt; gr. διώκω e δια + ωκω explicaverim. In Sanscrito ipso vox *áśva* equus originem trahere videtur ex *âśú*, ita ut sit correpta ex *âśva* vel *âśava* et equus a velocitate sit nominatus, cui qualitati etiam nomina *turaga*, *turańga* et *turańgama* originem debent. — Cum

comparativo *â'śîyân* et superl. *â'śiśṭa-s* conveniunt gr. ὠκίων, ὤκιστος et lat. *ôcior*. De superl. *ôcissimus* ex *ôcistimus* v. gr. comp. 300.)

आशुग *âśuga* m. (e praec. et *ga* iens, a r. *gâ* suff. *a*) 1) ventus. 2) sagitta. (Huc traxerim goth. *aha-ks*, them. *aha-ki*, columba, tanquam celeriter iens, mutatâ secundum generalem legem mediâ in tenuem et attenuato *a* in *i*, sicut in *quima* venio, a *gam* ire.

आशुत्व *âśutvá* n. (ab *âśú* s. *tva*) celeritas.

आशुशुक्षणि *âśuśukśaṇi* m. (celeriter siccans ex *âśú* et *śukśáṇi* a r. *śuś* adjectâ sibilante, quâ cum desiderativis convenit, suff. *ani*) 1) ignis. Am. 2) aër, ventus.

आश्चर्य *âśćarya* (r. *ćar* praef. *â* adjecto *ś* euphonico — v. gr. 111. ann. 2 — s. *ya*) 1) adj. mirus, mirabilis. 2) subst. n. miraculum. N. 23. 14. B^c. 2. 29. 11. 6.

आश्चर्यमय *âśćaryamáya* adj. (a praec. s. *maya*) miraculosus, mirabilis. B^c. 11. 11.

आश्रम *âśrama* m. (r. *śram* s. *a*) eremitarum sedes.

आश्रय *âśraya* m. (r. *śri* ire, s. *a*) 1) aditio, appropinquatio (praesertim tutelae, defensionis, patrocinii causâ), actio confugiendi, refugiendi ad aliquem. 2) perfugium, refugium, domicilium, domus. 3) vicinitas. 4) fraus, fallacia, dolus. B^c. 4. 20. Sâ. 6. 7. In. 4. 9.

आश्रयाश *âśrayâśa* m. (ex *âśraya* domus et *âśa* edens) ignis. Hit. 76. 16.

आष्ट्र *â'ṣṭra* n. aether, coelum. (A. 10. 53 pro *âṣṭrâiś* cum ed. Calc. legendum est *âsyâiś*).

1. आस् *âs* 2. âtm. 1) sedere. Br. 1. 2. N. 1. 18. B^c. 2. 54. 3. 6. 2) esse (ita *sťâ* stare item significat esse). N. 16. 30. Hit. 44. 11. Ur. 70. 19: *túśṇîm êvâ "stê*; 92. 8: *âyuśmân âstâm ayam*; in pass. Hit. 57. 17: *tûśṇîm âsyatâm*. (Gr. ἧ(σ)-μαι, ἧσ-ται (=*â's-tê*); e lat. lingua cum Pottio huc traxerim *âsa*, unde serior forma *âra*, porro *â-nus* pro *âs-nus* (cf. *âsana*). Fortasse radix verbi substantivi *as* correpta est ex *âs*).

c. *aďi* 1) insidere c. acc. loci. Ur. 62. 13: *gamb'â-viṭapam aďyâstê*. 2) tenere, inhabitare. Sâ. 7. 7. Man. 7. 77. Râm. ed. Ser. I. 57. 2.

c. praef. *anu* 1) assidere, apud alqm. sedere, c. acc. Mah. 2. 405; unâ sedere, c. instr. Mah. 3. 7040. Rag. ed. Calc. 1. 57. 2) facere. N. 7. 3. vid. *sanďyâ* et praef. *upa*.

c. *ut udâsîna* (v. gr. 534) non curans, incuriosus, negligens, tranquillus, securus. H. 4. 44. B^c. 9. 9. Ur. 42. 1 infr. 47. 7 infr.

c. *upa* 1) assidere. Sâ. 6. 25. In passivo: Śak. 45. 14. 2) colere, venerari, ministrare, servire. B^c. 9. 15 (schol. *upâsatê sêvantê*). 12. 2. 6. N. 26. 33. 3) peragere, perficere. Râm. ed. Ser. I. 29. 21: *svayaṅvaram upâsmahê*. 4) perferre, tolerare. Dr. 4. 20.

c. *upa* praef. *pari* (*paryupâs*) 1) circumsedere, trop. colere. N. 1. 11 (*paryupâsać ćaćîm* secundum prim. classem par. pro *paryupâsta śaćîm*). B^c. 9. 22. 12. 1. 3. 2) adesse, interesse, e. c. pugnae. A. 8. 20.

c. *sam* simul, junctim sedere. Sâ. 6. 27.

2. आस् *âs* n. ôs, ôr-is (vêd. abl. et instr. *âsás*, *âsâ'*, v. Boehtl. et Rothii lex. et cf. lat. *ôs*).

आस *âsa* m. (r. *as* conjicere, s. *a*) arcus. Hêm.

आसक्त *âsakta* v. *sağğ*.

आसङ्ग *âsaṅga* m. (r. *saṅǵ* s. *a*) subst. abstr. adhaesio, trop. addictum, deditum, studiosum esse. B^c. 4. 20 (cf. *saṅga*).

आसञ्जन *âsaṅǵana* n. (r. *saṅǵ* s. *ana*) adhaesio. Śak. 24. 6 infr.

आसन *âsana* n. (r. *âs* s. *ana*) 1) sessio. N. 2. 4. 2) mora, commoratio. Hit. 119. 17. 3) sedes, sedile. Sâ. 3. 6. In. 2. 20.

आसन्न *âsanna* v. r. *sad* praef. *â*.

आसव *âsava* m. (r. 3. *su* praef. *â* s. *a*) vini adusti species, Wils. „Rum, spirit distilled from sugar or molasses"). Ur. 69. 4.

आसार *âsâra* m. (r. *sar sṛ* praef. *â* s. *a*) 1) incursus, incursio, impetus, impugnatio. Am. (= *prasaraṇa*; Colebrookius vertit: surrounding a fee). 2) imber. Ur. 58. 1. 59. 16: *d'ârâsâra*.

आसीन *âsînâ* (part. praes. âtm. a r. *âs* s. *îna*, pro *âna*, gr. 534) sedens. B'. 9. 9.

आसुति *âsuti* f. (r. *su* s. *ti*) „distilling, distillation". Hêm. (v. *âsava*).

आसुर *âsurá* (fem. *î*, ab *ásura* q. v. suff. *a*) asuricus, Asurorum naturâ praeditus. B'. 7. 15. 9. 12. 16. 20.

आस्तरण *âstáraṇa* n. (r. *star stṛ* vel *star* [*stṝ*] suff. *ana*) 1) actio sternendi, expandendi. In. 5. 3. 2) stratum, lectus. Śak. 56. 2.

आस्तिक्य *âstikyá* n. (ab *âstika* qui futurum mundum, futuram vitam credit — ab *ásti* est, s. *ka* aut *ika* — s. *ya*) subst. abstr. futurum mundum, futuram vitam credere. B'. 18. 42 (schol. *âstikyam asti parô lôka iti niśćayam*).

आस्तीर्ण *âstîrṇa* (r. *star* [*stṝ*] s. *na*, gr. 545) extensus, spatiosus, amplus. Sâ. 7. 10.

आस्था *âst'â* f. (r. *st'â* praef. *â*) 1) conventus, coetus. Am. 2) nisus, cura. Am. (= *yatna*). Hit. 16. 6.

आस्थान *âst'âna* n. (r. *st'â* s. *ana*) conventus, coetus. Am.

आस्थानी *âst'ânî* f. (fem. praec.) id. Am.

आस्पद *âspada* n. (r. *pad* praef. *â* cum *s* euphonico, s. *a*) locus. Hit. 31. 14. Ur. 74. 4.

आस्फालन *âsp'âlana* (r. *sp'al* se movere, in forma caus., praef. *â* s. *ana*) 1) actio pulsandi. Hit. 35. 5. Rag. 16. 62. 2) actio pugnandi. Mah. 901.

आस्य *âsýa* n. 1) os. 2) vultus, facies. A. 10. 53 ubi *âsyâiś* pro *âśṭrâiś* legendum; v. 2. *âs*.

आस्वाद *âsvâda* m. (r. *svâd* praef. *â* gustare, s. *a*) sapor. H. 1. 20. Hit. 125. 7.

आस्वादन *âsvâdana* n. (r. *svâd* praef. *â* s. *ana*) id. Hit. 31. 18.

आस्वाद्य *âsvâdya* v. *svâd* praef. *â*.

1. आह *âha* interj.

2. आह *â'ha* dixi, dixit, v. *ah*.

आहर्तार् *âhartâ'r* -*tṛ* m. (r. *har hṛ* praef. *â* adducere, afferre, conficere [sacrificium], s. *târ tṛ*) qui facit, conficit [sacrificium]. N. 12. 45. 81.

आहव *âhavá* m. (r. *hu* sacrificare, s. *a*) 1) sacrificium. 2) pugna, proelium. A. 8. 2.

आहार *âhâra* m. (rad. *har hṛ* suff. *a*) 1) adj. afferens. Sâ. 4. 22. 2) m. victus, cibus. Sâ. 1. 5. 5. 68. N. 12. 62 (cf. gr. χόρτος, χορτάζω).

आहुति *â'huti* f. (r. *hu* s. *ti*) sacrificatio. Hêm.

आहेय *â'hêya* (ab *ahi* serpens, s. *êya*) anguinus. Am.

आह्वय *âhvaya* n. (r. *hvê* vocare, s. *a*) nomen. Am.

आह्वा *âhvâ* f. (r. *hvê* mutato *ê* in *â*, v. gr. 353) nomen. Am.

आह्वान *âhvâna* n. (r. *hvê* vocare, s. *ana*, v. gr. 353) advocatio, invitatio. Hit. 128. 5. (N. 7. 8 cum ed. Calc. legendum est *samâhvânam* pro *tam âhvânam*.)

इ *i*.

1. इ *i* 2. par. et praef. *ad'i* âtm., v. gr. 312 (praet. redupl. *iyâyá* aut *iyáya*, du. *îyivá*, pl. *îyimá*, v. gr. 577; part. redupl. *îyivâ'ṅs* -*vás*. N. 10. 9) ire. (Hoc verbum, sicut omnia alia ejusdem significationis in constructione cum substantivis abstractis saepissime verborum, quae adipisci aut simile quid significant, vice fungitur. Dicitur igitur ire ad gaudium, ad tristitiam, ad cogitationem etc.) B'. 4. 9. 8. 7. N. 16. 23. (Gr. εἶ-μι, ἴ-μεν, lat. *eo*, *î-mus* producto *i*, quam ob rem hoc verbum etiam ad *î* trahi posset; lit. *ei-mi* eo, slav. *i-duṅ* eo, *i-ti* ire; goth. anom. *i-ddja* ivi; goth. *aivs*, th. *aiva*, lat. *aevum*, gr. αἰών; v. gr. c. 69 ann.**.)

c. *ati* 1) transire, transgredi, praeterire. Râm. ed. Ser. I. 10. 19: *atîtya vivid'ân dêśân.* B'. 14. 20. 21. 25: *guṇân êtân atîtya, atîta.* 2) obire, mori. Râm. III. 50. 25: *atîta* mortuus; cf. *atyaya.*

c. *ati* praef. *ab'i* (*ab'yati*) discedere. Râm. III. 54. 27.

c. *ati* praef. *vi* (*vyatî*) praeterire. B'. 4. 5: *vyatîtâni ǵanmâni*; Sâ. 7. 1: *râtryâṅ vyatîtâyâm.*

c. *ati* praef. *sam* (*samatî*) transgredi, praeterire. B'. 14. 26: *guṇân samatîtya.* 7. 26: *samatîtâni vartamânića b'avišyâṇića b'ûtâni.*

c. *ad'i* âtm. 1) legere. N. 6. 9. In. 4. 9. A. 2. 16. 2) percipere, discere. A. 3. 10: *ad'îtya vidyâṅ tvayô 'ktâm.* — Caus. *ad'yâpay* (gr. 468) legere jubere, facere ut aliquis legat. Râm. ed. Ser. I. 4. 67.

c. *anu* sequi, comitari. Râm. ed. Ser. I. 15. 13. — part. perf. pass. *anvita* praeditus. N. 9. 22. — c. *anu* praef. *sam*: *samanvita* praeditus. N. 6. 5. 19. 21.

c. *apa* abire. Man. 7. 197: *apêtab'î.* — c. *apa* praef. *vi* (*vyapê*) id. B'. 11. 49.

c. *ab'i* accedere, venire. Sâ. 6. 4. Man. 12. 125.

c. *ava* animo comprehendere, intelligere, scire. N. 9. 33 (cf. *gam* praef. *ava*). — c. *ava* praef. *sam* (*samavê*) convenire, congredi. B'. 1. 1.

c. *â* adire, accedere, venire. Man. 22. 125. N. 7. 4. — c. *â* praef. *ab'i* (*ab'yê*) id. N. 18. 14. 22. 2. — c. *â* praef. *upa* (*upê*) id. Dr. 6. 7. 8. — c. *â* praef. *prati* (*pratyê*) redire, reverti. N. 18. 1. — c. *â* praef. *sam* (*samê*) convenire, congredi. N. 8. 22. 24. 53. Dr. 5. 14.

c. *ut* oriri (de stellis). In. 2. 27. N. 24. 53. Sâ. 4. 10. — c. *ut* praef. *ab'i* (*ab'yudi*) id. Râm. III. 79. 20. — c. *ut* praef. *sam* (*samudi*), *samudita* praeditus. A. 10. 10.

c. *upa* adire, aggredi. N. 10. 4. 9. 24. 48. B'. 8. 10. 15. 16. part. *upêta* praeditus. N. 6. 8. 13. 3. — c. *upa* praef. *ab'i* (*ab'yupê*) id. Dr. 6. 3. — c. *upa* praef. *sam* (*samupê*) id. N. 3. 7.

c. *pari* circumire. Ḥit. 2. 9; ad praestandam reverentiam, Dr. 7. 8. part. *parîta* circumdatus, transl. pro impletus, plane indutus, affectus. Br. 3. 1. N. 15. 18. — c. *pari* praef. *vi*, part. *viparîta* oppositus, inversus, perversus, pravus. B'. 18. 32. N. 13. 24. Râm. I. 3. 99.

c. *pra* part. *prêta* mortuus. Râm. ed. Ser. III. 60. 31. B'. 17. 4. gerund. *prêtya* post mortem (adverbii locum tenet, aequans *amûtra* q. v. illic, in illo, futuro mundo, itemque opponitur vocabulo *iḥá* hîc, in hoc terrestri mundo, in hac vita). Br. 3. 5. (Fortasse cum *prêta* mortuus cohaeret lat. *lê-tum*, abjecto *p* et *r* mutato in *l*, sicut ex mea sententia *lae-tus* convenit cum *prîta*, inserto guṇae incremento, quô vox sanscrita sonaret *prêta.*) — c. *pra* praef. *ab'i* statuere, decernere, placere. Ḥit. 54. 17. 129. 13: *yat'âb'iprêtam* ex libidine (cf. *ab'iprâya*).

c. *prati* fidere, confidere, fiduciam collocare. Ur. 41. 7 infr. — *pratîta* celeber. Dr. 5. 14. — c. *prati* praef. *sam*: *sampratîta* celeber.

c. *vi* abire, discedere. Râm. ed. Ser. I. 15. 54: *vyêtu tê manasô ǵvaraḥ.* Saepissime part. *vîta* qui abiit in initio comp. Baḥ. usurpatur ad exprimendum expers, e. c. Br. 1. 6: *vîtamanyu*, In. 4. 8: *vîtamatsara*, A. 10. 11: *vîtaśôka.*

c. *sam* congredi, convenire. N. 14. 23. 18. 20. Dr. 6. 16. 8. 49.

2. इ *i* stirps demonstrativa unde *idám*, *íti*, *itás*, *iyát* etc., v. gr. 247 et gr. comp. 360 sq. (lat. *i-s*, goth. *i-s*, germ. vet. *i-r*, nostrum *e-r*; hib. *e* is et fem. *i* ea orta esse videntur ex nominativis scr.: *ayám*, *iyám*; de gr. ἵ vel ἴ, ἵν et -ί demonstr. v. gramm. comp. 364. 365; slav. *i* eum pertinet ad relat. *ya*, gramm. comp. 282. 283).

इक्षु *ikśú* m. arundo saccharifera.

इक्ष्वाकु *ikśvâku* nomen propr. Dr. 2. 9.

इख् *ik'* 1. par. (*gatâu*) ire (cf. εἴκω et v. sq.).

इङ्क् *iṅk'* 1. par. (*gatâu*, grammatici scribunt *ik'*, v. gr. 110[a]) ire (cf. *îṅk'* et hib. *imchim* „I go on, proceed, march".

इङ्ग् *iṅg* 1. par. âtm. (grammatici scribunt *ig*, gr. 110[a]) se movere, vacillare. M. 29. B'. 6. 19. 14. 23 (hib. *ing* „a stir, move").

इङ्ग *iṅga* adj. (r. *iṅg* s. *a*) se movens. M. 29 (cf. *aṅg* et gr. ἐπείγω et v. *ik'*).

इङ्गित *iṅgita* n. (r. *iṅg* s. *ta*) gestus. N. 2. 5.

इङ्गुद *iṅguda* m. nomen plantae. N. 12. 3.

इच्छा *iććá'* f. (r. *ić*, gr. 88, s. *á*) desiderium. B'. 5. 28. 7. 27 (hib. *ithche* „a petition, request, favor").

इच्छु *iććú* adj. (r. *ić* s. *u*) desiderans.

इछ् *ić* 6. par. (*iććá'mi*, gr. 88) desiderare, optare. In temp. specialibus solum usurpatur, ubi radicis *iś*, quae his temp. caret, locum tenet. v. *iś*. (Germ. vet. *eiscôm* posco, peto, nostrum *heische*; lit. *ješkau* quaero; fortasse etiam germ. vet. *forscôm* inquiro — nostrum *forsche* — huc pertinet, ita ut sit pro *for-iscôm*; v. Pott. I. 269 et Graff. I. 493; de *sc* pro scr. *ć* v. gr. comp. 14; e graeca lingua huc trahi possit αἶσχος, ita ut cum particula negativa sit conflatum — sicut *dedecus* — et proprie significet non desiderandum, cum σχ pro *ć* sicut in σχίζω = *ćid.*)

इज् *iǵ* v. *yaǵ*.

इज्या *iǵyá'* f. (r. *yaǵ* q. v. s. *yâ*) sacrificium. B'. 9. 25. 11. 53.

इट् *iṭ* 1. par. (*gatyâm*) ire (ortum esse videtur ex trita radice *aṭ*, attenuato *a* in *i*, quâ in re formae *iṭ* et *aṭ* eandem rationem inter se tenent quam goth. praesentia veluti *lisa* lego eorumque praeterita sing. quae primitivum *a* servarunt, sicut *las*.

इट्चर *iṭćara* m. (ad voluntatem iens ex *iś* desiderans [v. gr. 74] et *ćara* iens) taurus libertate gaudens. Am.

इडा *íḍâ* f. i. q. *ilâ* ex quo ortum esse dicitur, quum *ḍ* fere sicut *r* pronuncietur, *r* autem et *l* saepissime inter se permutentur.

इत् *it* ut mihi videtur, neutrum stirpis pronominalis *i*, quod in dialecto vêd. aliis tertiae personae pronominibus adjungitur; v. addenda ad gr. cr. 270 et gramm. comp. 360 (lat. *id*, goth. *ita*, germ. vet. *iz*, nostrum *es*).

इतर *ítara* (a stirpe pronominali *i* s. *tara*, gr. 253) alius. B'. 3. 21 (lat. *iterum*, v. gr. comp. 292; hib. *itir* id.).

इतरेतर *itarêtara* (ex *itara* + *itara*, sensu et constructione cum *anyô'nya* q. v. convenit, a quo in formatione eo solum dissidet, quod prius *itara* quanquam nominativum exprimat, vera vocis stirps est, nisi *itarêtara* in *itarâ* + *itara* dissolvere mavis, ita ut, quod mihi magis placet, prius compositi membrum nominat. fem. sit, qui aliorum generum quoque vice fungatur) i. q. *anyô'nya* q. v. A. 9. 16.

इतस् *itás* adv. (a stirpe pronominali *i* s. *tas*, gr. 584) 1) hinc, ab hoc loco. N. 2. 13. 12. 121. 18. 18. B'. 14. 1. 2) in comparativis constructionibus saepe ablativi *asmât* substantive positi locum tenet. Ḥ. 1. 5. B'. 5. 7. 3) ante *tatás*, aut *itas* repetitum, interposito *ća*, accusativi, directionem versus locum exprimentis, vel locativi vim habet, et tum prius *itás* significat huc vel hîc, posterius illuc vel illic. N. 10. 4. 11. 13. 19. Dr. 8. 25. Etiam semel positum *itás* interdum huc et hîc significat. Śak. 8. 9. 40. 10.

इति *íti* adv. (ut equidem puto, a stirpe pronominali *i* s. *ti*) sic. B'. 18. 78. Ur. 16. Saepissime hoc adverbium, aut supplendo aut apposito verbo dicere vel cogitare, usurpatur ad indicandum sermonem vel cogitationem directe introductam, et plerumque introducta verba sequitur, nonnunquam etiam eis interponitur. Ḥ. 24. 21. Br. 3. 4. Su. 1. 23. 32. Sâ. 1. 23. Dr. 1. 10. 7. 27. A. 9. 30. 31. Râm. ed. Ser. III. 44. 12. 14.

इतिकर्तव्यता *itikartavyátâ* fem. (abstractum vocis *itikartavya* sic faciendum, s. *tâ*) rei faciendae status. Sâ. 3. 7. Ḥit. 42. 9.

इतिमात्र *itimâtra* (Baḥ. e praec. et *mâtra* n. mensura, modus) talem mensuram i. e. qualitatem, conditionem habens, talis. Br. 3. 1.

इतिहास *itiḥâsá* m. narratio, historia ex antiquissimo tempore. Su. 1. 1. (Ut mihi videtur, ex *iti* sic, expletivo *ḥ* et *âsa* fuit, quod hac in compositione substantivi naturam assumsit.)

इत्थम् *itt̒ám* (ex perdito neutro *it* = lat. *id*- quod hac in formatione thematis loco fungitur [v. gr. 240], s. *t̒am* cui respondet lat. *tem* in *i-tem*, *au-tem*, v. gr. comp. 425) sic, ita. Śak. 50. 4. Ḥit. 75. 6.

इत्यर्थम् *ityart̒am* adv. (ex *iti* sic et *art̒am* propter) ideo, hanc ob causam. Br. 3. 4.

इत्वर *itvará* (r. *i* ire, s. *vara*, inserto *t*) iens, peregrinans. 2) vilis, abjectus.

इत्वरी *itvarí* f. (fem. praeced.) femina impudica. Am.

इदम् *idám* pronom. demonstr. (nom. m. *ayám*, f. *iyám*, n. *idám*, v. gr. 247 et cf. lat. *idem*) hic. Hoc pronomen, ubi ad sermonem spectat, semper verbis dicendis anteponitur, quâ in re, quod primus Rueckertus ingeniose observavit *), ab *êtat* et *êtâvat* se distinguit, quippe quae ad res narratas referuntur; e. c. N. 6. 5: *uvâćê 'dań vaćanam* dixit hunc sermonem (qui sequentibus versibus continetur). 7. 4: *âḥê 'dam êḥi dîvya nalêna vâi* dixit hoc: veni, lude cum Nalo; N. 3. 25: *êtadart̒am aḥam b̒adrê prêšitaḣ surasattamâiḣ | êtać črutvâ šub̒ê budd̒iń kurušva* hujus (quod dixi) causâ ego, beata! missus a deorum optimis; hoc audito, pulchra! consilium fac. — Violatur tamen haec lex N. 9. 15 ubi *vâkyam êtad* spectat ad verba sequentia. — Nonnunquam nominativus hujus pronominis adverbiorum pronominalium loco fungitur, ita ut e. c. Ur. 46. 10 dicatur *ayam asmi* hic sum pro *iḥâ 'smi* hîc sum; Śak. 51. 3: *ayań sa* hic is pro *iḥa sa* hîc is; Ḥ. 1. 34: *sê 'yam* ea haec pro *sê 'ḥa* ea hîc; 1. 36: *sô 'yam* is hic pro *sa iḥa* is hîc; 1. 38: *tâu . . . imâu* uterque hic pro *tâu . . . iḥa* uterque hîc. Has locutiones per attractionis vim explicandas esse censeo, quam subjectum sententiae, vel pronomine separato vel verbi terminatione indicatum, in alias expressiones pronominales exercet. Ita res se habet in pronomine *tat*, cujus casus obliqui non raro per attractionis vim nominativi item in nominativum vertuntur, ita ut adverbiorum aut conjunctionum loco fungantur; e. c. Br. 2. 13 et Ḥ. 3. 4: *sâ 'ḥam* ideo ego = *tênâ 'ḥam*; Br. 2. 34: *sa . . . aḥam* ideo ego; Br. 1. 7: *sâ ćintayê* ideo cogito; Śak. 40. 4 infr.: *sa b̒avân* ideo tu; Dr. 5. 12: *sâ kšipram âtišṭ̒a gaǵam* ideo cito ascende elephantum. — Eodem modo pronomen *êtat* usurpatur, e. c. Ḥ. 3. 19: *êša tân . . . ḥanišyâmi* ideo hos occidam; A. 3. 24: *êša tê . . . darpań ḥanmi* ideo tuam superbiam deleo; Ḥ. 4. 15 b: *êša tvâm . . . niḥanmi* dum te occido. Ita quoque relativum attractionis vi est subjectum, non solum nominativi, sed etiam obliquorum casuum, e. c. Râm. ed. Schl. I. 59. 5: *yas tvam* quia tu; Ḥ. 1. 35: *yô 'ḥam* quod ego, „dafs ich"; 1. 47. 22: *yasya mê* quia mei; Ḥ. 3. 19: *yân imân* quia hos *).

इदा *idấ* adv. (a stirpe pronominali *i* suff. *dâ*) nunc; in dial. vêd.

इदानीम् *idấnîm* (a praec. adjecto *nîm*, i. e. *nî* cum signo acc.; v. gr. 584 nr. 52) nunc. Ḥit. 5. 20; explet. Sâ. 2. 14.

इध्म *id̒má* n. (r. *ind̒* urere, ejecto *n*, s. *ma*) lignum. Am. (hib. *adhmad* nititur formâ guṇatâ, cf. ṣend. 𐬀𐬉𐬱𐬨𐬀 *aêšma* et v. Pict. p. 19).

इन *iná* m. 1) sol. 2) dominus. Am. (hib. *ion* sol).

इन्द् *ind* 1. par. (*paramâiśvaryê*, scribunt *id*, gr. 110[a]) regere, imperare.

इन्दिरा *indirâ* f. (r. *ind* s. *ira* in fem.) nomen deae Lakšmiae. Am.

*) Berlin. Jahrb. Jul. 1831. p. 89.

*) Cf. Rueckert. l. c. p. 92.

इन्दीवर *indîvara* n. lotus caerulea (Nymphaea caerulea). In. 1. 8.

इन्दु *índu* m. luna.

इन्दुशेखर *induśêk'ara* m. (lunâ coronatus, Bah. ex *índu* et *śêk'ara* sertum floreum, quod capiti imponitur) nomen Śivi. Up. 20.

इन्द्र *índra* m. (r. *ind* s. *ra*) 1) in fine compositorum princeps, dominus, imperator. In. 1. 1. 5. 62. H. 3. 18. 2) nomen principis deorum inferioris ordinis i. e. omnium praeter Brahmam, Viśnum et Śivum. Deus est aëris et tempestatis, etiam unus est mundi custodum (*lôkapâlânâm*) et ut talis orientalem plagam regit. N. 4. 11.

इन्द्रगोप *índragôpa* m. (ex *indra* et *gôpa* q. v.) scarabaeorum species, Wils. „a kind of lady bird". Ur. 61. 3.

इन्द्रद्रु *indradru* m. (ex *indra* et *dru* arbor) nomen arboris cujusdam (Pentaptera arguna). Am.

इन्द्रप्रस्थ *indraprast'a* m. (ex *indra* et *prast'a* planities in montis vertice) nomen antiquae urbis Dehli.

इन्द्रसेन *indrasêna* m. (Bah. ex *indra* et *sênâ* exercitus) nomen proprium. Dr. 8. 15.

इन्द्राणी *indrâṇî* f. (ex *índra* s. *ânî*, v. gr. 584. 6. 218) nomen Indri uxoris.

इन्द्रायुध *indrâyud'a* m. (ex *índra* et *âyud'a* telum, arma) arcus coelestis. Am.

इन्द्रिय *indriyá* n. (ut videtur, ex *índra* s. *iya*) sensus (videndi, audiendi etc.). B'. 3. 40. 10. 22.

इन्ध् *ind'* 7. âtm. (*díptâu* K. *dyutâu* V.) lucere, flammare, flagrare. Man. 8. 115: *yam idd'ô na dahaty agnih* quem flagrans ignis non urit. (Gr. αἴθω cum guna immobili — v. „Vocalismus" p. 196 — ἰθαρός; fortasse αἰθήρ, Αἴτ-νη, Pottius etiam Ἥφ-αισ-τος confert; lat. *aes-tus*, *aes-tas*; germ. vet. *eit* ignis; hib. *aitin* f. „fire", *aitinne* „firebrand, charcoal".

c. *sam* accendere, in dialecto vêd. Ros. Sp. p. 20. 3: *sam agnim ind'atê narah* ignem accendunt viri.

इन्धन *ind'ana* n. (r. *ind'* s. *ana*) lignum. N. 13. 3.

इन्व् *inv* par. in dial. vêd. secundum Benfeium (Sâma-Vêda-Gloss. p. 26) cui assentio, a radice इ *i* ire, sensu caus. cum charactere 5. classis, adjecto signo 1. classis omisso gunae incremento, unde in tertia pers. praes. *ínvati*. Contulerim cum hoc verbo formas sendicas ut *kĕrĕnvô* fecisti e *kĕrĕnv-a-ś* (v. gr. comp. I. p. 223) mittere, emittere (e. c. *vâćam* vocem. De aliis hujus verbi ejusque compositorum significationibus cf. Boethl. et Rothii lex. s. v. इन् *in*.

इभ *ib'a* m. elephantus. Am. (Ag. Benary ingeniose huc trahit gr. ἐλ-έφας, praefixo articulo semitico, et lat. *ebur*.)

इभ्य *íb'ya* (a praec. s. *ya*) dives. Am.

इयत् *íyat* (in casibus fortibus *íyant*, a stirpe pronom. *i* s. *ant at* e *vant vat* abjecto *v*) tantum, tot. Ur. 76. 18: *iyantam kâlam*. Huc traxerim lat. *iens*, *ies* in *totiens*, *toties*, *quotiens*, *quoties*, et in adverbiis numeralibus veluti *quinquies*, v. gr. comp. 324.

इयम् *iyám* f. haec, ea, v. *idám*.

इयाय *iyấya* (r. *i*, v. gr. 393. 397). Dr. 8. 49: *samiyâya*.

इयेष *iyêśa* (r. *iś*, v. gr. 393). N. 26. 17.

इरम्मद *irammada* m. fulguratio, fulgetrum. Am.: = *mêg'agyôtis*.

इरा *írâ* f. 1) aqua. 2) potus fervidus. 3) sermo, loquela. 4) terra. Am.: *b'ûvâksurâpsu syât* (cf. *ilâ* et hib. *ire* „ground, land, a field").

इल् *il* 1) 6. par. (*gatâu* K. *śayê gatâu kśêpê* V.) ire; jaculari; jacere, cubare. 2) 10. par. (*prêraṇê* K. *kśêpê* V.) mittere, jaculari. (Germ. vet. *îllu*, *illo* — per assimil. ex *îlju* —, nostrum *eile*; cambro-brit. *il* progressio, motus; gr. ἐλάω. Radix sanscr. orta esse videtur ex *ar* — v. *ar ṛ* — mutato *r* in *l* et *a* attenuato in *i*, eâdem ratione quâ supra *iṭ* ex *aṭ* explicavimus.)

इला *ílâ* f. (r. *il* s. *â*) 1) vacca. 2) terra. 3) sermo, loquela. Am. (*gôb'ûvâćah*), cf. *íḍâ*. 4) (in Vêdis) cibus. Ros. Sp. p. 24. 3.

इव *iva* (ut mihi videtur, e stirpe pronom. *i* + *va*, sicut *áva*, *êvá* ex *a*, *ê* + *va*, v. gramm. comp. 381) sicut. Semper rem cum qua alia comparatur, aut proxime aut aliis vocibus separatum, sequitur; quodsi res quae comparationi inservit, adjectivo instructa est, *iva* plerumque medium inter substantivum et adjectivum locum tenet, vel hoc vel illud sequens. Ex hac adamata et frequentissima constructione fortasse explicandum est, quod nonnumquam adjectivum, quod sensu ad rem comparatam pertinet, formâ et positione ad rem transfertur cum quâ illa comparatur, ut N. 26. 30: *b'râǵamâna ivâ ''dityô vapuśâ* sicut splendens sol, corpore, pro *b'râǵamâna âditya iva vapuśâ* corpore splendens (erat) sicut sol, quod poëta dicere videtur velle; cf. quoque In. 1. 29. Nonnunquam redundat, aut adjectivum, praesertim participium praes. adverbii naturâ afficit, e. c. N. 2. 22: *naćirâd iva* brevi. H. 2. 16: *tvaramâṇê 'va ... ǵagâma* festinanter ivit; 2. 23: *vilaǵǵamânê 'va natâ* pudenter inclinata; 4. 1: *prahasann iva ... vaćanam abravît* ridens sermonem dixit. (Hoc adverbium pronominale recognoverim in goth. *hvaiva* quomodo, sive sit dissolvendum in *hva-iva* — quasi *ka iva* — sive in *hvai-'va*; porro in adverbiis goth. in *ba* desinentibus, ut *frôda-ba* prudenter, *hardu-ba* dure; et in adverbiis lit. in *ipō* vel *ip* desinentibus, ut *taipō* vel *taip* sic, quasi *ta iva*, *kaipō* vel *kaip* quomodo? quasi *ka iva*, v. gr. comp. 383.)

1. इष् *iś* 4. par. ire. (Huc retulerim gr. ἀΐσσω, quasi *â-iśyâmi*, assimilatione mutato *y* in σ, v. gramm. comp. 501.)

c. *anu* 1. par. interdum âtm. quaerere. N. 11. 18: *anvêśamâṇâ*; 12. 10: *anvêśatî*; 12. 30: *anvêśasi* (v. *iś* 6. praef. *anu*).

c. *pra* caus. (*prêśayâmi*) mittere. In. 5. 32. H. 1. 47. N. 3. 7. — c. *pra* praef. *sam* caus. (*samprêśayâmi*) id. H. 4. 30.

2. इष् *iś* 6. par. (in special. temp. substituitur *ić*, gr. 301, praet. red. *iyêśa*, gr. 393) desiderare, velle. Br. 2. 3. 3. 4. N. 9. 32. 26. 17. — Part. *iśṭá* desideratus, carus, dilectus. Br. 2. 25. N. 12. 96. 16. 32. B'. 18. 64. (Gr. προ-ΐσσο-μαι, προ-ΐκ-της, προ-ΐξ sicut supra ἀΐσσω; ἰό-της, ἵ-μερος, nisi utrumque ad *î* q. v. pertinet; v. etiam *ić* et Pott. 1. 269. Cf. etiam slav. *isk-a-ti* quaerere, lit. *jêšk-ó-ti* id., v. Miklosich p. 34.)

c. *anu* quaerere. B'. 2. 49. Man. 11. 232. Dr. 8. 38 (cf. *iś* ire, praef. *anu*).

c. *prati* i. q. simpl. Sâ. 3. 12.

इषिका *iśikâ* f. v. sq.

इषीका *iśîkâ* f. (ut mihi videtur, a r. *îkś* videre, s. *ika* in fem., producto *i* in *î*, ita ut sit pro *ikśîkâ*) pupilla, praesertim elephanti. Am. Scribitur etiam *iśikâ*.

इषु *íśu* m. f. (r. *iś* ire, s. *u*) sagitta (cf. gr. ἰ(σ)ός, quo scr. *iśa* exspectaveris).

इषुधि *iśud'î* m. (e praec. et *d'i* tenens, a r. *d'â* s. *i*, v. gr. 575) pharetra. A. 3. 21 (in du.).

इष्ट *iśṭá* part. pass. 1) ab *iś* desiderare. 2) a *yaǵ* deos colere, sacrificare, gr. 546.

इष्टक *iśṭaka* m. et *iśṭakâ* f. later coctus. Hit. 39. 1.

इष्टतस् *iśṭatas* adv. (ab *iśṭa* optatum, s. *tas*) ad voluntatem. In. 2. 13.

इष्टि *iśṭí* f. 1) (a rad. *iś* desiderare, suff. *ti*) desiderium. 2) (a r. *yaǵ* s. *ti*) sacrificium. Am.

इष्य *iśya* m. (a r. *iś* desiderare, s. *ya*) ver. Hêm.

इष्वास *iśvâsá* m. (ex *iśu* sagitta et *âsa* q. v.) arcus. B'. 1. 4. 17.

इह *ihá* (a stirpe pron. *i* s. *ha*, quod primitive sonuit *d'a* = gr. θα et send. *d'a*) 1) hîc, ibi. Br. 1. 21. Dr. 6. 23. N. 5. 10. 11. Br. 3. 5: *iha vâ ... utavâ prêtya* aut hîc (in hoc terrestri mundo) aut post mortem (i. e. in illo mundo). — Locativi *asmin* loco fungitur Sâ. 2. 21: *yadi santî 'ha kêćana* si sunt in

eo quaepiam [vitia]; Hit. 104. 15: *iha samayê* hoc tempore. 2) huc. In. 4. 6. (send. ... *id'a* hic; gr. ἰϑᾶ vel ἰϑαι in ἰϑα-γενής, ἰϑαι-γενής, cf. Hartung „Casus" p. 117 et M. Schmidt „De pron. gr. et lat." p. 16; goth. *ith* si, nam, vero, gr. comp. 420; fortasse lat. *igi-tur* pro *igi-tus* ex *iha* + *tas*, v. gramm. comp. 421.)

ई *î.*

1. ई *î* 4. âtm. (*gatâu*) ire.

2. ई *î* 2. par. (*kântigativyâptikśêpapraǵanak'âdanêśu*) desiderare; ire; occupare; jaculari; generare; edere. In Rosenii Vêdorum specimine p. 14 invenitur forma âtm. *îmahê* quod Rosenius per precamus vertit; non minus tamen quadrat sensus desideramus; sic l. c. p. 24 not. 2: *tamit sahitva îmahê* eum in societatem desideramus. (Gr. ἰό-της, ἵ-μερος, nisi sunt mutilata ex ἰσότης, ἵσμερος, v. 2. *iś.*

ईक्ष् *îkś* 1. âtm. (praet. augm. 1. *âikśê*, gr. 287. Hanc radicis formam ortam esse puto ex *akś*, unde *akśa* et *ákśi* oculus et radix gr. ʾΟΠ) videre, intueri, spectare. B'. 6. 29. Pat. 10: *âikśata*; In. 5. 39. (Vocibus quas supra cum *akśa* comparavimus, addendum est goth. *haih-s*, th. *haiha* unoculus, de quo egimus in gr. comp. 308 annot.)

c. *ad'i* id. Hit. 129. 22.

c. *apa* 1) respicere, considerare. Râm. III. 3. 58. 20: *yayâ nâ 'pêkśyatê râǵâ.* 2) exspectare. Ur. 22. 8 infr. 64. 4.

c. *ava* 1) videre, intueri, observare. H. 1. 50. 2. 6. A. 4. 38. N. 23. 11. Pat. 25. 2) respicere. Br. 3. 14. N. 12. 16. Sâ. 4. 33. — c. *ava* praef. *anu* (*anvavêkś*) 1) videre. Râm. III. 70. 59: *vipradrutân sarvân yût'apân anvavâikśata.* 2) contemplari. Man. 6. 65: *sûkśmatâńćâ 'nvavêkśêta.* — c. *ava* praef. *prati* (*pratyavêkś*) 1) videre. 2) respicere. Râm. I. 29. 28: *na d'armam pratyavêkśatê.* — c. *ava* praef. *sam* (*sańvêkś*) 1) videre. G'at. 19: *mad'unaǹ samavêkśya kâlatâm.* 2) visitare. G'at. 13: *kim itića mâǹ samavêkśasê na dînâm.*

c. *ut* videre, conspicere, intueri. A. 6. 6. Sâ. 5. 63.

c. *upa* 1) id. N. 22. 5. 2) ignoscere, indulgere, tolerare. Mah. Exord. 137: *dyutâdîn anayân . . . upâikśata.* 3) spernere, repudiare, negligere. Râm. III. 66. 24: *ćiran nâ 'rhati mâm upêkśitum.*

c. *nis* (*nir*) conspicere, intueri, spectare, contemplari. H. 4. 41. B'. 1. 22. Sâ. 4. 32: *nirîkśamâṇâ* (sic cum ed. Calc. legendum pro *nirîkśyamâṇâ*).

c. *pari* explorare. N. 24. 3: caus. Man. 7. 194: *tâńća samyak parîkśayêt.*

c. *pra* i. q. simpl. In. 2. 26. Dr. 2. 1: *prêkśamâṇâ* (sic cum ed. Calc. pro *prêkśyamâṇâ* legendum). — Part. praes. p. invenitur. H. 3. 7: *prêkśatyâs tê.* — c. *pra* praef. *anu* (*anuprêkś*) id. Dr. 5. 23. — c. *pra* praef. *ab'i* (*ab'iprêkś*) intueri, adspicere. Dr. 8. 39. 9. 18. — c. *pra* praef. *â* (*âprêkś*) i. q. simpl. H. 3. 21. — c. *pra* praef. *sam* (*samprêkś*) id. N. 6. 2. 19. 36. Br. 2. 18. B'. 6. 13. — c. *pra* praef. *ab'i* + *sam* (*ab'isamprêkś*) id. H. 2. 28. Dr. 8. 57.

c. *prati* exspectare. In. 1. 13. N. 20. 17. M. 39. — c. *prati* praef. *sam* (*sampratîkś*) id. Râm. III. 76. 29: *tvân nagarî sampratîkśatê.*

c. *vi* videre. N. 26. 21. B'. 11. 22. — c. *vi* praef. *ab'i* (*ab'ivîkś*) id. — c. *vi* praef. *ut* (*udvîkś*) 1) id. Râm. III. 48. 80. 2) respicere. Râm. III. 45. 33: *udvîkśamâṇâ b'artâram.* — c. *vi* praef. *upa* (*upavîkś*) i. q. simpl. Râm. III. 45. 33. — c. *vi* praef. *prati* (*prativîkś*) id. Râm. I. 14. 37.

c. *sam* 1) videre, observare. H. 4. 5. 26. N. 16. 9. 23. 5. 2) respicere. Br. 2. 32.

ईक्षण *îkśaṇa* n. (r. *îkś* s. *ana*) 1) visus, conspectus. Hit. 129. 19. 2) oculus. N. 11. 27. 12. 30. 16. 21.

ईङ्ख् *îṅkc* 1. par. (scribuns *îkc*, gr. 110[a]) ire, transire. In dialecto vêd. haec radix etiam cl. 10[mae] normam sequitur, e. c. *ya îṅkcayanti parvatân* qui transeunt montes, v. Ros. Sp. p. 9. not.

ईज् *îǵ* 1. âtm. (*gatâu* K. *kutsê gatâu* V.) ire; contemnere, reprehendere.

ईजे *îǵê* v. *yaǵ*.

ईञ्ज् *îṅǵ* 1. par. âtm. (scribunt *îǵ*, gramm. 110[a]) i. q. *îǵ*.

ईड् *îḍ* 2. par. 10. âtm. laudare, celebrare. In Vêdis invenitur forma *îl* cl. 2. âtm. mutato *ḍ* in *l*, nisi vice versâ *îḍ* ortum est ex *îl*. Ros. Sp. p. 10. 1: *tvâm . . . martâsa îlatê* te homines celebrant.

ईड्य *î'ḍya* (r. *îḍ* s. *ya*) laudandus, celebrandus. Dr. 5. 3. Bc. 11. 44.

ईति *îti* f. (ut videtur, a r. *î* s. *ti*) 1) temporis calamitas. 2) habitatio in exteris locis. Am. (*ḍimbapravâsayôḣ*).

ईदृक् *îdṛk* v. sq.

ईदृश् *îdṛ'ś* (nom. m. n. *îdṛk*, f. *îdṛśî*, e stirpe pron. *i*, producto *i* in *î*, et *dṛś* = gr. λικ in ὁμῆλιξ, v. gr. 263 et gr. comp. 415) talis. Bc. 11. 49.

ईदृश *îdṛ'śa* (e stirpe pron. *i*, producto *i* in *î*, et s. *dṛśa*, prâcr. *disa* vel *risa* = gr. λικο in τηλίκος etc., goth. *LEIKA* in *hvêleik'-s* qualis? nostro *welcher*, *svaleik'-s* talis, nostro *solcher*; slav. *liko*, nom. m. *likŭ* e. c. *tolikŭ* talis; lat. *li* in *tâlis*, *quâlis*, v. gr. comp. 415 sq.) talis. N. 13. 72. 19. 15. Bc. 6. 12.

ईन्त् *înt* 1. par. (*bandcanê*, scribitur *ît*) ligare.

ईप्स् *îps* desid. irr. a r. *âp* q. v., gr. 477.

c. *pari* quaerere. Dr. 8. 8.

ईप्सा *îpsâ* f. (a praec. s. *â*) desiderium adipiscendi, perficiendi. Sâ. 1. 11.

ईप्सु *îpsú* (ab *îps* s. *u*) adipiscendi cupidus.

ईयिवांस् *îyivâ'ṅs* (part. praet. redupl. a rad. *i*, suff. *vâṅs vas*, gr. 577) qui ivit. N. 11. 33.

1. ईर् *îr* 2. âtm. (*gatâu* K. *kampagatyôḣ* V.) ire; tremere, commoveri, v. sq. (Huc traxerim lat. *îra*, ita ut a motu animi sit nominatum — cf. *îrkśy* et *îrśy* —; scr. *îr* autem ex *ar ṛ* ortum esse videtur.)

2. ईर् *îr* 1. et 10. (cl. 10 est caus. praec.) par. mittere, emittere, e. c. *śabdam* sonum, *vâćam*, *giram* sermonem. N. 5. 30. 17. 50. Man. 11. 35. Sâ. 5. 33.

c. *ut* mittere, emittere. A. 9. 12: *vaǵram astram udîraya*. Râm. II. 56. 15: *dînâm vâćam udîrayan*.

c. *pra* 1) mittere. Hit.: *kâlaprêrita*. 2) dirigere, flectere, regere. Ur. 4. 5: *aśvân prêraya*; Śak. 29. 1: *nayanê prêrayantya*.

c. *sam* 1) i. q. simpl. Sâ. 5. 36. 2) commovere, agitare. H. 1. 9.

ईर्क्ष्य् *îrkśy* 1. par. (*îrśâyâm*, equidem syllabam *ya* hujus radicis, quae in temp. gen. nondum inventa est, pro charactere 4. cl. habuerim, ita ut *îrkś* sit radix, quae varietas est simplicioris formae *îrś*, unde *îrśita* q. v., porro substant. *îrśâ* et adject. *îrśu*. *îrś* autem ex *îr* adjecto *ś* ortum esse videtur, quum sibilantes saepe simplicioribus radicibus adjungantur; cf. e. c. *mâs*, *bcâs* cum *mâ*, *bcâ*, et *môkś* cum *muć*) invidere.

ईर्म *îrmá* n. vulnus. Am.

ईर्षा *îrśâ* f. (v. *îrkśy*) invidia. Scribitur etiam *irśyâ*. Hit. 15. 5.

ईर्षित *îrśitá* (part. perf. pass. a r. *îrś* — v. *îrkśy* — s. *ta*) cui invidetur. Hit. 28. 19.

ईर्षु *îrśu* (v. *îrkśy*) invidus, invidens. Hit. 13. 3.

ईर्ष्य् *îrśy* 1. par. (v. *îrkśy*) invidere.

ईर्ष्या *îrśyâ'* f. invidia. Am. (v. *îrśâ*).

ईल् *îl* v. *îḍ*.

ईलित *îlitá* (part. perf. pass. praec. s. *ta*) celebratus. Am.

ईश् *íś* 2. âtm. dominari, imperare, Wils. „to possess power, property or authority". (Fortasse huc pertinet goth. *aigan* habere cum guṇâ et anomalâ mediâ pro aspiratâ, quam ex scr. *ś* et gr. *κ* exspectaveris [v. gr. comp. 89]; germ. vet. *eigan* possessio, adj. *eigan* proprius, nostrum *eigen*; *êh-t*, th. *êh-ti* f. possessio, facultas, substantia, opes, reditus, praedium.)

ईश *íśá* m. (r. *íś* s. *a*) 1) dominus. In. 5. 32. Su. 3. 19. 2) cognomen Śivi. Am.

ईशान *íśâna* et *íśâná* m. (part. praes. a r. *íś* s. *âna*) nomen Śivi. Dêv. 8. 23.

ईशानी *íśânî* f. (fem. praec.) nomen Durgae, Śivi uxoris. Dêv. 8. 21.

ईश्वर *íśvará* m. (r. *íś* s. *vara*) 1) dominus. Ḥ. 3. 1. N. 2. 6. Bʿ. 4. 6. 2) nomen Śivi. Am. 3) adj. potens, capax, par, cum infin. Dêv. 1. 64. Ḥit. 75. 14.

ईश्वरी *íśvarî* f. (fem. praec.) 1) domina. 2) nomen Durgae, v. *íśânî*.

1. ईष् *íś* 1. par. (*uńćê*) spicas colligere.

2. ईष् *íś* 1. âtm. (*gatidarśanaḥinsâdânêśu* K. *dânêkśaḥinsê sarpaṇê* V.) ire; videre; ferire, occidere; dare.

ईषत् *íśát* paululum (praesertim in initio compositorum). Dêv. 4. 11: *íśatsaḥâsa*; 7. 2: *íśaddʿâsa*.

ईषदुष्ण *íśaduśṇa* (e praec. et *uśṇa* calidus) tepidus. Ḥêm.

ईह् *íḥ* 1. âtm. 1) desiderare. 2) adniti, contendere, quaerere, petere. Bʿ. 7. 22. 16. 12. (Huc trahi possit gr. ἰσχύς, ita ut sit pro ἰχύς, propter adamatam conjunctionem litterarum σ et χ.)

c. *sam* 1) desiderare, *samíḥita* n. optatum, desiderium. Ḥit. 44. 7. 2) assequi, adipisci. Ḥit. 103. 2. 3) peragere, perficere. Râm. I. 11. 33: *yaǵńakarma samíḥantâm bʿavantaḣ*.

ईहा *íḥá* f. (r. *íḥ* s. *á*) 1) desiderium. 2) nisus, appetitus, consectatio. Ḥit. 37. 6: *vittêḥâ*.

ईहामृग *íḥâmṛga* m. (e praec. et *mṛga*) lupus. Am.

उ *u*.

1. उ *u* 1. âtm. (*śabdê*) sonare.

2. उ *u* particula enclitica quae in classica lingua tantum cum *kim*, *na* et *átʿa* conjuncta invenitur, *nó* et *atʿó* idem valent ac simplices formae *na*, *atʿa*; *kimu* autem significat 1) quanto magis. Ḥit. 4. 11: *êkâikam apy anartʿâya kimu yatra ćatuśṭayam*; Ur. 7. 17. 2) utrum, in prioris sententiae parte, et an in posteriore. Kaṭak. apud Poleium p. 16. 8: *katʿan nu tad viǵânîyâń kimu bʿâti vibʿâti vâ*. In dialecto vêdica haec particula saepe conjungitur cum pronominibus, sine certâ, quae demonstrari possit, significatione, solum, ut videtur, ad orationis vim augendam, quâ in re cum particula *it* q. v. convenit. E. c. Kaṭak. ed. Pol. p. 4. 3 infr.: *pra tê bravîmi tadu nibôdʿa*; 13. 5 infr.: *tadu nâ 'tyêti kaśćana*; sic etiam l. c. 17. 11; 14. 4: *sa êvâ 'dya sa-u śvaḣ*; Kênôp. 155. 2: *ka-u dêvô yunakti*. In antiquioribus Vêdorum partibus haec particula etiam cum praepositionibus et verbis conjuncta invenitur; Ros. Sp. p. 6. śl. 1: *udu* saepius; *abʿûdu*. (Cf. de hac particula Lassenium ad Ḥit. p. 4 et Frider. Windischm. Sañkara p. 75.)

उंह् *uńḥ* 1. par. (*ardê* scribunt *uḥ*, gr. 110[a]) vexare.

उक्त *uktá*, *uktavant* v. *vać*.

उक्ति *ukti* f. (r. *vać* dicere, s. *ti*) sermo, loquela. Ḥit. 3. 3.

उक्ष् *ukś* 1. par. conspergere, humectare. Sâ. 6. 5 *śôṇitôkśitá* sanguine conspersus. (Lit. *ûkana* tempestas pluvia, cf. etiam hib. *uisg*, *uisge* „water, a river", *uisgeach* „aquatic, watery, fluid, moist, pluvial", transpositis litteris *k*, *ś*, nisi *uisg* pertinet ad r. *viś* irrigare.

उक्षन् *úkśan* m. (ut videtur a r. *ukś* conspergere — v. *vṛśa* — s. *ân*, *an*) bos, taurus, in Vêdis etiam equus. Ros. Sp. p. 8. 5. (Goth. *auhsa*, th. *auhsan*, germ. vet. *auhso*, th. *auhson*, *auhsun*, nostrum *Ochs*, *Ochse*, th. *Ochsen*; v. gr. comp. 924. 925.)

1. उख् *uk'* 1. par. (*gatâu*) ire (cf. *uṅk'*).

2. उख् *uk'* 1. par. (*śôśaṇâlamartʹayôh*) exsiccari; ornare.

उखा *uk'â'* f. olla. Am.

उग्र *úgra*, vêd. *ugrá* 1) durus, asper, horrificus, terrificus. Su. 1. 7. In. 1. 4. Bʹ. 11. 30. 31. 2) m. nomen Śivi.

उग्रदर्शन *ugradarśana* (Baḥ. e praec. et *darśana* n. visus, adspectus, a r. *darś dṛś* videre, s. *ana*) horrificus conspectu, horrificam speciem habens. Su. 2. 24.

उग्रशासन *ugraśâsana* (Baḥ. ex *úgra* et *śâsana* n. jussus, a r. *śâs* s. *ana*) asperum, severum jussum habens. Su. 2. 9.

उङ्ख् *uṅk'* 1. par. (*gatâu*) ire.

उच् *uć* 4. par. (*samavâyê* K. *samavâyanê* V.) convenire, congredi.

उचित *ućitá* (a praec. s. *ta*) 1) congruus, conveniens. Ḥit. 14. 13. 18. 14. 24. 3. 43. 22. 2) dignus, merens. N. 16. 16. Ḥ. 1. 33 *a* et *b*. 3) expertus. N. 23. 22.

उच्च *uććá* (a praep. *ut* s. *ća*) altus. Am. (Hib. *uchdan* „a hillock", cambro-brit. *uched* „élevé". Pict. p. 21; cf. etiam gr. comp. 296 fin.)

उच्चण्ड *uććaṇḍa* (r. *ćaṇḍ* irasci, praef. *ut* s. *a*) celer. Am.

उच्चय *uććaya* v. *śilôććaya*.

उच्चार *uććârá* m. (r. *ćar* ire, praef. *ut* s. *a*) excrementum. Am.

उच्चारण *uććâraṇa* n. (r. *ćar* in forma caus. s. *ana*) pronuntiatio. Dêv. 10. 9.

उच्चैःश्रवस् *uććâihśravas* m. (Baḥ. e sq. et *śravas* auris) Indri equus. Am.

उच्चैस् *uććâ'is* adv. (instr. pl. ab *uććá* q. v. gr. 615) clare, clarâ voce. N. 11. 2.

उच्छिष्ट *úććiśṭa* v. *śiś* praef. *ut*.

उच्छृङ्खल *úććṛṅkʹala* (Baḥ. ex *ut* et *śṛṅkʹala* vel *śṛṅkʹalâ* catena, vinculum) effrenatus, indomitus. Ḥit. 97. 11.

उच्छेद *uććêda* m. (r. *ćid* scindere, praef. *ut* s. *a*) exstinctio, eversio, excidium. Ḥit. 67. 19: *sarvapaśúććêdah kriyatê*.

उच्छोषण *uććôśaṇa* m. (r. *śuś* siccari, in forma caus., praef. *ut* s. *ana*, v. euph. gr. 61 et 94[a]) exsiccans. Bʹ. 2. 8.

उच्छ्रय *uććraya* m. (r. *śri* ire, praef. *ut* s. *a*) altitudo. Am.

उच्छ्राय *uććrâyá* m. (r. *śri* ire, praef. *ut* s. *a*) id. Am.

उच्छ्रित *uććrita* v. *śri* praef. *ut*.

उच्छ्वसित *uććvasita* v. *śvas*.

उच्छ्वास *uććvâsá* m. (r. *śvas* praef. *ut* s. *a*) respiratio, halitus. Ur. 68. 10.

उछ् *uć* 6. par. (*nivâsê* K. *varǵanê bandʹanê samâpanê atikramê* V.) habitare; relinquere; ligare; finire; transgredi.

उज्जासन *uǵǵâsana* n. (r. *ǵas* praef. *ut* s. *ana*) occisio, caedes. Am.

उज्जृम्भ *uǵǵṛmbʹa* (r. *ǵṛmbʹ* oscitare, praef. *ut* s. *a*) apertus, expansus, florens. Ḥêm.

उज्ज्वल *uǵǵvala* (r. *ǵval* praef. *ut* s. *a*) adj. 1) nitidus, splendidus. Ur. 73. 2 infr. Up. 4. 2) apertus, expansus, florens. — subst. m. amor. Am.

उज्झ् *uǵǵʹ* 6. par. relinquere. Ur. 44. 5. Śak. 14. 2 infr.

उञ्छ् *uńć* 1. par. (scribunt *uć*, gr. 110[a]) spicas colligere. Man. 3. 100: *śilân uńćan*.

उठ् *uṭʹ* 1. par. (*upagʹâtê*) ferire, percutere.

उड्डीन *uḍḍîna* n. (r. *ḍî* praef. *ut* s. *na*) actio evolandi. Am.

उडुम्बर *uḍúmbara* n. cuprum. Mêd. Scribitur etiam *úḍúmbara* et *udúmbara*.

उत् *ut* praep. praef. sursum. (Gr. ὕσ-τερος, ut mihi videtur ex ὕτ-τερος = *úttara*; hib. *uas*, quod separa-

tum usurpatur et *os*, *ois* tanquam praefixa, e. c. in *os-car* „a leap, bound" quasi scr. *uććara*, *os-nadh* „a sigh, a groan" quasi scr. *unnâda*, *os-griobhan* „an epigram", *ois-gribhin* *) „a superscription"; respicias etiam formam *oin*, cambro-brit. *yn*, in *oin-mhid*, *yn-wyd* stultus, fatuus = scr. *unmada*, v. gr. 58 et Pictet p. 88; etiam *udh* in *udh-bhairt* „an offering, a sacrifice" — a r. scr. *b'ar b'r*? — nonnullisque aliis ab *udh* incipientibus vocabulis huc pertinere videtur; in dialecto bret. praeter *uch* et *och*, quae ex scr. *ućća* orta esse puto, inveniuntur formae *ut*, *ud* et *uz*, quae egregie cum scr. *ut* conveniunt; in goth. *ût* ex, germ. vet. *ûz*, nostro *aus*, si cum *ut* cohaerent, offendit vocalis producta contra tritam linguarum degenerantium rationem, quâ fere semper vocales fortiores in debiliores transeunt, non vice versâ.)

1. उत *utá* vel, aut. Śak. 46. 4; Ḥit. 101. 17; v. *utavâ*, *utâḥô* et *utâḥôsvit*. Interdum redundans aut solum ad orationis vim augendam positum videtur, e. c. Ḥ. 4. 46: *râudrê muḥûrtê rakśâńsi prabalâni b'avanty uta.*

2. उत *utá* v. r. *vê*.

उतवा *utavâ* (ex *uta* et *vâ*) aut. Br. 3. 5.

उताहो *utâḥô* (ex *uta* et *aḥô*) aut, an. N. 12. 73. 120.

उताहोस्वित् *utâḥôsvit* (e praec. et *svit*) id. N. 19. 29.

उत्क *útka* (ut videtur, a praep. *ut* s. *ka*, cf. *ućća*) desiderans, desiderio flagrans. Pat. 23.

उत्कट *utkaṭá* (e praep. *ut* s. *kaṭá*, v. gr. 584. 29) 1) multus. Ḥit. 23. 15. 2) ebrius, furiosus. Ḥ. 4. 38. N. 13. 8. 3) m. elephantus coitûs appetens.

उत्कण्ठा *utkaṇṭ'â* f. (r. *kaṇṭ'* s. *â*) animi demissio, animus afflictus, tristitia moeror; desiderium. Ur. 13. 1 infr. 62. 4.

*) Forma *ois* ex vi attractionis explicaverim quam *i* vel *e* sequentis syllabae in antecedentem exercere potest.

उत्कण्ठित *utkaṇṭ'ita* (a praec. s. *ita*, nisi directe a r. *kaṇṭ'* s. *ta*) moerore afflictus, animo demissus. Râm. III. 55. 39: *paśyâmi ǵanam utkaṇṭ'itam purê*; III. 49. 5: *utkaṇṭ'itâ tê mâtê 'yam.*

उत्कम्प *utkampa* m. (r. *kamp* s. *a*) tremor. Pat. 20.

उत्कर *utkará* m. (ex *ut* et *kara* faciens, a r. *kar kr* s. *a*) fasciculus. In. 5. 6.

उत्कर्ष *utkarśa* m. (r. *karś krś* trahere, s. *a*) excellentia. Ḥit. 52. 9. 91. 19. Śak. 32. 7.

उत्कलिका *utkalikâ* f. (r. *kal* s. *ikâ*) i. q. *utkaṇṭ'â*. Am.: *utkaṇṭ'ôtkalikê samê.*

उत्कुण *utkuṇa* m. (r. *kuṇ* sonare, s. *a*) pediculus.

उत्क्रुष्ट *utkruśṭa* v. *kruś* praef. *ut*.

उत्क्रोश *utkrôśa* m. (r. *kruś* clamare, s. *a*) haliaeetus. Am.

उत्क्षेपण *utkśêpaṇa* n. (r. *kśip* conjicere, s. *ana*) levatio, allevatio. Śak. 22. 6 infr.

उत्त *uttá* (r. *und* madidum esse, s. *ta*, v. gr. 548) madidus, humidus. Am.

उत्तंस *uttańsa* m. (r. *tańs* ornare, s. *a*) 1) annulus auricularis. 2) crista. Am.

उत्तम *uttamá* (a praep. *ut* s. superl. *tama*) summus, supremus; optimus, praestantissimus; pulcherrimus. Br. 2. 13. N. 17. 5.

उत्तमर्ण *uttamarṇa* m. (Baḥ. ex praec. et *rṇa* debitum) creditor. Am.

उत्तमाङ्ग *uttamâṅga* n. (Karm. ex *uttamá* summus et *aṅga* membrum) caput. Am.

उत्तर *úttara* (a praep. *ut* s. comp. *tara*) adj. 1) superior. 2) septentrionalis. Su. 3. 26. Instr. *uttarêṇa* adv. septentrionem versus. Su. 3. 23. Sâ. 5. 108. — subst. n. responsum. N. 17. 30 (gr. ὕστερος v. *ut*).

उत्तरापथ *uttarâpat'a* m. (ex *uttarâ* f. septentrio et *pat'a* in fine compos. pro *pat'in* via) terra septentrionalis, cf. *dakśiṇâpat'a*.

उत्तरायण *uttarâyaṇa* n. (Baḥ. ex *úttara* et *áyana* via, mutato *n* in *ṇ*, v. gr. 94[a] annot.) anni dimidium, quo sol borealem polum percurrit. B'. 8. 24.

उत्तरीय *uttarī'ya* n. (ex *úttara* s. *īya*) vestis superior. In. 5. 15. N. 20. 2.

उत्तरोत्तर *uttarôttara* n. (Dvandv. ex *úttara* responsum + *úttara*) altercatio, ad litteram: responsum et responsum, „Antwort auf Antwort", Wils. „a reply to an answer". Ḥit. 21. 3.

उत्तरोत्तरम् *uttarôttaram* adv. (ex *úttara* n. superius + *úttara*) magis magisque. Ḥit. 20. 20.

उत्तान *uttâná* (r. *tan* s. *a*) 1) tenuis, vadosus, non profundus. 2) sursum, in sublime conversus, Mêd. v. sq.

उत्तानशय *uttânaśaya* m. (e praec. et *śaya* jacens, dormiens) infans. Am.

उत्ताप *uttâpa* m. (r. *tap* urere, s. *a*) aestus, calor, ardor; trop.: ardor animi. Ḥit. 89. 20.

उत्तुङ्ग *uttuṅga* (ex *ut* et *tuṅga* altus) altus. Ur. 73. 4 infr.

उत्थापय् *utt'âpay*, *utt'âya*, *utt'ita* v. *st'â* praef. *ut.*

उत्पत्ति *utpatti* f. (r. *pad* s. *ti*) origo. Dêv. 1. 1 (cf. *utpâdana* et v. *pad* praef. *ut*, unde intelligitur, hoc vocabulum non ex *pat* sed ex *pad* ortum esse).

उत्पल *utpala* n. (r. *pal* s. *a*) 1) flos, in universum. 2) lotus flos. 3) lotus caerulea (*nymphaea caerulea.*

उत्पाटिन् *utpâṭin* (r. *paṭ* ire, in forma caus., s. *in*) extrahens, evellens. Ḥit. 49. 8.

उत्पात *utpâ'ta* m. (r. *pat* s. *a*) 1) actio exsurgendi, exsiliendi. Ḥit. 36. 18: *pâtôtpâtâ manuśyânâm*; A. 4. 40: *prat'amôtpâtê ḥayânâm.* 2) prodigium, portentum. Am. Dêv. 12. 7.

उत्पादक *utpâdaka* (r. *pad* in form. caus. s. *aka*) qui producit, generat. Ḥit. 84. 2.

उत्पादन *utpâdana* n. (r. *pad* in forma caus. s. *ana*) generatio. Ḥit. 50. 12.

उत्फुल्ल *utp'ulla* (r. *p'al* s. *na*, assimilato *n* antecedenti *l*, debilitato *a* in *u*, v. gr. 552) expansus, apertus (de floribus).

उत्फुल्लनयन *utp'ullanayana* (Baḥ. ex praec. et *nayana* oculus) late diductos oculos habens. In. 2. 26. Br. 3. 21.

उत्फुल्ललोचन *utp'ullalôćana* (Baḥ. ex *utp'ulla* et *lôćana* n. oculus) i. q. praec. In. 5. 40.

उत्स *utsá*, vêd. *útsa* m. (ut videtur, a r. *und* s. *sa*) fons. Am.

उत्सङ्ग *utsaṅga* m. (r. *saṅǵ* s. *a*) i. q. *aṅka* i. e. gremium. Sâ. 5. 69.

उत्सन्नोत्सवयज्ञ *utsannôtsavayaǵńa* (Baḥ. ex *utsanna* eversus, exstinctus — a rad. *sad* q. v. — et *utsavayaǵńa* — *utsavá* festum + *yaǵńa* sacrificium) eversa, disturbata festa et sacrificia habens. Su. 2. 22.

उत्सर्ग *utsárga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *ut* relinquere, s. *a*) 1) relictio. N. 10. 12. 13. 2) datio, donatio, largitio. Sâ. 1. 68. 3) alvi dejectio. Ḥit. 85. 9: *purîśôtsargaṅ kṛtvâ.*

उत्सव *utsavá* m. (r. *su* aut *sû* s. *a*) festum. In. 5. 23. Su. 2. 1. 22.

उत्सादन *utsâ'dana* n. (r. *sad* in form. caus. s. *ana*) 1) exstinctio, excidium. 2) purificatio unguentis suavibus.

उत्साह *utsâḥa* m. (r. *saḥ* s. *a*) 1) facultas, potestas, vis. N. 19. 36. 2) contentio, labor. Dr. 8. 56.

उत्सुक *utsuka* (ex *ut* et *suka* quod separatum non invenitur et fortasse a partic. insep. *su* descendit) 1) adj. desiderans, desiderio confectus. Ur. 8. 3. 45. 9. 65. 7. 9. N. 21. 7. Śak. 51. 3. 2) subst. in fine compos. Baḥ. e. c. *nirutsuka* liber a desiderio. Śak. 30. 5: *mamâ 'pi kaṇvasutâm anusmṛtya mṛgayâm prati nirutsukaṅ ćêtaḥ*; A. 10. 14. — *samutsuka* qui est cum desiderio, desiderio confectus. Ur. 7. 16.

उत्सूर *utsûra* m. (ex *ut* et *sûra* sol) vespera, crepusculum. Ḥêm.

उत्सृष्ट *utsṛśṭa* v. *sarǵ sṛǵ* praef. *ut.*

उत्सेध *utsêd'á* m. (r. *sid'* ire, s. *a*) 1) altitudo. Am. 2) corpus. Am.

उद् *uda* n. (r. *und* s. *a*) aqua (praesertim in initio compositorum, e. c. *udad'i*). (Cf. lat. *unda*, *ar-undo* i. e. „ad undam crescens" de Pottii sententia, qui etiam apte

syllabam *úd* vocis, *pal-us*, *pal-ûd-is* huc refert, ita ut significet τοῦ πηλοῦ aquam; anglo-sax. *ydhu* unda, slav. *voda* aqua, lit. *wandû*, th. *wanden*, v. gr. comp. 926 et cf. scr. *udanyá*, *udanvánt*; gr. ὕδος, ὕδωρ, ὑάδες; goth. *vatô*, th. *vatan* aqua, germ. vet. *wazar*. E germ., slav. et lit. formis collegerim sanscritum *uda* et *und* correpta esse ex *vada* et *vand*, sicut e. c. *suptá* e *svapta*; v. *und*.)

उदक *udaká* n. (a praec. s. *ka*, nisi directe a r. *und* s. *aka*) aqua. Ḥ. 1. 16. B'. 2. 46.

उदक्या *udakyá'* f. (a praec. s. *ya* in fem.) mulier menstruans. Am.

उदग्र *udagra* (Baḥ. ex *ut* et *ágra* cuspis) 1) altus. Am. 2) vehemens, acer, intentus. Ur. 91. 10.

उदच् *údáć* (in casib. fortibus *údáńć*, nom. m. *udáń*, f. *udîćî*, n. *udák*; a r. *ańć* ire, praef. *ut*, v. gr. 179) septentrionalis. Am.

उदधि *udad'i* m. (ex *uda* aqua, et *d'i* tenens, a r. *d'â* s. *i*) mare.

उदन्त *údanta* m. (ex *ut* + *anta*) nuntius, notitia, cognitio. Am.

उदन्या *udanyá* f. (hoc vocabulum et sq. *udanvánt* descendere videntur a vêdico primitivo *udán* aqua, cui respondet goth. *vatan* et lit. *wanden*; v. gr. comp. 926) sitis. Am.

उदन्वत् *udanvánt* m. (a vêdico *udán* aqua — v. praec. — s. *vant vat*) mare. Am.

उदपान *udapâna* m. n. (Baḥ. ex *uda* aqua et *pâna* n. potus) puteus. B'. 2. 46.

उदय *udayá* m. (r. *i* praef. *ut* oriri, s. *a*) ortus (stellarum) v. sq.

उदयन *udáyana* n. (r. *i* praef. *ut* oriri, s. *ana*) i. q. praec. In. 5. 5.

उदर *udára* m. (r. *ar ṛ* praef. *ut* s. *a*) venter (lat. *uterus*).

उदर्क *udarká* m. futurum tempus. N. 12. 92. 21. 28. Sâ. 6. 42. (Ut videtur, ex *arka* sol, praef. *ut*, ita ut primitive significet solis ortum sequens tempus.)

उदवसित *udavasita* n. (secundum Wils. ex *uda* aqua et *vasita* tectus, ita ut significet **tectum, munitum** ab aqua) domus. Am.

उदार *udârá* (r. *ar ṛ* praef. *ut* s. *a*) 1) munificus, liberalis. B'. 7. 18. 2) magnus. Am.: *dâtṛmahatôḱ*.

उदासीन *udâsîna* v. *âs* praef. *ut*.

उदाहरण *udâharaṇa* n. (r. *har hṛ* praef. *ut* + *â* s. *ana*) dictum, effatum, sententia. Ur. 25. 16.

उदाहार *udâhâra* m. (r. *har hṛ* praef. *ut* + *â*) id. Am.: = *upôdg'âta* q. v.

उदित *uditá* v. *i* praef. *ut*.

उदीची *udîćî* f. (fem. τοῦ *udáńć*, v. gr. 180) septentrionalis plaga. Dr. 3. 7.

उडुम्बर *udúmbara* 1) m. ficus glomerata. N. 12. 4. 2) n. cuprum, aes cyprium. Am. (v. *uḍúmbara*).

उद्गत *udgata* v. *gam* praef. *ut*.

उद्गम *udgama* m. (r. *gam* ire, s. *a*) 1) actio exsurgendi, se in altum tollendi. Śak. 7. 13: *âǵyad'ûmôdgama*. 2) proventus, ortus, germinatio, (Aufgehen). Ur. 75. 17: *puśpôdgama*; Ḥit. 90. 4: *kîṭapakśôdgama*.

उद्गाढम् *udgâḍ'am* (r. *gâh* praef. *ut* s. *ta* cum signo accus.) valde, ultra modum. Am.

उद्गार *udgârá* m. (r. *gar* [*gṛ*] deglutire, praef. *ut* s. *a*) actio evovendi, ejiciendi ex ore. Am. Ḥit. 101. 16: *kaṭ'ôdgâra*.

उद्गीत *udgît'á* m. (r. *gâi* s. *t'a*) pars Sâma-Vêdi. Dêv. 4. 9.

उद्घाटित *udg'âṭita* v. *g'aṭ* praef. *ut*.

उद्घाटिन् *udg'âṭin* (r. *g'aṭ* se movere, praef. *ut* s. *in*) surgens, assurgens, se attollens. Śak. 4. 12: *udg'âṭinî b'ûmiḱ*.

उद्देश *uddêśa* m. (r. *diś* monstrare, praef. *ut* s. *a*) 1) monstratio, descriptio. In. 4. 16. 2) regio. Ḥ. 1. 16. N. 10. 18.

उद्देशतस् *uddêśatas* adv. (a praec. s. *tas*) monstrationis causâ, speciminis vice. B'. 10. 40.

उद्धरण *udd'araṇa* n. (r. *har hṛ* praef. *ut* s. *ana*) actio extrahendi. Ḥit. 13. 7.

उद्धर्ष *uddarśa* m. (r. *harś hṛś* gaudere, praef. *ut* s. *a*) festum. Am.

उद्धव *uddava* m. (r. *du* vel *dû* s. *a*) festum. Am.

उद्धान *uddâna* n. (ut videtur ex *uddmâna*, q. v., ejecto *m*) focus, furnax. Am.

उद्धान्त *uddânta* m. elephantus, tempore quo coïtum appetit, elapso. Am.

उद्धार *uddârá* m. (r. *har hṛ*, nisi *dar dṛ*, praef. *ut* s. *a*) debitum, aes alienum. Am.

उद्धृत *uddṛta* v. *har hṛ* praef. *ut*.

उद्ध्मान *uddmâna* n. (r. *dmâ* flare, s. *ana*) focus, furnax; v. *uddâna*.

उद्भव *udbava* m. (r. *bû* esse, existere, praef. *ut* s. *a*) ortus, origo. N. 13. 10. A. 5. 24.

उद्भिज्ज *udbiǵǵa* (ex *udbid* germinatio et *ǵa* natus) progerminando natus. Man. 1. 46. V. sq.

उद्भिद् *udbid* (r. *bid*) 1) f. actio progerminandi (v. praec.). 2) adj. progerminans. Am.

उद्भिद *udbida* (r. *bid* s. *a*) 1) progerminans. Am. 2) m. planta. Am.: *tarugulmâdyâli.*

उद्भ्रम *udbrama* m. (r. *bram* s. *a*) motus, agitatio animi. Am.: *udvêga udbramê.*

उद्य *udya* m. (r. *und* s. *ya*) flumen. Hêm.

उद्यत *udyata* v. *yam* praef. *ut*.

उद्यम *udyama* m. (r. *yam* praef. *ut* s. *a*) contentio, labor, opera. Hit. 7. 1.

उद्यान *udyâna* n. (r. *yâ* s. *ana*) hortus regius publicus. Am.

उद्योग *udyôga* m. (r. *yuǵ* praef. *ut* s. *a*) i. q. *udyama.* Hit. 6. 10. 11.

उद्योगिन् *udyôgin* (a praec. s. *in*) qui operam dat, nititur, contendit. Hit. 6. 13.

उद्र *udrá* m. (r. *und* s. *ra*) lutra. (Lit. *údra*, anglo-sax. *oter*, *otor*, angl. *otter*, nostrum *Otter*; gr. ὕδρος, ὕδρα; respiciatur etiam gr. ἔνυδρις, a vivendo in aqua nominata, ratione habitâ, vocem *udrá* in composito *samudra* (mare) aquam significare, quam ob rem etiam lit. *audrá* accessus maris, inundatio, huc pertinet.)

उद्वत्सर *udvatsara* m. (ex *ut* et *vatsara* annus) annus. Am.

उद्वर्तन *udvartana* n. (r. *vart vṛt* in forma caus., s. *ana*) purificatio unguentis suavibus, „cleaning with parfumes". Am.: *utvartanôtsâdanê dvê samê.*

उद्वह *udvahá* (r. *vah* praef. *ut* s. *a*, in fine compos. occurrit) 1) propagans (genus). Sâ. 5. 44. 2) oriundus, originem trahens, proles. In. 5. 28. A. 3. 14. 4. 31.

उद्वहन *udvahana* n. (r. *vah* praef. *ut* s. *ana*) actio surgendi, turgescendi. In. 5. 9.

उद्बाष्प *udvâśpa* (ex *ut* et *vâśpa* lacryma) prorumpentes lacrymas habens, v. sq.

उद्बाष्पत्व *udvâśpatvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, lacrymatio. Ur. 23. 16.

उद्वाह *udvâha* m. (r. *vah* praef. *ut* s. *a*) matrimonium, conjugium. Su. 2. 23.

उद्विग्न *udvigna* v. *viǵ* praef. *ut*.

उद्वेग *udvêga* m. (r. *viǵ* praef. *ut* s. *a*) tremor, timor, moeror. B. 17. 15. A. 10. 14.

उन्द् *und* 7. par. (*unádmi*, *undmás*, v. gr. 340) madidum esse (v. *unná*, *uda* et cf. praeter voces ibi cum *uda* comparatas lat. *ûdus*; nisi hoc est correptum ex *uvidus* ab *uveo.* Etiam *uveo* et *uvidus* cum *und* cohaerere videntur, ita ut *uvidus* ortum sit ex *udvidus*, ejecto *d*, sicut *suâvis* mutilatum est ex *suadvis* = स्वादुस् *svâdú-s* ἡδύς. *Madeo*, *madidus* quoque ejusdem originis esse possint, cum *v* facile transeat in *m*, unde e. c. *mare*, *clamo*, δρέμω respondent sanscritis *vâri*, *śrâvâyâmi*, *drâvâmi* [gr. comp. 20]; gr. ὕω corruptum esse videtur ex ὕδω).

उन्दुरु *unduru* m. (scribitur etiam *undura* quod ortum esse videtur a r. *und* s. *ura*) mus rattus. Am.

उन्न *unná* (r. *und* s. *na*, gr. 542. 551) madidus.

उन्नत *unnatá* v. *nam* praef. *ut*.

उन्नति *unnati* f. (r. *nam* inclinare, praef. *ut* s. *ti*) allevatio. Hit. 36. 13.

उन्नय *unnaya* m. (r. *nî* ducere, praef. *ut* s. *a*) id. Am.

उन्नाय *unnâyá* m. (r. *nî* praef. *ut* s. *a*) id.

उन्निद्र *unnidra* (exsomnis ex *ut* et *nidrá* somnus) apertus, expansus (de floribus). Ḥêm. (cf. *vinidra* Ur. 76. 8).

उन्मद *unmada* (r. *mad* praef. *ut* s. *a*) mente alienatus, demens. Dêv. 4. 22. (Hib. *oin-mhid*, v. *ut.*)

उन्मदिष्णु *unmadiśṇu* (r. *mad* praef. *ut* s. *snu*, inserto *i*) id. Am.

उन्मनस् *unmanas* (ex *ut* et *manas*) desiderans, desiderio flagrans. Am. (= *útka*).

उन्माद *unmâda* m. (r. *mad* praef. *ut* s. *a*) insania, dementia. Ur. 57. 7 infr.

उन्माथ *unmât'a* m. (r. *mat'* vel *mant'* praef. *ut* s. *a*) laqueus. Am.

उन्मार्ग *unmârga* (ex *ut* et *mârga*) deverticulum, iter devium, (Abweg). Ḥit. 4. 12. 115. 12.

उन्मुख *unmuk'a* (Baḥ. ex *ut* sursum et *múk'a* n. os, vultus) erectum vultum habens. N. 21. 7.

उन्मूलय् *unmûlay* (denom. ab *unmûla* eradicatus — *ut* + *mûla* — adjecto charactere 10. cl., v. gr. 521. 522) eradicare, radicitus evellere. Ḥit. 59. 4.

उप् *up* v. *vap.*

उप *úpa* praep. praef. ad. (Gr. ὑπό, lat. *sub*, adjectâ sibilante vel spiritu asp. sicut in ὑπέρ, *super* = scr. *upári*; goth. *uf* sub, germ. vet. *oba* super, nostrum *ob* — *Obdach*, *obliegen* — lit. *pō* sub.)

उपकण्ठ *upakaṇṭ'a* (ex *úpa* et *kaṇṭ'á* gula) 1) adj. propinquus. Am. 2) n. propinquitas, vicinia. Ḥit. 65. 10. Śak. 44. 4 infr.

उपकरण *upakaraṇa* n. (r. *kar kr̥* s. *ana*) instrumentum. Ḥit. 48. 12.

उपकर्तार् *upakartár* m. (r. *kar kr̥* s. *târ tr̥*) adjutor, auxiliator. Ḥit. 61. 15.

उपकार *upakâra* m. (r. *kar kr̥* s. *a*) auxilium. Ḥit. 51. 1. 61. 16.

उपकारक *upakâraka* (r. *kar kr̥* s. *aka*) adjutor, auxiliator. Ḥit. 97. 21.

उपकारिका *upakârikâ* f. (r. *kar kr̥* s. *ika* in fem.) palatium. Ur. 81. 4 infr.

उपकारिन् *upakârin* adj. (r. *kar kr̥* s. *in*) qui juvat, prodest, auxilium fert. Ḥit. 22. 17. Ur. 11. 10 infr.

उपकुल्या *upakulyâ* f. (*úpa* + *kulyá*) piper longum. Am.

उपकृत *upakr̥ta* v. r. *kar kr̥* praef. *úpa*.

उपक्रम *upakrama* m. (r. *kram* s. *a*) inceptio, inceptum, initium. Am.

उपक्रोश *upakrôśa* m. (r. *kruś* s. *a*) vituperatio, objurgatio, maledictio. Am.

उपगम *upagama* m. (r. *gam* s. *a*) aditio, adventus, appropinquatio. Śak. 7. 9.

उपगूहन *upagûḥana* n. (r. *gûḥ* s. *ana*) amplexus. Am.

उपग्रह *upagraḥa* m. (r. *graḥ* s. *a*) captivus. Am.

उपग्राह्य *upagrâḥya* n. (r. *graḥ* s. *ya*) donum, munus. Am.

उपघात *upag'âta* m. (r. *ḥan* in forma caus. — gr. 471 — s. *a*) actio pulsandi, verberandi, percutiendi. Śak. 29. 7: *gâtrôpag'âta*, v. sq.

उपघातिन् *upag'âtin* (r. *ḥan* in forma caus., s. *in*) pulsans, verberans, percutiens. Śak. 27. 3 infr.: *karṇôpag'âtinâ vanagamanakôlâḥalêna prabôd'yê.*

उपचय *upaćaya* m. (r. *ći* s. *a*) collectio, accumulatio, amplificatio. Ḥit. 8. 13: *ǵńânôpaćayê*; 105. 12: *upaćayâpaćayâu.*

उपचार *upaćârá* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) actio, factum. N. 23. 8. 2) ministerium, officium, servitium. Sâ. 3. 21.

उपचित्रा *upaćitrâ* f. (*upa* + *ćitra* in fem.) nomen plantae (Salvinia cucullata. Rox.). Am.

उपजग्मिवस् *upaǵagmivas* v. *gam* praef. *úpa*.

उपजाप *upaǵâpa* m. (r. *ǵap* s. *a*) discordia, dissensio, dissidium. Am.: i. q. *b'êda*; Ḥit. 106. 7.

उपजीविन् *upaǵîvin* (r. *ǵîv* s. *in*) vivens. Ḥit. 13. 4.

उपताप *upatâpa* m. (r. *tap* s. *a*) aegritudo. Am.

उपत्यका *úpatyakâ* f. (ut videtur, ab inusitato *upatya* — ab *úpa* s. *tya*, v. gr. 584. 45 — s. *ka* in fem.) regio prope montis pedem. Dr. 5. 5.

उपदा *upadấ* f. (r. *dâ*) donum, munus. Am.

उपदिश् *upadiś* f. (Karm. ex *upa* et *diś* f. plaga) intermedia plaga; cf. *vidiś*.

उपदेश *upadêśa* m. (r. *diś* s. *a*) consilium.

उपदेशिन् *upadêśin* (r. *diś* s. *in*) monstrans, docens, monens, consilium dans. Hit. 11. 8.

उपद्रव *upadrava* m. (r. *dru* s. *a*) calamitas, miseria, aerumna (cf. *âpad*, *âpatti*). Śak. 47. 2 infr.

उपद्रष्टार् *upadraśṭấr* m. (r. *darś dṛś* s. *târ tṛ*) spectator. Bʿ. 13. 22.

उपधा *upadʿấ* f. (r. *dʿâ*) investigatio, exploratio, quaestio, inquisitio. Am.: *dʿarmâdyâir yat parîkśaṇam*; Hit. 83. 21.

उपधान *upadʿấna* n. (r. *dʿâ* s. *ana*) pulvinar. Am.

उपधि *upadʿí* m. (r. *dʿâ* s. *i*) fraus. Am.

उपध्याय *upadʿyâya* (r. *dʿyâi* s. *a*) meditans, meditabundus. Sâ. 6. 14.

उपनिधि *upanidʿi* m. (r. *dʿâ* praef. *upa* + *ni* s. *i*) depositum. Am. (= *nyâsa*).

उपनिषद् *upaniśád* f. (r. *sad* praef. *upa* + *ni*) sic nominantur illae Vêdorum partes, quae de philosophicis et theologicis rebus disserunt.

उपनिष्कर् *upaniśkara* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* + *nis* s. *a*) via, platea. Am.

उपन्यास *upanyâsa* m. (r. *as* praef. *upa* + *ni* s. *a*) excordium. Am. (= *vâṅmukʿam*).

उपपति *upapatí* m. (ex *úpa* et *páti* maritus) nuptae adulter. Am.

उपपन्न *upapanna* v. *pad* praef. *upa*.

उपपार्श्व *upapârśva* m. (Karm. ex *upa* et *pârśva*) ut videtur, oppositum latus. N. 19. 16.

उपपुर *upapura* n. (ex *upa* et *pura*) suburbium. Hêm.

उपप्लव *upaplava* m. (r. *plu* praef. *a*) 1) impedimentum. Śak. 43. 4 (cf. *upadrava*). 2) eclipsis.

उपभोग *upabʿôga* m. (r. *bʿuǵ* s. *a*) fructus, perceptio, usus. Hit. 34. 3. Bʿ. 16. 11: *kâmôpabʿôga*; Śak. 2. 12. Ur. 41. 9 infr.

उपमा *upamấ* f. (r. *mâ* metiri) similitudo. In. 1. 3. (In fine comp. Bah. saepissime occurrit, quod autem Wils. de adject. *upama* similis in comp. solum usitato dicit, ita intelligendum est, ut *upamấ*, correpto *â* finali secundum gr. 596, sicuti quodvis aliud substantivum, in compos. Bah. adjectivi naturam possit induere.)

उपयम *upayamá* m. (r. *yam* s. *a*) matrimonium, conjugium, nuptiae. Am.

उपयाम *upayâmá* m. (r. *yam* s. *a*) id. Am.

उपयोग *upayôga* m. (r. *yuǵ* s. *a*) 1) utilitas, facultas rei efficiendae. Hit. 57. 2. 99. 12: *svâmirâǵyarakśâyâṅ yasyô 'payôgaḣ.* 2) munus, officium, ministerium. Hit. 50. 5.

उपरत *uparata* v. *ram* praef. *úpa*.

उपरति *uparati* f. (rad. *ram* suff. *ti*) cessatio, finis. Dêv. 11. 8.

उपरि *upári* praep. super, c. gen. N. 1. 2. 13. 31. — In compos. cum nomine praecedente: A. 7. 4. (Goth. *ufar*, germ. vet. *obar*, nostrum *über*, gr. ὑπέρ, lat. *super*, v. *úpa*; etiam lit. *per* ubi super significat, ex *upári* abjecto *u* explicaverim; hib. *fair* „on, upon".

उपरिष्टात् *upáriśṭât* (a praec. s. *stât*) id. (cf. *ádʿastât*).

उपरोध *uparôdʿa* m. (r. *rudʿ* s. *a*) turbatio. Śak. 7. 6 infr. Ur. 44. 1 infr.

उपल *úpala* 1) lapis. 2) lapis pretiosus, gemma. In. 1. 6. (Lat. *opalus*.)

उपलक्षण *upalakśaṇa* (ex *úpa* et *lakśaṇá*) indicium, nota, signum. Ur. 60. 17. 73. 20. 74. 5.

उपलब्धि *upalabdʿi* f. (r. *labʿ* s. *ti*) adeptio, impetratio. Ur. 69. 15. 90. 8.

उपवन *upavana* n. (Karm. ex *upa* et *vana* n. silva) nemus voluptarium, hortus. N. 5. 46.

उपवर्तन *upavartana* n. (r. *vart vṛt* s. *ana*) regio. Am.

उपवर्ह *upavarḥa* m. (r. *varḥ vṛḥ* s. *a*) pulvinar. Am.

उपवस्त *upavasta* n. (r. *vas* s. *ta*) jejunium. Am. v. sq.

उपवास *upavâsa* m. (r. *vas* s. *a*) id. Sâ. 6. 12.

उपविष्ट *upaviśṭa* v. *viś* praef. *upa*.

उपवीत *úpavîta* n. (r. *vyê* s. *ta*) filum quod tres priores Indorum ordines super laevo et sub dextro humero gerunt. Am.

उपशम *upaśama* m. (r. *śam* s. *a*) 1) quies. Śak. 53. 3 infr. 2) placatio, sedatio. Ḥit. 57. 11: *bʻayôpaśamam pratiǵńâya.* 3) cessatio. Ḥit. 80. 21: *vṛśṭêr upaśamaḥ.*

उपशल्य *upaśalya* n. (*upa* + *śalya* a r. *śal* s. *ya*) finis, terminus vici, Colebr. „space near a village". Am.: *grâmânta upaśalyaṅ syât.*

उपशान्ति *upaśânti* f. (r. *śam* s. *ti*) placatio, sedatio. Ḥit. 75. 5.

उपसंव्यान *upasaṅvyâna* n. (r. *vyê* s. *ana*, v. gr. 353) vestis inferior. Am.

उपसंहार *upasaṅḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *upa* + *sam*) retentio, inhibitio. A. 5. 6.

उपसर *upasará* m. (r. *sar sṛ* s. *a*) primus vaccae initus. Am.

उपसर्ग *upásarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* s. *a*) portentum. Am.: *aǵanya . . . utpâta upasargaḥ saman trayam.* Dêv. 12. 7.

उपसर्या *upasaryâ* f. (r. *sar sṛ* s. *ya* in fem.) vacca tauro submittenda. Am.

उपसुन्द *upasunda* m. (ex *upa* et *sunda*) n. pr. Su. 1. 3.

उपसूर्यक *upasûryaka* m. (ex *úpa* et *sűrya* s. *ka*) discus solis. Am.

उपस्कर *upaskara* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* cum *s* euphonico, s. *a*) condimentum. Am.

उपस्तम्भ *upastambʻa* m. (r. *stambʻ* s. *a*) fulcrum, adminiculum, munimentum. Ḥit. 29. 19. 104. 6.

उपस्त्री *upastrí* f. (ex *upa* et *strî*) concubina (cf. *upapatí*).

उपस्थ *upástʻa* m. (r. *stʻâ* s. *a*) 1) genitale. 2) in compos. cum antecedente *rátʻa* videtur esse i. q. *tala* i. e. superficies, nisi *ratʻôpastʻa* est currûs sedile. N. 21. 19. Bʻ. 1. 47. Maḥ. 4. 1106.

उपस्थान *upastʻâna* (r. *stʻâ* s. *ana*) 1) aditio, appropinquatio. Ur. 26. 6 infr. 2) propinquitas. In. 5. 23.

उपस्थित *úpastʻita* v. rad. *stʻâ*.

उपस्पर्श *upasparśa* m. (r. *sparś spṛś* s. *a*) actio abluendi, praesertim os aquâ eluendi. Am.: = *âćamana.*

उपहार *upaḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* s. *a*) 1) donum, munus. Wils. „a complimentary gift, a present to a superior, etc." Ur. 31. 8 infr. 45. 1 infr. 2) viçtima. Ḥit. 99. 8. 17.

उपहारक *upaḥâraka* m. (a praec. s. *ka*) id. Ur. 45. 2 infr.

उपह्वर *upaḥvará* m. (r. *ḥvar ḥvṛ* s. *a*) propinquitas. A. 1. 5.

उपांशु *upâṅśú* (Avy. ex *úpa* et *aṅśú* radius) secreto, clam. Am.

उपाकृत *upấkṛta* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* + *â* s. *ta*) victima. Am.: *paśur asâu yô sbʻimantrya kratâu ḥataḥ.*

उपाङ्ग *upâṅga* m. (Karm. ex *úpa* et *áṅga*) pl. *upâṅgâḥ* libri sacri sic dicti. N. 12. 17.

उपात्यय *upâtyaya* m. (r. *i* praef. *upa* + *ati* s. *a*) actio transscendendi, violatio, neglectio, derelictio. Am.: = *atipâta.*

उपाध्याय *upâdʻyâya* m. (r. *i* praef. *upa* + *adʻi* s. *a*) magister, praeceptor. Am.

उपानत् *upânat* v. sq.

उपानह् *upânáḥ* f. (r. *naḥ* praef. *upa* + *â*; nom. *upânát*, v. gr. 214) calceus. Ḥit. 32. 13.

उपान्त *upântá* (ex *úpa* et *ánta*) 1) adj. propinquus. Ḥêm. 2) n. propinquitas. Ḥit. 91. 15.

उपाय *upâya* m. (*upa* + *aya* a r. *i* s. *a*) remedium; dolus. N. 4. 19. 19. 4. 24. 29. Su. 2. 21.

8

उपायतस् *upâyatas* adv. (a praec. s. *tas*) remedio; dolo. B̒. 6. 36.

उपायन *upấyana* n. (r. *i* s. *ana*) donum, munus. Hit. 57. 12.

उपायात *upâyâta* (r. *yâ* ire, praef. *upa* + *â* s. *ta*) 1) adj. qui adiit, advenit. 2) subst. n. adventus. Dr. 4. 24.

उपालम्भ *upâlamb̒a* m. (r. *lamb̒* praef. *upa* + *â* s. *a*) vituperatio, reprehensio. Hit. 13. 18; v. sq.

उपालम्भन *upâlamb̒ana* n. (r. *lamb̒* praef. *upa* + *â* s. *ana*) id. Hit. 87. 21.

उपासन *upâsana* n. 1) (a r. *âs* sedere, s. *ana*) servitium. Am. 2) (a r. *as* jaculari) actio sagittas conjiciendi. Am.

उपास्ति *upâsti* f. (r. *âs* s. *ti*) servitium. Hêm.

उपाहित *upâhita* m. (r. *d̒â* s. *ta*) meteoron. Am.: *agnyutpâta upâhitah.*

उपेक्षण *upêkśaṇa* n. (r. *îkś* s. *ana*) despicientia; neglectio. Hit. 69. 2; v. sq.

उपेक्षा *upêkśâ* f. (r. *îkś* s. *â*) id. Hit. 50. 13. 62. 2. 102. 13.

उपेत *upêta* v. *i* praef. *úpa.*

उपेयिवस् *upêyivas* (*úpa* + *îyivás* part. praet. redupl. a r. *i*, v. gr. 577; praef. *úpa*) qui adiit. N. 13. 58.

उपोढ *upôd̒a* v. *vah* praef. *úpa.*

उपोद्घात *upôdg̒âta* m. (r. *han* in forma caus. *g̒âtay*, s. *a*) dictum, effatum, sententia. Am.: = *udâhâra*; Pât. 20.

उब्ज् *ubǵ* 6. par. (*ârǵavê*) rectum esse.

उभ *ub̒á* (du. nom. m. *ub̒áu*, f. n. *ub̒ế*) ambo. Sâ. 5. 44. (Slav. *oba*, v. gramm. comp. 273; lit. *abù* nom. du. masc. a them. *aba*; goth. *bai*, *ba* nom. plur. masc. et neutr. a th. *ba*, abjectâ vocali initiali; gr. ἄμφω, lat. *ambo*, insertâ nasali; v. sq. Ex *a* initiali quâ formae ἄμφω, *ambo* et lit. *abù*, *abéjets* inter se conveniunt, et ex quo etiam slav. *o* vocis *oba* explicari potest [gr. comp. 255. *a*] collegerim formam sanscritam primitive sonuisse *ab̒a*; *a* enim saepissime attenuatur in leviorem vocalem *u*, non facile autem linguae ita se degenerant, ut leviores vocales in graviores convertantur, v. „Vocalismus" p. 227 sq.)

उभय *ub̒áya* m. n., fem. *ub̒ayî́* (vêd. *ub̒áyî*; tria genera solum in sing. et plur. usurpantur; v. gr. 254) uterque, ambo. N. 17. 41. (Huc pertinet lit. *abéje-ts* pro *abéje-ta-s*, subst. masc. suff. *ta* formatum, quod significat ambo, uterque de animantibus, c. genit.; etiam adverb. *abejeip* utroque modo, de cujus suffixo v. gr. comp. 383 p. 200; goth. *bajôths*, nom. pl., ambo, *bajôthum* ambobus.)

उभयतस् *ub̒ayátas* adv. (a praec. s. *tas*) ab utroque latere. Dr. 8. 16.

उभयथा *ub̒ayat̒â* (ab *ub̒áya* s. *t̒â*) utroque modo. Ur. 44. 1.

उभयद्युस् *ub̒ayadyús* adv. (ex *ub̒áya* et *dyus* quod mihi correptum videtur ex *divas* ejecto *a*, quamobrem *v* transiit in *u* et *i* in *y*) utroque die, i. e. antecedente et sequente. Am.

उभयेद्युस् *ub̒ayêdyús* adv. (e locativo *ub̒áyê* secundum gr. 131 [cf. *parêdyus*] et *dyus*) i. q. praec. Am.

उम् *um* interj.

उमा *úmâ* f. nomen Durgae, Śivi uxoris.

उमापति *umâpati* (e praec. et *páti* conjux) nomen Śivi. Am.

उमेश *umêśa* m. (ex *úmâ* et *îśá* dominus) id. Hêm.

उम्भ् *umb̒* 6. par. (*pûraṇê*) implere.

उर *ura* in initio nonnullorum compositorum pro *úras* pectus.

उरग *uraga* m. (a praec. et *ga* iens) serpens. In. 5. 25.

उरण *úraṇa* m. aries. Am. (cf. *urab̒ra* quod laniger significare videtur, porro *ûrṇâ* et *ûrṇâyú*).

उरभ्र *urab̒ra* m. (ut mihi videtur ex *ura* pro *ûrṇâ* lana, et *b̒ra* ferens) id. Am. v. *úraṇa.*

उरश्छद *uraśc̒ada* m. (ex *úras* pectus et *c̒ada* tegens) thorax, lorica. Am.

उरस् *úras* n. pectus.

उरसिल *urasilá* (a praec. s. *ila*) lato pectore praeditus, fortis. Am.

उरस्य *urasya* m. (ab *úras* s. *ya*) naturâ filius. Am.: *svaǵâtê tv âurasôrasyâu*; v. *âurasa*.

उरस्वन्त् *urasvant* (ab *úras* s. *vant vat*) i. q. *urasilá*. Am.

उरु *urú* (fem. *urû* et subst. *urvî* q. v.; ut videtur, a r. *var vṛ* s. *u*, ita ut *urú* correptum sit e *varú*, unde compar. *várîyâṅs* et superl. *várišṫa*, v. gr. 226) magnus. (Gr. εὐρύς; hib. *ur* „very", *ur-ard* „very high", *uras* „power, ability".)

उरोग *urôga* m. (ex *úras* et *ga*) mamma. Ḥêm.

उर्द् *urd* 1. par. (*mânê* K. *mitikrîḍâsvâdê* V.) metiri; ludere; gustare.

उर्व् *urv* 1. par. (*hiṅsâyâm*) ferire, laedere, occidere. (Haec radix ex idem valente *arv* orta esse videtur, attenuato *a* in *u*, quâ in re ambae radices eandem rationem inter se habent quam gothica praeterita sing. et pl. veluti *band*, *bundum*, et scr. *karômi* ejusque du. et pl. *kurvás*, *kurmás*; v. gr. comp. 490.)

उर्वशी *urváśî* f. (ut videtur, pro *uruvaśî*, ex *uru* et *vaśî* a *vaśa* signo fem. *î*) nomen Apsarasis cujusdam. In. 4. 2.

उर्वी *urvî* f. (ab *urú* signo fem. *î*) terra. Am., cf. *maḥî* et *pṛṫivî*.

उलूक *úlûka* m. ulula. (Lat. *ulula*, germ. vet. *uwila*, *ûla*, nostrum *Eule*.)

उल्का *ulkấ* f. 1) torris. Ḥit. 23. 22. 2) meteoron ignitum. A. 1. 2. (Cambro-brit. *ulw* cinis. Pictet p. 21. Pottius 1. 128 hanc et sq. vocem *úlmuka* deducit a r. *ǵval* abjecto *ǵ*, et *va* correpto in *u*; res si ita se habet, lat. *Vulcanus* nititur formâ *valkâ* mutato *a* in *u* ex vi euphonicâ sequentis liquidae. Possunt tamen *ulkấ* et *úlmukâ* etiam ab *uś* urere, derivari, ita ut *ś* conversum sit in *ṭ* et *ḍ*, igitur *uṭkấ*, *úḍmuka*, sicut supra *iṭćara* a r. *iś*; ex *uṭkâ*, *uḍmuka* autem facta sint *ulkấ*, *úlmuka*, quum litterae cerebralis ordinis cognatione junctae sint cum *r* et *l*; v. *írâ*, *ílâ*, *íḍâ* et *îḍ*.)

उल्मुक *úlmuka* m. torris. A. 7. 9; v. *ulkấ*.

उल्लाघ *ullâǵ'a* (r. *lâǵ'* posse, praef. *ut* s. *a*) sanus, valens, e morbo recreatus. Am.: *nirgatô gadât*.

उल्लिखत् *ullik'at* v. *lik'* praef. *ut*.

उल्लोच *ullôća* m. (r. *lôć* praef. *ut* s. *a*) velum in sublime expansum, tegmen pensile, „an awning, canopy". Am.

उल्लोल *ullôla* m. (r. *lul* vel *luḍ* mutato *ḍ* in *l*, s. *a*) unda tumida. Am.

उल्व *ulva* n. 1) cavum, caverna. 2) uterus. B'. 3. 38. (Lat. *alvus*, *vulva*; lit. *urwa* quod Ruhig vertit per „Höhle der Schwalben etc.", cf. etiam lit. *ûla* caverna; Pictetius p. 21 confert hib. *uile* angulus. Vocem sanscritam cum Pottio derivaverim a r. *var vṛ* tegere, ita ut *ulva* ortum sit ex *varva*, mutato *r* in *l* et correptâ syllabâ *va* in *u*.)

उल्वण *ulvaṇa* manifestus, evidens. A. 3. 33.

उश् *uś* v. *vaś*.

उशी *uśî* f. (r. *vaś* s. *î*) desiderium.

उशीर *úśîra* m. n. (ab *uśî*) radix graminis fragrantis cujusdam (Andropogon muricatum). Am. Śak. 43. 8.

उष् *uś* 1. par. urere, lucere. (Lat. *uro*, *us-tus*, Pottius etiam vocem *sitis* huc trahit, separando *s-i-tis* pro *us-i-tis*; gr. αὔω, αὖος ex αὔσω, αὖσος, nec non lat. *aurum* huc spectant, adjecto guṇae incremento — v. gr. comp. 26. 2 et cf. *uśás* —; hib. *usga* „incense"; fortasse etiam ad hanc radicem pertinet lit. *usnis* carduus.)

उष *uśá* m. (r. *uś* lucere, s. *a*) diluculum, v. *uśás*.

उषण *uśaṇa* n. (r. *uś* s. *ana*) piper nigrum. Am.

उषस् *uśás* n. (r. *uś* s. *as*) diluculum. (Lit. *auśra* aurora, lat. *aurôra* cum guṇae vel vṛdd'is incremento. V. gr. comp. 931. B.)

उषित *uśita* v. *vas*.

उष्ट्र *úśṭra* m. (r. *uś* s. *tra*) camelus, ut videtur, a tolerando calore sic nominatus.

उष्ण *uśṇá* (forma irr. a r. *uś* s. *na*, v. gr. 94[a]) 1) calidus, fervidus. Ḥ. 2. 11. 2) m. fervidum anni tempus. Am.

उष्णक *úśṇaka* m. (a praec. s. *ka*) fervidum anni tempus (menses Junius et Julius). Mêd.

उष्णरश्मि *uśṇaraśmi* m. (ex *uśṇá* et *raśmí* radius) sol. Am.

उष्णांशु *uśṇâṅśu* (ex *uśṇá* et *aṅśú* radius) sol. Ḥêm.

उष्णागम *uśṇâgama* m. (ex *uśṇá* et *âgama* aditio) i. q. *úśṇaka*. Am.

उष्णालु *uśṇấlu* (ab *uśṇá* s. *âlu*, nisi *lu*, producto antecedente *a*) aestu affectus. Ur. 34. 2.

उष्णीष *uśṇî́śa* m. 1) tegumentum capitis „turban". 2) diadema. Am.: *śirôvêśṭakirîṭayôḣ*.

उष्णोपगम *uśṇôpagama* m. (r. *uśṇá* et *upagama*) aditio) i. q. *úśṇaka*. Am.

उष्म *uśma* m. (r. *uś* s. *ma*) id.

उष्मक *uśmaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Am.

उष्मप *uśmapa* m. (e praec. — v. euph. r. 67 — et *pa* bibens, a r. *pâ* s. *a*) nomen Geniorum ordinis. B[c]. 12. 22.

उष्मान् *úśmân* m. (r. *uś* s. *mân man*) calor. N. 17. 9.

उष्य *uśya* gerund. a r. *vas* habitare, q. v. N. 5. 42.

ऊ *û*.

ऊढ *ûḍa* v. *vaḣ*.

ऊत *ûta* v. *vê*.

ऊधस् *û́d'as* n. uber, οὖθαρ. Am. (Gr. οὖθαρ, anglosax. *uder*, germ. vet. *ûtar*, nostrum *Euter*, hib. *uit*, *uitche*, lat. *über* *)).

ऊधस्य *ûd'asya* n. (a praec. s. *ya*) lac. Ḥêm. Raǵ. 2. 66.

ऊन *ûná* (r. *ûn* s. *a*) 1) deminutus, minus, v. gr. 235. Sâ. 4. 26: *saṅvatsaraḣ kiṅćidûnaḣ* (sic legendum pro *kiṅćid ûnaḣ*) paulo minus anno. 2) debilis. Raǵ. 2. 14: *ûnan na sattvêśv ad'ikô vavâd'a*.

ऊय् *ûy* 1. âtm. (*tantusantânê* K. *sêvanê* V.) texere; nere; suere.

ऊरव्य *ûravya* m. (e femoribus natus ex *ûrú* femur, s. *ya*) vir tertii i. e. agricolarum et mercatorum ordinis, qui secundum mythologiam ex Brahmae femoribus ortus est. Am., v. *ûruǵa*.

ऊरु *ûrú* m. femur. Ḥ. 1. 9.

ऊरुज *ûruǵa* (e praec. et *ǵa* natus) i. q. *ûravya*. Am.

*) Latina lingua saepe adhibet *f* pro sanscr. *d'* et gr. θ; in vocum medio autem aspiratae praefert mediam (v. gr. comp. 18), unde etiam *ruber* pro *rufer* respondet graeco ἐρυθρός.

ऊरुपर्वन् *ûruparvan* m. (ex *ûrú* et *párvan* internodium) genu. Am.

ऊरुस्तम्भ *ûrustamb'a* m. (ex *ûrú* et *stamb'a* postis, pila) debilitatio, paralysis femorum. Wils. „1) paralysis of the lower extremities. 2) rheumatism of the thigh". Śak. 25. 4 infr.

ऊर्ज् *ûrǵ* 10. par. (*balaprâṇad'araṇayôḣ* K. *ǵîvanê balê* V.) valere, robustum, validum esse; vivere. *ûrǵitá* validus, potens. Râm. I. 1. 115: *ûrǵitaśâsana*; Ḥit. 131. 19: *ripur ûrǵitaḣ*. (Fortasse lat. *urgeo*, nisi hoc pertinet ad *arǵ* q. v.; hib. *orc* „a prince, a hero", *orcaim* „I kill, destroy" v. sq.)

ऊर्ज *ûrǵá* m. (r. *ûrǵ* s. *a*) 1) vis, robur, potestas. 2) vis genitalis. 3) mensis Kârtika, October-November. (Hib. *uirge* „the private parts of a man".)

ऊर्जस्वन्त् *ú̂rǵasvant* (a perdito substantivo *ûrǵas* — v. *ûrǵá* — s. *vant vat*) validus, robustus, fortis.

ऊर्जस्वल *ûrǵasvalá* (ab *ûrǵas* — v. praec. — s. *vala*) id. Am.

ऊर्जस्विन् *ûrǵasvín* (ab *ûrǵas* — v. praec. — s. *vin*) i. q. praec. Am.

ऊर्णनाभ *úrṇanâbʻa* m. (ex *úrṇa* pro *úrṇâ* et *nâbʻa* pro *nâbʻi*, v. gr. 613) aranea.

ऊर्णा *úrṇâ* f. (ut videtur, e *varṇâ* à r. *var vṛ* tegere, correptâ syllabâ *va* in *ú*; secundum Wils. ab *úrṇu* q. v.) lana. (Lit. *wilna*, russ. *vòlna*, goth. *vulla* per assimil., germ. vet. *wolla*, lat. *villus*, gr. ἔρος, ἔριον, ἐρέα, εἶρος, εἶριον; hib. *olann*.)

ऊर्णायु *úrṇâyú* m. (a praec. suff. *ya*) 1) aries. Am. 2) lodix lanea. Am.

ऊर्णु *úrṇu* 2. par. âtm. (*âćâdanê*; ut videtur, a rad. *var vṛ* tegere adjecto charactere 5. classis, et correptâ syllabâ *var* in *úr*) tegere, cf. *úrṇâ*.

ऊर्द्ध *úrddʻa* v. *úrddʻvá*.

ऊर्द्ध्व *úrddʻvá* vel *úrdʻvá*, v. gr. 105 (ut videtur, a rad. *ardʻ ṛdʻ* vel *vardʻ vṛdʻ* crescere, ita ut ortum sit ex *arddʻvá* vel *vṛddʻvá* sicut supra *úrṇâ*, *úrṇu* ex *varṇâ*, *varṇu*) erectus, altus. (Cf. lat. *arduus*, gr. ὀρθός, hib. *ard* „a height, top, summit".)

ऊर्द्ध्वकेश *úrddʻvakêśa* (Bah. ex *úrddʻvá* et *kêśa* capillus) erectos capillos habens.

ऊर्द्ध्वबाहु *úrddʻvábâhu* (Bah. ex *úrddʻvá* et *bâhú* m. brachium) erecta, sursum prorecta brachia habens. Su. 1. 10.

ऊर्द्ध्वम् *úrddʻvám* aut *úrdʻvám* adv. (ab *úrddʻvá* signo accus.) sursum. In. 1. 31. Post *átas*, post, in posterum (v. *átas*).

ऊर्द्ध्वाङ्गुलि *úrddʻvañguli* (Bah. ex *úrddʻvá* et *añgúli* f. digitus) erectos digitos habens. H. 2. 6.

ऊर्मि *úrmí* f. (fortasse correptum e *varmi* — v. *úrṇâ*, *úrṇu* — ita ut descendat a r. *var vṛ* tegere, s. *mi*, sicut *bʻúmí* a *bʻú*) unda, fluctus. M. 41. (Lit. *wilni-s*, germ. vet. *wella*, ut videtur, per assimil. ex *welna*.)

ऊष् *úś* 1. par. (*ruǵâyâm* K. *rôgê* V.) aegrotum esse.

ऊष *úśa* m. solum salsum. Am.

ऊषर *úśará* (a praec. s. *ra*) solum salsum habens (locus). Am.

ऊषवत् *úśavant* (ab *úśa* s. *vant vat*) id. Am.

ऊह् *úh* 1. par. âtm. intelligere, concludere, colligere. Hit. 52. 15: *anuktam apy úhati paṇḍitô ǵanaḥ*; 88. 2: *varṇâkârapratidʻvânanêtragâtravikâratali | apy úhanti manas taǵǵńáli.* (Hib. *uige* „knowledge, skill, ingenuity, understanding", v. *úha*; primitiva significatio hujus radicis, quae ex *vah* orta esse possit, colligere, coacervare, accumulare esse videtur, unde *samúha* multitudo, *apôh* et *vyapôh* auferre, demere; cf. lat. *augeo*, goth. *auka*; hib. *ugtar* „augmentation".)

c. *apa* auferre, demere. Ur. 42. 2: *manasiǵań ruǵam ... apôhitum.* — c. *apa* praef. *vi* (*vyapôh*) id. Ur. 5. 71: *yô mê darpam vyapôhati*; Śak. 43. 7: *sa hi viǵnân vyapôhati.*

c. *vi* in ordinem redigere. Man. 7. 191: *vyúhêna vyúhya*; Bʻ. 1. 2: *dṛśṭvâ tu pâṇḍavânîkam vyúḍʻam.*

ऊह *úha* m. (r. *úh* s. *a*) actio colligendi, concludendi. Am. (Hib. *uga* „choice, election".)

ऋ *ṛ*.

ऋक् *ṛk* v. *ṛć*.

ऋक्थ *ṛktʻa* (r. *ṛć* s. *tʻa*, nisi correptum ex idem valente *riktʻa*) divitiae, opes. Am.

ऋक्ष *ṛkśá* (vêd. *ṛ́kśa*) m. (fortasse a r. *arkś ṛkś* s. *a*, vel a r. *arś ṛś* ire, s. *sa*, mutato *ś* in *k*) ursus, etiam stella). Am. V. sq. (*ṛkśá* ex *arkśá*, v. *ar ṛ* et cf. gr. ἄρκτος, hib. *art*, lat. *ursus*, ejecto *k*; lit. *lókys* per metathesin ex *ōlkys*, mutato *r* in *l*.

ऋक्षराज *ṛkśarâǵa* m. (e praec. et *râǵa* rex) luna. Ur. 39. 2. Vid. *târâpati.*

ऋक्षवत् *ṛkśavant* m. (a *ṛkśá* s. *vant vat*) nomen montis cujusdam. N. 9. 21.

ऋग्यजुःसामवेदिन् *ṛgyaǵuḣsâmavêdin* (a *ṛgyaǵuḣsâmavêda* s. *in*) Vêdos Ṛć (vulgo Ṛk) Yaǵus et Sâma habens aut noscens. In. 2. 18.

1. ऋच् (?) *ṛć* 6. par. (*saṅvaranê* K. *nutyâm* V.) tegere; laudare; celebrare. (Dubium est, utrum primitiva hujus radicis forma sit *arć* an *rać* an *rić*.)

2. ऋच् *ṛć* f. (nom. *ṛk*) nomen unius quatuor Vêdorum. B. 9. 17.

ऋजु *ṛǵú* (sic etiam in fem.; a r. *arǵ ṛǵ* s. *u*) rectus. (Hib. *aroch*, v. *ar ṛ*.)

ऋण *ṛṇá* n. (secundum Wils. a r. *ar ṛ* s. *na*) debitum, aes alienum. Ḥit. 5. 12.

ऋत *ṛtá* (ut videtur, a r. *ar ṛ* s. *ta*) verus. N. 2. 21. Bʻ. 10. 14. Sâ. 5. 98.

ऋति *ṛtí* f. (r. *ar ṛ* s. *ti*) 1) itio. 2) via. 3) felicitas. (Hib. *raith* „prosperity, encrease, profit, benefit, good"; *raite* „ways, passages, roads"; fortasse lat. *rîte* a th. *rîti*, nostrum A*rt*, v. Graff. 1. 403.)

ऋतीया *ṛtîyâ* f. (r. *art ṛt* s. *îyâ*) vituperatio, reprehensio. Am.

ऋतु *ṛtú* m. (r. *ar ṛ* s. *tu*) 1) anni tempus. Bʻ. 10. 35*). (Cf. russ. *ljeto* aestas, annus.) 2) mensis. 3) menstrua. (Ita *amasa* tempus a r. *am* ire; c. *ṛtú* cf. hib. *raithe* „a quarter of a year"; huc etiam traxerim hib. *alt* — ex primitivâ formâ *artu* mutato *r* in *l* — 1) „time". 2) „a joint, an article"; lat. *ar-tus* et *ri-tus*, ita ut utrumque a movendo sit nominatum.)

ऋतुमती *ṛtumatî* f. (a praec. s. *mant mat* in fem.) mulier menstruans. Am.

ऋतुपर्ण *ṛtuparṇa* m. (ex *ṛtú* et *parṇa*) n. pr.

ऋते *ṛtê* praep. praeter. Su. 1. 22. 3. 30. Bʻ. 11. 32 c. acc. Râm. I. 54. 9 c. ablat.

ऋत्विज् *ṛtvíǵ* m. (nom. *ṛtvík* ex *ṛtú* et *iǵ* a r. *yaǵ* sacrificare) sacerdos domûs, familiae. Sâ. 3. 2.

ऋद्ध *ṛddʻa* v. *ardʻ ṛdʻ*.

ऋद्धि *ṛddʻi* f. (r. *ardʻ ṛdʻ* s. *ti*) copia, ubertas, divitiae, felicitas. In. 5. 26.

ऋभु *ṛbʻú* m. deus. Am.

ऋभुक्ष् *ṛbʻukś* v. *ṛbʻukśin*.

ऋभुक्षन् *ṛbʻukśán* v. *ṛbʻukśin*.

ऋभुक्षस् *ṛbʻukśas* v. sq.

ऋभुक्षिन् *ṛbʻukśin* m. (nom. *ṛbʻukśâs* a th. *ṛbʻukśas*, reliqui casus fortes, vocativo excepto, descendunt a th. *ṛbʻukśan*, debilissimi casus a *ṛbʻukś*) cognomen Indri. Am.

ऋषभ *ṛśabʻá* m. 1) taurus. 2) in fine compositorum princeps, optimus, clarissimus (quia taurum maximopere venerantur Indi). Ḥ. 1. 17. (V. *ar ṛ* et cf. gr. ἄρσην.)

ऋषि *ṛ́śi* m. sapiens, sanctus (hib. *arsan* „a sage, a man old in wisdom", *arsa*, *arsach* „old, ancient, aged").

ऋष्टि *ṛśṭí* f. (r. *arś ṛś* s. *ti*) gladius.

ए *é.*

एक *éka* (ut equidem puto, ex stirpe pronom. *ê* et interrog. *ka*, v. gr. comp. 308) unus, singulus, solus (gr. 230). N. 12. 17. Ḥ. 1. 8. 40. 4. 7. Dr. 3. 3 *a. b*; idem, unus idemque. N. 3. 7. (Lit. *ni-êkas* nullus, hib. *each* „any", *neach* „any one, one, some one, he", *neach-tar* „neither", *neachdarach* „neutral"; gr. ἑκά-τερος, ἕκαστος v. *êkatará*; lat. *aequus*, *c'-ocles* ex *êc-ocles*, ita *caecus* = *ca-icus* primitive *unoculus*; goth. *ha* abjecto *ê*, in compositis: *haihs* unoculus th. *haiha*, *ha-iha*, cujus pars posterior respondet sanscrito *akśa* abjecto *ś*, totum convenit, quod etiam Grimmius vidit, cum lat. *caecus*; *ha-nfs* th. *ha-nfa* unimanus, cujus partem posteriorem per metathesin explicaverim ex *pâni*; *ha-lts* th. *ha-lta* claudus, proprie, ut mihi videtur, unum

*) Wils. ad hanc vocem: „The Hindu year is divided into six seasons, each consisting of two months. Am."

pedem habens, cf. rad. *LITH* ire, unde *lithus* membrum, nostrum *Glied* [*Ge-lied*]; *ha-lbs* th. *ha-lba* dimidius, proprie unam partem habens, cf. *laiba* reliquum et v. gr. comp. 308 annot.)

एकक *êkaká* (e praec. s. *ka*) solus, solitarius. Am.

एकज *êkaǵá* (e *ếka* et *ǵa*, q. v., natus) qui solus natus est, solus progerminavit. Ḥ. 1. 39.

एकतम *êkatamá* (ab *ếka* s. *tama*, gr. comp. 292) unus plurium duobus.

एकतर *êkatará* (ab *ếka* s. *tara*, gr. comp. 229) unus dourum, alter. N. 26. 10. (Gr. ἑκάτερος, hib. *n'eachter* neuter.)

एकतस् *êkatas* adv. (ab *ếka* s. *tas*) singulatim, unice, solum. N. 12. 17. *a. b.* Sâ. 6. 26.

एकतान *êkatâna* (Bah. ex *ếka* et *tâna* quae sub sensus cadunt; materia, Object) i. q. *êkâgra*. Am.

एकत्र *êkatra* (ex *ếka* s. *tra*) in uno (pro locativo *êkasmin*). N. 20. 8.

एकत्व *êkatvá* n. (ex *ếka* s. *tva*) unitas. B^c. 9. 15.

एकदा *êkadấ* (ab *ếka* s. *dâ*) aliquando. Up. 27.

एकनिश्चय *êkaniśćaya* (ex *ếka* et *niśćaya* consilium, propositum) 1) Karm. unum et idem consilium. Su. 1. 7. 2) Bah. unum et idem consilium habens. Su. 1. 4.

एकपिङ्ग *êkapiṅga* m. (ex *ếka* et *piṅga* nigricans e gilvô) nomen Kuvêri, quippe qui unam maculam e gilvo nigricantem loco alterutrius oculi habeat. Am.

एकराज *êkarấǵa* m. (Karm. ex *ếka* et *rấǵa* q. v., rex, dominus) qui solus regit. In. 4. 6.

एकवस्त्रता *êkavastrátâ* f. (subst. abstr. ab *êkavastra* unicâ veste indutus, s. *tâ*) unicâ veste indutum esse. N. 10. 16.

एकशीलसमाचार *êkaśîlasamâćâra* (Bah. ex *ếka* et Dvand. e *śîla* indoles et *samâćâra* mores, vitae ratio) eandem indolem et vitae rationem habens. Su. 1. 6.

एकसर्ग *êkasarga* (Bah. ex *ếka* et *sarga* creatio) i. q. *êkâgra*. Am.

एकस्थ *êkast́á* (ex *ếka* et *st́a* qui est) eodem loco versans. Śak. 25. 5 infr.

एकाकिन् *êkâkín* adj. (ex *ếka* producto *a* s. *kin*) solus, solitarius. N. 12. 25. B^c. 6. 10.

एकाग्र *êkâgra* (Bah. unum cacumen habens, ex *ếka* et *ágra*) in unum intentus, in meditatione defixus. B^c. 6. 11.

एकाग्र्य *êkâgrya* (a praec. s. *ya*) id. Am.

एकान्त *êkânta* (Bah. ex *ếka* et *ánta* m. n. finis) 1) totus. 2) solitarius. N. 16. 33. Up. 42.

एकान्ततस् *êkântatas* (a praec. s. *tas*) omnino. Ḥit. 81. 22.

एकान्तभ्रष्टवासस् *êkântab́raśṭavâsas* adj. (ex *êkântab́raśṭa* — *êkânta* + *b́raśṭa* a rad. *b́raṅs*, omnino lapsus — et *vâsas* n. vestis) cujus vestes omnino lapsae sunt. Su. 1. 15.

एकान्तम् *êkântam* (*êkânta* cum signo accus.) omnino. B^c. 6. 16.

एकायन *êkâyaná* (Bah. ex *ếka* et *ayana* via) i. q. *êkâgra*. Am.

एकावली *êkâvalî* f. (ex *ếka* et *âvalî*) simplex linea (margaritarum, florum cet.). Am. VI. 3. 7. Ur. 11. 6 infr.

एकैक *êkâika* (*ếka* + *êka*) quivis singulus. Ḥit. 4. 11: *yâuvanan d́anasampattiḣ prab́utvam avivêkatâ* | *êkâikam apy anart́âya kimu yatra ćatuśṭayam*; A. 7. 6: *tân aham vivid́âir vâṇâiḣ . . . ab́yaǵnam êkâikan daśab́iḣ śarâiḣ*. — Interdum alterutra compositi pars ad diversam rem vel personam refertur et diversam casuum rationem exprimit; e. c. Dr. 8. 17: *tômarâir ab́ivarśantâu . . . êkâikêna vipâṭêna ǵaǵnê mâdravatîsutaḣ* unum unâ sagittâ occidit.

एकैकशस् *êkâikaśas* adv. (e praec. s. *śas*) singulatim. N. 1. 25.

एकोनविंशति *êkônaviṅśati* undeviginti, v. gr. 235.

1. एज् *êǵ* 1. par. (*kampê*) tremere (cf. *iṅg*, *îǵ*, *îṅg*).

2. एज् *êǵ* 1. âtm. (*dîptâu*) lucere, splendere. (Hib. *eag* luna, v. Pictet p. 25.)

एट् *êṭ* 1. âtm. (*vâdanê*) vexare, contristare, perturbare.

एड *êḍa* surdus. Am.

एडक *êḍaka* m. aries. Am.

एडूक *êḍûka* m. (etiam *êḍuka*) murus ex ruderibus constructus. Am.

एण *êṇa* m. antilopae species, colore nigro, cruribus brevibus et pulcherrimis oculis. Am.

एणभृत् *êṇabʿrt* m. (e praec. et *bʿrt* ferens, gerens) luna. Hêm. (cf. *mrgâṅka*, *śaśadara*, *śaśin*).

1. एत *éta* (fem. *étâ* et *étî*) varius, versicolor. Am.

2. एत *êtá* v. *êtát*.

1. एतत् *êtát*, एतद् *êtád* pron. (th. *êtá*, nom. m. *êśá*, *êśó*, *êśáḥ*, f. *êśá*, n. *êtát*, v. gr. 244 et gr. comp. 369) is, hic, iste, ille. N. 21. 30. 32. 22. 1. 3; v. *idám*. (Hib. *ise* „he, himself", *isa* et *isi* „she, herself" conveniunt cum *êśá*, *êśá*; et *eadh* „he, it" cum *êtá*.)

2. एतत् *êtát* adv. (acc. neut. praec.) nunc. N. 21. 27.

एतर्हि *êtárḥi* (ab *êtá* s. *rḥi* nisi potius a perdito adv. *êtar* s. *ḥi* pro *di* = gr. θι in ὅθι, πόθι (v. gramm. comp. 381) nunc, hoc tempore. Am.

एतादृश *êtâdrśa* (v. *îdrśa* et gr. 263) talis. Dr. 5. 4.

एतावत् *êtávant* (gr. 259) 1) hic, iste, ille, talis. Br. 1. 8. N. 4. 31. Dr. 6. 25. Dêv. 1. 74. Hit. 11. 5. 44. 8. 2) adv. tam. Hit. 27. 15: *êtâvad dûram utpatati*. V. annot. ad N. 4. 31.

एध् *êd* 1. âtm. 1) augere, praesertim in constructione cum accus. *sukʿam*. Man. 4. 170: *nê 'ḥâ 'sâu sukʿam êdatê*; 5. 45: *na kvaćit sukʿam êdatê*; Hit. 110. 8: *dvâv êtâu sukʿam êdêtê*. 2) augeri, crescere. Man. 7. 208: *ḥiranyabʿûmisamprâptyâ pârtʿivô na taťâi 'datê*. (Gr. οἶδος, οἰδάω; fortasse etiam huc pertinet lat. *aes-culus*, ita ut a crescendo, non ab edendo sit nominata, mutato *d* in *s*, sicut in *es-ca* ex *ed-ca*, v. A. Benary p. 239.)

एध *êda* m. (r. *ind* ejecto *n*, s. *a*) lignum. Am., v. *indana* et *idma*, *êdas*.

एधस् *êdas* n. (r. *ind* ejecto *n*, s. *as*) lignum. Bʿ. 4. 37; v. praec.

एन *êna* pron. (solum in nonnullis casibus obliquis invenitur; f. *ênâ*, n. acc. *ênat*, v. gr. 246 et gramm. comp. 369) is, hic, iste, ille. N. 15. 12. 20. 16. 22. 2. 4. Ur. 71. 17. (Goth. *ain-s*, th. *aina* unus, fortasse etiam *jains* th. *jaina* ille, si *j* est antepositum, sicut saepe in linguis slaviris, v. gr. comp. 255. *n*; lat. vet. *oinos*, unde serius *ûnus*; gr. ἝΝ abjectâ vocali finali, v. gr. comp. 308; huc etiam trahimus conj. lat. *enim* = acc. scr. *ênam* vel *ênâm*, v. gr. comp. 370.)

एनस् *ênas* n. peccatum. Mêd.

एरण्ड *êraṇḍa* n. nomen arboris cujusdam, „Palma Christi or ricinus communis". Am.

एव *êvá* (e stirpe pronom. *ê* + *va* sicut *áva*, *iva* ex *a*, *i*; videtur esse instrumentalis analogiam sequens linguae Ṣendicae — gr. comp. 158 — ita ut correptum sit ex *êvâ*, a stirpe demonstrativa *êva*, quae in lingua Ṣend. plenam conservavit declinationem, sub formâ [Zend] *aiva*, quod unus significat — v. gr. comp. 308 — sicut praepos. *ava* in Ṣend. est demonstrativum cum integrâ declinatione. In Sanscrito autem th. *êvá*, praeter correptam instrumentalis formam, solum accusativum retinuit *êvám*, quod sic, hoc modo significat.) 1) sic. N. 11. 10. 12. 114. 17. 43. 2) solum, tantummodo. Hit. 11. 4. 30. 15. 35. 15. N. 19. 19. *a*. *b*. 22. 16. Br. 2. 30. H. 4. 7. 15 (cf. ṣend. [Zend] *aiva* unus, gr. οἶος ex οἶϝος, nisi ortum est ex οἶνος = *êna-s*, q. v., *oinos*). 3) jam. Sâ. 4. 32: *mrtam êva ḥi tam mênê*. 4) adhuc, noch. N. 23. 21. 5) quidem, zwar. Bʿ. 7. 18: *udârâḥ sarva êvâi 'tê ǵńânî tv âtmâi 'va mê matam*. 6) post pronomina interdum significat ipse vel valet particulam dem in compositione cum is, e. c. N. 2. 13: *êtasminn êva kâlê tu* hoc ipso tempore vero, vel eodem...; N. 19. 19: *yân (aśvân) manyasê samartʿâṅs tvaṅ kśipran tân êva yôǵaya*; 4. 28: *mâm*

êva . . . vṛṇôti; 5. 19. 20. 21: *tam êva pradiśantu mê.* 7) nempe. N. 4. 26. 18. 20. 23. 14. 17. 8) saepissime etiam, non raro antecedente *ća*; de *ćâi 'va* vero, autem, v. *ća.* (De goth. *aivs*, th. *aiva*, lat. *aevum*, gr. *αἰών*, quae in editione priore ad scr. *êva* rettuli, v. 1. *i* et cf. gramm. comp. 69 ann. **; fortasse etiam goth. *ibus* aequalis, germ. vet. *ebanêr*, nostrum *ebener* huc pertinet, mutato sanscr. *v* in *b*, v. *ávara.*)

एवंरूप *êvánrûpa* (Bah. ex *êvám* et *rûpá* n. forma, pulchritudo) talem formam, talem pulchritudinem habens. N. 6. 11.

एवंविध *êvanvid'a* (Bah. ex *êvám* et *vid'a* m. aut *vid'â* f. species) talem speciem habens. B^c. 11. 53.

एवङ्गुण *êvañguṇa* (Bah. ex *êvám* sic et *guṇá* virtus) tales virtutes habens. N. 6. 12.

एवम् *êvám* (v. *êvá*) sic, ita. B^c. 3. 2. Su. 3. 28. N. 6. 13. 11. 34.

एष् *êś* 1. âtm. (*gatâu*) ire (proprie idem est atque *iś*, cum guṇa, secundum generalem 1. cl. legem).

एष *êśá*, *êśâ'* v. *êtát.*

एषा *êśâ* f. (r. *iś* s. *â*) desiderium.

एषिन् *êśin* (a r. *iś* s. *in*) desiderans, in fine compp. Su. 2. 19.

ऐ *âi.*

ऐकमत्य *âikamatya* n. (ab *êkamati* una opinio, s. *ya*) unanimitas, consensus. Hit. 19. 22.

ऐकान्तिक *âikântika* adj. (ab *êkânta* s. *ika*) totus, plenus. B^c. 14. 27.

ऐक्य *â'ikya* n. (ab *ê'ka* s. *ya*) unitas. Dêv. 2. 10.

ऐणेय *â'iṇêya* m. (ab *êṇa* s. *êya*) fortasse idem atque *êṇa* q. v. Dr. 4. 15.

ऐन्द्र *âindrá* adj. (ab *índra* s. *a*) quod Indri dei est, aut ad eum spectat. A. 4. 32.

ऐन्द्री *âindrî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) uxor Indri. 2) nomen Durgae. Dêv. 8. 34.

ऐरावत *âirâvatá* m. (ex *írâvant* s. *a*; *írâvant* significat aquam habens, mare, nubes, ab *írâ* aqua, s. *vant vat*) nomen elephanti Indri et plagae septentrionalis. In. 1. 40.

ऐल *âilá* m. (ab *ílá* Budd'i uxor, s. *a*) cognomen regis Purûravasis. Ur. 83.

ऐशान *âiśâna* (ab *î'śâna* Śivus, plagae inter septentriones et orientem sitae custos) inter septentriones et orientem situs (nordöstlich).

ऐशानी *âiśânî* f. (fem. praec.) plaga inter septentriones et orientem sita.

ऐश्वर *âiśvara* (ab *îśvará* dominus, s. *a*) augustus. B^c. 9. 5. 11. 3. 8. 9.

ऐश्वर्य *â'iśvarya* n. (ab *îśvará* dominus, s. *ya*, v. gr. 582) imperium, potestas, dominatio, dominium. N. 9. 18. B^c. 2. 43. N. 17. 16.

ऐषमस् *âiśámas* adv. (ut videtur, ex *êśá* hic, cum vṛdd'i et *amasa* tempus, abjecto *a* et finali et initiali τοῦ *amasa*, nisi prius hujus compositi elementum abjecit vocalem suam finalem) hoc anno. Am. (Quod ad formationem hujus compositi attinet, conferatur gr. σῆτες, σήμερον, v. *tat* et gramm. comp. 345.)

ओ *ô.*

ओ *ô* interj.

ओक *ôká* m. (ut videtur, a r. *uć* convenire, s. *a*, v. gr. 575. 1) domus. Am., v. *ô'kas.* (Lit. *ūki-s* th. *ūkja* habitatio in heredio rustico; *ûkininkas* hospes [Wirth]; de gr. οἶκος v. *vê'śa.*)

ओकस् *ô'kas* m. (v. praec.) id. Am.

ओख् *ôkʿ* 1. par. (*śôśaṇâlamartʿayôh*) siccari; ornare.

ओघ *ôgʿa* m. (ut mihi videtur, a r. *ûh* colligere, s. *a*, mutato *h* in *gʿ*, nisi *gʿ* est primitiva hujus radicis consonans; ita *mêgʿa* a *mih* vel primit. *migʿ*) 1) multitudo, copia, turba. Am.; In. 4. 17: *guṇâugʿa*; 1. 26: *vâryôgʿa*, quod etiam ad sq. sgn. referri potest. 2) flumen, cursus, aquarum fluctus. Man. 9. 54. (Cf. gr. ὄχ-λος, ejectâ diphthongi *ô* parte posteriore et posito *o* pro *a*; v. r. *ûh.*)

ओङ्कार *ôṅkâra* m. (ex *ôm* q. v. et *kâra* faciens) syllaba mystica sanctissima ôm. Bʿ. 9. 17.

ओण् *ôṇ* 1. par. (*apanayê* K. *apasâraṇê* V.) abducere; auferre; furari.

ओज् *ôǵ* 10. par. (*balatêǵasôh*) validum esse; splendere, v. sq.

ओजस् *ô'ǵas* n. (a praec. s. *as*) 1) vis, robur, potestas. Bʿ. 15. 13. 2) splendor. Dr. 7. 2. M. 2. N. 5. 35; v. *ôǵasvitâ.* (Cf. gr. αὐγή, gr. comp. 4 p. 11; hib. *og* „young, yuvenile, fresh"; *oig* „a champion", *oighe* „fulness, entireness; virginity".)

ओजस्विन् *ôǵasvín* (a praec. s. *vin*) 1) validus, robustus, potens. 2) splendidus.

ओजस्विता *ôǵasvítâ* f. (a praec. s. *tâ*) i. q. *ô'ǵas.* Ur. 44. 4 infr.

ओतु *ô'tu* m. felis. Am.

ओदन *ôdaná* n. (r. *und* ejecto *n*, s. *ana*) oryza cocta. Am.

ओम् *ôm* syllaba mystica sanctissima, quae tribus suis litteris, *a*, *u* (quae secundum gr. 36 in *ô* coalescunt) et *m* tres Deos altissimos exprimit, nempe Brahmam per *a*, Viśṇum per *u* et Śivum per *m.*

ओलण्ड् *ôlaṇḍ* 1. et 10. par. (*utkśêpê*; scribitur *ôlaḍ*) extollere, in altum tollere (v. *laṇḍ* unde *ôlaṇḍ* praef. *ô*, quod fortasse correptum ex *ava*).

ओष *ôśa* m. (r. *uś* s. *a*) actio urendi, ardor. Am. (Fortasse huc vel ad r. *uś* cum guṇae incremento pertinet goth. *asgô* [quasi ओष्का *ôśkâ*] cinis, anglosax. *asca*, germ. vet. *asga*, nostrum *Asche*, ita ut *u* diphthongi scr. *ô* = *au* abjectum et *a* solum servatum sit; respicias gr. τέφρα, quod item cum verbo sensu *urere* cohaeret; v. *tap.*)

ओषधि *ô'śadʿi* et *ôśadʿî* f. (ex *ôśa* et *dʿi* vel *dʿî* a r. *dʿâ*) herba annua, quae post maturitatem evanescit. Bʿ. 15. 13.

ओष्ठ *ôśṭʿa* m. labium, praesertim superius; du. *ôśṭʿâu* labia (slav. *usta* neut. pl., *ustna* f. labium, lat. *ostium*, boruss. *austi-n* [accus.] os animalium [„Maul"]).

औ *âu.*

औ *âu* interj.

औक्षक *âukśaka* n. (ab *úkśan* s. *ka* vel *aka*) grex bovum. Am.

औत्सुक्य *âutsukya* n. (ab *utsuka* s. *ya*) desiderium. Śak. 26. 4. 58. 7.

औदनिक *âudanika* m. (ab *ôdaná* s. *ika*) coquus. Am.

औदरिक *âudariká* m. (ab *udára* s. *ika*) ventri deditus, edax, vorax. Ur. 39. 1.

औदार्य *âudârya* n. (ab *udârá* q. v. s. *ya*) ingenuitas, liberalitas. In. 5. 33.

औपम्य *áupamya* n. (ab *upamá* similitudo, s. *ya*) i. q. primit., praesertim in comp. cum *âtmán* (*âtmâupamya*). Bᶜ. 6. 32. Hit. 11. 12. 120. 19.

औरभ्रक *áurabᶜraka* n. (ab *urabᶜra* s. *ka* vel *aka*) grex ovium. Am.

औरस *âurasa* (ab *úras* s. *a*) proprius, naturalis, ad proprium corpus spectans, ex eo procedens aut natus. Su. 4. 13. Sâ. 5. 37. 44. Ur. 85. 5 infr. Hit. 38. 19.

और्द्ध्वदेहिका *áurddᶜvadêḥikâ* f. (ab *úrddᶜvadêḥa* defunctus — ex *úrddᶜvám* sursum et *dêḥa* corpus — s. *ikâ*) funus, exsequiae, funebria. Sâ. 5. 19.

और्व *áurva* m. (ab *urva* nomen sancti cujusdam, s. *a*) ignis marinus, Colebr. „submarine fire, a being, consisting of flame, but with a mare's head, sprung from the thigh of Urva and was received by the ocean". Am. Śak. 44. 2.

और्वशेय *âurvaśêya* (ab *urváśî* s. *êya*) Urvaśiâ natus. Ur. 92. 6.

औशीनर *áuśînara* (ab *uśînára* nomen regis, Śivis patris, s. *a*) Uśînaro natus. Sâ. 2. 17.

औषध *âuśadᶜá* n. (ab *ôśadᶜi* aut *ôśadᶜî* q. v., s. *a*) medicamentum, remedium. N. 9. 29. Bᶜ. 9. 16.

क *k.*

1. क *ka* v. *kim.*

2. क *ka* 1) m. aër, ventus, v. *kapâṭa* et cf. *kᶜa.* 2) n. caput, v. *kandᶜará.*

कंश् *kaṅś* v. *kaṅs.*

कंश *kaṅśá* v. *kaṅsá.*

कंस् *kaṅs* 2. âtm. (*gatiśâtanayôḥ*; scribitur *kas*, gr. 110[a)], etiam *kaś*) destruere; ire; v. *kas.*

कंस *kaṅsá* m. 1) vas potorium. Am.; scribitur etiam *kaṅśa.* 2) n. pr.

कक् *kak* 1. âtm. (*lâulyê* K. *iććâgarbᶜaćâpalê* V.) vacillare; desiderare. *)

ककुद् *kakúd* f. vertex montis, v. sq.

ककुद्मन्त् *kakúdmant* m. (nom. *kakudmân*, a praec. s. *mant mat*) mons.

ककुभ *kakúbᶜa* f. regio, plaga (coeli, ut septentrio etc.) Am.

कक्क् *kakk* 1. par. (*ḥasanê*) ridere, v. *kakkᶜ*, *kakᶜ* et *kᶜakkᶜ.*

*) Adde superbum esse, si pro *garbᶜa*, quod hîc minime quadrat, legendum est *garva.* Wils. hanc radicem explicat per 1) to be proud 2) to be unsteady 3) to be thirsty.

कक्ख् *kakkᶜ* 1. par. (*ḥasanê*) id., v. *kakᶜ.*

कक्खट *kakkᶜaṭa* durus, firmus, solidus. Am.

कक्ष *kákśa* m. 1) gramen aridum, sylva aridis arboribus. Dr. 5. 15. 2) porta. N. 4. 25.

कक्षा *kakśâ* f. septum, pars domûs. N. 21. 17.

कख् *kakᶜ* 1. par. (*ḥasanê*) ridere. (Gr. καχάζω, καγχάζω, lat. *cachinno.*)

कग् *kag* 1. par. (*saṅvaraṇê* K. *kriyâsu* V.) tegere; agere.

कङ्क् *kaṅk* 1. âtm. (*gatâu* K. *vraǵanê* V., scribunt *kak*, gr. 110[a)]) ire, v. *kak.* (Hib. *cichet* „walking", *ciocair* „a way, a road"; lit. *kankù* secundum Ruhig „ich finde Grund im Wasser, dass ich nicht schwimmen darf", *iś-kankù* pervenio.)

कङ्क *kaṅká* m. (r. *kaṅk* s. *a*) ardea. H. 4. 9.

कङ्कट *káṅkaṭa* m. lorica.

कङ्कटक *kaṅkaṭaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Am.

कङ्कण *kaṅkaṇa* n. 1) brachiale, armilla. Am. Hit. 11. 5. 2) ut videtur, tintinabulum. Dr. 8. 22. v. sq. (Lit. *kankala-s* tintinabulum.)

कङ्कणी *kaṅkaṇî* i. q. *kiṅkiṇî.*

कङ्कत *káṅkata* m. n. (ut videtur, a r. *kaṅk* s. *ta*, servato charactere 1^mae cl.) pecten.

कङ्कतिका *kaṅkatikâ* f. (a praec. s. *ika* in fem.) id. Am.

कङ्कती *kaṅkatî* f. (a *káṅkata* signo fem.) id.

कङ्काल *kaṅkâla* m. sceletus. Su. 2. 24.

1. कच् *kać* 1. âtm. (*banďanê* K. *banďatviśôkê* V.) ligare; lucere, splendere; v. *kańć*. (Hib. *cacht* „a streight, a narrow place; bonds, fetters".)

2. कच् *kać* 1. par. (*ravê* K.) sonare.

कच *kaća* m. (r. *kać* s. *a*) capillus. Am.

कच्चर *kaććara* (ut videtur, e *kat* q. v. et *ćara* a r. *ćar* s. *a*) sordidus, lutulentus. Am.

कच्चित् *káććit* adv. (ex inusitato neutro interrog. *kat* s. *ćit*, v. euph. r. gr. 61) an, num (v. gr. 260).

कच्छ *kaćća* m. ripa. Hit. 47. 17.

कच्छप *kaććapa* m. (e praec. et *pa*) testudo. A. 6. 3.

कच्छुर *kaććurá* (a sq. correpto *û* s. *ra*) scabiosus, porriginosus. Am.

कच्छू *kaććû'* f. scabies. Am.

कज् *kag'* 1. par. (*hikkanê* V.) singultire.

कज्जल *kag'g'ala* n. (e *kat* q. v. et *g'ala* aqua) fuligo e lampadibus. Up. 45.

कञ्च् *kańć* 1. par. (*dîptâu* K. *banďatviśôkê* V.) scribunt *kać*, gr. 110^a) splendere; ligare.

कञ्चुक *kańćuka* m. 1) pellis anguina. Am. 2) lorica. Am.

कञ्चुकिन् *kańćukin* m. (a praec. s. *in*) cubicularius reginae. Ur. 36. 13.

1. कट् *kaṭ* 1. par. (*gatâu*) ire.
c. *pra* apparere, oriri; *prakaṭita* qui apparuit, manifestus, ortus. Dêv. 4. 20. Ur. 57. 7 infr.

2. कट् *kaṭ* 1. par. (*vṛtâu* K. *vṛśi* V.) tegere; pluere.

3. कट् *kaṭ* 1. par. (*kṛććrag'îvanê*) in miseriâ vivere.

कट *káṭa* m. (r. *kaṭ* s. *a*) 1) coxa, lumbus, clunis. Am. 2) elephanti tempus capitis. Am.

कटक *káṭaka* m. n. (r. *kaṭ* s. *aka*) castra; vicus; urbs. Hit. 34. 17. 39. 5. 44. 3. 97. 15. 133. 7.

कटाक्ष *kaṭâkśa* m. (e *kaṭa* iens, se movens — a r. *kaṭ* s. *a* — et *akśa* oculus) adspectus obliquus. In. 2. 32.

कटि *kaṭi* et *kaṭî'* f. (r. *kaṭ* s. *i*) i. q. *káṭa*.

कटु *kaṭú* (fem. *kaṭu* et *kaṭvî*) acer, acutus (de sapore). B^c. 17. 9.

कठ् *kaṭ^c* 1. par. (*taṅkanê*) in miseriâ vivere, v. *kaṭ*.

कठिन *kaṭ^cíná* (r. *kaṭ^c* s. *ina*) 1) durus, firmus, solidus. Śak. 11. 1. 59. 14. Ur. 24. 4; v. *káṭ^côra*. 2) n. vas fictile. Sâ. 5. 1 ubi corbem significare videtur. (Lat. *catinum*, gr. κόφινος.)

कठिनी *kaṭ^cinî* f. (a praec. signo fem.) creta. Hit. 4. 20.

कठोर *káṭ^côra* (rad. *kaṭ^c* suff. *ôra*) durus. Am., v. *kaṭ^cíná*.

1. कड् *kaḍ* 1. par. (*madê*) ebrium esse, mente captum esse.

2. कड् *kaḍ* 6. par. (*madê adanê* K. *âdanê darpê* V.) ebrium, mente captum esse; superbum esse; edere.

कडङ्गर *kaḍaṅgara* m. palea, acus (eris). Am.

कडार *káḍâra* nigricans e gilvo, „tawny". Am.

कड्ड् *kaḍḍ* 1. par. (*kârkaśyê*) durum, rudem, severum esse.

1. कण् *kaṇ* 1. par. (*gatâu*) ire.

2. कण् *kaṇ* 1. par. (*śabdê* K. *ârtasvarê* V.) sonare; gemere.

3. कण् *kaṇ* 10. par. (*nimîlanê*) nictari.

कण *káṇa* (rad. *kaṇ* suff. *a*) 1) tenuis, exilis, parvus. Ur. 19. 7. Śak. 45. 7. 2) m. granum. Hit. 9. 14. 113. 7; v. *káṇîyâṅs*, *káṇiśṭ^ca*. (Gr. κενός.)

कणिश *kaṇiśa* m. spica. Am.

कणिष्ठ *káṇiśṭ^ca* superl. τοῦ *káṇa*.

कणीयांस् *káṇîyâṅs* compar. τοῦ *káṇa*.

कण्ट् *kaṇṭ* 1. par. (*gatâu*, scribitur *kaṭ*, gr. 110^a) ire; v. *kaṭ* et sq.

कण्टक *káṇṭaka* m. n. (r. *kaṇṭ* s. *aka*) 1) spina, ut videtur a crescendo dicta, nisi r. *kaṇṭ* significavit pungere, sicut κεντέω quod probabiliter cum *kaṇṭ* cohaeret. Sâ. 6. 5. 2) hostis. N. 26. 20. (Cf. gr. κεντέω, κεσ-τὸς, κέσ-τρον.)

कण्टकित *kaṇṭakitá* (a praec. suff. *ita*) spinosus. Dr. 1. 14.

कण्ठ् *kaṇṭ́* 1. et 10. par. (scribitur *kaṭ́*, gr. 110[a]) dolere, lugere, moerere. (Fortasse huc pertinent gr. ΠΑΘ, ΠΕΝΘ, πέπονθα, πένθος; mutatâ gutturali in labialem.)

c. *ut* id. v. *utkaṇṭ́â*, *utkaṇṭ́ita.* caus. Gʿaṭ. 5: *utkaṇṭ́ayanti paťikân ǵaladâṅ svanantaṅ.*

कण्ठ *kaṇṭ́á* m. n. gula. (Originem vocis *gula* v. s. v. गल *gala.*

कण्ड् *kaṇḍ* 10. par. (*b́êdê* K. *b́êdê rakšaṇê* V.; scribunt *kaḍ*, v. gr. 110[a]) findere; servare. (Lit. *kándu* mordeo; ita nostrum *beiſsen*, goth. rad. *bit*, cohaeret cum scr. rad. *b́id*, quae item findere significat; cambro-brit. *cat* fragmentum, v. Pict. p. 9.)

कण्डु *kaṇḍu* f. (r. *kaṇḍ* s. *u*) scabies, v. sq.

कण्डू *kaṇḍû* f. (r. *kaṇḍ* s. *û*) id.

कण्डूय् *kaṇḍûy* (denom. a *kaṇḍu* vel *kaṇḍû* s. *y*, v. gr. 520) scabere, radere, fricare. Ḥ. 2. 6.

कण्डूयन *kaṇḍûyana* n. (a praec. s. *ana*) actio scabendi, radendi. Ur. 88. 13.

कण्डूयनक *kaṇḍûyanaka* m. (a praec. s. *ka*) fricator.

कत् *kat*, ante sonoras *kad*; neutrum obsoletum interrogativi, quod in initio compositorum deminutionem vel contemptionem exprimit, aeque ac *kâ*, *kim*, *ku* v. gr. comp. 386.

कतम *katamá* (a stirpe interr. *ka* s. *tama*, v. gr. 253) quis e pluribus quam duo. Śak. 18. 5 infr.

कतर *katará* (a stirpe interr. *ka* s. *tara*, v. gr. 253) uter. Bʿ. 2. 6. (Lit. *kátra-s*, gr. πότερος e κότερος, cf. ion. κότερον, κότερα; lat. *uter*, abjectâ gutturali, v. gr. comp. 389; goth. *hvathar* th. *hvathara*, germ. vet. *huedar*, angl. *whether*; slav. *kotorü* qui, v. gramm. comp. 297.)

कति *káti* (a stirpe interrog. *ka* s. *ti*) quot. Ḥit. 117. 20. (Lat. *quot*; ita *tot* convenit cum *táti*, v. gramm. comp. 414.)

कतिचित् *katićit* (e *káti* + *ćit*) aliquot. Ur. 84. 2.

कतिपय *katipayá* (a *káti* s. *paya*, nom. *payas*, *payâ*, *payam* id. Śak. 2 infr.: *katipayarâtraṅ sâraťidvitîyêna b́avatâ sanâťîkriyatâm âśrama iti.* (*paya* ortum esse videtur e *kaya* — ab interrogativo *ka* s. *ya* — mutatâ gutturali in labialem, sicut in gr. ποῖος, quod formâ accurate cum *paya* convenit.)

कत्थ् *katť* 1. âtm. laudare, extollere, gloriari, se jactare. Ḥ. 4. 13. *b.* N. 20. 12. — part. *katťita* n. gloriatio, jactantia. Ḥ. 4. 13; v. *kať*.

c. *vi* i. q. simplex.

कत्र् *katr* 1. par. (*śâiťilyê*) solvere, relaxare. (Videtur ortum esse e *kart* — v. *kart kṛt* — transpositis litteris, vel e *kartr* q. v. ejecto *r.*)

1. कथ् *kať* 1. âtm. (*ślâǵâyâm* K.) i. q. *katť*.

2. कथ् *kať* 10. par. dicere, loqui, memorare, narrare. In. 4. 16. 5. 22. Br. 1. 11. N. 1. 21. 3. 2. 11. 6. 16. 34. 24. 47. 49. Bʿ. 10. 9. 18. — part. praes. âtm. (gr. 533) *kaťayâná*: N. 22. 17. (Goth. *QUATH* dicere [*qvitha*, *quath*, *qvêthum*], angl. *quoth*, servatâ initiali tenui contra generalem regulam; gr. κωτίλος, κωτίλλω, lat. *vates* e *qvates* sicut *vermis* e *qvermis* = scr. *kṛmi*, et *vivo* e *qvivo* = scr. *ǵîv*, cf. gr. comp. 86, 1; v. *katť*.)

कथञ्चन *kaťańćaná* (e *kaťám* + *caná*) ullo modo. Bʿ. 1. 17.

कथञ्चित् *kaťańćit* (e *kaťám* + *ćit*) 1) ullo modo. A. 10. 17. 2) aliquantulum, paululum, vix. Up. 36. Ur. 6. 8. 49. 2. Ḥ. 1. 43.

कथम् *katám* adv. (a stirpe interrog. *ka*, gr. 260, s. *tam*, gr. 584) quomodo? N. 11. 24. (Huc trahimus gr. κατά, cum praepositiones primitivae omnes a pronominibus descendant.*))

कथमपि *katamapi* (*katám* + *api*) i. q. *katañcit.* Up. 29; *katañkatamapi* vix: Ur. 28. 18.

कथा *katá* f. (rad. *kat* suff. *â*) mentio, commemoratio: N. 21. 25; colloquium, dialogus: N. 22. 4; narratio, historia. Sâ. 6. 7. Hit. 4. 2.

कद् *kad* 1. âtm. (*vâiklavyê* K.) commoveri, perturbari, terreri, v. *kadana.* (Gr. κῆδος, κήδω; huc etiam traxerim goth. *hatan* odisse, quod formâ egregie quadrat, et sensu in animi commotione cum rad. nostra convenit; fortasse etiam lat. *odi* huc pertinet, ita ut initialem gutturalem perdiderit, sicut *amo* = sanscr. *kam.*)

कदध्वन् *kadadvan* m. (e *kat* q. v. et *ádvan*) mala via. Am.

कदन *kadana* n. (r. *kad* s. *ana*) terror, perturbatio, confusio. Su. 3. 1.

कदम्ब *kadambá* m. nomen plantae (Nauclea Cadamba). N. 12. 4. Dr. 2. 1.

कदम्बक *kadambaka* m. n. (a praec. s. *ka*) id.

कदर्थ *kadarta* m. (e *kat* et *árta*) malum, miseria, infortunium, v. sq.

कदर्थित *kadartita* (a praec. s. *ita*, vel a verbo denomin. *kadartay* vexare s. *ta*) miser, infortunatus, vexatus. Bartṛh. ed. Bohl. 2. 75. Hit. 55. 9.

कदर्य *kadarya* (e *kat* q. v. et *aryá* dominus, possessor) avarus, miser. Am.

कदली *kadalî* f. nomen plantae. Dr. 5. 9.

कदा *kadá* (a stirpe interr. *ka* s. *dâ*) quando? (Lit. *kadà*, slav. *kogda*; v. gr. comp. 423.)

*) V. libros meos „Ueber einige Demonstrativstämme und ihren Zusammenhang mit verschiedenen Praepositionen und Conjunctionen" p. 9 sq. et „Einfluſs der Pronomina auf die Wortbildung" p. 5 sq.

कदाचन *kadácaná* (e praec. + *caná*; v. gr. comp. 399) unquam (praesertim in constructione cum negativo *na*, ad exprimendum nunquam). N. 18. 9. 21. 13.

कदाचित् *kadácit* (e *kadâ* + *cit*) aliquando, olim (de tempore praeterito et futuro). Br. 1. 2. N. 10. 11. 13. 59.

कद्रु *kádru* (fem. item *kádru*) nigricans e gilvo, „tawny". Am.

कन् *kan* 1. par. (*dîptâu* K. *prîtigatidyutišu* V.) splendere; amare; ire; v. *kánaka.* (Lat. *canus*, *caneo* — de *candeo*, *candela* v. *cand* — gr. καινός [cf. *kanyâ*, send. *kainê*]; fortasse etiam γάνος, γανάω, γανόω, mutatâ tenui in mediam; hib. *cann* plena luna — vel ad *cand* —; ad *kan* etiam traho goth. *skeina* luceo, rad. *SKIN*, attenuato *a* in *i* et praefixo *s*, sicut e. c. in *stauta* verbero, nostro *stoſse* = scr. *tud*, lat. *tundo*; de bret. *sked* v. *cand.*)

कन *kana* v. *káništa*, *kánîyâns.*

कनक *kánaka* n. (r. *kan* s. *aka*) aurum. N. 5. 3.

कनकभूषण *kanakabûšana* (Bah. e praec. et *bûšana* ornamentum) aureum ornamentum habens. In. 1. 8.

कनन *kanana* unoculus. Hêm.

कनिष्ठ *káništa* adj. (superl. ab inusitato positivo *kana* s. *išta*) natu minimus. H. 2. 32.

कनिष्ठा *kaništá* f. (fem. praec.) digitus minimus.

कनी *kanî* f. (ab obsoleto *kana* signo fem. *î*) puella. Hêm.

कनीयांस् *kánîyâns* (a *kana* s. *îyâns îyas*, v. praec.) junior.

कन्था *kantá* f. pannus, „a rag". B. 2. 79. 3. 16.

1. कन्द् *kand* 1. par. (*âhvânarôdanayôš* K.; scribitur *kad*, gramm. 110[a]) vocare, clamare, flere. Cf. *krand.*

2. कन्द् *kand* 1. âtm. (*vâiklavyê* K.; scribitur *kad*, gr. 110[a]) i. q. *kad.*

कन्द *kanda* m. n. (r. *kand* s. *a*) radix bulbosa et esculenta. Mr. 152. 13.

कन्दर *kandará* m. (ut videtur, ex *ka* in acc. et *dara* findens, a rad. *dar* [*dṛ*] suff. *a*) caverna, specus. Dr. 5. 7.

कन्दरा *kandarâ*, *kandarî* (fem. praec.) id. Am.

कन्दर्प *kandarpa* m. (ut videtur, ex *kam*, ab interr. *ka*, et *darpá* superbia) nomen Anañgi, Dei amoris. N. 1. 15.

कन्दल *kandala* m. n. 1) germen, surculus. 2) gemma, calix. Rag̕. 13. 29.

कन्दला *kandalâ* f. 1) id. 2) sonus lenis.

कन्दलिन् *kandalin* (a *kandala* s. *in*) surculis abundans.

कन्दली *kandalî* f. arboris species. Wils. „the banana". Ur. 60. 10.

कन्दुक *kandúka* m. pila lusoria. Ḥit. 36. 18.

कन्धर *kand̕ara* m. (e *ka* caput et *d̕ara* ferens) cervix. Rag̕. 3. 34.

कन्धरा *kand̕arâ* f. (fem. praec.) id. Am.

कन्यका *kanyakâ* f. (a *kanyâ* correpto *â* s. *ka* in fem.) i. q. *kanyâ*.

कन्या *kanyâ* f. (ut videtur, a r. *kan* s. *ya* in fem.) 1) puella. N. 1. 25. 2) filia. Br. 1. 31. (Ṣend. وسدوں *kainê*, v. gr. comp. § 92, *k* p. 150; hib. *cain* „chaste, undefiled"; fortasse etiam huc pertinet *caile* „a country woman, a quean, a strumpet, a harlot"; mutato *n* in *l* sicut e. c. in *eile* alius = *anyá* q. v.; *caileamhuil* „girlish, effeminate".)

कपट *kapaṭa* m. n. fraus. Ḥit. 21. 13.

कपर्द *kaparda* m. 1) coma implicata, involuta dei Śivi. Am. 2) parva concha pro moneta adhibita, „a Cowriye". Ḥêm.

कपर्दक *kapardaka* m. (a praec. s. *ka*) i. q. praec. sgn. 2. Ḥit. 115. 2.

कपर्दिन् *kapardín* m. (a *kaparda* s. *in*) nomen Śivi.

कपाट *kapâṭa* m. n. (ex *ka* aër, ventus et *pâṭa*, a r. *paṭ* ire, s. *a*) porta. R. Schl. I. 5. 9. Rag̕. 3. 34.

कपाटी *kapâṭî* f. (fem. praec.) id.

कपाल *kapấla* m. n. cranium. (Gr. κεφαλή, lat. *caput*, goth. *haubith*, th. *haupida*, nostrum *Haupt*.)

कपि *kapí* m. (r. *kamp* s. *i*) simia. (Gr. κῆπος, κεῖπος, anglo-sax. *apa* th. *apan*, abjectâ initiali gutturali sicut in lat. *amo* = *kam*; angl. *ape*, germ. vet. *affo*, v. Graff. 1. 159.)

कपिल *kapilá* (a *kapí* suff. *la*) 1) nigricans e gilvo, „tawny". Am. 2) nomen sapientis cujusdam.

कपिश *kapiśá* (a *kapí* s. *śa*) id. Am. Rag̕. 12. 28.

कपोत *kapṓta* m. columba.

कपोल *kapóla* m. gena, mala. Am. Śak. 52. 2.

कबन्ध *kába̕nd̕a* m. n. corporis truncus. Rag̕. 7. 48.

कम् *kam* 1. âtm. et 10. par. âtm. *kámê*, *kâmáyâmi*, *kâmáyê*. 1) amare. Nalôd. 1. 19: *c̕akamê sâ râg̕anyaśrêšṭ̕an tam*; Ḥ. 2. 18: *kâmayâmâsa rûpêṇâ 'pratimam b̕uvi*; Ḥ. 4. 5: *kâmayaty adya mâm b̕îruh̆*; Râm. I. 29. 16: *ah̆añ vah̆ kâmayê sarvâh̆*. part. pass. *kântá* amatus, dilectus. Ḥ. 4. 35. N. 11. 7. 2) desiderare, velle. N. 6. 11: *nalañ yô vâi kâmayêc̕ c̕apitum*; c. dat. rei. Maḥ. 1. 3347: *santânasyâ 'vinâśâya kâmayê*. (Huc traxerim lat. *comis* et *amo* abjectâ gutturali, nec non cum Ag. Benary *cá-rus* pro *cam-rus*, abjectâ radicis consonâ finali, sicut saepissime, e. c. in *lumen* pro *lucmen*, *luna* pro *lucna*, *vê-nor*, ut mihi videtur pro *vednor* a scr. *vad̕* vel *vyad̕* occidere, cf. island. *vaidhi* venatio, scr. *vyâd̕a* venator; lingua Valachica offert vocem *chamor* amor; hib. *caemh* „love, desire; fine, handsome, pleasant"; *caomhach* „a friend, a companion", *caomhaim* „I save, spare, protect"; fortasse germ. vet. *scim*, *scimo* splendor, praefixo *s*; v. *kântá*, *kânti*, *c̕avi*.)

कमठ *kamáṭ̕a* m. testudo. B̕ar. 2. 28.

कमण्डलु *kamaṇḍalu* m. n. hydria. Am.; Wils.: „An earthen or wooden waterpot, used by the ascetic or religious student." Ḥit. 60. 16. Dêv. 2. 23.

कमल *kamála* n. lotus flos. N. 12. 1.

कमलपत्राक्ष *kamalapatrâkśa* (Baḥ. e *kamala-patra* et *akśa*) loti foliis similes oculos habens. In. 5. 31.

कमलिनी *kamalínî* f. (a *kamála* s. *in* in fem.) lotorum multitudo; locus abundans lotis.

कम्प् *kamp* 1. âtm. (scribitur *kap*, gr. 110[a]) tremere, commoveri. Dêv. 2. 33: *samudrâśća ćakampirê*; In. 2. 32: *kampamânâiḣ payôdʿarâiḣ.* — *kampita* tremens, commotus. Su. 4. 20. — caus. (*kampáyâmi*) tremefacere. N. 26. 3: *kampayann iva mahîm.* (Huc pertinere videntur κάμπ-τω et πέμπω, utrumque a movendo dictum; cf. *pamb*; hib. *cabhóg* festinatio; lat. *vibro*? v. *kṛ́mi.*)

c. *anu* misereri, v. *anukampâ.*

c. *anu* praef. *sam* id. c. acc. Ragʿ. 9. 14.

c. *â* i. q. simpl. Ragʿ. 2. 13.

c. *pra* id. Râm. I. 52. 14: *prakampatêća pṛtʿivî.*

c. *vi* id. Bʿ. 2. 31: *na vikampitum arhasi.* — caus. Ragʿ. 11. 19.

कम्प *kampa* m. (r. *kamp* s. *a*) tremor. Ur. 6. 2. 7; nutatio (capitis). Ragʿ. 13. 44.

कम्पन *kampana* (r. *kamp* in forma caus. s. *ana*) 1) tremefaciens. Dr. 4. 22. 2) n. vibratio (e. c. clavae). Maḥ. 1. 2836.

कम्प्र *kamprá* (r. *kamp* s. *ra*) tremens. Am.

कम्बल *kambalá* m. lodix lanea, „a blanket". Ḥit. 81. 15. R. Schl. I. 17. 14.

कम्बु *kambu* m. n. concha.

कम्बुग्रीव *kambugrîva* (Baḥ. e praec. et *grîva*) conchae similem cervicem habens. Ḥ. 2. 19; v. sq.

कम्बुग्रीवा *kambugrî́vâ* f. (Karm. e *kambu* et *grîvâ*) conchae similis cervix, Wils. „a neck marked with three lines like a shell and considered to be indicative of exalted fortune." Am., v. praec.

कम्र *kamrá* (r. *kam* s. *ra*) libidinosus. Am. (Lat. *câ-rus*, v. *kam.*)

1. कर् कृ *kar kṛ* 8. par. âtm. *karṓmi*, *kurvḗ* (irreg., v. gr. 344; in dial. vêd. haec radix sequitur 5. cl., e cujus charactere *nu* signum 8. cl. *u* abjecto *n* ortum est) agere, facere, efficere, exercere. Bʿ. 13. 31: *na karôti*; Ḥit. 6. 19: *yatʿâ mṛtpiṇḍataḣ kartâ karôti yad yad iććati*; N. 1. 26: *mânuśîṅ giraṅ kṛtvâ*; 8. 18: *kuru madvaćaḣ*; 17. 39: *prasâdaṅ kuru*; Dêv. 3. 23: *kôpaṅ ćakrê*; Br. 3. 2: *kriyatâṅ kśamam*; Ḥ. 4. 22: *vikramaṅ ćakratuḣ param*; Br. 2. 32: *vyavasâyaṅ karômi.* — Cum gemin. accus.: facere aliquem aliquid. Nalôd. 4. 23: *akṛta mudâ yantâran tam*; Ragʿ. 2. 46: *andʿakâraṅ śakalâni kurvan* tenebras dividens (ad lit. in frusta vertens). Nonnumquam nomen rei, in quam aliquid vertitur, suffixo *sât* instruitur, e. c. Ragʿ. 8. 20: *akarôd . . . dviśadârambʿapʿalâni bʿasmasât.* Notetur praecipue locus in Ragʿ. (16. 25) ubi forma in *sât* adjectivi vice fungitur: *kuśâvatîṅ śrotriyasât sa kṛtvâ* Kuśâvatim (urbem) sacerdotum propriam postquam fecerat (schol. ed. Calc.: *śrôtriyâ vâidikâ têśu adʿînâṅ kṛtvâ*). — Cum vocibus in adverbium *vat* (instar) exeuntibus: putare, aestimare, e. c. Lass. 34. 16: *râǵyan tṛṇavat kṛtvâ.* — Cum *manasâ* (sequente accusativo) mente concipere (aliquid), cogitare, recordari (aliquid), e. c. Maḥ. 1. 7051: *manasâ kṛtvâ kṛśṇam.* — *padaṅ kartum* pedem ponere, Lass. 84. 10; *utsaṅgê* vel *aṅkê kartum* in gremium tollere. Sâ. 5. 5: *utsaṅgê 'sya śiraḣ kṛtvâ niśasâda mahîtalê*; P. 29: *ity aṅkê pâtalîṅ kṛtvâ.* — *udakaṅ kartum* aquam (Manibus) libare. Râm. III. 73. 33: *kriyatâm udakam pituḣ.* — *kâlaṅ kartum* tempus constituere. Maḥ. 1. 8469: — *ćakrê.* — Nota constructionem part. fut. pass. cum gen. pers. et instr. rei, antecedente *kim* q. v. sive *na*; e. c. Lass. 32. 7: *naća putrêṇa mê kâryaṅ svaǵanâir nâ 'pi bândʿavâiḣ | na pitrâ nâi 'va mâtrâća tvaṅ hi svâmin gatir mama.* —

caus. pass. Bᶜ. 3. 5: *kâryatê ḥy avaśaḣ karma.* — desid. N. 8. 3: *ćikîrśantîća tatpriyam.* (Hib. *cearaim* „I perform, execute", *ceard* fem. „an art, trade, business, function" = scr. *kṛ'ti*, e *kárti*; *su-cridh* „easy" = scr. *sukṛta*; cambro-brit. *creu* formare; island. *ger-dh* fem. actio, th. *gerdhi* = scr. *kṛ'ti* cum gutturali mediâ pro aspiratâ, quam ex generali lege exspectaveris, v. gr. comp. 87; germ. vet. *karawan* praeparare, nostrum *gar* de cibis, boruss. *kura* fecit. Lat. *creo*, *caer-e-monia*, *ars*, quod e *cars* mutilatum et cum scr. *kṛ'ti* pro *kárti* et cum supra memorato hib. *cear-dh*, quod item artem significat, cohaerere censeo. E graecâ linguâ conferatur κραίνω, et πράσσω a rad. ΠΡΑΓ, cujus γ e ϝ ortum esse potest, ita ut αγ formae ΠΡ-ΑΓ ad characterem 8. cl. gunatum reducendum sit, qui ante vocales sonat *av*, e. c. *akaravam.*)

c. *adᶜi* praeponere alqm. alicui rei. Man. 8. 11: *râgńaśćâ 'dᶜikṛtô vidvân*; 2) in animo habere, spectare, appetere. Śak. 34. 7: *aḥan tu tâm ... śakuntalâm adᶜikṛtya bravîmi*; 44. 13: *tâm adᶜikṛtya praḥarati*; Ragᶜ. 11. 62: *śântim adᶜikṛtya.*

c. *anu* imitari. Maḥ. 1. 3325: *na tat prâgńô 'nukurvîta.*

c. *apa* 1) abstrahere, abripere. Râm. I. 51. 13: *śabdênâ 'pakṛtas têna.* 2) offendere. *apakṛta* n. offensio. Ḥ. 4. 3.

c. *abᶜi* i. q. simpl. Su. 2. 26: *kurukśêtrê nivêśam abᶜićakratuḣ.*

c. *alam* ornare. N. 2. 11. — c. *alam* praef. *sam*: *samalaṅkarômi* id.

c. *â* praef. *apa* 1) auferre, demere. Ragᶜ. 6. 57: *apâkṛtasvêdalavâ.* 2) relinquere. Ragᶜ. 7. 47: *śivâ bᶜugaććêdam apâćakâra* (schol. Calc. = *tatyâga*).

c. *â* praef. *upa* tradere, dare. N. 25. 16: *tad upâkartum iććâmi* (schol. Nil. *upâkartum* per *dâtum* explicat).

c. *â* praef. *nis nir* arcere, repellere, rejicere, repudiare, irritum facere. Su. 2. 15: *śâpâḣ ... varadânanirâkṛtâḣ*; Râm. I. 39. 3: *krôdᶜât sâ nirâkṛtâ*; R. Schl. II. 8. 37: *darpân nirâkṛtâ pûrvan tvayâ ... râmamâtâ sapatnî tê.*

c. *upa* juvare, auxilium ferre, prodesse. Ḥit. 57. 12: *anupakurvâṇô na kasyâ 'py upâyanaṅ gṛḥṇîyât.* — *upakṛta* n. auxilium. Br. 1. 9.

c. *ni* offendere, vexare. N. 19. 5: *mayâ kśudrêṇa nikṛtâ*; 14. 15: *nikṛtô duḣkᶜêna.*

c. *nis* rejicere, repudiare, despicere. Dêv. 1. 31: *niśkṛtaḣ putrâiḣ.*

c. *pra* 1) facere. N. 3. 25: *buddᶜim prakuruśva yatᶜê 'ććasi*; Gᶜat. 18: *ḥṛdayam mê prakarôśi kiṅ sadâḥam.* 2) vitium afferre (virgini). Man. 8. 370: *yâ tu kanyâm prakuryât strî.*

c. *pra* praef. *vi* vexare. Ragᶜ. 10. 75: *rakśôviprakṛtâu.*

c. *pra* praef. *sam* facere. Maḥ. 1. 2387: *tuṇḍayuddᶜam ... sampraćakratuḣ.*

c. *prati* 1) mutuum officium praestare, gratiam referre. *pratikṛta* n. officium mutuum. M. 8. 2) dare poenas alcjs. rei, ulcisci, se vindicare ab aliquo, c. dat. s. gen. pers. Maḥ. 1. 840: *yêna tê ḥiṅsitaḣ pitâ tasmâi pratikuruśva tvam*; 2018: *yô mê ḥiṅsitavâṅs tâtam ... tasya tatᶜâ pratikuryâm.*

c. *vi* 1) facere. Ḥ. 4. 47: *purâ vikurutê mâyâm.* 2) commovere. Ragᶜ. 13. 42: *amum ... nâ 'laṅ vikartuṅ ǵanitêndraśaṅkaṅ surâṅganâvibᶜramaćêśṭitâni* (schol. Calcutt. *vikartum* = *skᶜalayitum*). 3) nocere, damnum inferre. Ragᶜ. 17. 58: *ḥînâny anupakartṝṇi pravṛddᶜâni vikurvatê* (*mitrâṇi*) impotentes non prosunt, praepollentes nocent (amici); (schol. Calc. *vikurvatê* = *apakâraṅ ćêśṭantê*). 4) deformare. N. 13. 26: *vikṛtâkârâ*; 14. 13: *dṛśṭvâ ... âtmânam vikṛtam*; A. 6. 19: *vâditrâṇi vikṛtasvararûpâṇi.* 5) destruere. Su. 2. 19: *ubᶜâu ... vikurvâtê vadᶜâiśiṇâu.*

c. *sam* (*saṅskṛ*, gr. 111 praef. *sam*) 1) ornare. N. 17. 8: *rûpam asaṅskṛtam.* 2) consecrare. Ragᶜ. 15. 31: *sakᶜâ daśaratᶜasyâ 'ta ǵanakasyaća mantravit | saṅćaskârô 'bᶜayaprîtyâ mâitᶜilêyâu yatᶜâvidᶜi.* 3) matrimonio jungere. Man. 9. 173: *yâ garbᶜiṇî saṅskriyatê.*

c. *sam* praef. *upa* parare (de cibis). N. 23. 20.

2. कर् कृ *kar kṛ* 5. par. âtm. laedere, vulnerare, occidere.

3. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 6. par. *kirấmi* (gr. 299) conjicere, spargere, perfundere, obruere, implere. Gîta-G. 4. 14: *kirati saǵalakaṇaǵâlam*; Dr. 8. 6: *śaktitômaranârâćâiḱ . . . kîryamâṇaḱ.* (Gr. κεράω, κεράννυμι, κίρνημι, quorum ultimum formâ cum *kṛṇâmi* cl. 9 convenit, cf. *par* (*pṝ*) quod ex *kar* (*kṝ*) mutatâ gutturali in labialem ortum esse videtur.

c. *anu* implere. Maḥ. 1. 4340: *vaṇigbᶜiśćâ 'nvakîryanta nagarâṇi.* — *anukîrṇa* impletus. Dr. 6. 2. 8. 48. A. 7. 2.

c. *abᶜi* implere. R. Schl. II. 14. 53: *abᶜyakîryata śôkêna.*

c. *ava* 1) i. q. simpl. A. 3. 32: *astrapûǵêna . . . bᶜûtam avâkiram.* — *avakîrṇa* impletus, plenus. Maḥ. 1. 7840. 2) deserere, relinquere. Maḥ. 1. 3057: *avakîryaća mâṅ yâtâ parâtmaǵam ivâ 'satî.* 3) pass. deserere, se dispandere, dilatare. R. Schl. I. 38. 14: *samantâd avakîryata* (omisso augmento) *samantatastu tân dêvîm abᶜyaśiṅćata pâvakaḱ.*

c. *ava* praef. *sam* i. q. simpl. A. 3. 25: *tam . . . śaravarśêṇa samavâkiram.*

c. *â* implere. *âkîrṇa* impletus, plenus. N. 12. 2. 113. A. 6. 7. (Cf. lat. *acervus.*)

c. *â* praef. *apa* vacuefacere, exinanire. Maḥ. 1. 2851: *nâ 'puśpaḱ pâdapaḱ kaśćit śaṭpadâir nâ 'py apâkîrṇaḱ.*

c. *â* praef. *sam* implere. *samâkîrṇa.* N. 12. 38.

c. *ut* 1) superfundere. Ur. 37. 5: *utkîrṇâ iva vâsayaśṭiśu niśâ nidrâlasâ varḥiṇaḱ.* 2) perforare? Ragᶜ. 4. 59: *mattêbᶜaradanôtkîrṇa*; v. sq.

c. *ut* praef. *sam* id. Ragᶜ. 1. 4: *maṇâu vaǵrasamutkîrṇê* (schol. Calc. = *ḥîrêṇa ććidritê.*

c. *pari* 1) circumfundere, undique implere. Ragᶜ. ed. Calc. 8. 35: *bᶜramarâiḱ . . . parikîrṇâ* (schol. *paritaḱ sarvataḱ kîrṇâ vyâptâ*). 2) committere, tradere. Ragᶜ. 18. 32: *maḥîm maḥêććaḱ parikîrya sûnâu.*

c. *pra* se dissipare, se dispergere. Râm. I. 9. 20: *sarvataḱ prakiranti sma lalamânâ varâṅganâḱ*; — *prakîrṇa* expansus, elatus. A. 6. 2: *pᶜênavatyaḱ prakîrṇâśća . . . ûrmayaḱ*; 10. 63: *prakîrṇakêśî.* (Cf. lat. *prôcêrus*, quod etiam ad *karś kṛś* trahi potest, unde *prakṛśṭa* longus.)

c. *vi* spargere, expandere. Ḥit. 9: *taṇḍulakaṇân vikîrya*; Man. 11. 196: *vikirêt yavasaṅ gavâm*; A. 9. 18: *vikîrṇâir iva parvatâiḱ.* — *śvâsâṅ vikaritum* suspiria ducere. Gîta-G. 5. 16.

c. *sam* 1) confundere, miscere. Maḥ. 1. 3479: *saṅkîrṇâćâradᶜarma*; 2) implere. In. 1. 28: *apsarôgaṇasaṅkîrṇa*; Su. 2. 24: *astᶜikaṅkâlasaṅkîrṇa.*

4. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 9. par.: *kṛṇấmi* (= κίρνημι, v. *kar* [*kṝ*] cl. 6; *ḥiṅsâyâm* K. *ḥiṅsê* V.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. *ćiri*, *ćîrṇa*, *ćûrṇ.*)

5. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 10. âtm.: *kârâyê* (*viǵṅânê* V.) noscere. (Gr. κρίνω, lat. *cerno*, quae formâ cum *kṛṇấmi* cl. 9 cohaerent, v. gr. c. 109[a]. 5 et 496.)

1. कर *karấ* (r. *kar kṛ* s. *a*) 1) faciens, in fine compp. Br. 1. 23. N. 13. 20. 2) m. manus. In. 2. 25. 3) elephanti proboscis. N. 13. 12. (Lit. *kairê* manus sinistra, gr. χείρ vero ad rad. *ḥar ḥṛ* capere pertinere videtur, sicut hib. *lamh* manus cohaeret cum scr. *labᶜ*, gr. ΛΑΒ, mutato *bᶜ* in *mh.*)

2. कर *kara* (a rad. 3. *kar* [*kṛ*]) 1) tributum regium. Ragʿ. 4. 58. 2) radius lucis. Ur. 86. 14.

करक *káraka* m. (a praec. s. *ka*) anachoretarum urna. Mah. 1. 7085.

करट *káraṭa* m. elephanti gena. Su. 2. 20.

करटक *karaṭaka* m. cornix. Ur. 202. 20.

करण *karaṇá* (r. *kar kṛ* s. *ana*) 1) n. actio, negotium, officium. R. Schl. I. 13. 51: *ratâh svâdyâyakaraṇê vayam.* 2) n. i. q. *indriya* i. e. sensus (videndi, audiendi etc.). Ragʿ. 8. 38. 3) (fortasse a rad. *kar* [*kṛ*]) m. vir mixti ordinis, matre *śûdricâ* et patre *vâiśyico* natus. Am.

करण्ड *káraṇḍa* m. (fortasse a *kará* manus) 1) canistrum, corbis. Bʿar. 1. 76. 2) ensis.

करपाल *karapâla* m. (e *kará* manus et *pâla* regens, tuens) ensis. Am., v. sq.

करबाल *karabâla* m. (ut videtur, e praec. mutatâ tenui in mediam) id. A. 6. 15.

करभ *karabʿá* (ut videtur, e *kará* manus et *bʿa* a r. *bʿâ* s. *a*) carpus. Wils.: „the metacarpus, the hand from the wrist to the root of the fingers." Am.: *maṇibandʿâd âkaniṣṭʿam*; Śak. 51. 8. 57. 9: *karabʿôru.* (Cf. gr. καρπός.)

कररुह *kararuha* m. (e *kará* manus et *ruha* crescens) unguis. Śak. 35. 13.

करशाखा *karaśâkʿâ* f. (e *kará* manus et *śâkʿâ* ramus) digitus. Am.

कराल *karâla* 1) magnus, ingens; horrendus, terribilis. Ragʿ. 12. 98: *vapur mahôragasyê 'va karâlapʿaṇamaṇḍam.* 2) exsertos dentes habens. H. 2. 3. Saepe cum praecedente *danśṭrâ* in Karm. conjungitur. H. 2. 3. Bʿ. 11. 23. 25. 27.

करिणी *kariṇí* fem. sequentis.

करिन् *karin* m. (a *kará* proboscis, s. *in*) elephantus.

करीर *karî'ra* m. n. germen bambu arundinis. Am.

करुण *karuṇa* miserabilis, flebilis, queribundus. N. 5. 23. 9. 25. — *karuṇam* adv. miserabiliter, miserandum in modum. N. 10. 28.

करुणा *karuṇâ* f. (fem. praec.) misericordia, miseratio. Bʿ. 2. 63: *karuṇâpara.*

करेणु *karéṇu* (fortasse a *kará* proboscis) elephantus masc. et fem. Am. Ragʿ. 16. 16.

कर्कट *karkaṭa* m. cancer. (Cf. gr. καρκῖνος, lat. *cancer.*)

कर्कटक *karkaṭaka* m. (a praec. s. *ka*) id.

कर्कटकी *karkaṭakí* fem. praec. Dr. 5. 9.

कर्कश *karkaśá* durus, asper. Śak. 11. 4. Ragʿ. 3. 55.

कर्कोटक *karkôṭaká* m. n. pr. N. 14. 4.

1. कर्ज् *karǵ* 1. par. (*vyatʿanê* K. *pîḍê* V.) vexare.

2. कर्ज् कृज् *karǵ kṛǵ* 1. âtm. (*bʿarǵanê* K.) assare, torrere. (Hib. *sgreigim* „I fry".)

कर्ड् कृड् *karḍ kṛḍ* 6. par. i. q. *kûḍ.*

कर्ण् *karṇ* 10. par. findere.

c. *â* audire (v. *kárṇa*). Gerundium *âkarṇya.* Hit. 4. 12. Râm. I. 9. 63; v. sq.

कर्ण *kárṇa* m. (r. *karṇ* s. *a*, nisi *karṇ* est denomin. a *kárṇa* et hoc tanquam instrumentum audiendi venit a *kar kṛ* facere) 1) auris. 2) n. pr. Aṅgadêśi rex, dei Sûryi et Kuntiae filius. H. 1. 46.

कर्णपूर *karṇapûra* m. (e praec. et *pûra* implens) inauris. Ragʿ. 7. 24.

कर्णिकार *karṇikâra* m. nomen plantae, Wils. „the name of a plant, commonly Caniyar, Pterospermum acerifolium or Pentapetes acerifolia; in Dr. Roxburgh's catalogue, the Webera corymbosa. 2) a sort of Cassia (Cassia fistula). Mêd." Su. 4. 10. N. 12. 40.

1. कर्त् *kart* 10. par. (*śâitʿilyê*) solvere, relaxare v. sq.

2. कर्त् कृत् *kart kṛt* 6. par. *kṛntâ'mi* (gr. 300) findere, dissecare. Dr. 8. 27: *ćakarta niśitâir bʿallâir dʿanûnśića śirânśića*; Râm. III. 74. 3: *drumah paraśunâ kṛttah.* (Lit. *kertù* caedo, infin. *kirs-ti*; gr. κείρω, κάρσις, abjecto *t*, quâ in re con-

venit cum slav. *korjuṅ* scindo; lat. *curtus*, *cul-ter*, v. *kartrî*; hib. *ceartaighim* „I prune, trim, cut", *cuirc* „a knife".)

c. *ut* i. q. simpl. Ḥ. 2. 13: *êśâm utkṛtya mâṅsâni.*

c. *ni* id. Dr. 5. 24: *papâta śâk'î 'va nikṛtta-mûlaḣ.*

c. *nis* abscindere. Dr. 8. 21. âtm.: *b'ugam mûlê k'aḍgêna nirakṛntata.*

c. *vi* id. N. 10. 17: *kat'am vâsô vikartêyam* secundum 1mam classem.

3. कर्त् (कृत्) *kart* (*kṛt*) 10. par. *kîrtáyâmi* (ut mihi videtur, denom. a *kîrti* gloria, quod ipsum a *kar* [*kṛ*], quocum fortasse lat. *CEL* vocis *celeber* cohaeret, mutato *r* in *l*) 1) dicere, eloqui, enuntiare, memorare. Man. 3. 36: *sarvaṅ śṛṇuta taṅ viprâḣ sarvaṅ kîrtayatô mama.* 2) laudare, celebrare. N. 20. 36: *yêća tvâm manuśyâ lôkê kîrtayiśyanty atandritâḣ*; B'. 9. 14: *satataṅ kîrtayantô mâm.*

c. *ut*, *anu*, *pari*, *pra*, *sam* + *pra*, *sam* id. Rag'. 10. 33: *maḥimânam ... utkîrtya tava*; R. Schl. I. 14. 22: *avaǵṅâya ... mânuśân nâ 'nvakîrtayat*; Man. 2. 122: *svan nâma parikîrtayêt*; M. 56: *parikîrtita* celebratus; B'. 18. 4: *tyâgô ḥi ... trivid'aḣ samprakîrtitaḣ*; N. 5. 10: *saṅkîrtyamânêśu râǵṅân nâmasu.*

कर्तन *kartana* n. (r. *kart kṛt* s. *ana*) actio findendi. Ḥit. 69. 1.

कर्तरिका *kartarikâ* f. (a sq. s. *ika* in fem.) culter venatorius. Ḥit. 43. 19.

कर्तरी *kartarî* f. (ut videtur, e *kartrî* q. v., inserto *a*) forfex. Am. (Lat. *culter*, mutato *r* in *l*.)

कर्तार् *kartâr* (r. *kar kṛ* s. *târ tṛ*) fabricator, effector, creator. N. 18. 6. B'. 11. 37. (Hib. *cear-doir* „a goldsmith".)

कर्तृत्व *kartṛtvá* n. (subst. abstr. a praec. s. *tva*) fabricatoris, effectoris status, conditio. B'. 5. 14. 13. 20.

कर्त्र् *kartr* 10. par. (*śâit'ilyê*) solvere, relaxare (videtur esse denomin. ab inusitato *kártra* — pro *kárttra* — tanquam instrumentum findendi, vel a *kartár* qui findit; v. *kartarî*, *kartrî*.)

कर्त्री *kartrî* f. (vel *karttrî*, a. r. *kart kṛt* s. *târ tṛ* in fem.) i. q. *kartarî*.

कर्द् *kard* 1. par. (*kutsitê śabdê* K. *kutsitê ravê* V.) crepitare — de intestinis —. (Cf. *pard*; fortasse huc pertinet gr. χορδή.)

कर्दम *kardáma* et *kárdama* m. lutum, coenum, limus. Rag'. 4. 24.

1. कर्प् कृप् *karp kṛp* 1. âtm.: *kálpê* pro *kárpê* (fortasse a *kar kṛ*, adjecto *p*, sicut saepe in formis caus. v. gr. 468 et cf. r. *kalp kḷp*, quod idem est ac *karp kṛp*, quum utrumque transeat in *kalp*) misereri.

2. कर्प् कृप् *karp kṛp* 10. par.: *kalpáyâmi*, v. praec. (*dâurbalyê*) debilem esse.

कर्पट *karpaṭa* m. vestis detrita, pannosa. Up. 5. 9.

कर्पर *karpara* m. cranium. Am.

कर्पास *karpấsa* m. n. erioxylon. (Gr. κάρπασος, lat. *carbasus*.)

कर्पासी *karpâsî* f. (fem. praec.) gossipion. Am.

कर्पूर *karpû́ra* m. n. camphora. Am.

कर्ब् *karb* 1. par. ire. (Cf. *k'arb*, *garb*, *g'arb*, *ćarb*, *ćar*.)

कर्बुर *karburá* 1) varius, versicolor. Ḥit. 29. 11. 2) n. aurum. Am.

कर्मन् *kárman* n. (r. *kar kṛ* facere, s. *man*) factum, opus, negotium. Ḥ. 4. 13. Sâ. 2. 28. Dr. 5. 2.

कर्मवज्र *karmavaǵra* m. (e praec. et *vaǵra*) i. q. *śûdra*. Maḥ. 1. 6487.

कर्मान्तिक *karmântika* m. (e *karmânta* operis finis — *kárman* + *ánta* — s. *ika*) opifex. R. Schl. I. 12. 7.

कर्मिन् *karmín* (a *kárman* s. *in*, v. gr. 584) opera faciens. B'. 6. 46.

कर्व् *karv* 1. par. (*darpê*) superbum esse; cf. *garv*.

कर्श् कृश् *karś kṛś* 4. par. attenuare, *śôkakarśita* moerore attenuatus, emaceratus. N. 12. 28. 16. 33. 20. 31. (Fortasse lat. *parco*, *parcus*, *parum*, *parvus*, *paucus*, gr. παῦρος, goth. *favai* pauci, angl. *few*, huc pertinent, mutatâ gutturali in labialem.)

1. कर्ष् कृष् *karś kṛś* 1. par. 1) trahere, abstrahere, rapere, abripere. Dr. 5. 25: *sâ kṛśyamâṇâ rat'am âruròha*; Ḥ. 4. 23: *latâś ćakṛśatus tataḣ*; 4. 11: *kṛśyamâṇam mayâ 'sakṛt ... sińhênê 'va mahâdvipam*; 7. 14: *duḣk'êna karśitâ*. 2) evellere. N. 9. 11: *p'alamûlâni karśayan*. — caus. *karśâyâmi* vexare. Man. 7. 111: *râǵâ svarâśṭrań yaḣ karśayaty anavêkśayâ*; N. 16. 32: *śôkakarśitâ*. (Lit. *karśù* pectino linum, lanam, et mutatâ gutturali in labialem et *r* in *l*: *plěšu* 1) rumpo 2) aro; *plěšau* ultro citroque traho; russ. чешу *ćeśù* pectino, ejecto *r*; latinum *ac-cerso*; *verro*, ut mihi videtur, e *querro* abjecto *q*, sicut e. c. *vermis* e *quermis* — v. *kṛmi* — et assimilato *s* antecedenti litterae; gr. κόῤῥος scopae, v. Pott I. p. 229; etiam *vello* huc traxerim ita ut mutilatum sit e *quello*.

c. *apa* abstrahere, abripere, detrahere, tollere, exuere. N. 9. 33. 17. 11. 33.

c. *apa* praef. *vi*: *vyapakarśâmi* id. N. 24. 41.

c. *ava* abstrahere, abripere, retrahere. N. 10. 28: *avakṛśṭas tu kalinâ môhitaḣ prâdravan nalaḣ*; 10. 26: *sa kṛśyamâṇaḣ kalinâ sâuhṛdênâ 'vakṛśyatê*.

c. *â* attrahere, detrahere, deducere, protrahere. N. 10. 26.

c. *â* praef. *apa*: *apâkarśâmi* abstrahere, amovere. Rag'. 12. 17: *tam aśakyam apâkarśṭum*.

c. *ut* sursum trahere, levare, elevare. Rag'. 6. 14: *visrastam ańsât ... prâlambam utkṛśya*.

c. *ni* praef. *sam*, v. *sannikarśa*, *sannikṛśṭa*.

c. *nis* extrahere, educere. Sâ. 5. 16.

c. *pari* trahere circum. Dr. 5. 21.

c. *pra* protrahere, extendere. *prakṛśṭa* protractus, longus. N. 12. 111: *gatvâ prakṛśṭam ad'vânam*.

c. *pra* praef. *vi* removere. Rag'. 17. 45: *vâhyâḣ śatravô viprakṛśṭâḣ*.

c. *vi* 1) abstrahere, abripere. Dr. 5. 22. Ḥ. 4. 21. 22. 2) *vikraśṭun d'anuḣ*, *ćâpam* intendere arcum. Sâ. 3. 22: *vikṛśya balavad d'anuḣ*.

c. *sam* abstrahere, abripere. Sâ. 5. 64.

2. कर्ष् कृष् *karś kṛś* 6. par. âtm. (*vilêk'anê* K. *vilêk'ê* V.) 1) radere, scabere, delineare, pingere (v. *lik'* praef. *vi*). Huc traxerim *nikarś nikṛś*, cujus pass. invenitur in Maḥ. 1. 2616, ubi significare videtur quendam defodiendi, sepeliendi modum, minus profundum quam is qui per *nik'an* exprimitur, einscharren: *yaḣ sańst'itô dahyatê vâ nik'anyatê vâ 'pi nikṛśyatê vâ*. 2) arare. R. Schl. I. 66. 14: *mê kṛśataḣ kśêtram*, v. *kṛśi*. (Fortasse goth. *FALH* sepelire, *filha*, *falh*, *fulhum*, mutatâ gutturali in lab. et *ś* in gutturalem, v. gr. 99.)

कर्षक *karśaka* m. (r. *karś kṛś* s. *aka*) arator, agricola. Maḥ. 2. 212.

कर्षण *karśaṇa* (r. *karś kṛś* s. *ana*) n. 1) actio trahendi. 2) actio intendendi (arcum). Rag'. 7. 59. 3) aratio. m. vexator. N. 12. 24: *arikarśaṇa*. 20. 1: *śatrukarśaṇa*.

कर्हि *karhi* (v. gramm. 584. 62, gr. comp. 381) quando. (Goth. *hvar* ubi? angl. *where*, nostrum *war*, *wor* in *war-um*, *wor-aus* etc.; lit. *kur* ubi?)

कर्हिचित् *karhićit* (a praec. s. *ćit*) unquam; plurimum in constructione cum *na* ad exprimendum nunquam. N. 1. 21. 17. 3. 19. 7. 22. 16. Sine *na*, N. 24. 22.

1. कल् *kal* 1. âtm. (*sańk'yânê* K. *sańk'yarutâu* V.) numerare; sonare. (Cf. lat. *calculo*, forma redupl.)

2. कल् *kal* 10. par. (Haec radix plerumque vocalem brevem retinet, interdum eam producit, unde e. c. Maḥ. 1. 6670 et 6681 *kâlyamânâ* agitata, v. etiam compositionem cum *pra*.) 1) agitare, concutere, vi-

brare. Maḥ. 2. 8: *marutá kalitá drumáĥ*; Gîta-Gov. 1. 14: *kalayasi karabâlam.* 2) animadvertere, observare. B'ar. 1. 71: *d'anyaĥ kô 'spi na vikriyâñ kalayati prâptê navê yâuvanê.* 3) putare, reputare. B'ar. 2. 37: *kalayati d'âritrîn tṛṇasamâm.* (Cf. *ćar*, *ćal*, gr. κέλομαι, κέλλω, lat. *cello* — *excello*, *praecello* — *celsus*; lit. *kielù* levo, elevo.)

c. *â* 1) agitare, concutere. Maḥ. 1. 2853: *mârutâkalitâs tatra drumâĥ*; B'ar. 1. 50: *kêśân âkalayan.* 2) scire. Gîta-G. III. 7. 7: *k'innam asûyayâ ḥṛdayan tavâ 'kalayâmi.* (Gr. ὀκέλλω.)

c. *pra* (productâ vocali radicali) id. Maḥ. 1. 7178; *prakâlayann êva sa pârt'ivâug'ân*; 2. 1952: *prakâlayêd diśaĥ sarvâĥ pratôdênê 'va sârat'iĥ.* (Lat. *procella.*)

कल *kala* (r. *kal* s. *a*) 1) lenis, mollis, placidus (de voce). Rag'. 8. 58: *kalam anyab'ṛtâsu b'âśitam* (*niḥitam*); 1. 41: *sârasâiĥ kalaniḥradâiĥ*; N. 9. 25: *vâśpakalayâ vâćâ.* 2) leniter, placide sonans. Rag'. 16. 12: *kalanûpurâṇâm ... ab'isârikâṇâm.* 3) m. sermo lenis, placidus. Br. 3. 21. 4) n. semen virile. Mêd.

कलकल *kalakala* m. (*kala* + *kala*) sonus lenis, placidus (praesertim cuculorum Indicorum). B'ar. 1. 34.

कलङ्क *kalañka* m. 1) macula. Rag'. 14. 37. 2) rubigo. Rag'. 13. 15.

कलत्र *kálatra* n. 1) lumbus, femur. 2) uxor. Hit. 31. 16.

कलधौत *kalad'âuta* n. 1) argentum. 2) aurum. Am.: *rûpyaḥêmayôĥ.*

कलन *kalana* n. macula. B'ar. 3. 72.

कलभ *kalab'á* m. catulus elephanti. Ur. 91. 9.

कलरव *kalarava* m. (Baḥ. e *kala* et *rava* sonus) 1) columba. 2) cuculus Indicus. (Fortasse etiam lat. *columba* cum *kala* cohaeret; lit. *karwélis* columba litteris transpositis explicari possit e *kalréwis*, vel e *kar-léwis* mutato *l* in *r* et *r* in *l.*)

कलविङ्क *kalavíñka* m. passer. Am.

कलश *kaláśa* m. n. urna fictilis. Hit. 101. 8. (Gr. κάλιξ, lat. *calix.*)

कलशा *kaláśâ* f. id.

कलस *kalasa* m. n. id. Su. 2. 18.

कलसा *kalasâ* f. id.

कलह *kalaḥa* m. rixa, altercatio, pugna. Hit. 8. 17.

कलहंस *kalaḥañsa* m. (e *kala* et *ḥañsá*) anas mas. Am.

कलहंसी *kalaḥañsî* f. (fem. praec.). Rag'. 8. 58.

कला *kálâ* et *kalâ'* f. (r. *kal* s. *â*) 1) pars, portio. A. 11. 3. 2) pars sexta decima diametri lunaris. Hit. 3. 1. 3) divisio temporis, Wils. „equal to 30 Câshthas or about 8 seconds." Dêv. 11. 8. 4) ars. B'. suppl. 2. (Fortasse lat. *par-s*, *par-tis* et *por-tio* obsoletâ suâ radice cum hac voce cohaerent, cum gutturales et labiales, nec non semivocales *r* et *l* saepissime inter se permutentur.)

कलानिधि *kalânid'i* m. (e praec. et *nid'i*) luna. Am.

कलाप *kalâpa* m. 1) ornamentum. 2) pavonis cauda. Ur. 62. 9. 88. 14. 3) pharetra. 4) cumulus, multitudo. Am.: *b'ûśaṇê varḥê tûṇîrê sañḥatê.*

कलापिन् *kalâpin* m. (a praec. s. *in*) pavo. Rag'. 6. 9.

कलाभृत् *kalâb'ṛt* m. (e *kálâ* et *b'ṛt* ferens) luna. Hêm., v. *kalânid'i.*

कलि *káli* m. 1) pugna, bellum; discordia, dissidium. Hit. 90. 4. A. 11. 9. 2) Indorum quarta mundi aetas, in quâ impietas praevalet, et nomen daemonis hujus aetatis. N. 6. 1.

कलिका *kalikâ* f. flos non aperta. Am.

कलिङ्ग *kaliñga* m. nomen regionis. Dr. 2. 7. *)

कलित *kalitá* (a *kálâ* s. *ita*) praeditus. Ur. 48. 18.

कलिल *kalilá* invius, impenetrabilis. B'. 2. 52.

कलुष *káluśa* turbidus. N. 17. 7.

---

*) Wils.: The name Calinga is applied in the Purânas to several places, but it especially signifies a district on the Coromandel coast, extending from below Cuttack to the vicinity of Madras.

कलेवर *kalêvara* n. corpus. Sâ. 5. 61. (Cf. lat. *cadâver.*)

1. कल्प् कॢप् *kalp kḷp* 1. âtm., secundum grammaticos etiam par. (ut videtur, a r. *kar kṛ* adjecto *p*, sicut saepe in formis caus. — gr. 466 sq. — mutato *ar* in *al* s. *ṛ* in *ḷ*; praes. *kálpâmi*, *kálpê*, v. *karp kṛp*) fieri, praesertim participem fieri alcjs. rei, vel causam fieri alcjs. rei, esse alicui rei, converti in alqd., afferre alqd., c. dat. rei, plerumque substantivorum abstractorum. B'. 2. 15: *sô 'mṛtatvâya kalpatê* is immortalitatis particeps fit; Rag'. 18. 32: *aǵanmanê 'kalpata* liberationis a nativitate particeps factus est.— *kḷptá* factus, constitutus. Man. 3. 69: *pańća kḷptâ mahâyaǵńâḣ.* (Huc traxerim nostrum *helfe*, goth. *hilpa*, praet. et radix *halp*, quod accuratissime cum scr. *kalp* convenit, mutatâ initiali tenui in aspiratam, ex generali lege, et servatâ tenui finali, sicut in *slêpa* dormio = scr. *svap*, v. gr. comp. 89; lit. *gélbmi* juvo, v. *kalp kḷp* cl. 10.)

c. *upa* i. q. simpl. Man. 3. 202: *vâry api śradd'ayâ dattam akšayâyô 'pakalpatê* (schol. *akšayasuk'ahêtuḣ sampadyatê*). — *upakḷpta* factus, praeparatus, apportatus (v. *kalp kḷp* cl. 10 praef. *upa*). Man. 3. 208: *âsanêšû 'pakḷptêšu . . . viprâṅs tân upavêśayêt* (schol. *upakḷptêšu* explicat per *vinyastêšu* i. e. collocatis).

c. *vi* haesitare, dubitare. Hit. 53. 10: *âdišṭô na vikalpêta.*

2. कल्प् कॢप् *kalp kḷp* 10. par. *kalpáyâmi.* 1) facere, efficere, creare. Rag'. 8. 46: *mama b'âgyaviplavâd aśaniḣ kalpita êša vêd'asâ*; R. Schl. I. 35. 1: *pâutrîm išṭim akalpayat.* 2) dare, impertire. Maḥ. Ex. 58: *âsanaṅ kalpayâmâsa.*

c. *upa* praeparare, apportare. Râm. I. 11. 58: *yaǵńê yad upakalpitam*; III. 65. 17: *śayyâ tvadart'am upakalpitâ*; N. 23. 11: *tasya prakšâlanârt'âya kumb'âs tatrô 'pa kalpitâḣ.*

c. *pari* 1) facere, parare. Rag'. 11. 23: *âsasâda munir âtmanas tataḣ śišyavargaparikalpitârḥaṇam ... tapôvanam.* 2) constituere, definire. Up. 35: *tasyâ 'pi . . . tayâ niśi saṅkêtakan dvitîyasmin praḥarê paryakalpyata.*

c. *pra* 1) facere *daṇḍam prakalpitum* punire, castigare. Man. 8. 324. 2) dare, impertire. Man. 11. 22: *vṛttin d'armyâm prakalpayêt.*

कल्प *kálpa* (r. *kalp kḷp* s. *a*) 1) similis, in fine compositorum. Dr. 5. 2. 5. 2) dies et nox Brahmae, intervallum 432,000,000 annorum. 3) nomen arboris in Indri coelo.

कल्मष *kalmaśa* 1) squalidus, sordidus. 2) n. peccatum. B'. 5. 17.

कल्माष *kalmâ'śa* varius, versicolor. Am.

कल्य *kalya* (r. *kal* s. *ya*) 1) praeparatus. 2) sanus. 3) n. diluculum, ortus lucis, tempus matutinum, v. sq. (V. *kalyâ'ṇa* et cf. gr. καλός e καλλός — καλλίων, κάλλιστος, καλλι-, κάλλος — per assimilationem e καλjος, sicut ἄλλος ex ἀλjος v. *anyá.*)

कल्यम् *kályam* adv. (a praec. signo accus. *m*) cras. N. 24. 48.

कल्याण *kalyâ'ṇa* (e *kalya* s. *âna* (*âṇa*), cf. suff. fem. *ânî*, *âṇî* in nom. pr. velut *indrâṇî*, gr. 584. 6) 1) adj. (fem. -*ṇî*) faustus, bonus, justus, eximius. B'. 6. 40. In. 4. 14. Br. 1. 5. 2. 34. N. 12. 15. 92. 2) n. felicitas. Rag'. 2. 50. 17. 11.

कल्ल् *kall* 1. âtm. (*avyaktê śabdê*, *kûǵanê śabdê*, *aśabdê* V.) indistinctum sonum edere; sonare; mutum esse.

कल्लोल *kallôla* m. (ut mihi videtur, e *kat* et *lôla*, v. *ullôla*) unda tumida. Am. Ur. 72. 6 infr.

कव् *kav* 1. âtm. (*varṇê* K. *stutâu varṇê* V.) colorare, pingere, depingere, describere; celebrare. V. *kaví*, cf. *ku*.

कवच *kávaća* m. n. lorica. A. 9. 5.

कवचिन् *kavaćín* (a praec. s. *in*) loricatus. A. 5. 25.

कवर *kávara* (ut videtur, e *ka* caput et *vara* tegens, a r. *var vṛ* s. *a*) plexus crinalis, Wils. „a braid, or fillet of hair".

कवरी *kavarî* f. (fem. praec.) id. Am.

कवल *kavala* m. buccea. Rag'. 2. 5, v. *kavyá*. (Hib. *caomhna*, *caomhnadh* „food, nourishment"; v. sq.)

कवि *kaví* m. (r. *kav* s. *i*) poëta. B'. 8. 9. (Hib. *caomhdha* „poetry, versification".)

कवोष्ण *kavôśṇa* (ex *uśṇá* praefixo *kava* quod ex *ku* q. v. ortum esse videtur) tepidus. Rag'. 1. 67.

कव्य *kavyá* n. (ut videtur a r. *ku* s. *ya*, sicut *ḥavya* q. v. ab *ḥu*) cibus qui Manibus offertur. Su. 2. 10.

कश् *kaś* 1. par. âtm. (*ḥiṅsâyâm* K. *śabdê* V.) pulsare, laedere, occidere; sonare; v. *káśâ*, *kaśyá* et cf. *kaś*. (Hib. *casgairim* macto, trucido.)

कशा *káśâ* f. (r. *kaś* s. *â*) flagellum. Am.

कशाय *kaśâya* v. *kaśâya*.

कश्चन *kaśćana* v. *kińćana*.

कश्चित् *kaśćit* v. *kińćit*.

कश्मल *kaśmalá* n. (ut videtur, a r. *kaś* s. *mala*) debilitas, animi demissio. B'. 2. 2.

कश्य *kaśyá* (r. *kaś* s. *ya*) 1) flagellandus. Am.: *kaśârḥê*. 2) n. latus equi. Am. 3) n. potus fervidus. Am.

कश्यप *kaśyápa* m. (e *kaśyá* et *pa* bibens, a r. *pâ* suff. *a*) Kaśyapus, Marîćis filius, deorum et Asurorum pater.

कष् *kaś* 1. et 10. par. i. q. *kaś*; cf. *ćaś*, *c̈aś*, *gaś*, *g'aś*.

कष *kaśa* m. (r. *kaś* s. *a*) lapis Lydius, „the touchstone". Am.

कषाय *kaśâya* (r. *kaś* s. *âya*) 1) adstringens (de sapore). R. Schl. II. 12. 93. 2) ruber, fuscus. Lass. 60. 17. 3) m. n. gustus adstrictus. Am. (Scribitur etiam *kaśâya*.)

कष्ट *kaśṭá* (r. *kaś* vel *kaś* s. *ta*) 1) molestus, miser, aerumnosus. N. 13. 16. Ḥ. 1. 5. 29. Ḥit. 25. 18. 2) n. malum, infortunium. Ḥit. 72. 15. 3) *kaśṭam* interj. vae! B'ar. 2. 88. (Hib. *ceas* „sorrow, grief, sadness".)

कस् *kas* 1. par. (*gatâu*) ire. (Hib. *cas*, *cos* pes, *coisighim* eo.)

c. *vi*: *vikasita* expansus, apertus (de floribus). Ur. 53. 7.

कस्तीर *kastîra* n. plumbum album. Ḥêm. (Gr. κασσίτερος.)

कस्तूरिका *kastûrikâ* (a sq. s. *ika* in fem.) moschus. Up. 45.

कस्तूरी *kastûrî* f. moschus. Am. (Cf. gr. κάστωρ, καστόριον.)

कस्मात् *kasmât* (abl. interrogativi) cur. N. 3. 9.

कस्मिन् *kasmin*, *kasmâi*, v. gr. 249.

कह्व *kaḥva* m. grus. Am.

का *kâ* in initio compositorum eodem modo usurpatur ac *kat*, unde ortum esse videtur abjecto *t* et productâ vocali ad compensandum omissum *t*.

कांस्य *kấṅsya* m. n. 1) cuprum album. Wils. „White copper, Queen's metal, any amalgam of zinc and copper". 2) poculum. 3) mensura quaedam. R. Schl. I. 72. 3.

काक *kấka* m. cornix. Am.

काकपक्ष *kâkapakśa* m. (e praec. et *pakśa* ala) cincinnus ad capitis latera. R. Schl. I. 21. 9.

काकाल *kâkâla* m. corvus. Lass. 4. 18.

काकिणी *kâkiṇî* f. nomen mensurae et ponderis cujusdam.

काकिनी *kâkinî* f. id. Ḥit. 60. 18.

काकु *kâku* f. mutatio vocis propter moerorem, timorem etc. Am.: *vikârô yaḱ śôkab'ityâdib'ir d'vanê*. Ur. 36. 18.

काकुद *kâkuda* m. palatum.

काकोल *kakôla* corvus. Dr. 8. 31.

काग *kâga* m. cornix. Lass. 4. 18.

काङ्क्ष् *kâṅkś* 1. âtm. nonnunquam par. desiderare, optare. Ḥ. 4. 38. B'. 1. 32. 12. 17. 18. 54. (Hib. *cuingim* „I desire, request, demand"; *cach-ta* fames, goth. *huh-rus* id., *hungrja* esurio, nostrum *Hunger*, *ich hungere*.)

c. *ab'i* id. Sâ. 3. 14.

c. *â* id. Br. 3. 6.

काङ्क्षा kâṅkśâ f. (r. kâṅkś s. â) desiderium. N. 16. 1. 24. 2.

काङ्क्षिन् kâṅkśin (r. kâṅkś s. in) desiderans, cupidus. Su. 2. 1.

काच kâćá m. (r. kać lucere, s. a) vitrum.

काञ्च् kâńć 1. âtm. (scribitur kâć, gr. 110[a]) i. q. kańć.

काञ्चन kâńćaná n. (r. kâńć s. ana) 1) aurum. 2) kâńćana adj. (fem. -nî, a subst. kâńćaná s. a, v. gr. 584) aureus. Sâ. 1. 23. Dr. 2. 7.

काञ्ची kấńćî et kâńćî́ f. (r. kańć ligare, s. a in fem.) mulierum cingulum. B'ar. 1. 56.

काठिन्य kâṭinya n. (a kaṭina s. ya) durities. Śak. 47. 12.

काण kâṇá coecus. Ḣit. 4. 15.

काण्ड kấṇḍa et kâṇḍá m. n. 1) caulis, scapus; truncus. 2) sagitta. Ḣit. 85. 5. 3) equus. 4) classis, ordo, turba, multitudo. 5) occasio, tempus opportunum. 6) aqua. Am.: daṇḍavâṇârvavargâvasaravârišu.

काण्डवन्त् kấṇḍavant m. (a kấṇḍa s. vant vat) sagittarius. Am.

काण्डस्पृष्ट kâṇḍaspṛśṭa m. (e kấṇḍa et spṛśṭá tactus) miles. Am.

काण्डीर kấṇḍîra m. (a kấṇḍa s. îra) id. Am.

कातर kâtara (ut videtur, e kâ et tara transgrediens, a r. tar [tṛ] s. a) 1) invalidus, insufficiens. Rag'. 11. 78. c. infinit. B'ar. 1. 60: tatra pratyûḣam âdấtum brahmâ k'alu kâtaraḣ. 2) pavidus, timidus, perculsus. Ḣit. 55. 4. Śak. 58. 8; v. sq.

कातरता kâtaratâ f. (a praec. s. tâ) abstractum praecedentis. Śak. 48. 10.

कातर्य kâtarya n. (a kâtara s. ya) id. Rag'. 17. 42.

कात्यायनी kâtyâyanî f. (a kâtyâyana — patronym. a katyâyana nomen sapientis cujusdam — signo fem. î) nomen Durgae. Dêv. 8. 28.

कादम्ब kâdambá m. (a kadambá s. a) anas. Rag'. 13. 55.

कानन kânana n. sylva. Ḣ. 1. 42.

कान्त kântá (r. kam s. ta) 1) desideratus, dilectus, amatus. N. 11. 7. 2) splendens. Dêv. 4. 11, v. sq. (Bret. koant pulcher.)

कान्तार kântâra m. n. 1) via mala. 2) sylva. R. Schl. I. 30. 17.

कान्ति kânti f. (r. kam s. ti) 1) desiderium. 2) splendor, pulchritudo. In. 5. 7. N. 3. 17.

कापथ kâpat'a m. (ex kâ et pat'á, quod in fine compp. pro pat'in via) via mala. Am.; cf. kadad'van.

कापिश kâpiśa n. (a kapiśá s. a) potus fervidus. Ḣêm.

कापुरुष kâpuruśa m. (Karm. e kâ et púruśa vir) vir vilis, abjectus. Ḣit. 13. 19.

कापोत kấpôta n. (a kapốta s. a) grex columbarum. Am.

काम kấma m. (r. kam s. a) 1) amor, cupido, cupiditas, desiderium, voluntas. B'. 2. 62. 18. 34. Br. 1. 16. Su. 4. 15. N. 1. 17. In. 5. 61. Su. 1. 24. 2) Deus amoris. In. 5. 49. 3) optatum, res optata. N. 17. 18.

कामग kâmaga (e praec. et ga iens) qui secundum voluntatem vel desiderium it, i. e. qui quo vult potest ire. N. 18. 23. In. 2. 8.

कामगम kâmagama (e kấma et gama iens) i. q. praec. Ḣ. 3. 5. Su. 2. 5.

कामतस् kâmatas adv. (e kấma s. tas) ad voluntatem, secundum desiderium. Ḣ. 2. 31.

कामदुह् kâmadúḣ f. (nom. -d'uk, v. gr. 81[a]), e kấma et duḣ mulgens, a r. duḣ) quae mulgenti omnia optata praebet (vacca). B'. 3. 10. 10. 28. N. 2. 18.

कामम् kấmam adv. (acc. a kấma) 1) libenter. Ḣ. 2. 34. N. 20. 20. 2) bene, facile (wohl). Rag'. 2. 43. 4. 13.

कामरूप kâmarûpa (e kấma desiderium et rûpá forma) I. Tatp. optata forma. II. Baḣ. 1) qui optatam quamcunque formam potest assumere. B'. 3. 39. 43; cf. kâmarupín. 2) optatam i. e. pulchram formam habens. Su. 3. 17.

कामरूपिन् kâmarûpín (a praec. s. in) adj. qui optatam quamcunque formam potest assumere. Ḣ. 2. 22. Su. 1. 20. 34.

कामा *kâmâ* f. (r. *kam* s. *â*) voluntas. Sâ. 5. 10: *kâmayâ* cum voluntate, libenter.

कामिता *kâmitâ* f. (a sq. suff. *tâ*) 1) desiderium, cupido, libido. Ḥit. 28. 7. 2) amor, benevolentia. Ragᶜ. 9. 57.

कामिन् *kâmin* (r. *kam* s. *in*) 1) amans, cupiens, volens. Bᶜ. 2. 70. 2) m. amasius. Lass. 60. 14.

कामिनी *kâminî* f. (a praec. s. *î*) amatrix, amata. Ragᶜ. 9. 69.

कामुक *kấmuka* (r. *kam* s. *uka*) libidinosus. Am. Ragᶜ. 19. 33.

कामोपहतचित्ताङ्ग *kâmôpaḥatacittâṅga* (Baḥ. e *kâmôpaḥata* — *kấma* + *upaḥata*, v. rad. *ḥan* — amore afflictus, et *cittâṅga* — *cittá* + *âṅga* — animus et corpus) amore afflictum animum et corpus habens. Ḥ. 2. 29.

काम्यक *kâmyaka* n. (a *kấmya* desiderandus, s. *ka*) nomen sylvae cujusdam. Dr. 1. 1. 7. 6. 5.

काम्या *kâmyâ* f. (r. *kam* s. *yâ*) desiderium, optatio, votum. A. 9. 30. Bᶜ. 10. 1.

काय *kấya* 1) m. n. corpus. Bᶜ. 5. 11. 2) m. domus, v. *nikâya.*

कायस्थ *kâyastᶜa* (e praec. et *stᶜa*) classis hominum hujus nominis et vir hujus classis. Wils. „the Cayeth or writer cast, proceeding from a Cshettriya father and Sûdra mother". Ḥit. 49. 10.

कार *kâra* m. (r. *kar kṛ* in forma caus., s. *a*) 1) nisus, contentio, labor. Bᶜ. 5. 12. 2) in fine composs. faciens, factor; v. *andᶜakâra*, *ôṅkâra* etc.

कारक *kấraka* (r. *kar kṛ* s. *aka*) faciens, efficiens. N. 13. 16. Bᶜ. 2. 43.

कारण *kâraṇa* n. (r. *kar kṛ* in forma caus., s. *ana*) 1) actio, factum, opus. N. 23. 3. 2) causa, ratio. In. 5. 11. Sâ. 4. 6. N. 16. 27.

कारणतस् *kâraṇatas* adv. (a praec. s. *tas*) causâ. Ḥit. 14. 15.

कारण्डव *kâraṇḍava* m. anatis species. Am.

कारव *kârava* m. (e *kâ* et *rava* sonus) cornix. (Lat. *corvus*, fortasse etiam gr. κόραξ, mutato *v* in *k*, v. gr. comp. 19; etiam κορώνη et *cornix* quodam modo cum *kârava* cohaerere videntur.)

कारा *kấrâ* f. (ut videtur, a r. *kar kṛ* in forma caus., s. *â*) carcer. (Lit. *kaliu* captivus sum, in carcere sum; *kaliny-s* captivus, *kalinễ* carcer; v. sq.)

कारागार *kârâgâra* m. (e praec. et *âgâra* domus) id. (Lat. *carcer* quod etiam e repetita voce *kấrâ* explicari potest.)

कारागुप्त *kârâgupta* m. (e *kấrâ* et *gupta* custoditus) captivus. Ḥêm.

कारिन् *kârin* (r. *kar kṛ* s. *in*) faciens. Ḥ. 3. 18. 4. 16.

कारुणिक *kâruṇika* (a *karuṇâ* s. *ika*) misericors. Am.

कारुण्य *kâruṇya* n. (a *karuṇa* miserabilis, s. *ya*) miseratio, misericordia. Ḥ. 1. 23. Br. 1. 4.

कार्तस्वर *kârtasvara* n. aurum. Am.

कार्त्तिकेय *kârttikêya* m. (a *kṛ́ttikâ* s. *êya*) Kârtikêyus deus belli Śivo natus.

कार्त्स्न्य *kấrtsnya* n. (a *kṛtsná* totus, s. *ya*) integritas, plenitudo. Maḥ. 3. 4031.

कार्पण्य *kârpaṇya* n. (a *kṛpaṇá* miser, s. *ya*) miseria. Bᶜ. 2. 7. Ḥit. 31. 4.

कार्मुक *kấrmuka* (f. *-kî*, a *kárman* s. *uka*) adj. opus perficiens. subst. 1) m. n. arundo bambos. 2) n. arcus. Dêv. 9. 27.

कार्य *kấrya* (r. *kar kṛ* s. *ya*) 1) faciendus. Ḥ. 4. 44. 2) n. negotium, officium. Ḥ. 4. 27. Br. 2. 4.

कार्यवत् *kâryavant* (a praec. s. *vant vat*) officiosus. N. 7. 12.

कार्श्य *kấrśya* n. (a *kṛśá* s. *ya*) macies. trop. exilitas, tenuitas. Ragᶜ. 5. 21. (Hib. *caoile* macies.)

काल् *kâl* 10. par. (*kâlôpadêśê*) tempus computare, denom. a sq.

काल *kâla* adj. niger. subst. m. 1) color niger. Am. 2) *kâlá* tempus. 3) mors et nomen Yami, dei mortis. A. 7. 5. 10. 31. (Goth. *hveila* tempus — nostrum

Weile — attenuato *â* in *ei* = *î* et adjecto *v*, sicut saepe post gutturales, e. c. in *hvas* quis = *kas*, v. gr. c. 388; gr. καιρός; lat. *calendae*, quod, si in *calen-dae* disolveretur, responderet sanscrito *kâlanda* qui tempus dat — *kâlam* + *da*; cf. composita sicut *arindama* — vel *kâland'a* qui tempus ponit. Ita pars prior vocis *perendie* convenit cum scr. accus. *páram* alium, gr. comp. 375. Cum *kâlá* mors convenit κήρ et hib. *ceal* „death and every thing terrible"; ad *kâla* niger retulerim κηλίς, v. sq.)

कालक *kâ'laka* m. (a *kâla* s. *ka*) 1) macula, naevus. Am.: *piplu.* 2) jecur. Ḥêm. (Cf. gr. κηλίς, v. *kâla.*)

कालका *kâlakâ* f. nomen Asuriae cujusdam. A. 10. 7.

कालकाञ्ज *kâlakâṅǵá* (e praec. in accus. et *ǵa* natus) Asurorum genus. A. 10. 2.

कालकूट *kâlakûṭa* m. (e *kâla* et *kûṭa*) veneni species. Ḥit. 84. 16.

कालधर्म *kâlad'arma* m. (e *kâlá* tempus et *d'árma* jus) mors. Am.; R. Schl. I. 43. 1.

कालधर्मन् *kâlad'arman* m. (e *kâlá* et *d'árman*) id. Maḥ. 1. 4877.

कालयाप *kâlayâpa* m. (e *kâlá* tempus et *yâpa* nom. actionis a r. *yâ* ire in forma caus. *yâpa*, s. *a*) procrastinatio. Ḥit. 96. 18.

कालयापन *kâlayâpana* n. id. Ḥit. 54. 3.

कालायस *kâlâyasa* n. (e *kâla* et *âyasá* ferrum) ferrum. Am.

कालिमन् *kâliman* m. (a *kâla* s. *iman*) nigritudo. Ḥit. 84. 16.

काली *kâlî* f. (a *kâla* signo fem. *î*) nomen Durgae. Dêv. 9. 27.

काव्य *kâ'vya* n. (*kaví* poëta, s. *ya*) poëma.

काश् *kâś* 1. et 4. âtm. 1) lucere, splendere. Rag'. 10. 87. 2) apparere, videri. M. 43: *nâi 'va b'ûmir naća diśaḥ ... ćakâśirê* (sic legendum pro *prakâśirê*).

c. *nis* expellere (ausleuchten). Lass. 9. 14.

c. *pra* i. q. simpl. Râm. III. 55. 21: *udyânâni prakâśantê mamâ 'nyat'â.* — caus. (*prakâśayâmi*) collustrare, illustrare; manifestare. A. 1. 2. B'. 5. 16. Ḥit. 30. 20.

काश्मीर *kâśmîrá* nomen regionis. Ḥit. 46. 14.

काष्ठ *kâ'ṣṭ'a* n. lignum. Sâ. 5. 1. 2. Ḥit. 49. 11. (Cambo-brit. *coed*, bret. *coat*; e syllaba *kâś* gr. ξυ vocis ξύ-λον litteris transpositis et *â* attenuato in *υ* explicari possit.)

काष्ठा *kâ'ṣṭ'â* f. minuta pars temporis, v. *kalâ.* Dêv. 11. 8.

कास् *kâs* 1. âtm. (*dîptâu śabdakutsâyâm* K. *kuśabdê* V.) 1) lucere, splendere (v. *ćakâs*, *kâś* et cf. goth. *haiṣa* th. *haiṣan* fax; Ag. Benary huc refert Κάσ-τωρ). 2) tussire. (Lit. *kôs-tu* tussio, *kōs-ē-ti* tussire, slav. *kašljati*, germ. vet. *huosto* tussis, v. Pott. I. p. 278; scot. *casad* id., cambro-brit. *pâs.*)

कास *kâsa* m. (r. *kâs* s. *a*) tussis. Am.

कासर *kâsara* m. bos bubulus. Am.

कासार *kâsârá* m. stagnum, lacus. Am.

1. कि *ki* 3. par. *ćikêmi* (*ǵñânê*) scire. (Fortasse lat. *scio* praefixo *s*; hib. *ci* „see, behold", *ci-thi* „you see", *ci-tear* „it seems, appears"; v. *kit.*)

2. कि *ki* stirps interrogativa, v. *kim.*

किंशारु *kiṅśâ'ru* m. (ut videtur, e *kim* et *śâru*, quod simplex non invenitur, a r. *śar* [*śṛ*] laedere, v. gr. 603) aristae spicarum. Am.

किंशुक *kiṅśuka* m. (Karm. ex interrog. *kim* et *śuka* psittacus, gr. 603) nomen arboris. (Butea frondosa). N. 12. 3.

किङ्कर *kiṅkará* m. (e *kim* quid, et *kara* faciens) servus, famulus. Sâ. 6. 30.

किङ्किणि *kiṅkiṇi* f. cingulus cum parvis tintinnabulis, vel quodvis aliud ornamentum tinniens.

किङ्किणी *kiṅkiṇî* f. i. q. praec.

किङ्किणीकिन् *kiṅkiṇîkin* (e praec. s. *kin*) ornamento tinniente indutus. In. 5. 12.

किञ्चन *kińćana* (nom. *káśćaná*, *káćaná*, *kińćaná*, v. gr. 260) aliquis, quispiam, ullus. Sâ. 2. 21; praesertim in constructione cum negativo *na*, e. c. Su. 4. 3. 24. — accus. neut. *kińćaná* adverbialiter poniter, praesertim in constructione cum *na*, ad exprimendum nullo modo, neutiquam, nequaquam. Br. 1. 24. (Cum suffixo *ćaná* conferatur *hun* linguae goth., ubi *ni hvas-hun* idem valet ac sanscritum *na kaśćana*, v. gr. comp. 399.)

किञ्चित् *kińćit* (nom. *káśćit*, *káćit*, *kińćit*, v. gr. 260) id. Br. 1. 17. Su. 1. 25. Ḥit. 21. 5. — *yaḣ kaśćit* id. Ḥit. 11. 5: *suvarṇakańkanań yasmâi kasmâićid dâtum iććâmi-kińćit* adv. paululum. Sâ. 4. 26. Dr. 9. 24. (Particula enclitica *ćit* quae in dialecto Vêdicâ etiam cum substantivis conjungitur — e. c. *vayaśćit* aves a *vi* — est neutrum stirpis *ći*, quod ortum est e *ki*, unde formis Vêdicis *mákis*, *nákis* respondent ṣend. [illegible] *mâ-ćis*, [illegible] *nai-ćis*, v. gr. comp. 399.)

किञ्चिलिक *kińćilika* m. v. sq.

किञ्चुलुक *kińćuluka* m. (fortasse e *kim* et *ćuluka* pro *ćaluka*, a r. *ćal* se movere) vermis. Am. Scribitur etiam *kińćilika*.

किञ्जल *kińǵala* m. (e *kim* et *ǵala* a r. *ǵal* tegere, s. *a*) fibra loti, v. sq.

किञ्जल्क *kińǵalka* m. (ut videtur, a praecedente, s. *ka*, ita ut *kińǵalka* mutilatum sit e *kińǵalaka*. Raǵ. 15. 52: *ḥimakliṣṭakińǵalkam pańkaǵam*.

किट् *kiṭ* 1. par. (*gatâu* K.) ire. (Cf. *kaṭ*, ex quo *kiṭ* ortum esse censeo attenuato *a* in *i*, sicut *iṭ* q. v. ex *aṭ*.)

किटि *kiṭi* m. (r. *kiṭ* s. *i*) aper. Am.

किट्ट *kiṭṭa* n. sordes. Am.: = *mala*.

किण *kiṇa* m. cicatrix. Raǵ. 18. 47.

1. कित् *kit* 3. par. *ćíkêtmi* (cf. *ki* unde *kit* ortum esse videtur adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]) 1) videre, cernere, percipere, animadvertere. Ṛgv. apud Rosen. p. 81. 3: *yaťâ nô mitrô varuṇô yaťâ rudraś ćikêtati* „ut nos Mitras, Varuṇas et Rudras animadvertat" (*ćikêtati* pro *ćikêtti*, adjecto charactere 1mae classis, ita ut *ćikit* pro radice haberi posset); p. 100. 7: *tava vaǵraś ćikitê bâḥvôr ḥitaḣ* „telum conspicitur tuis in manibus positum" (praeter. redupl. hic sicut saepe in dialecto Vêdicâ praesentis loco fungitur; posset tamen etiam *ćikitê* pro praes. cognatae radicis *ki* haberi); p. 106. 3: *tavê 'd idam aḃitaś ćêkitê vasu* „tua haec ubique conspicitur opulentia" (*ćêkitê* pro *ćikitê*, quod supra); p. 140. 5: *ćikêtad* (*ćikêt*, sicut supra *ćikêtati* pro *ćikêtti*). 2) scire, nosse. Ṛgv. p. 137. 4: *ya íń ćikêta guḥâ ḃavantam* „qui eum novit in specu versantem"; p. 144. 4: *ćikitvân agnim padê paramê tasťivâńsam* „cognoscens Agnim loco summo insistentem". (In utroque tamen loco significationem cernere, percipere praetulerim; grammatici vero hanc radicem explicant per *ǵńânê* K. *matâu* V.)

2. कित् *kit* 1. par. (*rôgâpanayanê* K. *sańśayêććâvâsârôgyêśu* V.) sanare; dubitare; desiderare; habitare; valere. In dialecto Vêdicâ *kit* cl. 1 item significat: cernere, animadvertere. Ṛgv. p. 3. 2.

कितव *kitavá* m. lusor, aleator. N. 17. 37.

किन्तु *kintu* (*kim* + *tu*) sed, autem, vero. Ḥit. 10. 11. 86. 4.

किन्नर *kinnara* (Karm. e *kim* quid, et *nára* vir, v. gr. 603) nomen ordinis Geniorum, qui Kuvêri sunt famuli et coelestes cantores et fidicines.

किन्नु *kinnu* (*kim* + *nu*) 1) an, num. N. 10. 10. 12. 98. 2) quanto minus, nedum. Bᶜ. 1. 35.

1. किम् *kim* (nom. *kas*, *kâ*, *kim*, gr. 249) quis. — Nota locutionem cum gen. personae et instr. rei, ad exprimendum, quid prodest? e. c. N. 12. 90: *kô nu mê ǵîvitênâ 'rťas tam ṛtê puraśarśaḃam*; Raǵ. 2. 53: *kin râǵyêna tadviparîtavṛttêḣ*; nonnunquam part. fut. pass. radicis *kar kṛ* additur,

e. c. Lass. 12. 20: *kim bahunâ mama b'âšitêna kartavyam.* In hujusmodi locutionibus part. pass. praet. gerundii loco fungitur, e. c. Dr. 7. 4. Ḥ. 4. 2. — Antecedente quopiam vocabulo interrogativo aliquis; B'. 2. 21: *kat'aṅ sa . . . kaṅ ǵ'âtayati hanti kam*; cum sequente *api* aliquis, quispiam. Ḥit. 4. 7; cum antecedente relativo et sequente *api* quisque, quicunque. N. 26. 9. (Lit. *kas* accurate convenit cum scr. nom. masc. *kas*; goth. *hva-s* quis? = scr. *kas*, *hvô* quae? = scr. *kâ*, *hva-ta* quid? = obsoleto कत् *kat*, ṣendico [zend script] *kad*; lat. *quis*, *quid*, a scr. th. *ki*; *quô*, *quod* [= scr. *kat*], *qui*, *quorum*, *quos*, a th. क *ka*. De fem. et neut. pl. *quae* pro *quâ* = goth. *hvô* v. gr. comp. 387. 394; ad th. कि *ki* etiam pertinet lat. *hi-c*, *ci-s*, *ci-tra*, l. c. 394. 395 et goth. *HI*, unde *hi-mma*, *hi-na*, *hi-ta*, *hi-drê*, angl. *he*, *hi-s*, *hi-m*, l. c. 397; gr. ΠΟ, ion. ΚΟ [πό-τερον, κό-τερον, πῶς, κῶς etc.]; slav. *kü-j*, *ka-ja*, *ko-je*, l. c. 388; hib. *cia*, scot. *co*, cambro-brit. *pa* quid?)

2. किम् *kim* adv. 1) cur. Br. 3. 2. 2) an, num. Ḥit. 39. 4: *asmin nirǵanê vanê kadâćit kim vyâǵ'â saṅćaranti*; v. *kinnu*, *kiṅvâ*. 3) utrum (ob). Ḥit. 53. 18. 4) Cum sequente *punar* (*kim punar*) quanto magis vel quanto minus. B'. 9. 33. A. 5. 2.

किमर्थम् *kimárt'am* adv. (Tatp. e *kim*, tanquam interrogativi stirpe cum vi genitivi, et *art'am* v. *árt'a*) cur, quam ob rem. Ḥ. 4. 28.

किमु *kimu* v. *u*.

किमुत *kimuta* adv. (*kim* + *uta*) nedum, ne dicam. Rag'. 2. 62.

किंवदन्ती *kiṅvadantî* f. (e *kim* et *vadantî* part. praes. fem. radicis *vad* dicere) rumor, fama. Ḥit. 32. 7.

किंवा *kiṅvâ* (*kim* + *vâ*) an, num. Ur. 6. 1 infr.

किम्पचान *kimpaćâna* (e *kim* et *paćâna* coquens a r. *pać* s. part. praes. âtm., s. *âna* pro *mâna*) miser. Am.

किम्पुरुष *kimpurušá* m. (e *kim* et *púruša* vir) i. q. *kinnara*. Am.

कियत् *kíyant* (nom. *kíyân*, *kíyatî*, *kíyat*, a stirpe interr. *ki* s. *ant at* e *vant vat* abjecto *v*, mutato *i* stirpis *ki* in *iy* ex euphon. lege 51, v. *iyant*) quantus, quot. Ḥit. 56. 16. Pat. 4. — *kíyat* adv. aliquantulum, paululum. Ḥit. 86. 6.

किर *kirá* m. (r. *kar* [*kṛ*] s. *a*) aper. Am.

किरण *kiráṇa* m. (r. *kar* [*kṛ*] s. *ana*) radius luminis. Rag'. 5. 74.

किरात *kirâta* m. Kirâtus, homo ferus, silvas et montes habitans et venatu vivens.

किरीट *kirîṭa* m. diadema, tiara. A. 5. 13.

किरीटिन् *kirîṭín* (a praec. s. *in*) 1) diadematus, tiaratus. A. 1. 3. B'. 11. 17. 2) cognomen Arǵuni. Dr. 5. 15.

किर्मीर *kirmîra* (ut videtur, a r. *kar* [*kṛ*]) 1) varius, versicolor. Am. 2) m. malus aurantia. (Cf. gr. κιῤῥός.)

1. किल् *kil* 6. par. (*śâityakrîḍanayôh* K. *śâuklê krîḍê* V.) frigidum esse; ludere; album esse; (v. *kêli* et cf. hib. *cal* „a joke" ejectâ vocali radicali post guṇae incrementum).

2. किल् *kil* 10. par. (*kšêpê* K. *nudâu* V.) jaculari; mittere.

किल *kíla* sane, certe, profecto. In. 5. 28. Br. 3. 11. N. 12. 19.

किल्विष *kilviša* 1) adj. improbus, scelestus. Râm. III. 75. 43: *karma kilvišam.* 2) subst. n. *a*) peccatum. B'. 3. 13. 6. 45. *b*) piaculum. R. Schl. I. 62. 7.

किशल *kiśala* m. n. gemma (arboris), palmes, surculus, v. *kisala*.

किशलय *kiśalaya* m. n. id. v. *kisalaya*.

किशोर *kiśórá* m. pullus. R. Schl. II. 20. 20.

किष्क् *kišk* 10. âtm. (*vad'ê* V.) occidere. (Hib. *ceasaim* „I torment, crucify, vex".)

किष्कु *kišku* m. f. cubitus. Maḥ. 2. 20.

किसल *kisala* m. n. i. q. *kiśala*.

किसलय *kisalaya* m. n. id. Ur. 57. 6 infr.

कीकस *kî'kasa* n. os, ossis. Am.

कीचक *kî'ćaka* m. arundo bambos vento stridens. Rag'. 2. 12. 4. 73.

कीट् *kîṭ* 10. par. (*band'ê* K. *band'avarṇayôḣ* V.) ligare; tingere.

कीट *kîṭá* m. insectum, vermis. Ḥit. 8. 7. (Gr. κίς.)

कीदृश *kîdṛ'sa* (gr. 263) qualis? Ḥit. 4. 21. (Prâkr. *kêrisa*, slav. *ko-likŭ*, th. *ko-liko*, gr. πη-λίκος, goth. *hvê-leiks*, th. *hvê-leika*, nostrum *we-lcher*, lat. *quâ-lis*, v. *îdṛ'sa* et gr. comp. 417.)

कीर *kîra* m. psittacus. Am.

कीर्ण *kîrṇá* v. *kar* (*kṛ̂*), gr. 545.

कीर्त् *kîrt* v. *kart* (*kṛ̂t*).

कीर्त्ति *kî'rti*, vêd. *kîrtí* f. (r. *kar* [*kṛ̂*] s. *ti*, v. *kart* [*kṛ̂t*]) gloria. N. 20. 33.

कील् *kîl* 1. par. (*band'ê*) ligare.

कील *kîla* m. 1) flamma. Am. 2) palus, sudes, stipes. Am.: = *śaṅku*, v. sq.

कीलक *kîlaka* m. (a praec. s. *ka*) lignum transversarium. Ḥit. 49. 11. 13. 15.

कीला *kîlâ* f. i. q. *kîla*.

कीलाल *kîlâla* n. 1) aqua. 2) sanguis. Am.

कीश *kîśa* m. simia. Am.

1. कु *ku* 1. âtm. 2. par. 9. par. *kávê*, *kâ'umi*, *kunâ'mi* (*śabdê*) sonare.

2. कु *ku* 6. âtm. *kuvê* (*ârttisvarê*) gemere. (Hib. *caoi*, *caoidh* „lamentation, mourning", *caoidhim* „I lament, mourn, grieve".)

3. कु *ku* stirps interrogativa, unde descendunt adverbia *kútas* et *kútra*. In initio compositorum nuda stirps adhibetur ad exprimendam contemptionem vel deminutionem (v. gr. 249).

कुंस् *kuṅs* 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *b'âsanê* V., scribitur *kus*, gr. 110[a]) loqui; splendere (cf. *kas*, goth. *hausja*, nostrum *höre*).

कुक् *kuk* 1. âtm. (*âdânê*) capere, sumere.

कुकर *kukara* (ex *ku* et *kara* manus) manum intortam vel debilem, languidam habens. Am.

कुकृत्य *kukṛtya* n. (e *ku* et *kṛtyá* n. faciendum, negotium) negotium exiguum, leve. Ḥit. 76. 14.

कुक्कुट *kukkuṭá* m. gallus. Ḥit. 106. 17.

कुक्कुभ *kukkub'a* m. Phasianus gallus. Am.

कुक्कुर *kukkurá* m. canis. Ḥit. 50. 3.

कुक्षि *kukśí* m. venter, uterus. Rag'. 10. 66; trop. Rag'. 2. 38: *adrikukśi*; A. 5. 11: *samudrakukśi*. (Lat. *coxa*, *coxendix*, gr. κοχώνη? germ. vet. *bûh*, nostrum *Bauch*, mutatâ gutturali in labialem.)

कुङ्कुम *kuṅkuma* m. crocus. Am.

1. कुच् *kuć* 1. par. (*rôd'aparkakâuṭilyalêk'anêśu*) impedire, includere; conjungere, miscere, tangere; inflexum esse; scribere. V. *kuńć*.

2. कुच् *kuć* 1. 6. par. (*saṅkôćê*) curvare, inflectere. V. *kuńć*.

c. *sam* id. B'ar. 3. 74: *gâtraṅ saṅkućitam*. — caus. id. Maḥ. 1. 2843: *kêćid gagâḣ* ... *saṅkôćyâ 'grakarân b'îtâḣ pradravanti sma*.

3. कुच् *kuć* 1. par. (*târaśabdê*) altum, acutum sonum edere.

कुच *kuća* m. (r. *kuć* s. *a*) mamma; N. 12. 16. cf. *ćućuka*, *ćûćuka*.

कुचाग्र *kućâgra* n. (e praec. et *ágra*) papilla. Am.

कुज् *kug* 1. par. (*stêyakaraṇê* K. *stêyê* V.) furari.

कुञ्च् *kuńć* 1. par. inflexum esse. *kuńćitá* cincinnatus. In. 5. 6 ubi *kuńćita* pro *kuńgita* legendum. (Hib. *cuachaim* „I fold, plait", *cuach* „a curl", *cuachach* „curled, frizzled"; v. *kuć*.)

c. *vi* corrugari. Maḥ. 1. 4112: *vikuńćitalalâṭab'ṛt*.

कुञ्ज् *kuńg* 1. par. (*avyaktê śabd'ê* K., scribitur *kug*, gr. 110[a]) sonare.

कुञ्ज *kuńga* m. n. 1) locus repentibus plantis abundans. In. 1. 25. 2) umbraculum, casa frondea. 3) elephanti dens prominens. 4) maxilla inferior.

कुञ्जर *kuńgará* m. (a praec. sgnf. 3. suff. *ra*) elephantus. Nom. pr. Dr. 2. 11.

कुञ्जररूपिन् *kuńgararúpín* (a *kuńgarúpa* elephanti forma, s. *in*) elephanti formam habens. Su. 2. 20.

1. कुट् *kuṭ* 6. par. (*kâuṭilyê*) inflexum esse, v. *kuṭilá.*

c. *pra* torrere, assare. Mah. 1. 2842: *bʿakšayanti sma mâńsâni prakuṭya vidʿivat tadâ*; v. sq. et *kuṭṭ.*

2. कुट् *kuṭ* 10. âtm. (*pratâpanê*) calefacere, urere. (Cf. 2. *kûṭ*, *kuṭṭ.* Hib. *cuatan* sol. v. Pict. p. 23.)

कुट *kúṭa* m. n. hydria. Am.

कुटि *kuṭi* m. f. (r. *kuṭ* s. *i*) casa. Am. (Cf. angl. *hut*, nostrum *Hütte.*)

कुटिल *kuṭilá* (r. *kuṭ* s. *ila*) curvus, inflexus, flexuosus. Dêv. 2. 8.

कुटुम्ब् *kuṭumb* 10. âtm. (*dʿrtyâm*) tenere, ferre, perferre.

कुटुम्ब *kuṭumba* m. progenies, stirps. Ragʿ. 7. 68.

कुटुम्बक *kuṭumbaka* (a praec. s. *ka*) 1) adj. propinquus, cognatus. 2) n. familia. Hit. 21. 2.

कुटुम्बिन् *kuṭumbín* (a *kuṭumba* s. *in*) pater familias. Ur. 36. 15.

कुटुम्बिनी *kuṭumbinî* f. (a praec. signo fem. *î*) uxor. Ragʿ. 8. 85.

1. कुट्ट् *kuṭṭ* 1. par. (*pratâpanê*) calefacere, v. 2. *kuṭ.*

2. कुट्ट् *kuṭṭ* 10. par. (*ćêdanê* K. *kutsâćidôḱ* V.) scindere, contemnere.

कुट्टनी *kuṭṭanî* f. (ut videtur, a r. *kuṭṭ* s. *ana* in fem.) lena, libidinis ministra (Kupplerin). Hit. 11. 8.

कुट्टिम *kuṭṭima* m. n. pavimentum. Ragʿ. 11. 9.

कुट्मल *kuṭmalá* m. n. calyx efflorescens. Hit. 39. 15.

कुठ *kuṭʿa* m. arbor. Am.

कुठार *kuṭʿâra* m. (e praec. et *ara* a r. *ar ṛ* s. *a*) securis. Râm. I. 4. 20.

कुठारी *kuṭʿârî* f. (fem. praec.) id.

कुड् *kuḍ* 6. par. (*bâlyê* K. *adanê* V.) puerilem esse; edere.

कुड्य *kuḍya* n. (ut videtur, a r. 3. *kuṇḍ* s. *ya*) paries. Mah. 2. 731.

1. कुण् *kuṇ* 6. par. (*śabdôpakaraṇayôḱ*) sonare, adjuvare. (Cf. *kaṇ*, *kvaṇ*, *ćaṇ*, *svaṇ*, lit. *źwanù* sono.)

2. कुण् *kuṇ* 10. par. (*âmantraṇê* K.) salutare, valedicere.

कुणप *kuṇápa* m. corpus mortuum. Am.

कुणि *kuṇi* m. i. q. *kukara.* Am.

कुण्ट् *kuṇṭ* 1. par. (*vâikalyê*, scribitur *kuṭ*, gr. 110[a]) conturbatum, mutilatum, dirutum esse.

कुण्ठ् *kuṇṭʿ* 1. par. (*âlasyê* K. *kʿôṭanê vâikalyê âlasyê* V.; scribitur *kuṭ*, gr. 110[a]) claudum, mutilatum, pigrum esse; v. sq.

कुण्ठ *kuṇṭʿa* (r. *kuṇṭʿ* s. *a*) segnis, tardus, piger. Am.: *mandaḱ kriyâsu yaḱ.*

1. कुण्ड् *kuṇḍ* 1. par. (*vâikalyê*, scribitur *kuḍ*, gr. 110[a]) i. q. *kuṇṭ.*

2. कुण्ड् *kuṇḍ* 1. âtm. (*dâhê*, scribitur *kuḍ*, gr. 110[a]) urere, cf. *kuṭ.*

3. कुण्ड् *kuṇḍ* 10. par. (*rakšaṇê*, scribitur *kuḍ*, gr. 110[a]) servare, tueri.

कुण्ड *kuṇḍá* 1) n. urceus, urna, hydria. Mah. 1. 4500. 4504. 2) caverna in terrâ facta ad servandum ignem sacrum. 3) puteus. Ragʿ. 1. 84. 4) adulterino sanguine natus e feminâ, vivente marito. Am.

कुण्डक *kuṇḍaka* m. (a praec. s. *ka*) i. q. *kuṇḍá* m. sgfc. 1. Up. 45.

कुण्डल *kuṇḍalá* n. 1) annulus. N. 14. 3 (v. gr. 585). 2) annulus de auricula suspensus. 3) vinculum, armilla, collare, monile.

कुण्डलिन् *kuṇḍalín* (a praec. s. *in*) possess. praec.

कुण्डलीकृत *kuṇḍalîkṛta* adj. (e *kuṇḍalá* et *kṛtá*, v. gr. 585) annulus factus. N. 14. 3.

कुण्डिन *kuṇḍiná* n. nomen urbis Vidarbʿorum. N. 21. 2.

कुतस् *kútas* (a *ku* q. v. s. *tas*) 1) unde? Ḥ. 2. 24. 4. 27. 2) nedum, multo minus. B^c. 4. 31; sequente *êva.* In. 1. 17. Br. 1. 28.

कुतुक *kutuka* n. i. q. sq. Am.

कुतूहल *kutûḥala* n. 1) voluptas. N. 1. 16. 13. 48. 2) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. Śak. 19. 6 infr. Up. 78.

कुत्र *kútra* (a *ku* q. v. s. *tra*) ubi?

कुत्रचित् *kutraćit* (e praec. et *ćit*) alicubi.

कुत्स् *kuts* 10. âtm. 1) spernere, contemnere. Râm. I. 49. 18: *kutsitâ vićarišyat^ca.* 2) conviciari, maledicere. D^crit. 57: *kutsayitvâ vaćôb^cili*; part. praes. par.: *kutsayan.* Maḥ. 1. 5286. (Lit. *kusinu* adversor.)

कुथ् *kut^c* 4. par. (*pûtîb^câvê* K. *pûtitvê* V.) foetere (cf. *pûy*).

कुथ *kút^ca* m. elephanti tegmentum versicolor. Am.

कुथा *kut^câ* f. id.

कुन्त *kunta* m. jaculum uncinatum. Am. (= *prâsa*).

कुन्तल *kuntala* m. capillus. Ćaur. 4.

कुन्ती *kuntí* f. 1) nomen regionis. Ḥ. 1. 31. 2) regis Pâṇḍûs uxor.

1. कुन्थ् *kunt^c* 1. par. (*ḥiṅsâsaṅklêśayôli* K. *klêśê vad^cê* V., scribitur *kut^c*, gr. 110^a)) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. lat. *quatio*, *per-cutio* et scr. *put^c* quod ex *kut^c* mutatâ gutturali in labialem ortum esse censeo.)

2. कुन्थ् *kunt^c* 9. par. *kut^cnâmi* (gr. 347) id.

कुन्द *kunda* m. n. jasmini species, jasminum multiflorum vel pubescens. Am.

कुन्द्र् *kundr* 10. par. (*anṛtab^câšaṇê* K. *mit^cyôktâu* V.; scribitur *kudr*, gr. 110^a)) mentiri.

1. कुप् *kup* 4. par. irasci. Ḥit. 76. 13; cum dat. pers. Rag^c. 3. 56: *ćukôpa tasmâi sa b^cṛśam.* *kupitá* iratus. N. 20. 32. — âtm. cum accus. Râm. I. 39. 7: *kupyatê dêvân.* — (Lat. *cupio*, nostrum *hoffe*, angl. *hope.*)

c. *ati* valde irasci. Râm. III. 72. 66.

c. *pra* i. q. simpl. Ḥit. 74. 8. caus. Man. 9. 314: *kô na naśyêt prakôpya tân.*

2. कुप् *kup* 10. par. (*b^câśârt^cê* K. *dyutâu* V.) loqui; splendere. (Cf. hib. *cubhas* „a word, a promise", goth. *HUF* lamentari.)

कुपूय *kupûya* (e *ku* et *pûya* pus) vilis, abjectus. Am.

कुप्य *kúpya* n. quodvis metallum excepto auro et argento, ut cuprum etc. Am.

कुब्ज *kubǵa* gibbosus, gibberosus. Am. (Lit. *kuprà* gibber, *kupôtas* gibbosus, gr. κυφός, κύπτω, lat. *gibbus*, *gibba*, *gibber*; fortasse etiam nostrum *Höcker*, mutatâ labiali in gutturalem.)

कुब्जक *kubǵaka* (a praec. s. *ka*) id. Lass. 32. 13.

कुमार् *kumâr* 10. par. (denominativum a sq.) ludere.

कुमार *kumârá* m. (ut mihi videtur e *ku* et *mâra* — a r. *mar mṛ* — quod secundum originem suam virum significare possit, sicut *mártya* q. v.) 1) puer qui ad quintum annum nondum pervenit. Br. 2. 7. N. 1. 8. 2) princeps juventutis, regni heres. Am.: = *yuvarâǵa.* 3) cognomen Kârtikêyi.

कुमारव्रत *kumâravrata* n. (e praec. et *vrata*) votum coelibatûs. Ur. 77. 5 infr.

कुमारी *kumârî* f. (a *kumârá* signo fem. *î*) puella (a decimo usque ad duodecimum annum).

कुमाल् *kumâl* 10. par. (ortum est e *kumâr* mutato *r* in *l*) i. q. *kumâr.*

कुमुद् *kumud* f. i. q. sq.

कुमुद *kumuda* n. 1) Nymphaea esculenta alba. 2) Nymphaea rubra.

कुमुदिनी *kumudínî* f. (a praec. s. *in* in fem.) cumudis floribus abundans locus.

कुमुदिनीनायक *kumudinînâyaka* (e praec. et *nâyaka* ductor, dux, dominus) luna. Ḥit. 79. 5.

कुमुद्वन्त् *kumudvánt* n. (a *kumud* suff. *vant vat*) 1) lotis abundans. Rag^c. 4. 19. 2) m. n. i. q. *kumudínî.* Am.

कुमुद्वती *kumudvatí* f. (a praec. signo fem.) 1) i. q. *kumudiní.* Śak. 52. 6 infr. 2) nymphaeae species, Wils. „Menyanthes indica or cristata". Ragᶜ. 6. 36.

कुम्प् *kump* 1. et 10. par. (*strtyâm*; scribitur *kup*, gr. 110[a]) sternere. Cf. *kumb.*

कुम्ब् *kumb* 10. par. (*ċâdanê* K. *strtyâm* V.; scribitur *kub*, gr. 110[a]) tegere; sternere.

कुम्भ *kumbᶜá* m. 1) vas aquarium, urna. N. 23. 11. 2) modii frumentarii genus. 3) tumor in superiore parte frontis elephanti, Wils. „There are two of these projections, which swell in the rutting season." Dêv. 3. 13. (Cf. gr. κύμβη.)

कुम्भकार *kumbᶜakâra* m. (e praec. et *kâra* factor) figulus.

कुम्भयोनि *kumbᶜayôni* f. (Baḥ. e *kumbᶜá* et *yôni*) nomen Apsarasis cujusdam. In. 2. 30.

कुम्भिन् *kumbᶜin* m. (a *kumbᶜá* s. *in*) elephantus. Hêm.

कुम्भिल *kumbᶜila* m. fur.

कुम्भीर *kumbᶜîra* m. crocodilus. Am.; Wils. „the crocodile of the Ganges, the longnosed alligator".

कुम्भीरक *kumbᶜîraka* m. (a praec. s. *ka*) fur. Ur. 32. 8 infr., cf. *kumbᶜila.*

1. कुर् *kur* 6. par. (*śabdê*) sonare.

2. कुर् *kur* v. *kar kr*, gr. 344.

कुरङ्ग *kuraṅgá* m. antilope. Ur. 77. 9 infr.

कुरर *kúrara* (r. *kur*) m. haliaeetus. N. 12. 113.

कुररी *kurarî* f. fem. praec.

कुरु *kúru* m. nom. pr., unus e majoribus Dᶜrtarâsᶜtri et Pâṇḍûs.

कुरुक्षेत्र *kurukśêtrá* n. (e *kúru* et *kśêtra*) nomen regionis prope urbem Dehli.

कुरुरी *kururî* f. probabiliter i. q. *kurarî*, scilicet haliaeetus femineus. N. 11. 20. A. 10. 63 (in ed. Calc. legitur *kurarî*).

कुरुवक *kuruvaka* m. nomen plantae, Wils. „1) The crimson amaranth. 2) A purple species of barleria. 3) Also a yellow kind".

कुर्द् *kurd* 1. âtm. (*krîḍâyâm*) ludere, cf. *kûrd*, *gud.*

कुल् *kul* 1. par. (*bandᶜusaṅhatyôḥ*) colligere; cognatum esse.

c. *â* turbare, perturbare. Ḥit. 39. 20: *smarâkulitamati*; Râm. III. 71. 10: *śôkênâ ''kulitêndriya.* — Cum *vi* + *â* id. Râm. I. 45. 7: *krôdᶜavyâkulita.*

c. *sam* id. Râm. III. 49. 2: *saṅkulitêndriya.*

कुल *kúla* n. (r. *kul* s. *a*) familia, genus. Ḥ. 4. 5. Br. 2. 14. (Hib. *gaol* „a family or kindred".)

कुलगिरि *kulagiri* m. (e praec. et *giri*) mons principalis, quorum septem enumerantur, v. *kulabᶜûbᶜrt.*

कुलटा *kulaṭâ* femina impudica. Am.; Mr. 288. 11.

कुलभूभृत् *kulabᶜûbᶜrt* m. (e *kúla* et *bᶜûbᶜrt*) i. q. *kulagiri.* Ragᶜ. 17. 78.

कुलस्त्री *kulastrî* f. (Tatp. e *kúla* et *strî* femina) femina generosâ stirpe orta. N. 18. 8; v. sq.

कुलाङ्गना *kulâṅganâ* f. id. Sâ. 7. 15.

कुलाय *kulâya* m. (e *kúla* et *aya* a r. *i* ire, s. *a*) nidus. Am.

कुलिश *kúliśa* n. fulmen. Dêv. 8. 34.

कुलीन *kulína* (a *kúla* s. *îna*) nobilis, generosus. N. 17. 42.

कुलीर *kulîra* m. n. cancer. Ḥit. 114. 9; zodiaci constellatio. R. Schl. I. 19. 8.

कुल्य *kulya* (a *kúla* s. *ya*) adj. 1) familiaris. Bᶜar. 3. 24. 2) generosâ stirpe ortus. — subst. n. (ut videtur, a r. *kul* s. *ya*) os, ossis. Am.

कुल्या *kulyâ* f. (r. *kul* s. *ya* in fem.) 1) flumen. Ragᶜ. 7. 46. 2) canalis. Śak. 7. 12. Ragᶜ. 12. 3.

कुवल *kúvala* n. lotus flos. Am.

कुवलय *kuvalaya* n. id. Am.

कुवाद *kuvâda* (ex *ku* et *vâda* dicens) maledicus, calumnians. Am.

कुवेर *kuvếra* (vêd. *kúvêra*) m. (Karm. e *ku* et *vêra* m. n. corpus) Deus divitiarum (sic dictus propter deformitatem suam; fingitur enim cum tribus cruribus et octo dentibus).

कुवेल *kuvêla* n. lotus flos. Ḥêm.

1. कुश् *kuś* 4. par. (*śliśi*) amplecti, v. *kus*. (Fortasse gr. κύω, κυνέω abjectâ consonante finali.)

2. कुश् *kuś* 1. et 10. par. *dyutâu* splendere.

कुश *kuśá* 1) m. n. graminis species, Poa cynosuroides, quam Indi venerantur et in multis sacris ritibus adhibent. 2) n. aqua. Am.; v. *kuśêśaya*.

कुशल *kúśala* 1) salvus, felix, prosper. N. 16. 29. B͑. 18. 10. 2) habilis, dexter, peritus, gnarus. In. 2. 28. N. 12. 83. 19. 18. 22. 12. 3) subst. n. salus, fortuna, prosperitas. N. 2. 16. 12. 71. 13. 31. 22. 2.

कुशलिन् *kuśalín* (a praec. s. *in*) salvus, felix. N. 2. 16. 16. 29.

कुशूल *kuśûla* m. horreum, granarium. Ḥit. 5. 10. 66. 13. 18. 19.

कुशेशय *kuśêśaya* n. (e *kuśê* in aqua et *śaya* qui jacet) lotus flos. Rag͑. 6. 18.

कुष् *kuś* 9. par. (*niśkarśê*) extrahere; cf. *karś kṛś*.

कुष्ठ *kúśṭ͑a* (e *ku* et *sṭ͑a*) leprae. Am.

कुस् *kus* 4. par. i. q. *kuś*.

कुसरित् *kusarit* f. (e *ku* et *sarít* fluvius) fluvius tenui aquâ. Ḥit. 30. 7.

कुसुम *kusúma* n. flos.

कुसुमाकर *kusumâkara* m. (florum multitudinem habens, e praec. et *âkará* multitudo) ver. B͑. 10. 35.

कुसुमित *kusumitá* (a *kusúma* s. *ita*) floridus. Sâ. 4. 26.

कुसुमेषु *kusumêśu* m. (e *kusúma* et *íśu* sagitta) nomen Anañgi.

कुस्म् *kusm* 10. âtm. (*kusmitê* V.) distorto vultu ridere. (Luce clarius est verbum *kusmáyê* compositum esse e particula *ku* et *smáyê* rideo a r. *smi*; scribendum igitur est *kusmi*, quod secundum 1^mam^ cl. format *kusmáyê*.)

कुह् *kuḥ* 10. âtm. (*vismâraṇê* K. *vismâpanê* V.) decipere, fallere; v. sq.

कुहक *kúḥaka* m. (r. *kuḥ* s. *aka*) 1) deceptor. 2) actio decipiendi, destitutio. Ḥit. 129. 22.

कुहन *kuḥana* m. (r. *kuḥ* s. *ana*) n. pr. Dr. 2. 11.

कुहना *kuḥanâ* f. (r. *kuḥ* s. *ana* in fem.) simulatio pietatis, sanctitatis. Am.

कुहर *kuḥara* n. caverna, specus. Ḥit. 58. 2.

1. कु *kú* 6. âtm. *kuvé'* (*śabdê* K. *ârtasvarê* V.) sonare; gemere. (Cf. *kûǵ*, gr. κωκύω.)

2. कू *kû* 9. par. âtm. *kunâ'mi*, *kuné'*. id.

कूज् *kûǵ* 1. par. sonare (praesertim de avibus). R. Schl. prooem. 1: *kûǵantam . . . vandê vâlmîkikôkilam*; de arundine Rag͑. 2. 12; v. *kûǵita*.

c. *ava* id. Râm. III. 70. 12: *viḥagô b͑ṛñgarâǵô 'syam . . . kôkilênâ 'vakûǵati*.

c. *upa* id. N. 12. 113: *ćakravâkôpakûǵita*.

c. *nis* id. Râm. III. 69. 36: *niśkûǵantaḣ śub͑â giraḣ*.

कूजित *kûǵita* n. (r. *kûǵ* s. *ta*) sonitus. Rag͑. 9. 26: *śaṭpada kôkilakûǵitam*; 4. 62: *śârñgakûǵita*.

1. कूट् *kûṭ* 10. par. (*dâḥê mantrê*) urere; consulere, deliberare. (Cf. angl. *heat*, *hot*; island. vet. *hiti* calor, *heitr* calidus, nostrum *Hitze*, *heiſs*. V. 2. *kuṭ*.

2. कूट् *kûṭ* 10. âtm. (*aprasâdê* K. *aprasâdâpradôḣ* V.) inclementem, non faventem, non munificum esse.

कूट *kûṭá* m. (r. *kûṭ* s. *a*) vertex, cacumen. N. 12. 8. 2) acervus, v. *kûṭaśas*. 3) fraus. Maḥ. 1. 2476: *na kûṭamânâir vaṇiǵaḣ paṇyam vikrîṇatê tadâ*; v. *kûṭaband͑a*.

कूटक *kûṭaka* n. (r. *kûṭ* s. *aka*) vomer. Am.

कूटबन्ध *kûṭaband͑a* m. (e *kûṭá* fraus et *band͑a*) laquens (Fallstrick). Rag͑. 13. 39.

कूटशस् *kûṭaśas* adv. (a *kûṭá* suff. *śas*) acervatim. A. 9. 5.

कूड् *kûḍ* 6. par. (*ǵ͑asanê* K. *ǵ͑ânyê bakśê* V.) edere; solidum esse.

कूण् *kûṇ* 10. par. âtm. (*sañkôćê*) curvare, inflectere.

कूप् *kûp* 10. par. (*dâurbalyê*) debilem esse.

कूप *kû́pa* m. 1) fovea, cavum, specus. 2) puteus. Bˈar. 2. 41. (Gr. κύπη, russ. копаю *kopaju* fodio.)

कूर्द् *kûrd* 1. âtm. (*krîḍâyâm*) ludere, v. *kurd.* (Huc trahi possit lat. *lûdo*, ita ut ortum sit ex *ûldo* pro *ûrdo*, abjectâ gutturali sicut in *amo* — v. *kam* — et litteris transpositis.)

कूर्दन *kûrdana* n. (a praec. s. *ana*) ludus, jocus. Am.

कूर्म *kûrmá* m. testudo. N. 12. 113. (Fortasse gr. κλέμμυς, χέλυς, χελώνη quodam modo cum *kûrmá* cohaerent, mutato *r* in *l.*)

कूर्मपृष्ठोन्नत *kûrmapṛṣṭˈônnata* adj. (Karm. e *kûrmapṛṣṭˈa* testudinis tergum et *unnata*, v. *nam* praef. *ut*, erectus) testudinis tergi instar erectus, altus (convexus). In. 5. 12.

कूल् *kûl* 1. par. (*âvaraṇê* K. *âvṛtâu* V.) tegere, protegere, v. sq.

कूल *kû́la* n. (r. *kûl* s. *a*) ripa, littus. R. Schl. I. 1. 28: *gaṅgâkûlê.* (Hib. *cul* „custody, guard, defence; the back part of any thing"; *col* „an impediment, a prohibition".)

कूवर *kûvara* m. n. temo.

कृक *kṛka* m. gula, fauces. Hêm.

कृकण *kṛkaṇa* m. perdicis species. Am.

कृकवाकु *kṛkavấku* m. (e *kṛka* et *vâku* a rad. *vać* suff. *u*) 1) gallus. Am. 2) pavo. (Cum prima hujus comp. parte convenit hib. *cearc* gallina, v. *kṛkaṇa*).

कृच्छ्र *kṛććrá* (ut mihi videtur, e *kṛt*, vel *kṛtá* abjecto *a*, et *śra* e *śrama* abjectâ syllabâ finali) 1) difficilis, molestus, aerumnosus. 2) n. difficultas, onus, molestia, miseria. H. 1. 15. Br. 3. 11. N. 15. 16. 24. 18.

कृत् *kṛt* (r. *kar kṛ* s. *t*, gr. 573) faciens (in fine compp.). Bˈ. 3. 5. A. 4. 30.

कृत *kṛtá* (part. perf. pass. a r. *kar kṛ* s. *ta*) 1) factus. 2) subst. n. factum, facinus. Loc. *kṛtế* et instr. *kṛtếna* tanquam praepositiones significant propter, c. genit. aut in compositione cum nomine recto. N. 4. 3. 9. 19. Sâ. 5. 94. — V. *kṛtám.*

कृतकर्मन् *kṛtákarman* (Bah. e *kṛtá* factus et *kárman* factum, opus, negotium) factum negotium habens, qui negotium suum egit. H. 4. 31. A. 10. 67.

कृतकाम *kṛtakâma* (Bah. e *kṛtá* et *kấma*) factam i. e. expletam optationem, voluntatem habens. Su. 1. 19.

कृतकृत्य *kṛtakṛtya* (Bah. e *kṛtá* et *kṛtyá* n. faciendum) i. q. *kṛtákarman.* In. 5. 1. Su. 4. 1. Bˈ. 15. 20.

कृतघ्न *kṛtagˈna* (qui factum destruit, e *kṛtá* et *gˈna* occidens, destruens) ingratus, immemor beneficii.

कृतज्ञ *kṛtagńa* (qui factum novit, e *kṛtá* et *gńa* q. v. noscens) gratus, beneficii memor.

कृतनाशक *kṛtanâśaka* (e *kṛtá* factum et *nâśaka* destruens, a r. *naś* in form. caus. s. *aka*) ingratus. Hit. 105. 1, v. *kṛtagˈna.*

कृतम् *kṛtám* (acc. τοῦ *kṛtá*) particula prohibitiva, cum instrumentali substantivorum abstractorum. apage, aufer, absit; e. c. Ur. 84. 8: *kṛtam parihâsêna*; Ragˈ. 11. 41: *kṛtaṅ girâ.*

कृतश्रम *kṛtaśrama* (e *kṛtá* et *śrama* lassitudo) laboriosus, operosus, studiosus. Mah. 1. 852.

कृताञ्जलि *kṛtâṅgali* (Bah. e *kṛtá* et *aṅgalí* q. v.) factam manuum conjunctionem, implicationem habens. Bˈ. 11. 14.

कृतान्त *kṛtânta* m. (Bah. e *kṛtá* et *ánta* finis) 1) sors, fatum. 2) cognomen Yami, dei mortis. Hit. 9. 5. 3) conclusio demonstrata, Wils. „a demonstrated conclusion, proved or established doctrine". Bˈ. 18. 13.

कृतार्थ *kṛtârtˈa* (factam rem habens, Bah. e *kṛtá* et *ártˈa* res) optatum consecutus, laetus, contentus. N. 16. 10. 18. 21.

कृतास्त्र *kṛtâstra* (facta arma habens, Bah. e *kṛtá* et *astrá* telum) armorum gnarus. N. 12. 86.

कृति *kṛ́ti* f. (r. *kar kṛ* s. *ti*) 1) actio, opus, opera. Hit. 97. 7. 2) carmen. Ragˈ. 15. 33. (Hib. *ceard* f., island. *gerdh*, th. *gerdhi* f., lat. *ars*, v. r. *kar kṛ.*)

कृतिन् *kṛtín* (a *kṛtá* factus, s. *in*) 1) factam rem, factum negotium habens. Ragˈ. 3. 51. 2) habilis, dexter. Ragˈ. 11. 29.

कृत्ति *kr̥'tti* f. (r. *kart kr̥t* s. *ti*) 1) actio findendi. 2) pellis. 3) cortex arboris *b'ûrǵapatra* dictae. (Cf. hib. *cart* cortex, lat. *cortex*, quod ortum esse videtur e *corti* = scr. *karti*, adjecto *c*, sicut fem. suff. *trî* apud Romanos sonat *trîc*, e. c. *genitrîc* = scr. *ǵânitrî.*

कृत्तिका *kr̥'ttikâ* f. (a *kr̥'tti* actio findendi, s. *ka* in fem.) 1) pl. sex nymphae, Kârtikêyi nutrices. Rag'. 14. 22. 2) tertia constellatio lunaris, sex stellas complectens.

कृत्तिवासस् *kr̥'ttivâsas* m. (e *kr̥'tti* pellis et *vâ'sas* vestis) cognomen dei Śivi. Am.; Mah. 2. 1642.

कृत्य *kr̥tyá* (r. *kar kr̥* s. *ya* inserto *t*, gr. 557) 1) faciendus. 2) infensus, hostilis, v. sq. 3) subst. n. negotium, officium.

कृत्यका *kr̥tyakâ* f. (a praec. s. *ka* vel *aka* in fem.) vexatrix. N. 13. 29.

कृत्यवत् *kr̥tyavant* (a *kr̥tyá* s. *vant vat*) officiosus, officii colendi studiosus. Dr. 7. 6.

कृत्रिम *kr̥trima* (r. *kar kr̥* s. *trim*) artificiosus. Rag'. 13. 75. 19. 37 (v. *kar kr̥* et *kr̥'ti*).

कृत्स्न *kr̥tsná* (ut videtur, a r. *kar kr̥*) totus, omnis, universus. Br. 1. 17. N. 24. 23. B'. 3. 29.

कृप *kr̥'pa* m. nom. pr. A. 11. 3.

कृपण *kr̥paṇá* (r. *karp kr̥p* s. *ana* v. euph. r. 94[a]) miserandus, miser. Br. 3. 12. N. 12. 34. B'. 2. 49.

कृपा *kr̥pâ'* f. (r. *karp kr̥p* s. *â*) miseratio, misericordia. Br. 1. 5.

कृमि *kr̥'mi* m. (fortasse a r. *karś kr̥ś* vel *kram*) insectum, vermis. Rag'. 16. 20: *tiraskriyantê kr̥mitantuǵâlâiḣ . . . gavâkśâiḣ* (schol. Calc. *kr̥'mi* explicat per *ûrṇanâb'a*); B'ar. 1. 63: *kr̥mikulaśatâvr̥tatanuḣ . . . śvâ.* (*kr̥'mi* correptum est e *karmi.* Lit. *kirminis*, *kirmĕlĕ*, russ. **червь** *ćervj*, mutato *m* in *v*; hib. *cruimh*, cambro-brit. *pryv*; goth. *vaurms*, th. *vaurmi*, e *hvaurmi*, v. gr. comp. 388; lat. *vermi-s* e *quermi-s*; fortasse gr. ἕλμινς e ἕρμινς, cf. lit. *kirminis.*)

कृमिल *kr̥mila* (a praec. s. *la*) verminosus.

कृश *kr̥śá* (r. *karś kr̥ś* s. *a*) macer, tenuis. N. 16. 9. (Hib. *creas* „narrow, straight", *caoile* macies = *kârśya* q. v., mutato *r* in *l*; lat. *parcus*, *parvus*; v. r. *karś kr̥ś.*

कृशानु *kr̥śâ'nu* m. ignis. Rag'. 2. 49. 7. 21.

कृषि *kr̥śí* f. (r. *karś kr̥ś* s. *i*) aratio, agricultura. B'. 18. 44.

कृषिन् *kr̥śin* m. (r. *karś kr̥ś* s. *in*) arator. Su. 2. 24.

कृष्ण *kr̥śṇá* 1) niger, violaceus. 2) m. nom. pr. Kr̥ś'ṇus, deus Viś'ṇus humanâ formâ indutus. Dual *kr̥śṇâu* Kr̥ś'ṇus et Arǵunus. (Russ. **черный** *ćernyĭ* niger ejectâ sibilante.)

कृष्णवर्त्मन् *kr̥śṇavartman* m. (nigram viąm habens, Bah. e praec. et *vártman* via) ignis.

कृष्णसर्प *kr̥śṇasarpa* m. (e *kr̥śṇá* et *sarpá*) serpens niger. Hit. 67. 7.

कृष्णा *kr̥śṇâ* f. nomen Pâṇḍavorum uxoris.

कृष्णाय् *kr̥śṇây* (denom. a *kr̥śṇá*, gr. 520) nigrare. Hit. 22. 74: *aṅgâraḣ śîtaḣ kr̥śṇâyatê karam.* (Russ. **черню** *ćernju* nigro.)

केका *kêkâ* f. pavonum clamor. Rag'. 1. 39.

केकिन् *kêkín* m. (a praec. s. *in*) pavo. Am.

केत् *kêt* 10. par. advocare, invitare; consilium dare (proprie: facere ut aliquis sciat, caus. radicis *kit* scire).

केत *kê'ta* m. (r. *kit* s. *a*) 1) domus, habitatio. 2) in dial. vêdicâ: mens. Ros. L. 14: *divyô gand'arvô kêtapûḣ kêtan naḣ punâtu.*

केतक *kêtaka* m. केतकी *kêtakî* f. (r. *kit* s. *aka*) planta quaedam, Pandanus odoratissimus. Rag'. 13. 16.

केतन *kêtana* n. (r. *kit* s. *ana*) 1) signum, insigne. Mah. 1. 8188. 2) vexillum. 3) habitatio. R. Schl. I. 75. 8.

केतु *kêtú* m. (r. *kit* s. *u*) vexillum. N. 12. 38.

केदार *kêdâra* m. campus.

केप् *kêp* 1. âtm. (*gatyâm* K. *gatyâń ćâlê* V.) ire, se movere, vacillare. (Cf. *kamp*, *gêp.*)

केयूर *kêyûra* n. armilla. Rag'. 6. 68; m. B'ar. 2. 16.

केल् *kêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôh* V.) ire, se movere, vacillare; cf. *ćal*.

केलि *kếli* m. f. (r. *kil* s. *i*) lusus, praesertim amatorius. Hit. 50. 1. (Hib. *cal* „a joke", v. *kil*.)

केव् *kêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) colere, venerari. (Cf. *sêv*, quod ex *kêv* ortum esse potest, quum gutturales facile in sibilantes transeant.

केवर्त *kêvárta* m. (e *kê*, locat. vocis *ka* aqua, et *varta* iens) piscator, v. *kâivarta*.

केवल *kếvala* 1) omnis, universus, totus. B'. 5. 11. A. 9. 7. Dr. 4. 17. 2) unus, solus. Rag'. 2. 63. (Goth. *hail* sanus?)

केवलम् *kêvalam* adv. (a praec. signo accus. *m*) solum. Hit. 4. 11.

केश *kếśa* m. (ut equidem puto, e locat. *kê* in capite et *śa* corrupto e *śaya*, quod etiam in aliis hujusmodi compositis invenitur, e. c. *galêśaya* piscis; *kếśa* est igitur quod in capite jacet, sicut *śirôruha* quod in capite crescit, v. *giriśá*) coma, caesaries. (Lat. *caesaries* formâ magis cum *kêśara* convenit, quocum etiam nostrum *Haar*, anglo-sax. *hair*, contulerim, ita ut media syllaba vocis *kếśara* ejecta sit. Cum priore compositi *kếśa* parte i. e. cum *ka* caput conferri potest lat. *ca* vocis *ca-pillus*, quasi capitis pilus, nec non syllaba *co*, κο vocum *co-ma*, κό-μη.)

केशर *kêśara* m. (a praec. s. *ra*) 1) juba leonis. Lass. 62. 20. 2) i. q. *kếsara* (v. *kếśa*.)

केशरिन् *kêśarín* (a praec. s. *in*) 1) jubatus (de leone). Mah. 1. 8286: *sinhâh kêśarinah*. 2) m. leo. Am.

केशव *kêśavá* (a *kếśa* s. *va*) 1) comam multam vel pulchram habens. 2) m. cognomen Kṛśṇi.

केशहस्त *kêśahasta* m. (e *kếśa* et *hásta* capillorum abundantia) coma multa vel ornata. Am. In. 5. 6.

केशिन् *kêśín* m. (a *kếśa* s. *in*) 1) comâ pulchrâ praeditus. 2) m. leo. 3) m. nomen Dâityi, quem Kṛśṇus interfecit. B'. 18. 1.

केशिनी *kêśinî* f. (a praec. signo fem. *î*) n. pr. N. 22. 1.

केसर *kếsara* m. n. (ut videtur, e *kếśara*, mutato *ś* in *s*) fibra, filum (plantae). Rag'. 4. 67. 9. 34.

कै *kâi* 1. par. *kấyâmi* (*śabdê*) sonare. (Hib. *cail* „a voice, a name", *cailbhe* „a mouth".)

कैकय *kâikaya* m. (a *kếkaya* s. *a*) a Kêkayo descendens. Dr. 5. 16.

कैतव *kâitava* n. (a *kitavá* m. lusor, s. *a*) 1) lusus. N. 26. 10. 2) fraus, v. 1. शठ् *śaṭ*.

कैरव *kâirava* n. nymphaea alba esculenta. Am.

कैरात *kâirâta* adj. (a *kirâta* q. v. suff. *a*) ciráticus. A. 3. 20.

कैलास *kâilâsa* m. mons sic dictus, ad Himâlayicos montes pertinens, Dei Kuvêri sedes.

कैवर्त *kâivarta* m. (a *kêvárta* s. *a*) piscator. Am.; Hit. 114. 1.

कोकिल *kôkilá* m. cuculus niger vel indicus.

कोटर *kôṭará* 1) nudus. Śak. 7. 7. 2) m. n. cavum arboris. Am.

कोटि *kốṭi* f. 1) extremitas, cuspis, cacumen. Rag'. 6. 14: *angadakôṭi*; 7. 43: *śyênanak'âgrakôṭi*; 9. 12: *śitakôṭinâ kuliśêna*; 11. 81: *b'ûminihitâikakôṭi tat kârmukam*. 2) numerus 10,000,000.

कोटिक *kôṭika* m. nom. pr. Dr. 1. 16.

कोटिकाश्य *kôṭikâśya* m. id. Dr. 1. 17.

कोटिशस् *kôṭiśas* (a *kốṭi* s. *śas*). Hoc adverbium cum primitivo *kốṭi* eandem rationem habet, quam Latinorum catervatim cum caterva. Su. 3. 14.

कोण *kôṇa* m. (r. *kuṇ* s. *a*) plectrum. Wils. „a bow of a lute, a fiddle stick etc." Râm. III. 55. 26.

कोदण्ड *kôdaṇḍá* m. n. (ut videtur, e *daṇḍá* praefixo *kô*) arcus. Hit. 35. 11.

कोद्रव *kôdrava* n. frumentum quoddam, quo egeni vescuntur, paspalum frumentaceum. B'ar. 2. 98.

कोप *kôpa* m. (r. *kup* s. *a*) ira, iracundia.

कोपन *kôpana* (r. *kup* s. *ana*) 1) iracundus. Mah. 1. 1354. 2) iratus. Ur. 60. 18.

कोमल *kômalá* (fortasse cum *kumârá* cohaeret, sicut *kumâl* q. v. cum *kumâr*) 1) tener, debilis. Lass. 92. 9: *kômalaḣ pâṇir asyâḣ*; Hit. 15. 9: *aham alpaśaktir dantâśća mê kômalâḣ*; Rag̓. 9. 45. 2) lenis, mollis, placidus (de sono). B̓ar. 1. 97. 3) gratus, jucundus, amoenus. Lass. 52. 17: *vṛkśân ... sukômalân.*

कोरक *kốraka* m. n. gemma floris. Am.

कोल *kôlá* m. aper. (Lit. *kuilys* id., *kiaulê* porca; hib. *cullach* aper; gr. χοῖρος.)

कोलाहल *kôlấhala* m. tumultus, strepitus, fremitus. Hit. 106. 11. Śak. 27. 2 infr.

कोविद *kôvida* (ut videtur, e *kô*, nomin. m. interr. et *vida* a r. *vid* scire, s. *a*) gnarus. N. 1. 1.

कोश *kốśa* m. (r. *kuś* s. *a*) 1) gemma floris. Rag̓. 3. 8. 13. 29. 2) vagina. N. 10. 18. 3) aurum (factum et rude), gaza, thesaurus. Dr. 4. 11. (Scribitur etiam *kốṡa*, hib. *gucog* „a bud, sprout".)

कोशल *kôśalá* m. pl. nomen regionis. N. 9. 23.

कोष *kốṡa* m. i. q. *kốśa*. N. 26. 19.

कोष्ठ *kốṡṭa* m. stomachus. Am. IV. 10. 43: *puńsi kôṡṭ̓aḣ*. — Etiam n. Dêv. 6. 13: *kôṡṭ̓âni.*

कोष्ण *kôṡṇa* (ex *kâ* q. v. et *uṡṇá* calidus) tepidus. Rag̓. 1. 84.

कौतुक *kâutuká* n. (a *kutuka* s. *a*) 1) magna laetitia, eximia voluptas. P. 21. B̓ar. 3. 15. 2) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. Hit. 80. 4. 123. 15. Up. 80. 3) matrimonium, nuptiae. Rag̓. 11. 53: *kanayâtanayakâutukakriyâm...vitênatuḣ* (schol. Calc. *kâutukakriyâm* = *vivâhôtsavam*).

कौतूहल *kâutûhalá* n. (a *kutûhala* s. *a*) 1) voluptas. Sâ. 4. 26. 2) curiositas c. loc. rei. Mah. 1. 2284: *vistaraśravaṇê ǵâtaṅ kâutûhalam ativa mê.*

कौन्तेय *kâuntêya* m. (a *kuntî́* s. *êya*) Kuntiâ natus.

कौन्द *kâunda* (fem. *-î*, a *kunda* s. *a*) ad plantam *kunda* dictam pertinens.

कौमार *kấumâra* (a *kumârá* puer, s. *a*) 1) puerilis, juvenilis. Sâ. 6. 11. 2) n. pueritia.

कौमुद *kâumuda* m. (a *kumuda* q. v. s. *a*) luna; cf. *kumudinînâyaka.*

कौमुदी *kâumudî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) lumen lunae. 2) festum.

कौरव्य *kâuravyá* m. (a *kúru* s. *ya*, v. gr. 582) Kurûs progenies, a Kuru descendens. H. 1. 19.

कौश *kâuśá* (fem. *kâuśî*, a *kuśá* s. *a*) e gramine *kuśa* dicto confectus. Sâ. 3. 4.

कौशल *kâuśalá* n. (a *kúśala* q. v. s. *a*) 1) felicitas. 2) dexteritas. B̓. 2. 50.

कौशिक *kâuśiká* (a *kuśá* s. *ika*) 1) i. q. *kâuśá*. Dr. 3. 1. 2) ulula. Hit. 119. 14.

क्नंस् *knaṅs* 1. et 10. âtm.: *knáṅsê*, *knaṅsáyê* (*b̓âsanê*, scribitur *knas*, gr. 110[a]) splendere.

क्नथ् *knat̓* 1. et 10. par. (*hiṅsâyâm* K. *vad̓ê* V.) laedere, occidere. (Cf. *śnat̓*, *krat̓*, *klat̓*, ratione habitâ, litteras liquidas facile inter se permutari. Fortasse huc pertinet gr. KTEN, ita ut litteris transpositis ortum sit e KNET.)

क्नस् *knas* 4. par. (*hvṛtib̓âsanayôḣ*) inflexum esse; splendere.

क्नु *knu* 9. par. (*śabdê*) sonare. Cf. *ku.*

क्नू *knû* 9. par. âtm. id.

क्नूय् *knûy* 1. âtm. (*śabdê* K. *durgand̓ê ârdratvê śabdê* V.) sonare; foetere; madidum esse. (Cf. *pûy* foetere.)

क्मर् *kmar* 1. par. (*hûrčanê* K. *kâuṭilyê* V.) inflexum esse.

क्रकच *krakaća* m. n. serra. Am.

क्रतु *kṛátu* m. (pro *kartu*, a r. *kar kṛ* s. *tu*) 1) sacrificium. N. 5. 46. 2) in dial. vêdicâ *a*) perfector. Rgv. p. 26. 2. *b*) potentia. Rgv. p. 28. 1. (Cf. gr. κράτος.)

क्रथ् *krat̓* 1. et 10. par. *krát̓âmi*, *krât̓áyâmi* (*hiṅsâyâm* K. *vad̓ê* V.) occidere; cf. 2. *śrat̓*, 1. *ślat̓*, *knat̓*, *śnat̓*.

क्रथन *krat̆ana* n. (r. *krat̆* s. *ana*) caedes. Am.

क्रद् *krad* 1. âtm. i. q. *krand.*

क्रन्द् *krand* 1. par. âtm. clamare, flere, lamentari, ejulare. Rağ. 14. 68: *sâ ... ćakranda vignâ kurarî 'va b̆ûyaḣ*; 15. 42: *dvâri ćakranda b̆ûpatêḣ*; N. 11. 20: *tâṅ krandamânâm atyart̆am kururîm iva vâśatîm*; Râm. I. 2. 17: *niśamya krâuṅćîṅ krandantîm.* — *kranditun̊ śaraṇam* auxilium maximâ voce petere. Ur. 2. 6. (Goth. *grêta* ploro, cum *ê* (= *â*, v. gr. comp. 69) pro *an*, sicut in *têka* = *tango* et *flêka* = *plango*; cf. *kland*, quod e *krand*, mutato *r* in *l*, ortum esse puto.)

c. *â* id. N. 11. 26: *âkrandamânâṅ saṅśrutya.*

क्रन्दन *krandana* n. (r. *krand* s. *ana*) lamentatio, lugubris clamor. Hit. 98. 19. 21.

क्रप् *krap* 1. par. (ex *karp* transposito *ar* in *ra*) i. q. *karp kṛp.*

1. क्रम् *kram* 1. par. interdum âtm. (vocalis radicalis in temporibus specialibus parasmâipadi, nec non in part. in *ta* et gerund. in *tvâ* producitur; in âtmanêpado, quod in compositione cum *ati*, *â*, *pra* et *vi* invenitur, vocalis brevis retinetur; caus. *kramâyâmi*, gr. 465) ire, incedere, ambulare, pervenire. Rağ. 1. 14: *urvîṅ krântvâ* in terram profectus (schol. Calc. = *pṛt̆ivîm âkramya*); intens. *ćaṅkramy* (gr. 506) id. Maḣ. 1. 716: *tataḣ sô 'nd̆ô 'pi ćaṅkramyamâṇaḣ kûpê papâta.* (Fortasse lat. *gra-dus*, *gradior* huc pertinent, mutatâ tenui in mediam et ejectâ nasali; etiam *gran-dis* huc trahi posset, cf. *utkram* surgere, et *vikrânta* fortis et vid. *vard̆ vṛd̆*. Huc etiam trahi posset goth. *hlaupa* curro, germ. vet. *hlaufu*, *hloufu*, et abjectâ initiali, *laufu*, *loufu*, mutatâ labiali nasali in mutam ejusdem organi, sicut lit. *dewynì* novem convenit cum scr. *návan*, et gr. βροτός cum scr. *mṛtá*, *mortuus* [gr. comp. 317]; respiciatur etiam germ. vet. *fûst*, th. *fûsti*, pugnus, quod Graffius apte confert cum *muśṭi*; v. *krama.*)

c. *ati* transgredi, praeterire. N. 21. 25: *grâmân bahûn atikramya*; Br. 1. 1: *atićakrâma sumaḣân kâlaḣ*; Râm. III. 52. 34: *tavâi 'va vaćanaṅ vayam | nâ 'tikramâmaḣê sarvê vêlâm prâpyê 'va sâgaraḣ.* — c. ablat. egredi, prodire. Râm. I. 9. 11: *atićakrâma âśramât.* — *atikrântam vayas* progressa aetas, grandis aetas. Sâ. 1. 4.

c. *ati* praef. *ab̆i* id. Maḣ. 1. 199: *ab̆yatikramya d̆armam*; Râm. III. 54. 26: *svavêśmâb̆yatikramya.*

c. *ati* praef. *vi* id. *kâlê baḣutit̆ê vyatikrântê*; Râm. Schl. II. 14. 29: *vyatićakrâma taṅ ǵanam.*

c. *ati* praef. *sam* id. N. 9. 21: *avantîm ṛkśavantaṅća samatikramya parvatam*; 2. 21: *rûpêṇa samatikrântâ sarvayôśitaḣ.*

c. *ad̆i* occupare, e. c. sedem (cf. *kram* c. *â* praef. *sam*). In. 2. 22: *pârt̆aḣ śakrâsanaṅ gataḣ | ad̆yakrâmad amêyâtmâ dvitîya iva vâsavaḣ.*

c. *apa* discedere. N. 11. 1. Dr. 4. 22. — cum *apa* praef. *vi* id. Râm. III. 65. 56: *vyapâkrâmat sa lakśmaṇaḣ.*

c. *ab̆i* accedere. In. 1. 41. — praef. *sam* (*samab̆ikram*) id. N. 11. 27.

c. *â* par. âtm. 1) aggredi, accedere, pervenire. Hit. 94. 13: *viǵigîśavô yat̆â parab̆ûmim âkrâmanti tat kat̆aya*; Râm. III. 71. 12: *snêḣênâ "krântaḣṛdayaḣ*; In. 1. 30: *ûrd̆vam âćakramê*; Su. 2. 16: *nâ "kramanta yadâ śâpâ vâṇâ muktâḣ śilâsv iva*; Rağ. 5. 71: *yâvat tâpanid̆ir âkramatê na b̆ânuḣ.*

c. *â* praef. *sam* + *upa* id. Râm. I. 33. 21: *samupâkrântâ diśam sômavatîm.*

c. *â* praef. *nir* egredi, procedere. Rağ. 6. 81.

c. *â* praef. *sam* occupare (cf. *kram* praef. *ad̆i*). Rağ. 4. 4: *samâkrântam têna siṅḣâsanam pitryam ak̆ilaṅćâ 'rimaṇḍalam.*

c. *ut* surgere, surgendo discedere (praesertim de spiritu,

animâ, e corpore discedente). Man. 1. 55: *tadô 'tkrâmati mûrtitah*; 2. 120: *ûrdvam prâṇâ hy utkrâmanti*; Rag. 7. 50: *parasparêṇa kśatayôh prahartrôr utkrântavâyvôh samakâlam êva.* De colore a vultu discedente, Rag. 16. 17.

c. *ut* praef. *vi* relinquere. Rag. 13. 72: *vyutkramya lakśmaṇam.*

c. *upa* âtm. incipere. In. 1. 21: *tam âpraśṭum upaćakramê*; H. 1. 23: *gamanâyô 'paćakramê.* — praef. *sam* âtm. id. Râm. III. 56. 38: *praśṭuṅ samupaćakramê.*

c. *nis*: *niśkrâmâmi* (gr. 79) egredi, prodire. Râm. I. 9. 22: *niśćakrâmâ "śramât.* — *abiniśkram*, *upaniśkram* id. Man. 6. 41. Râm. III. 68. 4. N. 13. 36.

c. *parâ* superare, vincere. Dr. 8. 57: *parâkrânta*, v. *parâkrama.*

c. *pari* ambulare. Lass. 74. 6. — *anuparikram* circumgredi. Man. 7. 122: *sa tân anuparikramya sarvân.* — *samparikram* id. Mah. Ex. 12: *bahûni samparikramya tîrtâni.*

c. *pra* par. âtm. incipere. M. 55: *praśṭum praćakramê*; Dêv. 2. 48: *dêvîṅ kadgaprahârâis tu tê tâṅ hantum praćakramuh.*

c. *prati* recedere, gradum referre. Dr. 6. 24.

c. *vi* âtm. i. q. simpl. H. 1. 9: *têna vikramamâṇêna.* — *vikrânta* fortis, validus. N. 12. 54. 21. 12.

c. *sam* ire, ingredi. Rag. 5. 10: *kâlô hy ayaṅ saṅkramitun dvitîyam ... âśramam.* — caus. Rag. 13. 3: *saṅkramitê turaṅgê*; 9. 52.

2. क्रम् *kram* 4. par. âtm.: *krâmyâmi*, *krâmyê* (gr. 303) i. q. *kram* cl. 1.

क्रम *kráma* m. (r. *kram* s. *a*) 1) gradus, passus. Râm. I. 27. 24: *tribih kramâis tatâ lôkân âgahâra trivikramah.* 2) ordo, series, successio. N. 12. 49: *kramaprâptaṅ râgyam.* — *krámêṇa*, *krámât* ex ordine, deinceps. N. 16. 31: *paryapṛććata tân sarvân kramêṇa suhṛdah svakân*; Rag. 3. 30: *kramâć ćatasrah ... tatâra vidyâh.* 3) modus, ratio, vitae ratio. Hit. 8. 15: *prastâvakramêṇa sa paṇḍitô 'bravît*; 68. 21: *amâtyânâm êśah kramah*; Up. 68: *kaśṭô hy avinayah kramah.* — In fine compositorum interdum redundare videtur; e. c. Hit. 39. 4: *digvigayakramêṇa* i. q. *digvigayêna* i. e. post regionum superationem. (Huc retulerim scot. et hib. *ceum*, *céim* passus, ejecto *r*.)

क्रमशस् *kramaśas* (a *kráma* s. *śas*) 1) gradatim, paulatim. Hit. 46. 11. 2) ex ordine, deinceps. Rag. 12. 47.

क्रय *krayá* m. (r. *krî* s. *a*) emtio. Hit. 32. 1.

क्रय्य *kráyya* (r. *krî* s. *ya*, v. gr. 560) emptione comparandus. Am.

क्रव्य *krávya* n. caro. (Lit. *krauja-s* sanguis, russ. **кровь** *krovj* id., hib. *cru* id., germ. vet. *hrêo* [gen. *hrêwe-s*, them. *hrêwa*] cadaver; gr. κρέας, lat. *cruor*, *cruentus*, *crûdus*, *caro*.)

क्रिया *kriyấ* f. (r. *kar kṛ* s. *yâ*) 1) opera, labor, opus. Hit. 8. 1. Ur. 39. 3. 2) ritus caerimonia. Sâ. 1. 20. A. 4. 2.

क्री *krî* 9. par. âtm. *krîṇấmi*, *krîṇế* emere. Râm. I. 48. 9: *anyam vâ 'py ânaya krîtvâ*; Hit. 32. 1: *krayakrîtaṅća mâitunam.* (Hib. *creanaim* „I buy, purchase" tam radice quam adjectâ syllabâ egregie cum *krîṇấmi* convenit; graec. πρίαμαι, πέρ-νη-μι, quorum posterius litteris transpositis ex πρέ-νη-μι pro πρί-νη-μι ortum esse videtur, mutatâ gutturali in labialem, quâ in re cum cambro-brit. *pyrnu* emere convenit; itaque origine alienum est περάω vendo a περάω transeo, in posteriore enim verbo, quod cum scr. *pârâyâmi* cognatum est, labialis littera est genuina. Fortasse etiam lit. *prékis* emtio, *perkù* emo, lat. *pretium* et nostrum *feil* huc pertinent.)

c. *upa* id. Hit. 115. 3. 4.

c. *vi* vendere. Râm. I. 46. 18: *na vikrêśyâmy aham putram*; Hit. 87. 2.

c. *sam* emere. Mah. 1. 6219: *naća mê vidyatê vittaṅ saṅkrêtum puruśaṅ kvaćit.*

क्रीड् *krîḍ* 1. par. delectari, jocari, ludere. Ḥ. 4. 47: *mâ krîḍa ǵaḥi rakšô vibʿîšaṇam*; Ḥit.: *mr̥tasya krîḍanti dârâir api dʿanâir api.*

c. *sam* par. âtm. id. Su. 1. 34: *tâis tâir viḥârâiḧ ... saṅkrîḍatân têšâm*; Râm. I. 9. 55: *ćitraṅ saṅkrîḍamânâs tâḧ krîḍanâir vividʿâis tadâ.*

क्रीड *krîḍa* m. (r. *krîḍ* s. *a*) oblectatio, jocus, ludus. Am.

क्रीडन *krîḍana* n. (r. *krîḍ* s. *ana*) id. Râm. I. 9. 15, v. *krîḍ* praef. *sam.*

क्रीडा *krîḍâ'* f. (r. *krîḍ* s. *â*) id. Am.

क्रुञ्च् *kruńć* 1. par. (*kâuṭulyâlpîbʿâvayôḧ* K. *gatyâm* V.) inflexum esse, exiguum esse, ire. (Pictetius huc trahit hib. *cruinn* rotundus.)

क्रुद्ध *kruddʿá* v. *krudʿ*, gr. 83[a].

1. क्रुध् *krudʿ* 4. par. irasci. N. 18. 9: *na krudʿyanti varastriyaḧ*; Ḥ. 3. 15: *puṅskâmâṅ śaṅkamânaśća ćukrôdʿa puruśâdakaḧ*; c. gen. N. 22. 28: *âdʿibʿir daḥyamânasya śyâmâ na krôddʿum arḥati*; c. *upari.* Ḥit. 66. 17: *putrasyô 'pari kruddʿaḧ.* (Lit. *rus-tas* iratus, *rus-tybě* ira, quorum *s* ante *t* e generali euphoniae lege explicari potest e *d*, cf. gr. comp. 102; slav. срьдъ *srĭdŭ* ira, furor, mutatâ gutturali in sibilantem, sicut e. c. in срѫдьце *srŭdĭze* cor; fortasse etiam huc pertinet lat. *crûdelis* [v. *krûrá*], nisi cohaeret cum *crûdus*, de quo v. *krávya*; gr. κότος corruptum esse posset e κρότος et hoc e κρόστος; nostrum *Groll*, mutato *d* in *l*? hib. *corruidhe* „anger, wrath, motion"; *corruigh* „fury, resentment".)

c. *abʿi* i. q. simpl. c. acc. Ur. 36. 1: *na tâm abʿikruddʿô muniḧ.*

c. *pari* id. Râm. III. 76. 45.

c. *prati* iram rependere. Man. 6. 4: *krudʿyantan na pratikrudʿyêt.*

c. *sam* i. q. simpl. *saṅkruddʿa* iratus. Ḥ. 3. 4.

2. क्रुध् *krudʿ* f. (r. *krudʿ*) ira.

क्रुधा *krudʿâ'* f. (r. *krudʿ* s. *â*) id. Am.

क्रुन्थ् *kruntʿ* 9. par. *krutʿnâ'mi* (*śliši*, *kliši*) amplecti, vexare. (Cf. *kuntʿ*, *kratʿ*, *knatʿ*.)

क्रुश् *kruś* 1. par. clamare. Râm. I. 9. 61: *ćukrôśa r̥śyaśr̥ṅgê 'ti.* (Send. ［Zend script］ *kʿruś*, v. gr. c. 34; lit. *klykiù* clamo (de infantibus), *krykštauju* vociferor; hib. *cruisigh* „music, song"; fortasse lat. *crocio*, *crocito*; gr. κρώζω, κρώζω; goth. *hrukja* crocito.)

c. *â* conviciari, maledicere. R. Schl. II. 12. 77: *tan tu mâṅ ǵîvalôkô 'syan nûnam âkrôšṭum arḥati*; Man. 6. 48. 8. 267.

c. *ut* conclamare, exclamare. A. 7. 2: *nivâtakavaćâḧ sarvê ... abʿyadravan mâm ... utkrôśantô maḥâratʿâḧ.* — *utkrušṭa* sonans. Su. 1. 33: *maḥânâdâir utkrušṭatalanâditâiḧ.*

c. *pra* 1) i. q. simpl. Su. 1. 15: *trâḥî 'ti praćukruśuḧ*; N. 11. 2. 23. 23. 24. 43. A. 19. 21. 2) acclamare, inclamare, c. acc. Dr. 5. 23: *bʿîtâ dʿâumyam praćukrôśa purôḥitaṅ sâ*; 6. 29.

c. *vi* id. Râm. III. 44. 11: *ḥâ râmê 'ti vićukruśuḧ*; c. acc. pers. Dr. 6. 26.

c. *sam* praef. *abʿi* id. Râm. III. 72. 39: *âryê 'ty êvâ 'bʿisaṅkruśya.*

क्रूर *krûrá* (fortasse mutilatum e *krudʿra*, a r. *krudʿ*, productâ vocali ad compensandum omissum *dʿ*, cf. lat. *crudelis* et v. r. *krudʿ*) adj. crudelis, saevus, ferus, terribilis, horrificus, horrendus. Ḥ. 2. 2. Su. 1. 3. Ḥ. 1. 17. 4. 31. — *krûrâm* adv. terribilem in modum. Dr. 6. 3.

क्रूरबुद्धि *krûrabuddʿi* (Baḥ. e *krûrá* et *buddʿi* mens, intellectus) crudelem mentem habens. Ḥ. 4. 31.

क्रूरमानस *krûramânasa* (Baḥ. e *krûrá* et *mânasa* n. mens) i. q. praec.

क्रूरोपसंहित *krûrôpasaṅḥita* (Tatp. e *krûrá*, quod hoc in composit. neutrum est substantive positum, crudele, crudelitas, et *upasaṅḥita* conjunctus, a r. *dʿâ* s. *ta*) cum crudelitate conjunctus. Ḥ. 2. 20.

क्रेणि *krêṇí* m. (r. *krî* s. *ni*, v. euphon. r. 94[a]) emtio. Am.

क्रोड *króḍá* n. क्रोडा *króḍâ* f. 1) pectus. Am. 2) gremium. Ḥit. 80. 14: *níḍakróḍê pakšiṇaṅ suk'am varšâsu nivasanti.*

क्रोध *kródʻa* m. (r. *krudʻ* irasci, s. *a*) ira, iracundia. N. 6. 5.

क्रोधन *króḍʻaná* (r. *krudʻ* s. *ana*) iracundus. Ḥit. 13. 3.

क्रोश *króša* m. (r. *kruš* s. *a*) mensura distantiae (Wils. a league, a Cós' containing 4000 cubits). Dr. 8. 53.

क्रोष्टु *króšṭu* m. (nom. *krôšṭá* a th. *krôšṭár*, gr. 173) canis aureus, anglice jackal. Dr. 1. 17.

क्रोष्टार् *krôšṭár*, vêd. *króšṭâr*, v. *króšṭu* et gr. 173.

क्रौञ्च *krâuńćá* m. nomen avis, ardeae species. Wils. „a Kind of heron or curlew". R. Schl. I. 2. 12.

क्रौञ्ची *krâuńćí* fem. praec. R. Schl. I. 2. 14.

क्लथ् *klatʻ* 1. par. (*ḥiṅsâyâm* K. *vadʻê* V.) laedere, occidere. (Cf. *šlatʻ*, *knatʻ*, *kratʻ*, *kʻad*, lat. *clades.*)

क्लद् *klad* 1. âtm. (*vâiklavyê* K. *rudi* V.) dolore affici, flere. (Cf. *kland*, *krad*, *krand.*)

क्लन्द् *kland* 1. par. (*âḥvânaródanayóṅ*; grammatici scribunt *klad*, gr. 110[a]) clamare, ejulare, flere. (Cf. *klad*, *krad*, *krand*; hib. *glaodhaim* „I call, bawl, roar, shout".)

क्लप् *klap* 10. par. *klâpáyâmi* (*avyaktâyâm vâći*) indistincte loqui. (Cf. *galp* et lit. *kalpù* loquor, praet. *kalpějau*, fut. *kalpěsu*, gr. comp. 506.)

क्लम् *klam* 4. par. *klámyâmi* (gr. 305) defatigari, confici. *klântá* defatigatus. N. 21. 27. (Cum hac radice cohaeret idem valens *šram*, cujus *š* ortum est e *k*; gr. κάμνω ex utraque formâ explicari potest, ejecto *l* vel *r*, nisi, quod Pottius suspicatur, ortum est e *kšam*, ejectâ sibilante; lat. *len-tus* e *clen-tus*? = scr. *klântá*; fortasse *clau-dus* e *clan-dus*, nisi pertinet ad *kʻôḍ*, q. v.; nostrum *lahm*, germ. vet. *lam*, lit. *lůmas*, abjectâ gutturali.)

c. *pari* id. Ḥ. 1. 21: *tṛšâpariklânta* siti confectus.

क्लम *klama* m. (r. *klam* s. *a*) fatigatio, lassitudo, languor, confectio. A. 4. 47: *na šítôšṇênaća klamaṅ.*

क्लव् *klav* 1. âtm. (*bʻayê*) timere, v. *vâiklavya.*

क्लिद् *klid* 4. par. humectari. Ḥit. 29. 4: *klídyati.* — *klinná* irrigatus. Râm. III. 61. 24: *ašruklinna.*— caus. *klêdáyâmi* humectare. Bʻ. 2. 23: *naćâi 'naṅ klêdayanty âpaṅ.* (Pottius p. 243 confert gr. ΚΛΥΔ, κλύζω, quod consonantibus egregie cum *klid* convenit, vocali autem et sensu ad formam causalem *klêdáyâmi* pertinet, ita ut posterius diphthongi *ê* elementum omissum et *a* in *v* attenuatum sit; lit. *sklys-ti* e *sklyd-ti* fluere, praet. *sklyd-au*, cujus *s* e praepos. *su* cum = scr. *sam*, *sa*, gr. σύν, explicari potest, nisi est additamentum euphonicum, propter adamatam litterarum *s* et *k* conjunctionem; angl. *wet* humidus, anglosax. *hwet*, *hwæt* id., mutato *l* in *w*, v. gr. comp. 20.)

c. *pari* i. q. simpl. *pariklinna* irrigatus. Râm. III. 61. 24: *varšatôyapariklinna.*

c. *sam* id. *saṅklinna* irrigatus. Mṛ. 177. 8.

क्लिन्द् *klind* 1. par. âtm. (*parivêdanê* K.; grammatici scribunt *klid*, gr. 110[a]) lugere. (Cf. *kland*, unde *klind* attenuatâ vocali ortum esse censeo.)

क्लिन्न *klinná* v. *klid*, gr. 542.

क्लिश् *kliš* 4. par. âtm. 9. par.: *klíšyâmi*, *klíšyê*, *klišnámi* dolore afficere, vexare. Ragʻ. 13. 73: *klišyann ivâ 'sya bʻugámadʻyam uraṅsṭʻalêna*; 11. 58: *marutaṅ pratípagâṅ ... ćiklišur bʻṛšatayâ varûtʻinîm.* — Pass. N. 13. 50: *ganêna klišyatê bâlâ*; Ḥ. 4. 41: *râkšasêna tadâ bʻímaṅ klišyamânan niríkšya tu*; Râm. I. 29. 1: *aklišṭavrata* qui vota non violat; I. 31. 37: *vaćanam aklišṭam* verbum non violatum. (Cambro-brit. *gloesi* „to pain, to cause a pang, to suffer a pang".)

c. *pari* i. q. simpl. Up. 19: *šušrûšâpariklišṭa*; Maḥ. 1. 2288: *pariklišyan* = *pariklišyamâna*, v. gr. 532.

क्लीव् *klív* 1. âtm. (*âdʻâršṭyê* K.; scribitur etiam *klíb*) impotentem esse; v. *klívá*, *kláivya.*

क्लीव *klîvá* (r. *klîv* s. *a*) 1) debilis, impotens; piger, iners. Hit. 32. 19: *klîvavaćana.* 2) m. eunuchus. N. 21. 14. (Scribitur etiam *klîbá*; cf. hib. *cailltean* „eunuch", *caill-te* „castrated", *caillim* „I geld, castrate, I loose, destroy", *cailleadh* „emasculation".)

क्लु *klu* 1. âtm. se movere. Vid. *viklava.*

क्लेद *klêda* n. (r. *klid* s. *a*) humor, liquor. Rag͑. 7. 24. 15. 32.

क्लेदन् *klḗdan* m. (r. *klid* s. *an*) luna.

क्लेदु *klḗdu* m. (r. *klid* s. *u*) id.

क्लेश् *klêś* 1. âtm. (*vâd͑anê* K. *vad͑ê* V.; grammatici perperam *klêś* pro radice habent, venit vero verbum *klḗśê* ex 1mae classis lege a *kliś*) vexare, occidere.

क्लेश *klêśa* m. (r. *kliś* s. *a*) molestia, aerumna. Ḥ. 1. 44. Br. 3. 18.

क्लैव्य *klấivya* n. (a *klîvá* s. *ya*) debilitas, debilitatio, demissio animi, mollitia. B͑. 2. 3.

क्व *kv̀a* ubi? Sâ. 6. 9; quo? Lass. 24. 11: *kva gaććasi.* Notentur locutiones veluti *kvaća tê kšatriya-balaṅ kvaća brahmabalam mahat* ubi tua kšatriyica potentia? ubi brahmanica potentia magna? i. e. quantum interest inter illam et hanc. R. Schl. I. 56. 4. — Exempla, ubi res vel persona superior in priore loco posita est, sunt: Rag͑. 1. 2: *kva sûryaprab͑avô vaṅśaḣ kvaćâ 'lpavišayâ matiḣ*; Maḥ. 1. 3065: *kva maharšiḣ saćâi 'vâ "gryaḣ sâ 'psarâḣ kvaća mênakâ.* — *kvâ 'pi* alicubi. N. 16. 6.

क्वचित् *kv̀aćit* (a praec. s. *ćit*) alicubi. N. 15. 15. — Repetitum: ubique. In. 3. 10.

क्वण् *kvaṇ* 1. par. sonare. Ḥit. 58. 21: *ḍiṇḍimô hastipakâhataḣ kvaṇan*; — *kvaṇitá* sonans, susurrans. Ur. 68. 1: *padmam antaḣkvaṇita-šaṭpadam.* (Cf. 2. *kaṇ*, *kuṇ*, *ćaṇ*, *svan*, ratione habitâ, gutturales facile in sibilantes degenerare; de lat. *cano* v. *śaṅs.*)

क्वण *kvaṇa* m. (r. *kvaṇ* s. *a*) sonus. Am.

क्वणन *kvaṇana* n. (r. *kvaṇ* s. *ana*) id. Am.

क्वणित *kvaṇitá* n. (r. *kvaṇ* s. *ta*) sonitus. Rag͑. 7. 38: *vigáǵńê vilôlag͑aṇṭâkvaṇitêna nâgaḣ.*

क्वथ् *kvat͑* 1. par. coquere. Man. 6. 20: *aśnîyâd yavâgûṅ "kvat͑itâm.*

क्वाण *kvâṇa* m. (r. *kvaṇ* s. *a*) i. q. *kvaṇa.* Am.

क्वेल् *kvêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôḣ* V.) ire, se movere. V. (Cf. *kêl* et *kšvêl.*)

क्षज् *kšaǵ* 1. âtm. (*dânagatyôḣ*) dare; ire.

1. क्षञ्ज् *kšaṅǵ* 1. par. (grammatici scribunt *kšaǵ*, gr. 110a)) id.

2. क्षञ्ज् *kšaṅǵ* 10. par. (*taṅkê*; grammatici scribunt *kšaǵ*, gr. 110a)) id.

क्षण् *kšaṇ* 8. par. âtm. *kšaṇṓmi*, *kšaṇvḗ* (*hiṅsâyâm* K. *vad͑ê* V.) vulnerare, ferire, occidere. Lass. 33. 19: *akšatašarîra.* (Cf. *kšiṇ* et *kši* cl. 5; gr. καίνω, κανῶ; καίνυται = scr. *kšaṇutḗ*; κτείνω, v. gr. comp. 16; ξαίνω; fortasse σίνομαι e ξίνομαι.)

c. *pari* id. Ur. 8. 3 infr.: *aparikšatašarîra*; Râm. I. 47. 24: *guruśâpaparikšata.*

c. *vi* id. A. 11. 1: *śaravikšata*; 10. 30: *vikšataṅćâ "yasâir vâṇâiḣ ... mahîm ab͑yapatad râǵan prab͑agnam puram.*

क्षण *kšaṇa* m. 1) pars temporis definita, Wils. „equal to thirty Calas or four minutes". 2) momentum. — acc. *kšaṇam* adv. per momentum. B͑ar. suppl. 7. Lass. 2. 7. instr. *kšaṇêna* statim. Ḥ. 4. 10. N. 2. 3. (Pottius recte, ut mihi videtur, hoc vocabulum explicat ex *îkšaṇa*, abjecto *î*; respicias nostrum *Augenblick.*)

क्षणदा *kšaṇadâ* f. (e praec. et *da* dans, in fem.) nox. Rag͑. 8. 73.

क्षणदाचर *kšaṇadâćara* m. (e praec. et *ćara* iens) cognomen Râkšasorum, significans noctu iens. Dr. 2. 3.

क्षणिक *kšaṇika* (a *kšaṇa* s. *ika*) per momentum temporis durans. Ḥit. 20. 6.

क्षणिका *kšaṇikâ* f. (fem. praec.) fulmen. Ḥêm.

क्षत *kšatá* (r. *kšan* s. *ta*) 1) vulneratus, occisus. 2) n. vulnus. Rag̀. 2. 53.

क्षतज *kšataǵa* (e praec. et *ǵa* natus) sanguis. Rag̀. 7. 40.

क्षति *kšati* f. (r. *kšan* s. *ti*) eversio, exstinctio, vastatio. Śak. 32. 16. Hit. 28. 18.

क्षत्र *kšatrá* m. (ut mihi videtur, e *kšam* terra, abjecto *m*, vel *kšâ* id. correpto *â*, et *tra* servans, a r. *trâ*, ita ut esset = *mahîpâla* terrae custos; scribitur etiam *kšattrá* et deduci solet a *kšatá* vulnus et *tra* servans, v. Rag̀. 2. 53; cf. send. [zend script] *k̀šat̀ra* rex, gr. comp. 52) Kšatrus i. e. vir secundi vel militaris et regii ordinis.

क्षत्रिय *kšatríya* vel *kšattríya* (a praec. s. *iya*) id. Dr. 7. 1.

क्षप् *kšap* 10. par.: *kšapáyâmi* (*prêraṇê* K. *kšêpê* V.) 1) sternere, prosternere, dejicere, excidere, destruere. Mah. 1. 4128: *akšataḣ kšapayitvâ 'rîn saṅk̀yê ssaṅk̀yêyavikramaḣ*; Rag̀. 8. 46: *tarur na pâtitaḣ kšapitâ tadviṭapâśritâ laṭâ*; Râm. II. 12. 69: *vâidêhî vata mê prâṇân śôćantî kšapayišyati*; In. 5. 57: *tatra taṅ (śâpaṅ) kšapayišyasi.* 2) lavare, purgare. Man. 5. 157: *kâman tu kšapayêd dêham*; 5. 69: *kšapêyus tryaham.* Schol. *śâućaṅ kuryuḣ.* (Cf. *kšip*; fortasse huc pertinet goth. *skapa* creo, transpositis litteris *kš* in *sk*, et servatâ in fine radicis tenui labiali, sicut in *slêpa* = scr. *svap.* Quod ad sensum attinet, rationem habeas, verba movendi facile significationem faciendi assumere; v. e. c. *ćar*, *sarǵ sṛǵ.*)

क्षपस् *kšápas* n. (r. *kšap* s. *as*) nox, in dial. vêd., v. Ros. Sp. 18. 5 apud Lass. p. 100. (Lat. *crepus-culum*, mutatâ sibilante in *r*, sicut in gr. ῥίπτω pro κρίπτω = scr. *kšip*, κραιπνός = scr. *kšiprá*, q. v., κρείων = scr. *kšáyan*, v. *kši*; etiam κνέφος, κνέφας ad *kšápas* et *crepus-culum* traxerim, mutatis liquidis ρ et ν, et ψέφας, ψέφος, mutatâ gutturali in labialem.)

क्षपा *kšapā́* f. (r. *kšap* s. *â*) nox. Sâ. 5. 80; v. *kšápas.*

क्षपाकर *kšapâkara* m. (e praec. et *kara* faciens) luna. Am.

1. क्षम् *kšam* 1. âtm. interdum par. 1) tolerare, perferre, pati. N. 7. 8: *na ćakšamê tatô râǵan samâhvânam*; Br. 1. 8: *rôrudyamânâṅs tân dṛšṭvâ... kâruṇyât sâd̀ub̀âvâćća kuntî râǵan na ćakšamê*; Hit.: *âǵńâb̀aṅgakarân râǵâ na kšamêt.* 2) ignoscere, condonare, indulgere. N. 3. 8: *tat kšamantu mahêśvarâḣ*; 25. 12: *yadi ... mayâ kṛtâny akâryâṇi tâni tvaṅ kšantum arhasi.* — caus. *kšamáyâmi* veniam petere ab aliquo, orare alqm. ut ignoscat, se excusare alicui, c. acc. pers. N. 25. 9: *tam ânâyya nalô râǵâ kšamayâmâsa pârt̀ivam | saća tan kšamayâmâsa hêtub̀iḣ.* (Fortasse goth. *hramja* crucifigo proprie significat vexare, ita ut nitatur formâ causali *kšamáyâmi* facio ut aliquis patiatur, mutatâ sibilante in *r* [v. *kšâpas*, *kšud̀*]; anglo-sax. *hremman* „to hinder, disquiet"; v. *kšamá.*)

2. क्षम् *kšam* 4. par.: *kšā́myâmi* id.

3. क्षम् *kšam* (r. *kšam*) terra, in dial. vêd. Ṛgv. p. 41. 18: *kšamí* in terra; 203. 15: *kšmas* terrae, v. *kšamā́* et *kšmâ.*

क्षम *kšamá* (r. *kšam* s. *a*) adj. 1) tolerans, perferens, perpetiens. Dr. 6. 4: *klêśakšama.* 2) capax, potens, c. loc. vel infinit. Rag̀. 11. 5: *sâ hi rakšaṇavid̀âu tayôḣ kšamâ*; 8. 59: *hṛdayan na tv avalambituṅ kšamâḣ.* 3) aptus, idoneus, conveniens. Rag̀. 9. 50: *mṛgavanôpagamakšamavêšab̀ṛt*; R. Schl. I. 1. 49: *na virôd̀ô balavatâ kšamô râvaṇa têna tê*; Śak. 2. 9: *ub̀ab̀ôgakšamaṅ grîšmasamayam âśritya.* — subst. n. 1) patientia, toleratio. Br. 3. 2: *kriyatâṅ kšamam.* 2) facultas, vis. Br. 1. 35: *na tu mê ǵîvituṅ kšamam.* (Cum sgn. 2 cf. hib. *cam* „strong, stout, mighty", subst. „power, might", *cama* „brave", abjectâ sibilante.)

क्षमा *kšamā́* f. (r. *kšam* s. *â*) 1) patientia, toleratio. Rag̀. 18. 8. R. Schl. I. 34. 33 sq. 2) terra. (Cf. *kšam* et *kšmâ*; gr. ΧΑΜΑ, unde χαμαί, χαμᾶ-ζε, χαμά-

ϑεν; conferatur etiam χϑαμαλός, adjecto ϑ, sicut in χϑές = scr. hyas, v. gr. comp. 16.)

क्षमावन्त् *kšamâvant* (e praec. s. *vant vat*) patientiâ praeditus, patiens, tolerans. In. 4. 8.

क्षमिन् *kšamín* (a *kšamá* vel *kšamá'* patientia, s. *in*) patientiâ praeditus. Bᶜ. 12. 13.

क्षम्प् *kšamp* 10. par. (*kântâu* K. *šaktâu* V.; scribunt *kšap*, gr. 110[a]) lucere; posse.

क्षय *kšaya* m. (r. *kši* s. *a*) 1) *kšayá* occasus, interitus, exitium. H. 4. 48. Br. 2. 20. N. 26. 12. 2) *kšáya* domus, domicilium, sedes, praesertim deorum. H. 1. 47. M. 1. 2510: *nirǵagâma kšayân narâyaṇasya*; R. Schl. II. 6. 27: *indrakšayasannibᶜam puram.* (Hib. *cai* domus.)

क्षयिन् *kšayín* (r. *kši* s. *in*) periens, evanescens, decrescens. Ragᶜ. 17. 71.

क्षर् *kšar* 1. par. 1) stillare, effundere. Mah. 1. 797: *kšaranta iva ǵîmûtâḣ*; 5471: *kšarantô rudᶜiram bahum*; Ragᶜ. 13. 74: *kšaratsu (gaǵêšu) bahudâ madavâridᶜârâḣ*; 2) diffluere, dilabi, dissolvi, evanescere. Man. 2. 99: *indriyâṇân tu sarvêšân yady êkaṅ kšaratî 'ndriyam | têná 'sya kšarati praǵńâ dṛtêḣ pâtrâd ivô 'dakam*; 4. 237: *yaǵńô śnṛtêna kšarati tapaḣ kšarati vismayât.* — Caus. calumniari, falso accusare, c. loc. vel instr. rei. Mah. 2. 238: *kaććid âryô višuddᶜâtmâ kšâritaš ćaurakarmaṇi*; Râm. III. 72. 87: *kaććid âryô špi šuddᶜâtmâ kšâritašćâ 'pakarmaṇâ.* (Fortasse lat. *scateo* cum hac radice cohaeret, ita ut in *sca-teo* dissolvendum et ortum sit e perdito quodam nomine, cujus suffixum a *t* inceperit; *sca* pro *scar* igitur litteris transpositis ortum esset e *csar*; v. *kšará.*)

c. *â* caus. *âkšârayâmi* conviciari, maledicere. Man. 8. 275: *mâtaram ... âkšârayan.*

क्षर *kšará* (r. *kšar* s. *a*) adj. caducus, fragilis, mortalis. Bᶜ. 8. 4. 15. 16. — Subst. 1) m. nubes. 2) n. aqua. Mêd. (Hib. *suir* „water, a river", nisi hoc pertinet ad *saras* vel *sarit.*)

1. क्षल् *kšal* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê ćayê* V.) se movere; colligere. (Cf. *ćal*, *šal*, *sal.*)

2. क्षल् *kšal* 10. par. *kšâlâyâmi*, lavare, abluere. Hit. 123. 8: *kšâlayam api vṛkšâṅgᶜrîn nadîvêgô nikṛntati.* (Lit. *skalauju* eluo, abluo, *skalbju* lavo, transposito *ks* in *sk*; huc etiam traxerim nostrum *spüle*, mutatâ gutturali in labialem.)

c. *pra* id. N. 11. 29: *prakšâlya salilênaća*; 23. 23: *prakšâlyaća mukᶜam.*

क्षा *kšâ* f. (ut mihi videtur, e *kšmâ*, ejecto *m*) terra, in dial. vêd. Ṛgv. p. 196. 10.

क्षात्र *kšâtra* (a *kšatrá* s. *a*) kšâtricus, militaris, regius. Bᶜ. 18. 43.

क्षान्त *kšântá* (r. *kšam* s. *ta*, gr. 550) 1) tolerans, patiens. Ragᶜ. 18. 8. 2) n. patientia. R. Schl. I. 34. 32.

क्षान्ति *kšânti* f. (r. *kšam* s. *ti*) patientia. Bᶜ. 18. 42.

क्षाम *kšâma* (r. *kšâi* s. *ma* pro *ta* vel *na*) 1) emaciatus, macer. Bᶜar. 1. 63: *kšudᶜâkšâma.* Up. 27. 2) tenuis, gracilis. Bᶜar. 1. 92. 3) debilis. Lass. 11. 14.

क्षार *kšârá* m. (r. *kšar* s. *a*) vitrum. Am.

1. क्षि *kši* 1. par. âtm. 1) perire. caus. destruere, perdere, delere. Bᶜ. 4. 30: *yaǵńakšayitakalmaša* (schol. *nâšita*); Râm. III. 60. 47: *kṛtsnê vâi kšayitê puṇyê* (*kšayita* pro *kšâyita*, sicut *ćayita* pro *ćâyita*, gr. 468). 2) regere, dominari, unde *kšit*, q. v., et in dialecto vêdicâ *kšáya* dominans, in composito *urukšáya* = εὐρυκρείων, v. Ros. ad Ṛgv. p. 11; simplici *kšáya* respondet ṣend. [Zend script] *kᶜsahya*, gr. comp. 48. (Ad *kšáyâmi* rego, dominor Rosenius l. c. apte trahit gr. κρείων, ita ut comp. εὐρυκρείων utraque compositi parte cum *urukšáya* conveniat; *š* enim antecedente *k* saepius in *r* transiit, v. *kšápas*; ṣend. [Zend script] *kᶜši*, gr. comp. 34.)

2. क्षि *kši* 5. et 9. par.: *kšiṇómi*, *kšiṇámi* laedere, vexare, occidere. Ur. 18. 16: *manô mê pańćavâṇaḣ kšiṇôti*; Man. 2. 100: *akšiṇvan yôgatas tanum* (schol. *apîḋayan*); 8. 196: *akšiṇvan*

nyâsadʻâriṇam. — Pass. *kšîyê* perdi, deleri, destrui, perire. Man. 7. 112: *râǵńâm prâṇâȟ kšîyantê*; Ḥit. *kâyaȟ kšîyamâṇô lakšyatê.* (Laudatae passivae formae etiam ad cognatam radicem *kšî* trahi possent, a quâ e gramm. r. 448. pass. τοῦ *kši* non differt. Cf. *kšiṇ*, *kšaṇ*.)

c. *sam* in pass. id. Dêv. 3: *saṅkšîyamâṇê svasâinyê.*

3. क्षि *kši* 6. âtm.: *kšiyấmi* habitare, v. *kšáya*.

क्षिण् *kšiṇ* 8. par.: *kšiṇốmi* (*ḥiṅsâyâm* K. *vadʻê* V.) laedere, occidere. (Cf. *kšaṇ* unde *kšiṇ* attenuato *a* in *i* ortum esse videtur, nisi verbum *kšiṇốmi* re verâ idem est ac *kši* cl. 5.)

क्षित् *kšit* m. (r. *kši* s. *t*, gr. 573) dominus, imperator, in fine compp. N. 2. 20. 5. 4.

क्षिति *kšití* f. (r. *kši* habitare, s. *ti*) 1) habitatio, domicilium. 2) terra. Bʻar. 3. 5.

क्षिद् *kšid* v. *kšvid.*

1. क्षिप् *kšip* 6. par. 1) jacere, conjicere, mittere, cum locat. loci, quo alqd. conjicitur. Râm. I. 28. 22. 23: *astram ... ćikšêpa paramakruddʻô mârîćôrasi râgʻavaȟ*; Bʻ. 16. 19: *tân kšipâmi âsurîšu yônišu*; Ḥit. 79. 10: *bʻr̥tyê dôšân kšipati*; Bʻar. 1. 93: *amî ... dr̥šṭipâtâȟ kiṅ kšipyantê.* — *dâruṇayâ vâćâ kšêptum* acriter increpare alqm. Man. 8. 270. 2) prosternere, dejicere. Lass. 53. 5: *kšêptun tapas tasya maḥâtmanaȟ.* 3) dimittere. Up. 34: *têna kšiptâ.* (Cf. *kšap*, unde fortasse *kšip*, attenuato *a* in *i*; lat. *sipo*, *dissipo*, e *xipo*, abjectâ gutturali; graecum ῥίπ-τω e κρίπ-τω explicaverim, abjectâ gutturali, et mutatâ sibilante in ρ, v. *kšápas*; cambro-brit. *hipiaw* „to cast or dash suddenly", cujus *h*, ut saepius, respondet sanscritae sibilanti, abjectâ gutturali, sicut in gr. ῥίπτω; fortasse etiam nostrum *werfe*, goth. *vairpa* pro *virpa* [gr. c. 82] huc pertinet, transpositis litteris e *vripa* pro *hvripa*, cum *hv* pro *k*, sicut *hvas* quis = scr. *kas*, gr. comp. 388).

c. *adʻi* spernere, contemnere. Ḥit. 83. 16: *êša dušṭô dêvapâdân adʻikšipati*; v. *kšip* praef. *â*.

c. *ava* praef. *sam* prosternere, dejicere. Dr. 5. 24: *taṅ samavâkšipat sâ.*

c. *â* 1) id. Caus. *âkšêpayâmi* facere ut alqs. prosternat. Dr. 8. 18: *ratʻam âkšêpayâmâsa gaǵêna gaǵayânavit.* 2) spernere, contemnere. Dr. 4. 23: *avamatyâ 'sya tad vâkyam âkšipyaća*; N. 3. 13: *âkšipantîm iva prabʻâm śaśinaȟ svêna têǵasâ.*

c. *â* praef. *sam* sicut praec. 1) prosternere, projicere. Dr. 5. 24: *tayâ samâkšiptatanuȟ sa pâpaȟ papâta.* 2) spernere. Maḥ. 1. 1253: *samâkšipan bʻânumataȟ prabʻâm.*

c. *ut* extollere, levare. Ḥ. 4. 49: *utkšipyâ 'bʻrâmayad dêḥam*; Ragʻ. 15. 83.

c. *ni* 1) dejicere, deponere. Lass. 12. 9: *laḍḍûkâm êkâṅ śunô 'grê nikšiptavatî.* — *nikšiptâkša* dejectos oculos habens, cum loc. loci. Gîta-G. 12. 1: *śayanê nikšiptâkšîm uvâća ḥariȟ priyâm*; — *varṇân nikšêptum* litteras dejicere, i. e. scribere (cf. Ur. 24. 15: *bʻûrǵapatragatô 'yam akšaravinyâsaȟ*); Caus. facere ut aliquis scribat vel inscribat. Ragʻ. 7. 62: *saśônitâis têna śilîmukʻâgrâir nikšêpitâȟ kêtušu partʻivânâm ... varṇâȟ* (schol. Calc. *nikšêpitâȟ* = *anyâir nivêśitâȟ*); Ḥ. 1. 24: *tatra nikšipya tân sarvân.* 2) tradere, c. loc. pers. N. 8. 20: *mama ǵńâtišu nikšipya dârakâu*; Man. 8. 179: *âryê nikšêpan nikšipêd budʻaȟ.*

c. *pari* circumjicere, circumspergere, circumfundere. Râm. III. 60. 100: *annâstaraṇakaṅ râǵńaȟ samantât parićikšipuȟ*; Maḥ. 1. 1306: *kânanańća manôramaṅ sâgarâmbuparikšiptam.*

c. *pra* projicere. Su. 2. 14: *agniḥôtrâṇi prakšipanty apsu*; M. 15.

c. *vi* e. c. *bâḥû* brachia jactare, dispergere. Râm. III. 56. 15.

c. *sam* contrahere, corripere. Man. 7. 34: *saṅkšipyatê yaśô lôkê* (schol. *saṅkôćam êti*); N. 4. 9.

2. क्षिप् *kšip* 4. par. id.

क्षिप्र *kšiprá* (r. *kšip* s. *ra*) celer. — *kšiprám* adv. cito. In. 5. 51. (Cf. gr. κραιπ-νός, v. *kšâpas*.)

क्षिव् *kšiv* 1. et 4. par.: *kšê'vâmi*, *kšî'vyâmi*, gr. 303 (*nirasanê* K. *nivâsê* V.) ejicere; habitare (*kšiv* ex *kšip* ortum esse videtur, attenuato *p* in *v*, sicut *pîvâmi* bibo dicitur pro *pipâmi*, v. *pâ*.)

क्षी *kšî* 1. par. perdere, exstinguere, delere. Part. perf. pass. *kšîṇá* perditus, deletus. Hit.: *kšîṇêšu vittêšu. kšîṇapâpa.* (Haec radix cohaeret cum *kši* et *kšâi*.)

क्षीज् *kšîǵ* 1. par. (*avyaktê śabdê* K. *hikkanê* V.) singultire.

1. क्षीव् *kšîv* 1. par. i. q. *kšiv*, unde productâ vocali ortum est.

2. क्षीव् *kšîv* vel *kšîb* 1. âtm. (*madê* K. *darpê* V.) ebrium esse; superbum esse. (Hib. *siobhas* „rage, madness".)

क्षीर *kšîrá* n. (ut mihi videtur e *kšârá*, a r. *kšar* s. *a*, attenuato *â* in *î*) 1) aqua. 2) lac.

क्षु *kšu* 2. par.: *kšâ'umi* (*śabdê* K. *kšutê* V.) sonum edere, sternutare. (Huc retulerim lit. *czaudmi* sternuto = scr. *kšâ'umi*, adjecto *d* (cf. *kšut*) et mutato *kš* in *cz* = *ć*.)

क्षुण्ण *kšuṇṇá* v. *kšud*, gr. 542.

क्षुत् *kšut* f. (r. *kšu*, adjecto *t*, sicut in fine compp. gr. 573) sternutamentum. Am.

क्षुत *kšuta* et क्षुता *kšutâ* f. (r. *kšu* s. *ta*) id. Am.

क्षुद् *kšud* 7. par. âtm. *kšuṇádmi*, *kšundê'* contundere, conterere. part. pass. *kšuṇṇá*. Dêv. 3. 24: *k'ura-kšuṇṇamahîtalaḥ*; 9. 35: *danšṭrâkšuṇṇaśirô-d'ara*. (Fortasse huc pertinet gr. ξύω, ξέω pro ξεύω, adjecto guṇae incremento; si ita est, sibilans in formis ξυσ-τός, ξεσ-τός ad radicem pertinet, mutato, ex generali euphoniae lege, δ in σ. Lit. *skaus-ti* dolet, e *skaud-ti*, *skaudĕjimas* dolor; *pra-skunda* dolere incipit, *nu-skaudinu* noceo, transposito *ks* in *sk*.)

c. *vi* id. Dêv. 3. 25: *vêgab'ramaṇavikšuṇṇâ mahî.*

c. *sam* id. Râm. III. 63. 10: *babandur band'anî-yâṅśća kšôdyân saṅćukšudus tat'â.*

क्षुद्र *kšudrá* (r. *kšud* s. *ra*) 1) parvus, debilis. M. 6. 2) trop. vilis, abjectus, humilis. In. 2. 6. Dr. 9. 21. (Cf. lit. *kûdikis* infans, pers. كودك *kûdek* parvus, puer.)

1. क्षुध् *kšud'* 4. par. esurire. *kšud'itá* esuriens. N. 11. 12. 18. 12 *).

2. क्षुध् *kšud'* f. (a praec.) fames. Su. 1. 8.

क्षुधा *kšud'â* f. (r. *kšud'* s. *â*) fames.

क्षुप *kšupa* m. frutex. H. 1. 18.

क्षुब्ध *kšubd'a* v. *kšub'*.

क्षुब्धता *kšubd'átâ* f. (a praec. s. *tâ*) agitatio. B'ar. 3. 94: *abd'êḥ kšubd'atâ.*

क्षुभ् *kšub'* 1. âtm. 4. par. *kšô'b'ê*, *kšú'b'yâmi* commoveri, agitari, conturbari. Part. perf. pass. *kšubd'á* vel *kšub'itá*. Râm. I. 52. 14: *kšub'itâḥ sâgarâḥ sarvê*; III. 79. 20: *usṇakšubd'asalila*; I. 52. 14: *yat têgaḥ kšub'itaṅ ḥy adya tad d'arâ d'âra-yišyati.* Caus. et cl. 9. par.: *kšôb'áyâmi*, *kšub'-nâ'mi* agitare. M. 42: *kšôb'yamâṇâ mahâvâtâiḥ sâ nâus tasmin mahôdad'âu*; Râm. I. 16. 27: *kšôb'ayêyuśća vêgêna samudram.* (Cambro-brit. *hwbiau* „to make a sudden push", abjecto *k*, et *š* mutato in *h*, v. Pictet p. 76; slav. vet. *šübati* agitare, gr. comp. 92, *l*; Pottius apte confert gr. κοῦφος, ejecto *š*; huc etiam trahimus nostrum *schiebe*, cujus radix in germ. vet. sonat *scub* vel *scup*, transpositis *k* + *š* in *sc*.)

c. *pra* i. q. simpl. Man. 9. 254: *tasya prakšub'yatê râšṭram.*

c. *pra* praef. *sam* id. Râm. I. 52. 15: *samprakšu-b'itamânasa.*

---

*) De goth. *grêdags* femelicus, slav. *gladŭ* fames vid. *gard' grd'*.

c. *vi* Caus. id. Dr. 7. 19: *sênân tavê 'mam ... vi-kśôb'itân drakśyasi.*

c. *sam* id. Dêv. 2. 35: *drśtvâ samastan saṅkśub'-d'an trâilôkyam.*

क्षुर् *kśur* 6. par. (*čêdanê* K. *vilêk'ê k'ananê* V.) findere, radere, scalpere, fodere; cf. *k'ur.* (Gr. ξυρ-όν, v. *kśurá.*)

क्षुर *kśurá* m. (rad. *kśur* suff. *a*) 1) culter tonsorius. Dr. 8. 24, ubi ensem vel sagittam significare videtur; Rag'. 7. 43. 2) ungula, cf. *k'úra.* (Gr. ξυρ-όν, v. *kśur.*)

क्षुरप्र *kśurapra* m. (e *kśurá* ungula et *pra*, quae fortasse est praepositio in compositi fine posita) sagitta, cujus cuspis soleae ferreae formam habet. Rag'. 9. 62. 11. 29.

क्षुरिन् *kśurín* m. (a *kśurá* s. *in*) tonsor. Am.

क्षुरी *kśurî* f. (a *kśurá* signo fem. *î*) culter.

क्षेत्र *kśétra* n. (r. *kśi* s. *tra*) 1) campus. B'. 1. 1. (Goth. *haithi*, th. *haithjô* ager, nostrum *Heide*, ejecto *ś*). 2) corpus. B'. 13. 1. 3) uxor. Mah. 1. 4661.

क्षेत्रज्ञ *kśêtragńá* m. (e praec. et *gńa* qui novit) anima. Mah. 1. 3018.

क्षेप *kśêpa* m. (r. *kśip* s. *a*) contemtio. Mah. 1. 555.

क्षेपणीय *kśêpaṇîya* n. (r. *kśip* s. *anîya*) jaculum, missile. Rag'. 4. 77.

क्षेपिष्ठ *kśépiśṭa* superl. τοῦ *kśiprá*, v. gr. 226. 3.

क्षेपीयांस् *kśépîyâṅs* compar. τοῦ *kśiprá*, v. gr. 226. 3.

क्षेम *kśéma* 1) bonus, felix, faustus. Sâ. 5. 97. 2) m. n. felicitas. H. 4. 51. Br. 1. 20.

क्षेमङ्कर *kśêmaṅkará* m. (e *kśéma* in accus. et *kara* faciens) nom. pr. Dr. 2. 7.

क्षेमिन् *kśêmín* (a *kśéma* s. *in*) felix. N. 12. 121.

क्षै *kśâi* 1. par. *kśá'yâmi* (*kśayê*) perire, interire; cf. *kśi* et *kśî.*

क्षोणि *kśôṇí* f. terra.

क्षोणी *kśôṇí'* f. id. Am.

क्षोभ *kśôb'a* m. (r. *kśub'* s. *a*) agitatio, permotio, perturbatio. Su. 1. 16.

क्षौद्र *kśâudra* n. (a *kśudrâ* apis, s. *a*) mel. R. Schl. II. 14. 33.

क्षौम *kśá'uma* (fem. *kśâumî*) linteus. R. Schl. I. 74. 3.

क्षौर *kśâura* n. (a *kśurá* s. *a*) actio barbam tondendi. Hit. 101. 6: *kśâuran kṛtvâ.*

1. क्ष्णु *kśṇu* 2. par. *kśṇá'umi* (*têǵanê*) acuere.

2. क्ष्णु *kśṇu* 2. âtm. *kśṇuvé'* (*apanayanê*) abducere, auferre.

क्ष्मा *kśmâ* f. (e *kśamá'* ejecto *a*) terra. Rag'. 18. 8.

क्ष्माय् *kśmây* 1. âtm. (*vid'ûnanê*; ut videtur, denominativum a *kśamá* vel *kśamá'*, ejecto *a*) agitare, concutere, quassare.

क्ष्मील् *kśmîl* 1. par. (*nimêśaṇê* K. *nimêśê* V.) oculos dejicere, nictari (*kśmîl* compositum esse censeo ex *kś*, mutilato ex *ákśi* vel *akśa* oculus, et *mîl*, quod idem valet ac *kśmîl.*)

1. क्ष्विद् *kśvid* 1. par. (*avyaktê śabdê* K. *kûǵanê* V.; scribitur etiam *kśid*) sonare.

2. क्ष्विद् *kśvid* 1. âtm. (*môkśê snêhê*; scribitur etiam *kśid*) liberare; amare.

3. क्ष्विद् *kśvid* 4. par. (*môčanê*; scribitur etiam *kśid*) liberare.

क्ष्वेल् *kśvêl* 1. par. (*gatâu* K. *čâlagatyôk* V.) ire, se movere. (Fortasse huc pertinet germ. vet. *suillu* turgeo, rad. et praet. *sual* vel *suall*, suppresso posteriore diphthongi *ê* elemento.)

ख k'.

ख *k'a* n. 1) aër, coelum. N. 12. 53. 2) cavum. Man. 2. 60. 3) sensus (videndi, audiendi cet.) Am. IV. 2. 19: *indriyê 'pi k'am.* (Cf. gr. χάος et lat. *halare.*)

खक्ख् *k'akk'* 1. par. (*hâsê*) ridere. (Cf. *kakk*, *kak'*, *kakk'*, praeter verba cum *kak'* comparata, goth. *hlaha* rideo, quod e *kak* explicari potest, mutatis secundum generalem regulam tenuibus in aspiratas, et insertâ liquidâ; nostrum *lache* initialem gutturalem abjecit.)

खग *k'aga* (e *k'a* aër et *ga* iens) 1) in aëre iens, se movens. A. 10. 61. 2) m. avis.

खगम *k'agama* m. (e *k'a* et *gama* iens) avis. N. 1. 24.

1. खच् *k'ać* 6. par. (*b'ûtipûtyôr utpattâu*) felicem, potentem fieri; purum fieri; oriri, nasci.

2. खच् *k'ać* 10. par.: *k'aćâyâmi* (*band'anê*) ligare, nectere, connectere, contexere, conserere. Schol. ad Ćaur. 19; Lass. 73. 13.

c. *ut* id. Rag'. 13. 54: *mâlâ sitapañkaǵânâm indîvarâir utk'aćitântarâ* (schol. Calc. *sahagrat'itamad'yâ*).

खचर *k'aćara* (e *k'a* aër et *ćara* iens) in aëre iens. A. 10. 26.

खज् *k'aǵ* 1. âtm. (*mant'anê* K. *mant'ê* V.) commovere, agitare.

खजक *k'aǵaka* m. (r. *k'aǵ* s. *aka*) instrumentum, quo lactis flos agitatur ad butyrum conficiendum, „churning stick". Hêm.

खञ्ज् *k'ańǵ* 1. par. (scribitur *k'aǵ*, gr. 110a)) claudicare, v. sq. (Huc traxerim nostrum *hinke*, germ. med. *hinke*, cujus rad. et praet. sonat *hanc*, v. gramm. comp. 109a). 1; consonantes nituntur formâ *kańǵ*, mutatâ tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, v. gr. comp. 87.)

खञ्ज *k'ańǵa* (r. *k'ańǵ* s. *a*) claudus. B'ar. 1. 63. (Germ. med. *hanc.*)

खञ्जखेल *k'ańǵak'êla* m. (e *k'ańǵa* et *k'êla* iens, v. *k'êl*) motacilla.

खञ्जन *k'ańǵana* m. (r. *k'ańǵ* s. *ana*) id. Am.

खट् *k'aṭ* 1. par. (*kâṅks'yê* K. *kâṅks'i* V.) desiderare.

खट्ट् *k'aṭṭ* 10. par. (*vṛtâu*) tegere; cf. *k'uḍ*, *guṇṭ'*.

खट्वा *k'âṭvâ* f. (r. *k'aṭṭ*, abjecto alterutro *ṭ*, s. *va* in fem.) lectus. Hit. 86. 6. 8.

खड् *k'aḍ* 10. par. *k'âḍâyâmi* findere, frangere, rumpere, dividere, divellere, laxare, v. sq. et cf. *k'uḍ*, *k'uṇḍ*.

खड्ग *k'aḍgá* m. 1) rhinoceros. Rag'. 9. 62. 2) rhinocerotis cornu. 3) ensis. N. 10. 18.

खण्ड् *k'aṇḍ* 1. par. âtm. (scribitur *k'aḍ*, gr. 110a)) 1) i. q. *k'aḍ*. Hit. 64. 10: *raǵanîćayanât'êna k'aṇḍitê timirê*; 73. 7: *strîb'iḣ kasya na k'aṇḍitam b'uvi manaḣ*; Ur. 12. 16: *k'aṇḍitâgrât ... mṛṇâlât.* 2) deserere, relinquere. Rag'. 5. 67: *abalâ niśi k'aṇḍitâ.* (Cf. *k'uṇḍ*, *k'uḍ*, *k'ard*. Lit. *kándu* mordeo.)

खण्ड *k'aṇḍá* m. n. (r. *k'aṇḍ* s. *a*) 1) pars, portio, sectio, fragmentum, frustum; tomus. Hit. 111. 10. 27. 15. A. 8. 1. B'ar. 2. 98. Sâ. 5. 108. — *k'aṇḍîkar* in frusta dissecare, frangere. Rag'. 16. 51. 2) saccharum. Ur. 38. 1 infr.

खण्डन *k'aṇḍana* n. (r. *k'aṇḍ* s. *ana*) 1) actio frangendi, rumpendi, destruendi. Hit. 54. 3. 112. 21. Rag'. 9. 35. 2) perfidia. Rag'. 19. 21.

1. खद् *k'ad* 1. par. occidere. Dêv. 8. 37: *patitâṅs tâṅś ćak'âdâ 'ća sâ tadâ.* (Cf. *knat'*, *klat'*, lat. *clades.*)

2. खद् kʿad 10. par.: kʿâdáyâmi edere, vorare (de animalibus). N. 12. 35: *mâṅ kʿâdaya*; M. 7: *durbalam balavantô hi matsyâ matsyam ... kʿâdayanti.* Huc vel ad kʿaṇḍ pertinet lit. *kand-i-s* tinea; v. kʿâd.

खदिर kʿadirá m. nomen arboris, Wils. „Khayar or catechu, Mimosa catechu". N. 12. 4.

खन् kʿan 1. par. fodere, perfodere. Hit. 30. 1: *mama vivaraṅ kʿanitvâ*; Râm. I. 32. 52: *pṛtʿivî sarvâ kʿanyatê.* — Part. perf. pass. *kʿâtá*, gr. 549; gerund. in *ya*, *kʿánya* vel *kʿấya*; pass. *kʿányê* vel *kʿấyê.* (Gr. χαίνω, χανῶ, germ. vet. *ginêm*, *ginôm* hio, nostrum *gähne*, anglo-sax. *cina* rima, *cinan* hiare; lat. *cuniculus*, *canalis*; v. *kʿaní*, *kʿâni.*)

c. *ut* effodere. Bʿar. 3. 5: *utkʿâtan nidʿiśaṅkayâ kśititalam*; evellere, eruere. Ragʿ. 4. 36: *vaṅgân utkʿâya ... nâusâdʿanôddʿatân | nicakʿâna gayastʿambʿân gaṅgaśrôtôsntarêšu saṅ*, ubi *utkʿan* effodere opponitur verbo *nikʿan* infodere, defodere, hîc infodiendo erigere; schol. Calc. *utkʿâya* explicat per *utpâṭya.*

c. *ut* praef. *pra* id. Râm. I. 32. 40: *prôtkʿananta êkâikayôganam bʿûmêṅ.*

c. *ni* infodere, defodere. Hit. 124. 16: *nikʿanyantê hṛdayê śôkaśaṅkavaṅ*; Ragʿ. 4. 36; v. *kʿan* praef. *ut.*

खनक kʿánaka m. (r. *kʿan* s. *aka*) fossor. R. Schl. I. 12. 7.

खनन kʿanana n. (r. *kʿan* s. *ana*) actio fodiendi. Bʿar. 3. 76.

खनि kʿaní f. (r. *kʿan* s. *i*) fodina, cuniculus. Ragʿ. 17. 66. 18. 21. (Lat. *cuni-culus.*)

खनितार् kʿanitấr m. (r. *kʿan* s. *târ tṛ*) fossor. Hit. 52. 8.

खनित्र kʿanítra n. (r. *kʿan* s. *tra*) ligo. Hit. 30. 1.

खम्ब् kʿamb 1. par. (*gatâu*) ire; cf. *gamb*, *gʿamb*, *camb.*

खर kʿara adj. 1) calidus, fervidus. 2) acer, vehemens, austerus. Ragʿ. 8. 9: *na kʿarô na bʿûyasâ mṛduṅ*; de voce: R. Schl. II. 20. 42. — Subst. 1) m. n. calor. Am. 2) *kʿára* m. asinus. (Cf. send. [Zend script] *kʿara* asinus.)

खर्ज् kʿarǵ 1. par. (*mârǵanê* K. *vyatʿâmṛǵôṅ* V.) purificare, abstergere, vexare, v. *karǵ.* (Hib. *cairtim* vel *cartaim* purifico.)

खर्जूर kʿarǵû́ra m. palma. Wils. „Phoenix or Elate sylvestris". N. 12. 5.

खर्द् kʿard 1. par. (*daśanê*) mordere. (Cf. *kʿaṇḍ*, *kʿaḍ*, lit. *kándu* mordeo.)

खर्ब् kʿarb 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *garb*, *gʿarb*, *ćarb*; germ. vet. *HWARB*, *HWARP* reverti, *hwirbu*, *hwarb*, *hwurbumês*; goth. *bi-hvairba* circumeo.)

खर्ब kʿarba n. billio. Mah. 2. 1749.

खर्व् kʿarv 1. par. (*darpê* K. *garvê* V.) superbum esse; v. *karv* et *garv.*

खल् kʿal 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê ćayê* V.) se movere; colligere; cf. *ćal.*

खल kʿala malus, vilis, improbus. Hit. 52. 3. 70. 19.

खलु kʿálu 1) sane, profecto (ad orationis vim augendam ponitur, praesertim post voces negativas vel interrogativas). Śak. 5. 15. 16: *bʿô râǵan âśramamṛgaṅ kʿalv ayam | na kʿalu na kʿalu vâṇaṅ sannipâtyô syam asmin* ja nicht! ja nicht!; Ragʿ. 9. 28: *na kʿalu tâvat aśêšam apôhituṅ ravir alam viralam kṛtavân himam*; Lass. 1. 3: *prârabʿyatê na kʿalu vigʿnabʿayêna nîćâiṅ*; N. 16. 22: *kadâ nu kʿalu duṅkʿasya pâraṅ yâsyati vâi śubʿâ* wann doch?; Śak. 23. 15: *kiṅ kʿalu*; 44. 2 infr.: *kva kʿalu*; 59. 14: *katʿam ... kʿalu.* 2) enim, praesertim antecedente *na.* Śak. 26. 5: *mandâutsukyô ssmi nagarâgamanam prati ... na kʿalu śaktô ssmi śakuntalâdarśanavyâpârâd âtmânan nivartayitum*; Ragʿ. 3. 51: *gṛhâṇa śastram ... na kʿalv anirǵitya ragʿuṅ kṛtî bʿavân.* 3) *kʿalv api* sed etiam, antecedente *na kêvalam.* Ragʿ. 18. 48.

खलुज् *k'aluǵ* m. (nom. *k'aluk*, ut videtur, e *k'a* et *luǵ*, a r. *luǵ* laedere, occidere) obscuritas, caligo. (Cf. lat. *caligo*.)

खल्लिट *k'allita* calvus.

खल्लीट *k'allîta* id.

खल्वाट *k'alvâta* id. B'ar. 2. 86, v. Bohlen ad h. l. (Cf. lat. *calvus*, nostrum *kahl*, germ. vet. *chalawan* capillo nudare.)

खव् *k'av* 9. par. *k'avnâ'mi* vel *k'âunâ'mi* vel *k'unâ'mi* (*b'ûtiprâdurb'âvê* K. *b'ûtipûtyôr utpattâu* V.) potentem, felicem fieri; purificari.

खष् *k'aś* 1. par. (*vad'ê*) occidere, ferire; cf. *kaś*, *ćaś*, *čaś*, *ǵaś*, *ǵuś*, *ǵ'aś*, *ǵ'ûś*.

खाण्डवप्रस्थ *k'âṇḍavaprast'a* m. nomen urbis. Mah. 1. 2264.

खाद् *k'âd* 1. par. edere (praesertim de animalibus). Hit. 11. 6: *vyâǵ'rô mânuśañ k'âdati*; etiam de hominibus. Hit. 86. 13: *kiñ k'âditavân kat'añ vâ prasuptaḣ.* — Caus. *k'âdâyâmi.* Man. 8. 371: *tâñ śvab'iḣ k'âdayêd râǵâ.* (Scot. *cuid* cibus; hib. *caithim* edo.)

खात्त *k'ântá* n. (r. *k'an* q. v. s. *ta*) fossa. Hit. 90. 14.

खानि *k'âni* m. f. (r. *k'an* s. *i*) cuniculus, specus subfossus; v. *k'aní.*

खिट् *k'iṭ* 1. par. (*b'ayab'ćsayôḣ*) timere, terrere. (Vid. *âk'êṭa*, *k'êṭa* et cf. *k'id.*)

1. खिद् *k'id* 6. par. dolore afficere, moestitiam inferre, conturbare; v. sq.

2. खिद् *k'id* 4. et 7. âtm.: *k'idyê*, *k'indê'* (*k'idyê* etiam pro pass. praecedentis haberi potest) dolore, moestitiâ affici, conturbari. Hit. 71. 4: *sa puruśô yaḣ k'idyatê nê 'ndriyâiḣ.* — Part. perf. pass. *k'inná* 1) dolore affectus, conturbatus. Gîta-G. 3. 7: *k'innam asûyayâ ḥrdayan tavâ ''kalayâmi*; 3. 2: *anañgavâṇavraṇak'innamânasaḣ*; Up. 19. 2) fessus, fatigatus, languidus, confectus, exhaustus. Man. 7. 141. B'ar. 1. 47. (Lit. *z'eidz'iù* laedo, offendo? gr. κῆδος fortasse pro κῆδος ex κειδος, ejecto ι et productâ vocali antecedente; v. *k'êda.*)

खिन्न *k'inná* v. *k'id*, gr. 542.

खिल *k'ilá* 1) inanis, *k'ilíkrta* vastatus, vacuus, deletus. Rag'. 11. 14. 87. 2) m. n. et fem. *k'ilâ* ager incultus. Am.

खु *k'u* 1. âtm. sonare, v. *ku.*

खुज् *k'uǵ* 1. par. (*stêyakaraṇê* K. *stêyê* V.) furari. (Fortasse lit. *wagiù* furor, ita ut mutilatum sit e *kwagiù*, abjectâ gutturali et relicto *w* euphonico, sicut e. c. in lat. *vermis* e *quermis* et goth. *vaurms* e *hvaurms* = scr. *kr'mi* q. v. Res si ita se habet, vocalis *a* verbi *wagiù* formis guṇatis radicis scr. *k'uǵ* respondet, e. c. caus. *k'ôǵâyâmi*, abjecto *u* radicali. Posset tamen *wa* etiam litteris transpositis ex *au* explicari.)

1. खुड् *k'uḍ* 1. par. (*b'êdê*) i. q. *k'aḍ*, unde *k'uḍ* ortum esse videtur attenuato *a* in *u* (v. gramm. comp. 490.)

2. खुड् *k'uḍ* 6. par. (*sañvaraṇê*) tegere. (Hib. *cuidighim* protego, „I aid, assist, succour".)

1. खुण्ड् *k'uṇḍ* 1. par. (*b'êdê*, scribitur *k'uḍ*, gr. 110[a)]) i. q. *k'aṇḍ*, unde *k'uṇḍ* attenuato *a* in *u*; v. *k'uḍ.*

2. खुण्ड् *k'uṇḍ* 1. âtm. (*k'añǵê*) claudicare.

खुर् *k'ur* 6. par. (*čêdanê*) findere. (Cf. *čur*, *kśur* et *kart krt*, ratione habitâ, plures voces, quas cum *kart krt* comparavimus, etiam e *k'ur* explicari posse.)

खुर *k'úra* m. (r. *k'ur* s. *a*) 1) culter tonsorius. 2) ungula. Dr. 6. 26. (Cf. *kśura.*)

खुर्द् *k'urd* 1. âtm. (*kríḍâyâm*, scribitur etiam *k'ûrd*) ludere; cf. *kurd*, *kûrd*, *gurd*, *gud.*

खुल्लक *k'ullaka* humilis, vilis. Am.

खेचर *k'êćara* (Tatp. e loc. *k'ê* in aëre, v. gr. 605, et *ćara* iens) in aëre iens. Su. 2. 7.

1. खिट् kʿêṭ 1. par. (*uttrâsanê* K.) terrere. (Cf. *kʿiṭ*, unde *kʿêṭ* adjecto gunae incremento.)

2. खिट् *kʿêṭ* (*bʿakšaṇê* K.) edere.

खेद *kʿêda* m. (r. *kʿid* s. *a*) 1) dolor, moestitia, tristitia. Up. 43. 2) lassitude, languor. Ur. 78. 2. Ragʿ. 18. 44. (Cf. gr. κῆδος, v. *kʿid*.)

खिल् *kʿêl* 1. par. vacillare; v. *kʿêla* et cf. *kêl*, *kvêl*, *kśvêl*, *ćêl*, *ćal*.

खेल *kʿêla* (r. *kʿêl* s. *a*) vacillans. Ur. 66. 5. 78. 17. Maḥ. 1. 7042.

खिव् *kʿêv* 1. âtm. (*sêvanê*) ministrare, colere, venerari. (Cf. cognatas et idem valentes radices *kêv*, *gêv*, *glêv*, *sêv*.)

खै *kʿâi* 1. par. (*stʿâiryê kʿananahiṅsayôḣ* K. V. *kʿêdanê* K.) firmum esse, fodere, laedere, occidere; dolore, moestitiâ affici, defatigari. Cf. *kśâi*, *kʿan*, *glâi*, *ģâi*.

खोट् *kʿôṭ* 1. par. (*gatyâgʿâtê*) claudicare. Cf. *kuṭ* cl. 6, *kʿôḍ*, *kʿuṇḍ*, *kʿôr*, *kʿôl*.

1. खोड् *kʿôḍ* 1. par. (*gatipratîgʿâtê* K. *kʿôṭanê* V.) claudicare, v. *kʿôṭ*. Huc trahi posset *claudus* insertâ liquidâ, nisi pertinet ad *klam* q. v.)

2. खोड् *kʿôḍ* 10. par. (*kśêpê*) jacere, conjicere.

खोड *kʿôḍa* (r. *kʿôḍ* s. *a*) claudus. Am. (Vid. 1. *kʿôḍ*.)

खोर् *kʿôr* 1. par. (*gatipratîgʿâtê*) i. q. *kʿôḍ*, unde ortum est, mutato *ḍ* in *r*; ex *kʿôr* autem factum est *kʿôl*, mutato *r* in *l*.

खोल् *kʿôl* 1. par. (*gatipratîgʿâtê* K. *kʿôṭanê* V.) i. q. *kʿôr*. (Cf. gr. χωλός.)

ख्या *kʿyâ* 2. par. dicere, praedicare, celebrare, appellare. N. 17. 42: *kʿyâtaḣ prâģńaḣ kulînaśća*; Dʿrit. 42: *kʿyâtarûpaḣ*. — Caus. *kʿyâpâyâmi* (gr. 466), Man. 7. 201: *abʿayâni kʿyâpayêt*; interdum i. q. primit. e. c. Dr. 2. 14: *kʿyâpaya naḣ ... kasyâ 'si bʿâryâ*. (Lat. *in-quam* pro *in-quiam*, quod ex *in-quiunt* = scr. *kʿyấnti*, *in-quias*, *in-quiebam* etc. exspectaveris. In *inquis*, *inquit* etc. aut solum *kʿy* [mutato *y* in *i*] radicis *kʿyâ* relictum est, omissâ vocali, quâ in re hoc verbum cum correptione conveniret, quam character 4tae cl. *ya* in formis latinis veluti *cupis*, *cupit*, contra *cupiunt*, *cupiam*, *cupiebam*, subit [gr. c. 501], aut, quod etiam veri similius est, *i* attenuatum est ex *â*, ut in *sisti-s* etc. [gr. c. 109[a]. 3. ann. ***, I. p. 214]. Quod ad compositionem verbi latini cum praep. *in* attinet, conferatur gr. ἐν-έπω, quod tamen radice ab *inquam* plane alienum est [v. Pott. I. p. 180]. Ad scr. *kʿyâ* autem lat. *hia-re* etiam trahi possit, quod sensu os aperire cum notione dicendi cohaeret.)

c. *â* dicere, indicare, memorare, nuntiare, narrare, exponere. N. 9. 34. 23. 6. Sâ. 6. 37. 42. Dr. 7. 5. M. 56. Bʿ. 18. 63. (Fortasse lat. *ajo* ejectâ gutturali, v. *aḥ*.)

c. *â* praef. *prati* (*pratyâkʿyâ*) depellere, repellere, repudiare. N. 4. 4. 13. 42. Sâ. 3. 11.

c. *â* praef. *vi* (*vyâkʿyâ*) laudare, celebrare. Râm. III. 76. 69.

c. *â* praef. *sam* 1) narrare. A. 1. 13. 2) numerare. A. 5. 11.

c. *pra* id. In. 4. 7. N. 16. 8.

c. *vi* i. q. simpl. In. 5. 50. N. 12. 84.

c. *sam* numerare. N. 20. 15. 40.

c. *sam* praef. *pari* (*parisaṅkʿyâ*) id. Man. 1. 71.

ख्याति *kʿyâti* f. (r. *kʿyâ* s. *ti*) gloria. Sâ. 5. 56.

ख्याप् *kʿyâp* v. *kʿyâ*.

ग *g*.

ग *ga* (r. *gâ* s. *a*, gr. 575) iens, in fine composs. B'. 12. 3.

गगण *gaganá* n. (fortasse forma redupl. a r. *gâ*) aër, coelum.

गग्घ् *gagg'* 1. par. (*hasané*) ridere. (Cf. *kakk*, *kakk'*, *k'akk'*, *g'agg'*.)

गङ्गा *gáñgâ* f. (ut videtur, pro *gañgamâ*, a r. *gam*, cum syllabâ redupl. *gañ* e *gam*, cf. intens. *gáñgam*, gr. 506) flumen Ganges.

गङ्गाद्वार *gañgâdvâra* n. (e praec. et *dvâ'ra* n. porta) nomen loci. Dr. 9. 24.

गच्छ् *gač* 1. par. *gáččâmi*, v. euph. r. 88; in tempp. specialibus solum usurpatur, loco rad. *gam* q. v.

गज् *gaǵ* 1. par. (*śabdê* K. *madê svanê* V.) sonare; ebrium esse.

गज *gaǵa* m. (ut videtur, a r. *gaǵ* ebrium esse, s. *a*) elephantus.

गञ्ज् *gańǵ* 1. par. (*svanê*; scribitur *gaǵ*, gr. 110[a]) sonare. Cf. *gaǵ*, *garǵ*.

गड् *gaḍ* 1. par. (*sêčanê* K. *sêčê* V.) irrigare, conspergere.

गण् *gaṇ* 10. par. interdum âtm. 1) numerare. N. 14. 11. 20. 13. 22. Sâ. 4. 3. 2) putare, existimare. Rag'. 11. 75: *pâvakasya mahimâ sa gaṇyatê*; 8. 68. 3) respicere, rationem habere, dignari, aestimare. Ur. 64. 8: *praṇayam agaṇayitvâ mama*.

c. *vi* reputare, considerare, animo volvere. N. 10. 29. 21. 23.

गण *gaṇá* m. (r. *gaṇ* s. *a*, nisi *gaṇ* est denom. a *gaṇá*) turba, grex, caterva, multitudo. M. 45. N. 12. 65. (Lit. *ganà* adv. satis; *ganau* pasco greges.)

गणक *gáṇaka* m. (r. *gaṇ* s. *aka*) astrologus. Am.

गणन *gaṇana* n. (r. *gaṇ* s. *ana*) actio numerandi. Hit. 4. 20.

गणना *gaṇanâ* f. (r. *gaṇ* s. *anâ*) 1) actio numerandi. 2) consideratio. Hit. 21. 1.

गणनाथ *gaṇanât'a* m. (e *gaṇá* et *nât'á* dominus) cognomen Gaṇêśi. Lass. 1. 2.

गणशस् *gaṇaśás* (a *gaṇá* s. *śas*) catervatim. A. 9. 23.

गणि *gaṇi* f. (r. *gaṇ* s. *i*) agmen, turba. Rag'. 9. 53.

गणिका *gaṇikâ* f. (r. *gaṇ* s. *ikâ*) meretrix. Hit. 94. 2.

गणेश *gaṇêśa* m. (e *gaṇá* et *íśá* dominus) Gaṇêśus, deus sapientiae, Śivo et Pârvatiâ natus.

गण्ड *gaṇḍá* m. gena, mala, totum faciei latus complectens. (Lit. *źandas* *) maxilla; fortasse etiam huc referenda sunt goth. *kinnus* mentum, nostrum *Kinn*, gr. γένυς, lat. *gena*, nisi pertinent ad *hanú*, quod ipsum cum *gaṇḍá* cognatum esse possit, mutatâ gutturali mediâ in aspiratam mediam ejusdem organi.)

गत *gatá* (r. *gam* s. *ta*, gr. 550) 1) qui ivit, abiit. 2) n. incessus. Ur. 66. 6.

गतव्यथ *gatavyat'a* (profectum moerorem habens. Bah. e praec. et *vyat'â* f. moeror, sollicitudo) moeroris, sollicitudinis expers. In. 1. 23. Su. 4. 1.

गतसञ्ज्ञ *gatasańǵńa* (profectam mentem, profectam conscientiam habens. Bah. e *gatá* et *sańǵńâ* conscientia, intellectus) mentis non compos. In. 5. 21.

गतासु *gatá'su* (profectos spiritus, profectam vitam habens. Bah. e *gatá* et *ásu* q. v.) exanimis, mortuus. B'. 2. 11.

गति *gáti* f. (r. *gam* ire, s. *ti*, gr. 549) 1) itio, itus, iter. Br. 1. 35. 2. 22. B'. 4. 17. 6. 45. 8. 26. 2) perfugium, refugium. Br. 1. 25. (Hib. *gaeth* ventus, v. *sadâgati*, *satataga*.)

गत्य *gátya* (r. *gam* s. *ya*) v. gr. 568.

गत्वा *gatvá'* (a r. *gam* s. *tvâ*) v. gr. 563. 550.

---

*) Lit. *ź* pronunciatur fere sicut scr. *ǵ*, et sicut hoc cognatione cunjunctum est cum gutturalibus litteris, praesertim cum *g*. Vid. gr. comp. 88.

1. **गद्** *gad* 1. par. dicere, loqui. N. 15. 9: *ślôkam êkań ǵagâda*; Dr. 9. 10: *ḥêtum mê gadatań śṛṇu.* (Cf. *kat'*; send. *ǵad* [gr. c. 37], lit. *gádijōs* appellor, v. gr. c. 476. 506; *źadù* promitto, *źádas* lingua, oratio, *źōdis* *) verbum, *giedmi* cano, *gaid-ý-s* gallus [gr. c. 901], v. *gâi* canere et *gar* [*gṛ*]; polon. *gadać* loqui; hib. *gadh* vox.)

c. *ni* i. q. simpl. Hit.: *êvam astu iti nigadya*; Rag'. 2. 33: *b'ûpâlasiṅḥan nigagâda siṅḥań*; 11. 70: *râg'avô...nigagadê yuyutsunâ*; R. Schl. I. 51. 16: *tan mê nigadatań śṛṇu.*

2. **गद्** *gad* 10. par. (*mêg'aśabdê* K. *ab'rad'vanâu* V.) tonare.

गद *gada* m. (r. *gad* s. *a*) 1) dictum, sermo. Maḥ. 1. 1787. 2) (fortasse alius originis) morbus. Rag'. 9. 4. (Hib. *gadh* vox, lit. *źadas* lingua, oratio.)

गदा *gadâ* f. clava. Su. 4. 17.

गदिन् *gadín* (a praec. s. *in*) claviger. B'. 11. 17.

गद्गद *gadgada* (r. *gad* repet. s. *a*, cf. intens. *ǵâgad*) 1) lallans, balbutiens. A. 3. 2: *ḥarś'agadgadayâ vâćâ*; B'ar. 3. 22. 2) m. actio balbutiendi. B'. 11. 35: *âḥa kṛś'ṇań sagadgadam b'ītab'ītań praṇamya*; Rag'. 8. 43.

गन्ध् *gand'* 10. âtm. (*ardanê* K. *druḥi* V.) vexare, odisse, infestare. (Lit. *gandinu* terreo.)

गन्ध *gand'á* m. (fortasse primitive **odor malus**, a r. *gand'* s. *a*) 1) odor. N. 5. 39. 2) suavis, jucundus odor. In. 5. 2.

गन्धर्व *gand'árva* m. nomen Geniorum ordinis, qui musicam tractant, in Indri coelo habitantes.

गन्धवह *gand'avaḥa* m. (e *gand'á* et *vaḥa* vehens) ventus. Am.

गन्धवहा *gand'avaḥâ* f. (e *gand'á* et *vaḥa* vehens in fem.) nasus. Am.

गन्धाश्मन् *gand'âśman* m. (e *gand'á* et *áśman* lapis) sulphur. Am.

*) de *ź* pro *g* v. s. v. *gaṇḍá*.

गभस्ति *gáb'asti* m. f. (ut videtur, e *ga* pro *gô* q. v., et *b'asti*, a *b'as* splendere, s. *ti*) luminis radius. Am.

गभस्तिमत् *gab'astimant* m. (a praec. s. *mant mat*) sol. Rag'. 3. 37.

गभीर *gab'īrá* profundus. Hit. 111. 4, v. *gamb'īrá*.

1. **गम्** *gam* 1. par. interdum âtm. (in tempp. spec. substituit *gać'* gr. 297, praet. redupl. *ǵagá'ma*, pl. *ǵagmimá* gr. 412, praet. mltf. *ágamam* gr. 378, fut. part. *gantá'smi*, fut. aux. *gamiś'yá'mi*, part. perf. pass. *gatá* gr. 550, inf. *gántum*) ire, adire, abire, proficisci, praeterire, de tempore, in forma caus. degere; c. acc., nonnunquam c. dat. loci. In. 5. 6: *lalanâ ǵagâmâ 'ťa virâǵatî*; Hit.: *na nâur gać'ćati sťalê*; In. 1. 1: *gatêś'u lôkapâlêś'u*; Sâ. 5. 27. 32: *nivarta gać'ćasva*; N. 20. 39: *gataǵvara* remotam difficultatem habens, liber a difficultate; 16. 30: *gatasattva*; v. *gatavyať'a* etc.; Hit.: *êś'âm mâṅsâir mâsatrayań suk'êna gamiś'yati*; Rag'. 8. 24: *kâśćid gamayitvâ samâń*; Su. 4. 20: *pâtâlam agaman sarvâń*; Dr. 9. 24: *ǵagâma gaṅgâdvârâya*; Rag'. 2. 15: *nilayâya gantum praćakramê.* Pass. B'. 5. 5: *yat sâṅk'yâiń prâpyatê sťânan tad yôgâir api gamyatê.* Nota locutiones: *dôś'êṇa gantuń kańćit* delictum alicui imputare. Maḥ. 1. 7455: *tvâń lôkô dôś'êṇa gać'ćati*; *aśvâir gantum* aurigare, equos agere. N. 24. 30. De locutionibus ut *ḥarś'ań gantum*, *b'ayań gantum* v. r. *i.* (Cf. *gâ*, goth. *QUAM* venire, *qvima* venio, *qvam* veni, nostrum *komme*, *kam*, gr. comp. 109[a]. 1. Huc etiam trahimus goth. *ganga* eo, servatâ initiali mediâ, v. gr. comp. 90, et abjecto *m* finali, ita ut *ganga*, ad quod pertinet nostrum *Gang*, conveniat cum formâ intensivâ *ǵaṅgam* [v. gr. 755], ad quam etiam lit. *źengiù* incedo pertinet, cum *ź* pro *g* vel *ǵ* [v. p. 109 not. et mox *gam* terra]. De lit. *kankù* v. scr. *kaṅk*, et de hib. et scot. *ceum*, *ceim* v. rad. *kram.*

E linguâ lat. cum Pottio I. p. 260 huc traxerim *venio*, ita ut hoc ortum sit e *guemio*, abjectâ gutturali, sicut e. c. in *vivo* e *guivo* = scr. *ǵ'îvâmi*, *vermis* e *quermis* = scr. *kṛmi* q. v., et in *vates*, quod non ad φη-μί, *fari*, sed ad *kat'*, goth. *QVATH* pertinet.

c. *ati* praef. *vi* praeterire (de tempore). A. 3. 3: *kat'am arǵuna kâlô 'syań svargê vyatigatas tava.*

c. *ad'i* 1) adire, advenire, pervenire, adipisci. N. 19. 30: *ad'yagaććat kṛśân aśvân*; Man. 2. 218: *k'anan vâry ad'igaććati.* Pass. inveniri, „es gibt". M. 50: *mat paran nâ 'd'igamyatê.* 2) legere. Ḥit. 4. 12: *putrâṇâm anad'igataśâstrâṇâm*; cf. *i* praef. *ad'i.* 3) praeterire, praetermittere, omittere, negligere (solum in constructione cum *na*). N. 17. 49: *tê purâṇi sarâṣṭrâṇi anvêśantô nalań râǵan nâ 'd'igagmuḣ*; Ḥ. 1. 30: *śayanêśu parârd'yêśu ... nâ 'd'igagmus tadâ nidrâm*; R. Schl. I. 7. 17: *nâ 'd'yagaććad viśiṣṭam vâ tulyam vâ śatrum âtmanaḣ.*

c. *ad'i* praef. *sam* obtinere. Rag'. 9. 1: *uttarakôśalân samad'igamya* (schol. Calc. *samad'igamya* = *prâpya*).

c. *anu* sequi. N. 13. 48.

c. *antar* 1) intro ire, intro abire, intus recondi. Ḥit.: *nêtravaktravikârâb'yâń ǵńâyatê 'ntargatam manaḣ.* 2) interire, perire. B'. 7. 28: *yêśâm antargatam pâpam.*

c. *apa* abire. Lass. 48. 23. — c. *apa* praef. *vi* id. In. 5. 62.

c. *ab'i* adire, aggredi. In. 2. 19. Su. 1. 17. 4. 6.

c. *ava* scire, nosse, putare. B'. 10. 41: *yad yad vib'ûtimat sattvam ... tat tad êvâ 'vagaćća tvam mama têǵô'ńśasamb'avam*; N. 12. 84: *tasya mâm avagaććad'vam b'âryâm*; Rag'. 8. 87: *avagaććati mûd'aćêtanaḣ priyanâśań ḥṛdi śalyam arpitam.* (Cf. *i* praef. *ava.*)

c. *â* adire, accedere, advenire. In. 1. 2. 3. 6. Su. 4. 21. — *âgata* n. casus, eventus. N. 13. 24.

c. *â* praef. *ab'i* id. — *ab'yâgata* m. advena, hospes. Ḥit.: *patir êkô guruḣ strîṇâń sarvatrâ 'b'yâgatô guruḣ.*

c. *â* praef. *upa* id. N. 16. 27. 19. 11. Su. 4. 2. — c. *upa* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 768. c. loc.: *ǵarâsańd'asya nid'anê kâlô 'syań samupâgataḣ.*

c. *â* praef. *pari* circumgredi. Maḥ. 1. 4567: *vid'iparyâgatân art'ân.*

c. *â* praef. *prati* 1) redire, reverti. In. 5. 51. Dr. 8. 50. 2) ad se redire, animum recipere. Ur. 6. 9: *urvaśî pratyâgaććati.*

c. *â* praef. *sam* 1) adire, aggredi, advenire, c. acc. In. 2. 15: *tân sarvân sa samâgamya*; N. 21. 21. 2) congredi, convenire, c. instr. Dr. 5. 22; ad pugnandum. Ḥ. 4. 4. B'. 1. 23.

c. *ut* 1) provenire, exire. Rag'. 7. 16: *udgatâḣ pâuravad'ûmuk'êb'yaḣ śṛṇvan kat'âḣ.* 2) crescere, adolescere; *udgata* adultus. Ḥ. 2. 18: *śâlapôtam ivô 'dgatam*; Rag'. 18. 19: *udgatanâmad'êya* excelsum, praeclarum nomen habens.

c. *ut* praef. *prati* obviam ire. Rag'. 2. 20: *pratyudgatâ ... patnyâ.*

c. *ut* praef. *sam* prodire. Lass. 61. 9: *samudgatasvêdaćitâńgasand'i.*

c. *upa* adire, accedere. N. 21. 11. In. 3. 10. part. praet. redupl. *upaǵagmivâńs.* Su. 1. 29. Sâ. 1. 4. — *striyam upagantum* concumbere cum feminâ. Man. 4. 40.

c. *ni* subire, *śântim* tranquillitatem. B'. 9. 31. 18. 36.

c. *nis* (*nirgam*) exire. In. 5. 5. Ḥ. 1. 1. — praef. *ab'i* (*ab'inirgam*) id. R. Schl. I. 9. 13. — praef. *vi* (*vinirgam*) id. Maḥ. 1. 1341.

c. *pari* 1) circumgredi. N. 12. 108. Sâ. 6. 3; *ḥrîparigata* pudore circumfusus. Ḥit. 2) cognoscere. Rag'. 7. 68: *parigatârt'a* (schol. Calc. *ǵńâtô 'rt'ô yêna*).

c. *prati* redire. N. 5. 40.

c. *vi* abire, discedere. Su. 4. 17. B^c. 11. 1; *vigatab'î* expers timoris. B^c. 6. 14.

c. *sam* 1) congredi. A. 3. 1; ad pugnandum H. 4. 7 âtm. — Caus.: facere ut aliquis congrediatur, conjungere. Rag^c. 9. 77: *idam âyud'aṅ ǵyayâ saṅgamayya saśaram vikṛśyatâm.* Connubio jungere. Rag^c. 7. 17: *vad'ûvarâu saṅgamayâṅćakâra.*

2. गम् *gam* terra (in dialecto vêd.), unde genitivus *gmas* ejecto *a*. Ros. 41. 20. (Huc nunc traxerim ṣend. 𐬰𐬆𐬨 *ṣĕm*, contra eam, quam alibi de hac voce dixi sententiam; lit. *z'émië*, slav. ЗЕМЛѢ *ζemlê**), russ. земла̀ *ζemlà* cum *l* epenthetico, radice ad eandem vocem pertinent, derivatione autem cum cognato vêdico *gmâ* conveniunt, quod e *gamâ* ejecto *a* ortum est.)

गम *gama* (r. *gam* s. *a*) iens, in fine compp.

गमन *gámana* m. (r. *gam* s. *ana*) actio eundi, veniendi. N. 20. 26. H. 1. 23. 4. 27.

गम्ब् *gamb* 1. par. (*gatâu*) ire. Vid. *g'amb*.

गम्भीर *gamb'îrá* profundus (transl. ad sonum N. 12. 57. 21. 4. Rag^c. 1. 36). (Vid. *gab'îrá* et cf. lit. *gillybë*, *gelmë*, *gylë* altitudo, profunditas, *gillus* profundus, liquidis *m* et *l* inter se mutatis, sicut in lat. *fla-re* = scr. *d'mâ*, gr. comp. 20; slav. *glûboŭ* profundus, *glûbina* profunditas.)

गम्भीरवेदिन् *gamb'îravêdin* (e praec. et *vêdin* a r. *vid*, nisi a *vêda*, s. *in*) pertinax, contumax, obstinatus (de elephantis). Rag^c. 4. 29.

1. गर् गृ *gar gṛ* 1. par. (*sêćanê* K. *sêćê* V.) humectare, irrigare, conspergere.

2. गर् (गृ) *gar* (*gṛ*) 6. par. *girā'mi*, et, mutato *r* in *l*, *gilā'mi*, gr. 299; part. perf. pass. *gîrṇá*, v. gr. 545, deglutire. (Lit. *gérrù* bibo, praet. *gërau*, *girtōju* perpoto; lat. *glu-tio*, *gula*, v. scr. *gala*; *gurgulio* per reduplic. pro *gurgurio*, *voro*, ut videtur, e *guoro*, v. *kṛ'mi*; slav. *gr-lo* guttur, russ. жо̀ра *ṣ̌òra* homo edax, abdomini natus; cf. Pott. p. 227.)

*) V. Kopitar. Glagol. p. 73, de lit. *z'* pro *g* v. *gaṇḍá* not.

c. *ni* id. Mah. 1. 8239: *tasya pûva śirô grastam puććam asya nigîryatê.*

3. गर् (गृ) *gar* (*gṛ*) 9. par. *gṛṇā'mi* (gr. 299) sonare, mussare. B^c. 11. 21: *kêćid b'îtâh prâṅǵalayô gṛṇanti*; Rag^c. 10. 64: *brahmarśib'ih param brahma gṛṇadb'ir upatast'irê.* In dial. vêd. laudare, celebrare. Ṛgv. Ros. 21. 2: *gṛṇanti vipra tê d'iyah* „canunt, sapiens! tua facinora". Schol. *tvadîyâni karmâṇi kat'ayanti.* (Vid. *gir* et cf. hib. *goirim**) clamo; gr. γηρύω, γλῶσσα, zacon. γρούσσα, v. „Vocalismus" p. 173. Huc etiam germ. vet. *QUAR* gemere, *quir*, *quar*, *quâr*; boruss. vet. *gerbu* dico, loquor, trahi possent, adjecto *b*; ita lat. *verbum* e *guerbum*, sicut *vivo* e *guivo* = scr. *ǵîv*; etiam nostrum *Wor-t*, goth. *vaur-ds* abjectâ gutturali ad rad. *gar* reduci possint. Cum formâ *gilā'mi* e *galâmi* conferatur anglo-sax. *gale* cano, nostrum *gal* in *Nachti-gal*, germ. vet. *nahti-gala* luscinia; lat. *gallus*, a canendo dictus, sicut goth. *hana*, nostrum *Hahn* convenit cum lat. *cano*, et lit. *gaidys* id. cum *giédmi* cano. Sed liquida *l* vocum laudatarum etiam a *d* radicis *gad* deduci posset, sicut lit. *gaidys* gallus apud Lettos sonat *gailis*. Ita etiam scr. *gar* [*gṛ*] cum *gad* cohaerere videtur. In dialecto vêd. etiam *ǵar* [*ǵṛ*] cl. 1. âtm. pro *gar* [*gṛ*] 9. par. invenitur, quum gutturales facile in palatales transeant; v. Ṛgv. Ros. p. 2.)

c. *ab'i* in dial. vêd. affari, alloqui, laudare, celebrare. Ṛgv. Ros. p. 14. 4: *êhi stômāṅ***) *ab'isvarâ 'b'igṛṇîhy âruva* „Veni, hymnos comproba, affare, alloquere"; 95. 14: *sâ nah stômāṅ ab'igṛṇîhi* „Tu nostras preces comproba".

c. *ut* effari, enuntiare. Rag^c. 14. 53: *mahîpatêh śâsanam uǵǵagâra.*

*) *goirim* nititur formâ primitivâ *garâmi* mutato *a* in *o* et inserto *i* ex vi attractionis *i* sequentis, v. librum meum „Die Celtischen Sprachen" p. 11.

**) De scriptione *stômāṅ* v. gr. min. ed. 3. §. 145. ann.

गर *gara* m. n. (r. 3. *gar* [*gṛ*] deglutire, s. *a*) venenum. R. Schl. I. 70. 30.

गरल *garala* n. (a praec. s. *la*) id. Am.

गरिष्ठ *gáriṣṭa* (superl. τοῦ *gurú*, gr. 226) gravissimus.

गरीयांस् *gáriyâṅs* (compar. a *gurú* s. *iyâṅs iyas*, gr. 226) gravior, valde gravis, melior, carior, valde bonus, valde carus. Rag. 14. 35. Dr. 7. 14. B. 11. 43.

गरुड *garuḍá* m. Garuḍus, avis fabulosa, in qua Viṣṇus vehitur.

गरुत् *garút* m. ala. Am.

गरुत्मत् *garútmant* m. (alatus, e praec. s. *mant mat*) avis. N. 1. 23.

1. गर्ज् *garǵ* et *garǵ gṛǵ* 1. par. âtm. clamare, strepere, crepare, increpare. H. 4. 36. M. 41; part. perf. pass. *garǵitá* n. clamor, strepitus. H. 4. 13. (Cf. 3. *gar* [*gṛ*], *gir*, *gard*; lat. *garrio* assimilatione e *gargio* explicari possit; fortasse etiam *gurges* huc pertinet, ita ut ab aquae strepitu dictus sit, sicut M. 41 de mari legitur: *garǵamânam ivâ 'mbasâ*; germ. vet. *kurran* garrire, strepere, stridere [nostrum *quarren*, *girren*], *krago* [e *kargo*] gula, *kragil* garrulus, *krachôn* crepare; mutatis *rr* in *ll*: *gellan* tinnire, *ar-gellan* insonare, *kallôn*, *challôn* clamare, effari, *challônte* garriens, *kallari* verbosus [Graff III. 178. 383]; gr. ἀγγέλλω, quod Thierschius ex ἀναγέλλω explicat.)

c. *abi* acclamare. M. 1. 1184: *parasparam bṛśam abigarǵatâm.*

c. *prati* reclamare, repugnare. Rag. 9. 9: *nidêśam alaṅǵayatâm abût suhṛd, ayôhṛdayaḥ pratigarǵatâm.*

2. गर्ज् *garǵ* 10. par. i. q. *garǵ* 1.

गर्जन *garǵana* n. (r. *garǵ* s. *ana*) strepitus, fragor. Hit. 34. 20.

गर्जित *garǵitá* v. *garǵ.*

गर्ञ्ज् गृञ्ज् *garńǵ gṛńǵ* 1. par. (scribitur *garǵ gṛǵ*, gr. 110[a]) id. quod *garǵ.*

गर्त *gárta* m. caverna. Am.; Mah. 1. 1034.

गर्द् *gard* 1. et 10. âtm. (*śabdê* K. *ravê* V.) sonare; cf. *garǵ.*

गर्दभ *gardabá* m. (ut videtur, a r. *gard*) asinus. Hit. 49. 21.

गर्ध् *gard* 10. par. desiderare, v. sq.

गर्ध् गृध् *gard gṛd* 4. par. desiderare, appetere. Yagurv. ap. Carey gr. p. 309: *mâ gṛdaḥ kasyaćid danam*; *gṛddá* desideratus. Mah. 1. 2642. (Huc trahimus germ. vet. *gir*, *kir* cupido, nostrum *Gier*, servatâ primitivâ mediâ, gr. comp. 92, et abjecto *d* finali; etiam angl. *greedy* ad hanc radicem pertinet; goth. *grêdags* famelicus, *gaurs* moestus; hib. *greadaim* „I burn", *greadhnach* „joyful, glad", *gradh* m. „love, charity, adj. dear, affectionate", *graidheog* „a beloved female", *graidheoir* „a lover", *gradhuighim* amo; lit. *gōdùs* avidus, ejecto *r*; v. Ruhig s. v. *gierig*; *gedù* lugeo, moereo; slav. *gladŭ* fames, cf. *kâṅkś* desiderare, unde nostrum *Hunger*; slav. *ṣelajuṅ* cupio; v. *gṛdnú.*)

गर्ब् *garb* 1. par. (*itâu*) ire, v. *karb.*

गर्भ *gárba* m. (ut videtur, a *grab* sumere, transpositis litteris, s. *a*) 1) uterus. Hit. 6. 4. 7. 4. 2) florum calyx. Ur. 60. 10. N. 13. 63. 3) pars interior, e. c. domûs. Hit. 100. 8. 115. 9. 4) foetus. B. 3. 38. Sâ. 1. 18. 5) proles, natus, in fine compp. H. 2. 28. (Hib. *cilfin* „the belly"; anglo-sax. *hrif* venter, uterus; fortasse nostrum *Kalb*, mutato *r* in *l*; gr. δελφός, mutatâ gutturali mediâ in lingualem, sicut in Δημήτηρ pro Γημήτηρ; cf. Pott. p. 281.)

गर्व् *garv* 1. par. 10. âtm. superbum esse; v. *garvitá*, *garvá.*

गर्व *garvá* m. (r. *garv* s. *a*) superbia. (Lit. *garbê* honor, gloria; germ. vet. *gelban* gloriari, *gelf* jactantia.)

गर्वित *garvitá* (a r. *garv* s. *ta*, nisi a *garvá* s. *ita*) superbus. Dêv. 8. 24. R. Schl. I. 7. 6. Rag. 9. 55. 19. 20.

गर्ह् *garh* 1. 10. par. âtm. vituperare, maledicere, conviciari. Man. 11. 229: *duškrtañ karma garhati*; H. 4. 6: *nâi 'nâñ garhitum arhasi*; Râm. III. 59. 23: *kasmâd aǵânantañ garhasê*; Br. 1. 33: *nrśañsô garhitô budd'âiḱ*; Hit. 109. 13: *viśamân hi daśâm prâpya dâivañ garhayatê naraḱ*. (Haec radix e *grah* sumere orta esse videtur, transposito *ra* in *ar*; quod ad significationem attinet, respicias lat. *reprehendo*. E *garh* mutato *r* in *l* ortum est *galh* q. v.)

c. *pari* id. Râm. III. 75. 43: *tâtan na parigarhê sham*.

c. *vi* id. R. Schl. II. 17. 10: *svâtmâ 'py ênam vigarhatê*; Man. 11. 232: *karma vigarhitam*.

गर्हा *garhâ* f. (r. *garh* s. *â*) vituperatio, reprehensio, objurgatio. Mah. 1. 6056.

गल् *gal* 1. par. 10. âtm. (*śrâvê*) defluere, delabi, decidere, excidere. Rag'. 19. 22: *galitâśruvindu*; 16. 58: *galitâñgarâga*; B'ar. 1. 89: *galatkuśt'âb'ib'ûta*; Hit. 10. 22: *galitanak'adanta*; Rag'. 7. 10: *galantî kasyâśćid âsîd rasanâ*. — *galitavayas* elapsam juventutem habens, senex, decrepitus. Rag'. 3. 70. (Primitiva hujus radicis significatio *fluere* esse videtur, quam ob rem germ. vet. *QUALL* scaturire — *quillu*, *qual*, *quullumês* — huc traxerim, unde *quella* fons; cf. *gala* aqua.)

c. *â* praef. *sam* id. Mah. 1. 1409: *samâgalitapâdapaḱ*.

c. *nis* id. Rag'. 5. 17: *nirgalitâmbugarb'añ śaradmêg'an nâ 'rdati ćâtakô 'pi*.

c. *vi* id. Ćaur. 28: *vigaladaśrugalâkulâkśî*; Ur. 62. 10; Rag'. 9. 67: *rativigalitaband'aḱ kêśapâśaḱ*; Gîta-G. I. 3. 31: *vigalitalaǵǵita*.

गल *gala* m. collum. H. 2. 4. (Fortasse a r. *gar* [*gṝ*] devorare, mutato *r* in *l*, v. Wils. et cf. *galla*, cui formâ respondere videtur lat. *collum*, mutatâ mediâ in tenuem; germ. *Hals*, cujus initialis aspirata nititur lat. *collum*, gr. comp. 87; cf. etiam lat. *gula* et nostrum *Kehle*.)

गलहस्त *galahasta* m. (e *gala* et *hásta* manus) actio collum torquendi. Up. 66: *aniććan galahastêna tâb'ir nirvâsitas tataḱ*.

गल्भ् *galb'* 1. âtm. (*âd'ârśtyê* K. *d'rśtatvê* V.) fortem, audacem, strenuum esse. (Hib. *galbha* „rigour, hardness".)

गल्ल *galla* m. gena. Hêm.; v. *gala*.

गल्ह् *galh* 1. âtm. i. q. *garh* unde ortum est mutato *r* in *l*.

गवय *gavayá* m. (ut videtur, a *gô* s. *aya*) bovis species „the Gayal". Dr. 4. 15.

गवाक्ष *gavâkśá* m. (bovis oculus, Tatp. e *gô* et *akśa*) fenestra rotunda. Rag'. 7. 7.

गवेष् *gavêś* 10. par. (ut mihi videtur, e *gava*, a *gô*, et *iś* desiderare, v. gr. min. ed. 2. §. 584, s. *gôyuga*, *gôśt'á*) quaerere, venari.

गव्य *gavyá* et *gávya* (a *gô* s. *ya*) bubulus, bovinus. Am.

गह् *gah* 10. par. densum, impervium esse; cf. *gâh*.

गहन *gáhana* (r. *gah* s. *ana*) 1) densus, spissus, impervius. H. 1. 4. 5. 2. 26. B'. 4. 17. 2) n. silva. Ur. 57. 7 infr.

गह्वर *gahvará* (r. *gah* s. *vara*) 1) m. caverna. Rag'. 2. 26. 46. 2) n. silva. Am.

गा *gâ* 3. par. (grammatici radicem *gâ* par. âtm. ire perperam ad 1mam classem referunt, et praeterea radicem *gâ* 3. par. admittunt, quam per *stutâu*, *ǵanmani*, laudare, generare, explicant) ire. Rag'. 11. 73: *anyadâ ǵagati râma ity ayañ śabda uććarita êva mâm agât*; Nalôd. schol. 4. 4: *b'îmagrham agât*; Rgv. Ros. 2. 3: *vâyô tava praprñćatî d'ênâ ǵigâti dâśuśê* „Vayus! tua approbans vox adit cultorem". (Hujus radicis, tam simplicis quam compositae, huc usque in linguâ classicâ fere solum praeteritum multiforme inveni. Praeteritum redupl. âtmanêpadi occurrit in *ad'igâ* legere, q. v. Supra laudata forma vêdica *ǵigâti*, nisi cum Skandasvâmi-b'âśyo *ǵâgâti*

est legendum, v. Ros. p. IX, anomala est pro *gâgâti*, mutato *a* syllabae reduplicativae in *i*, quâ in re analogiam sequitur verborum *tiśṭâmi* et *gig'râmi*, gr. 295, et accurate convenit cum gr. βίβημι, quod ortum esse censeo e γίγημι, mutatâ gutturali mediâ in labialem, sicut in βοῦς = scr. *gâus*, gr. comp. 123. Aoristus ἔβην respondet praeterito mltf. *ágâm*. Germ. vet. *gâm* eo, *gâs* is, *gât* it, praeclare convenit cum sanscrito *gágâmi* etc., omissâ syllabâ reduplicativâ; goth. *ga-tvô* platea; angl. *I go*; nostrum *ich gehe*; lett. *gahjis* (= *gâjis*) qui ivit, *gaju* eo. De goth. *ganga* eo, nostro *ich gieng*, *Gang* et lit. *żengiù* v. r. *gam*.)

c. *ati* praeterire (de tempore, c. acc. pers.). Br. 3. 16: *mâ tvâṅ kâlô 'tyagâd ayam.* — praef. *vi* (*vyatigam*) praeterire (c. acc. rei). Rag'. 6. 52: *nṛpan tam ... sâ vyatyagâd anyavad'ûr b'avitrî* *).

c. *ad'i* 1) adire. N. 10. 16: *ad'yagâd râgâ vastrârd'asyâ 'vakartanam.* 2) âtm. legere. Mah. 1. 1928: *vêdâṅśćâ 'd'igagê*; 4001: *vêdân ad'igagê*; 5106 et 6332: *ad'yagîśṭa* **) *sa vêdâṅśca vêdâṅgânića sarvaśaḣ.*

c. *anu* sequi. N. 9. 11: *damayantî tam anvagât*; Rag'. 8. 49: *dayitâm ... anvagât.*

c. *ab'i* adire. In. 4. 4: *apsarasam ab'yagâd urvaśîm*; Rag'. 11. 35: *ab'yagât.*

c. *pari* circumgredi. Mah. 1. 3467: *garâ balîća mân tâta palitâniéa paryaguḣ.*

गाढ *gâḍ'a* (r. *gah* s. *ta*, gr. 102) 1) gravis. Rag'. 16. 60: *gâḍ'âṅgadâir bâhub'iḣ.* 2) vehemens. Lass. 11. 12: *gâḍ'âliṅgana.*

गाढम् *gâḍ'am* adv. (a praec. signo acc.) graviter, valde. Ćaur. 6.

गाण्डीव *gâṇḍîvá* m. nomen Arguni arcûs.

गात्र *gâtra* n. (r. *gâ* s. *tra*) 1) membrum. Ḥ. 4. 9. N. 5. 9. 2) corpus. Su. 3. 14. 16. 30.

गात्रक *gâtraka* n. (a praec. s. *ka*) corpus. Ur. 48. 18.

गाथा *gât'â* f. (r. *gâi* canere, s. *t'â*) cantus. In. 2. 28. N. 24. 27.

गाध् *gâd'* 1. âtm. (*pratiśṭ'âlipsayôḣ* K. *pratiśṭ'âgrant'ayôḣ lipsê* V.) stare; desiderare; componere, serere.

गाध *gâd'á* (r. *gâh* s. *a*) vadosus, non profundus. Rag'. 4. 24: *saritaḣ kurvatî gâd'âḣ.*

गान्धर्व *gând'arvá* (a *gand'arva* s. *a*) 1) gand'arvicus. In. 3. 10. 2) n. ars, scientia gand'arvica. A. 4. 58.

गान्धार *gând'âra* m. nomen regionis, Candahar.

गान्धारी *gând'ârî* f. (nom. pr. a praec.) Duryôd'ani mater.

गामिन् *gâmin* (r. *gam* s. *in*) iens, in fine compp. A. 4. 52; Rag'. 2. 30: *dvitîyagâmî śabdaḣ* in alium cadens appellatio.

गाम्भीर्य *gâmb'îrya* n. (a *gamb'îrá* s. *ya*) altitudo, profunditas. Rag'. 3. 32.

गायत्री *gâyatrî'* f. (r. *gâi* canere, s. *târ tṛ* in fem. servato charactere 1mae cl.) nomen sanctissimi Vêdorum cantûs.

गायन *gâyána* m. (r. *gâi* s. *ana*) cantor.

गारुड *gâruḍá* m. (a *garuḍa* s. *a*) smaragdus. Rag'. 13. 53.

गाह् *gâh* 1. âtm. (part. perf. pass. *gâḍ'á*, gr. 102) immergi, submergi, ingredi. Rag'. 9. 72: *tapasvigâḍ'ân tamasâm prâpa nadîm*; 2. 14: *vanaṅ gôptari gâhamânê*; Ḥit. 26. 6: *siṅhô vanaṅ gâhatê.*

---

*) Notetur forma *b'avitrî* cum sensu participii futuri „alius uxor futura".

**) Notetur forma *ad'yagîśṭa* quippe quae a grammaticae regulis recedat, e quibus exspectaveris aut *ad'yagita* aut *ad'yagâsta*. Formam *ad'yagîśṭa*, si lectio vera est, explicaverim ex *ad'yagâsta*, attenuato *â* in *î*, eadem ratione, quâ e. c. *ayunât* in âtm. sonat *ayunîta*. Forma *agâsta* invenitur apud Forsterum p. 335. s. r. *i*.

c. *anu* submergi. Râm. III. 53. 31: *tâilam êvâ 'nvagâhata.*

c. *ava* id. Râm. I. 2. 7: *asminn êvâ 'vagâhiśyê tîrťê*; III. 46. 30. 61. 28: *avagâďaň suduśpâraň śôkasâgaram.*

c. *ava* praef. *vi* (*vyavagâh*) adire, advenire (de tempore). Sâ. 5. 72: *raganí vyavagâhatê*; v. sq.

c. *vi* adire, advenire. Dr. 6. 22: *śrgâlô malinîň vigâhatê*; Ragʿ. 13. 1: *padam vimânêna vigâhamânaň*; 14. 30: *paśyan vigâhyamânaň śarayúńća nâubʿiň* (de tempore); Ragʿ. 16. 53: *tasmiň samayê vigâďê*; Sâ. 5. 66: *vigâďâm paśya śarvarîm*; 5. 73: *vigâďâ śarvarî*; In. 5. 5: *vigâďê raganîmukʿê*; cf. *ava* praef. *vi.*

गि *gi* pro *gí* in formis redupl.

गिर् *gir* f. (r. 3. *gar* [*gr̥*] sonare) vox. N. 1. 26. 8. 12. 12. 101. Dr. 6. 2. (Hib. *gair* „an outcry, shout"; osset. *gurin* loqui.)

गिरि *girí* m. mons. H. 2. 30. (*girí* ortum est e *gari*, mutato *a* in *i*, per vim assimilationis *i* finalis, sicut *gurú*, q. v., e *garu*, cf. zend. [zend] *gairi*, quod ex [zend] *gari*, unde gen. [zend] *garôis*, abl. [zend] *garôid*, v. gr. comp. 41. 180; slav. *gora*; fortasse etiam gr. ὄρος e γόρος.)

गिरिजा *girigâ* f. (monte nata, e *girí* et *gâ*, v. *ga*) cognomen deae Durgae.

गिरिश *giriśa* m. (in monte dormiens, vel jacens, e *girí* et *śa* pro *śaya*, a r. *śî*, v. Wils. et cf. *kêśa*. Posset tamen *giriśa* etiam e *girîśa* q. v. explicari, correpto *î*) cognomen dei Śivi. Ragʿ. 2. 41.

गिरीश *girîśa* m. (e *girí* et *îśá* dominus) cognomen dei Śivi. Mêd.

गिलित *gilitá* (pro *giritá*, a r. 2. *gar* [*gr̥*] s. *ta*) voratus.

गीत *gîtá* v. *gâi.*

गीर्ण *gîrṇá* v. 2. *gar* (*gr̥*).

गीर्णि *gîrṇi* f. (r. 2. *gar* [*gr̥*] s. *ni* pro *ti*) actio vorandi. Am.

1. गु *gu* 1. âtm. (*śabdê* K. *ďvanâu* V.) sonare, in dial. vêd.: laudare. Rgv. Ros. p. 124. 14: *upô vênasya gôguvâna ôṇim* „dilecti (Indri) iterum iterumque laudans levamen"; cf. *ku*, *kʿu*, *gʿu.*

2. गु *gu* 6. par. (*viśṭôtsargê*) cacare.

1. गुज् *guǵ* 1. par. (*kûǵanê*) sonare, praesertim de avibus, v. sq. et cf. *kûǵ*, *guńǵ.*

2. गुज् *guǵ* 6. par. (*śabdê* K. *ďvanâu* V.) sonare.

गुञ्ज् *guńǵ* 1. par. (scribitur *guǵ*, gr. 110[a]) susurrare. Lass. 69. 7: *vikasitanavamallîkuńǵaguńǵaddvirêpʿaň*; v. sq. et cf. *kuńǵ.*

गुञ्जकृत् *guńǵakrt* m. (e *guńǵa* susurrus et *krt* faciens) apis magna nigra.

गुटिका *guṭikâ* f. parvus globus, pila, cf. *guďá.*

गुड् *guḍ* 6. par. (*rakśâyâm* K. *rakśê vyâǵʿâtê* V.) servare, sustentare; arcere.

गुड *guďá* m. globus. In. 1. 5.

गुडा *guďâ* f. nomen plantae (euphorbia).

गुडाकेश *guďâkêśa* m. (Bah. e praec. et *kêśa* capillus) cognomen Arǵuni.

गुण् *guṇ* 10. par. (*âmantraṇê* K. *mantrê* V.) salutare, consulere; cf. *gaṇ* et *guṇá* sgf. 4. unde colligi possit, radicem *guṇ* ortam esse e *gaṇ*, attenuato *a* in *u*, et primitive significasse numerare.

गुण *guṇá* m. (r. *guṇ* q. v. s. *a* nisi *guṇáyâmi* est denominativum a *guṇá*) 1) qualitas, praesertim bona qualitas, virtus. Bʿ. 4. 13. 13. 19. 14. 5. 21. Br. 2. 15. In. 4. 17. 2) arcûs nervus. Ragʿ. 9. 54. 3) sertum. Ragʿ. 6. 83. 4) in compositione cum numeralibus format multiplicativa, e. c. *dviguṇa* duplex, *triguṇa* triplex, *śataguṇa* centuplex. Up. 12: *dviguṇîbʿûtatâpa* duplicatum ardorem habens (de *dviguṇîbʿû* v. gr. 585); Ragʿ. 2. 25: *sapta triguṇâni dinâni* septem triplices dies (schol. *êkaviňśati dinâni*). Notetur constructio cum ablativo, quâ in re hujusmodi voces cum comparativis conveniunt, e. c. Mah. 1. 1449:

indrâć ćataguṇaḣ śâuryê in comparatione cum Indro (accuratius, ab Indro [incipienti]) centuplex in fortitudine, i. e. Indro centies fortior. (Hib. *gaoine* „goodness, honesty".)

गुणतस् *guṇatás* adv. (a praec. s. *tas*) secundum qualitates. B'. 18. 19.

गुणत्व *guṇatvá* n. (a *guṇá* arcûs nervus, s. *tva*) arcûs nervi status, conditio. Hit. 20. 5.

गुणमय *guṇamaya* (a *guṇá* s. *máya*) qualitatibus praeditus. B'. 7. 13. 14.

गुणवन्त् *guṇavant* (a *guṇá* s. *vant vat*) virtute praeditus. N. 1. 31.

गुणिन् *guṇín* (a *guṇá* s. *in*) bonis qualitatibus praeditus. Hit. p. 5. l. 21.

गुण्ठ् *guṇṭ'* 10. par. (scribitur *guṭ'*, gr. 110[a]) tegere. N. 10. 6. Dr. 9. 13; cf. *guḍ*, *guṇḍ*, *guḥ* et boruss. vet. *pokuntu* custodio, protego, *kuns-t* custodire; fortasse lat. *cus-tos* e *cut-tos* vel *cud-tos* (gramm. comp. 99).

c. *ava* id. Man. 4. 49.

गुण्ड् *guṇḍ* 1. et 10. par. (*vêṣṭanê* K. *rakṣê vêṣṭê ćûrṇîkaraṇê* V.) tegere, servare; conterere; cf. *guṇṭ'*.

गुड् *guḍ* 1. par. (*krîḍâyâm* K. *kêlê* V.) ludere. (Cf. *guḍ'*, *kuḍ*, *kûḍ*.)

गुद *gudá* n. ânus. Am.

1. गुध् *gud'* 1. âtm. (*krîḍê*) ludere, v. *guḍ*.

2. गुध् *gud'* 4. par. (*parivêṣṭanê* K. *vêṣṭê* V.) tegere, cf. *guṇṭ'*, *guṇḍ*, *guḥ*, *ćad*; gr. κεύθω, nostrum *Haut*, germ. vet. *hût*, th. *hûti*, anglo-sax. *hyde*, *hyd*; lat. *cutis*, nisi pertinet ad *kṛtti*, litterâ *t* melius convenit cum *kuṇṭ'* q. v.; germ. vet. *cozo* lacerna, *umbichuzî* amictus.)

3. गुध् *gud'* 9. par. (*rôṣê* K. *ruṣi* V.) irasci; cf. *krud'*.

गुन्द्र् *gundr* 10. par. (*kundrê* V.) mentiri, cf. *kundr*.

1. गुप् *gup* 1. par. âtm. 10. par. custodire, tueri, servare. N. 17. 22: *guptâm balêna mahatâ*; H. 4. 43: *nakulaḣ sahadêvaśća mâtaraṅ gôpayiṣyataḣ* *). — Desid. *ǵugups* 1) latere velle, abscondere. Râm. III. 53. 42: *ǵugupsann iva âtmânam*; III. 75. 42: *karma ǵugupsitam* facinus celandum. 2) spernere, vituperare. Man. 11. 189: *kṛtanirṇêǵanâṅśćâ 'pi na ǵugupsêta karhićit* (schol. *nindêt*); 3. 209: *viprân aǵugupsitân* (schol. *aninditân*). (Haec radix explicari possit ex *gô* + *pâ*, correpto *ô* in *u*, gr. 33 annot., et abjecto *â* radicis *pâ*; v. quod supra de *gavêkś* diximus.)

c. *ab'i* id. Dr. 2. 14: *marudgaṇâir indra ivâ 'b'iguptaḣ*.

2. गुप् *gup* 4. par. (*vyâkulatvê*) perturbare.

गुप्तक *guptaka* (a *gupta* s. *ka*) n. pr. Dr. 2. 11.

गुप्ति *gúpti* f. (r. *gup* s. *ti*) 1) carcer. Mêd. 2) actio celandi, occultatio. Hit. 120. 8.

गुफ् *gup'* 6. par. (*grant'ê*) componere, serere, nectere; v. sq.

गुम्फ् *gump'* 6. par. id. Mṛ. 4. 13: *sumanasaḣ gump'ati*.

गुर् *gur* 1. et 6. par. *gốrâmi*, *gurấmi* (*udyamê*) tollere, sublevare; cf. *gurv*, *grah*.

c. *ava* 6. par. invadere, impetum facere in alqm., c. loc. Man. 4. 169: *na kadâćid dviǵê tasmâd vidvân avagurêd api*; 11. 206. 208: *avagű́rya*, v. gr. 565 (schol. *avagur* per *daṇḍâdyudyamanê* explicat.)

गुरु *gurú* 1) adj. (f. *gurvî*) gravis, transl. eximius, venerandus. B'. 6. 22. A. 5. 7. Br. 2. 6. In. 5. 41. 2) subst. magister et quaevis utriusque sexûs persona propinquae cognationis causâ imprimis veneranda. B'. 2. 5. In. 4. 9. 5. 19. 41. Su. 4. 15. — dual. *gurû́* parentes. Sâ. 4. 22 (*gurú* ortum est e *garú* mutato *a* in *u*, ut videtur, per vim assimilationis litterae finalis, sicut supra *giri*

*) Grammatici *gup* 10. explicant per *b'âśârt'ê b'âsi* i. e. loqui, lucere. (Cf. γδοῦπος, gr. comp. 16; pers. *guf-ten* dicere).

e *gari*; ab obsoleto *garu* venit compar. *gárîyâṅs*, superl. *gáriśťa* et gr. βαρύς, mutatâ gutturali in labialem, sicut in βίβημι et βοῦς, v. *gâ*, *gô*; lat. *gravis* per metathesin ortum est e *garvis*, e *garuis*, adjecto *i*, sicut in aliis, qui primitive in *u* desinunt, adjectivis; e. c. *tenuis* = scr. *tanu*, gr. ταvυ; goth. *kaurs*, th. *kaurja* gravis, *kauriths*, gravatus; lit. *giéras* bonus.

गुरुतल्प *gurutalpa* m. (Bah. e praec. et *tálpa* lectus) qui incestum fecit, qui Gurûs uxorem incestavit. In. 2. 6.

गुर्द् *gurd* 1. âtm. 10. par. (*nikêtanê krîḍâyâm* K. *nikêtanê kurdê* V.) habitare; ludere; cf. *kurd*, *kûrd*, *gud*.

गुर्व् *gurv* 1. par. (vocalis radicalis producitur, e. c. *gúrvâmi*, *ǵugúrva*) i. q. *gur*.

गुल्फ *gulp'á* m. n. talus (pedis). In. 5. 12.

गुल्म *gúlma* m. frutex. H. 1. 12. N. 13. 12.

गुह् *guh* 1. par. âtm. (haec radix in formis, quae gunam postulant, vocalem *u* producit, e. c. *gúhati*, *gúhatê*, *ǵugúha*, pro *góhati* etc.) tegere, abscondere. Man. 7. 105: *gûhêt kûrma ivâ 'ṅgâni.* Part. perf. pass. *gûḍ'á*, gramm. 102. In. 5. 12: *gûḍ'agulp'ad'ara*, N. 22. 15: *gûḍ'á* occultus. (*guh* ortum est ex idem valente *gud'*, relictâ solâ aspiratione litterae *d'*, v. gr. comp. 23. Cum *gud'* cognatum est *gunt'* et gr. κεύθω [v. gr. comp. I. p. 121 sq.])

c. *upa* amplecti. Rag'. 18. 46: *tam ... upaǵugûha lakśmîh*; R. Schl. I. 26. 9: *ayôd'yâm upagûhatê saraṅpravr̥ttâ sarayûh*; Rag'. 6. 13: *karâb'yâm upagûḍ'anâlam ... b'ramayâńćakâra*; Sâ. 5. 70.

c. *upa* praef. *sam* id. Ćaur. 6: *aṅgâir ahaṅ samupaguhya.*

c. *ni* i. q. simpl. R. Schl. II. 9. 6: *kin na smarasi kâikêyi smarantî vâ nigûhasê.*

गुह *guha* m. (r. *guh* s. *a*) cognomen Kârtikêyi. Am.

गुहा *gúhâ* f. (r. *guh* s. *â*) caverna, spelunca.

गुह्य *gúhya* et *guhyá* (r. *guh* s. *ya*) 1) adj. tegendus, abscondendus, secretus. 2) subst. n. mysterium, arcanum, secretum. B'. 9. 2. 10. 38. 18. 63.

गुह्यक *guhyaka* m. nomen Geniorum, qui Dei Kuvêri ministri et divitiarum ejus custodes sunt.

गू *gû* 6. par. *guvámi* (*purîśôtsargê* K. *viṭsr̥gâu* V.) cacare; cf. *gu*.

गूढ *gûḍ'á* v. *guh*.

गूथ *gût'á* m. (r. *gû* s. *t'a*) excrementum, stercus.

1\. गूर् *gûr* 4. âtm. (*hiṅsâyâm*) laedere, occidere; cf. *gur*.

2\. गूर् *gûr* 10. âtm. (*b'akśaṇê* K. *udyamê* V.) edere; tollere, sublevare; v. *gur*.

गूर्द् *gûrd* 1. âtm. 10. par. i. q. *gurd*.

गृध्नु *gr̥d'nú* (r. *gard' gr̥d'* s. *nu*) avidus, desiderio incensus. (Goth. *gairns*, th. *gairna*, cupidus, quod suffixum *na* exhibet pro scr. *nu*; *gairnja* desidero; lit. *gōdùs* avidus; v. *gard' gr̥d'*, quo etiam referendum est goth. *grêdôn* esurire, *grêdus* fames.)

गृध्र *gŕ̥d'ra* (r. *gard' gr̥d'* s. *ra*) 1) i. q. praec. 2) m. vultur. Dr. 8. 31. (Germ. vet. *gîr* id., nostrum *Geier*.)

गृष्टि *gr̥śṭi* f. vacca, quae semel vitulum peperit. Rag'. 2. 18.

गृह् *gr̥h* 10. âtm. i. q. *grah* q. v., unde ortum est correpto *ra* in *r̥*.

गृह *gr̥há* m. (r. *grah* s. *a*) 1) domus. Su. 1. 32. 2) plur. uxor. Am.; cf. *dârá*. (*gr̥há* e *gráha*, quo fortasse nititur nostrum *Kirche*, germ. vet. *kiricha*, island. *kyrkia*, anglo-sax. *ciric*, inserto *i*, pro *circ*; v. Graff III. 481.)

गृहमेधिन् *gr̥hamêd'in* m. (e *gr̥há* et *mêd'in* intelligens) pater familias. Dr. 5. 3.

गृहस्थ *gr̥hast'a* m. (e *gr̥há* et *st'a* stans) pater familias.

गृहिन् *gr̥hin* m. (a *gr̥há* s. *in*) id. Am.

गृहिणी *gr̥hiṇî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) hera, mater familias. Hit. 110. 22. 2) uxor. Rag'. 2. 24. 8. 66.

गृहीत *gr̥hîtá* v. *grah*.

गृहीतास्त्र *gṛhîtâstra* adj. (Bah. e praec. et *astrá* telum) capta arma habens, qui arma cepit, accepit. In. 3. 5.

गेप् *gêp* 1. âtm. (*gatićâlayôḣ* K. *gatyâń ćâlê* V.) ire, so movere. (Cf. *gâ*, unde *gêp* ortum esse videtur adjecto *p*, sicut in formis caus., et anomale mutato *â* in *ê*.

गेय *gêya* n. (r. *gâi* canere, s. *ya*, v. gr. 557) cantus. In. 5. 27.

गेव् *gêv* 1. âtm. (*sêvanê*) venerari, colere. (Cf. *kêv*, *glêv* et *sêv*.)

गेष् *gêś* 1. âtm. (*anvêśâyâm* K. *anvêśê* V.) quaerere. (Cf. *gavêś*, unde fortasse *gêś* ejecto *av*, nisi *gêś* e *gô*, correpto *ô* in *a*, et *iś* desiderare.)

गेह *gêhá* n. domus, habitatio. N. 17. 16. Bʿ. 6. 41. (Cf. *gṛhá*, quod ipsum e *gárha*, unde *gêhá* ejecto *r* et mutato *a* in *ê* ortum esse videtur; respicias formas prâcritas ut *gêhnadu* pro *gṛhṇâtu*, et v. Höfer p. 35.)

गेहिन् *gêhín* m. (a *gêhá* s. *in*) i. q. *gṛhín*.

गेहिनी *gêhinî* f. (a praec. signo fem. *î*) uxor. Ragʿ. 8. 72.

गै *gâi* 1. par. âtm. canere. In. 2. 28: *gâtâ gâyanti*; N. 15. 15; Su. 1. 32: *pîyatâń gîyatâńća*, v. gr. 453; *gîtá* n. cantus. In. 3. 6. (Cf. *kâi*; fortasse lit. *źáidziu* „ich spiele scherzend oder auf Saitenspielen", praet. *źaidau*, adjecto *d*, v. gr. comp. 109ᵇ⁾. 1; de *ź* pro *g* v. s. v. *gaṇḍá*; de *giedmi* cano v. *gad*.)

c. *adʿi* decantare, recitare. Man. 1. 59: *êtad dʿi mattô sdʿigagê*.

c. *anu* cantum alicujus sequi. Gîta-G. 1. 8.

c. *abʿi* i. q. simpl. Râm. I. 4. 77: *râmâyaṇam abʿyagâyatâm*.

c. *ut* id. Ragʿ. 2. 12: *śuśrâva kuńgêśu yaśaḣ svam uććâir udgîyamânam*.

c. *upa* id. Ragʿ. 10. 22: *saptasâmôpagîtan tvâm ... âćakʿyuḣ*.

गैरिक *gâirika* n. (a *girí* s. *ka* vel *ika*) aurum. Ragʿ. 5. 72.

गो *gô* (nom. *gâus*, fortasse a r. *gâ*) 1) m. f. bos masc. et fem., taurus, vacca. 2) f. terra. Ragʿ. 1. 26; locus, spatium, sedes. Sâ. 3. 6. 3) m. coelum. 4) m. luminis radius. R. Schl. I. 7. 18: *têgômayâir gôbʿir ivô 'ditô srkaḣ*. 5) f. oculus. 6) f. oratio, sermo. Ragʿ. 5. 12: *ragʿôr udârâm api gân niśamya*. (Cum *gô* bos, vacca, cf. gr. ΓΑ τοῦ ΓΑ-ΛΑΚΤ, quod primitive lac vaccinium significaverit, et cujus pars posterior convenit cum lat. *LACT* et, nisi fallor, cum scr. *dugdʿá* pro *dukta*, mutato *dʿ* in *l*; βοῦς, mutatâ gutturali in labialem; lat. *bos*, *bovis*, gr. comp. 123; germ. vet. *chuo*, th. et gen. *chuoi*, quod adjecto *i* propius accedit ad scr. *gávya*, unde explicari possit, ita ut *a* finale abjectum et *chuoi* per metathesin e *chowi* ortum sit; angl. *cow*, nostrum *Kuh*; lett. *gohw* [= *gôw*] vacca; lit. *werśin-ga* vacca praegnans, cujus pars prior accus. est vocis *werśis* vitulus, cf. scr. *vṛśa* taurus; slav. *govjado* pecus bubulum. Cum *gô* terra cf. gr. γαῖα, γῆ et goth. *gavi*, th. *gauja*, e *gavja*, regio [nostrum *Gau*], quod formâ accuratissime cum derivato scr. *gávya* q. v. convenit, ad cujus femininum gr. γαῖα traxerim, ita ut hoc ortum sit e γαϝια, ejecto ϝ.)

गोकुल *gôkula* n. (e *gô* et *kúla* familia, genus) boum grex. R. Schl. I. 9. 61.

गोचर *gôćara* m. (e *gô* et *ćara* iens) quod sensibus percipitur, ut sonus, forma etc. Bʿ. 13. 5: *vâṇagôćara* teli jactus, quae sagittâ attingi potest distantia. Dr. 8. 28.

गोत्र *gôtrá* n. (e *gô* et *tra* servans, tuens, a *trâ* vel *trâi* s. *a*, cf. *tanutra*) 1) familia. Hit. 8. 3. 2) nomen, appellatio. Ragʿ. 19. 24.

गोत्रभिद् *gôtrabʿid* m. (e praec. et *bʿid* findens) cognomen Indri. Ragʿ. 6. 73.

गोदा *gôdâ* f. (e *gô* et *da* dans in fem.) Gôdâvarî flumen. Ragʿ. 13. 35.

गोदावरी *gôdâvarî* f. (e praec. et *varî*; fem. τοῦ *vara*) id. Ragʿ. 13. 33.

गोधा *gôdʹâʹ* f. (r. *gudʹ* s. *a* in fem.) tegmen scorteum, quod sagittarii in brachio laevo gerunt, ne arcûs nervo laedatur. R. Schl. I. 24. 9.

गोधि *gôdʹi* m. (fortasse a r. *gudʹ* s. *i*) frons. Am.

गोप *gôpá* m. (e *gô* et *pa* servans) 1) bubulcus. 2) dominus, princeps, rex.

गोपाय् *gôpây* (denominativum a praec. s. *y*, v. gr. 520) custodire. N. 18. 8. 22. 25 *).

गोपाल *gôpâlá* (*gôʹpâla*) m. (e *gô* et *pâlá* servans, tuens) i. q. *gôpá*.

गोपुच्छ *gôpućća* m. (e *gô* et *púćća* cauda) simiarum genus. R. Schl. I. 16. 19.

गोपुर *gôpura* n. (r. *gup* s. *ura*) porta (praesertim urbis). A. 10. 3.

गोप्तार् *gôptâʹr* m. (a r. *gup* s. *târ tṛ*) custos, servator, gubernator. Bʹ. 11. 18. N. 12. 47.

गोमायु *gôʹmâyu* m. canis aureus (angl. *jackall*). Ḥ. 4. 9. Dr. 6. 7.

गोमुख *gôʹmukʹa* m. (e *gô* bos et *múkʹa* os) musicum instrumentum (Wils. a sort of horn, or trumpet?). Bʹ. 1. 13.

गोरक्ष *gôrakśa* m. (e *gô* et *rakśa* servans) bubulcus.

गोरोचना *gôrôćanâ* f. (e *gô* et *rôćanâ*, a r. *ruć* splendere, s. *ana* in fem.) pigmentum flavum, splendidum **). Ur. 67. 2 infr. 91. 20.

गोर्द *gôrda* n. cerebrum. Am.

गोलाङ्गुल *gôlâṅgula* m. (e *gô* et *lâṅgula* cauda) i. q. *gôpućća*. Maḥ. 1. 2628.

*) Forsterus *gôpây* radicibus primitivis adscribit; Wilkinsius, in libro suo, „The Radicals" etc. perperam deducit *gôpâyâmi* a *gup* cl. 1. quod *gôpâmi*, *gôpasi* etc. formare debet.

**) Wils. „A bright yellow pigment prepared from the urine of a cow or vomited in the shape of a scibulae by the animal; it is employed in painting and dying and is of especial virtue in marking the foreheads of the Hindus with the Tilaca or sectarial mark; it is also used in medecine."

गोवर्धन *gôvardʹana* m. (e *gô* et *vardʹana*) mons quidam prope Matʹuram situs. Ragʹ. 6. 51.

गोवृष *gôvṛśá* m. (e *gô* bos et *vṛʹśa* taurus) taurus.

गोवृषध्वज *gôvṛśadʹvaǵa* m. (Baḥ. e praec. et *dʹvaǵá* vexillum) taurum in vexillo habens, cognomen Śivi. A. 3. 54.

गोष्ट् *gôśṭʹ* 1. âtm. (*saṅgʹâtê*; ut mihi videtur, denominativum a *gôśṭʹá* vel *gôśṭʹî* q. v.) colligere.

गोष्ठ *gôśṭʹá* m. n. (a *gô* et *sṭʹa* stans, gr. 109) bubile, in fine compositorum quodvis stabulum vel ferarum specus. Dr. 4. 9.

गोष्ठी *gôśṭʹî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) concio. 2) colloquium. Bʹar. 1. 35.

गोष्पद *gôśpada* n. (e *gô* et *padá*, adjectâ sibilante, quam ex genitivi signo explicaverim, mutato *s* formae *gôs* vaccae in *ś*, propter antecedens *ô*, v. gr. 79[a]) vaccae vestigium. Maḥ. 1. 1444.

गौर *gâʹura* (in dial. vêd. *gâurá*; fem. *-râ* et *-rî*, fortasse a *gô* s. *ra*) flavus. Ragʹ. 2. 35: *gâuram vṛśam*; Lass. 65. 6: *kanakagâura*. (Huc traxerim lat. *gil-vus* cum *l* pro *r*, ejecto *u* diphthongi *âu*, et attenuato *â* in *i*; lit. *geltônas* gilvus, *gielê* icterus; russ. **ЖИЛШЫЙ** *śiltyĭ*, nostrum *gelb*; de nostro *Gold* v. *ǵvalita* *).

गौरव *gâurava* n. (a *gurú* s. *a*, v. gr. 582) gravitas. N. 20. 28. Ragʹ. 14. 18.

गौरी *gâurî* f. (a *gâʹura* signo fem.) 1) puella octo annos nata. Am.; etiam quaevis puella adhuc libera a menstruis. 2) cognomen Pârvatiae. Ragʹ. 2. 26. (Fortasse angl. *girl*, quasi *gâurilâ*.)

ग्रथ् *gratʹ* 1. âtm. (*kâuṭilyê* K.) incurvatum, inflexum esse.

1. ग्रन्थ् *grantʹ* 1. âtm. (*kâuṭilyê* K. *ǵâiḥmyê* V., scribitur *gratʹ*, gr. 110[a]) id.

2. ग्रन्थ् *grantʹ* 1. 9. 10. par.: *grántʹâmi*, *gratʹnâʹmi*, gr. 347, *grantʹâyâmi*, part. perf. pass. *gratʹitá*

*) De lat. *aurum* v. *uś*.

(gr. 548) jungere, nectere, serere, componere. Ragˇ. 8. 69: *karuṇârṫagraṫitam* (schol. *graṫitam* = *yuktam*); *kusumâir graṫitâm apârṫivâiṅ sraǵam ... aharat*; 16. 43: *ratnagraṫitôttarîya*; Mah. 1. 82: *taċ ċlôkakuṭam adyâ 'pi graṫitaṅ sudṛḋam munê na bˇêttum śakyatê.* (Fortasse lat. *glut-en* mutato *r* in *l*; *rete* e *grete*?) Cf. *śranṫ*.

c. *ut* id. Ragˇ. 2. 8: *latâpratânôdgraṫitâiṅ sa kêśâiṅ.*

ग्रन्थ *granṫa* m. (r. *granṫ* s. *a*) liber, codex. Hit. 4. 4.

ग्रन्थन *granṫana* n. (r. *granṫ* s. *ana*) conjunctio, nexus. Lass. 4. 4: *puṡpagranṫana.*

ग्रन्थि *granṫi* m. (r. *granṫ* s. *i*) 1) conjunctio, contextus, nexus. Mah. 1. 8. 2) nodus, articulus. Bˇar. 3. 17.

ग्रस् *gras* 1. par. âtm. 10. par. *grásâmi*, *grásê*, *grâsáyâmi* vorare, glutire, deglutire. Man. 3. 133. N. 4. 9: *grasatê*; 16. 14: *râhugrastaniśâkara*; Bˇ. 11. 30: *grasamânaṅ samantâl lôkân*; capere. N. 11. 22. 23. (Cf. 3. *gar* [*gṛ*], unde *gras* transposito *ar* in *ra*, et adjecto *s*, sicut e. c. in *dâs*, *bˇâs* a *dâ*, *bˇâ*. E *gras* ortum est *glas* mutato *r* in *l*. Fortasse huc pertinent lat. *gra-men* et nostrum *Gras*, ita ut proprie *pabulum* significent, sicut scr. *gˇâsa* q. v., et *gra-men* mutilatum sit e *gras-men*; gr. γράω.)

ग्रसिष्णु *grasiśṇû* (fem. *-ṇu*, a r. *gras* s. *snu* inserto *i*, v. gr. 575. 74) vorax. Bˇ. 13. 16.

ग्रह् *grah* 1. 10. par. praesertim 9. par. âtm. *gráhâmi*, *graháyâmi*, *gṛhṇámi*, *gṛhṇé*. (Haec radix in iis, quae guṇam non assumunt, formis, syllabam *ra* in *ṛ* corripit et vocalem intermediam *i* in *î* producit, unde part. in *ta*: *gṛhîtá*, gerundd. *gṛhîtvá*, *gṛ́hya*, praet. mltf. *ágrahiśam*; pass. *gṛhyé*; desid. *ǵigṛkś**), gr. 102. *d*) 1) capere, sumere, accipere, prehendere, tollere. Bˇag. 2. 22: *vâsâṅsi navâni gṛhṇâti*; In. 1. 27: *pîtvâ pânîyam têśâm arṫêna ǵagrâha*; Ragˇ. 1. 18: *balim agrahît*; Man. 5. 157: *na nâmâ 'pi gṛhṇîyât parasya*; Ragˇ. 5. 59: *astramantraṅ ǵagrâha tasmât*; In. 2. 20: *pâṇḋu gṛhîtvâi 'nam*; N. 1. 19: *têśâm êkaṅ ǵagrâha pakśiṇam*; 20: *paṭê nipatitê tadâ grahîśyâmî**) *'ti taṅ râǵâ nalam âha.* 2) captare. N. 1. 24: *grahîtuṅ kˇagamâṅs tvaramâṇô 'paćakramê.* 3) percipere, audire. Ragˇ. 11. 15: *ǵyâninâdam aṫa gṛhṇatî tayôṅ.* — Caus. facere ut aliquis capiat etc. Ragˇ. 15. 88: *âtôdyaṅ grâhayâmâsa samatyâǵayad âyuḋam*; Hit. 7. 21: *nîtividyâṅ grâhayituṅ śakyantê.* (Primitiva hujus radicis forma est *grabˇ*, unde *grah*, relictâ solâ aspiratione litterae *bˇ*; v. gr. comp. 23; forma *grabˇ* servata est in dialecto vêd., quae item syllabam *ra*, ubi grammaticae leges guṇam non postulant, in *ṛ* corripit; in lingua ṡend. haec radix sonat [Zend] *gĕrĕp* ante *t*, [Zend] *geurv* ante vocales, v. gr. comp. 109[b]. 2. Cf. goth. *greipa*, nostrum *greife*, lit. *grĕbju* prehendo, *pagrĕbju* abripio, slav. *grabljuṅ* rapio, cum *l* euphonico; hib. *grabaim* „I devour; I stop, interrupt, disturb"; v. *vigrah* pugnare; *gabhaim* „I take, receive, conceive" ejecto *r*; fortasse eodem modo nostrum *gebe*, a rad. *gab*, goth. *giba*, *gaf*, *gêbum*, huc pertinet, ita quidem ut sensu respondeat formae caus. *grabˇáyâmi.* Etiam nostrum *Gabel*, germ. vet. *gabala* furca tanquam instrumentum sumendo inserviens huc traxerim (cf. gr. κρεάγρα). E graecâ linguâ huc retulerim γρῖφος, γρῖπος, rete, ita ut a capiendo sint nominata. Fortasse ἀγρεύω, ἀγρέω dissolvenda sunt in ἀ-γρεύω, ἀ-γρέω, abjectâ radicis consonante finali, ita ut ἀ respondeat praepositioni scr. *â* vel *ava*. Lat. *prehendo*

*) Nonnunquam etiam in formis guṇandis *ṛ* pro *ra* invenitur, ut videtur, propter productam intermediam vocalem; ita in Hit. 13. 6 legitur *anugṛhîtum* pro *anugrahîtum*; Râm. III. 56. 12 *gṛhîśyê* pro *grahîśyê.*

*) Sic legendum pro *grahiśyâmi.*

e *grehendo* ortum esse possit, mutatâ gutturali in labialem et mediâ in tenuem, sicut in gr. κλέπτω. Adjectum *end* referri potest ad *âna* imperativi *gṛhâṇa*, vel, quod ad idem redit, ad *nâ* τοῦ *gṛhṇâmi* etc., adjecto *d* post *n*, sicut e. c. in *tendo* = scr. *tan* et nostro *Hund* = *śvan*, *śunás*, κύων, κυνός. Fortasse *gra-tus* sicut nostrum *angenehm* et idem valens *acceptus* ab accipiendo est dictum, abjectâ consonante finali; v. etiam *grah* praef. *anu*. Lat. *rapio* et gr. ἁρπάζω e *grapio*, γραπάζω mutilata esse possent, sicut *nascor* e *gnascor*, *nosco* e *gnosco*, νοῦς e γνοῦς; respiciatur etiam scr. *lab'*, quod fortasse ante linguarum separationem e *grab'* vel *glab'* mutilatum est, quum antiquitas formae *lab'* cognato graeco ΛΑΒ et hib. *lamh* manus confirmetur.)

c. *anu* favere, fortunare, beare, adjuvare, c. acc. pers. et instr. rei. Ḥit. 17. 6: *mâm mâitryêṇâ 'nugṛhîtum arhasi*; 33. 12: *anêna mitrêṇâ 'haṅ snêhânuvṛttyâ 'nugṛhîtaḥ*; Rag'. 8. 85: *kuṭumbinîm anugṛhṇîṣva nivâpadattib'iḥ*; Ur. 75. 8: *anugṛhîtô 'ham amunô 'padêśêna*; Râm. I. 11. 13: *anugṛhṇantu mâm atra b'avantaḥ śaraṇâgatam.*

c. *upa* tollere. Ḥit. 45. 12: *avyavasâyinam alasam ... pramadê 'va hi vṛddapatin nê 'c'aty upagṛhîtuṅ lakśmîḥ*; Râm. III. 51. 2: *upagṛhya śirô râǵṅaḥ.*

c. *ni* 1) deorsum sumere, deorsum tenere. Ḥ. 4. 18. 19: *vêgêna prahitam bâhun niǵagrâha hasann iva | nigṛhya tam* etc. 2) deprimere, supprimere, devincere, cohibere. N. 22. 24: *nigṛhyâ ''tmanô duḥk'am*; Man. 11. 32: *svênâi 'va vîryêṇa nigṛhṇîyâd arîn*; Ḥit. 72. 10. 67. 13. 3) retinere, inhibere, sustinere, sistere, e. c. equos. N. 20. 4: *nigṛhṇîṣva ... hayân êtân.*

c. *ni* praef. *vi* id. A. 9. 9: *vinigṛhya hayâṅśćâ 't'a rat'aṅća mama.*

c. *ni* praef. *sam* jaculari, sagittas conjicere, telis petere. Dr. 7. 21: *rat'ânîkaṅ śaravarśând'akâraṅ ćakruḥ krudd'âḥ sarvataḥ sannigṛhya*; cf. *pratigrah* et *nigrah*.

c. *pari* 1) amplecti. Sâ. 5. 101: *patim utt'âpayâmâsa bâhub'yâm parigṛhya vâi.* 2) accipere. Dr. 4. 14: *padyam parigṛhâṇê 'dam âsanaṅća.* 3) inhibere. Lass. 85. 9: *vâgart'am parigṛhya môkśapadavîn d'yâyanti nirmatsarâḥ.*

c. *pra* tollere, levare, sublevare, protendere. Ḥ. 4. 17: *bâhum pragṛhya ... ab'yadravata ... b'îmasênam*; Dr. 8. 4: *gadâm pragṛhyâ 'b'yadravat*; 5. 25. A. 5. 25. 6. 16. 7. 11.

c. *prati* 1) prehendere. In. 2. 19: *saćâi 'nam vṛttapînâb'yâm bâhub'yâm pratyagṛhṇata* *). Râm. III. 56. 3: *pratiǵagrâha ǵananyâś ćaraṇâu.* 2) accipere. A. 6. 24. N. 25. 4. 18; *vâkyam, vaćanam, âǵṅâm pratigrahîtum* sermonem, jussum (alicujus) accipere, excipere. R. Schl. I. 1. 22: *śiśyas tu tasya bruvatô munêr vâkyam anuttamam | tat'ê 'ti pratiǵagrâha*; 11. 18: *tat'ê 'tića nṛpasyâ ''ǵṅâm mantriṇaḥ pratigṛhya tê.* 3) recipere, excipere (hospitio). N. 21. 20: *tam b'îmaḥ pratiǵagrâha pûǵayâ parayâ.* — *astrâiḥ pratigrahîtum* sagittis petere. A. 10. 28. — Caus. facere ut aliquis capiat. In. 3. 2: *pâdyam âćamanîyaṅća pratigrâhya nṛpâtmaǵam.*

c. *vi* 1) capere, prehendere. A. 9. 8: *antarb'ûmigatâśćâ 'nyê hayânâm ćaraṇâny at'a | vyagṛhṇan.* 2) pugnare c. aliquo. Ḥit. 67. 13: *kat'am anêna balavatâ sârdd'am b'avân vigrahîtuṅ samart'aḥ*; 118. 9: *êtâiḥ sand'in na kurvîta*

*) Notetur forma *pratyagṛhṇata* pro *pratyagṛhṇîta*, correpto charactere *nâ* ante terminationem gravem in *na* pro *nî*, in analogia linguae graecae, ubi e. c. ἐδάμνατο opponitur formae activae ἐδάμνη, v. gr. comp. 485.

vigṛhṇîyât tu kêvalam; A. 10. 29: *tatô śara-gâlêna ... vyagṛhṇan* *) *saha dâitêyâiḱ*; v. *vigraha*. — Caus. impugnandum curare. Hit. 116. 22. c. *sam* 1) capere, sumere, prehendere. Su. 4. 17: *gadê b'îmê saṅgṛhṇîtâm ub'âu tadâ* (omisso augmento). 2) colligere, continere (zusammennehmen, e. c. vestem). Dr. 3. 1: *saṅgṛhṇati kâuśikam uttarîyam*. 3) flectere, moderari, regere (currum, equos). A. 1. 2: *sa (indravâhaḱ) ... mâtalisaṅgṛhîtaḱ*; 8. 19: *vṛtrasya vad'ê saṅgṛhîtâ hayâ mama*; 29: *susaṅgṛhîtâir harib'iḱ*.

ग्रह *gráha* m. (r. *grah* s. *a*) 1) actio prehendendi. Rag'. 10. 48. 2) solis et lunae eclipsis (v. *râhú*). 3) cognomen Râhûs. Rag'. 12. 28. 4) planeta. Su. 2. 25. N. 13. 24.

ग्रहण *gráhaṇa* n. (r. *grah* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) actio capiendi, prehendendi. In. 2. 25; *nâmagrahaṇa* nominis pronunciatio. Rag'. 7. 38.

ग्राम *grâ'ma* m. (ut mihi videtur, e *grâhma*, ejecto *h*, a r. *grah* s. *ma*, cf. *gṛhá*) 1) pagus, vicus. H. 1. 39. 2) turba. N. 4. 10. B'. 6. 24. B'ar. 3. 23. (Fortasse lit. *kiĕma-s* vicus, ejecto *r* et mutatâ mediâ in tenuem; hib. *gramaisg* „the mub", *gramasgar* „a flock, company".)

ग्रामिन् *grâmín* m. (a praec. s. *in*) vicanus. N. 13. 48.

ग्रामीण *grâ'mîṇa* adj. (a *grâ'ma* s. *îna*) rusticus. B'ar. 1. 89.

ग्राम्य *grâmyá* (a *grâ'ma* vicus, s. *ya*) cicur, mansuetus. N. 13. 8.

ग्रावन् *grâvan* m. lapis, saxum, rupes. B'ar. 3. 29. 79. Hit. 43. 11. (Lit. *riĕwa* rupes, abjecto *g*, hib. *creag* id. mutato *v* in *g*, v. gr. comp. 19.)

ग्राह *grâhá* m. (r. *grah* s. *a*) 1) prehensio. 2) ut videtur, serpens aquaticus (Wils.: a shark; according to some, the gangetic alligator, according to others, the water elephant, the hippopotamus? Am. 3 any large fish or marine animal). N. 11. 21. 22. 23. cf. N. 11. 27.

*) De formâ *vyagṛhṇam* pro *vyagṛhṇâm* v. gr. 293.

ग्राहिन् *grâhín* (r. *grah* s. *in*) sumens, prehendens, tenens, in fine compp. B'ar. 3. 67.

ग्रीवा *grîvâ'* f. (ut videtur, e *gîrvâ*, quod ipsum e *garvâ* sive *gârvâ*, a r. 3. *gar* [*gṛ*] s. *vâ*) collum, cervix. (Lit. *galwà* caput, mutato *r* in *l*, v. 3. *gar* [*gṛ*]; russ. *glavà* et *golovà* id.)

ग्रीष्म *grîśmá* adj. calidus, fervidus. Subst. m. 1) calor, aestas. 2) fervidum anni tempus. Rag'. 16. 54. Lass. 50. 7. (Hib. *gris* ignis, *griosgaim* „I fry, broil", *griosach* „burning embers"; lit. *karś-tas* calidus, *karś-tis* calor, *karśty-métis* fervidum anni tempus.) Cf. *śriś* urere.

ग्रुच् *gruć* 1. par. (*ćâuryê*) furari; cf. *gluć*, *glah*, *grah*.

ग्रैव *grâivá* n. (a *grîvâ'* s. *a*) collare, catena collaris, praesertim elephantorum. Rag'. 4. 48: *kariṇâṅ grâivam*, v. sq.

ग्रैवेय *grâ'ivêya* n. (a *grîvâ'* s. *êya*) id. Rag'. 4. 75: *mâtaṅgagrâivêya*; R. Schl. I. 53. 17: *hiraṇyakakśagrâivêyân ... dadâmi kuṅgarâṇân tê sahasrâṇi ćaturdaśa*.

ग्लस् *glas* 1. âtm. i. q. *gras*.

ग्लह् *glah* 1. âtm. i. q. *grah*, unde ortum est mutato *r* in *l*. (Hib. *glacaim* „I accept, receive, take, seize, feel, apprehend".)

ग्लह *gláha* m. (r. *glah* s. *a*) ludus talarius. Mah. 2. 1968.

ग्लान *glâna* v. *glâi*.

ग्लानि *glâ'ni* f. (a r. *glâi* s. *ni* pro *ti*, gr. 575. 48) 1) fatigatio, lassitudo, languor. Sâ. 5. 27. B'. 4. 7. 2) tristitia. B'ar. 1. 45: *mudańća glânińća kat'ayati pat'iśu*.

ग्लास्नु *glâsnú* (r. *glâi* s. *snu*, fem. *snu*) fessus, defessus, lassus, fatigatus. Am. (Cf. lat. *lassus*, quod fortasse e *glassus*, sicut *natus* e *gnatus*; *glassus* vero per assimilationem ortum esse potest e *glasnus*, quod sanscrite *glasnas* sonaret.)

1. ग्लुच् *gluć* 1. par. i. q. *gruć*.

2. ग्लुच् *gluć* 1. par. (*gatâu*) ire, v. sq.

ग्लुञ्च् *gluńć* 1. par. id.

ग्लेप् *glêp* 1. âtm. (*dâinyê* K. *dâinyê gatyâń ćâlê* V.) miserum esse; ire, se movere; cf. *gêp*, *glâi*.

ग्लेव् *glêv* 1. âtm. (*sêvanê*) colere, venerari; cf. *gêv*, *kêv*, *k'êv*, *sêv*.

ग्लेष् *glêś* 1. âtm. i. q. *gêś* et *gavêś* q. v.

ग्लै *glâi* 1. par. (part. perf. pass. *glânâ*, gr. 543) 1) fatigare, defatigare. 2) contristare, dolore afficere. Pass. *glâyê'*. Sâ. 3. 23: *sâvitryâ glâyamânâyâs tiśt'antyâśća divâniśam.* — Caus. *glâpâyâmi* et *glapâyâmi* (gr. 466. 467) facere ut aliquis defatigetur, contristetur. Rag'. 16. 38: *nidâg'aglapitâm ivô 'rvîm.* (Vid. *glâni*, *glâsnû* et cf. lat. *lâbor* quod a fatigatione nominatum esse potest et formâ cum caus. *glâpâyâmi* convenit, mutatâ tenui in mediam et abjectâ initiali gutturali, sicut in *lassus*, si hoc cum scr. *glâsnû* q. v. cohaeret.)

c. *pari* i. q. simpl. *pariglâna* languore confectus, exhaustus. N. 11. 25: *śrântasya tê kśud'ârtasya pariglânasya.*

c. *pari* praef. *ab'i* id. Mah. 1. 4489: *kśuććramâb'ipariglâna.*

ग्लौ *glâu* m. luna.

घ *g'.*

घंष् *g'ańś* 1. âtm. (*kśarê*, scribitur *g'aś*) stillare, effundere.

घंस् *g'ańs* 1. âtm. (*kśaraṇê*, scribitur *g'as*, gr. 110[a]) id.

घग्घ् *g'agg'* 1. par. (*hasanê*) ridere; cf. idem valentes formas *gagg'*, *kak'*, *kakk'*, *k'akk'*, *kakk* et lat. *cachinnari*, gr. καχάζω, καγχάζω, goth. *hlaha*, v. *k'akk'*.

घट् *g'aṭ* 1. âtm. (*ćêśṭâyâm* K. *ćêśṭê* V.) 1) ire, pervenire. Lass. 18. 8: *yadi mama hastê pustakî 'yań g'aṭati* (*g'aṭatê?*) *tadâ 'han tâm priyâń gîvâpayâmi*; c. ablat. exire. Lass. 36. 7: *têna hastâd g'aṭitô rat'ô darśitaḣ.* 2) conjungere, conglutinare. Ur. 49. 9 infr.: *vagralêpag'aṭitam iva mê hastayugalan na samart'â 'ham apanêtum.* 3) facere, conficere. Ćaur. 22: *snêhâikapâtrag'aṭitâm avaniśaputrîm* (schol. editionis Serampur. *g'aṭitâm* explicat per *nirmitâm*).

c. *ut* 10. par. (*udg'âṭayâmi*) 1) aperire. B'ar. 1. 62: *nirayanagaradvâram udg'âṭayantî*; Mah. 1. 4504: *udg'âṭanîyâny êtâni kuṇḍâni*; Up. 78: *sadasy udg'âṭitâ tatra mańgûśâ.* 2) erigere, levare, sublevare (v. *udg'âṭin* et apud Wils. *udg'âṭana*, *udg'âṭita*. *udg'âṭin* fortasse non ab *udg'aṭ* sed a substantivo *udg'âṭa* elevatio descendit). Hit. 109. 11: *kâryam udg'âṭitam.*

c. *vi* 1. âtm. dissolvi, perire. Hit. 109. 11: *kâryam udg'âṭitań kvâ 'pi mad'yê vig'aṭatê yataḣ* (ed. Ser. *kâryań sug'aṭitań kvâ 'pi dâivayôgâd vinaśyati*). Mr. 66. 4 infr.: *ćârudattasya vib'avê vig'aṭitê.*

c. *sam* excitare. Râm. III. 55. 26: *b'êrîmṛdâńgavîṇânâń kôṇasańg'aṭitaḣ . . . śabdaḣ*; v. *g'aṭṭ* praef. *vi*.

घट *g'aṭa* m. (ut videtur, a r. *g'aṭ* s. *a*) magna hydria fictilis.

घटन *g'âṭana* n. (r. *g'aṭ* s. *ana*) junctio, conjunctio. Ur. 27. 9.

घटना *g'aṭanâ* f. (r. *g'aṭ* s. *ana* in fem.) caterva elephantorum bellicorum. Am.

घट्ट् *g'aṭṭ* 1. âtm. 10. par. (*ćalanê* K. *ćâlê* V.) movere, commovere, *vîṇâm vig'aṭṭitum* lyram pulsare. Mr. 20. 3. Cf. *g'aṭ*.

c. *vi* 1) movere, commovere. Bʻar. 3. 36: *vâyuvigʻaṭṭitâbʻrapaṭali.* 2) aperire. Mah. 2. 1674: *dvâram ... vigʻaṭṭayan karâbʻyâm.*

c. *sam* terere, conterere, fricare. Ragʻ. 6. 73: *sañgʻaṭṭayann añgadam añgadêna* (schol. *gʻarśayan*).

घट्टन *gʻaṭṭana* n. (r. *gʻaṭṭ* s. *ana*) tactio, ictus. Ragʻ. 11. 71: *suptasarpa iva daṇḍagʻaṭṭanâd rôśitô ssmi* (schol. *sañyôgât*); v. *gʻâṭa*.

घण् *gʻaṇ* 8. par. (*dîptâu*) fulgere; cf. *gʻaṇṭ*, *kan*.

घण्ट् *gʻaṇṭ* 10. par. (*bʻâśârtʻê* K. *dyutâu* V.; scribitur *gʻaṭ*, gr. 110[a]) loqui, splendere; v. *gʻaṇ*.

घण्टा *gʻaṇṭâ* f. (r. *gʻaṇṭ* s. *â*) tintinnabulum. A. 2. 3.

घन *gʻaná* (ut videtur, a *han* s. *a*, mutato *h* in *gʻ*, v. gr. 324) 1) crassus, pinguis, turgidus. Lass. 6. 8: *gʻanâir vṛkśâiḣ*; Čaur. 15: *gʻanôrudêśê*; Gîta-G. 10. 6: *gʻanagʻagʻanamaṇḍalê.* 2) impervius, impenetrabilis. Ragʻ. 8. 90: *vaćaḣ ... alabdʻapadaṅ hṛdi śôkagʻanê pratiyâtam* (schol. *niviḍê*); 11. 18: *ćakâra vivaraṅ śilâgʻanê tâḍakôrasi sa râmasâyakaḣ* (schol. *niviḍê*). 3) subst. m. nubes. Râm. I. 29. 14.

घम्ब् *gʻamb* 1. par. (*gatâu*) ire; cf. idem valentes radices *gam*, *kʻamb*, *ćamb*, *bamb*, *gʻarb*, *garb*, *ćarb*.

1. घर् घृ *gʻar gʻṛ* 1. âtm. (*sêkê* V.) conspergere, humectare.

2. घर् घृ *gʻar gʻṛ* 3. par. *gigʻármi* (*kśaraṇadîptyôḣ* K. *bʻâsi sêkê* V.) stillare, effundere conspergere, humectare; splendere; v. *gʻarmá*.

3. घर् घृ *gʻar gʻṛ* 10. par. *gʻâráyâmi* (*kśaraṇadîptyôḣ* K. *sêkê ćâdanê* V.) stillare, effundere, conspergere, humectare; splendere; tegere. (Cf. slav. *gor-ju-ń* ardeo, gr. comp. 504.)

c. *â* praef. *vi* conspergere, humectare. Mṛ. 121. 3 infr.: *vyâgʻâritan tâilagʻṛtâiḣ.*

घर्ण् घृण् *gʻarṇ gʻṛṇ* 8. par. âtm. *gʻṛṇṓmi*, *gʻṛṇvḗ* (*dîptâu*) splendere, v. *gʻṛṇi* et cf. *gʻarmá*.

घर्ण्ण् घृण्ण् *gʻarṇṇ gʻṛṇṇ* 1. âtm. *gʻṛṇṇê* (*grahaṇê*; scribitur *gʻarṇ gʻṛṇ*, gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. *grah*, *gṛhṇâmi*.

घर्ब् *gʻarb* 1. par. (*gatâu*) ire, v. *gʻamb*.

घर्म *gʻarmá* m. (secundum Wils. a r. *gʻar gʻṛ* s. *ma*, ita ut *gʻarmá* proprie significet „sudore conspergens"; cf. *gʻarṇ gʻṛṇ*) 1) calor, aestus. 2) fervidum anni tempus, aestas. Ragʻ. 16. 43. 3) sudor. (Ṣend. 𐬔𐬀𐬭𐬆𐬨𐬀 *garĕma* calor; hib. *garaim* „I warm, heat", *garamhuil* „warm, snug"; nostrum *warm*, goth. *varmja* calefacio, abjectâ initiali gutturali, cui *v* se adjunxerat, sicut saepe; v. *kṛmi*; russ. горю *gorju* uro, жар *ṡar* aestus; gr. θέρω, θερμός, θέρμη, mutato aspiratae organo; huc etiam traxerim lat. *ferveo*, cujus *v* ex *m* ortum esse videtur; quod ad *f* pro θ attinet, eandem hic habemus rationem, quam in *fumus* contra scr. *dʻûmá*, gr. θύω; osset. *garm-kanin* calefacere.)

घर्ष् घृष् *gʻarś gʻṛś* 1. par. fricare, terere, conterere. Čaur. 12: *kanakakuṇḍalagʻṛśṭagaṇḍa*; Mṛ. 140. 9 infr.: *gʻṛśyantê vâidûryâḣ*; 7 infr.: *gʻṛśyatê ćandanarasaḣ.*

c. *ut* id. Ragʻ. 17. 28: *ćûḍâmaṇibʻir udgʻṛśṭapâdapîṭa.*

c. *sam* 1) i. q. simpl. *sañgʻṛśyat* contritus (v. gr. 532) Mah. 1. 1134: *sañgʻṛśyantaḣ parasparam nyapatan ... parvatâgrân mahâdrumâḣ.* 2) certare, aemulari. Ragʻ. 19. 36: *prayôktṛbʻiḣ sañgagʻarśa saha* (schol. *sañgʻarśaḣ parâbʻibʻavêśâ.*)

घस् *gʻas* 1. par. edere. (Ex hac radice ortum esse censeo *gʻakś*, quod correptum est e *gʻagʻas*, expulso *a*, v. gr. 321; cf. lat. *vescor*, quod explicaverim e *guescor*, abjectâ gutturali, sicut in *vivo* e *guivo*, *vermis* e *quermis*, v. *kṛmi*; gr. γασ-τήρ; huc etiam traxerim nostrum *Gast*, goth. *gasts*, th. *gas-ti*; lat. *hos-tis*, *hos-pes*, *hos-pit-is*, tanquam is qui edere vel cibum petit, qui esum it; Pott. I. 278 apte confert *gâ-nea*, e *gas-nea*; lit. *gas-padà* hospitium, tanquam locus edendi, v. *padá*; *gaślûs* libidinosus.)

घसि *g'así* m. (r. *g'as* s. *i*) cibus. Ḥêm.

घस्मर *g'asmará* (r. *g'as* s. *mara*) edax, vorax.

घाटा *g'âṭâ* f. (r. *g'aṭ* conjungere, s. *â*) cervix. Am. (Etiam lat. *cervix* a conjungendo nominatum esse videtur, ita ut in *cer-vix* dissolvendum sit, cujus pars prior cohaeret cum scr. *śiras* caput, et posterior cum *vincio*; v. *kand'ara* et *śirôd'i* cervix.)

घात *g'âta* m. (a *g'âtay* s. *a*) eversio, vastatio, excidium. A. 10. 70.

घातय् *g'âtay* forma caus. r. *ḥan*, gr. 471. 4.

घातिन् *g'âtín* m. (a praec. s. *in*) occisor, in fine compp. N. 12. 33.

घास *g'âsá* m. (r. *g'as* s. *a*) gramen. Am. (Germ. vet. *wisa* pratum, nostrum *Wiese*, v. *kṛmi* et Graff I. 1077.)

घि *g'i* v. *ḥi*, gr. 402. 481.

घिण्ण् *g'iṇṇ* 1. âtm. (*graḥaṇê*; a grammaticis scribitur *g'iṇ*, v. gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. *g'uṇṇ* et *g'arṇṇ g'ṛṇṇ*.

घु *g'u* 1. âtm. (*śabdê* K. *d'vanâu* V.) sonare, cf. *gu*, *ku*, *k'u*.

1. घुट् *g'uṭ* 1. âtm. (*parivartanê* K. *parivartê* V.) redire.

2. घुट् *g'uṭ* 6. par. (*pratig'âtê* K. *pratiḥatâu* V.) repellere, repulsare, arcere.

घुटिका *g'uṭikâ* f. (r. *g'uṭ* s. *ikâ*) talus (pedis). Am.

घुड् *g'uḍ* 6. par. (*vyâg'âtê*) impedire. Cf. 2. *g'uṭ*.

1. घुण्ण् *g'uṇṇ* 6. par. 1. âtm. (*b'ramaṇê*) currere, vagare, circumerrare.

2. घुण्ण् *g'uṇṇ* 1. âtm. (*graḥaṇê*; a grammaticis scribitur *g'uṇ*, v. gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. *g'iṇṇ*.

1. घुर् *g'ur* 6. par. (*b'îmârtiśabdê* K. *d'vanâu b'îmârt'ê* V.) prae timore, terrore clamare. (Goth. *gaurs* tristis, *gaurida* tristitia; v. *g'ôrá*.)

2. घुर् *g'ur* 4. âtm. *g'ûryê* (*ḥiṅsâgyânyôḥ*) laedere, occidere; senescere; scribitur etiam *g'ûr*, cf. *gûr*.

घुष् *g'uś* 1. 10. par. proclamare, pronuntiare. N. 9. 8: *g'ôśayâmâsa vâi purê*; Rag'. 9. 10: *gayam ag'ôśayad asya ... ćamûḥ*. (Cf. *g'u*; hib. *gioscan* „the grating noise made by the turning of a wheel or hinge that wants grease or oil"; *gioscanach* „gnashing, grating"; *gusgar* „roaring, making lamentation".)

c. *ut* clamare, clamitare. *udg'uśṭa* n. clamor, strepitus. Mṛ. 85. 10 infr.: *atrâ 'ntarê udg'uśṭaṅ ganêna*; R. Schl. I. 73. 36: *tûryôdg'uśṭa*.

c. *ut* praef. *pra* sonare, personare. N. 12. 113: *ḥradinîm prôdg'uśṭâṅ krâuńćakurarâiḥ*.

c. *upa* id. Dr. 6. 2: *maḥâvanan tad viḥag'ôpag'uśṭam*.

c. *pari* praef. *sam* circumsonare. N. 12. 6: *nikuńgân parisaṅg'uśṭân*.

घुंष् *g'uṅś* 1. âtm. (*d'ûśê*; scribitur *g'uś*) splendidum, pulchrum reddere.

घूर्ण् *g'ûrṇ* 6. âtm. 1) commoveri; vacillare. M.: *sâ nâus tasmin maḥôdad'âu g'ûrṇatê ćapalê 'va strî*. 2) flare, spirare. A. 6. 6: *vâyuśća g'ûrṇatê b'îmaḥ*. (Huc trahi posset lat. *volvo*, quod in prima hujus libri editione p. 206 cum *var vṛ* tegere contulimus, ad quod sensu *in-volvo* quadrat. Si autem ad *g'ûrṇ* pertinet, mutilatum est e *guolvo*, mutato *r* in *l*. Conferatur etiam goth. *valvja* volvo, nostrum *wälze*, *Welle*, germ. vet. *wella* unda, fluctus, lit. *wilnis* id., quod formâ propius ad *g'ûrṇ* accedit; v. tamen *ûrmi*.)

c. *â* id. Dêv. 12. 26: *âg'ûrṇitô vâtêna*. — c. *â* praef. *vi* id. Ḥ. 1. 10: *âruvêgasamîritam vanam vyâg'ûrṇitam ivâ 'b'avat*.

c. *vi* par. se volutare. R. III. 48. 79: *vig'ûrṇatô vićêśṭasya vêpamânasya b'ûtalê*; ed. Schl. I. 32. 18: *vićêtanam vig'ûrṇantaṅ śitêśubalapîḍitam*.

घूर्ण *g'ûrṇa* (r. *g'ûrṇ* s. *a*) se movens, se volvens. Ćaur. 45: *g'ûrṇanêtra*.

घृणा *g'ṛṇá* f. miseratio, misericordia. Rag'. 9. 81. 11. 65. 11. 17.

घृणि *g'ṛṇi* m. (r. *g'arṇ g'ṛṇ* s. *i*) radius.

घृणिन् *g'ṛṇín* (a *g'ṛṇá* s. *in*) misericors. Dr. 9. 8. 20.

घृत gṛtá n. (r. gar gṛ s. ta) butyrum liquefactum. Bar. 1. 65. 3. 97.

घृताची gṛtâćî f. (e gṛtá et aćî a r. ańć s. a, in fem.) n. pr. Apsarasis. In. 2. 29.

घृष्टि gṛśṭi (r. garś gṛś s. ti) fem. 1) frictio, tritus. 2) aemulatio, certatio. — masc. porcus, sus.

घोटक gôṭaka m. equus. Am.

घोणा gôṇâ f. (ut videtur, a r. grâ s. anâ, ejecto r et mutato â in ô, sicut in sôḍum, śôḍaśa, v. gr. 429. 40 et cf. prâcr. gâṇa pro scr. grâṇa) nasus. Dr. 7. 7.

घोणिन् gôṇin (a praec. s. in) porcus, sus. Am.

घोर gôrá (r. gur s. a) terribilis, terrificus, atrox. In. 5. 62. Ḥ. 1. 17. Br. 1. 3. (Goth. gaurs, th. gaura, tristis, nisi pertinet ad gard gṛd; hib. gorg „fierce, cruel".)

घोरदर्शन gôradarśana (Baḥ. e praec. et darśana n. visus, conspectus) terribilem speciem habens, terribilis visu. Ḥ. 2. 5.

घोष gôśa m. (r. guś s. a) 1) proclamatio, pronuntiatio. Maḥ. 1. 5333: sukapuṇyâhagôśa. 2) sonus, strepitus. N. 2. 11. 19. 25. 21. 2. Dr. 6. 7. 3) pastoralis sedes. N. 17. 49.

घोषणा gôśaṇâ f. (r. guś s. ana in fem.) proclamatio. Am.; Rag. 12. 72: ǵayagôśaṇa.

घ्न gna (f. gnî, r. han s. a, v. gr. 575. 1) occidens, in fine compp. N. 12. 18. 13. 28.

घ्रा grâ 1. par. ǵigrâmi (proprie cl. 3 correpto â in a, et in syllabâ redupl. attenuato a in i, ob duas sequentes consonantes, sicut in tiśṭâmi pro tasṭâmi, a r. sṭâ) odorari. Râm. I. 12. 42: dûmagandań ǵigrati; Ḥit.: ǵigrann api buǵańgamô hanti. (Pottius ingeniose confert lat. fra-gra-re, ita ut fra sit syllaba reduplicativa pro ghra; hib. gros „a snout", nisi hoc pertinet ad gras; fortasse nostrum riechen, cujus radix est ruch, germ. vet. riuhu, rouh, ruhumês, litteris transpositis ortum est e HRU, attenuato â in u; huc etiam traxerim lit. kwêpju oleo, kwâpas odor, quae conveniunt cum formâ caus. grâpáyâmi, cum k pro g et w pro r. Pottius apte confert gr. ἄρωμα, ita ut ad âgrâ pertineat, ejectâ gutturali, sicut in ῥίς, ῥῑν-ός, quod cum grâṇá convenit.)

c. ava 1) id. Man. 3. 218: avaǵigréćća tân piṇḍân. 2) osculari. R. Schl. II. 20. 20: avagrâtaśća mûrdani.

c. â id. Ḥ. 2. 8: âgrâya mânuśań gandam.

c. â praef. upa osculari. In. 2. 21: mûrddnićâi 'nam upâgrâya.

घ्राण grâṇá n. (r. grâ s. ana) 1) odoratus, odoratio. 2) nasus. Ḥ. 2. 12. (Gr. ῥῖν, abjectâ gutturali, attenuato â in î.)

ङ ń.

ङु ńu 1. âtm. (dvandu) sonare.

च ć.

च ć. Haec littera orta est e k, et in comparandis linguis cognatis non aliter accipienda est, ac si k in ejus loco inveniretur; v. gr. comp. 14.

च ća partic. enclit. (a stirpe interr. ka, mutato k in ć, v. gr. comp. 401) 1) et, que, saepissime; repetitum: et - et, tum - quum. N. 24. 50. 26. 5. 2) enim. N. 10. 14. 3) si. Dr. 9. 10. 4) tamen. N. 21. 32. 5) vero, autem. N. 23. 28. Ḥit. 43. 10. 6) expletive sive ad vim orationis augendam. Ḥ. 1. 26. Br. 3. 20. 22. — Cum sequente api 1) et etiam. Ḥ. 2. 24. 2) vero, autem.

Dr. 8. 52. Br. 2. 26. — Cum sequente *êva* 1) et etiam. Br. 2. 26; repetitum et - et, tum - quum. Br. 2. 25. 2) vero. H. 4. 33. (Lat. *que*, *pe* in *quip-pe*, *nem-pe*, gr. κε, τε [gr. comp. 401]; goth. *uh*, *h*, e. c. *quþthunuh* dixeruntque, *hvaṣuh* quisque, *nih* neque [Grimm III. 23]; slav. ЖЕ *ṣ́e*, gr. comp. 403.)

चक् *ćak* 1. par. âtm. terrere. *ćakitá* territus, timens. B'ar. 3. 10: *maraṇôpâyaćakita*; Rag'. 10. 74: *pâulastyaćakitêśvara* (secundum K. *dîptâu* lucere); v. *ćakk*.

चक्क् *ćakk* 10. par. (*vyasanê* K. *ârtâu* V.) dolore afficere, vexare; v. *ćak*, *ćikk*, *ćukk*.

चकास् *ćakâs* 2. par. (*dîptâu*) splendere; v. *kâs*, unde reduplicatione oritur *ćakâs*.

चकोर *ćákôra* m. (ut videtur, a r. *kur* sonare, cum syllabâ redupl. s. *a*, sic etiam Lass.; cf. *kurara*) perdix rufa. Lass. 52. 20. (Lit. *kurrapkà* perdix.)

चक्र *ćakrá* m. (ut videtur, forma redupl. a r. *kram* se movere, abjecto *m*; secundum V. a r. *kar kṛ*) 1) rota. A. 9. 8. 2) orbis, circulus. Lass. 63. 8. 3) discus, telum missile circulare. In. I. 5. 4) regio, provincia. 5) exercitus. (Ut videtur, gr. κύκλος pro κύκρος, attenuato α in υ.)

चक्रधर *ćakrad'ará* m. (e praec. et *d'ara* tenens) cognomen Viśṇûs. Rag'. 16. 55.

चक्रपाणि *ćakrapâṇi* m. (e *ćakrá* et *pâṇi* manus) id. Am.

चक्रवर्तिन् *ćakravartin* m. (e *ćakrá* et *vartin*) rex supremus, terrae dominus. Am.

चक्रवाक *ćakravâká* m. (e *ćakrá* et *vâka* sermo) anseris genus. Wils. „the ruddy goose or Brahmani goose, Anas casarea". N. 12. 113.

चक्रवाल *ćakravâla* m. (e *ćakrá* et *vâla*, a r. *val* circumdare) horizon. Am.

चक्रिन् *ćakrín* m. (a *ćakrá* s. *in*) disco praeditus. B'. 11. 17.

चक्ष् *ćakś* 2. âtm. (v. gr. 326) dicere, loqui, narrare, indicare. (Hanc radicem equidem ad *kâs* splendere reduxerim, ejecto *a*, sicut *ǵakś* e *ǵ'as* explicavimus. Quod ad significationem attinet, respiciatur, graecum φημί origine idem esse ac sanscritum *b'â'mi* splendeo.)

c. *â* id. H. 4. 28: *âćakśva mân tat sarvam*; N. 11. 31: *sarvam êtat ... âćaćakśê 'ssya*; 16. 39: *âćaśṭê damayantyâḥ*; Dr. 2. 5: *âćakśva band'ûṅśća patiṅ kulaṅća*.

c. *â* praef. *prati* repudiare. Man. Schol. 4. 250 ubi *nirṇudêt* explicatur per *pratyâćakśîta*.

c. *â* praef. *sam* i. q. *âćakś*. Dr. 4. 5: *tâṅ samâćakśva yadi syâć ćâivya mânuśî*.

c. *pari* nominare. Man. 2. 171: *vêdapradânâd âćâryam pitaram parićakśatê*; B'. 17. 13. 17.

c. *pra* 1) dicere, profiteri, declarare. Rag'. 8. 85: *svaǵanâśru ... dahati prêtam iti praćakśatê*. 2) nominare. Man. 2. 17: *tan dêvanirmitan dêśam brahmâvartam praćakśatê*.

c. *vi* dicere. Yaǵurv. Carey 904: *yê nas tad vićaćakśirê*.

चक्षुष्मत् *ćákśuśmant* (a *ćakśus* s. *mant mat*, v. euph. r. 101[a]) oculos, i. e. oculorum usum habens, videns. Sâ. 7. 8.

चक्षुष्मत्ता *ćakśuśmáttâ* f. (a praec. s. *tâ*) (abstractum praecedentis) visus, videndi facultas. Rag'. 4. 13.

चक्षुष्य *ćakśuśya* (a *ćakśus* s. *ya*) speciosus, pulcher, amoenus. (Hib. *cais* „agreeable, pleasant", v. *ćákśus*.)

चक्षुस् *ćákśus* n. (r. *ćakś* s. *us*) oculus. In. 4. 1. N. 5. 8. (Hib. *cais* oculus, abjectâ penultimâ gutturali radicis *ćakś*, quâ in re cum anomalis formis ut *ćáśṭê* dicit convenit, gr. 326.)

चघ् *ćag'* 5. par. (*ǵâtanê*) pulsare, ferire, occidere.

चङ्कुर *ćaṅkurá* m. n. (ut mihi videtur, a forma intensiva r. *ćar* i. e. a *ćaṅćur*, servatâ primitivâ radicis gutturali) currus. (Cf. *currus* et v. *ćar*.)

चञ्च् *ćańć* 1. par. vacillare, tremere. Lass. 4. 20: *ćańćaććitâgnitaḍita*; Gîta-G. 4. 8: *rôditi ćańćati.* (Cf. *ćar* et *ćal*, quorum intensiva sonant *ćańćur*, *ćańćal*, unde *ćańć* explicaverim abjecto *ur* vel *al*; hib. *ceangtha* „they go, travel", *ceangastair* „walking, pacing"; fortasse lat. *cunctari*, a lento progressu dictum.)

चञ्चत्क *ćáńćatka* (a *ćańćat* part. praes. radicis *ćańć* s. *ka*) se movens, tremens.

चञ्चल् *ćańćal* intens. radicis *ćal*, gr. 506. (Vid. sq. et cf. gall. *chanceler.*)

चञ्चल *ćańćala* (a praec. s. *a*) se movens, vacillans, mobilis. Bᶜ. 6. 26. 34. Ragᶜ. 9. 51. R. Schl. I. 44. 23.

चञ्चलत्व *ćańćalatvá* n. (a praec. s. *tva*) mobilitas. Bᶜ. 6. 33.

चञ्चु *ćańću* f. (ut mihi videtur, a *ćańćam*, intens. radicis *ćam* edere, abjecto *m*) rostrum. Ćaur. 8. (Hib. *caoinse* „the face".)

चञ्चू *ćańćû* f. id.

चट् *ćaṭ* 1. 10. par. (*ćáṭâmi*, *ćâṭáyâmi*) findere, rumpere, frangere. (Cf. idem valens *paṭ*, ratione habitâ gutturalium et, quod ad idem redit, palatalium cum labialibus frequentissimae permutationis; cf. etiam *ćuṭ*, *ćunṭ*, *ćaṇ.*)

c. *ut* 10. par. id. Bᶜar. 4. 1: *môhatimiraprâgbᶜâram uććâṭayan* (schol. *dûrîkurvan*).

चटक *ćaṭaka* m. (r. *ćaṭ* s. *aka*) passer. Am.; cf. *ćâṭaka.*

चटुल *ćaṭulá* se movens, tremens. Ragᶜ. 9. 58: *ćaṭulâiḣ ... nêtrâiḣ.*

1. चण् *ćaṇ* 1. par. (*śabdê*) sonare. (Cf. *ćan*, *kaṇ*, *kuṇ*, *kvaṇ*, *svan.*)

2. चण् *ćaṇ* 1. par. (*hinsâgatyôḣ dânê*) laedere, ferire, abscindere *), ire; cf. *ćuṇ*, *ćaṭ*, *ćuṭ*.

चण्ड् *ćaṇḍ* 1. 10. âtm. *ćáṇḍê*, *ćaṇḍáyê* (*kôpê* K. *rôśê* V.; scribunt *ćaḍ*, gr. 110ᵃ⁾) irasci; cf. *ćand.*

*) Vocem *dâna* non a *dâ* dare sed a *dô* abscindere derivandam esse censeo.

चण्ड *ćaṇḍá* (r. *ćaṇḍ* s. *a*, fem. *ćaṇḍâ* et *ćaṇḍî'*) 1) iratus, iracundus. Ragᶜ. 2. 49; 12. 5: *ćaṇḍî*; Ur. 75. 18: *ćaṇḍî.* Bᶜar. 2. 47. Dêv. 8. 37. 2) n. ira. (Huc referri posset goth. *hata* odi, angl. *I hate*, nostrum *hasse*, mutatâ secundum generalem legem tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, gr. comp. 87; lat. *odi*, si huc pertinet, initialem gutturalem perdidit, sicut *amo* e *camo*, v. *kam.*)

चण्डाल *ćáṇḍâla* m. Ćaṇḍâlus, homo abjectissimae conditionis, ad nullum quatuor legitimorum ordinum pertinens, natus Sûdrico patre et Brahmanicâ matre.

चण्डी *ćaṇḍî'* f. (a *ćaṇḍá* signo fem. *î*) 1) irata; v. *ćaṇḍá.* 2) cognomen Durgae.

चत् *ćat* 1. par. (*yâćanê* K. *yâćê* V.) poscere, petere, orare, supplicare. (Gr. χατέω, χατίζω, mutatâ tenui in aspiratam; cf. *ćad.*)

चतसृ *ćatasár* -*sṛ'* v. *ćatúr*, gr. 230.

चतुःशाला *ćatuḣśâlâ* f. (e *ćatúr* et *śâ'lâ*) locus quadratus quatuor domibus inclusus. Am., v. *ćatvará.*

1. चतुर् *ćatúr* v. *ćatvâ'r.*

2. चतुर् *ćatúr* adv. (pro *ćaturs* [v. gr. 238], unde per metathesin ṣend. [Zend script] *ćatᶜrus*) quater. (Lat. *quater.*)

चतुर *ćaturá* 1) aptus, idoneus; dexter, versutus, callidus. Lass. 20. 17. Ragᶜ. 9. 47. 68. 18. 14. Ur. 48. 11. 2) pulcher. Ragᶜ. 8. 94.

चतुर्थ *ćaturtᶜá* (a *ćatúr* s. *tᶜa* pro *tᶜama* vel *tama*, v. gramm. comp. 321) quartus. (Lit. *ketwirtas*, slav. ЧЕТВРЪТЫЙ *ćetvrŭtüj*, fem. ЧЕТВРЪТАІА *ćetvrŭta-ja*, gr. τέτ(F)αρτος, lat. *qua(tu)rtus*, goth. *fidvôrda*, nisi *fidurda*, nostrum *vierter.*)

चतुर्दन्त *ćaturdanta* (Baḥ. e *ćatúr* et *dánta* dens) quatuor dentes habens. In. 1. 40.

चतुर्दश *ćaturdaśá* (f. -*î*, gr. 236) decimus quartus. In. 2. 27.

चतुर्दशन् *ćáturdaśan* (*ćatúr* + *daśan*) quatuordecim. (Ṣend. [Zend script] *ćatᶜrudaśan*; lat. *quatuordecim*, lit. *keturólika*, mutato *d* in *l*, v. gr. comp. 319.)

चतुर्द्धा *ćaturdd'á'* s. *ćaturd'á'* adv. (v. gr. 239) in quatuor partes. Mah. 1. 7160. (Hib. *ceathardha*, gr. τέτραχα e τέτραθα, v. Pictet p. 145, gramm. comp. 325.)

चतुर्भुज *ćaturb'uga* (Bah. e *ćatúr* et *b'ugá*) 1) quatuor manus habens. 2) m. cognomen Visnûs.

चतुर्मुख *ćaturmuk'a* (Bah. e *ćatúr* et *múk'a* os, facies) quatuor facies habens. Su. 3. 28.

चतुष्टय *ćátuśṭaya* n. (a *ćatúr* s. *taya*, gr. 584 s. *taya*) quaternio, τετράς. Hit. 4. 11.

चत्वर *ćatvará* n. (ut mihi videtur, a *ćatvá'r*, correpto *á*, suff. *a*) aula. Mr. 11. 14.

चत्वार् *ćatvá'r* (in casibus debilitatis *ćatúr*, ejecto *á*; fem. *ćatasár -sr'*, gr. 230) quatuor. (Cum nom. masc. *ćatvá'ras* conferatur gr. τέσσαρες, τέτταρες, per assimilationem e τέτϜαρες, sicut prâcr. *ćattârô* e *ćatvârô*; aeol. πίσυρες, mutatâ gutturali in labialem, quâ in re cum goth. *fidvôr* et cambro-brit. *pedwar* masc., *pédair* fem. convenit; lat. *quatuor*, lit. *keturi*, slav. четырие *ćetürije*; hib. *ceathair* masc., *ceteora* fem. = scr. *ćatásras*; v. gr. comp. 312, Pictet p. 145.)

चत्वारिंशत् *ćatvârinśát* (e *ćatvá'ri* nom. acc. neut. τοῦ *ćatvá'r* et *śat*, quod ex *daśat* a *dáśan* decem mutilatum esse censeo, insertâ nasali, v. gr. 229 not. 3) quadraginta. (Lat. *quadraginta* pro *quadra(de)cinta*, gr. τεσσαρά(δε)κοντα; v. gr. comp. 320 not.)

चद् *ćad* 1. par. âtm. (*yâćanê* K. *yâćê* V.) poscere, petere, orare, supplicare; cf. *ćat*.

1. चन् *ćan* 1. par. (*hinsâyâm* K. *hinsê* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *ćaṇ*, *han*; fortasse goth. *han-dus* manus, nostrum *Hand* huc pertinet.)

2. चन् *ćan* 1. par. (*śabdê*) sonare. (Cf. *ćaṇ*, *kaṇ*, *kvan*, *svan*.)

चन *ćaná* (ut mihi videtur, e stirpe interrogativa *ka*, adjecto *na*), particula enclitica, quae vocibus interrogativis adjuncta sensum interrogativum in indefinitum convertit. (Goth. *hun*, v. gr. comp. 399.)

चन्द् *ćand* 1. par. (*âhlâdanê dîptâu* K. *hlâdê dîptâu* V.; scribunt *ćad*, gr. 110[a]) exhilarare, lucere; v. *ćandá*, *ćandrá*. (Cf. *kan* splendere, quod aeque ac *ćand* e *kand* ortum esse censeo [gr. comp. 803], quam ob rem voces ibi comparatae aliqua ex parte etiam cum *ćand* conferri possunt; attamen melius huc referentur lat. *candor*, *candesco*, *candeo*, *candela*; hib. *cann* plena luna; de goth. *skeina* luceo v. *kan*; cum *ćand* vel, quod ad idem redit, cum *kan*, conferatur etiam bret. *sked* splendor; v. Pictet p. 43.)

चन्द *ćandá* m. (r. *ćand* s. *a*) luna. (V. tritiorem formam *ćandrá* et cf. hib. *cann* „full moon" per assimilationem e *cand*, quod etiam e *ćandrá* abjecto *r* ortum esse potest.)

चन्दन *ćandaná* m. n. (r. *ćand* s. *ana*) santalum. In. 5. 8.

चन्द्र *ćandrá* m. (rad. *ćand* suff. *ra*) luna. Su. 2. 25; v. *ćandá*. (Cf. lat. *candela*, gr. c. 937 not.***; v. *ćand*.)

चन्द्रकान्त *ćandrakânta* (e praec. et *kântá* splendens, a r. *kam*) 1) sicut luna splendens. B'ar. 1. 20. 2) m. gemma quaedam fabulosa, quae radiis lunae congelatis nasci creditur. Lass. 92. 7.

चन्द्रचूड *ćandraćûḍa* m. (lunam in vertice gerens, Bah. e *ćandrá* et *ćûḍâ* vertex) cognomen Śivi. B'ar. 1. 97; v. *ćandraśêk'ara*.

चन्द्रमस् *ćandrámas* m. (e *ćandrá* et *mas* luna, quod simplex non invenitur et ex *mâs* correptum esse videtur) luna. N. 17. 6. Lass. 60. 3.

चन्द्रमौलि *ćandramâuli* m. (Bah. e *ćandrá* et *mâuli* q. v.) cognomen Śivi. Rag'. 6. 34.

चन्द्रशाला *ćandraśâlâ* f. (e *ćandrá* et *śá'lâ*) conclave in superiore domûs parte. Rag'. 13. 43.

चन्द्रशेखर *ćandraśêk'ara* (Bah. e *ćandrá* et *śêk'ara*) cognomen Śivi. Am.

चन्द्रिका *ćandrikâ* f. (a *ćandrá* s. *ika* in fem.) lunae lumen. Rag'. 19. 39.

1. चप् *ćap* 1. par. (*sântvanê* K. *sântvê* V.) consolari, blandiri.

2. चप् *ćap* 1. par. se movere, vacillare; v. *ćapalá* et cf. *ćup*, *kamp*; hib. *tap* „quick, swift", *tapadh* „haste, activity"; v. Pictet p. 41.

3. चप् *ćap* 10. par. *ćapáyâmi* (*kalkê*) conterere. (Cum voce *kalka*, quâ radix *ćap* a grammaticis explicatur, conferatur lat. *calcare*; v. *ćal.*)

चपल *ćapalá* (r. *ćap* s. *ala*) 1) tremens, vacillans. M. 42. Rag'. 11. 8. 2) celer, citus, alacer. Śak. 56. 3 infr. 3) vagus, mobilis, levis, inconstans. Ḥit. 24. 1. Cf. *ćamp* et *kamp*.

चपलता *ćapalátâ* f. (a praec. s. *tâ*) levitas, mobilitas animi. Ḥit. 49. 15.

चम् *ćam* 1. 5. par. *ćámâmi*, *ćamnômi*, part. perf. pass. *ćântá* (*adanê* K. *b'akśê* V.) edere, vesci; v. *ćâmya*. (Cf. *ġam*, *ġ'am*, *ġim*; hib. *toimhil* „eatings" — v. Pictet p. 41 — *toimhlim* „I eat, waste, spend, consume".)

c. *â* productâ vocali radicali in tempp. spec. 1) os aquâ eluere. Man. 2. 51: *aśnîyâd âćamya*; 5. 144: *âćâmêd êva b'uktvâ*; v. *âćamanîya*. 2) se lavare, purificare (in universum). Man. 2. 222. 3. 217: *âćamya*; 5. 143: *âćântaḣ śućitâm iyât*. — Caus. *âćâmáyâmi*; Man. 5. 142: *spṛśanti vindavaḣ pâdâu ya âćâmayataḣ parân* (schol. *anyêśâm âćamanârt'aṅ ġalan dadatô yê vindavô pâdâu spṛśanti.*)

चमर *ćamará* (r. *ćam*?) bos grunniens. Wils.

चमस *ćamasá* m. (r. *ćam* s. *asa*) patera sacrificalis. R. Schl. I. 32. 10.

चमू *ćamú* f. (ut videtur, a r. *ćam* s. *û*) 1) exercitus. Rag'. 4. 30. 2) pars exercitûs. Maḥ. 1. 292.

चम्प् *ćamp* 1. par. ire, se movere; v. *ćapalá* et cf. *ćamb*, *kamp*.

चम्पक *ćampaka* m. arbor quaedam gilvis, fragrantibus floribus, Michelia Ćampaka. Ćaur. 1.

चम्ब् *ćamb* 1. par. (*gatyâm*) ire; cf. *k'amb*, *gamb*, *ġ'amb*.

चय् *ćay* 1. âtm. (*gatâu*) ire. (Cf. *śâi*, *śyâi*, nec non *ćar*, cum semivocales facile inter se mutentur; gr. κίω, κινέω, lat. *cieo*, *cio*, *citus*; hib. *cai* „a way, a road"; lit. *kōja* pes, *kettur-kōjis* quadrupes.)

चय *ćáya* m. (r. *ći* colligere, s. *a*) cumulus, multitudo. (Cambro-brit. *cai* collectio; hib. *sceo* „plenty, abundance".)

चयन *ćáyana* n. (r. *ći* colligere, s. *ana*) strues lignorum, rogus. Dr. 2. 7.

1. चर् *ćar* 1. par. 1) ire, incedere, ambulare. N. 24. 34: *ayaṅ ćarati lôkê 'smin b'ûtasâkśî sadâgatiḣ*; 33. 34; Sâ. 5. 74 *b*: *mṛgâṇâṅ ćaratâm vanê*; In. 1. 23: *svargam prâptâś ćaranti sma dêvâiḣ saḥa*; âtm. ut videtur metri causâ, Sâ. 5. 74: *naktaṅćarâś ćarantê tê*. 2) permeare, peragrare. N. 19. 32: *praććannâ ḥi maḥâtmânaś ćaranti pṛt'ivîm imâm*; 24. 23: *dûtâś ćaranti pṛt'ivîṅ kṛtsnâm*; Su. 4. 24. 3) facere, agere, committere. Br. 2. 31: *d'armaśća ćaritô mayâ*; N. 24. 31: *yat'â nâ 'sat kṛtaṅ kiṅćin manasâ 'pi ćarâmy aḥam*; B'. 3. 36: *pâpaṅ ćarati*; *mṛgayâṅ ćaritum* venari. Dr. 6. 9. — *ćaritá* n. actio, factum vitae ratio N. 6. 8. 23. 2. 5. — Intens. *ćaṅćur*, *ćaṅćûrya* (v. gr. 507). Maḥ. 1. 7910: *yânâiś ćaṅćûryantê* vehiculis invehuntur, ils vont en voiture, cf. *ćaṅkurá* currus et *ćal*. (Lat. *curro*, *currus*, attenuato *a* in *u*, sicut in intensivo *ćaṅćur* et *ćaṅkurá* currus; fortasse etiam *pro-perus* huc pertinet, mutatâ gutturali in labialem; hib. *cara* „a leg or haunch", *carachadh* „moving", *carachd* „motion, movement"; gr. κύρω, κυρέω; goth. *fara* proficiscor, nostrum *fahre*, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *fidvôr* = scr. *ćatvấras* et *fimf* = scr. *páṅćan*; germ. vet. *hor-sc* celer, anglo-sax. et angl. *hor-s*, *hor-se* equus; lit. *kieláuju* proficiscor, mutato *r* in *l*, sicut in scrto. *ćal*, *kiélias* via, *kielónê* iter.)

c. *ati* par. âtm. transgredi, peccare. N. 19 (c. acc. pers. quam peccando offendimus). Dr. 5. 21: *nâ 'tićarê katʿańćit patîn mahârhân manasâ 'pi ǵâtu.*

c. *anu* percurrere. Râm. I. 46. 20: *lôkân anućarantu*; III. 64. 50: *tê kîrtir lôkân anućarišyati.* — Caus. Man. 9. 266: *dêšân ćâráiḣ ... anućârayêt.*

c. *anu* praef. *sam* ambulare, migrare. Mah. 1. 3606: *pṛtʿivyâm anusańćaranti.*

c. *abʿi* 1) adire, visitare, frequentare. R. Schl. 34. 10: *mâgadʿî ... pûrvâbʿićaritâ.* 2) offendere. Man. 5. 165: *patiń yâ nâ 'bʿićarati manôvâgdêhasańyatâ* (schol. *vyabʿićarati.*)

c. *abʿi* praef. *vi* id. sgnf. 2. Mah. 1. 3234: *abrâhmaṇań kartum iććanti râudrâs tê mâń yatʿâ vyabʿićaranti nityam.*

c. *â* 1) adire, frequentare. N. 15. 19: *švâpadâćaritê nityam vanê.* 2) facere, agere, peragere, committere. N. 4. 7: *vipriyań hy âćaran martyô dêvânâm*; Ur. 7. 15. 86. 8 infr. Br. 2. 4.

c. *â* praef. *sam* id. sgnf. 2. Man. 10. 111: *iman dʿarmań samâćarêt*; H. 2. 29. Bʿ. 3. 9. 19.

c. *ut* 1) provenire (praesertim de sono). Ragʿ. 9. 73: *uććaćâra ninadô 'mbʿasi*; 11. 73: *râma ity ayań šabda uććaritaḣ.* 2) alvum evacuare. Man. 4. 49: *uććaret* (schol. *mûtrapurîšôtsargań kuryât*).

c. *ut* praef. *vi* offendere, laedere (praesertim adulterio). Mah. 1. 4732: *vyuććarantyâḣ patin nâryâḣ*; 4733: *bʿâryâń tatʿâ vyuććarataḣ*; âtm. 4720: *tâsâm vyuććâramâṇânâm ... patîn*; v. *ćar* praef. *abʿi*, *vyabʿi.*

c. *upa* ministrare, servire, curare. Râm. I. 9. 71: *svayam upaćaćârâi 'nam*; N. 21. 30: *sa môćayitvâ tân ašvân upaćaryaća šâstrataḣ*; Šak. 43. 11: *yatnâd upaćaryatâm*; c. instr. rei Ragʿ. 14. 17: *sugrîvavibʿîšaṇâdîn upâćarat kṛtrimasańvidʿâbʿiḣ*; Mah. 1. 769: *na yuktam bʿavatâ 'ham anṛtênô 'paćaritum* *).

c. *nis* egredi. Bʿ. 6. 26: *niššarati manaḣ.*

c. *pari* circumgredi. N. 10. 17; reverentiae causâ. Râm. III. 47. 6: *lakšmaṇašćâ 'pi râmasya pâdâu parićaran vanê.*

c. *pra* 1) progredi, proficisci, ambulare, migrare. Râm. I. 2. 42: *râmâyaṇakatʿâ lôkêšu praćarišyati.* 2) facere, agere, peragere. Man. 10. 100: *karmabʿiḣ praćaritâiḣ.*

c. *vi* ambulare, migrare, peragrare. In. 5. 50: *šaṇḍavad vićarišyasi*; H. 2. 31. 4. 32; Su. 4. 24: *âdityaćaritân llôkân vićarišyasi*; Man. 9. 20.

c. *sam* id. Lass. 74. 4 infr.: *itastataḣ sańćarat*; caus. *sańćârayâmi* commovere. Ragʿ. 6. 8: *sańćâritê ... dʿûpê.*

2. चर् *ćar* 10. par.: comperire, certiorem fieri (erfahren). R. Schl. I. 9. 13: *ćârayitvâ tu tam ṛšim âšramâd abʿinirgatam.* (Huc trahi posset lat. *peritus*, *com-perio*, *ex-perior*, mutatâ gutturali in labialem, nisi *perio* compositum est ex *per* et *eo*.)

c. *vi* secum volvere, perpendere, cogitare, deliberare, considerare, dubitare, haesitare. N. 5. 15: *sâ viniššitya bahudʿâ vićâryaća punaḣ punaḣ*; 19. 35: *êvam vićârya bahušas*; Sâ. 5. 107: *mâ vićâraya* ne haesita. — *vićârita* n. dubitatio, haesitatio. Sâ. 3. 13; v. *avićâritam.*

चर *ćará* (r. *ćar* s. *a*) 1) iens, mobilis, agens, in fine compp. et in initio compp. Dvandv. *ćarâćara* n. (*ćará* + *aćara*) mobile et immobile. Bʿ. 9. 10. 10. 39. 2) m. explorator. Hit. 92. 22.)

चरण *ćáraṇa* n. (r. *ćar* s. *ana*, v. gr. 94[a]) 1) actio, effectio, perfunctio. N. 12. 77. 2) pes. A. 9. 8. (Huc

*) Notatu dignissimus est supra laudatus locus propter passivam infinitivi vim sine ullo verbo auxiliari, quo vulgo passiva forma, quae infinitivo deest, suppletur, in sententiis ut *ǵêtuń šakyatê.*

traxerim gr. et lat. πέρνα, *perna*, mutatâ gutturali in labialem; goth. *fairşna* calx, insertâ sibilante, nisi *ş* pertinet ad suffixum, cf. scr. suff. *snu*; nostrum *Ferse*; lit. *kul-nis* calx, mutato *r* in *l*, v. *cal*; gr. πτέρνα, adjecto τ, sicut in πτόλις pro πόλις = scr. *purî*; de lat. *calx* v. *cal*; hib. *cairine* crura; etiam lat. *crus* radice cum *cáraṇa* cohaerere videtur, ejecto *a* radicali.)

चरम *caramá* (ut videtur, a r. *car*) 1) ultimus. *caramam* adv. ultimo. Mah. 1. 3628. 2) m. occidens, occasus. (Hib. *iar* „the end, every thing last, the west", abjectâ litterâ initiali, v. Pictet p. 45.)

चरित *caritá* v. 1. *car*.

चरित्र *carítra* n. (r. *car* s. *tra*, inserto *i*) agendi ratio. Lass. 26. 18. 27. 1.

चरु *carú* m. (ut videtur, a *carv* edere) cibus, praesertim sacrificalis, e lacte et butyro paratus. Rag. 10. 52: *payaścaru* (schol. *payasâ dugdêna paktam carum annam.*)

1. चर्च् *carć* 1. 10. par. âtm. (*paribâśaṇatarǵanayôh* K. *uktâu bartsê itâu* V.; videtur esse forma redupl. pro *carcar*, v. *cańć*) reprehendere, minari, dicere, ire; cf. *ǵarć*, *garǵ*, *tarǵ*.

2. चर्च् *carć* 10. par. âtm. (*adyayanê* K.) legere.

चर्चा *carćâ* f. (r. *carć* s. *â*) 1) consideratio, cogitatio. Hit. 49. 19. 125. 20 (v. 2. *car* praef. *vi*). 2) unctio. Am.; v. sq.

चर्चित *carćita* (a *carćâ* s. *ita*, nisi part. pass. a r. *carć* s. *ta*) unctus, pollutus. Dêv. 11. 28: *asurâsṛgvasâpańkacarćita*; Lass. 26. 7: *rudiracarćitasarvâńgî*.

1. चर्त् चृत् *cart cṛt* 6. par. (*hiṅsâyâm* K. *hiṅsê granté* V.) offendere, laedere, occidere; cf. *kart kṛt*.

2. चर्त् चृत् *cart cṛt* 1. 10. par. (*sandîpanê*) collustrare, illustrare, celebrare.

c. *vi* id. Ṛgv. p. 137. 4: *vi yê cṛtanti* (*agnim*) „qui Agnim hymnis canunt".

चर्ब् *carb* 1. par. (*gatâu*) ire; cf. *car*, *karb*, *garb*, *garb*.

चर्मकार *carmakâra* m. (e *cárman* et *kâra* faciens) sutor. Am.

चर्मन् *cárman* n. (r. *car* s. *man*) 1) cutis. Hit. 82. 10: *dvîpicarmapariććanna.* 2) corium. Hit. 125. 14: *carmabanda.* 3) scutum. Dr. 8. 19. (Lat. *corium* radicali syllabâ accurate cum *cár-man* convenit; gr. χόριον; fortasse *cal-ceus*, mutato *r* in *l* (v. *carmakâra* sutor); hib. *croi-cionn* „a skin, hide" per metathesin e *coircionn* ortum esse videtur; gr. ΠΕΛΜΑΤ solea, calceus, etiam suffixo cum *cárman* cohaeret, mututâ nasali in tenuem ejusdem organi, sicut e. c. in ʼONOMAT = scr. *nâman*, lat. *nomen* etc.

चर्या *caryâ* (r. *car* s. *yâ*) 1) actio eundi, ambulandi, migrandi. R. Schl. I. 19. 19: *ratyacaryâ* vectio, vectura. 2) perfunctio, effectio, exsecutio. R. Schl. I. 9. 40: *vratacaryâ.* 3) servitium, munus, officium. l. c. 40. 6: *aśvacaryâ.* 4) agendi ratio. Bar. 2. 59.

चर्व् *carv* 1. par. mandere, manducare. Dêv. 7. 10: *nikśipya vaktrê daśanâiś carvati.* (Hib. *carbad* „the jaw"; *carbal* „the palate of the mouth"; *creimim* „I gnaw", *creim* „corrosion, exesion, arrosion, mordication", mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 124. Pict. p. 58 sq.; lit. *kramtau* mando; conferatur etiam russ. жевáть *şevátj* mandere, ratione habitâ, litteram ж *ş* cum *g* cognatam esse, atque saepe cum scr. *ǵ* convenire. Fortasse scr. *krávya* caro ad hanc radicem, quae e *karv* orta est, pertinet.)

चर्वण *carvaṇa* n. (r. *carv* s. *ana*) actio mandendi.

1. चल् *cal* 1. par. 1) se movere, vacillare. N. 5. 9: *dṛśṭar mahâtmanâń caćâla.* 2) ire, abire, decedere, recedere. Hit. 26. 9: *calaty êkêna pâdêna tiśṭaty êkêna buddimân*; B. 6. 21. 37: *calati tattvatah*; Man. 7. 15: *svadarmân na calanti*; Hit. 9. 8: *vyâkulaś calitah*; Lass. 42. 19: *svâgâram vihâya yâvać calati*; âtm. 30. 15:

d'âvatê ćalatê tat'â. — Caus. *ćâlâyâmi* commovere. R. III. 76. 47: *na ḥy ahan tê tu vaćanâiḣ ...tvayâ ćâlayituṅ śakyô vâtâir iva maḥîd'araḣ.* (Cf. *kêl*, *kvêl*, *kal*, *k'al*, *śal*, *ćar*, unde *ćal*, mutato *r* in *l* ortum esse censeo. Huc, sive quod ad idem redit ad *ćar*, potius quam ad *kal* traxerim gr. κέλω, κέλλω, ὀ-κέλλω, quae sensu ad formam caus. pertinent; κέλης; lat. *celer*, *pro-cello*, *ex-cello*, *prae-cello*; *calco*, *calc-s*, fortasse sunt formae reduplicativae, sicut *ćańć*, q. v.; etiam *calcar*, quod ad eundum stimulat, huc sive ad *ćar* pertinet, ita ut reduplicatione ortum sit e *calcal* vel *carcar*; lit. *kieláuju* proficiscor jam sub rad. *ćar* laudavimus; respiciatur etiam *kielŏs* surgo, v. *ćal* praef. *ut* et gr. comp. 476, *kielù* levo, expergefacio; hib. *caill* „a path". Mutatâ gutturali in labialem, sicut in goth. *fara* = scr. *ćârâmi*, huc trahi posset nostrum *falle*, germ. vet. *vallu*, praet. *vi(v)al* = scr. *ćaćâla*; v. *ćal* praef. *pra*; nec non πάλλω, πέλω, lat. *pello*, nisi pertinet ad *pad* q. v.; cf. Pott. s. r. *kar* [*kṛ*] p. 227; de *vacillo* v. *ćal* praef. *vi.*)

c. *ut* surgere. Rag'. 2. 6: *st'itaḣ st'itâm uććalitaḣ prayâtân niśêduśîm âsanaband'ad'îraḣ ... ćâyê 'va tâm b'ûpatir anvagaććat*; 12. 27: *kânanaṅ sâ ćakârâ 'ṅgarâgêṇa puśpôććalitaśaṭpadam.*

c. *pra* 1) ire, progredi, proficisci, abire. Ḥit. 46. 14: *kâśmîram praćalitaḣ*; 60. 70: *paśûn ḥantum praćalitaḣ.* 2) cadere. Râm. I. 18. 23: *vyat'itamanâḣ praćaćâlaćâ "sanât.*

c. *vi* 1) dimovere. N. 14. 7: *na śaktô 'smi padâd vićalitum padam*; A. 9. 6. 2) se movere, vacillare. *vićalan prat'amôtpâtê ḥayânâm.* — Caus. Râm. I. 16. 27: *vićâlayêyuḣ śâilêndrân*; Man. 7. 14: *tan d'arman na vićâlayêt.* — Caus. pass. Br. 2. 13: *vićâlyamânâ vâi prârt'yamânâ durâtmab'iḣ*; B'. 6. 22: *duḣk'êna vićâlyatê.* (Lat. *vacillo* huc referri possit; esset igitur *va-cillo* vocalibus transpositis ortum e *vicallo*; syllaba *va* etiam ad praep. *ava* referri (*avaćal*) vel e syllabâ redupl. explicari posset, ita ut *vacillo* pro *vacallo* mutilatum sit e *quacallo.*)

c. *vi* praef. *pra* dimovere. B'ar. 2. 81: *nyâyyât pat'aḣ pravićalanti padan na d'îrâḣ.*

c. *sam* 1) ire, caus. movere. Śak. 57. 7: *sańćâlayâmi nalinîdalatâlavṛntam.* 2) surgere. Râm. I. 66. 47: *sańćaćâlâ "sanât tûrṇam.*

2. चल् *ćal* 6. par. (*vilasanê* K. *vilâsê* V.) ludere, jocari, nugari (to dally, praesertim de mulieribus cum marito ludentibus et jocantibus). K.: *ćalati b'artrâ nârî.* (Cf. *ćull*, *kil*, *kêli*, hib. *cal* „a joke", *cail* „desire, longing, appetite".)

3. चल् *ćal* 10. par. (*b'ṛtyâm* K. *b'ṛtâu* V.) sustentare, nutrire. (Hib. *cail* „protection, keeping".)

चल *ćala* (r. *ćal* s. *a*) mobilis, vacillans. N. 19. 6. B'. 6. 35.

1. चष् *ćaś* 1. par. âtm. (*b'akśaṇê* K. *b'akśê* V.) edere, comedere; v. *ćâśaka* et cf. *ćûś*, *ǵakś* e *ǵagas* a *ǵ'as* edere.

2. चष् *ćaś* 1. par. (*vad'ê*) occidere; cf. *kaś.*

चषक *ćâśaka* (r. 1. *ćaś* s. *aka*) poculum. Rag'. 7. 46.

चह् *ćaḥ* 1. 10. par. (*parikalkanê* K. *śâṭ'yê* V.) conterere, laedere, fallere, decipere. (Hib. *cagnaim* „I chew, gnaw".)

चाट *ćâṭa* m. (r. *ćaṭ* s. *a*) deceptor. Mṛ. 154. 2 infr.

चाटु *ćâṭu* m. n. (r. *ćaṭ* convincere? s. *u*) gratus sermo, blandimentum, blanditiae. B'. 2. 26. Ćaur. 24.

चाण्डाल *ćâṇḍâlá* m. i. q. *ćáṇḍâla.* Lass.

चातक *ćâtaka* m. (r. *ćat* s. *aka*, nisi a *pat* volare, mutatâ labiali in gutturalem, deinde in palatalem) cuculus melanoleucus. G'at. 10. (Cum radice hujus vocis convenit lat. *cot-urnix*, cujus pars altera graeco ὄρνις, ὄρνιχ-ος respondet.)

चातुर्वर्ण्य *ćâturvarṇya* n. (collectivum a *ćaturvarṇa* s. *ya*) quatuor tribus. N. 12. 44.

चान्द्रमस *ćândramasá* (fem. *-î*, a *ćandrámas* s. *a*) lunaris. B^ć. 8. 25. Rag^ć. 2. 39.

चान्द्रायण *ćândrâyaṇa* n. (a *ćandrá* luna s. *ayana*) quaedam observantia religiosa, quâ per obscurum mensis dimidium quovis die diuturnus cibus bucceâ deminuatur et simili modo per clarum mensis dimidium augeatur. Ḥit. 19. 1.

चाप *ćâpa* m. (r. *ćap* s. *a*) arcus. Dr. 6. 19. (Hib. *tabhal* „a sling out of which darts and stones were cast", *taifeid* „a bowstring". De gr. τόξον v. *takś*.)

चापल *ćâpalá* n. (a *ćapalá* s. *a*) 1) mobilitas, instabilitas. 2) festinatio. Rag^ć. 3. 16. (Cf. hib. *tap* „quick, swift".)

चामर *ćâmara* n. (a *ćamara* s. *a*) flabellum e cauda bovis grunnientis factum.

चामीकर *ćâmîkara* n. (a *ćamîkara* cuniculus, s. *a*) aurum. N. 21. 11.

चाम्य *ćâmya* n. (r. *ćam* s. *ya*) cibus.

चाय् *ćây* 1. par. âtm. (*pûǵâniśâmanayôh* K. *niśâmê srćê* V.) honorare, venerari, colere; animadvertere, videre, audire.

चार *ćâra* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) actio eundi. 2) explorator, emissarius. Ḥit. 88. 11. 3) carcer. (Cf. lat. *carcer*.)

चारण *ćâraṇa* m. (r. *ćar* in forma caus. s. *ana*) 1) saltator. 2) Geniorum ordo, Wils.: „a panegyrist of the gods". In. 2. 1.

चारित्र *ćâritra* n. (r. *ćar* s. *tra*, inserto *i*) vitae ratio, bona vitae ratio. N. 18. 9. R. Schl. I. 1. 3.

चारिन् *ćârín* (r. *ćar* s. *in*) iens, ambulans, in fine compp. In. 1. 31. Ḥ. 1. 25. Rag^ć. 19. 33.

चारु *ćâru* (f. *-vî*, ut videtur, a r. *ćar* s. *u*) pulcher. In. 2. 17. Dr. 6. 19. (Cf. angl. *fair*, v. *ćar*; bret. *kaer* pulcher.)

चारुलोचन *ćârulôćana* (e praec et *lôćana* n. oculus) pulchros oculos habens. Ḥ. 2. 36.

चारुसर्वाङ्गदर्शन *ćârusarvâṅgadarśana* (Baḥ. e *ćâru* et comp. Tatp. significans, omnium membrorum visus, e *sárva* omnis, *áṅga* membrum et *darśana* visus) pulchram omnium membrorum speciem habens. N. 12. 26.

चालन *ćâlana* n. (r. *ćal* in forma caus. s. *ana*) motio, agitatio. Ḥit. 51. 16.

1. चि *ći* 5. par. âtm. *ćinômi*, *ćinvê* (caus. *ćâpáyâmi*, gr. 468) 1) colligere, cumulare. Su. 4. 9: *vanê puśpâṇi ćinvati*; Rag^ć. 9. 24: *ćitavikrama*. 2) tegere, obruere. A. 9. 9: *sarvatô mâm aćinvanta sarat́an d́araṇîd́arâih*. 3) quaerere. N. 16. 6: *ćinvantô nâiśad́añ saha b́âryayâ*. (Cambro-brit. *cai* collectio, de lat. *cu-mulus* v. *śvi*, *śu*.

c. *apa* deminuere, attenuare. Śak. 31. 15: *apaćitañ gâtram*.

c. *ava* colligere. Sâ. 5. 107: *ṕalâny avaćitâni*.

c. *â* tegere. Maḥ. 1. 3993: *śarâir âćita*; Rag^ć. 7. 10: *ardd́âćitâ rasanâ* (schol. *ardd́â maṇib́ir gumṕitâ*).

c. *â* praef. *sam* id. N. 17. 8: *malasamâćita*.

c. *upa* id. Su. 1. 9: *malôpaćita*; A. 3. 35*a*: *vâṇâih sô 'paćîyata* (omisso augmento); 35*b*; 9. 10: *upaćîyant* part. pass., v. gr. 532.

c. *ni* tegere. G^ćat. 1: *nićitañ ḱam upêtya nîradâih*.

c. *nis* decernere. N. 19. 9: *iti niśćitya manasâ*; v. gr. 565. *niśćita* decretus, certus. B^ć. 18. 6: *iti mê niśćitam matam*; Râm. I. 19. 11.

c. *nis* praef. *vi* 1) id. B^ć. 13. 4: *viniśćita*; cf. *viniśćaya*. Su. 3. 10. 2) considerare, deliberare, perpendere. N. 5. 15: *sâ viniśćitya bahud́â vićâryaća punah punah*; 10. 13: *sa viniśćitya bahud́â*. 3) perficere. B^ćar. 2. 72: *viniśćitârt́âd viramanti d́îrâh*.

c. *pari* 1) colligere, cumulare, augere. Rag^ć. 3. 24: *tat tayôh (prêma) parasparasyô 'pari paryaćîyata*; 8. 18: *parićêtun d́âraṇâm*; 9. 29: *ab́inayân parićêtum ivô 'dyatâ*. 2) detegere, patefacere, notum facere. Ḥit. 92. 7: *yat́â 'yam parićîyatê tat́â kuruta*; Ur. 86. 1 infr.: *âśramam paritah parićitâ êtasya śâḱâmṛgâh*.

c. *pra* colligere. Su. 4. 10: *nadîtîrêšu ǵâtân sâ karṇikârân praćinvatî*; N. 20. 11. Trop. se recolligere, vires recuperare, reficere, recreare. Ragʿ. 3. 7: *praćîyamânâvayavâ rarâǵa sâ.*

c. *vi* 1) quaerere. Sâ. 5. 83: *vićinôti ḥi mê mâtâ*; Ragʿ. 12. 61: *dṛšṭâ vićinvatâ têna ... ǵânakî.* 2) perquirere, perscrutari. N. 16. 7: *ćêdipurîm ... vićinvânô sṭʿa vâidarbʿîm apaśyat*; Sâ. 6. 3: *âśramân nadîśćâi 'va ... vićinvantâu.*

c. *sam* colligere, coacervare. Ḥit. 30. 1: *ćirasańćitan dʿanam.* Sâ. 6. 11.

2. चि *ći* 10. par. i. q. *ći* 5.

चिकित्स् *ćikits* desid. radicis *kit.*

चिकित्सक *ćikitsaka* m. (a praec. s. *aka*) medicus. Am.

चिकित्सा *ćikitsâ* f. (a *ćikits* s. *â*) morborum curatio. Maḥ. 1. 67.

चिकीर्ष् *ćikîrš* (desid. r. *kar kṛ* facere, gr. 480). Br. 2. 25. *ćikîršitá* n. consilium, propositum. N. 17. 47.

चिकीर्षा *ćikîršâ* f. (a praec. s. *â*) desiderium faciendi, peragendi. R. Schl. I. 34. 3.

चिकीर्षु *ćikîršú* (a *ćikîrš* s. *u*) faciendi cupidus. Bʿ. 1. 23. 3. 25.

चिकुर *ćikurá* m. (ut videtur, forma redupl. a quapiam radice in *r* desinente; fortasse a *ćar* e *kar*, ita ut crinis a mobilitate sit nominatus; cf. *ćańćur*, *ćaṅkurá*; sive a *kar* [*kṛ*]) crinis. (Cf. gr. κίκιννος, quod assimilatione e κίκιϱνος explicari posset; lat. *cincinnus*, quod syllabâ redupl. cum scr. *ćańćur* convenit; *cirrus.*)

चिक्क् *ćikk* 1. par. i. q. *ćakk*, unde ortum est attenuato *a* in *i*; cf. *ćukk.*

चिक्कण *ćikkáṇa* adiposus, unctus, oleo imbutus. Śak. 36. 4 infr.: *iṅgudîtâilaćikkaṇa.*

चिट् *ćiṭ* 1. 10. par. (*prêšyê*) mittere, ablegare; v. *ćêṭa*, *ćêṭaka.*

1. चित् *ćit* 1. par. 10. âtm. *ćéʹtâmi*, *ćêtáyê* noscere, animadvertere, cogitare. Ṛgv. Ros. p. 3. 2: *vâyav indraśća ćêtaṭʿaḥ sutânâm vâǵinîvasû* „Vayus et Indra! animadvertite parata (libamina) apud sacrificia commorantes". (V. *ćêtas*, *ćêtana* et cf. *ćint*, *kit*, quod ex *ki* adjecto *t* explicavimus, ita *ćit* a *ći* colligere deduci potest, v. gr. comp. 109[b]. 1 et cf. Pott. s. r. *ći*; lit. *kettu* consilium capio alcjs. rei, statuo, decerno; lett. *sch-keettu* opinor.)

2. चित् *ćit* (r. *ći* s. *t*) nomen agentis radicis *ći* in fine compp.

चिता *ćitâʹ* f. (part. perf. pass. r. *ći* s. *ta* in fem.) 1) cumulus. 2) rogus. Ragʿ. 8. 56.

चिति *ćiti* f. (r. *ći* s. *ti*) id.

चित्त *ćittá* n. (r. *ćit* s. *ta*) mens, animus, cogitatio. In. 2. 31. 5. 4. N. 10. 8. Bʿ. 4. 21. 10. 16. 15. 16. 18. 57.

चित्तयोनि *ćittayôni* m. (ex animo originem ducens; e praec. et *yôni*) amor. Ragʿ. 19. 46.

चित्र् *ćitr* 10. par. *ćitráyâmi* (*ćitrîkaraṇê* K.; ut mihi videtur, denom. a *ćitrá*) pingere.

चित्र *ćitrá* (r. *ći* cumulare, tegere, s. *tra*) 1) varius, versicolor. N. 4. 8. A. 7. 14. 2) admirabilis, mirandus. Bʿar. 3. 39. 3) dexter, habilis, agilis, callidus, exercitatus. A. 10. 36. (Lit. *kytras* callidus, astutus.) 4) n. tabula picta. Ragʿ. 2. 31.

चित्रकर *ćitrakara* m. (e *ćitrá* tabula picta et *kara* faciens) pictor. Am.

चित्रगत *ćitragata* (e *ćitrá* et *gata* qui ivit) pictus. Ḥit. 62. 11.

चित्रफलक *ćitrapʿalaka* m. (e *ćitrá* et *pʿalaka* scutum) pictura, imago. Ur. 23. 3 infr. (Cum *pʿalaka* cf. gr. πλάξ et πίναξ.)

चित्रभानु *ćitrábʿânu* m. (Baḥ. e *ćitrá* et *bʿânú* lumen) 1) ignis. Maḥ. 1. 2036. 2) sol.

चित्ररथ *ćitrárathʿa* m. (e *ćitrá* et *ráṭʿa* currus) 1) sol. 2) n. pr. Gandʿarvi.

चित्रलेखा *ćitralêkʿâ* f. (Baḥ. e *ćitrá* et *lêkʿâ*) n. pr. Apsarasis. In. 2. 30.

चित्रसेन *ćitrasêna* m. (Baḥ. e *ćitrá* et *sêʹnâ* exercitus) n. pr. Gandʿarvi. In. 3. 8.

चित्रा *ćitrâ'* f. (fem. a *ćitrá*) stella, Virginis Spica. Rag^c. 1. 46.

चित्रित *ćitritá* (a *ćitrá* s. *ita*) vario colore praeditus. Hit. 37. 2.

चित् *ćint* 10. par. âtm. *ćintáyâmi*, *ćintáyê* (scribitur *ćit*, v. gr. 110[a]) cogitare, considerare, meditari, c. acc. rei. In. 1. 1: *ćintayâmâsa ... dêvarâgarat^câgatim*; 2: *ćintayamânasya guḍâkêśasya*; Su. 3. 12: *ćintayitvâ punaḣ punaḣ*; N. 9. 26: *tava pârt^civa saṅkalpaṅ ćintayantyâḣ*; 13. 18: *ćintayad^cvaṅ sakâtarâḣ*; N. 9. 28: *ćintayânasya tat suk^cam* (v. gr. 533). — excogitare. N. 19. 4: *asmadart^cê b^cavêd vâ 'yam upâyaś ćintitô mahân.* (Cf. *ćit*, *kit.*)

c. *anu* id. N. 15. 9: *vâidarb^cîm anućintayan*; Râm. III. 51. 11: *vâidêhîm anućintayan*; B^c. 18. 8.

c. *pari* id. B^c. 10. 17: *sadâ parićintayan.*

c. *pra* id. A. 10. 3. 5: *praćintya tat.*

c. *vi* id. In. 5. 59: *naća śâpam vyaćintayat*; N. 10. 17: *vićintyâi 'vam.*

c. *sam* id. N. 21. 24: *manasâ samaćintayat*; Su. 3. 10. Sâ. 4. 3.

चिन्तन *ćintana* n. (r. *ćint* s. *ana*) deliberatio. Mah. 2. 242.

चिन्ता *ćintâ'* f. (r. *ćint* s. *â*) cogitatio. B^c. 16. 11. N. 2. 2.

चिन्तापर *ćintâpara* adj. (Bah. e praec. et *para* n. praecipuum, eximium, optimum, v. gr. 598) cogitationem tanquam excellentissimum habens, in cogitatione defixus, cogitatione absorptus. N. 2. 2. Râm. I. 34. 34.

चिर *ćirá* (ut videtur, a r. *ći* s. *ra*) longus (de tempore); hinc adverbia *ćirám*, quod in initio compp. *ćirá* sonat (gramm. 618), *ćirasya*, *ćirât*, *ćirêṇa*, q. v. (Hib. *sir* longus.)

चिरम् *ćirám* adv. (acc. neut. a *ćirá*) diu, in initio compp. *ćirá* (gr. 618). In. 5. 35: *mâćiram* statim (v. *mâ*). H. 4. 13.

चिररात्राय *ćirarâtrâya* adv. (dat. a *ćirarâtra*, e *ćirá* et *râtra* nox, in fine compp., v. gr. 613) per longum tempus, diu. Sâ. 7. 7.

चिरस्य *ćirasya* adv. (gen. a *ćirá*) post longum tempus, tandem, denique. H. 2. 8. 9.

चिरात् *ćirât* adv. (ablat. a *ćirá*) id. Rag^c. 11. 63 (schol. *bahukâlêna*); 12. 87.

चिराय् *ćirây* (denominat. a *ćirá* s. *y*, v. gr. 520) tardare, cunctari. H. 4. 34.

चिराय *ćirâya* adv. (dat. a *ćirá*) diu. Hit. 51. 19.

चिरि *ćiri* 5. par. *ćiriṇô'mi* (*hiṅsê* V.) offendere, ferire, laedere, occidere.

चिरेण *ćirêṇa* adv. (instr. a *ćirá*) post longum tempus, sero, tarde. Rag^c. 5. 64.

चिल् *ćil* 6. par. (*vasanê* K. *vâsê* V.) vestire. (V. *ćêla* et cf. hib. *ceilim* „I conceal, hide, cover", *caille* „a veil or cowl"; lat. *celare*, fortasse etiam *velum*, *velare*, quae e *quelum*, *quelare* explicari potest, sicut *vermis* e *quermis*, v. *kṛ'mi*, nisi potius pertinet ad *var vṛ*; germ. vet. *hilu* celo, a rad. *HAL*, quod nititur formâ guṇatâ *ćêl*, abjecto *i*; *helm* galea, *heliu* velo, *heli* velamentum; goth. *hulja* occulo; lat. *oc-culo.*)

चिल्ल् *ćill* 1. par. (*śâit^cilyê* K. *śâit^cilyê hâvakṛtâu* V.) 1) relaxari, solvi, mitigari. 2) i. q. 2. *ćal* et *ćull.*

चिवुक *ćivuka* n. mentum. Am.

चिह्न *ćihna* n. 1) nota, signum, macula. In. 2. 25. N. 17. 7. 2) vexillum.

चीक् *ćîk* 1. et 10. par. (*amarśaṇê* K. *marśê* V.) tolerare, patientem esse; tangere.

चीत्कार *ćîtkâra* m. (e *ćît*, quod vocabulum a sono factum, et *kâra* faciens) clamor, ruditus, rugitus. Hit. 49. 21 de asino; v. sq. et cf. *ćukkâra.*

चीत्कारवन्त् *ćîtkâravant* (a praec. s. *vant vat*) clamore praeditus. Mâlati-Mâd^c. 1. 8.

चीन *ćîna* m. 1) capreae genus. 2) vexillum; cf. *ćihna.* 3) nomen terrae, Sina.

चीब् ćîb 1. âtm. (*âdânasaṅvaraṇayôḣ* K.) sumere, capere; tegere. (Cf. *ćîv*; hib. *cib* manus; cambrobrit. *cipiaw* sumere.)

चीभ् ćîbʿ 1. âtm. (*kattʿanê* K. *kattʿê* V.) gloriari, se jactare.

चीय् ćîy 1. par. âtm. (*saṅvṛtyâdânayôḣ*) tegere; sumere, capere; cf. *ći* tegere et 1. *ćîv*.

चीर ćî'ra n. (ut videtur, a r. *ći* tegere, s. *ra*, vel a *ćil* q. v., mutato *l* in *r*) 1) vestis. 2) cortex. 3) vestis e cortice facta. M. 5. R. Schl. II. 11. 23.

चीर्ण ćîrṇá (a r. *ćar* ad analogiam earum radicum in *ar*, quibus grammatici vocalem *ṛ̂* tribuunt, v. gr. §. 12. p. 11, sicut *ǵîrṇá* a *ǵar*, quod scribitur जॄ *gṛ̂*) impletus, solutus (de votis). Sâ. 6. 12. 41 (ubi *ćîrṇâni*, *ćîrṇaṅ* pro *tîrṇâni*, *tîrṇaṅ* legendum).

1. चीव् ćîv 1. âtm. (*grahasaṅvṛtyôḣ*) sumere, capere; tegere; cf. *ći*, *ćîy*, *ćîb*.

2. चीव् ćîv 10. par. (*bʿâśârtʿê* K. *dîptâu* V.) loqui, lucere.

चीवर ćîvará n. vestis pannosa. Ragʿ. 11. 16.

चुक्क् ćukk 10. par. (*vyasanê* K. *ârtâu* V.; e *ćakk* attenuato *a* in *u*) i. q. *ćakk* et *ćikk*, quae tres radices eandem inter se habent rationem, quam gothicae formae, ut *band* ligavi, *bundum* ligavimus, *binda* ligo.

चुक्कार ćukkâra m. (e *ćuk* et *kâra* faciens, v. *ćît-kâra*) leonis rugitus.

चुचुक ćućuka m. n. papilla. (Hib. *cioch* mamma.)

चुच्य् ćućy 1. par. (*abʿiśavê*) succum exprimere. Cf. *śućy*.

1. चुट् ćuṭ 1. par. (*alpîbʿâvê* K. *tuććanê* V.) parvum, debilem esse; cf. *ćuṭṭ*, *ćuṇṭ*.

2. चुट् ćuṭ 6. et 10. par. *ćuṭâ'mi*, *ćôṭáyâmi*, i. q. *ćaṭ*, unde *ćuṭ* attenuato *a* in *u*.

चुट्ट् ćuṭṭ 10. par. *ćuṭṭáyâmi*, i. q. 1. *ćuṭ*; cf. *ćuṇṭ*.

चुड्ड् ćuḍḍ 1. par. (*ḥâvakaraṇê* K.) i. q. 2. *ćal*, *ćill* et *ćull*; respiciatur, cerebralem *ḍ* fere ut *r* pronunciari, *r* autem facile in *l* converti.

चुण् ćuṇ 6. par. (*ćʿêdê* K. *ćʿidi* V.; mutilatum esse videtur e *ćuṇṭ* vel *ćuṇḍ*) findere.

1. चुण्ट् ćuṇṭ 1. par. *ćúṇṭâmi* (e *ćuṭ* insertâ nasali; scribitur *ćuṭ*, v. gr. 110[a)]) i. q. 1. *ćuṭ*.

2. चुण्ट् ćuṇṭ 10. par. *ćuṇṭáyâmi*, i. q. *ćaṭ* et 2. *ćuṭ*.

1. चुण्ड् ćuṇḍ 1. par. (*alpîbʿâvê* K. *tâućyê* V.; scribitur *ćuḍ*, gr. 110[a)]) i. q. 1. *ćuṭ* et 1. *ćuṇṭ*.

2. चुण्ड् ćuṇḍ 1. et 10. par. (*ćʿêdanê* K. *ćʿidi* V.; scribitur *ćuḍ*, gr. 110[a)]) i. q. *ćaṭ*, 2. *ćuṭ* et 2. *ćuṇṭ*.

चुत् ćut 1. par. (*âsêćanê* K. *kśarê* V.) stillare, fundere, effundere. (Cf. *śćut* et *ćyut*, goth. *GUT* — *giuta*, *gaut*, *gutum* — pro quo e generali consonantium permutandarum lege *HUTH* exspectaveris, gr. comp. 87; gr. XΥ, χεύω, χύ-σις, abjectâ litterâ finali et mutatâ tenui in aspiratam.)

चुद् ćud 10. par. 1) mittere, impellere, incitare, stimulare. In. 5. 2: *śarâir manmatʿaćôditâiḣ*; Ḥ. 4. 4: *ćôditâi 'śâ ḥy anaṅgêna*; Su. 3. 9: *pitâmaḥam aćôdayan*; Dr. 8. 1: *viparidʿâvata iti sma... ćôdayâmâsa tân nṛpân*; A. 9. 30. — âtm. Râm. I. 11. 51: *ćôdayasva nṛparśabʿân*. 2) instituere, imperare, praecipere. Man. 2. 165: *vratâiśća vidʿićôditâiḣ*. (Huc trahi posset lat. *cûdo* et, mutatâ gutt. in labialem, *re-pudio*; gr. σπεύδω, praefixo σ; v. *sam* + *ćud*.

c. *abʿi* 1) i. q. simpl. Râm. I. 34. 6: *râǵńâ 'bʿićôditaḣ*; 15. 45: *abravît prasṛtam vâkyaṅ râǵńâ yad abʿićôditam*. 2) interrogare, percunctari (de aliquâ re, c. acc. rei). Maḥ. 1. 2913: *ṛśiḣ kaśćid iḥâ ''gamya mama ǵanmâ 'bʿyaćôdayat*.

c. *pari* i. q. simpl. Man. 3. 233: *guṇâiśća parićôdayêt*.

c. *pra* 1) i. q. simpl. In. 5. 3: *manmatʿêna praćôditâ*; Dr. 8. 6: *nârâćâir vîrabâḥupraćôditâiḣ*; A. 8. 2. 2) pronunciare, proclamare. Man. 3. 228: *guṇân sarvân praćôdayan* (schol. *katʿayan*).

c. *pra* praef. *ab'i* id. Maḥ. 1. 575: *dâivênâ 'b'ipraćôditaḣ.*

c. *pra* praef. *sam* id. A. 7. 7: *ḥayâs tê sampraćôditâḣ.*

c. *sam* id. Sâ. 2. 6: *pitrâ sańćôditâ.*

चुन्द् *ćund* 1. par. âtm. (*niśânê* K.; scribitur *ćud*, gr. 110[a]) acuere.

चुप् *ćup* 1. par. se movere (explicatur per *mandâyâṅ gatâu* K. *śanâir gatâu* V.; i. e. lente ire). Maḥ. 3. 10648. 10649: *kiṅ svit svapnaṅ na nimiśati kiṅ sviǵ ǵâtan na ćôpati | kasya svid d'ṛdayan nâ 'sti kiṅ svid vêgêna vardd'atê || matsyaḣ suptô na nimiśaty aṇḍaṅ ǵâtan na ćôpati | aśmanô ḥṛdayan nâ 'sti nadî vêgê na vardd'atê ||.* (Cf. *ćap* se movere, vacillare, unde *ćup*, attenuato *a* in *u*; conferatur etiam *kup* irasci, quod a motione animi dictum esse censeo; huc trahi posset lit. *kópu* scando, nostrum *hüpfen*, angl. *to hop.*)

चुम्ब् *ćumb* 1. 10. par. (scribitur *ćub*, gr. 110[a]) osculari. Ḥit. 27. 20: *ćumbati patin nirdayam âliṅgya.* (Goth. *kukja* osculor, servatâ initiali tenui contra regulam, gr. comp. 87, et mutatâ finali labiali in gutturalem, positâ tenui pro mediâ, e generali lege, gramm. comp. 87; hib. *pogaim* osculor, mutatâ gutturali in labialem et vice versâ; etiam lit. *bućioju* id. transpositum esse videtur, e *ćubioju*; lett. *ś-kûpstit* osculari.)

c. *pari* id. Ćaur. 14: *muktâkalâpaparićumbitaćûćukâgrâ*; cf. l. c. śl. 17.

चुम्बिन् *ćumbin* (r. *ćumb* s. *in*) osculans, in fine compp. Ćaur. 17.

1. चुर् *ćur* 4. âtm.: *ćûryê**) (*dâḥê*) urere. (Lit. *kurrù* [*ćurù*] calefacio cubiculum, praet. *kuriau*; *sukurrù* [*sukurù*] *ugnìn* ignem accendo; goth. *hauri* et gr. KAΥ, καύ-σω, καυ-μα, abjecto *r* finali, nituntur formâ vṛdd'i auctâ *kâur.*)

2. चुर् *ćur* 1. et 10. par. *ćôrâmi, ćôrâyâmi* furari. Man. 8. 331: *yas tv agniṅ ćôrayêd gṛḥât.* (Hib. *coir* „false, deceitfull" in initio compp.; *coire* „trespass, offence", *coireach* „criminal, a malefactor", *cuireat* „the knave at cards", *cuireadach* „knavish".)

चुल् *ćul* 10. par. (*nimaǵǵanê*) submergere.

चुलुम्प् *ćulump* 1. par. (*lôpê*) findere, rumpere, abscindere; cf. *lup, lumpâmi, lumpê*, unde *ćulump* quodam reduplicationis modo ortum esse videtur.

चुल्ल् *ćull* 1. par. (*ḥâvakaranê* K. *ḥâvakṛtâu* V.) i. q. 2. *ćal*, unde *ćull* attenuato *a* in *u*, et geminato *l.* K.: *ćullati priyêṇa nârî.*

चूचुक *ćûćuka* m. n. (etiam *ćućuka*, forma reduplicata, ut videtur, a *ćûś* bibere, sicut gr. θηλή, τίτθη, τιτθός, nec non nostrum *Zitze*, cum *d'ê* bibere [cf. θῆσθαι] cohaerent, et lat. *papilla* tanquam forma redupl. ad scr. *pâtum*, lat. *po-tum*, reduci posset) papilla. Ur. 84. 1. Ćaur. 14. (Hib. *cioch* mamma, fortasse etiam *coicht* „children" huc pertinet.)

चूडा *ćûḍâ* f. 1) vertex, culmen, cacumen, praesertim capitis vertex. Rag'. 17. 28. Ḥit. 55. 19. 2) cincinnus singulus in vertice. Rag'. 18. 50. 3) crista. 4) caput. Wils. (Cf. *kûṭâ* et hib. *cuit* caput.)

चूण् *ćûṇ* 10. par. (*sańkôćê*) curvare, inflectere; cf. *kûṇ.*

चूत *ćûta* m. arbor, Mangifera Indica. Rag'. 7. 18.

चूर्ण् *ćûrṇ* 10. par. (*pêśaṇê* K. *pêśê* V.; ut videtur denom. a *ćûrṇa* q. v.) frangere, conterere. Dêv. 3. 35: *tân (b'ûd'arân) praḥitâṅs têna ćûrṇayanti śarôtkarâiḣ*; 9. 12: *muśṭipâtêna dêvî taććâ 'py aćûrṇayat (śûlam)*; A. 8. 2: *tad (aśmavarśam) aćûrṇayam vêgavadb'iḣ śarâiḣ.* (Cf. hib. *coirneach* „a part", *crinim* „I knaw, bite".)

---

*) Radix *ćur* in tempp. special. vocalem suam producit, in analogia cum passivis radicum in *ir* vel *ur* desinentium (gr. 447). Wils. et Forsterus hanc rad. scribunt *ćûr.*

चूर्ण *ćûrṇa* m. (ut videtur, part. perf. pass. ab obsoletâ r. *ćar* [*ćṛ*], unde supra *ćîrṇa* deduximus) pulvis. A. 8. 3.

चूष् *ćuś* 1. par. sugere, *ćóśya* sugendus. Mah. 2. 316: *lêhyań ćôśyańća pêyańća.* (Fortasse *ćûś* e *ćukś*, ejecto *k*, mutilatum est, cf. *ćućuka*, *ćûćuka*; *ćukś* autem e quadam simpliciore radice in gutturalem vel palatalem desinente deducendum esset, sicut *d'ikś* accendere a *dah*, *b'akś* edere a *b'ag*, vel *b'ag*, cf. φάγω et *b'ug*; res si ita se habet, cum *ćûś*, e *ćuk*, et *ćućuka* papilla contulerim lat. *sugo* et *succus*, mutatâ initiali gutturali in sibilantem, nostrum *saugen*, gr. ὑγρός.)

चेट *ćêṭa* m. (r. *ćiṭ* mittere, nisi *ćêśṭ*, ejecto *ś*, s. *a*) servus, famulus. Hêm.

चेटक *ćêṭaka* m. (r. *ćit*, nisi *ćêśt*, s. *aka*) id. Hit. 65. 16. B'. 1. 91.

चेटिका *ćêṭikâ* f. (fem. praecedentis, v. gr. 575. 23) ancilla. Up. 49.

चेटी *ćêṭî* f. (a *ćêṭa* signo fem. *î*) id. Up. 38. 41.

चेत् *ćêt* conj. (ut equidem puto, e *ća* et *it* q. v.) si (postponitur). Br. 2. 17. N. 17. 29. R. Schl. II. 8. 34. — Cum antecedente *yadi* 1) si quidem. R. Schl. II. 8. 34*b*: *yadi ćêd b'aratô d'armât pitryań râǵyam avâpsyati.* 2) etsi, etiamsi. Mah. 1. 4203: *yady asti ćêd d'anań sarvam vṛt'âb'ôgâ b'avantu tâń.* (Gr. καί; cf. gr. comp. 401.)

चेतना *ćêtanâ* (r. *ćit* s. *anâ*) animus sui compos (Besinnung, Bewufstsein). Ur. 76. 14. Rag'. 17. 1. B'. 13. 6. — In fine compp. possess. N. 2. 3. 7. 14. 9. 20. 10. 19. 13. 60.

चेतस् *ćêtas* n. (r. *ćit* s. *as*) mens, animus. In. 2. 32. Rag'. 14. 60. N. 9. 33. 21. 8. — In fine compp. possess. B'. 4. 23. 5. 26. 8. 14.

चेदि *ćêdi* m. nomen regionis. N. 12. 132.

चेल् *ćêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôń* V.) se movere, ire; scribitur etiam *ćêll*; cf. *ćal*, praet. redupl. pl. *ćêlima.*

चेल *ćêla* m. n. (r. *ćil* s. *a*) vestis. B'. 6. 11; schol. *ćêlam vastram.* (Fortasse lat. *velum*, v. sq. et rad. *ćil.*)

चेली *ćêlî* f. (a praec. signo fem. *î*) id. (Hib. *caille* fem. „a veil or cowl", v. r. *ćil.*)

चेष्ट् *ćêśṭ* 1. âtm. (*ćêśṭâyâm* K. *îhê* V.) 1) se movere. Man. 1. 52: *yadâ sa dêvô ǵâgarti tadê 'dań ćêśṭatê ǵagat*; R. Schl. I. 2. 14: *tań śôṇitaparîtâṅgań ćêśṭamânam mahîtalê dṛśṭvâ*; M. 22: *gaṅgâyân na hi śaknômi vṛhattvâć ćêśṭitum.* 2) ire, adire, frequentare. Rag'. 6. 51: *rurućêśṭita b'ûmiśu.* 3) niti, tendere, operam dare. Râm. III. 47. 51: *daśâ kṛtântôpahatê 'yam âvilâ kim atra śakyam puruśêṇa ćêśṭitum*; c. acc. rei. B'. 3. 33: *śadṛśań ćêśṭatê svasyâń prakṛtêr ǵńânavân api.* — *ćêśṭitá* n. nisus, opera, factum. N. 23. 18. Rag'. 4. 68. — Part. praes. par. R. Schl. I. 34. 25. — Caus. commovere, agitare. Man. 12. 15: *b'ûtâni satatań ćêśṭayati.* (Cf. lat. *QUAES*, *quaero*, *quaesivi*; cambro-brit. *cais* contentio, labor.)

c. *ati* ultra modum se movere, ultra modum niti, operam dare. Hit. 36. 21: *vṛttyart'an nâ 'tićêśṭêta sâ hi d'âtrâi 'va nirmitâ.*

c. *vi* 1) niti, operam dare, agere. Man. 8. 334: *yêna yêna ... aṅgêna stênô nṛśu vićêśṭatê.* — *vićêśṭita* n. nisus, contentio, actio. N. 23. 3. Râm. III. 65. 12. 2) reniti, obniti, reluctari. Dr. 9. 13. part. praes. par.: *tata ênam vićêśṭantam bad'vâ.* 3) ultro citroque se movere, se volutare. Râm. III. 62. 19: *śatrug'nab'aratâv ub'âu d'arâyâń sma vyaćêśṭêtâm b'agnaśṛṅgâv ivâ 'rśab'âu*; III. 51. 23: *tâ vâśyêṇaća sańvîtâń ... vyaćêśṭanta nirânandâń.*

c. *sam* niti, operam dare, agere. N. 23. 3: *sańćêśṭamânasya lakśayantî vićêśṭitam.*

चेष्टा *ćêśṭâ* f. (r. *ćêśṭ* s. *â*) nisus, actio. Hit. 110. 22. Rag'. 6. 12.

चेष्टित *ćêśṭitá* v. *ćêśṭ.*

चैतन्य *ćâitanya* n. (a *ćêtana* s. *ya*) anima. Ragʻ. 5. 4.

चैत्य *ćâitya* (ut videtur, a *ćitá* vel *ćiti* s. *ya*) 1) n. locus sacrificii. 2) n. monumentum sepulcrale. Lass. 17. 3) m. arbor sacra, ficus religiosa, in vici vicinitate. Ḥ. 1. 40.

चैत्र *ćâitrá* m. (a *ćitrá* vel *ćitrâ* s. *a*) mensis Ćâitrus, Martius-Aprilis. Bʻar. 1. 35.

चैत्ररथ *ćâitraratʻa* m. (a *ćitraratʻa* Gandʻarvus, qui Kuvêri horti custos est, s. *a*) Kuvêri hortus. Ragʻ. 5. 60.

चोदना *ćôdanâ* f. (r. *ćud* impellere, s. *ana* in fem.) impulsus, incitatio. Bʻ. 18. 18.

चोर *ćôrá* m. (r. *ćur* s. *a*) fur, v. *ćâurá*.

चोष *ćôśa* m. (r. *ćûś* s. *a*) actio sugendi.

चोषण *ćôśaṇa* n. (r. *ćûś* s. *ana*) id.

चोष्य *ćôśya* v. *ćûś*.

चौर *ćâurá* m. (r. *ćur* s. *a*) fur. Lass. 23. 10. 25. 5 (v. 2. *ćur*.)

चौर्य *ćâurya* n. (a praec. s. *ya*) furtum. (Hib. *coire* „trespass, offence".)

चौल *ćâula* n. (pro *ćâuḍa*, a *ćûḍa*, s. *a*) tonsura capitis. Ragʻ. 3. 28.

1. च्यु *ćyu* 1. par. âtm. cadere, labi, elabi, trop. egredi (cf. *bʻraṅś*). Su. 4. 19: *dvâv ivâ 'rkâu nabʻaśćyutâu*; Bʻ. 9. 24: *na tu mâm abʻigânanti tattvênâ 'taś ćyavanti tê*; Man. 12. 96: *utpatanti ćyavantêća* (schol. *naśyanti*); Sâ. 3. 9: *ćyutâh sma râgyât vanavâsam âśritâh*; 5. 26: *ćyutah svarâgyât*; Râm. III. 56. 7: *adya mê saptamî râtriś ćyutasyâ 'ryakavêśmanah*; Man. 12. 72: *ćâilâśakaśća bʻavati śûdrô dʻarmât svakâć ćyutah*. — Caus. facere ut aliquis cadat. Râm. III. 60. 48: *gatan nâ 'rhasi tan svargât punaś ćyâvayitum.* In dialecto vêd. excitare. Ṛgv. Ros. p. 72. 12: *ganân̐* (pro *ganân*) *aćućyavîtana girîn̐r**) *aćućyavîtana* „homines excitate, nubes excitate". (Cf. *gyu*, *c̆yu*, *gu*, *gʻu*; scot. *siab* „motu celere transiens"; hib. *seabhais* „wandering, strolling, straying"; *seabhasach* „fatigued, weary".

c. *pari*, *parićyuta* pauper, miser. N. 10. 2.

c. *pra* i. q. simpl. N. 9. 18: *yêśâm prakôpâd âiśvaryâd praćyutô ṣham*; Man. 12. 116. — Caus. A. 9. 28: *nivâtakavaćâir itah praćyâvitâh surâh*.

2. च्यु *ćyu* 10. par. (*ḥâsasaḥanayôh* K. *ḥâsê saḥanê* V.) ridere; sustinere. (Hib. *tibhim* „I laugh, joke".)

च्युत् *ćyut* 1. par. i. q. *ćut*. (Hib. *cioth* „a peal, a hawy shower"; *ciothmhar* „showery".)

च्युति *ćyuti* f. (r. *ćyu* s. *ti*) lapsus. Ḥit. 7. 4.

च्युस् *ćyus* 10. par. (*ḥânâu*) relinquere.

छ *c̆***).

छग *c̆aga* m. caper, capra. Ḥêm. v. *c̆âga*. (Fortasse nostrum *Bock*, anglo-sax. *bucca*, germ. vet. *boch*, *poch*, *pog* huc pertinent, — v. Graff III. 30 — mutatâ initiali gutturali in labialem et abjectâ sibilante, quam ex *c̆* = *sk* exspectaveris; lat. *caper*, th. *caprŏ*, quod cum scr. *c̆agalá* vel *c̆âgala* contulerim, in secundâ syllabâ gutturalem in labialem et mediam in tenuem convertit.

छगल *c̆agalá* m. (a praec. s. *la*) caper. (Lat. *caper*, th. *caprŏ*, v. *c̆aga*.)

छगला *c̆agalâ* f. (fem. praec.) capra. (Lat. *capra*, v. *c̆aga*.)

छगली *c̆agalî* f. (a *c̆aga* signo fem. *î*) capra. (Hib. *gabhar*, gen. *gabhair*, v. *c̆aga*.)

छटा *c̆aṭâ* f. lux, splendor. Lass. 67. 18.

छत्र *c̆atra* n. (pro *c̆attra*, r. *c̆ad* s. *tra*) umbella. Ragʻ. 3. 16. v. *c̆ad*.

*) V. gramm. ed. 3. §. 145 annot.

**) V. gramm. §. 19.

1. छद् *čad* 1. par. âtm. (part. perf. pass. *čanná*, gr. 542) tegere. N. 17. 6: *čannô sbʿrênê 'va čandramâh.* (Cf. *sku* tegere; hib. *scailim* „I shade, shelter" = scr. *čádâmi*, mutato *d* in *l*; *scailein* „a fan, umbrella" v. *čatra*; *scail* „a shadow", *scaileachd* „darkness", *scath* „shadow, shade, protection, a veil, covering", mutato *d* radicis in *th*, nisi *th* ad suffixum derivationis pertinet, abjecto *d* radicali, sicut in scr. *čâyâ* umbra q. v.; gr. σκιά, σκο-τός, σκηνή [gr. comp. 833]; etiam in goth. *sca-dus* umbra syllaba *du* ad derivationis suffixum trahenda esse videtur; lit. *skyda* scutum, *skidėlĕ* parvum scutum; goth. *skil-dus* [gr. comp. 955 n.**]; nostrum *Schil-d* e *scil-d*, mutato *d* in *l*; goth. *skal-ja* tegula; germ. med. *schal* cutis, cortex, putamen, nostrum *Schale*; lat. *squâ-ma*, abjectâ radicis consonante finali, sicut saepissime, v. *čádman*; gr. σκῦλον, lat. *spolium*, mutatâ gutturali in labialem, et *d* in *l*.)

c. *pari* i. q. simpl. Hit. 81. 10: *dvîpičarmapariččanná.*

c. *pra* id. *praččanna* occultus. N. 19. 32. Hit. 9. 14.

c. *prati* id. Râm. I. 9. 5: *munivêśapratiččanna.*

2. छद् *čad* 10. par. âtm. *čâdáyâmi* tegere. Dêv. 7. 17: *śaravaršâih... čâdayâmâsa*; Gʿat. 6: *čâditê dinakarasya bʿâvanê.*

c. *â* 1) id. Dêv. 10. 10: *tatah śaraśatâir dêvîm âčâdayata sô 'ssurah.* 2) abscondere. Hit. 22. 1: *tatsamîpê âtmânam âčâdya stʿitah.*

c. *pra* id. R. Schl. II. 8. 36: *praččâdyamânan râmêṇa bʿâratan trâtum arhasi.*

3. छद् *čad* 10. par. *čadáyâmi* (*úrǵanê**)) educare, nutrire (liberos). K.: *čadayati putran gʿṛtêna pitâ.*

छद *čada* m. (r. *čad* s. *a*) 1) folium. A. 4. 50. 2) ala. N. 9. 12. (Hib. *sgiath* ala.)

छदिस् *čadís* n. (r. *čad* s. *is*) tectum (domûs). Am.

*) Sic legimus pro *uǵǵanê* apud Wilkins., quod ex *úrǵǵanê* corruptum esse censeo; *úrǵana* autem hoc loco ad caus. *úrǵayâmi* facio ut alqs. fortis fiat, pertinet.

छद्मन् *čádman* n. (r. *čad* s. *man*) occultatio, alienae formae assumptio. Ragʿ. 12. 2; v. sq. (Cf. nostrum *Schir-m*, germ. vet. *scer-m*, th. *scer-ma* scutum, mutato *d* in *r*; v. *čad.*)

छद्मिन् *čadmín* (a praec. s. *in*, v. gr. 583) alienâ formâ indutus. N. 25. 8.

छन्द *čanda* n. (r. *čad*, insertâ nasali, s. *a*) desiderium. N. 23. 15; *svaččanda* in initio compp. suâ sponte. Hit. 20. 9: *svaččandavanaǵâtêna śâkêna.* — *svaččandam* adv. id. Ur. 63. 20: *vanê svaččandam bʿramantî.* (Huc refero lat. *spon-s*, *spon-te*, pro *spond-te*, mutatâ gutturali in labialem, v. sq.)

छन्दय् *čanday* (denom. a *čanda* vel *čándas*, v. gr. 522) donare, augere, mactare, c. instr. rei. Su. 1. 18: *varêṇa ččandayâmâsa*; 4. 22; Mah. 1. 2166: *varâiś čandyamânê râǵńâ*; 6365: *čandayan kâmâih.* (Cf. lat. *spondeo* et v. *čanda.*)

छन्दस् *čándas* n. (r. *čad*, insertâ nasali, s. *as*, nisi a *čanda* adjecto *s*) 1) desiderium. R. Schl. II. 9. 7: *mayô 'čyamânan yadi tê śrôtun čandah.* 2) rhythmus, metrum, praesertim Vêdorum. Bʿ. 10. 35. 13. 4. 3) scriptum sacrum, Vêdus. Ragʿ. 1. 11: *čandasâm* (schol. *vêdânâm*).

छन्न *čanná* v. *čad.*

छम् *čam* 1. par. (*adanê*) edere; cf. *čam*, *ǵam*, *ǵim*, *gʿam.*

छम्प् *čamp* 10. par. (*gatâu* K. *sarpê* V.; scribitur *čap*, gr. 110[a]) ire. (Huc trahi posset goth. *skapa* creo, servatâ tenui finali, sicut in *slêpa* dormio = scr. *svap*; respiciatur, verba movendi plerumque etiam agere, facere significare, v. e. c. *čar*; fortasse etiam gr. σκήπτω, σκίμπτω, quae formâ egregie ad *čamp* quadrant, a motionê dicta sunt.)

1. छर्द् *čard* 10. par. (*vamanê*) vomere. (Hib. *sceithim* „I vomit, spew"; lat. *screo.*)

2. छर्द् छृद् *čard čṛd* 7. par. âtm. *čṛṇádmi*, *čṛndê* (*dêvanadyutivamanêšu*) ludere, splen-

dere, vomere, v. sq. et *čard.* (Cum 1. *čṛnd*, quod ortum est e *skarnd* vel *skrand*, conferri possit lat. *splendeo*, mutatâ gutturali in labialem et *r* in *l*; lit. *spindžiu* splendeo, *spindulys* splendor, solis lumen; *skais-tus*, *skais-tas* clarus, splendidus; huc etiam trahi posset nostrum *Glanz*, germ. med. *glanz* splendidus, *glenze* splendeo, abjectâ sibilante; etiam *glize* splendeo, praet. *gleiz*, nostrum *gleiſse*, *Gleiſsner*.)

3. छर्द् छृद् *čard čṛd* 1. 10. par. *čárdâmi*, *čardáyâmi* (*sandîpanê*) splendere.

छर्दन *čardana* n. (r. 1. *čard* s. *ana*) vomitus.

छर्दि *čardí* f. (r. 1. *čard* s. *i*) id.

छल *čalá* n. (ut mihi videtur, a *čad* tegere, abscondere, mutato *d* in *l*, suff. *a*) alienae formae assumptio, dissimulatio; dolum, fraus. Ḥit. 4. 2. Ragʿ. 6. 54. 7. 27. 16. 28; v. *čádman*, *čadmin.* (Cf. lat. *scelus*.)

छलय् *čalay* (denom. a praec. s. *ay*) decipere, fraudare. Ragʿ. 16. 61: *śirîśaprasavâvataṅsâḣ ... śâivâlalôlâṅś čalayanti mînân*; Bʿ. 16. 36: *dyûtaṅ čalayatâm asmi, têǵas têǵasvinâm aḥam.*

छल्लि *čalli* f. (ut mihi videtur, a r. *čad* tegere, mutato *d* in *l*, s. *li*) cutis, pellis, cortex. (Germ. med. *schal* m. *schale* f. id.; lat. *pellis*, pro *scellis*? abjectâ sibilante et mutatâ gutturali in lab.)

छल्ली *čallî* f. id.

छवि *čavi* f. 1) splendor. Ur. 31. 4 infr.; Ragʿ. 9. 34. 2) pulchritudo. (Germ. vet. *scieri* lucidus, mutato *v* in *r*, sicut e. c. in *birumês* sumus = scr. *bʿávâmas*, gr. comp. 20; hib. *sceimh* „beauty, bloom", *sceimheach* „handsome, bloomy", v. Pictet p. 60.)

छष् *čaś* 1. par. (*vadʿê*) occidere; cf. *kaś*, *kʿaś*, *ćaś*, *ǵaś*, *ǵʿaś*, *ǵûś*.

छाग *čága* m. caper, capra. Ḥit. 120. 20 (v. *čaga* et voces ibi comparatas.)

छाय *čâya* v. sq.

छाया *čâyá* f. (ut mihi videtur, e *čadyâ*, a r. *čad* tegere, s. *yâ*, ejecto *d* et productâ antecedente vocali) umbra. N. 5. 26. 13. 57. — *čâya* n. id. Ragʿ. 4. 20 (v. not.); 7. 4. 12. 50. (Gr. σκιά, v. r. *čad*.)

छित *čitá* part. perf. pass. rad. *čô* q. v.

1. छिद् *čid* 7. par. âtm. (*činádmi*, *čindé*, praet. multf. *áččâitsam* Maḥ. 2. 1942, *áččidam* A. 7. 21, part. perf. pass. *činná* gr. 542) scindere, abscindere. Dêv. 10. 14: *činnadʿanvan*; 15: *ćiččêdâ 'patatas tasya mudgaran niśitâiḣ śarâiḣ*; Bʿ. 2. 23: *nâi 'naṅ čindanti śastrâṇi*; N. 17. 37: *čittvâ vastrârdʿam*; 26. 17: *tyêśa sa śiraś čêttuṅ kʿaḍgêna*; Dêv. 7. 19: *śiras tênâ 'sinâ 'činat.* Notentur locutiones: *saṅśayaṅ čêttum* dubitationem eximere. Bʿ. 6. 39; *tṛśṇâṅ čêttum* sitim exstinguere. Ḥit. ed. Lond. 37. 8. — Caus. abscindi jubere. Man. 8. 283: *ḥastâu čêdayêt.* (Cf. *čuṭ*, *čur*; send. ꬱ [illegible] *skĕnda* fractura, gramm. comp. 737; lat. *scindo*, *scidi*; gr. ΣΧΙΔ, σχίζω, σχίδη, σχέδη, σχινδαλμός, σκινδαλμός, σκίδνημι, σκεδάννυμι; fortasse etiam σχάζω huc pertinet, cujus α e formâ guṇatâ *čêd* q. v. explicari potest, abjectâ vocali radicali; etiam goth. *skaida* separo, nostrum *scheide* nituntur formâ guṇatâ, servatâ contra regulam primitivâ mediâ; etiam goth. *dis-skreita* disscindo huc traxerim, insertâ liquidâ, nisi, quod minus mihi arridet, deducendum est e *kart kṛt*, praefixo *s* et servatâ contra regulam finali tenui; germ. med. *schîte* findo, praet. *scheit*, *schiten*; *schinde* glubo, praet. *schant*, *schunden*, cujus *a* nititur guṇatâ formâ; sic etiam nostrum *spalte*, germ. vet. *spaltu* findo, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *spüle*, v. *kśal*, et conversâ nasali in *l*, sicut in goth. *aljis* alius, v. *anyá*; respiciatur etiam subst. *spân* ramentum, assula, cujus *n* aut ad radicem pertinet — scr. *čind*, lat. *scind*, gr. σκινδ — aut ad derivationem, cf. *činná*; germ. vet. *splîtar*, nostrum *Splitter*, transposito *il* in *li*; germ. med. *splîze* scintilla; fortasse etiam gr. σπινθήρ, sicut

lat. *scintilla* notione scindendi nititur; nec non σπιλάς, sicut lat. *rupes* a *rumpo*; σπιλάς igitur esset pro σκιδάς; lit. *skêdra* ramentum, assula, *skaldau* findo, *skirù* separo; hib. *scaithim* „I cut off, lop"; mutatâ gutt. in lab. et *d* in *l*: *spialaim* „I dilacerate, dilaniate"; servatâ gutt. et mutatâ *d* in *l* vel *r* (v. *ćur*): *scaoilim* „I loose, untie, scatter, disperse", *scairim* „I disperse, scatter"; servatâ nasali formae *ćind*, *scind*, et abjecto *d* vel mutato per assimilationem in *n*, sicut in *cann* luna = scr. *ćandá*: *scainim* dirumpor, „I burst", *scinnim* „I spring, start, burst out".)

c. *ava* abscindere, dividere. B'ar. 2. 1: *dikkâlânavaćinna.*

c. *â* 1) scindere. Ḥit. 10: *âćidya d'amanîm.* 2) separare. Râm. III. 44. 22: *âćidya putrê niryâtê kâuśalyâ yatra ǵîvati.*

c. *â* praef. *ava* abscindere, avellere, eripere. Ur. 10. 14: *dâityaḥastâd avâćidya.*

c. *ut* 1) i. q. simpl. Man. 7. 139: *nô 'ććindyâd âtmanô mûlam parêśâńćâ 'titṛṣṇayâ | uććindan ḥy âtmanô mûlam âtmânan tâńśća pîḍayêt.* 2) evertere, extinguere, destruere, delere. Rag'. 2. 23: *uććinnaripu*; 5. 71: *kiń vâ ripûńs tava guruḥ svayam uććinatti.* 3) detrahere, subtrahere, subducere, derogare, pass. desiderari. Ḥit. 19. 9: *tṛṇâni b'ûmir udakam ... êtâny api satâń gêḥê nô 'ććidyantê kadâćana*; v. sq.

c. *ut* praef. *vi* id. Br. 3. 8: *gatê svargê vinaśṭêća mamâ 'nuǵê piṇḍaḥ pitṝṇâm vyuććidyêt* (de passiv. formâ *vyuććidyêt* v. gr. 446).

c. *pari* 1) abscindere. N. 13. 62: *vâsasô ṡrd'am pariććidya.* 2) terminare, terminis sepire, definire. Rag'. 6. 77: *yasya naćâ 'nuband'i yaśaḥ pariććêttum iyattayâ 'lam* cujus adjuncta gloria definiri quantitate nequit; 10. 29: *apariććêdyô ... maḥimâ tava.* 3) statuere, decernere. Rag'. 15. 51: *tam ag'âvaḥań śîrśaććêdyam pariććidya* (schol. *śiraśćêdârḥan niśćitya*) *niyantâ śastram âdadê*; Ur. 48. 21. 4) perpendere, considerare. Rag'. 17. 59: *parâtmanôḥ* (schol. *śatrôr âtmanaśća*) *pariććidya śaktyâdînâm balâbalam.*

c. *vi* disjungere, separare. Rag'. 16. 20: *viććinnad'ûmaprasârâ gavâkśâḥ*; Śak. 5. 5.

c. *sam* i. q. simpl. B'. 4. 41: *ǵńânasańćinnasańśaya.*

2. छिद् *ćid* 10. par. *ćêdáyâmi.* Grammatici radicem hujus verbi scribunt *ćêd*, q. v.

छिद्र् *ćidr* 10. par. *ćidrâyâmi* (*vib'êdê* K. *b'êdê* V.; denom. a *ćidrá*) findere, dissecare.

छिद्र *ćidrá* n. (r. *ćid* s. *ra*) 1) cavum, cavitas. 2) vitium, in corpore. Sâ. 2. 8; in sacrificio. R. Schl. I. 11. 16; ed. Ser. I. 32. 34.

छिन्न *ćinná* v. *ćid.*

छुट् *ćuṭ* 6. 10. par. (*ćêdê* K. *sańḥatâu* V.) findere; coacervare. (Cf. *kuṭṭ*, *ćuṭ*, *ćuṇṭ*, *k'aḍ*, *k'uḍ*, *ćid*, *ćur*, *ǵaṭ*, *ǵ'aṭ*; hib. *sgoth* „a cut", *sgothan* „a small flock".)

छुप् *ćup* 6. par. (*sparśê*) tangere.

छुर् *ćur* 6. par. (*ćêdê* K. *lôpê* V.) findere, abscindere. (Cf. *k'ur*, *kart kṛt*, *ćid*; hib. *scuirim* vel *sguirim* „I cease, desist" = scr. *ćurámi*; ita lat. *finis* — pro *fidnis*? — cum *findo* cohaerere videtur; v. *ćêda* cessatio, finis; huc etiam trahi possent *scaoilim*, *scairim* et *spialaim*, quae supra cum *ćid* comparavimus; germ. vet. *SCAR* tondere, secare, *sciru*, *scar*, *scârumês*, nostrum *Schere*, quae nituntur formâ *ćar*, unde fortasse *ćur* attenuato *a* in *u*; *SCAR* etiam e *ćêd* explicari posset, ejecto posteriore diphthongi *ê* elemento, et mutato *d* in *r*.)

c. *vi* perfundere, diffundere, spargere, dispergere. Ćaur. 12: *âsyam ... śramaǵalasp'uṭasândravindumuktâp'alaprakaraviććuritam* (schol. *vyâptam*); Ur. 78. 9: *sp'uratâ viććuritam idań* (*tê muk'am*) *râǵêṇa maṇêr lalâṭaniḥitasya.*

छुरिका *ćurikâ* f. (r. *ćur* s. *ika* in fem.) culter. Am.

छुरी *ćurî* f. (r. *ćur* s. *a* in fem.) id. (Cf. germ. vet. *scâri* forfex, et v. *ćur*; etiam lat. *for-* compositi *for-fex* ad rad. *ćur* vel ad cognatam *k'ur* vel ad *kart kṛt* trahi possit, mutatâ gutturali in lab.)

छेक *ćêka* cicur, mansuetus (de bestiis). Am.

छेत्तार् -तृ *ćêttâr -tṛ* m. (r. *ćid* s. *târ tṛ*) scissor. Hit. 13. 17: *ćêttâraḣ saṅśayânâm*; 19. 6: *ćêttuḣ pârśvagatâṅ ćâyân nô 'pasaṅharatê drumaḣ.*

छेद् *ćêd* 10. par. (*dvâidîkaraṇê* K. *ćêdê* V.; a *ćid*, v. 2. *ćid*) dividere. (Lit. *skéldĕju* rumpor, dirumpor, v. 1. *ćid.*)

छेद *ćêda* m. (r. *ćid* s. *a*) 1) scissio, scissura. 2) cessatio, intermissio, finis. Ur. 59. 15: *ǵarmaćêda.* 3) fragmentum, pars. Ur. 82. 8.

छेदिन् *ćêdín* (r. *ćid* s. *in*) findens, frangens, rumpens (in fine compp.). Rag'. 4. 48.

छो *ćô* 4. par. *ćyâmi*, v. gr. 302 (*ćêdanê* K. *lûnâu* V.) findere, abscindere; cf. *ćur*, unde fortasse *ćô* abjecto *r* et adjecto gunae incremento.

छ्यु *ćyu* 1. par. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire; cf. *ćyu*, *ǵyu*, *ǵu*, *ǵ'u*.

ज *ǵ*.

ज् *ǵ*. Haec littera orta est e *g* et in cognatis linguis ei respondent *g* et litterae, quae sicut scr. *ǵ* originem traxerunt a gutturali mediâ; ita nonnunquam in lit. *ż* (= *dsch*), in slav. Ж *ś* et in gaëlicis dialectis *d*, quod ante *e* et *i* in dialecto scot. fere ut *ǵ* sonat, locum tenent sanscriti *ǵ* vel *g*.

ज *ǵa* (r. *ǵan* s. *a*, v. gr. 575. 1) natus, ortus, progerminatus, in fine compp. H. 1. 42.

जंस् *ǵaṅs* 10. par. (*rakśaṇê* K. *rakśê* V.; scribitur *ǵas*, gr. 110[a]) servare, tueri.

जक्ष् *ǵakś* 2. par. *ǵakśimi* (ut mihi videtur, forma redupl. pro *ǵaǵ'as*, ejecto *a*, a r. *ǵ'as*, v. gr. 321 not.) edere.

जगत् *ǵágat* (part. praes. neut. radicis *gâ* ire) se movens, mobilis. Am. — Subst. n. *ǵagat* 1) ventus. 2) mundus. Lass. 91. 16. (Hib. *diogg* „a breath, life"; respiciatur syllaba redupl. verborum *dioghalaim* „I revenge", *diogan* „revengefull, fierce, cruel", quae conveniunt cum scr. *han* caedere, occidere, quod secundum tertiam cl. formaret *ǵahanmi.*)

जगती *ǵágatî* f. (fem. praec.) terra. Hit. 69. 18: *ǵagatîpâla*; R. Schl. I. 12. 36: *ǵagatîpati.*

जगन्नाथ *ǵagannât'a* m. (e *ǵágat* et *nât'á*) mundi dominus, cognomen Viśṇûs.

जघन *ǵaǵ'ána* (forma redupl. a r. *han*, quae praef. *sam* coacervare significat) 1) lumbi. Ur. 73. 4 infr.: *ǵaǵ'anab'arâlasâ*; Śak. 45. 11: *ǵaǵ'anagâuravât*; In. 5. 11. Rag'. 9. 28. 60; v. sq. 2) muliebria. Am.

जघन्य *ǵaǵ'anyá*, vêd. *ǵaǵ'anya* (a *ǵaǵ'ána* s. *ya*) ultimus, postremus. B'. 14. 18. Dr. 5. 8. (Hib. *deaghanach* „late, last".)

जघन्यज *ǵaǵ'anyaǵa* (e praec. et *ǵa* natus) natu minimus. Dr. 7. 16.

जङ्गम् *ǵaṅgam* intens. rad. *gam* ire, v. gr. 506. (Goth. *ganga*, abjecto *m*, nostrum *gieng*, *Gang*; lit. *pér-żengimas* transgressio, *uż-żengimas* ascensio, *nu-żengimas* descensio, *żengiù* eo, abjecto *m*, sicut in goth. *ganga.*)

जङ्गम *ǵaṅgama* (a praec. s. *a*) se movens, mobilis. Su. 1. 25.

जङ्घा *ǵaṅǵ'â*, vêd. *ǵáṅǵ'â* f. (ut mihi videtur, pro *ǵaṅgâ*, a *gâ* vel *gam* ire cum syllabâ redupl.) crus. (Cf. nostrum *Schenkel*, germ. vet. *scinkel*, quod initio melius cum scr. *ćaṅǵ'â* et fine cum sq. conveniret.

जङ्घाल *ǵaṅǵ'âla* m. (ut videtur, forma redupl. a r. *gâ* vel *gam* s. *la* pro *ra*) viator agilis, velox; v. *ǵáṅǵ'â.*

जज् ǵaǵ 1. par. (yudd'ê K. yud'i V.) pugnare, v. sq. (Fortasse hib. fighim „I fight", nostrum fechte, germ. vet. vihtu, lat. pugno, mutatâ gutt. in lab., v. ǵanǵ.

जज्ञिवांस् ǵaǵńivâńs part. praet. redupl. radicum ǵan et ǵńâ.

जञ्ज् ǵańǵ 1. par. (a ǵaǵ insertâ nasali, scribitur ǵaǵ, gr. 110[a]) pugnare. (Lit. źincźiju „ich streite mich, drohe", v. ǵaǵ.)

जट् ǵaṭ 1. par. (sańhatâu) coacervare, cf. ǵ'aṭ.

जटा ǵáṭâ f. (r. ǵaṭ s. â) coma implicata, involuta *). Su. 1. 8.

जटायु ǵaṭâyu et जटायुस् ǵaṭâyus m. (e ǵaṭa accumulatus et â'yu vel â'yus vita) n. pr. vulturis fabulosi, Aruṇi, solis aurigae, filii, quem Râvaṇus occidit. R. Schl. I. 1. 51: gṛd'rań ḥatvâ ǵaṭâyuśam.

जटिल ǵaṭilá (a ǵáṭâ s. ila) implicatam comam habens.

जटुल ǵaṭula m. (r. ǵaṭ s. ula) macula, nota (in corpore). Am.: = piplu.

जठर ǵaṭ'ára m. venter. H. 2. 3. (Goth. qvithrs, th. qvithra in comp. lausqvithrs inanem ventrem habens, quithus uterus; fortasse lat. venter e guenter, insertâ nasali.)

जड ǵaḍa 1) frigidus. 2) hebetatus, obtusus, conturbatus, mente captus, stolidus, stupidus. Ur. 7. 9. Rag'. 8. 74. B'ar. 3. 59. (Cf. hib. fiod f. frigus, fuar frigidus, quae, si huc pertinent, gutturalem in labialem converterunt.)

जत्रु ǵatrú n. os collare, clavicula. R. Schl. I. 1. 12: gûḍaǵatru.

1. जन् ǵan 3. par. ǵáǵanmi gignere, generare. Participia ǵanitá et ǵâtá usu ita distingui videntur, ut illud passivam, hoc, ubi non ad ǵan cl. 4. pertinet, activam significationem habeat, sicut śak posse format śakitá cum sensu pass. et śaktá potens, capax; e. c. Maḥ. 1. 3036: b'âryâyâń ǵanitam putram âdarśêśv iva ćâ "nanam | ḥlâdatê ǵanitâ prêkśya svargam prâpyê 'va puṇyakṛt; praǵâtâ quae peperit. Maḥ. 1. 3046. (Gr. ΓΕΝ, γίγνομαι; lat. GEN, gigno, genui, (g)nascor, gnatus; hib. genim „I beget, generate"; lit. gemù nascor, gaminu gigno, gim-minē genus, cujus suffixum convenit c. scr. mâna, gr. μενος; gen-tis cognatus; goth. KIN germinare, keina, kain, kinum gr. comp. I. 109[a]. 1. p. 207; kuni, th. kunja, genus; nostrum keime, Kin-d i. e. genitus; v. ǵána, ǵánî, ǵâtá, ǵâti.)

c. ad'i id. Rag'. 18. 23: îśvarêṇa têna kśitêr viśvasaḥô 'd'iǵaǵńê.

c. pra parere. praǵâtâ quae peperit. Maḥ. 1. 3046: praǵâtâ 'ḥam ... imań kumâram.

2. जन् ǵan 4. âtm. ǵâ'yê (v. gr. 305) 1) nasci. Ḥit. 4. 19: mṛtô kô vâ na ǵâyatê; c. loc. matris et ablat. patris; Man. 10. 64: śûdrâyâm brâḥmaṇâǵ ǵâtaḥ; Maḥ. 1. 371: śakuntalâyân duśmantâd b'aratasćâ 'pi ǵaǵńivân. 2) oriri. Râm. I. 35. 15: sapta srôtâńsi ǵaǵńirê; 48. 5: yaśṭum matir aǵâyata; III. 55. 19: śabdô ǵâyatê tumulaḥ. 3) fieri. Nalôd. 1. 42: âyatayâ vîkśya dṛśâ tań smarâturâ 'ǵayata; Maḥ. 1. 6625: kśud'ârttâ ǵaǵńirê ǵanâḥ. — Caus. ǵanâyâmi, praet. mltf. áǵîǵanam (gr. 472) facere ut aliquis nascatur, oriatur, gignere, procreare, parere (c. loc. feminae ex quâ aliquis liberum gignit). N. 5. 47: ǵanayâmâsaća nalô damayantyâm ... indrasênań sutańćâ 'pi indrasênâńća kanyakâm; A. 6. 13: sa tu śabdaḥ...pratiśabdam aǵîǵanat; Râm. I. 15. 83: kâuśalyâ 'ǵanayad râmam.

c. anu postea nasci. Man. 9. 134: yadi putrô 'nuǵâyatê.

c. ab'i nasci, oriri. B'. 2. 62: kâmât krôd'ô 'b'iǵâyatê; 16. 5: sampadan dâivîm ab'iǵâtô 'si ad divinam sortem natus es.

*) Wils.: The hair matted as worn by the god Siwa, and by ascetics; the long hairs occasionally clotted together, and brought over the head, so as to project like a horn from the forehead, at other times allowed to fall carelessly over the back and shoulders.

c. *upa* id. Hit. 8. 3: *asmin na nirguṇaṅ gôtrê apatyam upaǵâyatê*; Bᶜ. 2. 62: *saṅgas têšû 'paǵâyatê* propensio erga eas (res sensuales) oritur; 14. 2: *sargê 'spi nô 'paǵâyantê.*

c. *pra* id. Maḥ. 1. 4660: *iḥa tasmât praǵâḥêtôḥ praǵâyantê narôttamâḥ.* De *praǵâtâ* quae peperit v. *ǵan* cl. 3.

c. *vi* active parere. R. Schl. I. 27. 8: *yakšî putram vyaǵâyata.*

c. *sam* 1) nasci. Râm. I. 57. 20: *tasmâd marîćiḥ saṅǵaǵńê*; 40. 49: *ašṭâu saṅǵaǵńirê putrâḥ.* 2) oriri. H. 1. 14: *pâṇḍuputrâṇâm mûrčê 'va samaǵâyata*; Sâ. 5. 2.

जन *ǵána* m. (r. *ǵan* s. *a*) 1) vir, homo, persona, praesertim in plur. Dr. 3. 5. Br. 2. 12. N. 13. 35. 49. 14. 14. — Sing. praecedente pronomine demonstrativo interdum pronominis 1ᵐᵃᵉ personae utriusque generis loco fungitur; e. c. Ur. 24. 6: *tasmin ǵanê* mihi (regi); 28. 2 infr.: *paravaśô 'syaṅ ǵanaḥ* ego (Urvaśia); 19: *ayaṅ ǵanaḥ* ego (rex); Ragᶜ. 8. 80. 2) collect. homines (die Leute). N. 10. 10. 13. 50. Sâ. 7. 5; in fine compp. turba. N. 17. 24: *bandᶜu-ǵanaḥ*; Ragᶜ. 14. 13. 60: *śvaśrûǵana.* (Hib. *duine* „man either male or female"; gr. δῆμος; vocis *ǵána* fortasse fem. *ǵanâ* mulier exstitit, cui responderet goth. *qvinô*, th. *qvinôn*, mulier, adjecto *n*, v. gr. comp. 142; slav. ЖЕНА *ženа.*)

जनक *ǵánaka* (r. *ǵan* s. *aka*) adj. generans. Lass. 83. 14. — subst. m. 1) genitor, pater. 2) n. pr. regis Mitᶜilae. Ragᶜ. 11. 38. (Nostrum *König*, germ. vet. *cuning*, *chuning* rex; v. *ǵánî* mulier, angl. *queen*; fortasse vocis *ǵánaka* exstitit fem. *ǵanakâ* vel *ǵanakî*, cum quo conveniret gr. ΓΥΝΑΙΚ quod e ΓΥΝΑΚΙ, regresso ι finali in antecedentem syllabam, explicaverim; lit. *žmogùs* homo e *žamogus* correptum esse videtur, mutato radicis *n* in *m*, sicut in *gamù*; v. *ǵan.*)

जननी *ǵananî* f. (r. *ǵan* s. *ana* in fem.) genitrix. In. 5. 40. (Lit. *žmonà* mulier, quod e *žamonà* correptum esse puto, nititur formâ *ǵananâ*, v. *ǵan* et *ǵam.*)

जनपद *ǵanapadá* n. (e *ǵána* et *padá* n. locus) regio, terra, rus. N. 12. 132. 26. 33.

जनान्तिकम् *ǵanântikam* adv. (e *ǵána* et *antiká* propinquitas in accus.) in linguâ scenicâ ad personam aliquam secreto loquens. Ur. 31. 17.

जनार्दन *ǵanârdana* m. (hominum vexator, e *ǵána* et *ârdana* vexator) cognomen Kṛšṇi.

जनि *ǵáni* v. *ǵánî.*

जनितार् -तृ *ǵanitár -tṛ́* m. (r. *ǵan* s. *târ tṛ*) genitor, pater. (Lat. *genitor*, gr. γενέτωρ, γενετήρ; hib. *genteoir* „a begetter, sower, planter".)

जनित्री *ǵánitrî* f. (fem. praecedentis) genitrix, mater. N. 16. 34. (Lat. *genitrî-x*, gr. γενέτειρα, v. gramm. comp. 119.)

जनिमन् *ǵániman* n. (r. *ǵan* s. *man*, inserto *i*) nativitas, natales, ortus. Am.; v. *ǵánman.* (Hib. *geineamhuin* „birth, conception".)

जनी *ǵánî* correptum *ǵáni* f. (a *ǵána* vir, signo fem. *î*, correptum *i*) mulier, cf. *ǵâni.* (Hib. *gean* „a woman"; goth. *qvêns*, th. *qvêni* uxor, *qveins*, th. *qveini* id., angl. *queen*; de goth. *qvinô* et slav. ЖЕНА *ženа* v. *ǵána.*)

जन्तु *ǵantú* m. (r. *ǵan* s. *tu*) animal, animans, creatura. Ragᶜ. 8. 86. Bᶜar. 2. 9. 3. 45. Bᶜ. 5. 15.

जन्मन् *ǵánman* n. (r. *ǵan* s. *man*) nativitas, natales, origo. N. 1. 29. Bᶜ. 4. 5. (Formâ respondet lat. *ger-men*, quod jam Vossius a *geno* deduxit, mutato *n* in *r*, sicut in *ger-mânus*, cf. *ǵâyamâna*; hib. *geanamhuin* „engendering".)

1. जन्य *ǵánya* m. (fortasse a *ǵánî* s. *ya*; schol. ad Ragᶜ. ed. Calc. 6. 30 *ǵányân* explicat per: *ǵanîm vadᶜûm vaḥanti*) nymphagogus (Brautführer), v. *ǵanyâ*; secundum Am. sponsi amicus: *ǵanyâḥ snigdᶜâ varasya yê.* Maḥ. 1. 7203.

2. जन्य *gánya* n. (fortasse a *han* occidere, mutatâ gutturali in palat., sicut in syllabâ redupl. τοῦ *gagʿâna*) proelium. Ragʿ. 4. 27.

जन्या *ganyâ* f. (fem. τοῦ *gánya* m.) paranympha (Brautführerin). Ragʿ. 6. 30 (in ed. Calc. legitur *ganyâ*.)

जप् *gap* 1. par. submissâ voce dicere (praesertim preces). R. Schl. I. 2. 10: *gaptvâ gapyańća vâgyataḣ*; In. 1. 20: *gagâpa gapyam*; R. Schl. I. 25. 3: *gêpatuḣ paramań gapam*; Lass. 18. 6: *êkam mantrań gapitvâ*; Gîta-G. 4. 16: *harir iti gapati sakâmam*; cf. *galp*, unde fortasse *gap* ejectâ liquidâ. (Cf. ṣend. *gańfnu* os, gr. comp. 61.)

c. *upa* 1) submissâ voce loqui. R. Schl. I. 9. 38: *śrôtramûlêćô 'pagêpuḣ*. 2) sibi conciliare. Man. 7. 197: *upagapyân upagapêt*.

जप *gapa* m. (r. *gap* s. *a*) submissâ voce dictae preces. R. Schl. I. 25. 3.

1. जभ् *gabʿ* 1. par. (*yamanê* K. *gabʿanê* V.) refrenare, cohibere.

2. जभ् *gabʿ* 1. âtm. (*gâtravinâmê* K. *gṛmbʿê* V.) oscitare; cf. 2. *gambʿ*, *garmbʿ gṛmbʿ*. (Lit. *is-sižoju* os aperio, *žó-tis* rima, fissura, *žëpsa* patet, *žopsnu* os apertum habeo, *žoplys* os apertum.)

1. जम् *gam* 1. par. (*adanê* K. *bʿakšê* V.) edere. (Cf. *ćam*, *ǵam*, *gim*; hib. *diamann* „food, sustenance", v. *gamana*; *gion* „the mouth"; germ. vet. *gouma*, *kouma* coena, prandium, convivium, pastus; *gaumo* palatum, faux, guttur. *gaumian*, *gaumôn*, epulari; gr. γεύω?)

2. जम् *gam* indecl. uxor in comp. *gampatî* uxor et conjux. (*gam* e *gan* ortum esse videtur, e vi euph. sequentis labialis; cf. hib. *gamh* „a woman", gr. γαμέω, ἄγαμος, γαμέτις.)

जमदग्नि *gamádagni* nom. pr. (Bah. e *gamat* edens et *agní* ignis) Sanctus quidam, Paras'urâmi pater. Mah. 1. 2611.

जमन *gamana* n. (r. *gam* s. *ana*) 1) actio edendi. 2) cibus. (Hib. *diamann* „food, sustenance".)

जम्बाल *gambâla* m. n. lutum, argilla. Am.

जम्बु *gambú* f. nomen arboris (Wils.: The rose apple, Eugenia Jambu). N. 12. 4.

जम्बुक *gambuka* m. canis aureus. Am.

जम्बुद्वीप *gambudvîpa* m. (e *gambú* et *dvîpá* m. insula, paeninsula) India *). N. 26. 37.

1. जम्भ् *gambʿ* 1. par. (*yamanê* K. *gabʿanê* V.; scribitur *gabʿ*, gr. 110[a]) refrenare, cohibere; v. *gabʿ*.

2. जम्भ् *gambʿ* 1. âtm. (*gâtravinâmê* K. *gṛmbʿê* V.; scribitur *gabʿ*, gr. 110[a]) oscitari. (Cf. *garmbʿ gṛmbʿ*, 2. *gabʿ*, *gam*; gr. γαμφηλαί; v. sq.)

जम्भ *gambʿa* m. (r. *gambʿ* s. *a*) 1) cibus. 2) mentum. (Cf. gr. γαμφηλαί.)

जय *gaya* m. (r. *gi* vincere, s. *a*) adj. vincens, in fine compp. N. 19. 28. — subst. m. 1) cognomen Arǵuni, victor. Dr. 3. 7. 2) *gayá* victoria.

जयिन् *gayín* (r. *gi* s. *in*) vincens; subst. m. victor. Ragʿ. 4. 34.

1. जर् जॄ *gar gṛ* 1. par. (*nyakkârê*) humilius, brevius reddere. (Cf. nostrum *kur-z*, scot. *gearr*, *goirid* brevis.)

2. जर् (जॄ) *gar* (*gṝ*) 1. 4. 9. 10. par. *gárâmi*, *gî́ryâmi* (gr. 302), *gṛṇấmi* (gr. 345), *gârấyâmi*. 1) conteri, consumi, confici (praesertim aetate). K.: *gṛṇâti garayâ ganaḣ*; part. perf. pass. *gîrṇá* senex, vetus, decrepitus. Bʿ. 2. 22: *vâsâńsi gîrṇâni*; R. Schl. II. 2. 6: *gîrṇasyâ 'sya śarîrasya viśrântim abʿirôćayê*. 2) concoquere, digerere. Hit. 5. 14: *agîrṇê bʿôganań viśam*. — Caus. *garấyâmi* et *gârấyâmi* concoquere, digerere. Mah. 1. 2240: *garayâmâsa tad (viśam) vîraḣ sahâ 'nnêna*. (V. *gárant*, *gárâ*, *garitá* et cf. *gʿar* [*gʿṝ*], *gûr*,

*) Wils.: Jambu Dwîpa, said to be so named from the preceding plant abounding in it, and implying according to the Purana's, the central division of the world or the known world: according to the Bauddha's it is confined to India.

ǵṛ̂, ǵiri, ćûrṇ, ǵûr, 2. *kar* [*kṛ̂*], *śar* [*śṛ̂*]; hib. *crionaim* „I dry, wither, fade, dwindle", *criona* „old, ancient, prudent, sage" = scr. *ǵîrṇá*; v. *ǵarant*; fortasse lat. *aeger* huc pertinet, ita ut *ae* sit praepositio, quam ad *ad'i* q. v. vel *ati* retulerim, ejectâ consonante; slav. зрѣѭ *ṣrêjuṅ* maturesco, russ. зерно *ṣerno* granum a conterendo dictum et formâ cum part. *ǵîrṇá* cohaerere videtur; lat. *grânum* fortasse per metathesin e *gârnum* = scr. *ǵîrṇá*, quod ipsum e *ǵárṇa*, attenuato *á* in *î*, v. gramm. 281, Vocalismus p. 214; goth. *kaurn*, th. *kaurna* pro *kurna* [gr. comp. 519] e *karna*; nostrum *Korn*; lit. *girna* lapis molae manuariae, *girnós* pl. mola manuaria; russ. жерновъ *ṣ'ernov'* lapis molaris; goth. *qvairnus* mola, germ. med. *quirn*, *kurn* id.; cf. Pott. p. 227 sq.)

जरठ *ǵaráṭ'a* durus, solidus. (Nostrum *hart*, goth. *hardus*, mutatâ initiali mediâ in aspiratam pro tenui, sicut in *hôrs* = scr. *ǵárá* q. v.)

जरत् *ǵárant* (nom. *ǵáran*, *ǵáratî*, *ǵárat*; part. praes. r. *ǵar* [*ǵṛ̂*]) senex, infirmus. Am. (Gr. γέρων, hib. *gearait* „a saint, a holy, a wise, a prudent, a learned"; fortasse nostrum *krank*, germ. med. *kranc* debilis, adjectâ gutturali, sicut in *jung* = scr. *yúvan*, *yûn*, gr. 192.)

जरस् *ǵarás* f. (r. *ǵar* [*ǵṛ̂*] s. *as*; nomen defectivum, quod nomin. et eos obliquos casus, quorum suffixum a consonante incipit, format e *ǵárá*) senectus, infirmitas. (Gr. γῆρας, cujus ς ad thema pertinet, v. gramm. comp. 128.)

जरा *ǵárá* f. (r. *ǵar* [*ǵṛ̂*] s. *á*, v. gr. 167) senectus, infirmitas. A. 4. 47.

जराय़ु *ǵarâ'yu* m. uterus. Am.

जरित *ǵaritá* (a *ǵárá* s. *ita*) senectute confectus. R. Schl. II. 2. 5.

जर्च् *ǵarć* 6. par. (*parib'âśaṇatarǵanayôḣ*) reprehendere, minari; cf. *ćarć*, *ǵ'arć*, *ǵarč*, *ǵ'arč*, *ǵ'arǵ'*, *ǵarǵ*, *ǵarǵ'*, *ǵarts*, *b'arts*, *ǵarǵ*, *tarǵ*.)

जर्छ् *ǵarč* 6. par. id.

जर्ज् *ǵarǵ* 6. par. id.

जर्जर *ǵarǵára* (forma redupl. a r. *ǵar* [*ǵṛ̂*] s. *a*) 1) laceratus, dilaceratus. Hit. 107. 18. 2) infirmus, confectus, fractus. Lass. 7. 9.

जर्झ् *ǵarǵ'* 6. par. id. quod *ǵarć* q. v.

जर्त्स् *ǵarts* 6. par. id.

जर्भ ज़ृम्भ् *ǵarb'* *ǵṛb'* 1. âtm. *ǵárb'ê* hiare, aperire, expandere, os diducere, oscitare; v. sq. et cf. *ǵab'*, *ǵamb'*. (Germ. vet. *CHLUP* findere, *chliupu* findo, attenuato *a* τοῦ *ǵarb'* in *u*; germ. med. *KLUB* hiare, separari; transfindere; nostrum *klaffe*, *Kluft*; huc etiam traxerim goth. *graba* fodio, nostrum *grabe*, gr. γράφω; hib. *grabhaim* „I carve, grave, insculp", *grafaim* „I write, inscribe, scrape, grub", *grofan* „a grubbing-ax".)

जर्म्भ् ज़ृम्भ् *ǵarmb'* *ǵṛmb'* 1. âtm. (scribitur *ǵarb'* *ǵṛb'*, v. gr. 110[a]) 1) id. H. 2. 6: *ǵṛmb'amâṇa*; par. B'ar. 3. 4: *tṛśṇê ǵṛmb'asi pâpakarmaniratê nâ 'dyâ 'pi santuśyasi.* 2) laxare (arcum). R. Schl. I. 75. 17: *tadâ tu ǵṛmb'itaṅ śâivan d'anur …ḣûṅkârêṇa*; 19: *ǵṛmb'itan tad d'anur dṛśṭvâ.* Vid. *ǵarb'* *ǵṛb'*, *ǵṛmb'aṇa.*

c. *ut* hiare, aperire, se expandere. Lass. 69. 3: *vasantaḣ santatô 'ǵǵṛmb'itânaṅgaśṛṅgâraḣ.*

c. *ut* praef. *sam* conari, contendere. B'ar. 2. 6: *vyâlam bâlamṛṇâlatantub'ir asâu rôdd'um uǵǵṛmb'atê.*

c. *vi* hiare, se expandere; diffundi, dispergi. Ur. 41. 1: *raǵanyâm viǵṛmb'atê madanavâd'â*; Rag. 3. 19: *suk'aśravâ maṅgalatûryanisvanâḣ . . . vyaǵṛmb'anta.*

जल् *ǵal* 1. 10. par. *ǵálâmi*, *ǵaláyâmi* (*apavâraṇê* K. *d'ânyê*, *pid'ânê* V.) tegere. (Cf. lat. *galea* et r. *ćil.*)

जल *ǵala* (ut videtur, partim a r. *ǵal*, partim a *gal* fluere, s. *a*) adj. 1) frigidus. 2) mente captus, turbatus, stupidus, stultus, cf. *ǵaḍa*. — Subst. n. 1) frigus.

2) (a r. *gal* fluere?) aqua (saepissime). (Cf. lat. *gelu*, goth. *kalds* frigidus; lit. *šála* gelascit, *su-šalú* frigore necor, *šaltas* frigidus; russ. ХОЛОДНЫЙ *cholodnüy̆* id.; hib. *gil* aqua.)

जलज *ǵalaǵa* n. (in aquâ natum, e *ǵala* et *ǵa*) 1) lotus flos. 2) concha. Raǵ. 7. 60. 10. 61.

जलद् *ǵalada* m. (aquam dans, e *ǵala* et *da* dans) nubes. Ǵat. 3. 4.

जलधर *ǵaladʿara* m. (aquam gerens, e *ǵala* et *dʿara* q. v.) nubes.

जलधि *ǵaladʿi* m. (aquam tenens, e *ǵala* et *dʿi*, a r. *dʿâ* s. *i*) mare, oceanus. Lass. 77. 1.

जलनिधि *ǵalanidʿi* m. (e *ǵala* et *nidʿi* receptaculum) id. Bʿar. 2. 78.

जलमुच् *ǵalamúć* m. (aquam fundens, e *ǵala* et *muć*) nubes. Lass. 96. 9.

जलाय् *ǵalây* (denom. a *ǵala*) in aquam converti. Bʿar. 2. 78: *vaḥnis tasya ǵalâyatê ǵalanidʿiḱ kulyâyatê.*

जलेशय *ǵalêśaya* m. (in aquâ jacens, dormiens, e locat. *ǵalê* et *śaya*) piscis.

जलौकस् *ǵalâukas* f. (Baḥ. e *ǵala* et *ôkas* domus) erinaceus. Am. (Hib. *dallog* id.)

जल्प् *ǵalp* 1. par. dicere, loqui. Hit.: *dûtaḱ sarvaṅ ḥi ǵalpati*; Bʿar. 1. 81: *ǵalpanti sârddʿam anyêna.* — *ǵalpitá* n. sermo. Râm. III. 44. 20: *strî-ṇâṅ śuśrâva ǵalpitam.* (Cf. *ǵap*, *gar* [*gr̥*], *gir*; lit. *kalbù* loquor, *kalbà* sermo; hib. *gaill* „speech", *ad gaill* „he spoke".)

c. *upa* id. Râm. III. 47. 15: *idam êva smarâmy asyâḱ saḥasâi 'vô 'paǵalpitam.*

c. *pra* id. Ḥ. 1. 22: *tać ćrutvâ . . . praǵalpitam.*

c. *sam* id. Ḥ. 3. 12: *tatʿâ saṅǵalpatas tasya*; Râm. I. 61. 27: *sarvê saṅǵaǵalpur atʿô mitʿaḱ.*

जल्प *ǵalpá* m. (r. *ǵalp* s. *a*) sermo. Râm. III. 47. 15. (Lit. *kalbà* id.; hib. *gaill* id.)

जल्पक *ǵalpaka* (r. *ǵalp* s. *aka*) loquax, garrulus. Bʿar. 2. 48.

जव *ǵava* m. (r. *ǵu* s. *a*) celeritas. N. 19. 19. Dr. 6. 27. (Hib. *deibheadh* „haste, speed"?)

जवन *ǵavana* (rad. *ǵu* suff. *ana*) 1) n. celeritas. Am. 2) adj. celer. Am. (Lit. *šaunas* celer; v. *ǵala*.)

जष् *ǵaś* 1. par. (*ḥiṅsâyâm* K. *vadʿê* V.) laedere, occidere. (Cf. *ǵas*, *ǵʿaś*, *ǵûś*, *ǵʿûś*, *kaś*, *kʿaś*, *ćaś*; hib. *gus* mors.)

1. जस् *ǵas* 4. par. (*môkśaṇê* K. *môkśê* V.) dimittere, liberare. K.: *ǵasyati vatsaṅ gôpaḱ.*

2. जस् *ǵas* 10. par. *ǵâsáyâmi* (*ḥiṅsâyâm* K. *vadʿê anâdarê* V.) laedere, occidere, spernere. (Vid. *uǵǵâsana*, *ǵâsuri*, et cf. *ǵaś* etc.; goth. *fra-qvistja*, *us-qvistja* deleo, vasto, *fra-qvistna* perdor; fortasse lat. *vasto* e *guasto*.)

जासुरि *ǵâsuri* m. (r. *ǵas* s. *uri*) Indri fulmen.

जहि *ǵaḥí* v. *ḥan* et gr. 324.

जह्नु *ǵaḥnú* m. (ut videtur, forma redupl. a r. *ḥan* s. *u*) rex quidam sanctus, Kurûs filius. R. Schl. I. 44. 35; v. sq.

जह्नुतनया *ǵaḥnutanayâ* f. (Ǵaḥnûs filia) cognomen Gangae; v. R. Schl. I. 44. 35 sq.

जागर *ǵâgara* m. (r. *ǵâgar ǵâgr̥* s. *a*) vigiliae, pervigilatio. Ćaur. 5. Raǵ. 19. 34; v. *ǵâgar ǵâgr̥*.

जागरा *ǵâgarâ* f. (fem. praec.) id. Am.

जागरिन् *ǵâgarín* (r. *ǵâgar ǵâgr̥* s. *in*, nisi a *ǵâgara* s. *in*) vigil.

जागरूक *ǵâgarûka* (r. *ǵâgr̥* s. *ûka*) vigilans. Raǵ. 10. 25.

जागर् जागृ *ǵâgar ǵâgr̥* 2. par. (forma redupl., quae intensivorum speciem prae se fert; v. gr. 108) vigilare. Ḥ. 1. 51; Bʿ. 2. 69: *yâ niśâ sarvabʿûtânân tasyâṅ ǵâgarti saṅyamî | yasyâṅ ǵâgrati bʿûtâni sâ niśâ paśyatô munêḱ*; c. loc. vel accus. rei cujus causâ alqs. vigilat vel a quâ sibi cavet, quam custodit. Raǵ. 8. 23: *śatruśućê 'ndriyêśuća . . . ǵâgratâu*; Ćaur. 35: *nakʿapadaṅ stanamaṇḍalê yad*

dattam ... ǵâgarti rakšati vilôkayati. — Caus. expergefacere. Hit. 50. 4: *kat'an svâminan na ǵâgarayasi.* (Gr. (γ)εγείρω; lat. *vigil*, *vigilo*, e *guigil*, *guigilo*? mutato *r* in *l* et abjectâ initiali gutturali, sicut in *vivo* pro *guivo* = scr. *ǵi'vâmi*; sic etiam germ. vet. *wachar* vigil e *quachar* vel *huachar* explicandum esse censeo; *wachal* id., mutato *r* in *l*, sicut in lat. *vigil*; abjectâ finali radicis syllabâ: *wachêm* vigilo, goth. *waka*; fortasse etiam hib. *mosgalaim* vigilo huc pertinet, ita ut in *mos-galaim* dissolvendum sit; nescio tamen, unde deduci possit syllaba *mos*.)

जाड्य *ǵâ'ḍya* n. (a *ǵaḍa* s. *ya*) 1) frigus. 2) stultitia. B'ar. 2. 12.

जात *ǵâtá* (part. perf. pass. r. *ǵan* s. *ta*) 1) natus. 2) n. species, genus, classis, tribus. Rag'. 5. 1. 11. 71. (Huc trahimus nostrum *Kin-d*, ratione habitâ, scr. *ǵâtá* mutilatum esse e *ǵanta*; lit. *gentis* cognatus, attenuato *a* in *i*; v. *ǵan*.)

जातपुत्र *ǵâtaputra* (Baḥ. e praec. et *putrá* filius) natos filios habens, in fem. quae filios peperit. Br. 2. 32.

जातमन्मथ *ǵâtamanmat'a* (Baḥ. e *ǵâtá* et *manmat'a* m. amor) natum amorem habens, amore captus, amans, c. loc. rei. In. 4. 17.

जातरूप *ǵâtarûpa* n. (natam formam, pulchritudinem habens. Baḥ. e *ǵâtá* et *rûpá*) aurum. R. Schl. I. 38. 22.

जातवेदस् *ǵâtávêdas* m. (natos Vêdos habens, qui Vêdos genuit, e *ǵâtá* et *vêdas* collect. Vêdi) 1) cognomen dei Agnis *). 2) ignis. Maḥ. 1. 883. Rag'. 12. 104. 15. 72.

जातस्नेह *ǵâtasnêha* (Baḥ. e *ǵâtá* et *snêha* amor, desiderium) natum amorem, desiderium habens, desiderio captus, desiderans c. loc. Br. 1. 18.

जाति *ǵâti* f. (r. *ǵan* s. *ti*, cf. *ǵâtá*) 1) nativitas, natales, origo. R. Schl. I. 59. 18. 2) familia, stirps, genus, species, tribus, classis. N. 13. 25. 55. Dr. 4. 16. Su. 2. 8. (Lat. *gens* e *gen-ti-s*, servatâ nasali, quam scr. *ǵâti*, e *ǵanti*, expulit; lit. *pri-gentis* f. natura.)

जातीय *ǵâtî'ya* (a praec. s. *îya*) gentilicius. R. Schl. II. 15. 13.

जातु *ǵâ'tu* (fortasse a stirpe interr. *ka*, mutatâ tenui gutt. in mediam palat.; cf. *ćit*) adv. unquam, praecipue in constructione cum *na* occurrit, ad exprimendum nunquam. H. 2. 20. 4. 44.

जात्य *ǵâtya* (a *ǵâti* s. *ya*) generosus, nobilis, excellens, praestans. Rag'. 17. 4. R. Schl. II. 9. 40.

जानपद *ǵâ'napada* m. (a *ǵanapada* s. *a*) rusticus. N. 26. 32.

जानि *ǵâni* f. (ut mihi videtur, a *ǵána* vir, productâ vocali *a*, sicut in *nâ'rî* a *nara*, adjecto signo fem. *î*, quod correptum est in *i*) uxor. Rag'. 15. 61. Pâṇ. V. 4. 134. (Hoc vocabulum accuratius quam *ǵâni* cum goth. *qvêns*, th. *qvêni*, uxor convenit, quum goth. *ê* praeter *ô* respondeat scrto. *â*; v. gr. comp. 69.)

जानु *ǵâ'nu* n. genu. N. 19. 21. *ǵânu dâtum* genu imponere alicui. Dr. 9. 5: *tasya ǵânu dadâu.* (Lat. *genu*, gr. γόνυ, goth. *kniu*, th. *kniva*, nostrum *Knie*; fortasse etiam hib. *glun*, insertâ liquidâ; slav. КОЛѢНО *kolêno*, lit. *kiélis*. Send. [Zend script] *ś'ĕnu*, gr. comp. 37.)

जापय् *ǵâpay* caus. radicis *ǵi*, gr. 468.

जामातर् *ǵâ'mâtar* m. (ut mihi videtur, e *ǵâ* pro *ǵâyâ'* et *mâtár* mater, qui uxoris matrem tanquam matrem suam habet) gener. (Lat. *gener*, nisi directe venit a rad. *GEN*, ita ut genitorem significet, separari possit in *ge-ner* = scr. *ǵânara* uxoris [i. e. filiae] vir, correpto *â* in *ĕ*; etiam gr. γα-μβρός ad scr. *ǵânara* reduxerim, mutatâ dentali nasali in labialem, quam ob rem δ euphonicum, quod in ἀνδρός etc. videmus, transierit in μ; cf. μεσημβρία.)

जामि *ǵâmî* f. 1) soror. 2) casta mulier. Am.; cf. *ǵam*.

जाया *ǵâyâ'* f. (r. *ǵan* s. *ya* in fem.) uxor. Rag'. 2. 1. 7. 68; v. *ǵâ'mâtar*. (Cf. lat. *Gája*, v. „Vocalismus" p. 207.)

*) Wils.: One legend makes the Vêdas to have issued from the mouth of Agni.

जाम्बूनद् *gâmbûnada* n. aurum. (Wils.: e *gambunadî**) a river flowing from mount Sumêru, the Indian Pactolus, and *a* aff.) Dr. 7. 7. A. 2. 5. Ejus originis mythus exponitur Râm. I. 31. 49.

जायु *gâyú* m. medicamentum. Am.

जार *gârá* m. (fortasse e *gâ* pro *gâyâ'*, v. *gâ'mâtar*, et *ra* a r. *ram*, abjecto *m*) adulter, amasius adulterinus. (Goth. *hôrs*, th. *hôra* moechor, nostrum *Hure*.)

जाल *gâ'la* n. (r. *gal* tegere) 1) rete. Hit. 9. 14; transl. turba, multitudo, copia. A. 10. 29. Ragʿ. 9. 27. 10. 62. 2) fenestra. Ragʿ. 6. 43. 3) flos non aperta.

जालक *gâlaká* n. (a praec. s. *ka*) id. Ragʿ. 9. 43. 68. Lass. 63. 17.

जाल्म *gâlmá* m. (ut videtur, a r. *gal* s. *ma*) 1) crudelis, severus, ferox, durus. 2) homo vilis, abjectus, nebulo. Mṛ. 251. 13. (Hib. *galmha* „hardness, hardihood, rigour, valour".)

जाह्नवी *gâḥnavî* f. (a *gaḥnú* s. *a* in fem.) cognomen Gangae, v. *gaḥnutanayâ*.

जाह्नवीय *gâḥnavîya* (a praec. s. *îya*) ad Gangem pertinens. Ragʿ. 10. 27.

जि *gi* 1. par. *gáyâmi*, praet. redupl. *gigáya*, *gigâ'ya*, gr. 402) 1) vincere, expugnare. Bʿ. 2. 6: *naćâi 'tad vidmaḣ kataran nô garîyô yad vâ gayêma yadi vâ nô gayêyuḣ*; 11. 34: *gêtâsi raṇê sapatnân*; N. 7. 5: *akśadyûtê nalań gêtâ bʿavân*; Su. 2. 9: *sarvâm maḥîń gêtum.* 2) ludendo auferre ab aliquo, eludere alqm. aliquid, c. acc. pers. et rei; pass. c. nom. pers. et accus. rei. N. 3. 5: *gitvâ râgyan nalan nṛpam*; 12. 83: *gitô râgyam vasûnića*; cf. Stenzler. ad Kumâra Sambʿ. p. 111. — Caus. *gâpáyâmi* (v. gr. 468) vincere jubere. Śak. 29. 4 infr., pass.: *na mê ḥastaḣ prasarati vâńmâtrêṇa gâpyasê.* — Desid. *gigîśâmi*; Bʿ. 10. 38: *nîtir asmi gigîśatâm.* (Fortasse lit. *galu* possum, *galybê'* potestas, *ap-galu*, *per-galu* supero, vinco, *pergalê'* victoria, quorum *l* a *y* τοῦ *gáyâmi* deduci potest [v. gr. comp. 20] sicut in nostro *Leber* = scr. *yákṛt* jecur, ἧπαρ, et prâcr. *laṭṭî* = scr. *yaśṭi* [Lass. gr. prâcr. 195], et sicut *r* pro *y* invenitur in hib. *treigim* relinquo = scr. *tyágâmi*; hib. *gar* „profit, advantage, gain, good".)

c. *ava* recuperare. Maḥ. 1. 7765: *avagityaća tad dʿanam.*

c. *ni* i. q. simpl. Su. 2. 7: *tâv indralôkan nigitya yakśarakśôgaṇâńs tataḣ.*

c. *nis* id. Râm. I. 50. 28: *kâmakrôdʿâv anirgitya*; N. 12. 47: *nirgitârigaṇa*; 13. 58: *dyûtê sa nirgitaḣ*; victoriâ acquirere. Maḥ. 1. 152: *yadâ 'śrâuśam drâupadîń rańgamadʿyê lakśyam bʿittvâ nirgitâm argunêna.*

c. *nis* praef. *vi* id. Man. 11. 205: *vivâdê vinirgitya.*

c. *parâ* id. Dêv. 2. 2: *asurâir maḥâvîryâir dêvasâinyam parâgitam*; N. 26. 19: *êkapâṇêna vîrêṇa nalêna sa parâgita.* Praet. multf. âtm. Maḥ. 1. 6378: *drôṇaḣ parâgâiśṭa mâń sa sakʿivigraḥê (parâgêśṭa?).*

c. *vi* par. âtm. id. Su. 2. 8: *sarvâ mlêććagâtîr vigigyatuḣ*; Maḥ. 1. 2268: *dakśiṇâń saḥadêvas tu vigigyê*; Ragʿ. 12. 104.

जिगीष् *gigîś* desid. r. *gi*, v. gr. 481.

जिगीषु *gigiśú* (a praec. s. *u*, gr. 575. 34) vincendi cupidus. Râm. I. 36. 16.

जिघत्सु *gigʿatsú* (a *gigʿats* desid. r. *gʿas*, s. *u*) famelicus. Am.

जिघांस् *gigʿâńs* desid. r. *ḥan*, v. gr. 489.

जिघांसा *gigʿâńsâ* f. (a praec. s. *â*) necandi cupido. Ragʿ. 15. 19.

जिघृत्त् *gigʿṛkś* desid. r. *graḥ*, v. gr. 102. *d*. 489.

जिघृत्ता *gigʿṛkśâ* f. (a praec. s. *â*) prehendendi cupido. Ragʿ. 9. 46.

*) Potius *gambûnadî*, scribitur enim quoque *gambû'* pro *gambú*.

जिज्ञासा *gigńâsâ* f. (a *gigńâs* desid. r. *gńâ*, s. *â*) exploratio. Ḥit. 20. 13. 72. 14.

जिज्ञासु *gigńâsu* (a *gigńâs* desid. r. *gńâ*, s. *u*) cognoscendi, explorandi cupidus. Bʿ. 6. 44.

जित् *git* (r. *gi* s. *t*, gr. 573) vincens, expugnans; in fine compp. Dr. 9. 11.

जितक्रोध *gitakrôdʿa* (Baḥ. e *gitá* et *krôdʿa* iracundia) victam iracundiam habens, iracundiae expers. Sâ. 3. 2.

जितक्लम *gitaklama* (Baḥ. e *gitá* et *klama* lassitudo) victam lassitudinem habens, lassitudinis expers. Ḥ. 1. 52.

जितात्मन् *gitâtman* (Baḥ. e *gitá* et *âtmán* q. v.) victam, domitam animam habens, victum semetipsum habens, qui animi affectiones vicit. Su. 2. 2.

जितेन्द्रिय *gitêndriya* (Baḥ. e *gitá* et *indriyá* n. sensus) victos, domitos sensus habens. Su. 3. 2. Sâ. 1. 2.

जिन्व् *ginv* 1. par. (*prîṇanê*, scribitur *giv*, gr. 110[a]) exhilarare.

जिम् *gim* 1. par. (*adanê* K. *bʿakšê* V.) edere; cf. *gam*, *ćam* et v. *gêmana*.

जिरि *giri* 5. par. *giriṇômi* (*ḥinsâyâm*) offendere, ferire, laedere, occidere; cf. *ćiri*, *gar* (*gṛ*), *gûrv*. (Hib. *gearaim* „I sharpen, whet, cut, bite, knaw".)

जिष् *giš* 1. par. (*sêćanê* K. *sêkê* V.) humectare, irrigare, conspergere.

जिष्णु *gišṇú* (fem. *-šṇu*, r. *gi* s. *snu*; v. gr. 575. 74) 1) adj. vincens, victoriosus. Ragʿ. 4. 85. 10. 18. 2) cognomen Argʿuni.

जिहीर्ष् *giḥîrš* desid. r. *ḥar ḥṛ*, v. gr. 480.

जिहीर्षु *giḥîršú* (a praec. s. *u*) capiendi, rapiendi cupidus. N. 9. 16.

जिह्म *giḥmá* (ut videtur, forma redupl. a r. *ḥâ* s. *ma*, cf. gr. 332) 1) curvus, flexus. A. 7. 6. 2) transl. pravus. N. 12. 83. (Hib. *giomh* „a lock of hair; a fault".)

जिह्मग *giḥmaga* (e praec. et *ga* iens) serpens. Maḥ. 1. 982.

जिह्वा *giḥvấ* f. (fortasse forma redupl. a r. *ḥvê* vocare, v. Pott. p. 230; sec. Wils. a r. *liḥ* lingere, mutato *l* in *g*, s. *vâ*) lingua. Ḥ. 2. 9. (Si *giḥvấ* descendit a *liḥ*, huc trahenda sint lit. *liezuwis*, cf. *laižu* lingo, lat. *lingua*. Goth. *tungô*, nostrum *Zunge* et hib. *teanga*, si huc pertinent, ita e *giḥvấ* explicari possunt, ut soni *g* = *dsch* solum prius elementum relictum sit; ṣend. [Zend script] *hiṣva* autem sibilantem solam, mutato *s* in *h*, servavit; v. gr. comp. 53.)

जीन *gîná* m. (r. *gyâ* s. *na*, v. gr. 543) senex. Am.

जीमूत *gîmû́ta* m. nubes. N. 12. 57.

जीर्ण *gîrṇá* v. *gar* (*gṛ*).

जीव् *gîv* 1. par. âtm. vivere. N. 11. 17: *gîvatv asukʿagîvikâm*; Ḥ. 1. 39: *sa gîvêta sukʿań lôkê*. — *na gî́vitum* mori. Sâ. 5. 99: *purâ mâtuń pitur vâ 'pi yadi paśyâmi vipriyam | na gîvišyê*. — Caus. facere ut aliquis reviviscat, vitam recipiat. Maḥ. 1. 1994: *vṛkšam gîvayâmâsa*; 1995: *pârtʿivań gîvayišyati* *). — Desid. *gigîvišâmi*. Bʿ. 2. 6: *yân êva ḥatvâ na gigîvišâmas tê svastʿitâń pramukʿê*. (Lit. *gywénu* vivo, *gywas* vivus, slav. ЖИВЪ *ṣ̌ivuń* vivo; goth. *qvius* vivus, germ. vet. *queh*, anglo-sax. *cvic* vivus, mutato *v* in gutturalem, sicut in lat. *vic-si*, *vic-tum*, gr. comp. 19; nostrum *queck* in *Quecksilber*, *er-quicke* recreo; lat. *vivo* e *guivo*, abjectâ gutturali, servato *v* euphonico, cui respondet β τοῦ βίος, βιόω, cf. scr. *gyâ* nervus arcûs, cum quo convenit βιός; ṣend. *gî* in *hu-gîti* bonam vitam habens, gr. comp. 26. 6. p. 50 *, *ṣî* vivere, *ṣu* vel *gu*, gr. comp. 88 annot. * [p. 127], ubi etiam de gr. ζάω; v. *yâ*.)
c. *anu* vivendo sequi alqm. Sâ. 5. 94: *gîvantâv anugîvâmi*; Ragʿ. 19. 15: *anvagîvad amarâlakê-*

*) In recentioribus libris invenitur forma caus. anomala *gîvâpáyâmi* (Lass. XVIII. 6. 9. 14. 16) cujus analogiam sequuntur Prâcritae formae ut *môâbêḥi* (Ur. XX. 12), quod sanscrite sonaret *môćâpaya*; cf. Lass. Instit. linguae Prâcr. p. 360.

śvarâu (ed. Calc. *atyaǵîvad*; quod schol. explicat per *atikramya ǵîvitavân tatô śpy utkṛṣṭaǵîvita âsît*).

c. *upa* 1) obsequi, obedire c. acc. pers. Man. 9. 105: *śêšâs tam upaǵîvêyuḣ*; Maḥ. 2. 1625: *bând'avâs tvô 'paǵîvantu saḥasrâkšam ivâ 'marâḣ.* Pass. Râm. III. 76. 58: *suǵîvań nityaśas têna yaḣ parâir upaǵîvyatê.* 2) c. acc. rei exsequi, perficere, observare. Man. 10. 74: *tê samyag upaǵîvêyuḣ šaṭ karmâṇi.* 3) c. ablat. dependere ab aliquo. Râm. III. 76. 58: *têna tu durǵîvań yaḣ parâd upaǵîvati.*

c. *upa* praef. *prati* reviviscere, vitam recipere. Mṛ. 122. 3 infr.: *pratyupaǵîvitâ 'smi.*

c. *vi* id. Maḥ. 1. 2002: *dviǵaprab'âvâd râǵêndra vyaǵîvat sa vanaspatiḣ.*

c. *sam* i. q. simpl. N. 26. 25: *sańǵîva śaradâń śatam*; Dr. 9. 4: *punaḣ sańǵîvamânasya.* — Caus. facere ut aliquis reviviscat, in vitam revocare. Rag'. 12. 74: *sîtâm . . . samaǵîvayat.* — Desid. formae causalis Maḥ. 1. 2012: *sańǵiǵîvayišu* in vitam revocandi cupidus.

जीव *ǵîvá* (r. *ǵîv* s. *a*) 1) adj. vivus. Dr. 7. 20. 2) subst. m. vita. (Lit. *gywas* vivus; goth. *qvius*, th. *qviva*, lat. *vivus*; gr. βί(ϝ)ος; hib. *beo* „living, alive".)

1. जीवन *ǵî'vana* n. (r. *ǵîv* s. *ana*) vita. B'. 7. 9.

2. जीवन *ǵî'vana* (a *ǵîvay* caus. r. *ǵîv*, s. *ana*) vivificus. A. 4. 51.

जीवल *ǵîvalá* m (r. *ǵîv* s. *ala*) n. pr. N. 15. 7.

जीविका *ǵîvikâ* f. (r. *ǵîv* s. *ika* in fem.) vita. N. 11. 17.

जीवित *ǵîvitá* n. (r. *ǵîv* s. *ta*) vita. Dr. 9. 11. Br. 1. 27. (Lit. *gywatà*; slav. ЖИВОТ *ṣ'ivot*; lat. *vita* e *vivita.*)

जु *ǵu* 1. par. âtm. *ǵávâmi*, *ǵávê* ire, festinare, v. *ǵava.* (Cf. *ǵyu*, *ǵ'u*, lit. *żúwu* venio, fut. *żu-su.*)

जुगुप्स् *ǵugups* desid. r. *gup* q. v.

जुगुप्सा *ǵugupsâ* f. (a praec. s. *â*) vituperatio. Mṛ. 15. 5.

जुङ्ग् *ǵuṅg* 1. par. (*tyâgê*; scribitur *ǵug*, gr. 110[a]); videtur esse forma redupl. pro *ǵaṅg*, v. *ǵaṅgam*) relinquere.

1. जुड् *ǵuḍ* 6. par. (*band'ê*) ligare.

2. जुड् *ǵuḍ* 6. par. (*gatâu*) ire.

3. जुड् *ǵuḍ* 10. par. (*prêraṇê* K. *nôdê* V.; caus. praec.) mittere.

जुत् *ǵut* 1. âtm. (*b'âsanê* K. *dyutyâm* V.) lucere, fulgere; cf. *ǵyut*, *dyut*, *div.*

जुन् *ǵun* 6. par. (*gatâu*) ire.

1. जुष् *ǵuś* 1. 10. par. *ǵô'śâmi*, *ǵôśáyâmi* (*paritarkaṇê* K. *tarkê tṛptâu* V.) investigare, exhilarare.

2. जुष् *ǵuś* 6. âtm. (*prîtisêvanayôḣ* K. *mudi sêvê* V.) amare, desiderare; colere. B'. 2. 2: *anâryaǵuśṭa*; N. 12. 65: *âśramamaṇḍalan nânâmṛgagaṇaǵuśṭam*; Maḥ. 1. 3569: *amararâǵaǵuśṭât puṇyâl lôkât patamânań yayâtiń samprêkšya.* In dial. vêd. benevole accipere. Ros. Ṛgv. Sp. 12. 2: *ǵuśasva girim mama*; 13. not.: *ǵuśasva naḣ samid'am.* Caus. *ǵôśáyâmi* facere ut aliquis colat. B'. 3. 26: *ǵôśayêt sarvakarmâṇi.* (Cf. ṣend. [Zend script] *ṣauśa* voluntas gr. comp. 58, hib. *gus* „a desire, inclination"; goth. *KUS* eligere, *kiusu*, *kaus*, *kusum*, nostrum *kiese*, lat. *gus-tus*, nisi hoc pertinet ad scr. *ǵ'as*; gr. γεύω, γεύομαι, v. Pott. p. 277.)

जुह्वत् *ǵuḥvat* v. *ḥu.*

जूति *ǵûti* f. (r. *ǵu* s. *ti* productâ radicis vocali) celeritas. Am.

जूर् *ǵûr* 1. par. (*ǵîrṇê* K. *ǵyânâu vad'ê* V.) contritum esse, senescere, occidere, cf. *ǵûrv*, *ǵûr*, *ǵar* (*ǵṛ*), unde *ǵûr*, mutato *a* in *û*.

जूर्ति *ǵûrti* f. (r. *ǵvar* s. *ti*) febris. Am. (Hib. *gurt* „pain, trouble, fierceness".)

जूर्व् *ǵûrv* 1. par. (*vad'ê*) occidere. (Hib. *gearbaim* „I grieve, hurt, wound".)

जूष् *gûś* 1. par. âtm. (*hiṅsâyâm* K. *vad'ê* V.) laedere, occidere, cf. *gaś*, *ćaś*, *gas*, *g'aś*, *g'ûś*.

जृम्भण *gṛmb'aṇa* n. (r. *garmb'* *gṛmb'* s. *ana*) actio aperiendi, expandendi, efflorescendi. B'ar. 1. 24: *mâlatî śirasi gṛmb'aṇônmuk'î.*

जेतार् -तृ *gêtâr -tṛ* m. (r. *gi* s. *târ tṛ*) victor. Am.

जेमन *gêmana* n. (r. *gim* edere, s. *ana*) cibus, victus. Am. (Hib. *diamann* „food, sustenance", v. *gam.*)

जेष् *gêś* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

जेह् *gêh* 1. âtm. (*yatnê.* Fortasse forma redupl. a r. *hi*, abjecto *i*) operam dare, niti.

जै *gâi* 1. par. (*kśayê*) perire; cf. *kśâi.*

जैत्र *gâitra* adj. (fem. *-trî*, ut videtur, a perdito primitivo *gitra*, a r. *gi* s. *tra*, sicut *ćitra* a *ći*) victor, victoriosus. Rag'. 4. 16. 12. 85. 41. 11.

ज्ञ *gńa* (r. *gńâ* s. *a*) sciens, noscens, in fine compp. N. 2. 17.

ज्ञप् *gńap.* Haec a grammaticis tanquam radix proposita syllaba nil aliud est quam caus. radicis *gńâ*, cujus caus. vulgo sonat *gńâpay* (gr. 466), unde *gńap* correpto *â* in *a*, quam correptam formam ibi tantum adhibitam videmus, ubi suff. *ta* part. perf. pass. proxime cum radice conjungitur, ita ut praeter *gńâpitá* inveniatur *gńaptá*, quae forma ejecto *i* convenit cum *tâptá* pro *tâpitá*, v. *tap.* Exempla formae *gńaptá* praef. *â* et *vi* v. Dêv. 6. 5: *têná ''gńapta* ab hoc jussus; Hit. 67. 19: *sarvâiḣ paśub'ir militvâ siṅhô vigńaptaḣ* ab omnibus animalibus conjunctis leoni dictum est; Hit. ed. Ser. 87. 16: *garutmatâ prab'ur b'agavân nârâyaṇaḣ ... vigńaptaḣ* (ed. Bonn. *vigńâpitaḣ*).

ज्ञा *gńâ* 9. par. âtm. *gânâ'mi*, *gânê'* (gr. 346) 1) scire, nosse, cognoscere, intelligere. N. 12. 13: *gânâti vârśṇêyaḣ kva nu râgâ nalô gataḣ*; Sâ. 6. 35: *tvam atra hêtuṅ gânîśê*; N. 20. 8: *sarvaḣ sarvan na gânîtê sarvagńô nâ 'sti kaśćana.* C. accus. rei, de qua scimus. N. 12. 14: *nâi 'śa gânâti nâiśad'am*; H. 1. 6: *taṅća pâpan na gânîmô yadi dagd'aḣ purôćanaḣ*; subintellecto verbo substantivo in constructionibus, quae latino inf. cum accus. respondent; N. 12. 77: *tasya mân tanayâṅ sarvê gânîta* hujus me filiam (esse) cuncti scite; 17. 46: *yat'âća vô na gânîyâd bruvatô mama śâsanât* ne sciat, vos dicentes (esse) jussu meo. C. nomin. participii pass. in *ta*, R. Schl. II. 7. 23: *na gânîśê tênâi 'vam atisand'itâ* nescis ab illo sic decepta (te deceptam esse). Cum infinit., B'. 1. 39: *kat'an na gńêyam asmâb'iḣ pâpâd asmân nivartitum.* 2) sciscitari, percontari, exquirere. N. 17. 44: *sa nalaḣ sarvat'â gńêyaḣ kaśćâ 'sâu kvaća vartatê*; H. 2. 11: *gaćća gânîhi kê nv êtê śêratê vanam âśritâḣ*; Dr. 1. 14: *gaćća gânîhi sâumyâi 'nâṅ kasya vâ 'tra kutô 'pi vâ*; 1. 16. N. 22. 1. — Caus. *gńâpáyâmi* (gr. 466) part. perf. pass. *gńâpitá* et *gńaptá* (v. *gńap*) 1) facere ut aliquis sciat, nunciare. Mah. 1. 5864. c. gen. pers. et acc. rei: *tatas tê gńâpayâmâsur d'ṛtarâśṭrasya nâgarâḣ । pâṇḍavân agninâ dagd'ân*; 2. 558: *tam ... âgńâpayat svam prayôganam.* 2) jubere. Hit. 98. 21: *yad âgńâpayati dêvaḣ.* — Desid. âtm. sciendi, cognoscendi, sciscitandi, explorandi cupidum esse; explorare. N. 19. 12: *aśvân gigńâsamânô vićâryaća punaḣ punaḣ*; R. Schl. II. 12. 15: *at'a gigńâsasê mân tvam b'aratasya priyâpriyê*; Rag'. 2. 26: *âtmânućarasya b'âvaṅ gigńâsamânâ*; v. *gigńâsâ.* (Lat. *GNĀ*, *GNŌ*, *gnâ-rus*, *(g)nosco*, *co-gnosco*, *i-gnôro*; fortasse *glôria* e *gnôria*, sicut *alius* = scr. *anyá*; gr. ΓΝΩ, γνῶθι, ἔγνων, γνῶ-σις etc., (γ)νοέω, (γ)νοῦς etc.; γιγνώσκω formâ convenit cum desid. scr. *gigńâsê*, ita lat. *nosco*, *co-gnosco*; etiam διδάσκω huc trahimus, mutatis gutturalibus in linguales, sicut in persico *dâ-nem* scio = scr. *gânâ'mi*; δαῆναι denominativum esse videtur a

ǵńâna, ejectis nasalibus; lat. *disco* correptum esse censeo e *didasco*, et *doceo* explicari possit e caus. scr. *ǵńâpáyâmi*, mutatâ labiali in gutturalem; quod olim huc traxi gr. δίζημι non potest ad *ǵńâ* referri secundum gramm. comp. 88 not. * p. 127. De ṣend. 𐬱𐬥𐬁 *ṣnâ* scire v. gramm. comp. 37. Germ. vet. *CHNĀ* nosse, unde praet. *chnâta* et subst. *chnât* cognitio; angl. *I know*; goth. *kann* novi, germ. vet. *chan* id., pl. *chunnumês*, nostrum *kann*, *kenne*, quae aut ita explicari possunt, ut nasales finales origine ex intermedia syllaba τοῦ *ǵâ-nâ'-mi* ortae sint, sicut in persico *dânem* scio, aut ita ut per metathesin e *ǵńâ* ortum sit *kann* *), reduplicatâ nasali, nisi separandum est *kan-n* et altera nasalis ad radicem primitivam altera ad derivationem pertinet. Lit. *źinaù* scio, *źinẽ* scientia, *saźinẽ* **) conscientia; slav. ЗНАЮ *ṣnajuń* novi primitivam radicis formam accuratius servavit. Hib. *gnia* „knowledge", *gnic* id., *gno* „ingenious", *gnas* „custom, use".)

c. *anu* 1) permittere. Maḥ. Exord. 136: *anvaǵânât tatô dyûtam*; N. 24. 5: *anvaǵânât sa pârtʿivaḣ.* 2) (frequentissime) dimittere, proficiscendi veniam dare. Ḥ. 1. 26: *anuǵńâtaḣ sa gaććê 'ti bʿrâtrâ ǵyêṣṭʿêna*; Br. 2. 28: *anuǵânîḥi mâm ârya*; A. 4. 54. N. 17. 19. 18. 5. 24. 4. — Caus. facere ut alqs. permittat sive dimittat, veniam proficiscendi petere. Maḥ. 1. 2414: *sa mâtaram anuǵńâpya tapasy êva manô dadʿê.* (Pottius apte, ut mihi videtur, confert gr. ἀνώγω; v. sq.)

c. *anu* praef. *abʿi* 1) mandare, jubere. In. 4. 14: *tava śakrâbʿyanuǵńâtaḣ pâdâv adya prapadyatâm*; 5. 49: *tava pitrâ 'bʿyanuǵńâtâm ... yasmân mân nâ 'bʿinandêtʿâḣ.* 2) dimittere. In. 5. 29: *tava pitrâ 'bʿyanuǵńâtâ gatâḣ svań svań gṛḥań surâḣ.* — Caus. 35: *ǵagmatuśća yatʿâkâmam anuǵńâpya parasparam.*

c. *anu* praef. *sam* 1) permittere. N. 6. 7: *asmâbʿiḣ samanuǵńâtê damayantyâ nalô vṛtaḣ.* 2) mandare, jubere. In. 5. 34: *tatô ṡḥań samanuǵńâtâ têna pitrâća tê ṡnagʿa.* 3) dimittere. Su. 2. 2: *suḥṛdbʿiḣ samanuǵńâtâu.*

c. *abʿi* 1) i. q. simpl. N. 20. 14: *aḥań ḥi nâ 'bʿiǵânâmi bʿavêd êvan na vê 'ti vâ*; 21. 21: *nâ 'bʿiǵagńê sa nṛpatir duḥitrartʿê samâgatam*; N. 5. 11: *nâ bʿyaǵânân nalan nṛpam*; 13. 73: *sâirandʿrîm abʿiǵânîśva.*

c. *abʿi* praef. *sam* agnoscere, cognoscere (erkennen). N. 23. 24: *indrasênâń saḥa bʿrâtrâ samabʿiǵńâya.*

c. *ava* spernere. Br. 2. 19: *avaǵńâtâća lôkêšu*; Bʿ. 9. 11: *avaǵânanti mâm mûḍâ mânušîn tanum âśritam.*

c. *â* percipere, cognoscere. In. 3. 1: *śakrasya matam âǵńâya*; Ḥ. 2. 16: *bʿrâtur vaćanam âǵńâya.* — Caus. jubere. In. 5. 20: *kim âǵńâpayasi dêvi.* Su. 2. 1.

c. *â* praef. *sam* caus. jubere, c. acc. pers. et loc. rei. Ragʿ. 16. 75: *samaǵńâpayad âśu sarvân ânâyinas tadvićayê.*

c. *pari* cognoscere, animadvertere, observare. Ḥit. 18. 21: *vyavaḥâram pariǵńâya vadʿyaḣ pûǵyô ṡtʿa vâ bʿavêt*; 20. 14: *tad pariǵńâya mârǵâraḣ ... palâyitaḣ*; Man. 8. 126.

c. *pra* cognoscere, animadvertere, cernere, discernere. Râm. III. 52. 33: *aḥô tama ivê 'dań syân na praǵńâyêta kińćana | râǵâ ćên na bʿavêl lôkê*; N. 17. 3: *damayantyâ gataḣ sârddʿan (nalaḣ) na prâǵńâyata karḥićit*; Bʿ. 11. 31: *na praǵânâmi tava pravṛttim*; 18. 31: *dʿarmam adʿarmańća ... ayatʿâvat praǵânâti.* — *striyam praǵńâtum* cum feminâ concumbere. Maḥ. 1. 2471: *naća striyam praǵânâti kaśćid aprâptayâuvanaḣ.*

---

*) Respicias scr. *dʿmâ* flare, quod in specialibus tempp. transponitur in *dʿam.*

**) De scriptione *źinaù* etc. v. gr. comp. 357 (II. p. 154).

c. *prati* 1) par. consentire, assentire. N. 19. 10: *prati-ǵânâmi tê vâkyań gamišyâmi narâdʿipa*; Su. 3. 22: *sâ tatʿê 'ti pratiǵńâya.* 2) par. praestare aliquid, spondere de aliquâ re. R. Schl. I. 55. 13: *brahman na pratiǵânîmô nâstikô ǵâyatê ǵanań.* 3) âtm. polliceri. A. 5. 8: *pratiǵânîšva tań (gurvartʿam) kartum*; Bʿ. 18. 65: *mâm êvâi 'šyasi satyan tê pratiǵânê*; Mah. 1. 7234: *prati-ǵagńêća râǵyâya drupadô vadatâm varań*; R. Schl. I. 1. 61: *pratiǵńâtańća râmêṇa tadâ bâlivadʿam prati.* 4) âtm. confiteri. Bʿ. 3. 31: *kâuntêya pratiǵânîhi na mê bʿaktań praṇašyati.*

c. *vi* scire, cognoscere, intelligere, percipere, dignoscere. N. 12. 75. 124: *mânušîm mâm viǵânîta*; Bʿ. 2. 19: *ya ênam vêtti hantâraň yašćâi 'nam manyatê hatam | ubʿâu tâu na viǵânîtań*; 4. 4: *katʿam êtad viǵânîyâm* „quomodo istud intelligam"; In. 4. 1: *pârtʿasya ćakšur urvašyâń saktam viǵńâya*; N. 8. 6: *viǵńâya nalašâsanam*; H. 1. 3: *viǵńâya niši pantʿânam*; 6: *dišašća na viǵânîmań.* — Caus. facere ut sciat, cognoscat aliquis, nuntiare. Ragʿ. 5. 20: *samâpta-vidyêna mayâ maharšir viǵńâpitô 'sbʿûd gurudakšiṇâyâi*; 14. 60.

ज्ञाति *ǵńâtí* m. (r. *ǵńâ* s. *ti*) cognatus, propinquus*). H. 1. 39. 41. N. 9. 35. 16. 37. (Goth. *knô-ds*, th. *knô-di* f., genus.)

ज्ञान *ǵńâna* n. (r. *ǵńâ* s. *ana*) 1) scientia. N. 20. 8. Bʿ. 3. 3. 41. 8. 2. 2) mens, intellectus. N. 10. 25. A. 8. 16.

ज्ञानवत् *ǵńânavant* (a praec. s. *vant vat*) scientiâ praeditus. Bʿ. 10. 38.

ज्ञानिन् *ǵńânín* (a *ǵńâna* s. *in*) id. Bʿ. 3. 39. 6. 46.

1. ज्या *ǵyâ* 9. par. *ǵinâmi*, gr. 346 (*ǵarâyâm*) tabescere, senescere; cf. *ǵâi.*

2. ज्या *ǵyâ* f. nervus arcûs. (Cf. gr. βιός, v. *ǵîv.*)

ज्यायांस् *ǵyâyâńs* (gr. 226. 4) 1) natu major. 2) melior. Bʿ. 3. 1. 8. 3) peregregius, optimus. Ragʿ. 18. 33.

ज्यु *ǵyu* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; cf. *ǵu*, *ǵʿu.*

ज्युत् *ǵyut* 1. par. âtm. lucere, fulgere. In. 1. 32: *ǵyôtatê pâvakań.* — Caus. In. 1. 30: *ǵyôtayann iva bʿâskarań.* Cf. *ǵut*, *dyut.*

ज्येष्ठ *ǵyêšṭʿa* (gr. 226. 4) 1) natu maximus. H. 1. 26. 2. 32. 2) optimus. R. Schl. I. 62. 2. (Hib. *gast* „an old woman"; *giostaire* „an active old man", *giostaireas* „old age".)

ज्यैष्ठ *ǵyâišṭʿa* m. (a *ǵyêšṭʿa* constellatio quaedam s. *a*) nomen mensis, Maius-Junius. Am.

ज्योतिस् *ǵyôtis* n. (r. *ǵyut* s. *is*) 1) lumen, splendor. Bʿ. 5. 24. 13. 17. 2) stella, sidus. Bʿ. 10. 21.

ज्योत्स्ना *ǵyôtsnâ* f. (ut videtur, a *ǵyôtis* s. *na* in fem., ejecto *i*) lumen lunae. Sâ. 5. 106.

ज्रि *ǵri* 1. par. (*abʿibʿavê*) superare, vincere; cf. *ǵi.*

ज्री *ǵrî* 9. 1. 10. par. *ǵriṇâmi*, *ǵrâyâmi*, *ǵrâyâyâmi* (*ǵyânê*) senescere; cf. *ǵar* (*ǵṝ*), *ǵyâ.*

ज्वर् *ǵvar* 1. par. (*rôgê*) aegrotare, febrire. Ćaur. 6: *dîrgʿavirahaǵvaritâńgayašṭi*; ubi schol. *ǵvarita* per *pîḍita* explicat. (Vid. *ǵûrti*, *ǵvará* et cf. *ǵar* [*ǵṝ*], *ǵûr*, lat. *ae-ger*, v. *ǵar* [*ǵṝ*]; hib. *gurt* „pain, trouble, fierceness", v. *ǵûrti*; fortasse huc pertinet nostrum *schwer*, germ. vet. *swâr* et *swâri* gravis, germ. med. *swâr*, *swære* gravis, molestus, tristis, aeger animi, mutatâ gutturali in sibilantem, vel abjectâ gutturali et deinde praefixo *s* euphonico, sicut nostrum *schwätze*, germ. med. *swaze* garrio cum scr. *vad* dicere cohaerere videtur; cf. germ. vet. *var-wâzu* maledico. Huc etiam referri possit nostrum *Qual*, *quälen*, mutato *r* in *l*.)

---

*) Wils.: A distant Kinsman, one who does not participate in the oblations of food or water offered to deceased ancestors.

ज्वर *ǵvará* m. (a praec. s. *a*) aegritudo, transl. molestia, difficultas, labor, dolor. Br. 1. 15. N. 20. 39. Bʻ. 3. 30. Ragʻ. 8. 83.

ज्वल् *ǵval* 1. par. flammare, flagrare. In. 1. 6: *ǵvalitâsya*; H. 4. 48: *rôśaǵvalan.* — Caus. accendere. Sâ. 5. 78: *tatô 'gnim ânayitvê 'ha ǵvâlayiśyâmi pâvakam.* (Hib. *geal* „fair, white, bright", *gealach* „the moon", *gealaighim* „I whiten, bleach, shine"; *guallaim* „I blacken, burn", *gual* „coal, coals, fire"; huc etiam traxerim nostrum *Kohle*, germ. vet. *colo*, angl. *coal*; fortasse lit. *swelù* amburo, ustulo, mutatâ gutturali in sibilantem; germ. vet. *wallu* ferveo, aestuo, bullio, *walm* fervor [aestatis], *wâli* tepor, abjectâ initiali gutturali, sicut in *warm*, v. *ǵ̌armá*; fortasse etiam lat. *bullio* huc pertinet, mutato *v* in *b*, sicut in *bis* = scr. *dvis*.)

c. *pra* par. âtm. id. In. 5. 26: *praǵaǵvalamânêśu agniśu*; N. 23. 13: *aťa praǵvalitas tatra sahasâ havyavâhanaḱ*; Dr. 6. 28: *krôďaḱ praǵaǵvâla.* — *praǵvalita* flammans. A. 13. 38. — Caus. accendere. Hit.: *dîpam praǵvâlya.*

c. *vi* praef. *abʻi* id. Bʻ. 11. 28: *vaktrâṇy abʻiviǵvalanti.*

c. *sam* caus. accendere. Sâ. 6. 25: *agnin tatra sańǵvâlya.*

ज्वल *ǵvalá* (r. *ǵval* s. *a*) flagrans. H. 2. 7. Bʻar. 1. 95.

ज्वलन *ǵvalana* (r. *ǵval* s. *ana*) 1) adj. flammans, flagrans. A. 10. 43. 2) subst. n. flamma. Bʻ. 11. 29.

ज्वलानन *ǵvalânana* (Bah. e praec. et *ânana* n. vultus) flagrantem vultum habens. H. 2. 7.

ज्वलित *ǵvalitá* (r. *ǵval* s. *ta*) 1) flagrans, flammans, v. *ǵval*. 2) n. splendor. Ragʻ. 8. 83. (Aut huc aut ad *ǵ'ura* flavus trahi posset nostrum *Gold*, ita ut aut a flavo colore aut a splendore dictum sit, servatâ initiali mediâ [gr. comp. 92], quae in voce *Kohle* secundum generalem legem in tenuem se convertit; v. *kanaka* a *kan* splendere.)

ज्वलितास्य *ǵvalitâsya* (Bah. e praec. et *âsya* vultus) flagrantem vultum habens. In. 1. 6.

ज्वाल *ǵvâlá* m. (r. *ǵval* s. *a*) flamma. Am.; v. sq. (Hib. *gual* m. „coal, coals, fire"; v. *ǵval.*)

ज्वाला *ǵvâlâ'* f. (fem. praec.) id. Ragʻ. 15. 16.

झ *ǵ̌*.

झङ्कार *ǵ̌ańkâra* m. (e sono *ǵ̌ań* et *kâra* faciens, v. *ćîtkâra*) sonus quidam lenis, susurrus, bombus; e. c. apium (v. Ur. 72. 2). Bʻar. 1. 8. Ur. 73. 6.

झट् *ǵ̌aṭ* 1. par. (*sańǵ̌âtê* K. *sańhatâu* V.) i. q. *ǵaṭ*.

झटिति *ǵ̌aṭiti* adv. celeriter, subito. Bʻar. 1. 69.

झम् *ǵ̌am* 1. par. edere; v. *ǵam*.

झम्प *ǵ̌ampa* m. saltus (Sprung, a jump). Hit. 63. 15. (Cf. *ćup*, *ćap*, *kamp*, angl. *jump*.)

झर् (झॄ) *ǵ̌ar* (*ǵ̌ŕ*) 4. par. *ǵ̌îryâmi* (*vayôhându* K. *ǵyânâu* V.) senescere; v. *ǵar* (*ǵŕ*).

झर *ǵ̌ara* m. (ut videtur, a r. *ǵ̌ar* [*ǵ̌ŕ*] s. *a*) catarrhacta. Am.; v. *nirǵ̌ara*.

झर्च् *ǵ̌arć* 6. par. i. q. *ǵarć*.

झर्छ् *ǵ̌arć̌* 6. par. id.

झर्ज् *ǵ̌arǵ* 6. par. id.

झर्झ् *ǵ̌arǵ̌* 6. par. id.

झला *ǵ̌alâ* f. 1) lux solis, lux splendida, splendor. 2) filia. Mêd. (Cf. *ǵval*, hib. *gal* m. „heat", *galla* f. „fairness, brightness, beauty", *gallad* „a lass, a young girl"; sic scr. *yúvan* a splendore dictum esse videtur, ita ut e *dyuvan* mutilatum sit, cf. *dyuvan* sol a *div* splendere.)

झल्ल *ǵ̌alla* m. gladiator, „a prize fighter". Mah. 2. 102.

1. कष् *ǵaś* 1. par. âtm. (*grahê piḋânê*) capere, tegere.

2. कष् *ǵaś* 1. par. (*hinsâyâm* K. *vaḋê* V.) laedere, occidere; cf. *kaś*, *ǵûś*, *gaś*, *ǵûś*, *ćaś*.

कष *ǵaśá* m. (ut videtur, a r. *ǵaś* capere, tegere) piscis. Bʿ. 10. 31. (Fortasse hib. *iasg* id. abjectâ consonante initiali; de *sg* = scr. *ś* v. Pictet p. 65. Huc etiam referri potest lit. *żuwis* piscis, abjecto *ś* et attenuato *a* in *u*, cui euphoniae causâ *w* additum sit.)

किल्लि *ǵilli* f. (a sono dictum) gryllus. (Cf. *gryllus*, nostrum *Grille*.)

किल्लिका *ǵillikâ* f. (a praec. s. *ka* in fem.) id. N. 12. 1.

कु *ǵu* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire; cf. *ǵu*, *ǵyu*, *ćyu*.

कूष् *ǵûś* 1. par. i. q. *ǵaś*.

ट *ṭ*.

टङ्क् *ṭaṅk* 10. par. (*banḋê*, scribitur *ṭak*, gr. 110ᵃ⁾) ligare.

टङ्क *ṭaṅka* m. n. 1) scalprum. Ragʿ. 12. 80. 2) pondus quoddam (Wils. „equal to 4 mashas"). Hit. 98. 11. Lass. 29. 5.

टल् *ṭal* 1. par. (*viklavê*) commotum, perturbatum, perterritum esse; v. *ṭval*.

टिक् *ṭik* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; cf. *ṭîk*, *ṭâuk*, *ḋâuk*, *taṅk*, *taṅg*, *tik*, *tâuk*, *traṅk*, *trâuk*, *traṅg*, *tvaṅg*, *taṅć*, *tvaṅć*, *taṅǵ*.

टिट्टिभ *ṭiṭṭibʿa* m. avis quaedam (Wils. „Parra jacana or goensis"). Hit. 72. 5.

टिट्टिभी *ṭiṭṭibʿî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praec. Hit. 72. 7.

टिप् *ṭip* 10. par. (*kśêpê* K. *nudi* V.) conjicere, mittere; cf. *ḍip*, *ḍimb*, *ḍamb*, *ḍimbʿ*, *ḍabʿ*, *ḍambʿ*.

टीक् *ṭîk* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; v. *ṭik*.

टौक् *ṭâuk* et ढौक् *ḋâuk* 1. âtm. ire, accedere, appropinquare. Bʿat. 2. 23: *kṛtaǵâtayatnâ yântaṅ vanê râtrićarî ḍuḋâukê*; 14. 71: *ḍuḋâukirê punar laṅkâm*; Śak. 63. 14: *vyavasitô vaktraṇ ḋâukatê*. (Vid. *ṭik* et cf. germ. vet. *TUH* aquam subire, nostrum *tauchen*; cf. Graff 5. 367.)

ट्वल् *ṭval* 1. par. i. q. *ṭal*.

ड *ḍ*.

डप् *ḍap* 10. par. âtm. *ḍâpáyâmi*, *ḍâpáyê* (*saṅhatâu*) coacervare. Cf. *ḍamp*, *ḍip*, *ḍimp*, *ḍimbʿ*, *ḍumbʿ*, *dimp*, *dimbʿ*.

डम्प् *ḍamp* 10. par. âtm. (scribitur *ḍap*, gr. 110ᵃ⁾) id.

डम्ब् *ḍamb* 10. par. (scribitur *ḍab*, gr. 110ᵃ⁾) i. q. *ṭip*.

c. *vi* imitari. Ragʿ. 4. 17: *tam ... ṛtur viḍambayâmâsa na punaḥ prâpa taććriyam*; 13. 29. Bʿar. 1. 21.

डम्भ् *ḍambʿ* 10. par. âtm. i. q. *ḍap* (scribitur *ḍabʿ*, gr. 110ᵃ⁾).

डिण्डिम *ḍinḍima* m. tympanum parvum. Hit. 58. 21.

1. डिप् *ḍip* 4. 6. 10. par. *ḍípyâmi*, *ḍipámi*, *ḍêpáyâmi* (*kśêpê* K. *nudi* V.) conjicere, mittere; v. *ṭip*.

2. डिप् *ḍip* 10. âtm. (*saṅhatâu*) coacervare; v. *ḍap*.

डिम्प् *ḍimp* 10. âtm. (scribitur *ḍip*, gr. 110ᵃ⁾) id.; v. *ḍap*.

डिम्ब् *ḍimb* 10. par. (*kšêpê* K. *nôdê* V.; scribitur *ḍib*, gr. 110[a]) conjicere, mittere; v. *ṭip*.

डिम्भ् *ḍimb'* 10. par. âtm. (*sańg'âtê* K. *sańg'ê* V.; scribitur *ḍib'*, gr. 110[a]) coacervare; v. *ḍap*.

डिम्भ *ḍimb'a* m. pullus, catulus.

डी *ḍî* 1. et 4. âtm. *ḍáyê*, *ḍî'yê* volare. c. *ut* 4. âtm. *uḍḍîyê* (gr. 61) evolare, alis se levare. Hit. 38. 11: *uḍḍîyamânaḥ kâkô vṛkšam ârû-ḍ'aḥ*.

डीन *ḍîna* n. (r. *ḍî* s. *na*) volatus.

डुम्भ् *ḍumb'* 10. âtm. (*sańg'âtê* K. *sańg'ê* V.; scribitur *ḍub'*, gr. 110[a]) coacervare; v. *ḍap*.

ढ ḍ'.

ढक्का *ḍ'akkâ* f. tympanum magnum.

ढोल *ḍ'ôla* m. id.

ढौक् *ḍ'âuk* 1. âtm. v. *ṭ'âuk*.

ण ṇ.

De radicibus, quae apud grammaticos a linguali nasali *ṇ* incipiunt v. gr. 109.

त t.

त *ta* v. *tat*, gr. 244.

तंस् *tańs* 1. et 10. par. (*alańkârê* K. *alańkṛtâu* V.; scribitur *tas*, v. gr. 110[a]) ornare; v. *avatańsa*. (Boruss. vet. *teisint* honorare, *teisi* honor.)

तक् *tak* 1. par. (*saḥanaḥâsayôḥ* K. *saḥanê ḥâsê* V.) sustinere, perferre; ridere.

तक्ष् *takš* 1. et 5. par. 1) frangere, dissecare, findere. Maḥ. 3. 1585: *šarâis tatakšâtê parasparam*; 4. 1883: *anyônyan tatakšur išub'iḥ*. 2) in dial. vêd. facere, fabricari. Ṛgv. 32. 2: *tvašṭâ 'smâi vaǵrań svaryan tatakša* „Tvaštris ei telum laude dignum paravit"; 20. 2. 52. 7. 61. 6. 111. 1. (Lit. *tašau* dolo, ascio; russ. *tesatj* dolare; polon. *ćiešla* faber lignarius, v. sq.; lat. *tig-num*, cf. Pott. I. 270; boruss. vet. *tikint* facere, *tikinnimai* facimus, *teikusna* creatio, creatura; gr. TEK, τίκτω, τέκνον, τεύχω; fortasse etiam τόξον.)

तक्षन् *tákšan* m. (r. *takš* s. *an*) faber lignarius, v. *takš*. (Gr. τέκτων.)

1. तङ्क् *tańk* 1. âtm. (*gatâu* K., scribitur *tak*, gr. 110[a]) ire. (V. *ṭik* et cf. hib. *teicheamh* „a going, passage", *tochamhlaim* „I march", *tochar* „a causeway, pavement", *toichim* „going, departing"; lit. *tekù* curro, *tákas* semita, *tekûnas* cursor; slav. *tekuń* curro.)

2. तङ्क् *tańk* 1. par. (*kṛććraǵîvanê* K. *dâušṭyê* V.; scribitur *tak*, gr. 110[a]) in miseriâ vivere, v. *âtańka*.

तङ्ग् *tańg* 1. par. (*sk'alanê* K. *kampê gatê* V.; scribitur *tag*, gr. 110[a]) vacillare, ire. (V. *ṭik* et cf. hib. *tagaidh* „come ye on, advance", *tigim* „I come, go, consent".)

1. तञ्च् *tańć* 1. par. (*gatâu* K. *itâu* V.) ire.

2. तञ्च् *tańć* 7. par. *tanáćmi* (*sańkući*) curvare, inflectere; v. sq.

तञ्ज् *tańǵ* 7. par. *tanáǵmi* (*sańkôćê*) id.

1. तट् *taṭ* 1. par. (*uććrâyê* K. *uććrayê* V.) surgere; extollere, sublevare. (Fortasse lit. *têsiu* levo, erigo, mutato *t* in *s*.)

2. तट् *taṭ* 10. par. *tâṭáyâmi* (*âhatâu*) percutere, ferire; cf. *taḍ*, *tuḍ*, *tud*.

तट *taṭa* m. n. (r. *taṭ* surgere, s. *a*) 1) ripa. Hit. 126. 9. 2) montis planities. Ur. 41. 5. 3) clunis. In. 2. 32.

तटिनी *taṭínî* f. (a praec. s. *in* in fem.) fluvius.

तड् *taḍ* 10. par. pulsare, ferire, percutere, tundere. Man. 4. 164: *śiśṭyartʿan tâḍayêt tu tâu*; 8. 299: *tâḍyâṅ syú ragʿvâ*; Mah. 1. 2368. 5302: *tam padâ 'tâḍayat*; Dr. 9. 3: *śirô gṛhîtvâ râǵânan tâḍayâmâsa*; A. 3. 21: *atâḍayaṅ śarêṇâ 'ćʿa tad bʿûtam*; 27: *tâniċâ 'sya śarîrâṇi śarâir aham atâḍayam*. (Vid. *taṇḍ*, *tuḍ*, *tuṇḍ*, *tud* et cf. hib. *tathaim* „I kill, destroy", *tathog* „a clash, a slap".) c. *vi* i. q. simpl. Mah. 1. 8273: *dêvân vyatâḍayêtâṅ śarâiṅ*.

तडाग *taḍâga* n. piscina, lacus. N. 12. 8. 13. 2.

तडित् *taḍít* f. (r. *taḍ* s. *it*) fulmen.

तडित्वत् *taḍitvant* (a praec. s. *vant vat*) fulmine praeditus. Ur. 9. 18.

तण्ड् *taṇḍ* 1. âtm. (scribitur *taḍ*, gr. 110[a]) i. q. *taḍ*.

तण्डुल *taṇḍulá* m. (r. *taṇḍ* s. *ula*) frumenti granum, praecipue oryzae. Hit. 14. 31.

1. तत् *tat* (them. *ta*, nom. m. *sa*, *sô*, *saṅ*, f. *sâ*, n. *tat*, v. gr. 244) is, hic, ille; repetitum: hic et ille. Sâ. 6. 20: *tâṅs tân vigaṇayann artʿân*. — Ad respondendum ad repetitum relativum (*yô yaṅ* quicunque) etiam demonstrativum repetitur, e. c. N. 5. 12: *yaṅ yaṅ hi dadṛśê têśân tan tam mênê nalan nṛpam*; Bʿ. 3. 21: *yad yad âćarati śrêśṭas tat tad êvê 'tarô ǵanaṅ*. — Interdum ad orationis vim augendam in constructione cum aliis pronominibus ponitur, tam tertiae quam secundae vel primae personae; e. c. *sâ 'haṅ kamalagarbʿábʿam apaśyantî hṛdi priyam | na vindâmi*. — Interdum ad personam non separatim expressam, sed verbi terminatione indicatam refertur; e. c. N. 12. 85: *sâ vanâni girîṅśćâi 'va* ... *vićarâmi*. De adverbiali hujus pronominis usu v. p. 44. s. v. *idám*. — Interdum *tat* in initio compositorum, quae cum alio antecedente vocabulo conjuncta sunt, redundat; e. c. Lass. 32. 12: *bʿartṛtadgatamânasâ* = *bʿartṛgatamânasâ*, nam *tat* h. l., ut recte observat Lassenius, nil aliud valet, quam *bʿartṛ*; v. *tatpara*. (Lit. *tas* hic, *tá* haec; goth. *THA* [them. articuli masc. et neut.], nom. masc. *sa* = scr. *sa*, fem. *sô* = scr. *sâ*; gr. ΤΟ, ΤᾹ, ὁ, ἁ, τό; slav. *TO*, *TA*, nom. *tŭ* hic, *ta* haec, *to* hoc; lat. *is-te*, *is-ta*, *is-tud*, *tam*, *tum*, *tunc*. Hib. *so* hic = scr. *sa*; *sé* is, er; *si* ea, sie, et *ti* is, is qui ad scr. *sya*, *tya* pertinere videntur; v. *tyat* et gr. comp. 343 sq. et 353 sq.)

2. तत् *tat* (acc. neut. praec.) 1) ideo. N. 17. 43. 2) in recentioribus scriptis sicut nostrum so ad particulam conditionalem respondet. Lass. 43. 8.

तत *tata* v. *tan*.

ततस् *tátas* adv. (a stirpe *ta*, gr. 244, s. *tas*) 1) inde, ab hoc tempore. N. 20. 34, sequente *paśćâ't* postea, H. 4. 16. Hinc frequentissime tum, deinde. H. 4. 26. N. 1. 20. 2) in constructione cum comparativo ablativi *tásmât* substantive positi locum tenet. H. 1. 37. Br. 1. 8. 18. 3) cum vi accusat. illuc. Br. 1. 20. — Post *itás* q. v. vel accusativi vel locativi vim habet, illuc, illic. N. 10. 4. Dr. 8. 25. 4) repetitum, iterum iterumque. N. 11. 19. 5) in apodosi respondet ad *yádi*. Lass. 45. 2. 77. 14. (Gr. τόϑεν, slav. *tuṅdu*; v. gr. comp. 421.)

तत्क्षणात् *tatkśaṇât* adv. (e *tat* et ablat. *kśaṇât*) eodem momento, statim. N. 23. 21.

तत्त्व *tattvá* vel तत्व *tatvá* n., cf. gr. 564 (a pronom. neut. *tat* id, hoc, illud, s. *tva*) 1) veritas. Dr. 2. 5. N. 16. 38. Bʿ. 3. 28. 2) natura, vera natura. N. 19. 2. 28. A. 4. 37. Bʿ. 18. 1.

तत्त्वतस् *tattvatás* adv. (a praec. s. *tas*) secundum veritatem, veram naturam; accurate, penitus. Bʿ. 4. 9.

तत्पर *tatpara* (hunc, hanc, hoc, hos etc. tanquam praecipuum habens. Bah. e *tat* et *para* n., v. gr. 598) plane addictus, plane deditus, in fine compp. ubi *tat* redundat, e. c. N. 16. 26: *d'yânatatpara* = *d'yânapara* meditationi addictus.

तत्परता *tatparátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praec. Hit. 128. 21.

तत्र *tátra* (a stirpe pronominali *ta* s. *tra*) 1) ibi, hic, illic. In. 1. 6. — Pro locat. *tásmin.* Br. 1. 22 (*tatra vâsê* i. e. *tasmin vâsê* in hac habitatione, cf. *êkatra*). — *tátra tátra* hic et illic, ubique. In. 2. 31. Su. 1. 33. N. 17. 36. 2) illuc, in illum locum. H. 2. 16. Br. 2. 3. (Cf. goth. *thathrô* inde, v. gr. comp. 420.)

तत्रत्य *tátratya* (a praec. s. *tya*) qui illic est, dortig. Hit. 88. 12.

तत्रभवती *tatrab'avatî* fem. seq. Ur. 15. 11 infr.

तत्रभवत् *tatrab'avant* m. (e *tátra* illic et *b'avant*) in linguâ scenicâ excellens, praeclarus, dominus, de persona absente (ita *atrab'avant* de personâ praesente „der Vortreffliche hier"). Ur. 15. 12 infr.

तत्व *tatva* v. *tattva.*

तथा *tát'â* (e stirpe pronom. *ta* s. *t'â*) sic, ita. Dr. 4. 1; tam. H. 3. 3. A. 7. 13. — Particula assentiendi ita, vero, sane. H. 4. 59. Su. 3. 22. Repetitum respondet ad *yat'â yat'â* (quomodocunque). N. 8. 14. — *tat'â 'pi* nihilominus, tamen. Hit. 11. 5. 15. 10.

तथ्य *tat'ya* (a praec. s. *ya*) adj. verus. — Subst. n. verum. N. 5. 23.

तद् *tad* v. *tat.*

तदनन्तर *tadanantara* (Tatp. e *tat* et *anantará* intervalli expers, proximus) ejus proximus. N. 22. 16.

तदा *tadâ'* adv. (a stirpe pronom. *ta* s. *dâ*) illo tempore, tunc. H. 1. 15. — Respondet ad *yadâ'* quando. B'. 2. 52. 4. 7. Dr. 5. 18. — Saepe redundat, ubi in narrationibus eventus tempus definit, quod jam aliis temporis adverbiis sufficienter indicatum est. H. 1. 30. N. 20. 3. — In apodosi post *yádi* valet nostrum so. Lass. 7. 13: *yady êśâ mama b'âryâ b'avati tadâ ģîvâmi.* (Cf. lit. *tadà* tum; slav. *togda* (*tŭgda*), gr. comp. 422.)

तदानीम् *tadâ'nîm* (v. gr. 584. 52 et cf. *idâ'nîm*) tunc. Dr. 6. 10.

तदीय *tadî'ya* (a *tat* s. *îya*, v. gr. 265) 1) qui ejus, hujus, illius, eorum, earum est. Rag'. 2. 28. 2) i. q. primitivum *tat*, e. c. Rag'. 1. 81: *sutân tadîyân surab'êh krtvâ pratinid'im* „filiam hanc"; P. 2: *tadîyam asti nâu d'anam.*

तद्वत् *tadvat* (e *tat* hoc et *vat* sicut) ita, sic. Lass. 24. 7.

1. तन् *tan* 8. par. âtm. *tanô'mi, tanvê'* extendere, expandere, facere, perficere, creare. Rag'. 3. 25: *pitur mudan tatâna*; Nalôd. 1. 20: *gatim iha nalô stanôd yânêna* (schol. *akarôt*). — Pass. *tanyê'* et *tâyê'* (gr. 454); part. perf. pass. *tatá.* B'. 2. 17. 8. 22: *yêna sarvam idan tatam.* (Gr. τάνυμαι, τείνω; lat. *tendo*, adjecto *d*, *tenuis*, *tener*; goth. *thanja* tendo; germ. vet. *denju*; russ. *tonju* tenuo; lit. *tempju* tendo, adjecto *p*; hib. *tana* „thin, slender, lean", *tanaighim* „I make thin" = caus. *tânáyâmi*; cambrobrit. *taenu* „to spread, to expand".)

c. *anu* i. q. simpl. Mah. 3. 12681: *d'armam êvâ 'nutanvatî.*

c. *ava* tegere. R. Schl. I. 17. 14: *yânañ kambalâvatatam*; II. 93. 4: *avatatâ vâranâir b'ûh.*

c. *vi* i. q. simpl. Nalôd. 1. 54: *vyatanôt surayôgam* (schol. *dêvârćanam akarôt*); B'. 4. 32: *êvam bahuvid'â yaģńâ vitatâ brahmanô muk'ê*; Man. 3. 28: *vitatê yaģńê.*

c. *sam* praef. *anu* extendere, expandere. B'ag. 15. 2: *ad'aśća mûlâny anusantatâni.*

2. तन् *tan* 1. et 10. par. *tánâmi, tânáyâmi* (*śrad-d'ôpatâpayôh* K.) credere; vexare.

तनय *tánaya* m. (r. *tan* s. *aya*, cf. *santâna*) filius. N. 13. 34.

तनया *tanayâ* f. (fem. praec.) filia. N. 12. 12.

तनु *tanú* (r. *tan* s. *u*) 1) adj. (fem. *tanu*, *tanú*, *tanvî*) tenuis. Dr. 7. 7. 2) subst. f. n. corpus. Dr. 6. 20. In. 1. 33. (Gr. ταvυ in initio compp.; lat. *tenuis*, adjecto *i*, v. *gurú* et gr. comp. 923; osset. *ťænag*, v. gr. comp. 87; island. vet. *thunnr*; germ. vet. *dunni*, th. *dunnja*, nostrum *dünn*; hib. *tana*; russ. *tonkiĭ*; v. 1. *tan*. Cum *tanú* corpus cf. slav. ТѢЛО *têlo*.)

तनुत्र *tanutra* n. (e *tanú* et *tra* servans, v. sq.) lorica, thorax.

तनुत्राण *tanutrâṇa* n. (e *tanú* corpus, et *trâṇa* servans, a r. *trâ* s. *ana*) lorica, thorax. A. 11. 4.

तनुस् *tánus* n. (r. *tan* s. *us*) corpus (v. *tanú* sgn. 2).

तनू *tanú* f. (v. *tanú*) corpus.

तनूनप *tanúnapa* n. butirum purificatum.

तनूनपाद् *tánúnápâd* m. (e praec. et *ad* edens) ignis. Hit. 55. 10 (cf. *ḥutab'ug*, *ḥutâśana*.)

तनूरुह *tanúruḥa* m. n. (e *tanú* vel *tanús* secundum euph. r. 75 et *ruḥa* crescens, a r. *ruḥ* s. *a*) pilus corporis. N. 26. 32.

तन्ति *tánti* m. (r. *tan* s. *ti*) textor.

तन्तु *tántu* m. (r. *tan* s. *tu*) filum. Hit. 24. 20.

तन्तुक *tantuka* m. (a praec. s. *ka*) id. B'ar. 1. 95.

तन्त्र् *tantr* 10. âtm. (scribitur *tatr*, gr. 110[a]; sed videtur esse denom. a *tantra*, quod a *tan* extendere) sustentare, praesertim familiam. Śak. 91. 13: *pragâḥ pragâḥ svâ iva tantrayitvâ*.

तन्त्र *tantra* (r. *tan* s. *tra*) I. m. textor (cf. *tánti*). II. n. 1) filum (cf. *tántu*). 2) sustentatio familiae. 3) nomen librorum, qui precum formulas mysticas et sacros ritus tractant.

तन्द्रा *tandrâ* f. 1) lassitudo. N. 24. 53. 2) pigritia, segnitia.

तन्वङ्ग *tanvaṅga* (fem. *-î*, Baḥ. e *tanú* et *áṅga* corpus) tenue, gracile corpus habens. H. 2. 37.

तप् *tap* 1. par. calefacere, urere. A. 4. 47: *na tatra sûryas tapati*; B'. 11. 19: *paśyâmi tvâṅ svatêgasâ viśvam idan tapantam*; Hit. 24. 6: *sutaptam pânîyam*. — Intrans. ardere, uri. Maḥ. 1. 2037: *tapanti vaḥnâu*. — Transl. dolore afficere, vexare. H. 1. 23: *kâruṇyêna manas taptam*; Br. 2. 31: *na mân tapsyaty aǵîvitam*; R. Schl. I. 8. 1: *sutârt'an tapyamânasya nâ "sîd vaṅśakaraḥ sutaḥ*. — Intrans. dolere, moerere. Br. 1. 32: *âtmânam apićć 'tsṛǵya tapsyâmi paralôkagaḥ*. — Caus. vel cl. 10. par. âtm. 1) calefacere, urere. Hit. 23. 22: *na hi tâpayituṅ śakyaṅ sâgarâmb'as tṛṇôlkayâ*; Maḥ. 3. 14785: *tâpayan ... raśmivân iva têǵasâ*; — *tâptá* pro *tâpitá* splendens In. 1. 9. 2) cruciare, vexare. Maḥ. 1. 1571: *tvan tîvrêṇa tapasâ praǵâs tâpayasê*; Gîta-G. 11. 22: *tâpitaḥ kandarpêṇa*. 3) se ipsum castigare, corpus suum vexare. Maḥ. 3. 8199: *yaḥ snâtas tâpayêt tatra*. — Cl. 4. âtm. interdum par. *tápyê*, *tápyâmi* se ipsum castigare, corpus suum vexare. R. Schl. I. 57. 11: *putrân dadṛśê tapyamânân*. — Plerumque adjecto substant. *tápas*, e. c. M. 4: *sô 'tapyata tapô g'ôram*; B'. 17. 5: *g'ôran tapyantê yê tapô ǵanâḥ*; Su. 1. 7: *tatrô 'gran têpatus tapaḥ*; Maḥ. 1. 4619: *tapsyâvô vipulan tapaḥ*; 4781: *tapsyê maḥat tapaḥ*. (Cf. lat. *tepeo*; gr. ΤΑΦ, θάπτω, quod primitive cremare significat; fortasse ἅπτω accendo e τάπτω, abjecto τ, vel primum mutato τ in σ, deinde in spir. asp.; russ. *tepl'* calidus, *teplota* calor; hib. *tebhot* „intense heat"; germ. vet. *damf*. Ad hanc radicem etiam traxerim lat. *tempus*, quod primitive fervidum anni tempus significaverit, deinde tempus in universum, sicut scr. *varśá* [pluvia] et *ábda* [aquam dans] pro pluvio anni tempore annum ipsum significant. Quod ad suffixum attinet, *tempus* cum scr. *tápas* convenit.)

c. *anu* pass. uri, dolore affici, dolere, moerere. R. Schl. II. 42. 11: *spṛśṭvâ 'gnim iva pâṇinâ* | *anvatapyata d'armâtmâ putraṅ sańćintya tâpasam*; Maḥ. 3. 992: *yas tvâm ... vanam prast'âpya*

nâ 'nvatapyata durmatiḣ; 13720: *anutapyê bʿṛśan tâta tava gʿôrêṇa karmaṇâ.* — Caus. dolore afficere, moerorem afferre. Ragʿ. 8. 88.

c. *anu* praef. *prati* pass. dolore affici, poenitentiâ vexari. R. Schl. II. 12. 36: *yadi dattvâ varâu râgan punaḣ pratyanutapyasê.*

c. *abʿi* i. q. simpl. Ragʿ. 8. 43: *abʿitaptam ayaḣ* calens ferrum; transl. R. Schl. II. 62. 5: *dvâbʿyâm api mahârâgaḣ śôkâbʿyâm abʿitapyatê* (cf. śl. 6: *dahyamânas tu śôkʿâbʿyâm*).

c. *upa* id. R. Schl. II. 59. 9: *upataptôdakâ nadyaḣ*; Maḥ. 3. 71: *duḣkʿêna śarîram upatapyatê.* — Caus. id. Maḥ. 3. 10708: *sa samiddʿê mahaty agnâu śarîram upatâpayan.*

c. *upa* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 856: *manaḣ samupatapyatê.*

c. *nis* (mutato *s* in *ś* et *t* in *ṭ*) exurere, comburere. Maḥ. 1. 8215: *dagdʿâikadêśâ bahavô niśṭaptâs tatʿâ 'parê.*

c. *pari* urere, torrere. Maḥ. 1. 4784: *sûryêṇa sa ha dʿarmâtmâ paryatapyata bʿârata.* — Transl. pass. dolore affici, dolere, moerere. Maḥ. 1. 1747: *paryatapyata tat pâpaṅ kṛtvâ*; 8441: *yadartʿam paritapyasê.* — Act. id. R. Schl. II. 66. 7: *râmaṅ vivâsitaṅ sabʿâryaṅ ǵanakô śrutvâ paritapsyaty aham iva.* — Caus. dolore afficere. Hit. 103. 8: *kaṅ svîkṛtâ na viśayâḣ paritâpayanti.*

c. *pra* 1) urere, comburere, exurere. Bʿ. 11. 30: *ǵagat samagram bʿâsas tavô 'grâḣ pratapanti*; Maḥ. 3. 13086: *śadbʿir anyâiśća sahitô bʿâskaraḣ pratapiśyati.* 2) dolere, moerere. R. Schl. II. 12. 1: *ćintâm abʿisamâpêdê muhûrtam pratatâpaća.* — Caus. calefacere, urere. Su. 1. 10: *tayôs tapaḣprabʿâvêna dîrgʿakâlam pratâpitaḣ | dʿûmam pramumućê vindʿyaḣ.*

c. *sam* 1) urere. R. Schl. II. 85. 17: *vanadâhâgnisantaptam pâdapam*; In. 5. 44: *hṛććayêna santaptaḣ.* 2) pass. dolore affici, moerere. Sâ. 5. 83: *divâ 'pi mayi niśkrântê santapyêtê gurû mama.* — Cl. 4. âtm. se castigare, corpus suum vexare. Maḥ. 1. 4639: *śataśṛṅgê mahârâǵa tâpasaḣ samatapyata.* — Caus. 1) urere. R. Schl. II. 85. 17: *antardâhêna dahanaḣ santâpayati râgʿavam.* Transl. vexare, dolore afficere. Hit. 103. 7: *santâpayanti kam apatʿyabʿuǵan na rôgâḣ.* 2) collustrare, illuminare. Maḥ. 3. 11970: *tataḣ santâpitâ lôkâ matprasûtêna têǵasâ.*

तप *tapa* (r. *tap* s. *a*) urens, vexans, in comp. cum *para*, v. *parantapa* qui hostem vexat.

तपस् *tápas* n. (r. *tap* s. *as*) 1) calor, fervor. Lass. 5. 7: *grîśmê pańćatapâ bʿûtvâ.* 2) fervidum anni tempus. 3) nomen mensis. 4) corporis cruciatus; castimonia, devotio. In. 5. 43. N. 24. 20. Bʿag. 4. 10. 28. (Lat. *tempus*, v. r. *tap.*)

तपस्य् *tapasy* denom. (a praec. s. *y*, gr. 520) se ipsum castigare, corpus suum vexare. M. 5. Bʿ. 9. 27.

तपस्य *tapasya* adj. (a praec. s. *a*, nisi a *tápas* s. *ya*) qui corpus suum vexat, qui vitam austeram, tormentuosam, castam agit. Bʿ. 18. 67.

तपस्विन् *tapasvín* adj. (a praec. s. *vin*) i. q. praec. Su. 3. 5. Bʿ. 6. 45. 7. 9.

तपोधन *tapôdʿana* (Baḥ. e *tápas* et *dʿána* divitiae) castigationis, castimoniae, devotionis dives. Su. 2. 15.

तम् *tam* 4. par. *tấmyâmi* dolore affici, moerere, languescere, tabescere, confici. R. Schl. II. 52. 25: *tâmyati śôkêna*; 106. 31: *bʿaratêna tâmyatâ.* — Caus. *tamáyâmi* vexare; Maḥ. Ros.: *punar yuddʿâya sańǵagmus tamayantaḣ parasparam.* (Fortasse lat. *tabeo* huc pertinet, mutatâ nasali in mediam ejusdem organi, sicut in gr. βροτός, in lit. *dewyni* novem; russ. *tomlju* fatigo, vexo.)

c. *â* i. q. simpl. R. Schl. II. 63. 50 in âtm.: *tasya tv âtâmyamânasya taṅ vâṇam aham uddʿaram.*

c. *ni* part. perf. pass. *nitânta* multus, immodicus, immoderatus. Ragʿ. 3. 8 et 35. 14. 43. Ur. 24. 4. 74. 8. Ritu-S. 1. 5.

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 12. 105: *pratâmya vâ praǵvala vâ praṇaśya vâ.*

c. *sam* id. Gîta-G. 4. 21: *ćintâsu santâmyati.*

तमस् *támas* n. (r. *tam* s. *as*) caligo, obscuritas, tenebrae. Sâ. 5. 76. (Lit. *tamsà* caligo, *tamsùs* obscurus; russ. *temnüĭ* obscurus, *temno-ta* caligo; hib. *teim* „dark, obscure", *teimhen* „darkness", *teimheal* „an eclipse, darkness"; germ. vet. *demar* crepusculum, mutato *s* in *r*, nisi *demar* pertinet ad scr. *tamisra*; sax. vet. *thim* obscurus, attenuato *a* in *i*; anglo-sax. *dim* id.; lat. *tenebrae* ad scr. *tamisra* vel *timirá* trahi posset, ita ut ortum sit e *tembrae*, inserto *b* euphonico, sicut in gr. μεσημβρία, ἀμβροσία; cf. Pott. 1. 260.)

तमस्विनी *tamasvinî* f. (a praec. s. *vin* in fem.) nox. Am.

तमिस्र *tamisra* n. (a *támas* s. *ra*, attenuato penultimo *a* in *i*) i. q. *támas.* Am.

तमिस्रा *tamisrâ* f. (fem. praec.) nox obscura. Am.

तमोनुद् *tamônud* m. (e *támas* et *nud* mittens) 1) ignis. 2) sol. 3) luna. Am.

तमोमय *tamômáya* (a *támas* s. *maya*) caliginosus, obscurus. Sâ. 6. 43.

तम्ब् *tamb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *tarb.*

तय् *tay* 1. âtm. (*gatirakśayôh*) ire, se movere; tueri, servare; cf. *trâi.*

तर् (तॄ) *tar* (*tṝ*) 1. par. interdum âtm. (praet. redupl. *tatâra*, *têrima*, gr. 407; part. perf. pass. *tîrṇá*) transgredi, trajicere. Râm. II. 53. 17: *têrur ikśumatîn nadîm*; Bʿ. 18. 58: *sarvadurgâṇi ... tarišyasi*; R. Schl. I. 25. 16: *śvas tarišyâmahê vayam*; Br. 3. 4: *taradʿvam plavavan mayâ*; Nalôd. 3. 34: *svarôśagaladʿin taran.* — *pratiǵńân tartum* fidem exsolvere, promissum servare. R. Schl. I. 68. 9. — Caus. *târáyâmi* 1) facere ut aliquis transgrediatur, trajicere, transvehere. Maḥ. 1. 5853: *târayâmâsa... gaṅgân nâvâ nararśabʿân*; 4230: *târyamâṇô yamunâm.* 2) servare, liberare, facere ut aliquis trajiciat periculum, infortunium, dolorem etc. (cf. *tartum âpadam* Br. 1. 34) Br. 3. 4: *iha vâ târayêd durgâd uta vâ prêtya târayêt*; Sâ. 7. 15: *târayišyati vah sarvân.* (Cf. lat. *ter-minus*, v. gr. comp. 478, *trans*, *in-trare*, *pene-trare*, *tero*, *ter-e-bra*; gr. τέρ-μα, τέρ-θρον, τερέω, τέρ-ε-τρον, τορεύω, τιτράω, τιτραίνω, τιτρώσκω; τέρας, quod naturam transgreditur, cf. *ádbʿuta*; suffixum comparationis -τερος = scr. *tara*, v. gr. comp. 291; τηρέω = scr. *târáyâmi*; goth. *thair-kô* foramen, *thair-h* per, v. scr. *tirás*; lit. *triniù* tero; slav. *trŭ* id.; hib. *tar*, *tair*, *tri*, v. *tirás* ex *taras*; *toir* „a pursuit, diligent search, pursuers, aid, help"; *tór* „a pursuer"; *tóramh* „pursuit"; *toras* „a journey"; *teirin* „a descent" — v. *taraṇa* et *tar* [*tṝ*] praef. *ava*; — *tearnadh* „descending", *tearanaim* „I descend"; *tarradh* „protection"; *tur* „a journey, a tour, a search"; *tarthaighim* „I assist, defend, protect"; *tarthadoir* „a saviour"; v. *trâi*, *trâ.* Mutato *r* in *l*: gr. τέλος, τέλλω, τηλοῦ; lat. *telum*, a penetrando dictum; lit. *til-tas* pons, *tolùs* longinquus, distans; v. *til.*)

c. *ati* i. q. simpl. Bʿ. 13. 25: *atitaranti mṛtyum.*

c. *ati* praef. *vi* id. Bʿ. 2. 52.

c. *ava* descendere. In. 2. 16: *avatîrya ratʿôttamât*; H. 3. 1. N. 21. 18. Maḥ. 3. 1889: *naranârâyaṇâu ... avatîrṇâu tâu pṛtʿvîm.* — Caus. facere ut aliquis descendat; demere, tollere, auferre. Maḥ. 3. 9917: *gaṅgâm avatârayâmâsa*; Dr. 8. 33: *drâupadîm avatârya* (*ratʿât*); Maḥ. 4. 164: *ǵyâpâśan dʿanuśas tasya bʿîmasênô 'vatârayat.* Avertere oculos. Ragʿ. 6. 30: *aṅgarâǵâd avatârya ćakśuh.*

c. *ut* 1) transgredi, trajicere. N. 12. 112: *uttarantan* (sic legendum pro *uttaran tan*) *nadīṅ ramyâm*; Rag̒. 12. 71: *tênô 'ttîrya pat̒â laṅkâm.* 2) egredi, emergere. Rag̒. 2. 17: *palvalôttîrṇavarâhayût̒a*; Maḥ. 3. 211: *ǵalâd uttîrya.* — Caus. 1) servare. Maḥ. 8306: *uttârayati santatyâ daśa pûrvân daśâ 'parân.* 2) evomere. Man. 11. 160: *aǵńâna-b̒uktan tû 'ttâryam.*

c. *ut* praef. *prati* c. ablat. egredi; descendere. R. Schl. II. 103. 31: *pratyuttîrya nadîtaṭât.*

c. *ut* praef. *sam* 1) transgredi. B̒att. 6. 59: *samuttarantâv avyat̒yâu nadân.* 2) cum ablat. egredi. Maḥ. 1. 3283: *ǵalât samuttîrya kanyâs tâḣ.*

c. *nis* 1) transgredi. Rag̒. 3. 7: *nistîryaća dôhadavyat̒âm*; Ḥit. 68. 4: *sa nistarati durgâṇi.* — Caus. servare, liberare. Man. 3. 98: *nistârayati durgâćća mahataśćâ 'pi kilvišât.*

c. *pra* extendere, dilatare. Maḥ. 3. 8149: *pratarêćća kulam puṇyam*; Ṛgv. 25. 12: *pra ṇa âyûṅśi târišat* „nostras vitas longas faciat"; 33. 13: *pra svâm matim atirat* (= *atarat*). — âtm. crescere. Ṛgv. 104. 4: *pra pûrvâb̒is tiratê râśṭi śûraḣ* „implentibus (eum aquis) crescit (et) splendet heros". — Caus. 1) extendere. Maḥ. 3. 8647: *êśâ b̒âgîrat̒î puṇyâ ... pratâryamâṇâ kûṭêšu.* 2) decipere. Mṛ. 161. 10: *kim mâm pratârayasi.*

c. *vi* concedere, dare. N. 26. 24: *svam aṅśam vitarâmi tê*; 28: *yô mê vitarasi prâṇân.* Maḥ. 1. 4498. A. 3. 47.

c. *sam* i. q. simpl. Ḥ. 1. 14: *santîrya dûrapâram b̒uǵaplavâiḣ*; Man. 9. 161: *santaran ǵalam*; B̒. 4. 36. — Caus. 1) traducere. R. Schl. II. 89. 8: *gaṅgâm ... santârayantu naḣ.* 2) ferre, portare, vehere. Maḥ. 3. 10857: *mâdrînandanakâv ub̒âu durgê santârayišyâmi yatrâ 'śaktâu b̒avišyataḣ.* 3) servare. Man. 9. 139: *dâuhitrô 'pi hy amutrâi 'naṅ santârayati.*

तरक्षु *tarákśu* m. canis hyaena. Am.

तरङ्ग *taraṅgá* m. (r. *tar* [*tṛ*] s. *aṅga*) fluctus, unda. Am.

तरङ्गिणी *taraṅgíṇî* f. (a praec. s. *in* in fem.) flumen.

तरण *taraṇa* n. (r. *tar* [*tṛ*] s. *ana*) trajectio, trajectus. Ḥit. 75. 4.

तरल *taralá* (r. *tar* [*tṛ*] s. *ala*) tremens, tremulus. Śak. 20. 11.

तरस् *táras* n. (r. *tar* [*tṛ*] s. *as*) velocitas. Ḥêm.

तरस *tarasá* n. caro. Am.

तरस्विन् *tarasvín* (a *táras* s. *vin*) celer, velox. Am.

तरु *tarú* m. (a r. *tar* [*tṛ*] s. *u*, nisi a *tarḥ tṛḥ* crescere, sicut *drumá* q. v. a *darḥ dṛḥ* crescere, *vṛkśá* a *varḥ vṛḥ* id.) arbor.

तरुण *táruṇa* (fem. *-ṇâ* et *-ṇî*, r. *tar* [*tṛ*] s. *una*, v. *tarú*) 1) adj. adolescens, juvenis. Ḥit. 28. 11: *taruṇî b̒âryâ.* — *táruṇî* subst. Ḥit. 5. 15. (Germ. vet. *diorna* virgo, puella, famula; island. vet. *therna* famula, serva.)

1. तर्ह् तृह् *tarṅh tṛṅh* 6. par. (*hiṅsâyâm* K. *hiṅsê* V.) ferire, occidere, laedere.

2. तर्ह् तृह् *tarṅh tṛṅh* 1. par. (*vṛdd̒âu* K.; scribitur *tarḥ tṛḥ*, gr. 110[a]) crescere. (Cf. *darṅh dṛṅh*, *darḥ dṛḥ*, gr. ΤΡΙΧ, θρίξ, τέρχνος; v. Benfey 1. 95.)

तर्क् *tark* 10. par. 1) intueri, spectare. N. 11. 36: *durd̒arśân tarkayâmâsa.* 2) cogitare, considerare, reputare, perpendere, explorare. N. 16. 9: *tân samîkśya ... tarkayâmâsa b̒aimî 'ti*; 5. 14: *śrutâni dêvaliṅgâni tarkayâmâsa*; 21. 35: *êvan tarkayitvâ.* 3) putare. M. 1. 6540: *sa hi tân tarkayâmâsa rûpatô nṛpatiḣ śriyam | punaḣ santarkayâmâsa ravêr b̒raśṭâm iva prab̒âm.* (Fortasse *tark* cohaeret cum *darś dṛś* e *dark*, v. gr. comp. I. p. 125 *; huc trahi posset goth. *thankja* cogito, mutatis liquidis *r* et *n*; fortasse lit. *tikiu* credo e *tirkiu.*)

c. *anu* i. q. simpl. In. 1. 9: *dêvam anvatarkayat.*

c. *pra* id. Man. 1. 5. 12. 29: *avitarkyam aviǵńêyam.*

c. *vi* id. Mah. 1. 3571: *kinnu svid êtat patatî 'ti sarvê vitarkayantah parimôhitâh smah.*

c. *sam* putare. Mah. 1. 6540 (v. *tark* sgn. 3).

तर्क्ष् तृक्ष् *tarkś tṛkś* 1. par. (*gatâu* K. *ityâm* V.) ire, se movere. (Cf. *starkś stṛkś*, quod fortasse e *santṛkś*; gr. τρέχω; goth. *thragja* curro, *treiha* urgeo, trudo; hib. *teilg* „go", *teilgin* „a shock, rencounter".)

तर्ज् *tarǵ* 1. par. 1) minari. Râm. II. 70. 25: *tarǵadb'ir iva vânarâih.* 2) reprehendere, conviciari. B'att. 14. 80: *tan tatarǵa.* — Cl. 10. par. âtm. 1) minari c. acc. pers. et instr. rei, Rag'. 4. 28: *ahitân ânilôdb'ûtâis tarǵayann iva kêtub'ih*; 12. 41: *ańkuśâkârayâ 'ńgulyâ tâv atarǵayat*; Mah. 4. 567: *iti bruvânâ vâkyâni sâ mân nityam atarǵayat.* 2) reprehendere, conviciari. Râm. II. 58. 24: *paruśâir vâkyâis têna tarǵitâ.* (Fortasse huc pertinet germ. vet. *TRUG*, *DRUK*, *triugu*, *driuku* fallo.)

c. *ab'i* 10. âtm. i. q. simpl. Mah. 3. 11716: *ab'itarǵayamânâśća ruvantaśća mahâravân.*

c. *sam* id. Rag'. 15. 19: *iti santarǵya śatrug'nam.*

तर्जनी *tarǵanî* f. (r. *tarǵ* s. *ana* adjecto fem. signo *î*) digitus index. Am.

तर्ण् तृण् *tarṇ tṛṇ* 8. par. (*adanê* K. *b'akśê* V.) edere.

तर्ण *tarṇa* m. vitulus. Hêm.

तर्णक *tarṇaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Am.

1. तर्द् *tard* 1. par. ferire, occidere, vexare, offendere, laedere. (Cf. *tard tṛd*; goth. *us-THRUT* molestiam facere, *us-thriuta*, *us-thraut*, *us-thrutum*, attenuato *a* in *u*.)

2. तर्द् तृद् *tard tṛd* 7. par. âtm. ferire, occidere, destruere. B'att. 6. 38: *b'ûtin tṛṇadmi yakśâṇâń hinasmî 'ndrasya vikramam.* — Quae guṇam assumunt formae tam ad *tard* quam ad *tard tṛd* referri possunt, e. c. B'att. 14. 108: *rat'âśvâńśća ripôs tatarda śâk'inâ*; 33: *râmaśća bahûn* (*râkśasân*) *tatarda.* (Vid. *tard* et cf. *tarh tṛh*, quod fortasse e *tard' tṛd'*.)

c. *anu* in dialecto vêd. findere, dividere. Ṛgv. 32. 1: *anv apas tatarda* (Rosenius vertit „aquas effudit"); Ṛgv.-V. 82. 3 (v. Westerg.): *anv apâń k'âny atṛndam ôǵasâ.*

c. *vi* discindere, dirumpere, dilacerare. B'att. 16. 15: *raṇê kartsyati gâtrâṇi marmâṇi vitartsyati.*

तर्प् तृप् *tarp tṛp* 1. par. exhilarare, satiare. — Cl. 4. par. âtm. 5. par. 6. par. 1) gaudere. Hit. 76. 14: *kô na tṛpyati vittêna.* 2) satiari. Sâ. 7. 2: *nâ 'tṛpyan kat'ayantah punah punah*; In. 2. 26: *guḍâkêśam prêkśamâṇah . . . naćâ 'tṛpyata vṛtrahâ*; Mah. 3. 2247: *atṛpyan hatânâm mâńsaśônitâih.* C. gen. Hit. 66. 8: *nâ 'gnis tṛpyati kâśṭ'ânân nâ 'pagânâm mahôdad'ih.* — Caus. exhilarare, delectare, satiare. H. 2. 12: *manuśyô gand'ô ǵ'râṇan tarpayatî 'va mê*; N. 17. 27: *atarpayat sudêvańća gôsahasrêṇa*; Mah. 1. 6803: *tan d'anêna tarpayâmâsa*; In. 1. 21: *pitṝn yat'ânyâyan tarpayitvâ*; Mah. 1. 8126: *âǵyad'ârâb'is tarpayasê 'nalam.* (Cf. *tarmp tṛmp*, *tarp' tṛp'*, *tarmp' tṛmp'*; gr. τέρπω, τρέφω; boruss. vet. *en-terpo* prodest; lit. *tarpstu* incrementa capio, augesco, praet. *tarpau*; *tarpà* incrementum; huc etiam traxerim nostrum *darbe*, *be-darf*, ita ut sensus primitivus in oppositum transierit; goth. *tharbs* egenus, *tharf* egeo, *thaurba* id.; russ. терплю *terplju* patior, tolero; fortasse lat. *sa-tur* e *sa-turp*, *san-turp* = scr. *santarp*, abjectâ radicis litterâ finali; itaque *sat* e *satur*, non vice versâ; hib. *tropadh* „heavy, weighty, grave", *trom* id. mutato *p* in nasalem ejusdem organi, nisi *trom* e *tromp*, inserto *m*, abjecto *p*, cf. *tarmp tṛmp*; *tromaighim* = scr. *tarpâyâmi* „I aggravate,

load, burden, make heavy", *tromaim* id.; *tormach* „increase, augmentation"; *torp* „bulk"; *tormad* „pregnant growing, big".)

c. *pari* caus. saturare. Maḥ. 3. 8537: *dêvâ ḥaviśâ paritarpitâḣ.*

c. *sam* saturari. Ṛgv. 110. 1: *svâḥâkṛtasya sam u tṛpnuta* „rite effusi (libaminis potu) nunc satiamini". — Caus. saturare, exhilarare, delectare, satiare. Maḥ. 1. 4470: *suḥṛdaḣ ... dʿanêna samatarpayat*; Ragʿ. 13. 45: *santarpya samidbʿir agnim*; Maḥ. 3. 946: *tân mûlapʿalâiḣ santarpayâmâsa.*

तर्फ् तृफ् *tarpʿ tṛpʿ* 6. par. i. q. *tarp tṛp.*

तर्ब् *tarb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *tamb.*

तर्मन् *tárman* n. (r. *tar* [*tṝ*] s. *man*) cacumen pali sacrificalis. Am. (Gr. τέρ-μα; lat. *ter-minus*; v. *tar* [*tṝ*].)

तर्म्प् तृम्प् *tarmp tṛmp* 6. par. satiari. Ṛgv. 23. 7: *sagûrgaṇêna tṛmpatu*; v. *tarp tṛp.*

तर्म्फ् तृम्फ् *tarmpʿ tṛmpʿ* 6. par. i. q. *tarp tṛp.*

तर्ष् तृष् *tarś tṛś* 4. par. sitire. *tṛśitá* sitiens. N. 11. 12. (Cf. goth. *THARS* arefieri, *thairsa*, *thars*, *thaursum*; *thaursus* siccus, *thaursja* sitio, nostrum *Durs-t* sitis; lit. *trókśtu* sitio, praet. *trośkau*; *tróśkulys* sitis; hib. *tart* [*tar-t*] „thirst, drought", *tart-mhar* „thirsty, dry"; gr. τέρσομαι; lat. *torreo* e *torseo*, *tos-tum* e *tors-tum.*)

तर्ष *tarśa* m. (a praec. s. *a*) sitis. Am.

तर्ह् तृह् 6. par. 7. par. *tṛḥấmi*, *tṛṇéḥmi* (v. gr. 341) occidere. Bʿatt. 1. 19: *rakśâṅsi tṛṇêḍʿu*; 17. 15: *atṛṇêṭ śatrûn.*

तर्हि *tárḥi* (a stirpe pronom. *ta* s. *rḥi*, v. *kárḥi*, *êtárḥi*) nunc, jam. Ḥit. 89. 1. Lass. 9. 3. 18. 14. 32. 18. 36. 15. 44. 7.

तल् *tal* 1. et 10. par. (*pratiśṭʿâyâm* K. *pratiśṭʿitâu* V.) condere. K.: *talati* (*tâlayati*) *dêvâlayâṅ râgâ.*

तल *tala* n. (r. *tal* s. *a*) 1) solum, fundus. (Am. = *adʿas*) loc. *talê* sub. Ḥit. 58. 15: *tarutalê*; Ritu-S. 1. 13: *mayûrasya talê*; 18: *bʿôginaḣ pʿaṇâtapatrasya talê.* 2) planta (pedis). Su. 1. 33. 3) palma (manus). Ḥit. 36. 4. A. 3. 40. 4) superficies (rei, ut terrae): In. 5. 57. Su. 4. 19. Ḥ. 1. 35. 38; (rupis): N. 12. 12; (domus): N. 13. 51. — *nabʿastala* (Luftraum) N. 2. 30. (Hib. *talamh* „the world, the earth, land, ground, soil, a country, nation"; lat. *tellus.*)

तलत्र *talatra* n. (e praec. et *tra* servans, v. *tanutra*) tegumentum manuum. Dr. 5. 19. (Maḥ. 3. 15657.)

तलाङ्गुलि *talâṅguli* f. (Tatp. e *tala* et *aṅgúli*) pedis digitus. In. 12.

तल्प *tálpa* m. n. lectus, cubile.

तष्टार् -ष्टृ *taśṭấr -śṭṛ́* m. (r. *takś* s. *târ tṛ*) faber lignarius.

तस् *tas* 4. par. (*utkśêpaṇê* K. *utkśêpê* V.) levare, allevare. K.: *tasyati mallô mallam.* Cf. *das.*

तस्कर *táskara* m. fur. N. 12. 2.

तस्मात् *tásmât* adv. (ablat. pronom. *tat*) eo, ideo, propterea. Br. 2. 21.

तात *tấta* m. amicus, carus, dilectus (in vocativo solum invenitur). In. 5. 55. Br. 1. 8. 3. 12. Bʿ. 6. 40. M. 18.

तादृश् *tâdṛ́ś* m. f. n. (v. gr. 263) talis. N. 1. 13. 13. 50 (v. sq.).

तादृश *tâdṛ́śa* (fem. *-śî*, v. gr. 263) id. (Prâkr. *târisa*, dor. τᾱλίκος, slav. *toliku*, lat. *tâlis*; v. *kîdṛ́śa* et gr. comp. 415-419.)

ताप *tâpá* m. (r. *tap* s. *a*) calor, fervor, aestus; transl. dolor, moeror, sollicitudo. Dr. 5. 20. (Vid. *táp.*)

तापस *tâpasá* m. (a *tápas* s. *a*) qui corpus suum vexat, qui vitam austeram, tormentuosam, castam agit; asceticus. N. 12. 61. 62. 98.

तापसी *tâpasî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praec. Ur. 84. 11.

तामर *tâmara* n. aqua.

तामरस *tâmarasá* n. (ut videtur, a praec. s. *sa*) nymphaea, lotus. Am.

ताम्बूल *tâmbûlá* n. 1) nux areca. 2) piper betel.

ताम्र *tâmrá* n. cuprum. Râm. I. 31. 50. — adj. (fem. *tâmrî*) colore cuprino. In. 5. 12. N. 26. 17. (Hib. *umha* cuprum.)

ताय् *tây* 1. âtm. (*santânê pâlanê* K. *pâlanasantatyôh* V.) 1) servare, tueri (cf. *tay* et *trâi* unde *trâ'yê* servo, ex hoc vero *tâ'yê*, ejecto *r*, ortum esse videtur). 2) extendi (nihil aliud quam pass. radicis *tan.*)

तारा *târâ* f. (ut mihi videtur, e *stârâ* q. v. abjecto *s*) stella. Su. 2. 25. In. 33. (Vid. *str* stella et cf. ṣend. [Zend script] *ś târĕ* pro [Zend script] *ś târ*, v. gr. comp. 30; gr. ἀστήϱ, ἄστϱον, praefixo α; goth. *stairnô* fem.; lat. *aster*, *astrum*, *stella*, quod e *sterna* ortum esse videtur, mutato *r* in *l*, cui se assimilaverit sequens *n.*)

तारापति *târâpati* m. (e praec. et *páti* dominus) luna. Sâ. 1. 19.

ताराऱूप *târârûpa* (Bah. e *târâ* et *rûpá* n. forma) stellae formam habens. In. 1. 33.

तारुण्य *târuṇya* n. (a *táruṇa* s. *ya*) juventus, adolescentia. Am.

तार्क्ष्य *tâ'rkśya* m. cognomen Garuḍi (v. *garuḍá*).

ताल *tâla* m. (a *tala* s. *a*) 1) palma manus. 2) plausus manuum, quo numerus musicus notatur. H. 2. 15. Lass. 39. 10. 3) genus palmae, borassus flabelliformis.

तालवृन्त *tâlavṛnta* m. (e praec. et *vṛnta*) flabellum. Śak. 57. 7.

तालवृन्तक *tâlavṛntaka* n. (a praec. s. *ka*) id. Am.

तालु *tâ'lu* n. palatum. Am.

तावत् *tâ'vat* adv. (neut. sequentis) 1) nunc, hoc tempore. H. 4. 15. 53. N. 12. 41. Hit. 10. 17. — In apodosi post *yâ'vat*, e. c. Hit. 43: *yâvad êvâ 'yaṅ vyâd'ô vanân na niṅsarati tâvan mant'aram môćayituṅ yatnaḣ kriyatâm*; 43. 22: *pratyâvṛtya yâvad asâu lubd'akas tarutalam âyâti tâvat kûrmam apaśyann aćintayat.* 2) tam diu. N. 5. 23. (Huc traxerim gr. τῆμος, mutato *v* in μ sicut e. c. in ΔΡΕΜΩ = scr. *drávâmi*, *t* in ς sicut in τετυφός e τετυφοτ; lat. *dêmus*, *dêmum*; v. gr. comp. 352.)

तावन्त् *tâ'vant* (*tâ'vân*, *tâ'vatî*, *tâ'vat*, v. gr. 259) 1) tantus, tam magnus. Sâ. 5. 41. 2) tantum, tot. N. 20. 24. — Neut. *tâ'vat* c. acc. temporis: *tâvat kâlam* tantum temporis, tam diu. Sâ. 6. 31. (Lat. *tantus* correptum e *tavantu-s*, adjecto *u*; de gr. τόσος v. gr. comp. 412.)

1. तिक् *tik* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere. Cf. *tak*, *tâuk*, *ṭik*, *ṭîk*, *ṭâuk*, *ḍ'âuk*, *trak*, *trâuk*, *tag*, *trag*.

2. तिक् *tik* 5. par. (*ǵiǵ'âṅsâyâm* K. *âskandê vad'ê* V.) adoriri, oppugnare; occidere velle; laedere, occidere. Cf. *tig*.

तिग् *tig* 5. par. id.

तिग्म *tigmá* (r. *tiǵ* s. *ma*) calidus, fervidus, urens, acer. A. 7. 20. — Subst. n. calor. (Hib. *time* „heat, warmth".)

तिग्मांशु *tigmâṅśu* m. (e praec. et *aṅśú* radius) sol.

तिघ् *tig'* 5. par. (*g'âtanê*) pulsare, ferire, occidere.

तिङ्गुद *tiṅguda* m. nomen plantae. N. 12. 3.

तिज् *tiǵ* 1. âtm. (*niśânê kśamâyâṅća* K. *kśântâu śitê* V.) 1) acuere. 2) perferre, tolerare. — *tiktá* 1) amarus. 2) suave olens. Mêg'. 20. — Desid. *titikś* perferre, sustinere. Mah. 3. 1393: *klêśâṅs titikśasê*; Man. 6. 47: *ativâdâṅs titikśêta*; B'. 2. 14. — Cl. 10 vel caus. par. *têǵâyâmi* acuere. (Lit. *tékinu* cote acuo, *tékêlis* cos magna; russ. *točú* cote acuo, *točilo* cos; gr. θήγω, fortasse etiam θιγγάνω, ἔθιγον; lat. *tango*; goth. *têka* tango; v. *té'ǵas* splendor et cf. cambro-brit. *teg* „clear, fair; beautifull, pretty, bland".)

तितिक्षु *titikśu* (a desid. *titikś* — v. *tiǵ* — s. *u*) patiens. Am.

तित्तिरि *tittíri* et *tittirí* m. perdix, „the francoline partridge". Am.

तिथि *tit'i* m. f. dies lunaris. N. 5. 1. Sâ. 3. 2.

तिडुक *tiduka* m. nomen arboris, Diospyros glutinosa. Lass. 52.

तिन्तिड *tintiḍa* m. nomen arboris, Tamarindus Indica. Am.

तिन्तिडा *tintiḍâ* f. id.

तिप् *tip* 1. et 10. âtm. (*kšaraṇê* K.) stillare. K.: *têpatê ǵalaṅ ǵaṭât.* Cf. *tim.*

तिम् *tim* 4. par. humidum esse, madefieri. Hit. Ser. 97. 5: *vânarâṅs timyataḱ śîtârttakampamânân avalôkya.* — *timitá* humidus, madidus. Am. Cf. *tip.*

तिमि *tími* m. piscis fabulosus, qui centum Yôǵanorum longitudinem habere dicitur. A. 6. 3.

तिमिङ्गिल *timiṅgila* m. ingens piscis fabulosus. A. 6. 3.

तिमिर *timirá* n. (ut videtur, e *tamira* vel *tamara*, v. *támas*) obscuritas.

तिरश्च् *tiráść* v. *tiryáńć.*

तिरस् *tirás* — *tíras* — (r. *tar* [*tṛ*] s. *as*) 1) praep. in dialecto vêdica, trans, per (v. Lass. p. 34) e. c. *tiraḱ purúćid aśvinâ raǵâṅsi ... êḥa yâtam* „per tenebras multas huc venite, Aśvini!" — *ya îṅkayanti parvatân tiraḱ samudram arṇavam* „qui trans mare undosum nubes propellunt". 2) adv. flexuose, tortuose. (Ad *tirás* trans, per, referri possunt lat. *trans*, goth. *thair-h*, nostrum *dur-ch*, hib. *tar*, *tair* „beyond, over, across, through, above", *tri* „through, by"; lit. *tiēs* e regione, ex adverso; ṣend. *tarô* trans [Burn. Yaçna note LXVI] nititur formâ primitivâ *taras.* Ad *tirás* tortuose traxerim hib. *tar* „bad"; v. *tar* [*tṛ*].)

तिरस्कर् -कृ *tiráskar -kṛ* (r. *kar kṛ* praef. *tirás*) 1) obtegere. Raǵ. 16. 20: *tiraskriyantê kṛmitantuǵâlâiḱ ... gavâkšâḱ*; R. Schl. II. 12. 89: *kâlarâtrir mê nûnam b́âryârûpatiraskṛtâ tvam râǵaputri.* 2) superare. Raǵ. 3. 8: *tadîyam ânîlamukaṅ stanadvayam* | *tiraśćakâra ... suǵâtayôḱ paṅkaǵakôśayôḱ śriyam*; Hit. 81. 8: *sa tiraskriyatê śrib́iḱ.* 3) conviciari, contumeliam dicere. Hit. 13. 11: *taṅ sarvê tiraskurvanti.*

तिरस्करिन् *tiraskarin* m. (r. *kar kṛ* praef. *tirás* s. *in*) aulaeum. R. Schl. II. 15. 20.

तिरस्करिणी *tiraskariṇî* f. (fem. praec.) 1) i. q. praec. 2) velum. Ur. 22. 4 infr.

तिरस्कार *tiraskâra* m. (a *tiráskar -kṛ* s. *a*) convicium, maledictio, contumelia. Hit. 13. 14. 114. 20.

तिरोधा *tirôd́â* v. *d́â* praef. *tirás.*

तिरोहित *tirôḥita* v. *d́â* praef. *tirás.*

तिर्यक् *tiryák* adv. (acc. neut. sequentis) flexuose, tortuose, oblique, ex obliquo. Ur. 65. 16: *tiryag avalôkya.*

तिर्यञ्च् *tiryáńć* (e *tiri* pro *tirás* et *aṅć* ire, in casibus debilibus *tiryáć*, in debilissimis *tiráść*, quod e *tirás* et *ć* pro *ać*; nom. m. *tiryáṅ*, f. *tiráśćî*, n. *tiryák.*) 1) adj. curvus, flexuosus, tortuosus, obliquus. Mêǵ. 52. 58. 2) subst. m. animal, quadrupes. Hit. 53. 19.

1. तिल् *til* 6. et 10. par. *tilámi*, *têlâyâmi* unctum, oleosum esse; v. *tilá*, *tâila.*

2. तिल् *til* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere (cf. *till*, *tar* [*tṛ*], unde *til* ortum esse videtur, attenuato *a* in *i* et mutato *r* in *l.*)

तिल *tilá* m. (r. 1. *til* s. *a*) 1) nomen plantae, cujus semen oleum praebet, Sesamum orientale. 2) nota, macula, quae sesami semini comparatur. Su. 3. 18.

तिलक *tílaka* 1) m. n. macula in fronte, unguento aut terrâ coloratâ facta. Raǵ. 9. 40. 2) arbor quaedam. ibid.

तिलोत्तमा *tilôttamâ* f. (e *tilá* et *uttamâ*) nom. pr. Su. 3. 18.

तिल्ल् *till* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; v. 2. *til.*

तिसर् -सृ *tisar -sṛ* (nom. *tisrás*, ut videtur, forma reduplic. pro *titar -tṛ*, mutato *t* in *s*, sicut in pers. سه *sih*, tres, correptâ syllabâ *ri* in *ṛ*, sicut in *tṛtîya* tertius) fem. τοῦ *tri* q. v.

तीक् *tîk* 1. âtm. i. q. 1. *tik.*

तीक्ष्ण *tîkšṇa* (r. *tiǵ* s. *sna*) calidus, acer, acutus. Su. 2. 9. Ḥ. 2. 7. 9. N. 20. 30.

तीक्ष्णदंष्ट्र *tîkśṇadańśṭra* (Bah. e praec. et *dáńśṭrâ* f. dens) acutos dentes habens. H. 2. 7.

तीम् *tîm* 4. par. i. q. *tim.*

तीर् *tîr* 10. par. (*samâptâu* K. *karmaṇâń samâptâu* V.; ut mihi videtur, denom. a *tîra*, sicut idem valens *pâr* a *pâra*) finire.

तीर *tîra* m. (r. *tar* [*tṛ*] s. *a*) ripa. M. 5.

तीर्ण *tîrṇá* v. *tar* (*tṛ*).

तीर्थ *tîrt'á* m. n. (r. *tar* [*tṛ*] s. *t'a*) 1) locus sacer, lavationi destinatus. Sâ. 1. 38. 2. 2. 2) magister. Rag'. 17. 88.

तीव् *tîv* 1. par. (*st'âulyê*) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.

तीव्र *tîvrá* (r. *tîv* s. *ra*) magnus, violentus, vehemens, acer. N. 11. 13. 24. 8: *tîvraśôka*; M. 3: *tîvran tapaḣ*; Su. 2. 7: *tîvravikrama*; Lass. 58. 17: *krôd'atîvrêṇa vaḣninâ.*

1. तु *tu* 2. par. *tâ'umi* et *tâvîmi* (Pâṇ. VII. 3. 95) crescere. Ṛgv. 94. 2: *yasmâi tvam âyagásê* ... *sa tûtâva* „cui tu sacra perficis, is crescit". (Lat. *tu-meo*, *tu-mulus* [v. gr. comp. 808*]; *tueo*, *tutor*, *tutela* etc.; boruss. vet. *tawas* pater, *tawiska* [them.] paternus, acc. *-kan* paternum, *tauta* terra [Land]; cambro-brit. *tyv-u* crescere; pers. توان *tuvân* potestas, توانم *tuvânem* possum; gr. τύ-λος; goth. *thiu-da*; umbr. *tuta* urbs; ṣend. *tav* posse, v. gr. comp. 915***.)

2. तु *tu* (fortasse a stirpe demonstrat. *ta*, attenuato *a* in *u*, sicut in interrog. *ku* e *ka*) 1) vero, autem. In. 3. 5. 4. 7. Br. 1. 17. 3. 18. N. 23. 9. 2) et, etiam. N. 25. 14. Br. 3. 22. A. 3. 23. Dr. 5. 17. 3) post pron. interrog. *kim* valet nostrum doch. Br. 1. 7. 35. 13. 17. 4) in apodosi post *c'êt* valet nostrum so. Br. 2. 17: *tań c'êd aḣan na ditsêyam ... pramat'yâi 'nâń ḣarêyus tu.* — Enunciationem nunquam incipit.

तुङ्ग *tuṅga* (r. *tuńǵ* s. *a*) 1) adj. altus. Rag'. 6. 3. 2) subst. m. arbor quaedam, Rottleria tinctoria. (Cf. lat. *turg-eo*, liquidis *n* et *r* inter se mutatis; lit. *tunkù* pinguesco; russ. *tučnŭi* pinguis, cf. Benfey II. 235. I. 591; hib. *tonngo* „a billowy sea", *tonnghail*, *tonnta* „waved", *tonnaim* „I undulate, dip in water", nisi haec pertinent ad scr. *taraṅgá* fluctus.)

तुच्छ *tuc'c'a* inanis, vacuus. Am. (Lit. *tuśćias* id.)

तुज् *tuǵ* 1. par. (in dial. vêd. 6. par. âtm.) 1) ferire, vulnerare, occidere. Ṛgv. 61. 6: *vṛtrasya marma tuǵan vaǵrêṇa tuǵatâ.* 2) tremere. Ṛgv. 61. 14: *asya b'iyâ dyâvâc'a b'ûmâ tuǵêtê.* 3) festinare, properare. Ṛgv. 3. 5. 61. 12: *tûtuǵâna* properans.

1. तुञ्ज् *tuńǵ* 1. par. (*ḣinsâbalavêśṭanaprâṇanêśu* K. *prâṇê balê* V.; scribitur *tuǵ*, gr. 110[a]) offendere, laedere, ferire, occidere; robustum esse; vestire; vivere (v. *tuṅga*).

2. तुञ्ज् *tuńǵ* 10. par. (*b'âśaṭṭârt'ê*; scribitur *tuǵ*, gr. 110[a]) loqui; superare, occidere, ferire.

तुट् *tuṭ* 6. par. (*kalaḣakarmaṇi* K. *kalaḣê* V.) rixari, altercari, contendere.

तुड् *tuḍ* 1. 6. par. frangere, rumpere, lacerare, findere; occidere. Cf. *tuṇḍ*, *tud.*

तुड्ड् *tuḍḍ* 1. par. (*anâdarê*) contemnere, spernere. Cf. *tûḍ*, *tôḍ.*

तुण् *tuṇ* 6. par. (*kâuṭilyê* K. *ǵâiḣmyê* V.) curvum, inflexum esse.

तुण्ड् *tuṇḍ* 1. âtm. (scribitur *tuḍ*, gr. 110[a]) id.

तुण्ड *tuṇḍa* m. rostrum. Maḣ. 1. 1474.

तुत्थ् *tutt'* 10. par. (*stṛtâu* K.) sternere, obtegere.

तुद् *tud* 6. par. âtm. tundere, ferire, pungere. B'aṭṭ. 14. 81: *tutôda gadayâ 'rim*; 15. 4: *atâutsuḣ śûlâiḣ*; Dr. 8. 52: *aśvâńs tudantâu*; Maḣ. 3. 335: *pratôdêna tudyamâna*; 2. 2530: *tudasi marmâṇi vâkśarâiḣ.* — Part. perf. pass. *tunná* R. Schl. II. 14. 23: *tunna iva tîkśṇêna pratôdêna.* (Lat. *TUD*, *tundo*; goth. *STAUT*, *stauta*; nostrum *stoſse*, praefixo *s*; fortasse e scr. *santud.*)

c. *â* i. q. simpl. Mah. 1. 195: *d'anuškôṭyâ ''tudya viram.*

c. *vi* id. Mah. 1. 3559: *vâkkanṭakâir vitudan mânuśân.*

तुन्द् *tund* 1. par. (*ćêśṭâyâm* K.; scribitur *tud*, gr. 110[a]) se movere, ire; operam dare, anniti. K.: *tundati suk'âya.* Cf. *trand.*

c. *ni* discedere? Ṛgv. 58. 1: *sahôgâ amṛtô nitundatê* „robore genitus immortalis discedit".

तुन्द *tundá* n. venter. Am.

तुप् *tup* 1. 6. par. pulsare, ferire, occidere. (Cf. *tump*, *tup'*, *tump'*, *tumb*, *tub'*, *trup*, *trump*, *trup'*, *trump'*; gr. ΤΥΠ, τύπτω.)

तुफ् *tup'* 6. par. id.

तुभ् *tub'* 1. âtm. 4. et 9. par. *tô'b'ê*, *túb'yâmi*, *tub'nâ'mi.* id.

तुमुल *tumula* adj. 1) turbatus, perturbatus, confusus. A. 6. 22. Rag'. 5. 49 (schol. = *sañkula*). 2) tumultuosus. B'. 1. 13. 19. A. 2. 2. (Cf. lat. *tumultus.*)

तुम्प् *tump* 1. par. et 10. par. (*tump* 10. scribitur *tup*, gr. 110[a]) i. q. *tup.*

तुम्फ् *tump'* 6. par. id.

तुम्ब् *tumb* 1. et 10. par. (*ardanê* K. *ardê* V.; scribitur *tub*, gr. 110[a]) vexare. Cf. *tup.*

तुम्बुरु *tumburu* m. nom. pr. Gand'arvi. In. 2. 28.

तुर् *tur* 3. par. *tútôrmi* properare (v. *tvar*, unde *tur* ejecto *a*. Cf. *dru*).

तुरग *turaga* m. (celeriter iens, e *turá* celer, in dial. vêd., et *ga*) equus. Rag'. 1. 42.

तुरङ्गम *turañgama* m. (e *tura* in acc. et *gama*) id. A. 7. 11.

तुरासाह् *turâsâh* m. (nom. *turâśâṭ*, e *turâ* i. q. *tvarâ* et *sâh* perferens, a r. *sah*) cognomen Indri. Rag'. 15. 40.

तुरीय *turî'ya* (a *ćatúr*, abjectâ syllabâ initiali, s. *îya* pro *tîya*, cf. *dvitî'ya*, *tṛtî'ya*) quartus.

तुर्य *túrya* id., v. gr. comp. 322.

तुर्व् *turv* 1. par. *tû'rvâmi* (*hiñsâyâm* K. *hiñsê* V.) ferire, laedere, occidere; cf. *t'urv*, *durv*, *d'urv*, *ǵûrv.*

तुल् *tul* 1. et 10. par. tollere, sublevare. Râm. I. 54. 15: *d'anus tôlayiśyâmi pâṇinâ.* — Part. perf. pass. *tulitá* sublevatus. Rag'. 4. 80: *pâulastyatulitasyâ 'drêh*; 12. 89: *tulitakâilâśa.* (Cf. *dul*, lat. *tollo*, *tuli*; gr. τλάω, τελάμων, τάλαντον [v. *tulá'*]; goth. *thula* tolero; nostrum *dulde*; lit. *turù* habeo, *ap-turu* adipiscor.)

c. *â* id. Râm. I. 48. 42: *na śêkur âtôlayitum.*

तुलय् *tulay* (denom. a *tulá'*) ponderare. Mah. 3. 10583: *utkṛtya svayam mâñsan tulayâmâsa kapôtêna samam.*

तुला *tulá'* f. (r. *tul* s. *a* in fem.) 1) libra. Hit. 133. 1. 2) similitudo. Rag'. 5. 68; cum instr. ibd. 8. 15.

तुल्य *túlya* (a praec. s. *ya*) aequalis, similis, cum instr. N. 4. 6. Dr. 6. 12.

तुष् *tuś* 4. par. gaudere, contentum esse. Mah. 3. 1109: *tuśya mâ krud'ah*; 2. 149: *tutôśa pûǵâm prâpya*; A. 4. 49: *nityan tuśṭâśća tê râǵan prâṇinah suravêśmani.* C. instr. Man. 12. 37: *yêna tuśyatićâ ''tmâ 'sya.* C. gen. Mah. 1. 3017: *karmasâkśî kśêtraǵñô yasya tuśyati, na tu tuśyati yasyâi 'śa puruśasya.* C. loc. Hit. 40. 7: *yasyâm b'artâ na tuśyati.* C. acc. Mah. 1. 4198: *na tutôśa patin tadâ.* — Caus. exhilarare. N. 1. 7: *tan sa b'îmah ... tôśayâmâsa ... satkârêṇa*; Mah. 3. 9943: *tan tôśaya tapasâ.* (Cf. *tûś*; lit. *tĕśiju* recreo, reficio.)

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 2. 33: *utsavêśu parituśyati.* — Caus. Sâ. 3. 21: *b'artâram paryatôśayat.*

c. *sam* id. B'. 3. 17: *âtmani santuśṭah*; 12. 14. 19. — Caus. Mah. 3. 13685: *gurun santôśayêta*; Hit. 25. 16: *b'ôganaviśêśâir vâyasan santôśya.*

तुष *túśa* m. folliculus, gluma oryzae etc. Dr. 6. 21. (Cf. *tvać* tegere, *tvać* cutis, cortex.)

तुषार *túśâra* m. pruina, nix, gelu. Ragᶜ. 9. 68. 14. 84. R. Schl. I. 49. 17.

तुष्टि *tuśṭi* f. (r. *tuś* s. *ti*) gaudium, satisfactio. In. 5. 13. Sâ. 1. 7.

तुस् *tus* 1. par. (*śabdê* K. *dᶜvânê* V.) sonare. (Fortasse lat. *tus-sis* ex *tus-tis*.)

तुस्त *tusta* n. pulvis. (Cf. angl. et anglo-sax. *dust*.)

तुह् *tuḥ* 1. par. (*ardanê*) vexare. Cf. 2. *duḥ*.

तुहिन *túḥina* n. pruina, nix, gelu. Am. (Hib. *deigh* „ice".)

तुहिनाद्रि *tuḥinâdri* m. (Schneeberg, e praec. et *ádri*) i. q. *ḥimâlaya*. Ragᶜ. 8. 53.

1. तूण् *tûṇ* 10. par. (*saṅkôćê*) curvare, inflectere.

2. तूण् *tûṇ* 10. âtm. (*pûraṇê*) implere.

तूण *tûṇa* m. pharetra. Ragᶜ. 7. 54. (Slav. ТОУЛЪ *tulŭ* id., mutato *n* in *l*; v. *anyá* = *alius* etc.)

तूणी *tûṇî* f. (a praec. adjecto signo fem. *î*) id. Ragᶜ. 9. 56.

तूणीर *tûṇêra* m. (a praec. s. *êra*, vel *ra* mutato *a* finali in *ê*) id. Am.

तूर् *tûr* 4. âtm. festinare. *tûrṇa* celer. *tûrṇam* adv. celeriter. Ḥ. 1. 2. 2. 14. 4. 18. (Vid. *tur*, *tvar* et cf. cum *tûrṇa* hib. *tonn* „quick".)

तूर्ण *tûrṇa* v. *tûr*.

तूर्य *tûrya* n. quodvis instrumentum musicale. A. 4. 60.

तूल् *tûl* 1. et 10. par. ponderare.

तूल *tûla* m. n. 1) morus Indica. 2) lana arborea. Maḥ. 1. 6740.

तूष् *tûś* 1. par. i. q. *tuś*.

तूष्णीक *tûśṇîká* (a *tûśṇî'm*, vel potius ab ejus themate *tûśṇî*, s. *ka*) taciturnus. (Fortasse huc pertinet lit. *tykas* silens.)

तूष्णीम् *tûśṇî'm* adv. (ut videtur, a perdito part. perf. pass. *tûśṇá*, fem. *tûśṇî*, a r. *tûś* s. *na*) tacite. Dr. 9. 24. Bᶜ. 2. 9. (Russ. *tišinà* silentium, tranquillitas, *tíchĭĭ* silens, tranquillus; boruss. vet. *tusnan* (acc.) „still", *tussīse* taceat; lit. *tylà* silentium, *tylù* sileo, quorum *l* ex *n* ortum esse videtur, ejecto *ś*; hib. *tosd* „silence, taciturnity, quietness", *tosdadh* „silencing, confutation", *tosdaighim* „I confute".)

तृण *tṛṇá* n. (r. *tarṇ tṛṇ* s. *a*, nisi, quod Benfeyus putat, *tṛṇá* corruptum e *tṛḥṇa*, ita ut ad 2. *tarṅḥ tṛṅḥ* crescere pertineat) 1) gramen. 2) arundo? v. sq. Br. 3. 23. N. 13. 28. (Cum *tṛṇá* e *tarṇa* cf. goth. *thaurnu-s* euphonice pro *thurnus* [gr. comp. 82], utroque *a* attenuato in *u*; nostrum *Dorn*; russ. *tern'* id.; hib. *dreas*, *dris* „a briar, bramble".)

तृणकेतु *tṛṇakêtu* m. (e praec. et *kêtú* vexillum) arundo Bambos. Wils.

तृतीय *tṛtî'ya* (a *tri*, correpto *ri* in *ṛ*, suff. *tîya*) tertius. (Send. *ťri-tya*; lit. *tré-ćia-s* e *trétias*; lat. *ter-tius*; goth. *thri-dja*, th. *thri-djan*; slav. *tre-tiĭ*; scot. *tri-teamh*; hib. *triugha*.)

तृप्ति *tṛ'pti* f. (r. *tarp tṛp* s. *ti*) satietas. Bᶜ. 10. 18. (Gr. τέρψις.)

तृष् *tṛś* f. (r. *tarś tṛś*) sitis. Ritu-S. 1. 11.

तृषा *tṛśâ* f. (r. *tarś tṛś* s. *â*) id. N. 9. 27.

तृष्णा *tṛ'śṇâ* f. (r. *tarś tṛś* s. *nâ* in fem., v. gr. 94[a]) id. Ḥ. 1. 19.

तेजस् *tḗgas* n. (r. *tig* s. *as*) 1) splendor. Bᶜ. 7. 9. Su. 4. 24. 2) vis, robur. In. 4. 8. N. 19. 13. 3) semen virile. Râm. I. 31. 18. 42. (Hib. *teas* „warmth, fervor".)

तेजस्विन् *têgasvín* (a praec. s. *vin*) splendore, vi, robore praeditus. Su. 1. 2. Bᶜ. 10. 36. N. 20. 41.

तेजोमय *têgômáya* (a *tḗgas* s. *maya*) splendidus. Su. 4. 22. Bᶜ. 11. 47.

तेम *têma* m. (r. *tim* s. *a*) humor, mador, vapor. Am.

तेव् *têv* 1. âtm. (*dêvanê*) ludere. Cf. *div*.

तैल *tâila* n. (a *tila* s. *a*) oleum sesami. Ragᶜ. 8. 38.

तोक *tôká* m. (ut mihi videtur, a r. *tu* crescere, s. *ka*) proles. Am.

तोड् *tôḍ* 1. par. i. q. *tûḍ.*

तोत्त्र *tốtra* n. (pro *tốttra* aut *tôt-ta*, r. *tud* s. *tra*) baculus aculeatus, quo elephanti concitantur.

तोमर *tômára* m. n. vectis ferreus. Dr. 8. 6.

तोय *tốya* n. (fortasse a r. *tu* crescere, sens. caus., ita ut primitive quod crescere facit signifaret) aqua. Rag̀. 8. 94. (Slav. *taja-ti* liquare.)

तोयद् *tôyada* m. (aquam dans, e praec. et *da* dans) nubes. Ragᶜ. 6. 65.

तोयधर *tôyadᶜara* m. (aquam tenens, e *tốya* aqua et *dᶜara* tenens) nubes.

तोरण *tốraṇa* m. n. (ab intrando dictum, r. *tur* s. *ana*) porta; arcus portae ornamentis instructus. N. 5. 3. Ragᶜ. 1. 41. 7. 4. (Cf. *dvâr* et rad. *tvar.*)

तोलन *tôlana* n. (r. *tul* s. *ana*) levatio. R. Schl. I. 66. 19.

तोष *tôśa* m. (r. *tuś* s. *a*) gaudium. Ḥit. 74. 5.

त्यक्त *tyaktá* v. *tyaǵ.*

त्यज् *tyaǵ* 1. par. interdum âtm. deserere, relinquere. N. 9. 31: *naćâ 'ḥan tyaktukâmas tvâm*; 33: *na tu mân tyaktum arḥasi*; ibd.: *mân tyaǵêtᶜâh*; Bᶜ. 4. 9: *tyaktvâ dêḥam punarǵanma nâi 'ti.* Renuntiare, cedere, dimittere, abjicere. Br. 3. 15: *tyaktavyâm mâńća santyaǵa*; N. 2. 17: *tyaktaǵîvitayôdᶜinah*; Bᶜ. 1. 9: *śûrâ madartᶜê tyaktaǵîvitâh.* (Hib. *treigim* „I leave, forsake", *treigthe* „forsaken" = scr. *tyaktá*; *treigean* subst. „leaving, forsaking, abandonment" = scr. *tyaǵana*; *treigtheoir* „a deserter, forsaker" = scr. *tyaktár*, acc. *tyaktáram*, mutatis semivocalibus *y* et *r*, v. gr. comp. 20.)

c. *pari* i. q. simpl. Ḥ. 1. 3: *nâvam parityaǵya*; Br. 1. 27. 28.

c. *sam* id. Br. 3. 15: *tyaktavyâm mâńća santyaǵâ.*

त्यत् *tyat* (ut mihi videtur, e stirpe demonstrat. *ta*, abjecto *a*, et relat. *ya*, nom. m. *syah*, *sya*, f. *syâ*, n. *tyat*) is, hic, ille, in dial. vêd. (Huc trahimus germ. vet. *dër* e *diar*, f. *diu*, acc. *dia* = scr. *tyâm*, nom. pl. m. *die* = scr. *tyê*, f. *dio* = scr. *tyâs*, n. *diu* = scr. *tyâni*, v. gr. comp. 355. 356; ad *syâ* pertinet germ. vet. *siu*, acc. *sia*; de nostro *dieser* (*die-ser*) v. gr. comp. 357; de lit. et slav. *śi-s*, *sĭ* hic = scr. *syah*, *śi*, *si* haec = scr. *syâ* v. gr. comp. 358.)

त्याग *tyâga* m. (r. *tyaǵ* s. *a*) 1) relictio, renuntiatio. Br. 1. 33. Bᶜ. 12. 11. 18. 1. 2. 4. 2) actio dandi, donandi, largiendi. Ragᶜ. 1. 7. 22. Ḥit. 34. 14.

त्यागिता *tyâgitâ* f. (a sq. s. *tâ*) munificentia. Ḥit. 24. 21.

त्यागिन् *tyâgin* (a *tyâga* s. *in*) munificus.

त्रंस् *trańs* 1. et 10. par. (*bᶜâśârtᶜê* K. *bᶜâsi* V.) loqui; lucere.

त्रख् *trakᶜ* 1. par. ire; v. sq.

त्रङ्क् *trańk* 1. âtm. (*gatâu*; scribitur *trak*, gr. 110[a)]) ire; cf. *ṭâuk*, *tańk*, *tik*, *trâuk*, *trańkᶜ*, *triṅkᶜ*, *trańg.*

त्रङ्ख् *trańkᶜ* 1. par. (scribitur *trakᶜ*, gr. 110[a)]) id.

त्रङ्ग् *trańg* 1. par. (scribitur *trag*, gr. 110[a)]) id. (Hib. *tairgim* „I escape, get away"; *tairgeadh* „a going, passing".)

त्रन्द् *trand* 1. par. (scribitur *trad*, gr. 110[a)]) i. q. *tund*, quod e *trand* ortum esse videtur ejecto *r* et attenuato *a* in *u.*

त्रप् *trap* 1. âtm. pudere, praesertim cum praef. *apa.* (Fortasse primitive convertere, converti; cf. gr. τρέπω, ἐντρέπω pudore afficio; lit. *trópiju* ico; slav. *trepet* tremor; lat. *trepido.*)

c. *apa* i. q. simpl. Maḥ. 3. 110: *yênâ 'patrapatê sâdᶜur asâdᶜus têna tuśyati*; 5. 262: *krûrêṇa nâ 'patrapasê katᶜań śakrê 'ḥa karmaṇâ.* (Cf. gr. ἀποτρέπω.)

c. *apa* praef. *vi* id. Maḥ. 2. 1433: *vibᶜîśakâbᶜir baḥvîbᶜir bᶜîśayan sarvapârtᶜivân na vyapatrapasê kasmât*; R. Schl. II. 37. 10: *sâ vyapatrapamânê 'va.* — Par. ibd. II. 57. 28: *adyê 'mam anayań kṛtvâ vyapatrapasi râgᶜava*; c. gen. Maḥ. 1. 4585: *vyapatrapan manuśyâṇâm.*

त्रप *trapa* m. (r. *trap* s. *a*) pudor. Am.

त्रपु *trápu* n. stannum. Hit. 55. 21. R. Schl. I. 38. 20.

त्रय *trayá* n. (a *tri* s. *a*, ut *dvayá* par, a *dvi*) trium numerus, trinitas, τριάς. B'. 11. 20. 43.

त्रयी *trayî* f. (a praec. signo fem. *î*) tres Vêdi (Rić, Yağus et Sâman). B'. 9. 21.

त्रयोदश *trayôdaśá* (fem. *-î*, gr. 236) decimus tertius.

त्रयोदशन् *trayó'daśan* vêd. *tráyôdaśan* (comp. anom. pro *tridaśan*; e *trayás*, nom. pl. m. τοῦ *tri*, et *dáśan*, v. gr. 229) tredecim. (Lat. *tredecim*, lit. *trylika* e *trydika*, v. gr. comp. 319. annot.)

त्रस् *tras* 1. et 4. par. 1) tremere (praesertim timore). Mah. 3. 3080: *b'ayât trasyasi*; Dêv. 9. 21: *tâiĥ śabdâir asurâs trêsuĥ.* — *trastá* tremens. Mah. 3. 841: *gand'arvâṇâm b'ayatrastâĥ.* 2) timere c. ablat. vel gen. B'att. 15. 58: *râkśasasya nâ 'trâsît.* — Caus. terrere. A. 9. 22: *trâsayan rat'ag'ôśêṇa nivâtakavaćastriyaĥ*; ibd. 24; Dr. 5. 10. (Russ. *trjasu* quasso, agito = scr. caus. *trâsáyâmi*, *trjasu-sj* tremo; lett. *trîfseht* tremere; gr. τρέ(σ)ω, τρέ-μω; lat. *tris-tis* = scr. *trastá*, *tre-mo*, *terreo* ex *terseo* pro *treseo* = scr. caus. *trâsáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; hib. *tor* „fear, dread".)

c. *vi* i. q. simpl. R. Schl. II. 103. 41: *varâhamṛgâśća ... vitrêsuĥ*; A. 6. 13: *vitrêsuśća vililyuśća b'ûtâni.* — *vitrasta* perterritus. H. 3. 3. Su. 1. 14. — Caus. terrere. Man. 7. 196: *vitrâsayêt*; N. 16. 15: *vitrâsitavihaṅgama.*

c. *sam* id. *santrasta* perterritus. N. 11. 1. 13. 19. A. 8. 16.

त्रस *trasa* (r. *tras* s. *a*) mobilis. M. 29.

त्रा *tra* 2. par. (in imperat. supponitur radici *trâi*, a qua *trâ* in formis generalibus distingui nequit; a grammaticis *trâ* in radices non receptum est) servare, liberare. Br. 3. 3: *trâhi sarvam mayâi 'kayâ*; Su. 1. 15: *trâhî 'ti praćukruśuĥ*; Mah. 3. 15931: *tatô nas trâtu b'agavân.* (Vid. *trâi.*)

1. त्राण *trâṇá* v. *trâi.*

2. त्राण *trâṇa* n. (r. *trâi* s. *ana*) 1) servatio, tutela. Dêv. 11. 47. Rag'. 15. 3. 2) lorica. A. 6. 14 (cf. *tanutrâṇa*); *śirastrâṇa* galea. Rag'. 4. 64. (Hib. *troiath* „a helmet".)

त्रातार् -तृ *trâtá'r -tṛ'* m. (r. *trâi* s. *târ tṛ*) servator. Mah. 3. 15931.

त्रास *trâsa* m. (r. *tras* s. *a*) metus, terror. Rag'. 9. 58.

त्रि *tri* (nom. m. *tráyas*, f. *tisrás* pro *tisaras* a stirpe *tisar*, n. *trí'ṇi*) tres. (Gr. lat. lit. slav. hib. *TRI*, nom. m. f.: gr. τρεῖς, lat. *tres*, lit. *trys*, hib. *tri*, slav. masc. трие *trije*, fem. три *tri*; goth. *THRI*, nom. m. f. *threis*. Ad sanscr. fem. *tisrás* referuntur hib. vet. *teora*, cambro-brit. fem. *tair*, armor. *teir*; v. Pictet p. 145, gr. comp. 310.)

त्रिंशत् *triṅśát* (ut mihi videtur, pro *tridaśat* mutatâ mediâ in nasalem, sicut vice versâ lit. et slav. *d* vocum *dewynì*, *devanti* novem ortum est ex *n*; v. gr. comp. 317) triginta. (Lat. *triginta*, gr. τριάκοντα, hib. *trioehat.*)

त्रिक *triká* n. spinae pars inferior. Rag'. 6. 16.

त्रिगर्त *trigarta* m. nomen regionis (Wils.: A country in the northwest division of India, apparently part of Lahore). Dr. 2. 7.

त्रिङ्क् *triṅk'* 1. par. (scribitur *trik'*, gr. 110[a]) ire; v. *traṅk.*

त्रितय *trítaya* n. (e *tri* s. *taya*) trium numerus, trinitas. Br. 2. 21. (Hib. *treidhe* „three things, three parts".)

त्रिदश *tridaśá* m. pl. (ut mihi videtur, a *trayó'daśan* tredecim, quod pro *tridaśan*) Dii, exceptis Brahmâ, Visnu et Sivo. N. 4. 31. Lass. 15. 8.

त्रिदशत्व *tridaśatva* n. (a praec. s. *tva*) divinitas. Rag'. 16. 30.

त्रिदशालय *tridaśâlaya* (e *tridaśá* et *âlaya* domus, habitatio) 1) Tatp. deorum habitatio. In. 5. 36. 2) Bah. deorum habitationem habens i. e. Deus. In. 1. 12.

त्रिदिव *tridivá* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *divá* coelum, tres coeli) Indri coelum. In. 4. 6. Cf. *tripiśṭapa*.

त्रिधा *tríd'â* (e *tri* s. *d'â*) trifariam. B'. 18. 19. Ṛgv. I. 118. 24. (Gr. τρίχα, dor. τρίχθα; v. gr. comp. 325.)

त्रिनेत्र *trinêtra* m. (tres oculos habens, Bah. e *tri* et *nêtra* oculus) cognomen Śivi.

त्रिपथ *tripat'a* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *pat'á*) trivium. Hêm.

त्रिपथगा *tripat'agâ* f. (e praec. et *ga* iens in fem.) nomen Gangis. Up. 28.

त्रिपिष्टप *tripiśṭapa* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *piśṭápa* mundus, tres mundi) Indri coelum, v. *tridivá*.

त्रिपुर *tripura* (e *tri* et *purá* n. urbs) 1) n. nomen regionis (Wils.: the modern Tipperah). 2) m. nomen unius Asurorum, Tripuri regis.

त्रिपुरघ्न *tripurag'na* m. (e praec. et *g'na* q. v. occidens) cognomen Śivi.

त्रिरात्र *trirâtrá* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *râtra* pro *râtri*, gr. 613) tres noctes. N. 9. 7. 10.

त्रिविक्रम *trivikrama* m. (Bah. e *tri* et *vikrama* passus) nomen Viśṇûs. Am.

त्रिविष्टप *triviśṭapa* n. (e *tri* et *viśṭápa* i. q. *piśṭápa*) i. q. *tripiśṭapa*. Rag'. 6. 78.

त्रियामा *triyâmâ* f. (Bah. e *tri* et *yâ'ma* vigilia) nox. Up. 57.

त्रिस् *tris* (a *tri* s. *s*) ter. (Ṣend. .... *ṭris*; gr. τρίς, lat. *ter*.)

त्रुट् *truṭ* 4. et 6. par. 10. âtm. (*ćêdanê* K. *ćidi* V.) findi, rumpi. Hit. 15. 10: *yâvan mê dantâ na truṭyanti tâvad b'avataḣ pâśań ćinadmi*; B'ar. 1. 95: *anaṅgakalahakrîḍâtruṭattantukam muktâgâlam*. (Cf. gr. τρύω.)

त्रुटि *truṭi* f. (r. *truṭ* s. *i*) parvum momentum. Mah. 1. 1292.

त्रुटी *truṭî* f. id.

त्रुप् *trup* 1. par. (*vad'ê*) ferire, occidere. (Vid. *tup* et cf. gr. ΤΡΥΦ, θρύπτω, τρύφος; lit. *truppù* frior, minutatim conteror, *truppinu* frio, *trumpa-s* brevis, *trumpinu* in brevius contraho.

त्रुफ् *trup'* 1. par. id.

त्रुम्प् *trump* 1. par. id.

त्रुम्फ् *trump* 1. par. id.

त्रै *trâi* 1. âtm. (ortum esse videtur e *târay* i. e. *tar* [*tṛ*] in formâ caus.) servare, liberare. Man. 9. 138: *narakât trâyatê pitarań sutaḣ*; R. Schl. I. 62. 12: *trâyasê 'nyasutân*. — Pass. B'. 2. 40: *trâyatê mahatô b'ayât*. Se servare. N. 13. 16: *trâyad'van d'âvata*. — Part. perf. pass. *trâtá* et *trâṇá*. (Vid. *trâ* et *tar* [*tṛ*] in formâ caus.)

c. *pari* i. q. simpl. Br. 3. 6: *tân svayań vâi paritrâsyê*.

c. *sam* id. Mah. 1. 6819: *santrâtum arhasi*.

त्रैगुण्य *trâiguṇya* n. (a *triguṇa* n. tres qualitates, gr. 606, s. *ya*) abstractum vocis *triguṇa*. B'. 2. 45.

त्रैलोक्य *trâ'ilôkya* n. (e *trilôkî* tres mundi, gr. 606, s. *ya*) tres mundi. Su. 1. 7. 24. 4. 1. N. 13. 16.

त्रैविद्य *trâividya* (a *trividya* n., gr. 606, tres scientiae, tres libri sacri [Vêdi], s. *ya*) trium Vêdorum peritus. B'. 9. 20.

त्रोटक *trôṭaka* n. (r. *truṭ* s. *aka*) genus fabulae (Wils.: „a minor drama, such as the Vikramôrvasi").

त्रौक् *trâuk* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire; v. *ṭik*, *ṭâuk*.

त्र्यक्ष *tryakśa* m. (tres oculos habens, e *tri* et *akśa*) nomen Śivi. Mah. 1. 7315.

त्र्यम्बक *tryambaka* m. (e *tri* et *ambaka*) id. A. 3. 50.

1. त्वक्ष् *tvakś* 1. par. i. q. *takś*.

2. त्वक्ष् *tvakś* 1. par. (*tvaćô grâhê*) cutem accipere. Cf. *tvać*.

त्वङ्ग् *tvaṅg* 1. par. (*gatikampayôḣ*; scribitur *tag*) ire, se movere, tremere. Cf. *traṅg*, *taṅg*.

1. त्वच् *tvać* 6. par. (*sańvaranê* K. *vṛtyâm* V.) tegere. (Fortasse huc pertinent lat. *tego*, mutatâ tenui in mediam; germ. vet. *dekiu*; lit. *dengiù*; v. Graff. 5. 99.)

2. त्वच् *tvać* f. (a praec.) 1) cutis. Ragʻ. 3. 26. 2) cortex.

त्वच *tvaća* n. (r. *tvać* s. *a*) id.

त्वञ्च् *tvańć* 1. par. (*gatâu* K. *itâu* V.) ire; v. *tańć*, *ṭik*.

त्वत् *tvat* ablat. sg. pron. 2dae pers., qui in initio compp. thematis vice fungitur, v. gr. 242 et 611.

त्वत्तस् *tvattas* (a praec. s. *tas*) i. q. *tvat*.

त्वद्गुणाकृष्टचित्त *tvadguṇâkṛṣṭaćitta* adj. (Baḥ. e Tatp. *tvadguṇa* [*tvat* + *guṇa*] tui virtutes et Baḥ. *âkṛṣṭaćitta* [*âkṛṣṭa* + *ćitta*] attractam mentem habens) tuis virtutibus attractam mentem habens. In. 5. 35.

त्वम् *tvam* (gr. 242) tu. (Lat. *tu*, lit. *tù*, gen. *tawéns*, hib. *tu*, goth. *thu*, slav. *tü*, gr. τούν, τύ, σύ.)

त्वर् *tvar* 1. âtm. interdum par. festinare. Ḥ. 4. 47: *tvarasva bʻîma*; N. 20. 17: *tvaratê bʻavân*; In. 5. 52. Ḥ. 2. 16: *tvaramâṇa*; Sâ. 1. 33: *bʻartur anvêśaṇê tvara*; Maḥ. 1. 7539: *draśṭun tân tvaranti*. — *tvaritá* festinans. N. 2. 26. 23. 21. — Caus. *tvaráyâmi* incitare. R. Schl. II. 64. 63: *dûtâ vâivasvatasyâi 'tê kâuśalyê tvarayanti mâm*; N. 19. 12: *sa tvaryamâṇô bahuśaḣ*. (Vid. *tur*, *tûr*, *tar* [*tṝ*], et cf. slav. *tvorjuń* facio, *tvarĭ* f. creatura, ratione habitâ, radicem *ćar* q. v. et ire et facere significare; hib. *tuairim* „I go round, encompass, draw a circle".)

त्वरा *tvarâ* f. (r. *tvar* s. *â*) festinatio.

त्वष्टार् -ष्टृ *tvaśṭâr -śṭṛ* m. (r. *tvakś* s. *târ tṛ*) 1) faber lignarius. 2) Viśvakarmanus, deorum artifex. Ragʻ. 6. 32 (v. *taśṭâr -śṭṛ*).

1. त्विष् *tviś* 1. par. âtm. 1) lucere, splendere. Bʻatt. 14. 70: *titviśuḣ*; Ṛgv. 52. 6: *titvêśa*. 2) in dial. vêd. collustrare, ornare. Ṛgv. 102. 7: *amâtran tvâ dʻiśaṇâ titviśê maḥî* „immensum te hymnus ornavit magnus".)

2. त्विष् *tviś* f. (a praec.) splendor, lumen. Ragʻ. 3. 15. 4. 75; v. *tviśâmpati*.

त्विषा *tviśâ* f. (r. *tviś* s. *â*) id.

त्विषाम्पति *tviśâmpati* m. (luminum dominus, e *tviś* in gen. pl. et *páti*) sol. Am.

त्सर् *tsar* 1. par. (*ćadmagatâu*) clam, occulto ire. (Cf. *sar sṛ*.)

c. *ava* in dial. vêd. aufugere. Ṛgv. 71. 5: *avatsarat pṛśaṇyaḣ* „aufugit pugnax (hostis)".

थ tʻ.

थुड् *tʻuḍ* 6. par. (*sańvṛtâu*) tegere, operire. (Cambro-brit. *tuzaw* id.)

थुर्व् *tʻurv* 1. par. (*hińsâyâm* K. *vadʻê* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *turv*, *durv*, *dʻurv*, *gurv*.)

द् d.

द *da* (r. *dâ* s. *a*) dans, in fine compp. ut *galada*.

1. दंश् *dańś* 1. par. (in tempp. special. nasalem ejicit) mordere. N. 14. 12: *adaśad daśamê padê*; R. Schl. I. 45. 20: *dadańśur daśanâiḣ*; Śak. 133. 8: *bimbâdʻaran daśasi ćêd bʻramara priyâyâḣ*; Maḥ. 1. 518: *nâgâir adaśyata*. — Part. perf. pass. *daśṭá* N. 14. 12 (gr. 548). — Caus. Maḥ. 1. 2243: *sarpâir ênam adańśayat*. (Cf. *dańs*, gr. δάκνω, fortasse δασύς; v. *dańśita*, *dańś* praef. *sam*; goth. *tahja* lacero; lat. *lacero* mutato *d* in *l*, *densus*; cambro-brit. *danhezu* mordere; hib. *dan-t* „a morsel, portion, share"; russ. *desnà* gingiva; v. *dáńśṭrâ*.)

c. *vi* mordere, edere. Maḥ. 1. 3362: *vidaśantyaḱ pʿalâni.*

c. *sam* collidere dentes, labra; arcte adjungere, applicare. Maḥ. 2. 1485: *dantân sandaśatas tasya*; Dr. 7. 9: *sandaśṭâuśṭʿa*; Ragʿ. 16. 65: *sandaśṭavastrêśv abalânitambêśu.*

2. दंश् *danś* 10. âtm. (*danśanê* K. *darśadanśanê* V.; scribitur *daś*, gr. 110[a]) mordere; videre (*danś* videre ortum esse censeo e *darś* — v. *darś dṛś* — mutato *r* in *n*; sic prâcr. caus. *dansêmi* = *darśáyâmi*).

3. दंश् *danś* 10. par. (*bʿâśârtʿê* K. *tviśi* V.; scribitur *daś*, gr. 110[a]) loqui; splendere.

दंश *danśá* m. (r. *danś* s. *a*) 1) morsus, actio mordendi. 2) vespa, asilus. Ragʿ. 2. 5. 3) lorica.

दंशन *danśana* n. (r. *danś* s. *ana*) lorica. Maḥ. 1. 564.

दंशित *danśitá* (a *danśa* s. *ita*) 1) loricatus. A. 6. 14. 10. 19. (Dr. 6. 19 lege *danśanâni* pro *danśitâni*).

दंष्ट्रा *dánśṭrâ* f. (r. *danś* s. *tra* in fem.) dens magnus, prominens, exstans. Ḥ. 2. 3. 9. (Russ. *desnà* gingiva radice cum hoc vocabulo convenit, nisi cum *dánta* cohaeret, ita ut *s* ex *t* ortum sit.)

दंष्ट्राकरालवदन *danśṭrâkarâlavadana* (Baḥ. e *danśṭrâkarâla* — v. *karâla* — et *vadana* os, vultus) exsertis dentibus os habens. Ḥ. 2. 3.

दंष्ट्रिन् *danśṭrín* (a *dánśṭrâ* s. *in*) adj. exstantes dentes habens. — Subst. m. aper. N. 14. 18.

1. दंस् *dans* 10. âtm. (scribitur *das*, gr. 110[a]) i. q. 2. *danś*.

2. दंस् *dans* 10. par. (scribitur *das*, gr. 110[a]) i. q. 3. *danś*.

दंह् *danḥ* 10. par. (*dîptâu dâḥê*; scribitur *daḥ*, gr. 110[a]) lucere, urere. (V. *daḥ*, unde *danḥ* insertâ nasali.)

1. दक्ष् *dakś* 1. âtm. (*vṛddʿâu* K. *syandê vṛddʿâu* V.) crescere; se movere. (Huc trahi posset goth. *THIH* crescere [nostrum *ge-deihen*] nisi pertinet ad *tarnḥ tṛnḥ.*)

2. दक्ष् *dakś* 1. âtm. (*ḥinsâyâm* K. *ḥantyartʿê* V.) laedere, ferire, occidere.

दक्ष *dakśá* (ut videtur, a r. *dakś* s. *a*) 1) aptus, idoneus, habilis, dexter. Bʿar. 1. 58. N. 11. 5. 2) rectus, probus, honestus. Bʿ. 12. 16. Sâ. 1. 3. (Primitive dexter; v. *dákśiṇa.*)

दक्षिण *dákśiṇa* (v. gr. 255; ut videtur, a r. *dakś* s. *ina*) 1) dexter. Su. 4. 12. 2) meridionalis (quia meridionalis plaga ei qui ad orientem se convertit, a dexterâ est). Ḥ. 1. 3. Su. 3. 25. 3) humanus, urbanus, comis. Ur. 33. 9 infr., v. *dâkśiṇya.* — *dakśiṇêna* adv. ad meridiem. Su. 3. 23. (Gr. δεξ-ιός, δεξι-τερός; lat. *dex-ter*, *dex-timus*; hib. *deas* dexter, meridionalis; lit. *dėšinė* f. dextera manus = scr. *dakśiṇâ*; goth. *taíhsvô* f. id.; germ. vet. *zeso* dexter, *zesawa* subst. f. dextera manus; fortasse russ. **ЮГЪ** *jug'* meridionalis plaga; **ЮЖНЫЙ** *juṣnüĭ* meridionalis, abjecto *d*, sicut lat. *Jupiter*, *Jovis* e *Diupiter*, *Diovis*, gr. comp. 122.)

1. दक्षिणा *dakśiṇâ* f. (fem. praec.) 1) meridionalis plaga. Dr. 3. 7. 2) merces, pretium (educationis), Ragʿ. 5. 20; peracti sacrificii, Bʿ. 17. 13. Ragʿ. 4. 86 in fine compp.

2. दक्षिणा *dakśiṇấ* adv. (ut videtur instrum. vêd. a subst. *dakśiṇâ*, v. gr. min. ed. 3. §. 126 annot.) meridiem versus.

दक्षिणापथ *dakśiṇâpatʿa* m. (e praec. et *pátʿa* via in fine compp.) meridionalis regio Indiae. N. 9. 23.

दक्षिणावन्त् *dakśiṇâvant* (a *dakśiṇâ* s. *vant vat*) pretio sacrificali praeditus. N. 12. 45.

दग्ध *dagdʿá* v. *daḥ*.

दघ् *dagʿ* 5. par. (*gʿâtanê*) ferire, occidere; cf. *tigʿ*.

दङ्घ् *daṅgʿ* 1. par. (scribitur *dagʿ*, gr. 110[a]) id.

दण्ड् *daṇḍ* 10. par. (ut videtur, denom. a *daṇḍá*, quod fortasse ipsum a *dam* s. *ḍa*, nisi a *taḍ*, mutato *t* in *ḍ*; cf. Lass.) percutere, punire. N. 13. 69. Ragʿ. 1. 25.

दण्ड *daṇḍá* m. (v. praec.) 1) baculus, sceptrum; poena. N. 4. 10. Dr. 6. 20. 2) plantae caulis. Ragʿ. 16. 46. 3) exercitus. Man. 7. 103.

दण्डगौरी *dandagâurî* f. (e praec. et *gâurî*) n. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

दण्डधारण *dandadârana* n. (Tatp. e *dandá* baculus et *dârana* actio ferendi) supplicium. N. 6. 6.

दण्डाधिपति *dandâdipati* m. (e *dandá* et *âdipati*) judex. Up. 56.

दत्त *dattá* datus (v. *dâ*, gr. 544).

दत्ति *datti* f. (pro *dadâti*, abjecto *â*, servatâ reduplicatione) donum. Rag. 8. 85. (Gr. δό-σις; lat. *do-s*, quod e *do-tis* correptum esse videtur; hib. *dath* „a gift".)

दद् *dad* 1. par. âtm. (proprie *dada*, forma reduplicata a rad. *dâ*, correpto *â* in *a*, quod characteris 1mae vel 6tae classis analogiam sequitur, sicut a *stâ* venit *tiśtati* pro *tiśtâti*, a *grâ*: *gigrati* pro *-grâti*, v. gr. 295) dare. Mah. 1. 3482: *yâuvanań svan dadasva*; 3. 10836: *śarma dadasva*; 2. 1880: *śatâni ćatvâry adadad dayânâm*; 3. 10207: *vêdînćâ 'py adadad dâimîń kaśyapâya.*

दध् *dad* 1. âtm. (proprie *dada*, a rad. *dâ*, correpto *â* in *a*, v. *dad*) i. q. *dâ*.

दधि *dadi* n. (fortasse a *dê* bibere, cum redupl.) lac coagulatum. (V. *dê* et cf. goth. *daddja* lacto.)

दन्त् *dant* m. (in fine compp. plerumque usurpatur, e. c. *sudat* pulchros dentes habens, in declinatione analogiam part. praes. sequitur; itaque nom. *dan*, acc. *dantam*; fortasse primitive edens, ita ut mutilatum sit ex *adant* a r. *ad*) dens. (Gr. ΟΔΟΝΤ; lat. *DENT*; v. *dánta*.)

दन्त *dánta* m. (ut mihi videtur, a r. *ad* s. *anta*, ita ut mutilatum sit ex *adanta*) dens. H. 3. 20. (Lit. *dantis*, goth. *tunthus*; germ. vet. *zant*, *zand*, *zan*; cambro-brit. *dant*; hib. *déad*; de lat. *dens* et gr. ὀδούς v. *dant*; de russ. *desnà* gingiva v. *dáńśtrâ*.)

दन्तच्छद *dantaććada* m. (e praec. et *ćada* tegens) labium. Ćaur. 13.

दन्तिन् *dantin* m. (a *dánta* s. *in*, dentatus) elephantus.

दन्ध् *dand* 1. par. (*pâlanê* K., scribitur *dad*; equidem *dand* vel potius *danda* reduplicatione explicaverim e *dâ*, correpto *â* in *a* et insertâ nasali; v. *dad*, *dad*) sustentare, nutrire.

दन्व् *danv* 1. par. (*vragê*; scribitur *dav*, gr. 110a)) ire; cf. *du*, *danv*, *dâv*; gr. δονέω = caus. *danváyâmi*.

दभ् *dab* 1) 10. par. *dabáyâmi* (*nôdê* K.) mittere. 2) 1. par. in dial. vêd. laedere, occidere, v. *damb* cl. 5. Rgv. 84. 20: *mâ ta útayô vasô 'smân kadâćanâ daban* „non tua auxilia, domicilii largitor! nos unquam perire sinant"; Rgv.-V. 32. 12 (v. Westerg. s. r. *damb*): *na tan dabanti ripań* (hostes). — Desid. in dial. vêd. *dips* (e *didaps* ejectâ syllabâ *da*) laedendi, occidendi cupidum esse. Rgv. 25. 14: *na yan dipsanti dipsavań* „quem (deum) non caedere affectant caedendi cupidi"; Rgv.-V. (v. Westerg. s. r. *damb*): *yô nô divâ dipsati yaśća naktam.*

1. दम् *dam* 4. par. *dâmyâmi* domare. Batt. 18. 20: *yamô dâmyati râkśasân.* Part. perf. pass. *dântá* domitus, mansuetus. Br. 1. 25. Su. 2. 17. — Caus. *damáyâmi* i. q. primit. Mah. 1. 2995: *sarvan damayaty asâu*; ibd. 5537: *sâuvîram adamayać ćarâiń.* (Goth. *TAM* decere, *ga-timith*, *ga-tam*; germ. vet. *zimit* decet, *zam* decuit; fortasse lat. *damnum.* Ad caus. *damáyâmi* referimus gr. δαμάω, δαμάζω, lat. *domo*, goth. *tamja*, nostrum *zähme*, *zahm*, v. gr. comp. 19. 109a). 6.)

2. दम् *dam* indecl. (r. *dam*) uxor in comp. *dampatî* uxor et maritus. Sâ. 6. 3. (V. 2. *gam* et cf. gr. δάμαρ.)

दम *dama* m. (r. *dam* s. *a*) 1) domitus, refrenatio, sedatio (perturbationum animi). In. 4. 7. N. 6. 10. B. 10. 4. 16. 1. 2) poena, mulcta. Man. 8. 59. 3) in fine compp. domans, domitor. 4) nom. pr. N. 1. 9. (Gr. -δαμος, ἱππόδαμος sicut scr. *arindama*.

दमन *damana* m. (r. *dam* s. *ana*) domitor; nom. pr. N. 1. 9.

दमयन्ती *damayantî* f. (part. praes. causativi *damâyâmi*, v. *dam*) quae domat; nom. pr. N. 1. 9.

दम्पती *dampatî* v. 2. *dam.*

1. दम्भ् *dambʿ* 10. par. (*nôdê*; scribitur *dabʿ*, gr. 110[a]) mittere; v. *tip.*

2. दम्भ् *dambʿ* 5. par. *dabʿnômi.* 1) fallere, decipere, e. c. *dabʿnôti dʿûrtaḣ* K. 2) laedere, occidere (praesertim in dial. vêd.). Nigʿ. 2. 19 (v. Westerg.): *dabʿnôti* (*vadʿaḣ*); Ṛgv. 24. 10: *adabdʿâni varuṇasya vratâni*; 41. 1: *yaṅ rakśanti praćêtasô varuṇô mitrô aryamâ | nûćit sa dabʿyatê ǵanaḣ* „quem protegunt dii Varuṇus, Mitrus, Aryamanus, non sane laeditur ille vir" (*nûćit* = *nâi 'va*, v. Westerg.); Yaǵurv. 1. 31 (Westerg.): *adabdʿêna tvâ ćakśuśâ 'vapaśyâmi* (*dabʿnôti*, *dabdʿá*, *dabʿyâtê* etiam ad *dabʿ* referri possunt. Cf. *tubʿ* et v. *dalbʿa*).

दम्भ *dambʿa* m. (r. *dambʿ* s. *a*) fraus, simulatio; superbia. Bʿ. 16. 4. In. 5. 62. Maḥ. 2. 877 (v. *dalbʿa*).

दम्य *damya* m. (r. *dam* s. *ya*) taurus juvencus. Ragʿ. 6. 78.

दय् *day* 1. âtm. (*gatâu dânê hiṅsâyâm âdânê* K. *grahaṇê gatâu vadʿê*, *dânê avanê* V.) ire, dare, laedere, occidere, sumere, tueri. — *dayitá* amatus. In. 1. 7. 3. 4. N. 16. 28. (Cf. *dê*; hib. *deidh* f. „desire, longing", *deidh* m. „a protector, defender", *deide* „obedience, submission".)

दया *dayấ* f. (r. *day* s. *â*) misericordia.

दयालु *dayâlú* m. f. n. (a praec. s. *âlu*) misericors, ad misericordiam propensus. Ḥit. 77. 20.

1. दृ ृ *dar dṛ* 6. âtm. praef. *â* respicere, curare, colere, aestimare. R. Schl. I. 75. 10: *anâdṛtya tu tadvâkyam.* — Pass. Ḥit. 4. 9: *dvitîyâ "driyatê sadâ*; Man. 2. 234: *sarvê tasya "dṛtâ dʿarmâ yasyâi 'tê traya âdṛtâḣ | anâdṛtâs tu yasyâi 'tê sarvâs tasyâ 'pʿalâḣ kriyâḣ.* — *âdṛta* etiam sensu activo **respiciens, curans, curam habens.** Man. 11. 225: *sarvêśv êva vratêśv êvam prâyaśćittârtʿam âdṛtaḣ* (schol. *yatnavân prâyaśćittârtʿam anutiśṭêt*); Man. 7. 150: *tasmât tatrâ "dṛtô bʿavêt* (schol. *tadapasâraṇê yatnavân syât*). Cf. *darś dṛś.*

2. दृ (दॄ) *dar* (*dṝ*) 9. par. *dṛṇấmi*, part. perf. pass. *dîrṇá* (gr. 345. 545) lacerare, dilacerare, dissecare, rumpere, findere. Maḥ. 3. 16426: *brahmâstrêṇa dadârâ 'drim*; Ḥ. 4. 8: *śirô râkśasa dîryatâm*; N. 21. 15: *ḥṛdayan dîryata idaṅ śôkât.* — Caus. findere, proprie facere ut aliquid findatur. R. Schl. I. 16. 24: *dârayêyuḣ kśitim padbʿyâm*; Maḥ. 1. 795: *vaǵran tad vilam adârayat.* (E *dar* ortum est *dal* q. v.; cf. gr. δέρω; slav. *deruń* excorio; russ. *dra-tj* rumpere, scindere, *dratj koşu* detrahere pellem; goth. *ga-TAR* [*ga-taira*, *ga-tar*] dirumpere, scindere; angl. *tear*; germ. vet. *ZAR* [*ziru*, *zar*]; nostrum *zehre*, *zerre.*)

c. *ava* i. q. simpl. Maḥ. 3. 17300: *ḥṛdayam avadîryatê mê.* — Caus. findere. Ragʿ. 13. 3: *urvîm avadârayadbʿiḣ.*

c. *ava* praef. *vi* id. R. Schl. II. 72. 28: *vyavadîrṇam manô mama.*

c. *vi* id. Maḥ. 1. 1477: *praḥârâir dêvân vidadâra*; 3. 673: *ǵâlaṅ vidîrya*; N. 9. 4: *manyunâ vyadîryatê 'va ḥṛdayam*; 19. 3. — Caus. id. Bʿ. 1. 19: *sa gʿôśô ... ḥṛdayâni vyadârayat.*

3. दृ (दॄ) *dar* (*dṝ*) 1. par. et 9. par. *dârâmi*, *dṛṇấmi* (*bʿayê* K. *bʿiyi* V.) timere.

दर *dará* m. n. (r. 2. *dar* [*dṝ*] s. *a*) caverna, specus.

दरिद्र *dáridra* (r. *daridrâ* s. *a*) pauper.

दरिद्रता *daridrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) paupertas.

दरिद्रा *daridrâ* 2. par. (forma redupl. a r. *drâ*, v. gr. 108) pauperem esse, fieri. Ḥit. 45. 10: *upary upari paśyantô sarva êva daridrati.*

दरी *darî* f. (a *dará* signo fem. *î*) i. q. *dará.*

दंह् दृंह् *darṅh dṛṅh* 1. par. (scribitur *darh dṛh*, gr. 110[a]). In dial. vêd. par. firmare, firmum reddere. Yaǵurv.: *pṛťivîn dṛṅha*; — *pṛťivîm uparêṇâ 'dṛṅkśîh.* — âtm. firmum esse. Yaǵurv. *dṛṅhasva* (schol. *dṛďîbʻava*); *dṛṅhantân duryâ* (domicilia) *pṛťivyâm.* (V. Westerg. et cf. *darh dṛh.*)

दर्दुर *dardurá* m. (forma redupl. incerti orig.) 1) rana. 2) nubes. 3) mons quidam. 4) instrumentum musicum.

1. दर्प् दृप् *darp dṛp* 4. par. 1) gaudere. Bʻaṭṭ. 14. 106. praef. *ati*: *viǵigyê tâṅ sênâm ... atidarpaća.* 2) superbire. Mah. 1. 162: *varadânâd dṛptâh.* — Caus. superbum reddere. Hit. 103. 7: *kaṅ śrîr na darpayati.* (Cf. *tarp tṛp.*)

2. दर्प् दृप् *darp dṛp* 1. et 10. par. (*sandîpanê*) illuminare, illustrare. (Cf. *dîp.*)

3. दर्प् दृप् *darp dṛp* 6. par. (*vâdʻanê*) vexare. (V. sq. et cf. hib. *drip* „affliction".)

दर्प *darpá* m. (r. 1. *darp dṛp* s. *a*) superbia. Bʻ. 16. 4.

दर्पण *dárpaṇa* m. (r. *darp dṛp* in caus. superbum reddere, s. *ana*) speculum. Ragʻ. 10. 10. 14. 37.

दर्फ् दृफ् *darpʻ dṛpʻ* 6. par. i. q. 3. *darp dṛp.*

1. दर्भ् दृभ् *darbʻ dṛbʻ* 6. par. (*granťê* K. *gumpʻanê* V.) jungere, nectere, serere.

2. दर्भ् दृभ् *darbʻ dṛbʻ* 1. et 10. par. (*bʻayê*) timere.

दर्भ *darbʻá* m. (r. *darbʻ dṛbʻ* s. *a*) i. q. *kuśá* sgn. 1. Ragʻ. 1. 31.

दर्म्प् दृम्प् *darmp dṛmp* 1. par. âtm. i. q. *darp dṛp.*

दर्म्फ् दृम्फ् *darmpʻ dṛmpʻ* 6. par. i. q. *darp dṛp.*

दर्श् दृश् *darś dṛś* 6. par. interdum âtm. (in tempp. special. substituitur *paś* cl. 4. q. v.) videre, conspicere. N. 12. 96: *patin drakśyasi*; Sâ. 5. 30: *sâ vanâni vićitrâṇi ... dadarśa*; N. 12. 8: *saritô nirǵarâṅśćâiva dadarśa*; Mah. 1. 2830: *dadṛśê dʻîmân nandanapratimam vanam*; ibd. 7888: *dadṛśâtê anyôʼnyan tâu*; 4972: *mâ drâkśîs tvaṅ kulasyâ 'sya gʻôraṅ saṅkśayam*; R. Schl. I. 20. 8: *pratyudyayâu munin draśṭum.* — Etiam auditu percipere. Br. 1. 4: *rôrudyamânâṅs tân dṛśṭvâ.* — Pass. Dr. 8. 10: *dadṛśê nakulas tatra.* Cum term. par. (gr. 446) Mah. 2. 2345: *sâ 'ham adya dṛśyâmi ǵanasaṅsadi.* — Caus. par. âtm. ostendere, monstrare. N. 20. 20: *yadi sûryan darśayitâsi mê*; Bʻag.: *tad êva mê darśaya dêva rûpam*; Mah. 3. 2369: *darśayâ "tmânam* ostende te, appare; 1. 175: *âtmânan darśayânah* se ostendens; 3. 9960: *darśayasva mârgam*; 3. 1026: *yô na darśayatê têǵah.* — C. acc. pers. R. Schl. II. 97. 1: *tân taťâ darśayitvâ tu mâiťilîn girinimnagâm.* — âtm. se ostendere, apparere. A. 4. 20: *aham vâi tvân darśayê*; Mah. 2. 220: *kaććid darśayasê manuśyân samalaṅkṛtah*; Sâ. 1. 8: *darśayâmâsa* (v. gr. 420) *tan nṛpam.* (Gr. δέρκω; boruss. vet. *en-deirit* intueri, abjectâ gutturali; lit. *dairau-s* circumspicio, *ap-dairù-s* provideo, *zerkōlas* speculum, v. *darśana*, *âdarśá*; russ. *ṣerkolo* id.; hib. *dearcaim* „I see, behold", *dreach* „form, figure, image, a looking-glass", *deicsin* „seeing"; mutato *d* in *l*: *léir* „sight, perception".)

c. *anu* 1) videre, conspicere. A. 6. 18: *nâ 'nvapaśyan tadâ kiṅćit*; Bʻ. 1. 31. 13. 30. 15. 10. 2) respicere, rationem habere. Mah. 3. 1082: *na kâryan naća mâryâdâṅ kruddʻô 'nupaśyati.* — Caus. ostendere. R. Schl. I. 1. 25.

c. *anu* praef. *sam* putare. Mah. 1. 5037: *svênâ 'numânêna paraṅ sâdʻuṅ samanupaśyati.*

c. *abʻi* videre, conspicere, aspicere. Mah. 3. 9982. Man. 9. 308. — Caus. ostendere. Mah. 1. 7740.

c. *â* caus. ostendere. Ragʻ. 4. 38.

c. *ut* exspectare. Ragʻ. 2. 60: *utpaśyan siṅhanipâtam.*

c. *upa* conspicere, intueri. Mah. 1. 8440. — Caus. ostendere. Hit. 83. 15.

c. *ni* caus. monstrare. Ragᶜ. 6. 31.

c. *pari* videre, conspicere. Maḥ. 3. 224: *śêśasya paripaśyâmy upâyam.*

c. *pra* videre, conspicere. Br. 1. 19. 2. 6. N. 16. 6. Bᶜ. 1. 39.

c. *pra* praef. *sam* id. R. Schl. I. 3. 4. II. 69. 18. Maḥ. 3. 8445.

c. *prati* id. Maḥ. 3. 12005: *dakśiṇasyân diśi yamam pratyapaśyam.* — Pass. iterum conspici, denuo apparere. A. 10. 37: *pratyadṛśyanta sañgrâmê.* — Caus. ostendere. Maḥ. 3. 16425.

c. *vi* videre. R. Schl. II. 20. 36. — Pass. videri, apparere. Maḥ. 3. 405: *kâlakalpô vyadṛśyata.* — Caus. ostendere. Maḥ. 2. 2633.

c. *sam* 1) videre, conspicere, spectare. R. Schl. I. 1. 53. Man. 12. 118. 7. 143. Bᶜ. 3. 20. — Pass. A. 1. 3. 2) considerare. R. Schl. II. 9. 3: *idań sampaśya kênô 'pâyêna sa prâpnuyâd râǵyam.*

दर्श *darśa* m. (r. *darś dṛś* in caus. s. *a*) novilunii dies. Ragᶜ. 14. 80. 18. 34.

दर्शक *darśaka* (r. *darś dṛś* in caus. s. *aka*) 1) adj. monstrans. Ḥit. ed. Ser. 2. 8. 2) subst. m. janitor. Am.

दर्शन *dárśana* n. (r. *darś dṛś* s. *ana*) 1) visus, conspectus; aspectus, species. A. 2. 11. Ḥ. 2. 5. N. 17. 14. 2) respectus, ratio. Ragᶜ. 8. 71. 3) consilium, propositum, institutum. R. Schl. I. 58. 18. — A formâ caus. 1) monstratio. Lass. 87. 3. 2) speculum.

दर्शनीय *darśanî'ya* (r. *darś dṛś* s. *anîya*) spectandus, spectatu dignus. Su. 3. 13. Dr. 2. 9.

दर्शिन् *darśín* (r. *darś dṛś* s. *in*) cernens, perspiciens. N. 92. 91. Bᶜ. 4. 34.

दर्ह् दृह् *darh dṛh* 1. par. (*vṛddᶜâu*) crescere. Part. perf. pass. *dṛhitá* qui crevit, et *dṛḍᶜá* (gr. 552) extensus, multus, firmus, solidus. Su. 1. 10. 18. N. 6. 10. M. 30. — *dṛḍᶜám* adv. valde. N. 23. 8. A. 8. 1. (Vid. *darńh dṛńh*, *dîrgᶜá*, 2. *tarh tṛh* et cf. hib. *daingean* „strong, secure, close", *daingne* „strength, stability"; Pottius apte huc trahit anglo-sax. *telg* planta, virgultum, et goth. *tulgjan* firmare, roborare, Etymol. Forsch. I. 251; gr. δϱιάω, δϱίος, v. Benf. I. 96.)

दल् *dal* 1. par. findi. Bᶜaṭṭ. 14. 20. 99: *dadâla bᶜûḥ*; Gîta-G. 7. 35: *dalati sâ ḥṛdi virahabᶜarêṇa.* — Caus. vel cl. 10: *daláyâmi* et *dâláyâmi* findere. Bᶜaṭṭ.: *muśṭinâ 'dâlayat tasya mûrddᶜânam*; Bᶜar. 2. 36: *ḥêtidalitô nâgaḥ.* (Cf. *dar* [*dṛ*], unde *dal* mutato *r* in *l*; slav. ДѢЛИТИ *dêliti* dividere; lit. *dalis* pars, v. *dala*, *dallykas* pars, fragmentum, *daliju* divido; goth. *dails* pars [gr. comp. 90]; germ. vet. *tail*, *teil*; *tîlô* deleo, *tîligô* id. = scr. *daláyâmi*, mutato *y* in *g* [gr. comp. 109[a]. 6]; lat. *dolo*; hib. *dail* „a share, portion", *dailim* „I give, deal out" [nisi haec pertinent ad *dâ*, *dádâmi*, unde *dailim* mutato *d* in *l* ortum esse posset], *duil* „partition, distribution", *duillean* „a spear", *duillean* „a pin, thorn".)

c. *vi* findi, diffindi. Nâisᶜ. 4. 88: *tvadiśubᶜir vyadaliśyad vaǵrô 'pi.*

c. *vi* praef. *antar* caus. vel cl. 10. diffindere, dilacerare. Bᶜar. 2. 77: *kaṭᶜinadṛśadantarvidalitaḥ.*

दल *dalá* (r. *dal* s. *a*) 1) n. pars, portio, fragmentum. 2) m. n. folium (ab erumpendo, emergendo dictum). Ragᶜ. 4. 42. (Hib. *duille* folium; quae ad *dalá* pars spectant voces v. s. r. *dal*.)

दलन *dalana* n. (r. *dal* s. *ana*) actio findendi, fissio. Bᶜar. 1. 58 *a* et *d*.

दल्भ *dalbᶜa* m. (ut mihi videtur, e *dambᶜa*, mutato *m* in *l*, v. gr. comp. 20) i. q. *dambᶜa*. (Hib. *dalbh* „a lye, contrivance".)

दव *dava* m. (fortasse e *daḥva* ejecto *ḥ*, v. *daḥ*, nisi e *dêva* abjecto *i* diphthongi *ê* = *a* + *i*; v. *div*) 1) calor. 2) ignis. 3) ardens sylva, sylvae conflagratio. 4) sylva. (Cambro-brit. *daiv* combustio.)

दवाग्नि *davâgni* m. (e praec. et *agní* ignis) sylvae incendium. Ragᶜ. 2. 14.

दशन् *dáśan* (v. gr. 231) decem. (Ṣend. [Zend script] *daśan*; gr. δέκα; lat. *decem* [proprie a *daśamá* decimus];

goth. *taihun* pro *tihun* [gr. comp. 82] e *tahun*; armor. *dek*; hib. *déagh*, *deich*; lit. *dešim-tis*, *dešim-ts*, *dešim-t*; slav. *desań-ti*; v. gr. comp. 318.)

दशन *daśana* m. n. (r. *dańś* ejectâ nasali, s. *ana*) dens. Bᶜ. 11. 27. Ragᶜ. 10. 38.

दशम *daśamá* (fem. *-mî*, a *dáśan* s. *ma*) decimus. N. 14. 12. (Cf. lat. *decimus*, scot. *deicheamh*, hib. *deachmad*.)

दशा *daśâ* f. status, conditio, vitae spatium, aetas (ut juventus).

दशानन *daśânana* m. (Baḥ. e *dáśan* et *ânana*) cognomen Râvani. Ragᶜ. 10. 76.

दशार्ण *daśârṇa* m. in plur. nomen regionis (Wils.: A country, part of central Hindostan, lying on the south-east of the Vindᶜya mountains). N. 17. 15.

दष्ट *daṣṭá* v. *dańś*.

दस् *das* 4. par. (*utkśêpê*) i. q. *tas*. (Cf. angl. *toss*, cum tenui pro mediâ secundum generalem regulam, gr. comp. 87.)

c. *upa* in dial. vêd. diminui. Ṛgv. 62. 12: *tava râyô gabᶜastâu na kśîyantê nô 'padasyanti* „tuâ in manu divitiae non pereunt, non diminuuntur".

c. *vi* in dial. vêd. diminui, interire. Ṛgv. 11. 3: *pûrvír indrasya râtayô na vidasyanti* „larga Indri dona non minuuntur"; 121. 15: *mâ sâ tê asmat sumatir vidasat* (praet. mtf.) „ne ille tuus nobis favor intereat".

दस्यु *dasyú* m. (ut mihi videtur, a r. *dâs* laedere, occidere, correpto *â* in *a*, s. *yu*) 1) hostis. Maḥ. 1. 3153. 2) latro. Ragᶜ. 9. 53. (Vid. 2. *dâs*.)

दस्र *dasrá* m. i. q. *aśvinâu*, v. *aśvín*.

1. दह् *daḥ* 1. par. *dáḥâmi*, *ádᶜâkśiśam*, *dᶜakśyâmi* vel *daḥiśyâmi*, *dágdᶜum* (gr. 103) urere; comburere, exurere. Bᶜ. 2. 23: *nâi 'nan daḥati pâvakaḣ*; Maḥ. 2. 1140: *tê daḥyantê sma vaḥninâ*; N. 11. 39: *agnidagdᶜa iva drumaḣ*; Maḥ. 1. 1058: *ǵanamêǵayasya vô yaǵńê dᶜakśyaty anilasâratᶜiḣ*; Dr. 6. 4: *manô mê dûyatê daḥyatêća*; N. 15. 15: *daḥyamânaḣ sa śôkêna*; Gîta-G. X. 19. 2: *madanânalô daḥati mê mânasam*. — Notetur potent. futuri *dᶜakśyêt*, Maḥ. 1. 8383: *katᶜam agnir na nô dᶜakśyêt*. — Caus. comburendum curare. Maḥ. 1. 8309: *vanań vîrâu dâḥayâmâsatus tadâ*; Man. 8. 372: *pumâńsan dâḥayêt pâpań śayanê taptê*. — Desid. *didᶜakś*. R. Schl. II. 97. 17: *didᶜakśann iva tân sênân ruśitaḣ pâva kô yatᶜâ*. (Hib. *daghaim* „I singe, burn", *daighim* id.; *daghte* „singed, burned" = scr. *dagdᶜá*; *daighim* „I burn", *dvighir* „flame"; lit. *degù* ardeo, *deginu* uro; germ. vet. *tâh-t*, *dâh-t* ellychnium ad caus. *dâḥáyâmi* pertinere videtur, ita gr. δαίω, δα-ιω, ejecto *ḥ*; fortasse goth. *dag-s*, them. *daga*, dies a lucendo dictum, sicut scr. *divasá* et *áḥan* q. v.; lat. *lig-num*, mutato *d* in *l*, sicut scr. *idᶜmá* lignum ab *indᶜ* flagrare [v. Pott. p. 282]; eâdem mutatione nititur gr. λιγνύς, sax. vet. *lôgna* flamma.)

c. *anu* comburere. R. Schl. II. 63. 41: *na tvâm anudaḥêt kruddᶜô vanam agnir ivâi 'dᶜitaḣ*.

c. *upa* id. *suptân upâdᶜâkśîd bâlakân vâraṇâvatê*.

c. *ni* id. Maḥ. 1. 4454: *pâṇḍupâvakam âsâdya nyadaḥyanta narâdᶜipâḣ*.

c. *nis* id. Man. 11. 246: *êdᶜas têǵasâ vaḥnir nirdaḥati*.

c. *nis* praef. *vi* id. A. 3. 52: *ǵagad vinirdaḥêt* (*astram*).

c. *pari* id. Bᶜ. 1. 30: *tvakćâi 'va paridaḥyatê*.

c. *pra* id. Maḥ. 1. 8362: *pradaḥan kᶜâṇḍavan dâvam*; 1. 2120: *na pâvakas tvâm pradaḥiśyati*; R. Schl. II. 94. 15: *na mâń śôkaḣ pradᶜakśyati*.

c. *pra* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 5796: *nas tatra ḥutâśaḣ sampradᶜakśyati*.

c. *vi*: *vidagdᶜa* doctus, eruditus, aptus, habilis. Ur. 11. 12. Bᶜar. 1. 52. 97.

c. *sam* comburere. Bʿar. 2. 32: *sandaḥyatâń vaḥninâ.* — Caus. comburendum curare. Maḥ. 1. 4954: *gʿṛtâvasiktań râǵânań samadâḥayan.*

2. दह् *daḥ* 4. par. ardere, flagrare. N. 14. 1: *dadarśa dâvan daḥyantam*; Sâ. 5. 3: *añgâniċâi 'va sâvitri ḥṛdayan daḥyatî 'vaċa*; Maḥ. 1. 2061: *daḥyanty añgâni mê.*

c. *pari* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 3. 10067: *gâtram mê samparidaḥyatî 'va.*

c. *pra* id. Maḥ. 3. 2394: *vṛkśasya pradaḥyataḣ.*

1. दा *dâ* 3. par. âtm. (anom. v. gr. 577) dare c. acc. rei et dat. vel gen. vel loc. pers. N. 5. 37: *lôkân âtmaprabʿâńśċâi 'va dadâu tasmâi ḥutâśanaḣ*; Bʿ. 3. 12: *iśṭân bʿôgân ḥi vô dêvâ dâsyantê*; Man. 3. 95: *gân datvâ vidʿivad gurôḣ*; Râm. II. 79. 15: *yas tvam ǵyêśṭʿê nṛpasutê pṛtʿivîn dâtum iċċasi.* — In matrimonium dare. R. Schl. I. 66. 27: *sîtân dadyân dâśaratʿêḣ.* — Notentur locutiones: *ǵânu dâtum* genu imponere, Dr. 9. 5; *argalan dâtum* „obdere pessulum", Up. 58; *dvâran dâtum* portam aperire, Mṛ. 94. 6 infr.; *pantʿânan dâtum* dare viam alicui, decedere alicui de viâ, Maḥ. 1. 6703; *bʿayam* vel *bʿayâni dâtum* metum injicere alicui, Up. 60; *parirambʿaṇan dâtum* amplecti, Gîta-G. III. 7. 8; *ǵampan dâtum* saltare, Ḥit. 63. 15. — Cum infin. 1) jubere. Maḥ. 1. 1188: *dadâuċa tan nidʿim amṛtasya rakśitum kirîṭinê.* 2) permittere, sinere. Maḥ. 1. 1528: *na dâsyâmi samâdâtuń sômań kasmâiċid apy aḥam* (cf. Il. I. 1. 338: ἔξαγε κούρην καί σφωϊν δὸς ἄγειν). *punar dâtum* reddere, Maḥ. 1. 3483. — Pass. *dîyê* (gr. 447), caus. *dâpáyâmi* 1) facere ut aliquis det c. 2. acc. Man. 7. 127: *vaṇiǵô dâpayêt karân*; 8. 59: *tâu nṛpêṇa ḥy adʿarmagńâu dâpyâu taddviguṇan damam.* 2) dandum curare. R. Schl. II. 70. 4: *imâni vastrâṇi mâtulasya dâpaya.* — Desid. *dits* e *didâs* ejecto *a.* Br. 2. 17: *tań ċêd aḥan na ditsêyam*; Dr. 4. 17: *sarvam mê ditsitan tvayâ.* (Vid. *dâs*, *râ*, *lâ* et cf. gr. δίδωμι = scr. *dádâmi*; lit. *dûmi* do pro *dûdmi*, *dûs-ti* dat e *dûd-ti*, gr. comp. 457, *dûs-te* datis e *dûd-te*; slav. *damĭ* e *dadmĭ*, gr. comp. 436; lat. *da-re*; hib. *daighim* „I give"; *dailim* „I give", e *daidim*, nisi pertinet ad *dal* q. v.; cambro-brit. *dodi* dare.

c. *abʿi* dare. Maḥ. 3. 13309: *abʿyadât.*

c. *â* âtm. interdum par. sumere, capere, tollere, levare, abripere, demere, accipere (proprie sibi dare). Br. 3. 23: *tṛṇam âdâya*; Ḥ. 1. 9: *âdâya kuntîm bʿrâtṛ́ńśċa* (cf. śl. 7); Su. 4. 2: *dêvagandʿarvayakśâṇâm...âdâya sarvaratnâni*; Râm. I. 19. 27: *vîryavatâń vîryam âdattê yudʿi*; Ragʿ. 8. 18: *âsanam âdadê*; Maḥ. 1. 3483: *svańċâ 'dâsyâmi bʿûyaḣ pâpmânan ǵarayâ saḥa*; Ragʿ. 3. 14: *ḥutam agnir âdadê.* — *paddʿatim âdâtum* viam ingredi, inire. Ragʿ. 3. 46: *vaċanam âdâtum* dicere, loqui. A. 3. 48: *aḥam ... vaċanam âdadê.* — Part. perf. pass. *âttá* (ex *âdâta* ejecto *â* mutato *d* in *t*) captus, arreptus. Ragʿ. 15. 46: *âttaśastra.*

c. *â* praef. *upa* âtm. id. Ḥ. 1. 7. N. 13. 75. 23. 16. 25. 19. — par. dare. R. Schl. II. 96. 36: *upâdadâd bʿrâtrôr madʿu mâńsańċa.*

c. *â* praef. *sam* + *upa* (*samupâdâ*) âtm. i. q. *âdâ.* Maḥ. 3. 11876: *têǵâńsi samupâdattê.*

c. *â* praef. *prati* âtm. zurücknehmen, retractare, revocare, rescindere. Maḥ. 1. 785: *naċâ 'ḥań śaktaḣ śâpam pratyâdâtum.*

c. *â* praef. *vi* aperire, praesertim os. Part. perf. pass. *vyâttá* e *vyâdâta* ejecto *â*, et *vyâditá*, sicut *stʿitá* a *stʿâ.* N. 12. 20: *vyâttâsya*; Bʿ. 12. 24: *vyâttânana*; Maḥ. 2. 946. 3. 11115: *vyâditâsya.* — *vyâdadâna* os suum aperiens, omisso *asya.* Maḥ. 3. 11502.

c. *â* praef. *sam* âtm. i. q. *âdâ.* Dêv. 9. 31: *saċa śûlań samâdadê.* In. 3. 1. N. 23. 13. 20. Maḥ. 3. 11395.

c. *parâ* in dial. vêd. 1) prodere. Ṛgv. 104. 8: *mâ nô vadʻîr indra mâ parâdâḱ.* 2) dare. Ṛgv. 81. 6: *yô aryô martabʻôǵanam parâdadâti dâśuśê* „qui dominus mortali idoneum cibum largitur sacrificanti".

c. *pari* dare. Man. 9. 326: *vâiśyâya paridadê paśûn*; Maḥ. 3. 17039: *pṛîʻâm paridadâu dviǵâya.*

c. *pra* 1) id. In. 3. 8. N. 5. 37. 38. Dr. 4. 16. — In matrimonium dare. Sâ. 2. 26: *sakṛt kanyâ pradîyatê.* 2) prodere. Maḥ. 1. 6219: *suḥṛǵǵanam pradâtun na śakśyâmi.* 3) divulgare, narrare. Maḥ. 1. 6306: *pravṛttim pradaduḱ purê.* — Part. perf. pass. *pratta* ex *pradâta* ejecto *â.*

c. *pra* praef. *sam* dare. Maḥ. 2. 148. 3. 8531. — Caus. dandum curare. R. Schl. II. 32. 16: *tasya vastrâṇi sampradâpaya.*

c. *prati* 1) reddere. *uktam vaćanam pratidâtum* ad dictum sermonem respondere. Ćaur. 36. 2) dare. Maḥ. 1. 6721: *nivṛttô pratidâsyâmi bʻôǵanan tê yatʻêpsitam.*

2. दा *dâ* 2. par. (*lavanê* K. *lûnê* V.) desecare, abscindere, decidere. (Cf. *dô*, *dal*; gr. δαίομαι, δαίς, δαΐζω, nisi pertinent ad *dâ* dare; cambro-brit. *de* „to part, to separate"; adj. „separate, parted, divided"; *dead* „a parting, separation".)

दाक्षिणात्य *dâkśiṇâtyá* (a *dakśiṇâ* ad meridiem, s. *tya*) 1) meridionalis. 2) e meridionali Indiae regione oriundus. Maḥ. 2. 1914.

दाक्षिण्य *dâkśiṇya* n. (a *dákśiṇa* s. *ya*) comitas, humanitas, benignitas, urbanitas. Ur. 18. 5. Bʻar. 2. 19. Ḥit. 130. 9. — *adâkśiṇya* inhumanitas. Ur. 14. 5 infr.

दाक्ष्य *dâkśya* n. (a *dakśá* rectus, probus, s. *ya*) probitas, integritas. In. 4. 10. N. 6. 10. Bʻ. 18. 43.

दातार् -तृ *dâtâ'r -tṛ'* m. (r. *dâ* s. *târ tṛ*) dator. Sâ. 1. 3. N. 6. 10. (Gr. δοτήρ, lat. *datór-*.)

दान् *dân* par. âtm. (*avakʻaṇḍanê* K. *ârǵavê ćidi* V.) *dîdâṅsâmi*, *dîdâṅsê* (proprie desid. v. gr. 491) abscindere, rectum facere. Cf. *dô* (ita *śân* unde *śîśâṅs* cohaeret cum *śô*).

दान *dâ'na* n. (ut videtur, obsoletum part. perf. pass. a r. *dâ* s. *na*, v. gr. 542) donum. (Lat. *donum.*)

दानतस् *dânatás* adv. (a praec. s. *tas*) pro ablat. *dânât.* Sâ. 2. 17.

1. दानव *dânavá* m. (a *danu* Danus, Dakśi filia, uxor Kasyapi et Asurorum mater, s. *a*) i. q. *ásura* q. v.

2. दानव *dânava* adj. (f. *-vî*, a praec. s. *a*) ad Dânavos spectans, dânavicus. A. 10. 24.

दान्त *dântá* v. *dam.*

दामन् *dâ'man* n. (fortasse a r. *dam* s. *an*, nisi a 2. *dâ* vel *dô* s. *man*) funis; taenia, infula. Ur. 5. 9. Ḥ. 3. 13. (Cf. gr. δέω, δια-δή-μα; hib. *damhnadh* „a band or tye".)

दाय् *dây* 1. âtm. (ut videtur cl. 4. radicis *dâ*) dare. (Huc referri posset hib. *daighim* do, mutato *y* in *gh.*)

दाय *dâyá* n. (r. *dâ* s. *ya*) 1) donum; portio. R. Schl. I. 29. 4. 2) hereditas.

दायाद *dâyâda* m. (e praec. et *âda* sumens, accipiens) 1) filius. Maḥ. 1. 871. 2) oriundus (ab aliquo), proles, prognatus. R. Schl. I. 60. 2.

दायिन् *dâyín* (r. *dâ* s. *in*, inserto *y*) dans. Bʻar. 1. 30.

दार *dârá* m. pl. uxor. N. 14. 23. In. 5. 37. — In comp. Dvandv. (gr. 592). Br. 1. 19.

दारक *dâraka* m. (ut videtur, a praec. s. *ka* vel *aka*) puer. Br. 2. 35. N. 8. 20 ubi dual. *dârakâu* pueri, parvuli, puerum et puellam exprimit.

दारिका *dârikâ* f. (a praec.) puella. Ur. 45. 2 infr.

दारिद्र *dâridra* n. (a *dáridra* s. *a*) paupertas. Ḥit. 31. 11.

दारु *dâ'ru* m. n. (ut videtur, a r. *dar* [*dṛ*] s. *u*) lignum. Am. (Gr. δόρυ; goth. *triu* arbor, th. *triva*, gr. comp. 923, p. 385 ***; russ. *dérevo*, *drova*; hib. *doireach*

„woody". Russ. *drova* et *dérevo* etiam e scr. *drumá* arbor explicari possent, mutato *m* in *v*.)

दारुण *dâruṇá* (r. *dar* [*dṛ*] s. *una*) horridus, horribilis, terribilis. Ḥ. 1. 17. Su. 1. 3.

दारुणाकृति *dâruṇâkṛti* (Baḥ. e praec. et *â'kṛti* f. forma, species) horridam speciem habens. Ḥ. 2. 2.

दाव *dâvá* m. i. q. *dava*. N. 14. 1 (v. *dava*).

दावाग्नि *dâvâgni* m. i. q. *davâgni*. Ḥ. 4. 39.

दाश् *dâś* 1) cl. 1. par. âtm. dare (cf. *dâ*, *dâs* dare). 2) cl. 5. par. (*hiǹsanê*) laedere, ferire, occidere (cf. *daǹś* mordere).

दाश *dâ'śa* m. piscator. Maḥ. 1. 2397.

दास् *dâs* 1) cl. 1. par. âtm. dare (a r. *dâ* adjecto *s* sicut *mâs* a *mâ*, *b'âs* a *b'â*). 2) cl. 5. par. laedere, ferire, occidere. (Cf. *dâś* cl. 5, *daǹś*, *daǹs* mordere, *dasyú* praedo. Fortasse huc pertinent gr. ληΐη, ληΐς, ληΐζομαι, ληϊστής; mutato *d* in *l*, sicut in scr. *lâ* sumere, secundum K. etiam dare, quod sicut *râ* dare e *dâ* ortum esse censeo; cf. gr. λά-τρον, λά-τρις, lat. *la-tro*.)

दास *dâsá* m. (r. *dâs* dare, s. *a*) famulus. Ḥ. 1. 2. (Sic gr. δοῦλος a dando, porrigendo nominatum esse videtur.)

दासत्व *dâsatvá* n. (a praec. s. *tva*) servitudo. N. 26. 21.

दासी *dâsî* f. (a *dâsá* signo fem. *î*) serva. N. 1. 11.

दास्य *dâsya* n. (a *dâsá* s. *ya*) servitudo.

दाह *dâha* (r. *daḥ* s. *a*) 1) actio urendi. Rag'. 11. 42. 2) exustio, conflagratio. Ḥ. 1. 44.

दिक् *dik* v. *diś*.

दिग् *dig* v. *diś*.

दिग्ध *digd'á* v. *diḥ*.

दिग्वासस् *digvâsas* (plagas pro veste habens, Baḥ. e *diś* et *vâ'sas* n. vestis) nudus. N. 9. 15.

दिति *diti* f. una Kaśyapi uxorum, Asurorum mater. Râm. I. 37. 1.

दित्स् *dits* desid. radicis *dâ*.

दित्सु *ditsú* (a praec. s. *u*) dandi cupidus, dare volens. Su. 4. 23.

दिदृक्ष् *didṛkś* desid. radicis *darś dṛś*.

दिदृक्षा *didṛkśâ* f. (a praec. s. *â*) cupido videndi. N. 21. 16. Sâ. 6. 8.

दिदृक्षु *didṛ'kśú* (a *didṛkś* s. *u*) videndi cupidus, videre desiderans, c. acc. Sâ. 5. 109.

दिन *dína* m. n. (a Lassenio apte e *divana* ejectâ syllabâ *va* explicatur, v. *dívan*) dies. Râm. I. 28. 8. G'at. 21. (Lit. *dienà* f. dies, slav. *dĭnĭ* m. id.; cf. lat. *peren-dinus*, *peren-dinatio*, quorum pars prior ad *pára* pertinet. Cum Pottio II. 148, huc trahimus goth. *sin-teins*, th. *sinteina* quotidianus, ita tamen ut *sin* non e सम् *sam*, sed e सना *sanâ* semper ortum sit.)

दिनान्त *dinânta* m. (e praec. et *ánta* finis) vesper. Ritu-S. 1. 1.

दिनावसान *dinâvasâna* n. (e *dína* et *avasâ'na* finis) id. Rag'. 2. 45.

दिन्व् *dinv* 1. par. (*prîtâu*; scribitur *div*, gr. 110[a]) diligere, gaudere, exhilarare; cf. *ǵinv*.

दिम्प् *dimp* 10. par. âtm. (*saǹg'âtê*) coacervare. Vid. *dap*.

1. दिम्भ् *dimb'* 10. par. (*nôdê*; scribitur *dib'*, gr. 110[a]) mittere; cf. *damb'* et 1. *dab'*.

2. दिम्भ् *dimb'* 10. âtm. (*saǹg'âtê*) coacervare.

1. दिव् *div* 4. par. *dî'vyâmi* (gr. 303), part. perf. pass. *dyûtá*, praet. mltf. *ádêviśam* 1) splendere (v. 3. *div*, *divá*, *dívan*, *divasá* et cf. *dîp*). 2) ludere. N. 7. 4: *êḥi dîvya nalêna vâi.* C. instr. rei, de quâ luditur, Maḥ. 2. 261: *êtad râǵan mama d'anan têna dîvyâmy aḥan tvayâ.* C. dat. rei, Maḥ. 1. 1192: *êḥi sârdd'am mayâ dîvya dâsîb'âvâya b'âmini*; 2. 2468: *punar dîvyâma b'adran tê vanavâsâya pâṇḍavâiḥ.* — Part. praes. âtm. N. 7. 10: *dîvyamânam arindamam.* — *vâṇân dêvitum* tela emittere. B'aṭṭ. 5. 81. (Huc trahi posset lat. *lu-do*, mutato *d* in *l*, cf. *dyûtá* ludus; Pottius confert *jocus* quod e *djo-cus* explicari potest sicut *Jupiter*, *Jovis* e *Djupiter*, *Djovis* [v. gr. comp. 122];

lit. *jůkas* jocus, *jůkŏju* jocor. Quae ad *div* splendere referendae sunt voces v. s. *divá*, *divasá*, *dyu*, *dyô*. Fortasse etiam lit. *źibu* splendeo huc pertinet; v. *dîp.*)

c. *pari* part. perf. pass. *paridyûna* moestus, tristis. Mah. 3. 306. 12433. R. Schl. II. 47. 2. 72. 50. Cf. *dêv*.

c. *prati* ludere cum aliquo, c. acc. pers. Mah. 3. 1356: *mâṅ kitavaṅ pratyadêvît.* — âtm. Mah. 2. 2057: *yêna mân tvam mahârâǵa d'anêna pratidîvyasê.*

c. *vi* lusu perdere. Mah. 2. 2384: *imâṅ sab'âmad'yê yô vyadêvîd glahêšu.*

2. दिव् *div* 10. par. *dêvâyâmi* (proprie caus. praec.) vexare; queri, lamentari. Cf. *dêv*.

3. दिव् *div* f. (nom. *dyâus* a them. *dyô*, gr. 200; r. *div* splendere) coelum. N. 12. 37. Lass. 39. 1. (V. *divá*, *dyô*.)

दिव *divá* n. (r. *div* splendere, s. *a*) id. (Lat. *divum*, *sub divo*; sic nostrum *Himmel*, goth. *himins* coelum cum scr. *kam* splendere, et lit. *dangùs* id. cum scr. *dah* [lit. *degù*] cohaerere videtur, mutato in germanicâ voce, e generali regulâ, *k* in *h*.)

दिवन् *dívan* m. (r. *div* splendere, s. *an*) dies; v. *dína* et cf. cambro-brit. *difan*.

दिवस *divasá* m. n. (r. *div* splendere, s. *asa*) dies. Sâ. 4. 2. (De lat. *dies* v. *dyô*; cambro-brit. *diev* et hib. *dia* dies tam huc quam ad *dívan* trahi possunt, nisi pertinent ad part. praes. *dîvyant* splendens, unde armor. *diez* explicaverim.)

दिवसमुख *divasamuk'a* n. (Tatp. e praec. et *múk'a* os) mane, tempus matutinum.

दिवा *dívâ* adv. die (ut videtur, instrum. vocis *div*, cf. *dyu*).

दिवाकर *divâkará* m. (diem faciens, e *divâ* dies, quod separatim non invenitur, et *kara* faciens) sol. Rag'. 6. 66.

दिवानिश *divâniśa* n. (Dvandv. e *divâ* dies, v. praec., et *niśâ* nox, v. gr. 592) dies et nox. N. 13. 62.

दिवारात्र *divârâtra* n. (Dvandv. e *divâ* dies et *râtra* pro *râtri*, gr. 613, nox) dies et nox. N. 15. 14; cf. praec.

दिविषद् *diviśád* m. (e locat. *diví* et *sad* sedens, commorans; mutato *s* in *ś* propter antecedens *i*) coelicola, deus. Lass. 66. 3.

दिविस्पृश् *divispṛ́ś* (e *diví* in coelo et *spṛś* tangens, v. gr. 605) coelum tangens. N. 12. 37.

दिवौकस् *divâukas* m. (coelum tanquam domicilium habens, Bah. e *divá* coelum et *ṓkas* domus, domicilium) coelicola, deus. In. 5. 29. Su. 2. 25.

दिव्य *divyá* (a *div* vel *divá* s. *ya*, v. gr. 582) coelestis. N. 14. 25. In. 2. 17.

दिव्यप्रभाव *divyaprab'âva* (Bah. e *divyá* et *prab'âva* majestas, potentia, vis) coelestem potentiam habens. In. 1. 4.

दिश् *diś* 6. par. âtm. et 3. in dial. vêd. *diśấmi*, *diśế*, *ádikšam*, *ádikši*, *dêšṭấsmi*, *dêšṭấhê*, *dêkšyấmi*, *dêkšyế*. 1) monstrare, ostendere. Man. 8. 57: *sâkšiṇaṅ santi mê 'ty*) uktvâ diśê 'ty uktô diśên na yaṅ.* 2) decernere. A. 9. 31: *diśṭam atrê 'ti.* 3) dare, largiri. Rag'. 16. 72: *yat* (*ǵâitrâb'araṇam*) ... *râmaṅ kuśâya râǵyêna saman didêśa* (schol. *dattavân*). (Ṣend. ‏ديس‎ *diś*, gr. δείκνυμι, δίκη, δοκέω = caus. *dêśâyâmi*, abjecto *i* diphthongi *ê*; fortasse EIKΩ, εἰκών etc. e δείκω sicut scr. *áśru* q. v. e *daśru* = δάκρυ; lat. *dico*, *dicis* in *dicis causa*, *decet* = scr. *dêśâyati* [v. *âdiś* jubere], *decus*; *licet*, mutato *d* in *l*; goth. *TIH*, *ga-teiha* dico, narro, nuntio [*ga-taih*, *ga-tihum*]; *taikns* signum, *taiknja* monstro; germ. vet. *zîhu*, *zeigôm*; nostrum *zeihe*, *zeige*; fortasse lit. *źénklas* signum huc pertinet, sicut *źibu* ad *div.*)

c. *apa* 1) monstrare, indicare. Man. 8. 54: *apadiśyâ 'padêśyam.* 2) simulare, praetexere. Rag'. 19. 31: *mitrakṛtyam apadiśya*; ibd. 54: *rôgaśântim apadiśya.*

*) contra regulam pro *ma ity.*

c. *apa* praef. *vi* 1) falso, simulate indicare. R. Schl. I. 9. 41: *svam âśramapadan tasya vyapadiśyâ 'vidûrataḱ.* 2) appellare, nominare (v. *vyapadêśa* apud Wils.). Maḥ. 3. 16189: *b'râtaram ... d'anêśvaram vyapadiśan kat'an na laǵǵasê.*

c. *â* 1) docere. In. 3. 9: *gîtavâditranṛtyâni b'âya êvâ "didêśa ḥa.* 2) jubere. N. 17. 21: *śîg'ram mê yânam âdiśa*; Ḥit. 40. 9: *yad yad âdiśati prâṇêśvaraṣ tat tad êvâ 'ham avićâritaṅ karômi.* 3) collineare, dirigere telum ad aliquid, telo petere. Dr. 8. 35: *vidrutaṅ sâinyam ... âdiśyâ "diśya nârâćâir âǵaǵ'âna*; A. 3. 34: *brahmâstram aham âdiśam.*

c. *â* praep. *upa* assignare, dare (in matrimonium). Maḥ. 1. 7239: *tasya kṛṣṇâm upâdiśa.*

c. *â* praef. *prati* 1) renarrare, c. acc. pers. Maḥ. 3. 14717: *yat kat'ayêt patis tê parirakśitavyam*; *kâćit sapatnî tava tam pratyâdiśêt.* 2) revocare. Ḥit. 71. 14. 3) rejicere, repellere, zurückweisen. Rag'. 1. 61. 6. 25. 39. Supervacaneum reddere, superare. Rag'. 10. 69: *tênâ 'pratimatêǵasâ rakśâgṛhagatadîpâḱ pratyâdiṣṭâ ivâ 'b'avan.*

c. *â* praef. *vi* jubere, c. acc. pers. Su. 3. 11. Rag'. 11. 43. R. Schl. I. 12. 27.

c. *â* praef. *sam* 1) id. Su. 2. 12. N. 17. 38. 2) monstrare. N. 20. 22.

c. *ut* 1) monstrare. N. 9. 24. 2) respicere, rationem habere. B'. 17. 21: *p'alam uddiśya.* 3) scopum petere, zielen. Ḥit. 23. 12: *tam uddiśya kśêtrapatinâ laguḍaḱ prakśiptaḱ.* 4) decernere. Sâ. 4. 3: *vratan trirâtram uddiśya.*

c. *ut* praef. *sam* 1) explicare, docere. Maḥ. 12. 82. 2) decernere. Maḥ. 3. 10: *tayôr vad'aṅ samuddiśya.*

c. *upa* monstrare, docere. N. 14. 7. A. 8. 8. Sâ. 4. 16. Man. 12. 107.

c. *upa* praef. *sam* monstrare. N. 9. 32.

c. *nis* (*nirdiś*) 1) demonstrare, explicare. B'. 12. 3. Man. 11. 143. 2) decernere. A. 10. 15: *mânuśô mṛtyur êtêśân nirdiṣṭô brahmaṇâ purâ.*

c. *nis* praef. *vi* 1) monstrare, indicare. N. 21. 28. 2) decernere. Maḥ. 5. 413.

c. *pra* 1) monstrare, ostendere. N. 5. 19. 20. 21. 2) dare. Maḥ. 3. 1700: *idan divyam (astram) tê pradiśâmi*; Nalôd. 1. 52. — Caus. incitare. N. 17. 34: *tayâ pradêśitô râǵâ brâhmaṇân vaśavartinaḱ prâst'âpayat.*

c. *sam* 1) docere, edocere. N. 14. 26. 2) mandare, jubere, c. acc. pers. N. 16. 2. In. 5. 31. 3) dare. B'att. 6. 141: *b'râtrê râǵyaṅ sandiśya.*

2. दिश् *diś* f. (r. *diś*) plaga, regio coeli. Ḥ. 1. 18.

दिष्ट *diṣṭa* n. (r. *diś* s. *ta*) fatum. Maḥ. 1. 3584.

दिष्टि *diṣṭi* f. (r. *diś* s. *ti*) voluptas, felicitas.

दिष्ट्या *diṣṭyâ* (instrum. praec.) exclamatio gaudii, macte! proh felicitatem! N. 13. 72. 25. 11. Sâ. 6. 23.

दिह् *dih* 2. par. âtm. oblinere, polluere. N. 24. 46: *maladigd'âṅgîm*; Rag'. 16. 15: *asradigd'a.* — ungere. B'. 17. 54: *adihaṅś ćandanâiḱ śub'râiḱ.* (Lat. *pol-lingo*, mutato *d* in *l*, *li-no*, *li-tum*, abjectâ gutturali; fortasse *tingo* mutatâ mediâ in tenuem, sicut e. c. scr. *darh dṛh* et *tarh tṛh* idem valent; germ. vet. *zehôm* tingo nititur formâ caus. *dêhâyâmi*; ita lit. *dażau* intingo, coloro *).

c. *pra* i. q. simpl. B'. 2. 5: *rud'irapradigd'a.*

c. *sam*, *sandigd'a* 1) pollutus. Ur. 37. 6. 2) oppressus, suffocatus (de voce). N. 12. 100: *vâśpasandigd'ayâ girâ*; 22. 24: *vâśpasandigd'ayâ vâćâ*; Maḥ. 1. 6565: *sandigd'âkśarayâ girâ.* 3) dubius, incertus (cf. *sandêha*). Ḥit. 116. 1: *sand'im iććêt samênâ 'pi sandigd'ô viǵayô yud'i.* — *sandêhayâmi* (ut mihi videtur, denom. vocis *sandêha* dubium) dubium, incertum reddere, confundere. Maḥ. 1. 5183: *tan mê sandêhayad diśaḱ.* — âtm. dubitare. R. Schl. II. 65. 15.

*) Cf. Pott. I. p. 282. Ag. Benary Röm. Lautlehre p. 200.

दी *dî* 4. âtm. perire, evanescere. *dîná* (gr. 542) consternatus, perturbatus, miser, moestus, tristis. Su. 3. 6. N. 12. 100. (Cf. 2. *dâ*, *dô*, *du*.)

दीक्ष् *dîkś* 1. âtm. 1) sacrificare. 2) consecrare, initiare, caerimonias sacrificii praevias facere. B'att. 20. 14: *dîkśasva turagâd'varê*; Rag'. 4. 5: *sâṅrâǵya-dîkśita*; R. Schl. I. 42. 24: *râǵânan dîkśitam*; Man. 2. 128. 4. 130. 210. C. dat. rei ad quam aliquis consecratur, Rag'. 8. 74: *savanâya dîkśitaṅ*. — Caus. Maḥ. 2. 12417: *tan dîkśayâńćakrirê viprâ râǵasûyâya*.

दीक्षा *dîkśá* f. (r. *dîkś* s. *â*) sacrificium; consecratio, sacrificii caerimonia initialis. Rag'. 3. 33. 65. Su. 1. 7.

दीक्षापय् *dîkśâpay* (denom. a praec.) consecrare. Maḥ. 2. 1224: *dîkśâpaya gôvinda tvam âtmânam*.

दीधिति *dî'd'iti* f. (r. *dîd'î* correpto *î*, s. *ti*) luminis radius. Rag'. 3. 22. 8. 30.

दीधी *dîd'î* 2. âtm. (forma reduplicata) splendere, lucere, in dial. vêd. (v. Westerg.). Ṛgv.: *uśasô dîd'yânâṅ*. — Etiam *dîdî*. Ros. Ṛgv. Spec. p. 18. 8: *kśapa usraśća dîdiḥi* (pro *didîḥi*) „noctu luceque flagra". (V. praec. et *div*, *dîp*.)

दीन *dîná* v. *dî*.

दीनक *dînaka* (a praec. s. *ka* vel *aka*) miserabilis.

दीनकम् *dînakam* adv. (a praec. signo accus.) miserabiliter. A. 10. 64.

दीनमनस् *dînamanas* (Baḥ. e *dîná* et *manas* n. mens) tristem, afflictam mentem habens. Ḥ. 1. 49.

दीनमानस *dînamânasa* (Baḥ. e *dîná* et *mânasa* n. mens) i. q. praec. Ḥ. 1. 49.

दीप् *dîp* 4. âtm. fulgere, splendere, flagrare. Ḥit. 8. 9. 10: *yat'ô 'dayagirâu dravyaṅ sannikarśêṇa dîpyatê* । *tat'â satsannid'ânêna ḥînavarṇô 'pi dîpyatê*; Rag'. 5. 47: *punar didîpê madadurdinaśrîṅ* (*nâgasya*); Man. 2. 232: *dîpyamânaṅ svavapuśâ*. — *dîptá* flagrans. B'. 11. 17: *dîptânalârkadyuti*; N. 11. 36. Dr. 2. 10. — Caus. 1) collustrare. Gîta-G. 7. 1: *vṛndâvanântaram adîpayad induṅ*. 2) accendere. Maḥ. 1. 5828: *ǵatugṛhadvâran dîpayâmâsa pâṇḍavaṅ*. — Intens. N. 3. 12: *dêdîpyamânâm vapuśâ*; Dr. 2. 1: *dêdîpyamânâ 'gniśik'ê 'va naktam*. (Cf. *tap*, *div*, *dîd'î*; lit. *źibu* splendeo; gr. λάμπω [α = scr. *ê* i. e. *a* + *i*, abjecto *i*, mutato *d* in *l*]; lat. *limpidus*.)

c. *â* caus. incendere, inflammare. Maḥ. 1. 5822: *âyud'âgaram âdîpya*; R. Schl. I. 65. 8: *trâilôkyam âdîpitam ivâ 'b'avat*; — *âdîpta* pro *âdîpita*. Maḥ. 1. 5829: *tad gṛhaṅ sarvam âdîptam* (cf. *tâptá* pro *tâpitá* p. 163 *b*.)

c. *ut* caus. accendere. Maḥ. 1. 2724.

c. *upa* caus. id. Maḥ. 1. 5828. 3. 10230.

c. *pra*, *pradîpta* flagrans. N. 11. 13. B'. 11. 29. — Caus. accendere. Maḥ. 1. 5600.

c. *pra* praef. *sam*, *sampradîpta* flagrans. Maḥ. 1. 6587.

c. *vi* caus. collustrare. A. 3. 36.

c. *sam*, *sandîpta* flagrans. Ḥ. 1. 48: *krôd'asandîptamânasa*. — Caus. accendere. Maḥ. 1. 8366: *agnir ǵagat sandîpayan*.

दीप *dîpa* m. (r. *dîp* s. *a*) lucerna. In. 1. 34. B'. 6. 19. (Gr. λαμπάς.)

दीपक *dîpaka* (r. *dîp* s. *aka*) adj. fulgens, flagrans. — Subst. m. lucerna.

दीपिका *dîpikâ* f. (fem. praec. mutato penult. *a* in *i*) lucerna. Ur. 37. 8. 11. Rag'. 4. 75.

दीप्ति *dî'pti* f. (r. *dîp* s. *ti*) lux, splendor.

दीप्तिमन्त् *dîptimant* (a praec. s. *mant mat*) splendore praeditus, lucidus, splendidus. B'. 11. 17. In. 1. 34.

दीर्घ *dîrg'á* (r. *darḥ dṛḥ* crescere, s. *a*, mutato *ḥ* in *g'*, sicut in *mêg'a* a *miḥ*; cf. Pott. Lass. et Benfey 1. 98) longus (de spatio et tempore). Sâ. 2. 27. Ur. 37. 18. (Fortasse e *dârg'a* attenuato *â* in *î*; ṣend. *darĕg'a* [v. Vocalismus p. 186]; gr. δολιχός, mutato ρ in λ, insertâ vocali auxiliari, ἐνδελεχής; russ. *dolog'* longus,

dolgà longa = scr. *dîrgâ*, *dolgo* n.; lit. *ilga-s*, abjecto *d*, *iś-drykeṅs*, *iś-drykêlis* „lang-gewachsen", v. Ruhig s. v. *lang*; fortasse etiam lat. *longus* et nostrum *lang* huc pertinent, abjectâ syllabâ initiali; Pottius 1. 87 huc refert lat. *in-dulgeo*.)

दीर्घसूत्र *dîrgasûtra* (longum filum habens, Bah. e praec. et *sûtra* filum) tardus, cunctans, segnis.

दीर्घसूत्रिन् *dîrgasûtrin* (a *dîrgasûtra* longum filum, s. *in*) id. B. 18. 28.

दीर्णा *dîrṇá* v. *dar* (*dṛ*).

1. दु *du* 5. par. 1) vexare, dolore afficere, contristare. Rag. 8. 54: *mukan tava viśrântakatan dunôti mâm*; 19. 21: *praṇayinîṅ sô ʹdunôt*; Mah. 3. 16192: *aṅgâni mê dunôtu makaradvagaṅ*. 2) intrans. vexari, dolore affici, dolere. Mah. 3. 10069: *dunôti cittaṅ yadi tan na paśyê*; Gîta-G. 3: *manmatêna dunômi*. (Lit. *dôwiu* vexo pertinet ad formam caus. *dâvâyâmi*; gr. ὀ-δύνη, ὀ-δυνάω; de δύω v. 2. *du*; fortasse lat. *doleo* e *doveo*, v. gr. comp. 20, nisi pertinet ad *dar* [*dṛ*]; hib. *leirim* „I pain, torment" aut huc, i. e. ad caus. *dâvâyâmi*, aut ad *dârâmi* — v. *dar* [*dṛ*] — pertinere videtur.)

c. *â* âtm. vexari, angi, dolore affici. Mah. 1. 3289: *âdunvasva*, *vidunvasva* pro *âdunuśva*, *vidunuśva*, adjecto charactere 1mae classis, sicut saepe in linguâ send. (gr. comp. 519.)

c. *vi* âtm. id. v. praec.

2. दु *du* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *danv*, *dru*; gr. δύω, δονέω; v. *danv*.

दुःख् *duṅk* 10. par. (denom. a sq.) dolore afficere.

दुःख *duṅka* n. (Bah. e *dus* q. v. et *ka* aër) dolor. Sâ. 4. 4; cf. *suka*. — Acc. *duṅkam* adv. difficulter. B. 5. 6. — Scribitur quoque *duśka*, v. euph. gr. 79. (Hib. *diuic* „pain, sorrow, grief"; fortasse *doilghe* „sore, hard, troublesome", mutato *r* in *l*, v. *dus*, *dur*; *doilgheas* „sorrow, mourning, affliction".)

दुःखतर *duṅkatara* compar. (a praec. s. *tara*) dolentior, molestior, acerbior. H. 1. 35. — Scribitur quoque *duśkatara*; v. euph. gr. 79.

दुःखपरीताङ्ग *duṅkaparîtâṅga* (Bah. e *duṅkaparîta* dolore circumdatus [v. *i* praef. *pari*] et *aṅga* corpus, membrum) dolore circumdata membra habens. Br. 3. 1.

दुःखित *duṅkitá* (a *duṅka* s. *ita*) tristis, moestus, afflictus. Br. 3. 1. N. 24. 18.

दुःखीय् *duṅkîy* (denom. a *duṅka* s. *y*) dolorem pati. Hit. 48. 17.

दुःप्राप *duṅprâpa* (e *dus* et *prâpa*, a r. *âp* praef. *pra* adipisci, s. *a*) difficilis ad adipiscendum (v. gr. 575. s. *a*, 3). B. 6. 36.

दुःशला *duṅśalâ* f. (Bah. e *dus* et *śala*) n. pr. Dr. 9. 6.

दुःशासन *duṅśâsana* m. (Bah. e *dus* et *śâsana*) n. pr. In. 3. 9.

दुःसह *duṅsáha* (e *dus* et *saha*, a r. *sah* perferre, s. *a*) difficilis ad perferendum, difficilis sustentu (v. gr. 575. s. *a*, 3). N. 13. 9.

दुकूल *dukûla* n. 1) sericum textum. Am. 2) vestis serica. Bar. 3. 54.

दुग्ध *dugdá* n. (part. perf. pass. a r. *duh* s. *ta*) lac. Bar. 2. 15. (Fortasse lat. *LACT*, ita ut *a* respondeat scr. *ô* = *a* + *u*, abjecto *u*; e. c. in infin. *dôgdum*; gr. ΓΑ-ΛΑΚΤ v. *gô*. Fortasse tamen potius, ut Weberus putat, pertinet ad *raktá* a r. *raṅǵ* tingere, ita ut a colore nominatum sit.)

दुन्दुभि *dundubi* m. tympanum.

दुर् *dur* v. *dus*.

दुरत्यय *duratyaya* (e *dus* et *atyaya*, a r. *i* praef. *ati* transgredi, s. *a*) difficilis transgressus (v. gr. 575. s. *a*, 3). B. 7. 14.

दुरात्मन् *durâtman* (Bah. e *dus* et *âtmán* anima, animus) pravam animam habens. In. 2. 6. Br. 2. 13.

दुरासद् *durâsada* (e *dus* et *âsada*, a r. *sad* praef. *â* adire, s. *a*) difficilis aditu (v. gr. 575. s. *a*, 3). Dr. 8. 37. A. 3. 55.

दुरित *durita* n. (Karm. e *dus* et *ita*, a r. *i* ire) peccatum, scelus. Hit. 31. 20. Rag'. 8. 2. 17. 74.

दुर्ग *durgá* (e *dus* et *ga*, a r. *gâ* ire, s. *a*) adj. difficilis accessu, impervius. N. 12. 88. — Subst. n. 1) locus difficilis accessu, impervius. H. 2. 30. 2) urbs munita, arx. 3) difficultas, labor, aerumna. Br. 3. 5.

दुर्गत *durgata* (e *dus* et *gata*, a r. *gam*) pauper, egens, inops. Hit. 11. 17.

दुर्गति *durgati* f. (Karm. e *dus* et *gáti* f. itio, iter) malum iter, Tartarus (Am.). B'. 6. 40.

दुर्णय *durṇaya* m. (e *dus* et *naya*, a r. *nî*, s. *a*) malefactum, flagitium, scelus. Ur. 27. 9 infr.

दुर्णीत *durṇîta* n. (Karm. e *dus* et *nîtá*, a r. *nî*, cf. gr. $94^{b)}$) malefactum. Hit. 17. 1.

दुर्दिन *durdina* n. (Karm. e *dus* et *dína* dies) imber, procella, tempestas. Rag'. 4. 41. 82.

दुर्धर्ष *durd'árśa* (e *dus* et *d'arśa*, a r. *d'arś d'ṛś* opprimere, vincere, s. *a*) difficilis oppressu, victu (v. gr. 575. s. *a*, 3). A. 10. 10.

दुर्बल *durbala* (Bah. e *dus* et *bala* vis, robur) debilis. Dr. 5. 13.

दुर्बुद्धि *durbudd'i* m. (Bah. e *dus* et *budd'i* mens, intellectus) pravam, stultam mentem habens. H. 1. 45.

दुर्भिक्ष *durb'ikśa* n. (Bah. e *dus* et *b'ikśâ* fames) fames, Hungersnoth. Hit. 102. 5.

दुर्मति *durmati* (Bah. e *dus* et *matí* f. mens) pravam intelligentiam habens, stultus. H. 1. 46. 3. 17.

दुर्मद *durmáda* (Bah. pravam ebrietatem habens, e *dus* et *mada* ebrietas) ebrius, furiosus. A. 8. 11.

दुर्मेध *durmêd'a* (Bah. e *dus* et *mêd'â* mens, intellectus) pravum intellectum habens, stultus. Br. 1. 21.

दुर्लभ *durláb'a* (e *dus* et *lab'a*, a r. *lab'*, s. *a*) difficilis ad adipiscendum (v. gr. 575. s. *a*, 3). In. 1. 15. B'. 6. 42.

दुर्व् *durv* 1. par. (*hiṅsâyâm* K. *vad'ê* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *turv*, *t'urv*; lit. *duru* pungo; hib. *durb* „a distemper, a disease".

दुर्वृत्त *durvṛtta* (Bah. e *dus* et *vṛtta* n. factum, vitae ratio) pravam vitae rationem habens. H. 4. 4.

दुल् *dul* 10. par. tollere, jacere, conjicere. *akśân dôlitum* talos jacere. B'ar. 3. 43.

दुष् *duś* 4. par. 1) peccare. Man. 5. 32: *k'âdan mâṅsan na duśyati*; 8. 349: *g'nan d'armêna na duśyati*. *duśṭá* improbus. N. 11. 35. H. 2. 27. 2) vitiari, contaminari. Mah. 3. 7802: *d'armô na duśyati*. âtm. Mah. 1. 2405: *tvatsaṅyôgâćća duśyêta kanyâb'âvô mamâ 'nag'a*. — Caus. *dûśâyâmi* (gr. 471) 1) corrumpere, vitiare, foedare, dedecorare. Hit. 96. 1: *dûśayêććâ 'sya satataṅ yavasânnôdakênd'anam*; Man. 8. 364: *yô 'skâmân dûśayêt kanyâm*; H. 4. 5: *nâi 'śâ dûśayatê kulam*; Hit. 55. 4: *sâd'vasadûśitahṛdaya*; R. Schl. 59. 17. Mah. 2. 21331. 2) offendere, offensionem alicui afferre, injuriam inferre. R. Schl. II. 74. 3: *kinnu tê 'sdûśayad râǵâ râmô vâ b'ṛśad'ârmikaḣ*. (Cf. *dus*, *dviś*.)

c. *ab'i* caus. laedere, ferire. Dêv. 8. 37: *asurâḣ śivadûtyab'idûśitâḣ pêtuḣ pṛt'ivyâm*.

c. *pra* 1) peccare. Mah. 3. 13815. 2) vitiari, corrumpi (stupro). Man. 11. 177. B'. 1. 41.

c. *pra* praef. *vi* id. sgnf. 2. Man. 11. 176.

c. *pra* praef. *sam* peccare, crimine contaminari. Mah. 2. 2397.

c. *prati* caus. corrumpere, contaminare. Man. 4. 65.

दुष्कर *duśkára* (e *duś* pro *dus* [euph. r. $101^{b)}$] et *kara*, a r. *kar kṛ*, s. *a*) difficilis factu (v. gr. 575. s. *a*, 3). Br. 1. 10. N. 15. 4. 17.

दुष्कृत् *duśkṛ't* (e *dus* et *kṛt* faciens, v. euph. r. $101^{b)}$) maleficus, sceleratus. B'. 4. 8.

दुष्कृत *duśkṛta* n. (Karm. e *dus* et *kṛtá* n. factum, euph. r. $101^{b)}$) malefactum, peccatum. B'. 2. 50. N. 13. 37.

दुष्कृतिन् *duśkṛtín* (a praec. s. *in*) malefacta, peccata habens, i. e. qui malefacta commisit. B'. 7. 15.

दुष्ख *duśk'a* v. *duḣka*.

दुष्खतर *duśk'atara* v. *duḣk'atara*.

दुष्ट *duśṭá* v. *duś.*

दुष्टभाव *duśṭab'âva* (Baḥ. e praec. et *b'âva* animus) improbum animum habens. Ḥ. 2. 27.

दुष्टात्मन् *duśṭâtman* adj. (Baḥ. e *duśṭá* et *âtmán* anima, animus) i. q. praec. Ḥ. 3. 4. 4. 6.

दुष्पूर *duśpû'ra* (e *dus* et *pûra*, a r. *pûr* implere, s. *a*, v. euph. r. 79[a]) difficilis impletu, satiatu. B'. 3. 39.

दुष्प्रसाह *duśprasâha* (e *dus* et *prasâha*, a r. *sah* praef. *pra* perferre, sustinere, v. euph. r. 101[b]) difficilis sustentu (v. gr. 575. s. *a*, 3). A. 3. 55.

दुष्प्रेक्ष्य *duśprêkśya* (Karm. e *dus* et *prêkśya* videndus, intuendus, a r. *îkś* praef. *pra*, s. *ya*) difficulter intuendus, horribili specie. Su. 2. 25.

दुस् *dus*, दुर् *dur* praef. 1) malus, pravus. 2) difficilis. (Cf. *duś*, *dviś*; gr. δυς-; hib. *do*, cum vi aspirationis, e. c. *do-dhail* „bad luck", *do-dhuine* „a bad man", *do-dheanta* „hard to be done", *do-bhasuighte* „immortal"; huc etiam trahi posset particula hib. *do* vel *dos*, *dus* [etiam *ro*, *ros*, mutato *d* in *r*] quae praeteritis anteponitur, sicut scr. augmentum *a* cohaeret cum *a* privativo, v. gr. comp. 537 sq.; lit. *durna-s* stultus, demens ad scr. *durmanas* pravam mentem habens — gr. δυσμενής — referri posset, ejectâ syllabâ *ma*. Cf. etiam island. vet. praef. *tor*, germ. vet. *zur*, v. Grimm II. 768.)

1. दुह् *duh* 2. par. âtm. mulgere, extrahere, emulgere, c. 2. acc. B'aṭṭ. 12. 73: *payô gân duhanti*; Man. 8. 231: *gân duhyât*; Rag'. 1. 26: *dudôha gâṅ yagńâya*; Maḥ. 1. 6657: *kâmad'uk kâmân duhyatê sadâ.* — Caus. emulgere, extrahere. Man. 2. 77: *vêdêb'yaṅ pâdam pâdam adûduhat.* (Hib. *diugaim* „I drink off", *diughailfainn* „sucking"; scot. *deoghail* mammas sugere; goth. *TUH* trahere [*tiuha*, *tauh*, *tauhum*]; nostrum *ziehe*, cf. *Her-zog*, germ. vet. *heri-zogo(n)* [Heerführer], Graff 5. 619; lat. *dûco*?)

c. *nis* emulgere, extrahere. Man. 2. 76: *akâram ... vêdatrayân niraduhat.*

2. दुह् *duh* 1. par. (*ardanê*) vexare.

दुहितृ -तृ *duhitár -tṛ'* f. (r. *duh* s. *tar tṛ* inserto *i*) filia. N. 21. 23. (Gr. θυγάτηρ, goth. *dauhtar*; slav. vet. *dušti*, adj. *dušterinŭ*; lit. *duktĕ*, gen. *duktèrs*; russ. *doćj*, hib. *dear.*)

दू *dû* 4. âtm. (proprie pass. rad. *du*) agitari, perturbari, vexari, dolore, moerore affici. Dr. 6. 4: *manô hi mê dûyatê dahyatêća*; Rag'. 1. 70: *tayâ hînâṅ vid'âtar mâṅ kat'am paśyan na dûyasê*; Gîta-G. 7. 30: *tvan dûti kin dûyasê.* — Etiam cum terminationibus par. (v. gramm. 446) e. c. Maḥ. 1. 8369: *hṛdayan dûyatî 'va mê*; 4. 591: *dûyâmi.* — Part. perf. pass. *dûná.* Ur. 57. 11 infr.: *ćintâdûnamanasikâ.*

c. *pari* i. q. simpl. Maḥ. 3. 1136: *manô mê paridûyatê.*

c. *vi* id. Maḥ. 3. 9922: *hṛdayêna vidûyatâ.*

दूत *dûtá* m. (r. *dû* s. *ta*) nuntius. N. 2. 31.

दूति *dûti* f. (e *dûtî* correpto *î*) i. q. *dûtî.* Ur. 63. 9.

दूती *dûtî* f. (a *dûtá* signo fem. *î*) nuntia. N. 21. 57.

दूर *dûrá* (ut videtur, a r. *dû* vel *du* s. *ra*) longinquus, distans, remotus. Ḥ. 4. 38. — Neutr. c. gen. Sâ. 5. 38. 45: *dûram pat'ô gatan tvayâ.* — *dûrâ't* longe. Ḥit. 37. 7.

दूरतस् *dûratás* (a praec. s. *tas*) procul, e longinquo. Ḥit. 48. 21.

दूरपार *dûrapâra* m. (ulteriorem ripam remotam habens, i. e. latus, Baḥ. e praec. et *pâra* ulterior ripa) cognomen Gangis fluminis. Ḥ. 1. 14.

दूर्वा *dû'rvâ* f. graminis genus, Wils. bent grass. (Panicum dactylon). Ur. 44. 4.

दूष् *dûś* v. *duś.*

दृढ *dṛḍ'á* v. *darh dṛh* (gr. 102. *a*).

दृढविक्रम *dṛḍ'avikrama* (Baḥ. e praec. et *vikrama* fortitudo) magnam fortitudinem habens. Su. 1. 18.

दृढव्रत *dṛḍ'avrata* (Baḥ. e *dṛḍ'á* et *vrata* votum) firma vota habens. Su. 1. 10.

दृति *dr̥'ti* m. (r. *dar* [*dr̥̄*] s. *ti*) corium. Man. 2. 99.

दृश् *dr̥ś* f. (r. *darś dr̥ś*) oculus. Am.

दृशद् *dr̥śad* f. lapis, saxum; v. *dr̥ṣád.*

दृषद् *dr̥ṣád* f. lapis, saxum; v. *dr̥śad.* Ragᶜ. 4. 74.

दृष्ट *dr̥ṣṭá* v. *darś dr̥ś.*

दृष्टपूर्व *dr̥ṣṭapûrva* (v. gr. 612) visus antea. N. 1. 14. 30.

दृष्टि *dr̥'ṣṭi* f. (r. *darś dr̥ś* s. *ti*) visus, aspectus. Su. 3. 16. Sâ. 6. 1. Ragᶜ. 6. 80.

दे *dê* 1. âtm. (*pâlanê*) tueri; cf. *day.*

देदीप्य् *dêdîpy* intens. rad. *dîp.*

देव् *dêv* 1. âtm. (a *div* adjectâ guṇâ) 1) ludere. Bᶜatṭ. 17. 102: *adêvata śâyakâiṅ.* 2) queri, lamentari. (Lit. *dejōju* ejulor, lamentor; fortasse lat. *lâ-mentum* e *dai-mentum*, mutato *d* in *l*; v. *div.*)

c. *pari* caus. par. queri, lamentari. N. 13. 30: *âtmânam paryadêvayat*; Br. 1. 4: *rôrudyamânâṅs tân dr̥ṣṭvâ paridêvayataśća sâ.* — *paridêvita* n. planctus, querimonia. Br. 3. 20. N. 24. 25.

देव *dêvá* m. (r. *div* splendere, s. *a*) adj. splendens, in dial. vêd.; v. Rosenii Rg-Vêdae Sp. p. 13. — Subst. m. 1) deus. Su. 3. 4. 2) rex. Ḥit. 7. 21. (Boruss. vet. *deiwa-s*; lit. *diewa-s* deus; lat. *deus*; gr. ϑεός; hib. *dia* deus.)

देवता *dêvátâ* f. (a praec. s. *tâ*) dea. Ḥ. 4. 28. N. 12. 74. 75.

देवत्व *dêvatvá* n. (a *dêvá* s. *tva*) divinitas.

देवदत्त *dêvadatta* m. (e *dêvá* et *dattá* datus) Arguni concha. A. 5. 24.

देवन *dêvana* n. (r. *div* ludere, s. *ana*) lusus. N. 8. 1. 12. 83.

देवृ *dêvár* (*dêvr̥'*) m. i. q. *dé'vara.* (Gr. δαήρ.)

देवर *dé'vara* m. levir, praesertim mariti frater junior. Maḥ. 1. 4181. (Lit. *dĕweris*; lat. *lêvir*, th. *lêviru*, e *dêvir*; slav. *dever*; anglo-sax. *tacur*, *tacor*; germ. vet. *zeihur*, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19 et *dêvár.*)

देवरूपिन् *dêvarûpin* (a *dêvarûpa* [*dêvá* + *rûpa*] deorum forma, s. *in*) divinâ formâ praeditus. Ḥ. 2. 24.

देवर्षि *dêvarṣi* m. (Tatp. e *dêvá* deus et *r̥'ṣi* sapiens, sanctus) divinus sapiens. Bᶜ. 10. 13.

देवी *dêvî* f. (a *dêvá* signo fem. *î*) 1) dea. In. 5. 20. 2) regina. N. 7. 12.

देश *dêśá* m. (r. *diś* s. *a*) regio, locus. Ḥ. 4. 19. Dr. 5. 8.

देह *dé'ha* m. n. (r. *diḥ* s. *a*) corpus. (Goth. *leik* n., th. *leika*, corpus, cadaver, caro; germ. vet. *lîh* id.; nostrum *Leiche.*)

देहभृत् *dêhabᶜr̥t* m. (e praec. et *bᶜr̥t* ferens) corpus gerens, vivus, homo. Bᶜ. 14. 14.

देहवन्त् *dêhavant* (a *dé'ha* s. *vant vat*) corporeus, corporalis. Bᶜ. 12. 5.

देहिन् *dêhín* m. (corpore praeditus, corpore inclusus, a *dé'ha* s. *in*) 1) homo, mortalis. Bᶜ. 2. 59. 17. 2. 2) anima. Bᶜ. 2. 13. 22. 5. 13. Cf. *śarîrín.* Bᶜ. 2. 18.

दै *dâi* 1. par. (*śôdᶜanê*) purificare.

दैतेय *dâitêya* (Diti natus, a *diti* q. v. s. *êya*) nomen Asurorum. A. 10. 19.

दैतेयी *dâitêyî* f. (a praec. adjecto signo fem. *î*) fem. praec. A. 10. 7.

दैत्य *dâityá* m. (a *diti* q. v. s. *ya*) i. q. *dâitêya.* Su. 1. 2.

दैन्य *dâinya* n. (a *dîná* s. *ya*) animi demissio, tristitia, animus afflictus, demissus. A. 4. 48.

दैव *dá'iva* (a *dêvá* s. *a*) 1) adj. (fem. -*î*) divinus. Bᶜ. 9. 13. 16. 3. 2) subst. n. fatum. N. 13. 15. Bᶜ. 18. 14.

दैवज्ञ *dâivagña* m. (fati gnarus, e *dá'iva* et *gña*) astrologus. Lass. 2.

दैवत *dâivata* (a *dêvatâ* s. *a*) 1) adj. divinus. 2) subst. m. n. deus. A. 10. 14. N. 12. 80.

दो *dô* 4. par. *dyâ'mi*, gr. 302 (*avakᶜaṇḍanê* K. *ćêdê* V.) abscindere. — *dâtá* abscissus. Am.; v. 2. *dâ.*

दोग्ध्री *dô'gdᶜrî* f. (a *dôgdᶜâr* -*dᶜr* qui mulget [r. *duḥ* s. *târ tr*] adjecto signo fem. *î*) vacca. Ragᶜ. 2. 23.

दोधूय् *dôdᶜûy* intens. rad. *dᶜû.*

दोल *dôla* m. (r. *dul* s. *a*) oscillum.

दोला *dôlâ* f. (fem. praec.) id. N. 10. 27.

दोलाय् *dôlây* (denom. a *dôla* vel *dôlâ*) agitare. Ḥit. 121. 6: *dôlâyamânamati*; 8: *matir dôlâyatê satâm api k'alôktib'iḣ.*

दोष *dôśa* m. (r. *duś* s. *a*) delictum, peccatum. Ḥ. 4. 6. N. 4. 21. 24. 26.

दोषतस् *dôśatás* adv. (a praec. s. *tas*) delicti causâ. N. 23. 29.

1. दोषा *dôśâ* f. (ut videtur, a r. *duś* s. *â*) nox. Wils.

2. दोषा *dôśâ'* adv. noctu.

दोषाकर *dôśâkara* m. (e *dôśâ* nox et *kara* faciens) luna; cf. *niśâkara.*

दोषातन *dôśâtana* (fem. *-nî*, a *dôśâ* adv. noctu, s. *tana*, v. gr. 584, 34) nocturnus. Rag'. 13. 76.

दोस् *dôs* m. n. (gr. 208) brachium. Rag'. 10. 52: *dôrb'yâm âdad'ânaḣ payaśćarum*; 15. 23: *udyamya dakśiṇan dôr niśâćaraḣ.*

दोह *dô'ha* m. (r. *duḣ* s. *a*) lac.

दोहद *dôḣada* m. (e praec. et *da* dans) 1) graviditas. Rag'. 3. 1. 6. Ur. 83. 20. 2) desiderium. Rag'. 14. 45.

दोहन *dôḣána* n. (r. *duḣ* s. *ana*) 1) mulctus. 2) vas ad lac recipiendum.

दौत्य *dâ'utya* n. (a *dûtá* nuntius, s. *ya*) nuntii munus.

दौर्जन्य *dâurǵanya* n. (a *durǵana* homo pravus, s. *ya*) pravitas. Ḥit. 85. 9.

दौर्बल्य *dâurbalya* n. (a *durbala* debilis, s. *ya*) infirmitas, debilitas. B'. 2. 3.

दौवारिक *dâuvârika* m. (a *dvâr* s. *ika*, v. gr. 581) janitor. Śak. 31. 5.

दौहित्र *dâ'uḣitra* m. (a *duḣitár -tṛ'* s. *a*) filiae natus, progenies. Br. 1. 29. Man. 9. 139.

द्यावापृथिव्यौ *dyâvâpṛt'ivyâu* f. (Dvandv. e *dyâvâ*, dual. vêd. τοῦ *dyô*, et *pṛt'ivyâu* a *pṛt'ivî'*, v. gr. 589 annot.) coelum et terra.

1. द्यु *dyu* 2. par. *dyâ'umi* (*ab'igamanê* K. *ab'isarpaṇê* V.) aggredi. B'aṭṭ. 6. 18: *siṅḣô mṛgan dyuvan* (cf. *dru*, unde *dyu* ortum esse videtur mutatâ semivocali *r* in *y*; v. gr. comp. 20). — *dyu* splendere in dial. vêd. ortum est e *div* mutato *v* in *u*.

2. द्यु *dyu* n. (r. *div* mutato *v* in *u*) 1) dies. 2) coelum, aër. (Lat. *nu-dius*, abl. *diu*; [hib. *an-diu* hodie]; *Jupiter* e *Dju-piter*, coeli pater; v. *dyô*.)

द्युत् *dyut* 1. âtm. (ut mihi videtur, a r. *div* mutato *v* in *u*, adjecto *t*) splendere. Maḣ. 3. 1744: *dyôtatê pâvakaḣ.* — Caus. collustrare. Maḣ. 3. 1743: *dyôtayann iva b'âskaraḣ*; R. Schl. I. 51. 2: *tapasâ dyôtitaprab'aḣ.* (Cf. *ǵyut* quod e *dyut* ortum esse videtur, mutato *d* in *ǵ*.)

c. *ut* caus. collustrare. Rag'. 10. 81.

c. *vi* i. q. simpl. Maḣ. 3. 180: *vidyôtantê prâvṛśi tava raśmayaḣ.* — Caus. collustrare. N. 13. 50.

द्युति *dyuti* f. (a r. *dyut* s. *i*, nisi potius a r. *div* s. *ti*, mutato *v* in *u*) lumen, splendor. N. 12. 72.

द्युमत्सेन *dyumatsêna* (Baḣ. e *dyumánt* — a *dyu* s. *mant mat* — splendidus? et *sênâ*) n. pr. Sâ. 2. 18.

द्यूत *dyûta* m. n. (r. *div* ludere, mutato *v* in *û*, s. *ta*) lusus. N. 7. 5.

द्यै *dyâi* 1. par. (*nyakkaraṇê*) spernere, contemnere.

द्यो *dyô* f. (r. *div* splendere, mutato *v* in *u*, adjectâ guṇâ) coelum. M. 43. (Cf. *div*, *dyu*; lat. *Jov-is* e *Djov-is*; gr. Ζεύς, cujus Z respondet scr. *y*, sicut e. c. in ζεύγνυμι = scr. *yunáǵmi* jungo, Διός pro ΔιϝΌς = scr. *divás*; v. gr. comp. 122.)

द्रम् *dram* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *dru*, *drávâmi*, unde fortasse *drámâmi*, mutato *v* in *m*, sicut in gr. ΔΡΕΜΩ, ἔδραμον, v. gr. comp. 109$^{b)}$. 1.)

द्रव *dravá* (r. *dru* s. *a*) fluens, liquidus, liquefactus. Rag'. 7. 7.

द्रवत्व *dravatvá* n. (a praec. s. *tva*) liquiditas, fusura. Ḥit. 24.

द्रविण *dráviṇa* n. (r. *dru* s. *ina*, cf. *dravya*) res, divitiae, opes. N. 13. 17. 17. 27.

द्रव्य *dravya* n. (r. *dru*, s. *ya*, v. gr. 557) opes, divitiae. Br. 2. 26. B'. 4. 28. N. 8. 5.

द्रव्यमय *dravyamáya* (a praec. s. *maya*) divitiis oriundus. Bᶜ. 4. 33.

द्रष्टुकाम *draštukâma* (Bah. e *draštum* videre, v. gr. 599, et *kâma* cupido, desiderium) videndi cupidinem habens. Su. 3. 25.

द्रष्टुशक्य *draštuśakya* (Karm. e *draštum* videre, v. gr. 599, et *śakya* part. fut. pass. r. *śak* posse, s. *ya*) quod cerni, conspici potest. In. 2. 6.

द्रा *drâ* 2. par. fugere. (Gr. διδράσκω, ἔδρᾱν; cf. *dru.*)

द्राक् *drâk* adv. (r. *drâ* s. *k*) cito. Am.

द्राक्षा *drấkšâ* f. uva. Ragᶜ. 4. 65. (Fortasse germ. vet. *drûbo*; nostrum *Traube*, mutatâ gutturali in labialem; hib. *dearc* bacca; gr. ῬΑΓ abjecto δ; lat. *racemus.*)

द्राख् *drâkᶜ* 1. par. arescere. K.: *drâkᶜati himêna vṛkšaḣ.* (Cf. *dᶜrâkᶜ*, *tarś tṛś*; germ. vet. *trukan*; anglo-sax. *drig*, *drigg* aridus; island. vet. *thurka* exsiccare.

द्राघ् *drâgᶜ* 1. âtm. (*âyâsê* K. *śramâyâmaśaktišu* V.) operam dare, adniti; defatigari; longum esse; valere. — Caus. extendere, augere. Bᶜatt. 18. 33: *drâgᶜayanti mê śôkaṅ smaryamâṇâ guṇâs tava.* (Cf. *dîrgᶜá*, comp. *drấgᶜîyâṅs*, superl. *drấgᶜištᶜa.*)

द्राङ्क्ष् *drâṅkš* 1. par. (*gᶜôravâśitê* K. *kâṅkšê gᶜôrarutê* V.; scribitur *drâkš*, gr. 110[a]) horrendum sonum edere (de avibus); desiderare. (Cf. *dᶜrâṅkš.*)

द्राड् *drâḍ* 1. âtm. (*viśaraṇê* K. *śîrṇê* V.) frangi, findi, destrui, perire, tabescere, marcescere. K.: *drâḍatê puśpam.* (Cf. *dᶜrâṅ*, *dar* [*dṝ*].)

द्राह् *drâh* 1. âtm. (*gâgarê* K. *gâgarê nikšêpê* V.) vigilare; dejicere, deponere.

1. द्रु *dru* 1. par. 1) currere, fugere. Su. 2. 17: *tayôr bᶜayâd dudruvus tê*; Bᶜ. 11. 36: *rakšâṅsi bᶜîtâni diśô dravanti.* — *drutám* adv. celeriter. N. 23. 15. 2) fluere. Bᶜ. 11. 28: *nadînâm bahavô 'mbuvêgâḣ samudram ... dravanti.* — *drutá* fluens, Bᶜatt. 2. 12: *salilan drutam*; circumfusus, Mêgᶜ. 100: *aśradrutam* (schol. *vâšpaplutam*); vid. *dravá.* (Gr. ΔΡΕΜΩ, ἔδραμον = scr. *ádravam* mutato *v* in *μ*, cf. *dram*; goth. *DRIB* pellere [*us-dreiba* expello = scr. *drávâmi*, attenuato *a* in *i*, mutato *v* in *b*] sensu convenit cum caus. *drâváyâmi*; germ. vet. *TRIB* pellere, *TRUF* stillare [*triufu*, *trauf*, *trufumês*]; anglo-sax. *driope* stillo; lit. *drebu* tremo, *drimba* vehementer stillat, *pa-dribbà* lippitudo; hib. *dríogaim* „I trickle, drop, distil"; *drabh* currus. Fortasse etiam nostrum *Thau*, germ. vet. *tau*, gen. *touwes* ros huc pertinet, ita ut *tau* mutilatum sit e *trau*. Denique huc traxerim nomen fluminis *Dravi*; *dravu-s* = scr. *dravá-s* fluens.)

c. *anu* sequi. Ragᶜ. 3. 38: *taṅ râgasutâir anudrutam*; 16. 25: *anudrutô vâyur ivâ 'bᶜravṛndâiḣ sâinyâiḣ.*

c. *abᶜi* accurrere, incursare. N. 23. 24: *indrasênâm ... abᶜidrutya*; Dr. 5. 20: *gadâhastam bᶜîmam abᶜidravantam*; Sâ. 6. 43: *vyasanâir abᶜidrutaṅ kulam.* — âtm. H. 4. 17: *abᶜyadravata saṅkruddᶜaḣ.*

c. *abᶜi* praef. *sam* id. Mah. 1. 6287. 3. 10990.

c. *â* id. Nalôd. 3. 15: *nalâ "drava.*

c. *â* praef. *pra* aufugere. Mah. 1. 2843: *bᶜîtâḣ prâdravanti.*

c. *â* praef. *sam* accurrere, incursare. R. Schl. I. 18. 14: *samâdravat.* — âtm. N. 13. 8: *samâdravanta.*

c. *upa* id. Mah. 2. 1091. 3. 1299.

c. *upa* praef. *pra* id. N. 1. 25.

c. *pra* procurrere, profugere, aufugere. Br. 1. 19: *pradravêyam anâmayam*; N. 10. 19: *suptâm utsṛgya vâidarbᶜîm prâdravad gatacêtasaḣ*; 12. 116. 13. 30. 22. 11. Dr. 8. 56. A. 6. 8. Incursare. Mah. 1. 8269.

c. *pra* praef. *vi* diffugere, aufugere. Mah. 3. 861: *diśaḣ sarvê vipradudruvuḣ*; R. Schl. I. 55. 22: *vipradrutâ bᶜîtâ munayaḣ śataśô diśaḣ*; Mah. 1. 8323: *nivêśanâd viprâdravan.*

25*

c. *pra* praef. *sam* procurrere, profugere, aufugere. Maḥ. 3. 239. 571. 888.

c. *vi* discurrere, diffugere, aufugere. N. 13. 18: *vidravanti b'ayât tadâ*; Sâ. 7. 4. Dr. 8. 25. 35. 40. — âtm. Su. 2. 16: *vyadravanta*.

2. द्रु *dru* 5. par. (*anutâpê*) poenitere. (Germ. vet. *DRUZ*, v. gr. comp. 109[b]. 1, *ga-driuzit*, *ar-driuzit* piget.)

द्रुड् *druḍ* 1. par. 6. par. (*maggané*) mergi, submergi.

द्रुण् *druṇ* 6. par. (*gatâu* K. *gâiḥmyê gatâu vad'ê* V.) ire; curvum, flexuosum esse; occidere.

द्रुम *drumá* m. (ut videtur pro *druḥma*, a r. *darḥ dṛḥ* crescere, s. *ma*, sicut jam in primâ hujus libri editione *rôman*, pro *rôḥman*, a r. *ruḥ* crescere deduximus, cf. Benfey 1. 96) arbor. N. 11. 39. (Cf. gr. δρῦς, goth. *triu* arbor, nisi pertinent ad *dā́ru*, q. v., ejecto *â*; gr. δένδρον, forma redupl., v. gr. 507, gr. comp. 583.)

द्रुमाय् *drumây* âtm. (denom. a *drumá* s. *y*, v. gr. 520) arborem aequare, arborem haberi, videri. Ḥit. 20. 22.

द्रुह् *druḥ* 4. par. interdum âtm. 1) nocere, infestare, inimicum, infensum esse alicui, offendere, laedere aliquem, cum dat. vel loc. vel acc. pers. Ḥit. 70. 14: *tat kat'an druḥyati*; R. Schl. II. 25. 17: *maḥâdvipâśća sinḥâśća ... na tê druḥyantu putraka*; II. 75. 22: *tasmâi sa druḥyatâm pâpô yasyâ "ryô 'numatê gataḥ*; Maḥ. 3. 11471: *drôgd'avyan naća mitrêšu*; 2. 2107: *pâṇḍavân mâ druḥaḥ*; Man. 2. 144: *tan na druḥyât kadâćana*. 2) rem malam, perniciosam moliri, c. acc. rei. Ḥit. 69. 14: *sa nṛpatêḥ prâṇântikan druḥyati*. (Cf. *drû*; hib. *driuch* „fretfulness, anger", *droch* „bad, evil"; subst. m. „death"; germ. vet. *TRUG* fallere, fraudare [*triugu*, *troug*, *trugumês*]; *drawian* minari; lett. *draudeht* minari [*deht* = *dêt* facere]; lat. *trux*, *atrox*, scr. *âdruḥ*?)

c. *ab'i* i. q. simpl. Maḥ. 3. 10102: *mâ parasvam ab'idrugd'âḥ*; c. gen. Ṛgv. 5. 10: *mâ nô martâ ab'idruḥan tanûnâm* „ne nostra mortales laedant corpora".

द्रू *drû* 9. par. âtm. (*ḥinsâyâm* K. *vad'ê gatâu* V.) ferire, laedere, occidere; ire. Cf. *druḥ*.

द्रेक् *drêk* 1. âtm. (*śabdôtsâḥayôḥ* K. *svanôtsâḥê* V.) sonare; posse.

द्रै *drâi* 1. par. dormire; v. *nidrâ*. (Lat. *dor-mio*; gr. δαρθάνω; sax. vet. *drôm* somnium; nostrum *Traum*; slav. *drêmati* dormitare; russ. *dre-ma* fem. sopor.

द्रोण *drôṇa* m. nom. pr. A. 11. 3.

द्रोणि *drôṇi*, द्रोणी *drôṇí* f. labrum, solium. R. Schl. II. 66. 16.

द्रोह *drôḥa* m. (r. *druḥ* s. *a*) offensio, laesio. B'. 1. 38.

द्रौपदी *drâupadî* f. (a *drâupada*, quod a *drupada* s. *a*, v. gr. 580) nom. pr. Dr. 1. 5.

द्व *dva* v. *dvi*.

द्वन्द *dvanda* n. par (animalium), v. sq.

द्वन्द्व *dvandvá* n. (forma redupl. a *dva* insertâ nasali) 1) duplicitas. B'. 2. 45. 2) par (animalium). Am. 3) rixa, lis, altercatio, certamen. Ḥit. 87. 20. 4) compositum copulativum (gr. 587). B'. 10. 33.

द्वादश *dvâdaśá* (f. *-śí*, gr. 237) duodecimus. N. 17. 2.

द्वादशन् *dvā́daśan* (e *dva* producto *a* et *dáśan*) duodecim. (Gr. δώδεκα; lat. *duodecim*; hib. *dadeug*; hindost. *bâ-reh*, mutato *d* in *r*; lit. *dwy-lika*, mutato *d* in *l*; ita goth. *tva-lif* cum gutturali pro labiali, nostrum *zwö-lf*; v. gr. comp. 319 annot.)

द्वार् *dvâr* f. (fortasse e *tvâr*, cf. *tốraṇa*) janua, porta. N. 25. 7. Dr. 1. 8 (v. sq.).

द्वार *dvā́ra* n. id. (Russ. *dverĭ*; goth. *daur* n. id., them. *daura*, ejecto *â*, mutato *v* in *u*, praefixo *a* secundum generalem regulam, v. gr. comp. 82; lit. *durys* fem. pl. fores valvatae, *wartai* m. pl. porta cohortalis; hib. *dor*, *doras* „a door, gate, boundary"; gr. θύρα; lat. *foris*, cujus *f* respondet gr. θ; fortasse etiam πύλη et *porta*

huc pertinent, abjecto *d*, mutato *v* in *p* sicut e. c. in ṣend. *aspa* equus = scr. *áśva*, gr. ἵππος.)

द्वारस्थ *dvârasta* m. (e praec. et *sta* stans) janitor. In. 5. 17.

द्वि *dvi* duo in initio compp. (Thema primitivum est *dva*, cf. slav. *dva* nom. masc. dual.; lit. *du*; goth. *tvai* nom. m. pl.; gr. δύω, δύο; lat. *duo*; hib. *da*, *do*, *di*; cum *dvi* in initio compp. cf. gr. δι-, lat. *bi*, ita ṣend. *bi*, v. gr. comp. 309.)

द्विज *dviǵá* m. (bis natus, e praec. et *ǵa* natus) 1) avis. N. 12. 7. 2) dens. N. 12. 66. 3) Brâhmanus. Br. 2. 13.

द्विजाति *dviǵâti* f. (Bah. e *dvi* et *ǵâti* natales, origo) Brâhmanus. Su. 2. 16.

द्वितय *dvitaya* n. (a *dvi* s. *taya*) par. (Hib. *deidhe* „two things, a double proportion, a pair or couple".)

द्वितीय *dvitíya* (a *dvi* s. *tíya*) secundus. — *dvitíyam* adv. iterum. N. 8. 7.

द्वित्र *dvitrá* m. n. pl. *dvitrấ* f. pl. (*dvitrâń dvitrâṇi*, e *dvi* duo et *tra*, quod correptum esse videtur e *traya*, a *tri* tres) duo vel tres. Rag. 5. 25: *dvitrâṇy ahâni.*

द्विदन्त् *dvidant* (*-dan*, *-dati*, *-dat*, Bah. e *dvi* et *dant* q. v.) bidens. Hêm. (Lat. *bidens*.)

द्विध *dvida* adj. (a *dvi* s. *da*) bipartitus. Su. 1. 6.

द्विधा *dvidấ* adv. vel adj. indecl. bipartito, bifariam, bipartitus. N. 10. 27. Sâ. 4. 33. (Cf. gr. δίχα, δίχθα.)

द्विप *dvipa* m. (bis bibens, e *dvi* pro *dvis* et *pa* bibens) elephantus.

द्विपद् *dvipád* m. (bipes, Bah. e *dvi* et *pad* pes) homo. N. 5. 42. (Lat. *bipes*, gr. δίπους.)

द्विरद *dvirada* m. (bidens, Bah. e *dvi* et *rada*) elephantus.

1. द्विष् *dviś* 2. par. âtm. odisse, infestum esse, c. acc. vel dat. B. 2. 57: *nâ 'binandati na dvêṣṭi*; 18. 10: *na dvêṣṭy akuśalań karma kuśalan nâ 'nuṣaǵǵatê*; Mah. 2. 1935: *adviśantań katan dviṣyât tvâdṛśań*; Ṛgv. 50. 13: *dviśantam mahyam*; Batt. 18. 9: *dvêṣṭi prâyô guṇibyô 'pi naća snihyati kasyaćit.* — *dviśant* m. (part. praes.) inimicus. N. 12. 95. Sâ. 7. 4. B. 16. 19. (*dviś* fortasse e *dvi* duo ortum est, cf. *dus*. — Cf. ṣend. *dbiś* odisse, gr. comp. 39. Ewaldius huc trahit gr. μισέω, abjecto *d*, sicut in lat. et ṣend. *bis* = scr. *dvis*, mutato *v* in μ, sicut in lat. *mare* = scr. *vâri*, v. gr. comp. 63; μισέω autem, si re verâ huc pertinet, nititur formâ caus. *dvêśáyâmi*; abjecto priore diphthongi *ê* elemento et producto posteriore, sicut e. c. in lat. *cecīdi* a *caedo*. Etiam praefixum nostrum *mis-* huc vel ad *dvis* pertinere videtur; goth. *missa* in *missa-dêths*, *missa-quiss*, *missa-leiks*, v. Graff. II. 862.)

c. *pra* i. q. simpl. B. 16. 18: *mân pradviśantań.*

c. *vi* id. Man. 2. 57: *lôkavidviṣṭam.*

2. द्विष् *dviś* m. (nom. *dviṭ*, r. *dviś*) inimicus. Su. 2. 11.

द्विषन्त् *dviśant* v. *dviś.*

द्विस् *dvis* (a *dvi* s. *s*) bis. (Gr. δίς, lat. et ṣend. *bis*; etiam lat. praefixum *dis-* [*discedo*, *discerpo*] huc pertinere videtur.)

द्वीप *dvípá* m. (secundum Wils. e *dvi* et *âpa* aqua, abjecto *a* et producto *i*; cf. *samípa*, *pratípa*) insula. N. 12. 113.

द्वीपिन् *dvípin* m. (a praec. s. *in*) tigris, pardus (a maculosâ pelle). N. 12. 2. 129.

द्वेष *dvêśá* m. (r. *dviś* s. *a*) odium. In. 5. 62.

द्वेष्टार् -ष्टृ *dvêṣṭâr -ṣṭṛ* m. (r. *dviś* s. *târ tṛ*) osor, inimicus. B. 12. 13.

द्वेष्य *dvêśya* (r. *dviś* s. *ya*) odiendus, odiosus, invisus. B. 6. 9. 9. 29.

द्वैध *dvâida* n. (a *dvida* bipartitus, s. *a*) duplicitas. B. 5. 25.

द्वैरथ *dvâirata* n. (a *dvirata* — pl. *dviratâs* — duo heroes, duo pugnatores, s. *a*) singulare certamen, duorum inter se certamen. N. 26. 8.

ध dʿ.

धक्क् *dʿakk* 10. par. (*nâśanê*) destruere, occidere; cf. *nakk*.

धण् *dʿaṇ* 1. par. (*dʿvanê*) sonare; cf. *dʿan*, *dʿvaṇ*, *dʿraṇ*, *dʿvan*, *svan*, *kaṇ*, *kuṇ*, *ćaṇ*, *ćan*.

1. धन् *dʿan* 3. par. (*dʿânyê*) fruges ferre, parere. K.: *dadʿanti śâlim bʿûmiḥ*.

2. धन् *dʿan* 1. par. (*ravê*) sonare; v. *dʿaṇ*.

धन *dʿána* n. (r. 1. *dʿan* s. *a*) divitiae, opes. Su. 4. 12.

धनञ्जय *dʿanańǵayá* m. (divitias vincens, ex acc. *dʿánam* et *ǵaya* vincens) nomen Arǵuni.

धनिक *dʿanika* m. (a *dʿána* s. *ika*) creditor, v. 1. *vid* caus.

धनिन् *dʿanín* (a *dʿána* s. *in*) dives.

धनुर्धर *dʿanurdʿara* m. (e *dʿánus* et *dʿara*) arcitenens, sagittarius.

धनुष्मत् *dʿanuśmant* (a *dʿánus* s. *mant mat*, v. euph. r. 101[a]) arcu praeditus, arcitenens, sagittarius. Dr. 2. 8.

धनुस् *dʿánus* n. (a *dʿan*, formâ primitivâ radicis *han*, q. v., s. *us*) arcus; v. *dʿánva*, *dʿánvan*.

धन्य *dʿánya* (a *dʿána* s. *ya*) dives, fortunatus, felix. In. 4. 16.

धन्व् *dʿanv* 1. par. (*vraǵê*; scribitur *dʿav*, gr. 110[a]) ire; cf. *dʿâv*.

धन्व *dʿánva* n. (a *dʿan* s. *va*; v. *dʿánus*) arcus.

धन्वन् *dʿánvan* m. n. (a *dʿan* s. *van*; v. *dʿánus*) arcus. Dr. 5. 19. in fine compp. Baḥ.

धन्विन् *dʿanvín* m. (a *dʿánva* vel *dʿánvan*, v. gr. 583, s. *in*) arcitenens, sagittarius. N. 1. 4.

धम् *dʿam* v. *dʿmâ*.

धमनी *dʿamánî* f. (r. *dʿam* = *dʿmâ* s. *ana* in fem.) vena. H. 2. 10.

1. धर् धृ *dʿar dʿr̥* 1. par. âtm. 1) tenere, ferre, gerere. Hit. 68. 13: *kanakasûtrań ćańćvâ dʿr̥tvâ*; N. 15. 5: *śîgrayânê sadâ buddʿir dʿriyatê mê*; Maḥ. 2. 81: *dadʿâra paramam vapuḥ*; Ragʿ. 10. 59: *tâbʿir garbʿaḥ praǵâbʿûtyâi dadʿrê dêvâńśasambʿavaḥ*. 2) detinere. Hit. 90. 9: *taddûtaḥ ... tâvad dʿriyatâń yâvad durgań saǵǵîkriyatê*; 58. 8: *svakandarê dʿr̥taḥ*. 3) sustentare, servare. Lass. 24. 12: *kô mân dʿartuń samartʿaḥ*. Pass. superstitem esse, vivere. N. 26. 13: *diśṭyâća dʿriyasê râǵan*; Sâ. 6. 13. Man. 3. 220. Cum terminationibus par. (gr. 446) Maḥ. 1. 7173: *kaććit tasya dʿriyanti putrâḥ*; 3. 16580: *yâvad bʿûmir dʿariśyati*; N. 5. 33: *yâvaćća mê dʿariśyanti prâṇâ dêhê*. — Caus. 1) ferre, tenere, sustentare, conservare, perferre. N. 1. 18. 3. 14. 16. 18. 18. 9. 24. 35. A. 7. 13. 10. 26. Bʿ. 15. 13. 18. 34. 2) putare, dafürhalten. Bʿ. 5. 9: *indriyâṇî 'ndriyârtʿêśu vartanta iti dʿârayan*. (Cf. *bʿar bʿr̥*, unde fortasse *dʿar dʿr̥* mutatâ labiali aspiratâ in dentalem; respicias gr. θήρ, φήρ, lat. *fera*, quae fortasse a portando dicta, ita ut primitive jumentum onerarium significaverint, sicut scr. *dʿurîṇa*.)

c. *abʿi* caus. sustinere, conservare. Maḥ. 3. 16221.

c. *ava* caus. intelligere. Mr̥. 162. 10: *na samyag avadʿârayâmi*; Maḥ. 1. 1749: *anukrôśâtmatân tasyâ 'vadʿârya*; 3. 11210: *madvâkyam avadʿârya*.

c. *upa* caus. scire, intelligere. Bʿ. 9. 6: *yatʿâ "kâśastʿitô nityam vâyuḥ ... tatʿâ sarvâṇi bʿûtâni matstʿânî 'ty upadʿâraya*; 7. 6. Maḥ. 1. 7805. Man. 12. 27. 29.

c. *pari* caus. ferre. Maḥ. 3. 10907.

c. *pra* caus. considerare, perpendere. Maḥ. 1. 3581: *êvam pradʿârya*.

c. *pra* praef. *sam* caus. 1) tradere. Maḥ. 3. 11741: *drâupadîm ârśṭiśêṇâya sampradʿârya*; 3. 8772: *samudrasya kśayê buddʿiḥ sampradʿâryatâm*.

2) considerare, perpendere. Mah. 2. 1652: *sampra-d'ârya yat kšêmam*; Râm. II. 96. 54. 3) comparare, c. acc. Man. 10. 73: *anâryam âryakarmâṇam âryańćâ 'nâryakarmiṇań sampradârya.*

c. *vi* 1) tenere, retinere. B'ar. 3. 58. 2) ferre, gerere. Rag'. 13. 40: *vid'ṛtâsiń* (schol. *d'ṛtak'aḍgań*). Caus. 1) retinere, sistere. Mah. 3. 676: *vêgam vêgavatô vid'ârayan.* 2) denegare, abnuere. R. Schl. II. 13. 3: *mamaćâi 'nam varań kasmâd vid'ârayitum iććasi.* 3) ordinare, instituere. Mah. 1. 5549: *sarvakâryâṇi daṇḍênâi 'va vid'ârayêt.*

c. *sam* caus. 1) tenere, gerere, habere. Mah. 1. 6383: *brâhmań sand'ârayańs têǵas.* 2) sustentare, conservare. Mah. 3. 168: *tvayâ sand'âryatê lôkań.* 3) perferre, pati. R. Schl. II. 63. 38: *tâu ... kaśṭân tṛśṇân sand'ârayiśyatań.* 4) retinere, cohibere, reprimere. Mah. 1. 3323: *yań sand'ârayatê manyum.*

2. धर् धृ *d'ar d'ṛ* 1. âtm. (*avad'vańsê*) decidere, delabi.

3. धर् (धॄ) *d'ar (d'ṝ)* 9. par. *d'ṛṇâmi* senescere. Cf. *gar (ǵṝ).*

धर *d'ara* (r. *d'ar d'ṛ* s. *a*) ferens, tenens, gerens, in fine compp. In. 5. 11. A. 6. 10.

धरणी *d'araṇî* f. (quae fert, r. *d'ar d'ṛ* s. *ana* in fem.) terra. H. 1. 28. Dr. 6. 11.

धरणीधर *d'araṇîd'ara* m. (terram ferens, e praec. et *d'ara*) mons.

धरा *d'arâ* f. (fem. τοῦ *d'ara*) terra. (Cambro-brit. *daiar* id.; armor. *duar*; v. Pictet p. 46; fortasse etiam lat. *terra* huc pertinet.)

धराभृत् *d'arâb'ṛt* m. (terram ferens, e praec. et *b'ṛt* ferens) mons. A. 7. 27.

धरित्री *d'aritrî* f. (quae fert, r. *d'ar d'ṛ* s. *târ tṛ* adjecto fem. signo *î*) terra. Am.

धर्ज् धृज् *d'arǵ d'ṛǵ* 1. par. (*gatâu*) ire; v. *d'arńǵ d'ṛńǵ, d'rańǵ, d'riǵ.*

धर्ञ्ज् धृञ्ज् *d'arńǵ d'ṛńǵ* 1. par. (scribitur *d'arǵ d'ṛǵ*, gr. 110[a]) id.

धर्म *d'árma* m. (r. *d'ar d'ṛ* s. *ma*) 1) jus, justitia, officium. N. 4. 10. 17. 5. 27. 38. 45. 6. 8. 7. 13. 10. 24. 2) nomen dei Yami. H. 1. 34.

धर्मतस् *d'armatas* adv. (e praec. s. *tas*) ex jure, juste. Br. 3. 3. N. 6. 9.

धर्मराज् *d'armarâǵ* m. (nom. *-râṭ*, e *d'árma* et *râǵ* regens, justitiam regens, justitiae rex) nomen Yud'is'ṭ'iri. Dr. 8. 13.

धर्मराज *d'armarâǵa* m. (juris, justitiae rex, e *d'árma* et *râǵa* rex, regens) 1) nomen dei Yami. 2) nomen Yud'is'ṭ'iri. H. 1. 8.

धर्मराजता *d'armarâǵátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstr. praec., nominatum esse D'armarâǵa. Sâ. 5. 40; cf. *yamatva.*

धर्मविद्य *d'armavidya* (Bah. e *d'árma* et *vidyâ* f. scientia) juris, officiorum scientiam habens. H. 1. 36.

धर्मशील *d'armaśîla* (Bah. e *d'árma* et *śîla* natura, indoles) in jure (versantem) indolem habens. In. 1. 22.

धर्मात्मन् *d'armâtman* (Bah. e *d'árma* et *âtmán* animus) justum animum, in jure (versantem) animum habens. H. 1. 48.

धर्मिन् *d'armín* (a *d'árma* s. *in*) juri, officio deditus. Su. 2. 3.

धर्म्य *d'ármya* (a *d'árma* s. *ya*) justus, legitimus. B'. 9. 2.

1. धर्ष् धृष् *d'arś d'ṛś* 5. par. 1) audere. Mah. 1. 35. 73: *na tvân d'ṛśnumań praśṭum.* Part. perf. pass. *d'ṛśṭá* audax. B'ar. 3. 48. R. Schl. II. 96. 43. 2) sustinere, resistere. Mah. 6. 453: *vayań hi śaktisampannâ akâlê tvâm ad'ṛśnuma.* (V. 2. *d'arś d'ṛś* et cf. gr. θάρσος, θαρσέω, θράσος, θρασύς; lit. *drasùs* audax, *drystu* audeo, praet. *drysau*; goth. *ga-DARS* audere, *ga-dars* audeo, audet, *ga-daursum* audemus [praet. cum signif. praes.]; germ. vet. *TARR*, *DARR* per assimil. e *TARS*, *DARS*, *ge-tars-t* audes, v. Graff. 5. 441; hib. *dasachd* „fierceness, boldness",

dasidh „furious, mischievous", *donaighim* „I dare, defy, adventure".)

2\. धर्ष् धृष् *d'arś d'ṛś* 1. et 10. par. laedere, violare, opprimere, superare. N. 3. 15: *têǵasâ tasya d'arśitâḣ*; R. Schl. I. 24. 13: *na suptan d'arśayiśyanti nâirṛtâḣ*; I. 25. 11: *tapasyantam iha st'âṇum ... ad'arśayad durmêd'âḣ*; Mah. 1. 3454: *ǵarâ tvâm acirâd d'arśayiśyati*; 1. 1677: *na hi tan râǵaśârdûlam ad'arśayan.* — *d'arśayitun striyam* feminam violare, stuprare. R. Schl. I. 49. 6: *ṛśipatnîn d'arśayitvâ*; N. 10. 14: *naćâi 'śâ têǵasâ śakyâ kâiśćid d'arśayitum pat'i.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. I. 97. 9. 34. 27. A. 5. 3. N. 11. 36.

c. *vi* id. Mah. 1. 1421: *raǵânsi mukuṭâny êśâm utt'itâni vyad'arśayan.*

धर्ष *d'arśa* v. *durd'arśa.*

धर्षण *d'arśaṇa* n. (r. *d'arś d'ṛś* s. *ana*) oppressio, actio inferendi vim (in aliquem). Dr. 6. 28.

धव *d'avá* m. 1) vir. 2) maritus. Am. (V. *vid'avâ* vidua, et cf. hib. *dea, dae* „a man, a person", v. Pictet p. 29.)

धवल *d'avalá* (r. *d'âv* purificare, correpto *â*, s. *ala*) albus.

धा *d'â* 3. par. âtm. (anom. v. gr. 577) 1) ponere. B'. 14. 3: *tasmin garb'an dad'âmy aham*; Hit. 76. 9: *niḣśaṅkan d'îyatê lôkâiḣ paśya b'asmaćayê padam*; — *manô d'âtum, matin d'âtum* animum intendere, convertere ad aliquid, constituere; c. dat. vel locativo. N. 13. 4: *nivêśâya manô dad'uḣ*; R. Schl. I. 9. 40: *gamanâya matin dad'uḣ*; Man. 12. 23: *d'armê dadyân manaḣ.* — Cum infin. R. Schl. I. 11. 1: *râǵâ yaśṭum manô dad'ê.* Cum *śrat* fides (*śradd'â*), fidem ponere, credere, c. acc. interdum cum dat. vel gen. Mah. 1. 3060: *kas tê śradd'âsyatê vâćaḣ*; 2. 217: *kaććin na śraddad'âsi strîṇâm*; Yaǵur-V. (v. Westerg.): *śrad asmâi vaćasê dad'âtana*; B'. 12. 20: *śraddad'âna.* 2) dare, tribuere. N. 14. 11: *tatra tê 'han śrêyô d'âsyâmi*; Man. 1. 29: *yad yasya sô 'dad'ât.* 3) âtm. sumere, assumere, accipere (proprie sibi dare, cf. *dâ* praef. *â*). Hit. 7. 16: *kâćaḣ kâńćanasansargâd d'attê mârakatîn dyutim.* 4) tenere, ferre, gerere, habere. Nalôd. 1. 17: *dad'atî mâram b'âb'iḣ*; 2. 52; Rag'. 9. 39: *yuvatayaḣ kusuman dad'ur âhitam tadalakê*; B'att. 4. 16: *dad'ânâ balib'am mad'yam.* 5) sustentare. Rag'. 1. 26: *dad'atur b'uvanadvayam.* — Part. perf. pass. *hitá* (gr. 543) 1) intentus. B'. 16. 9. 2) bonus; subst. n. bonum, salus, felicitas. Br. 2. 4. 25. (Gr. τίθημι; lat. *do* in compositis nonnullis [*condo, abdo, perdo, vendo, pessumdo, credo* = scr. *śraddad'âmi*, v. gr. comp. 632]; lit. *demi, dedù* pono, colloco; goth. *dê-ths*, them. *dêdi* factum, in *missadêths*; sax. vet. *dôm* facio, *dôs* facis, *dôt* facit = scr. *dád'âmi, dád'âsi, dád'âti* [v. *d'âtár -tṛ, d'â* praef. *vi*, send. [Avestan] *d'â* facere, creare]; germ. vet. *tôm, toam, tuam, tuon* facio; nostrum *thue*; huc etiam pertinet syllaba *te* in praeteritis ut *suchte, machte*; goth. *sôkidêdum* quaesivimus, *sôkidêdjau* quaererem, v. gr. comp. 620 sq.; slav. *dê-jun* facio, *dê-lo* opus; hib. *deanaim* „I do, make act, work", *dan* „work".

c. *anu* favere. Rag'. 17. 36: *anudad'yur anud'êyam.*

c. *antar* in se accipere. Rag'. 15. 81: *pṛt'ivi mâm antard'âtum arhasi.* 2) tegere, occulere. Mah. 4. 1042: *iśub'ir vyatisarpadb'ir âdityô 'ntarad'îyata*; 1683: *karṇam ... antardad'ê ǵôraśarâug'avṛśṭyâ*; 1. 8713: *antard'âyâ "tmânam.* Se occulere. (âtm.) B'att. 5. 32: *antard'atsva râmât.* — Pass. invisibilem fieri, evanescere. Su. 1. 17: *tataḣ striyas tâ 'db'utan tat sarvam antarad'îyata*; N. 12. 96: *tâpasâ 'ntarhitâḣ sarvê*; 14. 12. 26; Mah. 1. 119: *antarhitânâm b'ûtânân nisvanô 'b'avat*; 1. 4710: *vâg antarhitâ 'bravît.*

c. *api* vel *pi* tegere, claudere. In. 5. 36: *karṇâu ḥastâbʿyâm pidʿâya*; A. 6. 11: *dvârâṇi pidadʿuḣ.*

c. *abʿi* 1) referre, narrare, exponere. N. 12. 76: *vistarêṇâ 'bʿidʿâsyâmi*; 13. 18. Bʿ. 18. 68. 2) nominare. Bʿ. 13. 1: *kšêtram ity abʿidʿîyatê*; 18. 11. 3) oppugnare, invadere. Maḥ.: *mâgadʿân abʿyadʿâd balî.*

c. *ava* 1) ponere. Maḥ. 1. 4503: *kuṇḍêšu garbʿân avadadʿê.* 2) animum intendere. Ḥit. 83. 15: *dêva avadʿîyatâm*; R. Schl. II. 63. 4: *avaḥita.*

c. *ava* praef. *abʿi* tegere. R. Schl. II. 40. 33: *aśrubʿiḣ patitâir abʿyavaḥitam praśaśâma maḥîrag̒aḣ.*

c. *ava* praef. *vi* id. Ragʿ. 9. 57: *ḥariṇasya vyavadʿâya dêḥam.*

c. *â* 1) ponere, imponere, apponere, applicare. Sâ. 1. 18: *maḥišyâṅ garbʿam âdadʿê*; N. 13. 69: *iti mê vratam âḥitam*; 24. 19: *agnâv agnir ivâ "ḥitaḣ*; Bʿ. 12. 8: *mayy êva mana âdʿatsva*; Br. 2. 15: *katʿaṅ śakšyâmi bâlê 'smin guṇân âdʿâtum*; Ragʿ. 7. 17: *tam âdʿâya vivâḥasâkšyê.* 2) dare, tribuere. Su. 4. 23: *indrê trâilôkyam âdʿâya.*

c. *â* praef. *abʿi* ponere, apponere. Man. 8. 372: *abʿyâdadʿyuḣ kâšṭʿâni tatra.*

c. *â* praef. *upa* facere. R. Schl. II. 35. 28: *mâ tvam ...bʿartâraṅ lôkabʿartâram asaddʿarmam upâdadʿâḣ.*

c. *â* praef. *sam* 1) id. N. 22. 10. 23. 12. Su. 1. 7. Bʿ. 12. 9. 17. 11. 2) animum intendere. N. 22. 2. 5. Sâ. 6. 12: *samâḥita.* 3) animadvertere. Ḥit. 110. 14: *utpannâm âpadaṅ yas tu samâdʿattê sa budʿdʿimân.* 4) emendare, corrigere. Ḥit. 88. 22: *mantrabʿêdê 'pi yê dôšâḣ sambʿavanti maḥîpatêḣ| na śakyâs tê samâdʿâtum.*

c. *upa* ponere, apponere, imponere, supponere, adhibere. R. Schl. II. 42. 16: *aśmânam upadʿâya śayišyatê*; II. 61. 7: *śêtê bʿug̒am upadʿâya*; Ragʿ. 8. 29: *kriyâ ḥi vastûpaḥitâ prasîdati*; 8. 76: *śṛṇu ... tâṅ (sarasvatîm) ḥṛdiċâi 'nâm upadʿâtum arḥasi.*

c. *tiras* pass. invisibilem fieri, evanescere. Ragʿ. 10. 48: *kṛšṇamêgʿas tirôdadʿê*; 11. 91: *ṛšis tirôdadʿê*; Ur. 73. 2: *yatra mê nayanayôḣ sâ tirôḥitâ.*

c. *ni* 1) deponere. Ḥit. Ser. 40: *mṛgan nidʿâya*; Ragʿ. 3. 50: *mâ nidʿâḣ padan padavyâm*; 4. 1: *dinântê niḥitan têg̒aḣ savitrâ.* — *kriyân nidʿâtum* operam convertere (in aliquam rem). Ḥit. 8. 1. 2) sepelire. Man. 5. 68: *ûnadvivâršikam prêtan nidadʿyur bândʿavâ vaḥiḣ.* — Caus. deponi, asservari jubere. Man. 8. 30: *praṇašṭasvâmikaṅ riktʿaṅ râg̒â tryabdan nidʿâpayêt.*

c. *ni* praef. *upa* deponere. Man. 8. 37: *pûrvôpaniḥitanidʿiḣ.*

c. *ni* praef. *pra* deponere, infigere. Man. 55. 21: *yadi maṇis trapuṇi praṇidʿâyatê.* — *kâyam praṇidʿâtum* corpus prosternere. Bʿ. 11. 44. *manô, budʿdʿim praṇidʿâtum* animum, intellectum intendere, convertere ad aliquid. Bʿatt. 6. 142. R. Schl. II. 22. 14.

c. *ni* praef. *sam + pra* seponere, negligere. Maḥ. 3. 13194: *tavâi 'vâ "g̒ñâṅ sampraṇidʿâya.*

c. *ni* praef. *vi* deponere. Maḥ. 1. 2984: *vinidʿâya tatô bʿâraṅ sannidʿâya pʿalâniċa*; Gîta-G. 4. 11: *stanaviniḥitaṅ ḥâram.*

c. *ni* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 482: *sannidadʿus tatra ... âyudʿâni*; 1. 2984: *sannidʿâya pʿalâni.* — *dṛšṭiṅ sannidʿâtum* adspectum convertere aliquo, c. loc. Ragʿ. 13. 44: *dṛšṭiṅ saḥasrârċiši sannidʿattê.* — *sanniḥita* propinquus. Ḥit. 22. 5; v. *sannidʿi.*

c. *pari* circumponere, induere. R. Schl. I. 2. 10: *paridʿâya valkalam.*

c. *puras* 1) praeponere. Maḥ. 3. 1973. 2) magni facere. Ragʿ. 12. 43.

c. *vi* 1) ponere, collocare. Ragʿ. 6. 37: *tâm agrataḣ ... anûparâg̒asya vidʿâya.* 2) dare, tribuere. Su. 1. 23: *yuvayôr ḥêtunâ 'nêna nâ 'maratvam vidʿîyatê*; Bʿ. 7. 21. N. 17. 21. 3) facere. N. 13. 26:

tayê 'yam vihitâ pûrvam mâyâ; Hit. 27. 5: *asmâi pûǵâṅ vidʿêhi*; N. 12. 121. 4) âtm. accipere (sibi dare). R. Schl. I. 8. 27: *putrân vidʿâsyatê mahâyaǵṅê*; In. 4. 3. 5) decernere, constituere. Râm. I. 40. 4: *dêśô vidʿîyatâṅ yatra vatsyâmahê*; v. *vidʿâna*, *vidʿi*.

c. *vi* praef. *anu* sequi; obsequi, obtemperare. R. Schl. II. 22. 26: *tvam apy anuvidʿêya mâm pratisaṅhâraya kšipram âbʿiśêćanikîṅ kriyâm.* In pass. id. Mah. 1. 4721: *taṅćâi 'va dʿarmam ... anuvidʿîyantê*; Bʿ. 2. 67 (cf. Mah. 3. 13945).

c. *vi* praef. *prati* facere, parare. R. Schl. II. 32. 2: *ćamûli prat ividʿîyatâm.*

c. *vi* praef. *sam* 1) ponere, imponere. Mah. 2. 1510: *putran dâmôdarôtsaṅgê dêvî samvyadadʿât.* 2) facere, efficere. Ragʿ. 1. 72: *tasmân mućyê yatʿâ ... tatʿâ vidʿâtum arhasi.* 3) decernere, constituere. R. Schl. I. 38. 4: *yad atrâ 'nantaraṅ kâryam ... saṅvidʿatsva*; N. 24. 4: *viditaṅ vâ 'tʿavâ 'ǵṅâtam pitur mê saṅvidʿîyatâm*; Dr. 7. 11.

c. *sam* 1) conjungere. R. Schl. I. 32. 19: *mantrasaṅhita.* Reconciliare. Man. 7. 66: *dûta êva hi sandʿattê bʿinatty êvaća saṅhatân*; Hit. 24. 15: *suǵanas tu kanakagʿaṭavad durbʿêdyaśćâ "śu sandʿêyali.* Se conjungere, societatem inire, pacem inire, cum instrum. Hit. 24. 5: *śatruṇâ na hi sandadʿyât*; 119. 15: *satyadʿarmavyapêtêna na sandadʿyât.* 2) imponere (praesertim sagittam arcui). Ragʿ. 3. 53: *dʿanušy amôgʿaṅ samadʿatta sâyakam*; 11. 28: *sandadʿê dʿanuši vâyudâivatam* (*astram*); Mah. 1. 5280: *sandʿatsva vâṇam.* 3) appropinquare. Dr. 8. 11: *sandʿâya ratʿêna* (v. *sannidʿâ*). — *dʿanuli sandʿâtum* arcum intendere. Râm. I. 62. 32. 38.

c. *sam* praef. *anu* investigare, explorare, exquirere. Hit. 90. 21: *durgam anusandʿhi*; 87. 21; Man. 12. 106; v. *anusandʿâna.* — *âtmânam anusandʿâtum* mentem colligere. Hit. 125. 20.

c. *sam* praef. *abʿi* vincere, superare. Man. 7. 159: *tân sarvân abʿisandadʿyât sâmâdibʿir upakramaili* (schol. *vaśîkuryât*).

c. *sam* praef. *sam* + *abʿi* 1) imponere. Mah. 3. 10452: *pradêśinîn tatô ssyâ "syê śakrali samabʿisandadʿê.* 2) facere. Mah. 3. 12714: *tapali samabʿisandʿâya.*

c. *sam* praef. *upa* conjungere. H. 2. 20: *vaćali krûrâbʿisaṅhitam.*

c. *sam* praef. *prati* 1) conjungere. Su. 2. 4: *viǵayapratisaṅhita.* 2) dirigere. cum acc. Mah. 3. 1926: *manyus tasya katʿaṅ śâmyên mâṅćâi "va pratisaṅhitali.*

धातु *dʿâ'tu* m. (ut videtur, a r. *dʿâ* s. *tu*) 1) metallum. N. 1. 2. 2) radix verbi. Ragʿ. 3. 21.

धातार् -तृ *dʿâtâ'r -tṛ'* m. (r. *dʿâ* s. *târ tṛ*) 1) creator. Bʿ. 9. 17. 2) nomen dei Brahmae. Br. 1. 29.

धात्री *dʿâtrî* f. (r. *dʿâ* vel *dʿê* s. *târ tṛ* cum signo fem. *î*) nutrix. N. 8. 4. 13. 49.

धात्रेयिका *dʿâtrêyikâ* f. (a seq. s. *ika* in fem.) nutrix. Dr. 6. 9. 10. 17.

धात्रेयी *dʿâtrêyî* f. (a *dʿâtrî* s. *êya* in fem.) collactanea.

धान्य *dʿânya* n. (a *dʿana* s. *ya*) frumentum. R. Schl. I. 1. 90.

धामन् *dʿâ'man* n. (r. *dʿâ* s. *man*) 1) domus, domicilium. Bʿ. 8. 21. 2) corpus. 3) splendor. Ragʿ. 6. 6. 18. 22. 4) robur. Ragʿ. 11. 85. (Cf. lat. *do-mus*, hib. *dai-m* „a church, a house, people"; germ. vet. *dô-m*; slav. *do-mŭ.*)

धार *dʿâra* (r. *dʿar dʿṛ* s. *a*) ferens, gerens, in fin. compp.

धारण *dʿâraṇa* n. (r. *dʿar dʿṛ* cl. 10, s. *ana*) gestatio, portatio. N. 5. 24.

धारणा *dʿâraṇâ* f. (fem. praec.) servatio, conservatio, perseverantia. Bʿ. 8. 12.

धारा *dʿâ'râ* f. (fem. a *dʿâra*) 1) gutta, stilla. A. 8. 4. 5. 6. 7. 2) acies (ensis, securis). Hit. 94. 12. Ragʿ. 6. 42.

धारासार *d'árására* m. (e praec. et *sára* aqua) imber. Ur. 59. 16.

धारिन् *d'árín* (r. *d'ar d'r* s. *in*) ferens, gerens. In. 5. 6. Su. 1. 8. 30. 2. 3. A. 10. 52.

धार्तराष्ट्र *d'ártaráṣṭra* m. (a *d'ṛtáráṣṭra* s. *a*) D'ṛtaráṣṭri filius. H. 1. 15.

धार्मिक *d'ármiká* adj. (a *d'árma* s. *ika*) juri, officio deditus, probus, honestus. Sâ. 1. 2.

धाव् *d'áv* 1. par. âtm. 1) currere, accurrere. N. 11. 19: *itaśćê 'taśća d'ávati*; 8. 12: *vanagulmáńśća d'ávantaḣ*; Sâ. 6. 5: *unmattáv iva d'ávataḣ*; Maḥ. 3. 12929: *satatan d'ávamánaḣ.* 2) lavare, abluere. B'aṭṭ. 14. 50: *dad'ává 'db'iś ćakṣus tasya.* Part. perf. pass. *d'áutá.* Rag'. 11. 80: *vṛṣṭid'áuta*; 16. 49. 19. 10. — Caus. lavare. Man. 4. 65: *na pádáu d'ávayêt káńsyê b'ágané.* (Gr. θέω e θέϝω, θεύσομαι; hib. *deifir* „haste, speed, quickness"; lat. *lavo*, mutato *d'* in *l*, nisi pertinet ad *plu*, caus. *plávâyámi*, abjecto *p*. Ad caus. *d'ávâyámi* etiam trahi posset goth. *daupja*; sax. vet. *dôpju* baptizo, mutato *v* in *p* [v. *dru*]; nostrum *taufe*. Cf. *d'u*, *d'ú*.)

c. *anu* 1) cursu celeriter sequi. Maḥ. 3. 13171. 2) accurrere. N. 11. 23: *mám . . . kimart'an ná 'nud'ávasi.*

c. *apa* abire, decedere, recedere. Man. 8. 54.

c. *ab'i* accurrere. N. 14. 2. Dr. 6. 10. 27. A. 3. 24.

c. *á* accurrere, currere. N. 13. 13: *b'ayád ád'ávamánáḣ.*

c. *upa* accurrere. Dr. 8. 33.

c. *upa* praef. *sam* id. N. 1. 23.

c. *nis*, *nird'áuta* ablutus. Rag'. 5. 70.

c. *pari* circumcurrere, circumerrare. Br. 3. 17. N. 10. 18. 13. 66.

c. *pari* praef. *vi* circumvenire, cingere (hostem). Dr. 8. 1.

c. *pra* procurrere, aufugere. N. 13. 17. Sâ. 5. 39. Progredi, exire. Man. 4. 38: *na prad'ávêća varṣati.* — Caus. 1) lavare jubere. Maḥ. 4. 275: *yó mê na dadyád uććiṣṭan naća pádáu prad'ávayêt.* 2) lavare. Maḥ. 3. 14024: *pádáu prad'ávayê.*

c. *prati* contra aliquem currere. Maḥ. 3. 431.

c. *sam* concurrere. Maḥ. 3. 8873: *sańkrudd'áḣ samad'ávanta.*

धावन *d'ávana* n. (r. *d'áv* s. *ana*) lavatio. N. 13. 68. R. Schl. I. 9. 58.

धि *d'i* 6. par. *d'iyámi* (*d'árané* K. *d'ṛtáu* V.; ut mihi videtur e *d'á*, attenuato *á* in *i*) tenere, ferre.

धिक् *d'ik* interj. (fortasse a r. *diḥ* regressâ aspiratione, v. gr. 81[a]) exclamatio aversationis, detestationis, c. acc. H. 3. 18. Br. 1. 14. 35.

धिक्ष् *d'ikś* 1. âtm. (*sandípané ǵívané klêśané* K. *sandípê klêśê ǵívê* V.) flagrare; vivere; languescere. K.: *sand'ikśatê vaḥniḣ káśṭêna.* (Cf. *daḥ*, unde *d'ikś* ortum esse censeo, adjectâ sibilante et regressâ reduplicatione in radicis litteram initialem, sicut in desid. *did'akś*; v. *d'ukś*.)

धिन्व् *d'inv* 5. par. (*príṇané* K. *príṭigatáu* V., scribitur *d'iv*, gr. 110[a]); tempora specialia format e *d'i*, inde *d'inómi*) exhilarare; ire. K.: *d'inóti dravyêna ḥiraṇyarêtasam.*

धिष् *d'iś* 3. par. (*śabdê* K. *ravê* V.) sonare.

धिष्ण्य *d'íṣṇyá* n. locus, regio. In. 1. 34. Rag'. 15. 59.

1. धी *d'í* 4. âtm. (*anádaré* K. *árád'ê anádaré* V.) spernere; colere, venerari, exhilarare.

2. धी *d'í* f. (a r. *d'yái* cogitare, abjecto *ái* et mutato *y* in *í*) mens, intellectus. B'. 2. 54.

धीति *d'íti* f. (r. *d'ê* s. *ti*) sitis. Ḥêm.

धीमत् *d'ímant* (a *d'í* s. *mant mat*) mente, intellectu praeditus, sapiens. In. 1. 31. N. 17. 2.

धीर *d'íra* (a r. *d'ar d'ṛ*, mutato *a* in *í*, s. *a*) 1) firmus, solidus, constans, fortis. 2) profundus. Rag'. 18. 3; de sono Rag'. 3. 43. 3) (ut videtur, a *d'í* intellectus, s. *ra*) sapiens. B'. 12. 13. Rag'. 3. 10.

धीरता *d'írátá* f. (a praec. s. *tá*) fortitudo. Rag'. 8. 43.

धीरत्व *d'íratvá* n. (a *d'íra* s. *tva*) id. Ḥit. 89. 19.

धीवर d'ivará m. piscator. Hit. 110. 2.

धु d'u 5. par. âtm. agitare, commovere, concutere. H. 2. 6: *d'unvan rúkšân širôruhân*; Mah. 2. 2704: *gadân d'unvânah.* — Pass. *d'ûyé'* et intens. *dôd'ûy* tam a *d'u* quam a *d'û* derivari possunt, v. gr. 448. (V. *d'û* et cf. gr. θύω, θύνω, θύελλα; θαῦ-μα, a motione animi; hib. *doineann* „inclement weather, a tempest", *doineannach*, *doineannta* „stormy, tempestuous", nisi in his vocabulis *do* est particula privativa; slav. дѹ *du*, unde *du-nu-n* spiro gr. comp. 806 not. *.)

c. *vi* i. q. simpl. R. Schl. II. 23. 4: *agrahastam vid'unvan*; Mah. 1. 7035: *vid'unvantô 'gînâni.*

धुक्ष् d'ukš 1. âtm. (ut mihi videtur, a r. *dah*, attenuato *a* in *u*, v. *d'ikš*) i. q. *d'ikš.*

c. *sam* ardere, flagrare. B'att. 14. 109: *sandud'ukšê tayôh kôpah.* Caus. accendere. B'att. 2. 28: *šarâgnih sand'ukšyatâm*; Mah. 1. 5628: *agnistôkam ivâ ''tmânan yah sand'ukšayati narah.* Recreare. Mah. 1. 2344: *kršân sand'ukšayanti*; Gîta-G. 3. 12.

धुर् d'ur f. (nom. *d'ûr*, *d'ûh*, gr. 73[a]), a r. *d'ar d'r*, attenuato *a* in *u*, v. *kar kr*, unde *karô'mi*, *kurmás*) 1) temo. Dr. 8. 18; transl. frons, primus locus. Rag'. 1. 91. 2. 2. 2) onus. Rag'. 1. 34.

धुरीण d'urîṇá m. (ut videtur, forma anom. part. praes. âtm. radicis *d'ar d'r*, mutato suffixo *âna* in *îna*, cf. *âsînâ*, gr. 534) jumentum. Hit. 27. 6.

धुर्व् d'urv 1. par. i. q. *durv*, *turv*, *t'urv.* [1. 54.

धुर्य d'úrya (a *d'ur* s. *ya*) jumentum, equus. Rag'. 6. 78.

1. धू d'û 5. par. âtm. *d'ûnô'mi*, *d'ûnvé'* (part. perf. pass. *d'ûtá* et *d'ûná*) agitare, commovere, concutere, quatere. Rag'. 4. 67: *dud'uvur vâginah skand'ân*; N. 17. 40: *vâyunâ d'ûyamânah pâvakah*; Râm. I. 35. 32: *d'ûtapâpa* excussum peccatum habens, i. e. peccato solutus. — Intens. Dr. 2. 1: *agnišik'ê 'va dôd'ûyamânâ pavanêna.* (*dud'uvuh*, pass. *d'ûyé'* et intens. *dôd'ûyê* etiam ad *d'u*, q. v., referri possunt.)

c. *ava* excutere, abjicere. Mah. 3. 2032: *avad'ûya pâpam*; Rag'. 3. 61: *avad'ûya tadvyat'âm*; 9. 20: *avad'ûtab'ayâh.* Concutere. Man. 5. 125: *avad'ûtam.* Repellere, rejicere. Ur. 75. 19: *mâm avad'ûya pâdapatitam.* — Caus. *d'âvâyâmi* vel *d'ûnâyâmi* (gr. 470) concutere. Man. 3. 229: *nâi 'tad (annam) avad'ûnayêt.*

c. *ava* praef. *vi* excutere, abjicere. R. Schl. II. 60. 5: *vyavad'ûya santâpam.*

c. *â* i. q. simpl. Rag'. 14. 11. B'att. 8. 54. Mah. 2. 2240.

c. *â* praef. *vi* id. Mah. 3. 15588: *sâ vyâd'ûyamânâ pavanêna*; Ur. 59. 14.

c. *â* praef. *sam* id. R. Schl. I. 32. 15.

c. *ut* id. Dr. 6. 4: *samanyur udd'ûyatê prâṇapatih šarîrê.* Excitare (de pulvere). Dr. 6. 26: *apašyan tasya sâinyasya rêṇum udd'ûtam*; R. Schl. I. 28. 14: *udd'ûnvânâ ragô g'ôram*; Mah. 3. 13538: *vâtêna raga udd'ûyatê.*

c. *ut* praef. *sam* id. Mah. 1. 1336: *ragah samudd'ûya.*

c. *nis* excutere. B'. 5. 17: *ǵńânanird'ûtakalmašâh.* Concutere. R. Schl. II. 35. 1: *nird'ûya širah.* — *nird'avitun daṇḍam* supplicium sumere de aliquo. Man. 8. 318: *râǵanird'ûtadaṇḍâh.*

c. *vi* removere, abjicere, relinquere. Râm. II. 47. 21: *vid'ûya šôkam*; Rag'. ed. Calc. 9. 72: *vid'ûtanidra.* Agitare. In. 2. 17: *vyaǵanêna vid'ûyatâ*; Mah. 3. 11703: *vâyunâ vid'ûyamânâh patâkâh.*

2. धू d'û 6. par. et 9. par. *d'uvâ'mi*, *d'ûnâ'mi* (gr. 345) i. q. *d'û* cl. 5.

1. धूप् d'ûp 10. par. *d'ûpâyâmi* Pâṇ. III. 1. 28 (ut videtur, denom. a *d'ûpa*, v. gr. 520). 1) suffire. Dêv. 4. 28: *divyâir d'ûpâis tu d'ûpitâ*; R. Schl. I. 10. 30: *kriyatâm puran d'ûpitam.* 2) fumare. Mr. 166. 17: *nîlâih sândram ivâ 'hib'ir ǵalad'arâir d'ûpâyatî 'vâ 'mbaram.* (Gr. τύφω, transpositâ aspiratione e θύπω, v. Pott. 1. 257.)

c. *ava* suffire. Râm. II. 60. 83: *divyad'ûpâvad'ûpitah.*

2. धूप् d'ûp 10. par. (*b'âšârt'ê* K. *dîptâu* V.) loqui; lucere.

धूप d'úpa m. (ut videtur, a r. d'û adjecto *p*, s. *a*; cf. rr. *ḥu* et *d'u*) thus, suffimentum. (Gr. τῦφος, v. 1. *d'ûp.*)

धूम d'úmá m. (r. *d'û* s. *ma*) fumus. H. 4. 39. (Lit. *dúmai* m. pl. fumus; slav. ДЪІМЪ *dümŭ* fumus; germ. vet. *daum*, *toum* vapor; hib. *dluimh* „a cloud, darkness, smoke", v. Pictet p. 46; lat. *fûmus*; gr. θυμός.)

धूमकेतु d'úmákêtu m. (e praec. et *kêtú*) cometa.

धूर् d'úr 4. par. (*hiṅsâyâm* K. *vad'ê gatâu* V.) ferire, laedere, occidere; ire. (Cf. *d'v*, *d'urv*.)

धूर्जटि d'úrǵaṭi m. (e *d'ur* onus, v. euph. r. 73[a]), et *ǵaṭi* i. q. *ǵaṭá* q. v.) cognomen Śivi. Hit. 3. 1.

धूर्त d'úrta (ut videtur, a r. *d'ûr* vel *d'urv* vel *d'var d'vṛ* s. *ta*) fraudulentus. Hit. 76. 15.

धूलि d'úli m. f. (r. *d'û* s. *li*) pulvis. Am.

धूश् d'úś, धूष् d'úś, धूस् d'ús 10. par. splendidum, pulchrum reddere.

धूषर d'úśará, धूसर d'úsará (fem. *-rî*) canus, pallidus. Hit. 81. 13: *d'ûśara*; Rag'. 5. 42. 16. 17: *d'ûsara*.

धृक् d'ṛk ferens, gerens, in fine compp. Dr. 8. 10: *kad-gad'ṛk*; A. 3. 5: *pinâkad'ṛk*. Quum hoc vocabulum hucusque solum in nomin. invenerim, dubito de verâ ejus thematis formâ et origine; nominativus enim *d'ṛk* ortus esse potest e thematis *d'ṛk*, *d'ṛć*, *d'ṛǵ*, *d'ṛś*; nec non e *dṛh*, regressâ aspiratione secundum euphoniae r. 84[a]).

धृतराष्ट्र d'ṛtárâśṭra m. (Bah. e *d'ṛtá* et *râśṭrá*) n. pr.

धृति d'ṛ'ti f. (r. *d'ar d'ṛ* s. *ti*) constantia. N. 6. 10. B'. 18. 33. 34.

धे d'ê 1. par. bibere. Man. 4. 59: *na vârayêd gân d'ayantîm*; Mah. 3. 10452: *d'âsyati kim*; 10453: *mâm ayan d'âsyati*; Nalôd. 2. 11: *mad'u nânâvid'am ad'ayat.* (Cf. *dad'i*; slav. *doju* mulgeo; lit. *dê-lê* sanguisuga; goth. *daddja* lacto, mammam praebeo; gr. θῆσαι, θῆσθαι, θηλή, θῆλυς, τίτθη, θοίνη; germ. vet. *tuta*, *tutta* mamma [nostrum *Zitze*], cujus syllaba reduplicativa respondet sanscrito *da* in praet. redupl. *dad'âu* [a *d'â*, v. gr. 354], attenuato *a* in *u*; hib. *daif* f. „drink" fortasse forma redupl. cum *f* pro scr. *d'*, sicut e. c. lat. *fumus* = scr. *d'ûmá*, v. gr. comp. 11.)

धेनु d'ênú f. (r. *d'ê* s. *nu*) vacca lactaria.

धैर्य d'âirya n. (a *d'î'ra* firmus, s. *ya*) firmitas, constantia. In. 5. 55. Su. 3. 24. N. 3. 17.

धोर् d'ôr 1. par. (*gatićâturyê*) ire, currere; habilem, dexterum esse. (Cf. *tur*, *tûr*, *tvar.*)

धौत d'âutá v. *d'âv*.

धौम्य d'âumya m. (a *d'ûmá* s. *ya*) n. pr.

ध्मा d'má 1. par. (in tempp. special. *d'am*) flare, inflare, sufflare, flando excitare (ignem). B'. 1. 12: *śaṅk'an dad'mâu*; Sâ. 5. 77: *vâyunâ d'amyamânaḣ . . . agniḣ*; Mah. 2. 2483: *d'amêć ćântam pâvakam.* — Trop. *d'mâtá* inflatus. (Lat. *flare*, cum *f* pro *d'* sicut in *fumus* = scr. *d'ûmá* mutatis liquidis *m*, *l*, v. gr. comp. 20; germ. vet. *dun-s-t*, *tun-s-t* procella, cum *s* euph., v. gr. comp. 95; *blâjan*, *blâhan*, *blâsan* flare; gr. σμώ-νη, σμώ-ς, σμ pro θμ, sicut e. c. in πέπεισ-μαι pro -θμαι, cf. Pott. 1, 187.)

c. *â* id. Hit. 68. 9: *d'arpâd'mâta.*

c. *â* praef. *sam* id. Mah. 2. 1925: *śaṅk'ân samâdad'muḣ.*

c. *upa* id. Mah. 3. 11706: *śaṅk'am upâd'mâsît*; Man. 4. 53: *nâ 'gnim muk'ênô 'pad'amêt.*

c. *pra* id. A. 6. 12: *śaṅk'am upâdâya . . . prâd'aman tam*; B'. 1. 14: *divyâu śaṅk'âu pradad'matuḣ.*

c. *vi* difflare, dispellere, discutere. A. 3. 28 (ubi cum ed. Calc. *vyad'amam* pro *nyad'amam* legendum): *śarîrâṇi êkîb'ûtâni . . . tâny aham vyad'amam punaḣ*; 7. 24: *tân (vâṇân) vyad'amaṅ śarâiḣ*; 8. 10: *tatô sham agniṅ vyad'amaṅ salilâstrêṇa*; Mah. 1. 5462: *vyad'amad anîkâni kśaṇât*; R. Schl. II. 80. 8: *aparê vîraṇastambân . . . vyad'amanti sma durgâṇi st'alânića.*

ध्माङ्क्ष् *d'mâṅkś* 1. par. (*g'ôravâsitê* K. *kâṅkśê g'ôrarutê* V.; scribitur *d'mâkś*, v. gr. 110[a]) i. q. *drâṅkś*. Vid. *drâṅkś*, *d'râṅkś*, *d'vâṅkś*.

ध्या *d'yâ* v. *d'yâi*.

ध्यान *d'yâna* n. (r. *d'yâi* s. *ana*) contemplatio, meditatio. B'. 12. 12. N. 2. 3.

ध्यै *d'yâi* 1. par. interdum âtm., etiam *d'yâ* 2. meditari, cogitare. R. Schl. I. 1. 71: *d'yâyantîn dadarśa*; 9. 43: *d'yâyamânańća tan dṛṣṭvâ*; N. 12. 100: *d'yâtvâ ćiram*. Cum acc. rei. Man. 9. 21: *d'yâyaty aniṣṭań ćêtasâ*; B'. 2. 62. 12. 6: *d'yâyan viśayân*; Maḥ. 3. 13209: *śivêna d'yâḥi saputrabând'avam*. (Gr. θέα, θεάομαι; respiciatur sanscritum *vid* scire in latinâ, *bud'* scire in sendicâ linguâ significare videre; respiciatur etiam εἴδω, οἶδα; cf. Pott. 1. 231.)

c. *apa* et *samapa* devovere, exsecrari; mala precari alicui. Maḥ. 3. 13652-56: *tâm avêkśya tataḥ kruddaḥ samapad'yâyata dviǵaḥ, apad'yâtâća viprêṇa nyapatad d'araṇîtalê*.

c. *ab'i* i. q. simpl. Man. 1. 8. Maḥ. 3. 11238.

c. *ava* spernere. R. Schl. I. 25. 12: *avad'yâta* (cf. *avad'îr*, *avaman*).

c. *upa* i. q. simpl. Maḥ. 1. 3848: *sô 'pad'yâtâ b'agavatâ*.

c. *ni* id. B'aṭṭ. 14. 65: *tan nidad'yâu*.

c. *ni* praef. *ab'i* id. R. Schl. I. 28. 7.

c. *pra* id. N. 19. 3: *pradad'yâuća maḥâmanâḥ*; Maḥ. 1. 1783: *pradad'yâu râǵânam prati*. Putare, credere, habere. Maḥ. 1. 7013: *dṛṣṭvâ tu tân … b'asmâvṛtân ivâ ḥavyavâḥân kṛṣṇaḥ pradad'yâu*.

c. *pra* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 3. 1411.

c. *sam* id. M. 2. 8.

ध्रज् *d'raǵ* 1. par. (*gatâu*) ire. Cf. *d'arǵ d'ṛǵ*, *d'raṅǵ*, *d'riǵ*, *d'vaǵ*, *d'vaṅǵ*.

ध्रञ्ज् *d'raṅǵ* 1. par. (scribitur *d'raǵ*, gr. 110[a]) id.

ध्रण् *d'raṇ*, ध्वण् *d'vaṇ*, ध्व्रण् *d'vraṇ* (*d'vânê*) sonare. Vid. *d'aṇ*, *d'van*, *svan*.

ध्रस् *d'ras*, उध्रस् *ud'ras* (ut videtur, pro *udd'ras* i. e. *d'ras* praef. *ut*) 9. par. 10. par. *d'rasnâmi*, *ud'rasnâmi*, *d'râsáyâmi*, *ud'râsayâmi* (*utkśêpê* K. *utkśêpê uććê* V.) extollere, levare; spicas colligere. (Cf. *d'vaṅs*.)

ध्राख् *d'râk'* 1. par. i. q. *drâk'*.

ध्राघ् *d'râg'* 1. âtm. (*śaktâu*) posse. Cf. *drâg'*.

ध्राङ्क्ष् *d'râṅkś* 1. par. (scribitur *d'râkś*, gr. 110[a]) i. q. *drâṅkś*. Vid. *d'mâṅkś*, *d'vâṅkś*.

ध्राड् *d'râḍ* 1. âtm. i. q. *drâḍ*.

ध्रिज् *d'riǵ* 1. par. i. q. *d'raǵ*.

ध्रु *d'ru* 1. par. et 6. par. *d'râvâmi*, *d'ruvâmi* (*st'âiryê sarpaṇê*) 1) fixum esse. 2) ire. (V. *d'ruvá*, *d'rû*, *dru* et cf. lit. *drûtas* firmus, solidus, robustus; cum caus. *d'râvâyâmi* cf. goth. *traua* confido, nostrum *traue*.)

ध्रुव *d'ruvá* (a praec. s. *a*) certus. Br. 1. 15. N. 6. 11. 26. 11. — *d'ruvám* adv. certe. Ḥ. 1. 26. Br. 1. 9. N. 13. 27. (Hib. *dearbh* „sure, certain, true, fixed"; germ. vet. *triu*, *triuwi*, *ga-triu*, *ga-triuwi*, *ga-triwi* fidelis; nostrum *treu*, *ge-treu*.)

ध्रू *d'rû* i. q. *d'ru*.

ध्रेक् *d'rêk* 1. âtm. i. q. *drêk*.

ध्रै *d'râi* 1. par. (*tṛptâu*) gaudere, satiari.

ध्वंस् *d'vaṅs* 1. âtm. decidere, labi. Maḥ. 1. 3596: *nandanê st'itam mâm abravîd d'vaṅsê 'ti*. Trop. perire. B'aṭṭ. 14. 55: *prâṇâ dad'vaṅsirê*; R. Schl. II. 34. 24: *mriyatân d'vaṅsatâm vê 'yam*. — *pâṅśud'vasta* pulvere obrutus. N. 12. 115; *raǵasâ d'vasta* id. R. Schl. II. 58. 3. — Caus. caedere. B'aṭṭ. 15. 94: *mûrd'ânam adad'vaṅsan naradviśaḥ*. Trop. interrumpere. R. Schl. II. 60. 15: *d'vaṅsayitvâ tadvâkyam*. (Cf. *d'vaṅs* cum

bʻrańs sicut supra dʻar dʻṛ cum bʻar bʻṛ. Ad dʻvańs trahimus goth. *DRUS* cadere [*driusa*, *draus*, *drusum*] mutatâ semivocali *v* in *r*, attenuato *a* in *u*; v. gramm. comp. 20. Caus. *drausja* praecipito = scr. dʻvańsáyâmi; germ. vet. *trôriu* fundo, v. Graff 5. 545 sq. Ad dʻvańs etiam hib. *tuitim* cado referri posset, mutato *s* in *t*, vel ut denom. a dʻvastá lapsus, ejecto *s*.)

c. *apa* rejicere, repudiare, repellere. Maḥ. 1. 5596: *naćá 'py anyam apadʻvańsêt kôpasańyutaḣ*; Mṛ. 235. 8: *mûrkʻa apadʻvastô 'ssi.*

c. *ut* praef. *sam*: *samuddʻvasta* obrutus. R. Schl. II. 42. 10: *rêṇusamuddʻvasta.*

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 33. 18: *paridʻvastáǵirâṇi ... vêśmâni.*

c. *vi* 1) labi. N. 16. 15: *vidʻvastaparṇa*; Su. 2. 24: *vidʻvastanagarâśrama*; A. 10. 62: *vidʻvastê purê.* 2) transit. caedere, profligare. Maḥ. 1. 7765: *śarâir vidʻvasya ćâurân*; R. Schl. I. 66. 9: *vidʻvasya tridaśân.* Caus. caedere, profligare. Maḥ. 1. 4455. 8282. 3. 16501.

ध्वज् *dʻvaǵ* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; v. *dʻraǵ.*

ध्वज *dʻvaǵá* m. (r. *dʻvaǵ* s. *a*) vexillum. In. 1. 8.

ध्वजिन् *dʻvaǵín* (a praec. s. *in*) vexillo praeditus, vexillifer. Dr. 2. 10.

ध्वजिनी *dʻvaǵinî* f. (a praec. signo fem. *î*) exercitus. Dr. 5. 15.

ध्वञ्ज् *dʻvańǵ* 1. par. (scribitur *dʻvaǵ*, gr. 110[a]) v. *dʻvaǵ.*

ध्वण् *dʻvaṇ* 1. par. v. *dʻraṇ.*

ध्वन् *dʻvan* 1. par. 10. par. *dʻvánâmi*, *dʻvanáyâmi* sonare. Gîta-G. 5. 4: *dʻvanati madʻupasamûhê* murmurante apum turbâ. Vid. *dʻraṇ* et cf. goth. *drun-ju-s* sonitus.

ध्वनि *dʻvaní* m. (r. *dʻvan* s. *i*) sonus. Ragʻ. 4. 56.

ध्वर् ध्वृ *dʻvar dʻvṛ* 1. par. (*varṇê* K. *kâuṭilyê* V.) colorare; curvare. (Cf. *ḥvar ḥvṛ.*)

ध्वस्त *dʻvastá* v. *dʻvańs.*

ध्वाङ्क्ष् *dʻvâńkś* 1. par. (scribitur *dʻvâkś*, gr. 110[a]) i. q. *drâńkś*, *dʻrâńkś.* Cf. *dʻvan.*

ध्वाङ्क्ष *dʻvấńkśa* m. (a praec. s. *a*) cornix. Br. 2. 17. (Hib. *dúis* „a crow".)

ध्वान्त *dʻvânta* m. obscuritas. Am.

ध्रण् *dʻraṇ* 1. par. v. *dʻraṇ.*

न *n.*

न *na* (ut mihi videtur, a stirpe demonstrativâ *na*, quae in fine pronominum compp. *ana*, *êna* invenitur, in linguâ Palicâ etiam simplex usurpatur, v. gr. comp. 369. 370. 371) non. Ḥ. 2. 35. 36. In dial. vêd. etiam sicut. Ṛgv. 66. 5. (Cf. lat. *ne*, *non*; gr. νη- [νη-κερδής, νη-κηδής]; lit. *ne*; slav. НЕ *ne*; goth. *ni*; hib. *ni.*)

नकुल *nakulá* m. 1) viverra ichneumon. Maḥ. 1. 5582. 2) nomen unius quinque Pândavorum.

नक्क् *nakk* 10. par. (*nâśanê*) necare, destruere, perdere. (Cf. *naś* e *nak.*)

नक्तञ्चर *naktańćara* m. (noctu iens, e *náktam* q. v. et *ćará* iens) cognomen Râkśasorum (cf. *kśaṇadâćara*). Sâ. 5. 74.

नक्तम् *náktam* adv. (ut videtur, acc. τοῦ *nakta*, quod simplex nisi in dialecto vêdica non occurrit; v. apud Wils. *naktaćârin*, *naktabʻôgana*, *naktamâla*, *naktamukʻâ*) noctu. N. 2. 4. (Lit. *nakti-s* nox et goth. *naht-s*, them. *nahti*, conveniunt cum stirpe vêd. *nakti*; lat. *noctu*, *NOCT*; gr. ΝΥΚΤ; hib. *nochd*; russ. *nocj.*)

नक्तमाल *naktamâla* m. (e *nakta* nox et *mâla*) nomen arboris (Galeduba arborea, Rox.). Ragʻ. 5. 42.

नक्र *nakra* n. crocodilus. Ragʻ. 7. 27.

नक्ष् *nakś* 1. par. âtm. (*gatâu*) in dial. vêd. 1) ire, adire. Ṛgv. 30. 20: *kan nakśasê vibʻâvari* „quemnam

visitas potentissima?"; 66. 5: *astan na gâvô nakśantê* „stabulum sicut vaccae adeunt". 2) obtinere, adipisci. Ṛgv. v. Westerg.: *nakśat kâmam.* (Lat. *NAC*, *nanciscor*, *nactum*; de *nakś* praef. *ab'i*, *â*, *prâ*, *vyâ*, *ut*, *pra* in dial. vêd. v. Westerg.)

नक्षत्र *nákśatra* n. (ut videtur, a r. *nakś* s. *tra* servatâ vocali intermediâ classis 1mae) stella; constellatio lunaris. In. 2. 12. B'. 10. 21.

नक्षत्रेश *nakśatrêśa* m. (Tatp. e praec. et *îśá* dominus) nomen lunae. Am.

नख् *nak'* 1. par. (*gatâu*) ire; se movere.

नख *nak'á* m. n. unguis. (Lit. *nága-s* id.; russ. *nogotĭ*; gr. ᾿ΟΝΥΧ, praefixo ο; lat. *unguis*; hib. *ionga* fortasse litteris transpositis e *nioga*; de nostro *Nagel* v. sq.)

नखर *nak'ára* m. (a praec. s. *ra*) unguis. Am. (Germ. vet. *nagal*, them. *nagala*, cum *l* pro *r*; lat. *ungula.*)

नखिन् *nak'in* (a *nak'á* s. *in*) unguibus, ungulis praeditus. Ḥit. 12. 11.

नग *nága* m. (non iens, e *na* et *ga*) 1) arbor. N. 12. 99. 2) mons.

नगर *nagará* n. urbs. Ḥ. 1. 1.

नगरी *nagarî* f. (a praec. signo fem. *î*) id.

नग्न *nagná* (part. perf. pass. a r. *nag*, q. v., s. *na*) nudus. N. 13. 60. (Lit. *nŏga-s* id., russ. *nagiĭ*, slav. НАГОТА *nago-ta* nuditas, goth. *naqvaths*, island. vet. *nakt-r*, germ. vet. *nachat*, nostrum *nackt*, hib. *nochd.*)

नग्नत्व *nagnatvá* n. (a praec. s. *tva*) nuditas. Ḥit. 6. 6.

नचिरात् *naćirât* adv. (e *na* non et ablat. *ćirât*) mox, brevi. N. 2. 22. 17. 24.

नचिरेण *naćirêṇa* adv. (e *na* non et instr. *ćirêṇa*, v. *ćirá*) mox, brevi. B'. 5. 6.

नज् *nag'* 1. âtm. (*ḥriyê* K. *ḥriyi* V.) pudere. (Vid. *nagná* et cf. *lag'*, *lagg'*, ratione habitâ, litteras liquidas facile inter se mutari, v. gr. comp. 20.)

नट् *naṭ* 1. et 10. par. *náṭâmi*, *nâṭáyâmi* (secundum Lassen. prâcritice depravatum e *nart nṛt*; prâcr. *naṭṭati* = *nártati*) gestibus indicare, gesticulari. Ur. 8. 16: *rat'âvatârakśôb'an nâṭayantî.*

नट *náṭa* m. (r. *naṭ* s. *a*) histrio. B'ar. 3. 51.

नड् *naḍ* 10. par. *nâḍáyâmi* (*b'ranśê*) cadere, decidere.

नड *naḍá* m. (r. *naḍ* s. *a*) arundinis species, arundo tibialis. (Lit. *néndrê* arundo.)

नड्वत् *naḍvánt* (a praec. abjecto *a*, s. *vant vat*) arundinosus.

नड्वल *naḍvalá* (a *naḍá* abjecto *a* s. *vala*) id. Rag'. 18. 4.

नत *natá* v. *nam.*

1. नद् *nad* 1. par. sonum edere, sonare, strepere, clamare, vociferari. Ḥ. 4. 55: *nanâda vipulaṅ svanam*; R. Schl. I. 19. 10: *dundub'ayô nêduḣ*; Maḥ. 4. 2363: *śaṅk'â b'êryaśća nêduḣ*; Rag'. 1. 78: *nadati śrôtasi*; N. 21. 4: *mêg'asya nadataḣ*; R. Schl. II. 66. 10: *nadatâm mṛgapakśiṇâm.* — Caus. facere ut aliquid sonet. N. 21. 2: *nâdayan rat'ag'ôśêṇa sarvâḣ savidiśô diśaḣ*; A. 8. 11: *śaṅk'adundub'inâditam.* — âtm. Maḥ. 3. 12378: *parvatâgrâṇi mṛdnan nâdayânaśća.* (Cf. *vad*, *nard*; cambro-brit. *nadu* clamare.)

c. *anu* i. q. simpl. Part. perf. pass. formae caus. *anunâdita.* N. 12. 39. 102. In. 1. 28.

c. *anu* praef. *vi* id. caus. B'. 1. 19: *nab'aśća pṛt'ivîṅća vyanunâdayan.*

c. *ab'i* id. caus. R. Schl. II. 16. 30.

c. *â* id. caus. Maḥ. 1. 5468.

c. *ut* id. Maḥ. 3. 8812.

c. *ni* id. R. Schl. II. 65. 2. Rag'. 5. 75. — Caus. R. Schl. I. 5. 19.

c. *pra*: *praṇadâmi* (v. gr. 94b)) id. N. 11. 7.

c. *prati* id. caus. Maḥ. 3. 14057.

c. *vi* id. Ḥ. 4. 20. Dr. 8. 22. — Caus. pass. G'at. 10. In. 2. 7.

c. *vi* praef. *anu* id. R. Schl. II. 103. 48.

c. *sam* id. caus. R. Schl. II. 65. 26.

2. नद् *nad* 10. par. *nâdáyâmi* (*bʿâśârtʿê* K. *bʿâsi* V.) loqui; lucere.

नद *nadá* m. (r. *nad* s. *a*) fluvius. Maḥ. 1. 3730.

नदी *nadî́* f. (a praec. signo fem. *î*) id. Maḥ. 2. 751.

नदीष्ण *nadîśṇa* (e *nadî́* et *sna* a r. *snâ* s. *a*, mutato *sna* in *śṇa* propter antecedens *î*) in fluvio se lavans. Ragʿ. 16. 75.

नद्ध *naddʿá* v. *naḥ.*

नध् *nadʿ* v. *naḥ.*

नन्द् *nand* 1. par. (scribitur *nad*, gr. 110[a]) gaudere. A. 1. 6: *tân prêkśya kirâṭamâlî nananda*; Maḥ. 3. 11636: *mânitâs tvayâ nandanti sâdʿavaḱ.* — Caus. exhilarare. R. Schl. II. 34. 24: *nandayiśyanti mâṅ sâmnâ.* (Lat. *ludo*, quod supra cum *dyûta* [*div*] comparavimus, etiam huc referri posset, mutatis liquidis *n* et *l*, attenuato *a* in *u*; v. *nándi* ludus.)

c. *abʿi* 1) i. q. simpl. Bʿ. 2. 57: *nâ 'bʿinandati na dvêśṭi.* Cum acc. rei. Man. 6. 45: *nâ 'bʿinandêta maraṇan nâ 'bʿinandêta ǵîvitam*; A. 1. 9: *tân apy asâu mâtalir abʿyanandat.* 2) rationem habere, curare. In. 5. 49: *yasmân mân nâ 'bʿinandêtʿâḱ kâmavâṇavaśaṅ gatâm*; Su. 3. 12: *tadvâkyam abʿinandya*; N. 8. 16. 17. 3) salutare, gratulari. R. Schl. II. 59. 13: *praviśantan na kaśćid abʿinandati*; Ragʿ. 7. 66: *vâgbʿiḱ sakʿînâm priyam abʿyanandat*; N. 25. 10: *diśṭyâ samêtô dârâiḱ svâir bʿavân ity abʿyanandata.* 4) agnoscere. Man. 8. 54: *samyak praṇiḥitańćâ 'rtʿam pṛśṭaḱ san nâ 'bʿinandati.* — Caus. exhilarare. N. 5. 34: *damayantîn tatʿâ vâgbʿir abʿinandya.*

c. *abʿi* praef. *prati* caus. salutare. Śak. 108. 1: *tataḱ pratyabʿinandya śuddʿântam ênâm pravêśayiśyâmi.*

c. *prati* par. âtm. 1) gaudere, c. acc. rei. Maḥ. 114. 34: *pratinandâma tê vâkyam.* 2) rationem habere, curare. N. 8. 7: *nyavêdayad bʿîmasutâ na sa tat pratyanandata*; 8: *vâkyam apratinandantam bʿartâram.* 3) salutare. Ragʿ. 1. 57: *tâu gurur gurupatnîća prîtyâ pratinanandatuḱ*; N. 24. 44: *svasutâućâ 'pi yatʿâvat pratyanandata.* — Caus. exhilarare. Maḥ. 3. 16444: *ḥṛtvâ śatrûn pratinandaya mâm.*

c. *vi* âtm. gaudere. Maḥ. 3. 2607: *sâ tatra pûǵyamânâ vyanandata.*

नन्दन *nandana* (r. *nand* s. *ana*) 1) m. exhilarator. Ḥ. 1. 42. — In fine compositorum saepissime ad significandum filium, progeniem usurpatur, ut Ḥ. 1. 4. 2) n. nomen horti vel nemoris voluptarii dei Indri. In. 2. 3. (Hib. *naoidhin* „an infant".)

नन्दि *nándi* m. n. (r. *nand* s. *i*) 1) gaudium. 2) ludus, lusus. (V. *nand* et cf. lat. *ludus.*)

नन्दिनी *nandinî* f. (a *nandín* exhilarans [r. *nand* s. *in*] signo fem. *î*) filia, in fine compp. N. 12. 9. 60.

नप्तार् -तृ *náptâr -tṛ* m. nepos; vêd. *nápât* filius. In. 5. 43. (Lat. *NEPOT*, germ. vet. *nefo*, anglo-sax. *nefa*, v. sq.)

नप्त्री *naptrî́* f. (a praec. signo fem. *î*) neptis; vêd. *náptî* etiam filia. (Lat. *neptis*, germ. vet. *nift.*)

नभ् *nabʿ* 1. âtm. 4. par. 9. par. *nábʿê*, *nábʿyâmi*, *nabʿnấmi* (*ḥiṅsâyâm* K. *ḥiṅsê* V.) ferire, laedere, occidere.

नभश्चर *nabʿaśćara* m. (e *nábʿas* et *ćará* iens) deus. Ragʿ. 18. 5.

नभस् *nábʿas* n. (ut videtur, e *na* et *bʿas* pro *bʿâs*, ita ut proprie significet non splendens, sicut nubes dicitur *nabʿrâǵ*, cf. A. Benary p. 229) aër, coelum. In. 1. 3. Ḥ. 3. 6. Su. 6. 19. Bʿ. 11. 24. (Slav. *nebo* id., them. *nebes*, gen. *nebes-e*, v. gr. comp. 264; gr. νέφος, νέφε(σ)-ος, v. gr. comp. 128; lat. *nubes*, *nebula*; germ. vet. *nibul* nebula; lit. *débesis* nubes, mutatâ nasali in mediam ejusdem organi sicut in *dewyni* novem, gr. comp. 317; hib. *neamh* „heaven"; cambrobrit. *nev.*)

नभस्वत् *nábʿasvant* m. (nom. *nabʿasvân*, a *nábʿas* s. *vant vat*) ventus. Ragʿ. 4. 8.

नभ्राज् *nabʹrâǵ* m. (nom. *nabʹrâṭ*, e *na* et *bʹrâǵ* splendens) nubes. Hêm.

नम् *nam* 1. par. âtm. inclinare, curvare, flectere (praesertim reverentiae causâ) se inclinare, cum acc. dat. gen. pers. Nalôd. 4. 44: *nanâma nalasya praṇatô süǵrî*; Mah. 3. 1200: *namasvâi 'nam*; 3. 977: *samudranêmir namatê tasmâi*; 3. 1036: *sarvabʹûtâniḱâ 'py asya na namantê.* — Part. perf. pass. *natá* inclinatus. Dr. 5. 1: *natônnatabʹruvâ.* — Caus. *nâmáyâmi* et *namáyâmi* inclinare, facere ut aliquid inclinetur. In. 5. 9: *stanôdvahanasaṅkśôbʹân nâmyamânâ padê padê*; N. 26. 10: *nâmyatân dʹanuḣ*; Hit. 70. 16: *śvapuḱḱam iva nâmitam*; Ragʹ. 9. 18: *namayati sma sa kêvalam unnatam vanamuḱê namuḱêr arayê śiraḣ*; 8. 9. (Cf. *yam*, unde Pottius deducit *nam*, ita ut compositum sit e praep. *ni* + *yam*, ergo *nam* e *niyam*, ejecto *iy*, sicut lat. *nolo* pro *nevolo*, ejecto *ev.*)

c. *abʹi* i. q. simpl. In. 2. 19: *śirasâ 'bʹyanamad bali.*

c. *ava* id. Mah. 1. 5336: *kêḱid bʹayâd ḱirâṅsy avananâmirê* (contra regulam pro *nêmirê*). — *avanata* inclinatus. In. 2. 21. N. 12. 68. Caus. inclinare. Mah. 3. 10043.

c. *ava* praef. *abʹi* id. caus. Mah. 3. 10062: *abʹyavanâmy vaktram.*

c. *â* id. Mah. 7088: *dʹanur ânamya.* — Caus. Mah. 1. 5561: *ânâmya śâkʹâm.*

c. *ut* extollere, sublevare, se erigere, surgere. Dr. 5. 1: *natônnatabʹruvâ*; Hit. 78. 6: *unnataḱaraṇa*; Mr. 166. 11: *unnamati . . . mêǵaḣ.* — *unnata* altus. In. 5. 10: *nitambônnatapîvaram*; 12: *kûrmapṛśṭônnata.* Caus. *unnâmita* sublevatus. Hit. 100. 2: *unnâmitakʹaḍga.*

c. *ut* praef. *sam* id. Hit. 76. 6: *samunnatatalâṅgulaḣ.*

c. *upa* 1) inclinare. Ragʹ. 8. 80: *upanatâm* inclinatam. 2) appropinquare, transl. facere, committere. (V. *ḱar.*) Ragʹ. 10. 40: *akâmôpanatam ênaḣ* invite commissum peccatum.

c. *pari* 1) inclinare. Mêǵ. 2: *pariṇata* (gr. 94[b]). 2) convertere, mutare, c. instr. Ur. 55. 11 infr.: *latâbʹâvêna pariṇatam asyâ rûpam*; 71. 16: *nadîbʹâvênê 'yam pariṇatâ.* — *pariṇata* maturus. Mêǵ. 18.

c. *pra*: *praṇamâmi*, *praṇamê* (gr. 94[b]) i. q. simpl. N. 12. 43: *praṇamê tvâ 'bʹigamyâ 'ham*; 17. 17. Bʹ. 11. 14. 44. Mah. 3. 8681: *prâṇamad viśṇutêǵasam.* — *praṇata* inclinatus. Sâ. 3. 11.

c. *pra* praef. *abʹi* id. R. Schl. II. 58. 12. Mah. 3. 15306.

c. *vi* id. N. 23. 9: *vinata* inclinatus. Br. 1. 13. Gʹat. 18. Caus. Dr. 2. 1: *vinâmya śâkʹâm.*

c. *sam* id. Mah. 3. 1374: *tasmâi śatravaḣ sannamantê.* — *sannata* inclinatus. In. 1. 10.

नमस् *námas* n. indecl. (r. *nam* s. *as*) inclinatio, adoratio. — *namaskartum* adorare (v. gr. 585). Su. 3. 12. 19. (Cf. hib. *naomh* m. „a saint", adj. „sacred, holy", *naomhachd* „holyness, sanctity"; nisi sicut lat. *nú-men* pertinent ad *nú* vel *nu* adorare, unde etiam *námas* derivari posset, ita ut ortum sit e *navas*, mutato *v* in *m.*)

नमस्य् *namasy* (denom. a *námas* s. *y*, gr. 520) adorare. Bʹ. 9. 14. 11. 36.

नमुचि *námuḱi* m. nomen Asuri, quem Indrus occidit.

नम्ब् *namb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. Cf. *narb.*

नम्र *namrá* (r. *nam* s. *ra*) inclinatus. Ragʹ. 3. 25. 11. 4.

नय् *nay* 1. âtm. (*rakśaṇê* K. *gatirakśayôḣ* V.) tueri, servare; ire.

नयन *náyana* n. (r. *nî* ducere, s. *ana*) oculus. N. 11. 32.

नर् नृ *nar nṛ* m. vir, homo. Br. 2. 34. In. 3. 7. (V. gr. 124 et cf. gr. ANEP praefixo α; v. sq.)

नर *nára* m. vir, homo. Br. 1. 30. H. 4. 7. (V. *nar nṛ* et cf. hib. *naoi* „a man, a person".)

नरक *náraka* m. tartarus. N. 6. 13.

नरर्षभ *nararśabʿa* m. (Tatp. e *nára* et *ṛśabʿá* q. v.) virorum, hominum princeps.

नरवाहिन् *naravâhín* (a *naravâha* [*nára* + *vâha* equus] s. *in*) viros equorum loco habens, a viris vectus. N. 17. 23.

नर्त् नृत् *nart nṛt* 4. par. interdum âtm. saltare. In. 2. 31: *êtâśćâ 'nyâśća nanṛtus tatra*; Mah. 1. 5187: *nanarta tan dṛśṭvâ nṛtyamânam.*
c. *â* caus. agitare, commovere. Ragʿ. 5. 42: *marudbʿir nartitanaktamâlê.*
c. *upa* coram aliquo saltare, c. acc. R. Schl. II. 91. 45: *upânṛtyaṅs tu bʿaratam.*
c. *pari* circum aliquem saltare. Mah. 2. 2532: *duṅśâsanas tam parinṛtyati.*

नर्तन *nartana* m. (r. *nart nṛt* s. *ana*) saltator. In. 5. 50.

नर्द् *nard* 1. par. interdum âtm. sonum edere, mugire, rugire. R. Schl. I. 16. 25: *kapayô nardamânâ nâdêna*; Mah. 1. 4114: *vṛśâv iva nardantâu*; Râm. II. 74. 31: *śabdaṅ siṅhânân nardatâm iva.* Cantare (de avibus). Râm. I. 16. 29: *nardamânâṅśća nâdêna pâtayêyur vihaṅgamân.* — *narditá* n. mugitus. Hit. 47. 18. (Cf. *nad*; huc referri potest hib. *nuailim* „I roar, howl", *nuail* „roaring, howling", abjecto *d* vel *r*, mutato *d* vel *r* in *l*.)
c. *vi* mugire, rugire. Mah. 3. 11108: *vinardamânô 'stibʿṛśaṅ savidyud iva tôyadaṅ.*

नर्ब् *narb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *namb.*

नर्मन् *narman* n. (fortasse a *nart nṛt* s. *man*, ita ut mutilatum sit e *nartman*) ludus, jocus. Ragʿ. 19. 28.

नल् *nal* 1. par. (*bandʿê*) ligare.

नल *nalá* m. 1) arundo. Dr. 5. 9. 2) nomen regis Niśadʿorum. (Cf. *naḍá*.)

नलिन *naliná* n. lotus, nymphaea. Ragʿ. 18. 4.

नलिनी *nalínî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) nymphaea. 2) caulis nymphaeae. Mêgʿ. 40. 3) nymphaearum multitudo, vel locus nymphaeis abundans. Ragʿ. 6. 44. Dr. 6. 22.

नव *náva* (r. *nu* laudare, s. *a*; nisi, quod Pottius putat, a praep. *anu* post, abjecto *a*) novus, recens. Ur. 1. 9. H. 2. 11. Mêgʿ. 66. (Lat. *novus*; slav. *novŭ*, th. *novo*; gr. νέος e νέϝος; hib. *nua*, *nuadh*; de lit. *nauja-s*, goth. *niuji-s* v. *návya*.)

नवति *navatí* f. nonaginta. (V. gr. comp. 320 annot.)

नवन् *návan* novem. (Lat. *novem*, proprie e *navamá* nonus; goth. *niun*; lit. *dewyni* e *newyni*; slav. *devanti*; gr. ἐννέα, praefixo ε, reduplicato ν; cambro-brit. *naw*; hib. *naoi*; v. gr. comp. 317.)

नवम *navamá* (f. *-mî*, a *návan* s. *ma* e *tama*) nonus. (V. gr. comp. 321.)

नवीन *navî́na* (a *náva* s. *îna*) novus. Am.

नवोढा *navôḍʿâ* f. (e *náva* et *ûḍʿâ* in fem., a r. *vah*) nova nupta. Hit. 44. 11.

नव्य *návya* (r. *nu* s. *ya*, ergo proprie laudandus, nisi a praep. *anu* s. *ya*, v. *náva*) novus, recens, juvenis. Am. (Lit. *nauja-s*, goth. *niuji-s*.)

नश् *naś* 4. par. interdum âtm. (fut. part. *naśitấsmi* et *naṅśṭấsmi*, fut. aux. *naśiśyấmi* et *naṅkśyấmi*, gerund. *naśitvấ* et *naṅśṭvấ*) perire, mori. Br. 1. 8: *kṛtaṅ yasmin na naśyati*; Mah. 3. 10701: *putrô 'snaśyata munêṅ*; 7014: *aśubʿaṅ kṛtan naśyatê tatra snâtamâtrasya.* — *naśṭá* perditus. N. 10. 29: *naśṭâtman*; 13. 10: *mârgâ naśṭâṅ*; 22. 15: *naśṭarûpaṅ.* — Caus. par. âtm. delere, extinguere. N. 9. 28: *śrântasya tê ... nâśayiśyâmy ahaṅ klamam*; Bʿ. 10. 11: *têśâm aǵńânaǵan tamaṅ ... nâśayâmi*; R. Schl. II. 62. 15: *śôkô nâśayatê dʿâiryam.* Praet. mltf. *ánînaśam.* Mah. 3. 2027: *dʿarmyân mâ nînaśaṅ pataṅ.* (Cf. lat. *NEC*, *nex*, *per-nic-ies*, ratione habitâ, sanscritum *ś* ortum esse e *k*; *necare* et *nocere* conveniunt cum caus. *nâśáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *vinco* trahi posset ad *naś* praef. *vi*, ejectâ radicis vocali; sic *vincio* retulerim ad *nah* praef. *vi*; gr. νέκυς, νεκρός; fortasse νόσος, mutato κ in σ; fortasse νικάω = scr. *nâśá-*

yâmi, attenuato â in î; hib. nas „death"; goth. nau-s mortuus, gen. navi-s, them. navi e nahvi, ejecto h, sicut nostrum wer = goth. hva-s e has pro scr. kas, adjecto v; v. gr. comp. 388.)

c. pra: pranaśyâmi (gr. 94[b]); ubi tamen finalem radicis litteram consonans muta vel sibilans sequitur, primitivum n servatur, unde part. perf. pass. pranaṣṭa, fut. pranaṅkṣyâmi vel pranaśiṣyâmi, v. Pâṇ. VIII. 4. 36; non raro autem in libris editis et manuscriptis contra hanc regulam invenitur ṇa pro na, e. c. Su. 2. 22: praṇaṣṭanṛpatidviǵâ, sic etiam in edit. Calc. 1. 7673. N. 24. 17: mama râǵyam praṇaṣṭam, in ed. Calc. pranaṣṭam) i. q. simpl. B'. 1. 40: praṇaśyanti kulad'armâḣ.

c. pra praef. sam id. sampranaṣṭa qui evanuit. N. 20. 40: sampranaṣṭê kalâu (sic cum edit. Calc. legendum pro sampraṇaṣṭê).

c. vi id. Br. 2. 20. 21. 3. 7. 8. B'. 8. 20. Maḥ. 3. 2861: vinaṅkṣyâmi na saṅśayaḣ. — Caus. necare, perdere. Maḥ. 1. 4169: mâ naḣ sarvân vyanînaśaḣ. R. Schl. I. 55. 27. Rag'. 2. 56.

1. नस् nas 1. âtm. (kâuṭilyê K. ḥvṛtâu V.) curvum, flexuosum esse.

2. नस् nas f. (nom. nâs) nasus, praesertim in fine compositorum. Dr. 6. 22: sunas. (Lat. naris; v. nâ'sâ.)

नह् naḥ 4. par. âtm. nâḥyâmi, nâḥyê (band'anê K. band'ê V. Formae, quae consonantem mutam vel sibilantem proxime cum radice conjungunt, derivantur a nad', quae primitiva radicis forma esse videtur; unde e. c. praet. multf. ánâtsam, fut. aux. natsyâ'mi, part. perf. pass. nadd'â) ligare, nectere, praesertim thorace se induere. Maḥ. 4. 1016: yôtsyamânâ anaḥyanta. — nadd'â conjunctus, indutus, praeditus. N. 12. 6: nânâd'âtuśatâir nadd'aḣ. (Lat. nec-to, neo; fortasse vi-ncio = scr. vinaḥyâmi, ejectâ radicis vocali, v. naś; gr. νέω, νήθω; goth. nêhva prope; germ. vet. nah prope, post; nâhan, nâvan nere, sarcire; ga-nah sufficit, praet. sensu praes. [v. Graff. 2. 1005]; nôg; anglo-sax. nôh satis, ge-nug; hib. nasgaim „I bind, tye, chain", nas „a band, tie", v. Pictet p. 67.)

c. apa exuere. Maḥ. 3. 13309: apanaḥyê vâsam.

c. api vel pi induere. B'aṭṭ. 3. 47: kavaćam pinaḥya; Maḥ. 1. 759: kuṇḍalê ... tasya kṣatriyayâ pinadd'ê; Śak. 10. 3 infr.: pinadd'ênâi 'têna valkalêna priyamvadayâ dṛḍ'am pîḍitâ 'smi; 10. 10: kusumam iva pinadd'am pâṇḍupatrôdarêṇa; 146. 8-12: mama ... mandâramâlâ hariṇâ pinadd'â.

c. ava induere, tegere. Man. 6. 76: ćarmâvanadd'am (schol. ćarmâćâditam).

c. ut id. Rag'. 17. 23: muktâguṇônnadd'am mâulim. Cum ablat.: se exuere, liberare aliquâ re. salilâd unnadd'um ex aquâ se emergere. Maḥ. 3. 10116: tataḣ prasannâ pṛt'ivî ... punar unnaḥya salilât.

c. sam induere, cum loc. pers. Śak. 11. 15: kusumam iva lôb'anîyaṅ yâuvanam aṅgêṣu sannadd'am. Sibi induere. Dr. 6. 19: sannaḥyad'vaṅ sarva êvê 'ndrakalyâ maḥânti ćârûṇića daṅśanâni (sic cum ed. Calc. legendum pro daṅśitâni); Maḥ. 3. 14958: samanaḥyanta kavaćâni. — Cum instr. se induere. B'aṭṭ. 17. 4: samanaḥyaṅśća varmab'iḣ. Armare. B'aṭṭ. 15. 11: samanâtsît sâinyam.— Absol. Maḥ. 2. 894: samanaḥyaǵ ǵarâsand'aḣ kṣâtran d'armam anusmaran. — sannadd'a loricatus, armatus. Mêǵ'. 8: tvayi sannadd'ê (schol. saǵǵîb'ûtê uditê vâ upast'itê vâ).

c. sam praef. ab'i id. ab'isannadd'a armatus. Maḥ. 3. 14883.

नहुष nâhuṣa m. nom. pr. regis.

नाक nâ'ka m. coelum. Rag'. 1. 5. 15. 96.

नाग nâ'ga m. (a nága mons, s. a) 1) serpens (Wils.: A serpent in general, or especially the Spectacle snake, or Cobra Capella [Coluber Naga]). Su. 2. 8. B'. 10. 29. 2) elephantus. N. 13. 10.

नागरिक *nâgarikâ* m. (a *nagarâ* s. *ika*) oppidanus, civis. Ur. 82. 11.

नाट्य *nâṭya* n. (a *nâṭa* s. *ya*) repraesentatio, actio scenica. Ur. 4. 17.

नाडी *nâḍî* f. 1) caulis. 2) fistula. 3) vena. 4) intestinum.

नाथ् *nât'* 1. par. 1) rogare, petere. Nâis. 3. 25: *nât'anti kê nâma na lôkanât'am* (schol. *yâćantê*). 2) âtm. appetere, optare, c. gen. rei. Pâṇ. II. 3. 55: *mad'unô nât'atê*; B'aṭṭ. 8. 120: *d'ṛtyâ nât'asva*. 3) aegrotum esse. Yaǵur-V. (v. Westerg.): *avatân (avatât) mâ nât'atât*. 4) dominari, imperare; v. *nât'â*. (Cf. *nâd'*. Huc vel ad *nâd'* traxerim germ. vet. *nôt* „necessitas, tribulatio, angor"; anglo-sax. *nead*, *neod*; goth. *nauthjan* cogere, *naudiband* necessitatis vinculum.)

नाथ *nât'â* m. (r. *nât'* s. *a*, nisi anom. a r. *nî* s. *t'a*, v. *nît'a*) dominus, tutor.

नाथवत् *nât'avant* (a praec. s. *vant vat*) domino, tutore praeditus. Dr. 6. 15.

नाद *nâdâ* m. (r. *nad* sonum edere, s. *a*) strepitus. N. 21. 5. Su. 1. 33.

नाध् *nâd'* 1. par. âtm. i. q. *nât'*. Ṛgv. 118. 10: *nâd'amânâh* „opes desiderantes"; 110. 5: *upaman nâd'amânâh* „sufficientem sibi cibum optantes"; 109. 3: *iti nâd'amânâh* „sic precantes". (V. *nât'*.)

नाना *nânâ* indecl. (ut videtur, reduplicatio stirpis demonstr. *na*, quae invenitur in fine pron. compp. *ana*, *êna*, producto *a*) multus, varius. Ḥ. 1. 19. B'. 11. 5.

नान्दी *nândî* f. (r. *nand* s. *î*) benedictio, a qua incipit prologus dramatum. Ur. 1.

नापय् *nâpay* v. *nî*.

नापित *nâpitâ* m. tonsor. Ḥit. 63. 6.

नाभि *nâb'i* f. 1) modiolus rotae. 2) umbilicus. Mêg'. 29. 80. 3) moschus. (Germ. vet. *naba* f. modiolus rotae, *nabalo* m. umbilicus; gr. ὀμφαλός, litteris transpositis e νοφαλος, mutato ν in μ propter sequentem labialem, nisi ex ο-ναφαλος, ejecto α, praefixo ο, sicut in ὄνυξ, ὀφρύς, ὀδούς, ὄνομα; ita lat. *umbilicus* e *nubilicus* vel *u-nabilicus*, sicut *unguis* ex *u-naguis*, v. *nak'â*.)

नाम *nâma* (acc. τοῦ *nâman*) 1) adv. nomine. Ḥ. 2. 1. Su. 1. 2. N. 1. 1. 18. 5. Dr. 7. 9. 12. 2) particula interrog. N. 11. 4. 12. 19: *nanu nâma*; Śak. 51. 2 infr. et Ḥit. 75. 2: *kô nâma*; N. 24. 10.

नामतस् *nâmatás* adv. (a *nâman* s. *tas*) nomine. N. 18. 5.

नामधेय *nâmad'éya* m. (e *nâman* nomen et *d'éya*, a *d'â* ponere, s. *ya*, ponendus) nomen. Ḥit. 4. 5.

नामन् *nâman* n. (ut videtur, a r. *ǵńâ* s. *man*, abjectâ radicis litterâ initiali, sicut in lat. *nosco* e *gnosco*, gr. νοέω e γνοέω, v. *ǵńâ*) nomen. Su. 3. 18. (Lat. *nomen*; goth. *NAMAN*, nom. *namô*, gen. *namin-s*, attenuato *a* in *i*, v. gr. comp. 141; gr. O-NOMAT, praefixo *o*, mutato *n* in tenuem ejusdem organi, sicut in universum gr. suff. ματ respondet sanscrito *man*, ita tamen, ut primitivum ν saepe in fine compositorum servatum sit, e. c. ἀπράγμων, πολυπράγμων, ἀτέρμων; slav. *imań*, them. *imen* e *nimen*, gen. *imen-e*, abjectâ finali in nom. et acc. sicut in scr. *nâma*, in goth. *namô*; scot. *ainm*; cambro-brit. *enw*.)

नाम्य *nâmya* (a *nâman* s. *ya*) ut videtur: clarus, celeber, magni nominis, namhaft. Dr. 4. 12.

नायक *nâyaka* m. (a r. *nî* s. *aka*) dux. B'. 1. 7.

नार *nâra* n. (fortasse a r. *snâ* abjecto *s*, sicut in lat. *natare*) aqua. (Gr. νηρός madidus; neogr. νηρόν aqua; lit. *naras* urinator, *nardau* demergor, submergor.)

नारद *nârada* m. nom. pr. divini sapientis, dei Brahmae filii. B'. 10. 26. In. 2. 14.

नाराच *nârâćá* m. sagitta ferrea. Dr. 8. 6. A. 10. 20.

नारायण *nârâyaṇâ* m. (e *nâra* s. *âyana*, mutato *n* in *ṇ* vi euphon. antecedentis *r*) cognomen dei Vishṇus.

नारिकेर *nârikêra* m. -*rî* f. nux Indica, Cocosnuſs.

नारी *nârî* f. (a *nâra* vir, productâ mediâ vocali et adjecto signo fem. *î*) femina.

नाल *nâlá* m. n. caulis, praesertim loti. Rag^c. 6. 13. 15. 52. (Vid. *nâlî* et cf. *nâḍî*.)

नालिकेर *nâlikêra* m. i. q. *nârikêra*. Rag^c. 4. 42.

नाली *nâlî* f. (a *nâlá* signo fem. *î*) i. q. *nâlá*.

नालीक *nâlîka* m. 1) sagitta. 2) jaculum, missile, pilum.

नाव्य *nâvya* (a *nâu* s. *ya*) navigabilis. Rag^c. 4. 31.

नाश *nâśa* m. (r. *naś* perire, s. *a*) occasus, interitus, mors. B^c. 2. 63. Rag^c. 8. 87.

नाशन *nâśana* (a caus. radicis *naś* suff. *ana*) delens, exstinguens. B^c. 16. 21. N. 12. 95.

नाशिन् *nâśín* (r. *naś* perire, s. *in*) periens. B^c. 2. 18 in composit. cum *a* priv.

नास् *nâs* 1. âtm. (*śabdê* K. *d'vânê* V.) sonare.

नासत्य *nâsatya* m. du. *nâsatyâu* Aśvini, v. *aśvín*. Mah. 1. 445.

नासा *nấsâ* f. (fortasse a r. *snâ* abjecto *s*, cf. *nâu*; ita Vossius lat. *nâsus* deducit a νάω, „quia per eum fluit humor") nasus. (Germ. vet. *nasa* f. id.; lit. *nōsis* f.; lat. *nâsus*; *naris* e *nasis*, v. *nas*; slav. *nosŭ* m.; fortasse gr. νῆσος huc pertinet, ita ut insula a similitudine nasi appellata sit, sicut hib. *sron* et nasum et promontorium significat. *Sron* autem cum *sroth*, *sruth* flumen, *sroth-adh* „sneezing" ad rad. स्रु *sru* fluere retulerim, unde *srutá* fluens, fluidus, *srốtas* flumen; ad *nấsâ* autem trahi posset hib. *neas* „a hill, a promontory".)

नासिका *nấsikâ* f. (a praec. s. *ika* in fem.) nasus. B^c. 6. 13.

नास्तिक *nâstiká* m. (e *nâsti* [*na* + *asti*] non est, substantive posito, s. *ka*) qui vitam futuram esse negat, qui brahmanicae religioni non addictus est. Râm. I. 52. 15: *nâstikô ǵâyatê ǵanaḣ*.

नि *ni* praep. insep. deorsum. sub, de. (V. gr. 111 et cf. nostrum *nie-der*, germ. vet. *ni-dar*, quod suffixo compar. cum latinis praepp. *prae-ter*, *prop-ter*, *sub-ter*, *in-ter*, cum scr. *an-tár*, ṣend. *niś-tarĕ* extra [a scr. *nis* q. v.] convenit; cf. etiam slav. НИЗ *niṣ* deorsum et v. gr. comp. 293. 294.)

निंस् *niṅs* 2. âtm. (*ćumbanê* K. *ćumbê* V.; scribitur *nis*, gr. 110^a)) osculari.

निः *niḣ* v. *nis*.

निःशब्द *niḣśabda* (Bah. e *nis* et *śábda* strepitus) strepitûs expers, silens. N. 13. 6.

निःशेष *niḣśêśa* (reliqui expers, Bah. e *nis* et *śêśa* n. reliquum, residuum) totus, integer, universus. Rag^c. 5. 1.

निःश्रेयस *niḣśrêyasa* n. (melioris expers, quod ipsum optimum est, Bah. irregulare e *nis* et *śrếyas* n. melius, adjecto *a*) beatitudo. B^c. 5. 2.

निःश्वास *niḣśvâsa* m. (rad. *śvas* praef. *nis* suff. *a*) 1) spiritus, halitus. Rag^c. 1. 43. 16. 43. 2) gemitus. N. 2. 2.

निःसंशय *niḣsaṅśaya* (Bah. e *nis* ex et *saṅśaya* m. dubium) dubii expers. Br. 2. 30.

निःसपत्न *niḣsapatna* (Bah. e *nis* ex et *sapatna* m. inimicus) inimicorum expers. Su. 2. 26.

निःसार *niḣsâra* m. (r. *sar* *sṛ* praef. *nis* s. *a*) exitio, egressus. Hit. 124. 19.

निकट *nikaṭá* (a *ni* s. *kaṭa*, cf. *utkaṭá*) propinquus. Am.

निकर *nikara* m. (r. *kar* [*kṛ*] praef. *ni* s. *a*) copia, multitudo. Mah. 1. 1496. B^c ar. 1. 37. Ur. 59. 2 infr.

निकष *nikaśá* m. (r. *kaś* praef. *ni* s. *a*) lapis Lydius. Am.

निकाय *nikâyá* m. (ut videtur a r. *ći*, servatâ primitivâ gutturali, s. *a*; cf. gr. 481) conventus, coetus, turba, multitudo. 2) domus, habitatio.

निकुञ्ज *nikuńǵa* m. n. (e *kuńǵa* q. v. praef. *ni*) virgultum. N. 12. 6.

निकुम्भ *nikumb'a* m. nom. pr. Asuri. Su. 1. 2.

निकृत *nikṛta* v. *kar* *kṛ*.

निकृन्तन *nikṛntana* m. (r. *karnt* *kṛnt* praef. *ni* s. *ana*) qui findit. A. 3. 55.

निकेत *nikêta* m. (r. *kit* habitare, praef. *ni* s. *a*) domus, habitatio. B^c. 12. 19. Rag^c. 8. 33. 14. 58.

निक्ष् *nikś* 1. par. (*ćumbanê* K. *ćumbê* V.) osculari. c. *pra* (ad arbitrium *praṇikś* vel *pranikś*) id. Bʻaṭṭ. 9. 106: *praṇikśiśyati nô bʻûpali.*

निक्षेप *nikśêpa* m. (r. *kśip* praef. *ni* dejicere, deponere, s. *a*) depositum, pignus, hypotheca. N. 20. 29. Man. 8. 179.)

निखिल *nikʻila* (Bah. et *ni* et *kʻilá* n. vacuum, inane; fortasse *ni* hujus compositi ortum est e *na* non, attenuato *a* in *i*, cf. *akʻila*) totus, integer. R. Schl. I. 5. 4. — Instr. *nikʻilêna* adv. omnino, plane. R. Schl. I. 37. 4.

निगड *nigaḍa* m. (r. *gaḍ* praef. *ni* s. *a*) vinculum, compes. Śak. 60. 2.

निगम *nigamá* m. (r. *gam* praef. *ni* s. *a*) 1) urbs. 2) forum. 3) mercatura, mercatus, v. *nâigamá.*

निग्रह *nigraha* m. (a r. *grah* praef. *ni* cohibere, refrenare, s. *a*) coërcitio, refrenatio, oppressio. Bʻ. 6. 34. Ragʻ. 11. 55. 12. 52.

निघातिन् *nigʻâtin* adj. (a caus. radicis *han* praef. *ni* [*nigʻâtayâmi*, gr. 471. 4] suff. *in*) sternens, prosternens, caedens, occidens, diruens. A. 7. 26.

निघ्न *nigʻna* (r. *hân* praef. *ni* s. *a*, v. gr. 575. 3) alius arbitrio subjectus. Ragʻ. 14. 58.

निघ्नत् *nigʻnant* part. praes. radicis *han* praef. *ni* q. v. Dr. 5. 15.

निचय *nićaya* m. (r. *ći* colligere, s. *a*) acervus. N. 26. 19.

निचुल *nićula* m. (ut videtur, a r. *ćul* praef. *ni* s. *a*) arboris genus (Wils. Barringtonia acutangula). Ur. 59. 14.

निचोल *nićôla* m. n. (r. *ćul* praef. *ni* s. *a*) pallium. Gîta-G. 5. 11.

निज् *nig* 3. par. âtm. (*śôćê* K. *pôśê śuddʻâu* V.) purificare, lavare; nutrire. (V. *niṅg* et cf. hib. *nighim* „I wash", *nighte* „washed" = scr. *niktá*; lat. *ninguis*, *nix* e *nig-s*, *nivis* e *niguis*, *ninguo*, *ningo*; gr. νίζω, νίψω, νίπτω, XEP-NIB, mutatâ gutturali in labialem.) c. *nis* lavare, abluere, purificare, lustrare. Man. 5. 127: *adbʻir nirṇiktam*; Ragʻ. 17. 22: *tôyanirṇiktapâṇayaĥ*; Man. 11. 189: *ênasvibʻir anirṇiktâiĥ.*

निज *nigá* (r. *gan* praef. *ni* s. *a*, v. gr. 575. 3) 1) innatus. Ragʻ. 3. 15. 2) indigena. Hit. 21. 1. 3) proprius; in recentioribus scriptis pronominum possessivorum vice fungitur: meus, tuus, suus, noster etc. Up. 3 et 87: *nigam* suum; Ragʻ. 18. 27: *nigê* in suo.

निञ्ज् *niṅg* 2. âtm. (scribitur *nig*, v. gr. 110[a]) i. q. *nig.*

नितम्ब *nitamba* m. (r. *tamb* praef. *ni* s. *a*; fortasse *ni* in hoc comp. ortum est e *na*, attenuato *a* in *i*, ita ut *nitamba* proprie significet non se movens, cf. *nága* mons et v. *nikʻila*) 1) collis. N. 12. 110. 2) nates, clunes. In. 5. 10. Ragʻ. 4. 52. 6. 17.

नितम्बिनी *nitambinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) pulchris clunibus praedita femina, καλλίπυγος. Ritu-S. 1. 5.

नितराम् *nitarâm* adv. (a *ni* s. *tarâm* acc. fem. suff. comp. *tara*, v. gr. 584. 35) semper, in perpetuum. Mṛ. 267. 5. Ćâur. 42. Ragʻ. 1. 95. Lass. 58. 20. — Cf. *nítya.*

नितान्त *nitânta* v. *tam* praef. *ni.*

नित्य *nítya* (a praepos. *ni* s. *tya*, v. gr. 584. 45 et cf. *nitarâm*) sempiternus. — Acc. *nítyam* adv. semper. In. 3. 10. 5. 61. Ḥ. 4. 10. Br. 3. 6. Su. 1. 31, v. gr. 584.

नित्यत्व *nityatvá* n. (a *nítya* s. *tva*) aeternitas, perennitas, constantia, perseverantia. Bʻ. 13. 11.

नित्यदा *nityadâ* (a *nítya* s. *dâ*) semper.

नित्यशस् *nityaśás* (a *nítya* suff. *śas*) semper. N. 26. 14. 16.

निद् *nid* 1. par. âtm. (*kutsâyâm* K. *sannidʻâu kutsanê* V.) 1) i. q. *nind.* 2) propinquum, prope esse. (Vid. *nind* et cf. gr. ὄνειδος, praef. ο, Pottius comparat etiam λοίδ-ο-ρος; goth. *ga-naitja* contumeliâ afficio; germ. vet. *nîd* invidia.)

निदर्शन *nidarśana* n. (a caus. r. *darś dṛś* s. *ana*) exemplum. Ragʻ. 8. 45.

निदाघ *nidâg'á* m. (r. *dah* praef. *ni* s. *a*, mutato *h* in *g'* vel servato primitivo *g'*; cf. hib. *daghaim* uro) 1) aestus, calor. Rag'. 10. 5. 2) aestas. Rag'. 10. 84. Ritu-S. 1. 1 et 65.

निदान *nidâ'na* n. (r. *dâ* vel *dô* s. *na* vel *ana*) causa principalis. Rag'. 3. 1.

निदेश *nidêśa* m. (r. *diś* s. *a*) jussus, praeceptum, imperium, auctoritas. M. 19.

निद्रा *nidrâ'* f. (a r. *drâi* dormire, praef. *ni*, mutato *âi* in *â*) somnus. Ḥ. 1. 4.

निधन *nid'ána* m. (r. *han*, cujus forma primitiva est *d'an* = gr. ΘΑΝ, s. *a*, v. gr. 104) mors, exitium. Br. 2. 2. N. 2. 17. B'. 3. 35. (Hib. *nidh*, *nith* „manslaughter, homicide, a battle"; v. r. *han*.)

निधान *nid'âna* n. (r. *d'â* praef. *ni* deponere, s. *ana*) thesaurus, gaza. B'. 9. 18. 11. 38.

निधि *nid'í* m. (r. *d'â* praef. *ni* s. *i*, nisi potius sine suffixo, attenuato *â* in *i*) receptaculum, thesaurus, gaza. A. 6. 6. N. 24. 37.

निनाद *ninâda* m. (r. *nad* praef. *ni* s. *a*) sonus, stridor, strepitus. Rag'. 11. 15. Ritu-S. 1. 25.

निन्द् *nind* 1. par. interdum âtm. (scribitur *nid*, gr. 110[a]) 1) reprehendere, vituperare. Râm. II. 76. 92: *nindâmy ahañ karma kṛtam pitus tat*; Man. 8. 19: *nindârhô yatra nindyatê*; Maḥ. 3. 15229: *anindyan nindatê yô hi.* 2) spernere. B'. 2. 36: *nindantas tava sâmart'yam.* — *anindita* non spretus. N. 12. 120. In. 4. 15. (Vid. *nid.*)

c. *prati* reprehendere, vituperare. Dr. 5. 18: *svabud'im pratininditâsi.*

c. *vi* id. Maḥ. 3. 13700: *vinindan svam âtmânam.*

निन्दा *nindâ'* f. (r. *nind* s. *â*) vituperium. B'. 12. 19.

निन्व् *ninv* 1. par. (*sêkê*; scribitur *niv*, gr. 110[a]) irrigare.

निपात *nipâta* m. (r. *pat* s. *a*) 1) actio decidendi, delabendi. A. 8. 6. 2) impetus. Rag'. 2. 60.

निपातन *nipâtana* n. (a caus. r. *pat* praef. *ni* s. *ana*) actio caedendi, occidendi. Rag'. 9. 49.

निपातिन् *nipâtín* (r. *pat* praef. *ni* s. *in*) 1) decidens. Ur. 87. 8. Rag'. 9. 40. 2) (a caus.) efficiens ut aliquid cadat, caedens, occidens. Rag'. 11. 21. N. 12. 93.

निपुण *nipuṇa* (r. *puṇ* praef. *ni* s. *a*) aptus, idoneus, habilis, peritus, doctus; v. *nâipuṇá*, *nâ'ipuṇya.*

निबन्ध *niband'a* m. (r. *band'* s. *a*) actio ligandi, constringendi. B'. 16. 5.

निबन्धन *niband'ana* n. (r. *band'* praef. *ni* s. *ana*) causa. Rag'. 8. 51. Up. 11.

निभ *nib'a* (r. *b'â* splendere, praef. *ni* s. *a*) similis, in fine compp. Ḥ. 3. 9. Vid. *sannib'a.*

निभर्त्सन *nib'artsana* n. (r. *b'arts* praef. *ni* s. *ana*) imminatio, comminatio. Dr. 6. 20.

निमित्त *nimitta* n. (fortasse e *nimita* reduplicato *t*, a r. *mâ* vel *mi* praef. *ni* s. *ta*) 1) causa. Accus. adverb. (*nimittam*) praepositionis loco fungitur, ad exprimendum causâ, propter (gramm. 622). N. 9. 34. 2) signum. N. 23. 5. 8. B'. 1. 31. N. 13. 20. 16. 26. 3) vestigium. Ḥit. 24. 16.

निमेष *nimêśá* m. (r. *miś* s. *a*) nictatio. N. 5. 26. Dr. 8. 9. — *nimêśâ't* momento temporis. Rag'. 9. 63.

निमेषमात्र *nimêśamâtra* n. (e praec. et *mâ'tra* n. mensura) momentum. Dr. 8. 9.

निम्न *nimná* (r. *mnâ* praef. *ni* s. *a*) profundus. Maḥ. 2. 784.

निम्नगा *nimnagâ* f. (e praec. et *ga* iens in fem.) fluvius. Rag'. 8. 8. 16. 61. (Cf. nomen fluminis Nemeni.)

नियत *niyata* v. *yam.*

नियन्तार् -तृ *niyantâ'r -tṛ'* m. (r. *yam* praef. *ni* s. *târ tṛ*) auriga. Rag'. 1. 17.

नियम *niyamá* m. (r. *yam* s. *a*) actio cohibendi, coërcendi, domandi, sedandi; votum. Br. 2. 24. Su. 2. 16. R. Schl. I. 8. 14. Rag'. 5. 8. Ur. 43. 6 infr.

नियुत *niyuta* m. n. (r. *yu* praef. *ni* s. *ta*) decem milliones. Cf. *ayúta.*

नियुद्ध *niyudd'a* n. (r. *yud'* praef. *ni* s. *ta*) singulare certamen. Lass. 48. 8.

नियोक्तार् -तृ *niyôktâr -tṛ* m. (r. *yuǵ* praef. *ni* s. *târ tṛ*) qui jubet, dominus. Rag'. 2. 56; v. sq.

नियोग *niyôga* m. (r. *yuǵ* s. *a*, v. gr. 575. s. *a*) jussum, praeceptum. In. 2. 22. 3. 5. 4. 17. Ḥ. 4. 5.

नियोगतस् *niyôgatas* adv. (a praec. s. *tas*) jussu, propter jussum.

नियोगिन् *niyôgín* m. (a *niyôga* s. *in*) imperio alicujus subjectus, famulus, minister. Ḥit. 61. 13. 62. 3. 6. 7.

निर् *nir* v. *nis*.

निरत *nirata* v. *ram*.

निरन्तरम् *nirantarám* adv. (Avy., gr. 607, e *nis* et *ántara* intervallum, spatium interjectum) sine intervallo, simul, una. Su. 1. 4. De tempore statim, protinus. Lass. 9. 2.

निरपाय *nirapâya* (Baḥ. e *nis* et *apâya* q. v.) deverticuli expers, non devius, infallibilis. N. 4. 19.

निरय *niraya* m. (Baḥ. e *nis* et *aya* felicitas) tartarus. Maḥ. 1. 1825.

निरवद्या *niravadyâ* f. (fem. a *niravadya* non humilis, non vilis, pulcher; Baḥ. e *nis* et *avadyá* n. q. v.) pulchritudo. In. 5. 11.

निराबाध *nirâbâd'a* vel निराव्राध *nirâvâd'a* m. (Baḥ. e *nis* et *âbâd'a* vel *âvâd'a* vexatio, turbatio, perturbatio) vacuus a vexatione, turbatione; securus. Ḥ. 4. 12.

निरामय *nirâmaya* (Baḥ. e *nis* et *âmaya* m. morbus) vacuus a morbo, incolumis, salvus, felix. In. 3. 8. Ḥ. 1. 41.

निराशिस् *nirâśis* (Baḥ. e *nis* et *âśís* spes, v. gr. 206) vacuus a spe. B'. 3. 30. 4. 21.

निरास्वाद *nirâsvâda* (Baḥ. e *nis* et *âsvâda* m. sapor) saporis expers, non amoenus, insuavis, injucundus. Ḥ. 1. 20.

निरीह *nirîḥa* (Baḥ. e *nis* et *îḥâ*) vacuus a desiderio, a nisu, ab appetitu. Ḥit. 10. 25.

निरीहता *nirîḥatâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstract. praecedentis. Ḥit.

निरुद्योग *nirudyôga* (Baḥ. e *nis* et *udyôga* m. negotium, opera, labor) negotiorum, laborum expers. Su. 4. 3.

निरुद्विग्न *nirudvigna* v. *viǵ* praef. *ut* praef. *nis*.

निरूपण *nirûpaṇa* n. (r. *rûp* praef. *ni* s. *ana*, v. gr. 94[a]) exploratio, investigatio. Ḥit. 48. 1.

निर्ऋति *nirṛti* f. (e *nis* et *ṛtí* felicitas) infortunium, calamitas. Maḥ. 1. 3559.

निर्घर्षण *nirg'arśaṇa* n. (r. *g'arś g'ṛś* praef. *nis* s. *ana*) frictio, tritus.

निर्घर्षणक *nirg'arśaṇaka* (a praec. s. *ka*) fricans, terens. Ḥit. 55. 6.

निर्घात *nirg'âta* n. (caus. r. *ḥan* praef. *nis* [*nirg'âtayâmi*, gr. 471] suff. *a*) impetus venti. In. 1. 5.

निर्घोष *nirg'ôśa* m. (r. *g'uś* praef. *nis* s. *a*) strepitus. N. 21. 3. 8.

निर्झर *nirǵ'ara* m. (fortasse a r. *gar* [*gṝ*], mutato *g* in *ǵ'*, praef. *nis* s. *a*) catarrhacta. N. 12. 8.

निर्णय *nirṇaya* m. (r. *nî* praef. *nis* s. *a*) inquisitio, investigatio, exploratio. Mṛ. 294. 6. Ḥit. 72. 4.

निर्णेजन *nirṇêǵana* n. (r. *niǵ* praef. *nis* s. *ana*) purificatio, lustratio, expiatio. Man. 3. 209.

निर्दय *nirdaya* (Baḥ. e *nis* et *dayâ*) immisericors, crudelis, vehemens. Rag'. 19. 32. — *nirdayam* adv. crudeliter, vehementer. Rag'. 11. 84. Ḥit. 27. 21.

निर्देश *nirdêśa* m. (r. *diś* praef. *nis* s. *a*) designatio, descriptio. B'. 17. 23.

निर्नाथ *nirnât'a* adj. (Baḥ. e *nis* et *nât'á* dominus, tutor) domini, tutoris expers.

निर्नाथता *nirnât'atâ* f. (a praec. s. *tâ*) ejus, qui domini, tutoris expers est, status. N. 13. 35.

निर्बन्ध *nirband'a* m. (e *nis* et *band'a*) pertinacia, importunitas. Rag'. 5. 21. 14. 32. Śak. 48. 4 infr.

निर्भर *nirb'ara* (Baḥ. e *nis* et *b'ara* q. v.) immodicus. — *nirb'aram* adv. ultra modum. Ḥit. 29. 13: *nirb'aram âliṅgya*; 50. 2: *nirb'aram prasuptaḥ*.

निर्मम *nirmama* (Bah. e *nis* et *máma* mei, gen. pron. primae pers., qui hac in comp. substantivi vim habet, sensu cupiditas, aviditas) liber a sui cupiditate, aviditate. B'. 2. 71. Rag'. 15. 28.

निर्मल *nirmala* (vacuus a luto, a sordibus, Bah. e *nis* et *malá* lutum, sordes) purus, mundus. In. 5. 18.

निर्मलत्व *nirmalatva* n. (a praec. s. *tva*) puritas. B'. 14. 6.

निर्माण *nirmâṇa* n. (r. *mâ* praef. *nis* s. *ana*) effectio, creatio. R. Schl. I. 26. 17.

निर्मोक *nirmôka* m. (r. *muć* praef. *nis* s. *a*) anguina pellis. Rag'. 16. 17.

निर्यास *niryâsá* m. (r. *yas* praef. *nis* s. *a*, nisi *yâ* adjecto *s* s. *a*) resina. Rag'. 1. 38.

निर्वाण *nirvâṇa* (r. *vâ* praef. *nis*) 1) (suff. *na*) part. perf. pass. v. 2. *vâ* praef. *nis*. 2) (suff. *ana*) exstinctio. Hit. 62. 6. 31. 5. B'. 2. 72. 5. 24: *brahmanirvâṇam* exstinctio in summo numine, quâ quis coalescit cum numine supremo. 3) delectatio, oblectatio. Śak. 45. 13: *labd'an nêtranirvâṇam.*

निर्वापन *nirvâpana* n. (caus. r. *vâ* praef. *nis* s. *ana*) 1) exstinctio. Śak. 51. 2 infr. 2) refrigeratio. Śak. 43. 11.

निर्विण्ण *nirviṇṇa* v. *vid* praef. *nis.*

निर्वृति *nirvṛti* f. (r. *var vṛ* praef. *nis* s. *ti*) 1) laetitia, voluptas. N. 22. 3. Rag'. 9. 37. 2) temeritas, audacia. Hit. 110. 20.

निर्वेद *nirvêdá* m. 1) (a r. *vid* praef. *ni* s. *a*) humilitas. Lass. 71. 2; modestia, pudor, sui contemptus. Up. 24. R. Schl. I. 55. 10; v. *vid* praef. *nis.* 2) (Bah. e *nis* et *vêda* scientia) ignorantia. B'. 2. 52.

निल् *nil* 1. par. (*gahanê*) densum, impervium esse.

निलय *nilaya* m. (r. *lí* praef. *ni* s. *a*) domus, habitatio. Rag'. 2. 15. Cf. *âlaya.*

निवर्हन *nivarhana* vel निबर्हण *nibarhaṇa* ●. (r. *varh vṛh* vel *barh bṛh* cl. 10 ferire, occidere, s. *ana*) feritor, occisor, exstinctor, in fine compp. In. 1. 1. A. 10. 55.

निवसन *nivasana* n. (r. *vas* praef. *vi* s. *ana*) vestis. Rag'. 19. 41.

निवह *nivaha* m. (r. *vah* praef. *ni* s. *a*) multitudo, copia. B'ar. 3. 42.

निवात *nivâtá* (e *ni* sub et *vâ'ta* ventus) qui sub vento est, ideo vento non expositus, non ventosus, quietus, tranquillus. B'. 6. 19. 2) securus, firmus; v. sq.

निवातकवच *nivâtakavaća* m. (securam loricam habens, bene loricatus, Bah. e praec. et *kávaća* lorica) nomen Dânavorum stirpis. A. 5. 10.

निवाप *nivâpa* m. (r. *vap* praef. *ni* s. *a*) donum sacrificale, quod Manibus datur, libatio Manibus facta. Rag'. 5. 8. 8. 61 et 85. 16. 91.

निवारण *nivâraṇa* (r. *var vṛ* cl. 10, praef. *ni* s. *ana*) 1) qui arcet, in fine compp. A. 10. 70. 2) n. actio arcendi. N. 7. 10.

निवास *nivâsa* m. (r. *vas* habitare, s. *a*) domus, habitatio. H. 4. 29. B'. 11. 25. 37.

निविड *niviḍá* (ut videtur, intervallum non habens, e *ni* pro *na* non [v. *nik'ila*] et *viḍa* pro *vila*, v. Wils.) spissus, densus, arctus. Rag'. 9. 58. 11. 15. 19. 44.

निवृत्त *nivṛtta* v. *vart vṛt* praef. *ni.*

निवृत्तकृषिगोरक्ष *nivṛttakṛśigôrakśa* (Bah. e *nivṛtta* evanidus et comp. Dvandv. e *kṛśin* arator et *gôrakśa* bubulcus) evanidos aratores et bubulcos habens. Su. 2. 24.

निवृत्तदेवकार्य *nivṛttadêvakârya* (Bah. e *nivṛtta* evanidus et *dêvakârya* n.; *dêvá* deus et *kârya* n. faciendum, officium) evanidum deorum cultum, evanidas res divinas vel sacras ceremonias habens. Su. 2. 23.

निवृत्तविपणापण *nivṛttavipaṇâpaṇa* (Bah. e *nivṛtta* evanidus et Dvandv. e *vipaṇa* venditio et *âpaṇá* forum) evanidas venditiones et fora habens. Su. 2. 23.

निवृत्तयज्ञस्वाध्याय *nivṛttayaǵńasvâd'yâya* (Bah. e *nivṛtta* evanidus et Dvandv. e *yaǵńá* sacrificium et

svâdyâya q. v.) evanida sacrificia et Vêdorum lectiones habens. Su. 2. 22.

निवृत्ति *nivṛtti* f. (r. *vart vṛt* praef. *ni* interire, s. *ti*) interitus, occasus, cessatio. Bʰ. 16. 7.

निवेश *nivêśá* m. (r. *viś* intrare, praef. *ni* s. *a*) 1) introitus, ingressio. Su. 2. 26. 2) castra. Ragʰ. 5. 49.

निवेशन *nivêśana* n. (r. *viś* praef. *ni* s. *ana*) 1) introitus, ingressio. 2) domus, domicilium, sedes. In. 3. 2. Br. 1. 3.

1. निश् *niś* 1. par. (*samâdâu* K. *śîlê* V.) cogitare, meditari.

2. निश् *niś* f. (nom. *nik*; ut *náktam* a r. *naś*, ita ut nox a nocendo nominata sit, v. gr. comp. 132. 2. not.*) nox. In. 5. 18. H. 1. 3.

निशा *niśâ* f. (v. *niś*) id. N. 13. 61. Bʰ. 2. 69.

निशाकर *niśâkara* m. (noctem faciens, e *niśâ* et *kara* faciens) luna. N. 16. 14.

निशाचर *niśâćara* m. (nocte iens, e *niśâ* et *ćará* iens) nomen Râksasorum.

निशान्त *niśânta* n. (r. *śam* praef. *ni* s. *ta*) domus. Ragʰ. 16. 40.

निशापति *niśâpati* m. (noctis dominus, e *niśâ* et *páti*) luna. Am.

निशित *niśita* v. *śô* praef. *ni*.

निशीथ *niśîtá* m. (v. *niś*) nox. Maḥ. 1. 4275.

निश्चय *niśćaya* m. (r. *ći* praef. *nis* s. *a*) 1) decisio, judicium, dijudicatio. Br. 2. 27. 29. Bʰ. 18. 4. 2) consilium, decretum, institutum, sententia. Sâ. 7. 6. Bʰ. 2. 37. 3) certum, veritas. N. 19. 8. — Instr. *niśćayêna* adv. certe.

निश्चल *niśćala* (Karm. e *nis* et *ćala* se movens) immotus. Bʰ. 2. 53.

निश्चित *niśćita* v. *ći* praef. *nis*.

निश्चेष्ट *niśćêśta* (Baḥ. e *nis* et *ćêśta*) motionis, nisûs expers, immobilis, immotus. — Acc. *niśćêśtam* adv. A. 3. 40.

निष् *niś* 1. par. (*sêkê*) irrigare.

निषङ्ग *niśaṅga* m. (r. *saṅg* praef. *ni* s. *a*) pharetra. Ragʰ. 2. 30.

निषङ्गिन् *niśaṅgin* m. (a praec. s. *in*) pharetrâ instructus. Ragʰ. 7. 53.

निषध *niśada* m. nomen regionis (Wils. a country in the south-east division of India). N. 1. 3. 27.

निषाद् *niśâdá* m. (r. *sad* praef. *ni* s. *a*) i. q. *kirâta*. Ragʰ. 14. 52 et 70.

निषादिन् *niśâdin* (r. *sad* praef. *ni* s. *in*) sedens. Ragʰ. 1. 52. 4. 20.

निषूदन *niśûdana* n. (r. *sûd* occidere, praef. *ni*, v. gr. 80, s. *ana*) occisor, in fine compp. N. 2. 23.

निष्क् *niśk* 10. âtm. (*parimâṇê* K. *mânê* V.; denom. esse videtur a sq.) pendere, metiri.

निष्क *niśká* m. n. (fortasse a praep. *nis* s. *ka*, cf. *útka*) 1) pondus quoddam auri. Ḥit. 104. 9. 2) pectoris ornamentum. R. Schl. I. 6. 9.

निष्क्रय *niśkraya* m. (r. *krî* praef. *nis* s. *a*) pretium. Ragʰ. 2. 55. 5. 22. 15. 55.

निष्ठा *niśṭâ* f. (r. *stâ* praef. *ni*, v. gr. 80) 1) sedes, habitatio (cf. *pariniśṭâ*). Bʰ. 18. 50. 2) status, conditio, agendi, vivendi ratio. Bʰ. 3. 3. 5. 17. 17. 1. 3) finis, extremum; interitus, v. *nâiśṭika*.

निष्ठीवन *niśṭîvana* n. (r. *śṭîv* praef. *ni* s. *ana*) actio spuendi, exspuendi. Bʰar. 1. 91.

निष्ठुर *niśṭura* (r. *stâ* praef. *ni* s. *ura*) durus, asper, atrox. Ragʰ. 3. 62. 8. 64. Ḥit. 100. 14.

निष्ठ्यूत *niśṭyûta* v. *śṭiv*, *śṭîv* praef. *ni*.

निष्णात *niśṇâta* v. *snâ* praef. *ni*.

निष्पन्द् *niśpanda* (ut mihi videtur, Baḥ. e *nis* et obsoleto subst. *spanda*, abjectâ praepositionis sibilante et mutato radicis *s* in *ś*, quamquam vulgo haec radix litteram *s* immutatam retinet. Scribitur etiam *nispanda*, quod Wils. sicut *niśpanda* a rad. *pad* praefixo *nis* deducit; *nis* + *pad* autem proprie egredi significaret et rad. *pad* insertam nasalem non admittit) immotus. Ragʰ. 6. 40. 15. 37. R. Schl. I. 55. 15.

निष्पन्न *niśpanna* v. *pad* praef. *nis.*

निष्पिष्ट *niśpiśta* v. *piś* praef. *ni.*

निस् *nis* praep. insep. ex. (Vid. gr. comp. 981. 1004 et cf. hib. particulas negativas *nis*, *nios*, *nir*, *nior* et v. composita ut *niḣśabda.*)

निसर्ग *nisarga* m. (r. *sarģ sṛģ* praef. *ni* s. *a*) 1) natura, indoles. Rag'. 3. 35. 6. 29. 2) jussum. Sâ. 1. 15.

निस्तार *nistâra* m. (r. *tar* [*tṝ*] praef. *nis* s. *a*) actio gratiam referendi, rependendi. Hit. 99. 18.

निस्वन *nisvaná* m. (r. *svan* praef. *ni* s. *a*) sonitus, strepitus. In. 2. 11. N. 21. 34.

निहत *nihata* v. *han* praef. *ni.*

निहन्तार् -तृ *nihantâ'r -tṛ'* m. (r. *han* praef. *ni* s. *târ tṛ*) occisor. A. 1. 7.

निहित *nihita* v. *d'â* praef. *ni.*

नी *nî* 1. par. âtm. 1) ducere. H. 4. 7: *nayiśyâmi tvâm adya yamasâdanam*; Lass. 45. 8: *tâm ... svagṛhan ninyê*; Su. 2. 20. R. Schl. I. 42. 20. Secum ducere. R. Schl. II. 30. 19: *mâń vanan na ćên nayiśyasi viśam pâsyâmi.* — *nêtum vaśam* in potestatem redigere. Rag'. 8. 19: *anayat ... vaśam êkô nṛpatîn anantarân.* 2) abducere. R. Schl. I. 22. 4: *na râman nêtum arhasi.* 3) ferre, portare. M. 14: *udd'ṛtyâ 'lińgarât ... tam matsyam anayad vâpîm mahatîm*; ibd. 18. 20. 22. 23. 24. H. 3. 5: *âruhê 'mâm mama śrôṇîn nêśyâmi tvâń vihâyasâ.* 4) (de tempore) traducere, transigere. Rag'. 1. 33: *kâlań sa ninâya*; 1. 95: *kuśaśayanê niśân ninâya.* — Caus. portandum curare. Man. 5. 104: *na vipram ... mṛtań śûdrêṇa nâpayêt* (*nâpayêt* pro *nâyayêt* sicut e. c. *mâpayâmi* a *mî*, gr. 468). (Cf. gr. νέομαι, νίσσομαι, νί-σσομαι; lit. *nešù*; slav. *nesuǹ* fero, adjectâ sibilante, cf. scr. fut. *nêśyâ'mi.*)

c. *anu* 1) propitiare, reconciliare, placare. Rag'. 5. 54: *krudd'ô mayâ 'nunîtaḣ praṇatêna*; 19. 38: *parâńmuk'ir nâ 'nunêtum abalâḣ sa tatvarê*; 19. 43: *anvanâiśur avad'ûtavigrahâs tan durutsahaviyôgam ańganâḣ*; Lass. 45. 8: *tâń sukômalavaćanâir anunîya.* — *anunîta* jucundus, gratus. Ur. 51. 7. 2) rogare, supplicare. R. Schl. I. 8. 20: *na gaććêma ṛśêr b'îtâ anunêśyanti tan nṛpam.* 3) suadere. Mah. 1. 3528: *b'avatô 'nunayâmy êvam purâ râģyê 'b'iśićyatâm*; Râm. II. 47. 46: *anunîtâ 'smi râmêṇa.* 4) dare, tradere. Mah. 1. 6481: *anunêśyâmy aham vidyâń svayan tub'yam.*

c. *anu* praef. *prati* recusare, c. acc. pers. Mah. 1. 776: *êtat pratyanunayê b'avantâv aśvinâu.*

c. *apa* abducere, removere. H. 4. 33: *apanêtuńća yatitô naćâi 'va śakitô mayâ*; R. Schl. II. 83. 9: *dṛśṭa êva hi naḣ śôkam apanêśyati râg'avaḣ.* Abjicere. Rag'. 4. 64: *apanîtaśirastrâṇâḣ śêśâs tań śaraṇań yayuḣ.*

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 1. 6017. R. Schl. II. 10. 37.

c. *ab'i* adducere. Ṛgv. 42. 8: *ab'i sûyavasan* (*suyavasam*) *naya* (*naḣ*) „bono gramine insignem (ad locum) duc (nos)"; Mah. 3. 769: *śarô ģyâm ab'inîyamânaḣ.*

c. *â* 1) adducere. H. 2. 12. N. 16. 3. 2) afferre, apportare. N. 20. 4: *ênam mê paṭam ânayatâm iha*; Sâ. 5. 78: *agnim ânayitvê 'ha* (pro *ânîya*). — Caus. adducendum curare. In. 5. 54: *ânâyya tanayam*; N. 8. 11: *sûtam ânâyayâmâsa puruśâir âptakârib'iḣ*; R. Schl. I. 4. 25. Rag'. 12. 12. Mah. 1. 2974. — *ânâpayitum* pro *ânâyayitum* R. Schl. II. 14. 21 (v. simpl.).

c. *â* praef. *sam* + *ab'i* adducere. Mah. 3. 10656: *vandiń samab'yânaya matsakâśam.*

c. *â* praef. *upa* afferre, apportare. R. Schl. I. 19. 22: *annam upânîtam*; M. 10.

c. *â* praef. *sam* + *upa* adducere, congregare. Mah. 1. 7460: *mantrâya samupânîtâs tê.*

c. *â* praef. *pari* circumducere. Mah. 2. 2685: *kô nu tâm ... sab'âmad'yê paryânayêt.*

c. *á* praef. *prati* reducere. Mah. 2. 2475: *túrṇam pratyánayasvái 'tán.*

c. *á* praef. *sam* 1) adducere. Sâ. 6. 6. N. 18. 17. 2) afferre, apportare. Su. 4. 7: *samáníteśu tatra vái varásanéśu.* 3) congregare. Su. 3. 13 et 18.

c. *ut* sursum ducere. Mah. 1. 3103: *putra unnayati ... yamakśayát.*

c. *upa* 1) adducere. N. 26. 35: *damayantím upánayat* (nisi hoc compositum ex *upa* + *á* + *anayat*). 2) afferre, offerre. Man. 3. 228: *upaníya tu tat sarvam*; Mr. 275. 20: *áryasyá "sanam upanaya*; Rag. 10. 53: *upanítan tad annam pratyagrahín nṛpah*; R. Schl. II. 54. 99: *upánayata d'armátmá gám arg'yam udakan tat'á.* 3) átm. sacro filo cingere. Man. 2. 69: *upaníya guruh śiśyam*; 2. 140: *upaníya tu yah śiśyań védam ad'yápayéd dvigah*; Rag. 3. 29: *upanítam ... vininyur énań guravó gurupriyam.*

c. *nis* 1) educere. Hit. 73. 22: *kiń vá durgana-ćéśṭitan na vá ity étad vyavahárán nirṇétun na śakyaté.* 2) exquirere, invenire, explorare, cognoscere, „herausbringen" (v. *nirṇaya*). Hit. 101. 16: *purávṛttakat'ódgáráih katan nirṇíyaté paraih*; 94. 9: *nirṇíya śub'alagnam.*

c. *pará* abducere, asportare, auferre. Mr. 315. 1 infr.: *paráṇayámi étań lag'um.*

c. *pari* 1) circumducere. *agnim pariṇétum* circum ignem ducere (aliquam matrimonii causâ). R. Schl. II. 42. 8: *agṛhṇán yaćća té páṇim agnim paryaṇayańća yat.* 2) uxorem ducere in matrimonium. Br. 1. 26: *mantravat pariṇíya*; Hit. 63. 1: *énáń gand'arvavivâhéna pariṇayatu b'aván.* 3) explorare, cognoscere. Man. 7. 122: *téśám vṛttam pariṇayét samyag ráśṭréśu taććaráih.* (Vid. *nirṇí.*)

c. *pra* 1) producere, proferre, afferre. Rag. 14. 67: *d'armó manuná praṇítah.* — *daṇḍam praṇétum* punire, castigare, c. loc. vel gen. Man. 7. 20: *yadi na praṇayéd rágá daṇḍam daṇḍyéśu*; 8. 238: *na tatra praṇayéd daṇḍan nṛpatih paśurakśiṇám*; 7. 31: *praṇétuń śakyaté daṇḍam.* 2) amare, favere. N. 4. 2: *praṇayasva* (v. *praṇaya*).

c. *pra* praef. *sam* id. sgf. 1. Mah. 2. 2126: *yaśah sampraṇítam*; Man. 7. 16: *tam (daṇḍam) ... yat'árhatah sampraṇayén naréśu.*

c. *prati* reducere. R. Schl. II. 98. 22: *náu ... gṛháya pratiṇéśyati.*

c. *vi* 1) abducere, amovere. R. Schl. II. 69. 3: *áyásań vinayiśyantah*; Rag. 2. 49: *śakyó 'sya manyur b'avatá vinétum*; 5. 72 et 9. 71: *viníta nidra.* 2) educare, instruere. Rag. 3. 29: *vininyur énań guravah*; Mah. 3. 12585: *śúrán astréśu ... vinayét.* — *viníta* submissus, modestus. N. 26. 30: *vinítáih parićárakáih*; Rag. 10. 13: *upast'itam práńgaliná viníténa garutmatá*; domitus (de bestiis). Man. 4. 67: *ná 'vinítáir vragéd d'uryáih*; 68: *vinítáis tu vragét (d'uryáih)*; Rag. 14. 75: *tapasvisańsargavinítasatvé tapóvané.*

नीच *níćá* (fem. *-ćí*, correptum e *nyaća*, *nyaćí*; a r. *ańć* praef. *ni* s. *a*, v. *nyańć*) humilis; transl. vilis, pravus. N. 21. 14: *rahó 'sníćánuvartí*; Lass. 1. 3: *prárab'yaté na kalu vigńab'ayéna níćáih.*

नीचग *níćaga* (a praec. et *ga* iens) humiliter iens (de flumine), tenui aquâ fluens.

नीड *níḍá* m. n. nidus. (Lat. *nidus*, hib. *nead*, cambro-brit. *nyth*, germ. et anglo-sax. *nest.*)

नीति *níti* f. (r. *ní* s. *ti*) 1) ductus, ductio. 2) vitae ratio, mores. 3) doctrina de moribus, Ethica. Hit. 3. 4.

नीथ *nít'a* m. (r. *ní* s. *t'a*) dux. Vid. *nát'á.*

नीप *nípá* m. nomen arboris (Nauclea Cadamba).

नीर *nírá* n. (ut videtur, e *nára* attenuato *á* in *í*) aqua.

नीरजस्क *níragaska* (Bah. e *nis* et *ragas* adjecto s. *ka*, v. gr. 597) liber a pulvere. R. Schl. I. 24. 4.

नीरव nírava (Bah. e nis et rava) soni expers. Rag'. 8. 57.

नीरस nírasa (Bah. e nis et rasa) saporis expers, insipidus. Ur. 24. 6.

नीराजन nírâǵana n. (r. râǵ praef. nis s. ana) lustratio; v. sq.

नीराजना nírâǵanâ f. (fem. praec.) id. Rag'. 4. 25. 17. 12.

नील् níl 1. par. nigrum, violaceum, caeruleum, lividum esse; colore nigro etc. afficere; v. sq.

नील níla (r. níl s. a, nisi potius níl denom. a níla, hoc autem a niś nox, suff. la, abjecto ś et producto i; cf. lat. niger, them. nigrŏ, quod e nic-rŏ explicari potest, mutatâ tenui in mediam; v. Benfey II. 57) niger, caeruleus, violaceus; lividus. H. 1. 37. 4. 29. N. 16. 17.

नीलकण्ठ nílakanṭ'a m. (nigrum vel violaceum collum habens, Bah. e praec. et kanṭ'á collum) 1) pavo. Ur. 59. 15. 2) nomen dei Śivi.

नीलमणि nílamaṇi m. (Bah. e níla et maṇi) sapphirus.

नीलिनी nílinî f. (a níla s. in, adjecto signo fem. î) Indigofera tinctoria.

नीली nílî f. (a níla signo fem. î) id.

नीव् nív 1. par. (st'âulyê) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.

नीवार nívará m. oryza sylvestris. Rag'. 1. 50.

नीवी nívî' f. vestimentum, quo feminarum medium corpus tegitur, feminalia. Rag'. 7. 9. Mêg'. 69.

नीहार níhârá m. (ut videtur, a r. har hr praef. ni, producto i, s. a) pruina. H. 4. 40. R. Schl. I. 55. 25. Rag'. 7. 57.

1\. नु nu 2. par. ná'umi vel návîmi (gr. 315) laudare. Nalôd. 1. 30: indirâǵâtanutali; B'att. 14. 112: nîlan nunâva. Vid. nú.

2\. नु nu particula interrogativa, quae praecipue invenitur post kim ejusque derivata, et post negationem na. H. 2. 32. N. 12. 28. 29. 98. 19. 26. 22. 13. 11. 4. (Lat. num, gr. νύ, νῦν, v. gr. comp. 370.)

नुड् nuḍ 6. par. (vad'ê) pulsare, interficere.

नुद् nud 6. par. âtm. nudá'mi, nudé', part. perf. pass. nunná 1) mittere, agere, impellere, incitare. Dr. 8. 24: sûtasya nudatô vâhân. 2) depellere, removere, repellere. Rag'. 6. 68: sańśayam asya ... nunôda; Mah. 3. 1341: ênô râǵâ nudatê yaǵńâili. — Caus. agere, pellere, incitare, e. c. equos. A. 6. 17: tân hayân anôdayat; N. 19. 23: tê nôdyamânâli ... hayôttamâli.

c. apa depellere, repellere, removere. B'. 2. 8: na hi prapaśyâmi mamâ 'panudyâd yać ćôkam.

c. apa praef. vi id. Mah. 3. 10695: alakśmîm vyapanôtsyat'a.

c. â praef. apa id. Man. 11. 102: pâpań vratâir êb'ir apânudêt; Mah. 3. 16973: purandarasya budd'im êtâń vyapânuda.

c. â praef. vi id. Mah. 4. 1319.

c. nis: nirṇudâmi, nirṇudê (gr. 94[b]) 1) id. R. Schl. I. 13. 40: nirṇudan pâpam âtmanali. 2) repudiare, fastidire, rejicere. Man. 4. 250: payô mâńsań śâkańćâi 'va na nirṇudêt.

c. pra: praṇudâmi, praṇudê (gr. 94[b]) i. q. simpl. A. 6. 18: têna têśâm praṇunnânâm (hayânâm); 10. 56: gânḍîvâstrapraṇunnâńs tân gatâsûn ... drśṭvâ.

c. pra praef. sam id. Mah. 3. 377.

c. vi caus. abigere, pellere, depellere. Gîta-G. 10. 13: tâpań vinôdaya. 2) exhilarare, animum relaxare. Ur. 16. 12: kênê 'dânîm âtmânań vinôdayâmi; Rag'. 14. 77: vinôdayiśyanti ... munikanyakâs tvâm; Mah. 3. 46: râǵânan tu tê hańsamad'urasvarâli, âśvâsayantô, viprâgryâli kśapâń sarvâń vyanôdayan.

c. sam caus. agere, pellere, impellere. N. 20. 42: hayôttamân ... nalali sannôdayâmâsa.

नुन्न nunná v. nud.

नू nú 6. par. nuvá'mi i. q. nu. (Cf. lat. nú-men.)

नूतन *nū́tana* (a *náva* correpto in *nû* s. *tana*) novus, recens, juvenis. Ḥit. 77. 7.

नूनम् *nūnám* fortasse, forsitan; sane, certe. N. 8. 17. 13. 22. 23. 38. 21. 33. Ḥ. 1. 45.

नूपुर *nûpura* m. n. ornamentum, quod feminae in pedibus gerunt. Ur. 30. 7 infr.

नृत्त *nṛttá* n. (r. *nart nṛt* s. *ta*) saltatio. Lass. 39. 11.

नृत्य *nṛtya* n. (r. *nart nṛt* s. *ya*) id. In. 3. 6. Su. 4. 8.

नृप *nṛpa* m. (viros, homines regens, e *nar nṛ* et *pa*) princeps, rex. In. 2. 14. N. 17. 33.

नृपति *nṛpáti* m. (e *nar nṛ* et *páti* dominus) 1) virorum dominus. 2) dominus, rex in universum. N. 12. 35.

नृलोक *nṛlôka* m. (Tatp. e *nar nṛ* et *lôka* mundus) hominum mundus, i. e. terra. In. 3. 7.

नृशंस *nṛ́śańsa* (homines vulnerans, occidens, e *nar nṛ* et *śańsa*, a r. *śańs* vulnerare, occidere, s. *a*) 1) adj. improbus, scelestus. Br. 1. 24. Ḥit. 123. 17. 2) m. scelus. Br. 1. 33. N. 29. 3.

नेत् *nêt* (*na* + *ni*, v. gr. comp. 360) nisi. Cf. ṣend. *nôiḍ* non.

नेतार् -तृ *nêtấr -tṛ́* m. (r. *nî* s. *târ tṛ*) dux. N. 12. 128.

नेत्र *nếtra* n. (r. *nî* ducere, s. *tra*) oculus. Cf. *náyana.*

नेत्रमुष् *nêtramuś* adj. (e praec. et *muś* furans) oculos furans, rapiens. In. 1. 7. cf. N. 5. 7.

नेद् *nêd* 1. par. v. *nid.*

नेदिष्ठ *nếdiśṭʿa*, नेदीयांस् *nếdîyâńs* v. gr. 226.

नेपथ्य *nêpatʿya* n. 1) vestis splendida, pretiosa. Ragʿ. 6. 6. 14. 9. 2) postscenium.

नेमि *nêmí* f. rotae orbis. Ragʿ. 1. 17.

नेष् *nêś* 1. âtm. (*gatâu*) ire, se movere.

नैक *nâika* (e *na* non et *ếka* unus) varius, multus. N. 12. 37.

नैगम *nâigamá* m. (a *nigamá* s. *a*) mercator. Ur. 59. 16, v. append. p. 22.

नैपुण *nâipuṇá* n. (a *nipuṇa* s. *a*) dexteritas, habilitas, ingenium; peritia, cognitio, doctrina, disciplina. N. 15. 3.

नैपुण्य *nấipuṇya* n. (a *nipuṇa* s. *ya*) id. Sâ. 3. 21.

नैराश्य *nâirâśya* n. (a *nirâśa* vacuus a spe [*nis* + *âśâ*], s. *ya*) vacuitas a spe. Ḥit. 32. 17.

नैर्ऋत *nâirṛtá* (a *nírṛti*, quod nom. pr. esse dicitur, s. *a*) I. subst. m. 1) daemon, malus genius. 2) nom. pr. Genii, qui plagae ad Africum sitae praeest. Am. II. adj. nirṛticus. A. 4. 30.

नैर्ऋती *nâirṛtî́* f. (a praec. adjecto signo fem. *î*) plaga ad Africum sita.

नैश *nâiśá* (fem. *-śî*, a *niś* vel *niśâ* s. *a*) nocturnus. Ur. 6. 13.

नैषध *nâiśadʿa* (a *niśadʿa* s. *a*) Niśʿadʿensis, Niśʿadʿis natus, cognomen Nali.

नैष्कर्म्य *nâiśkarmya* n. (e *niśkarman* actionis expers [Bah. e *nis* ex et *kárman* actio, opus, v. euph. r. 79], suff. *ya*) vacuitas ab actione, otium. Bʿ. 3. 4. 18. 49.

नैष्कृतिक *nâiśkṛtika* (a *niśkṛta* vacuus ab opere, s. *ika*) operum expers, otiosus. Bʿ. 18. 28.

नैष्ठिक *nâiśṭʿika* (f. *-î*, a *niśṭʿâ* finis, extremum, s. *ika*) extremus, ultimus, supremus. Bʿ. 5. 12. Ragʿ. 8. 25.

नैष्ठुर्य *nâiśṭʿurya* n. (a *niśṭʿura* s. *ya*) duritia, animus durus. Ḥit. 25. 8.

नो *nô* (e *na* et *u* q. v.) non. Ḥit. 108. 12. Lass. 41. 15. 77. 2. Praecipue sequente *cêt.* Ḥit. 18. 18. Up. 76. Lass. 7. 13.

नौ *nâu* f. (fortasse a r. *snu* fluo, gr. comp. 124, abjecto *s*) navis. Ḥ. 1. 3. (Gr. ναῦς; lat. *navis*; anglo-sax. *naca*; germ. vet. *nacho*, mutato *v* formarum *nấvam*, *nâvấ* etc. in gutturalem, v. gr. comp. 19. 124; hib. *naoi*, *noi* a lat. *navis* deduci potest.)

नौका *nâukâ* f. (a praec. s. *ka* in fem.) navis. M. 36.

नौबन्धन *nâubandʿana* n. (e *nâu* navis et *bandʿana* ligatio) nomen Himavantis montis cacuminis. M. 49.

न्यग्रोध *nyagrôdʿa* m. Ficus Indica. Ḥ. 1. 24.

न्यङ्कु *nyáṅku* m. capreae species. Dr. 4. 15.

न्यञ्च् *nyáńć* (*nyań*, *nîćî*, *nyak*, r. *ańć* praef. *ni*; v. gr. 179) brevis, humilis, vilis; v. *nîćá*.

न्याय *nyâyá* m. (r. *i* ire, praef. *ni* s. *a*; *ni* + *âi* + *a*) decentia, convenientia, decorum, apta ratio. N. 12. 69. Avy.

न्याय्य *nyâyyá* (a praec. s. *ya*) conveniens, justus, meritus. N. 6. 6.

न्यास *nyâsa* m. (r. *as* deponere, praef. *ni* s. *a*) 1) actio deponendi, exuendi. Sâ. 2. 23. 2) depositum. Br. 1. 29. Up. 70.

प *p.*

प *pa* adj. in fine compp. (r. *pâ* s. *a*) 1) bibens. In. 2. 6. 2) regens, e. c. *nṛpa*, *adʿipa*.

पंश् *pańś*, पंस् *pańs* 10. par. (scribitur *paś*, *pas*, gr. 110[a]) destruere, perdere.

पक्ष् *pakś* 1. et 10. par. (*parigrahê*) amplecti, capere, accipere. (Huc trahi posset goth. *faha* capio, nostrum *fange.*)

पक्ष *pakśá* m. 1) latus. Bʿ. 14. 25. 2) etiam neut. ala. Ragʿ. 12. 102. 3) dimidia pars mensis. Ḥit. 23. 14. 4) in compos. cum vocibus, quae comam significant, copia, multitudo. 5) amicus, assecla. Ur. 10. 17. (Vid. *pakśín* et cf. lit. *paukś-tis* avis; goth. *fug-ls* id.; nostrum *Vogel*; fortasse lat. *passer* e *paxer.*)

पक्षिन् *pakśín* m. (alas habens, a praec. s. *in*) avis. N. 1. 19; v. *pakśá*.

पक्ष्मन् *pákśman* n. (ut videtur, a r. *pakś* s. *man*) 1) pilus. Dr. 5. 6. 2) cilium. N. 11. 33. 3) floris fibra.

पङ्क *paṅka* m. n. (r. *pańć* s. *a*) 1) lutum. 2) pulvis. Ritu-S. 1. 6. (Goth. *fani* lutum.)

पङ्कज *paṅkaǵa* m. (in luto natus, Tatp. e praec. et *ǵa*) nymphaea, lotus.

पङ्क्ति *paṅktí* f. (r. *pańć* s. *ti*) linea, series, turba. A. 7. 23.

1. पच् *pać* 1. par. âtm. coquere. Bʿ. 15. 14: *paćâmy annań ćaturvidʿam*; Maḥ. 3. 13234: *śâkam paćatê*; 3. 10501: *sa narakê pakśyamânah.* — Pass. maturescere. Ragʿ. 11. 50: *sukṛtâń hi paćyatê kalpadrumapʿaladʿarmi kâṅkśitam.* — Caus. coquendum curare. Maḥ. 3. 104: *âtmanê pâćayên nâ 'nnam.* (Gr. ΠΕΠ pro ΠΕΚ mutatâ gutt. in lab., πέσσω, πεπτός, ὀπτός, ὀπτάω, abjectâ initiali, ἕψω; lat. *coquo*, mutatâ initiali labiali in gutt.; *coctus* = scr. *paktas*, pro qua obsoleta formâ autem *pakvás* usurpatur; *coctum* = scr. *páktum*; fortasse *pâ-nis* e *pac-nis*, abjectâ gutturali, sicut in *lû-na*, *lû-men* pro *luc-na*, *luc-men*, nisi *pâ-nis* cohaeret cum *pa-sco*, *pâ-bulum* (πάομαι) et scr. 2. *pâ*; serb. *pećem* asso; slav. *pekuń*; russ. *pećj* fornax, *pećenüĭ* coctus; *kipjetj* bullare, fervere, mutatâ lab. in gutt., gutt. in lab.; lit. *peczénka* caro assa, *pećius* furnus, *kepù* asso, fut. *kep-su*, infin. *kep-ti*; nostrum *koche*, germ. vet. *cocho* fortasse a lat. *coquo*; de nostro *backe* v. *bʿarǵ bʿṛǵ.*)

2. पच् *pać* 1. âtm. (*vyaktîkaraṇê*) explicare.

1. पञ्च् *pańć* 1. âtm. (scribitur *pać*, gr. 110[a]) id.

2. पञ्च् *pańć* 10. par. (*vistârê* K. *tatâu* V.; scribitur *pać*, gr. 110[a]) expandere, extendere.

पञ्चत्व *pańćatvá* n. (a *páńćan* s. *tva*) πεντάς, praesertim quinque elementorum, inde *pańćatvań gantum* mori, a dissolutione corporis in quinque elementa. Ḥit. 35. 13. 101. 14. Lass. 21. 18. 31. 3.

पञ्चन् *páńćan* quinque. (Lit. *penki* masc.; slav. *pańtĭ*; gr. πέντε, πέμπε; armor. *pémp*; cambro-brit. *pump*; goth. *fimf*; lat. *quinque*; hib. *cuig.*)

पञ्चम *pańćamá* (a *páńćan* s. *ma*) quintus. Vêd. etiam *pańćát'a*, quocum cf. lat. *quintus*, gr. πέμπτος.

पञ्चशर *pańćaśara* m. (quinque sagittas habens, Bah. e *páńćan* et *śara*) cognomen Anaṅgi, dei amoris. Am.

पञ्चशाख *pańćaśâk'a* m. (e *páńćan* et *śá'k'â* ramus) manus. Am.

पञ्चाशत् *pańćâśát* (ut mihi videtur, e *pańćadaśat*, ejecto *d*) quinquaginta. (Gr. πεντήκοντα; lat. *quinquaginta*; hib. *caogat*; v. gr. comp. 320 annot.)

पञ्जर *pańǵara* n. cavea (avium). Ur. 34. 5.

1. पट् *paṭ* 1. par. ire; caus. findere. Sâ. 5. 1: *kâśṭ'âny apâṭayat*; N. 11. 28: *muk'ataḣ pâṭayâmâsa śastrêṇa*; Dêv. 6. 13: *pâṭayâmâsa nak'âiḣ kôśṭ'âni kêśarî*; In. 1. 3: *ǵaladân pâṭayann iva*. (Vid. *ćaṭ*.)

c. *ut* caus. evellere. Mah. 1. 7076: *utpâṭya dôrb'yân drumam*; Rag'. 15. 19: *prâńśum utpâṭayâmâsa ... drumam*.

c. *ut* praef. *sam* caus. eximere, promere, extrahere. Dêv. 2. 20. 21.

c. *vi* discerpere, divellere. Rag'. 6. 17: *kêtakavarham ... vipâṭayâmâsa yuvâ nak'âgrâiḣ*.

2. पट् *paṭ* 10. par. *pâṭáyâmi* (*b'âśâyâm* K. *tviśi* V.) dicere; splendere. Br. 1. 20: *paṭitam vâi mayâ pûrvam ... yatô kśêman tatô gantum* (pro *paṭitam* exspectaveris *pâṭitam*; in edit. Calc. legitur *yatitam*; cf. *puṭ*, *paṭ'*).

3. पट् *paṭ* 10. par. *paṭáyâmi* (*grant'ê* K. *vêśṭanê* V.) ligare, circumdare, vestire. (Cf. *puṭ*.)

पट *paṭa* m. (r. 3. *paṭ* s. *a*) 1) pannus. Ur. 4. 12. Hit. 80. 15. 2) vestis. N. 20. 3. 4.

पटल *paṭála* n. (r. *paṭ* s. *ala*) cumulus, copia, multitudo. Hit. 80. 15: *ǵalapaṭala*; Rag'. 4. 63: *kśâudrapaṭala*; v. sq.

पटली *paṭalî* f. (fem. praec.) id. B'ar. 3. 36: *ab'rapaṭalî*.

पटह *paṭaha* m. n. tympanum. Dêv. 2. 54.

पटु *pâṭu* m. f. n. (r. *paṭ* s. *u*) 1) acer (de sono). Ritu-S. 1. 22. 25; vehemens (de imbre). Ur. 58. 1. 2) aptus, habilis, dexter, peritus, eruditus. Hit. 75. 1: *mâyâpaṭu*; v. sq.

पटुत्व *paṭutvá* n. (a praec. s. *tva*) dexteritas, habilitas, peritia, prudentia, ingenium. Hit. 25. 11.

पट्ट *paṭṭa* m. 1) fascia. Rag'. 16. 17. 18. 43. 2) sedes. Ur. 19. 4 infr.

पट्टिश *paṭṭiśa* m. teli genus. Su. 2. 3.

पठ् *paṭ'* 1. par. interdum âtm. recitare, legere. R. Schl. I. 1. 94: *yaḣ paṭ'êd râmaćaritam*; Mah. 3. 8172: *gâyatrîm paṭ'atê yaḣ*; 8173: *sâvitrîm paṭ'an*; Sâ. 1. 31: *śrutań hi d'armaśâstrêśu paṭ'yamânan* (sic legendum pro *paṭyamânań*) *dviǵâtib'iḣ*; Mah. 1. 1438: *êtad iććâmy ahań śrôtum purâṇê yadi paṭ'yatê*. — Caus. facere ut aliquis loquatur, loqui docere aliquem. Hit. 8. 2: *na śukavat pâṭ'yatê vakaḣ*. Facere ut aliquis legat, ad legendum exhortari, instruere: *pitâ vâirî yêna bâlô na pâṭ'yatê*. (Cf. 2. *paṭ*, *kaṭ'*.)

c. *ati* celebrare, nominare. Mah. 3. 12813.

c. *pari* id. Mah. 1. 2020.

c. *sam* i. q. simpl. Man. 4. 98.

पण् *paṇ* 1. âtm. interdum par. 1) ludere (tesseris), c. gen. rei quâ luditur. N. 26. 6: *prâṇayôśća paṇâvahê*; 26. 6: *paṇâvaḣ*. 2) in lusum ponere, in aleam dare. Mah. 2. 2172: *paṇasva kṛśṇâm pâńćâlîn tayâ ''tmânam punar ǵaya*; 2254: *drâupadî paṇyatê*. 3) lucrifacere. N. 26. 19: *sa ratnakôśavićayâiḣ pâṇêna paṇitô 'pića*. 4) vendere. *paṇya* vendendus, venalis, v. *paṇyastrî*. (Cf. lit. *pantas* pignus; germ. vet. *phant* id.; lat. *veneo*, *vendo*; v. *vaṇiǵ*.)

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 1. 1191.

पण *paṇa* m. (rad. *paṇ* suff. *a*) 1) ludus. N. 7. 8. 9. 3. 2) pretium. Hit. 131. 16. 18.

1. पण्ड् *paṇḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

2. पण्ड् *paṇḍ* 10. par. (*saṅhatâu*) coacervare, accumulare, colligere. (Cf. *piṇḍ.*)

पण्डा *paṇḍâ* f. (r. *paṇḍ* s. *â*) scientia.

पण्डित *paṇḍitá* m. (a praec. s. *ita*) doctus, sapiens. Hit. 7. 12. 13.

पण्यस्त्री *paṇyastrî* f. (e *páṇya* venalis et *strî* femina) meretrix. Hit. 48. 11.

1. पत् *pat* 1. par. interdum âtm. 1) cadere, c. loc. loci. Bᶜ. 16. 16: *patanti narakê*; Dr. 5. 4: *pâtâlamukᶜê patantam*; 24: *papâta śâkᶜî 'vâ nikṛttamûlaḣ*; Maḥ. 1. 3569: *puṇyalôkât patamânaḣ.* — Trop. peccare. Man. 9. 200: *bᶜagamânâḣ patanti* (schol. *pâpinô bᶜavanti*). 2) volare. Ṛgv. 46. 3: *yad vâṅ ratᶜô vibᶜiś patât*; 48. 6: *vayaḣ paptivâṅsaḣ*; Bᶜaṭṭ. 5. 100: *pakśî papâta kᶜam.* — Caus. facere ut aliquis cadat. Ḥ. 4. 43: *pâtayiśyâmi râkśasam*; Dr. 8. 11. Facere ut volet (de sagittis). R. Schl. II. 63. 22: *śaram ... apâtayam.* (Cf. *patᶜ*, *pad*; gr. ΠΕΤ, πίπτω c. redupl., aor. dor. ἔπετον; πέτομαι; ἵπταμαι, ut videtur cum redupl. ex πίπταμαι abjecto π; lat. *peto*, *impeto*; *penna*, ut videtur, per assimil. e *petna*, sicut e. c. scr. *panná* a *pad*; v. *pâtatra*; hib. *ite* „feather, a wing, a fin" e *pite* (?), *iteach* „winged", *itealadh* „flying, volitation", *itealaighim* „I fly", *faoth*, *faodh* „a fall, falling"; cambro-brit. *pydu* cadere, nisi haec pertinent ad *pad* q. v.)

c. *abᶜi* advolare, irruere, accurrere. Maḥ. 1. 1383: *kᶜagô drutam abᶜipatya*; Ḥ. 3. 20: *vadᶜâyâ 'bᶜipapâtâi 'nâm*; Râm. II. 34. 18: *taṅ râmô 'bᶜyapatat kśipram.*

c. *â* id. Nalôd. 1. 21: *patataḣ kâṅśćid apaśyat hitâyâ "patataḣ*; Ḥ. 3. 3: *tam* (*râkśaśêśvaram*) *âpatantan dṛśṭvâ*; 3. 4: *âpataty êśa duśṭâtmâ*; 3. 21. N. 13. 9.

c. *â* praef. *abᶜi* exsilire. Maḥ. 4. 807: *abᶜyâpatad bᶜîmaḣ śayanât.*

c. *â* praef. *sam* adire. Maḥ. 1. 7213: *harśaṅ samâpêtuḣ.* — Coire (cum femina). Maḥ. 1. 2461.

c. *ut* evolare, auffliegen. Maḥ. 1. 1335: *vitatya pakśâu nabᶜa utpapâta.* — Exsilire. N. 11. 14: *muhur utpatati bâlâ muhur patati vihvalâ*; Ḥ. 4. 37: *utpapâta yudᶜiśṭiraḣ.* — *utpatita* qui evolavit, exsiluit; clarus (de sono). Br. 1. 3: *śabdam bᶜṛśam utpatitaṅ śuśrâva.*

c. *ut* praef. *sam* id. N. 1. 22: *haṅsâḣ samutpatya*; 3. 15: *âsanêbᶜyaḣ samutpêtuḣ.*

c. *ni* 1) cadere, decidere, decumbere, procumbere. N. 13. 14: *nipêtur dᶜaraṇîtalê*; Sâ. 2. 26: *sakṛd aṅśô nipatati.* 2) devolare, niederfliegen. N. 1. 23: *nipêtus tê garutmantaḣ.* 3) accidere. Hit. 9. 13: *maraṇavyâdᶜiśôkânâṅ kim adya nipatiśyati.* — Caus. *nipâtayâmi* prosternere, dejicere. Ḥ. 4. 52: *śîgᶜram êśa nipâtyatâm*; Hit. 52. 6: *nipâtyatê kśaṇênâ 'dᶜaḣ* (*śilâ*).

c. *ni* praef. *pra* procumbere, se prosternere (reverentiae causâ), c. acc. pers. A. 2. 9: *dᶜanaṅgayaśća têgasvî praṇipatya purandaram.*

c. *ni* praef. *vi* i. q. *nipat.* Caus. Maḥ. 1. 5279: *śirô 'sya vinipâtyatâm*; Man. 11. 127: *râganyam vinipâtya* (schol. *nihatya*).

c. *ni* praef. *sam* concurrere. Maḥ. 2. 2003. 3. 14899. — Caus. congregare, convocare. N. 4. 3.

c. *nis* (*niśpat*, gr. 79) excidere, evolare, excurrere, effugere, se ejicere, se proruere, egredi. Man. 12. 15. A. 10. 62.

c. *nis* praef. *vi* id. Man. 7. 106. Maḥ. 5. 268.

c. *pari* 1) cadere, procumbere. N. 19. 20: *paryapatan bᶜûmâu gânubᶜis tê hayôttamâḣ.* 2) cingere, circumvenire, circumsedere, c. loc. pers. A. 8. 30: *paryapatan ... mayi.*

c. *pra* 1) cadere. A. 8. 15: *hastât ... pratôdaḣ prâpatad bᶜuvi.* 2) volare, advolare. Maḥ. 4. 1893: *sahasrâṇi śarâṇâm prâpataṅs tatra drô-*

ṇasya raćam antikât. — Caus. *prapâtayâmi* facio ut aliquis cadat. Su. 1. 14.

c. *vi* caus. facere ut volet (de sagittis), jaculari. Maḥ. 4. 1862: *vyapâtayać ćarân.*

c. *sam* convenire, congredi. N. 18. 23. 23. 29. In. 1. 36.

2. पत् *pat* 4. âtm. dominari. Ṛgv. (v. Westerg.): *pṛćîvîm patyamânaḥ.* (Cf. *pâ*, unde *pat* ortum esse videtur, correpto *â*, sicut in *páti*, adjecto *t*, v. gr. comp. $109^{b)}$.)

पतग *pataga* m. (volatu iens, e *pata* volatus, in initio compositorum tantum usurpato, et *ga* iens) 1) avis. 2) sol. Ragc. 2. 15.

पतङ्ग *patañgá* m. (ut equidem puto, ex acc. vocis *pata* volatus et *ga* iens, v. gr. 576) avis. Dr. 5. 18.

पतत्र *pátatra* n. (secundum Wils. a r. *pat* suff. uṇâd. *atra*; verisimiliter autem descendit, tanquam instrumentum volandi, a *pat* volare, suff. kṛt. *tra*, servato charactere 1mae classis) ala. Am. (Cf. gr. πτερόν, quod fortasse e πτετρον; germ. vet. *fedara* f.; anglo-sax. *fether* penna; lit. *pátalas* culcita plumea; russ. *pero* penna; v. *pat.*)

पतत्रिन् *patatrín* m. (alas habens, a praec. s. *in*) avis. N. 12. 39.

पतन्त् *patant* m. (volans, a r. *pat* suff. part. praes. *ant at*) avis. Ragc. 13. 19.

पताका *patâkâ* f. (r. *pat* s. *âka* in fem.) vexillum. N. 25. 6.

पताकिन् *patâkín* m. (a praec. s. *in*) vexillarius. Ur. 38. 15.

पताकिनी *patâkinî* f. (a *patâkâ* s. *in* in fem.) exercitus. Ragc. 4. 82.

पति *páti* m. (ut videtur, a r. *pâ* regere, correpto *â*, s. *ti*) 1) dominus. N. 1. 2. 2) conjux, maritus. Br. 2. 12. (Lit. *pati-s* dominus in comp. *wiěš-patis* „Landesherr, ein groſser Herr" = vêd. *viśpati*; *pat-s* pro *pati-s*, conjux, maritus; slav. *gos-podĭ*; russ. *gospodin* dominus; goth. *FADI*, nom. *faths* dominus, dux, in fine compp. ut *hunda-faths*, *bruth-faths*; gr πόσις e πότις; lat. *potis.*)

पतित्व *patitvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, conjugium feminae cum conjuge. N. 3. 6.

पत्तन *páttana* n. (r. *pad* s. *tana*) urbs. Ḥit. 63. 16. (Sensu et radice convenit lat. *oppidum*, *ob-pidum*; v. *pad.*)

पत्ति *pattí* m. (r. *pad* ire, s. *ti*) pedes. Ḥit. 95. 8.

पत्नी *pátnî* f. (a *páti* abjecto *i*, s. *nî*, cf. formas velut *indrâṇî*, v. gr. 218) uxor. N. 12. 174. 17. 41. (Cf. gr. πότνια, lit. *pati* uxor.)

पत्र *pátra* n. (etiam *páttra*, r. *pat* s. *tra*) 1) ala. 2) folium. 3) (r. *pad*) currus. Ragc. 15. 48. (Gr. πέταλον, πτίλον.)

पत्त्रिन् *patrín* m. (a praec. s. *in*) 1) avis. Ragc. 11. 29. 2) sagitta. Ragc. 3. 53.

1. पथ् *patc* 1. par. ire. (Cf. *pad* et *patćín.*)

2. पथ् *patc* v. *patćá*, *patćín.*

पथ *patćá* m. (r. *patc* s. *a*) via, regio, in fine compp. In. 1. 31. (Vid. *patćín* et cf. gr. πάτος; germ. vet. *pad*, *fad*, *phat*, *pfat*, th. *padi* etc., via, semita; anglo-sax. *padh*, *paedh*; hib. *fath* „a district, a field, a green, a lawn", *fatha* „a plain". Vid. *patćín.*)

पथिक *pátćika* m. (r. *patc* s. *ika*) viator.

पथिन् *patćín* m. (in casibus fort. *pánćan*, nom. *pánćâs*, v. gr. 198, in casibus debilissimis *patc*) via. (Vid. *patćá* = πάτος; cum *pánćan* conferatur lat. *PONT*, *pons*; slav. *puñtĭ* via e *pontĭ*; osset. *fandag* id.; hib. *fathan* „journey".)

पथ्य *patćya* (a *patc* ire, nisi a *patćín* vel *patćá* via, s. *ya*, v. gr. 583) conveniens, aptus.

1. पद् *pad* 4. âtm. (part. perf. pass. *panná*, praet. mltf. *ápatsi*, in tertia pers. *ápâdi* ad analogiam pass.; v. Pâṇ. III. 1. 60) ire, adire. Maḥ. 1. 4288: *maharśis tâm apadyata.* (V. *pad* pes et cf. *pat*, *patc*, *pal*, lat. *cado*, *cedo*, mutatâ lab. in gutt. sicut e. c. in *coquo* = scr. *pać*; *pello*, nisi pertinet ad *ćal* q. v., per assi-

milationem explicari posset ex *peljo* pro *pedjo*, mutato *d* in *l*, *passus*, *impedire*, *expedire*, gr. πηδάω convenit cum caus. *pâdâyâmi*, fortasse πάλλω e πάδjω, v. *anyá* = ἄλλος; russ. *padaju* cado = caus. *pâdâyâmi*; hib. *faoidhim* „I go, depart, send", *faidh* „departure, going".)

c. *anu* âtm. interdum par. 1) sequi. Maḥ. 1. 7962. 2) intrare. Maḥ. 3. 239: *anvapadyad antarvêśma*; 3. 12714: *vanam êvâ 'nvapadyata.* — *akśân anupattum* talos jacere, talis ludere. Maḥ. 2. 2185: *tân akśân anvapadyata*; 3. 1356: *akśân anvapadyam.*

c. *ab^{c}i* adire, accedere. Maḥ. 1. 8130: *ṛtviģô nâ 'b^{c}yapadyanta*; R. Schl. II. 63. 16: *snâtâń pâdapân ab^{c}ipêdirê.*

c. *ab^{c}i* praef. *sam* accedere, venire. Maḥ. 3. 12539: *prâvṛṭ samab^{c}ipadyata*, omisso augmento, ita Maḥ. 1. 5515: *drôṇań samab^{c}ipadyata* et 3. 10441: *yuvanâśvań ... samab^{c}ipadyata.*

c. *â* 1) adire, aggredi. N. 21. 5: *parań vismayam âpannâ*; Br. 1. 34: *kṛććram aham âpannań*; Maḥ. 1. 5305: *pańćatvam âpêdê*; B^{c}att. 15. 89: *êśa râvaṇir âpâdi vânarâṇâm b^{c}ayańkarań.* 2) in calamitatem incurrere, calamitate obrui (v. *âpad*, *âpatti*). R. Schl. II. 53. 13: *yań kâmam anuvartatê | êvam âpadyatê kśiprań râģâ daśarat^{c}ô yat^{c}â.* — *âpanna* infelix. Ur. 6. 3 infr. — Caus. 1) adducere. Maḥ. 1. 1832. R. Schl. II. 54. 5. 2) perdere, calamitatem alicui inferre. Ur. 32. 11: *balâd aparâd^{c}inam mâm âpâdayasi.*

c. *â* praef. *vi* caus. interficere. Hit. 24. 12: *anâhârêṇâ ''tmânam b^{c}avaddvâri vyâpâdayiśyâmi*; 111. 21.

c. *â* praef. *sam* adire, aggredi. Maḥ. 1. 6747.

c. *â* praef. *sam* + *ab^{c}i* id. R. Schl. II. 12. 1: *ćintâń samab^{c}yâpêdê.*

c. *ut* oriri, nasci. Râm. I. 57. 23: *kukśêr vikukśir udapadyata*; Man. 10. 66: *anaryâyâń samutpannô brâhmaṇât*; Maḥ. 3. 379: *yudd^{c}am utpatsyatê mahat*; Maḥ. 2. 2395: *anayô b^{c}aratêśu 'dapâdi.* — Caus. producere, generare. Br. 1. 30: *svayam utpâdya tâm bâlâm*; Maḥ. 3. 8634: *utpâdaya mahyam apatyam*; R. Schl. I. 19. 25: *tuśṭim utpâdayâńćakruń pituń.* Profundere (de sanguine). Man. 4. 167: *utpâdya brâhmaṇasyâ 'sṛg ańgatań.*

c. *ut* praef. *sam* oriri, nasci. Man. 10. 66. Maḥ. 3. 15278.

c. *upa* 1) adire, aggredi. Maḥ. 3. 3078: *art^{c}âs tasyô 'papatsyantê*; 3081: *upapadyasva kâuntêya*; c. dat. B^c. 13. 18: *madb^{c}âvâyô 'papadyatê.* — Pass. inveniri, es gibt. B^c. 6. 39: *tvad anyań sańśayasyâ 'sya ććêttâ na hy upapadyatê* (cf. *gam* praef. *ad^{c}i*). — *upapanna* act. aggressus. Ḥ. 2. 8: *upapannaś ćirasyâ dya b^{c}akśô syam*; pass. praeditus. N. 1. 1: *upapannô guṇâir iśṭâiń.* 2) accidere, evenire, fieri. Maḥ. 2. 777: *yat^{c}â vadasi gôvinda sarvan tad upapadyatê.* 3) convenire, decere, c. loc. B^c. 2. 3: *nâi 'tat tvayy upapadyatê*; Maḥ. 3. 15179. — Caus. 1) afferre, apportare. Maḥ. 2. 6271: *tad annam upapâdayan*; Rag^c. 14. 8: *rakśańkapîndrâir upapâditâni . . . ģalâni.* 2) dare. Man. 3. 96: *b^{c}ikśâm . . . brâhmaṇâyô 'papâdayêt*; 9. 72. 11. 76. Cum acc. pers. et instr. rei. Maḥ. 1. 6724: *tam annêna... upapâdaya.* 3) facere, perficere, peragere. Rag^c. 11. 91: *dêvakâryam upapâdayiśyatań.* 4) colligere, concludere. N. 16. 9: *tarkayâmâsa b^{c}âimî 'ti kâraṇâir upapâdayan.*

c. *upa* praef. *sam* accidere, evenire, fieri, perfici. Maḥ. 2. 779: *kśipram êva yat^{c}â tv êtat kâryań samupapadyatê ... tat^{c}â kuru.*

c. *nis* oriri, nasci. Man. 9. 247: *niśpadyantê śasyâni yat^{c}ô 'ptâni*; R. Schl. I. 6. 23: *ańganâd api niśpannâir vamanâd apića dviģâiń*; Hit. 15. 18.

c. *pra* 1) ire, adire, proficisci. Dr. 6. 13: *yady êva dêvî ... divam prapannâ*; N. 20. 18: *śaraṇan*

tvâm prapannô 'smi; R. Schl. I. 8. 17: *ćintâm prapatsyatê.* 2) se inclinare. In. 4. 14: *tava pâdâv adya prapadyatâm*; 5. 47: *mûrdd'nâ prapannô 'smi pâdâu tê*; Mah. 1. 8217: *punar agnâu prapêdirê.* — *prapanna* inclinatus, pronus, propensus, propitius. A. 4. 14: *prapannas tvân d'anańǵayaḣ.*

c. *pra* praep. *anu* sequi. Sâ. 5. 24. B'. 9. 21.

c. *prati* 1) adire, aggredi, pervenire. H. 1. 4: *vanań râǵan gahanam pratipêdirê*; In. 2. 11: *pratipêdê ... nakšatramârgam*; R. Schl. I. 23. 7: *svad'armam pratipadyasva.* 2) nancisci, obtinere. Man. 7. 40: *vanast'â api râǵyâni vinayât pratipêdirê.* 3) comperire, cognoscere. N. 18. 16: *na nṛpatir b'îmaḣ pratipadyêta mê matim.* 4) recuperare, recipere. Sâ. 5. 32: *svam êva râǵyam pratipatsyatê 'ćirât.* 5) reddere, restituere. Man. 8. 183: *sa yadi pratipadyêta yat'â nyastam.* 6) respondere. R. Schl. I. 10. 15: *tać ćrutvâ tat'ê 'ti pratyapadyata.* 7) promittere. Up. 77: *sarvam banik tat pratyapadyata*; Lass. 4. 5. 24. 2. 44. 9. 8) facere. Mah. 2. 1420: *yat pratipattavyan tan mê brûhi*; 4. 705: *mê samayam pratipadyasva*; c. 2. accus. Rag'. 11. 79: *tadd'anurgrahaṇam êva râg'avaḣ pratyapadyata samart'am uttaram.* — Caus. 1) facere ut aliquis aggrediatur, perveniat, obtineat. R. Schl. II. 74. 6: *ayaśô ǵîvalôkê tvayâ 'ham pratipâditaḣ.* 2) dare, tradere. Man. 11. 6: *d'anâni viprêšu pratipâdayêt*; Mah. 1. 5213: *gṛhan tasya pratyapâdayata.*

c. *prati* praef. *vi* averti. B'. 2. 53: *śrutivipratipannâ ... budd'iḣ.*

c. *prati* praef. *sam* caus. dare, tradere. M. 13: *mê 'dyâ 'nyat st'ânań sampratipâdaya.*

c. *vi* perire. Hit. 4. 46: *bahuśatrur vipadyatê*; R. Schl. II. 64. 68. — *vipanna* calamitate afflictus. Hit. 13. 15.

c. *sam* 1) adire, aggredi, pervenire. B'. 13. 30: *brahma sampadyêta saḣ.* 2) oriri, nasci. Mah. 1. 3143: *pururavâ ilâyâń samapadyata*; 1. 2995: *sa sarvadamanô nâma kumâraḣ samapadyata.* 3) fieri, effici. A. 9. 10: *sa dêśaḣ ... guhê va samapadyata*; Mah. 2. 942: *samapadyanta vismitâḣ*; N. 16. 3: *asmin karmaṇi sampannê*; Hit. 104. 2: *kat'am amunâ svalpabalênâi 'tat sampatsyatê.* 4) obtingere, obvenire. Ur. 41. 9: *sampadyatê punar b'avataḣ.* — *sampanna* praeditus. Br. 1. 27: *śîlasampannâ.* — Caus. facere, perficere, explere. Rag'. 7. 26: *svasuḣ ... sampâdya pâṇigrahaṇań sa râǵâ*; Mah. 3. 15278: *mama spṛhâń sampâdaya*; Ur. 47. 4 infr.: *sampâditam priyaprasâdanavratam.*

c. *sam* praef. *upa*: *upasampanna* act. aggressus. Man. 5. 81; pass. praeditus. N. 12. 26. — Caus. afferre. R. Schl. II. 25. 26: *samid'aśćô 'pasampâdayâmâsa.*

2. पद् *pad* 10. âtm. *padáyê* ire.

3. पद् *pad* 1. par. (*st'âiryê*) firmum esse. Cf. *bad.*

4. पद् *pad* m. (r. *pad* ire) pes; passus. Sâ. 3. 3. N. 13. 12. R. Schl. I. 31. 19. (Gr. ΠΟΔ, πούς, lat. *PED*, *pes*; v. *padá*, *pâda.*)

पद *padá* n. (r. *pad* ire, s. *a*) 1) pes. A. 9. 6. 2) gradus, gressus, passus. In. 5. 9. 3) versuum sectio, articulus. B'. 13. 4. 4) locus, regio, provincia. Sâ. 7. 7. B'. 15. 5. (Gr. πέδον; lit. *gas-padà* v. r. *g'as.*)

पदवी *padavî* f. via. Dr. 6. 19.

पदाति *padâti* m. (e *padá* et *ati* vel *âti* a r. *at* ire) pedes, miles pedester. N. 26. 2; v. sq.

पदातिन् *padâtin* m. (e *padá* et *âtin* a r. *at* ire, s. *in*) id. Dr. 2. 12.

पद्धति *padd'ati* f. (ut videtur, e *pad* pes et *d'ati* pro *d'âti*, a r. *d'â* ponere) via. Rag'. 3. 46.

पद्म *pádma* m. n. 1) lotus flos (Wils. Nelumbium speciosum). 2) magnus numerus, decem billiones.

पद्मराग *padmarâga* m. (loti colorem habens, Bah. e praec. et *râga* color) rubinus. Hit. 8. 3.

पद्मलोचन *padmalôćana* (Bah. e *pádma* lotus et *lôćana* oculus) loto similes oculos habens. In. 2. 31.

पद्मा *padmấ* f. (fem. τοῦ *pádma*) cognomen deae Lakśmiae. Hit. 57. 13.

पद्मिनी *padmínî* f. (a *pádma* s. *in* in fem.) nymphaearum multitudo, lacus nymphaeis abundans. N. 13. 10. 16. 15.

पन् *pan* par. âtm. (*panấyâmi*, *panấyê*, Pân. III. 1. 28; refertur ad 1^mam^ classem, quanquam analogiam classis 10^mae^ sequitur, producto *a* initiali characteris *aya*; in dialecto vêd. tamen haec productio omittitur) laudare, celebrare. Rgv. 20. 6 not.: *tat panayad vaćô vaḣ* „illud comprobavit sermonem vestrum"; 87. 3: *svayam mahitvam panayanta d'ûtayaḣ* „ipsi potentiam (suam) declarant quassatores".

पन्थ् *pant'* 10. par. (scribitur *pat'*, gr. 110[a]) ire. Vid. *pat'*, *pánt'an*, *pat'in*.

पन्न *panná* v. 1. *pad* (gr. 542).

पन्नग *pannaga* m. (pedibus non iens, e *pad* pes, *na* non, et *ga* iens, v. euph. r. 58) serpens (cf. *uraga*).

पम्ब् *pamb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. (V. *kamp* et cf. *parb*, *bamb*, *barb*, *mamb*, *marb*, *namb*, *narb*, *k'amb*, *k'arb*, *gamb*, *garb*, *g'amb*, *g'arb*, *ćamb*, *ćarb*, *tamb*, *tarb*.

पय् *pay* 1. par. âtm. (*gatâu*) ire.

c. *vi* sternere (in dial. vêd., nisi *vipayâmi* cohaeret cum rad. *vap*, attenuato *a* in *i*). Rgv. (v. Westerg.): *vipayanti varhiḣ* (schol. *stṛṇanti*).

पय *paya* suffixum, v. *katipaya*.

पयस् *páyas* n. (r. *pî* bibere, s. *as*) 1) aqua. Mêg'. 23. 25. 41. 2) lac.

पयोद *payôda* m. (e praec. et *da* dans) nubes. Mêg'. 7.

पयोधर *payôd'ara* m. (e *páyas* et *d'ara* tenens) 1) nubes. Am. 2) mamma. In. 2. 32.

पयोधि *payôd'i* m. (e *páyas* et *d'i* tenens, a r. *d'â*) mare. Lass. p. 77.

पयोमुच् *payômuć* m. (e *páyas* et *muć* dimittens) nubes. Ur. 78. 18.

पयोष्णी *payôśṇî* f. (ut videtur, e *páyas* et *sna* se baignant in fem., a r. *snâ* s. *a*) nomen fluminis. N. 9. 22.

1. पर् पॄ *par pṛ* 5. par. *pṛṇốmi* (*prîtâu*) exhilarare. Cf. *prî*, *parḍ pṛḍ*.

2. पर् पॄ *par pṛ* 6. âtm. *priyế* (*vyâyâmê*) laborare, operam dare, occupatum esse.

c. *â* praef. *vi* id. *vyâpṛta* occupatus. Mah. 2. 2126: *mâ vyâpṛtaḣ parakâryêśu b'ûḣ*; 1. 7281: *vâivasvatô vyâpṛtaḣ satrahêtôḣ*; 4. 597: *vyâpṛtô gôśu*; R. Schl. II. 39. 14: *vyâpṛtaṅ vittasaṅćayê*. — Caus. occupare, occupatum tenere. Rag'. 2. 38: *vanadvipânân trâsârt'am asminn ahaṅ vanakukśâu vyâpâritaḣ śûlab'ṛtâ*; 7. 54: *sa dakśiṇan tûṇamuk'êna vâmaṅ vyâpârayan hastam*; 6. 19: *êkaṅ vyâpârayâmâsa karaṅ kirîṭê*. (Cf. 4. *par* [*pṝ*], *pûr* implere; *pṛtá* occupatus proprie oneratus, chargé.)

3. पर् पॄ *par pṛ* 10. par. *pârâyâmi* (*pûraṇê* K. *pâlanê pûrtâu* V.) implere; nutrire, sustentare. Cf. 4. *par* (*pṝ*), *pûr*.

4. पर् (पॄ) *par* (*pṝ*) 3. et 9. par. *píparmi*, *pṛṇấmi* (v. gr. 346) 1) implere. Rgv.-V. (v. Westerg.): *yaḣ samudrân piparti*. Part. perf. pass. *pûrṇá* (gr. 542) impletus, plenus. Mah. 3. 16625: *pûrṇê varśê*. Etiam *pûrtá*. Pân. VIII. 2. 57. 2) satiare. Rgv. (v. Westerg.): *pipṛtan nô b'arîmab'iḣ* (= *b'arimab'iḣ*). 3) largiri. Rgv. 33. 21: *pṛṇîta b'êpagâm*. 4) servare, tutari, custodire. Rgv.-V. (v. Westerg.): *tâ aṅhasaḣ pipṛhi*. 5) trajicere, traducere. ibd.: *pâraṅ naḣ ... parśan*; v. *atipṝ*, *tiraḣpṝ*. (V. *par pṛ*, *pûr*, *pûl*, *parṇ pṛṇ*, *pûṇ* et cf. gr. πίμπλημι cum *píparmi*; nostrum *Volk*, lit. *pulkas* multitudo, lat. *plebs*, *populus* [Benf. II. 85]; cum part. perf. pass. *pûrṇá*

impletus, plenus cf. lit. *pilna-s*, lat. *plenus*; goth. *fulls*, th. *fulla* per assimil. e *fulna*; cum formâ *pûrtá* cf. hib. *pailt* „abundant, plentiful, copious", lit. *pri-pilta-s* plenus.)

c. *ati* trajicere, traducere. Ṛgv. 97. 8: *sa naḣ sindᶜum iva nâvayâ 'tiparśâ* (= *atiparśa*, imper. praet. mltf.); 99. 1: *sa naḣ parśad ati duḣkᶜâni.*

c. *abᶜi* implere. *abᶜipûrṇa* impletus, plenus. Dr. 4. 19.

c. *tiras* trajicere, traducere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *durgâ piprtan tirô naḣ.*

c. *pari*: *paripûrṇa* impletus, plenus. N. 13. 64.

पर *pára* (ut videtur, ex *ápara* abjecto *a* initiali) 1) alius. H. 4. 3. 2) remotior, ulterior, posterior. Dr. 2. 8 (v. *páram*). 3) eximius, praecipuus, altus, altissimus, summus. H. 4. 22. N. 21. 20. Bᶜ. 5. 16. — In construct. cum ablat. comparativi vim habet. M. 50. Bᶜ. 3. 42. De *para* n. eximium, praecipuum in fine compositorum v. gr. 598. N. 2. 2. 3. 12. 78. 80. Bᶜ. 18. 52. 4) hostis. In. 5. 59. N. 12. 30. Dr. 6. 29. (Cum accus. *páram* convenit lat. *peren-* in vocibus *peren-die*, *peren-dinus*, *peren-dinatio*; huc etiam cum Pottio, II. 230, traxerim *par* aequalis, quasi alter; germ. vet. *fer* procul [v. *pâra* et *pâradêśya*]; angl. *far* id.; goth. *fairra* id., fortasse per assimil. e *fairna* quod ab adv. *páram* deduci posset, mutato *m* in *n*, adjecto *a* sicut in acc. pronom. [ut *thana* = scr. *tam*, gr. τόν]; *fairnjis*, them. *fairnja*, vetus; nostrum *fern*; germ. vet. *furiro* prior, *furist* primus; lat. *prior* ejectâ vocali mediâ; *primus* = *paramá* q. v.; gr. πρίν, dor. πράν.) Huc etiam trahi posset slav. praep. insep. ПРЕ *pre* trans, e. c. *pre-iduṅ* transibo, *pre-voditi* traducere. Vid. *pârá*, *purás*, *pû́rva*, *pra.*

परतस् *paratás* adv. (a *pára* s. *tas*) ultra. Bᶜ. 3. 42.

परत्र *parátra* (a *pára* s. *tra*) alibi, praesertim in illo, futuro mundo, opp. τῷ *ihá* (cf. *amútra*). Hit. 32. 7.

परंतप *parantapa* adj. vel subst. m. (e *pára* hostis in acc., v. gr. 575. suff. *a*, et *tapa* qui urit, vexat) qui hostem urit, hostium vexator. H. 3. 6. Bᶜ. 4. 2.

परपुष्ट *parapuśṭa* m. (ab alio nutritus, e *pára* et *puśṭá* a r. *puś*) i. q. *kôkilá* i. e. cuculus indicus; fem. *parapuśṭâ*. Ur. 63. 5 infr.

परभृत *parabᶜrta* m. (e *pára* et *bᶜrtá* sustentatus) id. fem. *parabᶜrtâ*. Ur. 63. 8 infr.

परम् *páram* adv. (acc. neut. vocis *pára*) 1) ultra, ulterius, post, deinde. Lass. 13. 1. Antecedente *âtas* ad tempus vel locum relato Bᶜ. 12. 8. N. 9. 23; antecedente *asmât* Mêgᶜ. 98. — *param muhûrtât* post temporis momentum, statim. Ur. 39. 12. 2) sed, verum. Lass. 40. 10. 43. 7; *parantu* id. Lass. 41. 17. 44. 8. (Vid. *ápara* et cf. nostrum *aber.*)

परम *paramá* (a *pára* s. *ma*) eximius, altissimus, summus. In. 5. 23. Bᶜ. 13. 31. In fine compositi Baḥ. (v. gr. 598). Bᶜ. 16. 11. (Cf. lit. *pirma-s* primus; lat. *primus*, v. *pára*; goth. *fruma*, them. *fruman*, prior, primus; *frumôsa* prior, *frumists* primus.)

परमर्षि *paramarśi* m. (Karm. e praec. et *ŕśi*) summus Ṛśis. In. 2. 10. Su. 3. 1.

परमार्थ *paramârtᶜa* m. (e *paramá* et *ártᶜa*) veritas. Śak. 41. 15.

परमार्थतस् *paramârtᶜatas* adv. (a praec. s. *tas*) re verâ. Ur. 37. 24 (v. not. LX). 72. 15. Penitus, accurate. Śak. 47. 4 infr.

परमिक *paramikâ* (a *paramá* s. *ika* omissâ Vṛddᶜi) i. q. *paramá*. In. 5. 59. Br. 1. 16. 25.

परमेष्ठिन् *paramêśṭᶜin* m. (e loc. *paramé* in altissimo et *sṭᶜin*, qui est, mutato *s* in *ś* ad analogiam r. 80, v. etiam euph. r. 101[a]) nomen dei Brahmae.

परम्पर *parampara* (e *pára* alius in acc. et *pára*) successivus, ab alio ad alium progrediens.

परम्परा *paramparâ* f. (abstractum praec.) successio, progressio ab alio ad alium (e. c. a patre ad filium). Bᶜ. 4. 2.

परलोक *paralôka* m. (e *pára* et *lôka*) alius, futurus mundus, coelum. Hit. 73. 17.

परवत्ता *paravattâ* f. (a seq. s. *tâ*) abstractum sequentis. Ur. 91. 3.

परवन्त् *paravant* (*-vân*, *-vatî*, *-vat*, a *pára* s. *vant vat*) alius potestati obnoxius. Śak. 36. 2. 43. 16.

परशु *paraśú* m. securis, ascia. Sâ. 4. 18. (Gr. πέλεκυς.)

परस्तात् *parástât* adv. (a *pára* ulterior, s. *stât*) ultra, cum abl. Bʿ. 8. 9.

परस्पर *paraspara* (e *páras* [nom. sing. masc. hac in compositione fem. et neut. vice etiam fungente, servato *s* ante *p* secundum r. 79] et *pára*, quod hac in compositione in obliquis sing. casibus solum usurpatur) i. q. *anyôśnya* q. v. Ḥ. 4. 36. Su. 4. 15. N. 13. 14. Bʿ. 3. 11. 10. 9. M. 35.

परा *párâ* (fortasse a *pára* alius sicut *dakśiṇấ* a *dákśiṇa*) praep. insep. retro. (Cf. gr. παρά; lit. *par* [praep. insep.] retro, e. c. *par-wadinu* revoco, *par-eimi* redeo; hib. *frea-*, *far-*, e. c. *frea-garaim* „I answer", *far-bhuille* „a backblow", v. Pictet p. 89. Fortasse etiam lat. *re-*, osset. *ra-* huc pertinent, abjectâ syllabâ initiali. E goth. linguâ *fair-* huc retulerim, attenuato *a* in *i*, praefixo *a*, v. gr. comp. 82; germ. vet. *far*, *fir*; nostrum *ver*, v. Grimm III. 256. 4 *c*; etiam *faur* pro e *párâ* ortum esse potest, abjecto *â* finali, attenuato *a* medio in *u*; germ. vet. *furi*; nostrum *für*; island. vet. *fyri*, attenuato *â* in *i*; v. *pári*.)

पराक्रम *parâkrama* m. (r. *kram* ire, praef. *párâ* s. *a*) vis, robur, fortitudo. Ḥ. 2. 36.

पराक्रान्त *parâkrânta* v. *kram* praef. *párâ*.

पराग *parâga* m. (e *párâ* et *ga* iens) pulvis. Ragʿ. 4. 30.

पराङ्मुख *parâṅmukʿa* (Baḥ. e *párâk* [secundum r. 59 pro *párâć* aversus, mutato *k* in *ṅ* secundum r. 58] et *mukʿa* os, vultus) aversum os habens. In. 2. 4. N. 8. 9.

पराजय *parâǵaya* m. (r. *ǵi* praef. *párâ* s. *a*) 1) clades, strages. 2) separatio. N. 13. 34.

पराजित *parâǵita* v. *ǵi* praef. *párâ*.

पराञ्च् *párâńć* adj. (r. *ańć* praef. *párâ*, v. gr. 179) aversus.

पराधीन *parâdʿîna* adj. (Tatp. e *pára* alius et *adʿî́na* q. v.) alii subjectus, alius potestati obnoxius. Br. 1. 14.

पराभाव *parâbʿâva* m. (r. *bʿû* praef. *párâ* s. *a*) clades, destructio. A. 10. 45.

परायण *parấyaṇa* (e *pára* et *âyana* itio) in fine compositorum Baḥ. aequat vocem *pára* (v. gr. 598); e. c. *śôkaparâyaṇa* moerorem tanquam praecipuum habens, moerori deditus, in moerore defixus. N. 12. 83. 23. 1. Bʿ. 5. 17.

परार्ध्य *parârdʿya* vel परार्द्ध्य *parârddʿya* (a *parârdʿa* [*pára* + *ardʿa*] praecipuum dimidium, s. *ya*) eximius, excellens. Ḥ. 1. 30.

परावर *parâvara* n. (Dvandv. e *pára* remotus et *ávara* posterior) remotum et posterius, i. e., ut equidem puto, praeteritum et futurum. Sâ. 6. 34.

परासु *parâsu* (Baḥ. e *pára* remotus et *ásu* q. v.) remotos vitales spiritus habens, mortuus. N. 11. 38.

पराह्ण *parâḥna* n. (e *pára* et *aḥna* pro *áḥan* dies) pomeridianum tempus, posterior diei pars (cf. *pûrvâḥná*). A. 4. 7.

परि *pári* praep. insep. circum (in comp. cum adjectivis) valde, v. *parilagʿu*, *pariśuška*. (Gr. περί; hib. *faoi* „about, around" ejecto *r*; germ. vet. *furi*, island. *fyri*, nostrum *für* huc referri possent, nisi *i* finale in linguis germanicis ubique evanuisset, quam ob rem vocalem *i* hujus praepositionis ab *â* formae *párâ* deduxerim, quod primum in *a* breve, deinde, quod saepissime accidit, in *i* se attenuaverit. De lat. et lit. *per* v. *párâ*.)

परिक्लान्त *pariklânta* v. *klam*.

परिक्लेष्टार् -ष्टृ *pariklêśṭâr* *-śṭṛ* m. (r. *kliś* vexare, praef. *pári* s. *târ tṛ*) vexator. Dr. 9. 7.

परिखा *parikʿâ* f. (r. *kʿan* fodere, praef. *pári*, abjecto *an*, s. *a* in fem.) fossa, quae urbem cingit.

परिग्रह *parigraḥá* m. (r. *graḥ* praef. *pári* s. *a*) 1) amplexus. Lass. 85. 2 infr. 2) comitatus, familia. Bʿ. 6. 10 in comp. c. *a*. 3) uxor. Ur. 70. 14.

परिघ *parigʿá* m. (r. *ḥan* ferire, praef. *pári*, *ḥ* mutato in *gʿ*, cf. gr. comp. 23, abjecto *an* ante suffixum *a*) 1) clava. 2) pessulus. Śak. 38. 9.

परिचय *paricaya* m. (r. *ći* s. *a*) exercitatio, experientia. Rag. 9. 49.

परिचार *paricâra* (r. *ćar* praef. *pári* s. *a*) ut videtur, officiosus, studiosus alicujus rei. Sâ. 3. 19.

परिचारक *paricâraka* m. (r. *ćar* praef. *pári* s. *aka*) servus, famulus. N. 26. 30.

परिचारिका *paricârikâ* f. (fem. praec., v. gr. 575. 23, s. *ika*) serva, famula, ancilla. N. 8. 4.

परिच्छद *pariććada* m. (r. *ćad* tegere, praef. *pári* s. *a*) comitatus. (Wils.: „court, train, attendants, retinue"). Sâ. 3. 16. N. 17. 23 in fine comp. Bah.

परिच्छेद *pariććêda* m. (r. *ćid* praef. *pári* s. *a*) distinctio, discretio. Hit. 33. 2.

परिजन *parigana* m. (Karm. e *pári* et *gána*) comitatus, famuli, famulae, ancillae. Su. 1. 14. Ur. 39. 9.

परिज्ञातार् -तृ *parigńâtâr -tr* m. (r. *gńâ* praef. *pári* s. *târ tr*) cognitor. B. 18. 18.

परिज्ञान *parigńâna* n. (r. *gńâ* praef. *pári* s. *ana*) cognitio. Śak. 15. 16.

परिणत *pariṇata* v. *nam* praef. *pári*.

परिणति *pariṇati* f. (r. *nam* praef. *pári* s. *ti*, v. gr. 94^b)) 1) inclinatio. 2) maturitas. Mêg. 24.

परिणाम *pariṇâma* m. (r. *nam* praef. *pári* s. *a*, v. gr. 94^b)) 1) mutatio, conversio, transfiguratio, vicissitudo. Ur. 55. 9 infr. 70. 6. Hit. 70. 8. A. 9. 33. 2) finis, extremum. B. 18. 37. 38. Lass. 57. 6. 3) ultima aetas. Rag. 8. 11.

परिणाह *pariṇâha* m. (r. *nah* praef. *pári* s. *a*) amplitudo, latitudo. Am.; v. sq.

परिणाहवन्त् *pariṇâhavant* (a praec. s. *vant vat*) amplus, latus. Ur. 6. 3.

परिणिष्ठा *pariṇiśṭâ* f. (r. *stâ* praef. *pári* + *ni*, v. euph. r. 94^b)) sedes, domicilium. N. 20. 8.

परितस् *paritas* (a *pári* s. *tas*) circum, cum accus. Ur. 86. 1 infr.

परिताप *paritâpa* m. (r. *tap* praef. *pári* s. *a*) 1) calor, aestus. Śak. 53. 6. 2) sollicitudo; v. *parîtâpa*.

परित्याग *parityâga* m. (r. *tyag* relinquere, praef. *pári* s. *a*) relictio, renunciatio. Hit. 37. 22.

परित्यागिन् *parityâgin* (a praec. s. *in*) qui relinquit, renunciat. B. 12. 16. 17.

परित्राण *paritrâṇa* n. (r. *trâ* vel *trâi* praef. *pári* s. *ana*) servatio. B. 4. 8.

परिदेवन *paridêvana* n. (r. *dêv* praef. *pári* s. *ana*) lamentatio.

परिदेवना *paridêvanâ* f. (fem. praec.) id. B. 2. 28.

परिदेवित *paridêvita* v. *dêv*.

परिधान *paridâna* n. (r. *dâ* praef. *pári* s. *ana*) tunica interior. N. 9. 14.

परिध्वंस *paridvansa* m. (r. *dvans* cadere, praef. *pári* s. *a*) 1) actio delabendi, ruina. Hit. 68. 20. 2) actio circumerrandi, circumcurrendi. N. 10. 9.

परिपन्थिन् *paripantín* m. (r. *pant* ire, praef. *pári* s. *in*) adversarius, hostis. B. 3. 34.

परिप्रश्न *paripraśna* m. (r. *prać* praef. *pári* s. *na*, v. euph. r. 87. *e*) percunctatio. B. 4. 34.

परिप्रेप्सु *pariprêpsu* (ab *îps* q. v. praef. *pári* s. *u*) adipiscendi cupidus. N. 18. 11.

परिभव *paribava* m. (r. *bû* praef. *pári* s. *a*) 1) contemtio. Ur. 74. 4. 2) clades. Hit. 81. 6.

परिभ्रष्ट *paribraśṭa* v. *brańś*.

परिमल *parimala* m. (r. *mal* praef. *pári* s. *a*) suaveolentia. Mêg. 26.

परिरम्भ *parirambá* m. (r. *ramb* praef. *pári* s. *a*) amplexus. Ur. 85. 2.

परिलघु *parilagu* (e *pári* et *lagú*) perlevis, perexiguus. Mêg. 13.

परिवर्त *parivarta* m. (r. *vart vṛt* praef. *pári* s. *a*) commutatio, permutatio; v. *parîvarta*.

परिवर्तिन् *parivartín* (r. *vart vṛt* ire, praef. *pári* s. *in*) circumiens, cirgumgrediens. N. 11. 21. Su. 3. 26.

परिवर्ह *parivarha* m. (r. *varh vṛh* praef. *pári* s. *a*) comitatus. Dr. 1. 7.

परिवार *parivâra* v. *parîvâra*.

परिवारित *parivârita* v. *var vṛ.*

परिव्राजक *parivrâǵaka* m. (r. *vraǵ* praef. *pári* s. *aka*) mendicans, mendicandi voto addictus. Hit. 27. 11.

परिशुष्क *pariśuška* (e *pári* et *śušká*) valde siccus. Ritu-S. 1. 11.

परिश्रम *pariśrama* m. (r. *śram* praef. *pári* s. *a*) lassitudo. Sâ. 4. 21.

परिश्रान्त *pariśrânta* v. *śram.*

परिषद् *parišád* f. (r. *sad* ire, praef. *pári*) coetus. Śak. 2. 1.

परिषोडश *parišôḍaśa* (e *pári* et *śô'ḍaśa* sextus decimus) ut videtur i. q. *śô'ḍaśan* i. e. sedecim. N. 26. 2.

परिष्कर्त् -कृत् *pariškart -kṛt* (part. perf. pass. a *kar kṛ* praef. *pári* inserto *ś* euphonico, s. *ta*, v. gr. 111. annot. 2) ornatus. A. 2. 5.

परिष्वङ्ग *parišvaṅga* m. (r. *svaṅǵ* praef. *pári* s. *a*) amplexus. Ur. 75. 20.

परिसर *parisara* m. (r. *sar sṛ* praef. *pári* s. *a*) circuitus, ambitus. Ur. 73. 5. Mêǵ. 68.

परिस्पन्द *parispanda* m. (r. *spand* ire, praef. *pári* s. *a*) vis, robur. H. 3. 8.

परिस्रव *parisrava* (r. *sru* praef. *pári* s. *a*) circumfluens, fluens. N. 24. 16.

परिहास *parihâsa* m. (r. *has* ridere, praef. *pári* s. *a*) jocus. N. 11. 8.

परीक्षण *parîkšaṇa* n. (r. *îkś* praef. *pári* s. *ana*) spectatio, inspectio, exploratio. Hit. 62. 3; v. sq.

परीक्षा *parîkšâ* f. (r. *îkś* videre, praef. *pári* s. *â*) id. N. 19. 11. 23. 2. A. 4. 28.

परीताप *parîtâpa* m. (r. *tap* praef. *pári*, producto *i*, v. gr. 111. annot. 1) i. q. *paritâpa.* Hit. 15. 5.

परीवर्त *parîvarta* m. i. q. *parivarta.* Hit. 62. 1.

परीवार *parîvâra* m. (r. *var vṛ* praef. *pári* circumdare, producto *i*, v. gr. 111. annot. 1) famulus, comitatus. N. 26. 1. 21; scribitur etiam *parivâra.* Hit. 73. 19.

परीवाह *parîvâha* m. (r. *vah* praef. *pári*, producto *i*, s. *a*) defluxus, decursus aquae. Hit. 33. 22.

परुत् *parút* (e *pára* alius, et *ut* e *vat*) anno praeterito. (Gr. πέρυσι, dor. πέρυτι, v. Pott. 1. 124. 2. 266. Curtius I p. 239 et cf. *vatsará.*)

परुत्न *parutná* adj. (a praec. suff. *na*) quod anno praeterito actum est. Cf. gr. περισυνός.

परुष *parušá* 1) adj. *a*) asper, horridus. Mêǵ. 62. 88. Ritu-S. 1. 22. A. 8. 14. *b*) maledicens, convicians. 2) subst. n. sermo contumeliosus, probrum. Dr. 6. 24.

परेण *párêṇa* praep. (instr. τοῦ *pára*) super, cum acc. N. 24. 33. Mah. 1. 8414.

परेद्युस् *parêdyus* adv. (e *párê* loc. τοῦ *pára* et *dyus*, v. *aparêdyús*) postero die. Am. (Cf. lat. *perendie*, v. *pára.*)

परोक्ष *parôkšá*, vêd. *parô'kša* (ut mihi videtur, e praepositione *paras* ultra, seorsum non conservatâ [cf. *pára*, *parástât* et analogam formam *purás* ante] et *akša* oculus, v. euph. r. 76[b]). *parôkšá* esset igitur, quod est ultra oculos) invisibilis, non visus. N. 20. 12. Raǵ. 7. 13.

परोक्षता *parôkšátâ* f. (a praec. s. *tâ*) invisibilitas. N. 20. 13.

पर्कटी *parkaṭî* f. nomen arboris. Wils. „the wawed leaf fig tree, Ficus infectiosa". Hit. 18. 5.

1. पर्च् पृच् *parć pṛć* 7. par. *pṛṇáćmi.* 1) miscere, conjungere. Raǵ. 2. 13: *pṛktas tušârâili pavanaiḥ*; B'aṭṭ. 6. 39: *apṛṇag d'anušâ śaram.* — De *âpṛć*, *upapṛć*, *prapṛć* in dial. vêd. v. Westerg. (Cf. *parǵ pṛǵ*, *parṅǵ pṛṅǵ*, *varć vṛć*; Graffius, III. 769, apte huc refert gr. πλέκω, ut videtur e πέρκω cum λ pro ρ, quod in πόρκης, πόρκος servatum est; lat. *plico*, *plecto*; germ. vet. *FLAHT*, *flihtu*, *flaht*, *fluhtumês.*)

c. *sam* conjungere. *sampṛkta* conjunctus. Man. 9. 322. 12. 14. 19. R. Schl. II. 65. 8. Raǵ. 1. 1.

2. पर्च् पृच् *parć pṛć* 1. et 10. par. 2. âtm. i. q. *parć pṛć* cl. 7.

पर्ज् पृज् *parǵ pṛǵ* 2. âtm. i. q. *parć pṛć.*

पर्जन्य *pargánya* m. 1) nubes. Bʻ. 3. 14. 2) nomen dei Indri.

पर्च्, पृच् *parńć pṛńć* 2. âtm. (scribitur *parć pṛć*, gr. 110^a)) i. q. *parć pṛć*.

पर्ज्, पृज् *parńǵ pṛńǵ* 2. par. âtm. (scribitur *parǵ pṛǵ*, gr. 110^a)) id.

पर्द्, पृद् *parḍ pṛḍ* 6. par. (*sukʻê* K. *mudi* V.) voluptate frui, gaudere, laetari. (Cf. *marḍ mṛḍ*, *mud*, *par pṛ*.)

1. पर्ण् *parṇ* 10. par. (*haritabʻâvê* K. *hârityê* V.; fortasse denom. a *parṇá*) viridem esse, virescere.

2. पर्ण्, पृण् *parṇ pṛṇ* 6. par. in dial. vêd. implere. (Vid. Westerg. et cf. *par pṛ*, *par* [*pṝ*], *pûr*, *pûṇ*.) De *abʻiparṇ -pṛṇ*, *âparṇ -pṛṇ*, *upaparṇ -pṛṇ* in dial. vêd. v. Westerg.

पर्ण *parṇá* n. (r. 1. *parṇ* s. *a*, nisi *parṇ* denom. a *parṇá*) frons (praesertim delapsa). H. 1. 18. Sâ. 5. 74. Mêgʻ. 30. Ritu-S. 1. 22. (Fortasse lat. *FROND* adjecto *d*.)

पर्द् *pard* 1. âtm. (*kutsitê śabdê* K. *apânôtsargê* V.) pedere. (Gr. πέρδω, lit. *pérdźiu* id., *pirdis* m. *pirdà* f. πορδή; russ. *perditj* pedere; sloven. *perd-ni-ti*; germ. vet. *firzo* pedo; lat. *pedo*.)

पर्पटी *parpaṭî* f. placenta. (Wils. „a thin crisp cake made of any sort of pulse".)

पर्ब् *parb* 1. par. ire, se movere; v. *pamb*.

पर्यङ्क *paryaṅka* m. (ut videtur, e *pári* et *aṅká*) lectus, cubile. Hit. 42. 8.

पर्यन्त *paryantá* m. n. (e *pári* et *ánta*) finis, terminus. Hit. 116. 20. Bʻ. 8. 17.

पर्यय *paryaya* m. (r. *i* praef. *pari* s. *a*) negligentia, temporis jactura. R. Schl. I. 26. 3.

पर्यवसान *paryavasâna* n. (e *pári* et *avasâna*) finis. Hit. 116. 20.

पर्यश्रु *paryaśru* (Bah. e *pári* et *áśru*) lacrymis circumfusus. Ragʻ. 13. 70.

पर्याप्त *paryâpta* (part. perf. pass. r. *âp* praef. *pári* s. *ta*) sufficiens, aptus, idoneus. Man. 7. 76. 11. 7. Bʻ. 1. 10. N. 11. 8 (v. annot. ad hunc locum).

पर्याय *paryâyá* m. (r. *i* cum Vṛddʻi, praef. *pári* s. *a*) 1) circuitus, ordo, orbis. Ur. 54. 12 infr. 2) decursus (temporis). Lass. 21. 18.

पर्युषित *paryušita* v. *vas* praef. *pári*.

पर्व् *parv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu* V.) implere. (Cf. *purv*, *pûr*, *par* [*pṝ*].)

पर्वत *párvata* m. (ut videtur, a r. *parv* s. *ata* vel *ta* inserto *a*) mons. Ur. 70. 15. (Serb. *brdo* id.; fortasse goth. *fairguni* mons huc pertinet, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19.)

पर्वन् *párvan* n. (r. *parv* s. *an*) Wilsonus explicat: 1) a knot, a joint in a cane or body etc. 2) a name given to certain days in the lunar month, as the full and change of the moon and the 6th, 8th and 10th of each half month. 3) particular periods of the year, as the equinox, solstice etc. 4) the moment of the sun's entering a new sign. 5) a festival, a holiday. 6) opportunity, occasion. Mêd. 7) a chapter, a book, the division of a work. Or. D. 8) a moment, an instant. Sabd. Ch. Sâ. 1. 25. Ur. 70. 15.

1. पर्ष् *parś* 1. par. âtm. (*snêhanê* K. *snêhê* V.) amare. Ṛgv. 86. 7: *yasya prayâṅsi* (Ros. „cibos") *parśatʻa*.

2. पर्ष्, पृष् *parś pṛś* 1. par. (*sêkê*) inspergere, adspergere, irrigare. Cf. *varś vṛś*.

1. पल् *pal* 1. par. (*gatâu*, ut mihi videtur, e *pad* mutato *d* in *l*, v. Delii Radd. Prâcr. p. 3) ire; v. *pad*.

2. पल् *pal* 10. par. *palâyâmi* (*rakśaṇê* K. *rakśê* V.) servare, tueri; v. *pâl*, *pâ*.

पल *palá* 1) n. caro. Am. 2) m. stramen. (Hib. *feol*, *feoil* caro; anglo-sax. *flesc*, *flæsc*, *flec*; germ. vet. *fleisk* id.; lat. *palea*; gall. *paille*.)

पलल *pálala* et *palalá* n. 1) id. 2) limus, lutum. (Hib. *poll* „mire, dirt"; gr. πηλός.)

पलाय् *pálây* (pro *parây*, a r. *ay* i. e. *i* cl. 1, praef. *párâ*, mutato *r* in *l*. Pâṇ. VIII. 2. 19) fugere. Dr. 5. 6: *palâyamâna*; 8. 36: *palâyantaṅ ǵayadratʻam*; 8. 59: *palâyasê*.

पलायन *paláyana* 1) subst. n. (r. *ay* i. e. *i* cl. 1, praef. *palá* pro *pará* s. *ana*) fuga. Dr. 8. 32. 58. 2) adj. fugitivus. Dr. 8. 57.

पलाश *paláśá* n. 1) folium. 2) nomen arboris rubros ferentis flores (Butea frondosa).

पलित *palitá* 1) adj. canis capillis praeditus. 2) subst. n. pl. पलितानि *palitâni* cani capilli. Mah. 1. 3467. Hit. 28. 7. (Cf. lat. *pallidus*; gr. πολιός; slav. *plaw* flavus; lit. *balta-s* albus, *palwa-s* flavus; germ. vet. *falo* flavus, them. *falawa*, gen. *falawe-s*.)

पल्युल् *palyul*, पल्यूल् *palyûl* 10. par. (*lûnipût-yâm* K. *lûnipûtyôh* V.; ut mihi videtur, e *pári* + *lú*, mutato *r* in *l*, transposito *lú* in *úl*) findere, abscindere, evellere; purificare.

पल्ल् *pall* 1. par. i. q. 1. *pal*.

पल्लव *pallava* m. n. gemma arboris; surculus. N. 12. 102. Lass. 59. 9. 10.

पल्वल *palvalá* m. n. palus, lacus, stagnum. N. 12. 8. 85. (Cf. lat. *palus*, *palúd-is*.)

पवन *pávana* (r. *pû* s. *ana*) 1) n. purificatio. Hit. 108. 13. 2) m. ventus. N. 24. 40. (De cambro-brit. *fwn*, quod Pictetius huc trahit, v. *prâṇá*.)

पवमान *pávamâna* m. (purificans, part. praes. âtm. rad. *pû*) ventus. Am.

पवित्र *pavítra* (r. *pû* s. *tra* inserto *i*) 1) adj. purus, purificatus. B. 4. 38. 2) n. aqua. (Hib. *beathra* „water", *fothragaim* „I bathe, cleanse", *fothragadh* „a bath, well of purification".)

1. पश् *paś* 1. par. âtm. 10. par. (*páśâmi*, *páśê*, *pâśáyâmi*) ligare. (V. *páśa* et cf. *paś*, *spaś*; cambro-brit. *fasgu* „to bind, or tie in a bundle", *fasgiad* „a ligation, a tying in a bundle"; gr. πήγνυμι; lat. *pango*, *fascia*, fortasse etiam *fas* huc pertinet, sicut *jus* a Pottio apte ad यु *yu* ligare refertur; russ. *pojas* cingulum, nisi *po* est praep.; v. Pott. 1. 267.)

2. पश् *paś* 4. par. (in tempp. specialibus tantum usurpatur et a grammaticis Indicis in radices non receptum est) videre; v. *darś dṛś*. (Hib. *faicim* „I see", *feachaim* „I look, view", *faochog* „oculus"; lat. *specio*, praefixo *s*, fortasse e praep. scr. *sam*, nisi *paś* corruptum e *spaś*, v. 1. *paś*; goth. *fagrs*, *fahja*; germ. vet. *spêho* speculor; gr. σκέπτω, mutatâ lab. in gutt. et vice versâ, v. Pott. p. 267.)

पशु *paśú* m. (ut videtur, a r. *paś* ligare, s. *u*, sicut fortasse lat. *bestia* a बन्ध् *band* ligare, mutato *d* in *s*, sicut in sendico *baśta* ligatus, v. gr. comp. 102) animal, pecus. Hit. 5. 21. 22. H. 4. 54. (Lat. *pecus*, boruss. vet. *pecku*, goth. *faihu*, germ. vet. *fihu*, nostrum *Vieh*.)

पश्चात् *paśćât* adv. (ablat. ab inusitato *paśća*, a quo etiam *paśćimá* descendit) 1) pone, a tergo. Mêg. 37 (schol. *pṛṣṭadêśê*). 2) occidentem versus. Mêg. 16. 3) retro. Śak. 26. 7. Ur. 60. 15. 4) postea, in posterum, deinde. N. 18. 7. 21. 28. — *tatah paśćât* inde, ab hoc, ab illo tempore in posterum, deinde, postea. H. 4. 16. N. 18. 18. (Cf. lit. *paskuy* postea, *paskut-tinnis*, *paskiausas* ultimus; boruss. vet. *pans-dan* postea, quod suffixo convenit cum *pirsdan* antea. Fortasse etiam lit. *pas* prope et lat. *post* huc pertinent. Hib. *feasd*, *feasda* „hereafter, henceforward, forthwith" fortasse a lat. *post*, *postea*.)

पश्चात्कर् -कृ *paśćâtkar -kṛ* (e *paśćât* et r. *kar kṛ* facere) superare. Rag. 17. 18.

पश्चात्ताप *paśćâttâpa* m. (e *paśćât* et *tâpá*) poenitentia. Am.; Hit. 33. 19.

पश्चिम *paśćimá* adj. (a *paśća* [v. *paśćât*] suff. *ima*) 1) posticus, posterior. 2) occidentalis. Su. 3. 26. N. 13. 5.

1. पष् *paś* 1. par. âtm. (*vâdanasparśayôh* K. *vadê grantê* V.) coërcere, tangere, interficere, jungere, nectere; v. 1. *pas*.

2. पष् *paś* 10. par. *pâśáyâmi* (*bandê*) ligare; v. *paś*, *pas*.

3. पष् *paś* 10. par. *paśáyâmi* (*bandavâdayôh sparśagatyôh*) ligare, coërcere, tangere, ire.

1. पस् *pas* 1. par. âtm. (*vadagrantayôh* K. *vadê grantê* V.) interficere, jungere, nectere; v. 1. *paś.*

2. पस् *pas* 10. par. *pâśáyâmi* (*bandê*) ligare; v. 2. *paś.*

1. पा *pâ* 1. par. (*pívâmi* in dial. vêd. *píbâmi* e *pípâmi*, v. gr. 295. 543; gerund. *pîtvấ*; pass. *pîyế*; part. *pîtá*) bibere. Man. 11. 8: *sômam pivati*; Ḥ. 1. 52: *pâsyantî 'mê galam*; Rag. 2. 19: *tam papâu sâ lôcanâbyâm*; Ḥ. 1. 27: *pîtvâ pânîyam*; 4. 16. Dr. 6. 5: *pîtarasaśca kumbah*; Ḥit. 6. 8: *ayam agadah kin na pîyatê.* — Caus. *pâyáyâmi* pro *pâpayâmi* (gr. 466) ad bibendum dare, potionem dare. Maḥ. 1. 192: *ḥayân pâyayitvâ.* (Gr. ΠΩ, πέπωκα, πῶθι, ἐπόθην; attenuato *â* in ī: πίνω, πῖθι, cf. *pîtá*, *pîyê* et v. *pî*; lat. *PŌ*, *pô-tum* = पातुम् *pâtum*, *pô-turus* = पातार् -तृ *pâtâr -tṛ*, *pô-culum*, *bibo* = पिबामि *pívâmi*; lit. *pěnas* lac, v. *pâna*; boruss. vet. *pouton* bibere; russ. *pi-tj* id., *pivo* cerevisia; germ. vet. *bier*; anglo-sax. *beor* id.; hib. *pótaim* „I drink", nisi hoc a lat. *poto.*)

c. *anu* i. q. simpl. Rag. 8. 67.

c. *â* id. Maḥ. 2. 2302: *âpivêyan tasya rudiran yudi.* (Pottius huc trahit vocem *ap* aqua, in casibus fortibus *âp.*)

c. *pra* id. Ḥ. 2. 11.

2. पा *pâ* 2. par. (*rakśaṇê*; pass. *pâyê*, caus. *pâláyâmi*) servare, tueri, sustentare. Râm. I. 13. 18: *nah pâhi râkśasât*; Gat. 12: *śôkasâgarê 'dya pâtitân tvadguṇasmaraṇam êva pâti tâm*; Rag. 2. 48: *upaplavêbyah pragâh pâsi.* (Vid. *pa*, *pâti*, *pal*, *pâl*, *pâtra* et cf. lat. *PĀ* in *pâ-vi*, *pâ-bulum*; gr. (πάομαι) ἐπᾱσάμην, πέπᾱμαι; πατέομαι tam huc quam ad *pâ* bibere trahi potest, correpto *â*, adjecto *τ*, v. gr. comp. 109[b]. 1; πάτνη, πάθνη, φάτνη; δεσ-πό-της, cujus prima syllaba ad scr. *diś* trahi posset; fortasse ἄνθρωπος primitive significat viros regens, ita ut conveniat cum *nṛpa* q. v. et ἄνθρω-πος sit pro ἄνδρο-πος producto *ο* et mutato *δ* in *ϑ*; lit. *pō-nas* dominus, *pé-nas* pabulum, pastus, cibus; *pénù* pasco, cibo; russ. *pitáju* id.; goth. *fôdja* id., *fôdeins* cibus; nostrum *Futter.*)

c. *pari* i. q. simpl. Dêv. 11. 32: *tvam paripâsi viśvam.*

पांशु *pâṅśú* m. pulvis. N. 13. 28. (Vid. *pâṅsú* et cf. cambro-brit. *pain* „bloom, fine powder, or dust"; v. Pict. p. 15; lat. *pulvis* pro *pulcvis*, mutato *n* in *l*, adjecto *i*, sicut e. c. in *levis* pro *leguis* = लघु *lagú*, v. Ag. Benary, Römische Lautlehre p. 209; lit. *pěska* arena.)

पांसन *pâṅsana* vilis, abjectus, contemnendus. Ḥ. 1. 39.

पांसु *pâṅsú* m. pulvis. Dr. 9. 13; v. *pâṅśú.*

पाक *pấka*, vêd. *pâká* m. (r. *pac* coquere, s. *a*) maturitas. Ur. 64. 10.

पाकशासन *pâkaśâsana* m. (maturitatis dominator, e praec. et *śâsana*) nomen Indri.

पाटल *pâṭala* ex rubro pallens. Ur. 19. 5.

पाटव *pâṭava* n. (a *pâṭu* dexter, aptus, s. *a*) dexteritas, habilitas, peritia. Ḥit. 3. 4.

पाठ *pâṭa* m. (r. *paṭ* s. *a*) lectio.

पाण *pâṇa* m. (r. *paṇ* s. *a*) ludus. N. 26. 19 *a* et *b*.

पाणि *pâṇí* m. manus. In. 2. 20.

पाणिज *pâṇiga* m. (e *pâṇí* manus et *ga* natus) unguis. Gîta-G. 12. 11.

पाण्डव *pâṇḍava* m. (a *pâṇḍú* nom. pr., s. *a*, v. gr. 582) a Pâṇḍu oriundus.

पाण्डु *pâṇḍú* 1) adj. m. f. n. pallidus, flavescente albo colore (Wils.: „pale or yellowish white"). N. 2. 3. 2) m. nom. pr. regis Ḥastinâpuri, Yudiśṭiri ejusque quatuor fratrum patris nominalis. (Hib. *buidhe* „yellow".)

पाण्डुर *pâṇḍurá* (a praec. s. *ra*) i. q. *pâṇḍú* sgf. 1. Ḥ. 2. 17.

पात *pâta* m. (r. *pat* s. *a*) 1) lapsus, casus. Ḥit. 36. 18. 2) volatus.

पातक *pâtaka* n. (a *pâtay* caus. rad. *pat* cadere) peccatum, crimen. B'. 1. 38. Hit. 20. 10.

पाताल *pắtâla* n. (fortasse a r. *pat* vel a subst. *pâta*) infernum, tartarus. Su. 4. 20.

पाति *pắti* m. (r. *pâ* s. *ti*) i. q. *pâti*. Mêg'. 10.

पात्र *pắtra* n. (r. 2. *pâ* servare, s. *tra*) 1) vas. Hit. 27. 17. trop. Hit. 143. 9 (cf. *b'âgana* l. c. 34. 2. 68. 19. 77. 3). Dignum vas, i. e. homo dignus qui accipiat. B'. 17. 20. 2) actor, histrio. Ur. 1. 10. (Goth. *fôdr*, them. *fôdra*, vagina; lat. *patera*; hib. *putraice* „a vessel, a pot".)

पाथ *pât'á* I. n. (a *pâ* bibere, s. *t'a*) aqua. Mêd. II. m. (a 2. *pâ* servare, sustentare) 1) sol. 2) ignis. (Hib. *bot* ignis, *bath* „the sea"; cf. scr. *pât'is* mare; gr. πόντος; lat. *pontus*; cf. etiam ποταμός.)

पाथस् *pắt'as* n. (r. *pâ* s. *t'as*) aqua. Am.; v. *pât'á*.

पाथेय *pắt'êya* n. (a *pat'ín* via, s. *êya*) viaticum. Ur. 65. 13.

पाद् *pắda* m. (r. *pad* ire, s. *a*) 1) pes. 2) radix arboris. 3) radius. Ur. 41. 1 infr. (V. *pad* pes et cf. lit. *pâda-s* planta pedis, *pěda-s* vestigium; goth. *fôtu-s* pes, attenuato *a* in *u*; de *ô* pro *â* v. gr. comp. 69. Cum *pắda* radius cohaeret fortasse hib. *fadadh* „kindling, lighting", *fadaidhim* „I kindle, excite, provoke", v. Pict. p. 48.)

पादप *pâdápa* m. (radice bibens, Tatp. e praec. et *pa*) arbor.

पादरक्ष *pâdarakśa* m. (e *pắda* pes et *rakśa* servans, tuens, a r. *rakś* s. *a*) pedes. Dr. 8. 10.

पादाङ्गुष्ठ *pâdâṅguśt'a* m. (ex *pắda* pes et *aṅguśt'a* pollex) hallex. Su. 1. 9.

पादुका *pắdukâ* f. (a *pâdû́* s. *ka* correpto *û*, nisi a *pad* ire vel a *pắda* pes, suff. *uka* in fem.) calceus. Hit. 113. 2.

पादू *pâdû́* f. (a *pad* ire, nisi a *pắda* vel *pad* pes, s. *û*) id. Am.

पाद्य *pắdya* m. n. (a *pắda* s. *ya*) aqua ad pedes lavandos. In. 3. 2.

पान *pắna* n. (r. *pâ* bibere, s. *ana*) potus. (Lit. *pěna-s* lac.)

पानीय *pânî́ya* n. (bibendum, a r. *pâ* s. *anîya*) aqua. H. 1. 25.

पान्थ *pânt'á* m. (a *pánt'an* [v. *pat'ín*] s. *a*, v. gr. 198) viator. Hit. 10. 10.

पाप *pâpá* 1) adj. improbus, scelestus. H. 1. 6. 2) n. peccatum, crimen. B'. 2. 33. (Cf. lat. *peccare*; gr. κακός, mutatis labb. in gutturales; cum comparativo *pắpîyâṅs* Benfeyus [II. 159] confert lat. *pejor*; lit. *pykiù* iratus sum, *paika-s*, *pikta-s* iracundus, iratus.)

पापक *pắpaka* (a *pâpá* s. *ka*) improbus. In. 5. 61.

पापकृत *pâpakṛta* n. (Karm. e *pâpá* improbus et *kṛtá* n. factum) improbum factum, peccatum. N. 13. 40.

पापाचार *pâpâćâra* (Bah. e *pâpá* et *âćâra* actio, vivendi ratio, mores) scelestam vivendi rationem habens, scelestam vitam agens, improbus. H. 1. 48.

पापात्मन् *pâpâtman* adj. (Bah. e *pâpá* et *âtmán*) scelestam animam habens, improbus. H. 2. 26.

पाप्मन् *pâpman* m. peccatum. Mah. 1. 3483.

पार् *pâr* 10. par. âtm. (fortasse denom. a *pâra* sicut idem valens *tîr* q. v. a *tîra*, nisi *pâr* est caus. radicis *par* [*pṝ*]) finire, absolvere, perficere, praesertim votum. Sâ. 4. 6: *pârayiśyâmy ahan tapaḣ*; 7: *vratam pâritan tvayâ*. In dialecto prâcritâ nec non in recentiore sanscr. posse, v. Hoefer „Vom Infinitiv" p. 82. (Cf. *pâraga* et gr. περάω.)

पार *pârá* m. (fortasse a *pára* alius, s. *a* cum Vṛdd'i, nisi a *par* [*pṝ*] trajicere) ripa opposita, ulterior. (V. *pára*, *pâr* et cf. gr. πόρος, πέρα, πέραν, πέρας, περαίνω, πείρω etc.; lat. *per*; lit. *per* trans, ultra, per; slav. *pere* v. *pára*.)

पारक्य *pârakya* (a *paraka*, quod ipsum e *pára* alius, alienus, hostis, s. *ya*) hostilis, inimicus. Hit. 109. 6.

पारग *pâraga* (e *pârá* et *ga* iens) ad ripam ulteriorem iens, transiens, translat.: perlegens. N. 12. 81. 13. 44.

पारद *pârada* m. argentum vivum. Am.

पारदेश्य *pâradêśya* m. (a *paradêśa* alia regio, s. *ya*) peregrinator, peregrinus. (Cf. priorem partem lat. *per-egrinus*, v. *pâra.*)

पारावत *pârâvata* m. columba. Ur. 37. 6.

पारिजात *pârigâta* m. nomen arboris. Wils. 1) „a tree of paradise". 2) „the coral tree, Erythrina fulgens". Ur. 25. 5 infr.

पारिषद् *pârišada* m. (a *parišád* coetus, s. *a*) unus e coetu, e multitudine. N. 18. 4.

पारुष्य *pârušya* n. (a *parušá* s. *ya*) 1) asperitas, severitas. Hit. 102. 22. 2) sermo contumeliosus. B^c. 16. 4.

पार्थ *pârt'á* m. (a *prt'â* s. *a*) a Prt'â oriundus, Prt'â natus, cognomen Pândavorum, praecipue Arǵuni.

पार्थिव *pấrt'iva* (a *prt'ivî́* terra, s. *a*) 1) adj. (fem. -*î*) terrenus, terrester. Sâ. 6. 18. 2) m. princeps, rex. H. 4. 39.

पार्वतीय *pârvatîya* (a *párvata* mons, s. *îya*) montanus. Dr. 8. 8.

पार्श्व *pârśvá* m. n. latus. Su. 3. 26. N. 19. 16. (Fortasse gr. πλευρά, πλευρόν quasi *pârśvara*, ejecto *â* et *ś*, mutato *r* in λ; L. Diefenbach apte huc trahit lit. *pussế* dimidium, per assimil. e *pursế.*)

पार्श्वतस् *pârśvatás* adv. (a praec. s. *tas*) ad latus, a latere. Su. 3. 25. 27.

पार्ष्णि *pấršṇi* m. f. calx. (Goth. *fairṣna* pro *firṣna* [v. gr. comp. 82] attenuato *â* in *i*; et germ. vet. *fersna* nituntur formâ scr. *pâršṇâ*; ita gr. πτέρνα adjecto τ; cf. *pršt'á* dorsum, tergum.)

पाल् *pâl* 10. par. interdum âtm. (*rakšaṇê* K. *rakšê* V.) 1) servare, tueri. R. Schl. I. 45. 29: *pâlayâssmân*; Mah. 1. 8414: *ršîn asmân bâlakân pâlayasva.* 2) regere. R. Schl. I. 5. 11: *tâm purîm pâlayâmâsa*; Dêv. 1. 11. 12. (Vid. *pâ* unde *pâl*, quod etiam pro caus. radicis *pâ* habetur, adjecto *l*; cf. hib. *fal* „guarding, tending cattle", *falaim* „I hedge, inclose"; v. *pâlá.*)

c. *anu* i. q. simpl. sens. 1. Man. 1. 27. R. Schl. I. 1. 24: *pratiǵńâm*; II. 34. 43: *nidêśam.*

c. *ab'i* id. Mah. 3. 8472.

c. *pari* 1) i. q. simpl. Br. 2. 28. N. 5. 44. 2) exspectare. R. Schl. II. 70. 13: *muhûrtam paripâlyatâm.*

c. *prati* 1) i. q. simpl. Mah. 1. 3521. 4080. 2) exspectare. Ur. 37. 14: *ênam avalôkamârgê paripâlayâmi*; Śak. 8. 13: *yâvad êtâń . . . pratipâlayâmi.* — Intrans. Mah. 3. 8793: *yâvad âgamanam mahyan tâvat tvam pratipâlaya.*

c. *sam* servare. Mah. 3. 15249: *pratiǵńâm.*

पाल *pâlá* m. (r. *pâl* s. *a*) servator, custos, dominus, rex, in fine compp. N. 2. 8. 21. 17. B^c. 11. 26. In. 1. 1. (Hib. *fal* „a king, privileged person".)

पालन *pâlana* n. (r. *pâl* s. *ana*) servatio, tuitio. Hit. 96. 9.

पावक *pâvaká* m. (r. *pû* purificare, s. *aka*) ignis. (Conferantur, quod ad syllabam radicalem attinet, gr. πῦρ, germ. vet. *fiur*; goth. *fôn*, them. *fôna*, ignis formâ convenit cum *pavana* et *pâvana*, quae ejecto *v* coalescerent in *pâna*, quod gothice sonaret *fôna.* Fortasse lat. *focus* e *pocus*, *foveo* e *poveo* sicut *fluo* e *pluo* = प्लावामि *plâvâmi* a r. *plu.*)

पावन *pâvana* (r. *pû* s. *ana*) 1) n. purificatio, lustramen. B^c. 18. 5. 2) adj. (fem. -*î*) purus. Rag^c. 15. 101.

पाश *pấśa* m. (r. *paś* ligare, s. *a*) funis. Sâ. 5. 16. (V. r. 1. *paś.*)

पाशव *pâśavá* (a *paśú* s. *a*, v. gr. 582) pecuinus. N. 23. 11.

पाशुपत *pâśupatá* m. (a *paśupati* [animalium dominus, nomen Śivi] s. *a*) sagitta miraculosa Śivi. A. 3. 51.

पाषाण *pâšâṇá* m. lapis. Hit. 57. 4: *nikašapâšâṇa* „lapis Lydius". (Cf. gr. βάσανος.)

1. पि *pi* 6. par. *piyấmi* (*gatâu*) ire. In dial. vêd. opimare, fecundum reddere, augere; fecundum fieri, augeri. (Vid. Westerg. et cf. *pyâi*, *pînâ.*)

2. पि *pi* praep. insep. pro *api*; v. gr. 111.

पिंस् *pińs* 1. et 10. par. (*b'âśârt'ê tviśi*; scribitur *pis*) loqui; lucere.

पिक *piká* m. (fem. *pikî*) cuculus Indicus. Nalôd. 2. 12. (Cf. lat. *pîca*.)

पिङ्ग *pińga* (r. *pińǵ* tingere, colorare, s. *a*) nigricans e gilvo (Wils. „tawny"). H. 2. 2.

पिङ्गल *pińgalá* (r. *pińǵ* s. *ala*) id. Rag'. 12. 71.

पिङ्गाक्ष *pińgâkśá* (Bah. e *pińga* et *akśa*, v. gr. 613) e gilvo nigricantes oculos habens. H. 2. 2.

पिच्छ् *pićć* 10. par. (*kuttanê* K. *ćêdê* V.) scindere, abscindere.

पिच्छ *pićća* n. cauda pavonis. Cf. *pućća*.

पिछ् *pić* 6. par. *piććâmi* (*bâd'ê*) vexare. Cf. *mić*.

1\. पिञ्ज् *pińǵ* 2. âtm. (*varṇê* K. *varṇapûǵayôh samparkê* V.; scribitur *piǵ*, gr. 110[a]) pingere, honorare, conjungere. (V. *pińga*, *pûǵ*, *parǵ prǵ*, quod fortasse e *pańǵ* mutatâ liquidâ *r* in *n*; cf. lat. *pingo*.)

2\. पिञ्ज् *pińǵ* 10. par. (V.; scribitur *piǵ*, gr. 110[a]; secundum K. i. q. *hińs*; secundum V. i. q. *b'â* et *satt* (*b'âśattârt'ê*).

पिट् *piṭ* 1. par. (*sańhatâu* K. *sańhatâu d'vanâu* V.) coacervare, sonare. (Cf. *piṇḍ*.)

पिण्ड् *piṇḍ* 1. âtm. 10. par. coacervare, colligere. Mah. 1. 298: *akśâuhiṇyah ... piṇḍitâ śśṭâudaśa*; Râm. I. 26. 5. (Cf. 2. *paṇḍ*, unde *piṇḍ* attenuato *a* in *i*.)

पिण्ड *píṇḍa* m. (r. *piṇḍ* s. *a*) 1) frustum. Rag'. 2. 59. 2) libum, popanum, quod majoribus offertur. Br. 3. 8. 3) corpus. Rag'. 2. 57.

पितर् पितृ *pitár pitŕ* m. (ut equidem puto, e *patar patṛ*, attenuato *a* in *i*, *patar* autem pro *pâtar* a r. *pâ* servare, nutrire, suff. *tar tṛ*, v. gr. 124) pater. Sâ. 5. 93. — Dual. *pitárâu* parentes. Sâ. 5. 99. — Plur. *pitáras* majores, patres. Br. 3. 8. 19. (Ṣend. *patarĕ*, nom. *pata*, acc. *patrĕm* pro *patarĕm*, v. gr. comp. § 30 p. 55; gr. πατήρ; lat. *pater*; germ. vet. *fatar*, *fater*; goth. *fadar* v. gr. comp. 87. 1; hib. *athair* pater pro *pathair*.)

पितामह *pitâmahá* m. (e *pitâ'* pro *pitár pitŕ* [v. gr. 124] et *maha*, v. gr. 613) 1) avus paternus, plur.: majores. Br. 3. 6. 2) deus Brahma tanquam primitivus pater. Su. 1. 17. 18. 3. 2.

पितृपैतामह *pitṛpâitâmaha* adj. (e *pitár pitŕ* pater et *pâitâmaha* avitus a *pitâmaha* s. *a*) paternus et avitus. Br. 2. 14. Sâ. 7. 7.

पितृराज *pitṛrâǵa* m. (majorum rex, e *pitár pitŕ* et *râ'ǵa* rex in fine compp.) nomen dei Yami. Sâ. 5. 14.

पितृव्य *pítṛvya* m. (a *pitár pitŕ* s. *vya*) patruus. Am. (Fortasse lat. *patruvŏ*, ita ut suff. *uvŏ* = व्य *vya*, ejecto *y*, mutato *v* in *u*.)

पित्त *pittá* n. bilis.

पित्र्य *pítrya* (a *pitár pitŕ* s. *ya*) paternus. Man. 10. 59.

पित्स् *pits* (e *pipats*, ejectâ syllabâ *pâ*) desid. radicis *pat*.

पित्सत् *pitsant* m. (volare volens, part. praes. praec.; nom. *pitsan*) avis. Am. (Cf. gr. ψίττακος, lat. *psittacus*.)

पिधान *pid'âna* n. (r. *d'â* praef. *pi* pro *api* s. *ana*) tegumentum. (Cambro-brit. *fedon* „a skreen".)

पिनद्ध *pinadd'a* v. *nah*.

पिनाक *pinâka* m. n. 1) Śivi arcus. A. 3. 5. 2) tridens. Am.

पिनाकिन् *pinâkin* m. (a praec. s. *in*) nomen dei Śivi.

पिन्व् *pinv* 1. par. (scribitur *piv*, gr. 110[a]) 1) effundere. Ṛgv. 64. 6: *pinvanty apô marutah*; 34. 4: *trih pṛkśô asmê akśarê 'va* (*akśarâ iva*) *pinvatam* „ter cibum nobis, aquarum instar, effundite (Aśvini!)". 2) conspergere, irrigare. Ṛgv. 64. 5: *b'ûmim pinvanti payasâ*. 3) implere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *pinvatam apitah* (schol. *ǵalarahitâ nadîh*) *pinvatan d'iyah*. — âtm. impleri, turgere. Ṛgv. 8. 7: *yah kukśih ... samudra iva pinvatê*. (Fortasse *pinv* reduplicatione ortum est e 1. *pâ* bibere [cf. *pivâmi*] ita ut sensu caus. primitive significet facere ut aliquis bibat; cf. *minv*.)

पिपासा *pipâsấ* f. (a *pipâs* desid. rad. *pâ* bibere, s. *â*) bibendi desiderium, sitis. H. 1. 4. Su. 1. 8. (Fortasse gr. δίψα e βίψα pro πίψα.)

पिपासित *pipâsitá* (a praec. s. *ita*, v. gr. 584. 11) sitiens. Sâ. 5. 36.

पिप्पलि *pippali*, पिप्पली *pippalî* f. piper. (Gr. πίπερι, πέπερι; lat. *piper*.)

पिप्पलीमूल *pippalîmûla* n. (e praec. et *mûla*) radix arboris piperis. Am.

पिप्लु *piplu* m. (fortasse forma redupl., nisi e praep. *pi* et r. *plu*) nota, macula, naevus. N. 17. 5.

पिल् *pil* 10. par. (*kśêpê* K. *nudi* V.) jacere, conjicere, mittere.

पिव् *piv* v. 1. *pâ*.

पिश् *piś* 6. par. *piṅśấmi*, v. gr. 300 (*avayavê*) in dial. vêd. induere, ornare. Ṛgv. 68. 5: *pipêśa nâkaṅ stṛbʿiṅ* Ros. „decoravit coelum stellis"; vêd. apud Mâdʿ. (v. Westerg.): *nakśatrêbʿyaṅ pitarô dyâm apiṅśan*; *tvaśṭâ rûpâṇi piṅśatu*; Ṛgv.-V.: *vâćam pipiśur vadantaṅ*. (Cf. *paś* ligare, unde *piś* ortum esse videtur attenuato *a* in *i*. Westerg. radicem *piś* explicat per formare, figurare, decorare. Fortasse huc pertinet lat. *fingo*, mutatâ tenui [*ś* = *k*] in mediam.)

c. *â* i. q. simpl. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *â rôdasî piśânâṅ*.

c. *nis* id. Ṛgv. 110. 8: *niś ćarmaṇa ṛbʿavô gâm apiṅśata* „Ṛbʿues! cute vaccam induistis".

पिशाच *piśâćá* m. Piśâćus, nomen malorum daemonum. N. 12. 7.

पिशाची *piśâćî* f. fem. praecedentis.

पिशित *piśitá* n. caro. H. 2. 10.

पिशितेप्सु *piśitêpsu* adj. (Tatp. e praec. et *îpsú* q. v.) carnis cupidus. H. 2. 3.

पिशुन *piśuna* adj. (ut videtur, a r. *piś* s. uṇâd. *una*) 1) nuntius, nuntians, certiorem faciens. Ur. 25. 15. 2) crudelis. 3) vilis, malus, pravus.

1. पिष् *piś* 7. par. interdum âtm. pinsere, terere, conterere. Maḥ. 4. 632: *pinaśmy ahaṅ ćandanam*; 4. 261: *piṅśê vilêpanam*; Bʿaṭṭ. 16. 38: *pêkśyâmy arîn*. — Caus. id. Maḥ. 1. 3223: *punas tam pêśayitvâ*. (Lat. *piso*, *pinso*; lit. *pes-tà* pistrinum; gr. πτίσσω pro πίσσω, πίτυρον.)

c. *ut* i. q. simpl. Maḥ. 3. 457.

c. *nis* (*niśpiś*, gr. 79) id. H. 4. 54: *niśpiśyâi 'nam balâd bʿûmâu*; Dr. 9. 3: *tam bʿîmô niśpipêśa maḥîtalê*; Maḥ. 4. 465: *dantâir dantân niśpipêśa*.

c. *nis* praef. *vi* id. H. 4. 35; fricare. R. Schl. II. 35. 1: *pâṇim pâṇâu viniśpiśya*.

c. *prati* id. *pratyapiṅśat* pro *pratyapinaṭ*. Maḥ. 1. 2004. 4. 361.

c. *sam* id. R. Schl. I. 45. 48.

2. पिष् *piś* 10. par. (*ḥiṅsâyâm* K.) laedere, ferire, occidere.

3. पिष् *piś* 1. par. (*gatâu* K.) ire, se movere. Cf. *pis*.

1. पिस् *pis* 1. par. (*gatyâm*) ire, se movere.

2. पिस् *pis* 10. par. (*nikêtanaḥiṅsâbaladânêśu*) habitare; laedere, ferire; robustum esse; dare.

पी *pî* 4. âtm. (e *pâ*, attenuato *â* in *î*) bibere. Maḥ. 3. 13611: *sô 'spîyata vârî*. (Vid. *pâ*.)

पीठ *pîṭʿa* m. n. 1) sella, sedile. Ragʿ. 17. 10. 2) scabellum. Ragʿ. 4. 84. 6. 15.

पीठा *pîṭʿâ* f. id.

पीड् *pîḍ* 10. par. 1) premere. R. Schl. II. 50. 27: *bʿuǵâbʿyâm vṛttapînâbʿyâm pîḍayan*; Hit. 62. 8: *asakṛt pîḍitaṅ snânavastram munćêd baḥû 'dakam*. 2) ferire, percutere, icere. A. 10. 39: *śaravarśâis tân ... nâ 'śaknuvam pîḍayitum*. 3) vexare, contristare, dolore afficere. Br. 3. 14: *pîḍitâ 'ham bʿaviśyâmi*; N. 9. 11: *kśudʿayâ pîḍyamânaṅ*; Man. 5. 50: *vyâdʿibʿiśća na pîḍyantê*. (Cf. *piṭʿ*.)

c. *abʿi* vexare. N. 12. 90: *bʿartṛśôkâbʿipîḍitâ.*

c. *ava* premere, tundere. Maḥ. 1. 6292: *tatô ssya ǵânunâ pṛśṭʿam avapîḍya balât.*

c. *â* vexare. Ḥit. ed. Ser. p. 116: *âpîḍayan balaň śatrôň.* — *âpîḍita* coronatus (N. 12. 102) ab *âpîḍa* s. *ita.*

c. *upa* 1) vexare. Man. 8. 67: *kśuttṛśṇôpapîḍitaň.* 2) vastare. Man. 7. 195: *râśṭraňćâ 'syô 'papîḍayêt* (schol. *utsâdayêt*).

c. *ni* 1) premere. R. Schl. I. 44. 1: *aňguśṭʿâgranipîḍitaň kṛtvâ mahîtalam*; Ragʿ. 2. 23: *gurôň sadârasya nipîḍya pâdâu.* 2) vexare. Maḥ. 2. 6106. Man. 7. 23.

c. *ni* praef. *abʿi* id. Maḥ. 3. 14759: *karaň karêṇâ 'bʿinipîḍya*; 1. 7009: *kandarpavâṇâbʿinipîḍitâňgâň.*

c. *ni* praef. *upa* pulsare, percutere, icere. — Trop. *dâivênôpanipîḍitaň* Maḥ. 2. 2498.

c. *pari* 1) amplecti. Ḥit. 65. 13: *bâhubʿyâm paripîḍitaň.* 2) ferire, percutere, icere. A. 10. 39: *tê tu mâm paryapîḍayan* (*śarâiň*). 3) vexare. R. Schl. II. 10. 38.

c. *pra* vexare. Ḥ. 1. 19: *śramêṇa ... tṛśṇayâća prapîḍitâň.*

c. *sam* ferire, percutere, icere. Maḥ. 3. 12121.

पीडा *pîḍâ'* f. (r. *pîḍ* s. *â*) tormentum, cruciatus. Bʿ. 17. 19.

पीत *pîtá* v. *pâ.*

पीन *pîná* v. *pyâi.*

पीय् *pîy* 1. par. in dial. vêd. conviciari. (Cf. goth. *fijan* odisse, *fijands* inimicus, nostrum *Feind*, lat. *pejor*, *pessimus*; v. Aufrecht ap. Kuhn. III. 200 sq.)

पील् *pîl* 1. par. (*pratiśṭambʿê* K. *rôdʿê* V.) stabilire, immobilem reddere; arcere.

पीलु *pîlú* m. elephantus. Am. (Pers. پيل *pîl.*)

पीव् *pîv* 1. par. (*sṭʿaulyê*) magnum, crassum, pinguem esse. Cf. *pyâi*, *mîv.*

पीवर *pîvará* (r. *pyâi* s. *vara*) crassus, turgidus. In. 5. 10. (V. *pyâi* et cf. πιαρός.)

पुंश्चली *puňśćalî'* f. (e *puňs* mas et *ćala* iens in fem.) meretrix.

1. पुंस् *puňs* 10. par. (*mardê*) conterere. Cf. 1. *piś.*

2. पुंस् *puňs* (casus fortes, vocativo sing. *púman* excepto, formant e *púmâňs*, unde nom. *púmân*, acc. *púmâňsam*, v. gr. 205) mas, vir. Bʿ. 2. 62. 71. (Huc traxerim lat. *mas*, *mar-is* pro *masis*, *mas-culus*, abjectâ syllabâ initiali *pu*, ad quam lat. *pu* τοῦ *pû-sus*, *pû-sa* et τοῦ *pû-bes* referri posset, quod fortasse e *pumes*, mutato *m* in mediam ejusdem organi, sicut in gr. βροτός e μροτός; fortasse etiam nostrum *Mann*; germ. vet. *man*, gen. *mannes*, quod per assimil. e *manses* explicari posset, cum पुमांस् *púmâňs* cohaeret, nisi pertinet ad scr. *mânavá.*)

पुंस्काम *puňskâma* (Baḥ. e praec. et *kâ'ma* desiderium) maris desiderium habens, maris cupidus. Ḥ. 3. 15.

पुक्कश *pukkaśa*, पुक्कष *pukkaśa*, पुक्कस *pukkasa* m. i. q. *ćáṇḍâla.* Am. — *pukkasa* adj. (f. *-î*) vilis, abjectus. Ḥêm.

पुङ्ख *puňkʿa* m. pars pennata sagittae. Am.

पुङ्गव *puňgava* m. (e *pum* et *gava* bos, in compositis solum usurpato, a *gô* s. *a*; v. *gavarâǵa* apud Wils.) 1) taurus. 2) in fine compp. optimus, princeps (cf. *ṛśabʿá*).

पुच्छ *pućća* m. n. cauda. Dr. 5. 8. Cf. *pićća.*

पुछ् *puć* 1. par. (*pramâdê*) negligentem, socordem esse. Cf. *muć*, *yuć.*

1. पुट् *puṭ* 6. par. (*saňślêśaṇê* K. *ślêśê* V.) amplecti.

2. पुट् *puṭ* 10. par. *pôṭáyâmi* (*bʿâśârtʿê* K. *ćûrṇabʿâsi* V.) loqui; lucere; conterere. Cf. *paṭ*, *paṭʿ*, *puṭʿ*, *munṭ.*

3. पुट् *puṭ* 10. par. *puṭáyâmi* (*saňsargê*) conjungere, ligare, nectere.

पुट्ट् *puṭṭ* 10. par. (*alpîbʿâvê* K. *tâućyê* V.) exiguum esse; vacuum esse.

पुण् *puṇ* 6. par. (*śub^{c}ê* K. *d^{c}armê* V.) purum fieri; justum, honestum esse vel fieri. K.: *puṇati snânêna ǵanaḥ.* (Cf. *pû* cl. 9 *punâ'mi.*)

पुण्ड् *puṇḍ* 1. par. (*mardê*; scribitur *puḍ*, gr. 110[a]) conterere. Cf. 2. *puṭ*, *puṅs*, *muṇṭ*, *muṭ*.

पुण्डरीक *puṇḍarîka* n. alba lotus; v. sq.

पुण्डरीकोदरप्रभ *puṇḍarîkôdaraprab^{c}a* (Bah. e *puṇḍarîkôdara* [*puṇḍarîka* + *udára* albae loti venter] et *prab^{c}â* splendor) albae loti ventris splendorem habens. H. 1. 32.

पुण्य *púṇya* (r. *puṇ* s. *ya*) 1) adj. purus, justus, bonus, pulcher. N. 12. 37. In. 2. 1. 9. 23. B^c. 7. 9. 2) subst. n. virtus. N. 15. 17. Lass. 34. 7. In. 2. 4.

पुण्यकर्तार् -तृ *puṇyakartâr -tṛ* m. (e praec. et *kartâ'r -tṛ'*) qui virtutem exercet, justus, probus, sanctus. In. 2. 4.

पुण्यकर्मन् *puṇyakarman* (Bah. e *púṇya* et *kárman* factum) bona, justa facta habens i. e. agens. In. 1. 22.

पुण्यकृत् *puṇyakṛ't* (e *púṇya* et *kṛt* q. v. faciens) i. q. *puṇyakartâr -tṛ.* B^c. 6. 41.

पुण्यगन्ध *puṇyaganda^{c}a* (Bah. e *púṇya* et *gand^{c}a* odor) suavem odorem habens, bene olens. In. 2. 23.

पुण्यगन्धिन् *puṇyagand^{c}in* (a *puṇyagand^{c}a* suavis odor, s. *in*) suavi odore praeditus. In. 2. 2.

पुण्यवन्त् *puṇyavant* (a *púṇya* s. *vant vat*) 1) virtute praeditus, bonus, justus, probus. 2) felix, fortunatus. Am.

पुण्याह *puṇyâhá* n. (e *púṇya* et *aha* dies, v. gr. 613) dies festus (Wilson: „a holy day").

पुत्र *putrá* m. filius. In plur. et ubi in initio comp. pluralem habet sensum 1) filii. 2) liberi, tam masculini quam feminini. Br. 1. 19. Scribitur etiam *puttrá.* (Armor. *paotr* puer; pers. *pusr* filius, puer; lat. *puer*; v. *putrî.*)

पुत्रक *putraka* m. (a praec. s. *ka*) filius. Lass. 2. 15.

पुत्रदार *putradâra* n. (Dvandv. e *putrá* et *dârá*, v. gr. 592) liberi et uxor. Br. 1. 19.

पुत्रपौत्रिन् *putrapâutrin* (ex comp. Dvandv. *putrapâutra* suff. *in*) filios et filiorum filios habens, vel liberos et liberorum liberos habens. Sâ. 5. 57.

पुत्रिका *putrikâ* (fem. τοῦ *putraka*, mutato penultimo *a* in *i*) filia. N. 16. 6.

पुत्रिन् *putrín* (a *putrá* s. *in*) liberos habens. N. 24. 13.

पुत्री *putrî* f. (a *putrá* signo fem. *î*) filia. Sâ. 1. 29. (Hib. *piuthar* „a sister".)

पुत्रीय *putrî'ya* (a *putrá* s. *îya*) ad filium, ad filios, ad liberos spectans. Rag^c. 10. 4.

पुथ् *put^c* 4. par. praesertim 10. par. *put^{c}yâ'mi*, *pôt^{c}áyâmi* conterere. Dr. 8. 22: *gaǵaḥ ... patann avâkśirô b^{c}ûmâu ḥastyârôḥân apôt^{c}ayat*; Maḥ. 4. 643: *tasya pôt^{c}ayâmi padâ śiraḥ*; 3. 11106: *maḥâvṛkśân pôt^{c}ayan*; 5. 5021: *pôt^{c}ayâmâsa tân sarvân*; 3. 545: *sarvân sarpân apôt^{c}ayat.* (Cf. *punt^c*, *puṇḍ*, 2. *puṭ*, *mat^c*, *mant^c*, *muṭ*, *muṇṭ*, *kunt^c*, lat. *quatio*, *concutio*, mutatâ labiali in gutturalem, sicut e. c. in *quinque* = पञ्च *pańća*; v. *kunt^c.*)
c. *vi* id. Dêv. 2. 57: *vipôt^{c}itâ nipâtêna gadayâ b^{c}uvi śêratê*; Maḥ. 4. 1105: *aśvân asya vyapôt^{c}ayat.*

पुनर् *púnar* adv. 1) iterum, denuo, rursus. N. 8. 8. 15. 16. Saepe repetitur. N. 7. 16. 2) retro. — *punar êśyati* redibit. Dr. 6. 16. 3) adhuc. Dr. 9. 4. 4) autem, vero. Ur. 47. 9. 58. 4. — *kim punar* v. *kim.*

पुनरुक्त *punarukta* (e *púnar* et *uktá* dictus) 1) repetitus, v. sq. 2) superfluus, supervacuus. Ur. 39. 10. 89. 9.

पुनर्जन्मन् *punarǵanman* (e *púnar* et *ǵánman*) 1) Karm. n. regeneratio, nova nativitas. B^c. 8. 15. 2) Bah. m. (repetitam, alteram nativitatem habens) Brâhmanus, v. *dviǵá*, *dviǵâti.*

पुनर्लाभ *punarlâb^{c}a* m. (e *púnar* et *lâb^{c}a* adeptio) recuperatio. N. 16. 23.

पुन्थ् *punt^c* 1. par. (*ḥiṅsâyâṅ saṅklêśê* K. *kunt^{c}ê* V.; scribitur *put^c*, gr. 110[a]) vexare, occidere; v. *put^c*.

पुन्नाग *punnâga* m. nomen arboris (Wils. Rottleria tinctoria). N. 12. 40.

पुमांस् *púmâṅs* v. *puṅs.*

1. पुर् *pur* 6. par. (*agragamanê* K. *agragatyâm* V.) praecedere; cf. *pára.*

2. पुर् *pur* f. (nom. *pûr*, *pûḣ*) urbs. Ragʰ. 16. 23; v. sq.

पुर *púra* n. (ut videtur, a r. *par* [*pṝ*] vel *pûr* implere, v. Lass.) urbs; v. *purî́.*

पुरःसर *puraḣsara* m. (e *purás* q. v. et *sara* a rad. *sar sṛ* suff. *a*) antecedens, dux.

पुरतस् *purátas* adv. (a *purás* abjecto *s*, s. *tas*) coram. Vâivarta-Pur. Stenzl. 2. 70.

पुरन्दर *purandará* m. (urbem findens, urbium destructor, e *púra* in acc. et *dara* a r. *dar* [*dṝ*] s. *a*, v. gr. 575) nomen Indri. In. 3. 2.

पुरस् *purás* praep. 1) ante, in initio compp.; v. *dʰâ*, *puraḣsara*, *purôgama* etc. 2) coram, cum gen. Mêgʰ. 3. (Cf. *pára*, goth. *faur* ante pro *fur*, v. gr. comp. 82; germ. vet. *fora*, *for*, nostrum *vor*; fortasse lat. *palam* e *param*; boruss. vet. *pirsdan* ante, coram.)

पुरस्कर् -कृ *puraskar -kṛ* (e *purás* et *kar kṛ* facere) primo loco ponere. Su. 3. 9.

पुरस्तात् *purástât* (a *purás* s. *stât*, v. gr. 584. 74) coram, c. gen. A. 4. 10; absol. in fronte. Bʰ. 11. 40.

पुरा *purấ* adv. 1) antea, olim. Ḥ. 1. 30. 4. 10. N. 10. 8. 2) priusquam, antequam. Dr. 6. 20. 21; cum ablat. A. 4. 20. Sâ. 5. 99. (Cf. *purás* et v. *pára.*)

पुराण *purâṇá* (a *purấ*) 1) adj. (fem. *â* et *î*) antiquus, priscus. M. 56. Bʰ. 2. 20. 15. 4. 2) subst. n. nomen carminum mythologicorum, octodecim numero.

पुरातन *purâtána* vel *purấtana* adj. (fem. -*î*, a *purấ* s. *tana*) antiquus, pristinus. Su. 1. 1. N. 24. 49. Bʰ. 4. 3.

पुरी *purî́* f. (a *púra* n. urbs, signo fem. *î*) urbs. In. 1. 42. N. 13. 47. (Gr. πόλις; fortasse lat. *urbs*, litteris transpositis.)

पुरीष *púrîśa* n. faeces, excrementum. Ḥit. 85. 9.

पुरु *purú* 1) adj. m. f. n. (r. *par* [*pṝ*] implere, s. *u*) multus. Am. 2) m. nom. pr. regis. (Cf. *pul*, *pula*, *pûr*, *pûrṇá*; gr. πολύς, goth. *filu*, germ. vet. *filu*, *filo*, *vilo*, nostrum *viel*; lat. *plus* quasi पुरीयांस् *púrîyâṅs*, *plurimus* e *plusimus*; fortasse hib. *mor* „great, big, bulky, many, noble", *moradh* „augmentation" mutatâ labiali mutâ in nasalem ejusdem organi; de lat. *mul-tus* et hib. *mor* v. *bʰū́ri* et cf. *pûr*, *pûrṇá.*)

पुरुष *púruśa* m. 1) vir, mas, homo. In. 4. 2. Ḥ. 2. 30. Br. 1. 8. 2) famulus, minister. N. 13. 65. 18. 5. 11. 18. Sâ. 5. 15. 3) anima, animus, spiritus. Bʰ. 8. 10. 22. 13. 19 etc. 15. 16 etc. 4) nomen arboris. Sâ. 6. 5.

पुरोगम *purôgama* m. (e *purás* et *gama* iens) praeiens, dux. N. 12. 123.

पुरोडाश *purôḍấśa* m. butyrum purificatum sacrificum. Dr. 6. 23.

पुरोधस् *purốdʰas* m. (e *purás* ante et *dʰas* a *dʰâ* ponere, s. *as*) sacerdos. Bʰ. 10. 24; cf. *purốḣita.*

पुरोभागिन् *purôbʰâgin* (a *purôbʰâga* [e *purás* et *bʰâga* pars, portio] suff. *in*) arrogans, immodestus. Am. III. 1. 46. Ur. 49. 5 infr.

पुरोहित *purốḣita* m. (antepositus, e *purás* et *ḣita*) id.

पुर्व् *purv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu* V.) implere. Cf. *parv*, *pûr*, *par* (*pṝ*).

1. पुल् *pul* 1. et 6. par. *pốlâmi*, *pulấmi* (*maḣatvê*) magnum esse vel fieri. (*l* pro *r*; cf. *purú.*)

2. पुल् *pul* 10. par. (*saṅgʰâtê* K. *uccʰritâu* V.) coacervare; eminere, altum, magnum esse; v. 1. *pul.*

पुल *pula* (r. *pul* s. *a*) 1) adj. magnus, amplus. 2) subst. m. erectio pilorum. (Cf. lat. *pilum*, v. sq.)

पुलक *pulaka* m. (r. *pul* s. *aka*) erectio pilorum. (Cf. lit. *plauka-s* coma, quod etiam a scr. *plu* volare derivari potest.)

पुलिन *púlina* n. (r. *pul* s. *ina*) 1) insula. Mêgʰ. 42. 2) ripa. Ragʰ. 14. 52.

पुलोमन् *pulôman* m. nom. pr. Asuri. A. 10. 7.

1. पुष् *puś* 1. 9. 10. par. *pôśâmi, puśṇâmi, pôśâyâmi* nutrire. B'. 15. 13: *puśṇâmićâu 'śad'îh sarvâh*; Mah. 3. 1963: *sutân iva pupôśa tân*; 13639: *putrân nâryah puśṇanti*; Hit. ed. Ser. p. 37: *kim aham parapiṇḍênâ ''tmânam pôśayâmi*; H. 4. 50: *mâṅsâih puśṭah.* — Caus. nutriendum curare. Śak. 107. 7: *svam apatyagâtam anyadvigâih parab'ṛtâh pôśayanti.*

c. *pari* 10. par. nutrire, sustentare. B'ar. 2. 38: *tasmiṅ-śća (lôkê) paripôśyamâṇê.*

c. *sam* 9. par. augeri, crescere. B'ar. 2. 13.

2. पुष् *puś* 4. par. 1) nutrire. B'att. 17. 32: *dêham ihâ 'puśyah surâmiśâih.* 2) frui, possidere. R. Schl. II. 94. 10: *śriyam puśyaty ayaṅ girih*; Rag'. 16. 58: *varṇam puśyaty anêkaṅ sarayûpravâhah*; 18. 31. 3) adipisci. Rag'. 3. 22: *dinê dinê pupôśa vṛdd'im* (schol. *lêb'ê*).

पुष्कर *púśkara* m. 1) piscina, lacus. 2) lotus flos (Wils. Nelumbium speciosum or Nymphaea nelumbo). 3) nom. pr. regis, fratris Nali.

पुष्कराक्ष *puśkarâkśa* (Bah. e praec. et *akśa* oculus) loto similes oculos habens. H. 2. 19.

पुष्करिणी *puśkariṇî* f. (a *púśkara* s. *in* in fem., v. euph. r. 94[a]) lotorum lacus, lacus in universum. A. 4. 50.

पुष्कल *puśkalá* excellens, eximius. Su. 4. 4. B'. 11. 21.

पुष्टि *puśṭí* f. (r. *puś* s. *ti*) incrementum; prosperitas. Rag'. 18. 32.

पुष्प् *puśp* 4. par. (ut videtur, denom. a *púśpa*) florere; v. *puśpitá.*

पुष्प *púśpa* m. (ut videtur, a r. *puś*) flos.

पुष्पलिह् *puśpalih* m. (nom. *-liṭ*, e *púśpa* et *lih* lambens) apis. Am.

पुष्पवन्त् *púśpavant* (a *púśpa* s. *vant vat*) 1) floribus praeditus. 2) m. du. *púśpavantâu* sol et luna. Am.

पुष्पवती *puśpavatî* f. (fem. praec.) mulier menstrualis. Am.

पुष्पित *puśpitá* (a *púśpa* s. *ita*, v. gr. 584. 11 et cf. *kusumitá* Sâ. 4. 26) flores habens, floridus, florens. H. 1. 11. N. 12. 102. Sâ. 4. 31; trop. B'. 2. 42.

पुस्त् *pust* 10. par. (*âdarânâdarayôh* K. *band'ê anâdṛtyâdṛtyôh* V.) venerari; spernere; ligare. (Cf. *pûg, bast.*)

पुस्तक *pustaka* n. (r. *pust* s. *aka*) liber, codex.

पू *pû* 9. par. âtm. et 1. âtm. *punâmi, punê* (gr. 345[a]), *pávê* purificare, lustrare. R. Schl. prooem. 3: *punâti b'uvanam puṇyâ râmâyaṇamahânadî*; Mah. 3. 6030. Man. 11. 248: *b'rûṇahaṇam ... punanti*; Mah. 3. 7081: *kulam punîtê*; B'att. 6. 61: *pavasê havih*; 1. par. B'. 10. 31: *pavanah pavatâm asmi.* — Pass. Man. 2. 62: *hṛdgâb'ih (adb'ih) pûyatê viprah.* — *pûtá* lustratus. B'. 4. 10. 9. 10. — Caus. facere ut aliquis lustretur, lustrare. Mah. 5. 414: *pâvayiśyâmi vagriṇam.* (Cf. lat. *pû-rus, pu-tare*; lit. *pûs-tas* desertus, vastus [e *put-tas*? v. gr. comp. 103], *pus-tau* acuo, v. *tig, tê'gas*; germ. vet. *bar* purus, nudus, inanis, fortasse a caus. पावयामि *pâvâyâmi* mutato *v* in *r* sicut in *birumês* sumus = भवामस् *b'ávâmas*, gr. comp. 20. Vid. *pâvaká, pavítra.*)

c. *pari* i. q. simpl. Man. 8. 330. 331.

c. *vi* id. Mah. 2. 1150.

पूग *pûga* m. acervus, multitudo, turba. A. 3. 32. (Cf. gr. πυγμή, πυγή, et idem valentia *puṅga* m. n., *puṅga* m.)

पूज् *pûg* 10. par. interdum âtm. honorare, colere, venerari. H. 4. 57: *apûgayan naravyâg'ram*; Su. 4. 21: *pûgayiśyaṅs tilôttamâm*; N. 2. 14: *supûgitâu*; 13. 22. Mah. 1. 4117: *apûgayanta vâgb'ir naravyâg'ram*; Hit. 71. 13: *bad'nîyât pûgayêta vâ.* — *pûgitá* ornatus. H. 1. 31: *kuntîṅ sarvalakśaṇapûgitâm.*

c. *ab'i* i. q. simpl. N. 3. 16: *manôb'is tv ab'yapûgayan*; R. Schl. II. 76. 12: *tat'ê 'ti vâkyan tasyâ 'b'ipûgya.*

c. *prati* id. Man. 1. 1: *pratipûǵya yat'ânyâyam* (*manum*); R. Schl. I. 26. 4: *tân ṛśîn pratipûǵya*; I. 11. 10: *sâd'v iti tadvâkyam pratyapûǵayan.*
c. *sam* id. In. 2. 10. 3. 3. 5. 47.

पूजा *pûǵá* f. (r. *pûǵ* s. *â*) honor, reverentia, veneratio, cultus. N. 21. 20. In. 5. 19.

पूण् *pûṇ* 10. par. (*sańg'âtê*) coacervare. (Cf. *pûrṇá* plenus, unde *pûṇ* ortum esse videtur ejecto *r*.)

पूति *pû'ti* f. 1) (a r. *pû* s. *ti*) purificatio. 2) (a r. *pûy* foetere, abjecto *y*, s. *ti*) foetor, odor malus. B'. 17. 10.

पूप *pûpa* m. placenta. Am.

पूय् *pûy* 1. âtm. (*viśaraṇê durgand'ê* K. *durgand'a-śîrṇyôk* V.) dissolvi, putrescere; foetere. (Cf. lit. *pûw-ù* putresco, fut. *pū-sù*; gr. πῦον, v. *pû'ya*, πῦος, πύθω; lat. *pûteo* denom. esse videtur a perdito nom. subst. vel adject., v. *pû'ti*; *puter*, *putresco*; *foeteo* mutatâ tenui in aspir. sicut e. c. in *fluo* = scr. *plu*; goth. *fûls* putridus; hib. *putar* „putrid, stinking".)

पूय *pû'ya* n. (r. *pûy* s. *a*) pus. (Gr. πῦον; lat. *pus*.)

पूर् *pûr* 10. par. interdum âtm. 1) implere (part. perf. pass. *pûritá*; *pûrṇá* pertinet ad *par* [*pṛ*]). Sâ. 5. 1: *kat'inam pûrayâmâsa*; N. 2. 11: *ǵ'ôśêṇa pûrayantô vasund'arâm*; Hit. 46. 11: *ǵalavindunipâtêna kramaśak pûryatê ǵ'aṭak*; Mah. 3. 8819: *pûrayasva samudram*; Rag'. 9. 63: *śarapûritavaktrarand'rân*; R. Schl. I. 75. 3: *pûrayasva d'anuk śarêṇa*; inde 2) tendere arcum. R. Schl. I. 67. 8: *d'anû râǵab'ir aśakyam pûritum.* 3) satisfacere, respondere. Hit. 49. 2: *pûrayanti manôrat'ân*; Mah. 1. 6489: *kâmam pûrayiśyanti mê ḥayâk.* (V. *par* [*pṛ*], *purú*, *pûrṇá*, *pul* et cf. lat. *pleo* = पूरयामि *pûráyâmi* [v. gr. comp. 109[a]. 6] ejectâ vocali, mutato *r* in *l*; de gr. πίμπλημι v. *par* [*pṛ*], *píparmi*; hib. *furain* „plenty, abundance, excess", *furthanach* „plentiful", *furthain* „satiety, sufficiency".

c. *anu* explere, satisfacere. Gîta-G. 1. 25: *anupûrayatu priyam vak.*
c. *ab'i* praef. *sam* i. q. simpl. Mah. 3. 10723: *b'âlukâb'ik ... gańgâń samab'ipûrayan.*
c. *â* id. B'. 11. 30: *têǵôb'ir âpûrya ǵagat*; Dêv. 2. 32: *nâdêna ǵ'ôrêṇa kṛtsnam âpûritań ǵagat*; Mah. 1. 1302.
c. *â* praef. *sam* 1) implere. Mah. 1. 2473. 2) tendere (arcum). Râm. I. 28. 41: *tan na dêvâk samâpûrayituń śaktâk.*
c. *pra* implere. Hit. 20. 9: *prapûryatê* (*udarak*).
c. *sam* id. H. 1. 3: *diśak sampûrayan nâdâik.*

पूरुष *pû'ruśa* m. vir, mas. Hit. 28. 17.

पूर्ण *pûrṇá* v. *par* (*pṛ*).

पूर्ब् *pûrb* 10. par. (*nikêtanê*) habitare.

पूर्व *pû'rva* (de declin. v. gr. 255) 1) prior. Br. 2. 34. H. 3. 18. B'. 4. 15. 2) orientalis. Su. 2. 12. De *pû'rva* in fine compp. v. gr. 612. (Cf. *púra*, *purás*, *purâ'*, *prat'amá*; zend. [zend script] *pauurva*; slav. *prŭvŭj*; russ. *pervyĭ*; hib. *foirfe* „old, ancient, perfect, worthy".)

पूर्वचित्ति *pû'rvaćitti* f. (e *pû'rva* et *ćitti*, quod seorsum non invenitur) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

पूर्वतरम् *pû'rvataram* adv. (acc. neut. a *pû'rvatara* prior a *pû'rva* s. *tara*) prius, antea. B'. 4. 15.

पूर्वतस् *pû'rvatas* adv. (a *pû'rva* s. *tas*) orientem versus. Rag'. 3. 42.

पूर्वम् *pû'rvam* adv. (acc. neut. τοῦ *pû'rva*) 1) prius. Su. 4. 18. 2) antea, olim. In. 1. 41. Br. 1. 20. Sâ. 3. 13.

पूर्वाह्ण *pûrvâḥṇá* m. (Karm. e *pû'rva* et *aḥna* dies in fine compp.) prior pars diei, tempus antemeridianum.

पूल् *pûl* 1. et 10. par. (*sańg'âtê* K. *sańḥatâu* V.) coacervare. (Cf. *pûr*, unde *pûl* mutato *r* in *l*.)

पूष् *pûś* 1. par. i. q. *puś*.

पूषन् *pû'śan*, vêd. *pûśán* m. (r. *pûś* s. *an*) sol. Am.

पृच्छा *pṛććâ* f. (r. *prać* correptâ syllabâ *ra* in *ṛ*, s. *â*) interrogatio, quaestio. Am.

पृथक् *pṛťak* adv. separatim, seorsum, singulatim. Dr. 6. 1. A. 2. 3. Bᶜ. 5. 4. 13. 4; repetitum Bᶜ. 1. 18. — *pṛťak-kartum* abscindere. Dêv. 3. 15. (Ag. Benary huc trahit lat. *prî-vus*, ita ut mutilatum sit e *prith-vus*, „Römische Lautlehre" p. 293.)

पृथक्त्व *pṛťaktvá* n. (a *pṛťak* s. *tva*) specialitas. Bᶜ. 9. 15

पृथग्जन *pṛťaggana* m. (Karm. e *pṛťak* et *gana*) homo inferioris ordinis, plebejus, de plebe. Ḥ. 1. 50.

पृथग्भाव *pṛťagb́âva* m. (Karm. e *pṛťak* et *b́âva* existentia) i. q. *pṛťaktvá*. Bᶜ. 13. 30.

पृथा *pṛťá* f. cognomen Kuntiae.

पृथिवी *pṛťiví* f. (v. *pṛťví*) terra.

पृथिवीपति *pṛťivípati* m. (terrae dominator, e praec. et *páti* dominus, dominator) rex.

पृथिवीक्षित् *pṛťivíkśit* m. (e *pṛťiví* et *kśit* q. v.) terrae dominator, rex. N. 5. 4.

पृथु *pṛťú* adj. (fem. *pṛťú* et *pṛťví*, compar. *práťîyâṅs*, superl. *práťiśťa*, r. *praťᶜ* s. *u*) latus, amplus, magnus. N. 19. 13. In. 5. 5. 27. (Gr. πλατύς; lit. *platùs* id.; anglo-sax. *brâd*; goth. *braid-s*; nostrum *breit*; hib. *far-saing* „wide, ample" mutato *ť* in *s*, *farsneachd* „with", *farsnighim* „I widen"; lat. *latus* non cohaeret cum *pṛťú*, quippe quod non ortum sit e *platus* sed e *stlatus* a scr. r. *star stṛ* secundum Festum p. 312.)

पृथुल *pṛťulá* (a praec. s. *la*) id. Am.

पृथुलोचन *pṛťulôćana* adj. (Baḥ. e *pṛťú* et *lôćana* oculus) magnos oculos habens. In. 5. 27.

पृथुश्रोणी *pṛťúśrôṇî* f. (e *pṛťú* et *śrôṇî* lumbus, femur, clunis) lata, turgida femora habens. In. 5. 5.

पृथ्वी *pṛťví* f. (magna, lata, fem. a *pṛťú*) terra; cf. *maḥî*; usitatius est *pṛťiví*, quod e *pṛťví* inserto *i* ortum esse censeo *). (Cambro-brit. *priz* „mould or earth".)

पृषत *pṛśatá* m. (r. *parś pṛś* s. *ata*) 1) gutta. Ragᶜ. 3. 3. 2) nomen animalis (v. praec.). Dr. 4. 15.

*) Wilsonus deducit *pṛťví* a *pṛťú* nomine regis, *pri-ťiví* vero a rad. *praťᶜ* celebrem esse.

पृषन्त् *pṛśant* (part. praes. r. *parś pṛś*) inspergens, adspergens, irrigans. — Subst. 1) n. gutta. Am. 2) m. (nom. *pṛśan*) nomen animalis, Wils. „the porcine deer". Am.; fem. *pṛśatî*. Ragᶜ. 8. 58.

पृष्ट *pṛśṭá* v. *prać*.

पृष्ठ *pṛśťá* n. (fortasse e praep. *pra* et *sťa* stans, nisi, quod sensui magis congruit, e *párâ* correpto *arâ* in *ṛ*, et *sťa*, v. *upásťa*) dorsum, tergum. Ḥ. 1. 16.

पृष्ठतस् *pṛśťatás* adv. (a praec. s. *tas*) a tergo. Su. 3. 26. 27. Bᶜ. 11. 40.

पेट *pêṭa* m. (r. *piṭ* s. *a*) corbis, canistrum. Am.; v. sq.

पेटक *pêṭaka* m. n. (r. *piṭ* s. *aka*) id. Ur. 86. 3.

पेण् *pêṇ* 1. par. (*pêśagatiślêśêśu*) conterere, ire, amplecti.

पेल् *pêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlê gatâu* V., proprie *pil* q. v.) ire, se movere, vacillare. (Cf. *ćal* e *kal*.)

पेलव *pêlava* tener, tenuis, subtilis. Am.

पेव् *pêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) servire, colere, venerari. Cf. *mêv*, *mlêv*, *plêv*, *sêv*.

पेशल *pêśalá* (r. *piś* s. *ala*) 1) pulcher, gratus, suavis, amoenus. Mêgᶜ. 75 (schol. *manôḥara*). 2) ut videtur: indutus, conjunctus, praeditus. Sâ. 5. 35: *śakti-pêśala*; Up. 3: *prîtipêśala*.

पै *pâi* 1. par. (*śôśanê* K. *śôśê* V.) siccari.

पैतामह *pâitâmaḥa* (a *pitâmaḥa* avus paternus) avitus, ad avum paternum spectans.

पैतृक *pâitṛka* (a *pitár -tṛ* s. *ka*) paternus. Man. 9. 104.

पैशुन *pâiśuná* n. (a *piśuna* crudelis, vilis) crudelitas, improbitas.

1. पोत *pôta* m. (fem. *pôtî*, fortasse a r. *puś* abjecto *ś*, nisi potius *pôta* pro *pâta*, a r. *pâ* nutrire, ita ut *â* attenuatum sit in *û*, unde *ô* adjecto guṇae incremento; v. *pôtra* et cf. Pott. I. 193) pullus, catulus. Ḥ. 2. 18. (Cf. lit. *pauta-s* ovum; gr. πῶ-λος; lat. *pullus*; goth. *fula* pullus, them. *fulan*; germ. vet. *folo* m., *fuli* n.; v. r. *pâl*.)

2. पोत *pôta* m. navicula, scapha.

पोत्र *pótra* n. (ut videtur, pro *pâtra* a r. *pâ* s. *tra*, v. *pôta*) rostrum suis. Ritu-S. 1. 17. (Hib. *bus* „a mouth, a lip, a snout", *pus* „a lip".)

पोत्रिन् *pôtrin* m. (a praec. s. *in*) sus. Am.

पोषण *pôśaṇa* n. (r. *puś* s. *ana*) actio alendi, nutriendi. Br. 2. 8.

पौत्र *pâutra* m. (a *putrá* s. *a*) filii filius, nepos.

पौर *pâura* m. (a *púra* urbs, s. *a*) oppidanus. N. 25. 7.

पौरव *pâuravá* (a *purú* s. *a*, v. gr. 582) ad Purum pertinens, Purûs proprius, a Puru oriundus. In. 5. 40.

पौरुष *pâuruśá* n. (a *púruśa* s. *a*) 1) virilitas. 2) actio hominum. Hit. 6. 14. 3) semen virile.

पौर्णमास *pâurṇamâsá* (fem. *-î*, a *pûrṇamâsa* plenilunium, s. *a*) ad plenilunium pertinens, plenilunium habens, e. c. *pâurṇamâsî niśâ* plenilunii nox. N. 16. 14.

पौर्वदेहिक *pâurvadêhika* (a *pûrvadêha* prius corpus, s. *ika*) ad prius corpus pertinens, prioris corporis proprius. Bᶜ. 6. 43.

पौर्वाह्णिक *pâurvâhṇika* (a *pûrvâhṇa* q. v. s. *ika*) antemeridianus. Sâ. 4. 10. 7. 1.

पौलोम *pâulôma* (a *pulôman* s. *a*) a Pulômano oriundus. A. 10. 2.

पौलोमी *pâulômî* f. (Pulômani filia, a praec. signo fem. *î*) cognomen Saćiae, Indri uxoris. Ur. 49. 4.

प्याय् *pyây* 1. âtm. ḣ q. *pyâi*.

1. प्युष् *pyuś* 4. par. (*bᶜâgê daḥi*) dividere, distribuere; urere. (Cf. *uś*, unde *pyuś* urere, praef. *pi*.)

2. प्युष् *pyuś* 10. par. (*utsṛgê* K. *utsṛgi* V.) dimittere. Cf. *vyuś*.

प्यै *pyâi* 1. âtm. (*vṛddᶜâu*) pinguescere, crescere. Part. perf. pass. *pînâ* pinguis, corpulentus, crassus, turgidus. N. 5. 6. Etiam *pyânâ*. Pâṇ. VI. 1. 28. (V. *pîvará* et cf. gr. πιαρός, πῖας, πίων, πιμελή; lat. *pinguis*; island. vet. *feit-r* pinguis; anglo-sax. *faett*; germ. vet. *feizt*; nostrum *feist*, *fett*; v. Graff. III. 738.)

c. *â* 1) pinguescere, crescere. Ṛgv. 91. 16: *âpyâyasva*. — *âpyâna* pinguis, turgidus. Bᶜaṭṭ. 5. 16. 9. 2. 2) augere, corroborare. Maḥ. 5. 508: *âpyâyadᶜvan tapasâ têgasâ mâm*. — Caus. 1) pinguefacere, augere, amplificare. Maḥ. 3. 13542: *têgasâ tava têgô viśṇur âpyâyiśyati*; R. Schl. I. 28. 30: *tapôyôgabalênâi 'nam âpyâyayitum arḥasi*. 2) exhilarare, oblectare. Mêgᶜ. 45: *âpyâyayês tam mayûram*. Vid. *âpyâyita*.

c. *â* praef. *sam* id. Bᶜaṭṭ. 14. 62: *manyur asya samâpipyê*. — Caus. Maḥ. 3. 8725: *sa samâpyâyitô viśṇunâ balavân samapadyata*.

प्र *pra* (fortasse e *pára* q. v.) praep. insep., v. gr. 111. (Gr. πρό, lat. *pro*; lit. *pra*, *pri*, *pro*; slav. *pro*, *pri*; goth. *fra*, *fri*; germ. vet. *fra*, *far*; ẓend. ࠀ *fra*, gr. comp. 40; hib. *fur*, *for*, *foir*, v. Pictet p. 90; huc etiam traxerim hib. *fri* „with, by, through, on".)

प्रकर *prakara* m. (r. *kar* [*kṛ*] praef. *pra* s. *a*) acervus, multitudo. A. 8. 3.

प्रकर्ष *prakarśa* m. (r. *karś kṛś* praef. *pra* s. *a*) excellentia, praestantia. Hit. 121. 2.

प्रकामतस् *prakâmatas* adv. (a *prakâmá* voluptas, s. *tas*) voluptarie, cum voluptate. H. 2. 14.

प्रकार *prakâra* n. (r. *kar kṛ* praef. *pra* s. *a*) modus. N. 13. 23.

प्रकाश *prakâśá* (r. *kâś* praef. *pra* s. *a*) 1) clarus, lucidus, collustratus. Bᶜ. 14. 11. 2) manifestus. Bᶜ. 7. 25. — *prakâśám* adv. clare, clarâ voce. Hit. 10. 15. — *prakâśá* m. lumen, lux. Ur. 70. 5.

प्रकाशक *prakâśaka* (r. *kâś* praef. *pra* s. *aka*) clarus, lucidus. Bᶜ. 14. 6.

प्रकाशता *prakâśátâ* f. (a *prakâśá* s. *tâ*) claritas, celebritas. N. 26. 37.

प्रकीर्ति *prakîrti* f. (r. *kar* [*kṝ*] praef. *pra* s. *ti*; v. *kart* [*kṝt*], *kîrti*) gloria. Bᶜ. 11. 36.

प्रकृति *prakṛti* f. (r. *kar kṛ* facere, praef. *pra* s. *ti*) 1) natura. Bᶜ. 3. 5. 33. 7. 4. 9. 7. 8. 10. 2) plur. *prakṛtayas* subditi. N. 7. 13.

प्रकृष्टत्व *prakṛṣṭatvá* (a *prakṛṣṭa* excellens, praestans [v. *karś kṛś* praef. *pra*], s. *tva*) excellentia, praestantia. Hit. 131. 5.

प्रकोप *prakópa* m. (r. *kup* praef. *pra* s. *a*) irritatio, actio iratum reddendi. Hit. 80. 10.

प्रक्षय *prakśayá* m. (r. *kśi* perire, praef. *pra* s. *a*) interitus, exitium, ruina. Dr. 4. 19. A. 7. 16.

प्रक्षालन *prakśâlana* n. (r. *kśal* cl. 10, praef. *pra* s. *ana*) lavatio, ablutio. N. 23. 11.

प्रख्य *prakʿyá* (r. *kʿyâ* dicere, praef. *pra* s. *a*, v. gr. 575. suff. *a*) similis. N. 13. 63. 21. 11.

प्रगल्भ *pragalbʿá* (r. *galbʿ* praef. *pra* s. *a*) fortis, audax, strenuus. Hit. 48. 20. 84. 12. 100. 14.

प्रचण्ड *praćaṇḍa* (r. *ćaṇḍ* praef. *pra* s. *a*) 1) adj. calidus, fervidus, aestuosus, ardens; transl. iracundus, irâ incensus. Ritu-S. 1. 1. Lass. 85. 1. Dr. 7. 7. 2) subst. m. nomen plantae, Wils. „a sort of Nerium with white flowers".

प्रचुर *praćura* adj. (r. *ćur* praef. *pra* s. *a*) multus. Hit. 50. 21. 77. 20. Lass. 44. 3.

प्रच्छन्न *praććanna* v. *ćad.*

प्रच्छादन *praććâdana* adj. (r. *ćad* cl. 10, praef. *pra* s. *ana*) tegens. N. 17. 10.

प्रछ् प्रृछ् *prač pṛč* 6. par. âtm. (*pṛććâmi*, *pṛććê*, v. gr. 301) interrogare. Bʿ. 2. 7: *pṛććâmi tvâṅ yać črêyah*; In. 1. 37: *papraćća mâtalim.*— Cum acc. rei. N. 2. 15: *tâu ... kuśalam avyayam papraćća*; A. 1. 8: *sarvân ... divâukasaśća papṛććur ênam.* (Goth. *FRAH*, praes. *fraihna*, gr. comp. 83; nostrum *frage*; lat. *proco*, *precor*; *posco* ejecto *r*; ut videtur, *rogo* e *progo*; zend. ...... *pĕrĕś* quaerere, gr. comp. 37; *frâś* quaestio ibid. 907; lit. *persu* procus sum, uxorem mihi deposco; *prašau* rogo, precor; russ. *prošu* id.; hib. *fiafrach* „inquisitive", *fiafraighe* „a question", *fiafruighim* „I inquire, ask", ut videtur per redupl.; fortasse etiam *friscim* „I hope", *friscart* „an answer". — Pottius apte explicat *prač* e praep. *pra* et r. *ič* desiderare, et confert gr. πρoΐσσομαι, ad quod etiam Passow refert lat. *precor*, *proco.*)

c. *anu* i. q. simpl.; c. 2. acc. R. Schl. II. 57. 29: *râmam anupṛććasi sâratʿim.*

c. *anu* praef. *sam* id. Mah. 2. 2142.

c. *abʿi* id. Mah. 3. 13339.

c. *â* valedicere. In. 1. 21: *śâilarâǵan tam âpraśṭum upaćakramê*; M. 33: *âpṛṣṭó ssi gaććâmy aham*; Mah. 1. 3270: *âpṛććê tvâm*; 2. 1602: *âpṛććâmó naravyâgʿram.*

c. *pari* i. q. simpl. N. 3. 1: *êtân paripapraćća.* — Cum acc. p. et r. N. 16. 31. Dr. 4. 13.

c. *prati* id. R. Schl. I. 8. 18: *amâtyân samâhûya pratiprakśyati niśćayam.*

c. *sam* id. Mah. 3. 11364.

प्रजा *praǵâ* f. (r. *ǵan* praef. *pra*, abjecto *an*, s. *a* in fem., v. gr. 575. suff. *a*) 1) progenies. N. 1. 5. 2) creatura. 3) plur. *praǵâs* subditi. N. 5. 45. Sâ. 1. 17.

प्रजागर *praǵâgara* m. (r. *ǵâgar ǵâgṛ* praef. *pra* s. *a*) vigiliae, pervigilatio. Hit. 102. 9.

प्रजागरा *praǵâgarâ* f. (r. *ǵâgar ǵâgṛ* praef. *pra* s. *a* in fem.) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 30.

प्रजापति *praǵâpati* m. (Tatp. e *praǵâ* et *páti*) cognomen dei Brahmae. M. 1.

प्रजायिनी *praǵâyinî* f. (r. *ǵan* praef. *pra* abjecto *n* et producto *a*, suff. *in* in fem., inserto *y* euphonico, v. gr. 49[a]) genitrix.

प्रजावन्त् *praǵâvant* (a *praǵâ* s. *vant vat*) progeniem, liberum vel liberos habens. Hit. 40. 5.

प्रज्ञा *pragńâ* f. (a r. *gńâ* praef. *pra*) intellectus, intelligentia, sapientia. Bʿ. 2. 11. N. 15. 12 in fine comp. Bah.

प्रज्ञाचक्षुस् *pragńâkśus* adj. (intellectûs oculos habens, Bah. e praec. et *ćakśus* oculus) coecus. Sâ. 5. 92.

प्रज्ञावन्त् *pragńâvant* (a *pragńâ* s. *vant vat*) intellectu praeditus, intelligens, sapiens. Hit. 52. 12.

प्रणय *praṇaya* m. (a r. *nî* praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[a]) affectio, benevolentia, amor. Sâ. 5. 41. Dr. 9. 17 in fine comp. Baḥ.

प्रणयिन् *praṇayín* (a praec. s. *in*) 1) adj. appetens, desiderans. Mêg'. 3. 10. Ur. 46. 4 infr. 2) subst. m. amator, amasius, amatus. Mêg'. 40. 64. 95.

प्रणव *praṇava* m. (a r. *nu* laudare, praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[b]) syllaba mystica *óm* q. v. B'. 7. 8.

प्रणष्ट *praṇaśṭa* v. *naś*.

प्रणाश *praṇâśà* m. (r. *naś* praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[b]) occasus, interitus, ruina. Br. 1. 23.

प्रणिधान *praṇid'âna* n. (r. *d'â* praef. *pra* + *ni* s. *ana*) meditatio. Ur. 54. 9 infr.

प्रणिधि *praṇid'i* m. (r. *d'â* praef. *pra* + *ni* s. *i*) explorator, emissarius. Hit. 88. 8.

प्रणिपात *praṇipâta* m. (r. *pat* c. *ni* praef. *pra*, v. gr. 94[b]) actio procumbendi. B'. 4. 34.

प्रणुन्न *praṇunna* v. *nud* praef. *pra*.

प्रतान *pratâná* m. (r. *tan* praef. *pra* s. *a*) planta repens. Rag'. 2. 8.

प्रताप *pratâpa* m. (r. *tap* praef. *pra* s. *a*) 1) calor, aestus, ardor. Mêd. 2) majestas. 3) nom. pr. Dr. 2. 11.

प्रतापवत् *pratâpavant* adj. (a praec. s. *vant vat*) majestate praeditus, augustus, excelsus. M. 1. Sâ. 5. 40.

प्रति *práti* (ut videtur, a *pra* s. *ti*) praep. insep. et separ. (v. gr. 111) contra, e regione, erga, versus, retro, ad; c. acc. In. 5. 5. H. 3. 6. Dr. 8. 30. — circa, quod attinet ad. N. 19. 32. (Gr. προτί, ποτί, πρός e προτ, gr. comp. 152; hib. *frith*, *frioth*, e. c. in *frithbeart* „I object, oppose", *frithbhuille* „a back stroke", *frithshearc* „a return of love, mutual regard", *friothchuirim* „I oppose, obstruct", *friothbharamhuil* „a paradoxe"; bohem. *proti*; sloven. *proti*; lett. *pretti*; lit. *prēś*; lat. *prae* = *prai* e scr. *práti*; e *pot* = ποτί per assimil. orta esse videntur *por*, *pol*, *pos* in formis ut *por-rigo*, *pol-liceor*, *pol-luo*, *pos-sideo*, v. gr. comp. 1008 et cf. Pott. I. 92. Ag. Benary 185.)

प्रतिकूल *pratikûla* (Baḥ. e *práti* et *kû'la* n. ripa, littus) adversus, iniquus. Śak. 6. 16. Ur. 14. 4.

प्रतिकृत *pratikṛta* v. *kar kṛ* praef. *práti*.

प्रतिकृति *pratikṛti* f. (r. *kar kṛ* praef. *práti* s. *ti*) imago, effigies (portrait). Ur. 23. 3 infr.

प्रतिक्रिया *pratikriyâ* f. (r. *kar kṛ* facere, praef. *práti* s. *yâ* mutato *ṛ* in *ri*, cf. gr. 451) 1) officium mutuum. 2) actio resistendi, repugnandi; defensio. Hit. 130. 13.

प्रतिक्षणम् *pratikśaṇám* adv. (Avy. e *práti* et *kśaṇa* momentum) 1) momento, statim. Hit. 97. 15. 2) quovis momento, perpetuo. Hit. 59. 17. Cf. *anukśaṇám*.

प्रतिग्रह *pratigrahá* m. (r. *grah* praef. *práti* s. *a*) donum. Śak. 23. 5.

प्रतिघात *pratig'âta* m. (a *g'âtáy* caus. r. *han* ferire [v. gr. 471. 4], praef. *práti* s. *a*) actio arcendi, avertendi, defendendi. A. 5. 7 (schol. Ćaturb'. *pratig'âtaḣ paraprayuktâstranivâraṇam*). A. 3. 53.

प्रतिघातन *pratig'âtana* (a *pratig'âtay* [caus. r. *han* praef. *práti*] s. *ana*) ut videtur, i. q. praecedens. A. 4. 26.

प्रतिदिनम् *pratidinám* adv. (Avy. e *práti* et *dína*) quotidie. Lass. 28. 12. Vid. *pratyahám*, *pratiniśám*.

प्रतिध्वान *pratid'vâna* m. (Karm. e *práti* et *d'vâna*) echo, vox repercussa. Am.

प्रतिनिशम् *pratiniśám* adv. (Avy. e *práti* et *niśâ*) quâvis nocte. P. 24.

प्रतिपक्ष *pratipakśa* m. (Baḥ. e *práti* et *pakśá* latus) hostis. Ur. 21. 6 infr.

प्रतिपत्ति *pratipatti* f. (r. *pad* praef. *práti* s. *ti*) 1) impetratio, adeptio. Rag'. 1. 1. 2) reverentia. Rag'. 14. 22. 3) actio accipiendi hospitem, cibus potusque, quo aliquis excipitur (Bewirthung). Rag'. 15. 12. 4) intellectus, intelligentia, comprehensio. Rag'. 8. 64.

प्रतिपद् *pratipád* f. (a r. *pad* ire, praef. *práti*) mensis lunaris dimidiati primus dies; lunae crescentis vel decrescentis primus dies. N. 17. 7.

प्रतिपदम् *pratipadám* adv. (Avy. e *práti* et *padá*) quovis gradu.

प्रतिपाण *pratipâṇa* m. (e *práti* et *pâṇa* quod ponitur in ludo) 1) ludus contrarius, mutuus. N. 26. 7. 2) quod contra ponitur in ludo. N. 9. 2.

प्रतिपादन *pratipâdana* n. (a *pratipâday* [caus. r. *pad* praef. *práti*] s. *ana*) i. q. *pratig'âta.* A. 10. 74.

प्रतिबन्ध *pratiband'a* n. (r. *band'* ligare, praef. *práti* s. *ana*) impedimentum. N. 23. 4.

प्रतिबल *pratibala* (Baḥ. e *práti* et *bala* vis) capax, potens, par. Ḥ. 3. 8.

प्रतिबिम्ब *pratibimba* vel *-vimba* n. (e *práti* et *bimba* vel *vimba* imago) imago quae ex aquâ repercutitur. Ḥit. 68. 9. 83. 10.

प्रतिभय *pratib'aya* (Baḥ. e *práti* et *b'ayá* timor) timendus, terribilis. Su. 2. 25.

प्रतिभयाकार *pratib'ayâkâra* (Baḥ. e praec. et *âkâra* forma) terribilem formam habens. Su. 2. 25.

प्रतिभा *pratib'â* f. (a r. *b'â* praef. *práti*) 1) splendor. 2) intellectus. 3) animus, fortitudo, audacia.

प्रतिभान *pratib'âna* n. (r. *b'â* praef. *práti* s. *ana*) ut videtur, i. q. praec.; v. sq.

प्रतिभानवत् *pratib'ânavant* (a praec. s. *vant vat*) videtur significare: 1) splendidus. 2) intellectu praeditus, intelligens, prudens, sapiens. 3) animosus, fortis, audax. In. 4. 8 (v. annot.).

प्रतिभावत् *pratib'âvant* (a *pratib'â* s. *vant vat*) intellectu praeditus, intelligens, sapiens, prudens. Up. 30.

प्रतिमा *pratimâ'* f. (r. *mâ* metiri, praef. *práti*) similitudo.

प्रतियोद्धार् -द्धृ *pratiyôdd'âr -dd'r'* m. (r. *yud'* pugnare, praef. *práti* s. *târ tṛ*) qui repugnat, defensor. Su. 4. 3.

प्रतिरात्रम् *pratirâtrám* adv. (Avy. e *práti* et *râtra* pro *râtri*) quâvis nocte; v. *pratiniśám.*

प्रतिवचस् *prativaćas* n. (Karm. e *práti* et *váćas* sermo) responsio, responsum.

प्रतिवाक्य *prativâkya* n. (Karm. e *práti* et *vâkya* sermo) id. N. 22. 4.

प्रतिशब्द *pratiśabda* m. (Karm. e *práti* et *śábda* sonitus) sonitus, clamor repercussus. A. 6. 13.

प्रतिश्रय *pratiśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *práti* s. *a*) domus, habitatio, sedes. N. 24. 6. In fine comp. N. 13. 56.

प्रतिषेधन *pratiśêd'ana* (r. *sid'* praef. *práti* s. *ana*) arcens. A. 3. 54.

प्रतिष्ठा *pratiśṭ'â'* f. (a r. *st'â* stare, esse, praef. *práti*, v. gr. 80) 1) habitatio, sedes, domus. B'. 14. 27. 2. 70. In fine comp. Baḥ. B'. 6. 38 (schol. *apratiśṭ'a* explicat per *nirâśraya*). 2) gloria. N. 12. 66 in fine comp. Baḥ.

प्रतिहस्त *pratiḥasta* m. (e *práti* et *ḥásta* manus) vicarius; v. sq.

प्रतिहस्तक *pratiḥastaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Ḥit. 50. 12.

प्रतीकार *pratîkâra* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *práti* producto *i* [v. ann. ad gr. 111], s. *a*) actio resistendi, repugnandi, defendendi. Ḥit. 13. 19. 39. 10. — B'. 1. 46 in fine comp. Bah.

प्रतीकाश *pratîkâśá* (r. *kâś* lucere, apparere, praef. *práti* producto *i* [v. annot. ad gr. 111], s. *a*) similis. Ḥ. 4. 11.

प्रतीक्षिन् *pratîkśin* (r. *îkś* videre, praef. *práti* s. *in*) exspectans. N. 17. 28.

प्रतीची *pratîćî* f. (a *pratyáńć* q. v. signo fem. *î*, v. gr. 179) occidentalis regio, orienti opposita. Dr. 3. 7.

प्रतीत *pratîta* v. *i* praef. *práti.*

प्रतीप *pratîpa* (ut videtur, e *práti* et *âpa* aqua, abjecto *â*, v. *dvîpá*, *samîpa*) adversus, contrarius; repugnans. Ur. 18. 12. Ḥit. 77. 18. (Cf. russ. *protiv* contra, *protivnüĭ* contrarius. Vid. *samîpa* et cf. gr. comp. 992 not. ***.)

प्रतीहार *pratîḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *práti* producto *i*, s. *a*) janitor. Ḥit. 89. 2. Lass. 28. 10.

प्रतोद् *pratôdá* m. (r. *tud* praef. *pra* s. *a*) baculus aculeatus (Wils. „a goad"). A. 8. 15; v. *tud*.

प्रत्त *pratta* v. *dâ* praef. *pra*.

प्रत्यक्ष *pratyakšá* (Bah. e *práti* et *akša* oculus) visibilis. N. 5. 36. 20. 13.

प्रत्यक्षम् *pratyakšám* praep. (Avy., v. gr. 607, e *práti* et *akša*) coram, in conspectu, ante oculos. Cum gen. N. 20. 14.

प्रत्यग्र *pratyagra* (e *práti* et *ágra*) recens (de floribus). Mêgʿ. ed. Wils. 4.

प्रत्यञ्च् *pratyáńć* (in casib. debil. *pratyáć*, nom. m. *pratyáń*, f. *pratíćî*, n. *pratyák*; a r. *ańć* praef. *práti*, v. gr. 179) occidentalis.

प्रत्यनीक *pratyanîka* m. (Karm. e *práti* et *ánîka* exercitus) adversus exercitus. Bʿ. 11. 32.

प्रत्यय *pratyaya* m. (r. *i* praef. *práti* s. *a*) fiducia. Hit. 122. 21.

प्रत्यर्थ *pratyartʿa* (Bah. e *práti* et *ártʿa*) utilis. A. 4. 61.

प्रत्यवयव *pratyavayava* (Bah. e *práti* et *avayava* membrum) quodvis membrum spectans; integer, plenus. Ur. 17.

प्रत्यवाय *pratyavâya* m. (r. *i* praef. *práti* + *ava*) detrimentum. Bʿ. 2. 40.

प्रत्यहम् *pratyahám* adv. (Avy. e *práti* et *áha*) quotidie. Hit. 20. 12.

प्रत्यागत *pratyâgata* v. *gam* c. *â* praef. *práti*.

प्रत्यादेश *pratyâdêśa* m. (r. *diś* praef. *práti* s. *a*) actio rejiciendi, repellendi. Ur. 3. 3 infr.

प्रत्याशा *pratyâśâ* f. (e *práti* et *âśâ*) fiducia. Ur. 40. 7.

प्रत्युत्तर *pratyuttara* n. (e *práti* et *úttara*) responsum. Hit. 92. 21.

प्रत्युपकार *pratyupakâra* m. (r. *kar kr* c. *upa* praef. *práti*, s. *a*) officium mutuum. Bʿ. 17. 21.

प्रत्युष *pratyuša* m. (e *práti* et *ušá*) tempus matutinum.

प्रत्युषस् *pratyušas* n. (e *práti* et *ušás*) id.

प्रत्यूष *pratyûša* m. (e *práti* et *úša* i. q. *ušá*) id. Mêgʿ. 31.

प्रत्यूषस् *pratyûšas* n. (e *práti* et *úšas* i. q. *ušá*, *úša*, *ušás*) id. Lass. 57. 9.

प्रत्यूह *pratyûha* m. (ut mihi videtur, a r. *vah* correpto *va* in *û*, praef. *práti* s. *a*) obstaculum. Hit. 89. 20.

प्रत्येकम् *pratyêkám* adv. (Avy. e *práti* et *éka*) singulatim. Ragʿ. 7. 31. 12. 3.

1. प्रथ् *pratʿ* 1. âtm. 1) extendi, expandi. Rgv.-V. (v. Westerg.): *arnâńsi papratʿânâ* aquae extensae; trop. divulgari. R. Schl. II. 61. 2: *trišu lôkêšu pratʿitan tê yaśań*; Man. 11. 45: *yaśô ssya pratʿatê*. 2) laudari, celebrari. Bʿ. 15. 18: *atô ssmi lôkê vêdêća pratʿitah purušôttamah*; R. Schl. I. 8. 9: *lôkêšu pratʿitan tapas tasya bʿavišyati*; Ragʿ. 15. 101: *tadâkʿyayâ tîrtʿam pâvanam bʿuvi papratʿê*. — *pratʿitá* celeber. Dr. 3. 4. — Caus. *pratʿáyâmi*, praet. mltf. *ápapratʿam*. 1) extendere. Rgv. 103. 2: *dʿârayat prtʿivîm papratʿaćća*; Mah. 1. 4794: *êša yaśas tê pratʿayišyati*. 2) divulgare, celebrare. R. Schl. I. 4. 1: *kô nv êtal lôkê ssmin pratʿayêt (kâvyam)*. (V. *pratʿ prtʿ*, *prtʿú*.)

c. *vi* extendi, expandi; in dial. vêd. c. ablat. Majorem, ampliorem, latiorem esse. Rgv. 55. 1: *divaśćid asya varimâ vipapratʿê* „coelo quoque illius amplitudo major est". Divulgari. Mah. 2. 2667: *drštadyumnô drônamrtyur iti vipratʿitań vaćah*. — Caus. 1) expandere. Rgv. 62. 5. 2) celebrare. Mah. 3. 10277.

2. प्रथ् पृथ् *pratʿ prtʿ* 10. par. (*prakšêpê*) jacere, projicere, extendere. (V. 1. *pratʿ*.)

प्रथम *pratʿamá* (ut mihi videtur, a *pra* suff. *tʿama* = superl. suff. *tama*; mutatâ tenui in asp.) primus, prior. Mêgʿ. 2. 17. — *pratʿamám* adv. primum, prius. N. 13. 23. 22. 17. Ur. 18. 16.

प्रथिमन् *pratʿimán* m. (a *prtʿú*, quod e *pratʿu*, suff. *iman*) latitudo, amplitudo, magnitudo. Ragʿ. 18. 48.

प्रद् *prada* (r. *dâ* praef. *pra* s. *a*) dans. Bʿ. 2. 43.

प्रदक्षिण *pradakśiṇa* (e *pra* et *dákśiṇa* dexter) 1) adj. dextrorsus (praesertim de salutatione). Su. 3. 22. 24. 2) subst. n. honorifica salutatio, quae praestatur circumgrediendo aliquem, ita ut dexterum latus ei advertatur. A. 1. 7.

प्रदातार् -तृ *pradâtâ'r -tṛ'* m. (r. *dâ* praef. *pra* s. *târ tṛ*) dator (praecipue filiae in matrimonium). Sâ. 1. 32, in comp. c. *a* privativo.

प्रदान *pradâ'na* n. (r. *dâ* praef. *pra* s. *ana*) actio dandi. Su. 4. 13; praesertim filiam in matrimonium, connubium. Sâ. 1. 29. 2. 30. 32. 3. 1.

प्रदिश् *pradiś* f. (e *pra* et *diś* plaga coeli) plaga intermedia. M. 43.

प्रदीप *pradîpa* m. (r. *dîp* praef. *pra* s. *a*) lampas. Hit. 36. 4.

प्रदेश *pradêśa* m. (e *pra* et *dêśá*) locus, regio. Ur. 22. 9 infr.

प्रदेशिनी *pradêśinî* f. (r. *diś* praef. *pra* s. *in* in fem.) digitus index. Mah. 3. 10452.

प्रदोष *pradôśa* m. (e *pra* et *dôśa*) vespera. Ur. 51. 3 infr.

प्रधान *prad'âna* n. (r. *d'â* s. *ana*) praecipuum, praestans, primarium, summum, supremum. Sâ. 5. 24. In initio comp. primus, summus. Hit. 49. 18. 112. 19: *prad'ânamantrin.* — *aprad'âna* adj. inferior. Hit. 51. 22.

प्रपञ्च *prapańća* m. (r. *pańć* praef. *pra* s. *a*) 1) latitudo, anfractus, ambages, prolixitas. Hit. 130. 5. 2) actio decipiendi, fallendi. Hit. 125. 17.

प्रपद् *prápada* m. (Karm. e *pra* et *padá* pes) pedis cacumen. Dr. 5. 7.

प्रपन्न *prapanna* v. *pad* c. *pra.*

प्रपात *prapâta* m. (r. *pat* praef. *pra* s. *a*) ripa. Rag'. 2. 26.

प्रपितामह *prapitâmaha* m. (Karm. e *pra* et *pitâmahá* avus paternus) proavus. B'. 11. 39.

प्रबन्ध *prabanda'* m. (r. *band'* praef. *pra* s. *a*) 1) perseveratio, continuatio. Hit. 21. 13. Rag'. 6. 23. 2) fabula. Ur. 1. 9.

प्रबल *prabala* (Bah. e *pra* et *bala* vis, robur) praecipuam vim habens, praevalidus. H. 4. 46.

प्रबाल *prabâla* m. n. germen, surculus. B'. 15. 2 in fine comp. Bah.

प्रबुद्ध *prábudd'a* v. *bud'* praef. *pra.*

प्रभव *prab'avá* m. (r. *b'û* esse, fieri, praef. *pra* s. *a*) 1) origo. B'. 7. 6. 18. 41. 2) stirps, familia. Dr. 2. 5.

प्रभवन्त् *prab'avant* v. *b'û* praef. *pra.*

प्रभविष्णु *prab'aviśnu* (r. *b'û* praef. *pra* s. *snu*) eximius, praeclarus, excelsus, augustus. B'. 13. 16.

प्रभा *prab'â'* f. (r. *b'â* praef. *pra*) splendor. In. 1. 33.

प्रभात *prab'âta* v. *b'â* praef. *pra.*

प्रभाव *prab'âva* m. (r. *b'û* praef. *pra* s. *a*, nisi Karm. e *pra* et *b'âva* existentia) potestas, praepotentia. N. 3. 24. 13. 42. A. 4. 44. 8. 24. In fine comp. Bah. In. 1. 4. B'. 11. 43. — Adj. praepollens, praevalidus, excelsus. A. 1. 3.

प्रभावन्त् *prab'âvant* (a *prab'â'* s. *vant vat*) lucidus, splendidus. In. 1. 34.

प्रभाषित *prab'âśita* v. *b'âś* praef. *pra.*

प्रभिन्न *prab'inna* v. *b'id* praef. *pra.*

प्रभिन्नकरट *prab'innakaraṭa* adj. (Bah. e praec. et *káraṭa* elephanti gena) fissas genas habens; dicitur de elephantis, quibus ardoris coëundi tempore succus *mada* dictus ex temporibus effluit. Su. 2. 20.

प्रभु *prab'ú* m. (a r. *b'û* praef. *pra* et correpto *û*, v. not. ad gr. 49) dominus, excelsus, augustus. H. 1. 25. Su. 1. 19. 2. 6. B'. 5. 14. — Cum infin. „qui par, idoneus est alicui rei efficiendae". Rag'. 2. 62. (Fortasse goth. *frauja* dominus e *frabuja*; germ. vet. *frô* dominus, *frowa* domina; nostrum *Frau.*)

प्रभुत्व *prab'utvá* n. (a praec. s. *tva*) imperium. Rag'. 18. 6.

प्रभृति *prab'ṛ'ti* adv. (acc. neut. τοῦ *prab'ṛ'ti* f. a rad. *b'ar b'ṛ* praef. *pra* s. *ti*) in posterum, c. antecedente ablat. vel formâ in *tas* vel compositi membro ablativi vice fungente; e. c. *bâlyât prab'ṛti* ab infantiâ in

posterum, inde ab infantiâ, *tataḣprab'ṛti* abhinc in posterum, inde ab hoc (tempore). N. 2. 1: *yataḣprabṛti* ex quo (tempore). Sâ. 4. 27: *ǵanmaprab'ṛti* inde a natalibus. Râm. *adyaprab'ṛti* inde ab hodierno die. Sâ. 2. 23. In fine compositorum Dvandv. declinationem plur. assumit; e. c. *viśvâvasuprab'ṛtayô gand'arvâḣ* Viśvâvasus et posteri (ceteri) Gand'arvi. In. 2. 18.

प्रमदा *pramadâ* f. (r. *mad* praef. *pra* s. *a* in fem.) femina. Su. 3. 11.

प्रमदावन *pramadâvana* n. (e praec. et *vana* sylva) nemus voluptarium regium. N. 1. 25.

प्रमाण *pramâṇa* n. (r. *mâ* metiri, praef. *pra* s. *ana*, v. gr. 94[b)] annot.) 1) mensura, modus. Rag'. 18. 37. 41. 2) dijudicatio, arbitrium, auctoritas. B'. 3. 21. 16. 24. Sâ. 2. 28. N. 4. 31. 18. 13. 19. 32. 33. — Plur. masc. id. Dr. 9. 17. (Cf. pers. vet. *fra-mânâ* lex, pers. rec. *fermân* jussum, v. gr. comp. 1008. not. ***.)

प्रमाथ *pramât'a* m. (r. *mat'* praef. *pra* s. *a*) actio commovendi, agitandi, perturbandi, vexandi, praecipue feminae raptus; ita Maḣâb'ârati quoddam episodium inscribitur *drâupadîpramât'a* Drâupadiae raptus. Dr. 5. 13.

प्रमाथिन् *pramât'in* (a r. *mat'* praef. *pra* s. *in*) qui agitat, commovet, tremefacit. B'. 2. 60 (schol. *pramât'îni pramat'anaśîlâni kśôb'akâni*). 6. 34. Dr. 7. 13.

प्रमाद *pramâ'da* m. (r. *mad* mente captum esse, praef. *pra* s. *a*) negligentia, incuria, error. Sâ. 4. 28 (comp. c. *a* neg.). B'. 11. 41. 14. 17.

प्रमादिन् *pramâdín* (a praec. s. *in*) negligens, incuriosus. Ḣit. 77. 18.

प्रमुख *pramuk'a* (e *pra* et *múk'a* os, vultus) praecipuus, eximius, optimus. N. 26. 33. In fine comp. Baḣ. In. 2. 14. Loc. *pramuk'ê* in conspectu, coram. B'. 2. 6.

प्रमुखतस् *pramuk'atás* adv. (a praec. s. *tas*) in conspectu, coram.

प्रमृष्ट *pramṛśṭa* v. *marǵ mṛǵ* praef. *pra*.

प्रमोक्ष *pramôkśa* m. (r. *môkś* praef. *pra* s. *a*) liberatio. Br. 2. 26.

प्रमोद *pramôdá* m. (r. *mud* praef. *pra* s. *a*) laetitia, gaudium. Ḣit. 133. 13.

प्रमोह *pramôḣa* m. (r. *muḣ* stupescere, praef. *pra* s. *a*) stupor. Dr. 6. 20.

प्रयत्न *prayatna* m. (r. *yat* niti, praef. *pra* s. *na*) contentio, nisus, studium. Su. 3. 15. Sâ. 2. 22. B'. 6. 45.

प्रयाण *prayâ'ṇa* n. (r. *yâ* praef. *pra* s. *ana* mutato *n* in *ṇ*, v. gr. 94[b)]. annot.) 1) itio, iter, gressus. Ḣit. 125. 16. 2) obitus, mors. B'. 7. 30. 3) tergum equi. N. 19. 17.

प्रयोक्तार् -तृ *prayôktâr -tṛ* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *târ tṛ*) actor, histrio. Rag'. 19. 36.

प्रयोग *prayôga* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *a*) actio fabulam agendi. Ur. 28. 8. 35. 4. Cf. praec.

प्रयोज *prayôǵa* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *a*) 1) actio; actio scenica. Rag'. 19. 36; v. *prayôktâr -tṛ*. 2) usus, usurpatio. Ḣit. 93. 1; adv. *prayôǵatas*. 3) actio tela mittendi. A. 5. 6.

प्रयोजन *prayôǵana* n. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *ana*) 1) negotium. N. 24. 21. 2) usus, utilitas, commodum; c. instr. rei. Ḣit. 93. 5. Lass. 23. 3. 33. 16. 3) causa. Ur. 92. 10.

प्ररोह *prarôḣa* m. (r. *ruḣ* praef. *pra* s. *a*) germen, surculus. Ur. 91. 3. 23.

प्रलय *pralaya* m. (r. *lî* solvere, praef. *pra* s. *a*) dissolutio, exstinctio, mors. B'. 14. 15. M. 27.

प्रलाप *pralâpá* m. (r. *lap* loqui, praef. *pra* s. *a*) querela, querimonia, lamentum. N. 13. 43.

प्रलोभन *pralôb'ana* n. (a caus. r. *lub'* cupere, praef. *pra* s. *ana*) actio pelliciendi. Su. 3. 20.

प्रवण *pravaṇá* (e *pra* et *vaṇa* incertae originis, nisi *pravaṇá* e *prapanna* inclinatus, mutato *p* in *v* sicut in *pívâmi* pro *pipâmi*) 1) declivis. 2) propensus, deditus, addictus. P. 9. (Fortasse lat. *prônus* e *provonus*.)

प्रवयस् *právayas* m. (Baḥ. e *pra* et *váyas* aetas) senex. Rag^c. 8. 18.

प्रवर *pravara* adj. (Karm. e *pra* et *vara* eximius) praeclarus, praecipuus, eximius, optimus, excellentissimus. In. 5. 20. Dr. 2. 13. 3. 1. A. 5. 23.

प्रवाद *pravâda* m. (r. *vad* praef. *pra* s. *a*) dictum, proverbium. Ḥit. 11. 6.

प्रवास *pravâsa* m. (r. *vas* praef. *pra* s. *a*) habitatio extra patriam, peregrinatio, exsilium. Rag^c. 16. 4.

प्रवाह *pravâḥá* m. (r. *vaḥ* praef. *pra* s. *a*) fluxio, fluxus, flumen. Ur. 39. 17.

प्रवीण *pravîṇa* (Baḥ. e *pra* et *vîṇâ*) scitus, peritus, prudens; v. sq.

प्रवीणता *pravîṇátâ* f. (a praec. s. *tâ*) habilitas, peritia, prudentia. Ḥit. 7. 17.

प्रवीर *právîra* m. (Karm. e *pra* et *vîrá* heros) 1) eximius heros. 2) princeps, dominus. Dr. 5. 22.

प्रवृत्त *pravṛtta* v. *vart vṛt* praef. *pra.*

प्रवृत्ति *pravṛtti* f. (r. *vart vṛt* ire, praef. *pra* s. *ti*) 1) actio prodeundi, procedendi, progrediendi, oppos. voci *nivṛtti.* B^c. 16. 7. 2) origo. B^c. 18. 46. 3) actio. B^c. 14. 12. Sâ. 6. 18. 4) nuntius, Nachricht. Ur. 61. 4. 65. 14.

प्रवृद्ध *pravṛdd^ca* v. *vard^c vṛd^c* praef. *pra.*

प्रवेश *pravêśa* m. (r. *viś* praef. *pra* s. *a*) introitus. Ḥit. 90. 17.

प्रवेशक *pravêśaka* m. (a caus. r. *viś* praef. *pra* s. *aka*) qui personas intrantes annuntiat histrio. Ur. 15. 15.

प्रशाखिका *praśâk^cikâ* f. (e *pra* et *śâk^cikâ* a *śâk^câ* ramus, s. *ika*) ramulus. N. 20. 11.

प्रशासितार् -तृ *praśâsitâr -tṛ* m. (r. *śâs* praef. *pra* s. *târ tṛ* inserto *i*) dominator, moderator. N. 12. 51.

प्रश्न *praśná* m. (r. *prač pṛč* s. *na*) interrogatio, quaestio. Ḥit. 74. 22. 123. 14. (Cf. ẓend. *fraśna.*)

प्रश्रय *praśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *pra* s. *a*) modestia. In. 2. 21. Sâ. 3. 19.

प्रस् *pras* 1. âtm. (*vistârê, prasavê* K. *prasavê tatâu* V.) extendere, expandere; procreare. (Cf. *prat^c.*)

प्रसङ्ग *prasańgá* m. (r. *sańg* adhaerere, praef. *pra* s. *a*) amor, studium, appetitus, desiderium. Ḥit. 27. 14. Śak. 18. 9. Ur. 36. 2 infr.

प्रसन्न *prasanna* v. *sad* praef. *pra.*

प्रसभम् *prasab^cam* adv. vi, violenter. Su. 2. 13. A. 3. 34. B^c. 2. 60. 11. 41.

प्रसर *prasara* m. (r. *sar sṛ* praef. *pra* s. *a*) aditus. Ḥit. 37. 17.

प्रसव *prasavá* m. (r. *su* vel *sû* praef. *pra* s. *a*) 1) partus, partura, puerperium. Ḥit. 72. 7 bis. 2) proles, progenies, suboles. Rag^c. 1. 22. 10. 85. Br. 3. 15.

प्रसाद *prasâda* m. (r. *sad* ire, praef. *pra* s. *a*) 1) favor, gratia, benevolentia c. loc. Sâ. 5. 21. 49. 2) serenitas (animi). B^c. 2. 64. 65. Ur. 84. 18.

प्रसादन *prasâdana* n. (a *prasâday* caus. r. *sad* praef. *pra*) actio conciliandi (sibi aliquem). In. 2. 31.

प्रसाधन *prasâd^cana* n. (r. *sâd^c* praef. *pra* s. *ana*) vestis splendida, pretiosa. Ur. 17. 11.

प्रसिद्धि *prasidd^ci* f. (r. *sid^c* praef. *pra* s. *ti*) laus, gloria, celebritas, fama. Ḥit. 83. 8.

प्रसृति *prasṛti* f. (r. *sar sṛ* praef. *pra* s. *ti*) 1) partus, partura. Ur. 83. 21. 2) progenies. Br. 1. 31. 2. 31.

प्रस्ताव *prastâvá* m. (r. *stu* praef. *pra* s. *a*) occasio, opportunitas, tempus idoneum. Ḥit. 52. 16. 17. 54. 8.

प्रस्तावना *prastâvanâ* f. (r. *stu* praef. *pra* s. *ana* in fem.) prologus fabulae scenicae. Ur. 1. 1.

प्रस्थ *prast^ca* m. (Karm. e *pra* et *st^ca* stans) planities in vertice montis. Su. 4. 6.

प्रस्थान *prast^câna* n. (r. *st^câ* praef. *pra* s. *ana*) profectio, iter, abitus, discessus. Mêg^c. 42. Ur. 29. 9.

प्रस्थानिक *prast^cânika* (a praec. s. *ika* omissâ Vṛdd^ci) id. Su. 2. 2.

प्रस्रव *prasrava* m. (r. *sru* praef. *pra* s. *a*) flumen, cursus. Ur. 87. 10.

प्रस्रवण *prasrávaṇa* n. (r. *sru* praef. *pra* s. *ana*, v. gr. 94[a)]) 1) profluvium, effluvium. N. 13. 7. 2) flumen, nisi fortasse rivus. In. 1. 25. 27.

प्रहर *prahara* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *pra* s. *a*) i. q. *yấma* i. e. vigilia, tertia noctis pars. Up. 33.

प्रहरण *prahárana* n. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *pra* pugnare, s. *ana*) telum. A. 7. 22.

प्रहर्तार् -तृ *prahartấr -tṛ́* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *pra* s. *târ tṛ*) pugnator. Ur. 83. 13.

प्रहर्ष *praharśa* m. (r. *ḥarś ḥṛś* praef. *pra* s. *a*) gaudium. A. 1. 6. Su. 1. 29.

प्रहसन *prahasana* n. (r. *ḥas* praef. *pra* s. *ana*) irrisio, illusio. Ḥit. 28. 19.

प्रहार *praḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *pra* pugnare, s. *a*) 1) pugnator. Dr. 9. 5. 2) ictus, percussio, vulneratio. Ur. 23. 13.

प्रहारिन् *praḥârin* m. (a r. *ḥar ḥṛ* praef. *pra* s. *in*) i. q. praec. sgf. 1. Dr. 8. 9. A. 7. 5.

प्रहित *praḥita* v. *ḥi* praef. *pra*.

प्रहृष्ट *praḥṛśṭa* v. *ḥarś ḥṛś* praef. *pra*.

प्रह्लाद *praḥlâda* m. (r. *ḥlad* praef. *pra* s. *a*) 1) laetitia, gaudium. 2) nom. pr. Asuri. A. 8. 20.

प्रह्लादन *praḥlâdana* m. (a caus. r. *ḥlad* praef. *pra* s. *ana*) nom. pr. Asuri. A. 8. 20.

प्रह्व *praḥvá* (e *pra* et *ḥva*, quod corruptum esse videtur e *ḥvara* a r. *ḥvar ḥvṛ* curvum esse; v. Benfey II. 320) inclinatus. A. 2. 5. (Pottius I. 265 confert lat. *pravus*.)

प्रा *prâ* 2. par. implere. Ṛgv. 42. 9: *prâsy udaram*; 69. 1: *paprâ* (= *paprâu*). Cf. 3. *par pṛ*, *par* (*pṝ*), *pûr*.

c. *â* id. Ṛgv. 52. 13: *âprâṅ*; 81. 5: *âpaprâu*.

प्रांशु *prâṅśu* (Baḥ. e *pra* et *aṅśú*) altus, magnus. Rag^{c}. 15. 19. Śak. 38. 9.

प्राक् *prâk* adv. (pro *prâć*, v. euph. r. 59) priusquam, ante (de tempore). B^{c}. 5. 23 cum ablat. 2) ad orientem.

प्राकार *prâkâra* m. (a r. *kar kṛ* nisi *kar* [*kṝ*] praef. *pra* + *â*) vallum. Ḥit. 52. 8.

प्राकृत *prấkṛta* m. (a *prakṛti* s. *a*, v. gr. 580 et 582) homo vilis. Br. 2. 1. B^{c}. 18. 28.

प्राक्तन *prâktana* (fem. *-î*, a *prâk* s. *tana*) prior. Ḥit. 15. 1.

प्राङ्गण *prâṅgaṇa* n. (r. *aṅg* s. *ana*) area domus, aulea. Ḥit. 50. 2.

प्राङ्मुख *prâṅmuk^{c}a* (orientem versus vultum habens, e *prâk* pro *prâć* et *múk^{c}a* os, v. euph. r. 58) qui orientem versus est. Su. 3. 23.

प्राच् *prâć* (quod coram, ex adverso est, e *pra* et *aṅć* ire, v. gr. 197) orientalis.

प्राची *prâćî* f. (a praec. signo fem. *î*) orientalis plaga. Dr. 3. 7.

प्राज्ञ *prâǵṅá* (a *praǵṅâ* sapientia, s. *a*) sapiens, doctus. Dr. 4. 19. N. 17. 42. B^{c}. 17. 14.

प्राञ्जलि *prâṅǵali* (Baḥ. e *pra* et *aṅǵalí* q. v.) implicatas manus habens. Su. 1. 19.

प्राण *prâṇá* m. (r. *an* spirare, praef. *pra* s. *a*, mutato *n* in *ṇ*, v. ann. ad gr. 94[b)]) 1) halitus, spiritus. B^{c}. 4. 28. 2) sensus (videndi cet.). Man. 4. 143. 3) plur., et sing. in initio comp. vita. Br. 2. 4. N. 18. 9. 13. 63. (Cf. gr. φρήν, v. *prâṇapati*; fortasse ὀσ-φραίνομαι, ος = scr. *ut*, v. Benfey I. 120; cambro-brit. *fion* „the breath or respiration, a puff of breath expelled; a sigh", ejecto *r*.)

प्राणपति *praṇapati* m. (vitae dominus, e *prâṇá* et *páti*) cor. Dr. 6. 4.

प्राणभृत् *prâṇab^{c}ṛ́t* (e *prâṇá* et *b^{c}ṛt* ferens, gerens) vivus. Ḥit. 28. 10.

प्राणिन् *prâṇín* (a *prâṇá* s. *in*) qui vitam habet, animans. B^{c}. 15. 14.

प्रातर् *prâtár* adv. (ut mihi videtur, a praep. *pra* producto *a* s. *tar*, ut latinum *subter* a *sub*, *inter* ab *in* etc., v. gr. comp. 293) mane. (Cf. gr. πρωΐ; germ. vet. *frô*, *fruo*; nostrum *frühe*.)

प्रातराश *prâtarâśa* m. (e praec. et *âśá* cibus) jentaculum. Dr. 4. 17.

प्रादुस् *prâdús* adv. insep. palam, manifesto. Componitur cum radd. *as* et *b'û* esse, q. v., ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri. (Cambro-brit. *fedus* „apparent, manifest, plain".)

प्रान्त *prânta* m. (e *pra* et *ánta*) finis, margo. Ur. 4. 10. Ritu-S. 1. 25.

प्राप्त *prâpta* v. *âp* praef. *pra*.

प्राप्ति *prâpti* f. (r. *âp* adipisci, praef. *pra* s. *ti*) impetratio, adeptio. Br. 1. 17. B'. 2. 13.

प्राय *prâyá* (r. *i* praef. *pra* s. *a*) 1) m. multitudo, abundantia. Lass. 79. 15. 2) in fine compp. similis. Ḥit. 96. 12. Lass. 74. 2. — Instr. *prâyéṇa* adv. 1) plerumque, vulgo. Mêg'. 85. 2) verisimiliter. Ḥit. 10. 3.

प्रायशस् *prâyaśás* adv. (a *prâyá* s. *śas*) plerumque, vulgo. Mêg'. 10.

प्रायश्चित्त *prấyaśćitta* n. (e *prâyas* et *ćittá*) piaculum. R. Schl. I. 61. 8.

प्रायस् *prâyas* adv. (ut videtur, acc. perditi subst. a r. *i* praef. *pra* s. *as*) i. q. *prâyaśás*. Sâ. 5. 35. Mêg'. 72 et 91.

प्रार्थन *prârt'ana* n. (r. *art'* praef. *pra* s. *ana*) actio appetendi, concupiscendi. In. 5. 1.

प्रार्थना *prârt'anâ* f. (r. *art'* praef. *pra* s. *ana* in fem.) 1) precatio, rogatio, petitio. Śak. 58. 7. 2) desiderium, amor. Śak. 41. 10.

प्रार्थनीय *prârt'anîya* (part. fut. pass. a r. *art'* praef. *pra* s. *anîya*) desiderandus, appetendus. Su. 3. 11.

प्रार्थयितार् -तृ *prârt'ayitâr -tṛ* (r. *art'* praef. *pra* s. *târ tṛ*) concupiscens, appetens. Ḥit. 29. 1.

प्रालेय *prâlêya* n. (r. *lî* c. *â* praef. *pra* s. *a*) pruina. Mêg'. 40.

प्रावृट् *prâvṛṭ* v. sq.

प्रावृष् *prâvṛ́ś* f. (nom. *-ṭ*, a r. *varś vṛś* pluere, c. *â* praef. *pra*) pluviosum anni tempus, duos complectens menses, qui fere Julio et Augusto respondent. Ḥ. 2. 1.

प्रावृषा *prâvṛśâ* f. (r. *varś vṛś* c. *â* praef. *pra* s. *â*) id. Mêg'. 113.

प्रावृषेण्य *prâvṛśéṇya* (a *prâvṛ́ś* s. *ênya*) ad pluviosum anni tempus pertinens. Ur. 10. 11.

प्रास *prâsa* m. (r. *as* conjicere, praef. *pra* s. *a*) jaculum uncinatum. In. 1. 4.

प्रासाद *prâsâda* m. (r. *sad* ire, c. *â* praef. *pra* s. *a*) palatium. Ḥ. 1. 34. N. 13. 49. 21. 6. 22. 5.

प्राह्ण *prâḥṇa* m. (Karm. e *pra* et *aḥna* dies in fine compp.) dies antemeridianus.

प्रिय *priyá* (r. *prî* diligere, s. *a*) amatus, dilectus, carus, gratus. In. 5. 32. Ḥ. 2. 34. B'. 5. 20. 7. 17. N. 18. 16. Sâ. 5. 95. — Subst. m. 1) amasius. Mêg'. 29. Lass. 25. 13. 2) maritus. Am. (Cambro-brit. *priawd* „a maried person, a spouse".)

प्रियंवद *priyañvada* (e *priyá* in acc. et *vadá* dicens, v. gr. 575 s. *a*) gratum dicens, dulciloquus, suaviloquus. In. 4. 11. Su. 1. 5.

प्रियकाम *priyakâma* (Baḥ. e *priyá* et *kấma* desiderium, amor) grati desiderium habens, benevolus. Br. 2. 23.

प्रियकार *priyakâra* (e *priyá* et *kâra* faciens) gratum faciens. Su. 1. 5.

प्रियातिथि *priyâtit'i* (dilectos hospites habens, Baḥ. e *priyá* et *átit'i*) hospitalis. Dr. 3. 8.

प्रियाल *priyâla* m. nomen arboris (Wils.: a tree, commonly Piyal, Buchanalia latifolia, Roxburgh's catalogue, but the name is applied to different trees).

1. प्री *prî* 9. par. âtm. (*tarpaṇê* K. *kântâu tarpaṇê* V.) *prîṇấmi*, *prîṇế*. 1) exhilarare. Maḥ. 3. 4007: *tan mê prîṇâti ḥṛdayam*; B'ar. 2. 58: *prîṇâti yaḱ sućaritâiḱ pitaraṅ sa putraḱ.* — *prîtá* exhilaratus. In. 4. 15. Su. 1. 20. 2) amare. B'. 10. 1: *yat tê 'ham prîyamâṇâya vakśyâmi ḥitakâmyayâ* (amato?). (Ṣend. *frî-nâ-mi*; goth. *frijô* amo, *frijônds* amans, amicus, *fria-thva* fem. amor, quasi scr. *priyatva*, quod e *priyá* formari posset; *faihu-freiks*

pecuniam amans, avarus; germ. vet. *friunt* amicus, *fri-du* m., *fri-da* f. pax, *friu-dil*, *fri-del*, *fre-del* amasius, quod cum lit. *priĕ-telus* amicus, russ. *prijateli* ad comparat. *priyátara* traxerim, mutato *r* in *l*; *frao*, *fraw*, *frô* laetus; *frawî* laetitia; unde denomin. *frawôn*, *frôôn* laetari, *frawjan* exhilarare; slav. ПРИIАТИ *pri-ja-ti* curo; gr. φίλος, φιλέω, ut videtur, litteris transpositis ΦΙΑ e ΦΑΙ, cum λ pro ρ; πραΰς, πρᾶος; fortasse lat. *pla-ceo*, *pla-co* nituntur formâ gunatâ *prê* = *prai*, abjecto *i*; fortasse *pius* e *prius* = *priyá*; *lae-tus* e *plae-tus* explicari potest; fortasse *filius*, nisi est e *fidius*, primitive significat amatus, ita ut sit = *priyá*; de cambro-brit. *prïawd* v. *priyá*; de hib. *frith* v. *prî'ti*.)

2. प्री *prî* 4. âtm. gaudere, laetari (proprie pass. praec.). Mah. 1. 1070: *prîyâmahê b'rśan tâta*; 2173: *prîyatâm ayam*; 4. 275: *prîyêrań têna vâsêna*; Rag'. 15. 30: *paśyan yamunâm ... pipriyê*. — Cum acc. R. Schl. I. 52. 11: *prîyêtân tâu parasparam* alter altero (*prîyêtâm* omisso augmento pro *aprîyêtâm*). Cum terminatione par. Mah. 3. 15025: *prîyâmô darśanêna vań*. — Caus. *prîṇáyâmi*, *prîṇáyê* (v. gr. 470) facere ut quis laetetur, exhilarare. Mah. 1. 6414: *vanâni prîṇayanti nań*; 1. 5047: *prîṇayatê ćakśus tasya sań*.

c. *sam* i. q. simpl. R. Schl. II. 48. 18: *kô nv anêna ... samprîyêtâ 'manôǵńêna vâsêna*.

3. प्री *prî* 1. par. âtm. *prâyâmi*, *prâyê* i. q. *prî* cl. 9.

4. प्री *prî* 10. par. âtm. *prâyáyâmi*, *prâyáyê* (proprie caus. reg. pro anom. *prîṇáyâmi*, v. 2. *prî*) exhilarare.

प्रीति *prî'ti* f. (r. *prî* s. *ti*) 1) gaudium, voluptas. In. 1. 37. 3. 10. Ḥ. 2. 31. Su. 4. 8. 2) amor, amicitia. Ḥit. 17. 10. 11. 22. 19. (Hib. *frith* f. „service, attendance".)

प्रु *pru* 1. âtm. (*gatâu* K. *sarpaṇê* V.) ire. Cf. *plu*.

1. प्रुष् *pruś* 1. par. (*dâhê* K. *dahi* V.; ut mihi videtur, e praep. *pra* abjecto *a* et *uś*) urere, ardere. Ṛgv. 58. 2: *pruśitá* flagrans. (Cf. *pluś*, germ. vet. *FRUS* frigere, v. Graff. III. 828, nostrum *frieren*, *Frost*.)

2. प्रुष् *pruś* 9. par. *pruśṇâ'mi* (*snêhanamôćanapûraṇêśu* K. *sêkapûrtyôń snêhê* V.) amare, dimittere, implere, conspergere, effundere. Cf. *parś* *pṛś*, *pûr*.

प्रेक्षणीय *prêkśaṇîya* adj. (part. fut. pass. a r. *îkś* praef. *pra* s. *anîya*, v. euph. r. 94[a]) spectandus, spectatu dignus. In. 5. 13 in comparativo.

प्रेत *prê'ta* v. *i* praef. *pra*.

प्रेत्य *prêtya* adv. v. *i* praef. *pra*.

प्रेप्सु *prêpsu* (a desid. *îps* q. v. praef. *pra* s. *u*) adipiscendi cupidus, captans. B'. 18. 23. N. 5. 2. Dr. 8. 33.

प्रेमन् *prêmán* n. (r. *prî* s. *man*) gaudium, voluptas, amor. In. 2. 23. Mêg'. 45.

प्रेरणा *prêraṇâ* f. (r. *îr* praef. *pra* s. *ana* in fem.) missio.

प्रेष् *prêś* v. *iś* praef. *pra*.

प्रेष्य *prêśya* m. (mittendus, e *prêśay* [caus. rad. *iś* praef. *pra*] s. *ya*) servus, famulus, minister. In. 5. 20. N. 17. 33. 21. 30.

प्रेष्यता *prêśyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) servitudo. N. 16. 1.

प्रेष्यवधू *prêśyavad'û* f. (Karm. e *prêśya* et *vad'û'* femina) famula, serva. Dr. 6. 9.

प्रोत *prôta* v. *vê* praef. *pra*.

प्रोथ *prôt'á* m. n. nasus (animalis, ut equi, apri). N. 19. 13. A. 3. 19.

प्रौढ *prâuḍ'a* v. *vah* praef. *pra*.

प्लक्ष् *plakś* 1. par. âtm. (*b'akśaṇê*) edere. Cf. *b'akś*.

प्लक्ष *plakśá* m. nomen arboris (Wils.: 1) the waved leaf fig tree, ficus infectoria. 2) another tree, Hibiscus populneoides. 3) the holy fig, Ficus religiosa). N. 12. 4.

प्लव् *plav* 1. âtm. (*gatâu*) ire. (Cf. *plu*, unde *plav* adjecto gunae incremento.)

प्लव *plavá* m. (r. *plu* natare, s. *a*) 1) saltus. 2) natatio, natatus. 3) navis. Br. 3. 4. H. 1. 14. B^c. 4. 36. (Gr. πλόος, πλοῖον; hib. *falc* „a flood" e *flac*, quod e *flav*? v. *plu.*)

प्लवग *plavaga* m. (e *plavá* saltus et *ga* iens) 1) simia. Rag^c. 12. 70. 2) rana. Mêd.

प्लवङ्ग *plavaṅga* m. (e *plavá* in acc. et *ga* iens) simia. Am.

प्लवङ्गम *plavaṅgama* (e *plavá* in acc. et *gama* iens) id. Am.

प्लाविन् *plâvín* m. (r. *plu* s. *in*) avis.

प्लिह् *plih* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

प्लिहन् *plihan* m. (ut videtur, a r. *plih* s. *an*) lien. (Gr. σπλήν, σπλάγχνον praefixo σ, nisi *plihan* e *splihan*; lat. *lien* abjecto *p.*)

प्ली *plî* 9. par. *plînâmi* ire. Cf. *plu*, *lî*.

प्लु *plu* 1. âtm. interdum par. 1) natare. Mah. 2. 2196: *śilâh plavantê ... amb^casi*; A. 6. 5: *tatra ratnasaṅg^câh plavanti*; R. Schl. II. 69. 9: *plavamânaśća hradê.* Intens. R. Schl. II. 95. 10: *pôplûyamânân aparân paśya tvaṅ ǵalamad^cyagân* (*puśpasaṅćayân*). 2) navigare, navi proficisci. M. 36: *sâgaram pupluvê tadâ nâukayâ*; Mah. 1. 4207: *plavamânah yadṛććayâ ǵagâma subahûn dêśân and^cas tênô 'dupêna ha.* 3) volare (in aëre navigare). Mah. 3. 11767: *plavamânâ vihâyasâ gand^camâdanam âǵagmuh* (*yakśâh*); 2. 386: *sab^câ ... guhyakâir uhyamânâ sâ k^cê ... plavamânê 'va dṛśyatê*; v. *plâvín* avis. 4) transsilire. R. Schl. I. 1. 70: *śatayôǵanavistîrṇam pupluvê lavaṇârṇavam*; Mah. 3. 11227: *plavatah* (transsilientis); 16255: *pupluvê śham mahârṇavaṅ śatayôǵanavistîrṇam.* 5) flare. Mah. 3. 11070: *plavamânô vâyuh.* — Caus. alluere, perfundere. R. Schl. I. 42. 19: *b^caśmarâśîkṛtân êtân plâvayêt lôkapâvanî* (*gaṅgâ*); 44. 43: *at^ca gaṅgâmb^casâ tatra plâvitâh sâgarâtmaǵâh*; Mah. 3. 12885: *ǵaladâ g^côrâh ... sarvatah plâvayanti ... vasund^carâm.* — âtm. se lavare. R. Schl. I. 44. 56: *plâvayasva tvam âtmânam ... sadô 'ćitê salilê.* (Cf. *pru*; lat. *PLU*, *pluit*; *fluo*; mutatâ tenui in asp.; fortasse *fundo* e *flundo* adjecto *d* sicut in lit. *plús-tu* e *plúd-tu*, et sicut *t* adjectum est in island. vet. *FLUT*; insertâ nasali sicut e. c. in *tundo* = scr. *tudấmi*; *luo* e *pluo*? fortasse *plu-ma* a volando dictum sicut *penna* et nostrum *Feder* a scr. *pat*, q. v.; gr. πλέω e πλέϝω = scr. *plávâmi*, πλεύ-σομαι = scr. *plôśyé*; πλύ-νω; mutatâ tenui in aspir. vel mediam: φλύω, βλύω; abjecto π: λούω (?); slav. ПЛОВѪ *plovuṅ* nato, navigo, inf. *pluti*; *plju* spuere, v. gr. comp. 504; lit. *PLŪD*, *plús-tu*, nato supra aquam, praet. *plúd-au*; scot. *plucas* „a flux, ventris fluxio"; hib. *plod* „a fleet", *plodaim* „I float"; fortasse *lua*, scot. *lu* aqua, e *plua*, *plu*; scot. *luaineas* „motion, as of a stream"; cf. scr. *plavana*; hib. *luathaim* „I hasten, I move", *luan* „a woman's breast", cf. scr. *payôd^cara*; island. vet. *FLUT* fluere, adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]; germ. vet. *FLUZ* [*fliuzu*, *flôz*, *fluzumês*] id.; fortasse *FLUG* volare e *FLUW*, v. gr. comp. 19 et Graff III. 760. — Ad caus. *plâváyâmi* pertinent: lit. *pláuju* eluo, abluo, praet. *plōwiau* = *áplâvayam*; *plauk-iu* nato, cujus *k* e *w* ortum esse videtur sicut lat. *fluc-si*, *fluc-tus* e *fluv-si*, *fluv-tus*; cf. *pluv* τοῦ *pupluvê*; russ. *plávaju* nato; lat. *plôro* e *plôvo* sicut germ. vet. *birumês* sumus = scr. *b^cávâmas*, v. gr. comp. 20; *fleo* = scr. *plâváyâmi* ejecto *âv*, *-eo* = scr. *ayâmi*, *-ês* = scr. *ayasi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *lavo*, λούω e *plavo*, πλούω, nisi, quod minus mihi arridet, pertinent ad *d^câv*; germ. vet. *flewiu* lavo, *flewitin* lavarent, *ar-flawêm* eluo; v. Graff. III. 740; hib. *falcaim* „I bathe" e *flacaim* pro *flavaim*? mutato *v* in *c*, v. gr. comp. 19.)

c. *ab'i* perfundere, obruere. Man. 4. 41: *ragasâ 'b'iplutân nârîm* menstruis pollutam mulierem.

c. *ab'i* praef. *sam* id. Man. 4. 42: *ragasâ samab'iplutâm (nârîm).* — Trop. Mah. 3. 2016: *sarvân śôkaĥ samab'ipupluvê.*

c. *ava* desilire. Dr. 6. 10: *rat'âd avaplutya.*

c. *â* 1) natare. A. 6. 20: *âplavanta gatâiĥ sattvâiĥ matsyâĥ śatasahasraśaĥ.* 2) submergere, lavare. Mah. 3. 8514: *âplutya gâtrâṇi.* Se submergere, se lavare. Man. 11. 202: *saćêlaĥ ... âplutya.* — *âpluta* qui se submersit, se lavavit. In. 1. 20: *gaṅgâyâm âplutaĥ*; 2. 5: *anâplutâis tîrt'êśu*; trop. N. 18. 12. 22. 29: *vyasanâpluta* in calamitate submersus. — Cum acc. loci: se immergere. Man. 5. 77: *savâsâ ǵalam âplutya.* — Caus. 1) facere ut aliquis se lavet. Mah. 1. 7334: *kṛśṇâm âplâvya.* 2) humectare. Man. 3. 244: *annâdyam ... âplâvya vâriṇâ*; trop. Man. 11. 97. 3) transsilire (v. *plu* sens. 3). R. Schl. I. 16. 24: *âplâvêyur mahârṇavân (vânarâĥ).*

c. *â* praef. *sam* irrigare. N. 4. 13: *samâplutâb'yân nêtrâb'yâṅ śôkaǵênâ 't'a vâriṇâ.*

c. *ut* subsilire. Hit. 27. 13. 111. 4. Ritu-S. 1. 18.

c. *upa* perfundere, obruere; invadere, irruere. R. Schl. II. 7. 13: *upaplutam ag'âug'êna*; Man. 4. 118: *ćâurâir upaplutê grâmê*; Rag'. 10. 5: *dêvâĥ pâulastyôpaplutâĥ* (schol. *râvaṇênôpadrutâĥ*); 14. 64.

c. *pari* circumfluere. Mah. 3. 12884: *pṛt'ivî ... salilâug'apariplutâ*; N. 24. 7: *aśrupariplutaĥ*; 24. 46: *śôkapariplutaĥ.*

c. *pari* praef. *ab'i* id. M. 9.

c. *vi* 1) circumagi. Hit. 79. 10: *akarṇad'ârâ ǵalad'âu viplavêtê 'ha nâur iva.* 2) confundi. Mah. 2. 1429: *viplutâćâ 'sya ... budd'iĥ*; 1430: *tasya viplavatê budd'iĥ.* 3) concumbere cum aliquâ, *vipluta* qui concubuit. Man. 8. 277: *brâhmaṇyâ guptayâ saha viplutâu (vâiśyapârt'ivâu)*; 2. 249: *aviplutaĥ.* — Caus. divulgare, profanare (arcanum). Man. 11. 198: *vêdaṅ viplâvya* (schol. *anad'yâpyaṅ vêdam ad'yâpya*).

c. *sam* 1) confluere. B'. 2. 46: *udapânê sarvataĥ samplutôdakê.* 2) perfundere, obruere, implere. A. 2. 12: *harśasamplutam.* — Caus. inundare. R. Schl. I. 44. 34: *gaṅgâ samplâvayâmâsa yaǵńavaṭam.*

1. प्लुष् *pluś* 1. et 4. par. urere. Râm. II. 79. 20: *agnipluśṭa.* Vid. *pruś* et cf. *plus.*

c. *ut* comburere. Ritu-S. (Lass.) 1. 22: *vanadâhôtpluśṭaśaspaprarôhâĥ ... vanântâĥ.*

2. प्लुष् *pluś* 9. par. 1) i. q. *pruś* cl. 9. 2) urere. B'aṭṭ. 20. 34: *pâpam pluśṇâtu vâ 'nalaĥ*; 20. 37: *mâ pluśâṇa vahnê.*

प्लुस् *plus* 4. par. (*dâhavib'âgayôĥ* K. *dâhavib'âgê* V.) urere, distribuere. Vid. *pluś.*

प्लेव् *plêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) servire, ministrare, colere, venerari. Cf. *pêv, mêv.*

प्सा *psâ* 2. par. (*b'akśaṇê*) edere. B'aṭṭ. 15. 6: *mâṅsam apsâsît.* (Cf. *b'as*, unde in dialecto vêd. forma reduplicata *baps*, v. Westerg.; germ. vet. *spîsa* cibus.)

प्सान *psâna* n. (r. *psâ* s. *ana*) cibus. Am.

फ p̒.

फक्क् *p̒akk* 1. par. (*nîćâirgatâu* K. *asadvyavahârê śanâirgatâu* V.) repere, tarde incedere, improbe agere.

फण् *p̒aṇ* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. — Caus. 1) *p̒aṇâyâmi* facere ut aliquis se moveat. 2) *p̒âṇâyâmi* pingue lactis auferre. K.: *p̒âṇayati dugd̒am* „he skims the milk".

फण *p̒aṇá* m. n. (r. *p̒aṇ* s. *a*) crista expansa in collo serpentis Cobra di Capella dicti. Rag̒. 10. 7. 12. 98. Ritu-S. 1. 13.

फणा *p̒aṇâ* f. (fem. praec.) id.

फणिन् *p̒aṇín* m. (a *p̒aṇá* vel *p̒aṇâ* s. *in*) serpens. Ritu-S. 1. 13. 18.

1. फल् *p̒al* 1. par. findi, dirumpi, dissilire. R. Schl. II. 61. 9: *hṛdayam mê ... p̒alatî 'dań sahasrad̒â*; 64. 21: *p̒alên mûrdd̒âća tê râgan sadyań śatasahasrad̒â*; Dêv. 3. 7: *tasyâń k̒aḍgô b̒ugam prâpya pap̒âla*. — Part. perf. pass. *p̒ullá* (Pâṇ. VIII. 2. 55) per assimil. e *p̒ulna*, attenuato *a* in *u*, cf. *p̒ull*.

c. *ut*: *utp̒ulla* expansus, late apertus; e. c. *utp̒ullalôćana*. In. 2. 26. Br. 3. 21. — Caus. distendere, diducere, late aperire, e. c. oculos. H. 3. 16: *utp̒âlya vipulê nêtrê*.

c. *pra*: *prap̒ulla* floridus. Mah. 5. 436: *padmâni prap̒ullâni*; v. *pull*.

2. फल् *p̒al* 1. par. proferre, producere (fructum), fructum edere. Hit. 70. 20: *palanty amṛtasêkêspi na paṭyâni viśadrumâń*; trop. Man. 4. 172: *nâ 'd̒armaś ćaritô lôkê sadyań p̒alati gâur iva*; Mah. 1. 3275: *ad̒yâpayiśyâmi tu yan tasya vidyâ p̒aliśyati*; Hit. 58. 18: *virudd̒an tê p̒aliśyati*. — Pass. impers. Hit. 21. 13: *p̒alitan tâvad asmâkań kapaṭaprabandênа*. (Cambro-brit. *pâl* „a spread", *palad* „a spreading or shooting out", *paladu* „to spread or shoot out".)

फल *p̒ála* n. (r. 2. *p̒al* s. *a*) 1) fructus. N. 20. 9; trop. N. 13. 22 (v. 2. *p̒al*). 2) cuspis sagittae; v. *p̒alín*.

फलक *p̒alaka* n. scutum, parma. Am.

फलवत् *p̒alavant* (a *p̒alá* s. *vant vat*) fructibus praeditus. N. 20. 6. Rag̒. 4. 44.

फलसंस्थ *p̒álasańst̒a* (Tatp. e *p̒alá* et *sańst̒a* qui stat cum aliquo) cum fructu conjunctus, scopum consecutus. Br. 3. 13.

फलित *p̒alitá* (a *p̒alá* s. *ita*, v. gr. 584. 11) fructibus praeditus. H. 1. 11.

फलिन् *p̒alín* (a *p̒alá* s. *in*) 1) id. Lass. 52. 17. 2) cuspide praeditus. Rag̒. 7. 42.

फल्गुन *p̒álguna* n. cognomen Arǵuni.

फाल *p̒ấla* m. (r. 1. *p̒al* s. *a*) vomer. Mêd.

फुल्ल् *p̒ull* 1. par. (ut videtur, denom. a *p̒ullá*, v. 1. *p̒al*) se expandere (de floribus); florescere. (Cf. gr. φύλλον = *p̒ullá*, v. 1. *p̒al*; lat. *folium*; *flôs*, *flôris* e *flôv-is*, a *flu* per metath. e *ful*? sicut *plôro* = scr. *plâvâyâmi* a *plu* q. v.; anglo-sax. *blôvan* florere; germ. vet. *bluôn*, *pluôn* id.; *blô-mo*, them. *blô-mon*; goth. *blô-ma*, them. *blô-man*, flos, suff. *man* = scr. *mâna*, gr. μενος, part. praes. med.)

फुल्ल *p̒ullá* v. *p̒al*.

फेन *p̒ếna* m. spuma. Hit. 3. 2. (Slav. *pêna* id.)

फेनवत् *p̒ênavant* (a praec. s. *vant vat*) spumosus. A. 6. 2.

फेनिन् *p̒ênín* (a *p̒ếna* s. *in*) spumans, spumosus. H. 2. 11

फेनिल *p̒ênilá* (a *p̒ếna* s. *ila*) id. Rag̒. 13. 2.

फेल् *p̒êl* 1. par. i. q. *pêl*.

ब *b*.

बंह् *banh* vel वंह् *vanh* 1. âtm. (*vṛddʿâu* K.; scribitur *bah*, *vah*, gr. 110[a]) crescere. (Cf. *varh vṛh*, quod e *vardʿ vṛdʿ*, ita *banh*, *vanh* e *bandʿ*, *vandʿ* cum *n* pro *r*; v. *bahú* = βαϑύς et cf. βένϑος, βάϑος.)

बंहिष्ठ *banhiṣṭʿá* superl. a *bahulá*, v. gr. 226.

बंहीयांस् *bánhîyâns* compar. a *bahulá*, v. gr. 226.

बट् *baṭ* v. *vaṭ*.

बठ् *baṭʿ* v. *vaṭʿ*.

बण् *baṇ* 1. par. (*śabdê*) sonare. Cf. *bʿaṇ*, *dʿvaṇ*, *dʿraṇ*, *dʿvan*, *svan*.

बणिज् *baṇiǵ* vel वणिज् *vaṇiǵ* m. (nom. *-k*, r. *paṇ* mutato *p* in *b* vel *v*, s. *iǵ*) mercator. N. 12. 131.

बण्ट् *baṇṭ* v. *vaṇṭ*.

बद् *bad* 1. par. (*sṭʿâiryê*) firmum esse. Cf. 3. *pad*.

बद्ध *baddʿá* v. *bandʿ*.

1. बध् *badʿ* 1. âtm. (*bandʿanê* K. *nindê bandʿê* V.) ligare, vituperare, spernere; v. *bandʿ*.

2. बध् *badʿ* 10. par. *bâdʿáyâmi* (*sanyamanê* K. *bandʿê* V.) ligare; v. *bandʿ*.

3. बध् *badʿ* v. *vadʿ*.

बध *badʿa* v. *vadʿa*.

बधिर *badʿirá* (ut videtur, a r. *bandʿ* s. *ira*) surdus. Am. (Hib. *bodhar*, cambro-brit. *byzar*, armor. *byzar* id.)

बधू *badʿú* v. *vadʿú*.

बधैषिन् *badʿâiśin* v. *vadʿâiśin*.

बन् *ban* v. *van*.

1. बन्ध् *bandʿ* 9. par. interdum âtm. (*badʿnấmi*, *badʿnế*, v. gr. 347) pass. *badʿyế* (gr. 455), part. *baddʿá*. 1) ligare, alligare, religare. Sâ. 5. 17: *yamas tu tam ... baddʿvâ*; M. 47: *himavataḱ śṛṅgê nâvam badʿnîta*; A. 5. 13: *babandʿaćâi 'va mê mûrddʿni kirîṭam*; R. Schl. II. 74. 29: *raǵǵum baddʿvâ 'tʿavâ kaṇṭʿê*; Mah. 3. 10727: *bandʿiśyê sêtunâ gaṅgâm*; Bʿ. 4. 14: *karmabʿiḱ sa na badʿyatê*; M. 48: *sâ (nâuḱ) baddʿâ tatra*. Figere, defigere, e. c. animum, oculos. Ragʿ. 6. 36: *tasmin ... babandʿa sâ na ... bʿâvam*; 3. 4: *babandʿa manaḱ*; Śak. 43. 7: *lakśam baddʿvâ*. 2) capere, prehendere. Hit. 16. 22: *badʿyantê nipuṇâir agâdʿasalilân matsyâḱ samudrât*. 3) producere. Ragʿ. 12. 69: *kâlê kʿalu samârabdʿâḱ pʿalam badʿnanti nîtayaḱ* (schol. *ǵanayanti*). — Caus. ligandum curare. Ragʿ. 12. 70: *sa sêtum bandʿayâmâsa plavagâiḱ*. (Cf. *bundʿ*, goth. *BAND* ligare, *binda*, *band*, *bundum*; fortasse anglo-sax. *fas-t*, *faes-t*; island. vet. *fas-t*; nostrum *fes-t* firmus, fixus = scr. *baddʿá*; ṣend. *baś-ta* ligatus, v. gr. comp. 102; gr. ΠΙΘ, mutatâ mediâ in tenuem sicut in ΠΑΘ = scr. *badʿ*, *bâdʿ*, attenuato α in ι sicut in goth. *binda*; πεῖ-σ-μα, πείϑω; lat. *fî-lum* pro *fid-lum*, *fû-nis* pro *fud-nis*, *fid-es*, *fîd-o* pro *feido* = πείϑω, *foed-us* = *foid-us*, regressâ aspiratione, v. gr. comp. 104[a]), Ag. Benary „Römische Lautlehre", p. 190, cf. Pott. I. 251; lit. *bandà* pecus, a ligando dictum sicut scr. *paśú* a *paś*; slav. BAЗ *vanṣ*, inf. *vanṣati* ligare. Vid. *bandʿá*, *bándʿana*, *bándʿu*.)

c. *anu* 1) ligare, alligare. R. Schl. I. 72. 8. Dêv. 1. 22. 2) adhaerere. Hit. 24. 20: *bʿaṅgê 'pi mṛṇâlânâm anubadʿnanti tantavaḱ*. 3) durare. N. 13. 31: *nâ 'nubadʿnati kuśalam*.

c. *â* illigare. R. Schl. II. 96. 31. Mêgʿ. 9.

c. *ni* 1) ligare, adstringere. Bʿ. 9. 9. 14. 7. N. 16. 8. Mah. 4. 982.

c. *pari* id. Trop. R. Schl. II. 58. 11: *vâćâ ... vâśpaparibaddʿayâ*.

c. *prati* id. Trop. Rag'. 1. 79: *pratibad'nâti hi śrê-yaṅ pûǵyapûǵâvyatikramaṅ.*

c. *sam* id. A. 8. 7. — Caus. alligandum curare. R. Schl. I. 62. 24.

2. बन्ध् *band'* 10. par. ligare. R. Schl. II. 84. 4: *band'a-yišyativâ pâśâir at'avâ 'smân bad'išyati.*

बन्ध *band'á* m. (r. *band'* s. *a*) nexus, vinculum. B'. 2. 39. 18. 30. Rag'. 6. 81. (Cf. hib. *bad* „a bunch, bush, cluster, tuft, thiket"; armor. *bód* „touffe, buisson, trousseau".)

बन्धकी *band'akî* f. (a *band'aka*, quod a r. *band'* s. *aka*) femina impudica, adultera, meretrix. Ḥit. 86. 4.

बन्धन *bánd'ana* n. (r. *band'* s. *ana*) 1) alligatio. M. 49. 2) vinculum. Rag'. 3. 30. 12. 76. (Goth. *bindan* ligare; hib. *badan* „a tuft of trees, a tuft of hair".)

बन्धु *bánd'u* m. (r. *band'* s. *u*) 1) affinis, cognatus. Br. 1. 23. N. 16. 18. 30. 2) amicus. B'. 6. 5. 9. (Cf. hib. *badh* „love, friendship".)

बन्धुकाम *band'ukâma* (Baḥ. e *bánd'u* et *kấma* amor, desiderium) erga propinquos amorem habens. Br. 1. 23.

बन्धुर *band'urá* (r. *band'* s. *ura*) iniquus, undatus, undulatus. Rag'. 13. 47.

बन्ध्य *band'ya* (r. *band'* s. *ya*) sterilis. Rag'. 1. 70. Ḥit. 4. 21.

भ्र् *bab'r* et वभ्र् *vab'r* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.; ut videtur, forma redupl.; cf. *b'ram*) ire, errare. Ḥit. 82. 13: *vayam ... and'â iva ba-b'râmaṅ.*

बभ्रु *bab'rú* 1) fem. *u* et *û*) flavus, rutilus. Rag'. 15. 16. 19. 25. 2) m. ichneumon. Lass. 46. 3.

बर् (बॄ) *bar* (*bṝ*) v. *var* (*vṝ*).

बर्ब् *barb* 1. par. (*gatyâm*) ire, se movere; v. *pamb.*

बर्बर *barbara* stultus, stupidus, baro. Ḥit. 50. 8. (Cf. lat. *baro.*)

1. बर्ह् *barḥ* vel वर्ह् *varḥ* 1. et 10. par. (*vad'ê dîptâu*) ferire, occidere, lucere; cf. *varḥ vṛḥ, balḥ.*

c. *ni* in dial. vêd. prosternere. Ṛgv. 100. 18: *dasyûn ... ḥatvâ pṛt'ivyâṅ śarâ nibarḥît* „hostes feriendo humi tela prostravit".

2. बर्ह् *barḥ* vel वर्ह् *varḥ* 1. par. (*smṛtiḥiṅsâdâ-navâkšu*) meminisse; ferire, laedere, occidere; dare; loqui; cf. *varḥ vṛḥ, balḥ.*

3. बर्ह् *barḥ* vel वर्ह् *varḥ* 1. âtm. (*śrêšťê*) excellere; cf. *balḥ.*

1. बल् *bal* 1. par. (*d'ânyâvarôd'ê* K. *d'ânyâvarôd'ê ǵîvanê* V.) opulentiam, fortunam alicujus impedire, perturbare; vivere.

2. बल् *bal* 1. âtm. (*dânavad'anirûpêšu*) abscindere (*dâna* a *dô*?); ferire, occidere; explorare, investigare; cf. *b'al* 1. âtm., *bil, b'il.*

3. बल् *bal* 10. par. *bâláyâmi* (*b'ṛtâu* K.) sustentare, nutrire. K.: *bâlayati bâlam pitâ*; cf. *b'ar b'ṛ.*

4. बल् *bal* 10. par. *baláyâmi* (*nirûpaṇê* K. *nirûpê* V.) explorare, investigare; v. 2. *bal.*

बल *bála* (r. *bal* s. *a*) 1) n. vis, robur. In. 4. 8. Ḥ. 4. 41. 2) n. exercitus. N. 2. 11. 17. 22. 3) m. nom. pr. Dâityi, quem Indrus occidit. (Cf. lat. *valor, validus, valeo*, cum praep. *de*: *debilis.*)

बलवत् *bálavant* (a praec. s. *vant vat*) 1) adj. vi, robore praeditus, robustus, fortis. Ḥ. 1. 8. 42. 2. 12. 2) adv. *bálavat* valde. A. 7. 24.

बलाका *balâkâ* v. *valâkâ.*

बलाहक *balâḥaka* m. nom. pr. Dr. 2. 13.

1. बलि *bali* m. (r. *bal* s. *i*) 1) nutrimentum, cibus. Rag'. 2. 24. 2) tributum. Rag'. 1. 18. 3) sacrificium. 4) nom. pr. Dâityi. A. 5. 16.

2. बलि *bali* f. (r. *bal* s. *i*) ruga.

बलिन् *balín* (a *bal* s. *in*) vi, robore praeditus, fortis, robustus. Ḥ. 4. 14.

बलिभ *balib'a* (a *bali* s. *b'a*) rugosus.

बलिष्ठ *bálišťa* superl. a *bálavant* vel *balín.* Etiam sensu compar. (v. gr. 227). Rag'. 17. 59: *bališťaś cêt parasmât.*

बली *balî* f. i. q. *bali* f. Mah. 1. 3467.

बलीयांस् *bálîyâṅs* (compar. a *bálavant* vel *balín*, v. gr. 227) valde fortis. H. 4. 8.

1. बल्ह् *balh* vel वल्ह् *valh* 1. âtm. i. q. *2. barh* et *3. barh*.

2. बल्ह् *balh* vel वल्ह् *valh* 10. par. (*tvisi*) splendere. Cf. *1. barh*.

बहिस् *bahís* v. *vahís*.

बहु *bahú* (fem. *-vî* vel *-u*, scribitur etiam *vahú*, r. *baṅh* vel *vaṅh* ejectâ nasali, s. *u*) multus. Sâ. 1. 11. — Adv. multum. N. 13. 64. (Gr. βαθύς; παχύς v. gr. comp. 87. 1; cf. lat. *pro-fundus*, v. *baṅh* et Benfey II. 67.)

बहुतिथ *bahutit'á* (a praec. s. *tit'a*) multus (de tempore). N. 13. 2. 61. Sâ. 4. 1.

बहुधा *bahud'â* (a *bahú* s. *d'â*) multipliciter. N. 10. 13. B'. 9. 15. 13. 4.

बहुपत्नीकृत् *bahupatnîkrt* (multas uxores faciens, e *bahupatnî* [*bahú* et *pátnî* uxor] et *krt* faciens) multas uxores in matrimonium ducens. Br. 2. 34.

बहुमान *bahumâna* m. (r. *man* praef. *bahú* magnifacere, v. gr. 585, s. *a*) observantia, cultus. A. 4. 56.

बहुल *bahulá* (a *bahú* s. *la*) 1) multus. N. 13. 13. 2) niger, obscurus. Rag'. 11. 15.

बहुविध *bahuvid'a* (Bah. e *bahú* et *vid'a* vel *vid'â* genus, species, modus) multimodus, multifarius, varius. Br. 3. 20. B'. 4. 32.

बहुशस् *bahuśás* adv. (a *bahú* s. *śas*) multum, saepe. N. 18. 7. 23. 22. Sâ. 5. 84.

बह्वाश्चर्य *bahvâśćarya* (Bah. e *bahú* et *âśćarya* miraculum) multa miracula, multa mirabilia habens. In. 5. 14.

बाड् *bâḍ* vel वाड् *vâḍ* 1. âtm. (*âplâvê*) lavare, se lavare, se baigner. K.: *bâḍatê* (*vâḍatê*) *gaṅgâyâm munih.* (Germ. vet. *bad* balneum, *badôn* se lavare; lat. *bal-neum* cum *l* pro *d*; gr. βαλανεῖον.)

बाण *bâṇa* v. *vâṇa*.

बाणिज्य *bâṇiǵya* v. *vâṇiǵya*.

बाणी *bâṇî* v. *vâṇî*.

बाध् *bâd'* v. *vâd'*.

बाधा *bâd'â* v. *vâd'â*.

बान्धव *bând'avá* m. (a *bánd'u* s. *a*, v. gr. 580 et 582) affinis, cognatus. H. 1. 42. B'. 2. 23.

बाल *bâlá* m. (r. 3. *bal* nutrire, s. *a*) 1) puer, parvulus, infans. Collective, in plur. vel initio compos.: pueri, parvuli, infantes (utriusque sexus). Br. 1. 28. 3. 7. N. 12. 123. Sâ. 2. 8. 2) pilus. 3) cauda. Rag'. 9. 66. Mêg'. 54. — Adj. infans, aetate parvus, juvenis, novus, novellus, recens. Ur. 75. 13: *bâlam ivê 'ndum*; Rag'. 3. 22: *bâlaćandramâh*; Śak. 8. 9: *bâlaviṭapib'yah*. (Lit. *wála-s* pilus caudae equi; v. sq.)

बालक *bâlaka* (a praec. s. *ka*) puer, parvulus. N. 9. 23. (Hib. *ballach* „a boy".)

बालखिल्य *bâlak'ilya* m. Geniorum genus pollicis magnitudinem aequans (Wils.: a divine personage of the size of the thumb; sixty thousand of whom were produced from the hair of Brahma's body). Su. 3. 5.

बालपुत्र *bâlaputra* (e *bâlá* et *putrá*) parvulos liberos habens. Br. 2. 10. Sâ. 2. 8.

बालभाव *bâlab'âva* m. (e *bâlá* et *b'âvá* existentia, natura) infantia, pueritia, puerilis aetas. N. 13. 40.

बाला *bâlâ* f. (fem. vocis *bâlá*) 1) puella, parvula. Br. 1. 30. 2. 14. 2) femina. H. 4. 4. Br. 1. 30.

बालातप *bâlâtapa* m. (e *bâlá* novus, recens, et *âtápa* solis ardor) sol novus, sol oriens. Rag'. 6. 60: *bâlâtaparaktasânuh*. Sic etiam cum Mêd'âtit'i hoc vocabulum intelligimus apud Man. 4. 69. (V. sq. et cf. Holzmann, Thierkreis p. 10 sq.)

बालार्क *bâlârka* m. (e *bâlá* et *arka* sol) id. R. Schl. II. 96. 19.

बालिश *bâliśa* (ut videtur, a *bâlá* s. *iśa*, quod fortasse ex *ika*) imperitus, rudis, stultus, stolidus. Dr. 9. 8.

बालुका *bâlukâ* f. arena, glarea. Mah. 3. 10723.

बाल्य *bâlyá* n. (a *bâlá* s. *ya*) infantia, pueritia. N. 24. 12. Trop. insania, stultitia. Dr. 5. 6.

बाह् *bâḥ* v. *vâḥ*.

बाहु *bâḥú* vel वाहु *vâḥú* m. (si *vâḥú* primitiva esset forma, deducendum esset a r. *vaḥ* vehere, ferre; forma *bâḥú* autem sustentatur ṣendico [illegible] *bâṣu*, gr. βραχίων, lat. *brachium*) brachium. In. 2. 24. (Gr. πῆχυς, mutatâ mediâ in tenuem, v. gr. comp. 87. 1, βραχίων, lat. *brachium* insertâ liquidâ sicut in *frango*, ῥήγνυμι, goth. *BRAK* = *bʻaṅǵ*, nisi formae sanscritae *bâḥú*, *bʻaṅǵ* mutilatae sunt e *brâḥu*, *bʻraṅǵ*.)

बिट् *biṭ* v. *viṭ*.

बिन्द् *bind* 1. par. (*aṅśê*; scribitur *bid*, gr. 110[a]) dividere, findere. Cf. *bʻid*, *bil*.

बिभक्षयिष् *bibʻakśayiś* desid. a r. *bʻakś*.

बिम्ब *bímba* v. *vímba*.

बिल् *bil* 6. et 10. par. (*bʻêdanê*) findere. Cf. *bʻil*, *bind*, *bʻid*.

बिस् *bis* 4. par. (*kśêpê*) jacere, conjicere, mittere.

बीभत्स् *bîbʻats* desid. a r. *badʻ*, v. gr. 553.

बीभत्सु *bîbʻatsú* (a praec. s. *u*) cognomen Arǵuni. A. 3. 1 (ubi *bîbʻatsur* pro *bi-* legendum). Maḥ. 3. 551.

बुक्क् *bukk* 1. et 10. par. (*śvasvanâu* K. *śvâdiśabdê* V.) latrare.

बुट् *buṭ* 1. et 10. par. (*ḥiṅsê*) ferire, occidere, laedere.

बुड् *buḍ* 6. par. (*saṅvaraṇê* K. *utsargasaṅvṛtâu* V.) tegere, emittere, relinquere. Cf. *baḍ*, *bʻuṅḍ*, *ćuḍ*.

बुद् *bud* 1. par. âtm. (*niśâmanê*) audire. Cf. *bund*, *bundʻ*, *budʻ*.

बुद्ध *buddʻá* v. *budʻ*.

बुद्धि *buddʻi* f. (r. *budʻ* s. *ti*) 1) animus, mens, intellectus. N. 5. 12. 24. 15. 5. Sâ. 2. 29. Bʻ. 2. 41. 44. 53. 3. 40. 42 (*manasas tu parâ buddʻiṅ*). 2) sententia, consilium. N. 3. 25. 26. 10. 25. 12.

बुद्धिमत् *buddʻimant* (a praec. s. *mant mat*) mente, intellectu praeditus, sapiens. Sâ. 2. 14. Bʻ. 4. 18.

बुध् *budʻ* 4. par. âtm. etiam 1. par. âtm. 1) cognoscere, percipere. N. 22. 4: *prativâkyaṅća ... budʻyêtʻâṅ*; Maḥ. 2. 2506: *buddʻyâ budʻyên navâ budʻyêd ayam*; 3. 557: *tâm abudʻyad amêyâtmâ balavân ... paryapṛććata tâm bʻîmaṅ*. 2) scire. Ḥ. 4. 42: *na tvâm budʻyâmaḥê vayaṅ samêtam bʻîmarûpêṇa rakśasâ*; Dr. 6. 15: *na budʻyatê nâtʻavatîm iḥâ 'dya vaḥiśćaraṅ ḥṛdayam pâṇḍavânâm*; 8. 25: *na bubôdʻa ḥataṅ sûtaṅ sa râǵâ bâḥuśâlinâ*. — *buddʻá* doctus, sapiens. Br. 2. 27. 3) nosse. Maḥ. 1. 5148: *nâ 'budʻyantaća taṅ ǵanâṅ*. 4) putare. Râm. I. 50. 13: *tâni varśâṇy atîtâni bubôdʻâi 'kam aḥar yatʻâ*. 5) (âtm.) expergisci. R. Schl. I. 46. 19: *tatô ditir abudʻyata*; N. 10. 17: *naća budʻyêta mê priyâ*; 13. 19: *damayantîća bubudʻê*. — Caus. 1) certiorem facere, docere, nuntiare. M. 28: *bôdʻayâmy adya yat tê ḥitam anuttamam*; Bʻ. 10. 9: *bôdʻayantaṅ parasparam*. 2) expergefacere. Ḥ. 2. 35: *sukʻasuptân ... na bʻayâd bôdʻayiśyâmi*. (Cf. *bud*, *bund*, *bundʻ* audire; ṣend. [illegible] *budʻ* videre, [illegible] *bûidʻyê* video, [illegible] *bûidyôimaidʻê* videamus, v. gr. comp. 41. 472; lit. *bundù* vigilo, *budrùs* vigil, vigilans, *nu-bundù* expergiscor, praet. *nu-budau*; *pa-budinu* expergefacio; russ. *bdju* vigilo, *bodrüĭ* vigil; slav. *buditi* expergefacit = caus. *bôdʻáyati*, v. gr. comp. 562; goth. *BUD* jubere, mandare, *biuda*, *bauth*, *budum* [nostrum *biete*, *ge-biete*], *ana-bus-ns*, *ana-buz-ns* mandatum, v. *budʻ* praef. *prati* caus. jubere; ita a *ǵńâ* scire *abʻyanuǵńâ* mandare; gr. ΠΥΘ, πυνθάνομαι, ἐπυθόμην mutatâ mediâ in tenuem, v. *bandʻ*; lat. *puto*, v. gr. comp. 87. 1.

c. *anu* 4. âtm. 1) comperire, cognoscere. Maḥ. 3. 14799: *anubudʻyêta nṛpô 'smâkaṅ ćikîrśitam*. 2) recordari. Maḥ. 1. 4874: *sa tu kâmaparîtâtmâ taṅ śâpam nâ 'nvabudʻyata*. 3) expergisci. Maḥ. 1. 5024: *daśṭô 'nvabudʻyata*.

c. *ava* 4. âtm. 1) sentire, percipere, animadvertere. Mah. 1. 5051: *susrâva rêtô ssya saća tan nâ 'vabudʹyata.* 2) scire. R. Schl. II. 74. 10: *kin nâ 'vabudʹyasê krûrê niyatam bandʹusanśrayam ǵyêśṭam pitṛsamań râmam.* 3) cognoscere. Mah. 2. 1371: *dʹarmam avabudʹyêta*; 3. 1363: *tvâń ćêt śrutvâ tâta tatʹâ ćarantam avabʹôtsyantê bʹaratânâń ćarâń.* 4) expergisci. Râm. II. 72. 50: *kaććit kâlê svabudʹyasê.* — Caus. certiorem facere. Mah. 1. 5811: *asmân avabôdʹayat.*

c. *ava* praef. *sam* 4. âtm. intelligere. R. Schl. II. 9. 31: *nâ 'hań samavabudʹyêya ... râǵńaś ćikîrśitam.*

c. *ni* 1. par. interdum âtm. 1) comperire, percipere, cognoscere, praesertim in 2. pers. imper. N. 22. 6: *damayantyâ vaćań ... nibôdʹa*; Sâ. 5. 28: *vaćô nibôdʹa mê*; 6. 13: *satyam êtan nibôdʹa tvam*; Man. 1. 119: *idam matsakâśân nibôdʹata*; Mah. 1. 1353: *nibôdʹasva.* 2) scire. N. 12. 43: *râǵaputrîn nibôdʹa mâm.*

c. *pra* 1) 1. âtm. expergefacere. Mah. 3. 10653: *vyâǵrań śayânam prati mâ prabôdʹa.* 2) 4. âtm. expergisci. Hit. 107. 13: *sûryôdayê prabudʹyatê.* — Caus. 1) certiorem facere. Ragʹ. 3. 68. 2) expergefacere. H. 2. 34. 3. 6. 4. 2.

c. *prati* 4. âtm. expergisci. R. Schl. II. 14. 50. Etiam par. Mah. 1. 5053: *tan dṛśṭvâ pratibudʹyantam.* — Caus. 1) certiorem facere. Ragʹ. 1. 74. 2) mandare, jubere. R. Schl. II. 52. 35: *râmêṇa sumantrań pratibôdʹitań.* 3) expergefacere. R. Schl. II. 65. 12: *bʹartâram pratyabôdʹayan.*

c. *vi* 4. âtm. expergisci. Mah. 2. 162: *kaććit kâlê vibudʹyasê*; H. 4. 24: *tayôń śabdêna mahatâ vibuddʹâs tê.*

c. *sam* 4. âtm. par. 1) nosse. Mah. 2. 1498: *kasmân na sambudʹyêta ... sasurâsuralôkânâm aśêśêṇa manôgatam.* 2) intelligere, sapere. Mah. 2. 2187: *na manda sambudʹyasê.* — Caus. monere. Mah. 1. 1427: *yuśmân sambôdʹayâmy êśa yatʹâ na sa harêd balât.*

c. *sam* praef. *prati* resipiscere. Mah. 12519: *sô sham âiśvaryamôhêna ... patitań pratisambuddʹań.*

बुध *budʹá* (r. *budʹ* s. *a*) 1) sciens, sapiens, doctus. Br. 3. 5. 2) nom. pr. Ur. 93. 12.

बुन्द् *bund* 1. par. âtm. (*niśâmanê*) audire. Cf. *bud*, *budʹ*, *bundʹ*.

1. बुन्ध् *bundʹ* 1. par. âtm. id.

2. बुन्ध् *bundʹ* 10. par. (*bandʹê*) ligare. (Cf. *bandʹ*, unde *bundʹ* attenuato *a* in *u* sicut in linguâ goth. *bundum* ligavimus a *band* ligavi.)

बुभुक्षा *bubʹukśâ* f. (a desid. r. *bʹuǵ* edere, s. *â*) fames. Hit. 35. 11.

बुल् *bul* 10. par. (*maǵǵanê*) mergi, submergi.

बुस् *bus* 4. par. (*utsargê*) dimittere. Cf. *byus*, *vyus*.

बुस्त् *bust* 10. par. 1) venerari. 2) spernere. Cf. *pust*.

बोधन *bôdʹana* n. (r. *budʹ* s. *ana*) notio, cognitio, scientia. Ragʹ. 9. 49.

ब्युस् *byus* 4. par. (*hânê*) relinquere. Cf. *bus*, *vyus*.

ब्रह्मचर्य *brahmaćârya* n. (e *bráhman* et *ćarya*, quod seorsum non invenitur et vitae rationem significare videtur, a *ćar* ire, facere, s. *ya*) castimoniae vel coelibatus votum, castimonia. In. 4. 10.

ब्रह्मचारिन् *brahmaćârín* m. (e *bráhman* et *ćârin* iens, agens) coelibatus voto obstrictus. Sâ. 1. 5. A. 2. 17. Bʹ. 6. 14.

ब्रह्मण्य *brahmaṇ̀ya* (a *bráhman* s. *ya*) Brahmae deo addictus, Brahmae cultor, pius. Sâ. 1. 2. N. 1. 3.

ब्रह्मन् *bráhman* (secundum Wils. a r. *varh vṛh* crescere, mutato *v* in *b*, s. *man*) 1) m. deus Brahma. Su. 1. 22. 2) Brahmanus, homo primi i. e. sacerdotalis ordinis. 3) n. summum incorporeum numen, causa primitiva. Bʹ. 4. 24. 14. 3. 4.

ब्रह्मर्षि *brahmarśi* m. (e *bráhman* et *ṛśi*, v. gr. 67) Brahmanicus sapiens. In. 2. 13. Su. 3. 3.

ब्रह्मलोक *brahmalôká* m. (e *bráhman* et *lôka* mundus) Brahmae coelum. Su. 4. 25.

ब्राह्म *brâhmá* (fem. *-î*, a *bráhman* s. *a*, v. gr. 583) brahmicus, ad deum Brahmam pertinens. B'. 2. 72.

ब्राह्मण *brâhmaṇa* m. (a *bráhman* s. *a*) i. q. *bráhman* sens. 2.

ब्राह्मणी *brâ'hmaṇî* f. (a praec. signo fem. *î*) femina primi vel sacerdotalis ordinis.

ब्रू *brû* 2. par. âtm. *brávîmi*, *bruvê'* (in tempp. specialibus solum usurpatur, v. gr. 317) dicere, loqui, c. acc. rei et pers. In. 1. 10: *vâkyam argunam abravît.* Cum dat. vel gen. pers. B'. 10. 13: *svayańćâi 'va bravîši mê*; N. 22. 6: *kuśalan tê bravîmy aham.*
c. *ati* conviciari. Dr. 5. 2: *mahârat'ân atibruvan mûḍ'a na laģģasê kat'am.* (Cf. *ru*; send. *mru*; boruss. vet. *billa* dico; lit. *bilóju* id., *burna* os; hib. *bri* „a word", *bruidheann* „talk, speech", *bruideanaim* „I content, dispute"; scot. *bruidhean* „speaking, speech, talk; noise of talk, tumult", *bruidhneach* „talkative, loquacious"; cambro-brit. *brud* „a chronicle, a report of events, also a prophecy", *brudiwr* „a chronicler, a divulger of events, a prophet"; huc trahimus etiam gr. ΡΈΩ, ῥῆμα, ῥήτωρ, abjectâ litterâ initiali sicut ῥέω fluo e σρέω, σρέϝω = scr. *srávâmi*; fortasse etiam huc pertinet germ. vet. *SPRAH* loqui = scr. *brav* τοῦ *brávîmi*, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19, praefixo *s*, v. Graff. 6. 369, nostrum *spreche*, *sprach*, nisi potius referendum ad r. *ah* praef. *pra*, q. v.)
c. *anu* i. q. simpl. Mah. 1. 176.
c. *pra* id. Sâ. 2. 21. Man. 10. 1. 2.
c. *prati* respondere. N. 17. 44.
c. *vi* i. q. simpl. N. 24. 35. Man. 8. 75. 390.

भ *b'.*

भक्त *b'aktá* v. *b'aģ.*

भक्तार् -तृ *b'aktâ'r -tṛ'* m. (r. *b'aģ* s. *târ tṛ*) cultor.

भक्ति *b'aktí* f. (r. *b'aģ* s. *ti*) 1) cultus, amor. Sâ. 1. 9. 5. 21. 50. B'. 7. 17. 8. 10. 9. 26. 2) divisio, partitio. Śak. 52. 4 infr.

भक्तिमन्त् *b'aktimant* (a praec. s. *mant mat*) colens. B'. 12. 17.

भक्तृत्व *b'aktṛtvá* n. (a *b'aktâ'r -tṛ'* s. *tva*) cultus.

भक्ष् *b'akš* 1. par. âtm. 10. par. interdum âtm. edere, vorare. H. 2. 14: *êšâm utkṛtya mânsâni . . . b'akšayišyâvaȟ sahitâu*; 4. 10: *tvayâ b'akšayatâ narân*; N. 12. 20: *b'akšayaty êša mâń râudraȟ*; In. 1. 26: *p'alânića sugand'îni b'akšitâni*; Mah. 3. 409: *vaȟ sarvân b'akšayišyê*; R. Schl. I. 9. 34: *p'alâny âśramaģâtâni b'akšayasva.* — *b'akšitá* n. cibus. Hit. 50. 20. — Desid. *bib'akšayišâmi* (gr. 492). H. 2. 27: *b'râtrâ . . . bib'akšayišatâ mâńsań yušmâkam.* (Cf. *b'lakš*, *plakš*, *b'uģ.* — *b'akš* ortum esse videtur e *b'aģ*, primitive *b'ag*, unde *b'uģ* attenuato *a* in *u*; cf. gr. ΦΑΓ, ἔφαγον; φάσηλος et φακός nituntur formâ *b'akš*, abjectâ gutturali vel sibilante; ita goth. *basi* n. bacca [nostrum *Beere*], them. *basja* = scr. *b'ákšya* q. v.; lat. *bacca* per assimil. e *bacsa*; fortasse etiam *bucca*, nisi pertinet ad scr. *múk'a*, ab edendo nominatum est, attenuato *a* in *u* sicut in scr. *b'uģ*; *maxilla* e *baxilla* explicari posset, mutatâ mediâ in nasalem ejusdem organi; *fauc-s* aut huc aut ad *b'uģ* referri potest; Ag. Benary, „Röm. Lautlehre" p. 155, *fa-mes* et *fa-ba* huc trahit, ita ut mutilata sint e *fag-mes*, *fag-ba*; cf. Pott. p. 271; de hib. *maise* „food, victuals" v. *mâńsá.*)
c. *sam* i. q. simpl. Mah. 3. 422.

भक्ष *b'akša* m. (r. *b'akš* s. *a*) edens, vescens in fine compp. N. 12. 63. (Gr. φάγος.)

भक्षक *b'akšaka* m. (rad. *b'akš* suff. *aka*) edens. Hit. 75. 8.

भक्ष्य *b'ákšya* (r. *b'akš* s. *ya*) 1) adj. edendus. 2) m. cibus. Ḥ. 2. 8. N. 9. 13. (Goth. *basi*, them. *basja* n. bacca.)

भग *b'ága* m. (r. *b'ag* s. *a*) 1) portio. 2) bona fortuna, felicitas, beatitudo. 3) vulva. Am. (Huc vel ad *b'âga* traxerim goth. *ga-bigs* dives, ita ut proprie significet qui cum divitiis est, them. *ga-biga* = scr. *sab'âga*; cf. etiam lit. *nabagas* homo miser, pauper, *na* = scr. *na* non; *bagotas* dives; russ. *ŭ-bogiĭ* pauper, *bogatŭĭ* dives; cf. Pott. pp. 235. 236.)

भगवन्त् *b'ágavant* (a *b'ága* s. *vant vat*) felix, beatus, excelsus, excellens, praeclarus, venerabilis. Su. 3. 24. 4. 23. B'. 10. 14. Rag'. 8. 80. (Cf. slav. *bog* deus.)

भगिनी *b'aginî* f. (a *b'ága* s. *in* in fem.) soror.

भग्न *b'agná* v. *b'añǵ*.

भङ्ग *b'añgá* m. (r. *b'añǵ* s. *a*) 1) fractio, fractura. Rag'. 16. 14. — *pušpab'añga* florum contritio. N. 25. 7 (schol. Nil. *pušpasammardaṅ*); trop. repudiatio. Rag'. 13. 78. 2) fragmentum. Ur. 69. 4. 3) unda, fluctus, v. sq. (Lit. *bangà* unda, fluctus; gr. ἀγή, v. *b'añǵ*.)

भङ्गि *b'añgi* f. (r. *b'añǵ* s. *i*) 1) fractio, fractura. 2) unda, fluctus. Rag'. 16. 63. 3) fraus, fallacia, dolus. Up. 50.

भङ्गुर *b'añgurá* (r. *b'añǵ* s. *ura*) fragilis. Ḥit. 43. 5.

1. भज् *b'ag* 1. par. âtm. 1) dividere. Man. 9. 104: *b'râtaraṅ samam b'agêran pâitṛkaṅ rikt'am*; 9. 200: *patyâu ǵîvati yaṅ strîb'ir alañkârô d'ṛtô b'avêt | na tam b'agêran dâyâdâ b'agamânâṅ patanti tê*; 9. 119. 209. 2) colere, venerari, deditum esse, amare (*sêvâyâm* K.). B'. 4. 11: *yê yat'â mâm prapadyantê tâṅs tat'âi 'va b'agâmy aḥam*; 6. 31: *sarvab'ûtast'itaṅ yô mâm b'agati*; 7. 16: *ćaturvid'â b'agantê mâṅ ǵanâṅ*; Ḥ. 2. 29: *kâmôpaḥatacittâṅgîm b'agamânâm b'agasva mâm*; N. 5. 32: *yat tvam b'agasi ... pumâṅsan dêvasannid'âu*; Man. 8. 365: *kanyâm b'agantîm utkṛšṭam*. — *b'aktá* colens, deditus, devotus, amans. In. 5. 44: *ḥṛććayênaća santaptâm b'aktañća b'aga*; N. 10. 14: *madb'aktâ*; 13. 57. Sâ. 5. 95. B'. 4. 3. 7. 21. 23. 3) cum acc. loci petere, ire, proficisci. R. Schl. I. 16. 28: *nânâvid'ân śâilân kânanânića b'êgirê*; B'aṭṭ. 6. 72: *vanâni b'êgatur vîrâu*; Maḥ. 3. 11113: *śukâṅ puṅskôkilâṅ krâuńćâ visańǵńâ b'êgirê diśaṅ*. Considere. Maḥ. 1. 5: *nirdiśṭam âsanam b'êǵê*; 1. 3867: *râǵaršêṅ ... ûrum b'êǵê śub'ânanâ*. 4) adipisci, obtinere. R. Schl. I. 27. 11: *râkšasatvam b'agasva*; 72. 11: *kuśad'vagasutê imê patnyâu b'agêtâṅ saḥitâu śatrugnab'aratâv ub'âu*; Man. 10. 59. 5) exercere, facere, exequi. Man. 4. 204: *niyamân kêvalân b'agan*. (Cf. *b'âǵ*, *b'añǵ*, *b'uǵ*; hib. *fuighim* „I get, obtain", *fuigheall* „profit, gain", „relique, remainder", *faghail* „getting, finding, obtaining"; Pottius apte huc trahit goth. *and-bah-ts* servus, minister; Ag. Benary confert lat. *fa-mulus*, quod etiam ad *FAC* referri potest, ita ut mutilatum sit e *fac-mulus*. Vid. *b'âga*.)

c. *nis* secernere, segregare, excludere. Man. 9. 207: *sa nirb'âǵyaṅ svakâd aṅśât*.

c. *vi* 1) dividere. Maḥ. 3. 10208. Man. 9. 164. 210. 216. 2) distinguere, discernere. Man. 1. 65: *aḥôrâtrê vib'agatê sûryaṅ*. R. Schl. II. 67. 31: *vib'agan sâd'vasâd'unî*. 3) distribuere. Maḥ. 2. 2053: *tê dvandvaśaṅ pṛt'akćâi 'va ... siṅḥâsanâni ... vib'êgirê*; Rag'. 10. 55: *sa têǵô vâiśṇavam patnyôr vib'êǵê*; 11. 29: *taṅ kšurapraśakalîkṛtaṅ kṛtî patriṇâṅ vyab'agat*.

c. *vi* praef. *pra* id. Maḥ. 3. 16140. Man. 8. 166. 9. 268. B'. 11. 13. 18. 41.

2. भज् *b'ag* 10. par. *b'âǵáyâmi* (*viśrâṇanê* K. *pâkê* V.) dare, largiri (?) *), coquere. (Cf. *b'raǵǵ*, *b'arǵ b'ṛǵ*; germ. vet. *BACH*, *PACH*, *BAKK* torrere, coquere; nostrum *backen*.)

*) Fortasse pro *viśrâṇanê* a r. *śraṇ* dare legendum est *viśrâṇê* a r. *śrâ* coquere.

1. भञ्ज् b'ańǵ 7. par. b'anáǵmi, praet. mtf. áb'āńkšam, fut. b'ańkšyā́mi, pass. b'aǵyé, part. b'agná (gr. 542. 548) frangere. H. 1. 12: vanê b'ańǵan mahâdrumân; 4. 23: bab'ańǵatus tadâ vṛkšân; trop. Mah. 1. 6868: asya mâ b'ańkšam pratiǵńâm. (Fortasse b'ańǵ mutilatum est e b'rańǵ, cf. lat. *frango*, goth. *BRAK*, *ga-brika*, *ga-brak*, *ga-brêkum*; gr. ῥήγνυμι et abjectâ initiali, ἄγνυμι; lett. *braks* fragilis; hib. *brisim* „I break, dismember, disunite", *brit* „fraction", *breadach* „broken".)

c. ava i. q. simpl. Mah. 1. 7081. 3. 10043.

c. nis praef. vi id. Mah. 3. 12447: vâtavinirb'agnâ drumâh.

c. pra id. Mah. 3. 11121.

2. भञ्ज् b'ańǵ 10. âtm. (b'âšârt'ê K. b'âšê V.; scribitur b'aǵ, gr. 110[a]) loqui, dicere, lucere. (Gr. φθέγγω, v. gr. comp. 16; hib. *faighim* „I speak, talk", *faighle*, *faighleadh* „words, talk, conversation", *faigh* „a prophet".)

1. भट् b'aṭ 1. par. (b'ṛtâu) nutrire, sustentare; mercede conducere.

2. भट् b'aṭ 1. par. (parib'âšaṇê K. b'âšaṇê V.) loqui, dicere.

भट b'aṭa m. (r. 1. b'aṭ s. a) miles. Hit. 104. 17.

भट्टार b'aṭṭâra (forma prâcr. a scr. b'artā́r -tṛ́ suff. a, mutato t in ṭ cui se assimilavit antecedens r; v. b'aṭṭiṇî et cf. Lass. s. vv. b'aṭṭa et b'aṭṭâraka) venerabilis, sanctus.

भट्टारक b'aṭṭâraka (a praec. s. ka) id. Hit. 21. 21.

भट्टिणी b'aṭṭiṇî f. vox prâcrit. = scr. b'artrî. Ur. 43. 13.

भण् b'aṇ 1. par. loqui, dicere, in recentioribus scriptis, praesertim in dial. prâcrit. (v. Delii Radices Prâcr. p. 19). Lass. 3. 2: râǵńâ ... b'aṇitam; B'aṭṭ. 14. 46: bab'âṇa; 15. 15: ab'âṇît. (Cf. b'âš.)

भण्ट् b'aṇṭ 1. par. (pratâraṇê K.; scribitur b'aṭ, gr. 110[a]) fallere, decipere.

1. भण्ड् b'aṇḍ 1. âtm. (parihâsê K. vâći V.; scribitur b'aḍ, gr. 110[a]) irridere; loqui.

2. भण्ड् b'aṇḍ 1. et 10. par. (śivê; scribitur b'aḍ, gr. 110[a]) felicem esse; cf. b'and.

भद्र b'ádra, vêd. b'adrá (r. b'and ejecto n, suff. ra) 1) adj. laetus, felix, excellens, optimus, praesertim in vocat. fem. Su. 3. 20. N. 22. 2. 2) subst. n. salus, felicitas, praesertim in salutationibus vel benedictionibus. N. 15. 5. Sâ. 2. 32. (Goth. *batiṡa* melior, *batista* optimus; germ. vet. *baz* melius, *beziro* melior, felicior, *bezisto* optimus; hib. *feodhas* „better", *badhach* „famous, great, noble"; fortasse *maith*; cambro-brit. *mad* „good, excellent", mutato b' in m, sicut e. c. in *mais* = scr. b'âs q. v.; lat. *faus-tus* e *faud-tus* et hoc e *fand-tus*, mutato n in u?)

भन्द् b'and 1. âtm. 10. par. gaudere, felicem esse, praestantem esse; v. b'ádra.

भय b'ayá n. (r. b'î s. a) timor. H. 1. 7. 2. 13; v. b'î.

भयङ्कर b'ayańkara (timorem faciens, ex acc. vocis b'ayá et kara faciens, v. gr. 575. 1) 1) timendus, terribilis. 2) m. nom. pr. Dr. 2. 11.

भयानक b'ayā́naka (r. b'î s. ânaka, nisi e b'ayá et anaka a r. an s. aka) timendus, terribilis. H. 3. 2. B'. 11. 27.

भयावह b'ayâvaha (e b'ayá et âvaha afferens, a r. vah praef. â s. a) timorem afferens, timendus, terribilis. Sâ. 5. 8.

1. भर् भृ b'ar b'ṛ 1. et 3. par. âtm. (b'árâmi, b'árê, bib'ármi, bíb'rê; praet. redupl. bab'ā́ra, bab'ré vel bib'arâńćakâra, -ćakrê) 1) cl. 3: ferre, gestare, gerere. A. 1. 3: navâny âb'araṇâni bib'rat; Rag'. 18. 44: d'uram d'aritryâ bib'arâmbab'ûva; B'. 15. 17: yô lôkatrayam âviśya bib'arty avyaya îśvarah; H. 3. 14: tâm ... mânušarûpam bib'ratîm; N. 13. 52: bib'arši paramam vapuh; Man. 2. 157: nâma bib'rati. 2) cl. 1 et 3: sustentare, nutrire. N. 17. 41: b'artavyâ ... patnî

ḥi patinâ; Ḥit. 1. 13: *daridrân bʿara*; Maḥ. 1. 3042: *aṇḍâni bibʿrati svâni pipîlikâḣ; na bʿarêtʿâḣ katʿan nu svam âtmaǵam.* 3) cl. 1 âtm.: mercede conducere aliquem (v. *bʿṛti, bʿṛ'tya*). N. 15. 4: *bʿarasva mâm.* (Gr. φέρω; lat. *fero, fer-s, fer-t, fer-tis* = scr. *bibʿarši, bibʿárti, bibʿṛtʿá*, abjectâ syllabâ redupl.; *for-tis*; fortasse *por-to* e *for-to*; etiam *pario*, nisi pertinet ad *kar kṛ*, huc trahi posset, mutatâ aspiratâ in tenuem; fortasse *vi-bro* = scr. *bʿar bʿṛ* praef. *vi*; goth. *BAR* ferre, *bar* tuli, tulit, *baira* fero; germ. vet. *bëro* pario, *bur-di* onus; fortasse etiam goth. *BRAH* afferre [*bringa, brah-ta*, nostrum *bringe*] huc pertinet, adjectâ gutturali, ita *bairga* occulo, cf. scr. *nibʿṛta* occultus, v. Graff. 3. 139; fortasse goth. *bairg* mons a ferendo dictum est sicut scr. *bʿûdʿará, bʿûbʿṛt, maḥîdʿara* et aliae quae tam terram sustentans quam mons significant voces; hib. *beirim* „I bear, carry"; slav. *beruṅ*; *brêmaṅ* onus.)

c. *ni*: *nibʿṛta* occultus. N. 17. 91: *nibʿṛtô sgniḣ*; Ragʿ. 8. 15: *nabʿasâ nibʿṛtêndunâ*; Ḥit. 21. 8: *ǵambukêna sunibṛtam uktam.*

c. *sam* 1) comportare. R. Schl. I. 11. 13: *sambʿriyantâṅ sambʿârâḣ*; II. 56. 8: *madʿûni madʿukâribʿiḣ sambṛtâni nagê nagê.* — *sambʿṛta* compositus. Ḥit. 124. 13: *paṅćabʿiḣ sambʿṛtê dêḥê.* 2) sustentare. R. Schl. I. 52. 8: *kaććit tê sambʿṛtâ bʿṛtyâḣ.* 3) perficere, peragere. Ragʿ. 11. 32: *sambʿṛtakratuḣ* (schol. *sampâditayaǵṅôpakaraṇaḣ*). Parare. Ur. 93. 3: *upanîyatâm mantrêṇa sambʿṛtaḣ kumârasyâ 'bʿišêkaḣ.* — Caus. comportari jubere. R. Schl. I. 11. 3.

2. भर् भृ *bʿar bʿṛ* 9. par. *bʿṛṇâ'mi*, v. gr. 345 (*bʿartsanê* K. *bʿṛtâu bʿṛǵi bʿartsê* V.) reprehendere; sustentare; frigere, assare.

भर *bʿara* m. (r. *bʿar bʿṛ* s. *a*) onus (v. Lass.).

भरण *bʿaraṇa* n. (r. *bʿar bʿṛ* s. *ana*) sustentatio, nutritio. Ragʿ. 1. 24.

भरतर्षभ *paratarśabʿa* m. (e *bʿaratá*, v. gr. 579, et *ṛśabʿá* q. v.) Bʿaratidarum princeps. Ḥ. 2. 16.

भर्ज् भृज् *bʿarǵ bʿṛǵ* 1. âtm. assare, frigere, torrere; v. *bʿraǵǵ.*

भर्तार् -तृ *bʿartâ'r -tṛ'* (r. *bʿar bʿṛ* s. *târ tṛ*) I. subst. m. 1) qui sustentat, altor, nutritor. Bʿ. 9. 18. 13. 16. 2) dominus. Mêgʿ. 1. 34. 3) maritus. Ḥ. 11. 19. II. adj. ferens, sustentans. Bʿ. 13. 16.

भर्त्स् *bʿarts* 10. par. 1) minari, terrere. Ḥ. 3. 21: *tam âpatantam ... bʿartsayâmâsa têǵasvî tišṭʿa tišṭʿê 'ti*; Maḥ. 4. 357: *śabdêna maḥatâ bʿartsayantâu parasparam.* 2) deridere. Maḥ. 2. 434: *bʿartsayantî 'va bʿâskaram.*

c. *abʿi* minari, terrere. R. Schl. I. 28. 13.

c. *ava* id. Maḥ. 3. 15096.

c. *nis* 1) id. Maḥ. 1. 4190. 2) deridere. Ḥit. 64. 22.

c. *nis* praef. *abʿi* minari, terrere. R. Schl. II. 78. 19.

c. *pari* id. Maḥ. 3. 16008. Cl. 1. Maḥ. 3. 16141: *paribʿartsantî.*

c. *sam* reprehendere. R. Schl. II. 75. 16: *vâkyâiḣ krûrâiḣ sambʿartsitaḣ.*

भर्भ् *bʿarbʿ* 1. par. (*ḥiṅsâyâm* K. *ḥiṅsê* V.) laedere, ferire, occidere; v. sq.

भर्व् *bʿarv* 1. par. id.

भर्श् भृश् *bʿarś bʿṛś* 4. par. i. q. *bʿraṅś.*

1. भल् *bʿal* 1. âtm. i. q. 2. *bal* (scribitur etiam *bʿall*).

2. भल् *bʿal* 10. âtm. (*nirûpê*) explorare, investigare.

भल्ल् *bʿall* v. 1. *bʿal.*

भल्ल *bʿalla* m. (r. *bʿall* s. *a*) sagittae genus. A. 10. 20.

भव *bʿavá* m. (r. *bʿû* s. *a*) 1) existentia. Sâ. 3. 10. 2) ortus, origo. Ragʿ. 3. 14. 9. 73. 8. 94.

भवन *bʿavana* n. (r. *bʿû* s. *ana*) domus, palatium. In. 3. 3. 5. 5. Su. 1. 28.

भवत् *bʿávant* 1) (nom. masc. *bʿávan*, part. praes. a r. *bʿû* s. *ant at*) qui est. 2) (nom. *bʿávân*, a *bʿâ*

splendor, correpto *â*, s. *vant vat*, cf. *b'âvín*) splendens, excellens, praeclarus; reverentiae causâ ponitur pro pronom. 2dae pers. cum tertiâ verbi personâ. In. 1. 11. Su. 1. 24.

भवादृश् *b'avâdṛś* (e *b'ávant* abjecto *t* producto *a*, et *dṛś* a r. *darś dṛś* videre, v. gr. 263) tibi vel vobis similis. Ḥit. 38. 10.

भवानी *b'avânī́* f. (a *b'avá* nomen Śivi, s. *ânī*) nomen Durgae.

भवितव्य *b'avitávya* (r. *b'û* s. *tavya*) esse debens.

भवितव्यता *b'avitavyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis, fatum. Ur. 55. 15 infr.

भवितार् -तृ *b'avitā́r -tṛ́* (fem. *-trī*, r. *b'û* s. *târ tṛ*) futurus. Rag'. 6. 52. (Lat. *futurus*.)

भविष्य *b'aviśya* (r. *b'û* cum charactere futuri auxil. *sya* inserto *i*) futurus. B'. 7. 26.

भव्य *b'ávya* (r. *b'û* s. *ya*, v. gr. 575) esse debens, futurus. Sâ. 5. 47.

भष् *b'aś* 1. par. interdum âtm. latrare. Maḥ. 1. 5249: *śvâ b'aśan*; 2. 1424: *b'aśêyuḥ* (*śvânaḥ*); 2. 1425: *b'aśantê*. (Cf. *b'âś*.)

भस् *b'as* 3. par. *bábʼasmi* (*b'artsanadīptyôḥ* K. *dyutâu b'artsê* V.) lucere, splendere; minari, terrere. (Vid. *b'âs* et cf. *b'arts*.)

भस्त्रा *b'ástrâ* f. (r. *b'as* s. *tra* in fem.) follis. Ḥit. 43. 6.

भस्मन् *b'ásman* n. (r. *b'as* s. *man*) cinis.

भस्मसात् *b'asmasât* adv. (a praec. s. *sât*) in cinerem, ut *b'asmasât kartum* in cinerem vertere. B'. 4. 37.

भा *b'â* 2. par. âtm. 1) splendere, fulgere. N. 12. 103: *ayam agamaḥ ... âpīḍâir bahub'ir b'âti*; 13. 52: *b'âsi vidyud ivâ 'b'rêśu*; 17. 8. 2) apparere, videri. Ḥ. 1. 10: *gaṅg'âvâtô bab'âućâ 'sya śućiśukrâgamê yat'â*. (Cf. *b'âs*, *b'as*, *b'âś*; gr. φάω, φαίνω, φημί; φοῖβος, forma anomale redupl. sicut φέβομαι a scr. *b'ī*, *bib'êmi*; lat. *fâ-ri*.)

c. *ati* valde splendere. Râm. II. 46. 11.

c. *ab'i* splendere. G'aṭ. 10.

c. *â* 1) id. R. Schl. I. 15. 19. 2) videri, apparere. Rag'. 13. 14.

c. *ut* apparere. Man. 1. 7: *svayam udbab'âu*.

c. *nis* elucere, exoriri. Man. 5. 113: *apâm agnêśća saṅyôgâd d'êman rûpyaṅća nirbab'âu*.

c. *pra* i. q. simpl. Maḥ. 3. 10054. — *prab'âta* n. ortus lucis, diluculum. Loc. *prab'âtê* diluculo, ad primam auroram. Sâ. 5. 80.

c. *prati* 1) splendere. G'aṭ. 15. 2) apparere, c. gen. R. Schl. I. 55. 17: *yâni dêvêśućâ 'strâṇi ... pratib'ântu mama*; c. acc. Maḥ. 3. 10169: *tan tu kṛtsnô d'anurvêdô pratyab'ât*. 3) videri. Dr. 4. 4. A. 4. 39.

c. *prati* praef. *sam* videri. Maḥ. 1. 8095.

c. *vi* splendere. R. Schl. II. 72. 20. Rag'. 5. 72.

c. *sam* praef. *pra* apparere, videri. Maḥ. 3. 10055.

भाग *b'âga* m. (r. *b'aǵ* vel *b'âǵ* s. *a*) 1) pars, portio. Rag'. 5. 9. 7. 42. 57. 10. 46. 2) bona fortuna, felicitas.

भागधेय *b'âgad'êya* (e *b'âga* et *d'êya* ponendus a r. *d'â* s. *ya*) 1) m. heres. 2) n. fatum, sors. N. 8. 6.

भागीरथी *b'âgirat'ī* f. (fem. τοῦ *b'âgirat'a* a *b'agirat'a* nom. pr. regis, suff. *a*) nomen Gangis fluminis.

भाग्य *b'âgya* n. (a *b'âga* vel *b'âga* s. *ya*) sors, fatum; fortuna secunda. N. 17. 42. Rag'. 3. 13. Ur. 67. 18.

भाङ्गासुरि *b'âṅgâsuri* m. nom. pr. regis. N. 19. 11.

1. भाज् *b'âǵ* 10. par. (*pṛt'akkarmaṇi*) dividere, distribuere. Cf. *b'aǵ*.

2. भाज् *b'âǵ* f. (r. *b'aǵ*) 1) veneratio, cultus. B'. 9. 30 in fine comp. Baḥ. 2) i. q. *b'âga*. Ḥ. 1. 29 in fine comp. Baḥ. (Ad *b'âǵ* sgf. 2 vel ad *b'âga* sgf. 2 traxerim lat. *fê* vocis *fê-lix*, v. gr. comp. 419.)

भाजन *b'âǵana* n. (r. *b'aǵ* s. *ana*) vas. (Wils. „any vessel, as a pot, or cup, a plate".) Ḥit. 34. 2. Rag'. 5. 22.

भाण्ड *b'âṇḍa* n. vas, supellex, utensilia. Sâ. 3. 1. Ḥit. 64. 19.

भानु *b'ânú* m. (r. *b'â* s. *nu*) 1) lumen. 2) sol.

भानुमन्त् b'ânumánt (a praec. s. mant mat) lucidus, splendidus. Dr. 7. 2.

भाम् b'âm 1. âtm. 10. par. (krôd'ê; ut videtur, denom. a sq.) irasci. b'âmitá iratus (nisi hoc a b'â'ma ira, s. ita). Ṛgv. 114. 8.

भाम b'â'ma m. (r. b'â s. ma) 1) lumen, splendor. 2) sol. Mêd. 3) ira, furor. (Fortasse lat. *furo*, *furor* radice cum hoc vocabulo cohaerent, ita ut ad b'â vel potius ad b'as vel b'âs referenda sint.)

भामिन् b'âmín (ut videtur, a b'â'ma ira, s. in) iracundus. — fem. b'âmínî. Rag'. 8. 28.

भार b'ârá m. (r. b'ar b'ṛ ferre, s. a) onus. Ḥ. 4. 52. Sâ. 5. 104.

भारत b'â'rata m. (a b'arata nom. pr., s. a) B'arati proles. Ḥ. 1. 7.

भारती b'âratî f. 1) (a praec. signo fem. î) dea sermonis. 2) sermo. N. 12. 21.

भार्गव b'ârgavá m. (a b'ṛgú s. a) a B'ṛgu oriundus.

भार्या b'âryâ f. (sustentanda, nutrienda, a r. b'ar b'ṛ s. ya in fem.) uxor (cf. b'artâ'r -tṛ' maritus). N. 12. 22.

भाव b'âvá m. (r. b'û s. a) 1) existentia. N. 5. 39. B'. 2. 16. 2) substantia. B'. 4. 10. 8. 5. 3) status, conditio. Ḥit. 6. 5. 4) natura, indoles. N. 10. 15. B'. 7. 12. 13. 24. 9. 11. 5) proprietas. B'. 10. 5. 6) animus. M. 11. Ḥ. 4. 32.

भावन b'âvana m. (a b'âváy caus. r. b'û s. ana) qui facit ut aliquis existat, auctor, effector, creator, servator. Su. 3. 32. B'. 9. 5. Sâ. 1. 11.

भावना b'âvanâ f. (a caus. r. b'û s. ana in fem.) cogitatio, meditatio. B'. 2. 66.

भावितात्मन् b'âvitâtman (e b'âvitá part. perf. pass. formae caus. radicis b'û et âtmán anima, mens) effectam mentem habens, meditabundus. Su. 2. 14. Cf. gâtasaṅkalpa. N. 3. 8.

1. भाविन् b'âvín (r. b'û s. in) existens. Br. 2. 2. Ḥit. 6. 5. 7.

2. भाविन् b'âvín (a b'â splendor, s. vin) splendidus; fem. b'âvinî transl. praeclara, excellens (femina). In. 5. 37. Ḥ. 4. 30. Su. 4. 24.

भाष् b'âś 1. âtm. interdum par. loqui, dicere, c. acc. pers. et rei. Su. 4. 16: iti sundô 'spy ab'âśata; B'. 2. 11: pragńâvâdâṅśca b'âśasê; Maḥ. 1. 7186: yat'â b'âśanti parasparam; R. Schl. II. 78. 19: kâikêyîm ... bab'âśê paruśaṅ vaćaḣ; Man. 4. 255. — Pass. c. nom. pers. B'aṭṭ. 2. 37: vaćaśća b'ûyô bab'âśê muninâ kumâraḣ; N. 18. 4: b'âśyamâṇô mayâ 'sakṛt. (Vid. b'â et cf. scot. *beas* „a speech, dialect".)

c. anu i. q. simpl. Man. 3. 30. Confiteri. Man. 11. 228.

c. ab'i 1) alloqui. Br. 3. 1: kanyâ tâv ab'yab'âśata; Sâ. 5. 11. 2) loqui, dicere. Man. 4. 57: nô 'dakyayâ 'b'ib'âśêta; Maḥ. 3. 2549: êvam êvâ 'b'ib'âśantaḣ. Confiteri. Man. 11. 103: ab'ib'âśyâi 'naḣ.

c. ab'i praef. sam loqui. Maḥ. 3. 12697: uććâiḣ samab'ib'âśantâu.

c. â 1) alloqui. N. 18. 22. 2) loqui, dicere. Dêv. 2. 36: âḣ kim êtad iti krôd'âd âb'âśya.

c. â praef. vi loqui, dicere. Maḥ. 3. 15169: vyâb'âśamâṇâśćâ 'nyô 'nyan na mê gîvan vimôkśyasê.

c. â praef. sam id. Maḥ. 1. 4198: ity anyônyaṅ samâb'âśya.

c. pari persuadere. Maḥ. 1. 4287: punar êva tu sâ dêvî parib'âśya snuśâm.

c. pra i. q. simpl. Sâ. 2. 12. N. 13. 68. — prab'âśita n. dictum, sermo. N. 8. 11.

c. prati 1) respondere. N. 12. 25: ab'ib'âśê tvâṅ kim mân na pratib'âśasê. 2) i. q. simpl. Maḥ. 1. 5294: tam punaḣ pratyab'âśata.

c. sam i. q. simpl. Sâ. 4. 18. Man. 8. 55.

भाषिन् b'âśín (r. b'âś s. in) dicens, loquens.

1. भास् b'âs 1. âtm. interdum par. 1) lucere, splendere. Maḥ. 3. 12299: na bab'âsê sahasrâṅśuḣ. 2) videri. Râm. II. 51. 28: purî bab'âsa raḣitâ. — Caus. collustrare. B'. 15. 6: na tad b'âsayatê sûryaḣ; 6. 12. (V. b'â et cf. hib. *beosach* „bright, glittering", *boisgim* fulgeo, „to flash", nisi hoc mutilatum

est e *boillsg* [cf. scot. *boillsg*], quod cum lat. *fulgeo* ad scr. *b'râǵ* referri potest; *mais* „sparkling, shining, brilliancy", mutato *b'* in nasalem ejusdem organi; lat. *fes-tra*, *fenes-tra*, insertâ nasali, adjectâ vocali sicut in verbis scr. cl. 7; *fas-tus*, quod Schellerius a gr. φάω deducit; *fes-tus*.)

c. *ava* lucere, splendere. R. Schl. I. 35. 16. — Caus. collustrare. Maḥ. 3. 1674.

c. *ut* caus. collustrare. Rag'. 7. 16.

c. *pra* lucere, splendere. Maḥ. 3. 5005: *yat'â sômaḣ prab'âsatê*; 3. 17090: *prab'âsantam b'ânumantam.* — Caus. collustrare. Maḥ. 1. 6532.

c. *vi* lucere, splendere. R. Schl. II. 13. 10.

2. भास् *b'âs* f. (r. *b'âs*)* splendor. B'. 10. 12.

भासुर *b'âsurá* (r. *b'âs* s. *ura*) lucidus, splendidus. Rag'. 5. 30.

भास्कर *b'âskara* m. (lucem faciens, e *b'âs* et *kara*) sol. In. 1. 29.

भास्वत् *b'â'svant* (a *b'âs* s. *vant vat*) luminosus. B'. 10. 12.

भास्वर *b'âsvará* (r. *b'âs* s. *vara*) id. A. 10. 2.

भिक्ष् *b'ikś* 1. âtm. mendicare. Man. 2. 184: *gurôḣ kulê na b'ikśêta.* Cum acc. pers. et rei. Man. 2. 50: *mâtaram b'ikśêta b'ikśâm*; c. ablat. pers. Man. 11. 24: *na d'anaṅ śûdrâd viprô b'ikśêta.* (Fortasse *b'ikś* e desid. *bib'akś* ejectâ mediâ syllabâ et regressâ aspiratione, cf. e. c. *śikś* pro *śiśakś*, *lips* pro *lilaps*, v. gr. 490.)

भिक्षा *b'ikśá'* f. (r. *b'ikś* s. *â*) eleemosyna. Ḥit. 27. 12.

भिक्षु *b'ikśú* m. (r. *b'ikś* s. *u*) mendicus.

भिद् *b'id* 7. par. âtm. *b'inádmi*, *b'indê'* findere, perforare. R. Schl. II. 80. 10: *bib'idur b'êdanîyâṅśća tâṅs tân dêśân*; Maḥ. 1. 1490: *tân pakśanak'atuṇḍâgrâir ab'inat*; Ḥit. 89. 21: *atiśîtalam apy amb'aḣ kim b'inatti na b'ûb'ṛtaḣ.* — Trop. rumpere, violare. Sâ. 4. 7: *vratam b'ind'î 'ti vaktun tvân nâ 'smi śaktaḣ*; Rag'. 15. 94: *samayam ab'inat.* — Pass. 1) findi, perforari. R. Schl. I. 28. 9: *b'idyêran darśanâd asyâ b'îrûṇâṅ ḥṛdayâni.* 2) differre, diversum esse. Rag'. 5. 37: *na kâraṇât* (a patre) *svâd bib'idê kumâraḣ.* — *b'inná* (gr. 542) 1) fissus, perforatus. 2) diversus. Rag'. 2. 50. — Caus. 1) findere. R. Schl. I. 16. 23: *b'êdayêyur drumân*; Ḥit. ed. Ser. 80. 8: *anayôr maḥân . . . snêḥaḣ kat'am b'êdayituṅ śakyaḣ.* 2) dissociare, abalienare, disjungere, discordes reddere. Maḥ. 1. 7399: *kuśalâir viprâiḣ . . . kuntîputrân b'êdayâmaḣ.* 3) vincere. R. Schl. I. 64. 7: *rûpam baḥuguṇaṅ kṛtvâ . . . tam ṛśiṅ kâuśikaṅ ramb'ê b'êdayasva tapasvinam*; Maḥ. 1. 5592: *b'ayêna b'êdayêd b'îruṅ, śûram aṅǵalikarmaṇâ, lubd'am art'apradânêna.* (Lat. *findo*; *fi-nis* e *fid-nis* (?); goth. *BIT* mordere, *beita*, *bait*, *bitum*; germ. vet. *BIZ* id.; huc etiam traxerim goth. *maita* abscindo, mutatâ labiali mediâ in nasalem ejusdem organi sicut e. c. in ṣend. *mrû* = scr. *brû* dicere; Pottius apte confert gr. φείδομαι. E linguis celticis huc referri possent hib. *birin* „a little pin", mutato *d* in *r*, cf. भिल् *b'il*; *bior* „a sharp point", *bioradh* „a piercing, pricking", *biorach* „sharp pointed" etc.; *fi* „piercing, wounding, fastning".)

c. *anu* dissolvere. Maḥ. 2. 2483: *badd'aṅ sêtum kô 'nub'indyâd d'amêć ćântaṅća pâvakam.*

c. *ut* erumpere. Rag'. 13. 21: *udb'innavidyudvalayô ǵanaḣ.*

c. *ut* praef. *pra* id. Śak. 128. 18: *prôdb'inna.*

c. *nis* 1) effodere (e. c. oculos). Maḥ. 3. 10328: *kaṇṭakêna . . . nirbib'êdâ 'sya lôćanê.* 2) i. q. simpl. R. Schl. I. 40. 15: *êkâikaṅ yôǵanam b'ûmêr nirb'indantaḣ*; II. 35. 4: *vâkyavaǵrâir anupamâir nirb'indann iva . . . kâikêyyâḣ sarvamarmâṇi*; Ḥit. 69. 12: *madâlasyêna nirb'idyatê.*

c. *nis* praef. *vi* i. q. simpl. Maḥ. 3. 8551.

c. *pra* id. *prab'inna* ebrius, de elephanto, tempore, quo coitum appetit (v. *prab'innakaraṭa*). Dr. 5. 5.

c. *prati* i. q. simpl. Dr. 6. 15: *kasya kâyam pratib'idya g'ôrâ mahîm pravêksyanti sitâh saragryâh.* — Trop. Rag'. 19. 22: *pratyab'âitsur avadantya êva tam ... asrub'ih.*

c. *vi* id. Mah. 3. 709: *tasya marma vib'idya sa vânah.* — Caus. disjungere, alienare. R. Schl. II. 7. 18: *kâikêyîn ... râmâd vib'êdayisyanti.*

भिन्न *b'inná* v. *b'id* (gr. 542).

भिल् *b'il* 10. par. findere. (Cf. *b'id*, unde *b'il* mutato *d* in *l*; germ. vet. *billi*, anglo-sax. *bill*, sax. vet. *bil* ensis, v. Graff. 3. 95.)

भिषज् *b'isag* m. medicus. N. 9. 29.

1. भी *b'î* 3. par. *bib'êmi* (in formis puris tempp. specialium *î* ante conson. corripi potest, Pân. VI. 4. 115; e. c. Man. 4. 191: *bib'iyât* pro *bib'îyât*) timere, cum abl. H. 3. 17: *na bib'êsi hidimbê kim mat kôpât*; Mah. 3. 11479: *mâ b'âista râksasân mûd'ât.* — *mâ b'âis* pro *mâ b'âisîs* H. 3. 7. N. 14. 3. — Etiam *mâ b'âisîs* R. Schl. I. 59. 2. 64. 5. — Cum gen. R. Schl. I. 1. 4: *kasya bib'yati dêvâh*; N. 12. 11: *na 'bib'yat ... kasyacit* (*abib'yat* videtur esse 7ma forma praet. mtf., nam *b'î* in praet. augm. 1 format *âbib'êt*). — *b'îtá* timens. N. 11. 3. B'. 11. 36. — Caus. *b'âyáy* par., *b'âpáy* âtm., *b'îsáy* par. âtm. terrere. Mah. 1. 185: *asmân svâpadâ b'îsayanti*; 1480: *b'ûtâni b'îsayan*; 8285: *sâilanipâtêna b'îsitâh*; 2. 1433: *vib'îsikâb'ir b'îsayan pârt'ivân.* (Lit. *bijaù* timeo, *báimě* timor, v. भीम *b'îmá* unde भैम *b'âima*; *bai-daù* terreo; *baisi-s* terribilis fortasse ad caus. *b'îsáy* pertinet; *bjaurùs* foedus, deformis, cf. scr. *b'îrú*; slav. *bojuń-sań* timeo [*sań* se], cf. भय *b'áya* timor; fortasse goth. *fia* odi pro *bia*, *fiands* inimicus, nostrum *Feind*, nisi pertinent ad *pîy* q. v.; gr. φέβομαι, ut videtur forma reduplic. anom. pro πέφομαι, nisi pertinet ad caus. *b'âpáy*; fortasse etiam huc pertinet hib. *fi* „fretting, anger, indignation". E lat. linguâ cum Pottio huc traxerim *foe-dus.*)

2. भी *b'î* f. (r. *b'î*) timor.

भीम *b'îmá* (r. *b'î* s. *ma*) 1) adj. timendus, terribilis. In. 1. 4. Su. 4. 17. 2) m. nom. pr.

भीमपराक्रम *b'îmaparâkrama* (Bah. e praec. et *parâkrama* vis, fortitudo) terribilem fortitudinem habens. H. 4. 18.

भीमरूप *b'îmarûpa* (e *b'îmá* et *rûpá* forma) terribilem formam habens.

भीरु *b'îrú* (fem. *b'îrú* vel *b'îrû*, a r. *b'î* s. *ru*) timidus. Mah. 1. 5592.

भीरुक *b'îruka* (r. *b'î* s. *ruka*) id. Hit. 118. 2.

भीरू *b'îrû* f. (fem. τοῦ *b'îrú*) timida (femina, saepissime in vocat.). H. 3. 7.

भीलु *b'îlu* (fem. *b'îlu*, r. *b'î* s. *lu*) i. q. *b'îrú.*

भीलुक *b'îluka* (r. *b'î* s. *luka*) id. Hit. 118. 2.

भीष् *b'îs* v. *b'î* caus.

भीष्म *b'îsmá* (a praec. s. *ma*) 1) adj. terribilis. 2) m. nom. pr., avus Pândavorum. A. 11. 3.

भुक्त *b'uktá* v. *b'ug* cl. 7.

भुग्न *b'ugná* v. *b'ug* cl. 6.

1. भुज् *b'ug* 6. par. *b'ugâ'mi*, part. perf. pass. *b'ugná* (gr. 542) flectere, curvare. (Cf. *b'ang*; goth. *BUG* id., *biuga*, *baug*, *bugum*, v. gr. comp. 489; part. pass. *bug-a-ns*, them. *bug-a-na* = भुग्न *b'ugná*; nostrum *biege*, *bog*, *Bug*; cum caus. *b'ôgáyâmi* convenit goth. *baugja*, *us-baugja* verro, nostrum *beuge*, v. gr. comp. 109[a]). 6. Hib. *bogaim* „I move, put in motion, wag, shake, toss, stir", *bogha* „bow", *boghaighim* „I bend, arch, camerate", *boghadoir* „archer"; slav. БѢГѪ *bêguń* fugio; gr. ΦΥΓ, φεύγω, lat. *FUG*, *fugio* a vertendo dicta; fortasse πυγών e φυγών.)

c. *ava* i. q. simpl. *avab'ugna* inflexus. H. 1. 19.

2. भुज् *b'ug* 7. par. âtm. *b'unágmi*, *b'ungé'*, part. perf. pass. *b'uktá.* 1) edere, vesci. Su. 1. 5: *vinâ 'nyôsnyan na b'ungâtê*; B'. 2. 5: *b'ôktum b'âiksyam*; 3. 12: *tâir dattân* (*b'ôgân*) *na pradâyâi 'b'yô yô b'unktê*; R. Schl. I. 13. 17: *bub'ugirê*

snnâni; 18: *annapânâni tatrâ 'bʿuṅǵata*; N. 13. 68: *uććiṣṭan nâi 'va bʿuṅǵîyâm* (sic etiam in ed. Calc. pro *bʿuṅǵîya*). 2) frui, gaudere, uti, possidere. N. 4. 8: *viraǵâṅsića vâsâṅsi divyâś ćitrâḥ sraǵas tatʿâ ... bʿuṅkṣva*; Maḥ. 1. 3901: *âsâdya śântanus tâṅća bubʿuǵê kâmatô vaśâm*; Ragʿ. 8. 7: *bubʿuǵê maḥâbʿuǵaḥ ... mêdinîn nava-pâṇigrahaṇâṅ vadʿûm iva*; 12. 8: *tasya râǵyan nyâsam ivâ 'bʿunak*; Bʿ. 2. 37: *ḥatô vâ prâpsyasê svargaṅ ǵitvâ vâ bʿôkṣyasê maḥîm*; R. Schl. I. 46. 14: *trâilôkyaviǵayam putraṅ sa ḥa bʿôkṣyasi.* — Pass. absol. Br. 2. 31: *bʿuktam ... mayâ.* — Caus. 1) cibare, cibos porrigere. Man. 3. 106: *na vâi svayan aśnîyâd atitʿin yan na bʿôǵayêt*; 113: *itarân api ... annam ... bʿôǵayêt.* C. instr. rei. Maḥ. 3. 1007: *bʿrâtṝn ... abʿôǵayanta mṛṣṭân-nâiḥ sûdâḥ.* 2) fruendum, possidendum dare. Bʿaṭṭ. 8. 83. — Desid. 1) edere velle, esurire. Maḥ. 1. 887: *nâ 'ḥam annam bubʿukṣê.* — *bubʿukṣitá* esuriens. Man. 10. 105. 2) frui, possidere velle. Maḥ. 1. 5667: *sa râǵyam bubʿukṣati.* (Cf. *bʿakṣ*, lat. *fungor*, *fruor* e *frugor*, inserto *r*, *fruges*, *fructus*, *faux*; island. vet. *brûka* uti; germ. vet. *brûchan*, *prûchan* id.)

c. *adʿi* frui, possidere. Ḥit.: *râǵyam.*

c. *anu* frui. Man. 4. 240.

c. *upa* 1) edere, vesci, bibere. R. Schl. II. 30. 16: *pʿalâni*; Ragʿ. 1. 67: *payaḥ.* 2) frui, gaudere, uti, possidere. Maḥ. 1. 8343. Ḥit. 28. 12. Man. 12. 8.

c. *sam* caus. cibare, c. instr. rei. Maḥ. 3. 12672.

3. भुज् *bʿuǵ* (r. 2. *bʿuǵ*) edens, vescens, in fine compos. Bʿ. 4. 31.

भुज *bʿúǵa* m. (r. 1. *bʿuǵ* s. *a*) 1) brachium. 2) manus. Ḥ. 1. 2. 3) elephanti proboscis. Dr. 8. 21. (Fortasse lat. *pug-nus* pro *fug-nus* = part. perf. pass. *bʿugná.*)

भुजग *bʿuǵaga* m. (tortuose iens, e *bʿúǵa*, quod hic flexum, incurvationem significat, e *ga* iens) serpens. N. 11. 28. V. *bʿuǵaṅga* et cf. *pataga*, *pataṅgá.*

भुजगी *bʿuǵagî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praec. Ḥit. 121. 19.

भुजङ्ग *bʿuǵaṅga* m. i. q. *bʿuǵaga* (cf. *pataṅgá*). Ur. 91. 10.

भुजमध्य *bʿuǵamadʿya* n. (e *bʿúǵa* brachium et *madʿyá* medium) pectus. Ragʿ. 13. 73.

भुजान्तर *bʿuǵântara* n. (e *bʿúǵa* et *ántara*) id. Ur. 70. 14.

भुजिष्य *bʿúǵiṣya*, vêd. *bʿuǵiṣyà* m. (ut videtur, a r. 1. *bʿuǵ* s. *sya* inserto *i*) servus, famulus.

भुजिष्या *bʿuǵiṣyâ* f. (fem. praec.) serva, famula. N. 13. 55.

भुवन *bʿúvana* n. (r. *bʿû* s. *ana*, omisso gunae incremento, v. euph. r. 51) mundus. Ragʿ. 1. 26: *bʿuvanadvaya* mundorum par i. e. coelum et terra. Ragʿ. 2. 53. N. 24. 33. Mêgʿ. 6.

भुशुण्डी *bʿuśuṇḍî* f. teli genus. A. 6. 16 (lege *bʿuśuṇḍîbʿiḥ*). 7. 3.

1. भू *bʿû* 1. par. âtm. *bʿávâmi*, *bʿávê*, *ábʿûvam* (gr. 374[a]), *ábʿaviṣi*; *babʿû́va*, *babʿûvé* (gr. 404); *bʿaviṣyấmi*, *bʿaviṣyé* 1) esse, existere. Bʿ. 16. 13: *idam api mê bʿaviṣyati punar dʿanam*; N. 10. 22: *katʿam buddʿvâ bʿaviṣyati.* — Cum antecedente *na* mori. Ḥ. 4. 50: *adya na bʿaviṣyasi*; N. 21. 10: *na bʿaviṣyâmy asaṅśayam.* 2) esse (ut verb. substant.). Br. 3. 18: *bʿaviṣyâmi sukʿânvitâ*; N. 1. 28: *sapʿalan tê bʿavêǵ ǵanma*; Br. 3. 8: *tat têṣâṅ vipriyam bʿavêt*; 12: *anâtʿâ kṛpaṇâ ... bʿaviṣyâmi.* — Cum dat. esse alicui rei, praeditum esse aliquâ re. Br. 3. 19: *dêvâśća pitaraśća ... tvayâ dattêna tôyêna bʿaviṣyanti ḥitâya.* Causam esse alicujus rei. Maḥ. 3. 12312: *trâilôkyasya ... bʿavanti sma vinâśâya.* — Pass. impers. cum instrum. pers. et praedic. Ḥit. 17. 20: *adʿunâ tavâ 'nućarêṇa mayâ sarvadâ bʿavitavyam*; Ur. 38. 3 infr.: *pratyâsannêna ćandrêṇa bʿavitavyam.* 3) fieri, oriri. Bʿ. 14. 17: *pramâdamôḥâu tamasô bʿavataḥ*; N. 23. 11: *tê tênâ 'vêkṣitâḥ kumbʿâḥ*

púrṇá évá 'bʿavaṅs tataḣ; A. 3. 27: *tasya tać ćatadʿá rúpam abʿavat*; Maḣ. 1. 1501: *bʿasmasád bʿavét.* — Part. perf. pass. *bʿútá* 1) qui est, existit. Su. 1. 25: *trišu lôkéšu yad bʿútaṅ kińćit stʿávaragaṅgamam.* In fine comp. N. 12. 38: *asyá 'raṇyasya maḣataḣ kétubʿútam ivô 'ććritam* (*śilôććayam*). 2) factus. A. 3. 28: *punas táni śarírâṇi ékíbʿútáni bʿárata | adṛśyanta.* — *bʿútá* subst. n. creatura, animans, res. H. 4. 32. Su. 2. 7. Bʿ. 2. 69. N. 14. 2. Bʿ. 7. 26. — Caus. *bʿáváy* 1) facere ut aliquis existat, sustentare, nutrire. Maḣ. 3. 8763: *tá* (*pragáḣ*) *bʿávitá bʿávayanti ḣavyakavyáir diváukasaḣ*; Bʿ. 3. 11: *dévân bʿávayatá 'néna té déváḣ bʿávayantu vaḣ | parasparam bʿávayantaḣ śréyaḣ param avápsyatʿa.* 2) cogitare, meditari (secundum gramm. Ind. *bʿú* cl. 10). Bʿ. 2. 66: *ná 'sti buddʿir ayuktasya naćá 'yuktasya bʿávaná | naćá 'bʿávayataḣ śántiḣ*; R. Schl. II. 67. 20: *bʿávayann átmaná ''tmánam.* — Desid. 1) esse, existere velle. Maḣ. 4. 678: *na tišṭʿati sma sanmárgé naća dʿarmé bubʿúšati.* 2) eligere (conjugem). Maḣ. 1. 7068: *yadi kanyé 'yan naća kańćid bubʿúšati*; 7969: *kô bubʿúšéta ná 'rgunam.* (Lat. *fu-i*, *fu-turus*, *fo-re*; *-bam* [*ama-bam*] = scr. *ábʿavam*, *-bo*, *-bimus* = *bʿavišyámi*, *bʿavišyámas*, v. gr. comp. 526. 662; gr. φύ-ω, ἔφῡ-ν, ἔφῡ-ς, ἔφῡ = *ábʿúvam*, *ábʿús*, *ábʿút*, v. gr. comp. 573; lit. *bú-ti* esse, *bůw-aú* fui = *ábʿavam*, *bú-siu* ero = *bʿavišyámi*, v. gr. comp. 652; slav. *bü-ti* esse, *buṅ-duṅ* ero; germ. vet. *bim* sum [nostrum *bin*], *bir-u-mês* sumus = *bʿávámas*, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20; hib. *fuilim* sum, *ba me* vel *budh me* fui, proprie fuit ego, *ba* = *ábʿavat*, *budh* = *ábʿút.* Ad caus. *bʿávâyámi* traxerim lat. *facio* mutato *v* in *c* sicut e. c. in *vic-si*, *vic-tum*, v. gr. comp. 19; *fê-mina*, quae procreat, gignit, suff. *mina* = scr. *máná*, gr. μενη, sicut *mini* formarum ut *amamini* = scr. *mánás*, gr. μενοι, v. gr. comp. 478; *fê-tus*, *fe-tura*; goth. *baua* aedifico, *bauais* aedificas, ubi *ai* = scr. *aya* τοῦ *bʿávâyasi*, v. gr. comp. 109[a]. 6 et cf. scr. *bʿavana* domus.)

c. *anu* 1) adesse, interesse. N. 5. 40: *anubʿúyá 'sya viváḣam.* 2) percipere, sentire, experiri, perpeti. Ragʿ. 1. 21: *asaktaḣ sukʿam anvabʿút*; 8. 3: *anubʿúya ... abʿišéćanam*; Maḣ. 3. 10789: *ídṛśím ápadam kô 'stra dvitíyô 'nubʿavišyati.*

c. *anu* praef. *sam* id. Ragʿ. 9. 48: *ártavam utsavaṅ samanubʿúya.*

c. *antar* inesse. Man. 12. 87.

c. *abʿi* aggredi, accedere. Maḣ. 3. 10592: *éšá té bʿásvatí kírtir lôkán abʿibʿavišyati*; Bʿ. 1. 40: *dʿarmé našṭé kulaṅ kṛtsnam adʿarmô 'bʿibʿavati.* Hostiliter aggredi, invadere. Śak. 15. 3 infr.: *paritráyétʿám mám anéna dušṭamadʿukaréṇá 'bʿibʿúyamánám.* 2) superare, vincere. A. 3. 30: *yadá 'bʿibʿavitum váṇáir naća śaknômi tam*; 11. 2: *na tvá 'bʿibʿavituṅ śaktô mánušô bʿuvi kaśćana.*

c. *ut* caus. facere ut aliquis existat, procreare. Ragʿ. 2. 62: *máyám udbʿávya.*

c. *ut* praef. *sam* oriri. Gʿaṭ. 5: *śôkaḣ samudbʿavati.*

c. *tiras* evanescere. Ragʿ. 16. 23: *púr api ... tirôbabʿúva.* — Caus. delere, evertere, frangere. R. Schl. I. 44. 9: *tasyá 'svalépanam ... tirôbʿávayitum buddʿiṅ ćakré.*

c. *pará* perire. Maḣ. 1. 4167: *yatʿá dʿarmô na parábʿavét.*

c. *pari* despicere, contemnere. Ḣit. 30. 11: *śaśinas tulyavaṅśô 'pi nirdʿanaḣ paribʿúyaté*; Dr. 6. 17: *pańćé 'ndrakalpán paribʿúya*; Br. 2. 16.

c. *pari* praef. *sam* id. Maḣ. 3. 13230.

c. *pra* 1) esse. Bʿ. 16. 9: *prabʿavanty ugrakarmáṇaḣ.* 2) fieri, prodire, oriri, nasci. Bʿ. 8. 18: *avyaktád vyaktayaḣ sarváḣ prabʿavanty aḣarágamé*; Ragʿ. 10. 51: *purušaḣ prababʿúvá 'gnéḣ*;

Ḥit. 13. 8: *lôbʿât krôdʿaṅ prabʿavati.* 3) valere, praevalere, potentem, parem esse, cum dat. vel infin. Ḥit. 25. 6: *prîtyâi (ćêtasaṅ) saǵǵanabʿâśitam prabʿavati*; Ur. 7. 9: *katʿam ... nirmâtum prabʿavên manôḥaram idań rûpam purâṇô muniṅ*; Ragʿ. 8. 44. R. Schl. II. 23. 38. — Cum gen. pers. Man. 5. 2: *viprâṇâń svadʿarmam anutiṣṭʿatâń katʿam mṛtyur prabʿavati*; Maḥ. 3. 12669: *nâ 'smâkam mṛtyur prabʿavatê.* — Absol. Ḥit. 24. 3: *viśvâsât prabʿavanty êtê viśvâsas tatra nô 'ćitaṅ.* — *prabʿavant* praevalens, praepotens. Ḥ. 2. 32. 4) abundare. *prabʿûta* abundans, multus, copiosus. N. 13. 3: *prabʿûtayavasêndʿanam*; Ḥit. 45. 6: *prabʿûtê 'pi vittê.*

c. *vi* caus. proprie: facere ut aliquid foras sit, inde 1) explorare, investigare, indagare. Man. 8. 25: *vâḥyâir vibʿâvayêt liṅgâir bʿâvam antargatan nṛṇâm* (schol. *nirûpayêt*). 2) probare, demonstrare. Man. 8. 56: *uktańća na vibʿâvayêt.* 3) observare, percipere, sentire. Man. 7. 147: *mantrayêd avibʿâvitaṅ*; Ragʿ. 11. 10: *uḥyamâna iva vâḥanôćitaṅ pâdaćâram api na vyabʿâvayat.* — Pass. videri. Maḥ. 1. 932: *sûryâńśubʿiṅ spṛṣṭań sarvań śući vibʿâvyatê.* Ḥit. 124. 63.

c. *sam* 1) una esse, conjunctum esse. Su. 2. 11: *têṣâm ... sambʿûya sarvâir asmâbʿiṅ kâryaṅ sarvâtmanâ vadʿaṅ.* Coire (cum femina). Maḥ. 1. 4398: *sambabʿûva tayâ saḥa.* 2) fieri. Su. 1. 30: *tatas tâu tu ǵaṭâ bʿittvâ mâulinâu sambabʿûvatuṅ*; 4. 11: *dṛṣṭvâi 'va tâń varârôḥâń vyatʿitâu sambabʿûvatuṅ*; Maḥ. 3. 8843: *garbʿiṇyâu sambabʿûvatuṅ*; 3. 16478: *tatʿâ samabʿavaććâ 'pi yad uvâća vibʿîṣaṇaṅ.* 3) oriri. Ḥ. 1. 17: *gʿôrâ samabʿavat sandʿyâ*; Br. 3. 24: *ḥarṣaṅ samabʿavad maḥân.* 4) nasci, c. abl. patris et loc. matris. Maḥ. 1. 8028: *sâttvatyâm atiratʿâṅ sambabʿûva dʿanańǵayât.* 5) esse posse, sufficiens spatium habere in aliquo loco, valere. M. 12: *aliṅgarê yadââćâi 'va nâ 'sâu samabʿavat.* — Caus. 1) facere ut aliquis existat, sustentare, servare. Man. 2. 142: *yaṅ ... sambʿâvayatićâ 'nnêna*; Maḥ. 1. 1343: *sambʿâvayâ 'tmânam aǵîrṇam mama têǵasâ.* 2) facere. Maḥ. 3. 13316: *svastivâćanań samabʿâvayam*; 13317: *svastivâćanâni suṣṭu sambʿâvitâni.* 3) committere. Maḥ. 1. 2088: *sambʿâvaya ... mayi sarvam.* 4) convenire, congredi, adire. Maḥ. 3. 1982: *kâmyakê pârtʿân samabʿâvayad aćyutaṅ*; Ur. 9. 6 infr. 5) cogitare. Ragʿ. 7. 6: *sambʿâvitaṅ* (schol. *ćintitaṅ*). 6) putare, existimare. Ragʿ. 6. 42: *dʿârâń śitâń râmaparaśvadʿasya sambʿâvayaty utpalapatrasârâm.* 7) magni aestimare, honorare. Bʿ. 2. 34: *sambʿâvitasya* (schol. *baḥumatasya*); Ragʿ. 10. 56: *sambʿâvitân tâbʿyâń sumitrâm*; 5. 11: *prâptô 'si sambʿâvayituń vanân mâm.* Cum instr. honestare, dignari, colere, ornare aliquâ re. Ragʿ. 16. 40: *anyâir anuǵîvilôkań sâmbʿâvayâmâsa gṛḥâiṅ* (schol. *satkṛtavân*); 7. 8: *vilôćanan dakṣiṇam ańǵanêna sambʿâvya* (schol. *alańkṛtya*).

2. भू *bʿû* f. (a r. *bʿû*) terra. Ḥ. 2. 18. Su. 2. 24; v. *bʿûmi.*

भूतपूर्व *bʿûtapûrva* (e *bʿûta* qui fuit et *pûrva* prior, loco adverbii *pûrvam* prius, antea, v. gr. 612) prior. Br. 1. 22.

भूति *bʿûti* f. (r. *bʿû* s. *ti*) 1) existentia. Dr. 5. 9. 2) felicitas, prosperitas, salus. Ragʿ. 1. 18. 10. 59. 3) succus, qui ex elephantorum temporibus fluit. Mêgʿ. 19. (Gr. φύσις e φύτις.)

भूधर *bʿûdʿarâ* m. (terram ferens, e *bʿû* et *dʿara*) mons. In. 5. 10.

भूभृत् *bʿûbʿṛt* m. (terram ferens, sustinens, e *bʿû* et *bʿṛt*) 1) mons. Mêd. 2) rex. Up. 79. Ragʿ. 11. 81.

भूमि *bʿûmi*, vêd. *bʿûmi* f. (r. *bʿû* s. *mi*) 1) terra. In. 1. 31. 2) locus. Ragʿ. 4. 42. 6. 31. (Cf. lat. *humus*, hib. *uim* „the earth, a country".)

भूमिका *b'ûmikâ'* f. (a praec. s. *ka* in fem.) in linguâ scenicâ partes, Rolle. Ur. 35. 4 infr.

भूय *b'ûya* n. (r. *b'û* s. *ya*) substantia. B'. 14. 26. 18. 53.

भूयांस् *b'ûyâns* (compar. τοῦ *b'ûri*, oppressa syllaba *ri*, suff. *yâns* pro *iyâns*, v. gramm. 227 annot. et 203) 1) adj. πλείων. Br. 2. 6. N. 18. 19. 2) adv. *b'ûyas* *a*) plus. N. 8. 14. *b*) iterum, denuo. Br. 1. 11. N. 23. 2. 24. 2. 25. 5. B'. 2. 20: *nâ 'yam b'ûtvâ b'avitâ vâ na b'ûyaḥ* „non ille extitit, existetque non iterum". — Instr. *b'ûyasâ* nimis. Rag'. 8. 9. (Hib. *bhus* „a sign of the comparative degree, and has always *ni* before it, as *ni bhus airde* higher".)

भूयिष्ठ *b'ûyišṭ'a* (superl. τοῦ *b'ûri*, v. praec. et gr. 227 annot.) plurimus, permultus. Ḥ. 1. 19. — *b'ûyišṭ'am* adv. 1) valde, admodum; prorsus, plane, omnino. Rag'. 13. 14. Dr. 8. 40.

भूरि *b'ûri* multus, praesertim in initio compp. e. c. *b'ûritêgas* magnum splendorem, magnam vim habens. Maḥ. 1. 3849; v. sq. (Huc traxerim gr. μυρίος, mutato *b'* in nasalem ejusdem organi; huc etiam trahi possent hib. *mor* et lat. *mul-tus*, nisi pertinent ad *purú* q. v.)

भूरिदक्षिण *b'ûridakšiṇa* (Baḥ. e *b'ûri* et *dakšiṇâ* q. v.) multa dona sacrificalia habens vel praebens. N. 12. 14. In. 1. 16. A. 2. 8.

भूर्ज *b'ûrǵa* m. nomen arboris (Wils. „the B'ôj or B'ôj-patr [j = ǵ], a tree growing in the snowy mountains, and called by travellers a kind of birch; the bark is used for writing on"). Rag'. 4. 73. Ur. 24. 15. (Cf. germ. vet. *birca*, *bircha*, nostrum *Birke*, lit. *berża-s*.)

भूष् *b'ûš* 1. et 10. par. ornare. R. Schl. II. 39. 17: *b'ûšayâmâsa gâtrâṇi tâir... vib'ûšaṇâiḥ*; I. 48. 5: *b'ûšayantâv iman dêšan ćandrasûryâv ivâ 'mbaram*; Ḥ. 2. 23: *divyâb'araṇab'ûšitâ*. (Hib. *beosaighim* „I ornament, deck out, beautify" = scr. *b'ûšâyâmi*; huc, vel ad *b'ûšaṇa* q. v., trahi potest lat. *orno* abjectâ initiali; respicias formam *osnamentum* apud Varr. et *hornamentum* pro *fornamentum* in inscript. apud Gruter.)

c. *vi* i. q. simpl. In. 1. 9: *hêmavib'ûšitam*.

भूषण *b'ûšaṇa* n. (r. *b'ûš* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) ornamentum. N. 9. 5.

भृकुटि *b'ṛkuṭi* et भृकुटी *b'ṛkuṭî* f. (e *b'rû* supercilium, correpto *rû* in *ṛ*, et *kuṭi*, *kuṭî* a rad. *kuṭ* flectere, curvare) superciliorum contractio. Dr. 7. 9. Dicitur etiam *b'rukuṭi*, *b'rukuṭî*.

भृकुटीमुख *b'ṛkuṭîmuk'a* (Baḥ. e *b'ṛkuṭî* et *múk'a* vultus) superciliorum contractione praeditum vultum habens. Su. 4. 14.

भृङ्ग *b'ṛṅga* m. apis nigra. Rag'. 8. 52.

भृत् *b'ṛt* (r. *b'ar b'ṛ* s. *t*, v. gr. 573) ferens, gerens, sustinens in fine compp. B'. 8. 4. N. 12. 93.

भृति *b'ṛti* f. (r. *b'ar b'ṛ* s. *ti*) 1) actio sustentandi, nutriendi. 2) merces, operae pretium. N. 8. 25.

भृत्य *b'ṛtya* m. (nutriendus, r. *b'ar b'ṛ* s. *ya* inserto *t*, v. gr. 629) servus, famulus. A. 2. 9.

भृत्यत्व *b'ṛtyatvá* n. (a praec. s. *tva*) servitus, ministerium. Ḥit. 51. 7.

भृश *b'ṛśa* multus. — *b'ṛśam* adv. multum, valde. In. 5. 36. In initio compp. *b'ṛśa* (gr. 618). Br. 2. 36.

भृशता *b'ṛśátâ* f. (a praec. s. *tâ*) vehementia. Rag'. 11. 58.

भेक *b'êka* m. rana. Ritu-S. 1. 18.

भेड *b'êḍa* m. aries. Mêd.

भेद *b'êda* m. (r. *b'id* s. *a*) 1) fissio, divisio. 2) separatio. Ḥit. 4. 3. 3) rima. Ur. 74. 8. 4) decisio, discrimen. N. 19. 32. 5) diversitas. B'. 18. 29.

भेदतस् *b'êdatás* adv. (a praec. s. *tas*) secundum diversitatem, pro discrimine. B'. 18. 19.

भेरी *b'êrî* et *b'êri'* f. tympanum (Wils.: a kettle drum). B'. 1. 13.

भेष् *b'êš* 1. par. âtm. (*b'ayê*) timere. (Cf. *b'î* et ejus caus. *b'îš*.)

भेषज *b'êšaǵá* n. medicamentum. N. 9. 30.

भैक्ष b'âiks'a n. (a b'iks'á eleemosyna, stips, quae datur vel accipitur, s. a) 1) mendicatio. 2) collect. mendicata. Br. 1. 2.

भैक्ष्य b'âiks'ya n. (a b'iks'á eleemosyna, stips, s. ya) cibus emendicatus (cf. b'âiks'a). B'. 2. 5.

भैमी b'âimî f. (a b'âima, patronym. a b'îmá, signo fem. î) nomen Damayantiae. (Cf. lit. baimē timor.)

भैरव b'âiravá (a b'îrú timidus, s. a, v. gr. 582) terribilis, horrendus.

भैषज्य b'âis'agya n. (a b'ês'agá s. ya) medicamentum. Hit. 28. 8.

भैस् b'âis pro b'âis'îs, v. b'î et gr. 358[a]. H. 3. 7.

भो b'ô interj. heus! In. 1. 11.

भोक्तार् -तृ b'ôktár -tṛ m. (r. b'ug s. târ tṛ) qui edit, fruitur, consumptor. B'. 5. 29. 9. 24.

भोक्तुकाम b'ôktukâma (Bah. e b'ôktum edere, a b'ug [v. gr. 599] et káma desiderium, cupiditas) edendi cupiditatem habens. H. 3. 17.

भोक्तृत्व b'ôktṛtvá n. (a b'ôktár -tṛ s. tva). Abstractum a b'ôktár -tṛ. B'. 12. 20. 13. 20.

1. भोग b'ôga m. (r. b'ug edere, s. a) 1) fructus, perceptio, voluptas. B'. 5. 22. N. 16. 18. 2) cibus. B'. 2. 5.

2. भोग b'ôga m. (r. b'ug flectere, s. a) serpens.

भोगपति b'ôgapati m. (e 1. b'ôga et páti dominus) praeses, praefectus, praepositus. Hit. 39. 19.

भोगवती b'ôgavatî f. (a b'ôga serpens, s. vant vat in fem.) nomen urbis a serpentibus inhabitatae in tartaro. N. 5. 5.

भोगिन् b'ôgín (a 1. b'ôga s. in) 1) adj. fructibus, perceptionibus, voluptatibus, cibis praeditus. B'. 16. 14. 2) subst. m. dominus, rex.

भोजन b'ôgana n. (r. b'ug s. ana) 1) actio edendi, fruendi. Sâ. 4. 18. 2) cibus. N. 18. 6. 22. 12.

भोजनीय b'ôganîya (r. b'ug s. anîya) 1) edendus, fruendus. 2) n. cibus. N. 23. 10.

भोज्य b'ôgya (r. b'ug s. ya) i. q. praec. Su. 4. 4.

भौम b'âuma (a b'ûmí terra, s. a) terrenus, terrester. M. 27.

भ्यस् b'yas 1. âtm. (b'ayê) timere. Cf. b'î.

भ्रंश् b'rans' 4. par. âtm. 1. âtm. (b'rás'yâmi, b'rás'yê, b'ráns'ê) cadere, elabi. N. 20. 2: uttarîyam ad'ô s'pas'yad b'ras'ṭam; Su. 1. 15: b'ras'ṭâb'araṇakês'ântâh. Adhibetur praesertim ad indicandam separationem vel privationem, c. ablat. rei; e. c. N. 16. 37: b'ras'ṭâ gńâtib'yah; M. 7. 111: b'ras'yatê râgyâg gîvitâćća; R. Schl. II. 74. 2: râgyâd b'rans'asva; 75. 34: satân lôkât satâń kîrtyâh ... b'ras'yatu. — Caus. dejicere, ejicere, privare. N. 6. 15: b'rans'ayis'yâmi tan râgyât. (Vid. b'rans et cf. srans, d'vans, v. gr. comp. 19; germ. vet. RIS cadere, etiam HRIS, attenuato a in i, v. Graff. 2. 536; ur-RIS surgere, sicut scr. pat praef. ut; reisa iter, reisôn proficisci.)

c. pari i. q. simpl. N. 16. 23: râgyaparib'ras'ṭah; 18. 10: parib'ras'ṭasuk'êna.

c. pra id. Rag'. 14. 54: prab'ras'yamânâb'araṇaprasûnâ. Cum instr. rei, quâ aliquis privatur. Mr. 14. 12: prab'ras'yatê têgasâ (cf. yug praef. vi). — Caus. dejicere, privare. Rag'. 13. 36: padân mag'ônah prab'rans'ayân yô nagus'an ćakâra; Mah. 3. 601: râgyât prab'rans'itah.

c. vi id. Mah. 3. 3: râgyavib'ras'ṭa.

भ्रंश b'rans'a m. (r. b'rans' s. a) lapsus, exitium, ruina. B'. 2. 63.

भ्रंस् b'rans 1. âtm. i. q. b'rans'.

भ्रज्ज् b'ragg 6. par. âtm. (scribitur b'rasg, gr. 110[b]), b'ṛggámi, b'ṛggé, gr. 301) assare, frigere, coquere. B'aṭṭ. 14. 86: bab'ragga s'ôkô râvaṇam agnivat. (V. b'arg b'ṛg et 2. b'ag et cf. gr. φρύγω, φώγω; lat. frigo; hib. bruighim „I boil, seeth"; island. vet. BAK; germ. vet. BACH, BAKK; nostrum BACK coquere; v. pać.)

भ्रण् b'ran 1. par. (s'abdê) sonare. Cf. d'ran, d'van, d'van, svan.

भ्रम् *b'ram* 1. et 4. par. *b'râmâmi*, *b'râmyâmi* etiam *b'râmyâmi* (Pâṇ. III. 1. 70) vagari, circumerrare, peregrinari. N. 15. 14: *viprayuktaĥ sa mandâtmâ b'ramati*; Mah. 3. 12892: *lôkê 'smin b'ramâmy ékô 'ham*; 14377: *bab'râma tatra tatra vâi*; B'aṭṭ. 12. 72: *b'râmyanty ab'ītâĥ paritaĥ puran naĥ*; B'. 1. 30: *b'ramatî 'va ća mê manaĥ*; Mah. 1. 2062: *dṛṣṭir b'râmyati mê*. — Pass. impers. R. Schl. II. 96. 8: *bahuśô 'b'râmi tê*. — Cum acc. peragrare. N. 16. 30: *anvêṣṭârô brâhmaṇâśća b'ramanti śataśô mahîm*; Mah. 1. 5184: *tê dêśam bahuśô 'b'raman*. — Pass. impers. c. acc. loci. B'ar. 3. 4: *b'rântan dêśam anêkadurgavi śamam*. — *b'rântá* act. currens. A. 4. 38: *taṭ'â b'rântê raṭ'ê*. — Caus. 1) circumvolvere, vibrare, rotare, agitare, quassare. Mah. 2. 762: *b'râmayitvâ śataguṇam ... gadâ kṣiptâ balavatâ*; 3. 117: *b'râmyamâṇô 'st'a ćakravat*; B'aṭṭ. 15. 53: *śaktim abib'ramat*; H. 4. 49: *utkṣipyâ 'b'râmayad dêhan tûrṇaṅ śataguṇâd'ikam*. 2) i. q. primit. R. Schl. I. 44. 12: *tatrâi 'vâ 'bib'ramad dêvî saṅvatsaragaṇân bahûn*. (Cf. *kram*, gr. ῥέμβω.)

c. *ut* exsilire. Dr. 8. 19: *raṭ'ât ... udb'ramya*. — *udb'rânta* commotus, agitatus, perturbatus. Gîta-G. 4. 1: *prêmab'arôdb'rântam mâd'avam*; Hit. 107. 7: *b'avê 'smin pavanôdb'rântavîćivib'ramab'aṅgurê*.

c. *pari* circumerrare. A. 10. 31: *paryab'ramanta ... asurâĥ*.

c. *vi* circumerrare, peragrare, pervagari. Nalôd. 3. 26: *vib'rântaṅ vanêća dêvyâ*; N. 15. 16: *sa vib'raman mahîṅ sarvâm*. — *vib'rânta* commotus, perturbatus. B'. 16. 16: *anêkaćittavib'rântâĥ*.

c. *sam*: *samb'rânta* commotus, perturbatus. A. 6. 10: *sarvê samb'rântamanasaĥ*; N. 13. 15.

भ्रमर *b'ramará* m. apis (Wils.: a large black bee).

भ्रष्ट *b'raṣṭá* (a r. *b'raṅś*, v. gr. 548) v. *b'raṅś*.

भ्रष्टाभरणकेशान्त *b'raṣṭâb'araṇakêśânta* (Bah. e *b'raṣṭá* elapsus et Dvandv. *âb'araṇakêśânta*, *âb'araṇa* + *kêśânta*, *kêśa* et *ánta**)) elapsa ornamenta et capillos habens. Su. 1. 15.

भ्रश् *b'raś* v. *b'raṅś*.

भ्राज् *b'râǵ* 1. par. âtm. lucere, splendere. H. 4. 40: *bab'râǵatur yaṭ'â śâilâu nîhârêṇâ 'b'isaṅvṛtâu*; N. 2. 29: *b'râǵamanaṅ yaṭ'â ravim*. Praet. mltf. vêd. *áb'râṭ* (v. euph. r. 59); Ṛgv. 66. 3: *ćitrô yad ab'râṭ* „versicolor quum splendet". (Cf. *râǵ*; gr. φλέγω, φέγγω; lat. *fulgeo*, *flam-ma* e *flag-ma*, *flagro*, *flavus*; goth. *BAIRH*, unde *bairh-tei* lux et denom. *bairh-tja* manifesto; anglo-sax. *blican* splendere; angl. *brigh-t*; germ. vet. *berht*, *beraht* [nostrum *Pracht*] clarus; *blich*, *blic*, *blig* fulmen, lumen, *bleih* pallidus [nostrum *bleich*], *blanch* candidus, *blinchan* lucere; lit. *blizgù* scintillo, radio; russ. *blesću* splendeo; scot. *breagh* „bellus, tersus, speciosus, nitidus, bene ornatus", *breachad* „pulchritudo, decor, nitor", *boillsg* „splendor, fulgor", *boillsgeach* „coruscus, emicans, fulgidus, splendens".)

c. *vi* i. q. simpl. Dr. 1. 9: *vib'râǵamânâm vapuśâ*.

भ्रातर् -तृ *b'râtar -tṛ* m. (rad. incerta, suff. *tar tṛ*, v. gr. 124 annot.) frater. (Goth. *brôthar*; lat. *frâter*; gr. φρατήρ, φράτωρ; hib. *brathair*; russ. *brat*; slav. *bratrŭ*; lit. *brōlis* mutilatum esse videtur e *brotris*, ejecto *t*, mutato *r* in *l*.)

भ्रान्ति *b'rânti* f. (r. *b'ram* s. *ti*) circumactus. Ur. 4. 10: *ćakrab'rântiĥ*.

भ्राश् *b'râś* 1. et 4. âtm. splendere, lucere. (Cf. *b'râǵ*, *b'lâś*.)

भ्री *b'rî* 9. par. (*b'araṇê* K. *b'ṛtyâm b'ītyâm* V.) sustentare, timere. (Cf. *b'ar b'ṛ*, *b'î*.)

भ्रुकुटि *b'rukuṭi*, भ्रुकुटी *b'rukuṭî* v. *b'ṛkuṭi*.

---

*) *kêśânta* idem significare videtur ac *kêśa*, cf. *sub'rûnâsâkṣikêśânta*. H. 3. 14.

भ्रुड् *b'ruḍ* 6. par. (*sanvṛtisanhatyôh*) tegere, coacervare. Cf. *b'uṭ*.

भ्रुव *b'ruva* supercilium, in fine compositorum possessivorum (v. gr. 613). N. 5. 7.

भ्रू *b'rû* f. supercilium. Dr. 1. 14. (Gr. ὀφρῦς, praefixo ο; slav. *brŭvĭ*; lit. *bruwis*; russ. *brovj* f. id.; goth. *braho*; germ. vet. *brâwa* f. Etiam hib. *fabhar* „the eye-brow, eye-lid, eye", nisi descendit a lat. *palpebra*, huc referri posset, ita ut *fa* significet oculum; v. *paś*.)

भ्रूक्षेप *b'rûkśêpa* m. (Tatp. e praec. et *kśêpa* conjectio, jactus, a r. *kśip* s. *a*) superciliorum jactus, oculorum lusus, nictatio. In. 5. 7.

भ्रूक्षेपालाप *b'rûkśêpâlâpa* m. (e praec. et *âlâpá* sermo, loquela, a r. *lap* praef. *â* s. *a*) oculorum loquela, nictationis loquela. In. 5. 7.

भ्रूक्षेपालापमाधुर्य *b'rûkśêpâlâpamâd'urya* (Bah. e praec. et *mâd'urya* dulcedo) oculorum loquelae dulcedinem habens. In. 5. 7.

भ्रूण् *b'rûṇ* 10. âtm. (*âśâyâm* K. *âśâviśankayôh* V.) sperare, timere.

भ्रूण *b'rûṇa* m. (fortasse forma anomala a r. *b'ar b'ṛ*) fetus utero matris inclusus, ἔμβρυον.

भ्रेज् *b'rêǵ* 1. âtm. lucere, splendere, fulgere. Cf. *b'râǵ*.

भ्रेष् *b'rêś* 1. âtm. (*calê b'ayê*) 1) ire, se movere, vacillare. B'aṭṭ. 14. 87: *sa bib'rêśa* (schol. *calitah*). 2) timere; cf. *b'êś*.

भ्लक्ष् *b'lakś* 1. par. âtm. i. q. *b'akś*.

भ्लाश् *b'lâś* 1. et 4. âtm. i. q. *b'râś*.

भ्लेष् *b'lêś* 1. par. âtm. i. q. *b'rêś*.

म *m.*

1. मंह् *manh* 1. âtm. (*vṛdd'âu*; scribitur *mah*, gr. 110[a]) crescere. (Vid. *mahá'nt* magnus, *mahimán* magnitudo et cf. *mah*, *mâh*, *varnh vṛnh*, *vakś*; goth. *MAG* posse, *mag* possum, *mah-ta* potui, *mah-ts* potestas, *ma-iṣa* major, *mag-us* puer, *mag-ath* virgo, *mikils* magnus; slav. *mogun* possum; lit. *mac-nùs* potens, *macis*, *mácĕ* potestas; gr. μέγας, μέγεθος, μῆκος, μακρός; lat. *mag-nus*, *mac-tus*; fortasse etiam *mâ-turus* a crescendo dictum, sicut scr. *vṛdd'a* senex a *vard' vṛd'* crescere; cf. Ag. Benary „Römische Lautlehre" p. 258; hib. *mochd* „promotion, adj. great", *mead* „encrease, bigness, bulk, size", v. *mahá'nt*; *meadhaighim* „I encrease, enlarge", *moid* „bulk, hight".)

2. मंह् *manh* 10. par. (*tviśi*) lucere.

मंहिष्ठ *mánhiśṭ'a* superl. τοῦ *mahá'nt* in dialecto vêd. Ṛgv. 51. 1. (Gr. μέγιστος; goth. *maists* maximus.)

मकर *makara* m. nomen piscis immani magnitudine (Wils.: 1) a marine monster, confounded usually with the crocodile and shark, but properly a fabulous animal; as a fish it might be conjectured to be the horned shark or the unicorn fish, but it is often drawn, as in the pictured signs of the zodiac, with the head and fore legs of an antelope, and the body and tail of a fish; it is the emblem of the god of love. 2) one of the signs of zodiac corresponding with capricorne and like the Greek representation of that sign being an animal in the fore parts, and ending in the tail of a fish). Dr. 7. 19. A. 6. 4. B'. 10. 31.

मकरकेतु *makarakêtu* m. (Bah. e praec. et *kêtú* vexillum) nomen Anangi, dei amoris. Ur. 16. 4.

मकरध्वज *makarad'vaǵa* m. (Bah. e *makara* et *d'vaǵá* vexillum) id. Am.

मक्क् *makk* 1. âtm. (*gatâu*) ire, se movere. Cf. *mak'*, *mank* etc.

मक्ष् makś 1. par. (saṅgâtê K. rôśê saṅgâtê V.) coacervare, irasci. Cf. mrakś, markś mṛkś.

मक्षिका mákśikâ f. (ut videtur, a r. makś s. ika in fem.) musca. (Lat. *musca*; germ. vet. *mucca* culex; russ. *mucha*; lit. *mussĕ*, per assim. e *muksĕ*; gr. μυῖα.)

मख् makh 1. par. (sarpaṇê) ire, se movere.

मख makha m. (cf. maḥ colere, venerari) sacrificium. Dr. 2. 10.

मगध magadha m. nomen regionis „South Behar". Wils.

मग्न magná v. maǵǵ.

मघ magha m. (r. maḥ colere, venerari, s. a) beatitudo.

मघवन् maghávan (a praec. quod etiam sacrificium significare videtur, s. vant vat, v. makha) 1) adj. in dial. vêd. sacrificans. Lass. 148. 2) subst. m. nomen dei Indri. N. 2. 15. A. 11. 4.

मघा maghâ f. plur. (fem. τοῦ magha) decimum astrum lunare (Wils.: the tenth lunar asterism, containing five stars figured by a house, apparently α, γ, ζ, η and ν Leonis). Su. 2. 2.

मघोन् maghôn v. maghávan.

मङ्क् maṅk 1. âtm. (maṇḍanê gatâu K. bhûśê gatâu V.; scributur mak) ornare; ire, se movere. Cf. makk, makh, maṅkh, maṅgh etc.

मङ्ख् maṅkh 1. par. (gatâu K. sarpaṇê V.) ire, se movere. Cf. makk, makh, maṅk etc.

मङ्ग् maṅg 1. par. (sarpaṇê; scribitur mag) ire, se movere. Cf. makk, maṅk, maṅgh, makh, maṅkh.

मङ्गल maṅgalá (ut videtur, a r. maṅg s. ala) I. adj. salutaris, felix. Su. 2. 4. II. subst. 1) n. fortuna, felicitas. N. 18. 17. 2) m. nomen plantae, Wils. „a bent grass (Panicum dactylon) with white blossoms". Ur. 44. 3.

1. मङ्घ् maṅgh 1. âtm. (kâitavê K. kâitavagatâu nindârambhagavêśu V.; scribitur magh) ludere; ire, properare; vituperare; incipere. Cf. maṅg, maṅkh, makh, makk, margh.

2. मङ्घ् maṅgh 1. par. (bhûśê) ornare. Cf. maṅk.

मच् mać 1. âtm. (kalkanê K. kalkanê dambhê śâṭyê V.) decipere, fallere; gloriari.

मज्ज् maǵǵ 6. par. interdum âtm. (scribitur masǵ, gr. 110[b]) mergi, submergi, aquâ hauriri, c. loc. vel acc. N. 6. 13: kṛććhrê sa narakê maǵǵêd agâdhê vipulê hradê; R. Schl. I. 1. 89: nâ 'psu maǵǵanti ǵantavaḥ; Man. 4. 81: tamaḥ … maǵǵati; Maḥ. 2. 605: yamunâmbhasy amaǵǵata; 2203: mâ maǵǵîḥ śôkasâgarê; M. 8: bhayâugha̅n mahatô maǵǵantam mâm … trâhi. — magná submersus. A. 6. 4: ǵalê magnâ ivâ 'drayaḥ. — Caus. mergere, immergere. H. 2. 10: aśṭâu danśṭrâ dêhêśu maǵǵayiśyâmi. (maǵǵ per assimil. e marǵ ortum esse videtur; cf. marǵ mṛǵ, mârǵ, maṅǵ, muǵ, muṅǵ; lat. *mergo*; lit. *merkiu* macero, *mazgóju* lavo = scr. caus. maǵǵâyâmi.)

c. ut emergi, emergere. Maḥ. 3. 13163: vâpîn nyamaǵǵan na punar udamaǵǵat. — Caus. Man. 8. 115.

c. ni submergi, submergere, aquâ hauriri. Hit. ed. Ser. 126. 16: kâryâbdhâu sa nimaǵǵati; Sâ. 6. 43: nimaǵǵamânam … tamômayê hradê; Maḥ. 1. 6747: ambhasi nimaǵǵêyam; Bhaṭṭ. 3. 20: śôkê nyamâṅkśît. — Trans. demergere. Maḥ. 1. 4156: mâ nimaǵǵîḥ pitâmahân. — Caus. submergi jubere. Man. 8. 114: apsućâi 'nan nimaǵǵayêt.

मज्जन् máǵǵan m. (r. maǵǵ s. an) medulla. (Germ. vet. *marag*, anglo-sax. *mearg*, *merg* id., v. sq. et r. maǵǵ e marǵ.)

मज्जा maǵǵâ f. (r. maǵǵ s. â) id.

1. मञ्च् mańć 1. âtm. (dhâraṇê K. uććhrâyadhṛtyarćâbhâsu V.; scribitur mać) tenere, altum esse vel fieri, venerari, splendere.

2. मञ्च् mańć 1. par. (gatyâm) ire, se movere. Cf. maṅk sq.

मञ्च mańća m. (r. 1. mańć s. a) lectus, cubile. Am.

मञ्ज् *mańǵ* 10. par. (*mṛǵâdvanayôḱ* K. *mṛǵâdvanyôḱ* V.) abstergere, purificare; sonare. (Cf. *muǵ*, *muńǵ*, *mârǵ*, *marǵ mṛǵ*, unde *mańǵ* ortum esse videtur, mutatis liquidis; v. *maǵǵ.*)

मञ्जरि *mańǵari* i. q. sq.

मञ्जरी *mańǵarî* f. (r. *mańǵ* s. *ara* in fem., cf. s. *ala*) 1) surculus. Ur. 59. 14. 2) unio, margarita. (Cf. gr. μάργαρον, μαργαρίτης, lat. *margarita*; v. radd. *mańǵ*, *maǵǵ* e *marǵ.*)

मञ्जु *mańǵú* adj. m. f. n. (r. *mańǵ* s. *u*) pulcher, gratus, amoenus. Ur. 64. 11.

मञ्जूषा *mánǵûśâ* f. corbis, canistrum. Up. 46.

मठ् *maṭ* 1. par. (*nivâsê* K. *vâsamardanê* V.) habitare, conterere.

मण् *maṇ* 1. par. (*śabdê* K. *kûǵê* V.) sonare; murmurare. Nalôd. 2. 60: *maṇitá* sonitus, murmur.

मणि *máṇi* m. f. 1) gemma. 2) margarita. (Cf. gr. μάννος, μόννος, lat. *monile.*)

मणिभद्र *maṇibadra* m. (e praec. et *badra*) nomen Kuvêri, dei divitiarum. N. 12. 130.

मण्ठ् *manṭ* 1. âtm. (*śôkê* K. *âdyânê* V.; scribitur *maṭ*) lugere, meditari.

1. मण्ड् *manḍ* 10. par. (*sukê* K. *môdê* V.; scribitur *maḍ*, gr. 110[a]) gaudere, exhilarare. (Cf. *mand*, *mad*, *marḍ mṛḍ*, *mud.*)

2. मण्ड् *manḍ* 1. par. âtm. 10. par. (scribitur *maḍ*, gr. 110[a]) ornare. N. 16. 17: *manḍanârhâm amanḍitâm.* Etiam 10. âtm. Maḥ. 1. 7572: *manḍayâńćakrirê tad vâi purań svargavat.* (Lat. *mundus*, *mundo.*)

मण्ड *manḍá* m. (r. *manḍ* s. *a*) ornamentum.

मण्डन *manḍana* n. (r. *manḍ* s. *ana*) id. N. 16. 17.

मण्डप *manḍapá* m. n. (e *manḍá* et *pa*) umbraculum. Śak. 45. 9. Mêǵ. 76.

मण्डल *manḍála*, vêd. *mánḍala* m. n. orbis, circuitus. Su. 3. 22. 24. N. 12. 64. 13. 15. — *sûryamanḍala* discus solis. Sâ. 7. 1.

मण्डूक *manḍûka* m. rana. Am.

मण्डूर *manḍûra* m. n. rubigo, ferrugo.

मत् *mat* ablat. pronominis primae personae, qui in initio compositorum thematis vice fungitur, cum significatione singularis (v. gr. 241 et 611). Ḥ. 2. 33. 3. 17.

मत *matá* v. *man.*

मतङ्ग *matańga* m. (ut videtur, pro *mattańga*, a r. *mad*; v. *mada*, *madakala*) elephantus. Ḥ. 1. 13.

मति *matí* f. (r. *man* cogitare, s. *ti*) 1) animus, mens. N. 11. 36. 22. 21 in fine comp. Baḥ. 2) opinio. Ḥ. 1. 26. N. 19. 32. B. 18. 78. 3) consilium, propositum. Su. 2. 12. N. 18. 16. In fine comp. Baḥ. B. 12. 19. 18. 64. (Gr. μῆτις; goth. *ga-mun-ds*, them. *ga-mun-di* memoria; slav. *pamańti* id.; lat. *mentis*, *mens.*)

मतिमन्त् *matimant* (a *matí* sgf. 1. s. *mant mat*) mente praeditus, sapiens. Dr. 7. 16.

मत्त *mattá* v. *mad.*

मत्तस् *máttas* v. gr. 584. 38.

मत्सर *matsará* m. invidia (ut mihi videtur, e pronomine 1. pers. *mat* q. v. et *sara* iens a r. *sar sṛ* s. *a*). B. 4. 22 in fine comp. Baḥ.

मत्स्य *mátsya* et *matsyà* m. piscis. M. 5. (Hib. *meas* „a fish", *measach* „fishy".)

मत्स्यक *matsyaka* m. (a praec. s. *ka*) id. M. 35.

मथ् *mat* 1. par. v. *mant.*

मथन *matana* n. (r. *mat* s. *ana*) agitatio. R. Schl. I. 45. 19.

1. मद् *mad* 4. par. *mâdyâmi* ebrium esse, mente captum esse, laetari, gaudere. Maḥ. 1. 4688 et 3. 8331: *amâdyad indraḱ sômêna dakśiṇâbir dviǵâtayaḱ.* — *mattá* ebrius, inebriatus. Ḥ. 4. 23: *mattâv iva ... vâraṇâu*; Su. 2. 20: *matâu bûtvâ kuńǵararûpiṇâu*; 4. 13: *varapradânamattâu*; 14: *sarvâir êtâir madâir mattâu.* — Caus. *mâdáyâmi* 1) inebriare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tê tvâ madâ indra mâdayantu.* 2) exhilarare. Maḥ. 3. 10678: *tvâń stutayô mâdayanti.* (Cf. *mud*,

mand, *manḍ*, angl. *mad*; fortasse goth. *vôds* furiosus e *môds*, servatâ primitivâ mediâ; germ. vet. *wuot* insaniens, *wuotî* insania, *wuotag* furiosus; hib. *misge* „drunkenness" cf. pers. مست *mes-t* ebrius e *med-t*, v. gr. comp. 102; de *oin-mhid*, *on-mhith* v. *mad* praef. *ut*.)

c. *ut*: *unmâdyâmi* (v. euphon. r. 58) insanire. Maḥ. 3. 14503: *yaḣ paśyati narô dêvân unmâdyati sa kśipram.* — *unmatta* insaniens, demens. N. 2. 3. 8. 1. Sâ. 6. 5. (Huc referri possunt hib. *oin-mhid* „a fool, a nidged, a mute", *oin-mhideachd* „folly", *on-mhith* „a fool, an idle" [v. Pictet p. 87], nisi *mhid*, *mith* pertinent ad *matí* q. v. ad quod Pictet. trahit hib. *amad* „a madman, a fool", quod etiam in praep. *â* et r. *mad* dissolvi potest; cambro-brit. *ynwíd* „furious, frantick, mad, foolish".)

c. *pra* aberrare, negligentem, socordem esse, c. abl. vel loc. rei. B'aṭṭ. 18. 8: *svaḣitâċċa pramâdyati* (schol. *ḣitâd b'raśṭô b'avati*); Maḥ. 3. 1291: *d'armârt'ayôr nityan na pramâdyanti paṇḍitâḣ.* — *pramatta* socors, negligens. A. 5. 4.

c. *pra* praef. *sam* id. *sampramatta* socors, negligens. Maḥ. 2. 1467.

c. *sam* i. q. simpl. Su. 4. 12: *ub'âuċa kâmasammattâu*; 4. 17: *tasyâ rûpêṇa sammattâu.*

2. मद् *mad* 10. par. *madáyâmi* 1) exhilarare. Rag'. 9. 29: *amadayat saḣakâralatâ manaḣ.* 2) laetari, gaudere. Maḥ. 1. 4736: *madayantí*; 6910: *madayantyâ.*

मद *mada* m. (r. *mad* s. *a*) 1) ebrietas, dementia. Su. 4. 14. B'. 18. 35. 2) succus, qui elephantis, tempore quo coitum appetunt, e temporibus effluit. N. 13. 7.

मदकल *madakala* m. (e praec. et *kala*) elephantus. Ur. 69. 13; cf. *matañga.*

मदन *madana* m. (qui inebriat, a r. *mad* s. *ana*) 1) potus fervidus, inebrians. In. 5. 13. 2) amor, deus amoris. Ur. 41. 11.

मदिरा *madirâ'* f. (r. *mad* s. *ira* in fem.) potus inebrians, vinum. — *madirêkśaṇâ* inebriantes oculos habens femina. Ur. 25. 17.

मदीय *madî'ya* pron. poss. (v. gr. 265) meus. N. 14. 15. A. 3. 50. (Cf. slav. *moj*, gr. comp. 406.)

मद्य *madya* n. (r. *mad* s. *ya*) potus inebrians.

मद्र *madrá* m. pl. nomen regionis. Sâ. 1. 2.

मद्विध *madvid'a* (Baḥ. e *mat* q. v. et *vid'a* vel *vid'â* species, genus) mei genus, speciem, naturam, indolem habens, mihi aequalis. Ḥ. 2. 33.

मधु *mád'u* (fortasse a r. *mad*, mutato *d* in *d'*) I. subst. n. 1) mel. 2) potus inebrians, vinum. Rag'. 4. 60. II. m. ver. (Gr. μέθυ, μέλι, mutato ϑ vel δ in λ; lat. *mel*, *mellis* fortasse per assim. e *melvis* pro *medvis*; lit. *medù-s* mel; slav. *med* id.; anglo-sax. *medu*, *medo*; germ. vet. *meto* mulsum; hib. *mil*, gen. *meala* mel.)

मधुकर *mad'ukara* m. (e praec. et *kara* faciens) apis. Ur. 68. 8.

मधुप *mad'upá* m. (e *mád'u* et *pa* bibens) id. Am. Etiam nostrum *Biene* ad पा *pâ* bibere pertinet.

मधुर *mad'ura* (a *mád'u* s. *ra*) dulcis, suavis. Ḥ. 4. 26. — *mad'uram* adv. dulce, suaviter. Ḥ. 1. 25.

मधुलिह् *mad'uliḣ* m. (nom. *-ṭ*, e *mád'u* et *liḣ* lambens) apis.

मध्य *mád'ya* adj. medius. Subst. m. n. 1) medium. Sâ. 2. 1. 2) medium corpus (anglis waist). In. 5. 9. (Lat. *medius*, *medium*; goth. *MIDJA*, nom. m. *midji-s*, v. gr. comp. 287. annot. 7; hib. *meadhon* „the middle, midst, centre"; gr. μέσσος per assim. e μεσjος pro μεδjος; lit. *widdurys* medium, mutato *m* in *w*, *widdù naktis* media nox; serv. *medju*; slav. МЕЖДЮ *meṣ'dju* inter.)

मध्यतस् *mad'yatas* adv. (a praec. s. *tas*) in medio. Ḥ. 1. 21.

मध्यम *mad'yamá* 1) adj. medius. 2) subst. m. n. medium corpus, the waist. N. 1. 10. (Goth. *miduma*, *midums* medius.)

मध्यमलोक *mad'yamalôká* m. (e praec. et *lôka*) medius mundus i. e. terra, quippe quae inter coelum

et infernum. Ur. 92. 2. (Cf. goth. *midjun-gards* id., ad literam: media domus, medius hortus.)

1. मन् *man* 4. et 8. âtm. *mányê*, *manvế*, praet. mltf. *ámańsi*, fut. aux. *mańsyế*. 1) cogitare. N. 1. 21: *yatʿâ tvad anyam puruśan na sâ mańsyati karhićit* (ubi par. metri causâ). 2) putare, credere, opinari. N. 5. 12: *yań yań ḥi dadṛśê têśân tan tam mênê nalan nṛpam*; 16: *śaraṇam prati dêvânâm prâptakâlam amanyata*; 19. 18: *yân anyân manyasê brûḥi tân*; 19: *yân manyasê samartʿâńs tvam*; Ḥ. 4. 19: *balinam manyasê yaććа âtmânam*; Gîta-G. 4. 11: *stanaviniḥitam api ḥâram udâraṅ sâ manutê kṛśatanur iva bʿâram*; A. 5. 17: *manvânâ dêvarâǵam mâm*. Absol. Ḥit. 75. 7: *manyê durǵanaćittivṛttiḥaraṇê dʿâtâ 'pi bʿagnôdyamaḣ*. Notetur formula *yadi manyasê* si putas, si ita tibi videtur, si tibi libuerit, e. c. N. 5. 3: *damayantyâḣ paṇaḣ sâdʿu vartatâń yadi manyasê*; 16. 34: *tâń vêttʿa yadi manyasê*. 3) aestimare. Lass. 12. 15: *ǵîvańća puruśaviśêśâńśća sîmantinyas tṛṇam iva manyantê*. — Part. perf. pass. *matá* n. cogitatum, cogitatio, opinio. In. 3. 1. Br. 2. 26. (Cf. *mnâ*, quod litteris transpositis e *man*, productâ vocali; goth. *MAN* putare, *man* puto, pl. *munum*, praes. cum formâ praet.; *ga-munan* meminisse, v. *matí*; lat. *memini*, *com-miniscor*, *moneo* nititur formâ caus. *mânáyâmi*, prâcr. *mâṇêmi*, ita germ. vet. *manôm*, *manêm* [*var-manêm* sperno], v. gr. comp. ed. I. §. 109[a]). 6; fortasse *mando* adjecto *d* sicut in goth. *hunds* canis = scr. *śun*, v. *śvan*, KYN; v. *ǵńâ* praef. *â* in formâ caus.; gr. μένος = मनस् *mánas*, μῆτις = मति *matí*, cf. *matá* pro *manta*; fortasse μέλλω e μένjω sicut ἄλλος = अन्य *anyá*, μαίνομαι, μῆνις, v. *manyú*, μάντις; lit. *menù* recordor, *pri-manùs* prudens, intelligens; russ. *mnju* opinor; hib. *muinim* „I teach, instruct"; fortasse *smuainim* „I think, imagine, devise, consider" e *man* praef. *sam*, nisi pertinet ad *smar* *smṛ* mutatâ liquidâ *r* in *n*.)

c. *anu* 1) consentire, assentiri, comprobare. Man. 9. 97: *yadi kanyâ 'numanyatê*; R. Schl. II. 2. 13: *yad idam ... mayâ sâdʿu sumantritam bʿavantô mê 'numanyantâm*. Cum *na* rejicere, repudiare. Ragʿ. 16. 85: *imâń svasâraṅća yavîyasîm mê ... nâ 'rḥasi nâ 'numantum*. 2) veniam dare, c. acc. pers. R. Schl. II. 21. 45: *anumanyasva mân dêvi gamiśyantam itô vanam*. — Caus. facere ut aliquis assentiatur, comprobet. R. Schl. II. 2.

c. *abʿi* 1) opinari, credere. Bʿaṭṭ. 5. 71: *abʿimanyê 'ḥan tvâń ḥarantîń śriyań śriyaḣ*. 2) assentiri, permittere. Maḥ. 1. 5743: *adʿarmyam idam atyantań katʿam bʿîśmô 'numanyatê vivâsyamânân astʿânê nagarê yô 'bʿimanyatê*. 3) appetere, desiderare. R. Schl. II. 72. 45: *kaććin na paradârân vâ râǵaputrô 'bʿimanyatê*; Man. 10. 95: *na ǵyâyasîń vṛttim abʿimanyêta*.

c. *ava* spernere. Ḥ. 3. 10: *mâ 'vamaństʿâḣ pṛtʿuśrôṇi matvâ mâm iḥa mânuśam*; Man. 4. 135. 8. 84. Pass. Ḥit. 56. 12: *sa sarvâir avamanyatê*.

c. *ava* praef. *abʿi* id. Man. 4. 249.

c. *baḥu* magni aestimare (v. gr. 585). In. 4. 15: *sammânam baḥumanyaća*; N. 15. 13: *baḥumatâ nârî*; Maḥ. 3. 747: *na ǵîvitam baḥumanyê*.

c. *sam* 1) cogitare, putare. *sammata* n. assensus, consensus. N. 13. 5. Sâ. 1. 23: *prâptê 'yan dêvakanyê 'ti dṛśṭvâ sammênirê ǵanâḣ*. 2) magni aestimare, honorare. *sammata* magni aestimatus, honoratus. In. 1. 11. 4. 8. Br. 2. 25. Dr. 4. 6. 3) respicere, rationem habere, observare, curare. R. Schl. II. 38. 15: *mayâ viḥînâm ... adṛśṭapûrvavyasanâm bʿûyaḣ sammantum arḥasi*.

2. मन् *man* 1. par. (*arćê* V.) honorare. Cf. *mân*.

मनस् *mánas* n. (r. *man* s. *as*) 1) animus, mens. N. 5. 16. 19. 35. 13. 32. 71. 16. 21. 21. 25. 26. Sâ. 2. 28.

B̍. 3. 40. 42. 2) cor. In. 5. 3. Su. 3. 17. N. 5. 8. In. 2. 32. (Gr. μένος, cujus ς ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

मनसिज *manasiǵa* m. (in corde natus, e loc. *mánasi* et *ǵa*) amor et deus amoris. Ur. 9. 2.

मनस्विन् *manasvín* (a *mánas* s. *vin*) mente praeditus, sapiens. Dr. 7. 16. Su. 1. 29.

मनाक् *manâk* adv. parum, paulum. Am. (Cf. lat. *minor*, goth. *minnisa* minor, *minnist'-s* minimus, slav. МЬНИЙ *mĭnij* minor; lit. *menka-s* adj. malus, *menkay* adv. male, parum; hib. *min* „small, fine" etc., *mion* „small, little".)

मनीषा *manîśâ* f. (a r. *man*) mens, intellectus.

मनीषिन् *manîśin* (a praec. s. *in*) mente, intellectu praeditus, sapiens, intelligens. Dr. 7. 13. B̍. 2. 51.

मनु *mánu* m. (r. *man* s. *u*) nom. pr. regis. M. 1 sq.

मनुज *manuǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) a Manu oriundus, homo. In. 5. 22. N. 1. 2.

मनुष्य *manuśya* m. (a *mánu* Manus, s. *śya* pro *sya*, v. gr. 101[a]) homo. Sâ. 5. 35. (Vid. *mânavá* et cf. germ. vet. *mannisco*, nostrum *Mensch*.)

मनोज्ञ *manóǵńa* (e *mánas* cor et *ǵńa* noscens) pulcher, suavis, amoenus. Lass. 53. 2.

मनोभव *manób̍ava* m. (in corde natus, e *mánas* et *b̍avá* origo) amor. Hit. 64. 10. V. sq. et *manasiǵa*, *hṛććaya*.

मनोभू *manób̍û* m. (e *mánas* et *b̍û* existens) amor, deus amoris. P. 17.

मनोरथ *manórat̍a* m. (e *mánas* et *rát̍a* currus) gaudium, voluptas. In. 5. 4. 35. B̍. 16. 13.

मनोरम *manórama* (e *mánas* et *rama* exhilarans) cor exhilarans, pulcher, suavis, amoenus. In. 5. 27.

मनोहर *manóhara* (e *mánas* et *hara* capiens, rapiens) cor rapiens, pulcher, suavis, amoenus. In. 5. 18.

मनोहारिन् *manóhârin* (e *mánas* et *hârín* capiens, rapiens) i. q. praec. N. 13. 4.

मन्त्र् *mantr* 10. par. âtm. (*guptab̍âśaṇê* K. *guptôktâu* V., ut videtur, denom. a sq.) 1) dicere, loqui, in recentiore linguâ. Ur. 50. 1 infr.: *nâ 'sti mê vâćâvib̍avô śtô śparam mantrayitum.* Praesertim secreto, in occulto loqui, inde consulere, deliberare; c. instr. pers. et acc. rei. Hit. 64. 6: *sa gôpaîi svavad̍ûn dûtyâ saha mantrayantîm apaśyat*; R. Schl. I. 34. 36: *tâsâm pradânam ... mantrayâmâsa mantrib̍iîi*; Man. 7. 146: *mantrayêt saha mantrib̍iîi*; Mah. 3. 290: *mantrayad̍vaîi hitam mama.* Cum acc. pers. Mah. 1. 8074: *mantrayâmâsur anyâśća rahasyâni parasparam.* (Goth. *mathlja* loquor.)

c. *anu* 1) benedicere, laeta precari, sacrare, consecrare. A. 9. 14: *gâṇḍîvam anumantrya*; 3. 26: *śarâiîi ... anumantritâiîi.* 2) valedicere, dimittere. Mah. 3. 39: *tat̍â 'numantritâs têna d̍armarâǵêna tâîi praǵâîi.*

c. *ab̍i* id. sgf. 1. Dr. 8. 54: *śarâir astrâb̍imantritâiîi*; Mah. 1. 8248: *astram ab̍imantrya.*

c. *â* 1) alloqui. R. Schl. I. 1. 8: *śrûyatâm itićâ "mantryâ 'bravît.* 2) salutare. N. 6. 5: *dêvân âmantrya tân sarvân uvâćê 'daîi vaćaîi.* Praesertim valedicere. In. 1. 24: *gaććâmy âmantrayitvâ tvâm*; N. 8. 24. 26. 1. Sâ. 4. 22. 3) advocare, invitare. Mah. 2. 1244: *âmantrayad̍vaîi râśṭrêśu brâhmaṇân b̍ûmipân at̍a.*

c. *â* praef. *sam* alloqui, compellare. Mah. 2. 42: *taîi samâmantrya nivartasvê 'ti.*

c. *upa* 1) alloqui, compellare. Mah. 4. 531: *tênô 'pamantryamâṇâyâîi ... hṛdayam mê vidîryatê.* 2) invitare. Râm. I. 46. 12: *tavô 'pamantritâîi sarvê munayô śsmâb̍ir âǵńayâ.*

c. *ni* advocare, invitare. R. Schl. I. 12. 18: *nimantrayasva nṛpatîn.*

c. *ni* praef. *sam* id. N. 2. 9: *sa sannimantrayâmâsa mahîpâlân.*

c. *pari* i. q. *mantr* praef. *anu* sgf. 1. A. 7. 18: *brahmâstraparimantritâiîi ... śâyakâiîi.*

c. *sam* 1) deliberare, consulere. R. Schl. I. 8. 3: *mantribʿiḣ saḥa sammantrya.* 2) salutare. Maḥ. 1. 5454: *pûrvam êva sammantrya drôṇam abravît.*

मन्त्र *mantra* m. (r. *man* s. *tra*) 1) consilium. Br. 1. 26. 2) hymnus, carmen sacrum, vel precum formula. Bʿ. 9. 16. (Vid. *mantr* et cf. ṣend. ⟨zend⟩ *mańtʿra* sermo, goth. *mathlei* id.; *munths*, them. *muntha*, os.)

मन्त्रिन् *mantrín* m. (a praec. suff. *in*) consiliarius. N. 7. 11.

मन्थ् *mantʿ* 9. par. interdum âtm. *matʿnấmi* (v. gr. 347), pass. *matʿyế*, part. perf. pass. *matʿitá* (gr. 548); etiam *matʿ* et *mantʿ* 1. par. Commovere, agitare, perturbare, disturbare, diruere. Râm. I. 36. 18: *kṣîrôdasâgaraṅ sarvê matʿnîmaḣ*; R. Schl. I. 45. 19: *mantʿânam mandʿaraṅ kṛtvâ mamantʿuḣ*; Maḥ. 1. 1111: *matʿnadʿvam udadʿim*; 3330: *vâgduruktam maḥâgʿôram ... mama matʿnâti ḥṛdayam*; 6555: *mâm matʿnâtî 'va manmatʿaḣ*; Br. 1. 5: *matʿyamânê 'va duḣkʿêna*; Su. 2. 18: *matʿitâir âśramâiḣ.* (Cf. *mânʿtʿ*, *mitʿ*, *muntʿ*, *vyatʿ*, *patʿ*, *pantʿ*, *putʿ*, *puntʿ*; goth. *withô* commoveo, agito; hib. *meadar* „a churn, a milk pail", *muidhe* id.)

c. *â* i. q. simpl. R. Schl. II. 26. 2: *ḥṛdayâny âmamantʿê 'va ǵanasya.*

c. *ut*: *unmantʿ*, *unmatʿ* (v. euphon. r. 58) 1) i. q. simpl. Maḥ. 3. 14327: *unmamantʿa maḥârṇavam*; N. 10. 8: *śôkênô 'nmatʿitaćitta.* 2) abscindere. Maḥ. 3. 10267: *śiraḣ śarôttamâir unmatʿitâsmi.*

c. *nis* i. q. simpl. Maḥ. 1. 1120: *amṛtasyâ 'rtʿê nirmatʿiśyâmaḥê ǵalam.*

c. *pra* 1) i. q. simpl. Maḥ. 1. 194: *nâgabalâiḣ suduḣsaḥan drôṇânîkam ... pramatʿya*; 3. 16435. 2) conterere. A. 7. 8: *ḥayâs tê ... prâmatʿnanta ditêḣ sutân*; Maḥ. 3. 16435: *maḥatâ grâvṇâ ... pramâtʿinam abʿidrutya pramamâtʿa.* 3) vim inferre. Br. 2. 17: *tâń ćêd aḥan na ditsêyam ... pramatʿyâi 'naṅ ḥarêyus tu.*

c. *pra* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 1. 4876. 7143.

c. *vi* diruere, delere (e. c. urbem). A. 10. 1: *puram êtat ... tvayâ vimatʿitam vîra.*

मन्थ *mantʿa* m. (r. *mantʿ* s. *a*) agitatio. Ragʿ. 10. 3.

मन्थर *mantʿara* (r. *mantʿ* s. *ara*) tardus, lentus, segnis, languidus. Ragʿ. 19. 21. Cf. *manda.*

मन्थान *mantʿâna* m. (r. *mantʿ* s. *âna*) rudis, rudicula. R. Schl. I. 45. 19. (Hib. *maide* „a stick", wood, timber".)

मन्द् *mand* 1. âtm. (scribitur *mad*, gr. 110[a]) in dial. vêd. 1) gaudere. Ṛgv. 26. 5: *asya nô mandasva sakʿyasyaća* „hoc nostro (sacrificio) gaude, consortioque"; 51. 12: *yêśu mandasê* „quibus gaudes". Par. exhilarare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *sômô mandatu tvâ.* 2) laudari, celebrari. Ṛgv. 51. 11: *mandiṣṭa yad uśanê kâvyê saćâ indraḣ* „cum laudaretur Indras ipsum desiderante carmine". 3) dormire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *agnê tvaṅ sugâgṛḥi vayaṅ sumandiśîmaḥi.*— Caus. exhilarare. Ṛgv. 4. 7. (Cf. *manḍ*, *mad*, *mud*, *vand*; germ. vet. *menden* gaudere e *mandjan*, praet. *manta*; *mendi* gaudium; hib. *meadhrach* „glad, joyful, merry", *meadhradh* „mirth, song, melody", *molaim* „I praise".)

c. *ut* exhilarare. Ṛgv. 8. 6: *ut tvâ sutâsô rabʿasâ amandiśuḣ* „te parata (libamina) cito inebriantia laetificarunt".

मन्द *manda* (r. *mand* s. *a*) 1) paucus. *mandam* adv. parum, paululum. N. 16. 8. Dr. 3. 1. 2) tardus. 3) stultus, stolidus. N. 15. 10. 14. (Hib. *mall* „slow, dilatory, tardy, tedious, prolix".)

मन्दभाग्य *mandabʿâgya* n. (Karm. e *manda* et *bʿấgya* fortuna, felicitas) fortuna adversa. N. 13. 38.

मन्दभाज् *mandabʿâǵ* (paululum felicitatis habens, Baḥ. e praec. et *bʿâǵ* fortuna, felicitas) infelix. Ḥ. 1. 29.

मन्दाय् *mandây* (denom. a *manda* s. *y*, v. gr. 520) cunctari, tardari; âtm. Ur. 48. 10: *mandâyamânâ.*

मन्दार *mandâra* m. (rad. *mand* suff. *âra*) 1) arbor, erythrina fulgens. Ur. 6. 2. 2) arborum coelestium genus. Ragʿ. 6. 23. Mêgʿ. 68. 73.

मन्दिर *mandirá* n. (r. *mand* dormire, s. *ira*) domus. In. 5. 52; cf. *mandurá*.

मन्दुरा *mandurá* f. (r. *mand* dormire, s. *ura* in fem.) stabulum.

मन्द्र *mandrá* (r. *mand* s. *ra*) profundus, gravis (de sono). Ur. 69. 15.

मन्मथ *manmatʿa* m. (cor agitans, e *man* pro *mánas* cor et *matʿa* agitans, concutiens) amor, deus amoris. In. 5. 3.

मन्मय *manmaya* (e pronom. 1. pers. *mat* q. v., s. *maya*) mihi devotus. Bʿ. 4. 10.

मन्यु *manyú* m. (r. *man* s. *yu*) 1) moeror, aegritudo. N. 9. 4. 2) ira. Su. 4. 16. (Cf. gr. μῆνις, v. *man*.)

मभ्र् *mabʿr* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

मम्ब् *mamb* 1. par. (*gatyâm*) id. Cf. *marb*.

मय् *may* 1. âtm. id.

मयूक *mayûka* m. radius. Ritu-S. 1. 13. Ragʿ. 2. 46.

मयूर *máyûra* m. pavo. — Fem. *mayûrî*.

1. मर् मृ *mar mṛ* 6. âtm. interdum par. (nisi potius cl. 4) mori. Bʿ. 2. 20: *na ǵâyatê mriyatê vâ*; N. 13. 38: *nâ 'prâptakâlô mriyatê*; Br. 1. 34: *marišyanti mayâ vinâ*; 2. 19: *marišyâmi*; 3. 9: *mriyêyam*. — *mṛtá* mortuus. Subst. n. mors. Br. 1. 35. — Caus. occidere. Maḥ. 1. 7276: *tatô yamaṅ ... nâ 'mârayat kańćit*. (Lat. *morior*, *morbus*; gr. μαραίνω, βροτός pro μροτός = *mṛtá* e *marta*, ἀ-μβροσία pro ἀ-μροσία, cf. *amṛta*; slav. мрѫ *mruṅ* morior; lit. *mìrštu* id., praet. *mirriau*, fut. *mir-su*, infin. *mir-ti*; *s-mertis* mors; russ. *u-miraju* morior, *mertvŭi* mortuus, *s-mer-tj* mors. Ad caus. *mârâyâmi* trahimus hib. *marbhaim* „I kill, slay", *marbhan* „a corpse, dead body" etc.; goth. *maur-thr* caedes.)

2. मर् (मृ) *mar* (*mṛ*) 9. par. *mṛṇâmi* (*vadʿê*) interficere.

मरकत *marakata* m. smaragdus. Mêgʿ. 74. (Gr. σμάραγδος, lat. *smaragdus*.)

मरण *maraṇa* n. (r. *mar mṛ* s. *ana*) mors. Ḥ. 4. 50. N. 10. 10.

मरिच *marića* n. piper. Am.

मरीचि *marîći*, vêd. *márîći* m. f. luminis radius. Ragʿ. 9. 13. 13. 4.

मरीचिप *marîćipa* m. (e praec. et *pa* bibens) nomen cujusdam Geniorum ordinis. Su. 3. 5.

मरु *marú* m. (ut videtur, a r. *mar mṛ* s. *u*) aquâ carens locus, desertum. Ragʿ. 4. 31. Ḥit. 8. 7.

मरुत् *marút* m. 1) ventus. 2) ventorum Genius. In. 2. 13.

मरुत्वत् *marútvat* m. (ventis, ventorum Geniis praeditus, circumdatus) cognomen Indri. A. 4. 12.

मर्कट *markaṭa* m. simia. Lass. 2. 10.

मर्क्ष् मृक्ष् *markš mṛkš* 1. et 10. par. v. *bʿrakš*.

मर्ग् मृग् *marg mṛg* 10. âtm. interdum par. etiam 4. âtm. *mṛgáyâmi*, *mṛgáyê* (gr. 307), *mṛ́gyê*. Quaerere. Ḥ. 1. 25: *pânîyam mṛgayâmi*; N. 12. 118: *kiṅ vâ mṛgayasê vanê*; 13. 65: *mṛgayišyanti tê bʿadrê bʿartâram*; 16. 2: *mṛgayadʿvan nalam*. — *mṛgáyâṇa* quaerens (gr. 533). N. 18. 2. — Perscrutari. Maḥ. 4. 865: *mṛgayitvâ bahûn grâmân*. Cf. *mârg*.

मर्च् *marć* 10. par. i. q. *mârǵ*.

मर्ज् मृज् *marǵ mṛǵ* 1. et 2. par. interdum âtm. cl. 1 (in omnibus formis auctis vṛddʿim sumit loco guṇae, e. c. *mârǵmi*, *mṛǵmás*, *mârǵâmi*, *mârǵâmas*, *mamârǵa*, *mamṛǵimá*; in tertiis personis pl. tempp. specialium et praet. redupl. tam formam auctam quam puram admittit) 1) abstergere, siccare, purificare. Bʿaṭṭ. 14. 22: *kadgân mamârǵušća mamṛǵušća paraśvadʿân*; Man. 8. 317: *annâdê brûṇahâ mâršṭi ... kilvišam*; Maḥ. 4. 722: *aśru*

mama mârǵasva. — *mṛśṭá* purificatus, purus, clarus; de aquâ. N. 12. 36: *mṛśṭasalilâm âpagâm.* 2) mulcere. R. Schl. I. 46. 7: *pâṇinâ sa mamârǵa tâm*; v. praef. *pra.* (Cf. *mârǵ*, *marś mṛś*, *maǵǵ*, *mańǵ*, *muǵ*, *mu'nǵ*; lat. *mulgeo*, *mulceo*; gr. ἀ-μέλγω; germ. vet. *milchu* mulgeo; goth. *miluks* lac; lit. *mélžu* mulgeo; slav. *mlζuń* id.; fortasse hib. *breugaim* „I sooth, flatter, decoy, delude" e *mreugaim*, sicut gr. βραδύς e μραδύς = scr. *mṛdú*; *bleaghaim* „I milk".)

c. *apa* auferre. Man. 2. 27: *gârbʿikańćâi 'nô dviǵânâm apamṛǵyatê.*

c. *ava* detrahere, demere. Maḥ. 1. 5487: *dʿanurǵyâm avamṛǵya.*

c. *â* abstergere. Maḥ. 2. 2224: *sâ vivarṇam âmṛǵya mukʿań karêṇa.*

c. *ni* id. Man. 3. 216: *têśu darbʿêśu tań ḥastan nimṛǵyât.*

c. *pari* abstergere, siccare, purificare. R. Schl. II. 72. 31: *yêna (pâṇinâ) mâń ragasâ dʿvastam abʿikśnam parimârǵati*; Maḥ. 3. 584: *ćakśuśî parimârǵantî.* Trop. Ragʿ. 14. 35: *vâćyań tyâgêna patnyâḥ parimârśṭum âiććat.*

c. *pra* 1) abstergere, purificare, abluere. Bʿaṭṭ. 17. 55: *kʿaḍgân*; Man. 2. 60: *dviḥ pramṛǵyât tatô mukʿam*; Ragʿ. 3. 41: *ǵalêna lôćanê pramṛǵya*; N. 5. 4: *pramṛśṭamaṇikuṇḍala.* Trop. auferre, demere. Ragʿ. 6. 41: *ayaśaḥ pramṛśṭam.* 2) mulcere. In. 2. 24: *pramârǵamânaḥ śanakâir bâḥûćâ 'sya*; Sâ. 5. 102.

c. *vi* abstergere, purificare. Sâ. 5. 96: *vimṛǵyâ 'śrûṇi nêtrâbʿyâm*; Dr. 6. 17: *ćârumukʿam vimṛǵya.*

c. *sam* id. Maḥ. 2. 2186.

मर्ड् मृड् *marḍ mṛḍ* 6. et 9. par. exhilarare. Bʿaṭṭ. 7. 96: *amṛḍitvâ sahasrâkśam* (schol. *asukʿinań kṛtvâ*). In dial. vêd. *marḍ mṛḍ*, *marl mṛl* et *marł mṛł* 1) exhilarare, laetificare. Ṛgv. 36. 12: *sa nô mṛla maḥân asi* „tu nos exhilara: magnus es"; 17. 1. 114. 2; Yaǵurv. (v. Westerg.): *na tvad anyô magʿavann asti marḍitâ.* 2) cum dat. blandiri, favere, propitium esse. Ṛgv. 114. 6: *tanayâya mṛla.* 3) reficere, corrigere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *yad âgaś ćakṛma tat su mṛła.* 4) intrans. gaudere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *mṛła sukśatra mṛłaya.* — Caus. cum dat. in dial. vêd. favere, propitium esse. Ṛgv. 12. 9: *tasmâi pâvaka mṛłaya.* (Cf. *manḍ*, *mad*, *mand*, *mud*, *parḍ pṛḍ*; lat. *blandus.*)

मार्ण् मृण् *marṇ mṛṇ* 6. par. (*ḥińsâyâm* K. *ḥińsê* V.) occidere, ferire, laedere. Cf. *mar mṛ.*

मर्त्य *mártya* m. (r. *mar mṛ* s. *ya* inserto *t*) mortalis, homo. In. 1. 31. N. 4. 7. Bʿ. 9. 21.

मर्द् मृद् *mard mṛd* 9. par. interdum âtm. 1) conterere. N. 13. 11: *sa tam mamarda ... maḥitalê*; 39: *mṛditâ ḥastiyûtʿêna*; 23. 16: *puśpâṇy upâdâya ḥastâbʿyâm mamṛdê*; R. Schl. II. 27. 7: *mṛdnantî kuśakaṇṭakân.* 2) fricare. Maḥ. 4. 467: *ḥastêna mamṛdêćâi 'va lalâṭam.* — Caus. 1) conterere. R. Schl. I. 1. 72: *mardayâmâsa tôraṇam.* 2) fricare. Up. 52. (Cf. *mrad*, *rad* mordere; prâcr. *mal* e *mard*, mutato *r* vel *d* in *l*; lat. *mordeo* = caus. *mardáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *mando*, mutatâ liquidâ *r* in *n*; *molo*, *mola*, *malleus* e *mardeus*; gr. μύλη, μέλδω, ἀ-μαλδύνω, ἄ-μαλος, v. मृदु *mṛdú*; goth. *malvja* contero, *mala* molo, *malo* tinea; anglo-sax. *s-melte*, germ. vet. *smilzu* liquefio = μέλδω, praefixo *s*, quod ad praef. *sam* referri potest, v. Pott. 1. 245; anglo-sax. *smylt* serenus, placidus, tranquillus, tenuis, v. मृदु *mṛdú*; lit. *malù* molo, *mald-inu* et *mal-inu* molendum curo; russ. *melju* comminuo, molo, *molj* tinea; hib. *meilim* „I grind, pound, bruise", *millim* „I spoil, ruin, marr".)

c. *ava* 1) conterere. R. Schl. II. 93. 8. Maḥ. 3. 16346: *nagaradvâram avâmṛdnât.* 2) fricare. Maḥ. 4. 468.

c. *â* conterere. R. Schl. II. 96. 20.

c. *pari* 1) fricare, abstergere. R. Schl. II. 77. 26: *aśrûṇi parimṛdnantâu.* 2) superare. Maḥ. 1. 4979: *ǵavê lakšyâbʿiḥaraṇê sarvân sa parimardati* (cl. 1).

c. *pra* conterere, devastare. Maḥ. 1. 4467: *pramṛdya purarâšṭrâṇi.*

c. *vi* id. Man. 4. 70: *na mṛllôšṭaṅ vimṛdnîyât*; Maḥ. 1. 5504: *vimṛdya râšṭram.* — Caus. id. R. Schl. II. 88. 2: *vimardita.*

मर्दन *mardana* (r. *mard mṛd* s. *ana*) 1) n. actio conterendi. 2) n. frictio, affrictus. Up. 55. 3) m. contritor. Dr. 6. 14.

मर्ध् मृध् *mardʿ mṛdʿ* 1. par. âtm. (*undê* K. *klidi* V.) humidum esse, humectari. — In dial. vêd. occidere. Ṛgv.-V. 73. 4 (v. Westerg.): *mâ nô mardʿišṭam*; 25. 4: *na mardʿiḣ.* (Vid. *mṛdʿa* et cf. *mar mṛ*, *mard mṛd.*)

मर्ब् *marb* 1. par. ire, se movere.

मर्मन् *marman* n. (r. *mar mṛ* s. *man*) 1) articulus (corporis). Bʿaṭṭ. 16. 15. 2) sensus secretus, secretum. Hit. 84. 13.

मर्मर *marmara* m. (a sono dictum) susurrum, murmur. Ragʿ. 6. 57: *tîrêšu tâlîvanamarmarêšu.* (Cf. lat. *murmur*, gr. μορμύρω, germ. vet. *murmurôn* murmurare.)

मर्या *maryâ* f. limes, finis, terminus.

मर्यादा *maryâdâ* f. (e praec. et *da* dans vel *âda* sumens, in fem.) id.

मर्व् *marv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu gatâu* V.) implere, ire. Cf. *par* (*pṝ*), *pûr.*

मर्श् मृश् *marś mṛś* 6. par. 1) tangere. 2) considerare, reputare. Saepe scripturâ confunditur cum *marš mṛš.* (Vid. *marǵ mṛǵ* et cf. lat. *mulcere*; fortasse hib. *mear* „a finger, a toe", a tangendo nominatum; *mearacht* „a fingering or the act of touching a musical instrument".)

c. *anu* considerare, reputare. R. Schl. II. 11. 9: *ḥṛdayam apy êtad anumṛśyô 'dvarasva mê.*

c. *parâ* 1) tangere, attingere. Mṛ. 166. 20: *ǵaladʿara nirlaǵas tvaṅ yan mâm ... stanitêna bʿîšayitvâ dʿârâḥastâiḣ parâmṛśasi*; N. 16. 15: *ḥastiḥastaparâmṛšṭâm ... padminîm*; Śak. 125. 3: *vayasya kaḣ pativratâm anyaḣ parâmaršṭum utsaḥatê.* Mulcere, permulcere. Ragʿ. 3. 68: *parâmṛśan ḥaršaćalêna pâṇinâ tadîyam aṅgam.* — *nârîm* stuprare. Bʿaṭṭ. 17. 38: *nârîr anyadîyâḣ parâmṛśan*; Maḥ. 3. 16153: *śaptô ḥy êša purâ pâpô vadʿûṅ rambʿâm parâmṛśan* (sic legendum pro *parâmṛšan*). 2) prehendere, capere. Bʿaṭṭ. 12. 16: *śûlâni parâmṛśantaḣ*; Maḥ. 4. 461: *pradʿâvantîṅ kêśapâśê parâmṛśat.*

c. *pari* 1) mulcere. R. Schl. II. 10. 25: *snêḥât parimamarśa tâm*; 26: *parimṛśyaća pâṇibʿyâm.* 2) prehendere. R. Schl. II. 23. 5: *kʿaḍgam parimṛśan rôšât.* 3) considerare, reputare. R. Schl. I. 2. 20: *vâkyan tat parimṛśya.*

c. *vi* 1) mulcere. R. Schl. II. 20. 32: *vimamarśaća pâṇinâ.* 2) considerare, reputare. Sâ. 1. 30. Bʿ. 18. 63. Etiam âtm. Maḥ. 3. 15477: *vâkyaṅ vimamṛśê* (ed. Calc. *vimamṛšê*) *dʿiyâ.*

c. *vi* praef. *pra* considerare, reputare. Dr. 6. 7: *tat pravimṛśya râǵâ prôvâća.*

1. मर्ष् मृष् *marš mṛš* 1. 4. et 10. par. âtm. tolerare, sustinere, perferre. Man. 4. 217: *mṛšyanti yêćô 'papatim*; R. Schl. I. 1. 74: *mamarša râkšasân vîrô mantriṇas tân yadṛććayâ*; Man. 8. 313: *yaḣ kšiptô maršayaty ârtâiḣ*; Maḥ. 5. 416: *kaṅćit kâlam imam dêvâ maršayadʿvam*; 2. 1571: *duḣkʿam maḥan maršayâmi.* — *na marš* non perferre = irasci (v. *amarša*, *amaršaṇa*) c. acc. rei. Maḥ. 1. 5135: *nâ 'mṛšyata vaćô 'ssya tat.* Absol. Maḥ. 3. 706: *sa tâir abʿiḥataḣ saṅkʿyê nâ 'maršayata.* — Condonare. Ur. 76. 2 infr.:

marśayatu maḥârâǵaḱ. (Cf. *b́ar b́ṛ*, unde fortasse *marś mṛś*, mutato *b́* in nasalem ejusdem organi, additâ sibilante.)

c. *vi* i. q. simpl. Maḥ. 3. 15441.

2. मर्ष् मृष् *marś mṛś* 1. par. (*sêćanê*) conspergere, irrigare. Cf. *varś vṛś*.

मर्ल् मृल् *marl mṛl* v. *marḍ mṛḍ*.

मर्ळ् मृळ् *marḷ mṛḷ* v. *marḍ mṛḍ*.

मल् *mal* 1. âtm. 10. par. *mâlê*, *maláyâmi* (*d́âraṇê* K. *d́ṛtâu* V.) tenere.

मल *malá*, vêd. *mála* m. n. sordes, lutum. N. 16. 13. 17. 6. 8. (Lett. *mâls* lutum, argilla; lit. *mólis* id.; germ. vet. *mâl*, *mâli* in compp. *aug-mâli* collyrium, *ana-mâli* nota, stigma, cicatrix, macula, *wund-mâli* cicatrix, Wund-Mal, *lích-mâl* stigma, signum in corpore; nostrum *Mal*. Fortasse lat. *macula* e *malicula*.)

मलपङ्किन् *malapaṅkin* adj. (e Dvandv. *malapaṅka* sordes et pulvis, s. *in*) sordibus et pulvere obductus. N. 24. 9.

मलय *málaya* m. nomen montis. Wils.: „a mountain or mountainous range answering to the western Ghâts in the peninsula of India." Raǵ. 4. 46.

मलयज *malayaǵa* m. (e *málaya* et *ǵa* natus) santalum. Ur. 42. 2.

मलिन *maliná* (a *malá* s. *ina*) sordidus, lutulentus. N. 10. 6. 12. 23. (Pottius apte huc trahit gr. μέλας, lit. *mẽlina's* caeruleus; v. sq.)

मलिनाम्बु *malinâmbu* m. (e praec. et *ámbu* aqua) atramentum librarium. Mêd.

मलीमस *malîmasa* (a *malá*) sordidus, turpis. Raǵ. 2. 53. 3. 46.

मल्ल् *mall* 1. âtm. i. q. *mal*.

मल्ल *malla* m. pugil.

मल्लि *málli* f. planta, Jasminum Zambae.

मल्लिका *mállikâ* (a praec. s. *ka* in fem.) id. Raǵ. 9. 41.

मल्ली *mallî́* f. id. Lass. p. 69.

मव् *mav* 1. par. (*naḥi*) ligare, vincire. B́aṭṭ. 9. 90: *tam mêvuḱ śṛṅḱalâdib́iḱ.* Vid. *mû*, *mavy*.

मव्य् *mavy* 1. par. id.

मश् *maś* 1. par. (*śabdê* K. *d́vanâu kôpê* V.) sonare; irasci. Cf. *miś*.

मशक *maśaka* m. culex.

मष् *maś* 1. par. (*ḥinsâyâm* K. *vad́ê* V.) ferire, occidere, laedere. Cf. *muś*.

मषि *máśi* f. atramentum librarium.

मषी *maśî* f. id. Up. 67.

मष्क् *maśk* ire, se movere; v. *mask* et cf. *makk*.

मस् *mas* 1. par. metiri; v. *mâ*.

मसि *mási* et मसी *masî* f. i. q. *maśi*, *maśî*. Am.

मस्क् *mask* i. q. *maśk*.

मस्त *masta* n. caput. Lass. p. 70.

मस्तक *mástaka* m. n. (a praec. s. *ka*) id. Hit. 85. 13.

मस्तिस्क *mastiska* m. (ut mihi videtur, a *masta* caput) cerebrum. (Cf. slav. *moʒg*.)

मह् *maḥ* 1. et 10. par. *máḥâmi*, *maḥáyâmi* (*pûǵâyâm* K. *pûǵê* V.) honorare (magni aestimare). Maḥ. 3. 13326: *maḥitvâ*; Raǵ. 11. 49: *prâḥiṇôćća maḥitam ... purôd́asam.* — Praef. *sam* in dial. vêd. parare. Ṛgv. 94. 1: *imaṅ stômam arḥatê ǵâtavêdasê rat́am iva sammaḥêmâ manîśayâ* „huncce hymnum Agni venerabili, currum veluti (faber), paramus mente"; 111. 3. (V. *manḥ* et cf. hib. *mogh*, *modh* „respect, honour"; cambro-brit. *myged* id., *mygaw* venerari; germ. vet. *machôn*; anglo-sax. *macian* facere, formare, parare; gr. μῆχος, μηχανή.)

मह *maḥa* m. (r. *manḥ* vel *maḥ* crescere, s. *a*) bos bubulus. Ḥêm. (Cf. *maḥiśá*, cambro-brit. *mohyn* taurus.)

महत्त्व *maḥattvá* n. (a *maḥánt* s. *tva*) magnitudo.

महर्षि *maḥarśi* m. (Karm. e *maḥâ* q. v. et *ṛśi* sapiens, sanctus) magnus sapiens, magnus sanctus. In. 5. 25.

महा *maḥâ* in initio compp. Baḥ. et Karm. pro *maḥánt*, v. gr. 614.

महाकाय *mahâkâya* (Bah. e *mahâ* et *kâ'ya* corpus) magnum corpus habens.

महाकटितटश्रोणी *mahâkaṭitaṭaśrôṇî* adj. fem. (Bah. e *mahâ* et *kaṭi*, *taṭa*, *śrô'ṇî*) magnas coxas, clunes et magna femora habens. In. 2. 32.

महाघोर *mahâg'ôra* (Karm. e *mahâ* et *g'ôrá*) valde terribilis. Up. 22.

महात्मन् *mahâtman* (Bah. e *mahâ* et *âtmán*) magnam animam, magnam mentem habens. H. 1. 32.

महादेव *mahâdêva* m. (Karm. e *mahâ* et *dêvá* deus) magnus deus, sic praesertim Śivus nominatur.

महाद्युति *mahâdyuti* (Bah. e *mahâ* et *dyuti*) magnum splendorem habens. H. 3. 2.

महानन *mahânana* (Bah. e *mahâ* et *ânana* os) magnum os habens. H. 3. 2.

महानस *mahânasa* m. n. (ut videtur, e *mahâ* et *anas* cocta oryza, adjecto *a*) culina. N. 23. 20.

महानाद *mahânâda* m. (Bah. e *mahâ* et *nâdá*) magnum sonum habens. In. 3. 4.

महान्त् *mahâ'nt* (r. *manh* vel *mah* crescere, unde est part. praes.; in casibus fortibus tamen, vocativo excepto, *ânt* pro *ant*, v. gr. 187) magnus, transl.: gravis. N. 1. 3. 2. 24. 8. 2. (V. *manh.*)

महापृष्ठगलस्कन्ध *mahâpṛṣṭ'agalaskand'a* adj. (Bah. e *mahâ* et *pṛṣṭ'á*, *gala* et *skand'á*) magnum dorsum, collum (et magnos) humeros habens. H. 2. 4.

महाबल *mahâbala* (Bah. e *mahâ* et *bála*) magnam vim habens. H. 1. 1.

महाबाहु *mahâ'bâhu* (e *mahâ* et *bâhú* brachium) magna brachia habens.

महाभाग *mahâb'âga* (Bah. e *mahâ* et *b'â'ga* fortuna, felicitas) magnam felicitatem habens, praestans, excellens. In. 1. 16.

महाभाग्य *mahâb'âgya* n. (Karm. e *mahâ* et *b'âgya* n. felicitas) magna felicitas, praestantia, divinitas. Sâ. 1. 1. 7.

महाभुज *mahâb'uga* (Bah. e *mahâ* et *b'úga*) magna brachia vel magnas manus habens. In. 5. 55.

महामुख *mahâmuk'a* m. (magnum os habens, e *mahâ* et *múk'a*) nom. pr. Dr. 8. 16.

महामेघस्वन *mahâmêg'asvana* (Bah. e *mahâmêg'a* magna nubes et *svana* sonus) magnae nubis sonum habens. In. 1. 5.

महायशस् *mahâyaśas* adj. m. f. n. (e *mahâ* et *yá-śas* n. gloria) magnam gloriam habens. Su. 1. 42.

महारथ *mahârat'a* m. (e *mahâ* et *rát'a* currus, heros) 1) magnus currus. In. 1. 17. 2) saepissime: magnus heros. H. 2. 4.

महार्थवन्त् *mahârt'avant* (a *mahârt'a* [*mahâ* + *árt'a*] s. *vant vat*) magnâ re vel magno fructu, magno commodo praeditus, gravissimus. Sâ. 5. 50.

महार्ह *mahârha* (Karm. e *mahâ* et *arha* dignus) valde dignus, praestans. H. 1. 33. Su. 1. 30.

महावक्त्र *mahâvaktra* (e *mahâ* et *vaktrá*) magnum os habens. H. 2. 6.

महावीर्य *mahâvîrya* (e *mahâ* et *vîrya* vis, virtus, fortitudo) magnam fortitudinem habens. Su. 1. 3.

महावीर्यपराक्रम *mahâvîryaparâkrama* adj. (e *mahâ* et Dvandv. *vîrya* + *parâkrama*) magnam virtutem et fortitudinem habens. H. 2. 2.

महाव्रत *mahâvrata* (e *mahâ* et *vrata* votum) magnum votum habens vel voti studiosus, memor, voto fidus. Su. 1. 13.

महाशय *mahâśaya* (Bah. e *mahâ* et *âśayá* mens, animus) magnanimus. Am.; Hit. 120. 5.

महासेन *mahâsêna* m. (Bah. e *mahâ* et *sê'nâ* exercitus) nomen Kârtikêyi.

महिमन् *mahimán* m. (a *mahâ'nt* s. *iman*) magnitudo. B'. 11. 41. Ur. 5. 13.

महिष *mahiśá* m. (r. *manh* vel *mah* crescere, s. *iśa*) bos bubulus. (V. *maha.*)

महिषी *mahiśî'* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) femina bovis bubuli. 2) uxor regis. N. 1. 7. 12. 95. Sâ. 1. 18. Dr. 4. 6. M. 18.

मही *mahî* f. (ut mihi videtur, a *maha* pro *mahâ'nt*

magnus, signo fem. *î*, cf. *pṛťvî*) terra. Su. 2. 9. (Hib. *meag* id.)

महीक्षित् *mahîkšit* m. (Tatp. e praec. et *kšit* dominus, imperator) terrae dominus, rex (cf. *pṛťivîkšit*). N. 2. 20.

महीभृत् *mahîbṛt* m. (terram sustinens, e *mahî* et *bṛt* q. v.) mons. N. 12. 73.

महेश्वर *mahêśvara* m. (magnus dominus, Karm. *mahâ* et *îśvará*) deus Śivus. Su. 3. 23.

महोदधि *mahôdadi* m. (Karm. e *mahâ* et *udadí* mare) magnum mare. Su. 2. 12.

1. मा *mâ* 2. par. 3. et 4. âtm. *mâmi*, *mímê* (gr. 332), *mâyê*. 1) metiri. *mitá* mensuratus, praesertim modicus, paucus, exiguus. Sâ. 1. 6 (cf. *mitâśana*, *mitampaća* apud Wils.). 2) in dial. vêd. dare. Ṛgv. 120. 9: *râyêća nô mimîtan vâǵavatyâi* | *iśêća nô mimîtam* „opulentiaeque nos date, vigore clarae, ciboque nos date". — Caus. 1) metandum curare. Mah. 1. 2024: *tan dêśam mâpayâmâsur yaǵńâyatanakâraṇât*; 1. 5319: *mâpayâmâsa mêdinîm*. 2) metiri, transmeare. Mah. 1. 5842: *pâṇḍavân dadṛśê ... mâpayânân nadîǵalam*. (Vid. *mas*, 3. *mi* et cf. gr. μέ-τρον, μῖμος, μιμέομαι; v. *mâ* praef. *upa* et *sam*, ἄ-μοτος, quasi *amitam* pro *amâtam*; lat. *mê-tior*, *mo-dus*, *im-mâ-nis*; goth. *MAT* metiri, *mita*, *mat*, adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]. 1; lit. *mattóju* metior, *más-tas* euphon. pro *mát-tas* cubitus, *mâćius* e *matius* modus, mensura, *mé-tas* annus, v. *samâ*; slav. *mêra* modus, mensura; lit. *mērà* id.; hib. *mead* „a balance, a scale", *meadaighim* „I weigh, balance, consider".)

c. *upa*: *upamita* similis. Bar. 3. 17.

c. *nis* efficere, creare. Su. 3. 12: *nirmamê yôšitan divyâm*; 18: *nirmitâ*; Man. 1. 13: *divam bûmińća nirmamê*; Hit. 21. 20: *snâyunirmitâ êtê pâśâh*.

c. *nis* praef. *vi* id. N. 17. 7: *dâtrâ vinirmitah*.

c. *pari* admetiri, transl. destinare. Bar. 3. 50: *âyur varšaśatan nṛṇâm parimitam*. — *parimita* modicus, paucus, exiguus. Sâ. 1. 5.

c. *pra* i. q. simpl. *apramêya* non mensurabilis, immensus. Dr. 1. 8. B. 11. 17.

c. *sam*: *sammita* 1) similis. N. 16. 4: *grâmân nagarasammitân*. 2) consentaneus, congruens. Sâ. 5. 50: *yaťâ yaťâ bâšasi darmasammitam manôsnukûlam*.

2. मा *mâ* 3. par. âtm. sonare. Ṛgv. 38. 8: *vâśrê 'va vidyun mimâti* „mugientis instar (vaccae) fulmen sonat".

3. मा *mâ* ne, particula prohibitiva, quae construitur cum imperativo vel temporibus, quae loco imperativi ponuntur. H. 3. 7. Imperativo subintellecto. Dr. 4. 23. (Gr. μή; hib. *mi*, particula negativa in initio compp.)

मांस *mânsá* n. caro. H. 2. 2. 7. (Slav. *manso* neut. id.; lit. *mēsà* fem. id.; goth. *mimsa* id.; germ. vet. *môs* neut., them. *môsa*, cibus; nostrum *Mus*, *Ge-müse*; hib. *maise* „food, victuals".)

माक्षिक *mâkšika* m. (ut videtur, a *makšâ*, quod etiam apem significare videtur, suff. *ika*; secundum Wils. a *makšikâ* apis) mel. (Huc trahi posset germ. vet. *wahs* neut. cera; anglo-sax. *väx*, *vex*, *veax*; lit. *waška-s* m.; russ. *vosk*, mutato *m* in *v*.)

माक्षज *mâkšaǵa* n. (e praec. et *ǵa* natus) cera.

माङ्क्ष् *mâṅkš* 1. par. (*kâṅkšâyâm* K. *spṛhi* V.; scribitur *mâkš*) desiderare; cf. *kâṅkš*.

मागध *mâgada* (f. -*î*, a *magada* nomen regionis, s. *a*) magadensis. Rag. 1. 57.

माचिरम् *mâćiram* adv. (e *mâ* et *ćiram* diu) sine morâ, statim, c. imperativo vel ejus vice fungentibus temporibus. H. 4. 13. N. 3. 9. 18. 17. M. 47. Sâ. 5. 99.

मातङ्ग *mâtaṅga* m. elephantus (cf. *mataṅga*). Dr. 8. 29.

मातर् -तृ *mâtár -tṛ* f. (ut mihi videtur, a r. *mâ* s. *tar tṛ*, v. *mâ* praef. *nis*) mater. (Vid. gr. 124 et cf. lat. *mâter*; dor. μάτηρ; germ. vet. *muoter*; slav.

nom. *mati* = माता *mâtâ'*, them. *mater* = मातृ *mâtár*, gen. *mater-e*; lit. *mōtė̃* uxor, gen. *mōter-s*; hib. *mathair* mater.)

मातलि *mâtali* m. Mâtalis, Indri auriga.

मातुल *mâtula* m. (fortasse e *mâtura*, a *mâtár -tṛ'*, attenuato *a* in *u*, suff. *a*) avunculus. B^c. 1. 26.

मातृषष्ठ *mâtṛšašṭ^ca* (Bah. e *mâtár -tṛ'* et *šašṭ^cá* sextus, v. gr. 598) matrem tanquam sextam habens. Ḥ. 1. 1.

मात्र *mâtra* n. (r. *mâ* s. *tra*) 1) mensura. A. 8. 1. 2) materies, elementum, res. B^c. 2. 14. 3) in fine compositorum, ubi a grammaticis pro suffixo tadd^citico habetur: solus, solum, tantummodo. N. 9. 10. 11. 39. Dr. 5. 12. 14. A. 10. 46. (Gr. μέ-τρον.)

मात्रक *mâtraka* (a praec. s. *ka*) mensura, modus. N. 14. 9.

मात्स्यक *mâtsyaka* (a *mátsya* m. piscis, s. *ka* vel *aka*) ad piscem attinens, piscarius. M. 56. (Hib. *measach* „fishy", v. *mátsya.*)

मादृश् *mâdṛ'š* (v. gr. 263) mei similis, mihi aequalis. Lass. 41. 17.

माद्रवती *mâdravatî* f. (a *mâdra* Madrensis, s. *vant vat* in fem.) i. q. sq. Dr. 8. 17.

माद्री *mâdrî* f. (a *mâdra* Madrensis signo fem. *î*) regis Pâṇḍus uxor, Nakuli et Sahadêvi mater.

माधव *mâd^cava* m. (a *mad^cu* s. *a*) 1) nomen mensis Vâišâk^ci, Aprilis-Maii. 2) ver.

माधवी *mâd^cavî* f. (a praec. signo fem. *î*) planta repens (Gaertnera racemosa). Mêg^c. 76.

माधुर्य *mâd^curya* n. (a *mad^cura* dulcis, s. *ya*) dulcedo. In. 5. 7.

1. मान् *mân* 1. par. (*pûǵâyâm* K. *arćê* V.) honorare, colere.— 1. âtm. (*pûǵâyâm* K. *vićârê arćê* V.) honorare, cogitare, deliberare, perpendere; desid. *mîmâṅsê* 1) perpendere, considerare. Man. 4. 224: *mîmâṅsitvô 'b^cayam.* 2) comperire. Mah. 1. 3878: *tat sarvam êva putras tê na mîmâṅsêta.* Cf. *man.*

2. मान् *mân* 10. par. (fortasse denom. a *mâna* honor) honorare, colere. N. 12. 24: *na mânayasi mâm ârya rudatîm*; Mah. 1. 4467: *yat^cârham mânayâmâsa pâuraǵânapadân api*; R. Schl. I. 38. 8: *šâilêndrasutâ mânayišyati taṅ sutam.*— *mânya* honorandus, venerandus. Cf. *man.*

c. *sam* i. q. simpl. *sammânita* honoratus. Dr. 3. 8.

मान *mâna* n. (r. *mân* vel *man* s. *a*) honor. In. 5. 50. Sâ. 5. 49. B^c. 6. 7.

मानद् *mânada* m. (e praec. et *da* qui dat) qui honorem tribuit, in vocativo fere solum invenitur, ad venerationem erga aliquem exprimendam. In. 5. 44. N. 4. 4. Sâ. 5. 51.

मानयितार् -तृ *mânayitá'r -tṛ'* m. (r. *mân* cl. 10, s. *târ tṛ*) honorator. In. 4. 9.

मानव *mânavá* m. (a Manu oriundus, e *mánu* s. *a*, v. gr. 582) homo. In. 5. 6. Br. 2. 2. (Huc potius quam ad *puṅs* q. v. traxerim goth. *manna* id., th. *mannan*, quod fortasse per assimil. e *manvan*; nostrum *Mann.*)

मानस *mânasa* n. (a *mánas* s. *a*) 1) animus, mens. N. 13. 19. 19. 9. Dr. 1. 11 in fine compp. Bah. 2) lacus hujus nominis in Ḥimâlayo. Mêg^c. 11.

मानिन् *mânín* (a *mâna* honor, s. *in*) superbus. Rag^c. 13. 38.

मानुष *mânuša* (a *mánu* producto *a*, s. *ša* pro *s.a*, v. gr. 101[a]) 1) m. homo. Ḥ. 2. 12. 13. 2) adj. (fem. *î*) humanus. Ḥ. 2. 8. B^c. 4. 12. N. 1. 2. *mânušî* subst. N. 13. 55.

मानुष्य *mânušya* (a *mânuša* s. *ya*, nisi a *manušya* s. *a*) humanus. Ḥ. 2. 12. N. 19. 27.

मान्थ् *mânt^c* 1. par. (*kunt^cê*, scribitur *mât^c*) i. q. *kunt^c*. Cf. *mant^c*.

मामक *mâmáka* pron. poss. (fem. *-î*, v. gr. 265) meus. B^c. 1. 1. 9. 7.

माया *mâyâ'* f. (r. *mâ* s. *yâ*) praestigiae, magia. Ḥ. 4. 47. Su. 1. 13. 20. B^c. 4. 6. N. 13. 26.

मायामय *mâyâmaya* (a praec. s. *maya*) magicus, magiâ effectus, praestigiis praeditus. In. 1. 7.

मायु *mâyú* m. bilis.

मारकत *mârakata* (fem. -*î*, a *marakata* s. *a*) smaragdinus. Hit. 7. 16.

मारिष *mâriša* m. persona venerabilis, in linguâ scenicâ histrio primarius. Wils.: „the title of the manager, or principal actor". Ur. 1. 7.

मारुत *mârutá* m. (a *marút* s. *a*) aër, ventus. Am.

मार्कण्डेय *mârkaṇḍêya* m. sapiens, sanctus hujus nominis.

मार्ग् *mârg* 1. par. âtm. et 10. par. quaerere. N. 12. 125: *tam mârgâmy aparâgitam*; 13. 62: *tam mârgamâṇâ b'artâram.* Cf. *marg mṛg.*

c. *pari* id. B^c. 15. 4.

मार्ग *mârga* m. (r. *mârg* s. *a*) via. In. 5. 26. 2. 12. N. 13. 10.

मार्गण *mârgaṇa* n. (r. *mârg* s. *ana*) actio quaerendi. N. 17. 33.

मार्गशीर्ष *mârgaśîrša* m. (a *mṛgaśîrša* [dorcadis caput habens, nomen astri, in quo luna est plena] s. *a*) nomen mensis, November-December. B^c. 10. 35.

मार्ज् *mârǵ* 10. par. (*śabdê* K. *mṛǵâd^cvanyôh* V.) sonare; abstergere, purificare. N. 13. 46: *amârǵitâm.* Vid. *marǵ mṛǵ.*

मार्जार *mârǵâra* m. (r. *marǵ mṛǵ* vel *mârǵ* s. *âra*) felis. Am.

मार्दव *mârdava* n. (a *mṛdú* mitis, mansuetus, s. *a*) mansuetudo. B^c. 16. 2.

मालती *mâlatî* f. planta, Jasminum grandiflorum. Mêg^c. 96.

माला *mâ'lâ* f. sertum floreum.

माल्य *mâlya* n. (a *mâ'lâ* s. *ya*) id. Su. 4. 4. N. 2. 11.

मास् *mâs* m. (r. *mas*) 1) luna. 2) mensis. (Cf. gr. μήν, μην-ός e μηνσ-ος ejecto σ sicut e. c. in χήν = scr. *hańsá* anser; russ. *mjesjaz'* luna; lit. *mênû* luna, mensis, a them. *mênes*, gen. *menesio* a them. *menesia*, v. gr. comp. 147. 2; goth. *mêna*; germ. vet. *mâno* luna; v. sq.)

मास *mâsa* m. (r. *mas* metiri, s. *a*) mensis. (Lat. *mensi-s* insertâ nasali, attenuato *a* finali in *i*; hib. *mios* id.; cambro-brit. *mis*, v. *mâs.*)

माह् *mâh* 1. par. âtm. (*mânê*) honorare. Cf. *mah.*

मि *mi* 5. par. âtm. (*prakšêpaṇê* K. *kšêpê* V.) jacere, projicere, prosternere, dejicere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tvâ mârutô minôtu.*

मिच् *mič* 6. par. *miččâmi* (*vâd^cê*) vexare. Cf. *pič.*

मित *mitá* v. *mâ* et *mi.*

मित्र *mitrá* (scribitur etiam *mittra*, a r. *mid* amare, s. *tra*) 1) n. amicus. H. 1. 42. N. 9. 30. 2) m. sol.

मित्रता *mitrátâ* f. (a *mitrá* s. *tâ*) amicitia.

मिथ् *mit^c* 1. par. âtm. (*vad^cê* K. *vad^cê mêd^câyâm* V.) 1) ferire, laedere, occidere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *sań yan mahî mit^catî spard^camânê* (schol. *mahatyâu parasparań hinsantyâu sênê*). 2) intelligere. Cf. *mêt^c*, 1. *mid*, *mêd*, *mêd^c.*

मिथुन *mit^cuna* n. (r. *mit^c*, v. *mêt^c*, suff. *una*) par animantium (diversi sexus, ut puer et puella). Br. 2. 10. N. 5. 39. 23. 24.

मिथ्या *mit^cyâ* adv. falso, fallaciter, frustra. N. 12. 14. 13. 17. Sâ. 6. 14. B^c. 18. 59.

1. मिद् *mid* 1. par. âtm. i. q. *mit^c.*

2. मिद् *mid* 1. âtm. 4. et 10. par. *mê'dê*, *mê'dyâmi* (gr. 305), *mêdáyâmi* (*snêhanê* K. *snihi* V.) 1) pinguem, adiposum, unctum esse vel fieri. K.: *śramêṇa kâyô na mêdyati.* 2) amare. K.: *mêdatê putrê pitâ.* — Part. perf. pass. *minná*, *mêditá.* (Cf. *mind*, *mand*; lit. *myliu* amo, *miêlas* carus, mutato *d* in *l*; russ. *milyi* comis, benignus.)

मिन्द् *mind* 10. par. (scribitur *mid*, gr. 110[a]) i. q. 2. *mid.* (Cf. *mid*, *mand*; germ. vet. *minna*, *minni* amor, fortasse per assimil. e *minda*, *mindi.*)

मिन्व् *minv* 1. par. *mínvâmi* (*sêkê*, scribitur *miv*) irrigare. Cf. *pinv*, *ninv*, *mih.*

मिल् *mil* 6. par. âtm. obviam fieri, obviam venire, occurrere, convenire, societatem inire. Hit. 43. 11: *yêćâ 'nyê suhṛdah samṛdd'isamayê dravyâb'ilâśâkulâh ... tê sarvatra milanti*; 67. 19: *sarvâih paśub'ir, militvâ, sinhô vignaptah*; 38. 9: *kaddâćić ćitrâṅgandmâ mṛgah, kênâ 'pi trâsitas, tatrâ 'gatya militah.* (Fortasse *mil* e *mid* mutato *d* in *l*, cf. *mêt'*, *mit'una.*)

मिश् *miś* 1. par. i. q. *maś.*

मिश्र् *miśr* 10. par. miscere (ut videtur, denom. a *miśra*). Mah. 1. 5724: *lâkśayâćâ 'py analpayâ mṛttikâm miśrayitvâ*; Śak. 24. 1: *vâćan na miśrayati yady api madvaćôb'ih.* (Cf. 1. *miś*; gr. μίγνυμι; lat. *misceo*; lit. *maiśau*; slav. *mêśuń*; germ. vet. *miskiu*; hib. *measgaim* „I mix", *measg* „among, amongst"; cambro-brit. *ym-musk.*)

मिश्र *miśra* (ut videtur, a r. *miś*, cf. *miś*, suff. *ra*) mixtus. B'. 18. 12. In. 2. 2.

1\. मिष् *miś* 1. par. conspergere. *miśṭá* 1) conspersus. 2) dulcis, suavis. *miśṭá* n. cibus lautior, delicatior. N. 18. 6. Cf. *marś mṛś.*

2\. मिष् *miś* 6. par. (*spard'âyâm* K. *spard'ê* V.) aemulari, certare. — Part. praes. in gen. absol. invito. Mah. 1. 7179: *tâu pârt'ivânâm miśatân narêndra kṛśṇâm upâdâya gatâu narâgryâu*; 8159: *tvan d'akśyasê 'snag'a kânḍavan dâvam adyâi 'va miśatô 'syya śaćîpatêh*; 2. 2535: *d'ârtarâśṭrân ranê hatvâ miśatân sarvad'anvinâń śamań gantâsmi na ćirât*; 3. 10464: *têna dvâdaśavârśikyâm anâvṛśṭyâm mahâtmanâ vṛśṭam ... miśatô vagrapâṇinah.* (V. praef. *ut* et *ni* et cf. *mil*; russ. *migaju* et *mișu* nictor; lit. *mirkłoju* id., *mêgmi* dormio; fortasse lat. *nico*, *nic-to* e *nimic-o*, *nimic-to* = scr. *nimiśâmi.* — Benfeyus huc trahit lat. *micare.*)

c. *ut* aperire oculos, proprie aufschlagen. B'. 5. 9: *unmiśan nimiśann api.*

c. *ni* claudere oculos, proprie niederschlagen. Mah. 3. 10649: *matsyah suptô na nimiśati.*

मिह् *mih* 1. par. *mêhâmi*, fut. aux. *mêkśyâmi*, part. perf. pass. *mîḍ'á* (gr. 102). Effundere, praesertim mingere. R. Schl. II. 75. 21: *sûryam prati mêhatu*; Man. 4. 52: *praty agnim prati sûryańća ... mêhatah.* (Cf. *minv*; lat. *mingo*, *mejo*; gr. ὀ-μιχέω, μοιχός, μοιχάω; lit. *myźu* mingo, *mêślas* fimus, *mêźù* stercus egero, *mig-la* nebula, v. मेघ *mêg'á*; anglo-sax. *MIG* mingere, *mîge*, *mâh*, *migon*; island. vet. *MIG* id.; goth. *maihs-tus* fimus, adjectâ sibilante; nostrum *Mist.*)

1\. मी *mî* 9. par. âtm. *mînâmi*, *mînê*, in dial. vêd. *minâmi*, *minê* (*hinsâyâm* K. *vad'ê* V.) ferire, occidere, delere. Ṛgv. 71. 10: *rûpań ǵarimâ minâti*; 92. 12: *aminatî dâivyâni vratâni*; 117. 3: *minantâ* (= *minantâu*) *dasyôr aśivasya mâyâh.* — Part. perf. pass. *mînâ.*

c. *â* i. q. simpl. Ṛgv. 79. 2: *â tê suparṇâ aminanta êvâih* „tuae bene alatae (luces) feriunt (nubem) cum properantibus (ventis)". — âtm. sibi mutuo aliquid delere. Ṛgv. 113. 2: *dyâvâ varṇań ćarata âmimânê* „coelum percurrunt (nox et aurora) suum mutuo colorem delentes".

c. *pra* i. q. simpl. Ṛgv. 32. 4: *mâyinâm aminâh prô 'ta mâyâh* „praestigiatorum fregisti praestigias"; 25. 1. 92. 11.

2\. मी *mî* 4. âtm. perire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *durmitrâsô mimânâ ǵahur b'ôǵanâ.* — Caus. *mâpâyâmi*, v. gr. 468. (Cf. *mriyê* morior, unde fortasse *mîyê* ejecto *r* producto *i.*)

c. *pra* perire, mori. Man. 9. 247: *bâlâśća na pramîyantê*; R. Schl. II. 75. 28: *anapatyah pramîyatâm.* — *pramîta* mortuus. Man. 3. 245. — Caus. occidere, delere. Man. 1. 57: *idań sarvań ćarâćarań sańǵîvayatićâ 'ǵasram pramâpayatićâ 'vyayah*; 8. 295: *sa ćêt ... pramâpayêt prâṇab'ṛtah*; 11. 89. 129. Mah. 3. 13322.

3. मी *mî* 1. par. (*gatâu*) ire. (Vid. sq. et cf. *mâ* sgf. 2.)

4. मी *mî* 10. par. (*gatâu matyâm*) ire; intelligere. (Vid. 3. *mî* et cf. lat. *meare.*)

मीढ *mîḍ'a* v. *miḥ.*

मीन *mînâ* m. piscis.

मीम् *mîm* 1. par. (ut videtur, forma redupl. a r. 3. *mî*) ire; sonare.

मीमांस् *mîmâṅs* v. *mân.*

मील् *mîl* 1. par. (*nimêšaṇê* K. *nimêšê* V.) nictari, connivere. Gîta-G. 10. 16: *yatra svidyati, mîlati* (schol. *śrîkṛšṇê kšaṇaṅ svidyati mîlati sati*). Se claudere (de oculis). B'aṭṭ. 14. 54: *tasyâ mimîlatur nêtrê.* — Caus. claudere (de oculis). Mêg'. 109: *lôćanê mîlayitvâ.*

c. *ut* aperire (oculos), aufschlagen. B'aṭṭ. 15. 102: *udamîlîl lôćanê*; Maḥ. 3. 11155: *îśad unmîlya* *) *lôćanê.* Se aperire (de oculis). B'aṭṭ. 16. 8: *unmîlišyati ćakšur mê vṛt'â.* — Caus. aperire (oculos). Ur. 5. 14: *êtad unmîlaya ćakšur âyatam.*

c. *ni* 1) claudere (oculos), niederschlagen. Ur. 5. 9: *b'ayanimîlitâkšî.* Etiam omissâ oculos exprimente voce. Rag'. 8. 37: *nimimîla narôttamapriyâ hṛtaćandrâ tamasê 'va kâumudî.* — *nimîlita* = *nimîlitâkša* clausos oculos habens. Rag'. 1. 68: *pragâlôpanimîlitaṅ* *). 2) dormire. Man. 1. 52: *yadâ svapiti d'armâtmâ tadâ sarvan nimîlati*; Hit. 107. 13: *narêśvarê gagat sarvan nimîlati nimîlati.* — Caus. claudere (oculos), expressâ vel omissâ oculos significante voce. Maḥ. 3. 400: *santrâsân nyamîlayata lôćanê*; 1. 4278: *dêvî nyamîlayat.*

c. *pra* i. q. simpl. Gîta-G. 4. 19: *pramîlati patati.*

c. *sam* se claudere. Śak. 45. 4: *sammîlanti na tâvad band'anakôśâs tayâ 'vaćitapušpâṅ.*

*) *unmîlya* et *nimîlita* etiam ad caus. referri possunt.

मीव् *mîv* 1. par. i. q. *pîv*, unde ortum esse videtur mutato *p* in nasalem ejusdem organi.

मुकुट *mukuṭa* n. crista, diadema, tiara. A. 10. 38.

मुकुर *mukurá* m. speculum.

मुकुल *mukula* m. n. gemma arboris. Rag'. 9. 27. 15. 99.

मुकुलित *mukulitá* (a praec. s. *ita*) semiclausus, gemmae arboris instar. Ur. 49. 2.

मुक्ता *muktâ'* f. (part. perf. pass. r. *muć* s. *ta* in fem.) margarita. Rag'. 4. 50.

मुक्ताफल *muktâp'ala* n. (e praec. et *p'âla*) margarita. Rag'. 6. 28. 16. 67.

मुक्तावली *muktâvalî* f. (e *muktâ* et *âvalî*) linea margaritarum. Rag'. 13. 48.

मुख *múk'a* n. 1) os. N. 23. 23. 2) vultus. In. 2. 23. Su. 3. 25. 26. 3) cuspis. A. 3. 26 in fine compp. Baḥ. Transl. frons, e. c. exercitûs. Dr. 8. 8.

मुखतस् *muk'atás* adv. (a praec. s. *tas*) in conspectu, coram. N. 11. 28.

मुखर *muk'ara* (a *múk'a* s. *ra*) 1) adj. sonans, strepens, crepans. Rag'. 5. 72. 13. 40. 2) subst. m. dux, ductor, princeps. Hit. 13. 13.

मुख्य *muk'yá* (a *múk'a* s. *ya*) praecipuus, excellentissimus. N. 22. 9. Dr. 4. 3. B'. 11. 26.

मुख्यशस् *muk'yaśás* adv. (a praec. s. *śas*) praecipue. N. 8. 21.

मुग्ध *mugd'á* v. *muḥ.*

मुग्धत्व *mugd'atvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis. Ur. 19. 8.

1. मुच् *muć* 6. par. âtm. *muńćâ'mi*, *muńćê'* (v. gr. 300) solvere, liberare, dimittere. Dr. 9. 17: *muńćê 'mam*; 18: *dâsô syam mućyatâm*; 8. 42: *na ḥi mê môkšyatê gîvan*; N. 24. 32: *êša mê muńćatu prâṇân*; H. 1. 44: *muktâ vayan dâḥât*; Rag'. 3. 20: *mumućê* (pass.) *sa band'anât*; Maḥ. 3. 2613: *śâpân môkšyasi matkṛtât* (pass. cum term. par.). Etiam cum instr. Man. 11. 228: *tvaćê 'vâ 'ḥis têna 'd'armêṇa mućyatê* (cf. *yug* praef. *vi* c. instr.). —

varśám, *ǵalam*, *váśpám* pluviam, aquam, lacrymas effundere. Br. 2. 36: *mumôća váśpam*; Maḥ. 1. 8154: *ǵalasantatim mumućuḣ*; 3. 670: *váṇamayaṅ varśam ... mumôća*. — *śákṛt*, *mú'tram* stercus edere, urinam reddere. Maḥ. 3. 11115: *śakṛn mú-trańća muńćânâḣ* (pro *muńćamânâḣ*). — *śáb-dam* sonum emittere. N. 5. 29: *ḥá ḥê 'ti ... muktaḣ śabdô narâd'ipâiḣ*. — Cum vocibus, quae missilia exprimunt, emittere, mittere, conjicere. Su. 2. 16: *váṇá muktâḣ śilâsu*; R. Schl. I. 54. 23: *astrâṇi ... mumôća*. Omissâ missile exprimente voce, Maḥ. 1. 5296: *muńćasvê 'ty abravît pârt'aṅ sa mumôća 'vićârayan*. — *âtmá'nam* se dejicere. Maḥ. 1. 6740: *mêrukûṭâd âtmânam mumôća*. — *dé'ḥam*, *áṅgam* corpus dimittere, abjicere, deponere (cf. *dêḥanyâsaṅ kartum* Sâ. 2. 23). Ḥit. 87. 10: *ćitâu ... yâ muńćati dêḥam âtmanaḣ*; R. Schl. I. 25. 14: *yatrâ 'ṅgaṅ sa mumôća*. — Relinquere. Nalôd. 3. 12: *tâm amućad iḥa sa svapâyâm* (schol. *atyâkśît*); 4. 7: *b'îr muńćêta tvâm* (schol. *tyaǵêta*). (Huc traxerim gr. MYK, μύσσω e μύκjω, μῦκος, μυκτήρ; lat. *múcus*, *mungo* e *munco* = scr. *muńćá'mi*; russ. *moća* urina, *moću* humecto, *moću-sj* mingo [*mútram muńćâmi*]; hib. *mun* urina, *munaim* mingo.)

c. *ava* i. q. simpl. — *aśván* equos disjungere. N. 21. 18. — *vâsâṅsi* vestes deponere. Maḥ. 2. 2520.

c. *á* induere. Rag'. 12. 86: *mâtaliś tasya mâḥên-dram âmumôća tanuććadam*; 13. 21. 17. 25. Maḥ. 1. 4095.

c. *ut* solvere, liberare. R. Schl. I. 1. 74: *astrêṇô 'nmućyaćâ ''tmânam*. Exuere. B'aṭṭ. 3. 22: *vib'ú-śaṇâny unmumućuḣ*.

c. *nis* i. q. simpl. B'. 7. 28.

c. *nis* praef. *ab'i*: *ab'inirmukta* relictus. Maḥ. 2. 221.

c. *nis* praef. *vi* i. q. simpl. N. 13. 21.

c. *pra* 1) i. q. simpl. Su. 1. 11. N. 13. 11. 2) induere. R. Schl. II. 9. 39: *atra tê 'ḥam pramôkśyâmi mâlâm*.

c. *pra* praef. *vi* i. q. simpl. Ḥ. 1. 7: *kat'an nu vi-pramućyêma b'ayâd asmât*.

c. *prati* 1) id. Man. 10. 118: *kilviśât pratimućyatê*. 2) alligare. Maḥ. 2. 2323: *pâśân âtmani prati-muńćati*.

c. *vi* i. q. simpl. N. 13. 14. 14. 16. 20. 32. 44. A. 6. 21. B'. 18. 35. Exuere, deponere. Maḥ. 1. 4095: *têśâm ... âb'araṇâni vimuńćatâm*.

c. *vi* praef. *pra* id. Dr. 3. 1.

c. *sam* i. q. simpl. *vâri sammôktum* aquam effundere. Maḥ. 3. 10236.

2. मुच् *muć* 10. par. i. q. 1. *muć*. Man. 3. 37: *môća-yaty ênasaḣ pitṛ́n*; Maḥ. 1. 5850: *iyam (nâur) ... môćayiśyati vaḣ sarvân asmâd dêśât*.

मुछ् *muć̄* 1. par. i. q. *puć̄*.

मुज् *muǵ* 1. par. (*mṛǵâd'vanayôḣ*) abstergere, purificare; sonare. (Vid. *muńǵ*, *marǵ mṛǵ*, *maǵǵ*, *mârǵ*, *marć* et cf. lat. *múgio*, gr. μῡκάομαι.)

1. मुञ्च् *muńć* 1. âtm. (*kalkanê* K. *môkśê* V.; scribitur *muć*, gr. 110[a]) decipere, fallere; liberare.

2. मुञ्च् *muńć* 1. par. (*gatyâm*) ire.

मुञ्ज् *muńǵ* 10. par. (scribitur *muǵ*) i. q. *muǵ*.

1. मुट् *muṭ* 1. et 10. par. (*sańćûrṇanê* K. *kśudi* V.) conterere. Cf. *muṇṭ*, *muṇḍ*, *mard mṛd*, 2. *puṭ*.

2. मुट् *muṭ* 6. par. (*âkśêpamardanayôḣ*) prosternere, nisi contemnere; conterere. V. 1. *muṭ*.

मुण् *muṇ* 6. par. (*pratiǵńânê*) promittere, polliceri. Cf. *man*.

मुण्ट् *muṇṭ* 1. par. (*mardê*) conterere. Cf. *muṇḍ*, *mard mṛd*.

मुण्ठ् *muṇṭ'* 1. par. (*palâyanê* K. *palâyê* V.; scribitur *muṭ'*) aufugere.

1. मुण्ड् *muṇḍ* 1. par. (scribitur *muḍ*) 1) conterere. 2) tondere, radere. Cf. *muṭ*, *muṇṭ*, *puṇḍ*.

2. मुण्ड् *muṇḍ* 1. par. âtm. 1) purificari, purum esse. 2) sidere, submergi. (Cf. *maṇḍ*, lat. *mundus*, *mundare*.)

मुण्ड *muṇḍa* (r. *muṇḍ* s. *a*) 1) adj. calvus, nudo capite. 2) m. n. caput.

मुण्डक *muṇḍaka* m. (r. *muṇḍ* s. *aka*) tonsor. Ḥêm.

मुण्डिन् *muṇḍín* m. (r. *muṇḍ* s. *in*) id. Am.

1. मुद् *mud* 1. âtm. gaudere, laetari. Sâ. 3. 17: *tâm bʿâryâṅ labdʿvâ ... mumudê*; N. 13. 74: *êtayâ saḥa môdasva*; Ḥ. 2. 21: *môdišyê śâsvatîḱ samâḱ*. — *muditá* laetus. N. 24. 49. (Cf. *mad*, *mand*, *maṇḍ*, *marḍ mṛḍ*; lit. *mudrùs* animosus, alacer, promptus.)

c. *anu* concedere, permittere. Maḥ. 2. 1787: *kê dyûtam anvamôdanta kêćâi 'nam pratyašêdʿayan*; 4. 800.

c. *anu* praef. *abʿi* caus. valedicere. Maḥ. 1. 4447: *âmantrya prayayâu râǵâ tâiśćâi 'vâ 'bʿyanumôditaḱ*.

c. *pra* i. q. simpl. par. R. Schl. I. 1. 84: *kṛtakṛtyaḱ ... pramumôda*; 44. 61: *pramumôdaća lôkas tan nṛpam âsâdya*. — *pramudita* laetus. Su. 1. 31. 33. — Caus. exhilarare. Man. 3. 61.

c. *prati* i. q. simpl. par. Maḥ. 1. 6781: *tam praǵâḱ, pratimôdantyaḱ, sarvâḱ pratyudgatâs tadâ*.

2. मुद् *mud* 10. par. (*samparkê*) miscere.

3. मुद् *mud* f. (r. 1. *mud*) gaudium. In. 5. 59.

मुद्गर *mudgara* m. (e *mud* et *gara* deglutiens) malleus bellicus (Wils.: a mallet, a mace, a weapon like a carpenter's hammer). Su. 2. 3. A. 10. 5.

मुद्रा *mudrấ* f. sigillum.

मुद्रित *mudritá* (a praec. s. *ita*) obsignatus. Ur. 43. 8 infr.

मुधा *mudʿâ* adv. frustra, incassum. Ḥit. 107. 6.

मुनि *muni* m. (ut videtur, a r. *man*, attenuato *a* in *u*, s. *i*) anachoreta, sanctus sapiens, vates. Su. 2. 14. Bʿ. 2. 56. 10. 37.

मुमुक्षु *mumukšú* (a *mumukš* desid. r. *muć* s. *u*) emancipationem cupiens. Bʿ. 4. 15. — *śarân mumukšu* sagittas emittere cupiens. Ragʿ. 9. 58.

मुमूर्ष् *mumûrś* desid. r. *mar mṛ*, v. gr. 476 et 480.

मुमूर्षु *mumûrśú* adj. (a praec. s. *u*) mori cupiens vel moriturus. Dr. 7. 5.

मुर् *mur* 6. par. (*saṅvêśṭanê* K. *vêśṭanê* V.) circumdare, vestire. K.: *murati kaṇṭakêna vâḍîṅ kṛśakaḱ*. (Cf. *var vṛ*; lat. *murus*; lit. *múras*; germ. vet. *mûra*; anglo-sax. et island. vet. *mûr* id.)

मुर्छ् *murč* 1. par. (proprie *mûrč*, vocalis brevis enim nusquam apparet) 1) animo conturbari; deliquium animi pati, animo linqui. Gîta-G. 4. 19: *pataty udyâti mûrčaty api*; Bʿaṭṭ. 15. 55: *amûrčîd asâu kšataḱ*; R. Schl. II. 34. 17: *papâta bʿuvi mûrčitaḱ*; In. 5. 48: *krôdʿamûrčitâ*. 2) implere, penetrare, occupare. Ragʿ. 6. 9: *paritô digantân tûryasvanê mûrčati* (schol. *vyâpnuvati sati*). 3) crescere. Ragʿ. 12. 57: *mumûrča sakʿyaṅ râmasya samânavyasanê ḥarâu* (schol. *vavṛdʿê*); 10. 80: *svâbʿâvikaṅ vinîtatvan têšâṅ vinayakarmaṇâ mumûrčê* (schol. *vṛddʿim prâpa*) *saḥaǵan têǵô ḥavišê 'va ḥavirbʿuǵâm*. 4) valere, potentem esse. Ragʿ. 2. 34: *na pâdapônmûlanaśakti raṅḥaḱ śilôććayê mûrčati mârutasya*.

c. *abʿi* i. q. simpl. sgf. 1. Maḥ. 1. 7794: *kandarpêṇâ 'bimûrčitâ*.

c. *sam* valere, magnum, potentem esse. Ragʿ. 16. 64: *śrôtrêšu sammûrčati ... vârimṛdaṅgavâdyam*.

मुर्व् *murv* 1. par. (*bandʿanê* K. *naḥi* V.) ligare, nectere.

मुशल *muśalá* v. *mušalá*.

1. मुष् *muś* 9. par. furari, rapere. N. 5. 7: *mušṇantî prabʿayâ râǵñâṅ ćakšûṅšića manâṅsića*; Ḥ. 42. 12: *maḥatâ bʿayêna mušitaḱ*. Cum acc. pers. Ṛgv. 93. 4: *amušṇîtam avasam paṇiṅ gâḱ* „eripuistis alimentum Paṇi, (nempe) vaccas". — *muś* cl. 4 v. *mus*. (Vid. *mûś*, *mûśa*.)

c. *pari* furtum alicui facere, c. acc. pers. Maḥ. 3. 13030: *anyôsnyam parimuśṇantô ḥiṅsayantaśća mánavâḱ.*

2. मुष् *muś* 1. par. (*vad'ê*) ferire, occidere, laedere. Cf. *maś.*

3. मुष् *muś* adj. in fine compp. (r. 1. *muś*) furans.

मुषल *muśalá* vel मुशल *muśalá* vel मुसल *musalá* m. pistillum, teli genus. A. 10. 5.

मुष्क *muśká* m. testiculus. Ḥit. 34. 21. 49. 14.

मुष्टि *muśṭí* m. f. (ut videtur, a r. 2. *muś* s. *ti*) pugnus. (Huc traxerim germ. vet. *fúst* id., them. *fústi*, mutatâ labiali nasali in mutam.)

मुस् *mus* 4. par. (*k'aṇḍanê* K. *ćidi* V.) frangere, findere.

मुस्त् *must* 10. par. (*saṅg'âtê* K. *saṅhatâu* V.) coacervare.

मुह् *muḥ* 4. par. interdum âtm. Part. perf. pass. *mugd'á* et *múḍ'á*, gerund. *mugd'vâ* et *múḍ'vâ* (v. euph. r. 102. *a*). 1) animo conturbari, mentis errore affici, mente capi. B'. 2. 13: *d'îras tatra na muḥyati*; 5. 15: *têna muḥyanti ǵantavaḱ*; Maḥ. 4. 425: *mâ muḥyasva.* 2) deliquium animi pati, animo linqui. R. Schl. I. 21. 21: *śôkêna maḥatâ "viśṭaś ćaćâlaća mumôḥaća*; Maḥ. 3. 709: *mumôḥaća papâtaća.* — *múḍ'á* animo conturbatus, mente captus, stultus, amens. N. 6. 12. 18. 10. — *mugd'á* amore captus. Rag'. 9. 44. — Intens. valde conturbari. Maḥ. 3. 402: *mômuḥyamâna.* — Caus. conturbare, stupefacere. N. 19. 24: *rat'inam môḥayann iva*; Dêv. 1. 66: *môḥayâi 'tâu durâd'arśâv asurâu.* — *môḥitá* conturbatus, stupefactus, mentis suae non compos, mente captus. N. 8. 16. 9. 4. 10. 28. Su. 4. 18. (Pottius huc trahit gr. μῶ-ρος, lat. *mô-rus.*)

c. *â* praef. *vi* caus. conturbare. Maḥ. 3. 12138.

c. *pari* caus. id. Maḥ. 1. 3571.

c. *pra* i. q. simpl. *pramúḍ'a* animo conturbatus. M. 54. — Caus. conturbare. Dr. 6. 21.

c. *pra* praef. *vi* caus. conturbare. *vipramôḥita* i. q. *môḥita.* Ḥ. 3. 17.

c. *vi* i. q. simpl. R. Schl. I. 9. 39: *sukumârâiśća tâir aṅgâis tâb'iḱ spṛśṭô vyamuḥyata.* B'. 2. 72. — *vimugd'a* conturbatus. Ḥit. ed. Ser. p. 49: *maḥatâ b'ayêna vimugd'aḱ.* — *vimúḍ'a* id. B'. 3. 27: *aḥaṅkâravimúḍ'âtmâ.* — *vimúḍ'a* m. Geniorum ordo. Su. 3. 5. — Caus. conturbare. A. 8. 7: *vyamôḥayanta mâm*; 10. 22: *vyamôḥayaṅća tân sarvân rat'amârgâiś ćaran raṇê.*

c. *sam* i. q. simpl. B'. 3. 7: *d'armasammúḍ'aćêtâḱ*; Dr. 6. 29: *diśaḱ sammumuḥuḱ parêśâm.* — Caus. conturbare. Maḥ. 2. 1949.

c. *sam* praef. *ab'i*: *ab'isammúḍ'aḱ* conturbatus. A. 10. 22.

मुहुस् *múḥus* adv. identidem, iterum iterumque. N. 10. 26. Saepe bis ponitur (*muḥurmuḥus*) In. 2. 25. N. 15. 20.

मुहूर्त *muḥúrtá* m. n. 1) momentum. Ḥ. 2. 21. N. 17. 12. Sâ. 5. 6. 2) hora (Wils.: the thirtieth part of a day and night, or an hour of forty-eight minutes). Ḥ. 4. 46.

मू *mú* 1. âtm. (*band'anê* K. *band'ê* V.) ligare, vincire. *mútá* ligatus. Am. Cf. *mav.*

मूक *múká* mutus (ut mihi videtur, a r. *mú* ligare, sicut *bad'irá* surdus a *band'* ligare; cf. lat. *mú-tus* = मूत *mútá* ligatus.)

मूढ *múḍ'á* v. *muḥ.*

मूत्र् *mútr* 10. par. (ut videtur, denom. a *mútra*) mingere.

मूत्र *mútra* n. (ut videtur, a r. *miv* mingere, correpto *iv* in *ú*, s. *tra*) urina. N. 7. 3.

मूर्ख *múrk'á* (ut videtur, a r. *murć*, i. e. *múrć*, c. *k'* pro *ć*, suff. *a*) stultus, stupidus.

मूर्छ् *múrć* v. *murć.*

मूर्छा *múrćâ* f. (r. *murć*, i. e. *múrć*, s. *â*) stupor. Ḥ. 1. 14.

मूर्त *múrta* (a *múrti* s. *a*) corporeus. Rag'. 2. 69. P. 17.

मूर्ति *múrti* f. (ut videtur, a r. *mar mṛ* [cf. *mumúrś*] s. *ti*) corpus.

मूर्तिमत् *múrtimant* (a praec. s. *mant mat*) corporeus. N. 1. 15.

मूर्द्धज *mûrddâga* vel मूर्धज *mûrdâga* m. (e sq. et *ga* natus) capillus.

मूर्द्धन् *mû́rddan* vel मूर्धन् *mû́rdan* m. (v. gr. 105; instr.: *mû́rddnâ* vel *mû́rdnâ*) caput. R. Schl. I. 44. 10. Transl. princeps locus, frons. N. 1. 2. Ḥit. 31. 7. Cacumen montis. Mêg. 17.

मूल् *mûl* (ut videtur, denom. a *mûlá* radix q. v.) cl. 1. par. âtm. (*pratiṣṭâyâm* K. *rôpaṇê* V.) fixum esse; plantare. — Cl. 10. par. (*rôhaṇê* K. *rôpaṇê* V.) crescere, plantare.

c. *ut* 10. par. eradicare, evellere. Maḥ. 3. 11106: *unmûlayan mahâvṛkṣân.*

c. *ut* praef. *sam* id. Ḥit. 90. 8: *samunmûlayitum vṛkṣân*; 127. 15.

मूल *mûlá*, vêd. *mû́la* n. (ut videtur, a r. *manh* vel *mah* crescere, abjecto *h*, mutato *a* in *û*, cf. Pott. 2. 108) radix. N. 9. 11. Transl. origo. Br. 1. 40.

मूल्य *mûlya* n. pretium, merces. Am.

मूष् *mûś* 1. par. furari; v. 1. *muś.*

मूष *mûśa* m. (r. *mûś* s. *a*) mus. (Lat. *mûs*, *mûr-is* e *mûs-is*; gr. μῦς, μυ-ός e μυσ-ός; germ. vet. *mûs*, them. *mûsi*; russ. *myśj.*)

मूषिक *mûśika* m. (r. *mûś* s. *ika*) mus. Ḥit. 113. 6.

मृग *mṛga* m. (r. *marg mṛg* s. *a*) 1) actio quaerendi. 2) venatio. Dr. 6. 4. 3) quadrupes in universum et specialiter dorcas, antilope. (Wils.: 1) a deer, an antelope. 2) an animal in general.) N. 11. 25. Sâ. 5. 74. Ḥ. 1. 17. Dr. 6. 3.

मृगजीवन *mṛgaǵîvana* m. (venatione vitam habens, Baḥ. e *mṛga* et *ǵîvana* n. vita) venator. N. 11. 28. 38. 39.

मृगतृष्णा *mṛgatṛṣṇâ* f. (e *mṛga* et *tṛṣṇâ* sitis) vapores supra desertorum arenam, aquae speciem habentes, quâ animalia decipiuntur. Ur. 15. 5 infr. 17. 3 infr.

मृगया *mṛgayâ* f. (r. *marg mṛg* servato charactere 10^mae^ classis, s. *â*) venatio. Dr. 1. 3. 4. 3. 6.

मृगयाण *mṛgayâṇa* v. *marg mṛg.*

मृगलाञ्छन *mṛgalâñćana* m. (Baḥ. e *mṛga* et *lâñćana* signum, nota) luna. Ur. 43. 4 infr.

मृगाङ्क *mṛgâṅka* m. (Baḥ. e *mṛga* et *aṅká* signum, nota) id. Am.

मृगेन्द्रता *mṛgêndrátâ* f. (e *mṛgêndra* animalium princeps, dominus, s. *tâ*) imperium animalium. Ḥit. 47. 16.

मृणाल *mṛṇâla* m. n. fibra in caule loti floris.

मृणाली *mṛṇâlî* f. (a praec. signo fem.) id. N. 16. 13.

मृतक *mṛtaka* n. (a *mṛtá* mortuus, s. *ka*) corpus hominis mortui, cadaver. Lass. 4. 11.

मृति *mṛti* f. (r. *mar mṛ* s. *ti*) mors. Ḥêm. (Lat. *mors* e *mor-ti-s.*)

मृत्तिका *mṛttikâ* f. i. q. *mṛd* f. Maḥ. 1. 5724.

मृत्यु *mṛtyu* masc., etiam fem. et neut. (a r. *mar mṛ* adjecto *t*, s. *yu*, cf. gr. 565) mors. Su. 1. 22.

मृद् *mṛd* f. (r. *mard mṛd*) terra, humus, lutum, argilla (v. *mṛdâ*).

मृदङ्ग *mṛdaṅga* m. (ut mihi videtur, e perdito subst. *mṛda* in acc. et *ga* iens, cf. *pataṅgá* et v. gr. 576) tympanum (Wils.: 1) a tabour, a small drum. 2) a double drum). Dr. 7. 6.

मृदा *mṛdâ* f. (r. *mard mṛd* s. *â*) i. q. *mṛd.* (Goth. *mulda* pulvis.)

मृदु *mṛdú* (fem. *vî*, r. *mard mṛd* s. *u*) tener, mollis, mitis, suavis. In. 5. 6. N. 11. 34. Rag. 9. 57: *kṛpâmṛdumanas*; — tardus, lentus. Sâ. 4. 32. 5. 105: *mṛdugâminî.* (Gr. βραδύς e μραδύς sicut βροτός e μροτός; lat. *mollis* per assimil. e *molvis* pro *modvis* vel *morvis*, mutato *d* vel *r* in *l*; nostrum *mild*; germ. vet. *milti*; anglo-sax. *mild*; hib. *meirbh* „slow, tedious, weak"; russ. *molodyĭ* juvenis; boruss. vet. *malda* [them.] id.)

मृध *mṛda* n. (r. *mard mṛd* s. *a*) pugna. Ḥ. 4. 9. N. 12. 82.

मृन्मय *mṛnmaya* (a *mṛd* f. suff. *maya*, v. euph. r. 85) terreus, luteus, ex argilla confectus. Sâ. 2. 13.

मृषा *mṛśâ* adv. falso. Lass. 57. 9.

मृष्ट *mṛṣṭá* v. *marǵ mṛǵ*, *marś mṛś.*

मे mê 1. âtm. mutare, commutare. (Cf. scr. mâ; lit. mai-nas commutatio, mainau muto, commuto; russ. mje-na commutatio, mjenaju muto, commuto; lat. mu-to; gr. ἀ-μεί-βω.)

मेखला mêk'alâ zona, cingulum (praesertim feminarum). Rag'. 8. 63. 6. 63.

मेघ mêg'á m. (r. mih e mig' s. a) nubes. (Goth. milh-ma nubes, insertâ liquidâ; lit. mig-la nebula; gr. ὀ-μίχ-λη.)

मेघनिर्घोष mêg'anirg'ôśa (Bah. e praec. et nirg'ôśa m. strepitus) nubis strepitum habens. N. 21. 11.

मेघवर्ण mêg'avarṇa (Bah. e mêg'á et várṇa m. color) nubis colorem habens. In. 5. 15.

मेट् mêṭ 1. par. (unmâdê) mente captum esse, insanire. Cf. mrêṭ, mlêṭ, mêḍ, mrêḍ, mlêḍ, mad.

मेड् mêḍ 1. par. id.

मेढ्र mḗḍra m. (r. mih s. tra) 1) penis. 2) hircus.

मेथ् mêt' 1. par. (sañgê K. sañgê vad'ê mêd'ayâm V.) 1) adhaerere. In dial. vêd. âtm. sibi obviam venire. Ṛgv. 113. 3: na mêt'êtê na tast'atuh sumêkê naktôśâsâ „non sibi obviam veniunt (Rosen. „se laedunt", cf. Westerg.) non subsistunt grato rore stillantes Nox et Aurora". 2) laedere, occidere; in dial. vêd. conviciari. Ṛgv. 42. 10: na pûśaṇam mêt'âmasi. 3) intelligere. (Cf. mit', mêd', 1. mid.)

मेदस् mêdas n. (r. 2. mid s. as) medulla. A. 10. 54. (Fortasse lat. medulla per assimil. e medusla vel medurla, v. मेदुर mêdura; gr. μυελός fortasse litteris transpositis e μεδυλος, ejecto δ, productâ antecedente vocali.)

मेदिनी mêdinî f. terra. N. 11. 39.

मेदुर mêdura (r. 2. mid s. ura) adiposus, unctus. Am. (Vid. mêdas.)

मेध् mêd' 1. par. âtm. (sañgamê K. vad'amêd'asañgêśu V.) convenire; laedere, occidere; intelligere. (Vid. mêd'as, mêd'â et cf. mêt', mit', 1. mid; lat. meditor; gr. ΜΑΘ, μανθάνω, μήδομαι, μῆδος.)

मेधस् mêd'as n. (r. mêd' s. as) mens, intellectus. B'. 18. 35 in fine comp. Bah. (Cf. gr. μῆδος, v. mêd'.)

मेधा mêd'â f. (r. mêd' s. â) mens, intellectus (cf. mêd'as). In. 4. 9. B'. 10. 34.

मेधाविन् mêd'âvin (a praec. s. vin) mente, intellectu praeditus. B'. 18. 10.

मेनका mênakâ f. nom. pr. Apsarasae.

मेप् mêp 1. âtm. (gatyâm) ire; se movere. Cf. vêp.

मेरु mêrú m. mons fabulosus.

मेल mêla m. (r. mil s. a) congregatio, conventus.

मेलक mêlaka m. (a praec. s. ka) id. Hit. 20. 17.

मेव् mêv 1. âtm. (sêvanê) servire, colere, venerari. Cf. mlêv, pêv, sêv.

मेष mêśa m. (fortasse e mêkśa ejecto k, mêkśa autem deduci posset a r. mih in desid. mimikś, cf. mḗḍra, mêha) hircus. Am.

मेह mêha m. (r. mih s. a) 1) urina. 2) hircus. (Cf. mḗḍra, mêśa; gr. μοιχός, v. mih.)

मैत्र mâitra (a mitrá amicus, s. a) 1) adj. (fem. -î) benignus, benevolus. B'. 12. 13. 2) n. amicitia.

मैत्री mâitrî f. (a praec. signo fem. î) amicitia. Hit. 131. 2.

मैथुन mâit'una n. (a mit'una q. v., suff. a) coitus. Hit. 5. 21.

मोक्ष् môkś 1. et 10. par. interdum âtm. solvere, liberare. H. 2. 34: êtân ... môkśayiśyâmy ahaṅ kâmaṅ râkśasât; N. 11. 29: môkśayitvâ sa tâm vyâd'ah; Mah. 1. 3917: gâtaṅ gâtam môkśayiśyê ganmatô mânuśât. (Cf. muć, unde môkś adjectâ sibilante cum guṇâ.)

c. vi i. q. simpl. Mah. 1. 7880.

मोक्ष môkśa m. (r. môkś s. a) solutio, liberatio. B. 18. 30. 7. 29; praesertim animae liberatio a sensuum vinculis, a corporis gaudiis vel doloribus, aequanimitas. Br. 1. 17. B'. 5. 28.

मोघ môg'a (r. muh mutato h in g' [cf. gr. 324] s. a) vanus, irritus. Sâ. 5. 49. — môg'am adv. frustra. B'. 3. 16.

मोदक *môdaka* (a caus. r. *mud* s. *aka*) 1) adj. exhilarans. 2) subst. m. n. cupediarum genus. Ur. 16. 2 infr.

मोह *môha* m. (r. *muh* s. *a*) 1) stultitia, mentis error. Dr. 7. 20. M. 53. Bc. 4. 35. 2) animi defectus, animi deliquium. Ur. 6. 14.

मोहन *môhana* (fem. -*î*, a *môháy* caus. r. *muh* s. *ana*) qui mentem abripit, stupefacit. Bc. 14. 8. *môhanî*. A. 8. 26.

मोहिन् *môhín* (a *môháy* caus. r. *muh* s. *in*) qui mentem abripit, stupefacit. Bc. 9. 12 (schol. *môhinî bud'ib'ransakarî*).

मौन *mâuná* n. (a *muni* anachoreta, s. *a*) silentium.

मौनिन् *mâunín* (a praec. s. *in*) taciturnus.

मौर्वी *mâurvî* f. (a *múrvá* nomine plantae repentis, e cujus fibris arcus nervi conficiuntur, suff. *a* adjecto fem. signo *î*) nervus arcuum. Dr. 5. 17.

मौल *mâula* (fem. -*î*, a *múlá* suff. *a*) 1) radicalis. 2) generosâ stirpe oriundus, nobilis, generosus. Hit. 84. 1.

मौलि *mâuli* m. f. (a *múlá* s. *i*) 1) caput. Hêm. 2) diadema, tiara. Sâ. 5. 7: *badd'amâuli*; v. *ćandramâuli*. 3) cincinnus, coma crispata. (Cf. germ. vet. *múla* f., island. vet. *múli* m. os, nostrum *Maul*.)

मौलिन् *mâulín* (a praecedente suff. *in*) cincinnatus. Su. 1. 30.

मौहूर्तिक *mâuhúrtika* m. (a *muhúrta* s. *ika*) astrologus. Hit. 94. 9.

म्ना *mnâ* 1. par. (in tempp. special. *man*, quod vera radix est, unde litteris transpositis et productâ vocali *mnâ*, sicut e. c. graece dicitur βέβλη-κα a ΒΑΛ, πέπτω-κα a ΠΕΤ) memorare, enunciare, laudare, celebrare. Rgv. 24. 1: *kasya nûnan katamasyâ 'mṛtânâm manâmahê ćâru dêvasya nâma*; 26. 8. (V. *man* et cf. gr. μιμνήσκω, fut. μνήσω = scr. *mnâsyâmi*; lat. *reminiscor*.)

c. *â* id. B'aṭṭ. 17. 30: *âmanan mantram*.

म्रक्ष् मृक्ष् *mrakś mṛkś* 1. 10. par. ungere; v. *mrakśaṇa*, *makś*, *marǵ mṛǵ*.

c. *ni* poliri. Rgv. 64. 4: *ansêśv êśâm mimṛkśur ṛśṭayaḣ* „in humeris eorum polita sunt arma".

म्रक्षण *mrakśaṇa* n. (r. *mrakś mṛkś* s. *ana*) oleum. Hêm.

म्रद् *mrad* 1. âtm. conterere. Cf. *mard mṛd*, *rad*.

म्रदिष्ठ *mrádiśṭ'a* superl. τοῦ *mṛdú*, gr. 226. (Gr. βράδιστος, v. *mṛdú*.)

म्रदीयांस् *mrádîyâns* compar. τοῦ *mṛdú*, gr. 226. (Gr. βραδίων, v. *mṛdú*.)

म्रुच् *mruć* 1. par. (*gatyâm*) ire. Cf. *mrunć*, 2. *manć*, 2. *munć*, *mluć*, *mlunć*.

म्रुञ्च् *mrunć* 1. par. id.

म्रेट् *mrêṭ* 1. par. i. q. *mêṭ*.

म्रेड् *mrêḍ* 1. par. id.

म्लान *mlânâ* v. *mlâi*.

म्लुच् *mluć* 1. par. i. q. *mruć*.

म्लुञ्च् *mlunć* 1. par. i. q. *mrunć*.

म्लेच्छ *mlêćća* m. (r. *mlêć* s. *a*, nisi potius *mlêć* est denom. a *mlêćća*) barbarus, externus (Wils.: the generic term for a barbarian or foreigner; that is for one speaking any language but sanscrit, and not subject to the usual Hindu institutions). Su. 2. 8.

म्लेछ् *mlêć* 1. et 10. par. (*avyaktâyân vâći* K. *dêśyôktâu* V.) indistincte, non perspicue loqui, linguâ terrae alicujus propriâ, barbarâ, vernaculâ uti. Mah. 2. 2040: *nâryâ mlêćanti b'âśâb'iḣ*.

म्लेट् *mlêṭ* 1. par. i. q. *mêṭ*.

म्लेड् *mlêḍ* 1. par. id.

म्लेव् *mlêv* 1. âtm. i. q. *mêv*.

म्लै *mlâi* 1. par. *mlâyâmi*; part. perf. pass. *mlânâ*. 1) flaccescere, marcescere. Mah. 3. 15455: *mlâyanti sraǵaḣ*; N. 5. 26: *mlânasrak*; Mah. 3. 15683: *mlânti vṛkśâḣ* (pro *mlâyanti*). 2) languescere,

fatigari. Rag̀. 11. 9: *pat́i ... mamlatur na.* (Cf. *mar mṛ*, ubi gr. μαραίνω comparavimus; lat. *marc-esco* adjectâ gutturali; fortasse *flacc-esco* mutatâ labiali nasali in aspiratam; huc etiam referri posset germ. vet. *welk* marcidus, *welchên* marcescere, mutato *m* in *w*, v. Graff. 1. 816.)

c. *pari* i. q. simpl. *parimlâna* flaccidus. R. Schl. II. 59. 8: *vṛkśâḣ parimlânâḣ.*

य y.

य *ya* v. 3. *yat.*

यकन् *yakán* v. sq.

यकृत् *yákṛt* n. (in casibus debil. etiam *yakán*, gr. 189) jecur. (Lat. *jecur*; gr. ἧπαρ(τ), ἥπα(ρ)τ-ος, mutatâ gutt. in lab.; germ. vet. *lebara*, *lebera* f., mutatâ sem. *y* in *l*, v. gr. comp. 20, Graff. 2. 80; slav. *jatra* neut. pl.; huc fortasse etiam scot. *cruthan* pertinet, abjectâ syllabâ initiali.)

यक्ष् *yakś* 10. âtm. (*pûǵâyâm* K. *maḣi* V., ut mihi videtur, a *yaǵ* adjectâ sibilante) honorare, colere, venerari.

यक्ष *yakśa* m. Yakśus, nomen Geniorum, qui Kuvêri, Dei divitiarum, sunt ministri ejusque horti divitiarumque custodes. In. 5. 25. Su. 2. 7.

यक्षराज् *yakśarâǵ* m. (Yakśorum rex, e praec. et *râǵ*, nom. *râṭ*) nomen Kuvêri.

यक्षी *yakśî* f. (a *yakśa* signo fem. *î*) Yakśia. N. 12. 120.

यक्ष्म् *yać* v. *yam.*

1. यज् *yaǵ* 1. par. âtm. (in formis puris, precativo âtm. excepto, nec non in syllabâ repetitâ praet. redupl., syllaba *ya* corripitur in *i*) 1) colere deos. B̀. 9. 23: *yê 'py anyâ dêvatâ b́aktâ yaǵantê ... tê 'pi mâm êva ... yaǵanti.* 2) sacrificare. Maḣ. 1. 4687: *asmińśća yaǵamânê ... upâgamańs tatô dêvâḣ*; R. Schl. I. 15. 14: *lapsyasê putrân yadart́ań yaǵasê.* Cum instr. sacrificii. Su. 2. 13: *yaǵńâir yaǵanti yê kêćid yâǵayantića yê dviǵâḣ*; N. 5. 45: *îǵêćâ 'py aśvamêd́êna*; 12. 14: *aśvamêd́âdib́ir vîra kratub́iḣ ... iśṭvâ*; 36. 38: *îǵêća vivid́âir yaǵńâiḣ.* Etiam c. acc. sacrificii. R. Schl. I. 31. 5: *yaǵńań yaǵamânê*; 15. 3: *ayaǵat putrîyâm iśṭim putrêpsuḣ.* Cum acc. pers. R. Schl. I. 14. 7: *iśṭavân aśvamêd́êna b́avataḣ* (cf. *ḣu* c. acc.). 3) initiare, inaugurare. R. Schl. II. 56. 18. 21: *śâlâń yakśyâmaḣê.* 4) dare. B́aṭṭ. 8. 49: *yaǵantîb́iḣ svavigraḣân* (schol. *dadatîb́iḣ kâmib́yaḣ*). — Caus. sacrificium alicujus peragere (de sacerdote). Su. 2. 13. R. Schl. I. 10. 26: *putrakâmam iman tâta tvań yâǵayitum arḣasi.* — Desid. sacrificare velle. Maḣ. 2. 59: *yiyakśamâṇa.* (Ṣend. *yaṣ* vel *yaś*; gr. ἅζω; ἅγιος = scr. *yaǵya* e *yaǵya*, v. *yâǵa.*)

2. यज् *yaǵ* (r. *yaǵ*) colens, adorans (deos), in fine compp. B̀. 7. 23.

यजुस् *yáǵus* n. (r. *yaǵ* s. *us*) nomen unius quatuor Vêdorum. B̀. 9. 17.

यज्ञ *yaǵńá* m. (r. *yaǵ* s. *na*, v. euph. r. 93) sacrificium. Br. 2. 24. B̀. 9. 15. 20.

यज्वन् *yáǵvan* m. (r. *yaǵ* s. *van*) sacrificator. In. 1. 16.

1. यत् *yat* 1. âtm. interdum par. operam dare, niti, studere, c. loc. vel infin. N. 15. 4: *sarvań yatiśyê tat kartum*; 17. 29: *nalasyâ 'nayanê yata*; 34: *yatad́van nalamârgaṇê*; Ḣ. 4. 33: *apanêtuńća yatitô naćâi 'va śakitô mama.* — Absol. Ḣ. 1. 4: *yatamânâ vanań râǵan gaḣanam pratipêdirê.* (Cf. *yas*, gr. ζητέω = caus. vel cl. 10 *yâtáyâmi.* Cum Pottio huc traxerim lat. *nîtor* = scr. *ni* + *yat*, ejectâ syllabâ *ya*, vel correpto *ya* in *i.*)

c. *â* niti, inniti aliquâ re, pendere ex aliquâ re. Ḣit. 52. 9: *svayatnâyattaḣ*; 48. 7.

c. *â* praef. *sam* id., c. loc. Mah. 3. 10484: *âsâm prâṇâh̆ samâyattâ mamaćâ 'trâi 'kaputrakê.*

c. *pra* i. q. simpl. N. 17. 33: *prayatantu tava prêšyâh̆ puṇyaślôkasya mârgaṇê*; 18. 16.

2. यत् *yat* 10. par. (*nikârôpaskârayôh̆* K. *k'êdôpaskarayôh̆* V.) offendere, vexare; parare.

c. *nis* 1) reddere, restituere. Mah. 3. 16596: *tasmâi tad b'aratô râǵyam ... niryâtayâmâsa*; 13182. 2) condonare, ignoscere. Mah. 1. 3018: *yamah̆ ... tasya niryâtayati duškṛtam.*

c. *nis* praef. *prati* reddere. Mah. 3. 13183.

c. *prati* removere, abjicere, finire. Mah. 3. 14728: *d'ârtarâšṭravad'an̆ kṛtvâ vâirâṇi pratiyâtyaća.*

c. *vi* non condonare, punire, cum acc. pers. et rei. Mah. 1. 3019: *tan̆ yamah̆ pâpakarmâṇan̆ viyâtayati duškṛtam.*

3. यत् *yat* (them. *ya*, nom. *yas*, *yâ*, *yat*, gr. 243) qui. Dr. 2. 5. 6. 7. — Repetitum, quicunque. N. 5. 12. B'. 3. 21. — Antecedente vel sequente relativo vi attractionis etiam notio aliquis per relativum exprimitur (cf. locutiones ut *kah̆ kam* quis aliquem, v. *kim*), e. c. Hit. 20. 60: *yô 'tti yasya yadâ mân̆sam* qui alicujus; 53. 2: *yad êva rôćatê yasmâi* quod alicui; 17. 9: *yad yêna yuǵyatê* quo aliquid. Repetitum, Hit. 53. 3: *yasya yasya hi yô b'âvah̆* quae alicujus est natura. — Cum sequente *kô 'pi* quivis, quisque. N. 26. 9. Cum sequente *kaśćit* quicunque, wer irgend. Su. 2. 13. — De constructionibus ut *yas tvam* quia tu, *yân imân* quia hos v. *idám.* (Gr. ὅς cum spir. asp. pro *y* sicut in ἅζω, ὑμεῖς, ὑσμίνη = *yaǵ*, *yušmê* dial. vêd., *yud'*; lit. *ji-s* is pro *ja-s*, dat. *jām* = यस्मै *yásmâi*, loc. *ja-mè* = यस्मिन् *yásmin*; slav. *i* eum, *jun̆* eam, *i-ṣe* qui, *ja-ṣe* quae; goth. *ja-bai* si, *jau* an. Huc etiam pertinet particula enclitica *ei* = *î*, quod cum demonstrativo conjungitur ad exprimendum relativum, e. c. *saei* qui, *than-ei* quem; v. gr. comp. 282 sq.)

4. यत् *yat* conj. (acc. neut. praec.) 1) quod, dafs. H. 1. 5. 29. 2. 4. Br. 3. 16. In recentioribus scriptis etiam sicut gr. ὅτι, pers. *keh* ad introducendam orationem directam adhibetur. Lass. 45. 5: *tvam mamâ 'gra iti, ǵalpasi yat tvâm vinâ mamâ 'nyâ vallab'â nâ 'sti* (cf. *yát'â*). 2) quam ob rem, quâ de causâ. N. 24. 18. 3) quia. H. 4. 14.

यत *yatá* v. *yam.*

यतस् *yátas* adv. (a stirpe relativi *ya*, v. gr. 243 s. *tas*) 1) unde, relative. 2) ex quo, de tempore, seitdem. R. Schl. II. 7. 1: *yatô ǵâtâ* ex quo nata. 3) ubi, relative. Br. 1. 20. 4) quo, quem in locum, relative. Sâ. 5. 28. 5) nam. Hit. 27. 5. Śak. 53. 16. (Gr. ὅ-θεν, slav. *jun̆du-ṣe*, v. gr. comp. 421.)

यति *yáti* m. (r. *yam* cohibere, refraenare, s. *ti*) cujus animi appetitus cohibiti sunt, temperans. B'. 4. 28.

यतिन् *yatín* m. i. q. praec. (ut videtur, a *yatá* cohibitum, refraenatum, s. *in*). B'. 5. 26.

यत्न *yatna* m. (r. *yat* s. *na*) opera, nisus, studium. N. 1. 6. 4. 16. 9. 36. 20. 16.

यत्नतस् *yatnatás* adv. (a praec. s. *tas*) studiose, diligenter. Hit. 30. 22.

यत्र *yátra* adv. et conj. (a stirpe relativi *ya* s. *tra*) 1) ubi, relative. H. 2. 16. Interdum pro locativo *yásmin* ponitur, e. c. *yatra kâlê.* B'. 8. 23. 2) quia. N. 11. 7. 3) quod, dafs. N. 8. 17.

यत्रक्वचन *yatrakvaćana* adv. (e *yátra* et *kvaćana* alicubi, a *kva* s. *ćana*) ubicunque, quoquo versus. Br. 3. 12.

यथा *yát'â* (a stirpe relat. *ya* s. *t'â*) 1) adv. sicut. Dr. 2. 7. Repetitum: utcunque, quomodocunque. N. 18. 14. 2) conj. ut. H. 4. 51. Su. 3. 21. N. 1. 21. 3) in recentioribus scriptis sicut *yat* adhibetur ad introducendam orationem directam. Ur. 13. 4 infr.

यथाकामम् *yat'âkâmám* adv. (Avy. e *yát'â* sicut et *kâ'ma* m. desiderium) ad arbitrium, ad libidinem, ex optato, ad voluntatem. In. 4. 18.

यथातथम् *yat'âtat'ám* adv. (Avy. e *yát'â* et *tát'â* sic, quod hac in compositione substantivi loco fungitur et veritatem significat, v. gr. 607) secundum veritatem. In. 5. 52. N. 3. 2. 16. 39. 21. 27.

यथान्यायम् *yat'ânyâyám* adv. (Avy. e *yát'â* et *nyâyá* m. convenientia, decentia, apta ratio) sicut convenientia, secundum convenientiam. In. 1. 21. Br. 1. 26.

यथावत् *yat'âvat* adv. (e *yát'a* sicut et *vat* sicut in fine compp.) apte, convenienter, congruenter. Sâ. 4. 16. Su. 1. 26. N. 6. 8. 8. 16. 24. 44. 25. 5.

यथाविधि *yat'âvid'i* adv. (Avy. e *yát'â* et *vid'i* praescriptum, praeceptum, lex) secundum legem. In. 1. 21.

यथावृत्तम् *yat'âvṛttám* adv. (Avy. e *yát'â* et *vṛtta* n. quod fuit, accidit, evenit) sicut evenit, secundum veritatem. In. 5. 52. N. 11. 31.

यथासुखम् *yat'âsuk'ám* adv. (Avy. e *yát'â* et *suk'a* voluptas) ad voluptatem, ad libidinem. Ḥ. 4. 15.

यथेप्सित *yat'êpsita* adj. (Karm. e *yát'â* et *îpsitá* optatus) sicut optatus. Su. 4. 5.

यदा *yadâ'* adv. (a stirpe relativi *ya* s. *dâ*, v. gr. comp. 422) quando, quo tempore. B'. 2. 52. — *yadâ yadâ* quandocunque. B'. 4. 7.

यदि *yádi* conj. (ut mihi videtur, a stirpe relat. *ya* s. *di* pro *ti*, cf. *iti*, nisi a neutro *yat* adjecto *i*) 1) si. Sâ. 4. 22. 5. 97; cum potent. N. 17. 44. 2) an, num, germanice ob, e. c. Ḥ. 1. 6: *na ǵânîmô yadi dag-d'aḣ purôćanaḣ.* 3) quod, dafs, post *âśańsê* credo, puto, v. *śańs* praef. *â*. (Fortasse gr. εἰ ex ἔδι.)

यदिवा *yádivâ* conj. (e *yádi* et *vâ* vel) 1) vel, sive. B'. 2. 6. 2) utrum in antecedente et an in consequente orationis membro. Ḥ. 4. 28. N. 17. 47.

यदृच्छा *yadṛććâ* f. (e relativo *yat* et *ṛććâ*, quod hac in compositione solum invenitur, a r. *arć ṛć* ire, s. *â* in fem.) libera voluntas. B'. 4. 22. — *yadṛććayâ* sponte, cum liberâ voluntate, cum voluptate. B'. 2. 32. Ḥ. 2. 4. R. Schl. II. 7. 1. Rag'. 3. 40.

यद्वत् *yadvat* adv. (e relat. *yat* et *vat* sicut in fine compp.) sicut. B'. 2. 70.

यद्वा *yadvâ* (e relativo *yat* et *vâ*) vel, sive.

यन्तार् -तृ *yantâ'r -tṛ'* m. (r. *yam* refraenare, s. *târ tṛ*) auriga. N. 20. 18.

यन्त्र् *yantr* 1. et 10. par. (scribitur *yatr*, ut mihi videtur, denom. a *yantrá*, r. *yam* s. *tra*) obstringere, coërcere. R. Schl. I. 40. 17. Maḥ. 3. 33.

यन्त्र *yantrá* n. (r. *yam* s. *tra*) machina, machinamentum, compages. B'. 18. 61.

1. यम् *yam* 1. par. interdum âtm. (in tempp. special *yać*, gr. 297; praet. mltf. *áyańsam*, fut. aux. *yańsyâ'mi*, part. perf. pass. *yatá*) 1) refrenare, cohibere. — *raśmîn* habenas. N. 20. 15: *raśmîn yaććatu vâǵinâm.* — *ḥayân* flectere, moderari equos. In. 1. 19: *ḥayân yêmêća raśmib'iḣ.* — *rat'am* currum flectere. A. 4. 32: *apaśyań ḥariyuǵań rat'am ... yatam mâtalinâ.* 2) dare. Ḥit. 59. 2: *ab'ayavâćam mê yaćća*; Man. 2. 55: *pûǵitań ḥy aśanan nityam balam ûrǵańća yaććati.* 3) âtm. prehendere, sumere (sibi dare, v. *dâ* praef. *â*). Ṛgv. 52. 8: *ayaććat'â bâḥvôr vaǵram âyasam.* (Cf. gr. ζημία, ἥμερος; lat. *jêjûnus* ad intens. *yańyam* referri posset; Pottius apte huc trahit *emo* proprie sumo, quod e *sub-imo*, *ex-imo*; *demo* e *de-imo*; fortasse *premo* ex *pra-imo* = प्रयम् *prayam*; lit. *immu* sumo, per assimil. ex *imju*, v. gr. comp. 501, praet. *êmjau*, fut. *im-siu*; slav. *imamĭ* habeo; russ. *imaju* capio, deprehendo; fortasse goth. *NAM* sumere [*nima, nam, nêmum*] ex praep. *in*, abjecto *i* et *AM* pro *JAM*; hib. *iomainim* 1) „I drive, toss, twirl", 2) „I force, compel, oblige"; scot. *iomain* „a driving, act of driving or urging".)

c. *â* extendere, v. *âyata* longus; âtm. Śak. 73. 4: *svâńgam âyaććamânaḣ.* — *d'anus* arcum intendere. Maḥ. 3. 8665: *d'anur âyaćća.*

c. *â* praef. *nis* extendere. Śak. 4. 17: *nirâyatapûrvakâyâḣ ... vâǵinaḣ.*

c. *á* praef. *vi* extendere, *vyâyata* longus. Rag'. 3. 34. âtm. se extendere, vires contendere, niti, conniti. Mah. 3. 12740: *idań śrêyań paramam manyamânâ vyâyamantê munayań.*

c. *ut* 1) tollere, extollere, sublevare. B'. 5. 20: *d'anur udyamya*; Dr. 9. 1: *b'râtarâv udyatâyud'âu*; R. Schl. I. 28. 2: *udyamya bâhû.* 2) offerre. R. Schl. I. 52. 14: *satkriyâń hi b'avân êtâm pratîćatu mayô 'dyatâm.* 3) contendere, operam dare, niti, studere. B'. 1. 45: *hantuń svaǵanam udyatâń*; Rag'. 10. 50: *surakâryôdyatam ... viśnum.* — *udyata* festinans. N. 10. 25: *âtiśt'ad udyatań* (v. subst. *udyama*). 4) luctari. Ur. 18. 12: *srôtasê 'vô dyamânasya* (= *udyamamânasya*).

c. *ut* praef. *ab'i* 1) tollere, sublevare, extollere. Mr. 327. 5: *ab'yudyatê śastrê.* 2) offerre. Man. 4. 247: *annam ab'yudyatam.*

c. *ut* praef. *sam* 1) tollere, sublevare, extollere. Dr. 9. 3: *samudyamyaća tam b'îmô niśpipêśa mahîtalê*; Mah. 1. 6278: *samudyamya karâv ub'âu.* 2) contendere, operam dare, studere. R. Schl. I. 14. 8: *iśtim ... kartuń samudyatań.* 3) i. q. simpl. sgf. 1. N. 19. 23: *aśvân ... raśmib'iśća samudyamya.*

c. *upa* 1. âtm. capere, sumere (sibi dare). B'att. 15. 21: *upâyaństa mahâstrâni.* Praesertim uxorem accipere, in matrimonium ducere. Man. 3. 11: *nô 'payaććêta tâm prâǵńań*; Mah. 1. 1047: *b'âikśyavat tâm aham upayańsyê vid'ânatań*; 3765. 3791. 5181. Etiam par. Man. 11. 172: *êtâs tisras tu b'âryârt'ê nô 'payaććêt.*

c. *ni* 1) opprimere, coërcere, cohibere. N. 20. 38: *nyayaććat kôpam âtmanań*; B'. 3. 7: *indriyâni manasâ niyamya*; B'. 7. 20: *prakrtyâ niyatâń svayâ*; Rag'. 3. 45. — *aśvân* equos refraenare, domare. Mah. 4. 1953: *nâ 'hań śakśyâmi ... niyantun tê hayôttamân.* — *niyata* demissus, submissus, humilis. Sâ. 3. 5. 4. 11. 2) ligare, constringere. R. Schl. I. 13. 33: *paśûnân triśatan tv âsîd yûpêśu niyatam* (v. *sańyam*). Trop. *niyata* necessarius. B'. 3. 8: *niyatań kuru karma tvam.* — *niyatam* adv. necessario, utique. B'. 1. 44: *utsannakulad'armânâm ... narakê niyatań vâsań.* 3) celare. Man. 10. 59: *na kat'ańćana duryônih prakrtiń svân niyaććati.* 4) adipisci. Man. 2. 93 et 12. 11: *tatań sidd'in niyaććati*; 10. 93. 5) facere, perficere. Man. 5. 44: *yâ vêdavihitâ hińsâ niyatâ.*

c. *ni* praef. *sam* id. sgf. 1. B'. 12. 4: *sanniyamyê 'ndriyagrâmam*; Man. 2. 93.

c. *pra* dare. A. 4. 27: *tâni divyâni mê śstrâni prayaćća*; 11. 4: *idam mê tanutrânam prâyaććat*; B'. 9. 26. Man. 8. 158. Reddere. Man. 8. 183: *yô nikśêpan nikśêptur na prayaććati.* — *prayata* deditus, demissus, devotus. N. 25. 2. Mah. 3. 5001.

c. *pra* praef. *sam* id. R. Schl. II. 7. 7: *d'anań kinnu ǵanêb'yań samprayaććati.* Uxorem ducere. Sâ. 2. 4: *kimart'ań yuvatîm b'artâ naćâi 'nâń samprayaććati.*

c. *sam* 1) coërcere, cohibere, opprimere. *indriyâni* sensus. B'. 2. 61. Sâ. 2. 19. *kôpam* iram. N. 20. 33. *hayân* equos regere. Mah. 3. 12110. *dvârâni* portas occludere. B'. 8. 12. 2) ligare, colligare. M. 40: *sańyatas têna pâśêna*; Sâ. 5. 101: *kêśân sańyamya.*

2. यम् *yam* 10. par. *yamâyâmi* vel *yâmâyâmi* 1) coërcere, refrenare. 2) dare.

c. *ni* cohibere, refrenare. Śak. 12. 20: *niyamayasi vimârgaprast'itân âttadandań.*

1. यम *yama* m. (r. *yam* refrenare, coërcere, domare, s. *a*) Yamus, deus mortis et justitiae.

2. यम *yama* (r. *yam* ligare, conjungere, s. *a*) 1) n. par. 2) m. du. gemini. Dr. 6. 29.

यमज *yamaǵa* m. (e *yama* par et *ǵa* natus) dual. gemini. Dr. 3. 17.

यमत्व *yamatvá* n. (a *yama* Yamus, s. *tva*) abstractum nominis *yama*, nominatum esse *yama* (cf. *d'armarâǵátâ*). Sâ. 5. 33.

यमुना *yamuná* f. nomen fluminis „Jumna".

ययाति *yayâti* m. nom. pr. regis. Sâ. 2. 17.

यव *yava* hordeum. Rag'. 9. 42. (Lit. *jáwa-s* frumentum, gr. ζέα e ζέϝα.)

यवस *yavasa* m. gramen. N. 13. 3. In dial. vêd. cibus.

यविष्ठ *yávišťa* superl. τοῦ *yúvan* (v. sq. et cf. germ. vet. *jungisto.*)

यवीयांस् *yávîyâṅs* comp. τοῦ *yúvan* (v. gr. 226. 4 et cf. goth. *juhiṣa* junior.)

यशस् *yáśas* n. (a perditâ r. *yaś* s. *as*) 1) gloria. 2) splendor. (Ṣend. [Zend script] *âyêśê* celebro, per vim assimil. pro *â-yaśê*; cambro-brit. *iesin* „radiant, glorious, fair, beautiful, gairish".)

यशस्कर *yaśaskara* (e *yáśas* et *kara* faciens, v. euph. r. 79) gloriam faciens, praebens. Br. 2. 5.

यशस्विन् *yaśasvín* (a *yáśas* s. *vin*) gloriâ praeditus, celeber.

यशोहर *yaśôhara* (a *yáśas* et *hara* abripiens) gloriam abripiens, delens. Ḥ. 4. 4.

यष्टि *yašṭí* m. f. 1) baculum. Sâ. 5. 89. 2) pertica, e. c. caveae. Ur. 37. 5.

यष्टी *yašṭî* f. id. Sâ. 5. 88.

यष्टार् -ष्टृ *yašṭár -šṭṛ́* m. (r. *yaǵ* s. *târ tṛ*) sacrificator. N. 12. 51.

यस् *yas* 4. et 1. par. anniti, operam dare. Cf. *yat*.

c. *â* 4. par. 1) id. R. Schl. II. 14. 62: *râmâb'iśêkârťam iḥâ "yasyati d'armab'âk.* 2) languescere, affligi, vexari. B'aṭṭ. 6. 69: *nâ "yasyasi tapasyantî*; R. Schl. II. 20. 8: *b'ṛśam âyastaḣ*; 30. 22: *ćukrôśa ... âyastâ.* — Caus. vexare. R. Schl. II. 96. 39: *tân dadarśa b'artâ kâkênâ "yâsitâm*; Ur. 15. 10 infr.

या *yâ* 2. par. âtm. ire, proficisci. N. 8. 19: *kundinaṅ yâtum arḥasi*; 16. 22: *duḣk'asya pâraṅ yâsyati*; In. 1. 31: *adarśanapat'aṅ yâtaḣ*; R. Schl. I. 58. 18: *divaṅ yâyâm*; B'. 4. 35: *na punar môḥam êvaṅ yâsyasi.* Absol. N. 6. 1: *yântô dadṛśur âyântan dvâparam.* — Caus. facere ut eat, abeat, removere. Rag'. 9. 27: *madayâpitalaǵǵâ.* (Gr. ζάω, v. gr. comp. I. §. 88. p. 127 *; ἵημι, ut mihi videtur forma redupl. pro ji(j)ημι, cum spir. asp. pro *y*, sicut in ἅζω, ἧπαρ, ὅς etc.; v. *yaǵ*, *yákṛt*, *yat*; sensu caus. ἵημι convenit cum ἵστημι pro σίστημι; fut. ἥ-σω = scr. *yâsyâmi*; Pottius apte ἰάπτω refert ad caus. *yâpáyâmi*, ita lat. *jácio*, mutatâ lab. in gutturalem; fortasse lat. *eo*, v. gr. comp. 361; ṣend. *yârĕ* annus, goth. *jêr*, germ. vet. *jâr*, gr. ὥρα, gr. comp. 69; lit. *jóju* equo vehor, fut. *jó-siu* = scr. *yâsyâmi.*)

c. *ati* transire, transgredi, pergredi. R. Schl. II. 49. 3: *grâmân ... vanânića paśyann atiyayâu.*

c. *ati* praef. *sam* praeterire, de tempore. R. Schl. I. 19. 1: *ṛtûnâṅ šaṭ samatyayuḣ.*

c. *anu* sequi. N. 9. 7. Dr. 6. 18.

c. *apa* abire, aufugere. Dr. 8. 35.

c. *apa* praef. *vi* id. Maḥ. 3. 775. De tempore. R. Schl. II. 49. 2: *vyapâyâd raǵanî.*

c. *ab'i* adire, accedere. R. Schl. I. 25. 10. âtm. Rag'. 5. 30: *ḥêmarâśiṅ labd'aṅ kuvêrâd ab'iyâsyamânât.* — *ab'iyâta* iens. In. 2. 8.

c. *â* adire, aggredi. Nalôd. 3. 2. — Venire. Maḥ.: *kutôsyam âyâti.*

c. *â* praef. *ab'i* id. Maḥ. 3. 246.

c. *â* praef. *prati* redire. Rag'. 2. 67: *pratyâyayâv âśramam.*

c. *â* praef. *sam* advenire. N. 3. 5 *a* et *b*.

c. *ut* surgere. Gîta-G. 4. 19.

c. *ut* praef. *prati* obviam ire. R. Schl. I. 20. 8: *pratyudyayâu munin drašṭum.* V. *gam* praef. *pratyut.*

c. *upa* 1) adire. N. 18. 21: *gṛḥân upayayâu*; Su. 1. 16: *kśôb'an nô 'payâti nâ "rtim.* 2) advenire. Rag'. ed. Calc. 9. 24: *upayayâu ... mad'uḣ* (= *vasantaḣ*).

c. *nis* exire. R. Schl. II. 68. 7.

c. *pra* 1) progredi, ire. N. 20. 2. 41. Dr. 6. 25. N. 14. 9. 15. 1. 2) praeterire, de tempore. Up. 21: *prayâtâḣ sapta vâsarâḣ*.

c. *sam* i. q. simpl. Bᶜ. 2. 22: *śarîrâṇy anyâni saṅyâti dêhî*.

c. *sam* praef. *anu* id. Maḥ. 3. 10094: *tîrtᶜâny anyâny anusaṅyâhi*.

याग *yâga* m. (r. *yaǵ*, primitive *yag*, s. *a*) sacrificium. Ragᶜ. 8. 30.

याच् *yâć* 1. par. âtm. poscere, rogare, petere. N. 23. 4: *yâćatê na ǵalan dêyam*; Sâ. 1. 28: *yâuvanastᶜân tu tân dṛṣṭvâ ... ayâćyamânâṅća varâiḣ*. — Cum acc. pers. et rei. Man. 3. 258: *yâćêtê 'mân varân pitṝn*; R. Schl. II. 107. 5: *ayâćata naraśrêṣṭᶜan dvâu varâu*. Etiam cum abl. pers. Br. 3. 17: *yâćamânâḣ parâd annam*. — Orare, supplicare. Dr. 8. 46: *bᶜâryâvihartâ vâirî yaḣ ... yâćamânô 'pi saṅgrâmê na môktavyaḣ*.

c. *pra* i. q. simpl. Maḥ. 3. 8780: *prayâćâmô varan tvâm*.

c. *pra* praef. *sam* id. Maḥ. 3. 8696.

c. *sam* supplicare, obsecrare. Maḥ. 3. 8837: *tam ... putrârtᶜaṅ samayâćata*.

याचना *yâćanấ* f. (r. *yâć* s. *ana* in fem.) precatio, obsecratio, supplicatio, sollicitatio. R. 11. 78.

याञ्ञा *yâćñâ* f. (r. *yâć* s. *nâ*, v. euph. r. 93) id. Ḥit. 31. 8.

याज्ञिन् *yâǵín* (r. *yaǵ* s. *in*) colens, venerans. Bᶜ. 9. 34.

याज्ञसेनी *yâǵñasênî* f. (patronym. a *yaǵñasêna* s. *a* in fem.) nomen Drâupadiae.

यातना *yâtanâ* f. (a caus. r. *yat* s. *ana* in fem.) tormentum, cruciatus. Man. 12. 17.

यातयाम *yâtayâma* (Baḥ. e *yâtá* praeteritus et *yấma* q. v. praeteritam vigiliam, vel praeteritas vigilias habens) vetustus, corruptus (de cibo). Bᶜ. 17. 10.

यातु *yâtú* m. (a r. *yâ* s. uṇâd. *tu*) 1) viator. 2) daemonum genus (Wils.: a demon, a goblin, an imp or evil spirit).

यातुधान *yâtudᶜâna* m. (e praec. et *dᶜâna*, quod seorsum non invenitur, a r. *dᶜâ* s. *ana*) i. q. praec. sgf. 2. A. 10. 52.

यातार् -तृ *yâtấr -tṛ́* f. (ut videtur, a r. *yam*, abjecto *m*, producto *a*, s. *târ tṛ*, v. *yam* praef. *upa* in matrimonium ducere) mariti fratris uxor. Am. (Polon. *jatrew* [*jaṅtrew*] fratris uxor.)

यात्रा *yấtrâ* f. (rad. *yâ* suff. *tra* in fem.) 1) itus, iter. Ragᶜ. 18. 15. 17. 56. 2) victus. N. 18. 11. Bᶜ. 3. 8.

याथातथ्य *yâtᶜâtatᶜya* n. (a *yatᶜâtatᶜâm* s. *ya*) veritas. Ḥit. 130. 7.

याथात्म्य *yâtᶜâtmya* n. (a *yatᶜâtman* [*yatᶜâ* + *âtmán*] s. *ya*) natura, indoles. Ragᶜ. 10. 25.

यादस् *yâdas* n. bestia aquatilis. Bᶜ. 10. 29.

यादृश् *yâdṛ́ś* m. f. n. (v. gr. 263) qualis. Bᶜ. 13. 3. (Gr. ἧλιξ, v. gr. comp. 415.)

यादृश *yâdṛśa* (fem. -*î*, v. gr. 263) id. Maḥ. 3. 1370. (Gr. ἡλίκος, v. gr. comp. 415.)

यान *yâna* n. (r. *yâ* s. *ana*) 1) itio, incessus, ingressus, cursus. Dr. 8. 18. N. 18. 6. 2) vehiculum, currus. N. 7. 9. 17. 21. 23. (Cf. lat. *janua*.)

यापन *yâpana* n. (a caus. r. *yâ* s. *ana*) actio faciendi ut eat, transeat. *kâlayâpana* temporis profusio. Ḥit. 54. 3.

याम *yấma* m. (r. *yam* s. *a*) vigilia, quae tertiam noctis partem complecti videtur, appellatur enim nox *triyâmâ* tres vigilias habens. Up. 44.

यामन *yâmana* m. (r. *yam* s. *ana*) dual. gemini. H. 1. 38. Cf. *yama*, *yamaǵa*.

यामिक *yâmika* (a *yấma* s. *ika*) vigilias spectans. — *yâmikaḣ puruśaḣ* vigil nocturnus. P. 18.

यामिनी *yâminî* f. (a *yấma* s. *in* in fem.) nox. Ragᶜ. 15. 13.

यायिन् *yâyín* (r. *yâ* s. *in* inserto *y* euphonico) iens. N. 22. 9.

यावत् *yấvat* adv. et conj. (acc. neut. a *yấvant*) 1) quatenus. Sâ. 5. 19. 2) quam diu. N. 5. 33. 14. 16. Sâ. 5. 87. 3) quoties. Bᶜ. 13. 26. 4) dum, quo tem-

pore, antecedente *na*, sequente *tā́vat*. Hit. 42. 7: *êkasya duhk'asya na yâvad antaṅ gaććâmi ... tâvad dvitîyaṅ samupast'itam mê*; 43. 12. 5) quum, de tempore, sequente *tā́vat*. Hit. 12. 1. 43. 21. Up. 34. Lass. 6. 18. 7. 1. 16. 2. 6) donec. N. 14. 6. 7) nunc. Śak. 8. 3. 45. 13. Ur. 15. 1 infr. 8) ut, dafs. B'. 1. 22. A. 10. 17. (Cf. gr. ἦμος, gr. c. 352.)

यावत् *yā́vant* adj. (v. gr. 259) quantus, quot. B'. 2. 46. Br. 1. 8.

यियक्षु *yiyakšú* (a *yiyakś* desid. r. *yaǵ* s. *u*) sacrificare cupiens. Rag'. 13. 3.

1\. यु *yu* 2. par. et 9. par. âtm. *yā́umi* (gr. 309), *yunā́mi*, *yunḗ*. Conjungere. *yutá* conjunctus, praeditus. N. 12. 2: *vanam ... mahiśarkśagaṇâir yutam*; 12. 10: *lakśmyâ st'ityâća parayâ yutâ*. (Cf. *yuǵ*. Lat. *jumentum*, fortasse etiam *jûs*, *jûro* ab obligando; huc etiam traxerim, *juvare*, ita ut proprie significet se adjungere alicui; formâ pertinere videtur ad scr. caus. *yâvâyâmi*; lit. *jaú-tis* bos tanquam jumentum, *jûs-mi* vel *jûs-u* cinctus sum; gr. ζώννυ-μι, ζώσω [ζ = scr. *y*, v. gr. comp. 19, ω = scr. *âu* abjecto *u*]; cf. Pott. 1. 213; cambro-brit. *ieuad* „a putting in a team, a yoking", *ieuaeth* „a yoked state", *ieuaw* „to put in a team, to yoke".)

c. *â* i. q. simpl. N. 12. 39: *varâharkśamṛgâyutam*; 65: *śâk'âmṛgagaṇâyutam*.

c. *pra*: *prayuta* n. millio.

c. *sam* i. q. simpl. Sâ. 5. 33: *niyamêna saṅyutâh*.

2\. यु *yu* 10. par. arcere. Ṛgv. 5. 10: *yavayâ* (= *yavaya*) *vad'am*; Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *viśvâ ssmad duritâ yâvayantu*. In dial. vêd. etiam cl. 3. par. Yaǵurv. (v. Westerg.): *yuyôd'y asmaǵ ǵuhurâṇam ênah*.

c. *apa* cl. 3. par. in dial. vêd. arcere, repellere (proprie disjungere). Ṛgv. 92. 11.

c. *vi* cl. 3. par. privare (disjungere) in dial. vêd. Ṛgv. 39. 8: *vi taṅ yuyôta śavasâ* „eum private cibo".

युक्त *yuktá* v. *yuǵ*.

युग *yuga* n. (r. *yuǵ* jungere, s. *a*) 1) par. N. 14. 25. 2) mundi aetas. B'. 8. 17. (Lat. *jugum*; gr. ζυγόν, ζυγός; goth. *juk* n., them. *juka* jugum; lit. *junga-s* jugum; slav. *igo* n. id.)

युगपद् *yugapad* adv. simul, una. B'. 11. 12. A. 3. 22. Rag'. 4. 15. 5. 68. (Cf. *yâugapadyêna*.)

युगमात्र *yugamâtra* (e *yuga* et *mâtra* q. v.) in initio comp. commodum, commodo, tantum quod, proxime. Sâ. 4. 10: *yugamâtrôditê sûryê*.

युग्य *yugya* (r. *yuǵ* s. *ya*) 1) m. jumentum. Rag'. 5. 49. 2) n. vehiculum, currus. N. 17. 9.

युङ्ग् *yuṅg* 1. par. (*varǵanê*) relinquere. Cf. *ǵuṅg*.

युछ् *yuć* 1. par. i. q. *puć*, *muć*.

1\. युज् *yuǵ* 7. par. âtm. 1) jungere, conjungere. Dr. 4. 24: *vâkyâir vâkyâni yuṅǵatî* (sic cum ed. Calc. pro *yôǵatî* cl. 1 legendum esse videtur); N. 12. 89: *âtmânaṅ śrêyasâ yôkśyê*. Jungere currum equis etc. vel jungere equos etc. curru. Mah. 3. 11761: *yuǵyatâm (rat'ah)*; 3. 13035: *yôkśyanti d'uri d'ênukâh*; Ṛgv. 14. 12: *yuṅkśva hy aruśî rat'ê* „junge utique impigras currui (equas)". Se conjungere matrimonio cum aliquâ (âtm.). Mah. 1. 4421: *tayâ ... yuyuǵê*. Instruere aliquem aliquâ re. R. Schl. I. 9. 68: *b'ôgâir ênaṅ yuyôǵa*; Mah. 1. 7982: *tâm âśîrb'ir yuṅǵata*. Alligare. A. 11. 5: *kirîṭam mê svayam indrô yuyôǵa*. — *yuktá* junctus, de curru. N. 19. 20. Praeditus. H. 4. 8: *têǵasâ yuktah*. 2) injungere, adhibere, praeficere, c. loc. rei (v. praef. *ni*). Mah. 2. 1290: *tân sarvân ... yuyôǵa sa yat'âyôgam ad'ikârêśu*. 3) emittere, conjicere, jaculari sagittas. Mah. 3. 12309: *mâ yuṅkśva divyâny astrâṇi*. 4) dirigere, attendere, intendere, applicare, colligere (cogitationem, mentem, animum, aut expresso aut omisso animi nomine). B'. 6. 10: *yuṅǵîta ... âtmânam* (schol. *yuṅǵîta samâhitaṅ kuryât*);

12: *yôgaṅ yuńǵyât* cogitationem, animi collectionem intendat; 15: *yuńǵann âtmânam* colligens, intendens animum (schol. *samâḣitaṅ kurvan*). — *yuktá* intentus meditationi, defixus in meditatione. B^c. 6. 14. 5) cogitare. Sâ. 5. 6: *tam muḣûrtaṅ kšaṇaṅ vêlân divasańća yuyôǵa ḣa.* — Pass. 1) jungi, conjungi, instrui; alligari (v. supra). 2) cum loc. convenire, congruere, aptum, idoneum esse alicui rei. B^c. 17. 26: *praśastê karmaṇi tat^câ sać ćabdaṅ pârt^ca yuǵyatê*; Rag^c. 18. 41: *śabdô maḣârâǵa iti ... tasmin yuyuǵê*; Sâ. 3. 10: *na madvid^cê yuǵyati vâkyam îdṛśam* (metri causâ termin. par.). *yuktá* conveniens, aptus, idoneus. Sâ. 3. 12. 4. 7. Ḣ. 2. 29. 3) c. dat. se dedere, applicare alicui rei. B^c. 2. 38: *yudd^câya yuǵyasva*; 50: *yôǵâya yuǵyasva.* — In dial. vêd. *yuǵ* etiam cl. 1^{mam} sequitur, e. c. Ṛgv. 82. 1. (Cf. *yu*; lat. *jungo*, *conjux*, *jugum*; gr. ΖΥΓ, ζεύγνυμι, ζυγόν, ζυγός; lit. *jungiu* jugum impono, *junga-s* jugum; slav. *igo*, v. *yuga*. Huc etiam traxerim goth. *liuga* nubeo, *liugaith* nubet = scr. *yôǵayati* [v. *yuǵ* cl. 10 et gramm. comp. 109^{a)}. 6] mutatâ semivocali *y* in *l*, v. *yákṛt*, servatâ mediâ contra generalem legem, sicut e. c. in *BUG* = 1. *b^cuǵ*.)

c. *anu* 1) interrogare. Man. 8. 79: *sâkšiṇaṅ ... anuyuńǵîta*; 8. 259: *imân apy anuyuńǵîta (sâkšiṇaṅ)*; Rag^c. 5. 18: *kiṅ vastu vidvan guravê pradêyam ... iti tam anvayuńkta.* 2) jubere. Maḣ. 4. 105: *yad yad b^cartâ 'nuyuńǵîta tat tad êvâ 'nuvartayêt.*

c. *ab^ci* 1) i. q. simpl. sgf. 3. *ab^ciyukta* in cogitatione defixus. B^c. 9. 22. 2) aggredi, impugnare, offendere, conturbare, perturbare. R. Schl. II. 10. 27: *kênâ 'b^ciyuktâ 'si kêna vâ 'si vimânitâ*; Man. 8. 50. 183. Vid. *ab^ciyôga*, *ab^ciyôktâr.*

c. *â* jungere (equos). Mah. 1. 7948: *turagân kêćid âyuńǵan.*

c. *â* praef. *sam* conjungere. N. 25. 8: *damayantyâ samâyuńktam.*

c. *ut*: *udyukta* excitatus. R. Schl. I. 1: *śûrpaṇak^cavâkyâd udyuktân sarvarâkšasân.* — Caus. excitare. Maḣ. 5. 70: *balâny udyôǵayantu naṅ.*

c. *upa* âtm. 1) jungere (equos). Ṛgv. 39. 6: *upô rat^cêšu pṛśatîr ayugd^cvam* (pro *ayuńgd^cvam*) „vehiculis maculatas cervas junxistis". 2) sibi adjungere aliquem. Dr. 4. 19: *na vâi prâǵńâ gataśrîkam b^cartâram upayuńǵatê | yuńǵânam upayuńǵîta na śriyaṅ prakšayê vasêt.* 3) sibi assumere, suum facere aliquid. Man. 8. 40: *dâtavyaṅ sarvavarṇêb^cyô râǵńâ ćâurâir ḣṛtan d^canam | râǵâ tad upayuńǵânaś ćâurasyâ 'pnôti kilvišam.* 4) adhibere, uti. Maḣ. 3. 12739: *yaććâi 'va dravyam upayuǵyatê*; Rag^c. 8. 21: *guṇân šaḍ upâyuńkta.* — *upayukta* utilis. Ḣit. 98. 14. 5) convertere, impendere, collocare. Maḣ. 2. 1223: *iććâmi tat sarvam (d^canam) ... upayôktun dviǵâgrêb^cyô ḣavyavâḣêća.* 6) consumere, edere. Maḣ. 1. 702: *b^câikšyan nô 'payôktavyam*; 709: *nâi 'tan nyâyyam payu upayôktum*; 3. 57: *annâni upayôkšyâmaḣê vayam.* Etiam par. Maḣ. 3. 6221: *upayôkšyati*; 12410: *upayôkšyâmi.*

c. *ni* 1) alligare. R. Schl. I. 13. 31: *niyuktâs tatra paśavaṅ* 2) coërcere. R. Schl. I. 2. 92: *ćaturvarṇyańća lôkê 'smin svê svê d^carmê niyôkšyati.* 3) ponere, collocare. In. 5. 42: *gurust^cânê na mâṅ vîra niyôktun tvam iḣâ 'rḣasi*; Br. 2. 14: *kat^cam ... imâm bâlâm anâgasam pitṛpâitâmaḣê mârgê niyôktum aḣam utsaḣê.* 4) adhibere, uti, cum locat. rei. Man. 1. 28: *yan tu karmaṇi yasmin sa nyayuńkta prat^camam prab^cuṅ*; 7. 62: *niyuńǵîta śûrân ... śućîn âkarakarmântê b^cîrûn antarnivêśanê*; 8. 9: *niyuńǵyâd brâḣmaṇaṅ vidvâṅsaṅ kâryadarśanê*; R. Schl. I. 1. 92. 5) mandare, jubere. N. 18. 15:

niyôkšyê 'ham sudêvam; R. Schl. I. 54. 16: *niyuṅkšva mâm.* — *niyukta* jussus. R. Schl. I. 14. 34. 35. Vid. *niyôga.*

c. *ni* praef. *vi* mandare, jubere. Mah. 1. 4152: *kâryê tvâṅ viniyôkšyâmi.*

c. *ni* praef. *sam* id. Mah. 1. 2500.

c. *nis* praef. *vi* emittere, conjicere, jaculari. R. Schl. II. 23. 37: *viniryôkšyâmy ahaṅ vâṇân nṛvâǵigaǵamarmasu.*

c. *pra* 1) jungere. R. Schl. I. 17. 14: *yânêna ... gôb'iḣ śvêtâiḣ prayuktêna.* 2) adhibere, applicare. Man. 2. 159: *vâkćâi 'va mad'urâ ślakšṇâ prayôǵyâ d'armam iććatâ*; 8. 130: *êšu sarvam apy êtat prayuṅǵîta ćatušṭayam (daṇḍam).* 3) emittere, conjicere, jaculari (sagittas). A. 4. 26: *nâ 'han divyâny astrâṇi ... mânušêšu prayôkšyâmi*; Rag'. 7. 58: *prâyuṅkta râǵasu ... gând'arvam astram*; Mah. 1. 6734: *śâpaḣ prayuktô 'syam mayi tvayâ.* 4) dare. Rag'. 11. 5: *âśišam prayuyuǵê na vâhinîm* „benedictionem dedit, non exercitum"; R. Schl. I. 13. 38: *kâuśalyâyâḣ ... prâyuṅǵanta tadâ "śišaḣ.* 5) jubere. B'. 3. 36: *kêna prayuktô 'syam pâpaṅ ćarati.* 6) facere. In. 5. 19: *gurupûǵâm prayuktavân*; Man. 2. 248: *prayuṅǵânô 'gniśuśrûšâm.*

c. *pra* praef. *vi* disjungere, privare, c. instr. R. Schl. I. 22. 8: *viprayuktô hi râmêna*; II. 53. 20: *mayâ ... viprâyuǵyata kâuśalyâ*; N. 15. 14.

c. *pra* praef. *sam* conjungere. Mah. 1. 4475.

c. *vi* disjungere, privare, cum instr. vel abl. N. 15. 13: *tayâ mandô vyayuǵyata*; Man. 7. 46: *viyuǵyatê 'srt'ad'armâb'yâm*; Mah. 3. 10924: *ênam ... viyunaǵmi dêhât.*

c. *sam* conjungere. In. 1. 2. Instruere, cum instr. rei. R. Schl. I. 1. 21: *râmam ... yâuvarâǵyêna saṅyôktum âiććat.*

c. *sam* praef. *vi* disjungere, privare. Man. 2. 80.

2. युज् *yuǵ* 10. par. 1) jungere (equos, currum). N. 8. 19: *aśvân yôǵayitvâ manôǵavân*; 19. 18. 19. 20; R. Schl. II. 82. 31: *ayûyuǵann uštrak'arân rat'âṅśća nâgân hayâṅśćâi 'va.* 2) conjungere, instruere. Man. 1. 26: *dvandvâir ayôǵayaććê 'mâḣ suk'aduḣk'âdib'iḣ praǵâḣ*; 7. 218: *višag'nâir agadâiśćâ 'sya sarvadravyâṇi yôǵayêt*; Mah. 1. 3582: *tapasâ yôǵya dêham.* Donare aliquem aliquâ re. Mah. 1. 6477: *yô ripuṅ yôǵayêt prâṇâiḣ.* 3) adhibere, praeficere, cum loc. rei. Mah. 2. 1290: *b'akšyab'ôǵyâd'ikârêšu duḣśâsanam ayôǵayat.* 4) emittere, conjicere, jaculari sagittas. A. 10. 35: *divyâny astrâṇy ayôǵayam.*

c. *â* praef. *sam* conjungere, instruere. Mah. 1. 7200: *na tad d'anur mandabalêna śakyam mâurvyâ samâyôǵayitum.*

c. *ni* 1) mandare. R. Schl. I. 38. 10: *agnin niyôǵayâmâsuḣ putrârt'am.* 2) ducere, dirigere, impellere, c. loc. rei. Br. 3. 11: *mâṅća d'armê niyôǵaya*; B'. 3. 1: *karmaṇi g'ôrê mâṅ niyôǵayasi*; 3. 36: *balâd iva niyôǵitaḣ.*

c. *ni* praef. *vi* 1) adhibere. Hit. 20. 19: *tan tatra niyôǵayêt.* 2) imponere, committere alicui negotium, c. loc. pers. Man. 7. 226: *sarvam êtat tu b'ṛtyêšu viniyôǵayêt.*

c. *ni* praef. *sam* mandare, cum acc. pers. Mah. 2. 1291. R. Schl. I. 38. 23.

c. *pra* facere, exercere. Man. 3. 112: *ânṛśaṅsyam prayôǵayan.*

c. *pra* praef. *sam* conjungere. Mah. 3. 1153: *samprayôǵya viyôǵya.*

c. *vi* disjungere, privare, c. instr. rei. Rag'. 9. 66: *tân (ćamarân) viyôǵya sadyaḣ sitabâlavyaǵanâiḣ.* Solvere, resolvere. Mah. 1. 6225: *prâṇân viyôǵayan* (v. *muć*).

c. *sam* 1) jungere (equis currum). Mah. 3. 11762: *rat'aṅ saṅyôǵayâmâsur gand'arvâiḣ* (= *hayâiḣ*).

2) adjungere, annectere. A. 5. 15: *ǵyâm ... gâṇḍîvê samayôǵayat.* 3) instruere, c. instr. rei. Mah. 1. 6474: *gând'arvyâ mâyayê 'ćâmi sanyôǵayitum arǵunam.* 4) emittere, conjicere, jaculari (sagittas). Mah. 3. 816: *praǵńâstran samayôǵayam.*

3. युज् *yuǵ* 10. âtm. (*nindê*) reprehendere, vituperare; spernere.

4. युज् *yuǵ* adj. (nom. *yuk*) junctus, conjunctus, in fine compp. A. 4. 32. (Cf. lat. *con-jug*, *conjux.*)

युत् *yut* 1. âtm. (*b'âsanê* K. *dîptâu* V.) splendere. (Cf. *dyut*, *ǵyut*, *ǵut*; hib. *iudh* „a day", *an-iudh* „today", *an* = scr. *ana*; *iodhna* subst. „brightness, purity"; adj. „clean, pure, undefiled".)

युद्ध *yudd'a* n. (r. *yud'* s. *ta*) pugna. In. 2. 4.

1. युध् *yud'* 4. âtm. interdum par. (fut. aux. *yôtsyê*, praet. mltf. *áyutsi*) pugnare. B'. 11. 34: *yud'yasva*; Dêv. 2. 42: *ayutânân śatâiḱ śadb'ir ... yuyud'ê raṇê*; 43: *yudd'ê tasmin ayud'yata*; Mah. 1. 177: *na yôtsyê*; 3. 15172: *yôtsyanti ... śatrub'is tava.* Cum acc. impugnare. Mah. 3. 15175: *yôtsyatê kêśavârǵunâu.* Pass. impers. Hit. 96. 13: *yud'yatê b'uvi mânavâiḱ.* — Caus. *yôd'áyâmi* 1) pugnare jubeo. Man. 7. 193: *dîrg'âl lag'úńśćâi 'va narân agrânîkêśu yôd'ayêt.* 2) impugno, cum acc. Mah. 1. 3190: *yôd'ayâńćakrirê surân*; 2. 2120: *mâ yûyud'ô b'ârata pâṇḍavêyân.* — Desid. *yuyutsê* pugnare volo. Mah. 4. 1252: *kimart'an na yuyutsasê.* (Hib. *iodhna* „spears, arms", v. *â'yud'a*; *iodnach* „valiant, warlike, martial"; *iodhlan* „a hero"; gr. ὑσ-μίνη, ὑσ-μίν e ὑϑ- sicut e. c. πέπεισ-μαι e πεπειϑ-μαι. Huc etiam trahi possent anglo-sax. *gudh* f., island. vet. *gudh-r*, *gunn-r* m., germ. vet. *gund* f. pugna, nisi pertinent ad *han.*)

c. *â* par. c. acc. impugnare alqm. Dr. 5. 7: *krudd'am âyôtsyasi ǵiśṇum.* — Caus. id. Mah. 3. 15054: *âyôd'itâstu gand'arvâḱ sućiran sôdarâir mama.*

c. *pra* desid. pugnare velle. Dr. 5. 8: *yaḱ pâṇḍavâb'yâm ... prayuyutsasê tvam.*

c. *prati* par. âtm. c. acc. impugnare aliquem. B'. 2. 4. Mah. 1. 1703. — Caus. id. Mah. 1. 7116: *kô duryôd'anan śaktaḱ pratiyôd'ayitum.*

c. *sam* âtm. c. acc. impugnare. Mah. 1. 5177. — Caus. id. Mah. 1. 7098.

2. युध् *yud'* f. (r. *yud'*) pugna. In. 1. 35. (V. r. *yud'.*)

युधिष्ठिर *yud'iśt'ira* m. (e loc. *yud'í* et *st'ira* firmus, v. euphon. r. 80 annot.) nom. pr. natu maximi Pâṇḍavorum.

युध्म *yud'má* m. (r. *yud'* s. *ma*) pugna.

युप् *yup* 4. par. (*vyâkulatvê* K. *vimôhê* V.) perturbare, violare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *yat tava d'armâ yuyôpima.* (*d'armâ* = *d'arma* a *d'arman* n. i. q. *d'árma*; *yuyôpima* pro *yuyupima.* Cf. *rup.*)

युयुत्सा *yuyutsâ'* (a *yuyuts* desid. r. *yud'* s. *â*) pugnandi desiderium. A. 5. 25.

युयुत्सु *yuyutsú* (a *yuyuts* desid. r. *yud'* s. *u*) pugnandi cupidus. A. 10. 33.

युव *yuva* thema pronominis 2dae pers. in du.; v. gr. 242.

युवती *yuvatî'* f. (ab obsoleto *yuvat* signo fem. *î*) femina juvenis, a decimo sexto usque ad tricesimum annum, virgo nubilis, virgo matura. Sâ. 2. 4.

युवन् *yúvan* (ut videtur, pro *dyuvan* abjecto *d*, a r. *div* vel *dyu* splendere, sicut *yut* = *dyut*; v. *ô'ǵas.* In casibus debilissimis *yûn*, fem. *yû'nî* vel *yuvatî'*, v. gr. comp. 131) juvenis. Dr. 2. 9. N. 12. 123. (Lat. *juveni-s*, adjecto *i*, *jûn-ior* = correptae formae *yûn*; lit. *jauna-s* juvenis; slav. *junŭ* juvenis, *junostĭ* juventus; anglo-sax. *iung*, *iong*, *geong* juvenis; goth. *jung-s*, them. *junga*, cf. scr. *yuvaka* e *yuvańka*, lat. *juvencus*; cambro-brit. *ieuanc*, *ieuant* juvenis, *iau* junior, *ieuav* natu minimus.)

युवराज *yuvarâǵa* m. (juvenis rex, a praec. et *râǵa* rex in fine composs.) princeps juventutis, heres regni.

युष्मत् *yuśmát* (e *yuśma*, euphonice pro *yusma*, et ablativi signo *t*) pronominis 2dae pers. ablat. plur., qui in initio compositorum thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam thema proponitur; scribunt tamen *yuśmad*. (Cf. aeol. ὔμμες per assimil. ex ὔσμες; goth. *iṣva*, correpto *ju* in *i* [nom. *jus*], mutato *m* in *v*, v. gr. 242. gr. comp. 167. 334. 335; v. sq.)

युष्मे *yuśmé* nom. pl. pronom. 2dae pers. in dial. vêd. (Ṣend. *yûs*, lit. *jûs*, goth. *jus*, germ. vet. *ir*, correpto *ju* in *i*, mutato *s* in *r*; v. *yuśmát* et gr. comp. 335.)

यूक *yū́ka* m. pediculus.

यूका *yū́kâ* f. id.

यूथ *yūt́á* n. (ut videtur, a r. *yu* producto *u*, s. *t́a*) grex. N. 13. 6.

यूथशस् *yut́aśás* adv. (a praec. s. *śas*) gregatim. N. 12. 9.

यूथिका *yût́ikâ* f. jasminum auriculatum. Ur. 69. 13.

यून् *yûn* v. *yúvan*.

यूप *yū́pa* m. columna sacrificalis. Raǵ. 1. 44. R. Schl. I. 13. 33.

यूष् *yûś* 1. par. (*hiṅsâyâm vaďê*) ferire, laedere, occidere; v. *ǵûś*. (Cf. slav. ЮХЪ *juchŭ*, Schleicher p. 138.)

यूष *yūśá* m. n. jus pisinum; Wils.: „pease soup, pease porridge, the water in which pulse of various kinds has been boiled". (Lat. *jûs*, *jûris* e *jûs-is*; slav. ЮХА *jucha* jus, jusculum.)

येन *yéna* adv. et conj. (instrum. relativi) 1) ubi. Dr. 8. 33. 56. 2) quo, quorsum. Su. 3. 29. 3) ut. N. 15. 6.

येष् *yêś* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.) anniti, operam dare; cf. *yas*.

योक्त्र *yóktra* n. (r. *yuǵ* jungere, s. *tra*) vinculum, ligamen, praecipue lorum jugale.

योक्त्रय् *yóktray* (denominat. a praec. s. *ay*, v. gr. 520) amplecti; *bâhubýâm* brachiis. Ḥ. 4. 56.

योग *yóga* m. (r. *yuǵ* s. *a*) 1) junctio, junctura, conjunctio. Sâ. 3. 1. 2) meditatio, cogitatio intima, in qua quis plane defixus est. Sâ. 4. 13. Bć. 6. 12. 3) remedium. Br. 1. 19. 4) negotium. N. 15. 6.

योगक्षेम *yôgakśêma* securitas. R. Schl. II. 53. 3. Sâ. 5. 102.

योगिन् *yógin* m. (a *yóga* s. *in*) qui in intimâ cogitatione yôga dictâ defixus est. Bć. 6. 10.

योग्य *yôgya* (r. *yuǵ* s. *ya*) aptus, conveniens. Dr. 1. 7.

योजन *yôǵana* n. (r. *yuǵ* s. *ana*) distantia aequans undecim milliaria anglica, secundum alios: quatuor vel quinque milliaria anglica.

योजयितार् -तृ *yôǵayitā́r -tṛ́* m. (r. *yuǵ* cl. 10, s. *târ tṛ*) qui jungit, conjungit. Ḥit. 55. 22.

योद्धार् -धृ *yôddáŕ -ďṛ́* m. (r. *yuď* s. *târ tṛ*) pugnator. N. 12. 51.

योध *yôďa* m. (r. *yuď* s. *a*) pugnator, miles. Dr. 8. 38.

योधिन् *yôďin* (r. *yuď* s. *in*) pugnans. A. 10. 36.

योनि *yóni* m. f. (r. *yu* s. *ni*) uterus, vulva; transl. origo.

योषणा *yôśaṇâ* f. (fortasse a r. *yu* jungere, adjectâ sibilante, s. *ana* in fem.; ita *yôśấ* suff. *â*, *yôśit* suff. *it*; cf. lat. *uxor* pro *juxor*, *con-jux*) mulier, femina, in dial. vêd. Lass. 99. 8.

योषा *yôśấ* f. (v. praec.) id. Am.

योषित् *yôśit* f. (v. *yôśaṇâ*) id. Su. 3. 12. Raǵ. 3. 19.

यौगपद्येन *yâugapadyêna* adv. (instrum. ab obsoleto subst. *yâugapadya* a *yugapad* s. *ya*) i. q. *yugapad* q. v. Dr. 1. 4.

यौट् *yâut*, यौड् *yâuḍ* 1. par. (*sambanďê*) conjungere, conglutinare; cf. *yu*.

यौवन *yâuvaná* n. (a *yúvan* juvenis, s. *a*) juventus. Bć. 2. 13.

यौवनस्थ *yâuvanast́a* (e praec. et *st́a* qui est, stat) pubes. Sâ. 1. 22.

यौवराज्य *yâuvarâgya* n. (a *yuvarâgan* q. v., s. *ya*) regni hereditas, regni successio. Sâ. 7. 12.

र *r*.

1. रंह् *ranh* 1. par. (scribitur *rah*, gr. 110[a]) currere, festinare. Bʿatt. 14. 38: *na raranhâ 'śvakuńǵaram.* — Caus. concitare. Rgv. 85. 5: *vâǵê adrim marutô ranhayantah* „Marutes! cibi caussa nubem concitantes". (Vid. *ráhas* et cf. *rah*, *rakʿ*, *rańkʿ*, 2. *ran*, *rańg*, *rańgʿ*, *lańgʿ*.)

2. रंह् *ranh* 10. par. id.

रंहस् *ránhas* n. (r. *rah* currere, s. *as*) celeritas, velocitas.

रक् *rak* 10. par. *râkáyâmi* (*âsvâdanê* K. *svâdê âpanê* V.) gustare; adipisci. Cf. *rag*, *ragʿ*, *lak*, *lag*, *ras*.

रक्त *raktá* v. *rańǵ*.

रक्तान्त *raktânta* (Bah. e *raktá* ruber et *ánta* finis, extremum) rubra extrema, rubros angulos (oculorum) habens. Su. 2. 27.

रक्तश्मश्रुशिरोरुह *raktaśmaśruśirôruha* (Bah. e *raktá* ruber et Dvandv. *śmaśruśirôruha* [*śmáśru* + *śirôruha*] barba et capilli) rubram barbam et rubros capillos habens. H. 3. 27.

रक्ष् *rakś* 1. par. interdum âtm. praet. mltf. *árakśiśam.* 1) servare. Br. 3. 6: *rakśantî ǵîvitam pituh*; Man. 7. 213: *âpadartʿan dʿanan rakśêd dârân rakśêd dʿanâir api | âtmânan satatan rakśêd dʿanâir api dârâir api*; In. 5. 47: *rakśyô 'ham putravat tvayâ*; Mah. 2. 2186: *yaśô rakśasva.* 2) custodire, tueri. N. 3. 10: *surakśitâni vêśmâni*; Man. 7. 105: *rakśêd vivaram âtmanah*; 9. 328: *na rakśêyam paśûn*; Mah. 1. 698: *gâ rakśasva.* 3) regere, imperare. N. 5. 48: *rarakśa vasusampûrṇân vasudʿâm*; R. Schl. II. 73. 12: *râǵyan rakśitum.* (Cf. *râǵ* regere, unde *rakś* ortum esse videtur, correpto *â*, adjectâ sibilante. Fortasse gr. ἀρκέω, ἄρκεσις, lat. *arceo* litteris transpositis e ῥακέω etc. nisi = scr. *árakś* ejectâ vocali radicali [v. praep. *sam*], ἀλκή, ἀλέξω, mutato ρ in λ; v. Pott. p. 271.)

c. *abʿi* i. q. simpl. Bʿ. 1. 11: *bʿîśmam abʿirakśantu bʿavantah*; 1. 10: *balam bʿîśmâbʿirakśitam.*

c. *pari* id. Br. 3. 15: *âtmânam parirakśasva*; Dr. 7. 14: *yam pâṇḍavâh parirakśanti sarvê*; Mah. 3. 14366: *mahâsênam putravat paryarakśata*; Ur. 91. 11: *bʿuvam ... parirakśitum.* — Reservare. R. Schl. II. 96. 38: *śiśṭam mânsam ... sîtâ kâkêbʿyah paryarakśata.*

c. *sam* 1) servare, tueri. Man. 7. 135: *sanrakśêt sarvataśćâi 'nam pitâ putram iva.* 2) regere. Hit. 79. 9: *praǵân sanrakśati pitâ.* 3) arcere. R. Schl. I. 32. 2: *srôtum iććâvô yasmin kâlê niśâćarâu sanrakśaṇîyâu.*

रक्षक *rakśaka* m. (r. *rakś* s. *aka*) custos. Hit. 79. 11.

रक्षण *rakśaṇa* n. (r. *rakś* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) 1) servatio, conservatio, custodia, tutela. Br. 2. 8. 2) rectio, gubernatio, imperium. Hit. 79. 12.

रक्षस् *rákśas* n. (r. *rakś* s. *as*) nomen daemonum ingentis magnitudinis et roboris, hominibus inimicorum. Su. 1. 14.

रक्षा *rakśâ* f. (r. *rakś* s. *â*) i. q. *rakśaṇa*. N. 14. 17. M. 26. Hit. 50. 6.

रक्षितार् -तृ *rakśitâr* -*tṛ* m. (r. *rakś* s. *târ tṛ*) servator, tutor, dominator. N. 1. 4. Sâ. 1. 32. 5. 49. In. 4. 10.

रख् *rakʿ* 1. par. (*gatyâm* K. *sarpaṇê* V.) ire. Cf. *rańkʿ*, *ranh*, *rikʿ*, *rińkʿ*, *rańg*, *rińg*, *rańgʿ*, *lakʿ*, *lańkʿ*, *lińkʿ*, *lańg*, *lańgʿ*.

1. रग् *rag* 1. par. (*śańkʿâyâm* K. *śańkʿê* V.) i. q. *śańkʿ*.

2. रग् *rag* 10. par. *râgáyâmi* i. q. *rak*. (Lit. *ragauju* gusto.)

रघ् *ragʿ* 10. par. *râgʿáyâmi* i. q. *rak*.

रङ्ख् *raṅkʿ* 1. par. i. q. *rakʿ*.

रङ्ग् *raṅg* 1. par. (*gatâu*) ire; v. *rakʿ*.

रङ्ग *raṅga* (r. *raṅg* vel *raṅǵ* s. *a*) 1) m. scena, circus. N. 5. 3. 8. 2) n. stannum. Am.

1. रङ्घ् *raṅgʿ* 1. âtm. (*gamanê* K. *gatâu* V.) ire, currere. Etiam par. Bʿaṭṭ. 14. 15: *dvâraṅ raraṅgʿatuḣ*; v. *rakʿ*.

2. रङ्घ् *raṅgʿ* 10. par. (*bʿâsi*) lucere, splendere.

रच् *rać* 10. par. *raćáyâmi* (*pratiyatnê* K. *kṛtyâm* V.) facere, apparare. R. Schl. II. 13. 12: *mayâ 'yaṅ raćitô śṅgali*; P. 33: *nagaram mâyâraćitam*; Gîta-G. 5. 10: *śayanaṅ raćayati*; 4. 23: *raćayati ćikurê ... kuruvakakusumam*.

c. *vi* id. Ragʿ. 5. 75: *viraćitavâgbʿir vandiputrâiḣ kumâraḣ sapadi vigatanidraḣ*; 5. 76: *kuśalaviraćitânu kûlavêśaḣ* (schol. *kuśalâir viraćitaḣ kṛtaḣ*); Lass. 15. 19: *śivadâsaviraćitâyâm ... katʿâyâm*.

रज *raǵá* m. n. (r. *raṅǵ*, ejectâ nasali, s. *a*) pulvis. Ḥit. 33. 16; v. *ráǵas*.

रजक *ráǵaka* m. (r. *raṅǵ*, ejectâ nasali, s. *aka*, v. *raǵatá* albus) lavator. Ḥit. 50. 1.

रजत *raǵatá* (r. *raṅǵ*, ejectâ nasali, vel *râǵ* correpto *â*, s. *ata*) 1) adj. albus. 2) n. argentum. (Cf. lat. *argentum*; gr. ἀργός, ἄργυρος; hib. *airgiod* argentum; ut videtur, litteris transpositis e *ragentum* etc.)

रजनी *raǵánî* f. (r. *raṅǵ* colorare, ejecto *ṅ*, s. *ana* in fem.) nox. Sâ. 5. 73. (Hib. *reag* id.)

रजनीचयनाथ *raǵanîćayanâtʿa* m. (noctis dominus, e *raǵanîćaya* [*raǵánî* + *ćáya* cumulus, ut videtur i. q. simpl. *raǵánî*] et *nâtʿá*) luna. Ḥit. 64. 10. Cf. *niśâpati*.

रजनीमुख *raǵanîmukʿa* n. (noctis os, e *raǵánî* et *múkʿa* os) vespera.

रजस् *ráǵas* n. (r. *raṅǵ* ejecto *ṅ*, suff. *as*) 1) pulvis. Ḥ. 4. 39. 2) menstrua. 3) affectuum impetus. Bʿ. 3. 37. 6. 27. (V. *raǵánî* nox et cf. goth. *riquis* n., them. *riquisa* tenebrae, caligo; v. *raǵôbala*.)

रजस्वला *raǵasvalâ* f. (a *ráǵas* s. *vala* in fem.) femina menstruans. Lass. 10. 7.

रजोबल *raǵôbala* n. (e *ráǵas* et *bála* vis) tenebrae, caligo; v. *ráǵas*.

रज्जु *ráǵǵu* m. funis. N. 4. 4. Etiam fem. Man. 8. 299. (Cf. lat. *ligare*; v. *raṅǵ*.)

रञ्ज् *raṅǵ* 1. et 4. par. âtm. *ráṅǵâmi*, *ráṅǵê*, *ráǵyâmi*, *ráǵyê* (gr. 304) 1) tingere, colorare. *raktá* ruber. Ḥ. 2. 3. 2) adhaerere, deditum, addictum esse (fortasse primitive ligare, cl. 4. âtm. vel pass. ligari, cf. *ráǵǵu* funis et v. *yuǵ* pass. sgf. 3). Caus. tingere, collustrare. Maḥ. 1. 6772: *nṛpas tad vanam maḥat têǵasâ raṅǵayâmâsa sandʿyâbʿram iva bʿâskaraḣ*. 2) deditum sibi facere, sibi conciliare. Man. 7. 19: *sarvâ raṅǵayati praǵâḣ* (schol. *sânurâǵâḣ karôti*); Maḥ. 1. 4009: *pâuravân śântanôḣ putraḣ pitaraṅća ... râśṭraṅća raṅǵayâmâsa vṛttêna*; 6264: *praǵâ raṅǵayatê*. (Cf. *râǵ*; gr. ῥέζω, ῥήζω, ῥηγεύς, ῥῆγος; cum *raktá* ruber cf. hib. *rot*, gr. ῥόδον, ejectâ gutturali, mutatâ tenui in mediam sicut in ὄγδοος pro ὀκτοος; de germ. vet. *rôt* v. *rôḥitá*, *rudʿirá*.)

c. *anu* 4. par. âtm. deditum, addictum esse. Bʿ. 11. 36: *ǵagat praḥriśyaty anuraǵyatêća*. Cum loc. Man. 3. 173: *bʿrâtur mṛtasya bʿâryâyâṅ yô śnuraǵyêta kâmataḣ*. — *anurakta* deditus. N. 22. 18: *utsṛǵya ... anuraktâm priyâm*; R. Schl. I. 7. 2: *anuraktâśća râǵyakâryêśu*. C. acc. R. Schl. II. 21. 16: *anuraktô śsmi bʿâvêna bʿrâtaram*. Cum instr. R. Schl. II. 1. 10: *anuraktaḣ praǵâbʿiḣ* (v. praef. *abʿi*). — Caus. deditum sibi facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 1. 10: *praǵâśćâi 'vâ 'nuraṅgayan*; Maḥ. 1. 3504: *atitʿîn annapânâiśća viśaśća*

paripâlanâiħ ... ďarmêṇa praǵâħ sarvâ yaťâvad anuraṅǵayan.

c. *abʻi* 4. âtm. deditum, addictum, studiosum esse, c. instr. R. Schl. II. 67. 13: *kaťâbʻir abʻiraǵyantê.* — Caus. tingere, collustrare. R. Schl. I. 38. 21: *têǵôbʻir abʻiraṅǵitam.*

c. *upa*: *uparakta* obscuratus. R. Schl. I. 55. 9: *uparakta ivâ "dityaħ*; II. 34. 3: *uparaktam ivâ "dityam bʻaśmaććannam ivâ 'nalam.*

c. *vi* 4. âtm. averti, alienum, alienatum fieri. Mṛ. 45. 13: *ćirânuraktô ऽpi viraǵyatê ǵanaħ*; Hit. 24. 10: *yô viśvasiti śatruṡu bʻâryâsuća viraktâsu*; 27. 16: *mama kaťâviraktô ऽnyâsaktô bʻavân.*

c. *sam* tingere, collustrare. Ḥ. 4. 46. Pass.: *purâ saṅraǵyatê prâćî*; Mah. 1. 6443: *sanďyâ saṅraǵyatê ǵʻôrâ*; 5. 273: *krôďasaṅraktanayanaħ.*

c. *sam* praef. *anu*: *anusaṅrakta* deditus. R. Schl. I. 17. 16: *bʻartâram anusaṅraktâ.*

1. रट् *raṭ* 1. par. vociferari, mugire, ululare. Bʻaṭṭ. 14. 81: *papâta râkśasô bʻûmâu rarâṭaća bʻayaṅkaram*; 14. 5: *santrastâħ karabʻâ rêṭuħ* (schol. *karabʻâ uśṭrâħ*); 15. 27: *ǵʻôrâśćâ 'râṭiśuħ śivâħ*; Mṛ. 297. 11: *raṭantaħ ... vâyasâħ.* Vid. sq. et *raťʻ.*

2. रट् *raṭ* 10. par. *raṭáyâmi* (*paribʻâśaṇê*) loqui; v. sq.

रठ् *raťʻ* 1. par. (*bʻâśaṇê*) loqui. (V. 1. et 2. *raṭ* et cf. germ. vet. *rediôn*, *redinôn*; sax. vet. *rethjôn*, *rethinôn* loqui; fortasse goth. *raṣ-da* sermo, loquela, ita ut ortum sit e *rath-da*, mutato *th* in sibilantem sonoram, propter sequens *d*, gr. comp. 102; v. tamen *vad* et gr. comp. 20.)

1. रण् *raṇ* 1. par. 1) sonare, clamare, inclamare. In dial. vêd. cl. 4. Ṛgv. 38. 2: *kva vô gâvô na raṇyanti* „ubi vos, vaccae veluti, inclamant?"; 10. 5: *śakrô yaťâ sutêśu nô râraṇat* „ut potens (ille) inter filios nostros resonet". (Intens. in dial. vêd. *râraṇ* pro *raṅraṇ* sicut *râram* a *ram* q. v.). — *raṇitá* n. sonitus. Ur. 67. 7 infr. 2) gaudere (cf. *ram*). Ṛgv. 91. 14: *yaħ sôma sakʻyê tava râraṇad dêva martyaħ* „Lucide Soma! qui consortio tuo gaudet mortalis". (Cf. *ďraṇ*, *bʻraṇ*, *ďvaṇ*, hib. *ran* „a squeal, a roar", *ranach* „a squealing, roaring".)

2. रण् *raṇ* 1. par. ire. (Cf. goth. *RANN* currere, fluere; *rinna*, *rann*, *runnum*; nostrum *renne*, *rinne.*)

रण *raṇa* m. n. (rad. *raṇ* suff. *a*) bellum, pugna. N. 12. 83.

रण्व् *raṇv* 1. par. (*vraǵê*; scribitur *rav*) ire. Cf. *raṇ*, *riṇv*, *ramb*, *rimb.*

रत *ratá* v. *ram.*

रति *rati* f. (r. *ram* gaudere, s. *ti*) voluptas. Br. 1. 22. 2) uxor dei Anaṅgi; dicitur etiam *ratî.* N. 16. 12.

रती *ratî* v. *rati.*

रत्न *ratná*, vêd. *rátna* n. gemma, margarita. Su. 1. 12. 3. 14. A. 6. 5.

रत्नद्रुम *ratnadruma* m. (e *ratná* et *drumá* arbor) corallium (cf. *ratnavṛkśa* apud Wils.).

रत्नद्रुममय *ratnadrumamáya* (e praec. s. *maya*) videtur significare: e coralliis factus, coralliis similis. A. 10. 2.

रत्नसङ्घातमय *ratnasaṅǵʻâtamáya* (fem. *-î*, e *ratnasaṅǵʻâta* gemmarum vel margaritarum cumulus, suff. *maya*) quod e gemmarum vel margaritarum cumulo constat. Su. 3. 14.

रथ *ráťa* m. (ut videtur, a r. *ar* *ṛ* s. *ťa*) 1) currus. N. 19. 20. 2) heros. Dr. 3. 7. 7. 3. (Lit. *rátas* rota = nom. रथस् *ráťas*; lat. *rota*; germ. vet. *rad* n., them. *rada* id.; hib. *roth* id.)

रथाङ्ग *raťâṅga* (e *ráťa* et *áṅga* membrum) 1) n. rota. 2) nomen avis, anas casarea, „the ruddy goose". Ur. 67. 7.

रथिन् *raťín* m. (a *ráťa* s. *in*) curru praeditus, currus dominus, possessor, curru vectus. Dr. 2. 12. N. 19. 23.

रथोपस्थ *raťôpasťa* v. *upasťa.*

रद् *rad* 1. par. findere, fodere. — *rad* dare, in dial. vêd. ortum esse videtur e *dad* mutato *d* in *r*. Ṛgv. 116. 7. 117. 11. (Vid. *rada*, *radana* dens et cf. *mrad*, *mard mṛd*, lat. *rôdo*, *ros-trum*.)

रद *rada* (r. *rad* s. *a*) 1) adj. findens. Gᶜaṭ. 1. 2) m. dens.

रदन *radana* m. (r. *rad* s. *ana*) dens. Am.

रदनच्छद *radanaććada* m. (e praec. et *ćada* tegens) labium. Am.

रध् *radᶜ* 4. par. *râdᶜyâmi*, praet. mltf. *árandᶜam*, praet. redupl. *raránda*, fut. aux. *ratsyâmi* et *radᶜiśyâmi*. 1) occidi, perire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *śatravaḣ râradᶜuś ṭê* (= *rarandᶜus tê*). 2) ferire, laedere, occidere. Bᶜaṭṭ. 9. 29: *akśaṅ radᶜitum ârêbᶜê raddᶜâ laṅkânivâsinâm* (schol. *ḣiṅsitum*). — Caus. *randᶜáyâmi* ferire, laedere, vexare, occidere. R. Schl. II. 81. 3: *bᶜarataṅ śôkasantaptam bᶜâyaḣ śôkâir arandᶜayat*; Ṛgv. 51. 6: *arandᶜayô stitᶜigvâya śambᶜaram* „necasti propter (festum), hospitibus visitandum, Sambᶜaram". (Cf. *vadᶜ*, *vâdᶜ*; lat. *laedo*.)

रन्ध्र *randᶜra* (fortasse a r. *radᶜ*, insertâ nasali, s. *ra*) n. cava, caverna, fissura. Mêgᶜ. 43. 58. P. 14.

रप् *rap* 1. par. 1) loqui. 2) in dial. vêd. laudare. Ṛgv. 119. 9: *uta syâ vâm madᶜumanmakśikâ 'rapat* „etiam illa vos mellifica apis laudavit". (Cf. *lap*.)

रफ् *rapᶜ* 1. par. (*gatyâm* K. *gatyâm vadᶜê* V.) ire; occidere. Cf. *rampᶜ*, *rarpᶜ*, *ramb*, *sarp sṛp*; lat. *repo*, *serpo*.

रभ् *rabᶜ* 1. âtm. (*râbᶜê*, 3. pers. sing. praet. mltf. pass. *árambᶜi*; caus. *rambᶜáyâmi*) c. *â* incipere. R. Schl. I. 12. 37: *karmâṇy ârêbᶜirê*; Man. 9. 300: *ârabᶜêtâi 'va karmâṇi ... karmâṇy ârabᶜamâṇaṅ ḣi puruśaṅ śrîr niśêvatê*; Bᶜ. 18. 25: *môḣâd ârabᶜyatê karma*; Bᶜaṭṭ. 15. 58: *akrôdᶜi kumbᶜakarṇêna pêśṭum arambᶜića kśitâu*. — Part. *ârabdᶜa* tam active quam passive usurpatur. 1) qui incepit. Su. 2. 9. N. 14. 12. 2) coeptus. Sâ. 4. 5. N. 5. 21. (Simplex *rabᶜ* primitive capere significare videtur, cf. *labᶜ*, gr. λαμβάνω, lat. *rabies*, v. praef. *sam*.)

c. *â* praef. *anu* capere, accipere, recipere. R. Schl. II. 64. 60: *yadi mâṅ saṅspṛśêd râmaḣ sakṛd anvârabᶜêta vâ dᶜanam vâ yâuvarâǵyam vâ ǵîvêyam*.

c. *â* praef. *abᶜi* incipere. Maḥ. 3. 10724.

c. *â* praef. *pra* id. Bᶜ. 18. 15: *karma prârabᶜatê*.

c. *â* praef. *sam* id. R. Schl. I. 45. 13: *âkᶜyâtun tat samârêbᶜê*.

c. *pari* amplecti. Gîta-G. 1. 38: *ḣarim parirabᶜya sarâgam*; 2. 13. — Desid. amplecti cupere. Ragᶜ. 13. 32: *pariripsamânaḣ*.

c. *sam*: *saṅrabdᶜa* 1) perturbatus. N. 13. 14. 2) iratus, furens. Ḥit. 4. 23. R. Schl. II. 55. 30.

रम् *ram* 1. âtm. interdum par. praet. mltf. *áraṅsi*, fut. aux. *raṅsyê*. 1) se delectare, voluptate frui, gaudere, oblectari. In. 3. 8: *sa têna saḣa saṅgamya rêmê pârtᶜaḣ*; 5. 60: *ćitrasênêna saḣitaḣ ... rêmê sa svargasadanê*; N. 5. 43: *avâpya nârîratnam ... rêmê saḣa tayâ*; 15. 7: *êtâbᶜyâṅ raṅsyasê sârdᶜam*; Bᶜ. 10. 9: *tuśyantića ramantića*. Cum loc. rei. Bᶜ. 5. 22: *na têśu ramatê budᶜaḣ*. — *ratâ* delectatus, laetus, gaudens; c. loc. N. 5. 32. Bᶜ. 2. 42. 12. 4. 2) ludere. Bᶜaṭṭ. 6. 15: *mâ raṅstᶜâ ǵîvitêna naḣ*. — Caus. *ramáyâmi* 1) exhilarare. In. 5. 4: *ramayantî 'va pᶜâlgunam*; 5. 43: *tapasâ ramayanty asmân*. 2) se delectare, gaudere, oblectari. Maḥ. 3. 11371: *pivanti ramayantića*. — Intens. *raṅram*, in dial. vêd. *râram*. Ṛgv. 91. 13: *rârandᶜi nô ḣṛdi*. (Hib. *reamhain* „pleasure"; lit. *ramù* quietus, tranquillus, *rim-ti* quiescere, v. praef. *â*, *upa*, *vi*; gr. ἠρέμα.)

c. *abᶜi* i. q. simpl. In. 5. 62.

c. *â* 1) id. Man. 4. 175. 2) desinere, quiescere. Man. 2. 73: *virâmô 'stv ityćâ ''ramêt*.

c. *â* praef. *upa* 1) i. q. simpl. Mah. 1. 4183. 3) requiescere, desinere, desistere. H. 4. 53: *pariśrântah sâdʿu tâvad upârama*; Ragʿ. 16. 3: *têśân dânapravṛttêr anupâratânâm.*

c. *upa* requiescere, desinere, cessare. Bʿ. 2. 20: *yatrô 'paramatê ćittam*; Mah. 1. 2174: *halahalâśabdah upararâma*; R. Schl. II. 3. 5: *râǵńas tû 'paratê vâkyê.* Cum ablat. Bʿ. 2. 35: *raṇâd uparatah.*

c. *ni* i. q. simpl. N. 6. 10. Man. 3. 45.

c. *vi* 1) quiescere, desinere, desistere. Mah. 1. 8475: *pâvakaśća tadâ dâvan dagdʿvâ ... ahâni pańćaćâi 'kańća virarâma.* Cum ablat. Ur. 32. 16: *virama saṅrambʿât*; Ragʿ. 8. 22: *virarâma karmaṇah.* 2) silere. Mah. 1. 8112: *êtâvad uktvâ vaćanaṅ virarâma sa pârtʿivah*; 2. 1401. R. Schl. I. 21. 20.

रमण *ramaṇa* m. (r. *ram* s. *ana*) amator. Ur. 64. 3.

रमणीय *ramaṇîya* (r. *ram* s. *anîya*, v. euphon. r. 94[a]) amoenus. H. 1. 24. N. 5. 45.

रमणीयता *ramaṇîyâtâ* f. (a praec. s. *tâ*) amoenitas, jucunditas, pulchritudo. Ur. 43. 3 infr.

रम्फ् *rampʿ* 1. par. i. q. *rapʿ*.

रम्ब् *ramb* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.; scribitur *rab*) ire. Cf. *rampʿ*, *rapʿ*, *rarpʿ*.

रम्भ् *rambʿ* 1. âtm. (*śabdê*; scribitur *rabʿ*) sonare.

रम्भा *rambʿâ* f. (r. *rambʿ* s. *â*) nom. pr. Apsarasae.

रम्य *ramya* (r. *ram* s. *ya*) amoenus. In. 2. 1. Dr. 1. 2.

रय् *ray* 1. âtm. (*gatâu*) ire, currere. Cf. *lay*, *vay*.

रर्प् *rarp* 1. par. i. q. *rapʿ*.

रव *rava* m. (rad. *ru* sonare, suff. *a*) sonus. In. 1. 3. H. 4. 20.

रवि *ravi* m. 1) sol. Ragʿ. 9. 25. 2) nom. pr. Dr. 2. 21.

रश्मि *raśmi* m. 1) radius luminis (cf. *las*, *ruć* splendere). 2) habena. In. 1. 19. N. 19. 22.

1. रस् *ras* 1. par. sonare, strepere, vociferari, clamare, ululare. Gîta-G. 10. 6: *rasatu rasanâ*; Ragʿ. 16. 78: *hradah ... karî 'va vanyah paruśaṅ rarâsa*; Bʿaṭṭ 3. 26: *gômâyuśâraṅgagaṇâśća ... arâsiśuh*; 14. 9: *rêsur vavalguśća paddâtayah.* Etiam âtm. Nalôd. 1. 22: *rasamânah sa vihaṅgagaṇah.* — *rasitá* n. fragor. Gʿaṭ. 14: *gambʿîramêgʿarasita.*

c. *â* i. q. simpl. Nalôd. 1. 11: *aǵayad dviśatâm paṅktim ârasamânâm*; 3. 14.

c. *vi* id. Bʿaṭṭ. 15. 42.

2. रस् *ras* 10. par. *râsâyâmi* (*âsvâdê* K. *âsvâdê snêhê* V.) gustare, amare.

रस *rasa* m. (r. 2. *ras* s. *a*) 1) sapor, gustus. N. 5. 38. 2) succus, liquidum, aqua. 3) animi affectus. Ur. 28. 9. (Cf. lit. *rassà* ros; russ. *rosa* id.; lat. *ros*, *ror-is* e *ros-is*; gr. δρόσος praefixo δ, sicut in ἀνδρός etc.)

रसन *rásana* n. (rad. 2. *ras* suff. *ana*) sapor, gustus. Bʿ. 15. 9.

रसना *rasanâ* f. (r. 1. *ras* s. *ana* in fem.) cingulum, zona feminarum.

रसायन *rasâyana* n. (e *rasa* argentum vivum et *âyana*) medicamentum. Wils.: a medicine preventing old age, and prolonging life, the Elixir Vitae of the alchymists. Hit. 43. 8.

रसाल *rasâlá* m. (ut videtur, a r. 2. *ras* s. *âla*) arundo saccharifera. Am.

रस्य *rasya* (a *rasa* s. *ya*) sapidus. Bʿ. 17. 8.

रह् *rah* 1. et 10. par. *râhâmi*, *rahâyâmi.* Relinquere, deserere. *rahitá* relictus; N. 18. 9: *rahitâ bʿartṛbʿiśćâi 'va na krudʿyanti* (*kulastriyah*). Privatus, orbatus; c. instr. R. Schl. I. 70. 35: *patinâ rahitâ tasmât putran dêvî vyaǵâyata*; II. 47. 17: *râmêṇa nagarî rahitâ nâ 'tiśôbʿatê*; N. 16. 19. (V. *râhas* secretum et cf. gr. ΛΑΘ, λανθάνω, λάθρα, v. gr. 104; lat. *lateo*; lit. *léidmi* vel *léidźiu* linquo,

at-léidžiu exsolvo, remitto; goth. *LÉT*; germ. vet. *LÁZ* sinere; cf. Benf. 2. 24 sq.)

c. *vi* i. q. simpl. Ragʿ. ed. Calc. 9. 26: *virahayan malayâdrim.* — *virahita* relictus, privatus. N. 10. 23: *katʿam ... mayâ virahitâ śubʿâ ćarišyati vanê*; Bʿ. 17. 13: *śraddʿâvirahitô yagńah.* Separatus, disjunctus. Ur. 92. 5: *avirahitâu dampatî bʿûyâstâm.*

रहस् *ráhas* (r. *rah* s. *as*) 1) subst. n. secretum, occultum, locus occultus. Bʿ. 6. 10. 2) adv. secreto, clam. In. 4. 1. N. 1. 18. 18. 14. (Vid. r. *rah.*)

रहस्य *rahasya* (a praec. s. *ya*) adj. secretus; — subst. n. secretum. Sâ. 6. 35.

रा *râ* 2. par. âtm. dare, in dial. vêd. Ṛgv. 114. 6: *râsvâća nô amṛta martabʿôganam*; 114. 9. 117. 23. Adjectâ sibilante: *râs* cl. 1. par. âtm. Ṛgv. 96. 8: *râsatê dîrgʿam âyah*; Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tâ nô râsan vasûni.* Etiam cl. 2. Ṛgv. 46. 6: *tâm asmê râsâtʿâm išam* „talem nobis date cibum (Aśvini!)". (Cf. *dâ*, *dâs*, unde *râ*, *râs* orta esse censeo, mutato *d* in *r.* Cum caus. *râpáyâmi* comparari posset lat. *rapio*, v. gr. comp. 747; cum majore tamen veri similitudine *rapio* supra ad scr. *grah* retulimus.)

राक्षस *râkšasá* m. (a *rákšas* q. v., s. *a*) i. q. *rákšas.* H. 2. 29.

राक्षसी *râkšasî* fem. praeced. H. 2. 16.

राक्ष् *râkš* 1. par. (*śôšanâlamartʿayôh*) arescere, ornare. Cf. *lâkʿ*, *ôkʿ.*

राग *rága* m. (r. *rańg*, ejecto *ń*, s. *a*) 1) amor, cupido, studium, affectus. N. 5. 24. Bʿ. 2. 56. 64. 3. 34. 7. 11. 8. 11. 2) rubor (cf. *raktá* a r. *rańg* tingere). Dr. 5. 1. (V. *rańg*; et cf. gr. ὀργή, quod fortasse per metath. e ῥογή.)

रागिन् *râgín* (a praec. s. *in*) affectus habens, affectibus commotus. Bʿ. 18. 27.

राघ् *râgʿ* 1. âtm. (*sâmartʿyê* K. *śaktâu* V.) potentem, valentem esse; v. *lâgʿ.*

1. राज् *râǵ* 1. par. âtm. 1) splendere. N. 1. 12: *tatra sma râǵatê bʿâimî ... vidyut sâudâminî yatʿâ*; In. 5. 11: *sûkšmavastradʿarań rêǵê gaǵanan niravadyayâ* (*rêǵê* gr. 441); R. Schl. I. 1. 32: *ćitrakûṭô rarâǵa.* In dial. vêd. etiam cl. 2. Ṛgv. 104. 4: *râšṭi.* 2) c. gen. in dial. vêd. regere, imperare. Ṛgv. 25. 20: *tvań viśvasya mêdʿira divaśća gmaśća râǵasi* „tu universi, sapiens! coelique terraeque imperium habes"; 36. 12. (Vid. *ráǵan* et cf. *rańǵ*, *bʿrâǵ*; lat. *rego*, *rex*; goth. *raginô* rego, impero, servatâ mediâ sicut in *BUG* = scr. *bʿuǵ*; *reiki*, them. *reikja* n. imperium = scr. *ráǵya*, attenuato *â* in *ei* i. e. *î*; *reik-s* princeps; germ. vet. *rîchi* dives.)

c. *abʿi* splendere. Mah. 3. 10960.

c. *vi* id. Mah. 3. 8106: *virâǵati yatʿâ sômô mêgʿâir muktah*; In. 5. 6. N. 12. 37. — Caus. facere ut alqus splendeat, collustrare. R. Schl. II. 26. 2: *virâǵayan râǵasutô râǵamârgam*; II. 39. 18: *vyarâǵayata ... vêśma tat.* — *virâǵita* collustratus, splendens, splendidus. N. 5. 3.

c. *sam* in dial. vêd. regere, imperare. Ṛgv. 27. 1.

2. राज् *râǵ* m. (nom. *râṭ*, a r. *râǵ*) rex, in fine compp. (Lat. *rex.*)

राज *râǵa* m. (r. *râǵ* s. *a*) rex, in fine compp. In. 1. 24.

राजत *râǵatá* (fem. -*î*, a *raǵata* s. *a*) argenteus.

राजन् *ráǵan* m. (r. *râǵ* s. *an*) rex. N. 1. 1.

राजमार्ग *râǵamârga* m. (e praec., v. euph. r. 67, et *mârga* via) regis via, via regia, via praecipua. N. 25. 7.

राजर्षि *râǵarši* m. (e *ráǵan* et *ṛši* sapiens, sanctus, v. euph. r. 67) regius sapiens. In. 5. 25. Su. 2. 10.

राजसूय *râǵasûya* n. (e *ráǵan* et *sûya* quod seorsum non invenitur, a r. *su* vel *sû* s. *ya*) sacrificium regium, quod rex victor conficit, ita ut in eo reges subacti ministrent. In. 1. 15.

राजहंस *râǵahansa* m. (e *ráǵan* et *hansá* anser) anseris genus, Wils. „a white goose with red legs and bill, or more properly perhaps the flamingo". Mêgʿ. 11.

राजि râ'gi f. (r. râǵ s. i) linea, series.

राजी râǵî' f. id.

राजीव râǵîvá n. (ut videtur, a r. râǵ splendere) lotus flos.

राजीवलोचन râǵîvalôćana (Baḥ. e praec. et lô'ćana oculus) loto similes oculos habens. In. 4. 41.

राज्ञी râ'ǵńî f. (a râ'ǵan rex, signo fem. î, v. euph. r. 93 et r. 191) regina.

राज्य râ'ǵya n. (a râ'ǵan s. ya) regnum. N. 6. 15. (Goth. *reiki*, them. *reikja* n. imperium.)

राट् râṭ v. 2. râǵ.

रात्र râtra n. nox, in fine compp. (v. gr. 613). N. 13. 6; v. sq. et ćirarâtrâya.

रात्रि râ'tri f. (ut videtur, a r. ram quiescere [v. ram praef. â, upa + â, upa, vi] abjecto m, productâ vocali, s. tra attenuato a in i) nox. Sâ. 5. 56. V. niś, niśît'â.

राध् râd' 4. et 5. par. 1) cl. 5, in dial. vêd. cl. 1, facere, efficere, perficere. Ṛgv. 41. 7: kat'â râd'âma sak'âyaḣ stôma mitrasya „quomodo efficiamus, amici! laudem Mitrae?" 2) 4. par. râ'd'yâmi perfici. (Cf. gr. ἔρδω; goth. *rêda*, *ga-rêda* cogito, meditor, *und-rêda* curo, comparo.)

c. apa cl. 5. et 4. 1) offendere, injuriam facere, c. gen. Maḥ. 1. 1885: kat'an nâ 'syâ 'parâd'nuyâm; 3. 11415: purâ sa nâ 'parâd'nôti sidd'anâm brahmavâdinâm; 3. 5988: tava nâi 'šâ 'parâd'yati. 2) peccare. R. Schl. II. 18. 11: kaććin mayâ nâ 'parâdd'am aǵńânât; Maḥ. 4. 1611: kat'an d'armê 'parâd'nuyuḣ; Mṛ. 277. 7: yâuvanam atrâ 'parâd'yati na ćâritryam.

c. ab'i caus. propitiare, propitium facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 30. 33 et 34: ab'irâd'yatê; v. sq.

c. â caus. 1) id. Maḥ. 1. 6368: ârâd'ayišyan drupadaḣ sa tam paryaćarat punaḣ; Rag'. 10. 86: guṇâir ârâd'ayâmâsus tê gurum; R. Schl. I. 17. 31: d'armêṇâ 'râd'aya praǵâḣ; A. 3. 5. 2) colere, servire. Man. 10. 122: svargârt'am ... viprân ârâd'ayêt tu saḣ (śûdraḣ).

c. â praef. upa caus. servire. Man. 10. 121 b.

c. â praef. sam caus. sibi conciliare. Maḥ. 3. 10344.

राम râma (r. ram s. a) 1) adj. amoenus, pulcher. Ur. 71. 7. 2) m. nom. pr.

रावण râvaṇa m. (caus. r. ru s. ana) nom. pr. Râkšasi.

राश् râś 1. âtm. (śabdê) sonare; v. râs, ras.

राशि râśí m. cumulus. N. 13. 17.

राष्ट्र râ'šṭra n. (r. râǵ s. tra, v. euph. r. 89) regnum. Br. 1. 1.

रास् râs 1. âtm. (śabdê) sonare; cf. ras, râś.

रासभ râ'sab'a m. (r. râs s. ab'a) asinus. Am.

राहु râḥú m. Daemon, e Dâityorum stirpe, serpenti posticâ corporis parte similis, a quo lunam et solem eclipsis tempore voratos mythologia fingit. N. 16. 14.

1. रि ri 5. par. i. q. ar ṛ cl. 5.

2. रि ri 6. par. riyâ'mi (gatâu) ire. — In dial. vêd. ri cl. 9 educere. Ṛgv. 56. 6: tvaṅ sutasya madê ariṇâ apaḣ „tu libaminis gaudio (e nube) elicuisti aquas".

c. sam cl. 9 in dial. vêd. sanare. Ṛgv. 117. 19: srâmam (vulneratum) ... saṅriṇît'aḣ.

रिक्थ rikt'á n. (r. rić s. t'a) facultates, bona, divitiae, opes. Man. 9. 104.

रिख् rik' 1. par. ire; v. rak'.

रिङ्ख् riṅk' 1. par. id.; v. rak'.

रिङ्ग् riṅg 1. par. id.; v. rak'.

1. रिच् rić 7. par. âtm. riṇáćmi, riṅćê' disjungere, separare, liberare. Rag'. 14. 85: râǵyaṅ raǵôriktamanâḣ śaśâsa; B'aṭṭ. 6. 36: riṇaćmi ǵalad'ês disjungo a mari. (V. 2. rić et cf. lat. *LIC*, *linquo*; gr. ΛΙΠ, λείπω, mutatâ gutt. in lab.; lit. *pa-lēkmi* relinquo; boruss. vet. *po-linka*; goth. *af-lifnan* relinqui, superesse; *laibôs* reliquiae, cum mediâ pro aspir.;

island. vet. *leifar* reliquiae; germ. vet. *LIB*, *bi-lîbu* remaneo, *bi-leib*, *bi-libumês*; nostrum *bleibe*.

c. *ati* pass. proprie disjungi, inde conspici, excellere, praecellere, praevalere, dominari; potiorem esse. Hit. 12. 7: *svabᶜâva êvâ 'tra tatᶜâ 'tiriċyatê yatᶜâ prakṛtyâ maduran gavâm payaḣ*; 35. 7: *dâivam atrâ 'tiriċyatê*; Man. 12. 25: *yô yadâi "śâṅ guṇô dêḥê sâkalyênâ 'tiriċyatê.* C. acc. superare, excedere. Man. 2. 145: *sahasran tu pitṝn mâtâ gâuravêṇâ 'tiriċyatê.* C. ablat. potiorem, meliorem, praestantiorem esse aliquâ re, excedere alqm rem. Hit. 133. 2: *aśvamêdᶜasahasrâd dᶜi satyam êvâ 'tiriċyatê*; Bᶜ. 2. 34: *akîrtir maraṇâd atiriċyatê* „infamia ultra obitum porrigitur". Etiam cum instr. (cf. *yuǵ* praef. *vi*) Maḥ. 3. 10588: *kapôtas tu mâṅsênâ 'tyatiriċyatê* „columba vero carne (regis) multo gravior est". V. praef. *pra*.

c. *ut* pass. id. Maḥ. 1. 3070: *mamâi 'vô 'driċyatê ǵanma duśyanta tava ǵanmanaḣ* (praestantior est).

c. *pra* pass. c. abl. excedere aliquam rem, porrigi ultra aliquam rem. Ṛgv. *divaśćit tê ... prariricê maḥitvam* „ultra coelum tua exporrecta est magnitudo"; 61. 9: *asyêd (asya it) êva prariricê maḥitvan divaspṛtᶜivyâḣ* „illius utique excedit magnitudo coelum et terram".

c. *vi* alvum exonerare. *virikta* qui alvum exoneravit. Man. 5. 144.

2. रिच् *rić* 1. et 10. par. (*viyôǵanasamparkanayôḣ* K.) relinquere; conjungere. *rêćitâ* relictus. Ragᶜ. 6. 7.

रिज् *riǵ* 1. âtm. frigere, assare. Cf. *bᶜarǵ bᶜṛǵ*, *bᶜraǵǵ*.

रिण्व् *riṇv* 1. par. (*vraǵê*, scribitur *riv*, gr. 110[a]) ire; v. *raṇv*.

रिपु *ripú* m. hostis. N. 6. 93. Cf. radd. *ripᶜ*, *rimpᶜ*.

रिभ् *rips* v. *rabᶜ*.

रिफ् *ripᶜ* 6. par. (*kattᶜanayuddᶜanindâḥinsâdânêśu* K.) gloriari; pugnare; reprehendere; laedere, occidere; dare. Cf. *rimpᶜ*, *arpᶜ ṛpᶜ*, *armpᶜ ṛmpᶜ*.

रिम्फ् *rimpᶜ* 6. par. (*vadᶜê*) ferire, occidere; v. *ripᶜ*.

रिश् *riś* 6. par. (*ḥinsâyâm*) ferire, laedere, occidere; cf. *riś*.

रिष् *riś* 1. et 4. par. laedere, vulnerare, occidere. Dr. 7. 20: *ariśṭadêḥaḣ.* — In dialecto vêd. etiam cum productâ vocali. Ṛgv. 36. 15: *pâḥi rîśataḣ* „serva (nos) ab occisore". (Cf. slav. *rêṣati* secare.)

रिह् *riḥ* 1. par. in dialecto vêd. 1) colere, laudare (cf. *arḥ*). 2) rogare. 3) dare; v. Westerg. — In dialecto vêd. etiam *riḥ* cl. 2 = *liḥ* q. v.

1. री *rî* 4. âtm. fluere. Ṛgv. 85. 3: *vartmâny êśâm anu rîyatê gᶜṛtam* „in tramite eorum post (ipsos) manat aqua". Cf. *ri*, *ar ṛ*.

c. *â* affluere, adire. Ṛgv. 30. 2.

2. री *rî* 9. par. *riṇâmi* (gr. 345) ire; v. 1. *rî*.

c. *ni* adoriri. Ṛgv. 61. 13: *niriṇâti śatrûn.*

1. रु *ru* 2. par. *râumi*, *râvîmi* (v. gr. 309. 315) sonare, strepere, murmurare, susurrare, clamare, vociferari, ululare, ejulare. Hit. 23. 2: *karṇê kalaṅ kimapi râuti*; H. 1. 25: *êtê ruvanti* (sic legendum pro *bruvanti*) *sârasâ ǵalaćâriṇaḣ*; Maḥ. 1. 3022: *na kᶜalv aḥam idaṅ śûnyê râumi*; 3. 11716: *ruvantaśća maḥâravân ... râkśasâḣ*; 4. 1463: *gômâyur êśa ... ruvan*; Man. 4. 115: *śvakᶜarôśṭrêća ruvati ... na paṭᶜêd dviǵaḣ.* — Part. perf. pass. *rutá* personitus. Maḥ. 3. 1535: *nadîḣ ... puṅskôkilarutâḣ.* — *rutá* n. sonus, cantus (avium), susurrus (apum). Lass. 52: *pâdapâṅśćâi 'va viḥaṅgarutaḥlâditân*; Ritu-S. 1. 5: *ḥaṅsaruta*; Bᶜaṭṭ. 2. 10: *rutâni śaṭpadânâm.* — Intens. Maḥ. 1. 7806: *śaraṇam abᶜyêmi rôravîmića duḣkᶜitâ*; 2. 2308: *drâupadî ... rôravîti tv anâtᶜavat.* (Cf. *rud*; slav. рю *rju*, praes. *revuṅ* rudo, rugio, gr.

comp. 503; fortasse etiam lit. *lóju* latro, fut. *ló-siu*, et russ. *laju* latro, clamo [infin. *la-ja-tj*] ad caus. radicis *ru* pertinent, mutato *r* in *l*; etiam lat. *rûmor* ad caus. trahi potest, ita ut *â* debilitatum sit in *û* et *v* mutatum in *m*, sicut in *clamo* = scr. caus. *śrâvâyâmi* radicis *śru* q. v.; gr. ὠ-ϱύ-ο-μαι cum Pottio ad *ru* praef. *â* retulerim.

c. *abʻi* i. q. simpl. Part. perf. pass. *abʻiruta* personitus, circumsonitus. Mah. 3. 1535: *nadîh ... sârasâbʻirutâh.*

c. *â* i. q. simpl. Bʻaṭṭ. 17. 24: *vîrâu râgʻavâv ârutâm.*

c. *vi* id. Sâ. 5. 75: *êtâ gʻôrân śivâ nâdân ... viruvanti*; Ur. 67. 14. Hit. 55. 22.

c. *sam* id. Bʻaṭṭ. 17. 71: *samarâud itarô ǵanah.*

2. रु *ru* 1. âtm. (*rôśê* K. *vadʻê gatyâm* V.) irasci; occidere; ire.

रुक्म *rukmá* n. (ut videtur, a r. *ruć* e *ruk*, servatâ primitivâ gutturali, sicut e. c. in *vâkya* a *vać* e *vak*) aurum. Hit. 39. 4.

रुक्ष *rukśá* i. q. *rûkśá.*

1. रुच् *ruć* 1. âtm. 1) lucere, splendere. Ṛgv. 6. 1: *rôćantê rôćanâ divi* „fulgent fulgores (ejus) in coelo; Mah. 1. 6613: *rurućê sâ 'dʻikam subʻrûr âpatantî nabʻastalât sâudâminî 'va.* 2) placere. Hit. 53. 2: *yad êva rôćatê yasmâi bʻavêt tat tasya sundaram*; Mah. 1. 7442: *na rôćatê vigrahô mê.* — *rućitá* n. libitum, gratum. Sâ. 5. 80: *rućitaṅ yadi tê*; Mah. 1. 7952: *yad asya rućitaṅ kartun tat kurudʻvam.* 3) approbare, gaudere. Mah. 1. 7444: *vigrahaṅ tâir na rôćê.* — Caus. par. âtm. 1) velle, cupere, appetere. Man. 2. 243: *yadi tv âtyantikaṅ vâsaṅ rôćayêta gurôh kulê* (schol. *iććêt*); R. Schl. I. 36. 3: *gamanaṅ rôćayâmâsa*; Mah. 1. 5741: *na hi pâpam apâpâtmâ rôćayiśyati.* (Cf. *lôć*, *lôk*, lat. *LUC*, *luc-s*; *lûceo* = scr. caus. *rôćâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; gr. λευκ-ός, λύχ-νος, goth. *liuh-ath* lumen, ubi *iu* respondet sanscrito *ô* = *a* + *u*, debilitato gunae incremento *a* in *u*, v. gr. comp. 27; *lauhmôni* vel *lauhmuni* fulmen; germ. vet. *liuh-tjan* lucere, nostrum *leuch-ten*; slav. ЛОУЧА *luća* radius, ЛОУНА *lu-na* luna; hib. *loiche*, *loichead* „a light, candle, lamp; lightning, flame, splendour", *logha* „splendid", *logh-mhar* „bright". Huc etiam trahi possunt hib. *leos* „light", *leosaim* „I light up, kindle"; *les* „light, illumination" mutatâ gutturali in sibilantem, nisi pertinent ad *las*; v. *lôk.*)

c. *ati* par. splendore vincere, überstrahlen. Mah. 3. 486: *atyarôćaśća bʻûtâtman bʻâskaraṅ svêna têǵasâ.*

c. *anu* caus. i. q. caus. simpl. Mah. 3. 12679: *vanam êvâ 'nvarôćayat.*

c. *abʻi* caus. id. R. Schl. II. 30. 27: *na dêvi tava duhkʻêna svargam êvâ 'nurôćayê.* Cum infin. vel nomine actionis in *ana* R. Schl. II. 29. 19: *nâ 'bʻirôćayasê nêtun tvam mâṅ kênâi 'va hêtunâ*; R. Schl. I. 36. 2: *gamanâyâ 'bʻirôćaya* (cf. *gamanâyô 'paćakramê* p. 87).

c. *â* caus. id. R. Schl. II. 30. 28.

c. *prati* caus. id. Mah. 3. 11546: *prasťânam pratyarôćayan* sie beliebten fortzugehen.

c. *vi* splendere. N. 17. 11: *piplus tasyâ vyarôćata ... vyabʻrê nabʻasî 'va niśâkarah*; In. 1. 40.

2. रुच् *ruć* f. (r. *ruć*) splendor. Mêgʻ. 45. (Cf. lat. *luc-s.*)

रुचि *rúći* f. (r. *ruć* s. *i*) 1) id. Mêgʻ. 15. 2) desiderium, appetitus. Hit. 19. 15.

रुचिर *rućirá* (r. *ruć* s. *ira*) splendens, pulcher, amoenus. N. 4. 28. 5. 3. A. 4. 52.

1. रुज् *ruǵ* 6. par. frangere. *rugná* fractus. Mah. 3. 678 *vâtarugna iva ... vanaspatih.* — Cl. 10 (*hiṅsê*) ferire, laedere, occidere. (Vid. *ruǵâ*, *rôga* aegritudo et cf. lit. *láużu* frango, praet. *láużiau* = scr. caus. vel 10. cl. *rôǵâyâmi*, mutato *r* in *l*, *ǵ* i. e. *g* in *ż*,

v. p. 109 not.; germ. vet. *LUCH* vellere, *ar-liuhhan* evellere, v. Graff. 2. 137; lat. *lûgeo* = caus. vel cl. 10 *rôǵáyâmi*, gr. comp. 109[a]. 6; gr. λυγρός, ο-ΡΥΓ, ὀ-ρύσσω, ὄ-ρυγμα, ὀ-ρυκτή, ὀ-ρυχή, praefixâ vocali, sicut in ὄνομα, ὀφρύς, ἐ-λαχύς etc.)

c. *ava* i. q. simpl. Ḥiḍ. 1. 12: *avaruǵya ... gulmân.*

c. *â* âtm. id. Maḥ. 2. 2113: *viśâṇaṅ ǵâur iva madât svayam âruǵatê štmanaḣ.*

c. *â* praef. *sam* id. Mah. 4. 1082.

c. *vi* diffringere. Śak. 24. 16: *d'armâraṇyaṅ viruǵati gaǵaḣ.*

2. रुज् *ruǵ* f. (nom. *ruk*, r. *ruǵ*) morbus, aegritudo. Ur. 42. 4.

रुजा *ruǵâ* f. (r. *ruǵ* s. *â*) id. Sâ. 5. 68. 81.

1. रुट् *ruṭ* 1. âtm. (*pratig'âtê* K. *dîptipratiḥatayôḣ* V.) arcere, avertere; splendere; cf. 2. *ruṭ'*, 2. *luṭ*.

2. रुट् *ruṭ* 10. par. (*ruśi* K. *ruśi dyutâu* V.) irasci (cf. *ruś*); splendere (cf. *ruć*).

1. रुठ् *ruṭ'* 1. par. (*upag'âtê*) ferire, occidere, perturbare.

2. रुठ् *ruṭ'* 1. âtm. (*pratig'âtê*) arcere, avertere. Cf. 1. *ruṭ*.

रुण्ट् *ruṇṭ* 1. par. (*stêyê*; scribitur *ruṭ*, gr. 110[a]) furari. Cf. *ruṇḍ*, *luṇṭ*, *luṇḍ*.

रुण्ठ् *ruṇṭ'* 1. par. (*gatyâlasyastêyak'ôṭê*) ire; pigrum esse; furari; claudicare.

रुण्ड् *ruṇḍ* 1. par. furari; v. *ruṇṭ*.

रुद् *rud* 2. par. interdum âtm. (anom. v. gr. 321) praet. mltf. *árôdiśam* et *árudam*. Flere. N. 11. 14: *krôśati rôditi*; 16. 34: *ruditê b'ṛśam*; Br. 3. 20: *rurudus trayaḣ*; Maḥ. 3. 593: *mâ rôdîḣ*; R. Schl. I. 46. 20: *mâ rudô mâ rudaḣ*; II. 52. 19: *rurudê.* — Etiam cl. 6 par. âtm. Br. 3. 22: *mâ pitâ ruda*; Maḥ. 1. 5597: *śôćêtaća rudêtaća.* — Transl. deflere cum acc. B'aṭṭ. 5. 5: *arôdît sâ b'râtarâu.* — Intens. valde flere. Br. 3. 2: *kim êvam b'ṛśaduḣk'ârtâu rôrudyêt'âm*; 1. 4: *rôrudyamânâṅs tân dṛśṭvâ.* (Cf. *ru*, lat. *rudo*, germ. vet. *RUZ* flere [*riuzu*, *rouz*, *ruzumês*]; lit. *raudōju* lamentor et slav. *rüdajuṅ* fleo = scr. caus. *rôdáyâmi*, v. gr. comp. 505. 506.)

c. *anu* i. q. simpl. Râm. II. 55. 21: *anurudanti*; Nalôd. 3. 32: *anururôda.*

c. *pra* id. N. 17. 31. 22. 30: *prarudita* flens. Br. 3. 21: *praruditân sarvân niśamya.*

रुद्र *rudrá* m. (r. *rud* s. *ra*) 1) cognomen Śivi. 2) quidam ordo undecim Geniorum. In. 5. 24. N. 10. 24.

1. रुध् *rud'* 7. par. âtm. *ruṇád'mi*, *rund'ê'*. 1) impedire, praecludere, retinere, obstruere. B'. 4. 29: *prâṇâpânagatî rudd'vâ*; Rag'. 7. 32: *tâm udvaḥantam pat'i b'ôǵakanyâṅ rurôd'a râǵanyagaṇaḣ*; Ur. 68. 1: *idaṅ ruṇadd'i mâm padmam.* 2) arcere. R. Schl. I. 28. 22: *yakśîm aśmavarśâb'ivarśiṇîm ... rurôd'a sa sâyakâiḣ.* 3) includere. Man. 9. 12: *gṛḥê rudd'âḣ.* Obsidere. Maḥ. 3. 638: *arund'at tâṅ (purîṅ) suduśṭâtmâ sarvataḣ.* (De formâ *árund'at* pro *áruṇat* v. gr. 341[b]). — Caus. includi jubere. Rag'. 12. 71: *laṅkâṅ rôd'ayâmâsa piṅgalâiḣ (vânarâiḣ).* — (Fortasse hib. *rundha* „secret, mysterious" a *rund'*, sicut lat. *arcanus* ab *arcendo*; *rundhachd* „secrecy", *ruindiamhar* „a mystery, a dark secret", *ruine* „secrecy" abjecto *d*; goth. *runa* mysterium. Germ. vet. *rûnên* susurrare [nostrum *raunen*], *rûnazjan* mussitare ad *ru* sonare referri possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *rudens*, Röm. Lautlehre p. 223.)

c. *anu* impedire, retinere. Śak. 151. 1: *ayam anurud'yamânas tâpasîb'yâm ... bâlaḣ.*

c. *ab'i* perturbare. Śak. 33. 3: *yat'âća sâinikâs tapôvanan nâ 'b'irund'anti.*

c. *ab'i* praef. *sam* arcere. R. Schl. II. 14. 12.

c. *ava* impedire, cohibere, refrenare. R. Schl. II. 30. 9: *yasyaćâ 'rt'ê švarud'yasê*; Man. 8. 236. — Intens. R. Schl. II. 58. 20: *mâ smâi 'nam avarôrud'aḣ.*

c. *â* id. Bʹaṭṭ. 17. 49: *bandʹutâ śućam ârunat.* — Caus. impedire, incommodare, molestum esse, perturbare. R. Schl. II. 96. 40: *kâkênâ "rôdʹyamânân tâń râmô ʼsvâḥasat.*

c. *upa* impedire, incommodare, perturbare. Man. 8. 348: *dʹarmô yatrô ʼparudʹyatê*; R. Schl. II. 36. 14: *anâryê kṛtyam ârabdʹań kin na pûrvam upârudʹaḣ*; Man. 7. 125: *uparudʹyâ ʼrim.* Arcere, praecludere. Ragʹ. 7. 36: *rêṇuḣ ... uparurôdʹa sûryam.*

c. *ni* 1) impedire, retinere. Up. 34: *yâvat kińćid gatâ tâvan niruddʹâ sâ purôdʹaśâ.* 2) praecludere, obstruere (e. c. viam). Bʹaṭṭ. 17. 49. 3) coërcere, refrenare, comprimere. Ḥit. 34. 1: *niǵasâukʹyan nirundʹânaḣ*; Maḥ. 3. 13633: *nirudʹyaćê ʼndriyagrâmam.* 4) includere. Man. 11. 1176: *vipraduṣṭâń striyam bʹartâ nirundʹyâd êkavêśmani.*

c. *ni* praef. *sam* retinere, inhibere, sistere. Man. 8. 83: *sâ sadyaḣ sannirôddʹavyâ.*

c. *prati* impedire. Man. 11. 11.

c. *vi* impedire, retinere, prohibere. Maḥ. 2. 227: *kaććit pâurâ na ... virudʹyantê parâiḣ krîtâḣ*; R. Schl. II. 36. 10: *svaraśćâ ʼpi vyarudʹyata.* — *viruddʹa* impeditus, prohibitus, vetitus. R. Schl. I. 7. 8: *parasparêṇa viruddʹâḣ*; Man. 7. 152: *parasparaviruddʹânâm*; Bʹ. 7. 11: *dʹarmâviruddʹô bʹûtêṣu kâmô ʼsmi.*

c. *sam* i. q. simpl. N. 13. 10: *mârgań sańrudʹya*; Sâ. 5. 82: *mâtâ sańruṇaddʹi mâm*; Maḥ. 3. 13633: *manaḣ sańrudʹya*; Man. 8. 235: *aǵâvikê tu sańruddʹê vṛkâiḣ* (schol. *parivṛtê*).

2. रुध् *rudʹ* 4. âtm. interdum par. (primitive pass. praecedentis, v. gr. 445 annot.)

c. *anu* amare. Dr. 4. 18: *pârtʹân nâ ʼnurôddʹun tvam arḥasi*; Maḥ. 3. 13891: *dôṣan nâ ʼnurudʹyatê*; N. 4. 10: *dʹarmam êvâ ʼnurudʹyanti*; Maḥ. 4. 492: *bʹartâram anurudʹyantyaḣ.*

रुधिर *rudʹirá* n. (r. *ruḥ* crescere [servato primitivo *dʹ* pro *ḥ*, v. gr. 235 et cf. *róʹḥita* ruber] s. *ira*) sanguis. Ḥ. 2. 11. (*rudʹirá* n. a perdito adj. *rudʹira* ruber, cf. *róʹḥita* e *rôdʹita*, gr. ἐ-ρυθρός, lat. *ruber*, cujus *b* pro *f* [v. gr. comp. 18] respondet scr. *dʹ*, graeco ϑ, sicut in *fumus* = scr. *dʹûmá*, q. v.; radice etiam huc pertinent lat. *rûfus*; lit. *raudà* color ruber, *raudónas* ruber, *ruddas* subruber, *rudis* rubigo, aerugo; slav. vet. *rŭd-ê-ti sań* rubescere, *rŭṣdĭ* πυῤῥός, *rṣda* rubigo in segetibus [Miklosich p. 75]; russ. рыжій *rŭṣiĭ* rufus, polon. *rusy* id.; island. vet. *raud-r* ruber, saxon. vet. *rod* id., germ. vet. *rôt*, nostrum *roth*; hib. *ruadh* „red, reddish, Welsh rhydh"; *ruaid* id., *ruaidhim* „I redden".)

रुप् *rup* 4. par. (*vyâkulatvê* K. *vimôḥê* V.) perturbari, conturbari, mentis errore affici.

रुरु *rúru* m. (ut videtur, a r. *ru* per redupl.) capreae genus (Wils.: a kind of a deer). Dr. 4. 15.

रुश् *ruś* 6. par. (*ḥińsâyâm* K. *ḥińsê* V.) ferire, laedere, occidere (cf. *ruṣ*, *riś*). — *ruśánt* in dial. vet. rutilans. Ṛgv. 58. 4. 62. 8. 113. 2 (cf. *ruć*).

1. रुष् *ruṣ* 1. et 4. par. ferire, laedere, occidere. Cf. *ruś*.

2. रुष् *ruṣ* 4. et 10. par. irasci. *ruṣṭá* iratus. Śṛṅgara-T. 7; *ruṣitá* id. Man. 9. 83; *rôṣitá* id. Ḥ. 1. 12. (Cf. gr. λύσσα, λυσσάω, λυσσαίνω.)

3. रुष् *ruṣ* f. (nom. *ruṭ*, r. *ruṣ*) ira, furor. N. 11. 37.

रुह् *ruḥ* 1. par. 1) prodire, nasci, crescere. Man. 9. 36: *yâdṛśan tû ʼpyatê vîǵań kṣêtrê ... tâdṛg rôḥati tat tasmin vîǵam*; Maḥ. 3. 12855: *naćâ ʼpi sarvavîǵâni samyag rôḥanti.* 2) adire, adipisci (v. p. 41 rad. *i*). Ṛgv. 110. 6: *ṛbʹavô vâǵam aruḥan divô raǵaḣ* „Ṛbʹues cibum nacti sunt coelestis mundi". — Caus. *rôḥáyâmi* et *rôpáyâmi* (gr. 468) serere, plantare. Maḥ. 3. 13116: *prayanti sarvavîǵâni rôpyamâṇâni*; R. Schl. II. 80. 7: *avṛkṣêṣuća dêśêṣu kêćid vṛkṣân arôpayan.*

(ruh mutilatum est e rud' sicut varh vrh crescere ex idem valente vard' vrd'; v. rud'irá et gr. 285. — Cum primitivâ formâ rud' cf. ard' rd' crescere; goth. *LUD* crescere, *liudith* crescit = scr. rô'hati pro rô'd'ati, *iu* = scr. ô i. e. *a* + *u* debilitato gunae incremento *a* in *i* [v. gr. comp. 27. 109[a)]], *lauths*, gen. *laudi-s* homo; germ. vet. *liut* populus, *liuti* homines [nostrum *Leute*], *sumarlota* virgulta, palmites [Grimm II. 21], *ruota* pertica, virga; sax. vet. *ruoda*, anglo-sax. *rod* [Graff. II. 491]; slav. vet. *rod-i-tĭ* parere, generare = caus. rôháyitum e rôd'ayitum, *na-rodŭ* populus [Miklosich p. 74]; lit. *liudinu* generare, *rudů* auctumnus; celt. *rhodara* nomen plantae, *rod-ra* arbor; scot. *ros* semen, *rosach* semine abundans; hib. *rosan* „a shrub"; *rud* „a wood, a forest"; *ruadh* „strength, power, value", adj. „strong, valiant"; *romho* „very much, great", *romhoide* „greatness, excess"; *ruidh* „running, a race"; *roid* „a race"; *ruaidhneach* „hair" v. rô'man; *laidir* „strong, stout", *laidireacht*, *laidireas* „strength"; lat. *rôb-ur*, ubi *b* = scr. *d'* sicut in *ruber* = rud'irá q. v. et gr. ῥώ-μη, ῥώννυμι aut huc aut ad ard' rd' pertinent, cf. Pott. I. 250, Benary „Römische Lautlehre" p. 218. Fortasse lat. *rûs*, *rûr-is* a crescendo dictum, mutato *d* in *r* vel in *s* deinde in *r*; *rudis* (?). Cum ruh adire [ad'iruh, âruh, uparuh adscendere] cf. hib. *roidhim* „I run", *ruidh* „running".)

c. ad'i par. âtm. adscendere. R. Schl. II. 83. 2: *ad'iruhya ... rat'ân*; Mah. 3. 4095: *vimânańćâ 'd'irôhati*; 14943: *ad'irôhad'vam ... imân rat'ân*. Intrans. evolare, subvolare, alis se levare, sublime petere. R. Schl. II. 95. 11: *dvigâ ad'irôhanti*. — Caus. tollere, levare, elevare. Rag'. 11. 81 (v. *âruh* caus.).

c. *apa* praef. *vi* caus. privare c. abl. Mah. 3. 1579: *gîvitâd vyaparôpitaḣ*; 10246: *putrân apâpân vyaparôpya râgyât*.

c. ab'i adscendere. R. Schl. I. 44. 3: *himavataḣ śrńgam ab'iruhya*.

c. *ava* descendere. A. 2. 6: *rat'âd avarurôha*; 1. 4. — Caus. par. 1) facere ut alqs descendat. Rag'. 1. 54: *tâm avârôpayat patnîń rat'âd avatatâraća*. 2) deferre, deorsum ferre, tollere. Mah. 4. 1318: *avarôpaya vrkśâgrâd d'anûńśi*. 3) facere ut quis perdat, privare. Man. 1. 82: *itarêśv (yugêśu) âgamâd d'armaḣ pâdaśas tv avarôpitaḣ* (schol. *hînaḣ krtaḣ*). — Caus. âtm. *avarôpayê* descendo (me descendentem facio). Dr. 3. 8: *vimućya vâhân avarôhayad'vam*.

c. *ava* praef. *prati* caus. privare. Mah. 4. 536: *pratyavarôpitaḣ* privatus.

c. *â* par. âtm. adscendere, c. acc. vel loc. In. 1. 11: *ârôhatu b'avân ... rat'am*; 14: *dêvalôkam ... ârôhasva*; N. 13. 14: *vrkśêśv âruhya*; H. 3. 5: *âruhê 'mâm mama śrônîm*; M. 30: *tatra ... âruhêt'âḣ* *). Adire, adipisci. Hit. 10. 16: *sańśayam punar âruhya*; B'. 6. 4: *yôgârûd'aḣ*. — Caus. efficere ut quis adscendat; tollere, levare, collocare in aliquo loco. N. 8. 19. 13. 52. In. 2. 21. Sâ. 5. 62. Dr. 8. 34. 9. 13. M. 31.

c. *â* praef. *ad'i* adscendere. Mah. 1. 6395. — Caus. efficere ut quis adscendat. R. Schl. II. 55. 16.

c. *â* praef. *anu* post aliquem ascendere. Mah. 2. 36: *anvârurôhaćâ 'py ênam*.

c. *â* praef. *anu* praef. *sam* id. Mah. 1. 3818: *tatrâi 'nań ćitrâgnist'am mâdrî samanvârurôha*.

c. *â* praef. *upa* ascendere. Mah. 2. 37: *upâruhyâ 'rgunaśćâ 'pi*. Adire, adipisci. Rag'. 17. 30.

c. *â* praef. *pra* id. Mah. 3. 10594.

c. *â* praef. *sam* adscendere. N. 19. 20. Adire, adipisci. Rag'. 8. 15.

c. *upa* id. Mah. 2. 37.

---

*) *âruha* est imper. et *âruhêt'âs* potentialis praeter. multiformis formationis sextae respondentque formis graecis ut τύπε, τύποιο; v. gr. 381[b)] et 374[b)].

c. *pra* prodire, crescere. Hit. 14. 7: *tuśênâ 'pi parityaktâ na prarôhanti tandulâh.*

c. *prati* caus. facere ut quis iterum crescat. Rag. 17. 42: *śatrûn uddhrtya pratirôpayan* (schol. *śatrûn uddhrtya utkhâya pratirôpayan punah sthâpayan*).

c. *vi* se dispandere, diffundere. Bh. 15. 3: *aśvattham ênan suvirûdhamûlam ... čittvâ*; Rag. 2. 26: *virûdhaśaśpa.*

c. *sam* 1) crescere. Bhatt. 11. 5. 2) se colligere, animum confirmare. *sanrûdha* confirmatus, animo promptus. A. 11. 1. — Caus. facere ut quis crescat, augeatur, progeniem habeat. Śak. 130. 1: *sanrôpitê 'tmani dharmapatnî mayâ tyaktâ.*

रुह *ruha* (r. *ruh* s. *a*) crescens, in fine compp., v. *tanûruha*, *śirôruha.*

रुह्वन् *rúhvan* m. (r. *ruh* s. *van*) arbor.

रूक्ष् *rûkś* 10. par. (*pâruśyê*; ut videtur, denom. a *rûkśá* q. v.) horridum, asperum, durum esse.

रूक्ष *rûkśá* (ut videtur, a r. *ruh* crescere) 1) adj. asper, horridus, immitis, durus, acerbus, austerus. H. 2. 6. Bh. 17. 9. 2) subst. m. arbor. Hêm. (Scribitur etiam *rukśá.* Cf. germ. vet. *rûh*, nostrum *rauh*, anglo-sax. *ruh*, *rug*, *reoh*, angl. *rough.*)

रूढ *rûdhá* v. *ruh* et gr. 107[b]).

रूप् *rûp* 10. par. (ut videtur, denom. a *rûpá* forma) 1) formare. 2) gestibus exprimere, indicare, repraesentare, proponere, oculis subjicere. Śak. 7. 2: *rathavêgan rûpayati* (v. *nat*); Ur. 21. 11.

c. *ni* 1) facere, perficere, peragere. Man. 6. 38: *nirûpyê 'śtim.* 2) percipere, videre, animadvertere. Hit. 23. 3: *čidran nirûpya.* 3) considerare, reputare, perpendere. Hit. 10. 3: *tan nirûpyatâm*; 10. 17: *tan nirûpayâmi tâvat.* 4) examinare, inquirere, explorare, investigare. Hit. 20. 15: *pakśibhir itas tatô nirûpayadbhis tarukôtarê śâvakâsthîni prâptâni*; 90. 1: *aham api gatvâ kim êtad iti nirûpayâmi.* Pervestigare, perquirere, perscrutari. Hit. 68. 14: *kôtarê nirûpyamâṇê.* 5) eligere, aussersehen. Hit. 41. 2: *atavîrâgyê sbhiśêktum bhavân ... nirûpitah.*

c. *vi* (denom. a *virûpa* deformis) deformare. Hit. 65. 1. R. Schl. I. 1. 44.

रूप *rûpá* n. (ut videtur, a r. *ruh* crescere, caus. *rôpáyâmi*) 1) forma. H. 2. 5. 2) pulchritudo. Sâ. 2. 18. 3) natura, indoles.

रूपतस् *rûpatás* adv. (a praec. s. *tas*, v. gr. 584 s. *tas*) formâ. N. 19. 32.

रूपवत् *rûpavant* (a *rûpá* s. *vant vat*) formosus, pulcher. In. 4. 12.

रूपिन् *rûpín* (a *rûpá* s. *in*) id. Sâ. 1. 26.

रूष् *rûś* 1. par. ornare. In. 5. 8: *divyaččandanarûśitâu ... stanâu.*

रे *rê* interj. vituperationis. Hit. 10. 19.

रेक् *rêk* 1. âtm. (*śankâyâm*) suspicari; dubitare.

रेखा *rêkhâ* f. i. q. *lêkhâ.*

रेज् *rêǵ* 1. âtm. (*dîptâu*) 1) splendere (cf. *râǵ*). 2) in dial. vêd. tremere. Rgv. 31. 3: *arêǵêtan rôdasî*; *prthivî ... bhiyâ ... rêǵatê*; 80. 14: *ǵagačča rêǵatê.*

c. *pra* tremere. Rgv. 38. 10: *arêǵanta pra mânuśâh.*

रेट् *rêt* 1. par. (*paribhâśaṇê* K. *yâčê vâči* V.) loqui; petere. (Vid. *rath*.)

रेणु *rêṇu*, vêd. *rêṇú* m. f. pulvis. H. 4. 40.

रेतस् *rêtas* n. (r. *rî* s. *tas* vel, secundum grammaticos, s. *as*, radice auctâ adjecto *t*, v. *srôtas*) semen virile. Cf. *rêtra.*

रेत्र *rêtra* n. (r. *rî* s. *tra*) id.

रेप् *rêp* 1. âtm. (*śabdê* K. *śabdê gamanê* V.) sonare; ire. Cf. *rêbh*, *rêv.*

रेफ *rêpha* 1) adj. humilis; trop. vilis, abjectus. Am. 2) subst. m. nomen litterae *r.*

रेब् *rêb* 1. âtm. i. q. *rêv.*

रेभ् *rêb'* 1. âtm. (*śabdê*) sonare. In dial. vêd. laudare. Ṛgv. 120. 6: *ahańćid d'i rirêb'â 'śvinâ vâm*; 105. 9. Cf. *ramb'*, *rap*, *lamb'*, *lap*.

रेव् *rêv* 1. âtm. (*plavê gatâu* K. *plutâu vragê* V.) ire, natare. Cf. *riṇv*.

रेष् *rêś* 1. âtm. (*avyaktê śabdê* K. *ḥrêśâyâm* V.) hinnire. Cf. *ḥrêś*, *ḥêś*.

1. रै *râi* 1. par. latrare, allatrare, c. acc. Ṛgv.-V. 55. 3: *stênań râya, sâramêya, stôtṛn indrasya râyasi kim* (v. Westerg.).

2. रै *râi* m. res, divitiae, opes. Ṛgv. 36. 12: *râyas pûrd'i* „opes largire". (Nom. sg. *râs*, lat. *rês*, v. gr. comp. 137.)

रोग *rôga* m. (r. *rug* s. *a*) morbus, aegritudo.

रोगिन् *rôgin* (a praec. s. *in*) aegrotus.

रोड् *rôḍ* 1. par. (*anâdarê*) contemnere, spernere.

रोदन *rôdana* n. (r. *rud* s. *ana*) fletus. Lass. 30. 7.

रोदस् *rôdas* n. 1) coelum. 2) terra. Dual. *rôdasî* coelum et terra. Ur. 1. 4.

रोधस् *rôd'as* n. (r. *rud'* impedire, s. *as*) ripa, litus.

रोधिन् *rôd'in* (r. *rud'* s. *in*) impediens. Śak. 21. 5.

रोपय् *rôpáy* caus. r. *ruh*, gr. 468. 4.

रोमन् *rô'man* n. (ut mihi videtur, a r. *ruh* crescere, abjecto *h*, suff. *man*, cf. *śirôruha*, *tanûruha*) pilus corporis. (Cf. *lô'man*, hib. *romach* „hairy", *romachad* „hairiness", *roinfaith* „hair-cloth"; *roin*, *roine* „hair fur", *roineach* „hairy, crinose".)

रोमन्थ *rômant'a* m. ruminatio. Śak. 32. 15. (Cf. lat. *rumino.*)

रोरुद्य *rôrudya* intens. r. *rud*. Br. 1. 4. 3. 2.

रोष *rôśa* m. (r. *ruś* s. *a*) ira. Ḥ. 4. 48.

रोषित *rôśitá* v. *ruś*.

रोहिणी *rôhiṇî'* f. (r. *ruh* s. *in* in fem.) astrum lunare*), in mythologia una e Dakśi filiis et dei Ćandri (lunae) conjugibus. N. 16. 22.

रोहित *rô'hita* (part. perf. pass. caus. rad. *ruh* [e *rud'*] suff. *ta*) ruber. (Vid. *rud'irá*, *lô'hita.*)

रौट् *râuṭ*, रौड् *râuḍ* 1. par. i. q. *rôḍ*.

रौद्र *râudra* (a *rudrá* Śivus, s. *a*) 1) ad Śivum pertinens; subst. neut. nomen teli Śivi. A. 3. 50. 10. 42. 2) terribilis. Ḥ. 4. 46. N. 12. 20.

ल *l.*

लक् *lak* 10. par. *lâkáyâmi* i. q. *rak*.

लक्ष् *lakś* 10. par. 1) videre, conspicere, animadvertere, observare. N. 3. 21: *kat'am asi na lakśitań*; 2. 7: *duhitâ mê 'dya nâ 'tisvast'ê 'va lakśyatê*; 21. 34. Sâ. 4. 8: *tiśṭ'antîćâ 'pi sâvitrî kâśṭ'ab'ûtê 'va lakśyatê*; N. 23. 2: *ćaritâny asya lakśaya*; Sâ. 5. 4: *asvast'am ivaćâ "tmânań lakśayê*; R. Schl. II. 63. 45: *lakśayâmâsa hṛdayê ćintâm.* 2) (fortasse denom. a *lakśa* nota, signum) notare. Maḥ. 3. 14852: *ańkâir lakśâiśća tâń (gâń) sarvâ lakśayâmâsa.* (Fortasse *lakś* e *dakś* pro *darkś* vel *drakś*, cf. *darś dṛś*, fut. *drakśyâ'mi.*)

c. *â* i. q. simpl. sens. 1. A. 10. 19: *tê mâm âlakśya dâitêyâń.*

c. *â* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 5249.

c. *upa* id. N. 4. 27. Sâ. 5. 27. A. 4. 40.

c. *upa* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 1557.

c. *vi* id. Ḥ. 1. 51.

c. *sam* id. Rag. 1. 10: *hêmnań sańlakśyatê hy agnâu viśudd'iń śyâmikâ 'pi vâ.*

लक्ष *lakśa* n. (r. *lakś* s. *a*) 1) nota, signum. Maḥ. 3. 14852. 2) numerus 100,000. Ḥit. 115. 4.

*) Wils.: the fourth lunar asterism figured by a wheeled carriage and containing five stars, probably, α, β, γ, δ, ε.

लक्षण *lakšaṇá* n. (r. *lakš* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) nota, signum. N. 16. 27. 19. 13.

लक्ष्मन् *lakšman* n. (r. *lakš* s. *man*) nota, signum. Śak. 10. 14.

लक्ष्मण *lakšmaṇá* m. (fem. -*î*) grus indica. A. 9. 21.

लक्ष्मी *lakšmî'* f. (ut videtur, a *lańǵ* splendere, adjectâ sibilante, s. *ma* in fem.) 1) Laksmia, dei Visṇûs uxor, abundantiae et felicitatis dea. 2) felicitas. 3) pulchritudo, splendor. N. 12. 10. A. 4. 13. (Cf. lit. *laimẽ* dea felicitatis.)

लक्ष्य *lákšya* (r. *lakš* s. *ya*) 1) spectandus. 2) n. scopus.

लख् *lak* 1. par. ire; v. *rak*.

1. लग् *lag* 1. par. (*sańgê*) adhaerere. *lagná* 1) adjunctus, adhaerens. Ḥit. 4. 1: *yan navê bâǵanê lagnaḣ sańskârô nâ 'nyatâ bavêt*; 35. 12: *kôdaṇḍâṭanîlagnań snâyubandań kâdâmi.* 2) secutus (v. *lag* praef. *anu*). Lass. 25. 6: *pṛšṭatô lagnaḣ*; — subst. n. ortus signi Zodiaci. Lass. 20. 8: *śubê lagnê*; Ḥit. 97. 13. (Huc trahi potest lat. *ligare*, nisi pertinet ad *ráǵǵu*.)

c. *anu*: *anulagna* secutus. Lass. 30. 10: *śabdânulagnaḣ śmaśânabûmiń gataḣ.*

2. लग् *lag* 10. par. *lâgáyâmi* (*svâdâpanê*) gustare, adipisci; v. *rak*.

लगुड *laguḍa* m. fustis, baculus. Ḥit. 101. 8.

लग्न *lagná* v. 1. *lag* et *laǵǵ*.

लघय् *lagay* denom. (a *lagú* levis) levare. Ur. 42. 4: *manasiǵaruǵań sâ ... rahasi lagayêt*; Rag. 3. 35. 11. 62.

लघिमन् *lagimán* m. (a *lagú* s. *imân*, v. gr. 584 suff. *imân*) levitas.

लघिष्ठ *lagišṭá* superl. τοῦ *lagú* (v. gr. 226).

लघीयांस् *lágîyâńs* compar. τοῦ *lagú* (v. gr. 226).

लघु *lagú* (fem. *lagú* et *lagví'*, r. *lańg* s. *u* ejectâ nasali) levis. N. 14. 8. (Gr. ἐλαχύς praefixâ vocali, v. gr. comp. 326; lat. *levis* e *leguis* ejecto *g*, adjecto *i*, v. p. 118 s. v. *gurú*; lit. *lengwa-s*, adjecto *a*; russ. *legkii*, adv. *legko*; germ. vet. *lîht*; anglo-sax. *leoht*, *liht*; hib. *lag* „weak, feeble, faint", compar. *laige*; *lagudhadh* „diminution, weakening", *laguighthe* „weakened, lessened"; *laghad* „fewness, weakness", *lagaighim* „I weaken, diminish, lessen", v. *lagay*; *laigidh*, *laigse*, *laigsinn* „weakness, debility, infirmety"; *lugh* „little, swift, active", *lughad* „littleness".)

लङ्ख् *lańk* 1. par. (scribitur *lak*, gr. 110[a]) ire. Cf. *lak*, *lińk*.

लङ्ग् *lańg* 1. par. *gatikańǵanayôḣ* K. *gatâu kańǵanê* V.; scribitur *lag*, gr. 110[a]) ire, claudicare. Cf. *rańg*.

1. लङ्घ् *lańg* 1. par. (scribitur *lag*, gr. 110[a]) salire, insilire. Batt. 15. 32: *anyê* (*kapayaḣ*) *śâilân alańgišuḣ* (schol. *ârûḍâḣ*); v. 2. *lańg* et cf. *rańk*, *raḥ*, goth. *laika* salio; fortasse gr. λαγώ sicut scr. *śaśá* nostrum *Hase*, a saliendo dictum; v. Pott. 1. 232.)

2. लङ्घ् *lańg* 10. par. interdum âtm. transsilire, transgredi. Maḥ. 3. 11173: *nâ 'sti śaktir mamô 'ttâtum ... lańgayitvâ prayâḥi mâm*; 11174: *tam ... na lańgayê*; 11178: *sâgaraḣ plavagêndrêṇa kramêṇâi 'kêna lańgitaḣ*; trop. Ur. 36. 7 infr.: *yêna mama tvayô 'padêśô lańgitaḣ*; Man. 5. 151: *tam* (*patiń*) *śuśrûšêta ǵîvantań saństitańća na lańgayêt* „mortuum non transgrediatur" (novo matrimonio), cf. Br. 2. 34; aliter Kullûkabattus hoc praeceptum explicat: *mṛtańća nâ 'tikrâmêd vyabićârêṇa tadîyaśrâddatarpaṇâdivirahitayâ pâralâukikakṛtyakaṇḍanênaća*); Man. 8. 371: *bartârań lańgayêd yâ tu strî* (schol. *yâ strî ... patim purušântarôpagamanâl lańgayêt*).

c. *abi* transsilire. Man. 4. 54.

c. *ava*: *kâlam avalańg* tempus transigere. Gat. 7.

c. *vi* transgredi, peccare. Rag. 9. 741. Relinquere, abjicere. Rag. 3. 4: *abilâšê ... tatâvidê manô babandâ 'nyarasân vilańgya* (schol. *tyaktvâ*).

लङ्घन *laṅgʻana* n. (r. *laṅgʻ* s. *ana*) 1) transgressio. Br. 2. 34. 2) contemtio, repudiatio, rejectio. Ur. 33. 15.

लछ् *lać* 1. par. *laććâmi* (*lakśaṇê*) notare; v. *lâṅć*.

1. लज् *laǵ* 6. âtm. erubescere, pudere; v. *laǵǵ* et cf. *laṅǵ*, *raṅǵ*.

2. लज् *laǵ* 1. par. (*bʻartsanê*) minari; deridere; v. *laṅǵ*.

लज्ज् *laǵǵ* 6. par. âtm. (scribitur *lasǵ*, gr. 110[b]) erubescere, pudere. Dr. 5. 2: *mahâratʻân atibruvan múḍʻa na laǵǵasê katʻam*; Man. 12. 35. 37: *laǵǵati*; Maḥ. 3. 13837: *laǵǵanti*. — Part. perf. pass. *lagná* et *laǵǵitá* pudore affectus, pudibundus. Vid. 1. *laǵ*.

c. *vi* id. Maḥ. 3. 2217: *vilaǵǵamânâ*.

c. *sam* id. R. Schl. II. 55. 16: *saṅlaǵǵamânâ*.

लज्जा *laǵǵâ* f. (r. *laǵǵ* s. *â*) pudor. In. 5. 36.

लज्जावत् *laǵǵâvant* (a praec. s. *vant vat*) pudore affectus, pudibundus. N. 3. 18.

1. लञ्ज् *laṅǵ* 1. par. (*bʻarsanê*; scribitur *laǵ*, gr. 110[a]) i. q. 2. *laǵ*.

2. लञ्ज् *laṅǵ* 10. par. (*bʻânikêtanahiṅsâbaladânêśu* K. *bʻâśaṭṭârtʻê* V.; scribitur *laǵ*, gr. 110[a]) splendere; habitare; laedere, occidere; robustum esse; dare; loqui.

3. लञ्ज् *laṅǵ* 10. par. (*bʻâsanê*) splendere.

लट् *laṭ* 1. par. (*bâlyê* K. *bâlyôktâu* V.) puerilem esse; pueriliter, inepte loqui.

1. लड् *laḍ* 1. par. (*vilâsê*) ludere, jocari. Cf. *lal*.

2. लड् *laḍ* 10. par. *laḍâyâmi* (*âkśêpê* K. *kśêpê* V.) jacere, conjicere, dejicere, prosternere; v. *lâḍ*, *laṇḍ*.

3. लड् *laḍ* 10. par. *laḍâyâmi* (*ǵihvônmatʻanê* K.) linguam exserere.

4. लड् *laḍ* 10. par. *lâḍâyâmi* (*upasêvâyâm* K. *upasêvanê* V.) colere, venerari; ministrare. Cf. *lal*.

5. लड् *laḍ* 10. par. *lâḍâyê* (*vîpsâyâm* K. *vîpsê* V.) desiderare, optare.

1. लण्ड् *laṇḍ* 1. et 10. âtm. (*utkśêpê*) extollere, in altum tollere; v. *ôlaṇḍ*.

2. लण्ड् *laṇḍ* 1. et 10. par. (*bʻâśaṇê* K. *bʻâśê* V.) loqui.

लता *latâ* f. planta repens. Ḥ. 4. 23.

लप् *lap* 1. par. 1) loqui. Gîta-G. 1. 41: *lapituṅ kimapi śrutimúlê*. 2) queri, lamentari. Nalôd. 3. 27: *lalâpa* (schol. *vilalâpa*). — Intens. queri, lamentari. Maḥ. 3. 10200: *lâlapyâi 'va sakaruṇam*; R. Schl. II. 75. 45: *lâlapyamânasya ... muhurmuhur niḣśvasataśća ǵarmaṅ sâ tasya śôkêna ǵagâma râtriḣ*; Maḥ. 1. 968: *lâlapyatas tasya bʻâryârtʻê duḣkʻitasyaća* (*lâlapyatas* pro *lâlapyamânasya*, v. gr. 532); 1. 4168. 6557. 8449. (Cf. *rap*, hib. *labhraim* „I say, speak", *labhradh* „speech, speaking, discourse"; lat. *loquor*, mutato *p* in *qu* sicut e. c. in *quinque* = scr. *pańća*; *lâ-mentum*; gr. λάλος, λαλέω per redupl., abjectâ radicis litterâ finali; lit. *lëpjù* jubeo; bor. vet. *lap* id. Huc etiam pertinere videntur nonnullae quae labium vel lambere significant voces: lit. *lupa* labium, russ. *ruba*, pers. *leb*, lat. *labium*, *labrum*, *lambo*; anglo-sax. *lapie* lambo, germ. vet. *laffu* lambo, *lefs* labium; v. *lápana*.)

c. *apa* recusare, denegare. R. Schl. II. 75. 24: *yaǵńadakśiṇâm*.

c. *â* loqui, alloqui. Dr. 3. 3: *araṇyê katʻam êkam êkâ tvâm âlapêyam*.

c. *pra* 1) loqui. Bʻ. 5. 9. 2) blaterare, garrire. Śak. 32. 3: *pralapaty êśa vâidʻêyaḣ*. 3) lamentari. R. Schl. II. 64. 1. 4) cum lamentatione alloqui aliquem, cum acc. Maḥ. 2. 2339: *tâm ... pralapantîṅ sma pâṇḍavân duḣśâsanaḣ sabʻâmadʻyê vićakarśa*.

c. *vi* queri, lamentari. Ḥ. 1. 28: *śôkaparîtâtmâ vilalâpa*. âtm. N. 21. 16: *êvaṅ vilapamânâ*. Trans. 1) cum lamentatione eloqui aliquid. Maḥ. 2. 2343:

patitâ vilalâpê 'dam; N. 13. 43: *êvamâdîni ... vilapya varâṅganâ pralâpâni.* 2) lamentari, deplorare aliquem. R. Schl. I. 1. 33: *vilapan sutam.*

लपन *lápana* n. (r. *lap* s. *ana*) os, oris. Am.

लब्ध *labd^{c}á* v. *lab^{c}* (gr. 83).

लभ् *lab^{c}* 1. âtm. interdum par. adipisci, obtinere. B^{c}. 4. 39: *ǵńânań lab^{c}atê*; 11. 33: *yaśô lab^{c}asva*; Sâ. 5. 31: *svam êva râǵyań lab^{c}atâń sa pârt^{c}ivaḣ*; In. 3. 9: *nâ 'lab^{c}ać ćarma*; 5. 59: *mudam paramikâń lêb^{c}ê*; R. Schl. I. 10. 10: *lapsyatêća tataḣ kâmam ṛśiputrât*; 15. 14: *tâsu tvań lapsyasê putrân.* Concipere *garb^{c}am* foetum. Maḥ. 3. 10496: *sarvâśća garb^{c}ân alab^{c}an.* — Caus. *lamb^{c}áyâmi* (gr. 471. 5) facere ut quis adipiscatur, dare, inde tradere, c. acc. pers. et rei. Rag^{c}. 18. 8: *putram ... kśmâń lamb^{c}ayitvâ*; Maḥ. 2. 1529: *dêḥab^{c}êdańća lamb^{c}itaḣ.* — Desid. *lips* (gr. 490) obtinere cupere. Man. 7. 99: *alabd^{c}ańćâi 'va lipsêta labd^{c}ań rakśêt.* (Cf. *rab^{c}*, gr. ΛΑΒ, λαμβάνω, quod insertâ nasali convenit cum caus. *lamb^{c}áyâmi* et pass. praet. mltf. 3. pers. *álamb^{c}i*; lit. *laba-s* bonus, *lóbis* „Hab' und Gut", boruss. vet. *labba-s* bonum, possessio = लाभ *lâ'b^{c}a*, nom. *lâ'b^{c}as*, *lab-s* bonus; *pal-lapsitwei*, *pallaipsitwei* appetere, desiderare ad desid. *lips* e *lilaps* referri potest; slav. *lov-i-ti* captare; hib. *lamh* manus, a sumendo dictum esse censeo, sicut gr. χείρ convenit cum *ḥar ḥṛ* sumere; *mh* = *b^{c}* sicut in *neamh* = scr. *nâb^{c}as*, v. Pictet p. 50. 51.)

c. *ab^{c}i* desid. *ab^{c}ilipsâmi* sumere, tollere cupio. Maḥ. 1. 2940: *sâ 'gaććat tvaritâ b^{c}ûmiń vâsas tad ab^{c}ilipsatî.*

c. *â* 1) tangere. Man. 11. 202: *gâm âlab^{c}ya viśud^{c}yati.* 2) occidere (?). Sâ. 5. 99: *na ǵîviśyê varârôḥê satyênâ "tmânam âlab^{c}ê.* Vid. *âlamb^{c}a.*

c. *â* praef. *upa* 1) adipisci, obtinere. Śak. 14. 13: *tattvata ênâm upâlapsyê.* 2) vituperare, reprehendere. Sâ. 5. 84: *mâtrâ pitrâća ... upâlabd^{c}aḣ subaḥuśaś ćirêṇâ "gaććasî 'ti ḥa*; Rag^{c}. 7. 41.

c. *â* praef. *sam* tangere, mulcere. R. Schl. I. 29. 25. 41. 23. II. 25. 35.

c. *upa* 1) adipisci; concipere (utero). R. Schl. I. 15. 25: *garb^{c}ân upalêb^{c}irê śub^{c}ân.* 2) percipere, animadvertere, videre, intelligere. N. 8. 3: *nalańća ḥṛtasarvasvam upalab^{c}ya*; 11. 35.

c. *pra* decipere. N. 14. 5. 13. 15.

c. *pra* praef. *vi* 1) id. Śak. 107. 9. 2) violare. Maḥ. 3. 223: *sa vâi d^{c}armô vipralabd^{c}aḣ ... pâpâtmab^{c}iḣ.*

c. *prati* recuperare. Maḥ. 3. 712: *pratilab^{c}yaća ćêtanâm.*

लम्ब् *lamb* 1. âtm. interdum par. (scribitur *lab*, gr. 110[a]) labi, cadere, praecipitare, incidere. Maḥ. 1. 1038: *têna lambâmaḥê gartê*; 2. 2187: *prapâtê tvań lambamânô na vêtsi*; 3. 8555: *gartam êtam anuprâptâ lambâmaḣ*; R. Schl. II. 40. 21; Dr. 6. 18: *vṛkśâśća lambanti tat^{c}âi 'va b^{c}agnâḣ.* Occidere (de sole). R. Schl. I. 33. 20: *lambamânê divâkarê*; 65. 34: *lambatê ravimaṇḍalam.* — V. *lambay.* (Cf. lat. *lâbor*, *lâbo*; lit. *rambùs*, v. praef. *vi*; de *remju*, *remjô-s* v. praef. *ava.*)

c. *ava* 1) i. q. simpl. Maḥ. 1. 1035: *avalambantê gartê*; 4. 1040: *sûryê 'valambati.* 2) inniti, cum acc. Ur. 8. 16: *râǵânam avalambatê*; R. Schl. II. 52. 51: *tvayâ tv idânîm ... râǵatvam avalambyatâm*; Ḥit. 32. 17: *yêna ... nâirâśyam avalambitam.* Prehendere. Rag^{c}. 7. 9: *ḥastêna tast^{c}âv avalambya vâsaḣ* (schol. *gṛḥîtvâ*). — Caus. fulcire, sustentare, sustinere. Ur. 33. 3 infr.: *bub^{c}ukśitasya mê ǵîvitam avalambayatu b^{c}avân.* (Cf. lit. *remju* fulcio, *remjô-s* innitor, *ramtis*, *ramstis* fulcrum.)

c. *ava* praef. *sam* fulcire. Maḥ. 3. 10988: *bâḥub^{c}yâm ... ûrû samavalambata.*

c. *â* 1) fulcire. Mah. 3. 10989: *âlambamânâ sahitâv ûrû.* 2) prehendere. B^{c}att. 14. 95: *âlalambê mahâstrâṇi* (schol. Ǵ. *gr̥hîtavân*, B^c. *ǵagrâha*).

c. *â* praef. *sam* 1) inniti, morari. Hit. 44. 9: *ǵanapadê lakśmî samâlambatâm.* 2) prehendere. B^{c}att. 11. 1: *samâlalambê* (pass.) . . . *padmâih prahâsaḣ.*

c. *ut*: *ullambita* erectus. Mr̥. 68. 3.

c. *ut* praef. *sam*: *samullambita* id. Mr̥. 68. 10.

c. *vi* cunctari. N. 20. 16: *nâ 'yaṅ kâlô vilambitum.* (Cf. lit. *rambus* piger.)

लम्ब *lamba* (r. *lamb* s. *a*) amplus, magnus, longus, latus, turgidus. H. 2. 3.

लम्बजठर *lambaǵat^{c}ara* (Bah. e praec. et *ǵat^{c}ara* venter) turgidum ventrem habens. H. 2. 3.

लम्बय् *lambáy* (denom. a *lamba*, v. gr. 524) extendere. Rag^c. 6. 75: *kô lambayêd âharaṇâya hastam* (schol. *lambaṅ kuryât*).

लम्बस्फिच् *lambasp^{c}íć* (Bah. e *lamba* et *sp^{c}íć* clunis) turgidas clunes habens. H. 2. 3.

लम्भ् *lamb^c* 1. âtm. (*śabdê*; scribitur *lab^c*) sonare. Cf. *ramb^c*.

लय् *lay* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Cf. *ray*, *vay*.

लय *laya* m. (r. *2. lî* s. *a*) domus, habitatio. Mêd.

लल् *lal* 1. par. interdum âtm. lascivire, ludere, hilarem esse, voluptate frui. R. Schl. I. 9. 19: *lalamânâ varâṅganâḣ*; In. 1. 27: *śiśur yat^{c}â pitur aṅkê susuk^{c}aṅ vartatê . . . tat^{c}â tavâ 'ṅkê lalitaṅ śâilarâǵa mayâ prab^{c}ô.* — *lalitá* amoenus, gratus, suavis, venustus, pulcher. Lass. 65. 16. 70. 2. 91. 14. Śak. 34. 15. Mêg^c. 33. 65. — Subst. n. venustas. R. Schl. I. 9. 16. — *lalitám* adv. pulchre, belle, suaviter. Dêv. 10. 27: *gand^{c}arvâ lalitaṅ ǵaguḣ.* — Caus. exhilarare, gaudio afficere. R. Schl. II. 47. 6: *yô naḣ sadâ lâlayati pitâ putrân ivâu "rasân*; 43. 15. Mah. 2. 1797.

ललन *lalana* lasciviens, ludens, praesertim fem. *lalanâ.* In. 5. 6.

ललाट *lalâṭa* n. frons, frontis. N. 19. 16.

ललाम *lalâma* n. decus, ornamentum. Śak. 34. 7.

ललित *lalitá* v. *lal.*

लव *lava* m. (r. *lû* s. *a*) frustillum, particula, res minuta, paululum quiddam, praesertim in fine compp. Ur. 74. 10: *âmiśalava*; 72. 13: *aparâd^{c}alava*; Mêg^c. 21. 71. 91.

लवण *lavaṇa* n. (r. *lû* s. *ana*, anomale mutato *n* in *ṇ*) sal; v. sq.

लवणाम्भस् *lavaṇâmb^{c}as* n. (aqua salsa, Tatp. e *lavaṇa* et *ámb^{c}as* aqua) mare salsum. M. 40.

लवणोद *lavaṇôda* m. (aqua salsa, Tatp. e *lavaṇa* et *uda* aqua) id. Am.

लवली *lavalî* f. nomen plantae repentis. Ur. 84. 1.

लश् *laś* 10. par. v. *2. las.*

1. लष् *laś* 1. et 4. par. âtm. desiderare, optare, appetere. (Cf. *las*, *lâlasa*, gr. λῶ, λῆμα, λωΐων, λωΐτερος, λώϊστος, λιλαίομαι, v. Pott. 1. 271.)

c. *ab^{c}i* id. Mah. 1. 6580: *kâ . . . kanyâ nâ 'b^{c}ilaśên nât^{c}am b^{c}artâram*; In. 5. 35: *ćirâb^{c}ilaśitô varî mamâ 'py êśa manôrat^{c}aḣ*; Sâ. 3. 13: *pûrvam êvâ 'b^{c}ilaśitaḣ samband^{c}ô mê tvayâ saha.*

2. लष् *laś* 10. par. v. *2. las.*

1. लस् *las* 1. par. (*ślêśaṇavilâsayôḣ* K. *śliśikrîḍê* V.) 1) amplecti, ludere, jocari. Ut videtur, primitive se movere (v. caus. et *las* praef. *ut*). 2) radiare, lucere, splendere. Mah. 3. 15533: *lasatkâustub^{c}ab^{c}ûśaṇa*; Nalôd. 1. 34: *kśiptalasannâlîkân* (schol. *lasantô dîpyamânâḣ*); 46: *lasamânân* (schol. *dêdîpyamânân*). — Caus. *lâsáyâmi* ludere, facio ut quis jocetur; agito. Ur. 18. 4: *latâṅ kâundînća lâsayan* (*vâyuḣ*). Vid. *lâlasa* et cf. *lal*, lat. *lascivus*, *lascivire.*

c. *ut* se movere; splendere. B^{c}att. 9. 86: *ullasatkusumâm puṇyâṅ hêmaratnalatâm iva* (schol.

G. *ćalatpuśpâm*, B^c. *râǵatpuśpâm*). — Caus. exhilarare. *ullâsita* exhilaratus. *ullâsitam* adv. laete. Hit. 21. 15: *tan dr̥śṭvô 'llâsitam brûtê.*

c. *vi* ludere, jocari, se oblectare, praesertim ludo amatorio frui, c. instr. Hit. 42. 9: *nirdayam âliṅgya paryaṅkê tayâ vilalâsa*; Gîta-G. 7. 13. 14 sq.: *kâ 'pi mad^curipuṇâ vilasati yuvatiḣ.* Cum loc. Gîta-G. 1. 38 sq.: *ḥarir iḥa mugd^abad^ûnikarê vilâsini vilasati.* Absol. l. c. 11. 14: *iḥa vilasa.* 2) splendere. B^catt. 10. 68. — *vilasita* n. splendor. Ur. 78. 15: *aćiraprab^âvilasitâiḣ.*

2. लस् *las*, लष् *laś*, लश् *laś* 10. par. *lâsâyâmi* etc. (*śilpayôgê*) artem exercere, manu operari.

ला *lâ* 2. par. (*dânê âdânê* K. *graḥê* V.) 1) dare. 2) sumere. B^catt. 14. 92: *laluḣ k^adgân*; 15. 53. (Cf. *dâ*, *râ*.)

लाक्षा *lâkśâ* f. genus pigmenti rubri. Ritu-S. 1. 5.

लाख् *lâk^c* 1. par. (*śôśaṇâlamart^cayôḣ*) arescere; ornare. Cf. *râk^c*.

लाघ् *lâg^c* 1. âtm. i. q. *râg^c*.

लाघव *lâg^cava* n. (a *lag^cú* levis, s. *a*) levitas; trop. contemtus. B^c. 2. 35.

लाङ्गुल *lâṅgulá* n. (ut videtur, a r. *laṅg* s. *ula*) cauda (pilosa). Hit. 26. 5. 76. 6.

लाङ्गूल *lâṅgûlá* n. id. Hit. 51. 16.

लाज् *lâǵ* 1. par. (*b^cartsanê* K. *b^cartsanê b^cargê* V.) minari, terrere; frigere, assare, torrere.

लाञ्छ् *lâńć* 1. par. i. q. *lać*.

लाञ्छन *lâńćana* n. (r. *lâńć* s. *ana*) nota, signum.

लाञ्ज् *lâńǵ* 1. par. (scribitur *lâǵ*, gr. 110^a)) i. q. *lâǵ*.

लाभ् *lâb^c* 10. par. (*prêraṇê* K.) mittere.

लाभ *lâb^ca* m. (r. *lab^c* s. *a*) 1) adeptio, impetratio. Hit. 4. 3. 2) lucrum. N. 12. 132. B^c. 2. 38. (V. *lab^c* et cf. slav. *lovŭ* captura.)

लालस *lâlasa* (a *lâlas* [intens. rad. *las*] s. *a*) desiderans. In. 5. 1. N. 12. 84. 124. 13. 1.

लाला *lâlâ* f. saliva. Ritu-S. 1. 5.

लावण्य *lâvaṇya* n. (a *lavaṇa* sal, s. *ya*) 1) salsitudo. 2) pulchritudo, venustas. Hit. 31. 20. 63. 15.

लिख् *lik^c* 1. 6. par. 1) sacrificare, leviter incidere, radere, scalpere (v. compp. c. *ut*, *pra*, *vi*). Hit. 43. 15: *kâkaś ća tasyô 'pari ćańćvâ kimapi lik^catu.* Tangere. B^catt. 15. 22: *mûrd^nâ divam ivâ 'lêk^cît* (schol. B^c. *spr̥śṭavân*; v. praef. *ut*). 2) scribere. Hit. 4. 4: *mitralâb^caḣ ... lik^cyatê.* 3) delineare, pingere. Maḥ. 2. 731: *yô mâm b^caktyâ lik^cêt kudyê.* (Huc trahi posset lat. *ri-ma*, cf. *rêk^câ* pro *lêk^câ*.)

c. *ab^ci* scribere. Ur. 24. 12: *ab^cilik^cya.*

c. *â* delineare, pingere. Sâ. 2. 13: *ćitrê spićâ "lik^caty aśvân.*

c. *ut* scarificare, radere. Maḥ. 3. 374: *ćaraṇênô 'llik^can maḥîm.* Tangere. N. 12. 53: *k^cam ullik^cadb^ciḣ ... śr̥ṅgaśatâiḣ.*

c. *pra* scarificare, radere. Man. 4. 55: *na ... pralik^cêd b^cûmim.*

c. *vi* id. A. 3. 19: *pr̥t^civîṅ vilik^caṅś ćaraṇâiḣ*; Rag^c. 6. 15: *pâdêna ḥâimaṅ vililêk^ca pîṭ^am.*

लिङ्ख् *liṅk^c* 1. par. (scribitur *lik^c*, gramm. 110^a)) ire; v. *rak^c*.

1. लिङ्ग् *liṅg* 1. par. (*gatâu*; scribitur *lig*, gr. 110^a)) ire; v. *rak^c*.

c. *â* amplecti. Hit. 42. 9: *nirdayam âliṅgya.* — âtm. R. Schl. II. 64. 30: *kin nu nâ "liṅgasê.*

c. *â* praef. *prati* vicissim amplecti. Mr. 176. 13.

c. *â* praef. *sam* amplecti. Ḥ. 4. 20. Br. 2. 36.

2. लिङ्ग् *liṅg* 10. par. (*ćitrîkaraṇê* K. *ćitrê* V.; scribitur *lig*, gr. 110^a)) pingere. Cf. *lik^c*.

लिङ्ग *liṅga* n. (r. *liṅg* s. *a*) 1) signum, indicium. N. 5. 14. B^c. 14. 21. 2) penis. 3) phallus.

लिप् *lip* 6. par. âtm. *limpấmi*, *limpế* (gr. 300) ungere, oblinere, contaminare, polluere. B^catt. 19. 11: *ramyâir limpêta* (schol. *vilêpsyat^ca*) *varṇakâiḣ*;

Ḥit. 21. 14: *mâṅsâsṛgliptâny asṭîni.* Trop. Bᶜ. 4. 14: *na mâṅ karmâṇi limpanti*; 5. 10: *lipyatê na sa pâpêna.* (Cf. gr. λίπος, λιπάζω, ἀ-λείφω, lat. *li-no*, *lî-mus*, *de-lîbuo*, lit. *pri-lip-ti* adhaerere, ankleben, praes. *pri-limpù* = प्रलिम्पामि *pralimpâmi*; slav. *lêp-i-tĭ* glutinare; hib. *laib*, *laibe* „mire, dirt, clay"; germ. vet. *lîm* gluten; Pottius 1. 258 huc trahit goth. *salbôn* [*sa-lbôn*], nostrum *salben*, ita ut *sa* respondeat praep. *sam* vel *sa* et *lb* radici *lip.*)

c. *anu* i. q. simpl. Ḥit. 42. 1: *râǵaputrêṇa snâtânuliptêna*; N. 16. 13: *malapaṅkânuliptâṅgîm.*

c. *ava*: *avalipta* vanus, fastuosus, superbus. Br. 1. 11. 19.

c. *â* i. q. simpl. Maḥ. 2. 2624.

c. *upa* id. Maḥ. 2. 2625: *pâṅśûpaliptasarvâṅgaḥ*; Bᶜ. 13. 32. — Caus. oblinendum curare. Man. 3. 206.

c. *vi* i. q. simpl. Ḥit. 128. 12.

c. *sam* caus. ungere. Maḥ. 1. 4950: *ćandanêna ... samalêpayan.*

लिप्स् *lips* desid. rad. *labᶜ* (gr. 490).

1. लिश् *liś* 6. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

2. लिश् *liś* 4. par. (*alpîbᶜâvê* K. *tâućyê* V.) parvum, exiguum esse; v. *lêśa.* (Benfey huc trahit gr. ὀλίγος, lit. *lêsas* macer; cf. boruss. vet. *likuts* parvus; v. *lêśa.*)

लिह् *liḥ* 2. par. âtm. lingere, lambere (*lêḍᶜi*, *lîḍᶜê*, v. gr. 102). Ḥit. 28. 13: *asṭᶜi nirdaśanaḥ śvê 'va ǵiḥvayâ lêḍᶜi.* — Intens. *lêliḥ*, *lêliḥya.* Maḥ. 3. 10394: *lêliḥaǵǵiḥvayâ*; A. 10. 43: *lêliḥânâir maḥânâgâiḥ*; Bᶜ. 11. 30: *lêliḥyasê ... lôkân samagrân vadanâir ǵvaladbᶜiḥ.* — In dial. vêd. *riḥ* pro *liḥ*, Ṛgv. 22. 14: *payô viprâ riḥanti.* (Cf. gr. ΛΙΧ, λείχω, λίχνος, λιχανός; hib. *lighim*, *im-lighim* „I lick"; lat. *lingo*; goth. *laigô* lingo = scr. caus. *lêḥáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]). 6; lit. *laižau* lingo, *liežuwis* lingua; slav. *ob-liṣ-a-ti* lingere.)

c. *ava* i. q. simpl. Dr. 6. 21: *purâ sômô sdᶜvaragô svaliḥyatê śunâ*; Maḥ. 1. 667.

c. *â* id. Ragᶜ. 2. 37: *sênânyam âlîḍᶜam ivâ 'surâstrâiḥ.*

c. *pari* circumlambere, part. perf. pass. *parilîḍᶜa.* R. Schl. II. 61. 16.

c. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 3. 10653.

c. *sam* praef. *pari* circumlambere. Maḥ. 3. 11500: *bᶜîmaḥ sṛkkaṇî parisaṅliḥan.*

1. ली *lî* 1. par. (*dravîkaraṇê* K. *drâvaṇê* V.) liquefacere, solvere. *lînâ* solutus, dirutus, exstinctus. Râm. ed. Ser. II. 46. 10: *lînapuśkarapatra.* (Cf. 1. *rî*, lit. *ly-ti* pluere, *lyj-a* pluit [*y* = *i*], *ly-tus* pluvia; slav. *li-ja-ti* fundere; hib. *leaghaim* „I melt, thaw, dissolve" = scr. *lâyâmi* cum *gh* pro *y*; *leaghan* „liquor"; lat. *liqueo*, *liquo.*)

c. *â* pass. dissolvi, tabescere. N. 11. 14: *muḥur âlîyatê bᶜîtâ.*

c. *pra* pass. dissolvi, perire, evanescere, mori. Bᶜ. 8. 18: *râtryâgamê pralayantê*; Man. 4. 240: *êkaḥ praǵâyatê ǵantur êkaḥ pralîyatê* (schol. *mriyatê*); *pralîna* mortuus. Bᶜ. 14. 15.

c. *vi* pass. id. v. sq.

c. *vi* praef. *pra* pass. id. Bᶜ. 4. 23: *karma samagram pravilîyatê*; Maḥ. 1. 6462: *pᶜênavat pravilîyatê.*

c. *sam* v. 2. *lî.*

2. ली *lî* 9. par. 4. âtm. *linâmi* (gr. 345[a])) adhaerere, inhaerere, insidere (secundum K. et V. amplecti, *ślêśaṇê* K. *śliśi* V.; cf. *liṅg*). — *lînâ* adjunctus, adhaerens, insidens, morans. Bᶜatt. 2. 19: *na paṅkaǵan tad yad alînaśaṭpadam*; Ragᶜ. 9. 65: *kuṅǵalînân ... siṅḥân*; Maḥ. 1. 4310. 4314: *dadṛśus tatra (âśramê) lînâṅs tâṅś ćâurân.*

c. *abᶜi* incumbere, inniti, c. acc. Mêgᶜ. 37: *bᶜuǵataruvanam ... abᶜilînaḥ.*

c. *ni* 1) considere, c. acc. vel loc. Maḥ. 3. 10560: *ûruṅ râǵñaḥ, samâsâdya, kapôtaḥ śyênaǵâd bᶜayât ... nililyê*; Bᶜatt. 14. 76: *nililyê mûrdᶜni gṛdᶜrô ssya.* — *nilîna* insidens. Bᶜatt. 2. 5: *puś-*

pâiḣ ... nilînab'ṙṅgâiḣ Incessus, habitatus. R. Schl. II. 46. 3: *araṇyâni ... nilînâni mṙgadviǵâiḣ.* — *nilîyamâna* sedens. Ur. 86. 4 infr.: *âśramapâdapaśik'arê nilîyamânaḣ.* 2) procidere, procumbere. Maḥ. 3. 11109: *nililyur vanavâsinaḣ samutpêtuḣ k'agâs trastâḣ*; 10975: *b'îtâ vâyôr nililyirê*; A. 6. 13: *vitrêsuśća nililyuśća b'ûtâni* (sic legendum pro *vililyuśća*).

c. *ni* praef. *sam* sedere. Maḥ. 3. 13654: *upariṣṭâćća vṙkśasya valâkâ sannyalîyata.*

c. *sam* morari, versari. Su. 2. 20: *saṅlînam api durgêśu ninyatur yamasâdanam.*

लीढ *lîḍʹá* v. *liḣ* (gr. 102).

लीला *lîlâ* f. 1) ludus, praesertim feminarum amore captarum. Mêg'. 36. 66. Śṙṅgara-T. 1. 8. 9. 2) derisus. R. Schl. I. 62. 13.

लुञ्च् *luńć* 1. par. evellere. B'aṭṭ. 14. 59: *kêśân luluńća.* (Cf. *rup*, *lup*; slav. *luć-i-ti* separare; goth. *raupja* evello, nostrum *raufe.*)

c. *ava* id. Maḥ. 3. 10760: *avaluńćya ǵaṭâm êkâm*; 10761: *avaluńćya parâm.*

c. *vi* id. B'aṭṭ 18. 38.

लुञ्ज् *luńǵ* 10. par. (scribitur *luć*, gr. 110[a]) i. q. 2. *laṅǵ.*

1. लुट् *luṭ* 1. et 4. par. se volutare. B'aṭṭ. 3. 32: *luṭyan saśôkô b'uvi*; 18. 11: *b'ûmâu luṭyanti*; v. *luṭ'.*

2. लुट् *luṭ* 1. âtm. i. q. 1. *ruṭ.*

3. लुट् *luṭ* 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *b'âśê* V.) loqui. Cf. 2. *raṭ*, *raṭ'.*

1. लुठ् *luṭ'* 6. par. se volutare. Ḥit. 123. 18: *patitaḣ pṙt'ivîtalê lulôṭ'a*; 55. 11: *maṇir luṭ'ati pâdêśu.* (V. 1. *luṭ* et cf. hib. *liuth* „I move, I hasten".)

2. लुठ् *luṭ'* 1. par. (*upaǵ'âtê* K. *pratîǵ'âtê* V.) ferire, occidere, perturbare; arcere, avertere. Cf. *ruṭ'.*

3. लुठ् *luṭ'* 1. âtm. (*pratîǵ'âtê*) arcere, avertere. Cf. *ruṭ'.*

4. लुठ् *luṭ'* 10. par. furari. Cf. *luṇṭ*, *luṇṭ'*, *luṇḍ.*

1. लुड् *luḍ* 1. par. agitare, perturbare. Caus. id. Maḥ. 1. 2833: *tad vanam ... lôḍayâmâsa duśyantaḣ*; R. Schl. II. 95. 18: *mṙgayût'alôḍitâm.* Cf. 1. *luṭ*, 1. *luṭ'*, *lul.*

c. *â* caus. 1) agitare. Maḥ. 1. 7921: *kâmênâ "lôḍyatê manaḣ.* 2) miscere. R. Schl. II. 48. 24: *viśam pivatâ "lôḍya*; Maḥ. 4. 689: *viśam âlôḍya pâsyâmi*; v. sq.

c. *â* praef. *sam* caus. miscere. Maḥ. 3. 11477: *viśam êtat samâlôḍya prâśitan tvayâ.*

2. लुड् *luḍ* 6. par. (*saṅvṙtâu* K. *śliśi* V.) tegere; amplecti.

1. लुण्ट् *luṇṭ* 1. par. (*stêyê* K. *ḥnutâu* V.; scribitur *luṭ*, gr. 110[a]) furari. Cf. *ruṇṭ*, *luṇḍ*, 4. *luṭ'.*

2. लुण्ट् *luṇṭ* 1. et 10. par. (*stêyê* K. *avaǵńâćâuryê* V.) furari; spernere, despicere; v. 1. *luṇṭ.*

लुण्ठ् *luṇṭ'* 1. par. (scribitur *luṭ'*, gr. 110[a]) i. q. *ruṇṭ'.*

लुण्ड् *luṇḍ* 10. par. (*ćâuryê*) furari; v. 1. *luṇṭ.*

लुण्थ् *luṇt'* 1. par. (*hiṅsâsaṅklêśayôḣ*; scribitur *luṭ'*, gr. 110[a]) ferire, laedere, occidere; dolore afficere.

1. लुप् *lup* 6. par. âtm. *lumpấmi*, *lumpế* (gr. 300). Findere, rumpere, interrumpere, irrumpere, conturbare, perdere, destruere. Maḥ. 1. 5560: *lôkân viśvâsayitvâi 'va tatô lumpêd yat'â vṙkaḣ*; Ḥit. 113. 3: *svâminaṅ lôptum iććâmi*; Man. 2. 189: *tasya vratan na lupyatê*; 9. 211: *tasya b'âgô na lupyatê*; Br. 2. 15: *bâlê 'smin anâťê ... sarvatô luptê*; B'. 1. 42. — Caus. laedere, violare, turbare. Man. 8. 16: *d'arman na lôpayêt*; R. Schl. II. 35. 9. — Cum abl. avertere. Rag'. 12. 9: *satyâd gurum alôpayan.* (Cf. lat. *rumpo*, *ruptus* = scr. *luptás*; lit. *lupù* glubo, cutem, pellem detraho; russ. *luplju* id., polon. *łup-a-ć* scindere, *łupież* praeda, rapina [v. *lôptra*]; slav. *lom-i-ti* frangere; goth. *raubô* rapio, *raupja* evello [v. *luńć*] = scr. caus. *rôpáyâmi*; fortasse etiam lat. *rapio* ad caus. referendum est, abjecto

posteriore diphthongi *ô* elemento, v. tamen *grah* et *râ*; gr. λέπω; hib. *reubaim* „I tear, lacerate", *reuban* „plundering, destroying, robbery"; *lomaim* „I sheer, shave, make bare" = scr. *lumpâmi* ejecto *p.*)

c. *ava* irrumpere. Man. 7. 106: *vṛkavaććâ 'valumpêta.*

c. *pra* disturbare, destruere. Mah. 1. 7750: *brâhmaṇasya ... havir d'vâṅkśâiḣ pralupyatê.*

c. *pra* praef. *vi* perturbare, disturbare, destruere. Man. 3. 225: *tad (annam) vipralumpanty asurâḣ.*

c. *vi* id. Man. 3. 204: *rakśâṅsi hi vilumpanti śrâdd'am ârakśavarǵitam*; R. Schl. I. 20. 3: *tasya yaǵńô hi rakśôb'is tadâ vilulupê*; II. 64. 63: *smṛtir mama vilupyatê.* — Caus. id. Mah. 1. 7752. Exstinguere. Mah. 1. 5233: *têna (vâyunâ) tatra pradîpaḣ sa dîpyamânô vilôpitaḣ.*

2. लुप् *lup* 4. par. i. q. *rup* 4. par.

लुब्ध *lubd'á* v. *lub'* (gr. 83).

लुब्धक *lubd'aka* m. (a praec. s. *ka*) venator. N. 11. 33.

1. लुभ् *lub'* 4. par. cupere, desiderare. *lubd'á* cupidus, avidus. Hit. 10. 2: *taṇḍulakaṇalubd'ân kapôtân*; B'. 18. 27. — Caus. pellicere, excitare. R. Schl. I. 64. 8: *lôb'ayâmâsa lalitâ viśvâmitram*; 12: *yan mâm lôb'ayasê ramb'ê.* (Cf. lit. *lûbju* appeto, concupisco, praesertim nuptias; slav. *liub-i-ti* amare; germ. vet. *liubiu* amo = scr. caus. *lôb'ayâmi*, *liub* carus, dilectus, *liubi* amor; lat. *lubet*, *libet*, *libido.*)

c. *pra* i. q. simpl. Man. 9. 20: *pralulub'ê.* Caus. pellicere. Su. 1. 12: *ratnâiḣ pralôb'ayâmâsuḣ strîb'iśćô 'b'âu.*

c. *vi* caus. pellicere, excitare. Rag'. 19. 10: *aṅganâs tam ad'ikaṅ vyalôb'ayan.* Concitare in iram; Dr. 4. 24: *vilôb'ayâmâsa paraṅ vâkyâir vâkyâni yôgatî.* Delectare. R. Schl. II. 94. 1: *svaṅća ćittaṅ vilôb'ayan.*

2. लुभ् *lub'* 6. par. perturbare. Part. perf. pass. *lub'itá.* Cf. *lup.*

c. *vi* id. B'att. 9. 40: *vilub'itaṅ vâtâiḣ kêsaram.*

लुम्ब् *lumb* 1. et 10. par. (*ardanê*; scribitur *lub*) vexare.

लुल् *lul* 1. par. agitare, perturbare. R. Schl. II. 42. 29: *bab'ûva lulitam manaḣ*; 65. 18: *śôkâśrululitânanâ.* Cf. *luḍ.*

लुष् *luś* 1. par. (*stêyê* V.) furari. Cf. *lûś*, *muś.*

लुह् *luh* 1. par. (*gârd'yê*) desiderare, appetere. (Cf. 1. *lub'* et v. gr. 104.)

लू *lû* 9. par. âtm. *lunâmi*, *lunê* (v. gr. 345) findere, abscindere, desecare, evellere. Rag'. 3. 59: *patatriṇâ śarâsanaǵyâm alunât*; Dr. 5. 6: *siṅhasya pakśmâṇi muk'âl lunâsi*; B'att. 9. 80: *nâsâm ... lulâva.* — Part. perf. pass. *lûná.* R. Schl. I. 55. 10: *lûnapakśa iva dviǵaḣ.* (Cf. *lup*, gr. λύω, lat. *so-lvo*, *so-lû-tum* = scr. *saṅlû*; goth. *LUS* [*fra-liusa* perdo, laus, lusum] adjectâ sibilante; *lausja* solvo; lit. *láuju* desino, cesso = scr. caus. *lâvâyâmi*; slav. *rv-a-ti* evellere, *runo*, gen. *runes-e* vellus, v. Miklosich p. 75; *ruś-i-ti* evertere.)

लून *lûná* v. *lû.*

लूष् *lûś* 10. par. (*vad'ê stêyê* V.) occidere; furari. Cf. *luś*, *muś*, *lû.*

लेख *lêk'a* n. (r. *lik'* s. *a*) epistola. Ur. 24. 5 infr.

लेखा *lêk'â* f. (r. *lik'* s. *a* in fem.) linea, virga. In. 5. 15.

लेप् *lêp* 1. âtm. (*gamanê*) ire.

लेप *lêpa* m. (r. *lip* s. *a*) unguentum.

लेपन *lêpana* n. (r. *lip* s. *ana*) id. Lass. 11. 2.

लेश *lêśa* m. (r. *liś* s. *a*) particula, res minuta, parva. Am. (= *lava* q. v.) in fine compp. Mêg'. 105: *aśrulêśâḣ.* (Vid. *liś.*)

लोक् *lôk* 1. âtm. videre. 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *dîptâu* V.) loqui; splendere. (Cf. *lôć*, *ruć*, lit. *laukiu* exspecto; lett. *lûk-ô-t* [*luhkoht*] videre; germ. vet. *lôgên*, *luogên* videre; angl. *look*; v. *ruć.*)

c. *ava* 1. âtm. et 10. par. videre, conspicere, aspicere, intueri. Hit. 10. 1: *tâṅs taṇḍulakaṇân avalôkayâmâsa*;

85. 15: *ûrdᶜvam avalôkatê*; 22. 2: *mṛgam anâgatam avalôkya*; 120. 16: *ćakravâkasadṛśaśća mantrî na kvâ 'py avalôkyatê*.

c. *ava* praef. *sam* 10. par. inspicere, perlustrare. Hit. 106. 1: *yôdᶜân samavalôkayêt*.

c. *â* 1. âtm. et 10. par. intueri, aspicere, inspicere, conspicere, spectare, contemplari. N. 9. 5: *puśkaram âlôkya*; Dr. 1. 14: *mâm êvâ ''lôkya sundarî bᶜagêt*; Ragᶜ. 14. 29: *âlôkayiśyan muditâm ayôdᶜyâm prâsâdam ... âruróha*; Bᶜaṭṭ. 2. 24: *âlulôkê ... tapôvanam*; Maḥ. 3. 11024: *vanâny upavanânića âlôkayantas tê gagmuḥ*.

c. *â* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 775. 3. 16850.

c. *vi* 1) videre, conspicere, spectare, contemplari. Ragᶜ. 2. 11: *asya ... vilôkayantyô vapuḥ ... hariṇyaḥ*. 10. âtm. R. Schl. I. 44. 19: *vyalôkayanta tê tatra gaganâd gâṅ gatân nadîm*. 2) ultra aliquid prospicere. Man. 8. 239: *vṛtin tatra prakurvîta yâm uśṭrô na vilôkayêt*.

c. *vi* praef. *pra* prospicere. R. Schl. I. 9. 59: *sarvataḥ pravilôkayan*.

लोक *lôka* m. (r. *lôk* s. *a*) 1) mundus. In. 1. 14. H. 1. 36. Br. 1. 14. Su. 1. 25. 2) in plur. vel initio comp. homines. Lass. 1. 2. 12. 13. (Cf. lat. *locus*, lit. *laukas* campus.)

लोच् *lôć* 1. âtm. videre. 10. par. (*bᶜâśârtᶜê* K. *bᶜâsê* V.) loqui; lucere. (Cf. *lôk* unde *lôć* mutatâ gutt. in lab.)

c. *â* 1) videre, conspicere. Maḥ. 2. 617: *âlôćya girimukᶜyan tam*. 2) considerare, reputare, cogitare. Hit. 10. 10: *lôbᶜâkṛśṭêna kênaćit pâṇiᶜênâ ''lôćitam*; 14. 17 et 91. 19: *ity âlôćya*.

लोचन *lôćana* n. (r. *lôć* s. *ana*) oculus. Mêgᶜ. 28. Ragᶜ. 3. 41. H. 2. 36.

लोट् *lôṭ* 1. par. (*unmâdê*) mente captum esse; v. *lôḍ*, *lâuḍ*.

लोड् *lôḍ* 1. par. i. q. *lôṭ*.

लोध्र *lôdᶜra* m. (pro *rôdᶜra*, a primitivâ formâ radicis *ruh* crescere q. v. suff. *ra*) nomen arboris. N. 12. 4.

लोप्त्र *lôptra* n. (r. *lup* s. *tra*) raptum, rapina. Maḥ. 1. 4309.

लोभ *lôbᶜa* m. (r. *lubᶜ* cupere, s. *a*) cupiditas, aviditas. Dr. 7. 13. A. 4. 49.

लोभनीय *lôbᶜanîya* (r. *lubᶜ* s. *anîya*) desiderandus, v. sq.

लोभनीयतमाकृति *lôbᶜanîyatamâkṛti* (Baḥ. e *lôbᶜanîyatama* maxime desiderandus, amoenissimus et *âkṛti* forma) amoenissimam formam habens. In. 5. 14.

लोमन् *lôman* n. (pro *rôman* q. v., *r* mutato in *l*) corporis pilus.

लोमहर्षण *lômaharśaṇa* (Baḥ. ex praec. et *harśaṇa* erectio) corporis pilorum erectionem efficiens, terribilis. A. 3. 21.

लोल *lôla* (r. *lul* s. *a*) 1) tremulus. Mêgᶜ. 28. 2) cupidus. Mêgᶜ. 101 c. infin.; v. *lâulya*.

लोष्ट् *lôśṭ* 1. âtm. (*saṅgᶜâtê* K. *saṅhatâu* V.; fortasse denom. a *lôśṭá*) coacervare.

लोष्ट *lôśṭá* m. n. (v. *lôśṭ*) gleba.

लोष्टु *lôśṭu* id.

लोह *lôha* m. n. (pro *rôha* sicut *lôhita* pro *rôhita* q. v.) ferrum (a colore).

लोहकार *lôhakâra* m. (e praec. et *kâra* faciens, factor) faber ferrarius.

लोहित *lôhita* (pro *rôhita* q. v.) ruber. H. 3. 2.

लोहिताक्ष *lôhitâkśa* (Baḥ. ex praec. et *akśa* q. v. oculus) rubros oculos habens. H. 3. 2.

लोहिताङ्ग *lôhitâṅga* m. (Baḥ. e *lôhita* et *aṅga*) planeta Mercurius. Am.

लोहितेक्षण *lôhitêkśaṇa* (Baḥ. e *lôhita* ruber et *îkśaṇa* q. v. oculus) i. q. *lôhitâkśa*.

लौकिक *lâukika* (a *lôka* s. *ika*) 1) mundanus. 2) humanus.

लौड् *lâuḍ* 1. par. i. q. *lôḍ*, *lôṭ*.

लौल्य *lâulya* n. (a *lôla* s. *ya*) desiderium, cupiditas, aviditas. Hit. 113. 18.

ल्पी *lpî* (*lyî*?) 9. par. i. q. *lî* 9. par.

व *v.*

वंश *vańśa* m. 1) arundo. In. 1. 8. 2) turba, multitudo. Dr. 8. 5. 3) stirps, gens, familia. In. 5. 41. 43. (Cf. goth. *raus*, them. *rausa*, arundo, mutato *v* in *r*, *n* in *u*, v. gr. comp. 20; germ. vet. *rôr*.)

1. वंह् *vańh* v. *bańh*.

2. वंह् *vańh* 10. par. (*dyutâu*; scribitur *vah*, gr. 110[a]) splendere.

वक *vaka* m. grus.

वकुल *vakulá* m. nomen plantae (Wils.: mimusops elengi). N. 12. 40.

वक्क् *vakk* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Cf. *vaśk*, *vask*, *vańk*, *vak'*, *vańk'*, *vańg*, *valg*.

वक्तार् -तृ *vaktấr -tŕ* (r. *vać* s. *târ tr*) 1) subst. orator. Hit. 70. 9. 2) adj. eloquens. In. 4. 12. Dr. 7. 17.

वक्त्र *vaktrá* n. (r. *vać* s. *tra*) 1) os. 2) vultus. N. 21. 9. 24. 4. (Fortasse lat. *latrare* e *vactrare*, v. gr. comp. 20.)

वक्र *vakrá* (r. *vańk* ejectâ nasali, s. *ra*) curvus, flexuosus. Mêg'. 28. (Cf. lat. *vârus*, hib. *fiar* „crooked, inclined"; „wicked, perverse"; *fiaras* „crookedness"; *fiaraim* „I incline, bend".)

वक्ष् *vakś* 1. par. crescere. Ṛgv. 114. 7: *mâ na ukśantam mâ na ukśitam . . . bad'îh* ne nobis adolescentem, ne nobis adultum occidas. — In praet. redupl. magnum, validum esse. Ṛgv. 81. 5: *ati viśvań vavakśit'a*. — *ukśitá* qui crevit, magnus. Ṛgv. 85. 2. (V. Westerg. et cf. goth. *VAHS*, send. ꬻ *uk's* crescere, gr. comp. 109[a]. 2; gr. αὔξω, αὐξάνω; hib. *fasaim* „I grow, increase", *fasamhuil* adj. „growing, increasing"; lat. *vas-tus* [de *augeo* v. *ûh*]; lit. *augu* cresco, *aukś-tas* altus; fortasse *ûsis* fraxinus a crescendo dictum, servatâ sibilante, ejectâ gutturali.)

वक्षस् *vákśas* n. (r. *vakś* s. *as*) pectus. (Hib. *uchd* „the breast, bosom, lap"; fortasse lat. *pectus* cum *p* pro *v*, et *t* pro *s* sicut in gr. ἄρκτο-ς = scr. *ṛkśá-s*, ex *arkśa-s*, *ursu-s*.)

वख् *vak'*, वङ्ख् *vańk'* (scribitur *vak'*, gr. 110[a]) 1. par. ire, se movere. (Cf. *lak'* etc., *rak'* etc., *vakk*, *vańk*, *vańg*, *vańg'*, *valg*; lat. *vacillo*, v. tamen p. 134 *ćal* praef. *vi*; germ. vet. *wankôn*, *wanchôn* vacillare.)

वङ्क् *vańk* 1. âtm. (*kâuṭilyê* K. *kâuṭilyê gatâu* V.; scribitur *vak*) tortuose ire; incedere; ire. *vańku* tortuose incedens. Ṛgv. 114. 4. (V. *vańka*, *vakrá* et cf. lit. *wingis* flexus fluminis, germ. vet. *winkil*, anglo-sax. *vincel* angulus, — gr. ἀγκή, ἄγκος, ἀγκών, ἀγκύλος, ἄγκυρα; lat. *angulus*, nisi pertinent ad *ak* q. v.)

वङ्क *vańka* m. (r. *vańk* s. *a*) flexus fluminis. (Lit. *wingis* id., v. r. *vańk*.)

वङ्क्रि *vấńkri* m. (r. *vańk* s. *ri*) costa. Hêm.

वङ्ख् *vańk'* v. *vak'*.

वङ्ग् *vańg* 1. par. (*gatâu* K. *k'ańgê* V.) ire; claudicare; v. *vak'*, *vag*.

वङ्ग *vańga* n. 1) plumbum. Am. 2) stannum. Hêm. — *vańga* m. 1) Bengalia. 2) Bengalensis. Rag'. 4. 36. (Hib. *ban* „copper".)

वङ्घ् *vańg'* 1. par. (*gatâu* K. *nindârамb'agavêśu*; scribitur *vag'*) ire; reprehendere; incipere; properare. (V. *vak'*.)

वच् *vać* 2. par. interdum âtm.; secundum grammaticos etiam cl. 1 (anom. v. gr. 318. 381[a]. 414. 435. 457) 1) dicere, loqui, c. acc. pers. et rei. Mah. 3. 14025: *anukûlan tat'â vaćmi*; Up. 75: *upakôśâ vakti sma*; H. 3. 3: *uvâća b'îmasênam idań vaćah*; N. 9. 25: *uvâća damayantî tan nâiśad'ań karuṇań vaćah*; Rag'. 3. 43: *avôćad ênam* (v. gramm. 382 annot.); R. Schl. II. 40. 11: *mâń râma vakśyasê*. — Pass. c. acc. rei et nom. pers. cui dicitur, et instr. pers. a

quâ dicitur. R. Schl. II. 68. 6: *tyaktaśôkâir idań vâćyaḣ ... bʿarataḣ*; Maḥ. 1. 7488: *niḣsańśayań śrêyô vâćyas tvam asi bândʿavâiḣ.* Cum nom. rei. Man. 8. 61: *vâćyam ṛtańća tâiḣ.* 2) appellare. Sâ. 2. 13: *ćitrâśva itićô 'ćyatê.* — Caus. 1) *vâćâyâmi* efficio ut alqs dicat, proferat, praesertim *svasti vâćayâmi* efficio ut alqs precationem salutis proferat, fausta precetur. R. Schl. II. 25. 28. Maḥ. 1. 6947. 7936. Etiam omisso *svasti* id. Bʿaṭṭ. 17. 1: *viprân avâćayan* (schol. *svastivâćanań kâritavantaḣ*); Sâ. 1. 25: *ḥutvâ 'gnin vidʿivad viprân vâćayâmâsa*; R. Schl. II. 6. 7: *vâćayâmâsa sa dviǵân.* 2) legere (efficere ut litterae loquantur). Ur. 25. 5. Śak. 23. 4. 3) *vâćya* vituperandus. Sâ. 1. 32. 4) i. q. primit. (secundum grammaticos *vać* cl. 10). Bʿaṭṭ. 6. 46: *katʿanîyam avîvaćat.* — Desid. *vivakś* dicere velle. Śak. 53. 16. (Cf. boruss. vet. *wack* praef. *en* invocare, *en-wackêmai* invocamus, *en-wackê* invocant, *po-wackîsna* proclamatio; germ. vet. *gi-WAG* dicere, narrare, memorare, *giwah-t* mentio, *ga-wahtlîh* memorabilis, celeber, *ga-wahanian* memorare; nostrum *er-wähnen*, v. Graff. 1. 696 sq.; lat. *voco*, quod nititur formâ scr. caus. *vâćâyâmi*, correptâ vocali, v. gramm. comp. 109[a]. 6 et 504; gr. ʼΕΠ e FΕΚ, mutatâ gutturali in labialem, εἶπον, ἔπος = scr. *vaćas* q. v.; hib. *faighim* „I speak, talk", *faigh* „a prophet", *faighle*, *faighleadh* „words, talk, conversation"; serb. *vik-a-ti* vociferari, 1. pers. praes. *wić-e-m*; slav. *rekuń* dico, 2. pers. *reć-e-śi* = वचसि *vać-a-si*, mutatâ semivocali *v* in *r*, gr. comp. 20; lit. *prá-rakas* propheta, *rêkiù* clamo, vociferor.)

c. *anu* dicere, proferre, recitare. Man. 11. 191: *yêśân dviǵânâń sâvitrî nâ 'nûćyatê.*

c. *abʿi* dicere, loqui. Maḥ. 3. 560: *bʿîmô sbʿyuvâćâi 'nâm ... idań vaćaḣ.*

c. *nis* edicere, effari, profiteri. Sâ. 6. 35: *satyan nirućyatâm.*

c. *pra* dicere, loqui, c. dat. vel gen. pers. In. 5. 22: *tat tê sarvam pravakśyâmi*; Br. 2. 6: *yam (dʿarmam) pravakśyâmy aḥan tava*; N. 12. 68: *svâgatan ta iti prôktâ tâiḣ sarvâis tâpasâiśća sâ.* Appellare. Man. 1. 10: *âpô nârâ iti prôktâḣ.*

c. *pra* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 488: *tat tê ’ḥań sampravakśyâmi mâḥâtmyam.*

c. *prati* respondere. N. 6. 7: *pratyûćus tê divâukasaḣ*; R. Schl. II. 68. 1: *pratyuvâća ḥa ... brâḥmaṇâń tân idań vaćaḣ.*

c. *sam* i. q. simpl. P. 3: *tań samavôćatâm.*

वचन *vaćana* n. (r. *vać* s. *ana*) 1) sermo. 2) jussus. N. 16. 28.

वचस् *váćas* n. (r. *vać* s. *as*) sermo. N. 20. 28. In. 4. 5. (Gr. ἔπος, cujus ς ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

1. वज् *vaǵ* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *vańg*, lat. *vagor.*)

2. वज् *vaǵ* 10. par. *vâǵâyâmi* (*sańskṛtâu gatâu* V.) ornare; ire, se movere.

वज्र *váǵra* m. n. 1) fulmen. In. 3. 4. 2) adamas.

वज्रधर *vaǵradʿará* m. (qui fulmen tenet, e *váǵra* fulmen et *dʿara* qui tenet) cognomen Indri. In. 2. 25.

वज्रपाणि *vaǵrapâṇi* m. (fulmen in manu habens, Baḥ. e *váǵra* et *pâṇí* manus) id.

वज्रिन् *vaǵrín* m. (a *váǵra* s. *in*) id. Ur. 5. 13.

1. वञ्च् *vańć* 1. par. ire, adire. Bʿaṭṭ. 14. 74: *vavańćur âḥavakśitim.* Transgredi. Bʿaṭṭ. 7. 106: *vańćitvâ 'mbaran dûram* (schol. *atikramya*). Cf. *vańk.*

2. वञ्च् *vańć* 10. âtm. decipere, fallere. R. Schl. II. 37. 21: *vańćayitvâ tu râǵânam*; Ragʿ. 12. 53: *rakśasâ mṛgarûpêṇa vańćayitvâ sa râgʿavâu*; Bʿaṭṭ. 8. 43: *avańćayata mâyâḣ svamâyâbʿir naradviśâm*; Ḥit. 120. 20: *vańćyatê dʿûrtâiḣ.* — Part. praes. par. Maḥ. 1. 5794: *tańća pâpań suyôdʿanań vańćayadbʿiḣ.* (Cf. *vańk*, *vakrá.*)

c. *pari* i. q. simpl. Ḥit. 129. 19: *parivańćitaḣ* deceptus.

वञ्चक *váńćaka* m. (r. *vańć* s. *aka*) fraudator. Lass. 87. 11.

वञ्चन *vańćana* n. (r. *vańć* s. *ana*) actio decipiendi. Dr. 6. 24.

1. वट् *vaṭ* 1. par. (*parib'âśaṇê* K. *uktâu* V.) loqui, dicere. Cf. *vad*, 2. *paṭ*, *paṭ'*.

2. वट् *vaṭ* 1. par. (*vêśṭanê* K. *vêśṭê* V.) circumdare, sepire (v. *vâṭa*, *vâṭikâ*), vestire; v. sq. et cf. 3. *paṭ*.

3. वट् *vaṭ* 10. par. (*grant'ê vib'âganê* K. *vêśṭê b'âgê* V.) jungere, nectere, serere; dividere, distribuere; circumdare, vestire. Cf. *vaṇṭ* et 3. *paṭ*.

वट *vaṭa* m. ficus Indica.

वटारक *vaṭâraka* m. funis genus. M. 30. (Mah. 3. 12776.) Scribitur etiam *varâṭaka* et *vaṭâkara* (v. Colebr. Am. p. 244).

वटारकमय *vaṭârakamáya* adj. (a praec. s. *maya*) vaṭâracicus. M. 39.

वठ् *vaṭ'* 1. par. (*st'âulyê*) magnum, crassum esse (scribitur etiam *baṭ'*).

वडभि *vaḍab'i* f. contignatio tecti. Ur. 37. 6. Mêg'. 39.

वडभी *vaḍab'î* f. id.

वडवा *vaḍavâ* f. equa. Am.

वण् *vaṇ* 1. par. i. q. *baṇ*.

वणिज् *vaṇiǵ* v. *baṇiǵ*.

वण्ट् *vaṇṭ* 1. et 10. par. dividere, distribuere (scribitur etiam *baṇṭ*).

वण्ठ् *vaṇṭ'* 1. âtm. (*êkaćarê* V.; scribitur etiam *vaṭ'*) solum ire.

1. वण्ड् *vaṇḍ* 1. âtm. (*vêśṭanê* K. *vêśṭê vib'âgê* V.; scribitur *vaḍ*, gr. 110[a]) circumdare, vestire; dividere, distribuere. Vid. 2. et 3. *vaṭ*, *vaṇṭ*.

2. वण्ड् *vaṇḍ* 10. par. (*vib'âgê*; scribitur *vaḍ*, gr. 110[a]) dividere, distribuere. Cf. 3. *vaṭ*, *vaṇṭ*.

वत् *vat* adv. sicut, in fine compositorum. In. 1. 24. 5. 47. Ḥ. 1. 36.

वत *vata* interj. heu! eheu! N. 11. 10. 19. 5. Sâ. 2. 11; fere semper sequitur interjectionem *ahô*.

वत्स *vatsá* m. 1) proles, natus, filius. Sâ. 2. 9 in fine comp. Bah. 2) vitulus, v. sq. 3) in allocutione: carus, dilectus, amicus. Lass. 40. 10. 73. 10. 18. (V. *vatsalá* et cf. lat. *vitulus*.)

वत्सबन्धा *vatsaband'â* adj. f. (vituli nexum habens, e *vatsá* et *band'â* nexus, vinculum) magno vituli desiderio capta. Br. 1. 12. (Cf. *vatsakâmâ* apud Wils.)

वत्सर *vatsará* m. (fortasse e *vat*, quod hac in compositione similiter significare videtur, et *sara* iens, v. *samâ*) annus. Am. (Cf. lit. *wásara* aestas; pers. بهار *behâr* ver; gr. ἔαρ e Ϝέσαρ, ἔτος e Ϝετσος; lat. *vêr*, *vetus*; respiciatur scr. indeclin. *parút* anno praeterito [e *para* alius et *ut* e *vat*] cui respondet gr. πέρυσι.)

वत्सल *vatsalá* (a *vatsá* s. *la*) amans, amicus, praesertim in fine compp. Ḥ. 1. 28: *b'râtṛvatsala*; Sâ. 2. 14: *pitṛvatsala*; N. 12. 78: *dviǵâtiǵana-vatsalaḣ*.

वत्स्यामि *vátsyâmi* v. euph. r. 100. *a*.

1. वद् *vad* 1. par. âtm. (de correptâ formâ *ud* v. gr. 414. 457. 546) dicere, loqui. In. 5. 37: *yan mâń vadasi*; N. 12. 74: *vada satyam*; 17. 39: *prativâkyań vadasva*; B'. 2. 36: *vadiśyanti*; Sâ. 4. 7: *vaćanań yuktam asmadvid'ô vadêt*; Man. 8. 9: *mâ sma ... anṛtań vadîḣ* (ut videtur, metri causâ pro *vâdîḣ*, v. gr. 364); Rag'. 3. 25: *uditań vaćaḣ* (v. gr. 546). 2) clamare, vociferari. Dr. 6. 3: *mṛgâ dviǵâḣ krûram imê vadanti*; 6. 7: *vadati ... śâlavṛkaḣ*. — Caus. *vâdáyâmi*, *vâdáyê* facio ut sonet. Man. 4. 64: *na vâditrâṇi vâdayêt*; Dêv. 2. 54: *avâdayanta paṭahân gaṇâḣ śańk'âńs tat'â 'parê mṛdańgâńśća tat'âi 'vâ 'nyê*; In. 5. 27: *vînâsu vâdyamânâsu gand'arvâiḣ*. (Lit. *wadinu* voco; slav. *vad-i-ti* reprehendere; hib. *feadaim* „I relate, say"; fortasse *luadhaim* „I mention, speak, hint", *raidim* „I say, relate"; mutatis semivocalibus *v*, *r*, *l*,

v. gr. comp. 20; cambro-brit. *gwed* verbum; goth. *raṣ-da* sermo, nisi pertinet ad *rat'* q. v.; germ. vet. *var-wâzu* maledico, v. gr. comp. 87; gr. ὕδω, ὑδέω, ὕδης [cf. correptam formam *ud*]; fortasse lat. *vas*, *vad-is* a dicendo dictum; sicut nos dicimus gut sagen; fortasse etiam lit. *laidoju* „ich bürge, sage gut" huc pertinet, mutato *w* in *l*; fortasse lat. *suâdeo* dissolvendum est in *s-vâdeo* = scr. *su* + *vâdáyâmi* cl. 10 vel caus., v. gr. comp. 109[a]. 6.)

c. *anu* imitari alicujus verba, vocem, nachsprechen. Rag'. 5. 74: *giran nas tvadprabôd'aprayuktâm anuvadati śukas tê.*

c. *apa* maledicere, reprehendere, vituperare. Man. 4. 236: *nâ "rtô 'spy apavadêd viprân* (schol. *nindayêt*). Caus. vel cl. 10. id. Maḥ. 3. 1036: *kśamâ ... paṇḍitâir apavâditâ.*

c. *ab'i* alloqui. Dr. 6. 2: *b'râtṙṅśća tân ab'yavadad yud'iṣṭ'irań*; Man. 8. 356. — Caus. i. q. caus. simpl. Maḥ. 3. 14386: *vâditrâṇy ab'ivâdayan.* V. 2. *vad.*

c. *â* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 3. 16148: *tvadart'ê ḥi samâvadat.*

c. *upa* âtm. blandiri, c. acc. pers. B'aṭṭ. 8. 28: *na kańćid upâvadiṣṭa* (schol. Ǵ. *upasântvitavân*; B'. *pralôb'anavâkyam b'âṣatê sma*).

c. *pari* calumniari. Maḥ. 1. 3079: *parivadann anyâńs tuṣṭô b'avati durǵanań*; 3. 14686: *nâ 'pi parivadê śvaśrûm.*

c. *pra* i. q. simpl. N. 22. 21: *tasyâs tat priyam âk'yânam pravadasva.* — Caus. i. q. caus. simpl. Maḥ. 1. 5356. 5460.

c. *vi* altercari, litigare, c. instr. pers. et loc. rei. Man. 9. 191: *dvâu tu yâu vivadêyâtâm ... striyâ d'anê*; Ḥit. 87. 19: *śatan dadyân na vivadêt.*

c. *sam* colloqui. Ḥit. 88. 16: *svaćarâiń saḥa sańvadêt.*

c. *sam* praef. *vi* pactum, fidem violare, promissis non stare. Man. 8. 219: *yań ... kṙtvâ satyêna sańvidań visańvadên narô lôb'ât.*

2. वद् *vad* 1. et 10. âtm. (*b'âṣaṇê* K. *vâksandêśayôń* V.) dicere, jubere.

c. *ab'i* 10. par. âtm. se inclinare reverentiae causâ, c. acc. In. 5. 20: *ab'ivâdayê tvâń śirasâ*; Maḥ. 3. 10909: *âkâśagańgâm pâṇḍavâs tê 'b'yavâdayan*; 10908: *ab'ivâdata* (ut videtur, metri causâ pro *ab'ivâdayata*); Sâ. 1. 27: *ab'ivâdya pituń pâdâu*; A. 1. 4. N. 12. 68. 25. 2.

वद *vadá* (r. *vad* s. *a*) dicens, loquens, in fine compp., v. *priyańvada.*

वदन *vádana* n. (r. *vad* s. *ana*) os, vultus. N. 2. 2. (Hib. *aodann* „the face", *eudan* „the forehead".)

वदरी *vadarí* f. 1) nomen arboris (Wils. jujube). N. 12. 5. 2) silva (?). M. 3. Maḥ. 3. 1637 (scribitur etiam *badarí*).

वदान्य *vadânya* (r. *vad* s. *ânya*) 1) eloquens. 2) munificus, liberalis. Ḥit. 77. 20.

वध् *vad'* par. interdum âtm. (caret tempp. special., scribitur etiam *bad'*) 1) pulsare, ferire, tundere. Maḥ. 4. 461: *at'âi 'nâm ... pâtayitvâ padâ 'vad'ît.* 2) occidere. R. Schl. I. 2. 18: *krâuńćamit'unâd êkam avad'îń*; Maḥ. 1. 4801: *śakrâǵńayâ maḥâbâḥus tân vad'iṣyati*; 3. 626: *tań vad'iṣyê maḥîtalê.* (Cf. *rad'*, *vyad'*, *vâd'*, *bâd'*, lat. *laedo* [v. Benary p. 49]; hib. *faethaim* „I kill", *faethadh* „killing", *fesaim* „I kill, destroy", *feadhm* „a battle".)

c. *ni* occidere. Maḥ. 1. 4121. 5472.

वध *vad'a* m. (r. *vad'* s. *a*; scribitur etiam *bad'a*) caedes. Ḥ. 1. 46. 3. 20. Br. 2. 30.

वधू *vad'û* f. (scribitur etiam *bad'û*, fortasse a r. *band'*) 1) femina, etiam animalium femina. Dr. 1. 17. 2) nurus. Sâ. 4. 28. 6. 9. 3) femina affinis, fratria. Su. 4. 15. (Hib. *badhbh* „an ill-inclined woman; a witch, a fary woman".)

वधैषिन् *vad'âiṣin* (e *vad'a* caedes et *êṣín* cupidus) caedendi cupidus. Su. 2. 19.

वध्यता *vad'yátâ* f. (a *vad'ya* occidendus, s. *tâ*) status ejus, qui occidendus est. N. 9. 8.

1. वन् *van* 1. par. (*hiṅsâyâm* K.) ferire, laedere. (V. 3. *van* et cf. *han* e *d'an*; hib. *bana* „death"; gr. φένω, φόνος, φονεύς; lat. *fûnus*; v. 4. *van.*)

2. वन् *van* 1. par. (*samb'aktâu* K. *samb'aktiśabdayôli* V.) colere, venerari, deditum esse, amare; sonare (cf. *svan*). — In dial. vêd. 1) dare. Ṛgv.-V. 47. 1: *indrapânaṅ vô vanêma* (v. Westerg.). Etiam cl. 2. âtm. Ṛgv.-V. 17. 5: *vaṅsva vâryâṇi.* 2) accipere. Ṛgv.-V. 94. 9: *yad îmahi tad vanêmahi*; Ṛgv. 3. 2. 93. 9. 46. 14. (V. *vanitâ'* et cf. lat. *veneror*, *Ven-us*; germ. vet. *wini* dilectus, amicus; *winia* dilecta, marita, uxor; *wunna* gaudium, voluptas; fortasse *minna* amor e *winna.*)

3. वन् *van* 8. par. âtm. (*yâćanê*) petere, cupere. — In dial. vêd. 1) id. Ṛgv. 31. 13: *mantram manasâ vanôśi.* 2) praef. *ab'i* colere (v. 2. *van*). Ṛgv. 51. 2: *ab'î "m avanvant svab'iśṭim ûtayali* „illum colebant fauste aggredientem opitulatores". 3) occidere, perdere (v. 1. *van*). Ṛgv. 121. 9: *vanvaṅ ćuśṇam (vanvan śuśṇam) anantâili pariyâsi vad'âili*; 73. 9: *nṛb'ir nṛ̂n vîrâir vîrân vanuyâmâ.*

4. वन् *van* 1. et 10. par. *vánâmi*, *vânáyâmi* (*upakṛtâu* K. *upakṛtâu śradd'âg'âtê śabdôpatâpayôli* V.) juvare; credere; ferire; sonare; vexare. (Vid. 1. et 3. *van* et cf. 2. *tan*; hib. *banaim* = scr. *vánâmi*, *banaighim* = scr. *vânáyâmi* „to waste, to pillage, to plunder"; v. etiam *banadh*, *banaghadh* apud O'Reilly.)

वन *vana* n. 1) silva. Ḥ. 1. 3. 2) aqua. Am.

वनराजि *vanarâǵi* et *-râǵî* f. (e *vana* et *râǵi*, *râǵî* quae hac in compositione regionem significare videntur) silvae regio (?). Dr. 1. 2. Śak. 27. 6 infr.

वनस्पति *vanaspati* m. (e *vana* et *páti* dominus, inserto *s* euphonico) arbor. Ḥ. 1. 11.

वनिता *vanitâ'* f. (part. pass. rad. *van* amare) femina; uxor. Ur. 37. 10. Mêg'. 8. 33. 59. 65. (Germ. vet. *winia* dilecta, uxor, v. 2. *van*; hib. *ban* „a woman".)

वन्द् *vand* 1. âtm. interdum par. (scribitur *vad*, gr. 110[a]) 1) se inclinare reverentiae causâ, inclinato corpore salutare. Dr. 9. 19: *vavandê ... munim*; A. 1. 5: *vṛkôdarasyâ 'pi vavanda pâdâu*; 2: *yud'iśṭ'iram ... avandata*; Maḥ. 2. 23: *vavandê ćaraṇâu mûrd'nâ ... pitṛśvasuli* (v. 2. *vad* praef. *ab'i*). 2) laudare, celebrare. R. Schl. II. 16. 37: *râmam ... vaćôb'ir agryâili ... vavandirê.* (Fortasse lat. *laus*, *laud-is* mutato *v* in *l*, *n* in *u*, v. gr. comp. 20.)

c. *ab'i* i. q. simpl. sgnf. 1. R. ed. Ser. I. 28. 34: *râg'avâv ab'yavandatâm.*

c. *sam* id. Maḥ. 1. 5420: *tam ... śirasâ samavandata.*

वन्दि *vándi* et वन्दी *vandî'* f. captivus; v. sq.

वन्दिन् *vāndín* m. (r. *vand* s. *in*) laudator, praedicator, praeco. Ur. 59. 16.

वन्दीकर् -कृ *vandîkar -kṛ* (e *vandî'* et *kar kṛ*, v. gr. 585) capere, rapere. Ur. 2. 5: *vandîkṛtâ vibud'aśatrub'ili.*

वप् *vap* 1. par. âtm. (*up* gramm. 414. 435. 457. 546) 1) spargere, praesertim semen, seminare. Man. 3. 142: *vîǵam uptvâ*; 9. 36: *yâdṛśan tû 'pyatê vîǵam*; 9. 40: *anyad uptaṅ ǵâtam anyat.* — *akśân vaptum* talos jacere. Maḥ. 2. 2033. 2) texere. (Cf. *vâ* flare, *vê* texere et causalia sicut *dâpáyâmi* a *dâ* et *dê*; *vip*; *vêp*; germ. vet. *WAB* texere [*wibu*, *wab*, *wâbumês*]; gr. ὑφαίνω.)

c. *â* spargere, objicere, offerre. Maḥ. 3. 17341: *varśam âvapatâṅ śrêśṭ'aṅ, vîǵan nivapatâṅ varam*; 3. 105: *śvab'yaśća ... vayôb'yaśćâ "vapêd b'uvi (annam)*; v. praeff. *ni*, *nis.*

c. *ut* extollere, levare. Ṛgv. 116. 11.

c. *ni* deponere, offerre. Man. 3. 216: *nyupya piṇḍân.*

c. *nis* spargere, effundere, objicere, offerre. Man. 3. 214: *nirvapêd udakam b'uvi*; 6. 5: *êtân êva mahâyaǵṅân nirvapêt*; 9. 140: *mâtuli prat'amatali*

piṇḍan nirvapêt. Omissâ cibum exprimente voce. Man. 3. 92: *śunâńća ... nirvapêd b'uvi.*

c. *pra* i. q. simpl. Dr. 8. 10: *śirâńsi pâdarakśâṇâń vígavat pravapan.*

c. *prati* obserere, conserere; trop. ornare. Rag'. 17. 23: *mâulim pratyûpuli padmarâgêṇa.*

वपा *vapâ* f. medulla. R. Schl. I. 13. 39.

वपुष्मन्त् *vápuśmant* (a *vápus* s. *mant mat*, v. euph. r. 101[a]) formosus, pulcher. Su. 3. 17. Sâ. 5. 7.

वपुस् *vápus* n. (r. *vap* s. *us*) corpus, forma, species. N. 13. 52. 19. 28. 24. 42. 26. 30. H. 3. 13.

वभ्र् *vab'r* v. *bab'r.*

वम् *vam* 1. par. vomere. R. Schl. I. 28. 26: *vavâma rud'iram b'ûri*; Dêv. 2. 58: *vêmuśća kêćid rud'iram* (v. gr. 401); Dr. 5. 20: *krôd'aviśań vamantâu.* — *vântá* qui vomuit. Man. 5. 144. (Lat. *vomo*, lit. *wémju* id., gr. ἐμέω, germ. vet. *wemmiu* polluo.)

c. *ut* evomere. N. 20. 30: *viśam ... muk'ât satatam udvaman.*

वय् *vay* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

वयम् *vayám* nos (gr. 241).

वयस् *váyas* n. (r. *vay* s. *as*) 1) aetas, praesertim florens, integra aetas, adolescentia, juventus. N. 1. 11. Sâ. 1. 4. Rag'. 3. 70. 2) avis (v. *vi*). Nalôd. 1. 27 schol. (Cambro-brit. *aes* avis, nisi hoc a lat. *avis*, v. Pictet p. 60.)

वयस्य *vayasya* m. (a praec. s. *ya*) amicus. Ur. 50. 3. Śak. 53. 3 infr.

1. वर् *var* 10. par. âtm. *varáyâmi, varáyê.* 1) eligere. N. 4. 30: *tvâń varayiśyâmi*; Sâ. 1. 24: *tâm ... na kaśćid varayâmâsa.* Cum 2. acc. R. Schl. I. 1. 48: *sahâyań varayâmâsa mârîćim.* Cum locat. nominis abstracti. N. 2. 61: *têśâm anyataman dêvam patitvê varayasva*; cum dat. R. Schl. I. 11. 2: *tań viprań yagńâya varayâmâsa.* 2) in matrimonium petere aliquam ab aliquo, cum 2. acc. R. Schl. I. 36. 16: *gyêśṭ'âm ... surâh sarvê śâilêndrań varayâmâsuh*; Mah. 3. 8571: *varayê tvâm ... lôpâmudrâm prayaćća mê.* (Huc vel ad 3. *var vṛ*, pertinent lat. *volo*, gr. βούλομαι, ἐράω, ἔραμαι; goth. *vil-ja* volo, praet. *vil-da*; *ga-val-ja* eligo, wähle; lit. *wálê* voluntas, *wéliju* malo, *wélijimas* desiderium; russ. *vólju* volo, desidero, *vólja* voluntas, *volítelj* amator; *vy-bir-a-tj* eligere, *iṣ-br-a-tj* id., *vy-bor* electio; fortasse lit. *myliu* amo et russ. *miluju* misereor, mutato *v* in *m* sicut in lat. *melior*, v. *várîyâńs.*)

2. वर् वृ *var vṛ* 5. par. âtm. *vṛṇó'mi, vṛṇvé'.* 1) tegere. A. 8. 5: *nab'asah praćyutâ d'ârâh ... avṛṇvan sarvatô vyôma*; 3. 25: *avṛṇôn mâm mahâśarâih.* — *vṛtá* tectus. N. 12. 112. 2) circumdare. N. 13. 49: *ganâir vṛtâm*; Mah. 1. 5120. 3) eligere. Mah. 2. 2698: *avṛṇôt ... pâṇḍavânâm addsatâm*; Dêv. 11. 36: *varań yam manasê 'ććat'a tań vṛṇud'vam.* — Caus. tegere. Man. 8. 239: *ćidrańća vârayêt sarvam*; v. 4. *var vṛ.* (Cum *var vṛ* tegere, circumdare cf. r. *val*, lat. *vallum, vallis*, fortasse *velum*, nisi pertinet ad scr. *ćêla* q. v.; *villus*, *ap-erio*, *op-erio*, v. praeff. *apa*, *api*; lit. *at-weru* aperio, *uź-weru*, *sù-weru* claudo; gr. ῥι-νός, aeol. γρῖ-νος e Ϝρῖ-νος cutis, ῥι-νόν scutum [v. *várman*], εἶρ-ος, εἴριον etc. lana; lit. *wil-na* id.; russ. *vólna* id.; goth. *vulla* id.; germ. vet. *wolla* id., *wilôn* velare [v. *ûrṇâ*]; hib. *filim* „I fold, plait, lap, wrap, involve", *fillead* „a fold, plait, a cloth", *falach* „a blanket, veil, covering", *olann* lana. V. praec.)

c. *apa* aperire. Ṛgv. 51. 3 et 4: *avṛṇôr apa.* (Huc, vel potius ad caus. *apavârayâmi* trahi potest lat. *aperio*, ita ut correptum sit ex *apa-verio*, v. Pott. 1. 225.)

c. *api* abscondere. Ṛgv. 121. 4: *apivṛta.* (Lat. *operio* correptum ex *opi-verio* = scr. caus. *apivârayâmi*, v. Pott. 1. 225.)

c. *â* 1) tegere. Maḥ. 1. 1296: *nîlagîmûtasaṅgâtâiḣ sarvam ambaram âvṛṇôt*; Bᶜ. 3. 38: *dᶜûmênâ ''vriyatê vaḥniḣ.* 2) circumdare. N. 1. 24: *sakᶜî-gaṇâvṛtâ.*

c. *â* praef. *apa* aperire. Bᶜ. 2. 32: *svargadvâram apâvṛtam*

c. *â* praef. *pra* tegere. N. 12. 23: *vastrârdᶜaprâvṛ-tâm.* Induere, c. acc. vestis. N. 24. 42: *vastram aragaḣ prâvṛṇôt*; Maḥ. 1. 2033: *prâvṛtya kṛṣṇa-vâsâṅsi.*

c. *â* praef. *vi* arcere. Maḥ 3. 363: *vyâvṛtya râgânam.*

c. *â* praef. *sam* 1) tegere. N. 9. 14. Bᶜ. 16. 16. 2) claudere. Maḥ. 1. 8343: *ta imê prasavasyâ 'rtᶜê tava lôkâḣ samâvṛtâḣ.* 3) arcere, impedire. Maḥ. 3. 10329: *śakṛnmûtrê samâvṛṇôt.*

c. *pari* circumdare. In. 1. 13: *śakraḣ parivṛtô dêvâiḣ.*

c. *pra* 1) induere (vestem). Maḥ. 3. 2977: *vastram prâvṛṇôt.* 2) eligere. Maḥ. 3. 17186: *pravṛṇutê varam.*

c. *vi* 1) aperire. Maḥ. 1. 6275: *vivṛtya nayanê*; 12931: *nisṛtaḣ ... mukᶜât tasya vivṛtât*; 2935: *mârutas tatra vâsaḣ prakrîḍitâyâ vivṛṇôtu.* — *vivṛta* nudus. Maḥ. 1. 2942: *apaśyad vivṛtâm*; trop. detegere, patefacere, manifestum facere. Maḥ. 2. 6952: *naćâi 'tad vivṛṇôti saḣ.* 2) petere. Maḥ. 1. 4413: *tân tu têgasvinîṅ kanyâm ... vyavṛṇ-van pârtᶜivâḣ kêćit.*

c. *sam* tegere. N. 16. 17. In. 5. 19.

c. *sam* praef. *abᶜi* id. Ḥ. 4. 40.

3. वर् वृ *var vṛ* 9. par. âtm. *vṛṇâmi, vṛṇê.* 1) eligere. N. 4. 14: *vṛṇê tvâm aḥam bᶜartâram*; Su. 1. 22: *anyad vṛṇîtam*; Maḥ. 1. 3391: *vṛṇa varam* (v. gr. 345[b]); 3. 8567: *tâṅ na vavrê puruśaḣ.* 2) âtm. desiderare, optare. R. Schl. II. 34. 40: *apakramaṇam êvâ 'tᶜa sarvakâmâir aḥaṅ vṛṇê.* 3) âtm. petere alqd ab aliquo, cum 2. acc. R. Schl. I. 34. 29: *pitaran nô vṛṇîśva*; Maḥ. 3. 13583: *vavrê prabᶜum avadᶜyô bᶜavêyam.* (Vid. 1. *var.*)

c. *â* 1) eligere. In. 5. 42: *anâvṛtâśća* (sic cum ed. Calc. 3. 1858 legendum) *sarvâḣ sma.* 2) optare, desiderare. Ṛgv. 17. 1: *indravaruṇayôr aḥam ... ava âvṛṇê* „Indrae Varuṇaeque ego ... auxilium desidero".

c. *nis*: *nirvṛta* quietus, felix, laetus (electus). Man. 1. 54. N. 26. 34. R. Schl. III. 3. 24.

c. *pra* eligere. Maḥ. 3. 17196: *pravṛṇîśva yatᶜê 'ććasi.*

4. वर् वृ *var vṛ* 1. par. âtm. i. q. 3. *var vṛ.*

c. *ut* exposcere. R. Schl. II. 11. 9: *ḥṛdayam apy êtat ... udvarasva mê.*

5. वर् वृ *var vṛ* 10. par. âtm. *vârâyâmi, vârâyê* arcere, impedire. N. 3. 24: *praviśantan na mâṅ kaśćid apaśyan nâ 'py avârayat*; 13. 51: *ganaṅ vârayitvâ*; Man. 4. 59. R. Schl. I. 1. 49. Cum ablat. Sâ. 2. 29: *nâi 'śâ vârayituṅ śakyâ dᶜarmâd asmât.* (Goth. *varja* prohibeo = scr. *vârâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; nostrum *wehre*; germ. vet. *weriu* 1) cohibeo, defendo, abigo. 2) vestio, v. 2. *var vṛ* tegere, *pravar -vṛ* induere; *ga-werida* vestitio, *wari, weri* propulsio, propugnaculum, clypeus etc., v. Graff. 929 sq.; *werna* obstaculum, repugnantia, *warnôn* monere, dehortari, *bi-warôn* servare, nostrum *bewahren.*)

c. *â* tegere, occulere. R. Schl. I. 32. 11: *âvârya gagaṇam mêgᶜaḣ*; N. 12. 19: *âvârya gulmâir âtmânam.*

c. *ni* id. N. 7. 11. Sâ. 4. 25.

c. *ni* praef. *vi* id. Maḥ. 1. 1756. 3. 11489.

c. *pari* circumdare. R. Schl. I. 5. 2: *śaṣṭiputrasaḥasrâṇi yaṅ yântam paryavârayan*; 36. 10. — *parivârita* 1) circumdatus. Su. 3. 3. N. 13. 75. 2) indutus. Maḥ. 3. 2057: *aginâiḣ parivâritam.*

c. *pari* praef. *sam* circumdare. Mah. 3. 10234.

c. *pra* 1) tegere. Mah. 3. 10476: *pravârya ǵantum.* 2) protegere, tueri, servare. R. Schl. II. 77. 15: *pravârayasi naḣ sarvân.*

c. *prati* arcere, repellere, avertere. A. 7. 17: *śaravarśâiḣ ... mâm mahadb́iḣ pratyavârayan*; 10. 21.

c. *sam* id. Mah. 3. 14994: *śaravarśâṇi ... astrâiḣ saṅvârya.*

6. वर् (वृ) *var* (*vṝ*) 9. par. âtm. (*vṛṇấmi*, *vṛṇế*, gr. 345[a]); praet. mltf. âtm. *ávûrśi*, prec. *vûryấsam*, *vûrśîyá*, part. perf. pass. *vûrṇá*) eligere. Vid. *var vṛ* cl. 9.

वर *vará* (r. *var* s. *a*) adj. 1) eximius, egregius, praeclarus, excellens, insignis. N. 3. 18: *varâṅganâḣ* praeclarae feminae (cf. 12. 61: *paramâṅganâ*); Lass. 53. 15: *varâpsarâḣ*; In. 5. 45. Su. 4. 11. 2) optimus, excellentissimus. Mah. 3. 17341. 3) melior c. abl. Mah. 1. 4030: *tvam êvâi 'kaḣ śatâd api varaḣ sutaḣ.* — Subst. n. melius, in locutionibus ut *varam mṛtyur nâ 'kîrtiḣ* melius (est) mors non infamia = melior est mors infamiâ (Up. 13): *varam prâṇatyâgô naća piśunavâdêśv ab́iratiḣ.* Hit. 31. 9. 10. 15. 16. 17. 18. — Subst. m. 1) electio. 2) beneficium, donum, munus electum, a deo vel Brahmano impertitum vel impertiendum. Su. 1. 18. Sâ. 6. 39. 40. Etiam masc. Su. 1. 28. 3) vir (elector conjugis). Sâ. 1. 28. (Hib. *fear* adj. „good", subst. „a man, husband", lat. *vir*, goth. *vair* id. [them. *vaira*], debilitato *a* in *i*, praefixo *a* secundum generalem regulam, v. gr. comp. 82; lit. *wyra-s* id.)

वरवर्णिनी *varavarṇinî* f. (a *varavarṇa* [*vará* + *várṇa*] suff. *in* cum signo fem.) femina insignis colore vel ordine; praeclara femina. In. 5. 32. 47. H. 4. 27.

वरारोहा *varârôhâ* f. (Bah. e *vará* et *ârôha*) femina insignis medio corpore. In. 5. 45. Su. 4. 11.

वराह *varâhá* m. aper. N. 12. 9. (Cf. lat. *porcus*, germ. vet. *farh*, *varh*, *farah* porcus, porcellus; nostrum *Ferkel*, lit. *parśa-s* porcellus, russ. *porosenok* id., hib. *uirchin* id.)

वरिष्ठ *váriśṫa* (superl. τοῦ *urú* q. v.) latissimus, maximus; optimus, excellentissimus. Dr. 2. 8. (Cf. *vará*, lit. *wyrausas* nobilissimus, illustrissimus; natu maximus; gr. ἄριστος.)

वरीयांस् *várîyâṅs* (compar. τοῦ *urú* e *varu*) latior, major; melior. (Lit. *wyresnis* nobilior, illustrior; natu major; gr. ἀρείων e ϝαρείων, lat. *melior* mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 20.)

वरुण *váruṇa* m. Varuṇus, aquarum deus, occidentalis plagae custos. (Cf. *vấri* et hib. *burne* „water".)

वरूथ *várûṫa* n. (r. *var vṛ* tegere, s. *ûṫa*) lorica, thorax. Mêd.

वरूथिनी *varûṫinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) 1) exercitus. Am. 2) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

वरेण्य *varêṇya* (a *vará* s. *ênya*, v. euph. r. 94[a]) praecipuus, insignis, optimus.

1. वंर्ह् वृंह् *varṅh vṛṅh* 1. par. (scribitur *varh vṛh*, gr. 110[a]) 1) crescere. 2) mugire, rugire, barrire. *vṛṅhitá* n. barritus. Am. Caus. augere. Mah. 3. 11334: *vṛṅhayiśyâmi svaravêṇa ravan tava.* (Cf. *varh vṛh*, *vard́ vṛd́*; cum sgf. rugire cf. gr. ῥέγχω, lat. *rugio.*)

c. *upa* caus. augere. Dêv. 8. 8: *ǵ́aṇṭâsvanêna tan nâdam ... upâvṛṅhayat.* — *upavṛṅhita* repletus, plenus, praeditus. Br. 2. 17: *tvadguṇâir upavṛṅhitâ*; Dêv. 2. 53: *dêvîśaktyupavṛṅhitâḣ*; Mah. 1. 19: *nânâśâstrôpavṛṅhitâm.*

c. *upa* praef. *sam* caus. augere. Mah. 1. 260.

2. वंर्ह् वृंह् *varṅh vṛṅh* 1. et 10. par. (*b́âśârṫê* K. *tviśi* V.; scribitur *varh vṛh*, gr. 110[a]) loqui, lucere.

वर्क् वृक् *vark vṛk* 1. âtm. (*âdânê*) sumere.

वर्क्ष् वृक्ष् *varkś vṛkś* 1. âtm. (*varaṇê* K. *vṛtâu* V.) tegere. Cf. *var vṛ*, *varć vṛć*.

वर्ग *varga* m. (r. *varǵ vṛǵ* q. v., s. *a*) classis, ordo, turba, multitudo. N. 16. 30.

1. वर्च् *varć* 1. âtm. (correptum esse videtur e *ruć* praef. *ava*, sicut *arć*, unde *arćis*, e *ruć* praef. *â*, et *ark* unde *arka* e *ruk*, primitivâ formâ radicis *ruć*, praef. *â*; v. Pott. 1. 234) splendere, v. *várćas*.

2. वर्च् वृच् *varć vṛć* 7. par. (*vṛtâu*) tegere. Cf. *var vṛ*, *varkś vṛkś*.

वर्चस् *várćas* n. (r. *varć* s. *as*) splendor, v. sq.

वर्चस्विन् *varćasvín* (a praec. s. *vin*) splendidus. In. 4. 8. N. 12. 66.

1. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 1. par. relinquere. (V. 2. *varǵ vṛǵ* et cf. *vraǵ*, *valg*, lat. *vergo*, fortasse *vagor* e *vargor*; goth. *VRAK* persequi [*vrika*, *vrak*, *vrêkum*], *vraiqv'-s* curvus, inflexus, obliquus, v. 2. *varǵ vṛǵ* praef. *â*; germ. vet. *wreh* exul, Bah. ulcisci; anglo-sax. *vræc*, *vracu* vindicta; island. vet. *rækr* extorris, *ræki* vindicta [v. Grimm 2. 27. Graff. 1. 1131]; lit. *werźu*, *iś-werźu* detraho, subtraho, *werźio-s* urgeo, *in-si-werźu* me intrudo, irrumpo; hib. *fagaim* „I leave, quit, desert, vacate", *fagal* „omission".)

c. *â* in dial. vêd. dare, impertiri (zuwenden). Ṛgv. 33. 1: *kêtam param âvartatê naḣ* „notitiam praeclaram impertitur nobis".

2. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 10. par. interdum âtm. 1) relinquere. *varǵitá* relictus, destitutus, privatus. In. 2. 5: *vêdaśrutivarǵitâiḣ*; 5. 50: *mânavarǵitaḣ*; N. 13. 53: *b'ûśaṇâir api varǵitam*. 2) excipere, exceptare. R. Schl. I. 14. 40: *pradadâu ... ab'ayaṅ sarvab'ûtêb'yô varǵayitvâ tu mânuśân*. 3) vitare, fugere. Hit. 22. 13: *varǵayêt tâdṛśam mitraṅ viśakumb'am payômuk'am*; Mah. 3. 13882. Se abstinere. Man. 2. 177: *varǵayên mad'u mâṅsaṅća*; 9. 246: *yatra varǵayatê* (schol. *na gṛhṇâti*) *râǵâ pâpakṛdb'yô d'anâgamam*; Mah. 1. 3959. Renuntiare alicui rei. Mah. 3. 10583: *yênê 'mam (pakśiṇam) varǵayêt'âḣ*.

c. *apa* solvere promissum. R. Schl. I. 44. 49: *pratiǵńâm apavarǵaya*; 51: *pratiǵńâ nâ 'pavarǵitâ*.

c. *â* 1) flectere, inclinare. H. 1. 11: *âvarǵitalatâvṛkśam mârgaṅ ćakrê*; Rag'. 16. 19: *âvarǵya śâk'âḣ* (schol. *ânayya*); 13. 24. 2) vertere, invertere. Śak. 12. 13: *kalasam âvarǵayati*. 3) invergere, infundere, libare. Rag'. 1. 62: *havir ... âvarǵitam ... agniśu*; 1. 67: *âvarǵitam mayâ payaḣ*. 4) offerre, dare (v. 1. *varǵ vṛǵ* praef. *â*). Rag'. 8. 26: *tanayâvarǵitapiṇḍa* (schol. *âvarǵitan dattam*).

c. *pari* relinquere, vitare, fugere. Hit. 26. 18: *yasmin dêśê na sanmânam ... tan dêśam parivarǵayêt*; Man. 2. 57: *tasmât tat (atib'ôǵanam) parivarǵayêt*; 3. 6. 4. 73. — *parivarǵita* relictus, destitutus, privatus. Man. 5. 154: *guṇâiḣ parivarǵitaḣ*.

c. *vi* 1) id. Man. 4. 42. N. 14. 9. B'. 7. 11. Su. 2. 23. 2) dimittere. In. 5. 30: *tava pitrâ vivarǵitâḣ*.

3. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 7. par. *vṛṇáǵmi* relinquere. Intens. in dial. vêd. dare. Ṛgv. 63. 7: *varivaḣ* „dedisti" (= *avarivar*, secundum euphon. legem pro *avarivarǵ* + *s*, v. gr. 289. 500).

c. *ni* in dial. vêd. 1) immergere. Ṛgv.-V. 18. 12: *tam apsu nivṛṇag vaǵrabâhuḣ* (v. Westerg.). 2) refugare, propulsare. Ṛgv. 53: *tvam êtân ǵanarâǵńaḣ ... nivṛṇak* „tu illos pagorum reges ... propulsasti"; 101. 2: *yaḣ śuśṇam aśuśan nyâvṛṇak* „qui Śuśṇam madidum exstirpavit". 3) cohibere. Ṛgv. 54. 5: *ni yad vṛṇakśi ... vanâ* „siquidem aquas cohibes".

4. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 2. âtm. purificare. Man. 9. 20: *yan mê mâtâ pralulub'ê ... tan mê rêtaḣ pitâ vṛktâm* (schol. *śôd'ayatu*); Ṛgv. 3. 3. 83. 6.

वर्ञ्ज् वृञ्ज् *varńǵ vŗńǵ* 2. âtm. (scribitur *varǵ vŗǵ*) relinquere. (Vid. *varǵ vŗǵ.*)

c. *pra* purificare. Ŗgv. 116. 1: *nâsatyâbyâm barhir iva pravŗńǵê.* Vid. 4. *varǵ vŗǵ.*

1. वर्ण् *varn* 10. par. (ut videtur, denom. a *várna*) 1) colorare, pingere. 2) describere. Dêv. 4. 5: *kiń varnayâma tava rûpam aćintyam*; Hit. 93. 19: *dêśaśćâ 'sâu ... katań varnayituń śakyatê*; N. 4. 28: *varnyamânêśuća mayâ bavatsu*; Mah. 2. 1226: *varnayan gunavistaram* (v. *várna*).

c. *anu* describere, memorare, narrare. Mah. 4. 107: *tad asmâi nâ 'nuvarnayêt.*

c. *upa* id. Mah. 3. 8732. Hit. 27. 8.

c. *nis* spectare, intueri. Śak. 100. 13: *śakuntalân nirvarnya*; Ur. 8. 11.

c. *sam* describere, memorare, narrare. Mah. 4. 106: *priyańća hitam êvaća sańvarnayêt.*

2. वर्ण् वृण् *varn vŗn* 8. par. (*bakśê* V.) edere. Cf. *vran.*

वर्ण *várna* m. (fortasse a *var vŗ* tegere, s. *na*, v. gr. 542) 1) color. 2) classis, ordo, la caste. B. 1. 41. (Slav. *vran* niger, corvus, russ. *voronj* color caeruleus gladiorum, *vornoĭ* niger (de equis), *voron* corvus; lit. *warnas* corvus, v. Miklosich p. 12.)

वर्णक *varnaka* m. n. (r. *varn* s. *aka*) pigmentum, unguentum. Batt. 19. 16. 3.

वर्णना *varnanâ* f. (r. *varn* s. *ana* in fem.) descriptio. Ur. 17. 7.

1. वर्त् वृत् *vart vŗt* 1. âtm. 1) ire. Haec primitiva significatio fere solum in compositis invenitur. Cum sequente *punar* redire. B. 8. 26: *vartatê punah.* 2) saepissime versari, esse, existere, morari, locum habere. In. 1. 27: *śiśur yatâ pitur ańkê susukań vartatê*; 5. 23: *vartamânê manôramê ... paramôtsavê*; Su. 1. 4: *nirantaram avartêtâń samasukadukâv ubâu*; N. 4. 6: *manas tê têśu vartatâm*; 9. 3: *damayantyâh panah ... vartatâm*; B. 3. 22: *vartê karmani*; Br. 1. 15: *ǵîvitê vartamânasya*; Sâ. 4. 2: *tad vâkyan nâradênô 'ktań vartatê hŗdi nityaśah.* Etiam par. A. 9. 10: *sa dêśô yatra vartâmah.* — *vŗttá* quod fuit, praeteriit, evenit, accidit. Su. 2. 1: *utsavê vŗttamâtrê*; In. 5. 53: *sarvań yatâvŗttam ... nyavêdayat.* — Subst. n. eventus, eventum, res quae accidit. In. 5. 52: *raǵanîvŗttam*; 61: *vŗttam pându sutasya*; Sâ. 6. 8: *bâlyavŗttâni putrasya.* 3) vivere, subsistere. Man. 3. 77: *yatâ vâyuń samâśritya vartantê sarvaǵantavah* (schol. *ǵîvanti*). — *vŗttá* qui vixit, vitam finivit, inde mortuus. R. Schl. II. 73. 1: *śrutvâća pitarań vŗttam.* 4) se gerere adversus alqm, c. loc. R. Schl. II. 52. 33: *yatâ râǵani vartasê tatâ mâtŗśu vartêtâh sarvâsu*; 73. 9: *tvayi ... baginyâm iva vartatê.* — *vŗttá* qui se gessit. N. 8. 13. 5) uti, adhibere. R. Schl. II. 82. 18: *sarvôpâyańća vartiśyê vinivartayituń vanât* (*râmam*); II. 58. 18: *yatânyâyań vŗttiń vartasva mâtŗśu*; 73. 8: *tvayi vŗttim anuttamâń vartatê*; Mah. 2. 152. Etiam par. Mah. 3. 14666: *vartâmy ahan tu yâń vŗttim pândavêśu*; 1. 4832: *adikâń sma tatô vŗttim avartan pândavân prati.* — Pass. R. Schl. II. 58. 17: *kumârê baratê vŗttir vartitavyâća râgavat.* 6) *vŗttá* rotundus (a convertendo, circumagendo, v. praeff. *ni*, *pari*). — Caus. 1) facere ut quid eat, se moveat, commovere. Ŗgv. 39. 3: *vartayatâ* (= *-ta*) *guru.* — *aśrûni vartayitum* lacrymas effundere. R. Schl. II. 58. 21. Mah. 1. 4468. 2) facere ut quid sit, existat; facere. Hit. 102. 14: *na ... vartitavyam asâmpratam*; Mah. 2. 2507: *dyûtam avartayat*; Rag. 19. 4: *sô sdikâram ... kâśćana svayam avartayat samâh.* 3) degere tempus. Mah. 1. 7976: *puśkarê tu tatah śêśań kâlań vartitavân*; R. Schl. II. 53. 4: *râtriń katańćid êvê 'mâń sâumitrê vartayâ-*

vaḥâi. 4) vivere. R. Schl. II. 51. 12: *asmin pravraǵitê râǵâ na ćiran vartayišyati*; N. 9. 10: *ǵalamâtrêṇa vartayan*; Man. 6. 21. 5) dicere, narrare (v. 2. *vart vṛt*). R. Schl. I. 5. 4: *tad idan vartayišyâvaḥ sarvan nik'ilam âditaḥ*; Maḥ. 1. 4539. 3. 328. (Lat. *verto*, lit. *wartaù*, *werćiù* verto, inverto [v. *umwenden*, *umkehren* apud Ruhig], *wartóju* utor aliquâ re = scr. caus. *vartáyâmi*; *wirs-tu* [e *wirt-tu*, v. gr. comp. 457] evertor, collabor cum curru; boruss. vet. *wartinna* vertit; slav. *vrat-i-ti* vertere; goth. *VARTH* fieri [*vairtha*, *varth*]; nostrum *werde*, *ward*; goth. *vaurs-tv*, them. *vaurs-tva* opus, v. gr. comp. 102; pers. گردم *gerdem* vertor, fio, mutato *v* in *g*, گرد *gird* rotundus, subst. circulus, cf. *vṛttá*.)

c. *ati* 1) transire, transgredi. R. Schl. II. 50. 10: *rat'êna ... kôśalân atyavartata*; trop. R. Schl. II. 21. 42: *na śakšyâmi punar niyôgam ativartitum*; Maḥ. 2. 2258: *b'râtaran d'ârmikan ǵyêšt'an kô 'tivartitum arhati*; Man. 5. 161: *apatyalôb'âd yâ tu strî b'artâram ativartatê*; Sâ. 2. 22. 2) superare. Maḥ. 3. 10169: *vêdasyâ 'd'yayanêna ... bahûn ṛšîn atyavartata.* 3) praeterire (de tempore). R. Schl. I. 32. 2: *nâ 'tivartêta tat kšaṇam*; II. 51. 20. Man. 2. 38. (Vid. *kram* et *gâ* praef. *ati.*)

c. *ati* praef. *vi* praeterire (de tempore). Sâ. 4. 9: *sâ râtrir vyatyavartata.*

c. *anu* par. âtm. 1) sequi. Dr. 6. 25: *prayayur hi śîg'ran tâny êva vartmâny anuvartamânâḥ*; Maḥ. 3. 13109: *taććîlam anuvartsyanti manušyâḥ*; 14683: *tân (d'armân) sarvân anuvartâmi*; 15940; B'. 3. 21. 2) ire, adire. Sâ. 5. 46: *sadb'yô b'ayan nâ 'nuvartanti santaḥ.* — Caus. 1) provolvere. B'. 3. 16: *êvam pravartitan ćakran nâ 'nuvartayatî 'ha yaḥ.* 2) facere. Maḥ. 4. 105: *yad yad b'artâ 'nuyuṅǵîta tat tad êvâ 'nuvartayêt.*

c. *anu* praef. *sam* sequi. R. Schl. II. 14. 8. Maḥ. 3. 11231. 11233.

c. *apa* 1) se avertere, discedere. Rag'. 6. 58: *tasmâd apâvartata.* Declinare, deflectere, degredi (de viâ). Man. 8. 293: *yatrâ 'pavartatê yugmam.* 2) reverti. Maḥ. 1. 1784: *apâvartata kâśyapaḥ.*

c. *ab'i* 1) se advertere. Su. 3. 29: *muk'ânićâ 'b'yavartanta.* 2) adire, aggredi, appropinquare. A. 9. 7: *nivâtakavaćâḥ ... adṛśyâ hy ab'yavartanta*; R. Schl. II. 48. 26: *raǵanîćâ 'b'yavartata.*

c. *ab'i* praef. *sam* 1) id. Maḥ. 1. 7261. 2) praeterire (de tempore). Maḥ.: *kâlaḥ samab'ivartsyati.*

c. *â* adire, aggredi, advenire. A. 10. 25: *mârgam âvṛtya dêvânâm*; Rag'. 1. 82: *d'ênur âvavṛtê vanât* (schol. *âgatâ*). — Caus. 1) facere ut adeat, adveniat; attrahere, allicere. Maḥ. 5. 117: *manânsi tasya yôd'ânân d'ruvam âvartayišyati.* — *aśrûṇy âvartayitum* lacrymas effundere. Maḥ. 3. 336: *aśrûṇy âvartayantîća nêtrâb'yâm.* 2) âtm. se vertere. Dr. 6. 18: *âvartayad'vam anuyâta śîg'ram.*

c. *â* praef. *apa* avertere. *apâvṛtta* aversus. Maḥ. 3. 4052. R. Schl. II. 12. 59.

c. *â* praef. *upa* 1) se advertere, adire, aggredi. Maḥ. 3. 4082: *pradakšiṇam upâvṛtya ǵambûmârgan samâviśêt.* 2) reverti. Maḥ. 2. 1046: *nê 'dan tvayâ śakyam puram ǵêtun kat'anćana | upâvartasva kalyâṇa*; R. Schl. II. 55. 11: *upâvṛttê munâu tasmin.*

c. *â* praef. *pari* reverti. Maḥ. 3. 10074: *paryâvavṛtê 'śramâya.*

c. *â* praef. *vi* dilabi, dirimi, dividi (auseinandergehen). Sâ. 5. 108: *pant'â vyâvartatê dvid'â.* Dissolvi, perire. Maḥ. 3. 11259. 11260: *d'armô vyâvartatê punaḥ | d'armê vyâvartamânê tu lôkô vyâvartatê punaḥ | lôkê kšîṇê kšayan yânti b'âvâ lôkapravartakâḥ.* — Caus. evertere. Maḥ.

3. 12447: *dʿâvatas tasya ... ûruvâtavinirbʿagnâ drumâ vyâvartitâ iva*; trop. Ragʿ. 15. 7: *param ... vyâvartayitum îśvaraḣ*; Ur. 90. 10.

c. *â* praef. *sam* 1) convenire. Maḥ. 3. 16282: *têśu ḥarîndrêśu samâvṛttêśu sarvaśaḣ.* 2) ad finem perducere, perficere, absolvere. Maḥ. 1. 3256: *samâvṛttavratan tam.* — *samâvṛtta* qui absoluto studio a praeceptore dimissus est. Am. 7. 10: *gurôs tu labdʿânugńaḣ samâvṛttaḣ*; Man. 3. 4.

c. *ut* se erigere, extumescere. Ragʿ. ed. Calc. 7. 56: *udvṛttam ivâ 'rṇavâmbʿaḣ* (ed. Stenzl. *uddʿûtam*). — *udvṛtta* trop. effrenatus, dissolutus. Maḥ. 1. 1718: *udvṛttań satatań lôkań râǵâ daṇḍêna śâsti vâi.* — Caus. evertere, destruere. Maḥ. 3. 13608: *mukʿaǵênâ 'gninâ kruddʿô lôkân udvartayann iva.*

c. *upa* 1) adire, appropinquare. Maḥ. 1. 3850: *tam êva manasâ dʿyâyanty upâvartat saridvarâ.* 2) reverti. Maḥ. 1. 7821: *abʿyanuǵńâya kâuntêyam upâvartanta.*

c. *ni* par. âtm. 1) interire, occidere, evanescere, cessare, desinere. Sâ. 5. 73: *nivṛttaśća divâkaraḣ*; 81: *śirôruǵâ nivṛttâ mê*; Su. 2. 22. 24: *nivṛttayaǵńasvâdʿyâyâ pranaśṭanṛpatidviǵâ ... nivṛttakṛśigôrakśâ ... bʿûr babʿûvô 'gradarśanâ*; Maḥ. 1. 2137: *na nivartêt kratur mama*; Man. 10. 77. 78. 5. 89. — *nivṛtta* finitus, transactus, praeteritus. N. 6. 4: *nivṛttaḣ sa svayańvaraḣ*; R. Schl. II. 52. 28: *ćaturdaśasu varśêśu nivṛttêśu.* 2) reverti, redire. Sâ. 5. 19: *nivarta gaćća sâvitri*; 25. 27. 38: *nivarta*; N. 10. 20: *nivṛttaḥṛdayaḣ punar âgamya*; Maḥ. 3. 785: *nâ 'ḥatvâ tan nivartiśyê purîn dvâravatîm prati*; Dr. 8. 58: *nivartasva*; 59: *na nyavartata.* 3) se abstinere, cum abl. Man. 5. 49: *nivartêta sarvamâńsasya bʿakśaṇât.* Absol. Maḥ. 2. 1720: *dyûtapriyaśća ... samâḥûtô na śakśyati nivartitum.* 4) recedere, desistere, c. ablat. Man. 1. 53: *svakarmabʿyô nivartantê*; R. Schl. II. 78. 24: *nyavartata tadâ rôśât.* 5) versari, esse. N. 10. 15: *êvan tasya buddʿir damayantyân nyavartata.* — Caus. 1) facere ut quis revertatur. Sâ. 5. 60: *nivartayitvâ sâvitrîm*; R. Schl. II. 73. 22: *nivartayiśyâmi vanâd bʿrâtaram.* 2) avertere, arcere. Su. 2. 1: *nivartya tapasaḣ*; Maḥ. 2. 1770: *nivartayiśyati tvâ 'sâu*; R. Schl. I. 58. 24: *dâivam puruśakârêṇa nivartayitum arḥasi.* 3) ad finem perducere, perficere, conficere. R. Schl. I. 42. 25: *yaǵńan nivartayâmâsa.*

c. *ni* praef. *prati* reverti. Maḥ. 1. 6941. Ḥit. 19. 15.

c. *ni* praef. *vi* 1) interire, occidere, cessare, desinere. Bʿ. 15. 5: *vinivṛttakâmâḣ.* 2) reverti. Maḥ. 3. 8451. 3) se avertere, recedere, desistere. Bʿ. 2. 59. — Caus. 1) facere ut quis revertatur. R. Schl. II. 82. 17. 18. 2) abolere, abrogare, dissolvere, irritum facere. Man. 8. 165: *tat sarvań vinivartayêt.*

c. *ni* praef. *sam* reverti. A. 10. 34: *tê yuddʿê sannyavartanta*; R. Schl. II. 45. 2. — Caus. arcere. Man. 4. 16.

c. *nis* exoriri, fieri, effici. Man. 7. 61: *nirvartêtâ 'sya yâvadbʿir itikartavyatâ nṛbʿiḣ* (schol. *karma ǵâtań sampadyatê*); Ragʿ. 17. 18: *karmanirvṛttâiḣ ... pʿalâiḣ*; Maḥ. 1. 4067: *vivâḥê nirvṛttê.* — Caus. 1) procreare, producere. Man. 1. 31: *mukʿabâḥûrupâdataḣ | brâḥmaṇań kśatriyań vâiśyań śûdrańća niravartayat.* 2) perficere, peragere. Ragʿ. 14. 7: *abʿiśêkam ... nirvartayâmâsuḣ*; 3. 33. 11. 30. Man. 3. 122.

c. *parâ* reverti. Maḥ. 3. 11721: *sa tân dṛśṭvâ parâvṛttân.*

c. *pari* 1) circumagi, circumverti, circumversari, ambire, ambulare, huc illuc incedere. Ḥit. 36. 7: *ćakravat parivartantê sukʿânića duḣkʿânića*; A. 10. 33: *ratʿasaḥasrâṇi śaśṭis têśâm ... yuyutsûnâm mayâ sârddʿam paryavartanta*; R. Schl. I. 9. 42:

ṛśyaśṛṅgaḣ ... tatra duḣkʿârttaḣ parivartatê. 2) versari, esse, morari. R. Schl. II. 96. 17: *aṅkê (priyasya) tu parivartantî sîtâ.*

c. *pari* praef. *vi* circumverti, circumvolvi. Bʿ. 9. 10: *ǵagad viparivartatê*; R. Schl. II. 72. 26: *sa ruditvâ ... bʿûmâu viparivṛtyaća*; Man. 6. 22: *bʿûmâu viparivartêta.*

c. *pari* praef. *sam* circumvolvi. Maḥ. 1. 5216: *kâryam mê kâṅkśitaṅ kiṅćid ḥṛdi samparivartatê*; 3. 1436: *yat tê bʿayam amitragʿna ḥṛdi samparivartatê.* — Caus. circumagere. R. Schl. II. 45. 33: *ratʿâd vimućya śrântân ḥayân samparivartya śîgʿram.*

c. *pra* 1) procedere, progredi. Râm. ed. Śrîr. II. 46. 4: *mama tv aśvâ nivṛttasya na prâvartanta vartmani.* 2) oriri. Bʿ. 10. 8: *mattaḣ sarvam pravartatê*; Maḥ. 1. 4871: *tasya kâmaḣ pravavṛtê*; Ḥit. 37. 18: *tatô vâṅćâ pravartatê.* 3) fieri. R. Schl. I. 35. 8: *sâ pravṛttâ maḥânadî.* 4) incipere, c. infin. vel acc. (cf. *kram* praef. *pra*). Bʿatt.14.95: *gantum pravavṛtê tataḣ*; Śak.108.15: *bâḥûtkśêpaṅ rôdituṅća pravṛttâ.* Initium capere. Bʿ. 17. 24: *ôm ity udâḥṛtya yaǵṅadânatapaḣkriyâḣ pravartantê ... brahmavâdinâm*; R. Schl. I. 60. 8: *tataḣ pravavṛtê yaǵṅaḣ*; Dêv. 2. 39: *tataḣ pravavṛtê yuddʿam.* 5) versari, esse, locum habere. N. 9. 2: *dyûtam pravartatâm bʿayaḣ*; In. 5. 61: *na tasya kâmaḣ kâmêśu pâpakêśu pravartatê.* — *pravṛtta* qui versatur, est. In. 5. 27: *manôramê gêyê pravṛttê*; Su. 2. 11. — qui adest. In. 5. 28: *sarvâpsaraḣsu mukʿyâsu pravṛttâsu.* 6) se gerere adversus alqm cum loc. N. 12. 14: *mayi mitʿyâ pravartasê.* — Caus. 1) producere, procreare. Maḥ. 3. 13981: *prâvartayad bʿuvanâni sapta.* 2) facere. R. Schl. II. 21. 35: *nâ 'ḥan dʿarmam apûrvan tê pratikûlam pravartayê.*

c. *pra* praef. *abʿi* 1) adire. R. Schl. II. 54. 2: *yatra ... yaṅgâṅ yamunâ 'bʿipravartatê.* 2) versari, esse. — *abʿipravṛtta* qui est, versatur. Bʿ. 4. 20: *karmaṇy abʿipravṛttaḣ.*

c. *pra* praef. *sam* 1) adire, aggredi. Maḥ. 3. 68: *duḣkʿaṅ ćaturbʿiḣ śarîraṅ kâraṇâiḣ sampravartatê.* 2) versari, esse. *pravṛtta* 1) quod est, adest. Bʿ. 14. 22: *na dvêśṭi sampravṛttâni na nivṛttâni kâṅkśati.* 2) quod fuit, praeteriit, evenit, accidit (v. simpl. sgf. 2. Su. 5. 53). N. 26. 35: *sampravṛttê maḥôtsavê.*

c. *vi* se volutare. A. 3. 19: *sammârǵan ǵaṭʿarêṇô 'rvîṅ vivartaṅśća muḥurmuḥuḣ.*

c. *sam* 1) fieri. Ragʿ. 7. 19: *svinnâṅguliḣ savavṛtê kumârî*; N. 17. 42: *kʿyâtaḣ ... sânukrôśô bʿavân sadâ saṅvṛttô niranukrôśaḣ*; 20. 41: *vibʿîtakaśćâ 'praśastaḣ saṅvṛttaḣ kalisaṅśrayât*; Maḥ. 1. 7280: *martyâ amartyâḣ saṅvṛttâḣ.* 2) esse. Maḥ. 3. 14839: *mṛgayâṅćâi 'va nô gantum iććâ saṅvartatê bʿṛśam.* — Caus. perficere, peragere. R. Schl. I. 15. 17.

2. वर्त् वृत् *vart vṛt* 4. âtm. (*sambʿaktâu varaṇê*) colere, amare, eligere.

3. वर्त् वृत् *vart vṛt* 10. par. (*bʿâśârtʿê* K. *dîptâu* V.) loqui; lucere. (Vid. 1. *vart vṛt* caus.)

वर्तक *vartaka* m. (r. *vart vṛt* s. *aka*) coturnicis genus. Ḥit. 85. 2.

वर्तन *vartana* n. (caus. r. *vart vṛt* s. *ana*) 1) victus, alimentum. Ḥit. 116. 3. 2) merces. Ḥit. 98. 10.

वर्तिन् *vartin* (r. *vart vṛt* ire, s. *in*) iens, in fine comp. N. 8. 15.

वर्तुल *vartula* (rad. *vart vṛt* suff. *ula*) rotundus. Lass. 5. 10.

वर्त्मन् *vártman* n. (r. *vart vṛt* ire, suff. uṇâd. *man*) via. Dr. 6. 18.

1. वर्ध् *vardʿ* 10. par. (*pûrtiććidôḣ*) 1) implere (i. e. caus. rad. *vardʿ vṛdʿ* crescere). 2) findere.

2. वर्ध् वृध् *vard́ vṛd́* 1. âtm. interdum par. crescere. M. 11: *sa tatra vavṛdê ... matsyaḣ*; Maḥ. 1. 4865: *sarvê vavṛdur alpêna kâlêna*; Hit. 133. 14: *sukṛtinâṅ kîrtiś ćiraṅ vard́atâm*; trop. felicem esse, florere. Maḥ. 2. 1601: *diṣṭyâ vard́asi d́armagńa sâmrâgyam prâptavân asi*; 3. 12286: *diṣṭyâ vard́âmahê pârt́â diṣṭyâ 'si punar âgataḣ.* 2) augere, amplificare. Maḥ. 1. 5540: *pararâṣṭrâṇi nirgitya svarâgyaṅ vavṛd́uḣ purâ*; Ṛgv. 52. 7. — *vṛdd́á* 1) adultus. Ḥ. 4. 50. 2) auctus, dives. N. 12. 68. 3) senex. Br. 1. 22. — Caus. augere. Su. 2. 10: *têgô balańća dêvânâṅ vard́ayanti.* (Cf. *ard́ ṛd́*, *varḥ vṛḥ*, *varṅḥ vṛṅḥ*, *ruḥ*; anglo-sax. *vridian* crescere, goth. *vaur-ts* radix [v. *ard́ ṛd́*]; fortasse *valda* impero a crescendo, potestate dictum sicut *mah-ts* potestas, *mag* possum, praet. *mah-ta*, pertinent ad मह् *maḥ* crescere; slav. *vladuṅ* impero [v. Miklosich], *vlas* capillus [v. *rôman*]; russ. *volos'* id., hib. *folt* id., *fridh* „a forest, a park"; fortasse *for-bair* „grow thou, increase", *for-bairt* „increase, profit, emolument" = *vard́ vṛd́* praef. *pra*; slav. *rastuṅ* cresco e *vradtuṅ*, nisi pertinet ad *ard́ ṛd́*; russ. *vrośdaju* ingenero, ingigno = scr. caus. *vard́áyâmi*; gr. βλασ-τός, βλάσ-τη, βλασ-τάνω e βλαϑ-τός vel βλαδ-τός etc.; etiam ῥίζα propter aeol. βρίζα nunc potius huc quam ad *ard́ ṛd́* traxerim [v. Benfey 1. 78. 79]. Huc etiam trahi posset lat. *grandis*, insertâ nasali, sicut in *varṅḥ vṛṅḥ*, mutato *v* in *g*; anglo-sax. *great* magnus, germ. vet. *grôz* id., v. tamen 1. *kram.*)

c. *ab́i* i. q. simpl. N. 8. 14: *asya vâi dyûtê b́ûyô râgô 'b́ivard́atê.*

c. *pra* id. Ḥ. 1. 20. Dr. 5. 7.

c. *vi* id. N. 1. 17. Sâ. 1. 19. 6. 23.

c. *vi* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 4977.

c. *sam* id. Sâ. 2. 10. — Caus. 1) augere. Maḥ. 1. 8279. 2) alere, nutrire, educare, aufziehen. Ḥit. 26. 16: *saća matsyâḥâraviśêśâir mâṅ saṅvard́ayiśyati*; 58. 10: *mâṅsâḥâradânêna taṅ viḍâlaṅ saṅvard́ayati.* Educare, educere. R. Schl. I. 39. 18: *gṛtapûrṇêśu kumb́êśu d́âtryas tân samavard́ayan*; Maḥ. 1. 4264: *tasmâd garb́aṅ samâd́atsva b́îśmaḣ saṅvard́ayiśyati*; 5087: *saṅvard́ayâmâsa (mit́unam)*; 5089: *mayâ bâlâv imâu saṅvard́itâu.*

1. वर्धन *vard́ana* vel वर्द्धन *vardd́ana* n. (r. *vard́ vṛd́* crescere, s. *ana*) incrementum. Br. 2. 27.

2. वर्धन *vard́ana* vel वर्द्धन *vardd́ana* m. (caus. radicis *vard́ vṛd́* s. *ana*) qui auget. N. 3. 20.

वर्श् वृश् *varś vṛś* 4. par. (*vṛśyâm*) eligere. Cf. *var vṛ.*

1. वर्ष् वृष् *varś vṛś* 1. par. interdum âtm. 1) pluere, pluviam demittere. R. Schl. I. 9. 56: *vavarśa sahasâ dêvaḣ*; Maḥ. 1. 6621: *na vavarśa sahasrâkśô râṣṭrêćâi 'vâ 'sya*; 5464: *varśamâṇâ ǵanâḣ.* Cum acc. pluere aliquid. Maḥ. 1. 1419: *sô 'py avarśata śôṇitam*; 3. 796: *mayy avarśata durd́arśaḣ śarad́âráḣ.* Cum acc. et instr. irrigare, perfundere alqd aliquâ re (beregnen). Dr. 8. 16: *nakulam ... kśêmaṅkaramaḥâmuḱâu ... śaravarśâir avarśatâm*; Dêv. 3. 2. — Caus. facere ut pluviam demittat. Maḥ. 3. 9991: *tapasô yaḣ prab́âvêṇa varśayâmâsa vâsavam.* (Fortasse *varś vṛś* mutilatum e *varkś vṛkś* et hoc ortum e *varǵ vṛǵ* adjectâ sibilante; cf. gr. βρέχω, ἕρση, v. *varśá*; fortasse οὐρανός a pluendo dictum, v. Benfey 1. 324; lat. *rigo*, goth. *rig-n* pluvia, *rig-neith* pluit; germ. vet. *regan* pluvia, *reganôn* pluere, v. Graff. 2. 441 sq.; nisi pertinent ad *sarǵ sṛǵ* effundere. Hib. *fras* „a shower, hail"; lit. *rokia* pluvia tenuissima, *wers-inê*, *wers-mê* fons. V. *vṛśa*, *vṛśaṇa.*)

c. *ab́i* 1) pluere, c. acc. vel instr. rei. R. Schl. I. 52. 23: *tat sarvaṅ kâmad́ug divyê ab́ivarśa kṛtê mama*; Mah. 1. 4062: *dêvâḣ ... ab́yavarśanta kusumâiḣ.* 2) c. acc. et instr. irrigare alqd aliquâ re

(beregnen). In. 4. 11: *suhṛdaśćâ 'nnapânêna vividênâ 'bivarśati.* — Pass. A. 7. 27: *abivṛśṭâni śṛṅgâṇi ... darâbṛtâm.*

c. *pra* pluere, pluviam demittere. Maḥ. 1. 6630.

c. *pra* praef. *abi* id. Man. 1. 304.

2. वर्ष् वृष् *varś vṛś* 10. âtm. (*śaktibandanê* K. *pragânâiśyê* V.) potentem esse, ligare (ut mihi videtur, denom. a *vṛśa* taurus), generare, imperare.

वर्ष *varśá* m. n. (r. *varś vṛś* s. *a*) 1) pluvia. Maḥ. 3. 17341. R. Schl. I. 20. 16. 2) annus. Lass. 55. 17. 58. 3. 3) plur. m. f. pars anni pluviosa. Lass. 50. 7. 4) terrae continentis sectio, quarum novem Indi statuunt. (Vid. 1. *varś vṛś* et cf. gr. ἕρση.)

वर्षण *varśaṇa* n. (r. *varś vṛś* s. *ana*) pluvia.

वर्षिन् *varśin* (r. *varś vṛś* s. *in*) pluens. Lass. 96. 10; trop. Hit. 100. 14.

1. वर्ह् *varh* v. *barh* et cf. hib. *fargaim* „I kill, destroy", v. Pictet p. 59.

2. वर्ह् वृह् *varh vṛh* 1. et 6. par. crescere. (Vid. *vṛhánt* et cf. *varṅh vṛṅh*, *vard vṛd*, *ruh*, *ard ṛd*, lat. *virga*; fortasse *largus* e *vargus*, v. gr. comp. 20; slav. *vrŭchŭ* vertex, v. Miklosich Radices p. 13; fortasse gr. ὀρχέω, v. Pott. 1. 150.)

c. *ut* cl. 6. 1) extollere. Batt. 14. 8: *asîn udvavṛhur dîptân*; 17. 9: *śaktińćô 'davṛhad gurum.* 2) extrahere, evellere. Maḥ. 1. 7307: *kêśâu harir udvavarha*; Man. 1. 14: *udvavarhâ ''tmanaśćâi 'va manaḣ.*

वर्ह *varha* m. (r. *varh vṛh* crescere, s. *a*) pavonis cauda.

वर्हिण *varhiṇá* m. (a praec. s. *ina*, v. euph. r. 94[a]) pavo.

वर्हिन् *varhin* m. (a *varha* s. *in*) pavo. Dr. 8. 11.

वल् *val* 1. âtm. 1) tegere, circumdare. 2) adhaerere, deditum esse, c. loc. Nalôd. 3. 5: *nalê ... avalata* (schol. *anvarağyata*); Gîta-G. 7. 40: *hṛdayam adayê tasminn êvaṅ valatê balât.* (Cf. 2. *var vṛ*; hib. *falaim* „I hedge, inclose".)

वलभि *valabi*, वलभी *valabî* f. i. q. *vaḍabi*, *vaḍabî.*

वलय *válaya* m. n. (r. *val* s. *aya*) 1) quod circumdat, cingit, sepit, sepes, sepimentum. Mêg. 45. 2) armilla, brachiale. Mêg. 1.

वलाका *valấkâ* f. grus. Mêg. 9. 22.

वल्क् *valk* 10. par. (*bâśaṇê*) loqui.

वल्क *valká* n. (r. *val* s. *ka*) cortex, liber. Am.

वल्कल *valkala* m. n. (a praec. s. *la*) 1) cortex, liber. 2) vestis (anachoretarum) e libro confecta. Su. 1. 8.

वल्ग् *valg* 1. par. salire, exsilire, exsultare. Maḥ. 3. 16123: *ubdubûmâu nipêtatuḣ | ubâu vavalgatuḣ*; 8802: *samudram ... nṛtyantam ivaćô ''rmibir valgantam iva vâyunâ*; In. 5. 8: *gaććantyâḣ ... stanâu tasyâ vavalgatuḣ.* (Vid. *vak* et cf. angl. *walk.*)

c. *â* âtm. i. q. simpl. Maḥ. 4. 342: *âvalgamânan taṅ raṅgê nô 'patiśṭata kaśćana.*

वल्गु *valgú* adj. m. f. n. (ut videtur a r. *valg* s. *u*) pulcher.

वल्भ् *valb* 1. âtm. (*bôğanê*) edere, vesci.

वल्मीक *válmîka* m. n. tumulus (praesertim formicarum). Hit. 46.

वल्युल् *valyul*, वल्यूल् *valyûl* 10. par. i. q. *palyul.*

वल्ल् *vall* 1. âtm. i. q. *val.*

वल्लभ *vállaba* adj. et subst. m. carus, dilectus, amatus. Hit. 62. 17. 70. 2. Lass. 1. 11. — Amasius. Lass. 24. 16.

वल्लव *vallava* m. pastor. Nalôd. 1. 2.

वल्ह् *valh* v. *balh.*

वश् *vaś* 2. par. (*uś* v. gr. 325. 414. 435. 457) desiderare, exoptare. Śak. 154. 13: *bavanêśu ... uśanti yê nivâsam*; Ṛgv. 3. 10: *yağńaṅ vâśṭu*; 21. 1: *tayôr it stômam uśmasi*; 23. 6. 30. 12. (Cf. *vâṅkś*, *vâńć*, gr. 'EK [FEK], ἑκών, ἕκητι, fortasse εὔχομαι = scr. *uś* ex *uk*, v. Pott. 235. 268.)

वश *vaśa* m. (r. *vaś* s. *a*) voluntas, potestas, imperium. In. 5. 35. 49. Br. 2. 18.

वशानुग *vaśânuga* (e praec. et *anugá* sequens) voluntatem alcjs sequens, subjectus, obediens. — Subst. m. servus, fem. serva. H. 4. 32.

वशिन् *vaśín* (a *vaśa* suff. *in*) voluntatem, potestatem, imperium habens, potens, praepotens. M. 20. B'. 5. 13.

वशीकर् -कृ *vaśîkar -kr̥* (e *vaśa* et *kar kr̥*, v. gr. 585) in servitutem redigere, subigere. Dr. 5. 21: *vaśîkr̥tan tvân draśṭâsmi pârt'ái'li.*

वश्य *vaśya* (a *vaśa* s. *ya*) subjectus, obediens. B'. 2. 64. 6. 36.

वष् *vaś* 1. par. (*hiṅsáyâm* K. *vad'ê* V.) ferire, laedere, occidere. Cf. 5. *vas*.

वष्क् *vaśk* 1. âtm. (*gatâu*; scribitur etiam *vask*) ire. Cf. *vakk*.

1. वस् *vas* 1. par. interdum âtm. (*uś* gr. 414. 435. 457) habitare, commorari. In. 3. 3: *uvâsa b'avanê pituh*; 1. 24: *suk'am asmy uśitas tvayi*; N. 2. 12: *tê svasaṅs tatra*; 5. 42: *uśya tatra*; 6. 14: *nalê vatsyâmi* (v. euphon. r. 100. *a*); R. Schl. I. 25. 8: *kô nv asmin (âśramê) vasatê*; II. 48. 21: *râgyê ... vasêmahi.* Cum loc. pers. apud quam quis habitat. N. 15. 7: *vasa mayi.* Cum acc. *vâsam.* Man. 2. 242: *nâ 'brâhmaṇê gurâu śiśyô vâsam âtyantikaṅ vasêt.* Degere, e. c. noctem. A. 3. 11: *êkarâtrôśitah*; R. Schl. I. 29. 1: *tâṅ raganîm uśya.* Caus. *vâsáyâmi* facio ut quis habitet. Mah. 1. 5600: *ćâurân viśayê svê na vâsayêt.* (Goth. *VAS* manere, esse [*visa, vas, vêsum*, v. gr. comp. 109[a]). 1], *visam* manemus = वसामस् *vásâmas*, *vas* eram, erat = उवास *uvâ'sa*; germ. vet. *wisu* maneo, *was* eram, erat, *wârumês* eramus; nostrum *war*, *gewesen*, subst. *Wesen*; *an-wesend*, *ab-wesend*; germ. vet. *werên* manere, permanere, durare [nostrum *währen*, v. Graff. 1. 938 sq.], *werêt* = cl. 10 वसयति *vasáyati* habitat, v. gr. comp. 109[a]). 6; *werig* perpetuus, *wirig* permanens [nostrum *wierig*, *langwierig*]; huc etiam retulerim goth. *raś-n* domus, cum *ś* = franco-gall. *z*, propter sequentem liquidam, v. gr. comp. 86. 5, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 19; hib. *fosaim* „I stay, rest, lodge", *fosra* „a dwelling, abode"; *arasaim* habito = scr. *âvasâmi*; *aras* „a dwelling-house", v. *âvâsa*; fortasse *fuirighim* „I stay, wait, tarry, delay" = scr. *vâsáyâmi*, v. 2. *vas*; gr. ἄσ-τυ, ϝάσ-τυ, ἑσ-τία, Ἑστία, lat. *Ves-ta*, *vesti-bulum*, *ver-na*, *Lases*, *Lares*, cum *l* pro *v*; fortasse etiam *vâs*, *vâsum* huc pertinent; v. Pott. 1. 279. Ag. Benary „Römische Lautlehre" p. 49.)

c. *ad'i* habitare, c. acc. loci. R. Schl. I. 34. 46: *purîm ad'yavasat.* Part. perf. pass. N. 12. 64: *tâpasâd'yuśitam ... âśramamaṇḍalam*; A. 10. 13.

c. *anu* habitare, c. loc. loci et acc. pers. apud quam quis habitat. R. Schl. II. 37. 26: *vanê vasantaṅ kâkutst'am anuvatsyati*; 88. 25. Mah. 3. 14758.

c. *â* habitare, c. acc. s. loc. loci. Mah. 3. 8032: *lôkân âvasatê śub'ân*; 2014: *âvasan ... kâmyakê b'aratarśab'âh.* — Caus. *âvâsayâmi* 1) facio ut quis habitet, excipio. R. Schl. II. 12. 101. 2) habito. A. 9. 27: *idam (nagaram) ... kasmâd dêvâ nâ 'vâsayanti.*

c. *â* praef. *ad'i* i. q. *âvas.* Mah. 1. 5512.

c. *â* praef. *sam* id. R. Schl. II. 54. 41. — Caus. facio ut quis habitet. *kaṭakam* castra locanda curo. Hit. 39. 5.

c. *upa* jejunare. Man. 2. 220: *upavasêd dinam*; Mah. 3. 5092. Vid. *upavâsa.*

c. *ni* habitare. N. 14. 15. 16.

c. *ni* praef. *sam* commorari. Sâ. 5. 29.

c. *nis* in exteris locis habitare. Mah. 3. 12344: *durgavâsam bahud'â niruśya ... âsêdur atyart'amanôraman tê tam âśramam.* — Caus. in exilium agere, expellere. Mah. 2. 2644: *râśṭrêb'yah pâṇḍudâyâdân ... nirvâsayanti yê.* Up. 66. R. Schl. II. 21. 4. 39. 11.

45

c. *pari*: *paryušita* vetus, corruptus. B'. 17. 10: *pûti-paryušitam ... b'ôganam*; trop. vanus. N. 21. 13: *paryušitan vâkyam.*

c. *pra* in exteris locis habitare. R. Schl. II. 36. 8: *pravatsyati suk'an vanê*; Sâ. 5. 63: *prôšyâ ''gata iva.* — Caus. in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. R. Schl. II. 49. 6: *yâ putram ... pravâsayati d'ârmikan vanavâsê*; Man. 10. 96: *tan râgâ pravâsayêt.*

c. *pra* praef. *vi* id. N. 17. 19. Man. 2. 132. — Caus. in exilium agere, expellere. Man. 8. 219: *tan râšṭrâd vipravâsayêt.*

c. *prati* i. q. simpl. A. 5. 11.

c. *vi* habitare. R. Schl. II. 23. 23: *araṇyê tê vivatsyanti ćaturdaśa samâh.* Degere, praesertim noctem. N. 17. 28: *sâ vyušṭâ ragaḿn tatra*; 25. 1: *vyušitô râtrin nalah.* — *vyušṭa* sens. pass. *ragaḿ vyušṭâ.* Maḥ. 1. 1205. 3. 11917. R. Schl. II. 54. 37. — Caus. in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. Maḥ. 3. 8277. H. 1. 43. R. Schl. I. 1. 23.

c. *sam* una habitare c. aliquo, c. acc. pers. Man. 11. 190: *strîḥantṛńśća na sanvasêt.*

2. वस् *vas* 10. par. *vasáyâmi* habitare.

3. वस् *vas* 2. âtm. sibi induere. R. Schl. II. 37. 7: *munivastrâṇy avasta*; Man. 2. 41: *ćarmâṇi ... vasîran*; 6. 6: *vasîta ćarmaćîram.* (Goth. *vasja* vestio = caus. वासयामि *vâsáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *vas-ti* [them. *vastjô*] pallium; fortasse germ. vet. *wât* f. vestis [them. *wâti*] e *was-ti*; lat. *ves-tis*; gr. ἐσ-θής, ἕν-νυμι per assim. pro ἕσ-νυμι, fut. ἕσ-σω; cambro-brit. *gwisg*, armor. *gwisk* vestitus.)

c. *ni* caus. par. induere. N. 14. 24: *vâsaśćê 'dan nivâsayêh.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 100. 30: *mṛgâginê sô 'syam iḥa pravastê.*

c. *prati* caus. induere. Maḥ. 2. 2502: *aginâih prativâsitâh.*

c. *vi* caus. induere. — Pass. caus. c. nom. pers. et acc. rei. Maḥ. 2. 2420: *vivâsyantân rurućarmâṇi sarvê.*

4. वस् *vas* 4. par. (*stamb'ê*) stabilire, fulcire, immobilem reddere.

5. वस् *vas* 10. par. *vâsáyâmi* (*snêḥanaććêdanaḥananêšu* K. *snêḥaććidôh vad'ê* V.) amare; findere, abscindere; occidere.

वसति *vasatí* f. (r. 1. *vas* s. *ati* vel potius *ti* servato charactere primae classis) 1) habitatio, domus. Ḥit. 5. 10. 2) nox. Sâ. 4. 5. (Hib. *fosadh* „a delaying, staying, resting, cessation".)

वसन *vasana* n. (r. *vas* induere, s. *ana*) vestis. N. 13. 58.

वसन्त *vasantá* m. (r. *vas* s. *ánta*) ver. (Slav. *vesna* id.)

वसा *vasâ* f. 1) medulla. 2) adeps. A. 10. 54.

वसान *vasâna* part. praes. âtm. r. *vas* cl. 2. q. v.

वसु *vásu* 1) n. (r. *vas* s. *u*) res, divitiae. N. 16. 2. 18. 19. 2) m. nomen cujusdam Geniorum ordinis octo numero. In. 5. 24.

वसुधा *vasud'â* f. (res vel divitias ferens, e *vásu* et *d'a* in fem.) terra. N. 24. 42.

वसुधाधर *vasud'âd'ara* m. (terram sustinens, e praec. et *d'ara* tenens, sustinens) mons.

वसुन्धरा *vasund'arấ* f. (e *vásu* res, divitiae, quod hac in compositione masculinorum normam sequitur [v. gr. 575. 2] et *d'ara* tenens, ferens in fem.) terra. N. 2. 11.

वसुमती *vasumatî́* f. (a *vásu* s. *mant mat* in fem.) terra. Ur. 60. 13. Vid. *vasud'â.*

वस्क् *vask* 1. âtm. i. q. *vaśk.*

वस्त् *vast* 10. âtm. (*ardanê* K. *vad'ê* V.) vexare; occidere.

वस्त *vasta* m. caper.

वस्ति *vastí* m. f. (r. *vas* s. *ti*) abdomen. Am.

वस्तु *vástu* n. (r. *vas* s. *tu*) res. Ḥit. 13. 18. 14. 4.

वस्त्र *vástra* n. (r. *vas* induere, s. *tra*) vestis. In. 5. 11.

वह् *vaḥ* 1. par. âtm. (anom. v. gr. 577) 1) trahere, vehere (currum). In. 1. 7: *daśa vâǵisahasrâṇi ḥariṇâṅ vâtaraṅḥasâṅ | vaḥanti yê ... ratʿam*; N. 19. 16: *katʿam alpabalaprâṇâ vakśyanti 'mê ḥayâ mama.* — Pass. curru vehi. Dr. 6. 6: *maḥâǵavâir vâǵibʿir uḥyamânâḥ* (cf. 6. 10). 2) curru vehere alqm. A. 10. 18: *uvâḥa mân tataḥ śîgʿraṅ ḥiraṇyapuram antikât | ratʿêna têna ... mâtaliḥ*; Maḥ. 3. 13179: *sûtaṅćô 'vâća śîgʿram mâṅ vaḥasva.* 3) vehere, ferre. Ḥ. 1. 16: *mâtaram ... avaḥat sa tu pṛśṭʿêna*; Maḥ. 3. 11019: *kṛśṇaṅća yamaǵâu tatʿâ | êkô 'py aḥam alaṅ vôḍʿum*; 11020: *anyêća ... sarvân vô brâḥmaṇâiḥ sârdʿaṅ vakśyanti.* 4) uxorem ducere. Maḥ. 1. 3377: *nâḥuśâṅga vaḥasva mâm*; 3. 10482: *idam bʿâryâśatam ... putrârtʿinâ mayâ vôḍʿam* (nota formam *vôḍʿâ* pro *ûḍʿâ*); R. Schl. I. 73. 36: *ûḥur bʿâryâḥ.* 5) manare, fluere. N. 23. 15: *ćandênaćô 'dakan tasya vaḥati.* 6) spirare, flare. Gîta-G. 5. 2: *vaḥati malayasamîrê.* — Caus. *vâḥáyâmi, vâḥáyê.* I. par. 1) facio ut vehant (equi), aurigare. Maḥ. 4. 1832: *kśipram uttara vâḥaya*; Maḥ. 1. 4014. 2) advehendum, afferendum curare. Ragʿ. 5. 32: *uśṭravâmîśatavâḥitârtʿam praǵêśvaram.* — *pantʿânaṅ vâḥayitum* viam calcare, terere (facere ut via ferat). Ragʿ. 16. 12: *vâḥyatê râǵapatʿaḥ śivâbʿiḥ.* II. âtm. *vâḥáyê* facio ut quis me curru vehat. R. Schl. II. 92. 13: *dakśiṇêna mârgêṇa ... vâḥayasva.* — *tariṅ vâḥayê* nave vehor, navigo (proprie facio ut navis me vehat). Maḥ. 1. 4014. (Lat. *veho, veha, vea, via,* ejecto *h* sicut in hib. *feon* currus = scr. *vâḥana* q. v.; gr. ἔχω, ὄχος; lit. *weźù* curru veho = scr. *vâḥâmi, waźóju* navigo = scr. *vâḥáyâmi*; slav. *veṣuṅ* veho; goth. *ga-VAG* movere [*ga-viga, -vag, -vêgum*], *vigs* via, *vagja* moveo = scr. caus. *vâḥáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; germ. vet. *WAG* movere [*wigu, wag, wâgumês*], *wegiu* moveo, *waga* commotio, *wâg* m. gurges, vorago [unde nostrum *Woge*], *wagan* currus, vehiculum.)

c. *ati* caus. 1) perferre, tolerare. Ragʿ. 13. 28: *ativâḥitâni mayâ katʿaṅćid ǵanagarǵitâni.* 2) transigere (tempus). Ragʿ. 9. 70: *ativâḥayâmbabʿûva ... triyâmâm*; 19. 41: *ṛtûn atyavâḥayat.*

c. *adʿi*: *adʿyûḍʿâ* femina, cujus maritus aliam duxit uxorem; Wils. „a superseded wife" (cf. 2. *vid* praef. *adʿi*). Maḥ. 2. 2332.

c. *apa* auferre. Maḥ. 1. 2939: *apôvâḥaća vâsô 'sya mârutaḥ.* — Caus. auferendum, avehendum curare. R. Schl. I. 1. 51. II. 9. 13.

c. *â* adducere, afferre. Sâ. 3. 19.

c. *â* praef. *ut* trahere, vehere (de equis). Dr. 7. 10 (Maḥ. 3. 15704): *âǵânêyâ balinaḥ sâdʿudântâ maḥâbalâḥ śûram udâvaḥanti.* — *bʿâryâm udâvôḍʿum* uxorem ducere. Maḥ. 1. 3829: *arǵunaḥ ... bʿaginîṅ vâsudêvasya subʿadrâm bʿâryâm udâvaḥat*; 3831: *nakulaḥ ... karêṇumatîn nâma bʿâryâm udâvaḥat.*

c. *ut* 1) vehere, ferre. Maḥ. 1. 4272: *sa ḥi râǵyadʿuraṅ gurvîm udvakśyati kulasya naḥ*; 3. 335: *kṛććrâd udvaḥatê bʿâram*; Ḥit. 127. 1. 2) curru vehere. Ragʿ. 7. 32: *tam udvaḥantam patʿi bʿôǵakanyâṅ rurôdʿa râǵanyagaṇaḥ*; 7. 67: *udavaḥad anavadyâm.* 3) uxorem ducere. Man. 3. 4. 10. 11. 7. 77. — Caus. facere ut quis uxorem ducat. Maḥ. 1. 3801: *bʿîśmaḥ kʿalu pituḥ priyaćikîrśayâ satyavatîm mâtaram udavâḥayat* (v. Maḥ. 1. 4039 sq.)

c. *ut* praef. *sam* 1) tollere, extollere, levare. Maḥ. 2. 718. 2) uxorem ducere. R. Schl. II. 107. 3.

c. *upa* advehere. Maḥ. 2. 2064: *râǵaratʿô ya iḥâ 'smân upâvaḥat.* 2) constituere. Maḥ. 2. 2051: *upôḥyamânê dyûtê.*

c. *upa* praef. *sam*: *samupôḍʿa* (quod etiam ad *ûḥ* referri potest) 1) in ordinem redactus. R. Schl. II. 75. 29:

sañgrâmê samupôḍ'ê (v. *ûḥ* praef. *vi*). 2) coërcitus, refrenatus. Man. 6. 41: *samupôḍ'êšu kâmêšu.*

c. *ni* 1) ferre, vehere, sustentare. Gita-G. 1. 16: *gagan nivaḥatê ... kṛšṇâya tub'yan namaḣ.* 2) advehere, apportare. Ṛgv. 116. 1: *vimadâya ġâyâm ... nyûḥatû rat'êna.*

c. *nis* caus. exequi, explere, e. c. promissum. Ḥit. 106. 4: *svapratiġńâtam ad'unâ nirvâḥaya.*

c. *pra* 1) trahere, vehere (currum). R. Schl. II. 52. 43. 2) ferre, vehere. B'aṭṭ. 3. 54. 3) auferre. Ṛgv. 23. 22: *idam âpaḣ pravaḥata yat kińćid duritam mayi.* — Part. perf. pass. *prâuḍ'a* (pro *prôḍ'a* e *pra* + *ûḍ'a*) 1) adultus, altus. Mêg'. 26. 77. 2) arrogans, insolens, superbus. Lass. 85. 10. — Subst. f. *prâuḍ'â* nupta, sponsa. (Cf. goth. *brûth*, germ. vet. *brût*, island. vet. *brûda*, nostrum *Braut.*)

c. *pra* praef. *anu* huc illuc curru vehere alqm. Maḥ. 3. 13504: *sa mâm anuprâvaḥat.*

c. *vi* uxorem ducere. Maḥ. 1. 3384. — *vyûḍ'a* latus. N. 12. 13: *vyûḍ'ôraska* (v. etiam *ûḥ* praef. *vi*).

c. *vi* praef. *nis* evehere, exportare. Maḥ. 1. 6257.

c. *sam* vehere, trahere. R. Schl. I. 67. 4: *nṛṇâń śatâni pańćâśat ... mańćûšâm ašṭaćakrast'âń samûḥus tê kat'ańćana*; Maḥ. 3. 13190: *ćatvâras tvâń vâ gardab'âḣ sańvaḥantu.*

वह *vaḥa* (r. *vaḥ* s. *a*) 1) adj. ferens, afferens. In. 2. 9. 2) subst. m. fluctus. Sâ. 4. 31 in comp. Baḥ.

वहति *vaḥatí* (r. *vaḥ* s. *ti*, gr. 575. 48) ventus.

वहिश्चर *vaḥišćara* adj. (e *vaḥis* extra et *ćara* iens) egrediens. Dr. 6. 15.

वहिष्कृत *vaḥiškṛta* (extra-factus, e *vaḥis* extra et *kṛtá* factus, v. euph. r. 79) privatus. In. 2. 5.

वहिस् *vaḥis* vel बहिस् *baḥis* praep. et adv. extra, foras. Lass. 44. 4: *nagarâd baḥir gatê sati*; Ḥit. 58. 8: *mûšikô na baḥir niḣsarati.* (Cf. slav. БЕЗЪ *bešŭ* absque, nisi hoc, quod nunc magis mihi arridet, referendum est ad *vi*, sicut НИЗЪ *nišŭ* deorsum ad *ni.*)

वह्नि *váḥni* m. (r. *vaḥ* s. uṇâd. *ni*) ignis. Maḥ. 1. 2037.

1. वा *vâ* 2. par. flare, spirare (de vento). N. 24. 40: *vavâuća pavanaḣ śućiḣ*; A. 4. 51: *śîtan tatra vavâu vâyuḣ.* — *vâta* m. ventus. A. 11. 12; deus venti. Ḥ. 1. 34. (Cf. *vâi*; goth. *VO* flare, spirare [*vaia*, *vaivô*, v. gr. comp. 617], *vinds*, them. *vinda* ventus; germ. vet. *wa-dal* flabellum, *wat*, *wait*, *waiet*, *wahet* flat; slav. *vê-ja-ti* flare, *vê-tr* ventus; lit. *wějas* ventus; gr. ἄημι, ut videtur, ex ἀ-Ϝημι = scr. *vâ'mi* praef. *â*, ἀήρ; αὔρα ex ἄϜρα, οὖρος ex ὄϜρος; de αὔω v. *vâi*; lat. *ventus*, *aër* aura; hib. *bad* ventus = scr. *vâ'ta*; pers. *bâd.*)

c. *nis* extingui (de igne). Śak. 91. 11: *nirvâsyataḣ pradîpasya śik'â*; v. *nirvâṇa.* — Caus. extinguere (ignem). Maḥ. 1. 1608: *samidd'ań ġâtavêdasań varšâir nirvâpayišyâmô mêg'â b'ûtâḣ.* — Vid. *nirvâpana.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 71. 25: *pravâti pavanaḣ śrîmân.*

c. *sam* id. Maḥ. 4. 1288.

2. वा *vâ* 10. par. (*suk'âptigatisêvâsu*) voluptate frui; ire; colere.

3. वा *vâ* adv. 1) vel, sicut Latinorum ve postponitur. Br. 1. 19: *vâ - vâ* sive - sive (entweder - oder). N. 26. 10. Cum antecedente *at'a* vel *yadi* saepe ita construitur ut hae voces sensu vacent atque particulae *vâ* solum ut fulcrum inserviant. 2) sicut. Dr. 7. 15. Interdum redundat, e. c. Ḥ. 4. 2. 52.

वाक्पटु *vâkpaṭu* (e *vâć* et *paṭu*) eloquens. Ḥit. 55. 4.

वाक्पटुता *vâkpaṭútâ* f. (a praec. s. *tâ*) eloquentia, facundia. Ḥit. 13. 21.

वाक्य *vâkya* n. (r. *vać* dicere, s. *ya*, v. gr. 628) sermo. In. 1. 10.

वागुरा *vâgurâ'* f. rete. Ḥit. 73. 9.

वाग्मिन् *vâgmín* (a *vâć* sermo, s. *min*) facundus, eloquens. N. 12. 50.

वाङ्क्ष् *vâṅkś* 1. par. (*kâṅkśâyâm* K. *kâṅkśê* V.; scribitur *vâkś*, gr. 110[a]) desiderare. (Cf. *kâṅkś*, *vâṅč*, *vaś*; cambro-brit. *gwanc* desiderium; fortasse hib. *miangas* „inclination, longing, desire, appetite", mutato *v* in *m*; *mianuighim* „I desire, long, wish, lust, will, intend", tam huc quam ad *van* petere, cupere trahi potest.)

वाङ्मय *vâṅmáya* adj. (a *vâć* sermo, s. *maya*) quod ad vocem refertur, ad vocem spectat. B'. 17. 15.

वाच् *vâć* f. (r. *vać*) 1) sermo. B'. 2. 42. 2) vox. N. 19. 1. 23. 19. (Lat. *voc-s*; gr. ὄπ-ς, v. r. *vać*.)

वाचस्पति *vâćaspati* m. (e genit. vocis *vâć* et *páti*) i. q. *vṛhaspati*.

वाचस्पत्य *vâćaspatya* n. abstractum praec. Hit. 97. 9.

वाच्य *vâćya* v. *vać* primit. et caus.

वाच्यता *vâćyátâ* (a praec. s. *tâ*) vituperatio, reprehensio. Hit. 105. 4.

वाजिन् *vâǵín* m. (a *vâǵa* festinatio, celeritas, suff. *in*, nisi a r. *vaǵ* s. *in*) equus. In. 1. 7.

वाञ्छ् *vâṅč* 1. par. interdum âtm. optare, desiderare. N. 5. 37: *agnir âtmab'avam prâdâd yatra vâṅčati nâiśad'aḣ*; 26. 8: *naćêd vâṅčasi tvan dyûtam*; Hit. 37. 18: *yad yad êva hi vâṅčêta tatô vâṅčâ pravartatê*. (Cf. *vâṅkś*, *vaś*; germ. vet. *wunsc* optatio, *wunskian* optare; anglo-sax. *viscan* optare; angl. *wish*.)

c. *ab'i* i. q. simpl. Hit. 35. 20.

वाञ्छा *vâṅčâ* f. (r. *vâṅč* s. *â*) desiderium, optatio. Hit. 37. 18.

वाट *vâṭa* m. n. (r. *vaṭ* s. *a*) conseptum. R. Schl. I. 44. 35.

वाटिका *vâṭikâ* f. (a praec. s. *ika* in fem.) id. Śak. 8. 7: *vṛkśavâṭikâ*.

वाटी *vâṭî* f. (a *vâṭa* signo fem. *î*) id. Am.

वाड् *vâḍ* v. *bâḍ*.

वाढ *vâḍ'a* (r. *vaḥ* s. *ta*, cf. *âḍ'á* quod correptum e *vâḍ'a*, v. euphon. r. 102. *a*) multus, abundans. — *vâḍ'am* adv. **bene, ita**, ad assensum exprimendum. N. 17. 22.

वाण *vâṇa* m. (fortasse pro *vâna* a r. *van* occidere, s. *a*) sagitta. Su. 2. 16.

वाणिज्य *vâṇiǵya* vel बाणिज्य *bâṇiǵya* n. (a *vaṇiǵ*, *baṇiǵ* mercator, s. *ya*) mercatura. B'. 18. 44.

वाणिन् *vâṇín* (a *vâṇa* suff. *in*) sagittas habens. A. 5. 25.

वाणी *vâṇî* vel बाणी *bâṇî* f. (r. *vaṇ* s. *î*) loquela, sermo. Hit. 25. 14.

वात् *vât* 10. par. (denom. a *vâ'ta* ventus) ventilare. K.: *vâtayati vyaǵanêna patim pativratâ*.

वात *vâ'ta* v. r. *vâ*.

वातरंहस् *vâtaraṅhas* (Bah. e *vâ'ta* ventus et *ráṅhas* celeritas) venti celeritatem habens. In. 1. 7.

वातापि *vâtâpi* m. nom. pr. **Asuri**. Mah. 3. 8619.

वातायन *vâtâyana* n. (e *vâ'ta* ventus et *áyana* via) fenestra. P. 16.

वात्सल्य *vâtsalya* n. (a *vatsala* s. *ya*) amor, caritas. Hit. 16. 12. 45. 13. Ur. 84. 18.

वाद *vâda* m. (r. *vad* s. *a*) 1) sermo. B'. 2. 11. 42. 2) controversia, disputatio. Up. 21. (Cambro-brit. *gwed* verbum.)

वादित्र *vâ'ditra* n. (a *vâdáy* caus. rad. *vad* q. v., s. *tra*, inserto *i*) 1) instrumentum musicum. In. 2. 11. 2) qui instrumentis musicis editur cantus (**Instrumental-Musik**). In. 3. 7. 9.

वादिन् *vâdín* (r. *vad* s. *in*) dicens. B'. 2. 42.

वाध् *vâd'*, बाध् *bâd'* 1. âtm. vexare, perturbare. A. 4. 47: *na bâd'atê tatra rağaḣ*; R. Schl. I. 14. 13: *râvaṇô nâma râkśasaḣ sarvân nô bâd'atê*; Dr. 6. 3: *mahâvanaṅ śatrub'ir bâd'yamânam*; Hit. 57. 5: *mahati śaṅkâ mâm bâd'atê*; Man. 9. 226. 10. 129. — Caus. par. id. R. Schl. I. 14. 15: *sa vâd'ayati lôkâṅs trîn*. (Cf. *vad'*, *vyad'*; lit. *bĕda* miseria, aerumna, *bĕdnas* miser; russ. *bjeda* miseria; fortasse goth. *balvja* vexo e *badvja*; gr. ΠΑΘ, ἔπαθον, ὠθέω, ἀπωθέω, v. praef. *apa*, fortasse hib. *buairim* „I vex, aggrieve, trouble" e *buaidim*.)

c. *ad'i* i. q. simpl. Mah. 1. 5693: *naćâi 'kań sa samart'ô ssmân pâṇḍavârt'ê sd'ibâd'itum.*

c. *apa* in dial vêd. abigere, removere, repellere. Ṛgv. 35. 3: *apa viśvâ duritâ bâd'amânań* „omnia scelera removens"; 9: *apâ 'mîvâm bâd'atê* „dolorem repellit".

c. *â* i. q. simpl. Śak. 58. 9. 10.

c. *pari* id. Mah. 3. 8743.

c. *pra* 1) id. Mah. 1. 5808. R. Schl. II. 53. 15. Hit. 59. 5. 2) arcere, prohibere, cohibere. Dr. 9. 8: *tvam ... sadâi 'vâ 'smân prabâd'asê*; Mah. 2. 1648: *kat'an tu dâivań śakyatê pâurušêṇa prabâd'itum.*

c. *prati* repellere, arcere. Sâ. 1. 24: *tâm ... na kaśćid varayâmâsa têǵasâ pratibâd'itań*; R. Schl. II. 52. 46. Mah. 3. 1081.

वाधा *vâd'â*, बाधा *bâd'â* f. (r. *vâd'*, *bâd'* s. *â*) tormentum, cruciatus. Ur. 41. 11. (Lit. *bĕda* miseria, aerumna.)

वानप्रस्थ *vânaprast'a* m. (a *vanaprast'a* ad silvam profectus, s. *a*, v. gr. 580) 1) Brâhmanus in silvâ solitariam vitam degens, anachoreta. 2) Geniorum ordo. Su. 3. 5.

वानर *vânara* m. (e *vâ* sicut et *nára* homo) simia.

वापी *vâpî'* f. lacus. N. 12. 6.

वाम *vâ'ma* adj. 1) laevus, sinister. Su. 4. 13. 2) pulcher, praesertim in compositione cum vocibus quae corporis quodpiam membrum significant. N. 16. 37. (Fortasse germ. vet. *winster*, *winister* laevus [Graff. 1. 893]; anglo-sax. *vinstre* huc pertinent, cum suff. compar. sicut in lat. *sinister*, *dexter* et inserto *s* euphonico inter *n*, pro *m*, et *t*, v. gr. comp. 95; cambro-brit. *gwymp* pulcher.)

वामन *vâmana* adj. brevis. Subst. m. 1) pumilus, nanus. 2) nomen elephanti plagae meridionalis.

वामी *vâmî* f. (a *vâ'ma* signo fem. *î*) equa. Rag'. 5. 32.

वायव्य *vâyavya* adj. (a *vâyú* ventus, s. *ya*, v. gr. 582) quod ad ventum refertur. A. 3. 30.

वायस *vâyasá* m. (ut videtur, a *váyas* s. *a*) cornix. Dr. 8. 31.

वायु *vâyú* m. (r. *vâ* s. uṇâd. *u*, inserto *y* euphonico) ventus. H. 4. 48.

वार् *vâr* n. aqua. Am. Vid. *vâ'ri.*

वार *vâra* m. (ut videtur, a r. *var vr* s. *a*) 1) multitudo, caterva. 2) tempus, dies. Hit. 21. 21: *b'aṭṭâravâra.* 3) tempus opportunum, occasio, opportunitas. 4) vicis, fois, Mal. B'aṭṭ. 3. 32 schol.: *bahuvârân* complu-ries, vielmal, many times. — Acc. sing. repetitum *vârań vâram* id. Hit. 85. 14. (Hib. *uair* „an hour, time", *air uairibh* „some-times"; cambro-brit. *aur*; island. vet. *var* in *tvis-var* bis [*tvis* = scr. *dvis*], *thris-var* ter [*thris* = scr. *tris*]; germ. vet. *or*, *o* in *zuir-or*, *zuir-o* bis; pers. بار *bâr* vicis, بارى *bâri* semel, بار ديگر *bâr dîger* iterum; fortasse huc pertinet lat. *ber* in *September*, *October* etc., v. gr. comp. 309.)

वारण *vâraṇa* m. (r. *var vr* arcere, impedire, s. *ana*, v. gr. 94[a]) elephantus. H. 4. 23.

वारविलासिनी *vâravilâsinî* f. (e *vâra* tempus et *vilâsinî* q. v.) ἑταίρα. Hit. 133. 15. Lass. 73. 2 infr.

वाराणसी *vâraṇasî* f. nomen urbis Benares. Lass. 5. 20.

वारणावत *vâraṇâvata* nomen urbis. H. 1.

वारि *vâ'ri* n. aqua. N. 24. 5. (Cf. *vâr*, *vâruṇa*; hib. *burn* aqua; *fairge* mare, *fual* „urine, water", mutato *r* in *l*; lat. *mare*, them. *mari*, mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 20; lit. *mârês* [plur. fem., gen. *mari-û*]; slav. *more* id. [neut. sg. a thema *morjo*, v. gr. comp. 259]; germ. vet. *mari* m. et n. [them. *marja*]; hib. *muir*; cambro-brit. *mor* id. Cf. etiam lat. *urina*, correpto *vâ* in *u*, *urceus*, *urna*; gr. ὀρός, οὖρον, οὐρέω.)

वार्त्त *vârtta*, वार्त *vârta* (r. *vart vrt* s. *a*) sanus. Nalôd. 3. 19 schol.

वार्त्ता *vârttâ*, वार्ता *vârtâ* f. (a *vrtti* s. *a* in fem.) nuntius; historia. Śrṅg. 11. Hit. 64. 16. 17. 79. 15. 16. 85. 11.

वार्द्धक *vârdd'aka* n. (a *vrdd'a* s. *aka*) senectus, senium. Hit. 28. 19.

वार्द्धक्षत्रि *vârdd'akšatri* m. nom. pr. Dr. 1. 5.

वार्षिक *vârśika* (a *varša* s. *ika*) pluviosus. Dr. 8. 17.

वार्ष्णेय *vârśṇêya* m. nom. pr. N. 9. 1.

वाश् *vâś* 1. et 4. âtm. (scribitur etiam *vâs*) clamare, vociferari, ululare. Maḥ. 2. 1547: *sâ satatan vâśatê*; 1. 8433: *santapyamânâ bahud'â vâśamânâ prad'âvati.* — Part. praes. par. N. 11. 20: *kururîm iva vâśatîm*; Maḥ. 3. 10437: *śakunêr iva vâśataḣ*; 10493: *ḥâ ḥatâḣ smê 'ti vâśantyaḣ.* (Cf. *vać* e *vak*, ita *vâś* e *vâk.*)

c. *ut* deplorare, c. acc. B'aṭṭ. 3. 32: *udvâśyamânaḣ pitaram.*

वाष्प *vâśpá* m. lacryma, in sing. solum usurpari videtur. Br. 2. 36. N. 17. 13. Mêg'. 12.

वाष्पाय् *vâśpâ'y* (denom. a praec.) lacrymare. Ur. 84. 19.

वास् *vâs* v. *vâś* et *vâsáy.*

वास *vâsa* m. (r. *vas* s. *a*) 1) habitatio. 2) cavea (avis). Ur. 35. 5. 3) i. q. *ad'ivâsa.* (Hib. *fos* „a delaying, staying, resting, cessation".)

वासय् *vâsáy* (denom. a *vâsa* sgf. 3) odoribus imbuere. *ad'ivâsay* (denom. ab *ad'ivâsa*) id. Ur. 74. 20: *mandârapuśpâir ad'ivâsitâyâm ... śik'âyâm.*

वासर *vâsará* m. (fortasse e *vâ* sicut, in hoc comp. similiter, et *sara* iens, v. *vatsara*) dies. Up. 21.

वासव *vâsavá* m. (a *vasu* Vasus q. v., s. *a*) Vâsavus, cognomen Indri. In. 2. 22.

वासस् *vâ'sas* n. (r. *vas* induere, s. *as*) vestis. Su. 4. 9. N. 9. 14. 19.

वासिन् *vâsín* (r. *vas* habitare, s. *in*) adj. habitans. Subst. m. habitator, in fine compp. Su. 2. 8. N. 7. 17.

वासुकि *vâsuki* m. Vâsukis, rex serpentum. B'. 10. 28.

वास्तव्य *vâstavya* (a *vâ'stu* domus, s. *ya*) domum, domicilium habens, habitans. Ḥit. 34. 17.

वास्प *vâspa* i. q. *vâśpa.*

वाह् *vâḥ* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.; scribitur etiam *bâḥ*) operam dare, adniti. Caus. occupare, adhibere, uti. Man. 3. 68: *yâstu* (*sûnâḣ*) *vâḥayan* (schol. *svakâryê yôǵayan*); 4. 86: *daśasûnâsaḥasrâṇi yô vâḥayati* (schol. *svârt'ê vyâpârayati*).

c. *sam* fricare. Maḥ. 3. 11005: *pâdâu ... karâb'yâṅ kiṇaǵâtâb'yâṅ śanakâiḣ saṅvavâḥatuḣ.* — Caus. id. Śak. 95. 9. R. Schl. II. 91. 52.

वाह *vâḥa* m. (r. *vaḥ* trahere, vehere) 1) equus. Dr. 8. 12. A. 4. 12. 2) currus. A. 1. 1.

वाहक *vâḥaka* m. (a caus. r. *vaḥ* s. *aka*) rector, moderator (currûs etc.). N. 22. 1.

वाहन *vâḥana* n. (a caus. r. *vaḥ* trahere, vehere) 1) actio moderandi (equos etc.). N. 15. 2. 2) currus. N. 2. 26 in comp. Baḥ. 3) equus. R. Schl. I. 62. 1. 68. 1 in fine comp. Baḥ. (Cf. *vâḥa*; germ. vet. *wagan*, them. *wagana* currus; hib. *feun* id.)

वाहिन् *vâḥín* (r. *vaḥ* s. *in*) vehens, ferens, in fine comp. Ḥit. 16. 42. 34. 2.

वाहिनी *vâḥinî* f. (a *vâḥa* s. *in* in fem.) exercitus. Rag'. 7. 33.

वाहु *vâḥu* v. *bâḥu.*

वाहुक *vâḥuka* (r. *vaḥ* s. *uka*) nom. pr. N. 15. 2. 5.

वाह्य *vâḥya* (form. anom. a *vaḥis* extra, s. *ya*) externus. B'. 5. 21. 87. Dr. 7. 18.

वाह्यतस् *vâḥyatás* adv. (a praec. s. *tas*) extra, extrinsecus. N. 9. 7.

1. वि *vi* praep. insep. v. gr. 111. (Germ. vet. *wi-dar* contra, adversum, cum suff. compar., v. gr. comp. 294; pers. بی *bî* sine, e. c. بیباک *bîbâg* metu vacuus, intrepidus; fortasse lat. *vê-* [*vecors*, *vesanus*]; lit. *be* sine; slav. *besŭ* id. nisi hoc pertinet ad *vaḥis* q. v.)

2. वि *vi* m. (fortasse a r. *vay*, correpto *ay* in *i*, nisi a *vî*) avis. Nalôd. 1. 28. (Cf. *vâyas* avis, lat. *avis.*)

विंश *vinśá* vigesimus (v. gr. 236).

विंशति *vinśáti* f. (ut mihi videtur, pro *dvidaśaṭi*, e *dvi* duo et *daśati* a *dáśan* decem, ejecto *a* et mutato *d* in nasalem, v. *trinśát* et cf. lat. *viginti*, gr. εἴκατι, εἴκοσι, hib. *fichead*, cambro-brit. *ugaint.*)

विकच *vikaća* (ut videtur, a r. *kać* praef. *vi* s. *a*) expansus, evolutus, apertus (de floribus). In. 5. 8.

विकट *vikaṭa* (Baḥ. e *vi* et *kaṭa* stragulum) expers straguli. N. 10. 6.

विकत्थन *vikattʿana* n. (r. *kattʿ* praef. *vi* s. *ana*) jactatio, gloriatio. Ḥit. 100. 13.

विकर्मन् *vikarman* n. (Karm. e *vi* et *kárman* opus) secessio ab opere. Bʿ. 4. 17.

विकल *vikala* (privatus parte, Baḥ. e *vi* et *kálâ* pars) 1) decurtatus. 2) perturbatus. Lass. 54. 7. 72. 12.

विकार *vikâra* m. (r. *kar kṛ* praef. *vi*) 1) mutatio. Bʿ. 13. 6. 19. 2) commotio (animi). N. 22. 31. 23. 26.

विकाल *vikâla* m. (Karm. e praep. *vi* et *kâlá* tempus) crepusculum. Sâ. 5. 82.

विकाश *vikâśa* m. (a caus. r. *kâś* s. *a*) manifestatio. Ur. 34. 7.

विकृति *vikṛti* f. (r. *kar kṛ* s. *ti*) commutatio, conversio. Am.

विक्रम *vikrama* m. (r. *kram* praef. *vi* s. *a*) 1) passus (v. *trivikrama*). 2) vis, fortitudo. N. 21. 12. Ḥ. 3. 10. 4. 22.

विक्रान्त *vikrânta* v. *kram* praef. *vi.*

विक्रिया *vikriyâ* f. (r. *kar kṛ* praef. *vi* s. *yâ*) i. q. *vikṛti.* Am.; Ḥit. 12. 19.

विक्लव *viklava* (r. *klu* se movere, praef. *vi* s. *a*) agitatus, commotus, perturbatus. P. 20.

विक्षत *vikśata* v. r. *kśaṇ* praef. *vi.*

विक्षेप *vikśêpa* m. (r. *kśip* praef. *vi* s. *a*) actio disjiciendi, disjungendi. *ćaraṇavikśêpa* actio pedes disjiciendi i. e. gressus, itio. Ur. 64. 13. — Pro *rahasyavikśêpa* (Ur. 16. 6) lege *-nikśêpa.* — *dṛśṭivikśêpa* adspectus obliquus, Wils. „a leer, a side glance". Śak. 16. 1.

विगतस्नेहसौहृद *vigatasnêhasâuhṛda* (Baḥ. e *vigata* qui abiit et *snêhasâuhṛda* amor et amicitia) remotum amorem et amicitiam habens, vacuus ab amore et amicitiâ. Su. 4. 17.

विगाढ *vigâḍʿa* v. *gâḥ.*

विग्न *vignâ* v. r. *vig* et gr. 542.

विग्रह *vigraha* (r. *grah* praef. *vi* s. *a*) 1) m. corpus, forma. Ur. 67. 14. 2) bellum. Ḥit. 78. 4.

विग्रहवत् *vigrahavant* (a praec. s. *vant vat*) formosus, pulcher. Su. 3. 17. Sâ. 1. 21.

विघात *vigʿâta* m. n. (r. *han* in formâ caus. [v. gr. 471. 4.] praef. *vi* s. *a*) impedimentum, interruptio, destructio. Su. 1. 12.

विघ्न *vigʿna* n. (r. *han* praef. *vi* s. *a*, v. gr. 575. suff. *a*) impedimentum. Su. 1. 12. Ḥ. 3. 17. N. 13. 23.

विघ्नित *vigʿnitâ* (a praec. s. *ita*) impeditus. Ur. 39. 18.

विच् *vić* 7. par. âtm. separare, c. instr. (v. *yuǵ* praef. *vi*). Bʿaṭṭ. 14. 103: *bahûn yôdʿân ǵîvitêna vivêća.* (Germ. vet. *WICH* recedere [*wîchu, weich, wichumês*], nostrum *weiche, wich*; gr. εἴκω; fortasse etiam ἑκάς huc pertinet.)

c. *vi* 1) i. q. simpl. cum abl. Bʿaṭṭ. 6. 36: *vivinaćmi divaṅ surân.* — *vivikta* separatus, desertus, secretus, solitarius. In. 5. 54. Bʿ. 13. 10. 18. 52. 2) in dial. vêd. evellere. Ṛgv. 39. 5: *vivińćanti vanaspatîn.* 3) decernere. Maḥ. 2. 2243: *na ... vivêktuṅ śaknômi tê praśnam imam.* — Caus. distinguere. Man. 1. 26: *dʿarmâdʿarmâu vyavêćayat.*

विचक्षण *vićákśaṇa* (r. *ćakś* praef. *vi* s. *ana*) expertus, gnarus, sapiens. Bʿ. 18. 2.

विचय *vićaya* m. (r. *ći* praef. *vi* s. *a*) actio quaerendi, investigandi. Ragʿ. 16. 75.

विचल *vićala* (r. *ćal* praef. *vi* s. *a*) vacillans. Ur. 70. 3 infr.

विचार *vićâra* m. (r. 2. *ćar* praef. *vi* s. *a*) 1) deliberatio. Ḥit. 12. 22. 92. 20. 2) distinctio. Ḥit. 51. 20.

विचारणा *vićâraṇâ* f. (r. 2. *ćar* praef. *vi* s. *ana* in fem., v. euphon. r. 94[a]) deliberatio, dubitatio, haesitatio. In. 5. 38. N. 13. 27.

विचारित *vićârita* n. v. rad. 2. *ćar* praef. *vi.*

विचित्र *vićitra* (Karm. e *vi* et *ćitrá* varius) 1) varius. N. 2. 11. Sâ. 4. 30. A. 6. 14. 2) admirabilis, stupendus. A. 4. 39.

विचेतन *vićêtana* (Bah. e *vi* et *ćêtana* anima) exanimis, mortuus. Hit. 87. 10.

विचेष्टित *vićêṣṭita* v. r. *ćêṣṭ*.

विच्छेद *viććêda* m. (r. *ćid* praef. *vi* s. *a*) actio abrumpendi, finem faciendi. Ur. 64. 5: *kaṫâviććêda*.

विच्युति *vićyuti* f. (r. *ćyu* cadere, praef. *vi* s. *ti*) separatio. N. 13. 34.

1. विछ् *vić* 6. par. anom. *viććâyâmi* (*gatâu*) ire, se movere (ut videtur, denom. a perdito substantivo *vićća*).

2. विछ् *vić* 10. par. *viććâyâmi* (*b'âśârt'ê* K. *tviśi* V.) loqui; lucere.

1. विज् *vig* 7. par. 6. âtm. *vinágmi*, *vigé* (omittitur guṇa in utroque futuro et praet. mltf.) tremere, trepidare metu, timere. *vigná* agitatus, perturbatus, perterritus. Rag'. 14. 88: *ćakranda vignâ kurarî 'va.* — Intens. Ṛgv. 18. 14: *indramanyavê vêvigyatê b'iyâ.* — Caus. perterrere. Rag'. 8. 39: *tumulênâ ''rtaravêṇa vêgitâh | vihagâh ... ćukruśuh.* (Cf. *vîg.*)

c. *â*: *âvigna* i. q. *vigná*. A. 6. 9.

c. *ut* 6. âtm. interdum par. 1) tremere, trepidare metu, timere. C. ablat. N. 13. 54: *narêb'yaśća nô 'dvigasi*; Man. 2. 162: *sammânâd brâhmaṇô nityam udvigêta viśâd iva*; B'. 12. 15: *yasmân nô 'dvigatê lôkô lôkân nô 'dvigatêća yah*; Mah. 1. 5549: *nityam udyatadaṇḍâd d'i b'ṛśam udvigatê ganah*; 2. 2211. 3. 14660. Etiam cum genit. Man. 7. 103: *nityam udyatadaṇḍasya kṛtsnam udvigatê gagat*; Mah. 1. 2922: *têgasas tapasaśćâi 'va kôpasyaća ... tvam udvigasê yasya nô 'dvigêyam ahaṅ kaṫam.* — *udvêganîya* timendus, terribilis. Mah. 1. 6731: *saktô mânuśamâṅsêśu ... udvêganîyô b'ûtânâm.* 2) moerere. B'. 5. 20: *na prahṛśyêt priyam prâpya nô 'dvigêt prâpyaćâ 'priyam.* 3) trans. terrere. Mah. 2. 178: *kaććin nô 'grêṇa daṇḍêna b'ṛśam udvigasê pragâh.* — *udvigna* i. q. *vigná*. B'. 2. 56: *duhk'êśv anudvignamanâh.* — Caus. terrere. Mah. 1. 8427.

c. *ut* praef. *pari*: *duhk'am paryudvigê* dolorem patior. R. Schl. II. 66. 9: *duhk'aṅ vanê paryudvigiśyatê.*

c. *ut* praef. *sam*: *samudvigna* i. q. *vigná*, *udvigna*. A. 7. 28.

c. *sam*: *saṅvigna* id.

2. विज् *vig* 3. par. âtm. i. q. *vić*.

विजन *vigana* (Bah. e *vi* et *gána* homines) vacuus ab hominibus, desertus. H. 1. 23. N. 11. 23.

विजय *vigaya* m. (rad. *gi* praef. *vi* suff. *a*) victoria. Su. 2. 4.

विजयिन् *vigayín* (a praec. s. *in*) victoriosus. In. 1. 39.

विजिगीषु *vigigîśu* (a *gigîś* desid. r. *gi* [v. gr. 481] s. *u*) vincendi cupidus. Hit. 94. 13.

विज्ञ *vigña* (r. *gñâ* praef. *vi* s. *a*) sciens, intelligens. Hit. 74. 12.

विज्ञान *vigñâna* n. (r. *gñâ* praef. *vi* s. *ana*) cognitio, distinctio. Sâ. 5. 22. B'. 3. 41. 7. 2.

विट् *viṭ* 1. par. (*śabdê* K. *âkrôśê svanê* V.) sonare.

विटप *viṭápa* m. n. surculus. H. 28. 10. Ur. 19. 16. Ritu-S. 1. 24.

विटपिन् *viṭapín* m. (a praec. s. *in*) arbor. Am.

विड् *viḍ* vel बिड् *biḍ* 1. par. (*âkrôśê* K. *kruśi* V.) vociferari. Vid. *viḍâla* et cf. *viṭ*.

विडम्बन *viḍambana* n., -*nâ* f. (r. *ḍamb* praef. *vi* s. *ana*) miseria. Hit. 99. 18. 32. 2.

विडाल *viḍâla* m. (r. *viḍ* s. *âla*) feles. Hit. 58. 7.

विण्ट् *viṇṭ* 10. par. (*kśityâm* K.; scribitur *viṭ*, gr. 110[a]) perire. Cf. *vuṇṭ*.

वितत *vitata* v. r. *tan* praef. *vi*.

वितथ *vitat'a* (Bah. e *vi* et *tát'á* sic tanquam substantivo, cf. *yat'âtat'ám*, gr. 607) falsus. A. 3. 12 in comp. cum *a* priv.

वितर्क *vitarka* m. (r. *tark* praef. *vi* s. *a*) cogitatio, deliberatio. Hit. 128. 21.

वितान *vitâna* m. n. (r. *tan* praef. *vi* s. *a*) 1) sparsio, expansio. Am. 2) velum in sublime expansum, „a canopy, Baldachin". Ur. 59. 13. 3) sacrificium. Am.

वितिमिर *vitimira* (Bah. e *vi* et *timirá* obscuritas) vacuus ab obscuritate, clarus. In. 1. 3.

वित्त् *vitt* 10. par. (*tyâgê*, ut videtur, denom. a *vittá*) largiri, dare.

वित्त *vittá* v. 2. *vid.*

वित्तवन्त् *vittavant* (a praec. s. *vant vat*) dives, opulentus. N. 16. 31.

विथ् *vit'* 1. âtm. (*yâćanê* K. *yâćê* V.) orare, supplicare.

1. विद् *vid* 2. par. interdum âtm. *vê'dmi*, *vê'da* (v. gr. 323) praet. mltf. *ávêdišam*, fut. aux. *vêdišyâ'mi*, etiam *vêtsyâ'mi* (Mah. 3. 1651), part. perf. pass. *viditá*. Ut videtur, primitive videre (v. *bud'* et cf. lat. *video*, gr. εἴδω etc.) inde. 1) percipere, sentire. Rag'. 14. 56: *sâ luptasañǵńâ na vivêda duhk'am.* 2) cognoscere, comperire. Mah. 3. 16968: *tasmân nâ ''k'yâmi tê guhyań kâlê vêtsyati tad b'avân*; 2. 1768: *têna sańgamya vêtsyâmi kâryasyâ 'sya viniśćayam*; H. 4. 58: *śîgrań gaććâmô na nô vidyât suyôd'anah*; B'. 18. 23: *sannyâsasya ... tattvam iććâmi vêditum.* 3) scire. Man. 8. 80: *yad dvayôr anayôr vitt'a kâryê 'smin ćêšṭitam mit'ah | tad brûta*; Br. 2. 22: *iti d'armavidô viduh*; Sâ. 6. 36: *êvam êtad yat'â vêtt'a*; R. Schl. I. 57. 5: *iti vidmahê.* Cum acc., subintellecto verbo subst., in constructionibus quae lat. infin. cum acc. respondent (cf. *ǵńâ*). Mah. 1. 8395: *na vidmahê hṛtam mâtah śyênênâ ''k'um*; Sâ. 5. 11: *vidd'i mân tvań śub'ê yamam.* Cum infin. R. Schl. II. 12. 104: *na vêtti râmah parušâṇi b'âšitum.* 4) nosse, notionem habere, dignoscere, cognoscere. N. 6. 8: *yô vêda d'armân ak'ilân*; 19. 30: *yân nalô vêda vidyâm*; 5. 13: *kat'ań hi dêvân ǵânîyâń kat'ań vidyân nalam*; R. Schl. I. 74. 14: *sarvê nâ 'vêdišur diśah.* 5) putare, arbitrari. B'. 2. 19: *ya ênań vêtti hantârań yaś'ćâi 'nam manyatê hatam.* Caus. par. âtm. 1) facere ut quis sciat, certiorem facere, nuntiare, indicare. Man. 8. 176: *yah sâd'ayantań ćandêna vêdayêd d'anikan nṛpê*; 12. 31: *na brâhmaṇô vêdayêta kińćid râǵani.* 2) âtm. *vêdáyê* percipio, sentio (facio ut sciam). Man. 12. 13: *yêna vêdayatê sarvań suk'an duhk'ańća*; R. Schl. II. 64. 67: *vêdayê nać'a sańyuktân śabdasparśarasân aham.* (Lat. *video*, gr. 'IΔ, εἶδον, εἴδομαι; οἶδα = वेद *vê'da* scio; boruss. vet. *waidimai* scimus, *waiditi* scitis, scite, *widdai* vidit; lit. *wéizdmi* video = scr. *vê'dmi*; *wéida-s* facies; slav. *vêmĭ* scio [pro *vêdmĭ*], *vêdantĭ* sciunt = scr. *vidánti* [v. gr. comp. 436], *vid-ê-ti* videre; goth. *vait* scio, scit = scr. *vê'da* id., gr. οἶδα, οἶδε, v. gr. comp. 491; *wita* observo, praet. *witai-da* = caus. vel cl. 10 *vêdáyâmi*, omisso gunae incremento, v. gr. comp. 109. 6; hib. *féth* „science, knowledge, instruction"; cambro-brit. *gwyz* id. [v. Pictet p. 59]; fortasse *feidhim* „I manifest, relate" = caus. *vêdáyâmi*, nisi pertinet ad *vad* q. v.; *feidir* „power, hability"; fortasse *aithnim* „I know", *aithnighim* id.; *aithne* „known", subst. f. „knowledge, acquaintance", abjectâ cons. initiali sicut in *athair* pater, v. *pitár -tṛ'*; fortasse *fios* „knowledge, art, science, understanding, vision, message", mutato *d* vel *t* in *s*, *fiosach* „knowing, expert".)

c. *â* caus. certiorem facere, nuntiare. N. 17. 45.

c. *â* praef. *sam* caus. id. Mah. 2. 14.

c. *ni* caus. id. c. acc. vel gen. vel dat. pers. Su. 3. 8. Sâ. 3. 7. In. 5. 17. N. 3. 5.

c. *ni* praef. *vi* caus. id. R. Schl. I. 1. 72.

c. *ni* praef. *sam* caus. id. Mah. 1. 3224.

c. *prati* caus. id. N. 21. 1. 25. 5.

c. *prati* praef. *sam* caus. id. Mah. 1. 3627.

2. विद् *vid* 6. par. âtm. *vindâmi, vindê* (gr. 300), part. perf. pass. *viditá, vittá, vinná.* Invenire, adipisci. N. 3. 4: *na śayyâsanab'ôgêšu ratiṅ vindati*; 6. 6: *dêvânâm mânušam mad'yê yat sâ patim avindata*; 10. 12: *vindêtâ 'pi suk'aṅ kvaćit.* In matrimonium accipere. Man. 9. 69: *tâm anêna vid'ânêna nigô vindêta dêvaraḣ* (schol. *pariṇayêt*); Mah. 1. 7192. — Pass. inveniri, esse, existere, exstare (secundum grammaticos *vid* cl. 4 âtm. *sattâyâm* K. *b'âvê* V.). Br. 2. 2: *na hi santâpakâlô 'syaṅ vâidyasya tava vidyatê*; N. 9. 29: *naća b'âryâsamaṅ kiṅćid vidyatê*; 13. 40. 26. 5. Dr. 7. 17. B'. 3. 17. — *viditá* impetratus, possessus. Dr. 4. 12. *vittá* n. divitiae. N. 26. 4. B'. 10 23.

c. *ad'i* vivente uxore aliam ducere uxorem. Man. 9. 80: *madyapâ ... vyâd'itâ vâ 'd'ivêttavyâ* (schol. *tasyâṅ satyâm anyô vivâhaḣ kâryaḣ*). *ad'ivinnâ* femina, cujus maritus aliam duxit uxorem, Wils. „a superseded wife".

c. *anu* 1) invenire, adipisci. Ṛgv. 6. 5: *avinda usriyâ anu* „reperisti vaccas". In matrimonium accipere. Mah. 1. 5114: *śâradvatîn tatô b'âryâṅ kṛpîn drôṇô 'nvavindata.* 2) existimare, putare. Gîta-G. 4. 2: *indukiraṇam anuvindati k'êdam ad'îram.*

c. *ab'i* invenire, adipisci. Mah. 3. 1933.

c. *â* caus. tradere. Sâ. 3. 6: *tasyâ 'rg'am âsanaṅćâi 'va gâṅćâ "vêdya.*

c. *ni* caus. id. Sâ. 1. 27: *śêśâḣ pûrvan nivêdyaća*; Man. 11. 116: *sarvasvaṅ vêdavidb'yô nivêdayêt.*

c. *pari* 1) nubere viro, cujus frater major non maritus est. Man. 3. 172: *yayâća parividyatê.* 2) uxorem ducere, fratre majore non marito, unde nomen agentis *parivêttâr -tṛ.* Man. 3. 171. — *parivitta* frater major, cujus frater minor uxorem duxit.

c. *prati* adipisci, accipere. Mah. 3. 8420: *viśvâvasôs tu tanayâd gîtan nṛtyaṅća sâmaća ... pratyavindat.* Caus. tradere. R. Schl. I. 2. 9: *valkalan tasmâi guravê pratyavêdayat.*

3. विद् *vid* 7. âtm. existimare, putare, habere, censere. B'att. 6. 39: *lôkô 'syam mâṅ vintê niśparâkramam.* 2) invenire, adipisci (v. 2. *vid*). Mah. 3. 15388: *na suk'aṅ vindatê ǵanâḣ.* Etiam par. Mah. 3. 8123: *vindyâd bahusuvarṇakam*; 8153: *gôsahasrap'alaṅ vindyât.*

c. *prati* par. obtinere, accipere. Mah. 3. 8420.

4. विद् *vid* 4. âtm. (v. 2. *vid* pass.)

c. *nis* se ipsum contemnere (v. *nirvêda*). Mah. 3. 14792: *suvâsasô hi tê b'âryâ valkalâǵinasaṅvṛtâm | paśyantu duḣk'itâṅ kṛśṇâṅ sâća nirvidyatâm punaḣ.* — *nirviṇṇa* se ipsum contemnens. Hit. 31. 13.

5. विद् *vid* 10. par. habitare.

6. विद् *vid* (r. 1. *vid*) sciens, gnarus, in fine compp. Dr. 8. 18.

विदग्ध *vidagd'a* v. 1. *dah* praef. *vi.*

विदर्भ *vidarb'a* m. pl. nomen regionis (Wils. *vidarb'a* m., *vidarb'â* f. „a district and city to the south-west of Bengal, the modern Bara-Nagpor or Berar proper"). N. 1. 5. 2. 26. Etiam sing. N. 1. 32.

विदर्भनगरी *vidarb'anagarî* f. (e praec. et *nagarî* urbs) nomen urbis (v. praec.). N. 1. 23.

विदारण *vidâraṇa* n. (r. *dar* [*dṛ*] praef. *vi* s. *ana*) actio lacerandi, dilacerandi, rumpendi, findendi.

विदाहिन् *vidâhin* (r. *dah* praef. *vi* s. *in*) urens. B'. 17. 9.

विदिश् *vidiś* f. (Karm. e *vi* et *diś* plaga, regio) intermedia plaga. N. 21. 2.

विदुष् *viduś* v. *vidvâṅs.*

विदूषक *vidûśaka* m. (r. *duś* in formâ caus. [v. gr. 524] suff. *aka*) persona dramatis jocosa. Ur. 13. 2. Lass. 87. 6.

विद्ध *vidd'á* v. *vyad'.*

विद्या vídyâ f. (r. 1. vid s. yâ) scientia. Hit. 3. 5. 7. 9. 11.

विद्याधर vidyâd'ara m. (e praec. et d'ara) nomen Geniorum ordinis. Lass. 50. 10; v. sq.

विद्याधरी vidyâd'arî f. (a praec. signo fem. î) fem. praecedentis. Hit. 63. 16.

विद्यावत् vídyâvant (a vídyâ s. vant vat) scientiâ praeditus. In. 4. 3.

विद्युत् vidyut f. (r. dyut fulgere q. v., praef. vi) fulgur. N. 13. 53.

विद्वांस् vidváṅs (r. vid s. vâṅs vas, v. gr. 203 et 540) sapiens, gnarus. N. 12. 78. 24. 28.

विद्वेषण vidvêśaṇa n. (r. dviś odisse, praef. vi s. ana) odium, inimicitia. N. 9. 9.

1. विध् vid' 6. âtm. (ut videtur, e d'â abjecto â, praef. vi, vid'ânê K. vid'âu V.) i. q. d'â praef. vi.

2. विध् vid' v. vyad'.

विध vid'a m., vid'â f. (r. d'â praef. vi) genus, species, natura, indoles, proprietas, praesertim in fine comp. Bah. N. 1. 29. 12. 39. B'. 7. 16. 11. 53. 15. 14. Sâ. 3. 10. A. 7. 8. (Boruss. vet. *wida-s*, *wid-s*, fem. *wida*, in *sta-wida-s*, *sta-wids* talis, *ka-wid-s* qui, qualis, fem. *ka-wida*; *kitta-widin*, *kitte-widei* alio modo.)

विधन vid'ana (Bah. e vi et d'âna divitiae) pauper.

विधनता vid'anátâ f. (a praec. s. tâ) paupertas. Hit. 31. 14.

विधवा vid'avâ f. (marito orbata, Bah. e vi et d'avá maritus) vidua. Br. 2. 10. (Lat. *vidua*, boruss. vet. *widdewû*, slav. *vĭdova*, goth. *viduvô*, them. *viduvôn*; hib. *feadhb*.)

विधा vid'â v. vid'a.

विधातार् -तृ vid'âtâr -tṛ m. (r. d'â praef. vi s. târ tṛ) cognomen dei Brahmae.

विधान vid'âna n. (r. d'â praef. vi s. ana) modus, norma, praeceptum. Su. 1. 22. 25. B'. 17. 24.

विधि vid'i m. (r. d'â praef. vi s. i) 1) norma, praeceptum, praesertim: quod sacris libris praescribitur. B'. 17. 1. 2) modus. N. 17. 26. 3) fatum, sors. N. 12. 98. 13. 31.

विधिवत् vid'ivat (e praec. et vat sicut) sicut norma, praeceptum, ad normam, ex praecepto. In. 2. 15.

विधु vid'ú m. luna. Śṛṅg. 2.

विधुर vid'ura (e vi et d'ura quod simplex non invenitur, v. d'ur) 1) adj. separatus, relictus, praesertim ab amato vel amatâ. Nalôd. 3. 50. Ur. 67. 17. 2) subst. n. a) separatio. Am. b) periculum. Hit. 50. 8.

विधूयत् vid'ûyat v. d'û praef. vi.

विधेय vid'êya partic. (r. d'â praef. vi s. ya) tractabilis, sequax, obediens. B'. 2. 64 (schol. vid'êyô vaśavartin).

विध्वंसिन् vid'vaṅsin (r. d'vaṅs praef. vi s. in) labens, periens. Hit. 16. 10. 76. 4.

विध्वस्तनगराश्रम vid'vastanagarâśrama (Bah. e vid'vasta lapsus, vid. d'vaṅs, et nagarâśrama, nagará urbs, âśrama eremitarum sedes) lapsas urbes et eremitarum sedes habens. Su. 2. 24.

विनतानन vinatânana (Bah. e vinata inclinatus, v. nam, et ânana vultus) inclinatum vultum habens. Br. 1. 13.

विनय vinaya m. (rad. nî praef. vi suff. a) modestia. N. 12. 68. 5. 18.

विनश्वर vinaśvara (r. naś praef. vi s. vara) mortalis, caducus. Hit. 16. 6.

विना vinâ praep. (a vi s. nâ) sine, c. instr. vel acc. Br. 1. 34. 2. 10. Sâ. 5. 25.

विनाकृत vinâkṛta (e praec. et kṛtá factus) privatus, orbatus. N. 13. 25.

विनान्योऽन्यम् vinânyôsnyám adv. (Avy. e vinâ et anyôsnya q. v.) alter sine altero. Su. 1. 5.

विनाश vinâśa m. (r. naś praef. vi perire, s. a) occasus, exitium, ruina. Br. 1. 24. B'. 2. 17.

विनाशन vinâśana m. (a caus. r. naś praef. vi perire, s. ana) occisor, destructor. N. 12. 30.

विनाशिन् vinâśin 1) (r. naś perire, praef. vi s. in) periens, caducus, mortalis. B'. 2. 17. 2) (a formâ caus.) occidens, delens, exstinguens. N. 12. 59.

विनिग्रह *vinigraha* m. (r. *grah* sumere, praef. *vi* + *ni* s. *a*) coërcitio. Bʿ. 13. 7.

विनिद्र *vinidra* (Bah. e *vi* et *nidrá*) exsomnis. Ur. 76. 8.

विनिपात *vinipâta* m. (r. *pat* praef. *vi* + *ni* s. *a*) casus adversus, infortunium, calamitas. Hit. 119. 18.

विनियोग *viniyôga* m. (r. *yuǵ* praef. *vi* + *ni* s. *a*) 1) relictio. Hit. 99. 13. 2) erogatio pecuniae. Hit. 98. 15.

विनिश्चय *viniśćaya* m. (r. *ći* colligere, praef. *vi* + *nis* s. *a*) decretum, consilium, propositum. Su. 2. 19. 3. 10. Sâ. 3. 10.

विनिश्चित *viniśćita* v. *ći* c. *nis* praef. *vi*.

विनोद *vinôda* m. (caus. r. *nud* praef. *vi* s. *a*) oblectatio, delectatio. Hit. 8. 16. Lass. 1. 2; v. sq.

विनोदन *vinôdana* n. (caus. r. *nud* praef. *vi* s. *ana*) id. Ur. 31. 6.

विन्दु *vindu* m. gutta. Mêgʿ. 19.

विन्ध्य *vindʿya* m. mons Vindius. N. 9. 22.

विन्न *vinná* v. 2. *vid*.

विन्यास *vinyâsa* m. (r. 2. *as* praef. *vi* + *ni* s. *a*) actio deponendi. *akśaravinyâsa* scriptura. Ur. 24. 15.

विप् *vip* 10. par. (*kśêpê*) jacere, conjicere.

विपक्ष *vipakśa* m. (e *vi* et *pakśá*) hostis, inimicus. Hit. 91. 11.

विपण *vipaṇa* m. (r. *paṇ* vendere, praef. *vi* s. *a*) venditio. Su. 2. 23.

विपत्ति *vipatti* f. (r. *pad* praef. *vi* s. *ti*) infortunium, calamitas. Hit. 13. 13. 17. 11. 37. 4.

विपन्न *vipanna* v. *pad* praef. *vi*.

विपरीत *viparîta* v. *i* c. *pari* praef. *vi*.

विपरीतता *viparîtátâ* f. (a praec. s. *tâ*) contrarium, pars contraria. Hit. 52. 4.

विपर्यय *viparyaya* m. (r. *i* c. *pari* praef. *vi*) contrarium, adversitas, repugnantia. N. 8. 15. 19. 34. Ur. 67. 18. 74. 4.

विपश्चित् *vipaśćit* m. vir doctus, sapiens, prudens. Bʿ. 2. 42. In comp. cum *a*. Bʿ. 2. 60.

विपाक *vipâka* m. (r. *pać* praef. *vi* s. *ka*) maturitas (v. *pấka*). *durvipâka* durities. Hit. 18. 7.

विपाठ *vipâṭʿa* m. (fortasse pro *vipâṭa* a *paṭ* findere) sagitta. Dr. 8. 17.

विपुल *vipula* (r. *pul* praef. *vi* s. *a*) magnus. In. 2. 12. H. 1. 24.

विपुलता *vipulátâ* f. (a praec. s. *tâ*) magnitudo. Śak. 5. 4.

विप्र *vipra* m. Brâhmanus.

विप्रकर्ष *viprakarśa* m. (r. *karś kṛś* c. *pra* praef. *vi* s. *a*) distantia. Ur. 70. 18.

विप्रकृष्ट *viprakṛśṭa* v. *karś kṛś* cum *pra* praef. *vi*.

विप्रकृष्टत्व *viprakṛśṭatva* n. (a praec. s. *tva*) distantia, longinquitas.

विप्रतिपन्न *vipratipanna* v. *pad* c. *prati* praef. *vi*.

विप्रयोग *viprayôga* m. (r. *yuǵ* jungere c. *pra* praef. *vi* s. *a*) separatio, c. instr. r. Br. 1. 16. 18.

विप्रिय *vipriya* (Karm. e *vi* et *priyá* gratus, dilectus) ingratus. H. 3. 19.

विप्रोषित *viprôśita* v. *vas* c. *pra* praef. *vi*.

विबुद्ध *vibuddʿa* v. *budʿ* praef. *vi*.

विबुध *vibudʿa* m. (r. *budʿ* scire, praef. *vi* s. *a*) deus. Su. 3. 22.

विभङ्ग *vibʿañga* m. (r. *bʿańǵ* praef. *vi* s. *a*) fractura. Hit. 38. 7.

विभव *vibʿava* m. (r. *bʿû* praef. *vi* s. *a*) 1) potestas, facultas. Ur. 28. 3 infr. 2) divitiae, opes. Hit. 31. 9.

विभवतस् *vibʿavatás* adv. (a praec. s. *tas*) dignitati, majestati convenienter. Ur. 30. 4. Śak. 92. 8.

विभा *vibʿâ* f. (r. *bʿâ* praef. *vi*) lumen, splendor.

विभाग *vibʿâga* m. (r. *bʿâǵ* dividere, praef. *vi* s. *a*) pars, portio. Bʿ. 3. 18; v. sq.

विभागशस् *vibʿâgaśás* adv. (a praec. s. *śas*) secundum portiones. Bʿ. 4. 13.

विभावन *vibʿâvana* n. (caus. r. *bʿû* praef. *vi* s. *ana*) actio percipiendi, observandi, cognoscendi. Ur. 83. 10.

विभावरी *vibʿâvarî* f. (r. *bʿâ* praef. *vi* s. *vara* in fem.) nox. R. Schl. II. 84. 18.

विभावसु *vib'âvasu* m. (Tatp. e *vib'â* et *vasu*) 1) sol. 2) ignis.

विभी *vib'î* (Bah. e *vi* et *b'î*) metu vacuus.

विभीतक *vib'îtaka* m. (a *vib'îta* [r. *b'î* timere, praef. *vi* s. *ta*] s. *ka*) nomen plantae (Terminalia belerica). N. 12. 5.

विभीषण *vib'îšaṇa* (caus. r. *b'î* praef. *vi* s. *ana*) 1) n. actio timorem, terrorem injiciendi. Dr. 5. 10. 2) adj. terrificus, terribilis. Ḣ. 2. 4.

विभीषिका *vib'îšikâ* f. (caus. r. *b'î* s. *ikâ*) i. q. praec. sgf. 1. Mah. 2. 1433.

विभु *vib'u* m. (r. *b'û* praef. *vi*, correpto *û*) excelsus, dominus. In. 1. 38. N. 2. 15. B'. 5. 15. 10. 12.

विभूति *vib'ûti* f. (rad. *b'û* praef. *vi* suff. *ti*) excellentia, eminentia, majestas, divinitas (v. *vib'u*). N. 17. 7. B' 10. 7. 16 *a. b.* 18. 40.

विभूतिमन्त् *vib'ûtimant* (a praec. s. *mant mat*) excellentiâ, eminentiâ praeditus, eximius, excelsus. B'. 10. 41.

विभूषण *vib'ûšaṇa* n. (r. *b'ûš* praef. *vi* s. *ana*) ornamentum. A. 1. 10. 5. 14.

विभेद् *vib'êda* m. (r. *b'id* praef. *vi* s. *a*) actio findendi, rumpendi, violandi. Ḣit. 132. 10.

विभ्रम *vib'rama* m. (r. *b'ram* praef. *vi* s. *a*) 1) motus, commotio, agitatio. Śak. 15. 5: *dṛšṭivib'rama*. 2) perturbatio. B'. 2. 63.

विभ्रान्त *vib'rânta* v. *b'ram* praef. *vi*.

विमनस् *vimanas* (Bah. e *vi* et *mánas* mens) expers mentis. N. 13. 60.

विमर्द *vimarda* m. (r. *mard mṛd* praef. *vi* s. *a*) disturbatio, vastatio, exstinctio; turbatio. Ḣit. 50. 18: *nidrâvimarda*.

विमर्दिन् *vimardin* (r. *mard mṛd* praef. *vi* s. *in*) disturbans, exstinguens. Śak. 57. 6.

विमर्श *vimarśa* m. (r. *marś mṛś* praef. *vi* s. *a*) deliberatio, dubitatio. Scribitur etiam *vimarša*. Śak. 49. 8.

विमर्ष *vimarša* v. praec.

विमहान्त् *vimahânt* (Karm. e *vi* et *mahânt* magnus) permagnus, ingens. In. 1. 33.

विमान *vimâna* n. (ut videtur, a r. *mâ* metiri, praef. *vi* s. *ana*) vehiculum, currus. In. 1. 33.

विमानता *vimânátâ* f. (a praec. s. *tâ*) currûs status, conditio. Ur. 78. 17.

विमुख *vimuk'a* (Bah. e *vi* et *múk'a* os, vultus) aversum vultum habens. Dr. 8. 26.

विमूढ *vimûḋ'a* v. *muh* praef. *vi*.

विमोक्ष *vimôkša* m. (r. *môkš* solvere, praef. *vi* s. *a*) liberatio. B'. 16. 5.

विमोचन *vimôćana* n. (r. *muć* solvere, praef. *vi* s. *ana*) liberatio. Br. 3. 13.

विम्ब *vimba* vel बिम्ब *bimba* m. n. 1) orbis, discus. Ritu-S. 1. 4: *nitambabimba*; Ur. 67. 7: *rat'aṅga-śrôṇivimbâ* (Bah.). 2) ruber momordicae monadelphae fructus. Mêg'. 80. 1: *pakvabimbâd'arâušṭ'î*; Mah. 4. 255: *vimbôšṭ'î*.

वियन्त् *viyant* n. (ut mihi videtur, a r. *vî* ire, s. part. praes. *ant*) aër. Ḣit. 10. 1.

वियात *viyâta* (r. *yat* praef. *vi* s. *a*) audax, impudicus. Am. III. 1. 24: *d'ṛšṭê d'ṛšṇag viyâtaśća*. Vid. *vâiyâtya*.

वियोग *viyôga* m. (r. *yuǵ* jungere, praef. *vi* s. *a*) disjunctio. N. 13. 34. 42.

विरक्त *virakta* v. *raṅǵ* praef. *vi*.

विरचन *viraćana* n. (r. *rać* praef. *vi* s. *ana*) actio faciendi, apparandi. Ur. 89. 9 (ubi *viraćanam* pro *viraćanâ* legendum).

विरजस् *viraǵas* (Bah. e *vi* et *ráǵas* pulvis) expers pulveris. N. 4. 8.

विरजस्क *viraǵaska* (a praec. s. *ka*, v. gr. 597) id. Rag'. 10. 74.

विरल *virala* rarus, infrequens. Śak. 27. 6 infr. Lass. 28. 2. — *viralam* adv. raro. Ḣit. ed. Lond. 10. 3 infr.

विरह *viraha* m. (r. *rah* relinquere, praef. *vi* s. *a*) separatio, disjunctio. Sâ. 4. 24. Mêg'. 8. 12. 30 etc.

विरात्र *virâtra* n. (Karm. e *vi* et *râtra* nox, v. gr. 613) serum noctis (?). Sâ. 6. 28. 32.

विरूढ *virûḍa* v. *ruh* praef. *vi*.

विरूप *virûpa* (Bah. e *vi* et *rûpá* forma) deformis.

विरूपरूप *virûparûpa* (Bah. e *virûpa* deformis et *rûpá* forma) deformem formam habens. H. 2. 5.

विरोध *virôda* m. (r. *rud* impedire, praef. *vi* s. *a*) discordia, dissensio, inimicitia. Su. 3. 21.

विरोधिन् *virôdin* (r. *rud* impedire, praef. *vi* s. *in*) repugnans. Ur. 94. 10. Śak. 17. 4 infr.

विरोष *virôśa* m. (r. *ruś* irasci, praef. *vi* s. *a*) iratus. Dr. 9. 6.

विल् *vil* 6. par. i. q. *bil*.

विल *vila* n. caverna (cf. *bil* findere). Hit. 87. 7.

विलक्ष *vilakśa* (r. *lakś* praef. *vi* s. *a*) pudore confusus, perturbatus, conturbatus; v. *vâilakśya*.

विलपन *vilapana* n. (r. *lap* praef. *vi* s. *ana*) lamentatio. Hit. 65. 20.

विलम्ब *vilamba* m. (r. *lamb* praef. *vi* s. *a*) cunctatio, mora. *avilambâm* Avy. sine morâ. Ur. 84. 12.

विलाप *vilâpa* m. (r. *lap* praef. *vi* s. *a*) lamentatio.

विलासन *vilâsana* n. (r. *las* ludere, praef. *vi* s. *ana*) ludus, jocus, praesertim feminarum amore captarum nugae, deliciae. In. 5. 13.

विलासिन् *vilâsin* (r. *las* ludere, praef. *vi* s. *in*) ludens, jocans, nugans, ineptiens, ludicra agens, de feminis amore captis. In. 5. 14.

विलेपन *vilêpana* n. (r. *lip* praef. *vi* s. *ana*) unguentum. Mah. 4. 261.

विलोकन *vilôkana* n. (r. *lôk* praef. *vi* s. *ana*) actio videndi. Hit. 88. 10.

विल्व *vilva* m. nomen arboris (Wils.: „Aegle marmelos"). N. 12. 5.

विवर *vivara* m. (a *var vr* tegere, praef. *vi*) foramen, specus, spelunca. N. 23. 10.

विवर्ण *vivarṇa* (Bah. e *vi* et *várṇa* color) vacuus a colore, pallidus. N. 2. 2.

विवर्तिन् *vivartin* (r. *vart vṛt* praef. *vi* s. *in*) se avertens (in pugnâ). Sâ. 7. 12.

विवर्द्धन *vivarddana* vel विवर्धन *vivardana* m. (a formâ caus. radicis *vard vṛd* crescere, praef. *vi* s. *ana*) amplificator. N. 9. 6.

विवस्वन्त् *vivasvant* m. (nom. *vivasvân*) sol. Sâ. 2. 15.

विवाद *vivâda* m. (r. *vad* praef. *vi* s. *a*) rixa, contradictio. Lass. 21. 10. 36. 20 etc.

विवास *vivâsa* m. (a caus. r. *vas* habitare, praef. *vi* s. *a*) exsilium. N. 19. 6.

विवाह *vivâha* m. (r. *vah* praef. *vi* s. *a*) conjugium, matrimonium. N. 5. 40.

विविक्त *vivikta* v. rad. *vić* praef. *vi*.

विविध *vivida* (Bah. e *vi* et *vida* vel *vidâ* species) varius. In. 4. 11. 5. 13.

विवृद्ध *vivṛdda* v. *vard vṛd* praef. *vi*.

विवेक *vivêka* m. (r. *vić* praef. *vi* s. *a*) distinctio. Man. 1. 26.

1. विश् *viś* 6. par. interdum âtm. intrare, ingredi. N. 5. 3: *viviśus tê nṛpâ rañgam*; B. 11. 21: *pradîptań ǵvalanam patañgâ viśanti*; 18. 55: *tatô mâm ... viśatê*; Mah. 3. 10689: *nadîm ... imâń viśasva*; N. 2. 14: *dêvarâǵasya bavanań viviśâtê*. (Gr. ἵκω; fortasse lat. *viscus*, *viscera* huc pertinet. Vid. *vêśa*.)

c. *anu* intrando sequi alqm. Mah. 1. 796: *tam utañkô 'nuvivêśa*.

c. *â* 1) i. q. simpl. Su. 4. 16: *tâu manyur âviśat*; R. Schl. II. 43. 6: *vanam âviśatê*; N. 2. 3: *hṛććayâviśtaćêtanâ*. 2) appropinquare. Mah. 1. 14507: *âviśantića yań yakśâli puruśam*. — Caus. *âvêśayâmi* facio ut intret. B. 8. 10.

c. *â* praef. *anu* intrare. Mah. 1. 5389: *hrîśća krôdaśća bîbatsum ... anvâvivêśa*.

c. *â* praef. *upa* id. R. Schl. II. 85. 15. Mah. 1. 5389.

c. *â* praef. *sam* id. N. 21. 30. Su. 4. 15. — Caus. *samâvêśayâmi* facio ut intret, impono, trado. Mah. 3. 9913: *pâutrê bârań samâvêśya*.

c. *upa* considere, sedem capere, c. loc. N. 21. 30: *raṫôpasṫa upâviśat*; Sâ. 5. 62: *bûmâv upavivêśa.* — *upaviṡṭa* qui consedit, sedens. N. 12. 27: *śayânam upaviṡṭaṅ vâ sṫitaṅ vâ.* — Caus. facere ut considat. In. 2. 20.

c. *upa* praef. *upa* (*upôpaviś*) 1) considere apud alqm. Mah. 3. 11777: *tam âsînam ... upôpaviviśur yakśâḣ*; R. Schl. I. 4. 26: *upôpaviṡṭaḣ saćivâiḣ.* 2) considere. *upôpaviṡṭa* qui consedit, sedens. Mah. 1. 6959: *upôpaviṡṭâ manćêśu.*

c. *upa* praef. *prati* exadversus alqm considere. Mah. 2. 1156.

c. *upa* praef. *sam* considere. Mah. 1. 6970.

c. *ni* âtm. interdum par. 1) intrare. Mah. 1. 7566. 2) considere, castra ponere. Man. 7. 188. Mah. 1. 6960. 3. 661. 3) uxorem ducere. Mah. 1. 1852: *nivêkśyê 'ssaṅsayaṅ sanâmnîṅ yady ahaṅ kanyâm upalapsyê kadâćana*; 1860: *niviśasva.* 4) adniti, operam dare, studere. Man. 2. 8: *svadarmê niviśêta.* — *niviṡṭa* intentus, studiosus. Mah. 1. 171. — Caus. 1) *nivêśayâmi* facio ut intret, introduco. R. Schl. II. 42. 28. Dr. 3. 6. 2) facio ut considat. Rag. 5. 42. 3) morari, facio ut habitet. Mah. 1. 4424: *nyavêśayata tâm bâryâṅ kuntîṅ svabavanê prabaḣ.* 4) pono, impono, adjungo, annecto, illigo. Sâ. 5. 105: *vâmê skandê ... bartur bâhun nivêśya*; Su. 3. 14: *ratnâni tasyâ gâtrê nyavêśayat*; M. 39: *pâśan tasmin śṛṅgê nyavêśayat.* 5) facio ut uxorem ducat. Mah. 1. 7138.

c. *ni* praef. *vi* caus. facere ut considat, ponere, imponere. Gîta-G. 12. 5.

c. *ni* praef. *sam* considere. *sanniviṡṭa* qui consedit, sedens. B. 15. 15: *sarvasyaćâ 'haṅ hṛdi sanniviṡṭaḣ.* — Caus. 1) facere ut considat, castra ponat. Mah. 3. 665. 2) ponere, locare. Rag. 12. 58: *hatvâ balinaṅ vîras tatpadê ... sugrîvaṅ sannyavêśayat*; Man. 1. 16.

c. *nis* frui, vesci, edere, bibere. Rag. 9. 35: *nirviviśur madu* (schol. *papuḣ*); 4. 51: *nirviśya ... stanâv iva diśas tasyâḣ śâilâu malayadardurâu.*

c. *pari* caus. ministrare (alicui cibos). Mah. 1. 7182: *tâńćâi 'va vṛddam parivêśya tâṅśća narapravîrân svayam apy abuṅkta*; 3. 8619. (Vid. *viś* praef. *pari.*)

c. *pra* intrare. N. 14. 3. 21. 2. — Caus. facere ut intret. Mah. 1. 4427. Ponere cum loc. Man. 8. 38: *arddaṅ kôśê pravêśayêt.* — Desid. intrare cupere. Mah. 3. 10836: *praviviksatô 'ssya śâilân imân.*

c. *pra* praef. *anu* intrare. Mah. 1. 795. 7762. 3. 12178. Coire (cum feminâ), c. acc. Mah. 1. 4275: *kâuśalyê dêvaras tê 'ssti sô 'dya tvâ 'nupravêkśyati.*

c. *pra* praef. *sam* intrare. Mah. 1. 3303. Coire (cum feminâ). Mah. 1. 3024: *bâryâm patiḣ sampraviśya.*

c. *sam* 1) intrare. Mah. 1. 6741. Coire (cum feminâ). Man. 3. 48: *saṅviśêd ârtavê striyam.* 2) appropinquare. Mah. 3. 14505: *gandarvâśćâ 'pi yan divyâḣ saṅviśanti naram buvi.* 3) decumbere. Mah. 3. 13149: *puśkariṇîtîrê saṅvivêśa tataḣ śayânô maduraṅ gîtam aśṛṇôt.* 4) concumbere (viro), c. *saha.* Mah. 1. 4712: *varârôhê ... saṅviśêtâ mayâ saha.* — Caus. facere ut decumbat. Mah. 1. 4274.

c. *sam* praef. *anu* post aliquem decumbere. Rag. 2. 24: *suptâm anusaṅvivêśa suptôttitâm prâtar anûdatiśṫat.*

2. विश् *viś* m. (nom. *viṭ*, r. *viś*) Viśus i. e. vir tertii vel agricolarum et mercatorum ordinis. In dialecto vêd. pl. *viśas* f. homines (in universum). *viśpati* hominum dominus, rex. (Vid. Rosenii Ṛgvêdae Specimen p. 10 et 11, Lassen. Anthol. p. 143 et cf. lit. *wiěš-patis* ein hoher Herr, ein Landesherr, *wiěš-patenê* eine hohe Frau, *wiěš-palauju* regno, impero, *palauju* = scr. *pâlâyâmi*, v. *pâl.*)

विशङ्का *viśaṅkâ* f. (r. *śaṅk* timere, praef. *vi* s. *â*) suspicio, dubitatio. N. 24. 41. *aviśaṅka* dubitationis expers. N. 4. 12.

विशद *viśada* albus, candidus. Mêg'. 41. 52. 59. 64. 71.

विशाखा *viśâk'â* f. (Bah. e *vi* et *śâk'â*) mansio lunaris XIVta. Ur. 8. 5 infr.

विशारद *viśârada* peritus, gnarus. N. 12. 86. 20. 26.

विशाल *viśâla* (r. *śal* sternere, praef. *vi* s. *a*) magnus. N. 16. 9. B'. 9. 21.

विशिख *viśik'a* m. (Bah. e *vi* et *śik'â* [vêd. *śík'â*] crista) sagitta. A. 9. 2. 10. 23.

विशिष्ट *viśiṣṭa* v. *śiś* praef. *vi*.

विशिष्टता *viśiṣṭatâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis, honor, ornamentum, Auszeichnung. Hit. 7. 19.

विशीर्ण *viśîrṇa* v. *śar* (*śṛ*) praef. *vi*.

विशुद्ध *viśudd'a* v. *śud'* praef. *vi*.

विशुद्धात्मन् *viśudd'âtman* (Bah. e praec. et *âtmán* anima) puram animam habens. Su. 4. 21.

विशुद्धि *viśudd'i* f. (r. *śud'* purificari, praef. *vi* s. *ti*) purificatio, lustratio. B'. 6. 12.

विशुष्क *viśuṣka* (Karm. e *vi* et *śuṣká* [vêd. *śúṣkâ*]) valde siccus. Ritu-S. 1. 15.

विशेष *viśêṣa* m. (r. *śiś* distinguere, praef. *vi* s. *a*) 1) differentia, discrimen, distinctio. *viśêṣêṇa* praecipue. In. 5. 59. N. 2. 23. Sâ. 5. 41. 2) species, genus. B'. 11. 15.

विशेषतस् *viśêṣatas* (a praec. s. *tas*) praecipue, praesertim. N. 15. 3. 19. 7.

विशोधिन् *viśôd'in* (caus. r. *śud'* praef. *vi* s. *in*) purificans.

विशोधित्व *viśôd'itva* n. (a praec. s. *tva*) purificatio. Hit. 96. 10.

विशोषण *viśôṣaṇa* m. (caus. r. *śuś* siccare, praef. *vi* s. *ana*) qui exsiccat. A. 8. 8.

विश्रब्ध *viśrabd'a* v. *śramb'*.

विश्रम्भ *viśramb'a* m. (r. *śramb'* praef. *vi* s. *a*) 1) fiducia, confisio. 2) familiaritas. Hit. 21. 4. 25. 17. 29. 12: *viśramb'âlâpa*.

विश्राम *viśrâma* m. (r. *śram* praef. *vi* s. *a*) quies. Hit. 32. 4.

विश्रुत *viśruta* v. *śru* praef. *vi*.

विश्व *víśva* 1) omnis (v. gr. 254). 2) Geniorum ordo. In. 2. 13. (Lit. *wissas* totus per assimil. e *wiswas*, pl. *wissai* omnes = scr. *víśvê*; russ. *vesj* omnis, totus.)

विश्वकर्मन् *viśvakarman* m. (omnia facta habens, i. e. omnia faciens, e praec. et *kárman* factum) Viśvakarmanus, dei Brahmae filius, deorum artifex. Su. 3. 10.

विश्वकृत् *viśvakṛt* m. (omnia faciens, e *víśva* omnis et *kṛt* faciens) id. Su. 3. 10.

विश्वस्त *viśvasta* v. *śvas* praef. *vi*.

विश्वावसुप्रभृति *viśvâvasuprab'ṛti* m. (e *viśvâvasu* Viśvâvasus et *prab'ṛti* q. v.) nom. plur. *viśvâvasuprab'ṛtayas* Viśvâvasus et ceteri Gand'arvi. In. 2. 18.

विश्वास *viśvâsa* m. (r. *śvas* praef. *vi* s. *a*) fiducia, confisio. Sâ. 5. 41.

1. विष् *viś* 1. par. (*sêćanê*) conspergere. Cf. *varś* *vṛś*.

2. विष् *viś* 3. par. âtm. in dial. vêd. 1) visitare. Ṛgv. 27. 10: *tad viviḍḍ'i* „illud (sacrificium) visita". 2) congredi (ad pugnam). Ṛgv.-V. 18. 15: *indrêṇa* ... *vêviśâṇâh* (schol. *yudd'ârt'aṅ saṅgatâh*). 3) comedere. Ṛgv.-V. 3. 4: *yavam* ... *vivêkśi* (schol. *b'akśayasi*). Vid. Westerg.

c. *pari* caus. i. q. *parivêśayâmi*. R. Schl. I. 13. 19: *svalaṅkṛtâśća puruśâ brâhmaṇân paryavêśayan*; Man. 3. 228.

3. विष् *viś* 9. par. (*viprayôgê*) disjungere, separare. *viśṭâ* f. stercus; v. 4. *viś*.

4. विष् *viś* f. (nom. *viṭ*, r. 3. *viś*) stercus. Am.

विष *viśa* m. n. (r. 1. *viś* s. *a*) venenum. N. 4. 4. (Lat. *vîrus*, gr. ἰός e ϝισός.)

विषण्ण *viśaṇṇa* v. *sad* praef. *vi* (gr. 542).

विषम *viśama* (Karm. e *vi* et *sama* similis, aequalis, ad analogiam r. 80) 1) dissimilis. Ḥ. 1. 39. 2) iniquus, non aequus, asper. Subst. n. locus iniquus, asper. Ḥ. 1. 16. N. 13. 14. 3) subst. n. difficultas, molestia, miseria, discrimen. N. 8. 13. 10. 1. B^c. 2. 2.

विषय *viśaya* m. (r. *si* praef. *vi* s. *a*) 1) res sensibus obvia. B^c. 2. 59. 2) regio. Ḥ. 2. 13. 3) terra. Ur. 8. 17.

विषयिन् *viśayin* m. (e praec. s. *in*) mundanus. Ḥit. 9. 11.

विषाण *viśâṇa* m. n. (r. 2. *viś* s. part. praes. âtm. *âna*) 1) cornu (bestiae). Ḥit. 108. 4. Maḥ. 2. 2113. 2) rostrum, proboscis. 3) dens eminens (e. c. apri). Dr. 8. 21.

विषाद *viśâda* m. (r. *sad* sidere, tabescere, praef. *vi* s. *a*) consternatio, conturbatio, terror. Su. 2. 25. 4. 20. Dr. 8. 3. B^c. 18. 35.

विषादिन् *viśâdin* (a praec. s. *in*) conturbatus, animo consternatus. B^c. 18. 23.

विषु *viśu* adv. 1) multum. 2) aeque.

विषुव *viśuva* n. (a praec. s. *a* vel *va*) aequinoctium. Ḥit. 114. 22.

विषुवन्त् *viśuvant* n. (a *viśu* s. *vant vat*) id. Am.

विष्ट *viśṭa* v. *viś*, *viś*.

विष्टर *viśṭara* m. (r. *star* [*stṙ*] praef. *vi* s. *a*, nisi a *viśṭa* sedens [r. *viś*] s. *ra*) sedes, sella. Ur. 92. 8.

विष्टा *viśṭâ* f. v. 3. *viś*.

विष्णु *viśṇu* m. deus Viśṇus.

विस *visa* n. fibra nymphaeae. Mêg^c. 11.

विसर्ग *visarga* m. (r. *sarǵ sṙǵ* praef. *vi* s. *a*) emissio, creatio. B^c. 8. 3.

विसर्जन *visarǵana* n. (r. *sarǵ sṙǵ* praef. *vi* s. *ana*) relictio. N. 10. 15.

विसर्पिन् *visarpin* (r. *sarp sṙp* praef. *vi* s. *in*) egrediens. Ur. 10. 18.

विसूरण *visûraṇa* n. (r. *sûr* praef. *vi* s. *ana*) moeror.

विस्तर *vistara* m. (r. *star stṙ* vel *star* [*stṙ*] praef. *vi* s. *a*) expansio, extensio, amplitudo, copiosa narratio. Su. 1. 1. Sâ. 2. 6. N. 12. 76. B^c. 10. 19.

विस्तरशस् *vistaraśás* adv. (a praec. s. *śas*) fuse, copiose. B^c. 11. 2.

विस्तीर्ण *vistîrṇa* v. *star* (*stṙ*) praef. *vi*.

विस्तीर्णता *vistîrṇatâ* f. (a praec. s. *tâ*) latitudo, magnitudo, amplitudo. Ḥit. 90. 16.

विस्पष्ट *vispaśṭa* v. r. *spaś*.

विस्मय *vismaya* m. (r. *smi* ridere, praef. *vi* s. *a*) admiratio, stupor.

विस्मित *vismita* v. *smi* praef. *vi*.

विह *viḥa* aër, solum in sequentibus composs. invenitur. (Vid. *viḥâyas*.)

विहग *viḥaga* m. (e praec. et *ga* iens) avis. Dr. 6. 2. N. 12. 16.

विहङ्ग *viḥañga* m. (e *viḥa* aër in accus. et *ga* iens) avis.

विहङ्गम *viḥañgama* m. (ex accus. vocis *viḥa* aër et *gama* iens) avis; fem. *viḥañgamâ*. N. 16. 15.

विहर्तार् -तृ *viḥartâr -tṙ* m. (r. *ḥar ḥṙ* capere, rapere, praef. *vi* s. *târ tṙ*) raptor. Dr. 8. 46.

विहायस् *viḥâyas* (r. *ḥay* ire, praef. *vi* s. *as*) 1) n. aër. Am. 2) m. avis. Am.

विहायसा *viḥâyasâ* adv. (instr. praec.) per aërem. Ḥ. 3. 5.

विहार *viḥâra* m. (r. *ḥar ḥṙ* capere, praef. *vi* s. *a*) 1) ambulatio. B^c. 11. 42. 2) oblectatio, voluptas, gaudium. Su. 1. 34. 4. 6. 3) templum. Ḥit. 49. 10.

विहारिन् *viḥârin* (r. *ḥar ḥṙ* praef. *vi* s. *in*) pervagans, peragrans. Ḥit. 16. 21.

विहित *viḥita* v. *d'â* praef. *vi*.

विहीन *viḥîna* v. *ḥâ* praef. *vi*.

विह्वल *viḥvala* (r. *ḥval* se movere, praef. *vi* s. *a*) agitatus, commotus.

वी *vî* 2. par. 1) ire, adire. Ṛgv. 35. 9: *vêti sûryam*. 2) adipisci, accipere. Ṛgv. 76. 4: *vêśi ḥôtram*. 3) desiderare, amare. Ṛgv. 48. 6: *padan na vêti*. 4) comedere. Ṛgv.-V. 57. 6: *vyantu ḥavîṅśi* (v. Westerg. et cf. *viǵ*.)

वीचि *vîćî* m. f. unda. Hit. 107. 7.

वीज् *vîǵ* 10. par. ventilare, afflare. R. Schl. II. 26. 11: *vyaǵanâb'yânća...vîǵyatê nu tavâ ''nanam*; G'aṭ. 15: *vâyuvîǵita.* (Cf. *viǵ*, lat. *vigeo.*)

c. *anu* i. q. simpl. In. 2. 9: *vâyub'iśćâ 'nuvîǵitaḣ.*

c. *ut* id. In. 2. 2.

c. *upa* id. Maḥ. 1. 1308.

वीज *vîǵa* n. semen. Dr. 8. 10.

वीणा *vîṇâ* f. cithara, lyra.

वीत *vîta* v. *i* praef. *vi*, et r. *vyê.*

वीतमत्सर *vîtamatsara* (Baḥ. e *vîta* qui abiit, profectus, et *matsára* invidia) profectam invidiam habens, liber ab invidiâ. In. 4. 8.

वीतमन्यु *vîtamanyu* (Baḥ. e *vîta* profectus et *manyú* moeror) profectum moerorem habens, liber a moerore. Br. 1. 6.

वीथी *vît'î* f. (ut videtur, a r. *vî* ire, s. uṇâd. *t'a* in fem.) via. Śak. 45. 3. In. 2. 12.

वीध्र *vîd'ra* (r. *ind'* praef. *vi* s. *ra* ejectâ nasali) clarus, purus. Am.

वीर् *vîr* 10. âtm. (*vikrântâu* K. *śâuryê* V.; ut videtur, denom. a *vîrá*) fortem esse, fortitudinem, potentiam ostendere. Ṛgv. 116. 5: *tad avîrayêt'âm ... aśvinâ* „illud potentiae specimen dedistis, Aśvini!"

वीर *vîrá* 1) m. (fortasse e *vâra* e *var vṛ* cl. 10 *vâráyâmi* arceo) heros. Dr. 2. 7. 2) n. arundo.

वीरण *vîraṇa* n. gramen fragrans (Andropogon muricatum). Am.

वीरिणी *vîriṇî* f. (a praec. s. *in* in fem.) nomen fluminis. M. 5.

वीरुध् *vîrud'* f. (primitiva forma radicis *ruḥ* crescere q. v., praef. *vi*, producto *i*) planta repens. Ur. 31. 4.

वीर्य *vîrya* n. (a *vîrá* s. *ya*) vis, robur, fortitudo. In. 4. 8. Ḥ. 1. 4.

वीर्यवत् *vîryavant* (a praec. s. *vant vat*) vi vel fortitudine praeditus.

वुङ्ग् *vuṅg* 1. par. (*tyâgê*; scribitur *vug*, gr. 110[a]) relinquere.

वुण्ट् *vuṇṭ* 10. par. (*kśityâm* K.; scribitur *vuṭ*, gr. 110[a]) perire. Cf. *viṇṭ*, *buṭ*.

वृक *vṛ́ka* m. lupus. (E *varka* [v. gr. 12] unde lit. *wilka-s*, debilitato *a* in *i*, mutato *r* in *l*; russ. *volk*; goth. *vulf-s*, them. *vulfa*, mutatâ gutt. in lab.; gr. λύκος per metath. ex ὔλκος pro Ϝαλκος, correptâ syllabâ Ϝα in υ; lat. *lupus* ex *ulpus* pro *ulcus*; hib. *breach*, *brech*; pers. گرگ *gurk*, mutato *v* in *g*.)

वृकोदर *vṛkôdara* m. (Baḥ. e praec. et *udára* venter) cognomen B'îmi.

वृक्ष *vṛkśá* m. (ut videtur, a r. *varḥ vṛḥ* crescere, suff. uṇâd. *sa*) arbor.

वृजिन *vṛǵiná* n. (r. *varǵ vṛǵ* s. *ina*) peccatum. Am.

वृत्त *vṛttá* v. *vart vṛt.*

वृत्तान्त *vṛttânta* m. (e praec. et *ánta* finis) 1) casus, eventus, res, res gesta, historia. N. 4. 23. Ḥit. 72. 17. Ur. 86. 4 infr. Lass. 9. 9. 31. 9. 2) status, conditio. Ur. 37. 4; v. sq.

वृत्ति *vṛtti* f. (r. *vart vṛt* s. *ti*) 1) status, conditio, vitae ratio, versandi, agendi ratio. Sâ. 5. 46. B'. 14. 18. Lass. 39. 13. 40. 19. Mêg'. 8. 91. 2) victus. Ḥit. 36. 21.

वृत्र *vṛtrá* m. Vṛtrus, nomen Dâityi, quem Indrus occidit.

वृत्रशत्रु *vṛtraśatru* m. (Vṛtri inimicus, e praec. et *śátru* inimicus) cognomen dei Indri. In. 2. 23.

वृत्रहन् *vṛtrahan* m. (Vṛtri occisor, e *vṛtrá* et *han* occidens) cognomen dei Indri. In. 2. 26.

वृथा *vṛt'â* adv. frustra, incassum. Ḥ. 4. 13. 50.

वृद्ध *vṛdd'á* v. *vard' vṛd'.*

वृद्धि *vṛdd'i* f. (r. *vard' vṛd'* crescere, s. *ti*) actio crescendi, incrementum, successus, felicitas. M. 19. Sâ. 6. 22. 24.

वृन्त *vṛnta* n. petiolus, pediculus. Am.

वृन्द *vṛndá* m. n. grex, caterva. Ritu-S. 1. 23. Lass. 45. 10. Mêg'. 64.

वृष *vṛśa* m. (r. *varś vṛś* irrigare [semine], s. *a*) taurus. (Primitive mas in universum, v. *vṛśaṇa*. Ad rad. *varś vṛś* nunc etiam traxerim gr. ἄρσην, ἄῤῥην, quod supra [p. 62] minus apte cum *ṛśab'á* comparavimus, quod ipsum e *vṛśab'a* mutilatum esse videtur; lat. *verres*, nisi pertinet ad *g'ṛśṭi* q. v., per assim. e *verses* explicaverim; fortasse *hircus* e *vircus* pro *varcus*, v. r. *varś vṛś*; lit. *weršis* vitulus; russ. *vol* taurus, cum *l* pro *r*; fortasse germ. vet. *far*, them. *farri* taurus, mutato *v* in *f*, *rs* in *rr* per assimil.; hib. *braiche* „a stag, a buffalo", v. *vṛśab'a*.)

वृषण *vṛśaṇa* m. (r. *varś vṛś* s. *ana*) scrotum, testiculus. Am.: *muśkô ṡṇḍakôśô vṛśaṇaḣ*. (Vid. *varś vṛś*, *vṛśa* et cf. gr. ὄρχις, v. Benfey 1. 329; fortasse lat. *verêtrum* mutilatum est e *versêtrum* e perdito verbo *verseo* = scr. caus. *varśáyâmi* [v. gr. comp. 109[a]. 6], ita ut proprie sit instrumentum irrigandi [semine], cf. *verres* et v. *vṛśa*.)

वृषन् *vṛ'śan* m. (qui pluit, pluviam demittit, rad. *varś vṛś* suff. *an*) cognomen dei Indri. Am.

वृषध्वज *vṛśad'vaǵa* m. (qui taurum in vexillo gerit, Bah. e *vṛśa* et *d'vaǵá*) cognomen Śivi. Am.

वृषभ *vṛśab'a* m. (a r. *varś vṛś* s. uṇâd. *ab'a*) taurus, bos. Hit. 46. 13. (Vid. *vṛśa* et cf. hib. *braicheamh* „a stag, a buffalo".)

वृषी *vṛśî* f. anachoretarum e Cuśa gramine confecta sedes. Sâ. 3. 3.

वृष्टि *vṛśṭi* f. (r. *varś vṛś* s. *ti*) pluvia. Mêg'. 20. 55.

वृष्णि *vṛśṇí* m. (*varś vṛś* s. uṇâd. *ni*) 1) aries. 2) nomen Yadûs prognatorum. B'. 10. 37.

वृहदश्व *vṛhadaśva* m. (magnos equos habens, Bah. e *vṛhát* et *áśva*) nom. pr. N. p. 3.

वृहत् *vṛhánt* (nom. m. *vṛhan*, fem. *vṛhatî'*, part. praes. r. *varh vṛh* crescere) magnus. H. 2. 25. Dr. 6. 6. (Vid. *mahá'nt*.)

वृहस्पति *vṛhaspati* m. (e *vṛhas*, quod seorsum non invenitur et magnitudinem significare videtur, a *varh vṛh* crescere s. *as*, et *páti* dominus) Vṛhaspatis, Aṅgirasi filius, deorum magister, etiam planeta Jupiter vel ejus dominator. Sâ. 2. 15. B'. 10. 24.

वे *vê* 1. par. 9. âtm. (*tantusantânê* K. *syûtâu* V.; anom., v. gramm. 410. 431. 466. 543) texere, suere. Ṛgv. 61. 8: *indrâyâ 'rkam ahihatya ûvuḣ* „Indrae hymnum propter Ahis caedem texuerunt. (Cf. *ûy*; lat. *vieo*, gr. ἤ-τριον, lit. *u-dis* textura [= scr. *ûti* actio texendi], *áu-dźiu* texo; hib. *fighim* „I weave, plait, twist", *figh-te* „woven, context" [*gh* = *y* τοῦ वयामि *váyâmi*], *fuaghaim* „I sew, stitch"; germ. vet. *WAB* texere [*wiba*, *wab*, *wâbumes*] retulerim ad scr. *vâpáyâmi*, sicut sanscrite secundum generalem regulam sonaret caus., pro quo anomale *vâyáyâmi*, v. gr. 466.)

c. *pra* assuere, affigere. B'. 7. 7: *mayi sarvam idam prôtaṅ sûtrê maṇigaṇâ iva*; Mah. 1. 4316: *sa rakśib'is tâir aǵńâtaḣ śûlê prôtô mahâtapâḣ*. Transfigere. Rag'. 9. 75: *śalyaprôtam prêkśya ... muniputram* (schol. *vâṇâgrêṇa syûtam*).

वेग *vêga* m. (r. *viǵ* s. *a*) celeritas, impetus. H. 1. 12. 4. 18. N. 13. 9.

वेगतस् *vêgatás* adv. (a praec. s. *tas*) velociter.

वेगवत् *vê'gavant* (a *vêga* celeritas, s. *vant vat*) celer.

वेण् *vêṇ* 1. par. âtm. (*ǵńânaċintâniśâmanê* K. *niśâmanê vâditrâdânagamanaǵńânaċintâsu* V.; scribitur etiam *vên*) cognoscere, cogitare, audire, instrumentum musicum sumere, ire.

वेणि *vêṇí* f. (ut videtur, a r. *vê* s. *ṇi* pro *ni*) plexus crinalis, crines in nodum collecti, praesertim viduarum vel uxorum, quarum mariti absentes sunt. Nalôd. 3. 27. Mêg'. 18. 30. 80. 97.

वेणु *vê'ṇu* m. arundo Bambus.

वेतन *vê'tana* n. stipendium, merces. N. 15. 6.

वेतस *vêtasá* m. arundinis species (Wils.: Calamus rotang). N. 12. 112. (Cf. *vêtrá*, lat. *vitex*, *vîtis*, gr. ἴτεα, germ. vet. *wîda* salix.)

वेताल *vêtâla* m. nomen geniorum malorum, qui corpora mortuorum ingrediuntur eaque animant. Lass. 5. 13.

वेत्तार् -तृ *vêttâ'r -tṛ'* m. (r. *vid* scire, s. *târ tṛ*) sciens, gnarus. Bᶜ. 11. 38.

वेत्थ *vêttᶜa* v. gr. 323.

वेत्र *vêtrá* n. (ut videtur, a r. *vî* s. *tra*) arundo. N. 12. 5.

वेथ् *vêtᶜ* 1. âtm. i. q. *vitᶜ*.

वेद *vêda* m. (r. *vid* scire, s. *a*) scripta sacra, quattuor numero. Tria antiquissima appellantur *ṛć*, *yaǵus*, *sâman*. Quartum est *atᶜarvan*.

वेदना *vêdanâ* f. (caus. r. *vid* s. *ana* in fem.) dolor. Sâ. 5. 2. 6. 31 (lege *vêdanayâ ćiram*).

वेदाङ्ग *vêdâṅga* m. (e *vêda* et *áṅga* membrum) scripta quae ad Vêdos spectant; agunt de pronunciatione, grammaticâ et prosodiâ, de obscuris vocabulis, de ritibus sacris et astrologiâ.

वेदान्त *vêdânta* m. (e *vêda* et *ánta* finis) doctrina theologica et philosophica, quae Vêdis innititur. Bᶜ. 15. 15.

वेदि *vê'di*, वेदी *vêdî* f. locus sacrificii, altare. Nalôd. 1. 9. Śak. 43. 8.

वेध *vêdᶜa* m. (r. *vyadᶜ* correpta in *vidᶜ* cum guṇâ et s. *a*, v. *vêdᶜana*, *vêdᶜin* et gr. 305. 417. 457. 546) vulneratio, perforatio. Am.

वेधन *vêdᶜana* n. (r. *vyadᶜ* correpta in *vidᶜ* cum guṇâ et s. *ana*) id.

वेधस् *vêdᶜás* m. (r. *dᶜâ* praef. *vi* cum guṇâ, abjecto *â*, s. *as*, v. 1. *vidᶜ*) 1) deus Brahma. Am. (v. *vidᶜâtâr -tṛ*). 2) Śivus. A. 10. 57.

वेधिन् *vêdᶜin* (r. *vyadᶜ* correpta in *vidᶜ* c. guṇâ, s. *in*, v. *vêdᶜa*, *vêdᶜana*) perforans. Ur. 84. 2 infr.

वेप् *vêp* 1. âtm. tremere. N. 5. 17: *vêpamânê 'dam abravît*; 14. 15. Bᶜ. 11. 35. — Part. praes. par. In. 5. 48: *vêpantî*. (Cf. *vip*, *vay*, germ. vet. *weibôn*, *weipôn* fluctuare, agitari; fortasse *bibên*, *pibên* tremere, mutato *v* in *b*, *p*, nisi pertinet ad *bᶜî*, *bibᶜêmi*.)

c. *ut* i. q. simpl. N. 9. 26: *udvêpatê mê ḥṛdayam*.
c. *pra* id. R. Schl. II. 8. 8: *bᶜayât pravêpê*. Part. praes. par. Sâ. 5. 9: *ḥṛdayêna pravêpatî*.

वेपथु *vêpatᶜu* m. (r. *vêp* s. *atᶜu*) tremor. Bᶜ. 1. 29.

वेर *vêra* m. n. corpus.

1. वेल् *vêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlê* V.) se movere, vacillare.

2. वेल् *vêl* 10. par. (*kâlôpadêśê*; ut videtur, denom. a *vêlâ*) tempus indicare.

वेला *vêlâ* f. 1) (ut videtur, a r. *vil* findere) finis, limes, ripa. N. 13. 5. Maḥ. 3. 12888. 2) (v. 2. *vêl*) tempus. Sâ. 5. 6. 92. Lass. 44. 16. 79. 1 infr. Sâ. 5. 92. (Lit. *wêlay* sero, *wêlummas* serum.)

वेल्ल् *vêll* 1. par. i. q. 1. *vêl*.

वेवी *vêvî* 2. âtm. (*kântigativyâptikšêpapraǵanakᶜâdanêšu*; forma reduplicata cum guṇâ in syllabâ reduplicativâ, cf. gr. 498) desiderare, ire, occupare, implere, conjicere, generare, edere.

वेश *vê'śa* m. (r. *viś* s. *a*) 1) domus, v. sq. 2) vestis. N. 13. 50. (Gr. οἶκος, lat. *vîcus*, goth. *veihs* n. vicus, them. *veihsa*, germ. vet. *wîch* m. id., nostrum *Weich-Bild*; lit. *ûkis* aedes rusticae [Ruhig: „die Wohnung auf einem Bauer-Erbe"], *ûkininkas* pater familias, *ûkininkê* mater familias; boruss. vet. *wais-pattin* heram, matrem familias, Hausfrau; polon. *wieś* vicus.)

वेश्मन् *vê'śman* n. (r. *viś* intrare, s. *man*) domus. N. 21. 16. 30. In. 5. 18.

वेश्या *vêśyâ* f. (r. *viś* s. *ya* in fem.) meretrix. Mêgᶜ. 36.

वेष *vêša* m. (ut videtur, e *vê'śa*, mutato *ś* in *š*) vestis, ornamentum. In. 5. 58.

वेष्ट् *vêšṭ* 1. par. circumdare, circumvolvere, vestire. Maḥ. 1. 1800: *bᶜôgêna ... avêšṭyata*; Man. 1. 49: *tamasâ bahurûpêṇa vêšṭitâḥ*; Hit. 7. 10: *vastravêšṭitaḥ*. — Caus. id. Ragᶜ. 11. 52: *mitᶜilâṁ sa vêšṭayan ... balâiḥ*; Maḥ. 1. 1801.
c. *upa* i. q. simpl. Mṛ. 218.

c. *pari* id. Ḥit. 17. 17: *raǵǵubʿiḣ parivêšṭitaḣ*; Maḥ. 1. 1802. — Caus. id. Ḥit. 53. 17. Maḥ. 3. 12403.

c. *pra* id. Maḥ. 3. 10047: *pravêšṭitô rômabʿiḣ.*

c. *sam* caus. id. Maḥ. 3. 12889: *payôdâ nabʿastalaṅ saṅvêšṭayitvâ.*

वेस् *vês* 1. par. (*gatâu*) ire; se movere.

वेह् *vêḥ* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.) operam dare, adniti.

वेह्ल् *vêḥl* 1. par. i. q. *vêll* et 1. *vêl.*

1. वै *vâi* 1. par. (*śôšaṇê* K. *śôšê* V.) siccari. Ṛgv.-V. 67. 8 (v. Westerg. s. r. *vâ*): *na vâyanti vâṅ taraṇayaḣ.* (Cf. *vâ* et v. gr. 353. 354.)

2. वै *vâi* 1) quidem, nempe. N. 26. 5. 8. 23. 2) sane, vere, certe. N. 24. 35. 26. 13. 3) vero. N. 24. 6. 4) si. Ḥit. 48. 8: *yê parâdʿînatâṅ yâtâs tê vâi ǵîvanti mṛtâḣ kê.* 5) explet. Sâ. 5. 63.

वैक्लव्य *vâiklavya* n. (a *viklava* commotus, conturbatus, s. *ya*) commotio, conturbatio (animi). N. 23. 23.

वैखानस *vâikʿânasa* m. anachoreta. Su. 3. 5.

वैचित्र्य *vâićitrya* n. (a *vićitra* s. *ya*) varietas. Ḥit. 3. 4.

वैजयन्त *vâiǵayantá* m. (a *viǵayant* vincens, s. *a*) vexillum, praesertim Indri vexillum. In. 1. 8.

वैजयन्तिक *vâiǵayantika* m. (a praec. s. *ika*) vexillarius. Am.

वैजयन्तिका *vâiǵayantikâ* f. (fem. praec., nisi a *viǵayant* vincens, suff. *ika* in fem.) 1) nomen plantae, Aeschynomene sesban. Am. 2) vexillum.

वैतान *vâitâna* (a *vitâna* s. *a*) sacrificalis. Śak. 43. 12.

वैतालिक *vâitâlika* m. (a *vitâla* [*tâla* praef. *vi*] s. *ika*) praedicator, cantor. Ur. 93. 10. Qui cantando e somno excitat regem. Am.: *vâitâlikâ bôdʿakârâḣ.*

वैदर्भ *vâidarbʿa* (a *vidarbʿa* Vidarbʿa regio, s. *a*) Vidarbʿensis, *vâidarbʿî* fem. cognomen Damayantiae.

वैदूर्य *vâidûrya* n. (a *vidûra* secundum Wils. nomen montis vel urbis, s. *ya*) gemmae genus, lapis lazuli. Mṛ. 140. 12 (ubi *vâidûryâṇi* = prâcr. *vêḍuriâ-iṅ* legendum).

वैद्य *vâidya* m. I. (a *vidyâ* scientia, s. *a*) 1) vir doctus, eruditus, sciens, sapiens. Br. 2. 1. 2) medicus. II. (a *vêda* s. *ya*) Vêdorum gnarus, Vêdorum praecepta sequens.

वैद्युत *vâidyuta* (a *vidyut* s. *a*) fulmineus. Ur. 90. 11.

वैधव्य *vâidʿavya* n. (a *vidʿavâ* vidua, s. *ya*) viduitas. Vid. *avâidʿavya.*

वैधेय *vâidʿêya* (a *vidʿêya* [r. *dʿâ* praef. *vi* s. *ya*] s. *a*) stultus. Am.

वैनतेय *vâinatêya* (a nomine matris *vinatâ* Kâśyapi uxore) cognomen Garuḍi (v. *garuḍá*). Su. 2. 17. Bʿ. 10. 30.

वैयर्थ्य *vâiyartʿya* n. (a *vyartʿa* s. *ya*, v. gr. 581) inutilitas. Ur. 29. 1 (ubi *vâiyartʿyam* legendum, v. annot.).

वैयात्य *vâiyâtya* n. (a *viyâta* s. *ya*) impudentia.

वैर *vâira* n. (a *vîrá* heros s. *a*) inimicitia. Bʿ. 11. 55.

वैराग *vâirâga* n. (a *virâga* vacuus ab affectibus, a cupidine, s. *a*) libertas ab affectibus, a cupidine, a desiderio. Bʿ. 6. 35.

वैरिन् *vâirín* (a *vâira* s. *in*) inimicus.

वैरूप्य *vâirûpya* n. (a *virûpa* deformis, s. *ya*) deformitas.

वैरूप्यता *vâirûpyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) id. N. 19. 33.

वैरोचनि *vâirôćani* m. (a *virôćana* Virôćanus, Prahlâdi filius, s. *i*) Vâirôćanis, Virôćani filius. A. 8. 19.

वैलक्ष्य *vâilakšya* n. (a *vilakša* s. *ya*) perturbatio, pudor. Ur. 31. 15: *savâilakšyam.*

वैवस्वत *vâivasvata* m. (Vivasvatis filius a *vivasvat* nom. pr., s. *a*) Vâivasvatus, cognomen Manûs et Yami.

वैवाहिक *vâivâḥika* (a *vivâḥa* nuptiae, suff. *ika*) nuptialis, ad nuptias spectans vel ad nuptias necessarius. Sâ. 2. 33. 3. 1.

वैशम्पायन *vâiśampâyana* n. pr. Vâiśampâyanus, Vyâsi discipulus. Maḥ. 1. 97. 107.

वैशस *vâiśasa* n. (a *viśasa* [r. *śas* praef. *vi* s. *a*] s. *a*) caedes, clades. N. 13. 20. 36.

वैश्य *vâiśya* m. (a 2. *viś* s. *ya*) i. q. *viś*.

वैश्रवण *vâiśravaṇa* m. (secundum Wils. derivatum anomal. a *viśravas* Kuvêri patre) Kuvêrus, divitiarum deus. N. 13. 23.

वैश्वानर *vâiśvânara* (a *viśvấnara* [*víśva* producto *a* et *nára*] s. *a*) cognomen Agnis.

वैषम्य *vâiśamya* n. (a *viśama* difficilis, s. *ya*) difficultas, miseria. N. 9. 20.

वैष्णव *vâiśṇava* (a *viśṇu* s. *a*) ad Vis'num pertinens. A. 4. 30.

व्यक्त *vyakta* (part. perf. pass. a r. *anǵ* praef. *vi* manifestare, s. *ta*, v. gr. 548) clarus, manifestus, visibilis. B'. 8. 20. — *vyaktam* adv. manifesto, certe. Br. 1. 33. Sâ. 5. 92.

व्यक्ति *vyakti* f. (r. *anǵ* praef. *vi* manifestare, s. *ti*) manifestatio, visibilitas. B'. 7. 23. 10. 14.

व्यग्र *vyagra* (Baḥ. e *vi* et *ágra*) consternatus, perturbatus.

व्यजन *vyaǵana* n. (r. *aǵ* se movere, praef. *vi* s. *ana*) flabellum. In. 2. 17.

व्यञ्जन *vyanǵana* n. (r. *anǵ* praef. *vi* manifestare, s. *ana*) 1) consonans littera. Sâ. 5. 25. 2) barba. Br. 1. 28.

व्यतिक्रम *vyatikrama* m. (r. *kram* c. *ati* praef. *vi* transgredi, s. *a*) transgressio, peccatum. In. 5. 43.

व्यथ् *vyat'* 1. âtm. interdum par. (praet. redupl. *vivyát'ê*, v. gr. 417; *duḥk'ab'ayaćalanê*) agitari, commoveri, perturbari (dolore vel timore). N. 16. 21: *imâm ... dṛśṭvâ mamâ 'pi vyat'atê manaḥ*; 22. 23: *ḥṛdayan vyat'itanćâ ''sît*; 12. 118: *tvân dṛśṭvâ vyat'itâḥ smê 'ha*; Sâ. 5. 46: *santô na sîdanti na vyat'antê*; A. 7. 12: *tatô mê vyat'itam manaḥ*; B'. 11. 34: *mâ vyat'iśṭ'â yud'yasva*; 14. 2: *pralayê na vyat'anti*; Maḥ. 3. 717: *vṛśṇayô b'agnasankalpâ vivyat'uḥ* (v. gr. 417). — Caus. agitare, commovere, perturbare. B'. 2. 15: *yan ḥi na vyat'ayanty êtê ... sô 'mṛtatvâya kalpatê*. (Cf. *mant'*, *mat'*, ratione habitâ, litteras *m* et *v* facile inter se mutari; goth. *withô* commoveo, agito; de lat. *quatio* v. *put'*, *kunt'*.)

c. *pra* i. q. simpl. B'. 11. 45: *b'ayêna pravyat'itam manô mê*; 11. 20. 23. 24. R. Schl. II. 18. 41: *pravivyat'ê râǵâ*.

c. *pra* praef. *sam* id. R. Schl. I. 38. 16.

व्यथा *vyat'â* f. (r. *vyat'* s. *â*) permotio (animi), perturbatio. Br. 2. 3. B'. 11. 49.

व्यध् *vyad'* 4. par. interdum âtm. *vid'yâmi* (v. gr. 305. 417. 436. 457. 546. 563) perforare, ferire, vulnerare (praesertim sagittis). Maḥ. 3. 709: *vivyâd'a ḥṛdayam patrî*; 1. 7004: *vid'yêta ya idan lakśyam*; 2. 948: *śastrâiśćâ 'pi na vid'yatê*; Dr. 8. 13: *tam ... vâṇêna vivyâd'ô 'rasi*; Sâ. 6. 5: *kuśakanṭakavidd'ângâu*. (Vid. *vyâd'a* venator et cf. *vad'*, *vâd'*; hib. *fiadhachd* „hunting", *fiadhach* „venison", *fiadhaighe* „a huntsman"; *fiadh* „a deer", *fiadhait* „a wild", *fiadhanta* „fierce, savage, ferocious" cet.; anglo-sax. *vædhan* venari; germ. vet. *weidanôn* venari, pascere, pasci; *weideman*, nostrum *Weidmann*; island. vet. *veidhi* venatio; fortasse lat. *venor* e *ved-nor*.)

c. *anu* 1) perforare, ferire, vulnerare post alium. Man. 9. 43: *naśyatî 'śuḥ ... vidd'am anuvid'yataḥ*. 2) distinguere, besetzen. Rag'. 13. 54: *indranîlâir muktâmayî yaśṭir ivâ 'nuvidd'â* (schol. *gump'itâ*).

c. *apa* abjicere, dejicere, projicere. Dr. 6. 21: *purâ śmaśânê srag ivâ 'pavid'yatê* (sic ed. Calc. pro *ivô 'pavid'yatê*); R. Schl. II. 94. 24: *mṛditâśćâ 'pavidd'âśća ... kamalasraǵaḥ*; trop. negligere. Man. 11. 41: *agniḥôtry apavid'yâ 'gnîn brâḥmaṇaḥ*.

c. *apa* praef. *vi* dejicere, evertere. Dr. 8. 48: *praviśyâ ''śramapadam vyapavidd'avṛśîg'aṭam*.

c. *â* 1) i. q. simpl. Gita-G. 12. 11: *pâṇiǵâir âvidd'aḣ.* 2) jaculari. Maḥ. 3. 11511: *âvid'yâ ''vid'ya tâu vṛkśân.* Mittere (sagittam). Man. 9. 43: *iśur yat'â vidd'aḣ.* 3) imponere. B'aṭṭ. 20. 11: *âvid'yaća sraǵam* (schol. Ǵay. *śirasy âkśipya*).

c. *â* praef. *vi* vibrare. Maḥ. 3. 677: *gadâṅ ćikśêpa tarasâ vîrô vyâvid'ya.*

c. *â* praef. *sam* id. Rag'. 16. 78.

c. *pari* i. q. simpl. Maḥ. 1. 4102.

c. *pra* projicere. R. Schl. II. 63. 34: *tâpasam ... pravidd'akalasôdakam.*

c. *pra* praef. *vi* quassare, concutere. Rag'. 14. 54: *anilavipravidd'â.*

c. *prati* i. q. simpl. A. 3. 26. 7. 22.

व्यप् *vyap* 10. par. *vyâpâyâmi* (*kśayê*, ut videtur, caus. radicis *i* praef. *vi*, vid. *i* praef. *ad'i* caus.; v. etiam r. *vyay* et Westerg. s. r. *i*) destruere.

व्यपगत *vyapagata* v. *gam* c. *apa* praef. *vi.*

व्यपाश्रय *vyapâśraya* m. (r. *śri* ire, c. *â* praef. *vi* + *apa*) abitio, discessus. B'. 18. 56 in fine Baḥ.

व्यभिचार *vyab'ićâra* m. (r. *ćar* c. *ab'i* praef. *vi*) offensio, violatio, transgressio, peccatum. Ḥit. 82. 22.

व्यभिचारिन् *vyab'ićârin* (r. *ćar* c. *ab'i* praef. *vi* s. *in*) offendens, violans, transgrediens, peccans. — *vyab'ićâriṇî* quae adulterio violat conjugem. Ḥit. 5. 12.

व्यभ्र *vyab'ra* (Baḥ. e *vi* et *ab'rá* nubes) vacuus a nubibus. N. 17. 11.

1. व्यय् *vyay* 1. par. âtm. et 10. par. *vyáyâmi*, *vyáyê*, *vyayáyâmi* (*gatâu*; ut videtur, ex *i* praef. *vi*, v. *avyaya* et *vyap*) erogare, expendere (pecuniam). Ḥit. 61. 3: *kśudram âyam anâlôćya vyayamânaḣ svavâṅćayâ*; 60. 10: *k'âditaṅ vyayitam avad'îritaṅća* (*mâṅsam*); 98. 17.

c. *apa* negare. Man. 8. 60: *pṛśṭas tv apavyayamânaḣ.*

2. व्यय् *vyay* 10. par. *vyâyáyâmi* (*kśêpê* K. *nudi* V.; ut videtur, caus. r. *i* praef. *vi*; v. 1. *vyay* et *vyap*) conjicere, mittere.

व्यय *vyaya* m. (r. 1. *vyay* s. *a*) 1) erogatio. Ḥit. 77. 21. 98. 17. 104. 12. 2) perditio. Ḥit. 16. 4. Lass. 59. 1.

व्यर्थ *vyart'a* (Baḥ. e *vi* et *árt'a*) inutilis. Ḥit. 31. 1.

व्यलीक *vyalîka* n. (e *vi* et *alîká*) tormentum, cruciatus. Am. III. 4. 12: *pîḍârt'ê 'pi vyalîkaṅ syât*; Ḥit. 70. 1.

व्यवसाय *vyavasâya* m. (r. anom. *sô* c. *ava* praef. *vi* s. *ya*) 1) consilium, decretum. Br. 2. 32. Sâ. 4. 6. 2) opera, labor, studium. N. 24. 20.

व्यवसायिन् *vyavasâyin* (a praec. s. *in*) consilio, decreto vel operâ, labore, studio praeditus. B'. 45. 11. 46. 15.

व्यवसिष्यामि *vyavasiśyâmi* v. *sô* c. *ava* praef. *vi.*

व्यवस्थिति *vyavast'iti* f. (r. *st'â* stare, esse, c. *ava* praef. *vi* s. *ti*) actio standi, manendi, persistendi in alq. r. B'. 16. 1.

व्यवहार *vyavahâra* m. (r. *har hṛ* c. *ava* praef. *vi* s. *a*) 1) vitae ratio, vitae consuetudo, mores. Ḥit. 18. 21. 73. 22. 2) usus, consuetudo, mos. Ḥit. 87. 15.

व्यसन *vyasana* n. (r. *as* conjicere, s. *ana*) 1) nequitia, vita dissoluta. Ḥit. 8. 17. 36. 10; v. sq. 2) calamitas. N. 7. 13. Ḥit. 71. 5. 3) attentio, intentio, animus attentus. Ḥit. 13. 22.

व्यसनिता *vyasanitâ* f. (a sq. s. *tâ*) abstractum sequentis. Ḥit. 94. 3.

व्यसनिन् *vyasanín* (a *vyasana* s. *in*) 1) dissolutus, libidinosus, nequam (Wils. „addicted to evil practices, as to gaming, drinking, wenching"). Ḥit. 62. 14; *avyasanin* Ḥit. 83. 22. 2) infelix, infortunatus, calamitosus.

व्यस्त *vyasta* (part. perf. pass. r. *as* praef. *vi*) turbatus, perturbatus, confusus. Ḥit. 102. 7.

व्यसु *vyasu* (Baḥ. e *vi* et *ásu* spiritus vitalis, vita) vitae expers, mortuus. N. 11. 39.

व्याकरण *vyâkaraṇa* n. (r. *kar kṛ* c. *â* praef. *vi* s. *ana*) grammatica. Up. 20.

व्याकुल *vyâkula* (r. *kul* c. *â* praef. *vi* s. *a*) i. q. *âkula*. N. 16. 15. Dr. 8. 44.

व्याघात *vyâg'âta* m. (caus. r. *han* c. *â* praef. *vi* s. *a*) percussio, perturbatio. In. 5. 11.

व्याघ्र *vyâg'rá* m. tigris. Dr. 8. 3. In fine compositorum ponitur ad indicandum optimum, praestantissimum. H. 1. 35. 4. 57.

व्याज *vyâǵa* m. (r. *aǵ* vel *aṅǵ* c. *â* praef. *vi* s. *a*) dissimulatio. Lass. 76. 9.

व्यात्त *vyâtta* v. *dâ* c. *â* praef. *vi*.

व्याध *vyâd'a* m. (r. *vyad'* s. *a*) venator. N. 11. 26. 29. (Vid. *vyad'*.)

व्याधि *vyâd'i* m. (r. *d'â* ponere, c. *â* praef. *vi* s. *i*) morbus. B'. 13. 8.

व्याधित *vyâd'ita* (a praec. s. *ita*) aegrotus. Hit. 41. 11.

व्यापद् *vyâpad* f. (r. *pad* c. *â* praef. *vi*) infortunium, calamitas. Hit. 44. 5 (v. *âpad*, *âpatti*).

व्यापार *vyâpâra* m. (r. 2. *par pr* c. *â* praef. *vi* s. *a*) 1) opera, labor, occupatio, negotium. Hit. 8. 2. 49. 5. 7. 2) vindiciae, postulatio. Ur. 49. 10: *vyâpâraṅ vraǵasi mê śarîrê* „corpus meum tibi vindicas".

व्यायत *vyâyata* v. 1. *yam* c. *â* praef. *vi*.

व्यामिश्र *vyâmiśra* (r. *miśr* miscere, c. *â* praef. *vi* s. *a*) confusus. B'. 3. 2.

व्यायाम *vyâyâma* m. (r. 1. *yam* c. *â* praef. *vi* s. *a*) 1) lassitudo. Sâ. 5. 2. 2) opera, contentio, pugna. A. 3. 40.

व्याल *vyâla* m. serpens. A. 2. 3. R. Schl. II. 59. 10. Fem. *vyâlî* Mr. 19. 4. (Cf. germ. vet. et anglo-sax. *âl* anguilla.)

व्युषित *vyuśita* v. *vas* praef. *vi*.

व्युष्ट *vyuśṭa* v. *vas* praef. *vi*.

व्युष्टि *vyuśṭi* f. (r. *vas* praef. *vi* s. *ti*, v. gr. 575. 48) felicitas. Br. 2. 22.

व्यूढ *vyûḍ'a* v. *ûh* et *vah* praef. *vi*.

व्यूह *vyûha* m. (r. *ûh* s. *a*) turba, multitudo. N. 12. 30.

व्ये *vyê* 1. par. âtm. tegere. Part. perf. pass. *vîtá*, v. gr. 543.

c. *pari* id. *parivîta* tectus, indutus. Rag'. 15. 77.

c. *sam* id. *saṅvîta* tectus. N. 9. 6. 13. 46.

व्योमन् *vyốman* n. (fortasse a r. *div* splendere, abjecto *d*, praef. *vi* s. *man*, v. *dyô*, *dyu*, *dyut*, *vidyut*) coelum. In. 2. 27. 5. 15.

1. व्रज् *vraǵ* 1. par. interdum âtm. 1) ire, procedere. H. 1. 7: *punar asmân upâdâya tat'âi 'va vraǵa*; N. 3. 9: *vraǵa nâiśad'a mâćiram*; 9. 35: *ǵńâtîn vraǵêt*; Mah. 1. 2263: *vraǵad'vam.* 2) facere (v. *ćar*). Ur. 49. 10: *vyâpâraṅ vraǵasi mê śarîrê* du machst Anspruch. (Vid. *varǵ vṛǵ* et cf. goth. *vrika*, *vrak*, *vrêkum* persequi, *vrakja* insectatio; gr. Ϝέργον, goth. *waurkjau*, nostrum *Werk*, Kuhn 2. 133.)

c. *anu* 1) sequi. N. 13. 61. 2) i. q. simpl. Mah. 3. 8266. Man. 2. 241.

c. *anu* praef. *sam* sequi. Mah. 2. 1606.

c. *â* adire. N. 8. 6.

c. *ut* praef. *prati* obviam ire. Rag'. 1. 90; v. *gam* c. *ut* praef. *prati*.

c. *pari* ambulare, oberrare, huc illuc migrare. Man. 6. 33. 41.

c. *pra* progredi, abire, ire. Mah. 2. 2613: *vanâya pravavraǵuḥ.* — Caus. in exilium mittere. Rag'. 12. 6: *râmam prâvrâǵayat.*

c. *sam* praef. *upa* intrare. Man. 6. 51: *âgâram upasaṅvraǵêt.*

2. व्रज् *vraǵ* 10. par. *vrâǵâyâmi* (*saṅskṛtâu tyâgê* K. *saṅskṛtâu gatâu* V.) ornare, relinquere, ire. (Vid. 1. *vraǵ*, *varǵ vṛǵ*, *varṅǵ vṛṅǵ*.)

1. व्रण् *vraṇ* 1. par. (*śabdê* K. *rutâu* V.; scribitur etiam *braṇ*) sonare. (Vid. *raṇ*, *d'raṇ*.)

2. व्रण् *vraṇ* 10. par. (ut videtur, denom. a *vraṇa*; scribitur etiam *braṇ*) vulnerare. (Vid. *vraṇa* et cf. lat. *vuln-us*, slav. *rana* vulnus, lit. *róna* id., *iṅ-roniju* vulnero; hib. *leon* „affliction, a wound, a moth"; *leonaim* „I wound, sprain"; fortasse etiam nostrum *Wun-de*, germ. vet. *wun-da*, *wun-ta* huc pertinet, mutatis liquidis *r* et *n*, v. Graff. 1. 896.)

व्रण *vraṇa* m. n. vulnus. (Vid. 2. *vraṇ* et cf. *vraść*.)

व्रत *vrata* m. n. (fortasse a r. *var vṛ* eligere, transposito *var* in *vra*, suff. *ta*) votum, devotio, pietas. Sâ. 4. 3. 6. B^c. 6. 14. N. 5. 21. 13. 69. In. 4. 7. Saepe in fine compos. Bah., e. c. *pativratâ* erga conjugem pietatem, devotionem habens, conjugi devota, addicta. N. 10. 14. 13. 43. *dêvavrata* diis addictus. B^c. 9. 25. *dṛḍ^cavrata* firma vota habens, votorum tenax. B^c. 7. 28. 9. 14.

व्रश्च् *vraść* 6. par. (*ćêdanê* K. *ćêdê* V.; in tempp. spec. corripitur in *varść vṛść*; part. perf. pass. *vṛkṇá*) scindere, abscindere. B^catt. 14. 77: *vavraśćuḣ*; 9. 41: *vraśćitvâ ... apâtayat tarûn.*

c. *ava* id. Ṛgv. 51. 7: *vṛśćâ śatrôr ava viśvâni vṛṣṭyâ* „frange inimici cunctas vires".

c. *â* âtm. id. Ṛgv. 27. 13: *mâ ǵyâyasaḣ śaṅsam âvṛkṣi* „nunquam optimi (cujusque dei) laudem interrumpam".

c. *vi* id. Ṛgv. 61. 10: *vivṛśćad vaǵrêṇa vṛtram indraḣ*; 32. 5: *skand^cânsî 'va kuliśênâ vivṛkṇâ* „arbores quasi securi caesae".

व्री *vrî* 4. âtm. et 9. par. (*varaṇê* K. *vṛtyâm* V.) eligere. Cf. *var vṛ*.

व्रीड् *vrîḍ* 4. par. pudore affici. *vrîḍitâ* pudibundus. N. 7. 18. Sâ. 1. 35.

व्रीस् *vrîs* 1. et 10. par. (*vad^cê*) pulsare, occidere. Cf. *vrûs*.

व्रुड् *vruḍ* 6. par. (*saṅvṛtisaṅhatimaǵǵanêṣu*) tegere, colligere, accumulare, mergi.

व्रूस् *vrûs* 1. et 10. par. i. q. *vrîs*.

व्ली *vlî* 9. par *vlinấmi* (*d^caraṇê* K. *gatyâṅ vṛtyâm* V.) tenere, ire, eligere. Cf. *vrî*.

व्लेक्ष् *vlêkṣ* 10. par. (*dṛśi*) videre.

श *ś*.

श् *ś* Haec littera orta est e *k* et respondet graeco *κ*, lat. *c*, lit. *k* et *ś*, slav. *k* et *s*, hib. *c*, *ch* et *s*; germ. *h*; v. gr. c. 21. 87.

1. शंस् *śaṅs* 1. par. interdum âtm. 1) dicere, indicare, narrare. N. 13. 53: *śaṅsa mê kâ 'si kasya vâ*; 12. 35: *nalaṅ yadi na śaṅsasi*; 12. 126: *yadi ǵânît^ca nṛpatiṅ kṣipraṅ śaṅsata mê priyam*; R. Schl. II. 68. 8: *mâćâ 'smâi pitaram mṛtam b^cavantaḣ śaṅsiśuḣ*; Su. 3. 11: *sundôpasundayôḣ karma ... śaśaṅsirê.* 2) laudare. B^c. 5. 1: *punar yôgaṅća śaṅsasi*; Mah. 2. 2298: *śaśaṅsur drâupadîn tatra kutsantô d^cṛtarâṣṭragam.* (Cf. *śâs*. Slav. *sań-ti* loquitur, gr. comp. 484 annot.; fortasse lit. *sakau* dico, loquor, litteris transpositis e *kasau*; ita etiam germ. vet. *sagên* dicere; anglo-sax. *sagan*, *sægan*, cum *g* pro *h*, quod pro scr. *ś* = *k* exspectaveris. Cf. etiam *SANG* canere [v. Graff. 6. 91], nisi pertinet ad *svan*, gr. comp. 803. Potius huc refert lat. *cano* [v. *kvaṇ*], *Cas-menae*, *Ca-menae*, *car-men*. Goth. *hana*, nostrum *Hahn* dictum est a canendo sicut *gallus*, v. *gar* [*gṛ*]. Cum *śaṅs* conferatur etiam pers. خواندن *kân-den* recitare, cantare, nisi pertinet ad *kvaṇ* vel *svan*, v. gr. comp. 35. De خواستن *kâs-ten* cupere v. 2. *śaṅs*.)

c. *ab^ci* calumniari, conviciari, maledicere, objurgare, accusare, criminari; *ab^ciśasta* increpatus. Man. 8. 116: *vatsasyâ 'b^ciśastasya purâ b^crâtrâ yavîyasâ*; Am. III. 1. 43: *âkśâritaḣ kśâritô 'b^ciśastê*; Man. 2. 185: *ab^ciśastâṅs tu varǵayêt*; 3. 159.

c. *â* 1) indicare. Rag^c. 1. 86. 2) implorare. Dr. 5. 12: *âśaṅsa ... sâuvîrarâǵasya punaḣ prasâdam.*

c. *pra* laudare, celebrare. N. 1. 16. 3. 16.

c. *pra* praef. *ab^ci* id. A. 1. 6.

2\. शंस् *śaṅs* 1. âtm. interdum par. (*iććâyâm* K. *âśiśi* V.; scribitur *śas*, gr. 110[a)]) cupere, desiderare, fausta precari. (Vid. *śâs* praef. *â* et cf. pers. خواستن *kâs-ten* cupere, velle, rogare, خواهم *kâh-em* cupio etc.; hib. *sant* „greediness, covetousness, cupidity, lust", *santaighim* „I desire, covet, lust" v. Pictet p. 64; lat. *censeo*, v. praef. *â* sgf. 3.)

c. *â* 1) cupere, desiderare. Mah. 1. 7148: *kurupravîrân âśaṅsamânaḣ ... ǵagâm tâm b'ârgavakarmaśâlâṅ yatrâ "satê tê kurupravîrâḣ*; 3. 17171: *yôdd'um âśaṅsatê nityam p'âlgunêna.* 2) sperare. Br. 1. 29: *yayâ dâuḥitraǵâṅl lôkân âśaṅsê*; Mah. 3. 13647: *âśaṅsatê ḥi putrêšu pitâ ... yaśaḣ.* Cum dat. Mah. 1. 148: *nâ "śaṅsê viǵayâya.* Cum infin. R. Schl. II. 12. 70: *na ... ćiraṅ ǵîvitum âśaṅsê.* âtm. Dr. 5. 5: *ǵêtum âśaṅsasi d'armarâǵam.* 3) credere, putare, c. *yadi.* R. Schl. II. 51. 14: *kâuśalyâćâi 'va râǵâća tat'âi 'va ǵananî mama nâ "śaṅsê yadi ǵîvanti*; II. 86. 15: *nâ "śaṅsê yadi tê sarvê ǵîvêyuḣ.*

शंसिन् *śaṅsin* (r. *śaṅs* s. *in*) dicens, indicans, nuntians. Ur. 69. 15. Śak. 46. 15.

शंस्त् *śaṅst* 2. par. (scribitur *śast*, v. gr. 110[a)]) dormire. Vid. 2. *śas.*

शक् *śak* 5. par. et 4. par. âtm. posse, valere. H. 1. 6: *gantuṅćâi 'va na śaknumaḣ*; R. Schl. I. 20. 4: *na ḥi śaknôti ... samâptuṅ kratum*; Br. 1. 24: *na ḥi śakšyâmi kiṅćana parityaktum aḥam band'um*; 27: *parityaktun na śakyâmi b'âryâm*; 28: *kuta êva parityaktuṅ sutaṅ śakyâmi*; N. 11. 6: *śakyasê tâ giraḣ satyâḣ kartum mayi*; A. 3. 31: *naćâi 'nam aśakaṅ ḥantum.* Cum loc. abstracti in *ana* loco infin. R. Schl. I. 66. 19: *na śêkur graḥaṇê tasya d'anušaḣ*; N. 7. 10: *suḥṛdân na tu kaśćana nivâraṇê śb'avać ćaktô dîvyamânam.* Participia in *ta* sunt *śaktá* et *śakitá*, quorum prius active cum sgf. potens, alterum passive usurpatur. Br. 2. 8. N. 7. 10. H. 4. 33. — Pass. impers. Mah. 1. 6678: *st'îyatâṅ yadi śakyatê.* — Notetur passivi usus in constructione cum infin., quippe qui passivâ formâ careat, ita ut passivam vim verbo auxiliari exprimere necesse sit. Dicitur e. c. *nâ "ḥartuṅ śakyatê* (N. 20. 5) quasi latine dicas afferre nequitur ad exprimendum non afferri potest. Part. fut. pass. *śákya* saepissime in hujusmodi constructionibus invenitur, e. c. In. 1. 17. 2. 4. H. 1. 35. 47. Etiam part. praet. *śakitá.* H. 4. 33: *apanêtuṅća yatitô naćâi 'va śakitô mayâ.* Dicitur etiam *śákya* pro *ǵêtuṅ śakya* qui vinci potest, vincendus. Dr. 5. 12. — Desid. *śikś* correptum e *śiśakś*, v. gr. 490. (Vid. *śikś* et cf. hib. *ceach-t* „power, eminence" = scr. *śakti*, v. Pictet p. 63. Fortasse lat. *co-nâ-ri* e *coc-na-ri*, ita ut *nâ* respondeat characteri nonae classis et graeco νη in verbis ut δάμ-νη-μι; *queo*; cf. *ne-qui-nont* apud Fest. cum scr. *śak-nuvánti*; island. vet. *hag-r* dexter, *hagna* prodesse, *hoegja* moderare [Grimm. 2. 12 n. 96]; gr. κίκυς, v. Pott. 1. 232. Benfey 2. 160.)

शकट *śákaṭa* m. n. currus. Hit. 24. 8: *śakaṭam* (nom.).

शकटार *śakaṭâra* etiam शकटाल *śakaṭâla* nom. pr. (Wils. „the minister of Nanda"). Hit. 61. 20.

शकल *śákala* m. n. pars, portio, frustum. Rag'. 2. 46: *śakalâni.*

शकन् *śakán* v. *śákṛt.*

शकुन *śakúna* m. (fortasse a r. *śak* s. uṇâd. *una*) 1) avis species (Wils.: either the Indian vulture or the common kite [Falco cheela]; it is also applied to the Pondicherry eagle). N. 9. 12. 2) avis in universum.

शकुनि *śakúni* 1) i. q. praec. Mah. 3. 10437. 2) nom. pr. In. 1. 4. (Cf. lat. *ciconia.*)

शकृत् *śákṛt* n. (*śakán* v. gr. 189, gr. comp. 152 not. *) excrementum, stercus. (Fortasse gr. κόπρος e κόκρος, lat. *stercus*, *stercor-is* fortasse per metath. e *secort-is*

= scr. *śákṛtas* e *śakartas*; hib. *seachraith* „filth, dirt", *cac* „animal excrement", *cacach* „dirty, filthy", *cacaim* „I go to stool"; lat. *caco*, gr. *κακκάω*.)

शक्ति *śakti* f. (r. *śak* posse, s. *ti*) 1) potestas, facultas, vis. Sâ. 2. 17. 5. 4. 2) lancea ferrea. In. 1. 4. (Hib. *ceach-t*, v. r. *śak*.)

शक्तु *śaktu* m. n. farina. (Wils.: According to some authorities only m. pl. [*śaktavaḣ*]. The powder or flour of barley and other grain, first fried and then ground). Ḥit. 114. 22: *śaktub'ûtaḣ śâravaḣ*; 115. 2. 7: *śaktuśârava*.

शक्य *śakya* (part. fut. pass. r. *śak*) possibilis; v. *śak*.

शक्र *śakrá* m. (ut videtur, a r. *śak* posse, s. *ra*) cognomen Indri.

शङ्क् *śaṅk* 1. âtm. (scribitur *śak*, gr. 110[a]) 1) suspicari, opinari. N. 23. 1: *śaṅkamânâ nalan tam*; 23. 28: *tvâṅ ǵanaḣ śaṅkêta dôśataḣ*; Ḥ. 3. 15: *tâm ... puṅskâmâṅ śaṅkamânaḣ*. 2) timere. N. 9. 31: *kimart'am b'îru śaṅkasê*. — *śaṅkitá* suspicans, timens. N. 12. 32. In. 5. 18. (*śaṅk* primitive possibile habere significaverit; a *śak* posse insertâ nasali; cf. lat. *cunctari*; goth. *hugjan* cogitare, opinari, putare; germ. vet. *hugu* animus, intellectus, sensus, *hugjan* cogitare, recordari, considerare.)

c. *ab'i* dubitare. M. 34: *nâ 'b'iśaṅkyam idaṅćâ 'pi vaćanam*.

c. *â* par. âtm. timere. Man. 7. 188: *yataśća b'ayam âśaṅkêt tatô vistârayêd balam*; R. Schl. I. 90. 15: *mattô na dôśam âśaṅkiḣ*; I. 1. 39: *âśaṅkamânaśća punaḣ pâuraǵânapadâgamam*; N. 13. 30: *âśaṅkamânâ tat pâpam*. — *âśaṅkita* metutus. R. Schl. I. 65. 15: *yat tad âśaṅkitam pâpam*.

c. *pari* suspicari. N. 24. 26: *na mâm arhasi kalyâna dôśêṇa pariśaṅkitum*.

c. *vi* dubitare. Maḥ. 1. 2966: *gând'arvarâkśasâu (vivâhâu) kśatrê d'armyâu tâu mâ viśaṅkit'âḣ* (pro *viśaṅkiśṭ'âs* praet. mltf. 3, sic. Maḥ. 3. 10356: *paryaśaṅkit'âm* [sic legendum pro *-ṭ'â*] pro *-śṭ'âm*.)

c. *sam* suspicari. Maḥ. 4. 568.

शङ्कर *śaṅkara* m. cognomen Śivi.

शङ्का *śaṅkâ* f. (r. *śaṅk* s. *â*) 1) suspicio, conjectura. N. 24. 3. Sâ. 6. 4. 2) dubitatio. N. 24. 39.

शङ्कितमनस् *śaṅkitamanas* (Baḥ. e *śaṅkita* et *manas* mens) timentem vel suspicantem mentem habens. In. 5. 18.

शङ्किन् *śaṅkin* (r. *śaṅk* s. *in*) suspicans. Ur. 80. 1 infr.

शङ्कु *śaṅkú* m. (r. *śaṅk* s. *u*) 1) timor. 2) acus. 3) palus, stipes. 4) jaculum, pilum. 6) piscis species (Wils.: the scate fish).

शङ्कुकर्ण *śaṅkukarṇa* (Baḥ. e praec. et *kárṇa* auris) 1) adj. jaculo vel palo similes aures habens. Ḥ. 2. 4. 2) subst. m. asinus.

शङ्ख *śaṅk'á* m. n. concha. B'. 1. 12: *śaṅk'am* accus., 13: *śaṅk'âḣ* nom. pl. m. (Gr. *κόγχος*, *κόγχη*; lat. *concha*; fortasse hib. *slige*, *sligean* id., per metath. e *silge*, mutatis liquidis *n* et *l*, v. gr. comp. 20.)

शच् *śać* 1. âtm. (*vyaktâyâṅ vâći* K. *vâći* V.) loqui, distincte loqui. Cf. 1. *śuć*.

शची *śaćî* f. Śaćia, Indri uxor.

शञ्च् *śańć* 1. âtm. (*gatâu*; scribitur *śać*, v. gr. 110[a]) ire, se movere.

1. शट् *śaṭ* 1. par. (*ruǵâviśaraṇagatyavasâdanêśu* K. *sâdê śîrṇê gatâu ruǵi* V.) aegrotare, diffringi, ire, perire, considere, tabescere. Cf. *śaṇḍ*.

2. शट् *śaṭ* 10. âtm. *śâṭâyê* (*ślâg'ê*) laudare. Cf. 3. *śaṭ'*, *śâḍ*, 3. *śal*.

1. शठ् *śaṭ'* 1. par. (*kâitavê* K. *vad'aklêśakâitavê* V.) fallere, decipere, laedere, occidere, vexare; v. *śaṭ'a*.

2. शठ् *śaṭ'* 10. par. *śâṭ'âyâmi* (*saṅskâragatyôḣ* K. *âlasyê gatyasaṅskṛtasaṅskṛtê* V.) ornatum esse, ire, pigrum esse, inornatum esse. Cf. *śuṭ'*.

3. शठ् *śaṭ'* 10. âtm. i. q. 2. *śaṭ*.

शठ *śaṭ'a* (r. 1. *śaṭ'* s. *a*) falsus, fallax, pravus. Hit. 67. 10: *śaṭ'am mitram.* (Hib. *sath* „evil", *saith* „vulgar, vile, despicable, ill".)

शण् *śaṇ* 1. par. (*dânê*) dare.

शण *śaṇa* n. cannabis. (Cf. gr. κάνναβις, lat. *cannabis*, lit. *kanápê*, russ. *konopla*, hib. *canaib*, island. vet. *hanp*, anglo-sax. *hænep*, germ. vet. *hanaf.*)

शण्ड् *śaṇḍ* 1. âtm. (*rugâyâm* K. *saṅg'arugôḱ* V.; scribitur *śaḍ*, gr. 110[a]) aegrotare, colligere, coacervare. Cf. 1. *śaṭ.*

शण्ढ *śaṇḍ'á* m. eunuchus. Am. Scribitur etiam *śaṇḍ'a.*

शत *śatá* n. (ut mihi videtur, mutilatum e *daśata* a *daśan* decem, v. gr. comp. 320. annot.) centum. *śata* m. nisi *śatâ* f. N. 15. 5: *śataṅ śatâḱ.* (Lat. *centum*, gr. ἑ-κατόν [ἑ pro ἕν unum], lit. *śimta-s* m., slav. *sto* n., hib. *céat*, cambro-brit. *cant*, armor. *kant.*)

शतक्रतु *śatakratu* m. (centum sacrificia habens, Bah. e *śatá* et *krátu*) cognomen Indri.

शतगुणाधिकम् *śataguṇâd'ikam* adv. (e *śataguṇa* centies [e *śatá* et *guṇá* q. v.] et *ad'ikam* supra, plus) plus quam centies. H. 4. 49.

शतगुणित *śataguṇita* (a *śataguṇa* centies [*śatá* + *guṇá* q. v.] s. *ita*) centies repetitus. Ur. 51. 19.

शतघ्नी *śatag'nî* f. (centenos occidens, e *śatá* centum et *g'nî* fem. vocis *g'na* occidens) teli species. A. 6. 16.

शतधा *śatad'â* adv. (a *śatá* s. *d'â*, v. gr. 239) centupliciter, in centum frusta, in centum partes; e. c. *śatad'â čêttum* in centum partes findere. A. 7. 21. 29.

शतसङ्घशस् *śatasaṅg'aśas* (e *śatasaṅg'a* [*śatá* + *saṅg'a* turba] centum complectens turba, suff. *śas*) centenatim. In. 1. 35. A. 10. 23.

शतपत्र *śatapatra* n. (centifolius, Bah. e *śatá* et *pátra* folium) lotus flos.

शतपुत्र *śataputra* (e *śatá* et *putrá* filius, liber) centum filios vel liberos habens.

शतपुत्रता *śataputrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis, i. e. centum filiorum possessio. Sâ. 5. 53.

शतह्रदा *śatahradâ* f. (Bah. e *śatá* et *hrada* radius luminis) fulmen. Ur. 70. 7.

शत्रु *śátru* m. (fortasse a caus. r. *śad* [*śâtáyâmi* caedo] s. *ru* vel *tru* abjectâ radicis litterâ finali) hostis.

शत्रुञ्जय *śatruṅgaya* m. (hostem vincens, e *śátru* in acc. et *gayá*, v. gr. 575 suff. *a*) nom. pr. Dr. 2. 11.

शत्रुतस् *śatrutás* adv. (e *śátru* s. *tas*) ab hoste vel hostibus (v. gr. 584. 38). N. 14. 18.

1. शद् *śad* 1. par. (*gatâu*; nonnisi cum *â* occurrere dicitur) ire. — Caus. ducere, popellere. Pân. VII. 3. 42: *gâḱ śâdayati gôpâlaḱ.* (Cf. *pad.*)

2. शद् *śad* in tempp. spec. âtm. in ceteris par. (a grammaticis refertur ad cl. 1 et 6, sequitur autem normam classis 4, ita tamen ut anomale conson. fin. ante syllabam *ya* abjiciatur et *a* producatur in *î*, quod ex *â* ortum esse censeo in analogiâ cum passivis ut *dîyátê* datur pro *dâyatê* [v. gr. 447], ita *śîyatê* pro *śâyatê.* Quod attinet ad omissam radicis litteram finalem, *śîyatê* convenit cum *gâyatê* nascitur pro *ganyatê*, gr. 305. Vera radicis forma *śat* esse videtur, unde caus. *śâtáyâmi* e generali reg. explicari posset; cf. etiam nomen abstractum *śâtana* apud Wils., quod non a *śô* sed a *śat* deduxerim; ita *śâta* quo radix *śad* a Vôp. explicatur) cadere, perire. B'aṭṭ. 17. 77: *aśîyata nṛmâṅsâdâm balaṅ sugrîvavâd'itam* (schol. Gay. *avasannam*, B'ar. *avasâdam prâptam*). — Caus. *śâtáyâmi* (gr. 471) facere ut alq. cadat, caedere. R. Schl. I. 66. 10: *varâṅgâni mahârhâṇi d'anuśâ śâtayâmi vaḱ*; II. 43. 16. 96. 52. N. 20. 13: *śâtayitvâ vib'îtakam*; 14: *śâtayiśyê vib'îtakam*; 23: *śâtayâmâsa tan drumam.* (Cf. *pad*, *pat*, lat. *cado.*)

c. *pra* caus. facere ut alq. cadat. Mah. 1. 5561: *ânâmya p'alitâṅ śâk'âm pakvam pakvam praśâtayêt.*

c. *vi* caus. discutere, disjicere. Mah. 3. 11971.

c. *sam* caus. facere ut alq. cadat. Mah. 3. 865: *vagram udyamya tân sarvân parvatân samaśâtayam.*

शनकैस् *śanakâis* adv. (instr. pl. ab inusitato *śanaka*, quod derivatur a *śana* [v. *śanâis*] suff. *ka*) lente, tarde, paulatim, gradatim. N. 17. 13.

शनैस् *śanâis* adv. (instr. ab inusitato *śana*) lente, tarde. In. 2. 24. Ḥ. 2. 22. 4. 26. Su. 4. 10.

1. शप् *śap* 1. par. âtm. 1) âtm. jurare. Man. 8. 110: *vaśiśṭaśćâ 'pi śapat'aṅ śêpê pâiyavanê nṛpê* (loc. pro dat.); R. Schl. II. 75. 40: *śapat'âiḣ kaśṭâiḣ śapamânam ... b'aratam ... kâuśalyâ vâkyam abravît.* Cum instr. rei vel pers. per quam quis jurat. G'aṭ. 22; R. Schl. II. 21. 16: *satyêna d'anuśâćâi 'va dattênê 'śṭêna tê śapê*; II. 11. 8: *têna râmêṇa kâikêyi śapê tê vaćanakriyâm*; 34. 47. 48. 21. Maḥ. 1. 5178. 2) par. âtm. maledicere, exsecrari. In. 5. 48: *śaśâpâ 'i'â d'anaṅgayam*; N. 20. 34: *kupitâ mâ 'śapat*; Maḥ. 1. 4583: *tasmât tvâm apy ahaṅ śapê*; 3. 351: *putran tê śapsyatê.* — Absol. R. Schl. I. 58. 8: *śêpuḣ paramasaṅkrudd'âś ćaṇḍâlatvaṅ gamiśyasi.* — Caus. *śâpâyâmi* jurare jubeo. Man. 8. 113. (Fortasse *śap* primitive dicere, loqui significavit, cf. *śábda* sonus, quod fortasse e *śap + da* dans; hib. *cubhais* „an oath“, *cubhas* „a word, a promise“, *cab* „a mouth“.)

c. *ab'i* maledicere, exsecrari. R. Schl. II. 49. 48: *tvâm ab'iśapsyê 'haṅ suduḣk'am atidâruṇam.*

2. शप् *śap* 4. par. âtm. i. q. 1. *śap.*

शपथ *śapát'a* m. (r. *śap* s. *at'a*) jusjurandum.

शफ *śap'a* n. ungula (equi). Am. (Germ. vet. *huof*, island. vet. et anglo-sax. *hôf.*)

शफर *śap'ara* m., शफरी *śaparî* f. piscis species. (Wils. a sort of carp, Cyprinus chrysoparius). Am.

शब्द् *śabd* 10. par. *śabdáyâmi* (ut videtur, denom. a seq.) dicere. Maḥ. 3. 14400: *śaṇṇân tu pravaran tasya śîrśâṇâm iha śabdyatê.* — Caus. *śabdâpáyâmi* facio ut quis vocetur, advocetur, arcesso. R. Schl. II. 59. 7: *yadi mâṅ râmaḣ punaḣ śabdâpayêt.* (Vid. *śap* et cf. caus. r. *dâ*, *dâpáyâmi*, cf. etiam *ģîvâpáyâmi* p. 153 annot.)

c. *ab'i* dicere. Man. 6. 82: *yad êtad ab'iśabditam.* Nominare. Maḥ. 1. 3927: *dakśasya duhitâ yâ tu surab'î 'ty ab'iśabditâ.*

c. *sam* dicere, loqui. Maḥ. 1. 3215: *ayam êtî 'ti saṅśabdya.*

शब्द *śábda* m. sonus, clamor, strepitus. Ḥ. 4. 21. Br. 1. 3. Su. 1. 32. (Vid. *śap.*)

1. शम् *śam* 4. par. *śấmyâmi* (gr. 303) sedari, tranquillari, placari, extingui. Gîta-G. 7. 41: *śâmyatu dêhadâhaḣ*; Rag'. 2. 14: *śaśâma vṛśṭyâ 'pi vinâ davâgniḣ*; Man. 2. 94: *na ģâtu kâmaḣ kâmânâm upab'ôgêna śâmyati*; Maḥ. 2. 1936: *śâmya mâ śućaḣ*; Rag'. 7. 3: *samatsarô 'pi śaśâma têna kśitipâlalôkaḣ.* — *śântá* 1) sedatus, pacatus, tranquillus, placidus. Ḥ. 1. 49: *śântârćir iva pâvakaḣ*; Ḥit. 80. 21: *śântê pânîyatôyê*; N. 12. 112: *suśântatôyâm ... hradinîm*; 24. 53: *śântaģvarâ*; Sâ. 6. 18: *śântâyân diśi.* 2) interfectus (v. caus.). Maḥ. 1. 7523: *diśṭyâ śântaḣ purôćanaḣ.* — Caus. *śamáyâmi* 1) sedare, tranquillare, domare, extinguere. Maḥ. 3. 72: *mânasaṅ (duḣk'aṅ) samayêt tasmâģ ģńânênâ 'gnim ivâ 'mbunâ*; Ḥit. 24. 6: *sutaptam api pânîyaṅ śamayaty êva pâvakam.* 2) occidere, interficere. Maḥ. 3. 14620: *sô 'yan tvayâ mahâbâhô śamitô dêva kaṇṭakaḣ.* (Hib. *samh* „pleasant, still, calm, tranquil“; lit. *kenćiu*, *kentĕju* patior, tolero, *kanćia* dolor, *kantrùs* patiens, tolerans, *pa-kintu* patientiam adhibeo, v. *śânti*; fortasse nostrum *san-f-t*, inserto *f* [v. gr. comp. 96], mutatâ gutturali in sib.; germ. vet. *samft*, angl. *soft*; fortasse etiam germ. vet. *sâmjan* tardare [nostrum *säumen*], *sûmig* negligens; island. vet. *sems* tardatio; gr. κάμ-νω, κηλέω. Cf. *kśam.*)

c. *upa* i. q. simpl. Maḥ. 3. 72 et 1008: *nô 'paśâmyati mê manaḣ.* — Caus. *upaśâmayâmi* 1) sedare,

tranquillare. Maḥ. 1. 6577: *puśpâyudam ... upaśâmaya kalyâṇi âtmadânêna.* 2) occidere, interficere. Maḥ. 3. 8541: *agastyênê 'ha vâtâpiḥ kimartam upaśâmitaḥ.*

c. *ni* caus. *niśâmayâmi* 1) videre, conspicere. R. Schl. I. 2. 6: *akardamam idan tîrtan niśâmaya.* Gerund. *niśâmya* et *niśamya* (v. caus. rad. simpl. *śamáyâmi*); R. Schl. I. 69. 18: *râgavâu putrâu niśâmya*; II. 46. 18: *prakṛtîs tâ niśâmya*; Maḥ. 1. 1137: *niśâmya tê duḥkam idam*; N. 26. 6: *niśamyâ 'ta hayagńasya liṅgâni*; A. 10. 57. 58: *râudrâstraniśpiśṭân ... niśamya*; R. Schl. II. 52. 14: *saratam mân niśamyâi 'kam.* 2) audire. R. Schl. II. 57. 21: *tad vâkyaṅ râgastrîṇân niśâmayan.* Gerund. *niśamya.* Br. 3. 1: *tayôr duḥkitayôr vâkyam ... niśamya*; R. Schl. I. 2. 17. II. 44. 25. 52. 4. 66. 10. Rag. 2. 61.

c. *ni* praef. *vi* caus. audire. Gerund. *viniśamya.* In. 5. 62.

c. *ni* praef. *sam* caus. id. Maḥ. 2. 1658: *sanniśamya.*

c. *pari* caus. *pariśamayâmi* sedare. Gîta-G. 7. 20: *pariśamitam.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 40. 33: *pâuraganâśrubir abyavaḥitam praśaśâma maḥîragaḥ*; Maḥ. 2. 1944: *praśâmya baratarśaba.* — *praśânta* sedatus. N. 26. 34. A. 9. 34. — Caus. *praśamayâmi* 1) sedare, tranquillare, extinguere. Maḥ. 3. 12978: *praviśṭô mânuśan dêḥaṅ sarvam praśamayâmy aḥam*; Maḥ. 1. 8156: *praśamitaḥ kâṇḍavê ḥavyavâḥanaḥ.* Interficere, occidere. Maḥ. 3. 2031. Expugnare. A. 9. 35: *praśâmya nagaram* (productâ vocali, v. praef. *upa* et *ni*).

c. *sam* i. q. simpl. R. Schl. II. 66. 1: *tam agnim iva saṅśântam.* Caus. sedare, tranquillare. R. Schl. II. 98. 1: *lakśmaṇaṅ krôdamûrčitaṅ râmaḥ saṅśamayâmâsa.*

2. शम् *śam* 10. par. âtm. *śâmáyâmi, śâmáyê* (*âlôčanê* K. *âlôčê* V.; proprie caus. rad. 1. *śam*, v. praef. *ni*) videre, conspicere. (Cf. goth. *gaumja* observo, video.)

शम *śama* m. (r. *śam* s. *a*) tranquillitas, praesertim animi, libertas ab animi commotionibus. N. 6. 10. B. 10. 4.

शम्ब् *samb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. — 10. par. (*sambandê*) ligare, alligare. Cf. *samb.*

शम्बर *śambara* m. Śambarus Dâitjus.

शय *śaya* (r. *śî* s. *a*) jacens, dormiens, in fine compp. Vid. *galêśaya, ḥṛččaya.*

शयन *śáyana* n. (r. *śî* jacere, dormire) lectus. In. 5. 3.

शयान *śayâná* v. *śî* (gr. 533).

शय्या *śáyyâ* f. (r. *śî* s. *yâ*, v. gr. 560) 1) actio jacendi vel dormiendi. N. 2. 4. B. 11. 42. 2) cubile, lectus. Hit. 33. 11.

शर् (शॄ) *śar* (*śṝ*) 9. par. *śṛṇâmi* (gr. 345[a] et 94[a]) rumpere, dirumpere, diffringere. Pass. *śîryê* (gr. 453). Maḥ. 3. 591: *patêd dyâur ḥimavân śîryêt* (c. term. par. v. gr. 446). Part. perf. pass. *śîrṇá.* Maḥ. 1. 6485: *vagram ... daśadâ śatadâčâi 'va tač čîrṇaṅ vṛtramûrdani*; N. 13. 9: *nagâgrâd iva śîrṇânâṅ śṛṅgâṇâm patatâṅ kśitâu*; H. 1. 18: *śîrṇaparṇapalâi râgan baḥugulmakśupâir drumâiḥ.* Cf. 4. *kar* (*kṝ*), gr. κλάω; de κείρω v. *kart kṛt.*

c. *pari* pass. i. q. pass. simpl. Maḥ. 1. 8283: *nabasaḥ pariśîryataḥ* (= *-śîryamâṇasya*, v. gr. 532); 3. 11141: *maḥâgiriḥ ... samantât paryaśîryata.*

c. *vi* pass. i. q. pass. simpl. R. Schl. II. 78. 17: *bâṇḍam pṛtivyân tad vyaśîryata*; I. 25. 12: *vyaśîryanta śarîrât svât sarvagâtrâṇi*; Dr. 7. 19: *viśîryantîn nâvam ivâ 'rṇavântê* (de part. *viśîryant* v. gr. 532); Su. 2. 18: *viśîrṇakalasâiḥ.* Dissolvi, destrui, everti, perire. Maḥ. 1. 3726: *vyaśîryata tatô râśṭraṅ kśayâir nânâvidâiḥ*; N. 13. 17: *ratnarâśir viśîrṇô syam*; Hit. 119. 4: *dêvabrâḥmaṇanindakô viśîryatê svayam.*

शर *śara* (r. *śar* [*śṛ*] findere, rumpere, s. *a*) 1) m. sagitta. Dr. 5. 19. 8. 16. 2) n. aqua.

शरण *śaraṇa* n. (ut videtur, a perditâ r. *śar śṛ* ire, cf. *sar sṛ*, *śri* et v. *vêśa*, *vêśman*) 1) domus. Ur. 35. 2. 2) refugium, perfugium, tutela, praesidium. N. 5. 15. 35. 12. 119.

शरण्य *śaráṇya* (a praec. s. *ya*, v. gr. 582) qui refugium, tutelam praebet. N. 12. 42. Sâ. 1. 2.

शरद् *śarád* f. (ut mihi videtur, e *śara* aqua et *d* pro *da* dans a r. *dâ* abjectâ vocali, sicut e. c. in *dadmás* damus pro *dadâmas*, v. sq. et *varśá*) 1) autumnus. A. 9. 21. 2) annus. N. 26. 25. A. 2. 17.

शरदा *śaradâ* f. (ut mihi videtur, e *śara* et *da* dans in fem.) i. q. praec.

शरधि *śaradʿi* m. (e *śara* sagitta et *dʿi* tenens, v. *iśudʿí*) pharetra.

शरभ *śarabʿá* m. animalis species. Dr. 4. 13. Wilson: 1) a fabulous animal, supposed to have eight legs and to inhabit particularly the snowy mountains. Am. 2) a young elephant. 3) a monkey in Rama's army. Mêd. 4) a camel. 5) a grasshopper. Am. 6) a locust. (Vid. *śalabʿa* et cf. gr. κάραβος.)

शराव *śarâva* m. (e *śara* aqua et *ava* tuens, a r. *av* s. *a*) 1) operculum. 2) patina. Ur. 46. 5.

शरासन *śarâsana* n. (sagittarum conjectionem habens, e *śara* sagitta et *asana* conjectio) arcus. A. 5. 25.

शरीर *śarîrá* n. (r. *śar* [*śṛ*] s. *îra*) corpus.

शरीरिन् *śarîrin* m. (corpus habens, i. e. inhabitans, a praec. s. *in*) anima. Bʿ. 2. 18. (Cf. *dêhin*.)

शर्करा *śarkarâ* f. 1) glarea. 2) saccharum; Wils.: „Clayed or candied sugar". (Cf. gr. χάλιξ, σάκχαρ, σάκχαρον; lat. *calx*, *calculus*, *saccharum*.)

शर्करावत् *śarkarâvant* (a praec. s. *vant vat*) glareosus. Am.

1. शर्ध् शृध् *śardʿ śṛdʿ* 1. âtm. (*śabdakutsâyâm* K. *pardê* V.) pedere. — Caus. vel cl. 10 praef. *ava* oppedere. Man. 8. 282. Cf. *pard*.

2. शर्ध् शृध् *śardʿ śṛdʿ* 1. par. âtm. (*undê* K. *klêdanê* V.) madidum esse, humectari.

3. शर्ध् शृध् *śardʿ śṛdʿ* 10. par. (*prahasanê*) irridere.

शर्ब् *śarb* 1. par. (*hiṅsê gatâu*) ferire, laedere, occidere, ire. Cf. *sarb*, *sarp sṛp*.

शर्मन् *śárman* n. (ut videtur, a r. *śar* [*śṛ*] s. *man*) felicitas, gaudium. In. 3. 9. 11. Dr. 8. 23.

शर्व् *śarv* 1. par. (*hiṅsê*) ferire, laedere, occidere.

शर्व *śarva* m. cognomen Śivi.

शर्वरी *śarvarî* f. nox. Sâ. 5. 66.

शर्वाणी *śarvâṇî* (a *śarva* s. *âna* in fem.) Śivi uxor.

1. शल् *śal* 1. âtm. (*ćalanê* K. *ćalanê stṛtâu* V.) ire, se movere, vacillare, sternere. Cf. *ćal*, *sal*.

2. शल् *śal* 1. par. (*gatâu*, *vêgê*) ire, currere. Vid. 1. *śal* et *śval*.

3. शल् *śal* 10. âtm. *śâlâyê* (*ślâgʿê*) laudare. Cf. *śâd*, 2. *śaṭ*, 3. *śaṭʿ*.

शलभ *śalabʿá* m. locusta. A. 7. 24. Vid. *śarabʿá*.

शल्भ् *śalbʿ* 1. âtm. (*kattʿanê*) gloriari.

शल्य *śalyá* m. n. (r. *śal* s. *ya*) sagitta. Ur. 4. 2 infr. (Hib. *cail* „a spear, javelin".)

शल्लकी *śallakî* f. arboris species. Wils. „the gum alibanum tree, Boswellia thurifera". Ur. 69. 4.

शव् *śav* 1. par. (*gatâu* K. *vikârê* V.) ire, mutare.

शव *śava* m. n. cadaver. Am.

शवल *śavála* varius, versicolor. Am.

शश् *śaś* 1. par. salire. Vid. seq. (Lit. *śók-ti*, slav. *skak-a-ti* saltare.)

शश *śaśá* m. (r. *śaś* s. *a*) lepus. (Germ. vet. *haso*, anglo-sax. *hara*, lit. *kiśkis*, *zuikis*, russ. заецъ *ṣaez'*.)

शशक *śaśaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Hit. 67.

शशधर *śaśadʿara* m. (leporem gerens, e *śaśá* et *dʿara*) luna. Am.

शशाङ्क *śaśâṅka* m. (Bah. e *śaśá* et *aṅká* nota, signum) luna. A. 1. 11 (cf. *śaśin* et *śaśadʿara*).

शशिन् śaśín m. (lepore praeditus, a śaśá lepus, s. in) luna.

शश्वत् śáśvat adv. semper, perpetuo.

शष् śaś 1. par. (vadʻê) ferire, laedere, occidere. Cf. śas.

शष्प śaśpá, vêd. śáśpa n. gramen recens. Ragʻ. 2. 26. (Cf. lat. caespes.)

1. शस् śas 1. par. ferire, occidere. Mah. 3. 1638: dânavâli śastâs tvayâ.

c. vi id. R. Schl. I. 13. 35: viśâṇâir viśaśâsâi 'nan tribʻilì. N. 11. 28.

2. शस् śas 2. par. (svapnê) dormire. Cf. sas, śaṅst, saṅst.

शस्त śastá part. perf. pass. radd. śaṅs et śas.

शस्त्र śástra n. (r. 1. śas s. tra) 1) telum (in universum). 2) sagitta. Bʻ. 1. 20. N. 11. 28.

शस्य śasyá n. (r. śaṅs s. ya) fructus. Am. Cf. sasyá.

शाक śâka m. herba. Hit. 20. 9.

शाख् śâkʻ 1. par. (vyâptâu) occupare, complecti, implere. Cf. ślâkʻ.

शाखा śâkʻâ f. (ut videtur, a r. śâkʻ s. a in fem.) ramus. Dr. 2. 1. (Lit. śakà id., russ. suk' id., hib. géag id.)

शाखामृग śâkʻâmṛga m. (e praec. et mṛga animal) simia. N. 12. 65.

शाखिन् śâkʻín m. (a śâkʻâ ramus, s. in) arbor.

शाड् śâḍ 1. par. (ślâgʻâyâm K. ślâgʻê V.) laudare. Vid. 3. śal.

शाठ्य śâṭʻya n. (a śaṭʻa s. ya) falsitas, pravitas.

शाण śâṇa m., शाणी śâṇî f. (ut videtur, a r. śô acuere, s. na vel ana, mutato n in ṇ, v. gr. 353) 1) cos. 2) lapis Lydius. Am. (Angl. hone cos, island. vet. heinn, anglo-sax. hænan lapidare.)

शातकुम्भ śâtakumbʻa n. (secundum Wils. a śatakumbʻa, quod nomen montis esse dicitur, s. a) aurum.

शातकुम्भमय śâtakumbʻamáya (a praec. s. maya) aureus. A. 9. 25.

शातय् śâtáy caus. r. śad.

शाद śâdá m. 1) gramen recens. Am. 2) lutum, coenum. Am. (Lit. śuda-s lutum, coenum; hib. caidhe „dirt, a blamish", caidheach „polluted".)

शाद्वल śâdvalá (a praec. abjecto a, s. vala) gramine recenti praeditus. Ur. 61. 3.

शान् śân par. âtm. śîśâṅsâmi, śîśâṅsê (proprie forma desid. pro śiśâṅsâmi, śiśâṅsê, v. gr. 491) acuere.

शान्त śântá v. śam.

शान्ति śânti f. (r. śam s. ti) placatio, tranquillitas. N. 26. 8. Dr. 7. 11. Bʻ. 2. 66.

शान्त्व् śântv 10. par. (denom. a sq.) i. q. sântv.

शान्त्व śântva m. (ut videtur, forma anom. a r. śam s. tva) blandimentum, consolatio. Vid. sântva.

शाप śâpa m. (r. śap exsecrari, s. a) exsecratio, maledictio. In. 5. 53. Su. 2. 15.

शायिन् śâyín (r. śî jacere, dormire, s. in) qui jacet vel dormit, jacere vel dormire assuevit, in fine comp. H. 1. 34.

शार् śâr 10. par. (dâurbalyê) debilem esse. Cf. śar.

शारङ्ग śâraṅgá v. sâraṅgá.

शारद śârada (fem. -î, a śarád s. a) 1) autumnalis. N. 13. 44: ćandralêkʻâ śâradî; Lass. 91. 15: sampûrṇaśâradakalânidʻikântavaktrâ. 2) recens. 3) non sibi confidens, modestus, pudibundus. Am.

शारीर śârîra (a śarîrá corpus, s. a) corporalis. Bʻ. 17. 14.

शार्ङ्ग śârṅgá (a śṛ́ṅga s. a) 1) corneus. 2) n. arcus, praesertim Śivi arcus.

शार्ङ्गिन् śârṅgín m. (a praec. s. in) cognomen Śivi. Am.

शार्दूल śârdûlá m. tigris. N. 12. 129. In fine compp. princeps, optimus. N. 13. 44. Vid. ṛśabʻá. (Fortasse gr. πάρδος, πάρδαλις, lat. pardus, pardalis, lit. pardas, e κάρδος etc.)

शाल śâla m. 1) nomen arboris. Su. 4. 6. N. 12. 3. 2) nomen piscis (Wils.: a sort of gilt head, Sparus spilotus). H. 2. 18.

49

शाला śấlâ f. 1) domus, casa, receptaculum. Dr. 3. 9. N. 21. 29. 2) stabulum. N. 19. 11. 21. 6.

शालि śấli n. oryza.

शालिन् śâlín (a śấlâ s. in) praeditus, in fine compp. Sâ. 5. 45.

शालिहोत्र śâliḥôtra m. (e śấli et ḥốtra) nom. pr. N. 19. 28.

शाल्मलि śâlmali m. f. nomen arboris, Wils. „the silk cotton tree, bombax heptaphyllum". Am.

शाल्मली śâlmalî f. id. Hit. 9. 4.

शाल्व śâlva m. plur. nomen regionis (Wils.: the inhabitants of the central division of India. Ḥêm. 4. 23). Sâ. 2. 7. 7. 3.

शाल्वेय śâlvêya m. plur. nomen regionis. Dr. 1. 6.

1. शाव śâva adj. (a śava corpus mortuum, s. a) mortuus. Sâ. 5. 61.

2. शाव śâva m. pullus, catulus.

शावक śâvaka m. id. Hit. 18. 10.

शाश्वत śâśvata (f. -î, a śaśvat semper, s. a) sempiternus. Ḥ. 2. 21.

1. शास् śâs 2. par. (śiś gr. 327. 381 a). 546. 563; part. fut. pass. śiśya, etiam śâsya, part. perf. pass. śiśṭá, gerund. śiśṭvá́ et śâsitvá́) 1) jubere. Rag'. 15. 79: kuru niḣsaṅśayaṅ lôkam ... ity aśât (v. gr. 291). Cum acc. pers. Maḥ. 1. 97: śaśâsa śiśyam. 2) regere. N. 26. 38: punaḣ śaśâsa tad râǵyam; Rag'. 19. 57: râǵńô râǵyaṅ vid'ivad aśiśat. 3) docere c. acc. pers. et rei. B'. 2. 7: śâd'i mâm; B'aṭṭ. 6. 10: yatra tâpasân d'armaṅ sutîkśṇaḣ śâsti. 4) punire. Man. 4. 175: śiśyâṅśca (schol. anuśâsanîyân) śiśyâd d'armêṇa; 8. 191: tâv ub'âu ćâuravać ćâsyâu; Ur. 81. 2 infr.: êśô sparâd'î śâsanîyaḣ. 5) âtm. in dial. vêd. implorare. Ṛgv. 30. 10: tan tvâ vayam ... śâsmaḥê. — Caus. punire. Ḥit. 65. 18: kuṭṭinîća śâsitâ; Man. 4. 175: śâsayêt. (Cf. śaṅs.)

c. anu 1) jubere. R. Schl. II. 15. 26. 36. 24. 81. 11. Maḥ. 4. 169: anvaśâsan nakulaṅ kuntîputrô yud'iśṭ'iraḣ (anvaśâsat pro anvaśât, cf. gr. 327). 2) regere. Maḥ. 1. 4124: svarâǵyam anvaśât; 2. 179: râśṭran tavâ 'nuśâsanti mantriṇaḣ (pro -sati, v. gr. 327). 3) docere. A. 1. 9: pitê 'va putrân anuśiśyaćâi 'tân; Man. 6. 86. 4) dicere, alloqui. Maḥ. 1. 3884: putram ... anvaśât; 4. 98: naćâ 'nuśiśyâd râǵânam apṛććantam. 5) punire. Man. 11. 99.

c. anu praef. sam regere. N. 12. 49.

c. â 1) jubere. B'aṭṭ. 6. 4: rakśâṅsi rakśitum sîtâm âśiśat. 2) dicere, narrare. B'aṭṭ. 6. 27: âyôd'aṅ vṛttaṅ lakśmaṇâyâ "śiśan maḥat. — Vid. 2. śâs praef. â.

c. pra 1) jubere. Maḥ. 2. 2433: râǵan kiṅ karavâmas tê praśâd'y asmân tvam îśvaraḣ; R. Schl. I. 20. 18. 2) regere. N. 12. 94. Etiam cl. 1. Maḥ. 3. 1368: maḥîm praśâsêt; 2024: kṛtsnâm praśâsêma vasund'arâm; 10283: pṛt'ivîṅ kṛtsnâm praśâsêt.

2. शास् śâs 2. âtm. c. â fausta precari alicui. Man. 3. 80: ṛśayaḣ pitarô dêvâḣ ... âśâsatê kuṭumbib'yas têb'yaḣ. Precari, optare alicui aliquid. Maḥ. 3. 12430: mâtaraṅćâi 'va śôćâmi ... yâ 'smâkan nityam âśâstê maḥattvam; R. Schl. II. 6. 3: âśâsyâ "tmanaḣ priyam. Etiam par. A. 5. 19: śivam âśâsta mê. — Vid. âśîs et 2. śaṅs praef. â.

शासन śâsana n. (r. śâs s. ana) jussus, dictum, praeceptum. N. 2. 10. 26. 9.

शासितार् -तृ śâsitấr -tṛ́ n. (r. śâs s. târ tṛ) dominator, imperator. Śak. 16. 4.

शास्त्र śâstra n. (r. śâs s. tra) 1) praeceptum, dogma. B'. 15. 20. 2) liber, quo aliqua res, disciplina, ars traditur. N. 19. 31.

शि śi 5. par. âtm. acuere. In dial. vêd. cl. 3 productâ vocali. 1) acuere. Ṛgv. 55. 1: śiśîtê vaǵran têǵasê; 81. 7: śiśîḥi râya âb'ara „alacres redde (nos),

opes affer (nobis)". Part. perf. pass. *śitá* (*niśita sańśita*) tam huc quam ad *śô* referri potest; a Pâṇ. (VII. 4. 41) refertur ad *śô* q. v.

c. *sam* in dial. vêd. excitare, incitare. Ṛgv. 102. 10: *tvâm ugram avasê sańśiśîmasi* „te horrendum ad opem nobis ferendam excitamus".

शिक्ष् *śikś* 1. âtm. interdum par. (nihil aliud quam desid. radicis *śak*, v. gr. 490) discere. Man. 2. 20: *svań svań ćaritrań śikśêran*; Maḥ. 1. 6326: *kat'an drôṇât... sarvâstrâṇy aśikśata*; A. 4. 29: *śikśa mê b'avanań gatvâ sarvâṇy astrâṇi.* Part. praes. âtm. *śikśâṇa* pro *śikśamâṇa.* A. 4. 57 (v. gramm. 533). — Caus. docere cum 2. acc. Maḥ. 1. 5238: *drôṇô sṛgunam ... raṇaśikśâm aśikśayat.* Pass. c. acc. rei. In. 3. 11: *sa śikśitô nṛtyaguṇân.*

c. *anu* caus. docere. Maḥ. 1. 5761.

c. *ab'i* caus. id. Maḥ. 1. 8033.

c. *upa* discere. In. 3. 3. N. 21. 33. A. 1. 12.

शिक्षा *śikśâ* f. (a *śikś* q. v., s. *â*) doctrina, scientia, disciplina. Maḥ. 1. 5238.

शिक्षाण *śikśâṇa* v. *śikś.*

शिखण्ड *śik'aṇḍa* m. pavonis cauda. Am.

शिखण्डक *śik'aṇḍaka* m. (a praec. s. *ka*) 1) id. 2) cinnus in vertice. Ur. 87. 7 infr.

शिखण्डिन् *śik'aṇḍín* m. (a *śik'aṇḍa* s. *in*) pavo.

शिखर *śik'ara* m. n. cacumen. N. 12. 41.

शिखरिन् *śik'arín* m. (a praec. s. *in*) mons. B'. 10. 23.

शिखरिणी *śik'ariṇî* f. (fem. praec.) lac coagulatum cum saccharo et condimentis mixtum. Ur. 42. 7 infr.

शिखा *śik'á*, vêd. *śík'â* f. 1) cacumen, vertex. 2) crista, praesertim pavonis crista. 3) cinnus in vertice. Mêg'. 89. 4) flamma. N. 11. 36. Dr. 2. 1. (Cf. hib. *sigh* „a hill, hillock".)

शिखिन् *śik'ín* m. (a praec. s. *in*) 1) pavo. Ur. 88. 16. 2) ignis. Ur. 25. 4 infr.

शिङ्घ् *śiṅg'* 1. par. (*âg'râṇê*; scribitur *śig'*, gr. 110[a]) odorari, olfacere.

c. *upa* (nisi *â* praef. *upa*) osculari. B'aṭṭ. 17. 95: *múrddʼany upâśiṅg'at* (v. *g'râ* c. *â* praef. *upa*).

शिञ्ज् *śiṅǵ* 2. âtm. (scribitur *śiǵ*, gr. 110[a]) tinnire. B'aṭṭ. 14. 4: *g'aṇṭâli śiśiṅǵirê.* — Vid. *śiṅǵitá.*

शिञ्ज *śiṅǵa* m., शिञ्जा *śiṅǵâ* f. (r. *śiṅǵ* s. *a* fem. *â*) tinnimentum.

शिञ्जित *śiṅǵitá* (a *śiṅǵa* vel *śiṅǵâ* s. *ita*) 1) tinnitu praeditus, tinniens. Rag'. 9. 36. 2) n. tinnitus. Ur. 65. 8.

शिट् *śiṭ* 1. par. (*anâdarê*) despicere, parvi aestimare. Cf. *siṭ*

शित *śitá* v. *śi* et *śô.*

शिति *śíti* (ut videtur, a r. *śi* s. *ti*) 1) albus. 2) niger. Am.: *śitî d'avalamêćakâu.* Vid. sq.

शितिकण्ठ *śitikaṇṭ'a* m. (nigrum collum habens, Baḥ. e *śíti* niger et *kaṇṭ'á*) 1) pavo, v. *nîlakaṇṭ'a.* 2) cognomen Śivi.

शितिकण्ठक *śitikaṇṭ'aka* (a praec. s. *ka*) nigrum collum habens. Ur. 88. 14.

शिथिल *śit'ila* laxus, relaxus, solutus. Mêg'. 69. Cf. *śrat'*, *ślat'*, *ślat'a.*

शिर *śira* n. caput, v. sq.

शिरस् *śíras* n. caput. In. 2. 19. 5. 20. (Fortasse *śíras* e *śaras*, debilitato *a* in *i* sicut in *pitár* -*tṛ'* q. v.; cf. gr. κάρα, κέρας, κρανίον; lat. *cranium*, *cere-brum*, quod capite fertur, mutato *f* in *b*, v. gr. comp. 18, *cer-vix*, v. *śirôd'arâ*, *śirôd'i*; *crinis*, v. *śirasiǵa*, *kêśa*, *śirôruha*; *cornu*, v. *śṛ'ṅga*; fortasse *crista* primitive in capite stans, ita ut *cri-sta* = scr. *śiraḿsť'a*; fortasse *calva* e *carva*; goth. *hvairnei* calva, *haurn* cornu; germ. vet. *hirni* cerebrum, *horn* cornu; lit. *karczei* m. pl. jubae equorum, *śerai* m. pl. setae; hib. *ceann* caput, fortasse per assim. e *cearn.*)

शिरसिज *śirasiǵa* m. (in capite natus, e loc. *śírasi* et *ǵa*) capillus.

शिरोधरा *śirôd'arâ* f. (e *śíras* et *d'ara* ferens in fem.) cervix. Ḥêm.; v. sq. (Sic lat. *cer-vix* explicari potest

e *cer* = scr. *śiras* et *vic-s* a *vincio*, ejectâ nasali, sicut in *conjux* a *conjungo*.)

शिरोधि *śirôdʿi* m. (e *śiras* et *dʿi* tenens, sustentans, a r. *dʿâ* s. *i*) cervix. Am.; v. praec.

शिरोरुह *śirôruha* m. (in capite crescens, e *śiras* et *ruha* crescens, v. euph. r. 76[b)]) capillus. H. 2. 6.

शिल् *śil* 6. par. (*uńćê*) spicas colligere. Vid. sq. et cf. *śil*.

शिल *śila* m. (r. *śil* s. *a*, nisi *śil* denom. a *śila*) agri tonsi reliqua stipula, spica. Man. 3. 100 (schol. *lûnakêdâraśêśadʿanyâni śilâń*.

शिला *śilâ* f. lapis, saxum, petra. A. 9. 24. (Cf. lat. *silex*, hib. *clach*, *cloch* lapis.)

शिली f. (a *śila* signo fem. *î*) sagitta. Ragʿ. 7. 62.

शिलोच्चय *śilôććaya* m. (e *śilâ* et *uććaya* a r. *ći* colligere, praef. *ut* s. *a*) mons. N. 12. 37. A. 9. 7.

शिल्प *śilpá* n. opificium, ars. N. 15. 4.

शिव *śíva* adj. prosper, faustus, secundus. N. 24. 40. Sâ. 6. 44 rectus de via. N. 20. 17. *śíva* subst. n. felicitas, prosperitas. A. 5. 19. *śíva* m. deus Śivus.

शिवा *śivấ* f. 1) dea Śivâ, Śivi uxor. 2) canis aureus (shacal). Sâ. 5. 75.

शिवि *śivi* m. Śivis, nomen regis cujusdam. Sâ. 2. 17. Collective hujus regis posteri. Dr. 8. 3 (v. gr. 579).

शिशिर *śiśirá* (forma redupl., ut videtur, a r. *śyâi*, cf. *śîta*) 1) adj. frigidus. 2) subst. m. frigus. Mêgʿ. 81.

शिशिरांशु *śiśirâńśu* m. (frigidos radios habens, Bah. e *śiśirá* et *ańśu*) luna. Ur. 92. 12; v. *himâńśu*.

शिशु *śiśú*, vêd. *śíśu* m. (ut videtur, forma redupl. a rad. *śvi* crescere, abjecto *i*, mutato *v* in *u*) 1) infans, parvulus, parvula. In. 1. 27. 2) pullus, catulus. Ur. 91. 10.

1. शिष् *śiś* 1. par. (*hińsâyâm* K. *vadʿê* V.) ferire, laedere, occidere. Cf. *śaś*, *śas* et *śâs* sgf. 4.

2. शिष् *śiś* 7. par. relinquere. Pass. relinqui, reliquum esse, restare. Mah. 3. 2070: *na tasya (nalasya) dâsâ na ratʿô na bʿrâtâ naća bândʿavâń* ... *śiśyantê sma*. — *śiṣṭá* relictus, reliquus. N. 9. 3: *śiṣṭâ tê damayanty êkâ sarvam anyaǵ ǵitam mayâ*; 13. 35. Bʿ. 4. 31. — *yudʿi śiśyê* in pugnâ resto, i. e. cado, pereo, sicut germanice dicitur im Kampfe bleiben. Mah. 2. 1964: *avâpsyê vâ śriyań hitâń śiśyê vâ nihatô yudʿiń*. — Caus. (secundum grammaticos cl. 10) reliquum facere, relinquere. Mah. 3. 14760: *gâṇḍîvadʿanvâ vṛkôdaraśća* ... *na śêśayêtâń yudʿi śatrusênâm*. — *nińśêśita* (Bah. e *nis* et *śêśita* relictum, reliquiae) relicti, reliquiarum expers, non relictus. R. Schl. I. 65. 6: *nińśêśitê śnnê*.

c. *ava* pass. relinqui, reliquum esse, restare. Bʿ. 7. 2. — *avaśiṣṭa* relictus, reliquus. N. 8. 5.

c. *ava* praef. *sam* caus. reliquum facere, relinquere. Mah. 1. 6337.

c. *ut*: *uććiṣṭa* relictus, reliquus. N. 13. 68. Man. 11. 26.

c. *nis* v. simpl. caus.

c. *pari* caus. reliquum facere. Ragʿ. 12. 79.

c. *vi* 1) discernere, distinguere. Pass. discerni, distingui. Ragʿ. 17. 62: *tasya daṇḍavatô daṇḍań* (schol. *sâinyań*) *svadêhân na vyaśiśyata* (schol. *nâ 'bʿidyata*). 2) praeferre, meliorem habere, pluris aestimare, c. acc. et instr. Mah. 3. 14735: *bʿânuprabʿṛtibʿiśćâi 'tân viśinaṣṭića kêśavań*. Pass. meliorem haberi, majoris aestimari, cum abl. vel instr. Bʿ. 5. 2: *karmasannyâsât karmayôgô viśiśyatê*; 12. 12: *śrêyô hi ǵńânam abʿyâsâǵ ǵńânâd dʿyânań viśiśyatê*; Br. 2. 24: *yaǵńâis tapôbʿiń* ... *viśiśyatê striyâ bʿartur nityam priyahitê stʿitiń*. — Absol. insigniri, insignitum, eximium esse. Mah. 1. 2916: *guṇâir apsarasân divyâir mênakê tvań viśiśyasê*. — *viśiṣṭa* insignitus, egregius, praestantissimus. N. 1. 31. — Caus. superare. Mah. 3. 16449: *râvaṇis tu yadâ nâi 'nań viśêśayati sâyakâiń*; Mṛ. 19. 4: *kin tvam padâir mama padâni viśêśayantî vyâlî 'va yâsi*

patagêndrab^cayâb^cib^cûtâ; 117. 9: *madanam api guṇâir viśêśayantî.*

c. *vi* praef. *prati*: *prativiśiśṭa* insignitus, egregius, praestantissimus. C. abl. praestantior. Mah. 1. 4684.

3. शिष् *śiś* 10. par. v. 2. *śiś* caus.

4. शिष् *śiś* v. *śâs.*

शिष्ट *śiśṭá* v. *śiś* et *śâs.*

शिष्य *śíśya* (rad. *śâs* suff. *ya*) part. fut. pass. r. *śâs.* Subst. m. discipulus.

शी *śî* 2. âtm. (anom. v. gr. 313. 449. 509) 1) jacere. Mah. 4. 826: *pańćâd^cikań śatan taćća nihatan tatra b^cârata | mahâvanam iva ććinnań śiśyê*; R. Schl. II. 9. 18: *śêśvâ 'nantarhitâyân tvam b^cûmâu*; N. 12. 27: *śayânam upaviśṭań vâ st^citań vâ*; 14. 3: *dadarśa nâgarâǵânań śayânań kuṇḍalîkṛtam.* Etiam par. Mah. 5. 63: *nihatâ vâ mayâ sarvê śêśyanti vasud^câtalê.* Etiam cl. 1 par. Mah. 3. 1215: *śayêt.* 2) dormire. H. 1. 34: *sê 'yam b^cûmâu pariśrântâ śêtê*; 1. 36. 37. 2. 11: *gaćća ǵânîhi kê nv êtê śêratê vanam âśritâh*; 17: *dadarśa ... pâṇḍavân pṛt^cayâ saha śayânân b^cîmasênan tu ǵâgratam.* — *śayitá* jacens, dormiens. Mah. 1. 2949. — Caus. *śâyáyâmi* pono. R. Schl. II. 66. 16: *tâiladrôṇyân tu saćivâih śâyitan narâd^cipam.* (Gr. κεῖμαι, κεῖσαι = scr. *śêśê*, κεῖται = scr. *śêtê*, κοί-τη, κῶ-μα, κώ-μη; lat. *quies*, *quiesco*; goth. *hê-thjô* cubiculum, *hei-va* domus, in comp. *heiva-frauja*; island. vet. *hei-mr* domus; germ. vet. *hai-m*, *hei-m*; angl. *home*, v. Graff 4. 944 et 705; germ. vet. *hi-wo* conjux, maritus, *hi-wa* uxor, *hijan*, *hiwjan* nubere, Graff 3. 1063 [cf. gr. ἄκοιτις, ἀκοίτης], *hî-rât* connubium, nostrum *Heirath*; lit. *śê-tra* tugurium, *kiê-ma* vicus.)

c. *ati* 1) dormiendo aliquem superare, antecellere, alio plus dormire, cum acc. Mah. 3. 14686: *aham patîn nâ 'tiśayê nâ 'tyaśnê nâ 'tib^cûśayê.* 2) superare in universum. Rag^c. 5. 14: *pûrvân mahâb^câga tayâ 'tiśêśê*; B^caṭṭ. 8. 1: *atyaśêrata tadvêgan na suparṇârkamârutâh.*

c. *ad^ci* 1) incubare, c. acc. loci. R. Schl. II. 88. 12: *îdṛśîn râg^cavah śayyâm ad^ciśêtê.* 2) indormire, cum acc. loci. Rag^c. 5. 28: *adiśiśyê ... pradôśê rat^cań rag^cuh.*

c. *prati* exadversum cubare vel dormire. Mah. 3. 16300: *pratiśiśyê ǵalanid^cin vid^civat kuśasaństarê.* Etiam par. Mah. 3. 16398: *pratiśêśyâmi.*

c. *sam* dubitare. Hit. 116. 2: *na hi sańśayituń kuryât* (nisi legendum *sańśayitam*). Vid. *sańśaya*, *sańśayita.*

1. शीक् *śîk* 1. âtm. (*sêćanê* K. *sêkê sarpê* V.) humectare, irrigare, ire. Vid. *sîk*, *sêk* et cf. *sić.*

2. शीक् *śîk* 1. et 10. par. (*âmarśê* K. *âmarśê sêkê* V.) tolerare, perferre, tangere, irrigare. Vid. 2. *sîk* et cf. *śuk.*

शीकर *śîkára* m. (r. *śîk* s. *ara*) pluvia tenuis. Am. — *karaśîkara* aqua quae elephanti proboscide continetur. Etiam omisso *kara* id. Ritu-S. 1. 15: *udgataśîkarâmb^caśô dantinah.*

शीघ्र *śîg^cra* celer, velox. N. 15. 6. — *śîg^cram* adv. cito, celeriter. H. 4. 58.

शीत *śîta* (ut videtur, a r. *śyâi* q. v., suff. part. perf. pass. *ta*, cf. *śiśirá*) 1) frigidus. B^c. 2. 14. 2) n. frigus. Hit. 80. 16.

शीतता *śîtátâ* f. (a *śîta* frigidus, s. *tâ*) frigus. Hit. 31. 5.

शीतल *śîtala* (a *śîta* s. *la*) frigidus. N. 13. 4.

शीत्कार *śîtkâra* m. (e *śît* et *kâra* faciens, v. *ćîtkâra*) voluptatem exprimens murmuratio. Ur. 68. 2.

शीभ् *śîb^c* 1. âtm. (*katt^canê*) gloriari.

शीर्ण *śîrṇá* v. *śar* (*śṝ*).

शीर्ष *śîrśa* n. caput. N. 5. 5. Cf. *śiras.*

1. शील् *śîl* 1. par. (*samâd^câu*) meditari.

2. शील् *śîl* 10. par. 1) ire, adire, visitare (cf. *śêl*, *sêl*) Gîta-G. 7. 4: *niśi gahanam api śîlitam.* 2) induere. l. c. 5. 11: *śîlaya nîlanićôlam.* 3) co-

lere, venerari. Maḥ. 1. 3207: *sa śîlayan dêvayânîn kanyâṅ samprâptayâuvanâm.* 4) facere, parare. Gîta-G. 9. 6: *nalinidalaśîlitaśayanê* (schol. *śîlita = kṛta*).

शील *śîlá* m. n. natura, indoles. B'. 6. 16. Sâ. 6. 43; praesertim bona indoles, bona vitae ratio, boni mores, virtus. In. 4. 7. Br. 2. 27. N. 12. 26. 16. 24. 19. 13. 19. Sâ. 2. 20. — In fine compp. Baḥ. studium, voluntas, libido; e. c. *mṛgayâśîla* venandi voluptatem, venandi studium habens, venationi deditus. Śak. 27. 8 infr. (Cf. slav. *sila* vis.)

शीलवत् *śîlavant* (a praec. s. *vant vat*) bonâ indole praeditus. Rag'. 10. 71.

शुक् *śuk* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

शुक *śuká* m. psittacus.

शुक्र *śukra* (r. *śuć* s. *ra*) 1) m. planeta Venus vel ejus moderator, B'rigûs filius, Dâityorum praeceptor. 2) m. nomen mensis, Aprilis-Maius. Ḥ. 1. 10. 3) n. semen virile. Maḥ. 1. 2434.

शुक्ल *śúkla* (r. 2. *śuć* s. *la*) 1) albus. Sâ. 1. 19. 2) m. mensis dimidium, quo luna crescit. B'. 8. 24.

1. शुच् *śuć* 1. par. interdum âtm. dolere, moerere, lugere, miserari (praet. mltf. *áśôćiśam* et *áśućam*). N. 12. 73: *samâśvasiḥi mâ śućaḥ*; B'. 16. 5: *mâ śućaḥ.* C. acc. N. 8. 24: *śôćan nalan nṛpam*; 11. 11: *na śôćâmy aham âtmânam ... kat'an tu b'avitâsy êka iti tvân nṛpa śôćimi* (*śôćimi* pro *śôćâmi*, ut videtur, metri causâ, cf. *rôdimi* etc. gr. 321); 11. 22. 15. 12: *kâm ênâṅ śôćasê nityam.* — Caus. 1) moerore afficere. Maḥ. 4. 581: *śôćayati mâm.* 2) i. q. primit. Maḥ. 1. 5649: *śôćayan prêtakâryâṇi ćakâra.* (Cf. 2. *kuć, ku, k'u*, gr. κωκύω, lit. *kauk-iu* ululo; fortasse hib. *caoine* „cry or lamentation for the dead, bewailing, mourning" = scr. *śôćana.*)

c. *anu* lugere, miserari. N. 15. 12. B'. 2. 11. 25. — Caus. id. Maḥ. 2. 9524.

c. *pari* i. q. simpl. Maḥ. 1. 4025. 3. 13656.

c. *pra* praef. *anu* id. Maḥ. 1. 3229: *mâi 'vaṅ śućô mâ ruda dêvayâni na tvâdṛśî martyam anupraśôćatê.*

2. शुच् *śuć* 4. par. âtm. lucere. In dial. vêd. cl. 1. Ṛgv. 36. 9: *śôćasva ... agnê.*

c. *apa* in dial. vêd. Intens. extingui. Ṛgv. 97. 1: *apa naḥ śôśućad ag'am.*

c. *â* in dial. vêd. collustrare. Ṛgv. 97. 1: *śuśugd'y â rayim* (v. gr. 389[b]).

शुच्य् *śućy* 1. par. i. q. *ćućy.*

शुचि *śúći* (r. 2. *śuć* s. *i*) 1) purus, albus. In. 5. 62. 2) m. planeta Venus aut ejus moderator. 3) m. nomen mensis (Maius-Junius). Ḥ. 1. 10.

शुचिस्मित *śućismita* (Baḥ. e praec. et *smita* risus) purum risum habens. In. 5. 1.

1. शुट् *śuṭ'* 1. par. (*k'ôṭanê*) claudicare. (Cf. *śuṇṭ', kuṇṭ', k'ôṭ*, 2. *k'uṇḍ*, 1. *k'ôḍ, k'ôr, k'ôl*; gr. χωλός.)

2. शुट् *śuṭ'* 10. par. (*âlasyê*) pigrum esse. Cf. 2. *śaṭ'.*

1. शुण्ठ् *śuṇṭ'* 1. par. (*śôśaṇê* K. *k'ôṭanê* V.; scribitur *śuṭ'*, gr. 110[a]) siccari (cf. *śuś*); claudicare (cf. 1. *śuṭ'*).

2. शुण्ठ् *śuṇṭ'* 10. par. (*śôśaṇê*; scribitur *śuṭ'*, gr. 110[a]) siccari. Cf. *śuś.*

शुद्ध *śudd'á* v. *śud'.*

शुद्धान्त *śudd'ânta* m. (e *śudd'á* et *ánta*) i. q. *antaḥpura.* Śak. 108. 1.

शुद्धि *śudd'i* f. (r. *śud'* s. *ti*) puritas.

शुध् *śud'* 4. par. interdum âtm. purificari, lustrari. Man. 3. 132: *na ḥi ḥastâv asṛgdigd'âu rud'irêṇâi 'va śud'yataḥ*; 11. 46: *akâmataḥ kṛtam pâpaṅ vêdâb'yâsêna śud'yati*; Ḥit. 126: *na vâriṇâ śud'yatiḉâ 'ntarâtmâ*; N. 8. 18: *na ḥi mê śud'yatê b'âvaḥ.* — Part. perf. pass. *śudd'á* (v. euphon. r. 83. *d*) purificatus, purus. N. 19. 14. Dr. 7. 7. — Caus. purificare, lustrare. N. 17. 10: *sunandâ śôd'a-*

yâmâsa piplupraććâdanâm malam. (Fortasse *śuḋ^c* e *śaḋ^c*, debilitato *a* in *u*, cf. *śunḋ^c*, *ćand*, *śub^c*; hib. *cuidh* „clean, pure", gr. καθαίρω, καθαρός, lit. *czys-ta-s* purus = scr. *śuddʹâs* sicut ṣend. 𐬠𐬀𐬯𐬙𐬀 *baśta* ligatus = scr. *baddʹá*, v. gr. comp. 102; *czystybe* puritas, castitas, *czystiju* purifico; boruss. vet. *skys-tan* [acc.] purum, castum = scr. *śuddʹám*; slav. чистъ *čis-tŭ*, lat. *cas-tus*; v. Pott. 1. 252.)

c. *pari* caus. purificare. R. Schl. II. 31. 25.

c. *vi* i. q. simpl. Man. 5. 61. — *visuddʹa* purificatus, purus. B^c. 18. 51. — Caus. purificare. Mah. 3. 15979.

c. *sam* id. *saṅśuddʹa* purificatus, purus. B^c. 6. 45. — Caus. purificare. Man. 7. 185.

1. शुन् *śun* 6. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

2. शुन् *śun* v. *śvan* (gr. 192).

शुन्ध् *śunḋ^c* 1. et 10. par. âtm. in dial. vêd. 1. et 10. par. purificare. 1. âtm. purificari. (Cf. *śuḋ^c* et vid. Westerg.)

1. शुभ् *śub^c* 1. âtm. interdum par. splendere. N. 16. 19: *êśâ hi rahitâ têna śôbʹamânâ na śôbʹatê*; In. 5. 12: *gûḋʹagulpʹaḋʹarâu pâdâu ... śôbʹêtê kiṅkiṇîkinâu*; Mah. 1. 7137: *tvayâi 'va śôbʹiśyati râǵaputrî*; 4. 498: *śuśubʹê vadanan tasyâ rudantyâh.* — Caus. 1) facere ut quid splendeat, collustrare. In. 2. 27: *śôbʹayâńćakratuh sabʹâṅ sûryaćandramasâu vyôma ... iva.* 2) ornare. N. 25. 6: *aśôbʹayanta nagaram*; In. 5. 9. 10. (Vid. *śumb^c*, *sumb^c*, *simb^c* et cf. *śuḋ^c*; gr. κομψός, κομ-μός, κομέω; germ. vet. *sûbar* purus, v. *śubʹrá*; lit. *źibbu* luceo, nisi pertinet ad *dîp*.)

c. *upa* caus. ornare. In. 2. 1. N. 12. 40.

c. *vi* splendere. Hit. 55. 22.

2. शुभ् *śub^c* 6. par. splendere.

शुभ *śubʹa* (r. *śub^c* s. *a*) 1) nitidus, pulcher. In. 2. 24. 5. 39. 54. H. 4. 32. 2) faustus. N. 5. 1. B^c. 2. 57. (Pers. خوب *kûb* pulcher, v. *śubʹrá*.)

शुभ्र *śubʹrá* (rad. *śub^c* suff. *ra*) 1) splendidus. In. 5. 10. 2) albus. Am. (Germ. vet. *sûbar* purus, nostrum *sauber*, anglo-sax. *syfr.*)

शुम्भ् *śumb^c* 6. par. lucere, splendere. (Vid. *śub^c*.)

शुल्क् *śulk* 10. par. (*bʹâśaṇê* K. *sarǵanê varǵanê bʹâśê* V.) loqui, dimittere, creare, relinquere. Cf. *śvalk*.

शुल्क *śulka* m. n. (r. *śulk* s. *a*) vectigal. Am.

शुल्व् *śulv* 10. par. (*sarǵanê* K. *mânê sarǵê* V.) dimittere, creare, metiri.

शुल्व *śúlva* n. cuprum. Am.

शुल्वारि *śulvâri* m. sulphur. Hêm. (Cf. lat. *sulphur*.)

शुश्रूष् *śuśrûś* desid. rad. *śru* audire.

शुश्रूषा *śuśrûśâ* f. (a praec. s. *â*) obedientia. In. 4. 9.

शुश्रूषु *śuśrûśu* (a *śuśrûś* q. v., s. *u*) obediens.

शुष् *śuś* 4. par. arescere, siccari. A. 8. 8: *astraṅ viśôśaṇam ... prâhiṇavaṅ ǵʹôram aśuśyat têna vâi ǵalam*; Dr. 6. 11: *kin tê mukʹan śuśyati*; Mah. 3. 591: *śuśyêt tôyanidʹih.* Etiam âtm. R. Schl. II. 96. 34: *śuśyamânân.* — Caus. siccare. B^c. 2. 23: *naćâi 'naṅ klêdayanty âpô na śôśayati mârutah*; A. 8. 9. (*śuś* non e *kuś* [v. p. 378] sed e *suś* ortum esse videtur, quâ formâ nituntur ṣend. 𐬵𐬏𐬱𐬐𐬀 *huśka* siccus, v. *śuśká*; slav. *süch* siccus, v. gr. comp. 255. *m*; lit. *sáusa-s* id., gr. σαυσαρός, σαυσαρισμός; lat. *siccus* per assim. e *sis-cus* = scr. *śuśká* q. v.; hib. *seacadh* „parched, dried, frozen, hard", *seacaighim* „I parch, dry, freeze", *sioc* „frost", *sican* id.)

c. *ut* caus. exsiccare. R. Schl. II. 64. 65: *śôka uććôśayati prâṇân vâristôkam ivâ 'tapah.*

c. *upa* caus. id. Mah. 1. 4624.

c. *pari* i. q. simpl. B^c. 1. 29.

c. *vi* caus. siccare. Mah. 1. 1336. 3. 10767.

c. *sam* âtm. siccari. Mah. 1. 8230: *dʹârâh ... kʹê samaśuśyanta.* — Caus. siccare. Rag^c. 6. 36.

शुष्क *śuśká*, vêd. *śúśka* (r. *śuś* s. *ka*) siccus, exsiccatus. N. 16. 14. (Lat. *siccus*, v. *śuś.*)

शुष्म *śúśma* (r. *śuś* s. *ma*) masc. 1) sol. 2) ignis 3) aër, ventus. Neut. 1) lumen, splendor. 2) vis, robur.

शुष्मन् *śuśman* m. (r. *śuś* s. *man*) ignis. Am.

शुष्मिन् *śuśmín* (a *śúśma* s. *in*) fortis, robustus. H. 1. 13.

शूकर *śûkara* m. (e *śû*, a sono dictum, et *kara* faciens) sus, porcus. (Cf. lat. *sus*, gr. σῦς, ὗς, germ. vet. *sû*, nostrum *Sau.*)

शूद्र *śûdrá* m. vir quarti Indorum ordinis, qui opifices comprehendit. Br. 2. 16. Bᶜ. 9. 32.

शून *śûná* part. perf. pass. r. *śvi.*

शून्य *śûnya* inanis, vacuus. Su. 2. 18. (Cf. gr. κενός, κενεός; fortasse aeol. κέννος per assimil. e κένjος sicut prâcr. *aṇṇa*, gr. ἄλλος ex *anya*, ἄλjος = *anyá* q. v.)

1\. शूर् *śûr* 4. âtm. (*stambᶜê* K. *stambᶜahinsê* V.) firmum, immobilem esse, ferire, occidere, laedere.

2\. शूर् *śûr* 10. âtm. (*vikrântâu* K. *vikramê* V.; fortasse denom. a seq.) fortem esse, fortitudine praeditum esse.

शूर *śû́ra* m. (ut mihi videtur, a r. *śvi* crescere q. v., correpto *vi* in *û*, s. *ra*, sicut goth. *mag* possum, *mah-ts* potestas cohaeret cum *mah* crescere) heros. (Cf. *śura* in *śvaśura*, gr. κῦρος, κύριος.)

शूरता *śûrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) fortitudo, animus heroicus. Hit. 89. 18.

शूर्प् *śûrp* 10. par. (*mânê*) metiri.

शूल् *śûl* 1. par. (*rugâyâm*) i. q. *rug.*

शूल *śûla* m. n. (ut videtur, a r. *śûl* s. *a*) hasta. Su. 1. 14. 2. 3. (Slav. *sûliza* id.)

शूलमुद्गरहस्त *śûlamudgarahasta* (Bah. e *śûlamudgara* hasta et clava, et *hásta* manus) hastam et clavam in manu habens (v. annot. ad r. 601). Su. 2. 3.

शूलहस्त *śûlahasta* (Bah. e *śûla* et *hásta*) hastam in manu habens (v. gr. 601 annot.). Su. 1. 14.

शूष् *śûś* 1. par. (*prasavê*) generare. Cf. *sûś*, *sû*, *su*.

शृ *śṛ* in specialibus tempp. ponitur pro *śru* audire.

शृगाल *śṛgâla* m. canis aureus (shacal). Dr. 6. 22.

शृङ्खल *śṛṅkᶜala* m. n., शृङ्खला *śṛṅkᶜalâ* f. 1) catena. 2) cingulum (viri). Am.

शृङ्ग *śṛ́nga* n. (ut videtur, correptum e *śiraṅga* i. e. *śiram* acc. τοῦ *śira* caput et *ga* iens) 1) cornu. 2) cacumen montis. N. 12. 37. 13. 9. (Vid. *śiras* et cf. lit. *rága-s*, slav. *rog*, abjectâ cons. initiali.)

शृङ्गार *śṛṅgâra* m. amor.

शृङ्गिन् *śṛṅgín* (a *śṛ́ṅga* s. *in*) cornutus. M. 32.

शृणि *śṛṇi* f. i. q. *aṅkuśa.*

शेखर *śêkᶜara* m. sertum floreum in vertice (cf. *śikᶜara*). Ritu-S. 1. 6. Vid. *ċandraśêkᶜara.*

शेफ *śếpᶜa* m. penis. Vid. sq.

शेफस् *śếpᶜas* n. id. Am.

शेरते *śếratê* v. *śî* (gr. 313).

शेल् *śêl* 1. par. (*gatâu* K. *ċâlagatâu* V.) ire, se movere. Vid. *śal.*

शेव् *śêv* 1. âtm. i. q. *sêv.*

शेष *śêśa* (r. *śiś* s. *a*) adj. reliquus. Mêgᶜ. 18. 31. 85. Qui superest. Dr. 7. 4. Subst. m. reliquum, reliquiae. Mêgᶜ. 39.

शेषा *śêśâ* f. pl. (fem. praec.) flores qui deo vel idolo oblati sunt, deinde alicui traduntur. Sâ. 1. 26. 27.

शैथिल्य *śâitᶜilya* n. (a *śitᶜila* s. *ya*) laxitas, tenuitas, paucitas. Hit. 62. 22.

शैल *śâila* (a *śilâ* s. *a*) 1) saxosus, petrosus. A. 8. 10. 2) m. mons. H. 4. 46.

शैलूष *śâilûśa* m. 1) i. q. *vilva.* Am. 2) histrio, saltator, gesticulator scenicus. R. Schl. II. 30. 8.

शैवल *śấivala* m. planta aquatica, Vallisneria. Am.

शैवाल *śâivâla* i. q. *śấivala.*

शैव्या *śâivyâ* f. (a *śiva* s. *ya* in fem.) nom. propr. Sâ. 6. 2.

शैशिर *śâiśira* m. (a *śiśíra* frigidus, s. *a*) nomen montis. A. 3. 10.

शो *śô* 4. par. *syấmi* (gr. 302) acuere. Part. perf. pass. *śitá* et *śâtá* (Pâṇ. VII. 4. 41) acutus. (Vid. *śi* et cf. lat. *cautes*, *côs*, v. *śâṇa*, *cuneus*, *cacû-men*; gr. κῶνος; anglo-sax. *hvetan* acuere, v. gr. comp. 86. 1 et 109[b]. 1; island. *hvetia* id.; germ. vet. *hvezjan*, nostrum *wetzen*; hib. *geur* „sharp, sour, edged", *gear* id., *geire* „sharpness", *geirim* „I hwet, I grease". Cum *śô* praef. *â* cf. lat. *acuo*, *acus*; gr. ἀκή, ἀκωκή, ἀκ-μή, ἄκρος cet.; lit. *aś-trus* acutus, *aś-mû* acies; slav. *os-tr* acutus. Fortasse etiam scr. *áśman* lapis a *śô* praef. *â* descendit, correpto *â*, et abjecto *ô* sicut in *śyấmi* acuo. Etiam *ágra* huc trahi posset, ita ut sit pro *âkra*, servatâ primitivâ gutturali. Vid. Pott. 1. 291.)

c. *ni* id. Bʿatt. 17. 4: *nyaśyam astrâṇi*. — *niśita* acutus (etiam *niśâta* Pâṇ. VII. 4. 41). Dr. 8. 27.

c. *sam*: *saṅśita* (Pâṇ. VII. 4. 41) perfectus, peractus, praesertim in comp. c. *vrata*. Bʿ. 4. 28: *saṅśita-vratâḥ*; A. 2. 17: *saṅśitavratâḥ* (sic nunc c. ed. Calc. III. 166 legendum esse censeo; ita etiam Man. 1. 104 legerim *saṅśitavrata* pro *śaṅsitavrata*. Vid. *śi* et Wils. s. v. *saṅśita*.

शोक *śôka* m. (r. *śuć* moerere, s. *a*) moeror. Bʿ. 1. 47.

शोण् *śôṇ* 1. par. rubere; v. sq.

शोण *śôṇa* (r. *śôṇ*, nisi hoc est denom. a *śôṇa*) coccineus, Wils.: „crimson". (Cf. slav. *sini* ὑακίνθινος.)

शोणित *śôṇitá* n. (a praec. s. *ita*) sanguis.

शोधन *śôdʿana* n. (caus. r. *śudʿ* s. *ana*) purificatio. Hit. 97. 15.

शोभन *śôbʿaná* (r. *śubʿ* splendere, s. *ana*) pulcher. N. 3. 23. 5. 28. 19. 27.

शोभा *śôbʿâ* f. (r. *śubʿ* s. *â*) splendor. Am.

शौच *śâućá* n. (a *śući* s. *a*) puritas, purificatio. N. 6. 10. 7. 3.

शौट् *śâuṭ*, शौड् *śâuḍ* 1. par. (*garvê*) superbum esse.

शौण्ड *śâuṇḍa* (a *śuṇḍâ* potus inebrians) adj. ebrius. Subst. m. elephantus ebrius. Dr. 6. 5.

शौर्य *śâurya* n. (a *śûra* heros, s. *ya*) animus heroicus, fortitudo. Bʿ. 18. 43.

श्चुत् *śćut* 1. par. effundere. Ṛgv.-V. 110. 4: *trayaḥ kôśâsô* (nubes) *madʿvaḥ* (aquam) *śćôtanti*. Vid. Westerg. et cf. *ćyut*, *śćyut*.

c. *upa* id. Ṛgv. 87. 2.

c. *pra* id. Bʿaṭṭ. 14. 79: *raktam praćuśćutuḥ kśuṇṇâḥ*.

श्च्युत् *śćyut* 1. par. stillare, fluere. Bʿaṭṭ. 14. 40: *ćuśćyôta vraṇinâṅ raktam*. Cum acc. effundere. Bʿaṭṭ. 15. 51: *raktam aśćyôtiśuḥ kśuṇṇâḥ*. Vid. *śćut*.

श्नथ् *śnatʿ* 1. par. in dial. vêd. ferire, occidere. Ṛgv. 63. 5: *śnatʿihy amitrân* (*śnatʿihi* ad analogiam formarum *rudihí*, *śvasihí* etc. v. gr. 321); *śnatʿitấr -tṛ́* „necator, necans". Ṛgv. 53. 2. (Vid. *knatʿ* et cf. *śratʿ*, *kratʿ*, *ślatʿ*, *klatʿ*; goth. *SNITH* secare [*sneitha*, *snaith*, *snithum*]; germ. vet. *snîdu* seco; hib. *slethe* „cutting, striking".)

श्मन् *śman* nom. indecl. os, vultus.

श्मशान *śmaśâna* n. (fortasse *śma* pro *śava* cadaver, ejecto *a* et mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 63, et *śâna* e *śayana*, v. Wils.) locus, in quo corpora mortua comburuntur vel sepeliuntur. Dr. 6. 21.

श्मश्रु *śmáśru* n. (e *śman* et *śru*, quod correptum esse videtur e *śuru* vel *śûru* a r. *śvi* crescere, v. *śû́ra*, *śváśura*) barba. Ḥ. 2. 3. (Hib. *smig* mentum.)

श्मश्रुल *śmaśrula* (a *śmáśru* s. *la*) barbatus. Ragʿ. 4. 63.

श्मील् *śmîl* 1. par. (*nimêśaṇê*) nictare, connivere oculis. Scribitur etiam *smîl*.

श्याम *śyâmá* niger, violaceus, lividus. Ḥ. 2. 2. 19. 25. N. 12. 50. 18. 11. (Cf. *śyâva*, lit. *śémа-s* colore cinereo, hib. *ciar* „dark brown, black".)

श्याल *śyâla* m. uxoris frater. Bʿ. 1. 34.

श्याव *śyâva* fuscus. (Vid. *śyâmá* et cf. russ. *sivyĭ* dunkelgrau.)

50

श्यामिका *śyâmikâ* f. (a *śyâmâ* s. *ika* in fem.) nigredo. Śak. 46. 17. Rag᾽. 1. 10.

श्येत *śyêta* albus. Am. (Cf. *śvêta.*)

श्येन *śyênâ* m. falco.

श्यै *śyâi* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Part. perf. pass. *śînâ* coagulatus. *śîtâ* frigidus. Pâṇ. VIII. 2. 47.

c. *â* siccari, arescere. Rag᾽. 17. 37: *yâvan nâ "śyâyatê vêdir ab᾽iśêkagalâplutâ.* Part. perf. pass. *âśyâna* siccatus. Rag᾽. 4. 24: *saritô kurvatî gâd᾽âh pat᾽aśćâ "śyânakardamân.*

श्रङ्क् *śrank* 1. âtm. (*gatâu* K. *sarpê* V.) ire. Vid. sq. et cf. *ślank*, *srank*, *śvanć.*

श्रङ्ग् *śrang* 1. par. (*vragê*; scribitur *śrag*) ire. Cf. *ślang*, *śvang*, *śrank*, *ślank*, *śri*; germ. vet. *slange* serpens, *slenga* funda.

श्रण् *śraṇ* 1. et 10. par. *śrâṇâmi*, *śrâṇâyâmi* (*dânê*) dare, largiri.

c. *vi* id. R. Schl. II. 32. 35: *gavân sahasram asty êkanyad aviśrâṇitam mayâ.*

श्रत् *śrat* indecl. fides. Invenitur in compositione cum rad. *d᾽â* q. v.

1. श्रथ् *śrat᾽* 1. et 10. par. (*band᾽anê* K. *band᾽ê môkśê vad᾽ê* V.) ligare, nectere, solvere, occidere. (Cf. *grant᾽*, *śrant᾽*, *ślat᾽*, *śnat᾽*; lat. *crâtes*, *rete*, *res-tis* e *ret-tis*, v. Ag. Benary p. 222 et 262.)

2. श्रथ् *śrat᾽* 1. par. (*vad᾽ê*) ferire, occidere. Vid. *śnat᾽*.

3. श्रथ् *śrat᾽* 10. par. *śrat᾽âyâmi* (*dâurbalyê*) debilem, laxum, solutum esse. Cf. 1. *śrant᾽*.

4. श्रथ् *śrat᾽* 10. par. *śrât᾽âyâmi* (*pratiharśê môkśayatnayôh* K. *pratihṛśi yatnê* V.) exhilarare, niti, operam dare. — In dial. vêd. solvere. Ṛgv. 24. 14: *ênânsi śiśrat᾽ah* (praet. mltf. sensu imper.) *kṛtâni.* Vid. 1. et 2. *śrant᾽*.

श्रद्ध *śradd᾽a* (e *śrat* et *d᾽a* ponens) fidem ponens, credens. B᾽. 17. 3.

श्रद्धा *śradd᾽â* f. (e *śrat* et *d᾽â* positio, a r. *d᾽â*) fides. B᾽. 6. 37.

श्रद्धामय *śradd᾽âmâya* (a praec. s. *maya*) fide praeditus. B᾽. 17. 3.

श्रद्धावत् *śradd᾽âvant* (a *śradd᾽â* s. *vant vat*) fide praeditus. B᾽. 3. 31. 4. 29.

1. श्रन्थ् *śrant᾽* 1. âtm. (*śâit᾽ilyê*; scribitur *śrat᾽*) laxum, solutum esse. Cf. *śrat᾽*.

2. श्रन्थ् *śrant᾽* 1. et 10. par. (*sandarb᾽ê* K. *darb᾽ê vad᾽ê* V.) jungere, nectere, serere; occidere. Cf. 2. *grant᾽*, 1. *śrat᾽*; gr. κλώθω.

3. श्रन्थ् *śrant᾽* 9. par. *śrat᾽nâmi* (*môćanapratiharśayôh* K. *môkśê pratihṛśi* V.) solvere, exhilarare.

श्रम् *śram* 4. par. *śrâmyâmi* (gr. 303), praet. mltf. *âśramam.* Defatigari. B᾽att. 14. 48: *nâ 'śramad ǵnan plavangamân.* — *śrântâ* (gr. 550) defatigatus, defessus. Ḥ. 1. 4: *śrântâh pipâsârtâ nidrând᾽âh pâṇḍavâh*; N. 15. 10: *kva sâ ... śrântâ śêtê.* Vid. *klam.* (Huc vel ad *klam* trahi posset germ. vet. *HLAD* onerare [*hladu*, *hluod*], abjecto *m* et addito *d*, v. gr. comp. 109$^{b)}$. 1 et cf. gerund. scr. *gâtya* a *gam*, gr. 568; gr. κμη [κάμνω].)

c. *pari* id. *pariśrânta* defatigatus, defessus. Ḥ. 1. 34. Su. 1. 8. N. 13. 4.

c. *vi* quiescere, requiescere. R. Schl. I. 62. 1: *śrântavâhanô vyaśrâmyat*; Maḥ. 1. 5211: *viśaśrâma ... kuruvêśmani.* Etiam cl. 1 par. âtm. Maḥ. 3. 3397: *viśramêd yatra śrântah*; Ḥ. 1. 25: *viśramad᾽vam.* — Pass. impers. N. 21. 27: *viśrâmyatâm ity uvâća klântô 'ssi* (*viśrâmyatâm* anomale pro *viśramyatâm*, nisi pertinet ad caus.). — *viśrânta* qui requievit, requietus, relaxatus. N. 17. 28. 18. 18. Sâ. 5. 66. — Caus. *viśrâmayâmi* facio ut requiescat. Maḥ. 3. 11004: *aǵinasanstarê pârt᾽â viśrâmayâmâsur labd᾽asanǵńâm.*

श्रम *śrama* m. (r. *śram* defatigari, s. *a*) lassitudo. Ḥ. 1. 19. Sâ. 5. 3. 27.

श्रम्भ् *śramb'* 1. âtm. (*viśvâsê*; scribitur etiam *sramb'*) confidere. Nonnisi cum *vi* compositum invenitur. *viśrabd'a* confidens. Maḥ. 3. 12996: *tvam iḥa viśrabd'aś ćara*; R. Schl. II. 19. 5. Ḥit. 22. 17. — *viśrabd'am* adv. confidenter. N. 4. 2.

श्रवण *śravaṇa* (r. *śru* s. *ana*) 1) n. auditio. Maḥ. 3. 8300. 2) m. n. auris. Am.

श्रवस् *śrávas* n. (r. *śru* s. *as*) 1) id. Am. 2) in dial. vêd. gloria. (Gr. κλέ(ϝ)ος; hib. *cluas* auris.)

श्रा *śrâ* 2. par. coquere. Part. perf. pass. *śritá* et *śrâṇá*, anom. *śṛtá* (in dial. vêd. *śrâtá* et *śritá*). N. 23. 20: *śritam mâṅsam* (ed. Calc. 3. 2941: *śṛtam*); R. Schl. II. 56. 24: *ayaṅ sarvaḣ samastâṅgaḣ śritaḣ kṛśṇamṛgô mayâ.* — Caus. *śrapáyâmi* (pro *śrâpáyâmi*) facio ut coquatur, coquo. R. Schl. I. 13. 39: *patatriṇas tasya vapâm udd'ṛtya ... śrapayâmâsa*; II. 56. 21: *âiṇêyaṅ śrapayasva*; Maḥ. 1. 6392: *yâgêna śrapitaṅ ḥavyam*; 3. 5038: *ćaruṅća śrapayan.* (Vid. *śrâi* et cf. *śrí*, 1. *ćur*, slav. зрѣти *ṣrê-ti* maturescere, fortasse gr. ἄρ-τος e κάρ-τος per metath. e κρά-τος = part. perf. pass. vêd. *śrâtá*; κάγχρυς forma redupl. pro κάρχρυς (v. gr. 507); goth. *hauri* pruna; fortasse lat. *cul-ina*, mutato *r* in *l*. Ad formam caus. *śrapáyâmi* trahi possunt hib. *cramhaim* „I concoct, digest", *mh* = *v* pro *p*, v. Pictet p. 60 et 69; lat. *cremare*, *carbo*, gr. κρίβανος, κριβάνη, κράμβος; goth. *hlaif-s*, them. *hlaiba*, nostrum *Laib*, anglo-sax. *hlâf*; lit. *iś-sirpstu* maturesco, gr. περκάζω; germ. vet. *rîfi* maturus, nostrum *reif*, anglo-sax. *ripe*, abjectâ gutturali, v. *pakvá* maturus a पच् *pać* coquere; fortasse gr. καρπός et germ. vet. *herpist* autumnus, anglo-sax. *hearfest* a maturescendo dicta sunt. Cf. Pott. 1. 196 et Benfey 2. 177.)

श्राद्ध *śrâdd'a* n. (a *śradd'â* s. *a*) donum sacrum quod Manibus offertur. Man. 3. 204.

श्रान्त *śrântá* v. *śram.*

श्राम् *śrâm* 10. par. (*âmantraṇê* K. *mantrê* V.) loqui, alloqui, advocare, invitare.

श्रि *śri* 1. par. âtm. ire, adire, inire, ingredi. Ḥit. 26. 5: *yan dêśaṅ śrayatê (vîraḣ) tam êva kurutê bâḥupratâpârģitam*; Rag'. 3. 70: *munivanataruććâyâm ... śiśriyê*; B'. 9. 12: *prakṛtim môḥinîṅ śritâḣ.* (Cf. *ćar*; germ. vet. *hlei-tara* scala, anglo-sax. *hlæ-dre*, *hlæ-der*, nostrum *Leiter*, v. Graff. 4. 1115; goth. *hlei-thra* tabernaculum, *hlija* id., cf. आश्रय *âśraya* et v. वेश *vêśa* domus a *viś* intrare; lit. *klê-tis* cella in supremâ parte aedium; slav. *klê-ti* cella; germ. vet. *hlinian*, *hlinôn*, *hlinên* se acclinare, inniti [v. *śri* praef. *sam*], *oba-hlinên* excellere, *fora-hlinên* praeminere; *hlî-ta* declivitas, v. Graff. 4. 1094 sq.; *scrîtan* gradi, v. gr. comp. 109[b]. 1; *ga-scrîtan* delabi, *scrit*; island. vet. *skrid* passus; lit. *klejôju* oberro, pervagor, *klystu* e *klydtu*, *klydêju* id.; gr. κλί-νω, κλι-τύς, κλι-σία cet.; lat. *clî-no*, *clîvus*, v. *śri* praef. *ut.*)

c. *ad'i* praef. *sam* adire, aggredi. N. 23. 12.

c. *ab'i* id. Maḥ. 1. 8274: *b'ayâd raṇam parityaģya śakram êvâ 'b'iśiśriyuḣ.*

c. *â* 1) id. N. 12. 12: *śilâtalam at'â "śritâ*; Ḥ. 2. 11: *vanam âśritâḣ*; Maḥ. 3. 13069: *âśrayiśyantića nadîḣ parvatân viśamâṇića.* Pass. Ḥit. 70. 7: *sa lakśmyâ "śrîyatê ģanaḣ.* 2) propendere, se convertere, addictum, intentum esse. Ḥ. 1. 41: *d'armam âśritâ*; 3. 19: *yân imân âśritâ 'kârśîr vipriyaṅ sumaḥan mama*; N. 6. 8: *kâća sarvaguṇôpêtan nâ "śrayêta nalam*; B'. 6. 1.

c. *â* praef. *anu* adire. R. Schl. II. 84. 7.

c. *â* praef. *apa* id. Maḥ. 3. 13238. 13239. Adhibere. Maḥ. 1. 651: *âḥâram anapâśritya na śarîrasya d'âraṇam.*

c. *â* praef. *vi* + *apa* id. B'. 9. 32.

c. *â* praef. *upa* id. Ḥ. 1. 44. B'. 4. 10.

c. *â* praef. *sam* id. Ḥ. 2. 1.

c. *ut*: *uććri* (v. euphon. r. 61) extollere, sublevare. Sâ. 5. 95: *uććritya bâhû.* — *uććrita* erectus, sublatus. N. 12. 37.

c. *ut* praef. *ab'i* id. Dr. 8. 20: *gagavaram ab'yuććritakaram.*

c. *upa* adire, aggredi. Mah. 3. 10456: *śarâh... ab'êdyan kavaćanćâi 'va sadyas tam upaśiśriyuh.*

c. *nis* praef. *vi* egredi. Sâ. 6. 14: *vaktrâd vâkyan vinihśritam.*

c. *pra*: *praśrita* modestus. In. 1. 10: *sannatah praśritô b'ûtvâ*; R. Schl. I. 18. 5: *praśritan vâkyam.* Vid. *praśraya.*

c. *pra* praef. *sam*: *sampraśrita* i. q. *praśrita.* R. Schl. II. 70. 11: *ûćuh sampraśritan vâkyam.*

c. *sam* 1) i. q. simpl. Mah. 3. 13053: *tân dêśân sanśrayiśyanti.* 2) se acclinare in alqd, niti aliquâ re, c. acc. R. Schl. II. 60. 20: *bâhû râmasya sanśritâ*; 66. 10: *santrastâ râg'avan sanśrayiśyati.*

श्रित *śritá* v. *śri* et *śrâ.*

श्रिष् *śriś* 1. par. (*dâhê*) urere. (Cf. *śliś*, 1. *śrî*, *śrâ*, *grîśmá.*)

1. श्री *śrî* 9. par. âtm. coquere. Rgv. 84. 11: *sôman śrînanti*; 68. 1: *śrînan.* (Vid. *śriś.*)

2. श्री *śrî* f. 1) dea Lakśmia, Viśnûs uxor. N. 1. 13. 2) fortuna, felicitas. Su. 2. 10. B'. 10. 34. 3) pulchritudo, gratia, venustas. In. 4. 7. N. 3. 11. 4) reverentiae causâ nominibus personarum vel rerum venerandarum anteponitur, e. c. *śrîganêśa* quasi sanctus Ganêśus vel summe venerandus Ganêśus, *śrîmahâb'ârata* summe venerandum Mahâ-B'âratum.

श्रीकण्ठ *śrîkant'a* m. (Bah. e *śrî* et *kant'á* collum) cognomen Śivi. Hit. 33. 7.

श्रीमत् *śrîmant* (a praec. s. *mant mat*) felix, fortunatus.

श्रील *śrîlá* (a *śrî* felicitas, s. *la*) felix. Am.

1. श्रु *śru* 5. par. interdum âtm. *śrnômi* (gr. 342), praet. mltf. *áśrâuśam.* 1) audire, auribus percipere. Mah. 3. 13489: *śrnu râgan... idam âk'yânam*; Br. 2. 3: *ârtigam mahâśabdam ... kuntî śuśrâva*; Mah. 3. 3084: *aśrâuśît savyasâćinan vartamânan tapasy ugrê*; 1. 2285: *na hi trpyâmi pûrvêśân śrnvânaś ćaritram mahat*; 3. 13490: *taé ćrnuśva mahîpatê.* Pass. Mah. 4. 1788: *divam âvrtya śabdas tu nivrttah śuśruvê punah.* 2) auscultare, obedire. B'. 18. 58: *at'aćêt tvam ... na śrôśyasi vinańkśyasi.* Cum gen. Mah. 3. 10327: *sâćâ 'sya na śrnôti vâi.* — Caus. *śrâvâyâmi* facere ut quis audiat, dicere: *p'âlgunasya vaćah śrutvâ ... gand'arvavaćanan sarvan śrâvayâmâsa.* Pass. c. nom. pers. et acc. rei. Mah. 3. 2: *śrâvitâh paruśâ vâćah ... kim akurvata kâuravyâh*; R. Schl. I. 17. 18: *śrâvitâ vanavâsanća b'artrâ sâ.* — Desid. âtm. *śuśrûśê* 1) audire velle. Mah. 3. 13248: *râganyamahâb'âgyam idânîn śuśrûśâmahê.* 2) auscultare, obedire. In. 5. 34: *ahan samanugńâtâ têna pitrâ ... tavâ 'ntikam anuprâptâ śuśrûśitum.* Cum acc. pers. Man. 5. 155: *patin śuśrûśêta*; Mah. 3. 13722: *gurû vrdd'âu śuśrûśê sham.* Pass. Man. 10. 100: *yâih śuśrûśyantê dvigâtayah.* (Gr. κλύω, κλυ-τός = scr. *śrutá*, v. praef. *vi*; lat. *clu-tus*, *inclu-tus*, *cluo*, *aus-cul-to*; goth. *hliu-ma*, them. *hliu-man*, auris, cum debiliore gunae formâ, v. gr. comp. 27 et 109[b]. 1; germ. vet. *hlû-t* sonorus = श्रुत *śrutá*, productâ vocali [nostrum *laut*], *hlûti* f. sonus, unde *hlûtian* sonare, *hliu-munt* fama, opinio [nostrum *Leumund*], *hlio-dar* sonitus; hib. *cluinim* „I hear", *cluas* „ear" v. *śrávas.* Cum desid. *śuśrûś* conferantur: lit. *klausu* audio, russ. *slušaju* ausculto, germ. vet. *hlosên*, *hlosôn*, *hlosian*, *losên* cet. audire; sax. vet. *hlus-t* auditus, auris; anglosax. *hlys-ton* audire, angl. *lis-ten*, hib. *clos* „hearing, report", *cloisim*, *cluisim* „I hear". Huc etiam trahi posset goth. *hausja* audio, ita ut mutilatum sit e *hlausja*, germ. vet. *hôriu*, angl. *hear*, mutato *s* in *r.* Ad caus.

śrâvâyâmi pertinent lat. *clâmo*, mutato *v* in *m*, v. gramm. comp. 109[a]. 6 et 109[b]. 1; lit. *šlōwiju* laudo, celebro, v. praef. *vi*; fortasse *klabu* loquor e *klawu*; russ. *slav-i-tj* celebrare, *slovo* verbum, sermo; slav. vet. *slovuń* appellor, *slava* gloria; gr. κλαίω, κλαύσω, nisi pertinet ad क्रन्द् *krand* plorare, abjecto *d*, mutato *n* in υ, sicut e. c. in 3. pers. pl. τύπτουσι e τύπτοντι, mutato τ in σ; καλέω per metath. e κλα(ϝ)έω, κλείω e κλεϝίω; sax. vet. *hlamôn* sonare, strepere, de fluctibus; germ. vet. *hlamôn* crepitare, cum *m* pro *v* sicut in lat. *clamo*; *scriu* clamo, praet. *screi*, pl. *scrir-u-mês* e *scriw-u-mes* (?), sicut *birumês* sumus = भवामस् *bʿavâmas*, v. gr. comp. 20.)

c. *anu* i. q. simpl. Bʿ. 1. 44. Man. 9. 100: *anuśuśruma*.

c. *â* caus. narrare. Maḥ. 3. 15260.

c. *upa* i. q. simpl. Maḥ. 2. 1244. Auscultare. R. Schl. II. 3. 3. 1.

c. *pari* id. Maḥ. 1. 3754.

c. *prati* polliceri, c. gen. pers. N. 4. 16: *pratiśrutya dêvatânâm*.

c. *vi* pass. 1) audiri. R. Schl. I. 13. 13: *vyaśrûyataća śabdô syam*. 2) celebrari. Hit. 5. 11: *varam êkaḣ (putraḣ) kulâlambî yatra viśrûyatê pitâ*. — *viśruta* inclutus. In. 2. 12. — Caus. *viśrâvayâmi* sonare, facio ut resonet. Maḥ. 3. 16556: *antarikšê vâg âsît sarvâ viśrâvayan diśaḣ*. Clamare, exclamare, pronuntiare. Maḥ. 1. 6287: *nâma viśrâvya*. Narrare. Maḥ. 3. 12266: *karma viśrâvayâmâsa yatʿâbʿûtam*.

c. *sam* 1) audire. N. 11. 26: *âkrandamânân saṅśrutya*. 2) polliceri. N. 3. 9: *karišya iti saṅśrutya*. Caus. facere ut quis audiat, narrare, c. 2. acc. Maḥ. 5. 560: *upâkʿyânam idam ... saṅśrâvayâmi tvâm*.

2. श्रु *śru* 1. par. vid. *sru*.

श्रुति *śruti* f. (r. *śru* s. *ti*) 1) auditio. In. 2. 5. Br. 2. 16. 2) sensus audiendi. 3) auditum, traditum, praesertim e scriptis sacris. Bʿ. 2. 53.

श्रुतिमन्त् *śrutimant* (a praec. s. *mant mat*) auditu praeditus. Bʿ. 13. 13.

श्रुव *śruva* n. cochlear sacrificum.

श्रेणि *śrêṇi* f. (ut videtur, a r. *śri* s. uṇâd. *ni*) linea. Mêgʿ. 22. 29. 36.

श्रेयांस् *śrêyâṅs* (ut mihi videtur, a *śrîlâ* vel *śrîmant* felix, cum guṇâ vocalis *î*, abjecto suffixo *la* vel *mant mat*, suff. *yâṅs* pro *îyâṅs*, v. gr. 226. 3 et 227; ita superl. *śrêštʿa* e *śrê* + *štʿa* pro *ištʿa*) 1) adj. melior. Br. 1. 35. 2) subst. n. salus, felicitas. In. 3. 7. N. 12. 89. Bʿ. 3. 8.

श्रेष्ठ *śrêštʿa* (v. praec.) optimus. In. 5. 17.

श्रै *śrâi* 1. par. i. q. *śrâ*. (Vid. gr. 354.)

श्रोण् *śrôṇ* 1. par. (*saṅgʿâtê*) coacervare. Cf. *ślôṇ*. (Vid. *śrôṇi* et cf. anglo-sax. *hlaw*, *hlæw* „a heap, barrow, a small hill"; goth. *hlain* collis. Vid. seq. et *nitamba*.)

श्रोणि *śrôṇi* f. (ut videtur, a r. *śrôṇ* s. *i*) nates, clunes. N. 11. 32. Lass. 50. 17: *pînaśrôṇipayôdʿarâ*; v. sq. (Cf. lat. *clûnis*, gr. κλόνις, hib. *slias* „the thigh, the loins". Vid. *śrôṇ*.)

श्रोणी *śrôṇî* f. id. H. 3. 5. In. 4. 6. 5. 5. Gîta-G. 12. 11. Mêgʿ. 80: *śrôṇîbʿârâd alasagamanâ* (cf. Ur. 60. 15: *paśćân natâ gurunitambatayâ*). — *suśrôṇî* καλλίπυγος. In. 4. 6. Vid. *śrôṇi*.

श्रोतस् *śrôtas* v. *srôtas*.

श्रोतार् -तृ *śrôtâr -tṛ* m. (r. *śru* s. *târ tṛ*) auditor, auscultator. Hit. 70. 3.

श्रोत्र *śrôtra* n. (r. *śru* s. *tra*) auris.

श्रोत्रिय *śrôtriya* m. (a *śrôtra* sensu Vêdorum, v. *śruti*, s. *iya*) Vêdorum gnarus Brâhmanus. Hit. 123. 16.

श्लक्ष्ण *ślakšṇâ* tenuis, mollis, lenis, suavis. N. 5. 6. 8. 12. 19. 1.

श्लङ्क् *ślaṅk* 1. âtm. i. q. *śraṅk*.

श्लङ्ग् *ślaṅg* id. Vid. *śraṅg*.

1. श्लथ् *ślatʿ* 1. par. i. q. 2. *śratʿ*.

2. श्लथ् *ślatʿ* 10. par. i. q. 3. *śratʿ*.

श्लथ *ślatʽa* (r. 2. *ślatʽ* s. *a*) laxus, relaxus, solutus. Ragʽ. 9. 36.

श्लाख् *ślâkʽ* 1. par. i. q. *śâkʽ*.

श्लाघ् *ślâgʽ* 1. âtm. (fortasse e *śrâv*, them. caus. r. *śru*, mutato *r* in *l* sicut in *ślatʽ* = *śratʽ*, *v* in *gʽ*, v. gr. comp. 19 et cf. Pott 1. 233) 1) superbire, se jactare, gloriari aliquâ re, c. instr. Maḥ. 2. 2121: *parêśâm êva yaśasâ ślâgʽasê tvaṅ sadâ*; 4. 1160: *tvayâ pariśadô madʽyê ślâgʽatê saḣ.* 2) c. dat. adulare, blandiri. Bʽaṭṭ. 8. 72: *ślâgʽamânaḣ parastrîbʽyaḣ.* — Caus. laudare. Ḥit. 61. 6: *tadvâkyaṅ ślâgʽayitvâ.* (Cf. hib. *sleigh* „adoration", *sleachd* id., *sleachdaim* „I kneel, stoop, adore".)

श्लाघा *ślâgʽâ* f. (r. *ślâgʽ* s. *â*) laus. Ur. 60. 1.

1. श्लिष् *śliś* 1. par. i. q. *śriś*.

2. श्लिष् *śliś* 4. par. Praet. mltf. *áślikśam* et *áśliśam*. 1) amplecti. Gîta-G. 1. 44: *ślišyati kâm api ćumbati kâm api.* 2) applicare, adjungere, conjungere. Śak. 62. 1: *nâ 'tiśliśṭaḣ sandʽir asya mṛṇâlavalayasya*; Ḥit. 24. 5: *suśliśṭêna sandʽinâ.* (Fortasse *śliś* e *śluś*, debilitato *u* in *i*; cf. germ. vet. ***SLU-Z*** claudere, lat. *clau-do*, *clav-is*, gr. *κλείω*, *κλεί-ς*, *κλει-δός*, *κλοι-ός*; hib. *crios* „belt, girdle, cingle, band".)

c. *â* 1) amplecti. A. 4. 6: *mâm ... âślišyaća punaḣ punaḣ*; 9. 16: *itarêtaram âśliśya.* — âtm. Maḥ. 1. 3040: *pitur âślišyatê sṅgâni.* 2) appropinquare. A. 6. 12: *puram âsuram âśliśya.* Se applicare. R. Schl. II. 96. 22: *sîtâ ... vitrastâ râmam âślišat.*

c. *â* praef. *sam* 1) amplecti. Maḥ. 3. 10043: *samâśliśaććâ 'sakṛd ṛśyaśṛṅgam.* 2) applicare, admovere. A. 6. 8: *ratʽan tan tu samâśliśya.*

c. *sam* amplecti, applicare, conjungere, c. instr. *urasâ* pressare alqm ad pectus. R. Schl. I. 10. 28: *tâv anyônyâṅgaliṅ kṛtvâ snêḥât saṅślišyaćô 'rasâ.* — Caus. vel cl. 10 conjungere. Maḥ. 2. 735: *tavê 'mê putraśakalê dṛṣṭavaty asmi dʽârmika | saṅślêśitê mayâ dâivât kumâraḣ samapadyata.*

c. *upa* caus. cohibere, inhibere, sistere. Ur. 9. 7: *ratʽam upaślêśaya.*

3. श्लिष् *śliś* 10. par. (proprie caus. praec.) conjungere (v. 2. *śliś* praef. *sam*).

श्लोक् *ślôk* 1. âtm. (*saṅgʽâtê* K. *varǵanê sarǵanê* V.) conjungere, componere; relinquere, creare.

श्लोक *ślôka* m. (r. *ślôk* s. *a*) stropha. N. 15. 9.

श्लोण् *ślôṇ* 1. par. i. q. *śrôṇ*.

श्वङ्क् *śvaṅk* 1. âtm. i. q. *śraṅk*, *ślaṅk*.

श्वञ्च् *śvańć* 1. âtm. (scribitur *śvać*, gr. 110[a]) id.

श्वठ् *śvaṭʽ* 10. par. *śvâṭʽáyâmi* i. q. 2. *śaṭʽ*. Cf. *svaṭʽ*.

श्वण्ठ् *śvaṇṭʽ* 10. par. (scribitur *śvaṭʽ*, gr. 110[a]) id.

श्वन् *śvan* m. (in casibus debilissimis *śun*, v. gr. 192) canis. (Gr. *κύων*, *κυνός* = scr. *śúnas*; lat. *cani-s*, ejecto *v* vel *u*, addito *i*, sed gen. pl. *can-um* a primitivo them. in *n*, sicut *juven-um* a *juven* = scr. *yúvan*; lit. nom. *šû* = scr. *śvâ*, gen. *šun-s* = scr. *śúnas*, v. gr. comp. 139; hib. nom. *cu*, gen. et pl. *coin*; goth. *hund-s*, them. *hunda*, adjecto *da*; russ. *sobaka* pro *sbaka*, cf. med. *σπάκα* apud Herod. „*τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι*", pers. سگ *seg*, ṣend. nom. 𐬯𐬞𐬁 *śpâ*, acc. 𐬯𐬞𐬁𐬥𐬆𐬨 *śpânĕm*, v. gr. comp. 50).

श्वभ्र् *śvabʽr* 10. par. (ut videtur, denom. a sq.) perforare.

श्वभ्र *śvabʽra* m. caverna, specus. Ḥit. 12. 8.

श्वल् *śval*, श्वल्ल् *śvall* 1. par. (*vêgê*) currere.

श्वल्क् *śvalk* 10. par. (*bʽâśê*) loqui.

श्वशुर *śvásura* m. (ut videtur, e *svaśura*, quâ formâ nituntur cognatae linguae, e *sva* suus et *śura* vir, v. *śûra* et *svaǵana* cognatus, *svásâr* -*sṛ* e *svastrî* soror, Pott 1. 126, Benfey 2. 175. 176) socer. N. 25. 2. (Goth. *svaihra*, them. *svaihran*, cum *ai* pro *i* ex *a*

v. gr. comp. 82; germ. vet. *suehur*, them. *suehura*; slav. *svekr*; lit. *śeśur-s* pro *śeśura-s* mariti pater; cambro-brit. *çwegrwn*; lat. *socer* e *suocer*, gr. ἑκυρός.)

श्वश्रू *śvaśrû* f. (ut videtur, a *śváśura* abjecto *a*, transposito *ur* in *ru*, producto *u*, sicut e. c. in *b'îrû* f. a *b'îru*, v. gr. 220) socrus. Sâ. 3. 20. (Vid. *śváśura* et cf. lat. *socrus*, gr. ἑκυρά = scr. *śvaśurá*; goth. *svaihrô(n)*, germ. vet. *suigar*, cambro-brit. *çwegyr*, slav. *svekrü*; fortasse lit. *ůśwě* [*uośwě*] mariti socrus e *śuośwě*.)

1. श्वस् *śvas* 2. par. *śvásimi* (v. gr. 321) interdum 1. âtm. praet. mltf. *áśvasiśam* et *áśvasam*. 1) spirare, spiritum ducere. Ṛgv. 65. 5: *śvasity apsu hańsô na sîdan*; B'. 5. 8: *śvasan*; Hit. 34. 6: *śvasann api na ǵîvati*; Maḥ. 3. 12544: *śvasamânâ ivâ ''śugâh.* 2) suspirare, gemere. In. 5. 51: *sp'uradôśṭ'î svasantî*; v. praef. *ni*. — Caus. recreare, reficere. R. Schl. II. 84. 18: *śvâsitâ sênâ vatsyatî 'mâń vib'âvarîm.* (Huc traxerim lat. *spiro* cum *p* pro *v*, sicut semper in ṣend. *śp* = श्व् *śv*, de *r* pro *s* v. gr. comp. 22. Etiam *queror*, *ques-tus* huc trahi posset, ita ut a gemendo dictum sit, vid. Pott 1. 280.)

c. *â* respirare, se recolligere, se recipere ex timore, moerore. B'att. 4. 38: *âśvasihi mâ rudah*; Maḥ. 3. 690: *âśvasad'vam mâ b'îh kâryâ.* — *âśvasta* qui respiravit etc. Sâ. 6. 8: *tâu punar âśvastâu.* — Caus. 1) facere ut quis respiret, animum recipiat. Maḥ. 1. 5406: *kuntîm âśvâsayâmâsa prêśyâb'iś ćandanôdakâih.* 2) animum alicui facere, alicujus animum confirmare, consolari. B'. 11. 50: *âśvâsayâmâsaća b'îtam*; N. 11. 10: *vilapantîń samâgamya nâ ''śvâsayasi.*

c. *â* praef. *prati* id. R. Schl. II. 51. 2: *pratyâśvasihi*; 58. 1: *pratyâśvastô yadâ râǵâ môhât.*

c. *â* praef. *sam* id. N. 11. 29: *sâ dṛśṭvâi 'va samâśvasat*; 73: *samâśvasihi mâ śućah.* — Caus. i. q. *âśvâsayâmi.* N. 11. 29. R. Schl. I. 17. 29.

c. *ut* 1) spirare. Man. 3. 72: *uććvasan na sa ǵîvati*; R. Schl. I. 64. 18: *nô 'ććvasiśyâmi sańvatsaraśatâni*; 20: *anuććvasann ab'uńǵânah.* 2) suspirare, gemere. B'att. 14. 55: *uććaśvâsa dînâ*; Dr. 6. 25: *muhur muhur vyâlavad uććvasantah.*

c. *ni* suspirare, gemere. B'att. 6. 34: *nyaśvasiććâ ''yatam muhuh*; Maḥ. 1. 5901; v. sq.

c. *ni* praef. *vi* id. N. 18. 7: *viniśvasya bahuśô ruditvâća*; Maḥ. 3. 14759.

c. *nis* id. H. 1. 49: *nihśvasan dînamânasah*; R. Schl. II. 23. 2.

c. *nis* praef. *vi* id. Dr. 5. 25.

c. *parâ* concredere, committere. Maḥ. 3. 17011: *tvayi ... parâśvasya brâhmaṇasyâ 'b'irâd'anam.*

c. *vi* confidere. Hit. 24. 9: *yô viśvasiti śatruśu*; R. Schl. II. 12. 67. — Cl. 1. par. Maḥ. 3. 17310: *kas tasya viśvasêt*; 5. 453: *mayi viśvasêh.* — *viśvasta* confidens, securus, liber a metu. H. 1. 50. 2. 25. — Caus. facio ut confidat, securum reddo. Hit. 79. 5. 121. 9.

2. श्वस् *śvas* cras. N. 28. 25. (Lat. *cras*, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20. 392.)

श्वसन *śvasana* I. m. ventus. Am. II. n. 1) spiratio, respiratio. 2) gemitus.

श्वस्तन *śvastana* (f. *-î*, a 2. *śvas* s. *tana*) crastinus. (Lat. *crastinus.*)

श्वापद *śvâpada* m. (ut mihi videtur, Baḥ. e *śvan* canis producto *a* [cf. *śvâdanta* apud Wils.] et *pada* pes) bestia rapax in universum. N. 15. 18.

श्वास *śvâsa* m. (r. *śvas* s. *a*) spiritus, halitus. Sâ. 5. 17.

श्वि *śvi* 1. par. *śvâyâmi*, praet. mltf. *áśvayiśam* (gr. 366), *áśvam* (gr. 377) et *áśiśviyam* (gr. 384), praet. redupl. *śiśvâya*, *śiśvâ'ya* vel *śuśâva*, *śuśâ'va*, a correptâ formâ *śu* (Pâṇ. VI. 1. 30), prec. *śûyâsam*; pass. *śûyê'* (gr. 449), part. *śûná.* 1) crescere, accrescere, tumescere. Ṛgv.-V. 74. 6 (v. Westerg.): *tê svêna śavasâ śûśuvuh*, producto *û* in syll.

redupl., ita *śûśuvâṅs* qui crevit, turgidus, magnus. Ṛgv. 64. 15: *śûśuvâṅsam.* — Caus. facere ut crescat, augere. Ṛgv. 54. 7: *śûśuvat.* (Lat. *crescere*, mutato *v* in *r*, sicut in *cras* = scr. *śvas*, v. gr. comp. 20, *cu-mulus*, ut *tu-mulus* a तु *tu* q. v.; gr. κύω, κύημα, κῦμα, κυΐσκω, κύτος, v. *śûnya*; fortasse κίων e κϜίων, cf. Benfey 2. 164 sq. Huc etiam traxerim germ. vet. *wî-t* amplus, latus, vastus = scr. *śvita*, sicut regularis participii pass. forma sonaret, abjectâ consonante initiali, sicut in *wîz* albus, v. *śvêta.* Cf. etiam hib. *cinneas* „growth, increase", *cinneachdin* id. Fortasse lat. *coma*, gr. κό-μη e *cu-ma*, κύ-μη a crescendo dicta [v. *rôman*, *śirôruha*, *vard vṛd*], nisi pertinent ad *ka*, v. *kêśa.*)

c. *vi* crescere, tumescere, se dilatare, extendere, diffundere. Ṛgv. 92. 12: *vyaśvâit* (*uśâh*); 113. 15: *pratamô 'śâ vyaśvâit.*

श्वित् *śvit* 1. âtm. album esse. (Fortasse primitive splendere, v. *śubrá*, *ragatá* et cf. lit. *swěčiù* [euphon. pro *swětiù*] luceo, inf. *swěs-ti* e *swět-ti*; fortasse *swěta-s* m. mundus a lucendo dictum sicut scr. *lôka*; slav. *svit-a-ti* illucescere, *svêt* lux, mundus, κόσμος; lit. *kaičiu*, euph. pro *kaitiu*, ad ignem appono, *kaitinu* calefacio, *kais-tu* calefio e *kait-tu*, praet. *kaitau*; v. *śvêta*, *śvind.*)

श्विन्द् *śvind* 1. âtm. (scribitur *śvid*, gr. 110[a]) i. q. *śvit.* (Cf. *śvit*, *ćand.* Huc vel ad *ćand* trahi potest island. vet. *hita*, *hiti* fervor, calor, *heit* fervidus, germ. vet. *hiza*, *heiz*, nostrum *Hitze*, *heifs.* Ad *ćand* etiam trahi potest lat. *caleo*, gr. κήλεος, mutato *d* in *l.*)

श्वेत *śvêta* albus. (Vid. *śvit*, *śvind* et cf. goth. *hveit-s* albus, them. *hveita*; fortasse *hvaitei* triticum a colore dictum; germ. vet. *huîz* albus, saepius *wîz*; sax. vet., anglo-sax. et island. vet. *hvît*, nostrum *weifs*; lit. *kwěty-s*, gen. *kwěčio* triticum.)

ष *ś*.

षट् *śaṭ* v. *śaś* (gr. 74 et 232).

षट्चरण *śaṭćaraṇa* m. (sex pedes habens, Bah. e *śaś* et *ćáraṇa*) apis. Śak. 15. 2. Vid. sq.

षट्पद् *śaṭpada* m. (Bah. e *śaś* sex et *padá* pes) id.

षण्ढ *śaṇḋa* m. eunuchus. In. 5. 50.

षष् *śaś* (in initio comp. et nom. acc. *śaṭ*, v. gr. 74 et 232) sex. (*śaś* e *kśaś* mutilatum esse videtur, cf. ṣend. [Zend script] *kśvas*, lat. *sex*, gr. ἕξ, anglo-sax. *sex*, germ. vet. *sehs* e *sihs*, goth. *saihs* pro *sihs*, lit. *šešì* [n. m. plur., fem. *šezios*], slav. *šes-tĭ* [subst. fem.], cambro-brit. *chwech*, armor. *chuech*, hib. *se* 6, *seas-gat* 60, v. gramm. comp. 314, Pictet p. 141.)

षष्टि *śaśṭí* (a *śaś* s. *ti* pro *daśati*, v. gr. comp. 320 annot.) sexaginta.

षष्टिवर्षिन् *śaśṭivarśin* (a *śaśṭivarśa* sexaginta anni, s. *in*) sexaginta annos habens. H. 1. 13.

षष्टिहायन *śaśṭihâyana* (Bah. e *śaśṭí* et *hâyana* annus) id. H. 4. 23.

षष्ठ *śaśṭá* (a *śaś* s. *ta*) sextus. (Ṣend. *kstva* pro *ksvasta*, lat. *sextus*, gr. ἕκτος, goth. *saihsta(n)*, lit. *šešta-s*, slav. *šestŭĭ*; hib. *seiseadh*, v. gramm. comp. 322. 323.)

षाड्गुण्य *śâḋguṇya* n. (a *śaḋguṇa* sex qualitates, proprietates, rationes, e *śaś* sex et *guṇá* secundum Wils. „one of six expedients in government, as, peace, war" etc., suff. *ya*) abstractum τοῦ *śaḋguṇa.* Hit. 119. 17.

षोडश *śôḋaśa* (fem. *-î*, v. gr. 236) sextus decimus. A. 11. 3.

षोडशक *śôḋaśaka* adj. (a *śôḋaśan* s. *ka*, cf. *pańćaka* a *páńćan* apud Wils.) sedecim generum, sechzehnartig. Hit. 130. 20.

षोडशन् *śôḋaśan* (v. gr. 229. ann. 1) sedecim.

1. श्चिव् *śćiv* 1. par. (in tempp. spec. vocalem producit; part. perf. pass. *śćyûtá*, gerund. *śćêvitvá* et *śćyûtvá*) spuere. (Fortasse *śćiv* pro *sćiv* e *spiv* vel *spiv*; cf. germ. vet. *SPIW*, *spiw-i-t* spuit = scr. *śćívati*, lat. *spuo*, correpto *iv* in *u*; gr. πτύω per metath. e σπύω, mutato σ in τ sicut e. c. in ἄρκτος, v. *ṛkšá*; lit. *spjau-ju* spuo, fut. *spjau-siu*.)

c. *ni* despuere. Mah. 3. 11797: *nyaśćîvad âkâśagatô maharšês tasya mûrdani*; Baṭṭ. 14. 100: *râkšasâśća nitišṭivuḱ (raktam)*. — Part. perf. pass. *nišćyûta*. Man. 4. 132. Rag. 2. 75.

c. *ni* praef. *ava* id. Man. 8. 282.

2. श्चिव् *śćiv* 4. par. *śćívyâmi* (v. gr. 303) i. q. 1. *śćiv*.

ष्ठीव् *šṭív* 1. par. id.

c. *ni* despuere. Man. 5. 145: *nišṭívya*.

स *s.*

स *sa* 1) stirps nominat. sing. masc. pronominis *tat* [v. gr. 243] unde fem. *sá*. 2) in initio compositorum cum. H. 1. 45. 46. (De pron. *sa* v. p. 161 s. v. 1. *tat*, cf. etiam lat. *sum* eum, *sam* eam, *sos* eos, *sapsa* = *sa ipsa*. Cf. etiam priorem partem graeci σήμερον et σῆτες, v. gr. comp. 345. Ad stirpem pronom. *sa* nunc retulerim etiam partem priorem vocis सम्प्रति *samprati* nunc, hoc tempore, ita ut proprie versus hunc vel hoc significet; cf. lat. *sem* in *sem-per*, v. सदा *sadá*. Cum praep. *sa* cf. lit. praep. insep. *sa*, e. c. in *sa-darbininkas* socius operis, συνεργός, *sa-karawis* socius pugnae; *su* tam simpl. quam in comp. cum, nisi hoc sicut gr. σύν nititur cognatâ formâ सम् *sam* q. v.; etiam slav. СЪ *sŭ* cum nunc ad सम् *sam* refero, v. gr. comp. 1014; gr. σα in σα-φής [cf. φάος, φῶς], ἀ in compp. ut ἄ-λοχος, ἄ-κοιτις, ἀ-κοίτης, ἀ-δελφός, sicut scr. *sôdara* e *sa* + *udára*; goth. *ga-* cum [nostrum *ge-*] in compp. ut *ga-vaurstva* συνεργός, quod in ed. prima cum Grimmio 2. 735 et 1018 ad *sa* vel *sam* retuli, nunc ad vêd. *sâkám* refero, gr. comp. 1014. Vid. *sam*, *sahá*.)

संयत *sańyata* v. *yam* praef. *sam*.

संयम *sańyama* m. (r. *yam* praef. *sam* coërcere, s. *a*) domitus, refrenatio, sedatio. B. 4. 27.

संयमन *sańyamana* (r. *yam* praef. *sam* coërcere, s. *ana*) 1) n. id. Sâ. 3. 20. 2) m. domitor. Sâ. 5. 65.

संयमिन् *sańyamin* (a *sańyama* s. *in*) sedatione (perturbationum animi) praeditus. B. 2. 69.

संयन्त्रित *sańyantrita* (a *sańyantra* vinculum [r. *yam* praef. *sam* s. *tra*] s. *ita*) vinculis adstrictus. Ur. 16. 4 infr.

संयुग *sańyuga* m. (r. *yuǵ* conjungere, praef. *sam* s. *a*) bellum. A. 10. 60.

संयोग *sańyôga* m. (r. *yuǵ* jungere, praef. *sam* s. *a*) conjunctio. B. 6. 23.

संरम्भ *sańrambа* m. (r. *rab* praef. *sam* irasci, inserto *m*, s. *a*) ira. N. 13. 31.

संरम्भपरुष *sańrambaparuša* (a praec. et *parušá*) valde asper (sicut germanice dicitur grimmig kalt, grimmige Kälte). Vid. sq.

संरम्भरुक्ष *sańrambarukša* (e *sańramba* et *rukšá*) id. Ur. 51. 5.

संवत्सर *sańvatsará* m. (e *sam* et *vatsará* q. v.) annus. Sâ. 2. 23.

संवरण *sańvaraṇa* n. (r. *var vṛ* praef. *sam* s. *ana*) occultatio. Ur. 84. 5.

संवर्धन *sańvardana* n. (r. *vard vṛd* praef. *sam* s. *ana*) incrementum, auctus, successus. Ur. 60. 8.

संवाद *sańvâda* m. (r. *vad* loqui, praef. *sam* s. *a*) colloquium.

संवास *sańvâsa* m. (r. *vas* praef. *sam* s. *a*) cohabitatio. Hit. 124. 8.

संविद् *sańvid* f. (r. *vid* praef. *sam*) conventus, conventum, pactum. Man. 8. 219.

संवीत *sańvîta* v. r. *vyê* praef. *sam.*

संशय *sańśaya* m. (r. *śî* praef. *sam* s. *a*) dubium. Ḥ. 10. 15. 16.

संशयित *sańśayita* (a praec. s. *ita*) dubiosus. Br. 2. 30.

संशुद्धि *sańśudd'i* f. (r. *śud'* praef. *sam* s. *ti*) purificatio. B'. 16. 1.

संश्रय *sańśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *sam* s. *a*) 1) congressus, conventus. N. 20. 41. 2) refugium. In. 1. 22.

संसद् *sańsad* f. (r. *sad* ire, praef. *sam*) coetus. N. 17. 36. 13. 10.

संसर्ग *sańsarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *sam* s. *a*) congressio, conventus, conjunctio, consociatio, permixtio. Ḥit. 28. 18. 10. 13.

संसार *sańsâra* m. (r. *sar sṛ* ire, praef. *sam* s. *a*) mundus, terra, mortalium habitatio. Ḥit. 4. 19. 33. 14. B'. 16. 19.

संसिद्धि *sańsidd'i* f. (r. *sid'* perficere, praef. *sam* s. *ti*) perfectio. B'. 3. 20. 6. 37.

संसुप्त *sańsupta* v. *svap* c. *sam.*

संस्कार *sańskâra* m. (r. *kar kṛ* praef. *sam*, adjecto *s* euphon., s. *a*) 1) ornatus, ornamentum. Ḥit. 4. 1. 2) consilium, propositum. Ḥit. 112. 5.

संस्कृत *sańskṛta* v. *kar kṛ* praef. *sam.*

संस्त् *sańst* 2. par. (*svapnê*) dormire. Vid. *sas.*

संस्तीर्ण *saństîrṇa* v. *star* (*stṝ*) praef. *sam.*

संस्थ *sańst'a* (r. *st'â* stare, esse, praef. *sam* s. *a*) qui est unâ cum aliquo, in praesentiâ alcjs, conjunctus. Br. 3. 13. Dr. 8. 42. B'. 6. 15.

संस्था *sańst'â* f. (r. *st'â* stare, esse, praef. *sam*) 1) status. 2) forma, similitudo. — In fine compp., e. c. *varâḥasańst'â* elephanti forma, unde suffixo *ita*: *varâḥasańst'ita* elephanti formâ praeditus. A. 3. 18; ita *kâirâtasańst'ita* Kâirâti formâ praeditus, a *kâirâtasańst'â* suff. *ita.* A. 3. 20.

संस्थान *sańst'âna* n. (r. *st'â* praef. *sam* s. *ana*) actio standi, versandi, morandi. Ḥit. 61. 2.

संस्थापन *sańst'âpana* n. (a *st'âpay* caus. r. *st'â* stare, praef. *sam* s. *ana*) actio stabiliendi, confirmatio. B'. 4. 8.

संस्थिति *sańst'iti* f. (r. *st'â* praef. *sam* s. *ti*) actio standi, exstandi, consistendi. Ḥit. 15. 16.

संस्पर्श *sańsparśa* m. (r. *sparś spṛś* tangere, praef. *sam* s. *a*) contactus. B'. 5. 22.

संहत *sańḥata* v. *ḥan* c. *sam.*

संहतत्व *sańḥatatva* n. (a praec. s. *tva*) conjunctio, copulatio. Ḥit. 117. 9.

संहति *sańḥati* f. (r. *ḥan* praef. *sam* s. *ti*) id. Ḥit. 14. 6.

संहर्तार् -तृ *sańḥartâr -tṛ* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *sam* s. *târ tṛ*) eversor, subversor, exstinctor. Ur. 83. 17.

संहार *sańḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *sam* s. *a*) deletio, exstinctio, dissolutio, eversio. A. 8. 22 (ubi cum ed. Calc. *sańḥâraḥ* pro *sańgrâmaḥ* legendum); In. 3. 3. Vid. praec.

संहित *sańḥita* v. *d'â* praef. *sam.*

सकल *sakala* (Baḥ. e *sa* cum et *kalâ'* pars, portio) totus. M. 44. (Fortasse lit. *cielas* totus, russ. **ЦѢЛЫЙ** *zielüĭ* id., slav. **ЦѢЛЬ** *zêlĭ* sanus, v. Mikl. p. 104; polon. *saly*, *salki* totus; fortasse goth. *hail-s*, them. *haila* salvus, sanus, abjectâ syllabâ initiali; island. vet. *heil*, anglo-sax. *hal*; ita lat. *salvus* convenit cum scr. *sárva* q. v.)

सकातर *sakâtara* (Baḥ. e *sa* cum et *kâtara* n. confusum, turbatum, perplexum) stultus. N. 13. 18.

सकाम *sakâma* (Baḥ. e *sa* cum et *kâ'ma* optatum) optati compos., felix, laetus. Ḥ. 1. 45.

सकाश *sakâśa* m. (e *sa* cum et *kâśa* a r. *kâś* splendere, s. *a*) propinquitas, praesentia. N. 1. 21. 24. 2.

सकृत् *sakṛt* adv. (ut mihi videtur, e demonstr. *sa*, quod hac in comp. unus significat, et *kṛt* faciens) semel. Sâ. 2. 26. (Cum priore hujus compositi parte cf. lat. *se*, *si*, *sim* [cum signo acc. = scr. *sam* v. *sa*],

gr. ἁ vocum *se-mel*, *si-mul*, *sim-plex*, ἁ-πλοῦς. Cum *kṛt* e *kart* cf. lit. subst. *kartas* vicis, e. c. *wênan kàrtan* [acc.] semel, *dù kartù* [acc. du.] bis, *tris kartùs* [acc. pl.] ter, v. gr. comp. 324. 308 annot. et librum meum: „Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen" p. 9.)

सक्त *saktá* v. *sağğ*, *sańğ*.

सक्ति *sakti* f. (r. *sańğ* s. *ti*) i. q. *saṅga*.

सक्तिमत् *saktimant* (a praec. s. *mant mat*) i. q. *saṅgín*. Hit. 118. 3.

सक्थि *sákt'i* n. femur. Am.

सख *sak'a* m. in fine compp. (v. sq. et gr. 613) amicus. Ur. 2. 3. 86. 16.

सखा *sák'â* nom. vocis *sák'i* (ut videtur, pro *sak'âs*, a them. *sak'âi*, unde alii casus fortes, vocativo sing. excepto, derivantur, v. gr. 169.)

सखि *sák'i* m. (anom. v. gr. 169; ut videtur, a r. *k'yâ*, correpto *yâ* in *i*, praef. *sa* pro *sam*) amicus. In. 3. 6. Etiam de feminis. Br. 1. 25.

सखी *sak'î* f. (a *sak'a* signo fem. *î*) amica, socia. N. 1. 10. Mêg'. 76. 86. 92. 101.

सखै *sak'âi* v. *sák'â*.

सग् *sag* 1. par. (*saṅvaraṇê* K. *saṅvṛtâu* V.) tegere. (Cf. gr. ΣΑΓ, σάττω, σάξω, σάγη, σάγμα, σεσαγμένος.)

सगोत्र *sagôtra* (e *sa* et *gôtrá*) propinquus, cognatus. Man. 9. 190.

सघ् *sag'* 5. par. (*hinsê*) ferire, occidere. Ṛgv. 31. 3: *asag'nôr b'âram*, quod Ros. vertit „attulisti apparatum", Westerg. (s. r.) „occidisti hostem". (Fortasse *sag'nô'mi* cohaeret cum *han* [unde e. c. *g'nánti* occidunt], ita ut *sa* sit pro *sam* et *g'nômi* pertineat ad cl. 8. Si vero *ásag'nôs* attulisti significat, conferendum est cum *sah* ferre.) Nancisci (?). Ṛgv. 57. 4: *na tvad anyaḣ ... giraḣ sag'at* „non sane alius praeter te cantilenas nanciscitur".

सङ्कट *saṅkaṭa* angustus. Am.

सङ्कर *saṅkara* m. (r. *kar* [*kṛ*] praef. *sam* s. *a*) permixtio, colluvies, praesertim hominum ordinum (*varṇânâm*). B'. 1. 41.

सङ्कल्प *saṅkalpa* m. (r. *kalp kḷp* fieri, praef. *sam* s. *a*) 1) consilium, propositum. N. 9. 26. Sâ. 4. 17. B'. 4. 19. 6. 2. 4. 2) mens, animus. N. 24. 50.

सङ्काश *saṅkâśa* (r. *kâś* splendere, praef. *sam* s. *a*) similis. Ḥ. 3. 9. A. 10. 28.

सङ्कीर्ण *saṅkîrṇa* v. *kar* (*kṛ*) c. *sam*.

सङ्कुल *saṅkula* (r. *kul* implere, accumulare, praef. *sam* s. *a*) 1) impletus, plenus. N. 12. 111. 2) admixtus. N. 13. 13.

सङ्केत *saṅkêta* m. (r. *kêt* praef. *sam* s. *a*) 1) constitutus congressus, conventus; conveniendi tempus dictum. Up. 44; v. sq. 2) cogitata signis expressa. Lass. 7. 5.

सङ्केतक *saṅkêtaka* m. (a praec. s. *ka*) id. sgnf. 1. Up. 35. 37.

सङ्कोच *saṅkôća* m. (r. *kuć* praef. *sam* s. *a*) curvatio, flexio, contractio. Hit. 90. 5.

सङ्क्षय *saṅkśaya* m. (r. *kśi* perire, praef. *sam* s. *a*) occasus, interitus, ruina. N. 17. 42. 13. 9.

सङ्क्षेप *saṅkśêpa* m. (r. *kśip* conjicere, praef. *sam* s. *a*) actio in brevius contrahendi, breviandi, decurtandi, amputandi, e. c. narrationem.

सङ्क्षेपतस् *saṅkśêpatas* adv. (a praec. s. *tas*) breviter. Sâ. 2. 20. A. 1. 13.

सङ्क्षोभ *saṅkśôb'a* m. (r. *kśub'* agitare, s. *a*) agitatio, quassatio. In. 5. 9.

सङ्ख्य *saṅk'ya* n. (ut videtur, a r. *k'yâ* praef. *sam* s. *a*) pugna. Am. VIII. 2. 73.

सङ्ख्या *saṅk'yâ* f. (r. *k'yâ* praef. *sam*) 1) cogitatio, deliberatio, consideratio. Am. 2) numerus. Hit. 115. 4 in fine comp. Bah.

सङ्ख्यान *saṅk'yâna* n. (r. *k'yâ* dicere, praef. *sam* s. *ana*) numeratio. N. 20. 26.

सङ्ग *saṅga* m. 1) (r. *sańğ* s. *a*) propensio, desiderium,

cupiditas. In. 4. 3. B'. 2. 47. 48. 62. 14. 6. 2) (r. *gâ* praef. *sam* s. *a*) conventus, congressus. Am. III. 3. 29: *mêlakê sañgasañgamâu*; Ḥ. 41. 18.

सङ्गति *sañgati* f. (r. *gam* ire, praef. *sam* s. *ti*, v. euph. r. 95) congressus, conventus. Instr. *sañgatyâ* fortuito (?). Br. 1. 2.

सङ्गम *sañgama* m. (r. *gam* ire, praef. *sam* s. *a*) congressus, conventus. N. 1. 31. Sâ. 5. 46.

सङ्गमन *sañgamana* n. (r. *gam* praef. *sam* s. *ana*) congressus, conventus.

सङ्गमनीय *sañgamanîya* (a praec. s. *îya*) ad congressum, conventum pertinens. Ur. 75. 5: *sañgamanîyô maṇiḥ* (l. 9: *sañgamamaṇi*).

सङ्गर *sañgara* m. (ut videtur, a *sañga* s. *ra*) 1) promissum. In. 4. 12. 2) pactum, conventum. 3) pugna. 4) infortunium. (Am.: *pratiǵńâǵisańvidâpatsu.*)

सङ्गिन् *sañgin* (a *sañga* q. v., s. *in*) propensus, cupidus, studiosus, addictus. B'. 3. 26.

सङ्ग्रह *sañgraḥa* m. (r. *graḥ* praef. *sam* s. *a*) comprehensio, complexio. B'. 8. 11. 18. 18. Collectio, accumulatio. Ḥit. 91. 2. 3.

सङ्ग्रहण *sañgraḥaṇa* n. (r. *graḥ* praef. *sam* s. *aṇa*) 1) actio circumcludendi, includendi, Einfassung. Ḥit. 55. 21. 2) rectio equorum. N. 23. 10.

सङ्ग्राम् *sañgrâm* 10. par. (ut videtur, denom. a *sañgrâma* q. v.) pugnare.

सङ्ग्राम *sañgrâma* m. (ut mihi videtur, a r. *kram*, mutato *k* in *g*, praef. *sam* s. *a*, v. *sámiti*, *samára*) pugna. Dr. 8. 46.

सङ्घ *sañg'a* m. (r. *ḥan* praef. *sam*, mutato *ḥ* in *g'*, abjecto *an*, suff. *a*, sicut *ǵa* a *ǵan*, v. gr. 575 suff. *a*; v. *sańḥati*, *sañg'âta*) turba, grex, caterva, multitudo. Dr. 5. 18. A. 9. 21. In. 5. 25.

सङ्घशस् *sañg'aśás* (a praec. s. *śas*) catervatim. Cf. *śatasañg'aśas*.

सङ्घात *sañg'âta* m. (a *g'âtáy* caus. r. *ḥan* praef. *sam* s. *a*) congeries, turba, multitudo. Ḥ. 2. 7.

सच् *sać* 1. âtm. in dial. vêd. etiam 3. par. cum *i* pro *a* in syllabâ redupl. (cf. gr. 295) 1) sequi. Ṛgv. 38. 8: *vatsan na mâtâ siśakti* „vitulum veluti mater, (ita fulmen Marutes) sequitur". 2) obsequi, obedire, c. acc. vel gen. Ṛgv. 59. 6: *yam pûravâ vṛtraḥaṇań saćantê* „quem mortales Vṛtrae occisorem venerantur"; 60. 2: *asya śâsur ub'ayâsaḥ saćantê* „hunc dominantem (Agnim) ambo colunt". 3) favere. Ṛgv. 1. 9: *saćasvâ naḥ svastayê* (felicitatis causâ); 18. 2: *sa naḥ siśaktu yas turaḥ* (celer). (Cf. *saść*, *sap*, *sańć*, *sêk*, *sańǵ*, *saǵǵ*, lit. *seku* sequor, hib. *seichim* „I follow, pursue, attack", *seicin* „a pursuit, following"; lat. *sequor*, gr. ἕπομαι, mutatâ gutt. in labial. sicut in scr. *sap* sequi.)

c. *ab'i* i. q. simpl. v. Westerg.

सचिव *sáćiva* (ut videtur, a r. *sać*) consiliarius. Sâ. 1. 36. (Cf. lat. *socius.*)

सज् *saǵ* v. *sańǵ*.

सज्ज् *saǵǵ* 1. âtm. interdum par. (a grammaticis scribitur *śasǵ*, v. gr. 109. 110^b)) *sáǵǵâmi*, *sáǵǵê* (fortasse per assim. e *saǵyâmi*, *saǵyê*, ita ut proprie pertineat ad cl. 4 vel e pass. radicis *sańǵ* affigere ortum sit, v. gr. 446. 455 et Westerg. s. r. *sańǵ*) adhaerere, inhaerere, affixum, infixum esse. Rag'. ed. Calc. 4. 47: *sasaǵǵuḥ . . . mattêb'akaṭêšu p'alarêṇavaḥ*; Su. 3. 16: *yatra vâ dṛšṭir na saǵǵati divâukasâm.* Trop. deditum, addictum esse, c. loc. Man. 6. 55: *viśayêšv api saǵǵati*; Maḥ. 3. 63: *na baḥudôśêšu karmasu saǵǵantê budd'imantaḥ.* Haerescere, haesitare (de voce). Râm. II. 58. 11: *saǵǵamânayâ | uvâća vâćâ râǵânań sa vâśpaparibadd'ayâ*; 60. 4. — Caus. facere ut adhaereat, inde facere ut femina cum viro coeat. Man. 8. 362: *saǵǵayanti ḥi tê nârîḥ* (schol. *parapuruśân ânîya tâiḥ svab'âryâḥ sańślêśayantê*). Vid. *sańǵ* et cf. lat. *seg-nis.*

c. *anu* i. q. simpl. B^c. 6. 4: *na karmasv anuśağğatê*; 18. 10: *na dvêšty akuśalaṅ karma kuśalê nâ 'nuśağğatê.*

c. *pra* id. Man. 3. 125: *na prasağğêta vistarê* (in plurimis codd. *prasağyêta*; v. *saṅğ* praef. *pra* et Haughtonii ann. ad h. l. et 6. 55).

c. *sam* cohaerere. Mah. 2. 917: *ub^cáu bâhub^cih samasağğêtâm.* Adhaerere. Mah. 3. 17228: *mrgasya d^carśamânasya viśâṇê samasağğata.* Haerescere, haesitare (de voce). *vâk saṅsağğamânâ.* R. Schl. II. 25. 37. 90. 14.

सज्ज *sağğa* (ut videtur, a r. *sağğ* s. *a*) paratus. Śak. 24. 5. 39. 2 infr. Hit. 59. 9. 76. 20. 81. 16.

सञ्च् *saṅć* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Vid. *sać.*

सञ्चय *saṅćaya* m. (r. *ći* colligere, praef. *sam* s. *a*) cumulus, acervus, multitudo. B^c. 16. 12.

सञ्चारक *saṅćâraka* m. (caus. r. *ćar* praef. *sam* s. *aka*) dux, ductor. Hit. 69. 8.

सञ्ज् *saṅğ* 1. par. (in compp. etiam *sağ*) figere, affigere. Part. perf. pass. *saktá* affixus. In. 4. 1: *pârt^casya ćakšur urvaśyâṅ saktam.* Trop. deditus, addictus. B^c. 3. 25: *saktâh karmaṇi.* Vid. *saṅga*, *saṅgín*, *sağğ* et cf. *svaṅğ.*

c. *ati* praef. *vi*: *vyatiśakta* admixtus, commixtus, conjunctus. Man. 10. 25 (v. *vyatiśaṅga* apud Wils.).

c. *ab^ci*: *ab^ciśağ* maledicere, objurgare. Mah. 3. 1090: *ab^ciśaktô hy ab^ciśağêt.* Vid. *ab^ciśaṅga* apud Wils.

c. *ava* affigere. N. 5. 9: *têšâṅ drštih ... tatra tatrâ 'vasaktâ 'b^cût.* Suspendere. Mah. 3. 1692: *râğńâ ... avasaktah pitus tê 'dya mrtah skand^cê b^cuğaṅgamah.*

c. *â*: *âsağ*, *âsaṅğ* affigere, imponere. Mah. 3. 16125: *sugrîvasya tadâ mâlâṅ hanumân kaṇt^ca âsağat*; R. Schl. I. 74. 18: *skand^cêćâ ''sağya paraśum*; Rag^c. 2. 74: *b^cuğê ... b^cûyah sa b^cûmêr d^curam âsasaṅğa*; Mah. 1. 1955: *asmâsv âsağya râğyakâryâṇi.* — *âsakta* affixus, adhaerens, cohaerens. H. 4. 38: *tâu tê dadrśur âsaktâu.* Trop. deditus, addictus. B^c. 7. 1: *mayy âsaktamanâh.* — Caus. affigendum curare. Rag^c. 6. 83.

c. *â* praef. *vi*: *vyâsakta* deditus, addictus, occupatus. Ur. 64. 6: *svakâryê vyâsaktâ.*

c. *â* praef. *sam* affigere, suspendere, imponere. Mah. 1. 4418: *sragaṅ râğńah skand^cê samâsağat*; 1675: *tasya skand^cê mrtaṅ sarpaṅ krudd^cô râğâ samâsağat.* Trop. tradere. Mah. 3. 14702. Man. 4. 257. *samâsakta* deditus, addictus. R. Schl. II. 64. 9: *samâsaktâs tvayi prâṇâh.*

c. *pra* pass. addictum, deditum esse. Man. 4. 16: *indriyârt^cêšu sarvêšu na prasağyêta kâmatah.* Vid. *sağğ* praef. *pra.*

c. *vi* suspendere. Mah. 2. 385: *guhyakâir uhyamânâ sâ (sab^câ) k^cê viśaktê 'va śôb^catê.*

संज्ञा *saṅğńâ* f. (r. *ğńâ* nosse, praef. *sam*) 1) cognitio. B^c. 1. 7. 2) animus sui conscius, mens sana. N. 21. 16. Dr. 9. 13 (in fine comp. Bah.). 3) nomen, appellatio. B^c. 15. 5 (in fine comp. Bah.).

संज्ञित *saṅğńitá* (a *saṅğńâ* nomen, s. *ita*, gr. 584. 11) nomine praeditus, nominatus. B^c. 8. 3.

सट् *saṭ* 1. par. (*avayavê* K. *aṅśakê* V.) pertinere ad alqd, partem esse alcjs rei.

सटा *saṭâ* f. (r. *saṭ* s. *â*) crinium fasciculus. Dr. 9. 9.

सट्ट् *saṭṭ* 10. par. (*nikêtanahiṅsâbaladânêšu*) habitare; ferire, laedere, occidere; validum, potentem esse; dare.

सठ् *saṭ^c* 10. par. *sâṭâyâmi* (*śaṭ^cârt^cê*) i. q. 2. *śaṭ^c.*

सतत *satata* (ut videtur, mutilatum e *santata* part. perf. pass. r. *tan* praef. *sam*) aeternus. Acc. neut. *satatam* adv. semper, aeterne. B^c. 6. 10.

सततग *satataga* m. (semper iens, e *satatam* semper et *ga* iens, v. gr. 618) ventus (cf. *sadâgati*). H. 1. 8.

सतीत्व *satîtvá* n. (a *satî'*, fem. vocis *sant*, suff. *tva*) modestia, pudor, castitas (feminae). Ḥit. 29. 2.

सत्कार *satkâra* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *sat* bonum, s. *a*) 1) hospitium. N. 9. 9. 10. 2) curatio, cultus, veneratio; e. c. *śarîrasatkâra* corporis cultus. Sâ. 3. 20 *a*, *dêvasatkâra* deorum cultus. Sâ. 3. 20 *b*.

सत्त्र *sattrá* n. (ut videtur, a r. *sad* s. *tra*) sacrificium. Scribitur etiam *satrá*. Ur. 83. 19.

सत्त्व *sattvá* n. (a *sat* quod est, s. *tva*) 1) mens, animus, animus sui conscius. N. 16. 30. Dr. 2. 13. 7. 15. 9. 22. A. 1. 7. 6. 20. Bʿ. 2. 45. 10. 36. 2) animal. Śak. 24. 5.

सत्त्ववत् *sattvavant* (a *sattva* s. *vant vat*) animans, animal. Bʿ. 10. 36. R. Schl. I. 41. 8.

सत्य *satyá* (a *sat* quod est, suff. *ya*, nisi potius a pron. *sa* q. v., suff. *tya*, sicut *tattvá* a *tat*) 1) adj. verus. In. 4. 12. 2) subst. n. veritas. In. 5. 45. (Cf. gr. ἐτεός.)

सत्यता *satyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) veritas, veriloquium, Wahrhaftigkeit. Ḥit. 24. 32.

सत्यवाच् *satyavâć* (Baḥ. e *satyá* verus et *vâć* sermo) verum sermonem habens, i. e. veridicus. In. 4. 12.

सत्यसन्ध *satyasandʿa* adj. (Baḥ. e *satyá* verus et *sandʿâ* fides, promissum) qui vera promissa habet, qui stat promissis (cf. *stʿirasañgara*). N. 12. 56. Sâ. 1. 2.

सत्र *satrá* v. *sattrá*.

1. सद् *sad* 1. vel 6. par. (in tempp. special. substituit *sîd*, part. perf. pass. *sanná*; in dial. vêd. etiam cl. 2. unde *sátsi*, v. praef. *â* et cf. lit. *sė̃d-mi*) 1) sidere, considere, sinken; trop. tabescere, fatiscere, perire. Man. 4. 191: *pañkê gâur iva sîdati*; N. 9. 26: *sîdanty añgâni sarvaśaḣ*; 16. 20: *na śôkênâ 'pi sîdati*; Sâ. 5. 46: *santô na sîdanti*; R. Schl. II. 41. 8: *putraśôkâgnisantaptaḣ sasâda gataćêtanaḣ*; Maḥ. 2. 237: *râśṭran na sîdati*; Ragʿ. 7. 61: *sannaśatrum*. 2) considere, sedem capere. Ṛgv. 13. 9: *barḥiḣ sîdantu* „in stragulo considunto". 3) sedere, commorari. Ṛgv. 14. 11: *agnê yaǵńêśu sîdasi*. — Caus. 1) facere ut qu. sidat, cadat. Dr. 8. 29: *sâditâḣ savyasâćinâ*. 2) pulsare, percutere. Ragʿ. 7. 41: *yâiḣ sâditâḣ* (schol. *ḥatâḣ*) ... *tân êva sâmarśitayâ pratyâǵagʿnuḣ*. 3) ponere, collocare. Ṛgv. 15. 4: *agnê dêvâñ iḥâ "vaḥa sâdayâ triśu yônišu* „Agnis! deos huc advehe colloca (eos) in locis tribus". (Goth. *SAT* sedere, *sita*, *sat*, *sêtum*, v. gr. comp. 109ᵃ⁾. 1 et 605; *satja* pono = scr. caus. *sâdáyâmi*, gr. comp. 109ᵃ⁾. 6; germ. vet. *SAZ* sedere, *sizu*, *saz*, *sâzumes*; *seziu* pono; lit. *sė̃d-mi* sedeo, *sōdinù* planto; slav. *sjaduń* consido, καθίζομαι, *sad-i-ti* plantare = caus., v. gr. comp. 505; lat. *sîdo*; *sedeo* nititur formâ scr. caus. *sâdáyâmi*; gr. ʿΕΔ, ἕδος, ἕζομαι; hib. *suidhim* sedeo, *suidhiughaim* „I set, plant" = scr. caus. *sâdáyâmi*, mutato *y* in *gh*; *saidhe*, *saidhiste* „a seat". Vid. 2. *sad*.)

c. *ava* sidere, tabescere, perire. Sâ. 5. 47: *nâ 'vasîdanti santaḣ*; Man. 4. 187: *avasîdann api kśudʿâ*; Ḥit. 9. 5: *avasannâyâṅ raǵanyâm*. Etiam âtm. Maḥ. 1. 5184: *avasîdêta*. — Caus. facere ut qu. sidat, tabescat; deprimere. Bʿ. 6. 5.

c. *ava* praef. *vi* id. Maḥ. 3. 713. 823.

c. *â* 1) considere, s'asseoir. Ṛgv. 26. 4: *â nô barḥiḣ ... sîdantu* „in nostro stragulo considunto". 2) sedere, assidere. Ṛgv. 12. 4: *dêvâir âsatsi barḥiśi*.

c. *ut* sidere, perire. Bʿ. 3. 24: *utsîdêyur imê lôkâḣ*; Su. 2. 22: *utsannôtsavayaǵńâća babʿûva vasudʿâ*; Bʿ. 1. 44. — Caus. *utsâdayâmi* destruere, evertere. Bʿ. 1. 43: *utsâdyantê ǵâtidʿarmâḣ*.

c. *ut* praef. *pra* caus. i. q. caus. praec. Man. 9. 261.

c. *ut* praef. *sam* caus. id. Maḥ.

c. *ni* 1) considere, s'asseoir, sich niedersetzen. N. 10. 5. Sâ. 5. 5. 6: *niśasâda maḥîtalê*. — *niśaṇṇa* (v. gr. 542) adnisus, innisus aliquâ re. Ur.

68. 13: *nîpaskand'anišaṇṇas tišṭ'ati.* 2) âtm. sidere, tabescere. Maḥ. 3. 333: *nišîdamânam.*

c. *pra* 1) propendere, favere, propitium esse. B'. 11. 25: *prasîda dêvêša*; 31: *dêvavara prasîda*; N. 12. 130: *tat'â naḣ ... maṇib'adraḣ prasîdatu.* — Cum infin. Rag'. 2. 45. — *prasanna* propitius. Ḥ. 1. 45: *prasannâs tê dêvâḣ*; R. Schl. I. 18. 17: *prasannô 'smi tê.* — Etiam âtm. Maḥ. 1. 4700: *prasîdasva.* 2) clarum, serenum fieri. Man. 6. 67: *vâri prasîdati*; Rag'. 3. 14: *dišaḣ prasêdur marutô vavuḣ*; trop. serenum, hilarem, laetum, alacrem animo fieri, exhilarari. Man. 2. 54: *ḥṛšyêt prasîdêc̀a.* — *prasanna* clarus, serenus. N. 12. 112: *nadîm prasannasalilâm.* — Caus. par. propitium reddere. R. Schl. I. 66. 24: *dêvagaṇân sarvân tapasâ 'ḥam prasâdayam*; Man. 11. 205. A. 9. 29. — âtm. supplicare, orare. B'. 11. 44: *prasâdayê tvâm aḥam*; Sâ. 1. 16: *prasâdayâmâsa punaḣ kšipram êtad b'avatv iti* (v. gr. 420); Maḥ. 1. 4325: *prasâdayê tvâm*; 3. 1629. R. Schl. II. 62. 7. (Cf. hib. *forsuidhe* „steady, mild, meek", *forsanaim* „I shine", *fursan* „flame of fire", *fursain* „evident", *fursannaim* „I kindle", v. Pictet p. 91.)

c. *pra* praef. *ab'i* 1) caus. propitium reddere, propitiare, placare. Maḥ. 3. 14063. 2) exhilarare, consolari. R. Schl. II. 77. 24: *sumantrašc̀a šatrug'nam utt'âpyâ 'b'iprasâdyac̀a.*

c. *pra* praef. *sam* favere, propitium esse. R. Schl. II. 26. 34. — Caus. propitiare. Maḥ. 3. 14039.

c. *vi* 1) sidere, tabescere, perire. Maḥ. 4. 1953: *sîdanti mama prâṇâ manô viḥvalatî 'va mê.* 2) moerore, dolore affligi, conturbari, perturbari, consternari, deliquium animi pati, animo linqui. Maḥ. 3. 448: *taṅ višîdantam âg'ñâya ... amârayat*; 3075: *vyasanê tvam maḥârâg'a na višîditum arḥasi*; R. Schl. II. 77. 8: *višṭanan višasâda ḥa*; 107. 19: *mâ višîda*; B'. 1. 28. — *višaṇṇa* (v. gr. 542) perturbatus, consternatus. R. Schl. I. 40. 24. 48. 25: *višaṇṇavadana*; Ur. 43. 3: *urvašî saḥa sak'yâ višaṇṇâ.* — Caus. moerore, dolore afficere, conturbare, consternare. Maḥ. 3. 3076. 2. 718. R. Schl. II. 7. 18. 53. 31. Vid. *višâda, višâdin.*

c. *sam* i. q. simpl. Man. 4. 33: *saṅsîdan kšud'â.*

2. सद् *sad* 1. et 10. par. *sâdâmi, sâdâyâmi* ire. (Slav. *chod-i-ti* ire, *is-chod* ἔξοδος; gr. ὁδός; fortasse goth. *sandja* mitto, nostrum *sende* = caus. insertâ nasali, servato *d* propter antecedentem liquidam, v. gr. comp. 90.)

c. *â* 1) adire, aggredi, appropinquare. N. 10. 18: *âsasâda sab'ôddêšê vikôšaṅ k'aḍgam*; 13. 45: *puram âsâdayan*; 17. 4: *iyam âsâditâ bâlâ tava putranivêšanê*; Ḥ. 1. 15: *pat'i gac̀c̀antam âsêduḣ.* Hostiliter aggredi. Ḥ. 4. 2: *mâm âsâdaya durbudd'ê.* — *âsanna* aggressus, qui accessit, appropinquavit, propinquus. Ḥit. 38. 22: *g'alâsannataruḣ*; 68. 11: *atrâ ''sannê sarasi ... snâti*; pass. quem accessit aliquis, inde indutus, praeditus (v. *i* praef. *upa, anu*). Nalôd. 1. 37: *svamâyâsanna.* 2) obtinere. Maḥ. 3. 10472: *tâsu putram maḥîpatiḣ kaṅc̀in nâ ''sâdayâmâsa.*

c. *â* praef. *ab'i* obtinere. Maḥ. 3. 17101.

c. *â* praef. *sam* adire, aggredi, appropinquare. N. 23. 25: *samâsâdya putrâu*; Maḥ. 2. 553: *kṛšṇan dvâravatyâṅ samâsadat*; Sâ. 5. 5.

सदन *sadana* n. (r. *sad* ire, s. *ana*) domus, palatium. Dr. 2. 4.

सदस् *sádas* n. (r. *sad* s. *as*) coetus, conventus. Up. 76. (Gr. ἕδος, v. gr. comp. 128.)

सदा *sadâ* (a stirpe demonstr. *sa* s. *dâ*) semper.

सदागति *sadâgati* f. (semper itionem habens, Baḥ. e *sadâ* semper et *gáti* itio) ventus.

सदातन *sadâtana* (fem. -*î*, a *sadâ* s. *tana*) sempiternus. Am.

सदृश *sadṛ'śa* (fem. -*î*, e *sa* q. v. et *dṛśa*, cf. gr. 263) similis, c. gen. N. 1. 27. 17. 5. c. instr. B'. 16. 15.

सद्मन् *sádman* n. (r. *sad* ire, s. *man*) domus. (Cf. *sadana*.)

सद्यस् *sadyás* (ut mihi videtur, e stirpe demonstr. *sa* et *dyas*, quod correptum esse censeo ex obsoleto *divas* dies, v. *divasá* et cf. *adyá* hodie) statim, momento. Ur. 90. 9.

सन् *san* 1. par. *sánâmi* (*samb'aktâu*) colere, venerari, amare. 8. par. âtm. *sanómi sanvé* (*dânê*) dare. In dial. vêd. 1. et 8. adipisci, obtinere. Ṛgv. 73. 5: *sanêma vâǵaṅ samit'êšv aryaṅ* „obtineamus in certaminibus cibum inimici"; 5. 9: *sanêd imaṅ vâǵam indraṅ* „Indras fruatur hoc cibo"; 17. 6: *tayôrid avasâ vayaṅ sanêma* „eorum auxilio nos (divitiis) fruamur"; 100. 19: *apariḥvṛtâṅ sanuyâma vâǵam* „non afflicti fruamur cibo".

सना *saná* adv. (ut mihi videtur, e stirpe pronominali *sa* q. v., s. *nâ*, sicut *viná* a *vi*) semper. (Cf. anglo-sax. *sin* id. praesertim in initio compp.; germ. vet. *sin* id., v. Graff I. 25; goth. *sin* τοῦ *sin-teins*; lat. *sem-per*.)

सनातन *sanâtana* (fem. *-î*, a praec. s. *tana*) sempiternus, aeternus, perpetuus. Br. 2. 4. M. 7.

सनाथ *sanât'a* (Baḥ. e *sa* cum et *nât'a*) conjunctus, praeditus. Ur. 19. 4 infr. 54. 6 infr. 62. 11.

सन्त् *sant* (fem. *satî*, part. praes. r. *as* esse, v. gr. 329 et 529) 1) qui est. Ḥ. 4. 3. Br. 3. 18. 2) bonus, probus, praecipuus. Sâ. 3. 12. Br. 2. 26. Ḥ. 1. 21. (Lat. *-sens*, *sent-is* in *prae-sens*, *ab-sens*, acc. *-sentem* = scr. *sántam*, lit. nom. masc. *esaṅs*, fem. *esanti*, acc. masc. *esantiṅ*; gr. ὤν, jon. ἐών ex ἐσών, them. ἐσοντ.)

सन्तति *santati* f. (r. *tan* praef. *sam* s. *ti*) i. q. seq. Maḥ. 3. 8306.

सन्तान *santâna* m. n. (r. *tan* extendere, praef. *sam* s. *a*) progenies, stirps, posteritas. Br. 3. 10. Sâ. 1. 12. 5. 88.

सन्ताप *santâpa* m. (r. *tap* urere, praef. *sam* s. *a*) 1) aestus, calor. 2) moeror, sollicitudo. Br. 2. 1. Sâ. 1. 4.

सन्तोष *santôša* m. (r. *tuš* praef. *sam* s. *a*) animus contentus, Zufriedenheit. Ḥit. 45. 14.

सन्दिग्ध *sandigd'a* v. *diḥ* praef. *sam*.

सन्देह *sandêḥa* m. (r. *diḥ* polluere, praef. *sam* s. *a*) dubium, dubitatio. Br. 2. 20.

सन्धा *sand'â* f. (r. *d'â* ponere, praef. *sam*) 1) conjunctio. 2) status, conditio. 3) promissum, fides. Praesertim in comp. Baḥ. invenitur, adjectivum *sand'a* autem, quod Wilso affert, non existere puto; cf. *upamâ*.

सन्धान *sand'âna* n. (r. *d'â* praef. *sam* s. *ana*) 1) conjunctio. Śak. 5. 5. Ḥit. 24. 14. 2) actio imponendi (sagittam arcui). Śak. 5. 20. 43. 6.

सन्धि *sand'i* m. (r. *d'â* ponere, praef. *sam* s. *i*) 1) conjunctio. 2) pax. Ḥit. 24. 5.

सन्ध्या *sand'yâ* f. (r. *d'yâi* praef. *sam*) 1) meditatio, contemplatio, v. *d'yâna*. 2) precatio quam tempore solis orientis et occidentis Indi faciunt. Maḥ. 1. 1890: *sûryô sstam upagaććati* | *sand'yâm upâssva*; N. 7. 3 ubi *sand'yâm anvâsta* per „precationem fecit" vertendum (schol. Nîl. *anvâsta upâsitavân* i. e. fecit); R. Schl. II. 6. 6. 3) diluculum. 4) crepusculum. Ḥ. 1. 17. 4. 46.

सन्नत *sannata* v. *nam* praef. *sam*.

सन्निकर्ष *sannikarša* m. (r. *karš kṛš* c. *ni* praef. *sam* s. *a*) propinquitas. Ḥit. 8. 9.

सन्निधान *sannid'âna* n. (r. *d'â* c. *ni* praef. *sam* s. *ana*) 1) conjunctio. Ḥit. 7. 17. 2) propinquitas. Ḥit. 18. 15.

सन्निधि *sannid'i* f. (r. *d'â* ponere, c. *ni* praef. *sam* s. *i*) propinquitas. N. 4. 21.

सन्निपात *sannipâta* m. (r. *pat* c. *ni* praef. *sam* s. *a*) 1) conjunctio, mixtio. 2) morbus quidam, Wilson: „morbid state of the three humours".

सन्निभ *sannib'a* similis (nisi potius substantivum *sannib'â* statuendum, quod in fine compositorum Baḥ. ponitur, simplex autem non conservatum videtur, a

rad. *b'â* splendere, praef. *sam* + *ni*) e. c. *vasud'âd'arasannib'a* montium similitudinem habens. Ḥ. 4. 40. *kâńćanasannib'a* auri similitudinem habens. N. 17. 8. vid. etiam N. 12. 57 et Sâ. 5. 26.

सन्निहित *sannihita* v. *d'â* c. *ni* praef. *sam*.

सन्न्यसन *sannyasana* n. (r. *as* deponere, c. *ni* praef. *sam* s. *ana*) abdicatio, renuntiatio. B'. 3. 4. (Cf. *sannyâsa*.)

सन्न्यस्त *sannyasta* v. rad. 3. *as*.

सन्न्यास *sannyâsa* m. (a r. *as* deponere, c. *ni* praef. *sam* s. *a*) 1) abdicatio, renuntiatio. B'. 5. 1. 6. 2. 18. 1. 2) quod ponitur in ludo. N. 26. 5.

सन्न्यासिन् *sannyâsin* (a praec. s. *in*) abdicatione, renuntiatione praeditus. B'. 5. 3.

सप् *sap* 1. par. sequi (?). Ṛgv. 67. 4: *ṛtâ sapantaḣ* „sacra obeuntes"; 68. 2: *sapantô amṛtam êvâiḣ* „adeuntes (te) immortalem procedentibus (hymnis)". (Vid. Westerg. et cf. *sać* e *sak*, gr. ἕπομαι, goth. *sipôneis* discipulus.)

सपत्न *sapatna* m. hostis. N. 12. 82.

सपदि *sapadi* adv. (fortasse e *sa* cum et *padi* loc. vocis *pad* pes) subito. Rag'. 5. 75.

सप्तति *saptatí* f. (a *sáptan* s. *ti* pro *daśati*, v. gr. 233. gr. comp. 320. annot.) septuaginta.

सप्तन् *sáptan* septem (gr. 231; lat. *septem* a *saptamá* septimus, unde etiam slav. *sedmĭ*, them. *sedmi* [v. gr. comp. 315]; goth. *sibun*; lit. *septynì* n. pl. m.; fem. *septynios*; hib. *seacht*, mutatâ lab. in gutt. sicut in lit. *śekmas* septimus; cambro-brit. *saith*, armor. *seiz*, ṣend. *hapta*, gr. ἑπτά.)

सप्तपर्ण *saptaparṇa* m. (Bah. e *sáptan* et *parṇá* folium) nomen arboris. Wilson: „Echites scholaris". Am.

सप्तम *saptamá* (fem. -*î*, a *sáptan* s. *ma*) septimus. (Lat. *septimus*, lit. *śekma-s* pro *sepma-s*, slav. *sedmŭĭ*, germ. vet. *sibunto(n)*, hib. *seachtmad*, ṣend. [Zend script] *haptat'a*, gr. ἕβδομος.)

सभा *sab'â* f. (ut videtur, Bah. e *sa* cum et *b'â* lumen) 1) domus. 2) conventus, coetus. Hit. 7. 7. 10.

सभार्य *sab'ârya* adj. (Bah. e *sa* cum et *b'âryâ* uxor) cum uxore (v. gr. 600. not.). Br. 1. 11. 2. 36. N. 1. 8.

1. सम् *sam* 1. et 10. par. *sâmâmi*, *sâmáyâmi* (*vâiklavyê*) agitari, conturbari, vexari. Cf. *stam*.

2. सम् *sam* praep. insep. (ut videtur, acc. stirpis pronom. *sa* q. v.) cum. (Gr. σύν, ξύν, boruss. vet. *sen* cum, slav. *sú*, *sŭ*, v. *sa*; de lat. *cum*, goth. *ga*, nostro *ge* in compp., quae ad vêd. *sâkám* refero, v. gr. comp. 1014 et cf. *sa*; de germ. vet. *samant* v. *samanta*.)

सम *samá* adj. (ut mihi videtur, e *sa* cum et *ma* in fine comp. metiens, a r. *mâ* s. *a*, cf. *upamá*, *samâna*) 1) similis, aequalis. Ḥ. 1. 50. Br. 1. 25; cum instr. Su. 1. 22. 2) aequus, planus (v. *viśama*). Su. 4. 6. 3) omnis, totus, integer. Am. (Gr. ὁμός, goth. *sama* idem, them. *saman*, angl. *same*, goth. *sums* quidam, them. *suma*; slav. *sam* ipse; hib. *samhuil* „like", *samhladh* „resemblance, type", *samhlaim* „I liken, compare, resemble"; lat. *similis*.)

समक्षम् *samakśám* adv. (Avy. e *sam* et *akśa* oculus, v. gr. 607) in conspectu, coram. N. 12. 15. 16.

समग्र *samagra* (ut videtur, e *sam* et *ágra* cuspis, quasi duas cuspides conjunctas habens) 1) plenus (de lunâ). Ḥ. 3. 13. 2) totus, integer. B'. 4. 23. 11. 30. Dr. 6. 16.

समग्रेन्दुनिभानन *samagrênduníb'ânana* adj. (Bah. e *samagrênduníb'a* [*samagra* + *índu* + *níb'a*] plenae lunae similis et *ânana* vultus) plenae lunae similem vultum habens. Ḥ. 3. 13.

समता *samátâ* f. (a *samá* s. *tâ*) aequalitas. Hit. 7. 19.

समत्व *samatvá* n. (a *samá* s. *tva*) id. B'. 2. 48.

समधिक *samad'ika* (e *sam* et *ad'ika*) excedens. Hit. 5. 8.

समनन्तरम् *samanantaram* adv. (*anantaram* praef. *sam*) i. q. *anantaram*. Up. 22.

समनुव्रत *samanuvrata* (e *sam* et *anuvrata*) devotus, deditus, addictus. N. 13. 55 c. acc. (Vid. *anuvrata*.)

52

समन्त sâmanta (e sam et ánta finis) abl. sâmantât undique. Su. 3. 3. N. 12. 39. B᾽. 11. 30. (Vid. sq. et cf. germ. vet. samant simul, v. gr. comp. 295 fin.)

समन्ततस् samantatas (a samanta s. tas) undique. In. 2. 12.

समन्वित samanvita v. i c. anu praef. sam.

समम् samám 1) praep. cum, c. instr. Hit. 22. 19. 66. 6. 2) adv. unâ, simul. Ur. 94. 8. (Cf. gr. ἅμα.)

समय samaya m. (r. i ire, praef. sam s. a) 1) conventum, conditio, lex. N. 7. 1. 13. 67. Sâ. 4. 17. 2) tempus. N. 13. 6. A. 9. 8.

समर samára, vêd. samará m. n. (r. ar, r ire, praef. sam s. a) pugna, bellum (cf. sámiti). Dr. 8. 9.

समर्थ samart'a (Bah. e sam et árt'a q. v.) capax, aptus, potens. N. 19. 12. 24. 30.

समलङ्कृत samalaṅkṛta v. kar kr c. alam praef. sam.

समवाय samavâya m. (r. i c. ava praef. sam s. a) conventus, congressio, congregatio. Hit. 57. 8.

समस्त samasta adj. (part. perf. pass. a r. as deponere, praef. sam) totus, integer.

समा samâ f. (fem. vocis samá similis, aequalis) annus. H. 2. 21. Su. 1. 34. (Lat. bîmus e bi-smus mutilatum esse videtur, sicut e. c. εἰμί et goth. im ex ἐσμί, ismi, v. Pott. 2. 279.)

समाकुल samâkula (r. kul colligere, conjungere, c. â praef. sam) conjunctus, praeditus. A. 7. 4. N. 12. 4. 5.

समागत samâgata v. gam c. â praef. sam.

समागम samâgama m. (r. gam ire, c. â praef. sam s. a) congressus, conventus. N. 16. 22. 21. 25. Sâ. 6. 23. In. 5. 24.

समाचार samâćâra m. (r. ćar ire, c. â praef. sam s. a) vitae ratio, mores. Dr. 9. 7. Su. 1. 6.

समाधि samâd'i m. (r. d'â ponere, c. â praef. sam s. i) contemplatio, meditatio. A. 1. 12. B᾽. 2. 44. 53.

समाधिन् samâd'in (a praec. s. in) contemplans, meditans. B᾽. 4. 24.

समान samâná (ut mihi videtur, Bah. e sa cum et mâna mensura, cf. sâmá) aequalis, similis. Dr. 7. 16. Cum instr. Hit. 5. 20. Vid. sâmânya.

समारम्भ samârambʼa m. (r. rabʼ c. â praef. sam incipere, inserto m, s. a) inceptio. Sâ. 1. 11.

समारोढुम् samârôd'um v. ruh c. â praef. sam.

समाविष्ट samâvista v. viś c. â praef. sam.

समास samâsa m. (r. as deponere, c. â praef. sam s. a) 1) i. q. saṅkśêpa. B᾽. 18. 50. 2) compositio vocabulorum.

समासतस् samâsatas (a praec. suff. tas) breviter. B᾽. 13. 18.

समाहित samâhita v. d'â c. â praef. sam.

समाह्वान samâhvâna n. (r. hvê vocare, c. â praef. sam s. ana) provocatio (in certamen vel ludum). N. 7. 8.

समिति sámiti f. (r. i ire, praef. sam s. ti) 1) congressus, conventus. N. 5. 5. 2) bellum, pugna.

समिध् samid' f. (r. ind' ejectâ nasali, praef. sam) lignum. Am.

समीक्ष samîkśa m. (r. îkś praef. sam s. a) circumspectio, circumspicientia, prudentia, cautio. Hit. 43. 22.

समीप samîpa (ut videtur, e sami pro sam [vid. samyák] producto i, suff. pa; ita pratîpa nunc explicaverim e prati producto i, suff. pa) propinquitas. N. 1. 46. 13. 48. H. 1. 12.

समीपतस् samîpatas adv. (a praec. s. tas) in propinquitate, coram. N. 6. 4. A. 2. 9.

समीर samîra m. (r. îr praef. sam s. a) ventus. Gîta-G. 5. 2; v. sq.

समीरण samîraṇa m. (r. îr praef. sam s. ana) id. A. 4. 7.

समीरित samîrita v. îr praef. sam.

समुत्थ samutt'a (r. st'â stare, c. ut praef. sam s. a, v. gr. 111) oriens, in fine comp. B᾽. 7. 27.

समुत्थित samutt'ita v. st'â c. ut praef. sam.

समुत्सुक samutsuka v. utsuka.

समुत्सेध samutsêd'a m. (r. sid' c. ut praef. sam) altitudo. Wils. ed. 2. „height, elevation". Fortasse etiam adj. altus, longus. Dr. 8. 4 (ed. Calc. hâimaćitrasamusêd'âm ... gadâm).

समुन्नति samunnati f. (r. nam c. ut praef. sam s. ti, v. euphon. r. 58) actio surgendi, se erigendi; trop. dignitas, amplitudo. Hit. 84. 18.

समुदय samudaya m. (r. i c. ut praef. sam s. a) turba, caterva, multitudo. Am. II. 5. 40. Hit. 36. 15.

समुदीरण samudîraṇa n. (r. îr c. ut praef. sam s. ana) pronuntiatio. Dêv. 4. 7.

समुद्भव samudb'ava m. (r. b'û c. ut praef. sam s. a) origo. B'. 3. 14 in fine comp. Bah.; ita udb'ava q. v. in comp. karmôdb'ava. B'. 3. 15.

समुद्यम samudyama m. (r. yam coërcere, c. ut praef. sam s. a) nisus. B'. 1. 22.

समुद्र samudrá m. (e sam et udrá q. v.) mare. Su. 2. 8.

समुद्वाह samudvâha m. (r. vah c. ut praef. sam s. a) matrimonium, nuptiae. Sâ. 3. 15.

समूह samûha m. (r. ûh q. v., praef. sam s. a) multitudo, turba.

समृद्ध samṛdd'a v. ard' ṛd' c. sam.

सम्पत्ति sampatti f. (r. pad praef. sam s. ti) 1) conventus, congressus, multitudo. Hit. 4. 10. 2) fortuna, felicitas. Am.

सम्पद् sampád f. (r. pad ire, praef. sam) 1) perfectio, felicitas. H. 1. 38. 4. 26. Su. 3. 16 in compos. c. rûpá (rûpasampad). 2) sors. B'. 16. 3. 4.

सम्पन्न sampanna v. pad c. sam.

सम्पर्क samparka m. (r. parć pṛć praef. sam s. a) conjunctio. Ur. 9. 9.

सम्पात sampâta m. (r. pat cadere, praef. sam s. a) actio cadendi, descendendi (ex aëre), volandi; e. c. śastrasampâta sagittarum volatus. B'. 1. 20.

सम्पाद sampâda m. (r. pad praef. sam s. a) adeptio, impetratio, consecutio. Ur. 18. 2 infr.

सम्प्रक्षालन samprakśâlana n. (r. kśal lavare, c. pra praef. sam s. ana) ablutio, lavatio. M. 28.

सम्प्रति samprati (e sam et prati, v. sa) nunc. Dr. 3. 3.

सम्प्रदान sampradâna n. (r. dâ c. pra praef. sam s. ana) donatio, donum. Hit. 130. 22.

सम्प्रश्न sampraśna m. (r. prać praef. pra s. na) interrogatio. Hit. 53. 22.

सम्प्रहार samprahâra m. (r. har hṛ capere, c. pra praef. sam s. a) pugna. A. 6. 22.

सम्प्रेक्षमाण samprêkśamâṇa v. îkś c. pra praef. sam.

सम्प्रेषित samprêśita v. iś c. pra praef. sam.

सम्प्लव samplava m. (r. plu praef. sam s. a) abundantia, affluentia, copia. Hit. 21. 18.

1. सम्ब् sâmb 1. par. (sarpê) ire. Cf. sarb, sarp sṛp, śamb, śarb.

2. सम्ब् samb 10. par. (samband'ê) colligare. Cf. śamb cl. 10.

सम्बन्ध samband'a m. (r. band' ligare, praef. sam s. a) conjunctio, cognatio, affinitas. Sâ. 3. 13.

सम्बन्धिन् samband'in (a praec. s. in) propinquus, affinis. N. 25. 14. B'. 1. 34.

सम्भव samb'ava m. (r. b'û praef. sam s. a) origo. B'. 3. 14. In fine compos. Bah. B'. 10. 41. 13. 19.

सम्भार samb'âra m. (r. b'ar b'ṛ praef. sam s. a) 1) compositio. Ur. 16. 2 infr. 2) apparatus. R. Schl. I. 11. 13. 3) facultates, opes. N. 26. 24.

सम्भोग samb'ôga m. (r. b'uǵ praef. sam s. a) fructus libidinum. P. 24.

सम्भ्रम samb'rama m. (r. b'ram vagari, praef. sam s. a) 1) festinatio. Hit. 14. 21. 2) timor, terror, conturbatio. H. 4. 44. Dr. 5. 22.

सम्मत sammata v. man c. sam.

सम्मत्त sammatta v. mad c. sam.

सम्मर्द sammarda m. (r. mard mṛd praef. sam s. a) pugna. P. 21.

सम्मान *sammâna* m. (r. *mân* honorare, nisi fortasse a *man* cogitare, praef. *sam* s. *a*) honor. In. 4. 15.

सम्मुख *sammuk'a* n. (e *sam* et *múk'a* vultus) conspectus. *sammuk'ê* in conspectu. Ur. 33. 5 infr.

सम्मोह *sammôha* m. (r. *muh* praef. *sam* s. *a*) conturbatio animi, mentis error. B'. 2. 63. 7. 27.

सम्यक् *samyák* adv. (acc. n. τοῦ *samyáńć* [v. gr. 59], e *sami* pro *sam*, et *ańć* ire, v. gr. 180) 1) unâ, simul. N. 9. 8. B'. 5. 4. 2) omnino. N. 8. 13. 11. 6. 24. 29. 3) recte. Ur. 38. 12. 64. 7. Man. 2. 53.

1. सर् सृ *sar sr* 1. par. ire, incedere, progredi. Mah. 1. 1696: *sa râǵâ mrgayâń yâtaḣ... sasâra.* Cum acc. adire, aggredi. N. 17. 35: *damayantîm at'ô srtvâ.* Fluere. Rgv. 32. 12: *avâsrǵaḣ sartavê sapta sindûn* „emittebas ad dimanandum septem fluvios"; Rgv.-V. 101. 4: *trêd'â sasrur âpaḣ.* (Vid. *sal*, *salilá*, *sarít*, *sáras* et cf. *ar r*, *sru*, *sarp srp*, gr. ἄρ-μα, sicut lat. *currus* a *currendo*, v. *ćar.*)

c. *anu* sequi. Mah. 3. 11556: *pant'ânam ... anusasruḣ.* Caus. sequi, persequi. Mah. 1. 4309: *dasyavaḣ ... anusâryamâṇâ bahub'î rakśib'iḣ.*

c. *apa* abire. Hit. 18. 18: *dûram apasara.* Caus. facere ut quis abeat, amovere. Man. 7. 149.

c. *ab'i* adire, advenire, accedere. N. 11. 26. Sâ. 5. 62. Dr. 6. 10. Caus. id. Mr. 130. 5: *b'avantam ab'isârayitum âgatâ*; Mah. 1. 1221.

c. *ut* caus. facere ut quis proveniat, exeat. Mah. 3. 14872: *utsârayata tân.*

c. *ut* praef. *pra* caus. concedere, dare. Hit. 74. 21: *prôtsâritârd'âsanaḣ.*

c. *upa* adire, aggredi, accedere. Mah. 2. 2596. Coire (cum viro). Mah. 3. 8587: *iććâmi tvâń sragvinam ... upasartum.*

c. *nis* egredi, provenire. N. 20. 30. Su. 3. 25. 26. Caus. facere ut quis exeat. Mah. 3. 12995. Expellere, abigere. Hit. 65. 19. 83. 7.

c. *nis* praef. *vi* egredi. In. 1. 26. N. 20. 31.

c. *pari* circumire, circumfluere. Mah. 3. 10983: *âpaḣ parisasruḣ.*

c. *pra* procedere, prodire. R. Schl. II. 59. 10. B'. 15. 4. — *prasrta* modestus. R. Schl. I. 12. 2. — Caus. protendere, extendere. Hit. 10. 18: *hastam prasârya*; 85. 7: *pakśâu prasârya.* — *paṇyâni prasârayitum* res venales exponere. R. Schl. II. 48. 3: *vaṇiǵô na prasârayan naćâ 'śôb'anta paṇyâni*; Man. 5. 129.

c. *pra* praef. *vi* dimanare, diffundi. Rag'. 16. 3: *têśâm ... b'innô śśṭad'â viprasasâra vańśaḣ* (schol. *vistrtaḣ*).

c. *vi* caus. protendere. R. Schl. I. 42. 6.

c. *sam* ire, adire. Man. 12. 70. — Caus. facere ut quis eat, movere. Man. 12. 124.

2. सर् सृ *sar sr* 3. par. *sísarmi* i. q. 1. *sar sr.*

3. सर् (सॄ) *sar (sṝ)* 9. par. *srṇá'mi.* Ferire, laedere, occidere. Vid. *svar (svṝ)*, *śar (śṝ)*.

सरस् *sáras* n. (r. *sar sr* ire, s. *as*) lacus. N. 12. 6. 85. B'. 10. 24. (Gr. ἕλος.)

सरस्वती *sarasvatî* f. (a praec. s. *vant vat* in fem.) 1) dei Brahmae uxor, dea eloquentiae. 2) loquela, sermo. Rag'. 15. 46.

सरित् *sarít* f. (r. *sar sr* ire, suff. uṇâd. *it*) flumen. N. 12. 85.

सरुज् *saruǵ* (Bah. e *sa* et *ruǵ* morbus) aegrotus. Sâ. 5. 79. Acc. *saruǵam* quod etiam ad *saruǵa* e *sa* et *ruǵâ* referri potest. (Vid. *sarôga.* Fortasse goth. *saurga* cura, sollicitudo e *saruga*, ejecto *u*, debilitato *a* syllabae *sa* in *u*, anteposito *a*, propter seq. *r*, v. gr. comp. 82.)

सरोग *sarôga* (Bah. e *sa* et *rôga* morbus) id. Wils. ed. 2.

सरोगिता *sarôgitâ* f. (fortasse pro *sarôgatâ*, a praec. s. *tâ*) morbus, aegritudo. Hit. 45. 13.

सर्ग *sarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* dimittere, creare, s. *a*) 1) creatio. M. 53. Bʽ. 14. 2. 2) natura. Bʽ. 5. 19.

1. सर्ज् *sarǵ* 1. par. (*arǵanê*) acquirere. Cf. *arǵ*.

2. सर्ज् सृज् *sarǵ sṛǵ* 6. par. interdum âtm. 1) dimittere, emittere, effundere. R. Schl. I. 44. 38: *gaṅgâm ... śrôtrâbʽyâm asṛǵat*; Ṛgv. 38. 8: *vṛśṭir asarǵi.* Cum vocibus, quae missilia significant, mittere, emittere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 16461: *asṛǵat sâyakân*; Ragʽ. 11. 44 (v. *muć*). 2) deponere, ponere, imponere (e manibus emittere). N. 5. 28: *skandʽadêśê ʼsṛǵat tasya sraǵam.* 3) creare, producere (e se emittere). Man. 1. 25: *sṛśṭiṅ sasarǵaćâi ʼvê ʼmâṅ sraśṭum iććann imâḣ praǵâḣ*; Sn. 3. 11: *sṛǵyatâm prârtʽanîyâi ʼkâ pramadâ*; 14: *tâm ... asṛǵat*; Maḥ. 1. 4165: *sṛǵêtʽâs trîṅl lôkân anyân*; Bʽ. 4. 7. 4) gignere, generare. R. Schl. I. 16. 6: *kinnarîṇâńća gâtrêśu ... sṛǵadʽvaṅ ḥarirûpêṇa putrân*; 16. 9: *sutân vîrân sasṛǵuḣ.* (Cf. *varǵ vṛǵ.* Huc traxerim lat. *rigo*, goth. *rig-n* pluvia, nisi pertinent ad *varś vṛś*; v. praeff. *abʽi*, *ava*, *â*.)

c. *ati* 1) relinquere, reliquum facere. Maḥ. 4. 331: *bʽîmasênô ʼpi mâṅsâni ... atisṛśṭâni matsyêna* (nom. pr.) *vikrîṇîtê yudʽiśṭʽirê.* 2) dare. R. Schl. II. 18. 23: *atisṛǵya dadânî ʼti varam mama* (v. śl. 22 et cf. *tyâga* actio dandi a *tyaǵ* relinquere; v. etiam praef. *abʽi.*)

c. *apa* praef. *vi* demittere, dejicere, abjicere. Maḥ. 3. 16104: *vâsaḣ ... vânarâṇâṅ yat sîtâ ḥriyamâṇâ vyapâsṛǵat* (cf. śl. 16053).

c. *abʽi* 1) effundere. Ṛgv. 19. 9. 2) dare. R. Schl. I. 9. 63: *tênâ ʼbʽisṛśṭâ brahmarśê grâmâ ḥy êtê.*

c. *ava* 1) dimittere, emittere, effundere. Ṛgv. 32. 12: *avâsṛǵaḣ sartavê sapta sindʽûn* (v. *sar sṛ*). 2) projicere. M. 23. 3) ponere, imponere. Maḥ. 1. 1973. 4) remittere, condonare. N. 26. 23: *prâṇân avasṛǵâmi tê.* 5) solvere, liberare. Ṛgv. 24. 13: *avâi ʼnaṅ râǵâ varuṇaḣ sasṛǵyâd baddʽam* (potent. praet. mltf. 7. nisi pertinet ad cl. 3. sicut praes. *upasasṛǵmaḥê.*)

c. *ava* praef. *vi* 1) jacere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 14253: *tasya śâilaśikʽaraṅ kêśî kruddʽô vyavâsṛǵat.* 2) deponere. Maḥ. 3. 10438.

c. *ava* praef. *sam* jacere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 1586: *śaravarśaṅ kirâtê samavâsṛǵat*; 1. 6749.

c. *â* affundere, infundere. Ṛgv. 9. 2. 28. 9.

c. *â* praef. *sam* 1) ponere, imponere. Maḥ. 1. 1703. 2) tradere. Man. 9. 323: *putrê râǵyaṅ samâsṛǵya.*

c. *ut* dimittere, emittere, effundere. N. 1. 22: *ḥaṅsam utsasarǵa*; Bʽ. 9. 19: *varśan nigṛḥṇâmy utsṛǵâmića*; N. 23. 27: *vâśpam utsṛśṭavân aḥam.* — *śarân.* Bʽaṭṭ. 14. 14. Trop. R. Schl. I. 64. 3: *krôdʽam utsṛǵatê krûram mayi.* 2) exuere. N. 9. 5: *utsṛǵya sarvagâtrêbʽyô bʽûśaṇâni.* 3) projicere. Br. 9. 19: *utsṛśṭam âmiśam bʽûmâu.* 4) relinquere, deserere. N. 10. 28: *suptâm utsṛǵya tâm bʽâryâm.* Renuntiare alicui. Br. 1: *tâm aḥam bâlâṅ katʽam utsraśṭum utsaḥê | âtmânam apićô ʼtsṛǵya tapsyâmi paralôkagaḣ*; Man. 8. 170.

c. *ut* praef. *sam* id. R. Schl. II. 44. 21. Maḥ. 3. 8578. 8750. 1. 4162.

c. *upa* 1) emittere, effundere; trop. Ṛgv. 81. 8: *upa kâmânt sasṛǵmaḥê* „(ad te) applicamus desideria (nostra)". 2) aggredi, invadere, incursare. Maḥ. 3. 8461: *śvâpadâir upasṛśṭâni durgâṇi*; Man. 4. 61. — *âditya upasṛśṭaḣ* sol deficiens, i. e. quem Râḥus invasit, voravit (v. *râḥu*). Man. 4. 37.

c. *ni* dimittere. Maḥ. 1. 7543; manu mittere. Man. 8. 414.

c. *ni* praef. *sam* tradere. Maḥ. 1. 7134.

c. *vi* 1) dimittere, emittere. In. 5. 1. 30. Emittere (de sagittis). Dr. 5. 17. Effundere, *śônitam* sanguinem. A. 7. 27. Deponere, abjicere, e. c. *dêḥam* corpus, i. e. mori. Gʽaṭ. 18 (cf. Sâ. 2. 23). Tradere. Ragʽ. 8. 70.

Dare. R. Schl. II. 36. 8: Creare (e se emittere). B^c. 9. 7. — Caus. dimittere. Su. 3. 32. N. 13. 3. Deponere, relinquere. N. 13. 60. Emittere (de sagittis). A. 10. 53.

c. *sam* conjungere. Ṛgv. 118. 8: *san vatsêna 'sṛgatâ mâtáram punah* „cum vitulo conjunxistis matrem iterum"; 23. 28: Pass. conjungi, misceri, se conjungere, se immiscere, congredi. Rag^c. 5. 69: *sansṛǵyatê sârasiǵâir arunânśub^cinnâih ... vib^câtavâyuh*; 13. 78: *sâumitrinâ tad anu sansasṛǵê.* 2) creare. Man. 1. 56.

सर्प् सृप् *sarp sṛp* 1. par. ire, gradi. R. Schl. II. 59. 10: *naća sarpanti sattvâni vyâlâ na prasaranti ća*; Hit. 30. 3: *satrâsam mandam mandan sarpan* (*mûśikah*). (Vid. *sarpá* et cf. lat. *serpo, repo*; gr. ἕρπω, ῥέπω. Huc etiam traxerim germ. vet. *SLIF* labi [*slîfu, sleif, slifumês*] per metath. e *SILF* = scr. *sarp*, debilitato *a* in *i*, nostrum *schleife*, anglo-sax. *SLIP*, servatâ tenui, v. gr. comp. 89. Fortasse germ. vet. *SLICH* repere [*slîchu, sleih, slichumês*], mutatâ labiali in gutt.; lit. *slenkiu* repo, praet. *slinkau*, fut. *slink-siu*; *réploju* „ich krieche auf Händen und Füfsen"; hib. *sleagaim* „I sneak, drawl".)

c. *apa* abire. Mah. 3. 14112: *apâsarpać ćanâir b^ctah.* Aufugere. R. Schl. II. 29. 4: *sarvê tê tava râg^cava rûpan dṛśtvâ 'pasarpêyuh.*

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 4. 1899.

c. *ut* se extendere. N. 23. 9.

c. *ut* praef. *sam* ascendere. Rag^c. 6. 8.

c. *upa* adire, aggredi. Br. 3. 22: *prahasann iva sarvâns tân êkâikam upasarpati.* Etiam âtm. R. Schl. II. 96. 9: *śilân tâm upasarpata* (omisso augmento).

c. *upa* praef. *sam* id. Mah. 1. 6450.

c. *vi* par. âtm. 1) discedere, digredi, dispergi. N. 1. 25: *hansâ visasṛpuh sarvatah pramadâvanê*; Mah. 1. 8286. 2) vagari, volare, fluere. Hit. 10. 1: *kapôtarâǵah saparivârô viyati visarpan*; Mah. 3. 14997: *ûrdvam âkramamânâh ... visarpamânâh* (*gand^carvâh*); R. Schl. I. 44. 17: *vyasarpata ǵalam.*

सर्प *sarpá* m. (r. *sarp sṛp* s. *a*) serpens. (Cf. lat. *serpens*, gr. ἑρπετόν.)

सर्ब् *sarb* 1. par. (*sarpanê*) ire. Cf. *sarp sṛp*, 1. *samb*, *śarb*, *śamb*.

सर्भ् सृभ् *sarb^c sṛb^c* 1. par. (*hinsê*) ferire, laedere, occidere. Cf. *srib^c*, *srimb^c*.

सर्व *sárva* (v. gr. 251) quivis, omnis. Br. 2. 27. N. 17. 50. (Osc. *sollus* totus, per assim. e *solvus*, lat. *soll-ennis* quotannis, debilitato *a* in *e* sicut in *perennis*, *biennis* cet., v. gr. comp. 6; *soll-ers, salvus* e *sarvus*; gr. ὅλος, nisi pertinet ad *sakala* ejectâ syllabâ mediâ; osset. *ali* quivis, omnis, abjecto *s*. Huc etiam retulerim goth. *alls*, them. *alla* omnis, totus, per assim. ex *alva*, et hib. *uile* „all, every, whole". Cf. Pott 1. 130. Ag. Benary 265. 281.)

सर्वकामिन् *sarvakâmin* (e *sarvakâma* quodvis optatum, s. *in*) omnibus optatis praeditus. Su. 1. 31.

सर्वकाम्य *sarvakâmya* (Bah. e *sárva* et *kâmya* optandum) omnia optanda habens. Su. 4. 7.

सर्वतस् *sarvatás* adv. (a *sárva* s. *tas*) 1) undique Br. 2. 15. 2) quoquoversus. N. 1. 25. 24. 27. 3) ubique. Su. 3. 23. 27.

सर्वतोदिशम् *sarvatôdiśám* adv. (Avy. e praec. et *diś* plaga, v. gr. 608) quoquoversus, omnes plagas versus. N. 16. 5.

सर्वतोमुख *sarvatômuk^ca* (Bah. e *sarvatas* et *múk^ca* vultus) quoquoversus vultum habens, i. e. iter dirigens. Su. 2. 12.

सर्वथा *sárvat^câ* adv. (a *sárva* s. *t^câ*) quovis modo. Br. 2. 21. 3. 5. N. 17. 44.

सर्वदा *sarvadâ* adv. (a *sárva* s. *dâ*) semper.

सर्वमङ्गला *sarvamangalâ* f. (Bah. e *sárva* et *mangalá*) cognomen Durgae. Am.

सर्वशस् *sarvaśás* adv. (a *sárva* s. *śas*, v. gr. 584. 71) omnino. N. 2. 22. 9. 26. 10. 9. 12. 8. 65.

सल् *sal* 1. par. (*gatâu*) ire. (Vid. *salilá* et cf. *sar sr*, hib. *silim* 1) „I drop, distil, sow". 2) „I spit"; lit. *selu* repo, serpo, gradu suspenso eo; slav. *sla-ti* mittere; lat. *salio*, gr. ἅλλομαι, ἅλμα.)

सलिल *salilá* n. (r. *sal* s. *ilá*) aqua. (Cf. gr. σάλος, ἅλς; lat. *salum*, *sal*, *saliva*; slav. *sol* sal.)

सवितार् -तृ *savitár -tr* m. (r. *sû* vel *sû* generare, s. *tár tr*) sol. N. 23. 13. Hit. 17. 21.

सव्य *savyá* laevus, sinister. (Slav. *śûi* id., them. *śûjo*, fem. *śûja* = scr. *savyâ*, v. gramm. comp. 258; lat. *scaevus*, adjectâ gutturali sicut in *escit* pro *esit*, unde *erit*, cf. gr. ἔσκον; gr. σκαιός e σκαϝιος vel e σκάιϝος, transposito ι. Fortasse etiam *sinister*, *sinistimus* [cf. *dexter*, *dextimus*, gr. comp. 293] et gr. ἀριστερός huc pertinent, ita ut *sinis-* ortum sit e *sivis-* et ἀριστερός e σαϝιστερός, cum semivocales vel liquidae facile inter se mutentur, v. gr. comp. 20.) *)

सव्यसाचिन् *savyasâćin* m. (e praec. et *sâćin* a r. *sać* sequi, s. *in*) cognomen Argunî.

सव्येतर *savyêtara* (e *savyá* laevus et *ítara* alius) dexter. Rag. 12. 90.

सश्च् *saść* in dial. vêd. i. q. *sać* i. e. sequi, favere. Vid. Westerg.

सस् *sas* 2. par. (*svapnê*) dormire. Rgv. 29. 4: *sasantu* „dormiunto"; 29. 3: *sastâm* „dormiunto" (dual.); 53. 1: *sasatâm* „dormientium"; 103. 7: *sasantam* „dormientem". Cf. 2. *śas*, *sanst*, *śanst*.

सस्य *sasya* n. (ut videtur, pro *śasya*) granum, fructus. N. 24. 52.

सह् *sah* 1. par. âtm. *sáhâmi*, *sáhê* (etiam cl. 4 et 10. par. *sáhyâmi*, *sâháyâmi*), fut. part. *sahitá* et *sóḍ'á*, part. perf. pass. *sóḍ'a*, infin. *sáhitum* et *sóḍ'um* (v. gr. 102) 1) sustinere, perferre, tolerare. Sâ. 3. 9: *kat'am ... âśramê sahiśyatê klêśam imam*; R. Schl. I. 43. 25: *gangâyâḥ patanam pṛt'ivî na sahiśyatê*; Mah. 3. 15371: *duḥk'am uttaman sêhirê*; 15376: *sêhur duḥk'am*; H. 2. 36: *na hi mê râkśasâ b'îru sôḍ'un śaktâḥ parâkramam*; 3. 8. — *vâśpan sôḍ'um* lacrymas retinere. R. Schl. II. 40. 27. 2) patientem esse, quiescere, exspectare, sich gedulden. Rag. 5. 25: *dvitrâny ahâny* (schol. *dvê trîṇi vâ dinâni*) *arhasi sôḍ'um* (schol. *kśantum*). 3) ignoscere, condonare. Śak. 56. 1: *aparâd'am imam tataḥ sahiśyê*. 4) indulgere, favere, propitium esse, cum dat. vel gen. B. 11. 44: *pitê 'va putrasya sakê 'va sak'yuḥ priyaḥ priyâyâ 'rhasi dêva sôḍ'um*. 5) posse. Mah. 3. 8812: *na sêhirê ... vêgan tadâ d'ârayitum*; Hit. 71. 21: *ćiran na sahatê st'âtum*. V. praef. *ut*. (Cf. *suh*, gr. σχή-σω, ἔσχηκα, ἔσχημαι, ἔσχον, σχέ-σις, σχε-τός, σχῆ-μα, ἴσχω, ἰσχάνω, v. gr. comp. 483. not. 3; de ἔχω, ὄχος v. *vah*. Ἄχος, ἄχομαι, ἄχνυμι, ἀχέω, ἄχθος, ἄχθομαι tam e *sah* quam e *vah* abjectâ litterâ initiali explicari possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *sag-ax*, *sâgus*, *sâgio*, l. c. p. 117. 235.)

c. *ab'i* vim inferre, *ab'iśahya* vim inferendo, cum vi, violenter. Man. 8. 367. Vid. *pra*.

c. *ut* posse. N. 6. 14: *sanhartun nô 'tsahê kâpam*; Br. 1. 32. 33. — Cum dat. nominis abstr. loco infin. Mah. 3. 16543: *tvâm aham mâit'ilî nô 'tsahê paribôgâya śvâvalîd'an havir yat'â*.

c. *ut* praef. *ab'i* id. Rag. 5. 22.

c. *ut* praef. *pra* caus. incitare, excitare, instigare. R. Schl. II. 9. 46: *tat'â prôtsâhitâ dêvî*; 21. 12: *prôtsâhitô syan kâikêyyâ*.

c. *ut* praef. *sam* caus. id. Mah. 2. 1412.

c. *pra* 1) sustinere. R. Schl. II. 51. 7. 10. 2) posse. Mah. 1. 4842. 3) vim inferre, *prasahya* vim inferendo,

*) De cognatis formis in linguis Malayicis v. librum meum „Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen" p. 86 et 148.

cum vi, violenter. Dr. 6. 8: *pâpâiñ krtô sb'imardañ kurub'iñ prasaḥya*; Man. 7. 108. 8. 235.

c. *prati* sustinere. R. Schl. I. 37. 8.

c. *vi* sustinere. Rag'. 4. 49: *pratâpan na višêhirê.* Cum infin. cum acc. R. Schl. II. 12. 106: *na ǵîvitun tvâñ višaḥê smanôramâm.* — *višaḥya* 1) sustinendus. A. 10. 75. 2) possibilis. A. 5. 9: *višaḥyañ yan mayâ kartuñ krtam êva nibôd'a tat.*

1. सह *saḥa* adj. (r. *saḥ* s. *a*) sustinens, perferens, in fine comp.

2. सह *saḥá* praep. (ut mihi videtur, a stirpe pronom. *sa* s. *ḥa* e *d'a*, sicut *iḥá* q. v. ab *i*) cum, c. instr. In. 1. 23. In dial. vêd. *sad'a* (v. gr. comp. 420).

सहज *saḥaǵa* (e *saḥá* cum et *ǵa* natus) ingenitus, innatus, ingeneratus. In. 4. 7. N. 17. 5. B'. 18. 48.

सहजान्या *saḥaǵanyâ* f. (Baḥ. e *saḥá* cum et *ǵánya* vel *ǵanyâ* q. v.) nomen Apsarasis. In. 2. 30.

सहदेव *saḥadêva* m. (Baḥ. e *saḥá* cum et *dêvá* deus) Sahadêvus, unus quinque Pândavorum.

सहस् *sáḥas* n. (r. *saḥ* s. *as*) vis, robur, potestas.

सहसा *saḥasâ* adv. (ut videtur, instrum. praec.) cito, subito. N. 23. 13.

सहस्र *saḥásra* mille. 1) subst. n. Su. 3. 27. 2) adj. Dr. 2. 12.

सहस्रदृश् *saḥasradrś* m. (Baḥ. e praec. et *drś* oculus) mille oculos habens, cognomen Indri.

सहस्रनेत्र *saḥasranêtra* (e *saḥásra* et *nêtra* oculus) mille oculos habens. Su. 3. 28.

सहस्रशस् *saḥasraśás* adv. (a *saḥásra* s. *śas*) quasi millenatim. In. 1. 31.

सहा *saḥâ* f. (fem. vocis *saḥa*) nomen Apsarasis.

सहाय *saḥâya* m. (e *saḥá* cum et *aya* iens in fine comp., a r. *i* s. *a*) comes. N. 6. 2.

सहित *saḥita* adj. (e *saḥá* cum, s. tadd'. *ita*) conjunctus, associatus. Ḥ. 2. 15. In. 5. 60. Br. 1. 13. N. 4. 20. 21. 31. A. 7. 1. 10. 12.

सहिष्णु *saḥišṇu* (r. *saḥ* s. *snu* insertâ vocali *i*) sustinens, perferens, tolerans, c. acc. Ḥit. 55. 8: *parasuk'am asaḥišṇuñ.*

सांयुगीन *sâñyugîna* (a *sañyuga* s. *îna*) ad bellum, pugnam pertinens, bellicus. Ur. 83. 17.

साक्षात् *sâkšât* adv. (e *sa* cum et *akša* oculus in abl., v. gr. 607 not.*) in conspectu, coram, palam. In. 2. 16. Su. 1. 17. N. 24. 13. Sâ. 6. 38. A. 1. 12. — *sâkšâd iva* plane ut. N. 1. 4. 2. 28.

साक्षिन् *sâkšin* m. (e *sa* cum et *akša* vel *akši* oculus, s. *in*) testis. N. 24. 32.

सागर *sâgara* m. mare, oceanus.

साग्निक *sagnika* (Baḥ. e *sa* cum et *agní* s. *ka*, v. gr. 597) cum Agni conjunctus. N. 2. 24.

साङ्ख्य *sâñk'ya* (a *sañk'yâ* s. *a*) adj. cogitans, ratiocinans. B'. 3. 3. 5. 5. 13. 24. Subst. n. 1) doctrina rationalis, ratiocinatio. B'. 2. 39. 5. 4. 2) systema philosophicum, Kapilo adscriptum.

साट् *sâṭ* 10. par. (*prakâśanê*) manifestare.

सात्त्विक *sattvika* (a *sattvá* q. v., s. *ika*) mentem spectans, ad mentem pertinens. B'. 7. 12. 14. 16.

साद *sâda* m. (r. *sad* s. *a*) occasus, interitus, exitium.

सादन *sâdana* n. (r. *sad* ire, s. *ana*) domus, habitatio. Ḥ. 4. 7. Su. 2. 20.

सादरम् *sâdarám* adv. (Avy. e *sa* et *âdara*) cum veneratione, reverenter. Ḥit. 16. 13.

साध् *sâd'* 1) 5. par. in dial. vêd. etiam 1. par. perficere. Rgv. 2. 7. 94. 2. 96. 1. 2) superare, vincere. Ḥit. 3. 40: *sâmnâ dânêna b'êdêna . . . sâd'itum prayatêtâ 'rîn na yudd'êna* (v. caus. sgnf. 2 et Man. 7. 198 ubi *viǵêtum* pro *sâd'itum*). 3) 4. par. perfici, absolvi. — Caus. 1) perficere, peragere, absolvere. A. 10. 60: *surâsurâir asaḥyañ ḥi karma yat sâd'itan tvayâ*; Man. 7. 173: *sâd'ayêt kâryam âtmanañ.* 2) superare, vincere. Maḥ. 1. 7435: *na ḥi sâmnâ na dânêna na b'êdênaća pâṇḍavâñ | śakyâñ sâd'ayitun tasmâd vikramêṇâi 'va tân*

ǵahi; 2. 647. 3) proficisci, ire, abire. Sâ. 16. 32: *sâd'ayiśyâmy ahan tâvat sarvêśâm b'adram astu vaḣ*; R. Schl. II. 34. 34: *tvaṅ śvaḣ kâlyê sâd'ayiśyasi*. 4) pervenire, assequi, adipisci (v. *i*). Man. 6. 75: *tapaśćaraṇâiśćô 'grâiḣ sâd'ayantî 'ha tat padam*. (Cf. *sid'*, goth. *sidu-s* mos, germ. vet. *situ* id., *sitôn* machinari, facere, agere, disponere, v. Graff 6. 162; gr. ἔϑος, ἦϑος, ἠϑικός. Huc etiam traxerim goth. *sêlis* bonus, mutato *d* in *l*, *un-sêlis* malignus; germ. vet. *sâlig* beatus, *sâlida* felicitas; v. *sâd'ú*. Fortasse hib. *sadhbh* „salve, any thing good", cum *bh* = *v*, v. *sâd'ú*, pl. m. *sâd'âvas*; fortasse *id* „good, just, honest" ad *sâd'ú* vel *sidd'á* pertinet, abjecto *s*; v. *sid'* quod e *sad'*, debilitato *a* in *i*.)

c. *pra* 1) caus. acquirere. Man. 7. 103: *sarvâṇi b'ûtâni daṇḍênâi 'va prasâd'ayêt* (schol. *âtmasât kuryât*). 2) instruere. *prasâd'ita* instructus, praeditus. Ur. 79. 4 infr. Vid. praef. *sam* sgf. 4.

c. *pra* praef. *sam* caus. perficere, efficere, facere. Hit. 131. 17: *tvayâi 'kêna madîyô śrt'aḣ samprasâd'yaḣ* (cf. 131. 15).

c. *sam* 1) caus. perficere. âtm. successum habere, fortunâ prosperâ uti, felicem esse. Mah. 3. 1478: *saṅsâd'ayasva kâuntêya d'ruvô śstu viǵayas tava*. 2) occidere, interficere. Mah. 3. 1683: *b'îśmaḣ ... saṅsâd'yaśća raṇê*; R. Schl. II. 64. 69: *śôkô mâm ... saṅsâd'ayati*. 3) obtinere, capere. Man. 8. 50: *svakaṅ saṅsâd'ayan d'anam*. 4) instruere alqm aliquâ re. R. Schl. II. 36. 9: *sarvakâmâiḣ ... râmaḣ saṅsâd'yatâm*.

साधक *sâd'aka* (r. *sâd'* s. *aka*) utilis. In. 5. 56.

साधन *sâd'ana* n. (rad. *sâd'* suff. *ana*) 1) effectio. Hit. 129. 4. 2) divitiae, opes. *asâd'ana* inops. Hit. 9. 1.

साधर्म्य *sâd'armya* n. (a *sad'armin* communia officia habens [e *sa* + *d'árma* s. *in*] s. *ya*, v. gr. 583) communitas officiorum, vel conditionis, statûs. Ur. 69. 16.

साधारण *sâd'âraṇa* (a *sad'âraṇa* [*sa* + *d'âraṇa*] s. *a*) communis, promiscuus. Śak. 54. 9.

साधु *sâd'ú* (r. *sâd'* s. *u*) 1) adj. (f. *sâd'ú* et *sâd'vî*) bonus, probus. In. 1. 22. Br. 1. 27. N. 12. 122. — Adv. (acc. n.) bene, age. H. 4. 53. N. 9. 3. 2) subst. m. mercator. Hit. 63. 7. 65. 9. (Vid. r. *sâd'*.)

साधुभाव *sâd'ub'âva* m. (Karm. e praec. et *b'âvá* animus) benignitas, humanitas. Br. 1. 4.

1. साध्य *sâd'ya* (r. *sâd'* s. *ya*) adj. perfectus. Subst. 1) n. perfectio. Hit. 3. 1. 2) m. nomen cujusdam Geniorum ordinis.

2. साध्य *sâd'ya* (a praec. s. *a*) ad Sâd'yos pertinens. A. 4. 30.

साध्वस *sâd'vasá* n. (fortasse a r. *d'vaṅs*, ejectâ nasali, suff. *a* praef. *sa*, producto *a*) timor. Hit. 55. 2. 4. Ur. 48. 10.

सानु *sắnu* m. n. planities in vertice montis. In. 1. 25.

सानुमत् *sânumant* m. (a praec. s. *mant mat*) mons. Ur. 7. 4.

सान्त्व् *sântv* 10. par. (v. *śântv*, unde *sântv* mutato *ś* in *s*) consolari, blandiri. N. 8. 12. 14. 14. 19. 21.

c. *pari* id. In. 2. 23.

सान्त्व *sântva* m. (v. *śântva*, *sântv*) blandimentum, consolatio. H. 4. 24.

सान्द्र *sândra* crassus, spissus, densus. Am. III. 3. 15: *ǵanaṅ nirantaraṅ sândram*; Ćaur. 12: *sândravindu*.

सान्ध्य *sând'ya* (a *sand'yâ* s. *a*) ad diluculum vel crepusculum pertinens, matutinus, vespertinus. Rag. 2. 23: *samâpya sând'yaṅća vid'im* vespertinâque peractâ cerimoniâ.

सान्निध्य *sânnid'ya* n. (a *sannid'i* propinquitas, s. *ya*) propinquitas. Accus. *sânnid'yam* adv. in propinquitate, coram. In. 5. 24.

सान्निपातिक *sânnipâtika* (a *sannipâta* s. *ika*) ad id, quod *sannipâta* dicitur, pertinens. Hit. 103. 19.

साप्तपद् *sâptapada* n. (a *saptapada* septem passus habens [e *sáptan* et *padá*] s. *a*) amicitia. Sâ. 5. 22.

साफल्य *sâpʿalya* n. (a *sapʿala* quod cum fructu est, s. *ya*) abstractum τοῦ *sapʿala*. Hit. 48. 7.

साम् *sâm* 10. par. (*sântvanê* K. *sântvê* V.; ut videtur, pro *śâm*, v. *śântv*, *sântv*) i. q. *sântv*.

सामन् *sấman* n. (ut videtur, pro *śâman*, a r. *śam* s. *an*, v. *śântv*, *sântv*, *sâm*) 1) blanditio, blandimentum, placatio, comitas, benignitas. Hit. 3. 40. Man. 7. 198. 8. 187. Mah. 1. 7435. 2) hymnus, carmen sacrum, precum formula. Bʿ. 10. 35. 3) ut videtur, modus, modi, moduli (cantûs). In. 2. 28 *a* et *b*. 4) nomen unius quattuor Vêdorum. Bʿ. 9. 17.

सामन्त *sâmanta* (fem. -*î*, a *samanta* s. *a*) finitimus, vicinus, confinis. — Subst. m. ut videtur, rex terrae finitimae. Ur. 50. 13.

सामर्थ्य *sâmartʿya* n. (a *samartʿa* capax, aptus, s. *ya*) capacitas. N. 5. 24.

सामान्य *sâmânya* (a *samâna* similis, aequalis, s. *ya*) communis, generalis, universalis. N. 13. 17. Hit. 5. 21.

सामासिक *sâmâsika* (a *samâsa* compositio vocabulorum) vocabulum compositum. Bʿ. 10. 33.

सामि *sâmi* indecl. (ut mihi videtur, a *samá* similis, aequalis) semi, in initio comp. (Germ. vet. *sâmi* id., e. c. *sâmiquek* semivivus = scr. *sâmigîva*; anglosax. *sâm*, e. c. *sâmboren* seminatus, abortivus, *sâmworht* semifactus; lat. *sêmi*, gr. ἡμι.)

सामीप्य *sâmîpya* (a *samîpa* s. *ya*) vicinus. Sâ. 2. 8.

साम्प्रतम् *sâmpratam* adv. (a *samprati* s. *a* in acc. n.) nunc. Śak. 23. 2 infr. Ur. 25. 3 infr. — *asâmpratam* adv. inepte, incommode, absurde. Hit. 102. 14.

साम्ब् *sâmb* 10. par. i. q. 2. *samb*.

साम्य *sâmya* n. (a *samá* similis, aequalis, s. *ya*) aequalitas, aequabilitas. Bʿ. 6. 33.

साय *sâya* m. vespera. Acc. *sâyam* adv. vespere. N. 15. 9. (Cf. lat. *sêrus*, *sêrum*, v. gr. comp. 20.)

सायक *sâyaka* m. sagitta.

सायन्तन *sâyantana* (a seq. s. *tana*) vespertinus.

सायम् *sâyam* adv. v. *sâya*.

सायाह्न *sâyâhna* m. (e *sâya* et *ahna* dies in fine comp.) vespera. H. 1. 17. N. 11. 12.

सार् *sâr* 10. par. i. q. *śâr*.

सार *sâra* (r. *sar sṛ* s. *a*) 1) n. aqua. 2) m. medulla. Am. 3) m. vis, vigor, essentia alcjs rei. H. 4. 47. Br. 1. 14. — In fine comp. Bah. N. 24. 16. 4) adj. eximius, egregius, optimus. Nalôd. 1. 24. (Cf. lat. *serum.*)

सारङ्ग *sâraṅgá* m. dorcas, antilope; scribitur etiam *śâraṅgá*. Śak. 4. 5.

सारता *sârátâ* f. (a *sâra* s. *tâ*) natura, ingenium, vis. Hit. 57. 4.

सारथि *sấratʿi* m. (e *saratʿa* qui cum curru est [e *sa* et *rátʿa*] s. *i*) auriga. N. 19. 26.

सारथ्य *sâratʿya* n. (a praec. s. *ya*) currûs vel equorum moderatio, aurigatio. A. 8. 18. N. 22. 12.

सारवत् *sâravant* (a *sâra* s. *vant vat*) medullosus; trop. fructuosus, fecundus, uber. Hit. 132. 2.

सारस *sârasa* m. (a *sáras* s. *a*) grus Indica. H. 1. 25. Fem. *sârasî*.

सारिन् *sârin* in fine compp. e. c. *âmnâyasârin* (ab *âmnâyasâra* Vêdorum natura, vis, s. *in*) Vêdorum naturam, vim habens. N. 12. 59.

सार्थ *sấrtʿa* m. (Bah. e *sa* cum et *ártʿa* q. v.) multitudo, turba, agmen, praecipue comitatus mercatorius (une caravane). N. 12. 111.

सार्थवाह *sârtʿavâha* m. (comitatum mercatorium ducens, e praec. et *vâha* a r. *vah* s. *a*, trahens, ducens) mercator. N. 12. 123. 127. 128.

सार्द्धम् *sârddʿám* vel सार्धम् *sârdʿám* praep. (ut mihi videtur, Avy. e *sa* cum et *arddʿa*, *ardʿa* dimidium, v. gr. 607) cum. c. instr. In. 1. 14. H. 3. 4. 4. 7.

साल *sâla* m. nomen arboris (Wils.: Shorea robusta). N. 12. 4. H. 2. 1.

सावित्री *sâvitrî* f. (a *savitár -tṛ́* vel *savitra* sol, s. *a* in fem.) 1) hymnus sanctissimus Vêdorum. Man. 11. 191. 2) cognomen Umae, Śivi uxoris. Sâ. 1. 7. 3) regis Aśvapatis filia, Satyavantis uxor. Sâ. 1. 21 *b*.

साश्चर्यम् *sâśćaryám* adv. (Avy. e *sa* et *âśćarya*) cum admiratione. Ḥit. 99. 20.

सासूयम् *sâsûyám* adv. (Avy. e *sa* et *asûyâ*) cum objurgatione. Śak. 15. 7.

साहस *sâḥasa* (a *sáḥas* s. *a*) 1) vis, robur, perseverantia. Ḥit. 45. 11. 2) celeritas, festinatio, properatio (v. *saḥasâ*). Ḥit. 100. 3.

साहाय्य *sâḥâyya* n. (a *saḥâya* comes, socius, s. *ya*, v. gr. 582) societas, auxilium. Ḥ. 4. 43. 52.

सि *si* 5. et 9. par. âtm. *sinómi*, *sinvé*, *sinámi*, *siné* (*band'anê*) ligare, vincire. Ṛgv.-V. 84. 2: *sêtṛb'iṅ sinît'aṅ pâpakṛtaṅ* (v. Westerg.); Ṛgv. 112. 5: *sitam* vinctum. (Lett. *see-t* ligare, *sai-te* funis, vinculum; sax. vet. *si-mo*, them. *si-mon*, quod ligat, restis, laqueus, vinculum; germ. vet. *sai-d*, *sei-d* laqueus, tendicula, *sai-to(n)* funis, fidis, chorda; *sai-l* laqueus; slav. *sê-tĭ* tendicula, *si-lo* laqueus; gr. σει-ρά, ἱ-μάς, v. Pott 1. 206. 2. 174. Graff 6. 157 sq. 187.)

सिंह *sinḥá* m. (fortasse a r. *ḥan* occidere, interficere, unde *ḥa* occidens, praef. *sam*, debilitato *a* in *i*; v. *ḥinsra*) leo.

सिंहस्कन्ध *sinḥaskand'a* (Baḥ. e praec. et *skand'á* humerus) leonis instar humeros habens. Ḥ. 2. 19.

सिंहाय् *sinḥây* (denom. a *sinḥá*, v. gr. 520) leoni similem esse vel fieri. Ḥit. 106. 2: *śvâ ... sinḥâyatê*.

सिकता *sikatâ* f. arena, sabulum, glarea. Ur. 54. 3 infr. Śak. 45. 12.

सिक्ता *siktá* v. *sić*.

सिच् *sić* 6. par. âtm. *sinćámi*, *sinćé* (gr. 300) humectare, irrigare, perfundere. Maḥ. 1. 5422: *mûrd'ânam aśrub'iṅ siśićê*; 8153: *ǵalam âdâya siśićuṅ pâvakam*; N. 25. 7: *siktâṅ ... râgamârgâṅ*. Effundere, emittere. Man. 2. 181: *svapnê sinćan ... śukram*. Infundere, inspergere, immittere, c. loc. Man. 11. 170: *rêtaṅ siktvâća svayônišu*, schol. *sôdaryab'aginîšu*. (Cambro-brit. *siciaw* humectare; germ. vet. *SIH* colare [*sîhu*, *seih*, *sihumês*], *seich* urina, *seihjan* mingere; nostrum *seihen*, *seichen*.)

c. *ab'i* i. q. simpl. R. Schl. I. 38. 14: *samantatas tu tân dêvîm ab'yaśinćata pâvakaṅ* (v. gr. 80. annot. 1). Praesertim augurationis causâ alqm conspergere. Sâ. 7. 11: *tatô sb'iśiśićuṅ ... dyumatsênam purôḥitâṅ*. Cum 2. acc. R. Schl. I. 1. 79: *ab'yaśinćat sa laṅkâyâṅ râkśasêndraṅ vib'îšaṇam*; I. 38. 30: *surasênâganapatim ab'yaśinćan maḥâdyutim*. Cum loc. rei. Maḥ. 1. 5178: *ab'iśêkśyati mâṅ râǵyê*; 3. 14424: *sâinâpatyê sb'iśinća mâm*. Cum instr. rei. Maḥ. 1. 1470: *patatrîṇâṅća garuḍam indratvênâ 'b'yaśinćayata*. — âtm. c. sgnf. pass. Maḥ. 3. 14423: *ab'iśinćasva dêvânâṅ sâinâpatyê*; 14414: *b'avasvê 'ndraṅ ... ab'iśinćasvaća*. — Caus. facere ut quis inaugurationis causâ conspergatur. R. Schl. II. 9. 2. — Etiam i. q. primit. Sâ. 7. 11 *b*; c. loc. rei: *putranćâ 'sya ... yâuvarâǵyê sb'yaśêćayan (purôḥitâṅ)*.

c. *ava* conspergere. Su. 4. 19: *rud'irêṇâ 'vasiktâṅgâu*.

c. *â* caus. infundi jubere. Man. 8. 272: *taptam âsêćayat tâilaṅ vaktrê*.

c. *ni* i. q. simpl. R. Schl. II. 63. 7. Rag'. 3. 26.

c. *pra* profundere, effundere. Maḥ. 3. 14767: *kat'an nu b'idyêta naća sravêta naća prasićyêd iti rakšitavyam* (pass. c. term. par.)

c. *sam* conspergere. R. Schl. I. 5. 8.

सिट् *siṭ* 1. par. (*anâdarê*) parvi aestimare. Cf. *śiṭ*, *suṭṭ*.

सित *sitá* 1) (a r. *si*) ligatus, v. *si*. 2) (a r. *sô*) finitus. 3) (incertae orig.) albus.

सिद्ध *siddá* v. *sid'*.

सिद्धि *sidd'i* f. (r. *sid'* s. *ti*) successus. B'. 2. 48. 4. 22.

1. सिध् *sidʿ* 4. par. perfici, succedere, procedere, feliciter evenire. Ḥit. 6. 13: *yatnê krtê yadi na sidʿyati kô 'tra dôšaḣ*; 6. 16: *purušakârêṇa vinâ dâivan na sidʿyati.* Felicem fieri. Maḥ. 3. 29: *asatâṅ darśanât... praḣîyantê sidʿyanti naća mânavâḣ.* De sagittis: icere. Śak. 32. 7: *utkaršaḣ sa dʿanvinâṅ yad išavaḣ sidyanti lakšyê ćalê.* Cf. *sâdʿ.* — *siddʿá* 1) paratus. N. 23. 22: *nalasiddʿasya mâṅsasya.* 2) perfectus, beatus, sanctus. Su. 2. 17: *tapaḣsiddʿâḣ*; Bʿ. 10. 26. 3) subst. m. nomen Geniorum ordinis. In. 1. 35. 2. 10. 31. 5. 13.

c. *pra* i. q. simpl. Bʿ. 3. 55. Cum abl. provenire, oriri ex aliquâ re. Man. 12. 97: *vêdât prasidʿyati* (cf. śl. 98: *vêdât prasûyantê*). — *prasiddʿa* perfectus. Ḥit. 96. 12.

c. *sam* perfici, felicem, beatum fieri. Man. 2. 87: *ǵapyênâi 'va tu saṅsidʿyêd brâḣmaṇaḣ* (schol. *siddʿiṅ labʿatê*); Maḥ. 3. 12025. — âtm. A. 4. 34: *saṅsidʿyasva maḥâbâḥô.*

2. सिध् *sidʿ* 1. par. ut videtur, primitive ire, abire, inde c. sensu caus. (v. 3. *sidʿ* et cf. *sâdʿ* caus.) arcere. Ṛgv. 17. 12: *agnî rakšâṅsi sêdʿati*; 34. 11: *sêdʿatan dvêšaḣ* „cohibete osores"; 32. 13.

c. *apa* id. Ṛgv. 35. 10. Etiam âtm. Dr. 5. 5: *nâgam prabʿinnam ... daṇḍî 'va yûtʿâd apasêdʿasê.*

c. *ni* arcere. Ragʿ. 2. 4. Retinere, i. e. ab abeundo arcere. Ragʿ. 5. 18: *pratiyâtukâmam ... nišidʿya.*

c. *prati* arcere. Sâ. 4. 21: *gamanêća krtôtsâḥâm pratišêddʿum na mâ 'rḥasi*; Man. 2. 206. Prohibere, vetare. Râm. ed. Ser. II. 60. 59: *pratišidʿya prabôdʿakanisvanam.* — Caus. arcere. R. Schl. II. 96. 42: *taṅ kâkam pratyašêdʿayat*; Maḥ. 1. 1594: *śapantîm pratyašêdʿayat.*

3. सिध् *sidʿ* 1. par. (*gatyâm*) ire.

c. *pari*: *parisidʿ*, servato primitivo *s*, circumire. Bʿatt. 9. 88: *dvišô ǵnan parišêdʿataḣ.*

सिन्धु *sindʿu* m. 1) Indus flumen. 2) plur. regio ad Indum. Dr. 1. 6. N. 19. 14.

सिभ् *sibʿ*, सिम्भ् *simbʿ* 1. par. (*dîptâu ḥiṅsê*) splendere; laedere, occidere. Cf. *śubʿ*, *śumbʿ*, *subʿ*, *sumbʿ*, *sarbʿ srbʿ*, *sarmbʿ srmbʿ*, *sribʿ*, *srimbʿ*.

सिल् *sil* 6. par. i. q. *śil.*

सिव् *siv* 4. par. *sîvyâmi* (gr. 303) suere. Part. perf. pass. *syûtá.* Ṛgv. 31. 15: *varmê 'va syûtam.* (Goth. *siuja* suo, *siujith* suit Marc. 2. 21; germ. vet. *siwu* suo, sarcio, consuo, praet. *siwita* et *sûta*; *siut* sutura, *sutari* sutor, *saum* limbus, ora, sarcina, sagma, *swila* subula; slav. *šivuṅ* suo; lit. *suwù* suo, infin. *sú-ti*; *sulễ* sutura; lat. *suo*; gr. *κασσύω*.)

1. सीक् *sîk* 1. âtm. i. q. 1. *śîk.*

2. सीक् *sîk* 1. et 10. par. i. q. 2. *śîk.*

सीद् *sîd* v. *sad.*

सीधु *sîdʿu* vel शीधु *śîdʿu* m. n. vini adusti species (Wils.: rum distilled from molasses). In. 5. 13.

सीमन् *sîman* m. (r. *si* productâ vocali, s. *man*) finis, terminus, limes. Am.

सीमन्त *sîmanta* m. (ut videtur, forma anom. a praec. s. *ta*) capillorum separatio. Wils.: „a separation of the hair on each side, so as to leave a distinct line on the top of the head". Vid. seq.

सीमन्तिनी *sîmantinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) femina. Dr. 4. 3.

1. सु *su* 1. et 2. par. *sávâmi*, *sâumi.* Parere, partum edere. Maḥ. 1. 4765: *kuntî sušâva pravaraṅ sutam.* — *sutá* m. filius. Br. 2. 18; du. et plur. liberi utriusque sexûs. Br. 2. 89. *sutâ* f. filia. Br. 2. 11. 18 *b* (Vid. *sû*, et cf. gr. *υἱός*; de goth. *sunus*, lit. *sūnùs*, slav. *sünŭ* v. *sûnú* a r. *sû*.)

c. *pra* i. q. simpl. Maḥ. 1. 6077: *sadyô ḥi garbʿân râkšasyô labʿantê prasavantića*; Man. 4. 44: *na paśyêt prasavantîm.*

2. सु *su* 1. par. âtm. (*gatâu*) ire, se movere. Cf. *sru.*

3. सु *su* 5. par. âtm. ut videtur, primitive effundere, libare, in universum, inde effundere, exprimere succum, exprimere succum plantae, praesertim asclepiadis acidae. Maḥ. 1. 4695: *suśâvaća baḥûn sômân*; Ṛgv. 109. 4: *sômam ... sunôti*; 28. 6: *indrâya patavê sunu sômam ulûk'ala* „Indrae ad bibendum para (libamen, asclepiadem acidam effunde)". Mortarium. 28. 8: *mad'umat sutam* *) „dulce (libamen) parate (dulce libate)"; 84. 1: *asâvi sôma indra tê.* (Cf. *sru, snu*; fortasse gr. ὕω, nisi hoc pertinet ad *und* q. v.)

c. *ab'i* id. R. Schl. I. 13. 5: *ab'iśutya* „succo asclepiadis acidae extrito" (v. annot. ad interpret.). Succum exprimere in universum. Man. 5. 10: *yânićâi 'vâ 'b'iśûyantê puśpamûlap'alâiḣ śub'âiḣ.* 2) aspergere. B'aṭṭ. 9. 90: *ab'iśôśyan raktâi rakśâṅsi.*

4. सु *su* praef. adj. et adv. 1) bonus, e. c. *sućitta* Baḥ. bonam mentem habens. In. 5. 4; *suparâkrama* Baḥ. bonam fortitudinem habens. Ḥ. 4. 14; *suputra* bonum filium habens, filio fortunatus. In. 5. 55. 2) pulcher, e. c. *sumad'yama* Baḥ. pulchrum medium corpus habens. Ḥ. 3. 7. 3) valde, e. c. *sumaḥânt* permagnus. Br. 1. 10. 4) facile. Su. 4. 24: *sudṛśṭa.* (Hib. *so* „in compound words signifies goodness, fitness, aptness or easy", e. c. *soailce* „a good fashion, good manners". Primitiva forma *su* servata est in *sucridh* „easy" = scr. *sukṛta*; fortasse *subha* „pleasure, delight, compleat enjoyment" cohaeret cum *b'âǵ*, *b'âga* felicitas praef. *su.* Cambro-brit. *hu*, *hy*, *he*, armor. *he*, v. Pictet p. 93. 94; gr. εὖ.)

सुकुमार *sukumâra* adj. (f. *-î*, Karm. e *su* et *kumârá* puer) 1) juvenis. 2) tener. Ḥ. 1. 15. 33. 2. 25. 3. 14. N. 3. 13.

सुकृत *sukṛta* n. (Karm. e *su* et *kṛtá* factum) bonum factum. B'. 5. 15.

*) Imperat. du. praet. multf. (v. gr. 374[b]).

सुकृतिन् *sukṛtin* (a praec. s. *in*) bonis factis praeditus, qui bona facta egit, probus, sanctus. In. 1. 18. Ḥit. 25. 7.

सुख *suk'a* (Baḥ. e *su* bonus et *k'a* aër, cf. *duḣk'a*) 1) adj. laetus, jucundus. N. 7. 19. 21. 10. 2) subst. n. gaudium, voluptas. Dr. 4. 21. — Acc. *suk'am* adv. 1) laete, jucunde. N. 17. 18. In. 1. 24. 2) libenter. In. 4. 18. 3) facile. B'. 5. 3. (Hib. *sogh* „prosperity, ease, pleasure" etc.)

सुखय् *suk'áy* (denom. a praec.) laetificare, delectare, exhilarare. Ur. 51. 3.

सुखिन् *suk'in* (a *suk'a* gaudium, s. *in*) laetus. In. 3. 5.

सुगन्ध *sugand'a* m. (Karm. e *su* et *gand'á* odor) suavis odor.

सुगन्धिन् *sugand'in* (a praec. s. *in*) suavi odore praeditus, suave olens. A. 4. 51.

सुजनत्व *suǵanatva* m. (a *suǵana* bonus homo, s. *tva*) benignitas. Śak. 56. 2.

सुट्ट् *suṭṭ* 10. par. i. q. *siṭ.*

सुत *sutá* v. *su.*

सुतसोम *sutasôma* m. nom. propr.

सुता *sutá'* v. *su.*

सुतिन् *sutín* (a *sutá* s. *in*) filio, vel filiis, vel liberis praeditus. Ḥit. 4. 20.

सुदृष्ट *sudṛśṭa* (Karm. e *su* facile et *dṛśṭa* visus, conspectus, aspectus) facile aspectu. *sudṛśṭaṅ kartum* facile vel sine ullo impedimento intueri alq. Su. 4. 24: *têǵasâća sudṛśṭâṅ tvâṅ na kariśyati kaśćana*; R. Schl. I. 17. 23: *sudṛśṭâṅ kuruta śântâm.*

सुधा *sud'â* f. (e *su* et *d'â* a r. *d'ê* bibere) nectar. Ur. 39. 4.

सुधी *sud'î* (bonum intellectum habens, Baḥ. e *su* et *d'î*) intellectu praeditus, sapiens. Ḥit. 5. 6. 71. 3.

सुन्दर *sundara* (fem. *-â* et *-î*) pulcher. N. 1. 14.

सुपर्ण *suparṇá* m. (Baḥ. e *su* et *parṇá* quod hac in compos. plumam significare videtur) i. q. *garuḍá.*

सुप्त *suptá* v. *svap.*

सुभ् *sub'*, सुम्भ् *sumb'* 1. par. i. q. *sib'*, *simb'*.

सुभग *sub'âga* (Bah. e *su* et *b'âga* felicitas) 1) felix, pulcher, praeclarus (praesertim de feminis, in vocat.). In. 5. 37. Dr. 2. 12. 2) jucundus. Śak. 2. 14. 45. 6.

सुभाषित *sub'âśita* (bonum vel pulchrum sermonem habens, e *su* et *b'âśitá* n. dictum, sermo) eloquens, facundus. N. 8. 4.

सुभ्रु *sub'ru* adj. (e *su* et *b'ru* pro *b'rú* supercilium) pulchra supercilia habens. Su. 4. 12.

सुमनस् *sumánas* m. f. n. (fem. nonnisi in plurali usurpatur, Bah. e *su* et *mánas* mens) flos. Sâ. 1. 26.

सुयोधन *suyôd'ana* m. (e *su* et *yôd'ana* a r. *yud'* pugnare, s. *ana*) cognomen Duryôd'ani. H. 4. 58.

सुर् *sur* 6. par. (*âiśvaryadîptyôh* K. *b'âiśyayôh* V.; correptum esse videtur e *svar*, vid. *svar* coelum) 1) splendere. 2) dominari. (Vid. *svar* et cf. hib. *solas* „light, a lamp".)

सुर *súra* m. (r. *sur* splendere, s. *a*, sicut *dêvá* a *div* splendere) deus. H. 4. 27.

सुरकार्मुक *surakârmuka* n. (e *súra* et *kârmuka* arcus) arcus coelestis.

सुरगर्भाभ *suragarb'âb'a* adj. (e *suragarb'a* [*súra* deus et *gárb'a* proles, natus] et *âb'â* similitudo) diis natorum similitudinem habens. H. 4. 27.

सुरभि *surab'i* (ut videtur, e *su* et *rab'i* a r. *rab'* quod primitive capere significare videtur) 1) adj. bene odorus. 2) subst. f. nomen vaccae fabulosae, vaccae ubertatis, quae boum generis mater primitiva esse dicitur.

सुरवीथी *suravît'î* f. (e *súra* et *vît'î* via) deorum via. In. 2. 12.

सुरा *surâ* f. potus fervidus, potus inebrians in universum. Su. 4. 14.

सुवर्चस *suvarćasa* (Bah. e *su* et *varćasa* [r. *varć* s. *asa*] i. q. *várćas*) pulchrum splendorem habens. Sâ. 5. 38.

सुवर्ण *suvárṇa* n. (pulchrum colorem habens, e *su* et *várṇa* color) aurum. N. 7. 9.

सुवीर *suvîra* m. (e *su* et *vîrá* heros) nomen populi. Dr. 8. 9.

सुष्ठु *suśṭ'ú* adv. (e *su* et *st'u*, quod simplex non occurrit, a r. *st'â*, mutato *st'* in *śṭ'*, v. gr. 80, suff. *u*, vel debilitato *a* in *u*) recte, juste. Ur. 64. 6. Hit. 73. 21.

सुह् *suh* 4. par. (*tṛptâu śaktâu*) gaudere, posse. Cf. *sah*.

सुहृद् *suhṛd* m. (bonum cor habens, Bah. e *su* et *hṛd* cor) amicus. In. 4. 11. Br. 2. 26.

1. सू *sû* 2. âtm. et 4. âtm. *suvê'*, *sû'yê*; part. perf. pass. *sûtá* et *sûná*. 1) parere, partum edere, c. ablat. patris. Man. 10. 39: *niśâdastrî tu ćaṇḍâlât putram ... sûtê*; Rag'. 3. 13: *asûta putram*; Mah. 1. 2599: *asûyata ... aśvinâv ub'âu*; H. 1. 34: *indrâćća vâtâćća suśuvê yâ sutân imân*. 2) cl. 2. âtm. gignere, generare, de patre. Man. 10. 34: *niśâdô mârgavaṅ sûtê*; 10. 32. (Vid. 1. *su* et *sûnú*.)

c. *pra* 1) parere, partum edere. Mah. 3. 13057: *kanyâ prasûyatê*. — *prasûtâ* quae peperit. Hit. 72. 14: *sâ tatrâi 'va prasûtâ*. — Pass. nasci, c. abl. patris. Man. 10. 36: *kârâvarô niśâdât ... prasûyatê* (quod etiam ad *su* referri posset). 2) procreare, gignere, de patre, c. loc. matris. Man. 10. 30: *śûdrô brâhmaṇyâṅ vâhyaṅ ǵantum prasûyatê*. — Absolut. Mah. 1. 2502: *asyâm êva prasûyad'vam*; B'. 3. 10: *prasaviśyad'vam* (v. gr. 440[b]). — *prasûta* qui genuit. Man. 3. 19. — Pass. procreari, gigni. Mah. 3. 12500: *tiryagyônâu prasûyatê*. — *prasûta* procreatus, progenitus. N. 20. 37: *matprasûtam b'ayam*; A. 3. 36: *matprasûtêna têǵasâ*.

c. *pra* praef. *sam* procreare, gignere. Man. 10. 33. — Pass. nasci. Mah. 3. 12978: *tadâ 'ham samprasûyâmi gṛhêśu śub'akarmaṇâm* (c. term. par. v. gr. 446).

2. सू *sû* 6. par. In dial. vêd. incitare, excitare (?) (vid. Westerg. et r. *sûd*). Ṛgv.-V. 40. 1. 66. 4: *yad adya dêvaḣ suvâti*. — Vid. *sûd*.

3\. सू *sû* f. (r. 1. *sû*) parens, partum edens, in fine comp. R. Schl. II. 51. 15: *vîrasû.*

सूकर *sûkara* m. (e *sû* quod a sono dictum esse videtur, et *kara* faciens, v. *ćîtkâra*, *ćukkâra*) sus. (Cf. anglo-sax. *suga* porca, germ. vet. *sû* id., nostrum *Sau*, lat. *sus*, gr. σῦς, ὗς.)

सूक्ष्म *sû́kšma* subtilis, tenuis, parvus, minutus. Ḥ. 3. 14. Su. 3. 16.

सूक्ष्मत्व *sûkšmatvá* n. (a praec. s. *tva*) subtilitas. B͑.13.15.

सूच् *sûć* 10. par. (fortasse e *vać* correpto in *uć*, praef. *su*) prodere, patefacere, indicare. Rag͑. 17. 50: *mantraḣ ... guptadvârô na sûćyatê* (schol. *prakâśyatê*); Ur. 6. 32: *mandârakusumadâmnâ gurur asyâḣ sûćyatê ḥrdayakampaḣ* (cf. 6. 8); Ḥ. 1. 3: *vigńâya niśi pant͑ânam nakšatragaṇasûćitam*; N. 5. 26. 17. 9: *sûćita.*

c. *ab͑i* i. q. simpl. N. 23. 18: *karma ćêšṭâb͑isûćitam* (sic nunc separaverim, ita ut significet negotium, i. e. rem, actionibus patefactum; cf. 18 *a*: *puṇyaślôkasya ćêšṭitam.*)

c. *sam* id. Ḥit. 124. 72.

सूचक *sûćaka* (r. *sûć* s. *aka*) patefaciens, palam faciens. Ur. 2 infr.

सूचि *sûći* f. (correptum e *sûćî́* q. v.) acus.

सूची *sûćî́* f. (fem. τοῦ *sûća* a *siv* correpto in *sû*, s. uṇâd. *ća*) acus.

सूचीभेद्य *sûćîb͑êdya* (e praec. et *b͑êdya*) 1) acu perforandus. 2) densus, spissus (de tenebris). Ḥit. 98. 22: *sûćîb͑êdyê tamasi.*

सूत *sûta* m. auriga. N. 9. 23.

सूतत्व *sûtatvá* n. (a praec. s. *tva*) aurigatio. N. 22. 12.

सूद् *sûd* 1. âtm. et 10. vel caus. par. (ut mihi videtur, e *sâday*, caus. r. *sad*, debilitato *â* in *û*, ita ut proprie significet facere ut quis eat, inde in dial. vêd. incitare, excitare, et facere ut quis sidat, pereat, inde occidere) occidere, necare. Maḥ. 3. 11505: *sûdayišyâmi râkšasam*; 1. 2833: *sûdayan vivid͑ân mrgân.* In dial. vêd. incitare, excitare. Ṛgv. 71. 8. 73. 8; v. Westerg. s. r. *sû.* (Lett. *saudêt* delere, evertere, v. Pott 1. 249.)

c. *ab͑i* caus. vel cl. 10. occidere. R. Schl. I. 27. 19.

c. *ni*: *nisûdayâmi* (servato primitivo *s*) id. Maḥ. 1. 1339.

c. *ni* praef. *vi*: *vinisûdayâmi* id. Maḥ. 3. 8814.

c. *ni* praef. *sam*: *sannisûdayâmi* id. Maḥ. 3. 8742.

सूद *sûda* m. coquus. Maḥ. 3. 1007.

सूदन *sûdana* m. (r. *sûd* s. *ana*) occisor in fine comp. Su. 3. 28. N. 12. 126.

सूना *sûnấ* f. instrumentum necandi. Man. 3. 68.

सूनु *sûnú* (r. 1. *sû* s. *nu*) 1) m. filius. Ur. 91. 4. 2) f. filia. Ḥêm. (Goth. *sunus* filius; germ. vet. *sunu*, germ. med. *sun*, nostrum *Sohn*; lit. *sūnù-s*, slav. *sūnŭ.*)

सूत्र *sû́tra* n. (r. *siv* correpto *iv* in *û*, s. *tra*) filum.

सूत्रधार *sûtrad͑âra* m. (e praec. et *d͑âra*) 1) faber tignarius. Ḥit. 49. 12. 2) princeps histrionum. Ur. 1. 6.

सूनृत *sûnṛta* (ut videtur, e *su* productâ vocali et *nṛta* a r. *nart nṛt* s. *a*) comis, blandus. Ḥit. 19. 8. Śak. 16. 15: *vâk sûnṛtâ.*

सूर् *sûr* 4. âtm. i. q. 1. *śûr.*

सूर *sû́ra* m. (ut videtur, a *svar* primitivâ formâ radicis *sur* splendere, correpto *va* in *û*, suff. *a*) sol. (Fortasse goth. *sunna* m. sol, them. *sunnan*, per assimil. e *surnan*, *sunnô(n)* f. e *surnô(n)*, germ. vet. *sunno(n)* m., *sunna(n)* f.; fortasse lit. *saulě́* f. per metath. e *swalě́*, de gr. ἥλιος et goth. *sauil* v. *sû́rya*, de lat. *sol* v. *svar.*)

सूर्क्ष् *sûrkš* 1. par. (*anâdarê*) vilipendere, despicere.

सूर्क्ष्य् *sûrkšy* 1. par. (*îršyârt͑ê* K. *îršyê* V.) invidere.

सूर्य *sû́rya* m. (correptum esse videtur e *svarya* vel *svârya*, a *svar* coelum, nisi a primitivâ formâ radicis *sur* splendere, vel a *sur* producto *u*, suff. *ya*) sol. In. 1. 32. (Gr. ἥλιος niti videtur formâ *svârya*, mutato *r* in λ, et ejecto ϝ, sicut ἡδύς = scr. *svâdú* q. v.; εἵλη per metath. e ἕλιη; fortasse goth. *sauil* sol, them. *sauila*, per metath. e *svalia.* Vid. *sû́ra*, *svar.*)

सूष् *sûś* 1. par. (*prasravê*, ut videtur, e 1. *sû* adjecto *ś*) generare. Cf. *śûś*.

सृति *srti* f. (r. *sar sr* s. *ti*) itio, iter, via. B^c. 8. 27.

सृष्ट *srśta* v. *sarǵ srǵ*.

सृष्टि *srśti* f. (r. *sarǵ srǵ* s. *ti*) creatio. Hit. 72. 18.

सेक् *sêk* 1. âtm. ire, se movere. Cf. *svêk*.

सेक *sêka* m. (r. *sić* s. *a*) rigatio. Hit. 70. 20.

सेतु *sêtu* m. (r. *si* s. *tu*) pons.

सेना *sênâ* f. (ut videtur, a r. *si* ligare, s. *na* in fem.) exercitus.

सेनानी *sênânî* m. (e praec. et *nî* ducens, dux, v. gr. 159) exercitûs dux. B^c. 10. 24.

सेल् *sêl* 1. par. ire, se movere. Vid. *śêl* et cf. *sal*.

c. *ati* caus. facere ut quis ultra modum se moveat, magnis itineribus defatigare. Hit. 96. 19: *śatrûn ǵigîśur atiśêlayêt*.

सेव् *sêv* 1. âtm. interdum par. 1) adire, frequentare, celebrare locum. In. 2. 1: *purîn ramyâň sidd^ca-ćâranasêvitâm*; 2: *vanam puṇyam apsarôganasêvitam*; N. 12. 2: *vanam ... nânâpakśiganâkîrṇam mlêćataskarasêvitam*; Man. 4. 131: *sand^cyayôśćô 'b^cayôśćâi 'va na sêvêta ćatuśpat^cam*. Adire (virum, feminam), i. e. coire, concumbere (cf. *gam* praef. *upa*). Man. 8. 365. 368. Hit. 87. 1. — *suk^caň sêvitum, duḣk^caň sêvitum* gaudium, dolorem percipere. Hit. 36. 86 (v. *i*, *gam*). 2) facere, efficere, agere, committere, exsequi, exercere, colere (v. *ćar*). Man. 9. 227: *dyûtaň na sêvêta*; 12. 21: *ad^carmaň sêvatê*; Mah. 1. 8052: *d^carmakâmârt^cân siśêva*. 3) honorare, venerari. Man. 7. 38: *vrdd^cânśća nityaň sêvêta ... vrdd^casêvî hi satataň rakśôb^cir api pûǵyatê*. 4) ministrare, servire. Rag^c. 2. 13: *tam âtapaklântam ... pavanaḣ siśêvê*. Cum acc. pers. et instr. rei ministrare, suppeditare alicui aliquid; instruere aliquem aliquâ re. Rag^c. 11. 11: *tâu ... vâyavaḣ surab^cipuśparêṇub^ciś ćâyayâća ǵaladâḣ siśêvirê*. Pass. R. Schl. II. 100. 33: *malêna tasyâ 'ňgam idaň kat^cam âryasya sêvyatê*. (Gr. σέβομαι. Fortasse goth. *saivala* anima, germ. vet. *sêla*, a movendo, spirando dictum, sicut lat. *animus*, *anima* a r. *an*, et gr. πνεῦμα a πνέω.)

c. *â* i. q. simpl. Mah. 3. 16564: *yadi hy akâmâm âsêvêt striyam anyâm*; Mr. 70. 13: *mayâ dyûtam âsêvitam*.

c. *â* praef. *sam* id. Man. 11. 174: *mâit^cunaň samâsêvya puňsi yôśiti vâ dviǵaḣ*.

c. *upa* i. q. simpl. Man. 4. 133: *vâiriṇan nô 'pasêvêta sahâyaňćâi 'va vâiriṇaḣ* (adeat, appropinquet). Mah. 3. 15385. 2. 159. 390. R. Schl. II. 100. 33.

c. *ut* praef. *ab^ci* id. Mah. 3. 13432.

c. *ni* (*niśêv* gr. 80) id. Hit. 44. 1: *yô d^cruvâṇi parityaǵya ad^cruvâṇi niśêvatê*; Br. 1. 16. N. 13. 3. Sâ. 6. 38.

सेवक *sêvaka* m. (r. *sêv* s. *aka*) minister, famulus, servus. Hit. 41. 22. 48. 14.

सेवा *sêvâ* f. (r. *sêv* s. *â*) 1) cultus, veneratio. B^c. 4. 34. 6. 20. 2) servitus, servitium. Hit. 31. 19.

सेवित्व *sêvitvá* n. (a *sêvin* s. *tva*) 1) cultus, veneratio. 2) inhabitatio, commoratio. B^c. 13. 10.

सेविन् *sêvín* (r. *sêv* s. *in*) 1) venerans. Dr. 7. 12. 2) inhabitans, v. *sêvitvá*.

सै *sâi* 1. par. (*kśayê*) perire.

सैंह *sâiňha* (fem. -*î*, a *siňhá* s. *a*) leoninus. Hit. 36. 16.

सैनापत्य *sâinâpatya* n. (a *sênâpati* exercitûs dux, s. *ya*) imperium. Ur. 94. 5.

सैनिक *sâinika* m. (a *sênâ* exercitus, s. *ika*) bellator, miles. Su. 2. 9. 14. Dr. 8. 36.

सैन्धव *sâind^cava* m. (a *sind^cu* nom. regionis, s. *a*) Sind^cuensis. Dr. 6. 6.

सैन्धवक *sâind^cavaka* m. (a praec. s. *ka* vel *aka*) id. Dr. 8. 42.

सैन्य *sâinya* (a *sênâ* exercitus, s. *ya*) 1) m. bellator, miles. 2) n. exercitus. Dr. 6. 26.

सैरन्ध्री *sâirand'rî* et सैरिन्ध्री *sâirind'rî* f. (ut videtur, mutilatum e *svâirand'rî*, *svâirind'rî*, ex acc. τοῦ *svâira*, cujus *a* in formâ *sâirind'rî* debilitatum est in *i*, et *d'rî* a r. *d'ar d'ṛ s. a* in fem.) operaria, opifex, artifex libera, quae in aliorum domo laborat. N. 13. 55.

सो *sô* 1. par. 4. *syâ'mi*, part. perf. pass. *sitá*, v. gr. 567 (*antakârê* K. *nâśê* V.) finire, finem facere, occidere, destruere.

c. *ava* finire, ad finem adducere. Rag'. 11. 37: *avasitê kriyâvid'âu.* Caus. *avasâyayâmi* finiendum, peragendum curare aliquid, facere ut quis finiat. Rag'. 5. 76: *vid'im avasâyya.*

c. *ava* praef. *ad'i* 1) constituere, consilium capere. Maḥ. 3. 16254: *nâ 'd'yâvâsyad yadâ kaśćit sâgarasya vilaṅg'anam.* 2) reputare. Sâ. 100. 15: *syân na vê 'ty ad'yavasyan.*

c. *vi* praef. *ava* 1) decernere, statuere, constituere. Br. 1. 10: *viditvâ vyavasiśyâmi* (anom. pro *vyavasâsyâmi*); Ḥ. 1. 52: *iti b'îmô vyavasya* (v. gr. 567). — *vyavasita* qui decrevit. B'. 1. 45: *mahat pâpaṅ kartuṅ vyavasitâ vayam*; R. Schl. I. 52. 22. 2) petere, appetere. Maḥ. 2. 1400: *duśkṛtâm pûǵâṅ śiśupâlô vyavasyati.* Cum infin. Sâ. 5. 52: *na b'artṛhînâ vyavasâmi ǵîvitum* (secundum 1mam cl., abjecto *ô*).

c. *vyava* praef. *sam* decernere. Man. 7. 13.

c. *pra*: *prasita* petens, appetens, studiosus. Rag'. 8. 23.

सोढुम् *sô'd'um* v. *saḥ.*

सोदर *sôdara* adj. (Baḥ. e *sa* cum et *udára* venter) germanus, naturalis, ex iisdem parentibus natus. Sâ. 7. 13.

सोदर्य *sôdarya* m. (a praec. s. *ya*) germanus frater. Ḥit. 42. 21. (Cf. gr. ἀδελφός ex ἀ = scr. *sa* et δελφύς.)

सोपान *sôpâna* n. (fortasse mutilatum e *sôpânaya*, e *sa* cum et *upânaya* a r. *nî* ducere, praef. *upa* + *â* suff. *a*) scalae. Ur. 38. 9.

सोम *sô'ma* m. 1) luna. 2) planta, asclepias acida. 3) succus asclepiadis acidae. B'. 9. 20.

सौक्ष्म्य *sâukśmya* n. (a *sû'kśma* subtilis, tenuis, *s. ya*) subtilitas. B'. 13. 32.

सौख्य *sâuk'ya* n. (a *suk'a s. ya*) gaudium, voluptas. Ḥit. 33. 1.

सौगन्धिक *sâugand'ika* (a *sugand'a* suavis odor, s. *ika*) 1) adj. bene odorus. N. 13. 2. 2) n. flos, lotus alba. In. 2. 2.

सौदामिनी *sâudâminî* f. (pro *sâudâmanî* fem. τοῦ *sâudâmana* e nube ortus, a *sudâman* nubes, s. *a*) fulgur. Am.

सौन्दर्य *sâundarya* n. (a *sundara s. ya*) pulchritudo. Ḥit. 74. 3.

सौबल *sâubala* m. (a *subala* Subalus, s. *a*) nom. propr. (Subalo natus). In. 3. 9.

सौभाग्य *sâ'ub'âgya* n. (a *sub'âga* felix, s. *ya*) felicitas, fortuna. N. 1. 10.

सौम्य *sâumyá* (a *sô'ma* luna, s. *ya*) pulcher, amoenus, jucundus, placidus. Sâ. 1. 14. Dr. 1. 14. B'. 11. 50.

सौम्यता *sâumyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) pulchritudo, jucunditas, mansuetudo. In. 5. 7.

सौम्यत्व *sâumyatvá* n. (a *sâumyá* s. *tva*) id. B'. 17. 16.

सौरभी *sâurab'î* f. (fem. vocis *sâurab'a* Surab'i natus, a *surab'i* q. v., s. *a*) vacca. Br. 1. 12.

सौवीर *sâuvîra* m. 1) in plur. nomen regionis (Wils. a district, apparently the part of the gangetic provinces occupied by the Suviras, now called Suirs). Dr. 4. 8. 12. 2) Sâuvirensis. Dr. 4. 7. 8. 27.

सौवीरक *sâuvîraka* m. (a praec. s. *ka* vel *aka*) Sâuvirensis. Dr. 4. 2.

सौहार्द *sâ'uḥârda* n. (a *suḥṛ'd* s. *a*, v. gr. 580) amicitia. Ḥit. 42. 20.

सौहृद *sâ'uḥṛda* n. (a *suḥṛ'd s. a*) id. N. 10. 26.

स्कन्द् *skand* 1. par. *skándâmi*, part. perf. pass. *skanná*. Salire, scandere, cadere, elabi, effluere. Maḥ. 1. 5105: *tatô 'ssya rêtaṅ ćaskanda.* Etiam âtm. Man. 7. 84: *na skandatê ... brâḥmaṇasya muk'ê ḥutam* (schol. *sravaty ad'aṅ patati*). — *skanná* elapsus.

R. Schl. I. 38. 27. Immissus, infusus (de semine). Mah. 1. 2434. — Caus. 1) effundere (semen). Man. 2. 180: *na rêtań skandayêt kvaćit.* 2) omittere, negligere. Man. 6. 9. (Cf. *skund*, *syand*, lat. *scando*, fortasse *scateo*; hib. *skeinnead* „eruption, gushing forth", ut videtur, per assim. e *sceindead*; fortasse gr. σκαίρω mutato *d* vel *n* in ρ.)

c. *ava* praef. *ab'i* exsilire. Mah. 4. 810: *advârêṇâ 'b'yavaskandya.*

c. *ava* praef. *sam* caus. invadere, oppugnare. Man. 7. 196: *samavaskandayêććâi 'nam (arim).*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 11. 4: *praćaskanda ... pâśam mṛga iva*; Mah. 1. 2380: *tasya rêtań praćaskanda.* — Cum abl. desilire. Dr. 1. 17. 8. 10. 15: *rat'ât praskandya.*

स्कन्द **skanda** m. (r. *skand* s. *a*) cognomen Kârtikêyi. Am.

स्कन्ध **skand'á** m. (fortasse a r. *skand* mutato *d* in *d'*) 1) humerus. 2) truncus. Ur. 68. 12. (Anglo-sax. *sculdor*, *sculder*, *sculdr*; germ. vet. *scultra*, *sculdra*, *scultarra*, mutatis liquidis, v. gr. comp. 20 et Diefenbach „Celtica" 93; armor. *skoaz*, cambro-brit. *ysgwyz*; fortasse hib. *guala* e *sguada* vel *sguana*; fortasse gr. σπάθη mutatâ gutturali in lab., et lat. *scapula* mutatâ linguali in labialem, sicut in *fumus*, *inferior*, *ruber*, v. *d'ûmá*, *ád'ara*, *rud'irá.*)

स्कन्धदेश **skand'adêśa** m. (e praec. et *dêśá* regio) id. N. 5. 28 (cf. *puććadêśa*). Dr. 5. 8.

स्कन्न **skanná** v. *skand.*

स्कम्भ् **skamb'** 1. âtm. (scribitur *skab'*) 5. et 9. par. *skámb'ê*, *skab'nó'mi*, *skab'nâ'mi*, part. perf. pass. *skabd'á*, in dial. vêd. *skab'itá.* Fulcire, figere. Ṛgv. 34. 2: *trayań skamb'âsań skab'itâsa ârab'ê* „tria in (eo) adminicula fixa (sunt) ad innitendum". Cf. *skumb'*, *stamb'*, *stumb'.*

स्कु **sku** 5. et 9. par. âtm. tegere. B'aṭṭ. 17. 82: *râmam askunâd iśuvṛśṭib'iń.*

स्कुन्द् **skund** 1. âtm. subsilire. Cf. *skand.*

स्कुम्भ् **skumb'** 5. et 9. par. *skub'nó'mi*, *skub'nâ'mi* i. q. *skamb'.*

स्खद् **sk'ad** 1. âtm. (*svadanê* K. *vidârê* V.) gustare, lacerare. Cf. 1. et 2. *k'ad.*

स्खल् **sk'al** 1. par. titubare, vacillare. Hit. 105. 15; trop. Hit. 55. 2: *prab'usamîpam upâgatânâń vâćań sk'alanti.* Errare, peccare. R. Schl. I. 13. 10: *nâ 'nâhutam ab'ût tatra sk'alitań vâ 'pi kińćana.* (Cf. *sp'al*, *ćal*, lat. *scelus*, nisi hoc pertinet ad *ćalá*; gr. σφάλλω; lat. *fallo.*)

c. *pra* i. q. simpl. A. 8. 14: *harayô vimuk'âśćâ 'san prâsk'alaććâ 'pi mâtaliń.*

स्तक् **stak** 1. par. (*pratig'âtê*) contra ferire, arcere, repellere.

1. स्तन् **stan** 1. par. gemere, suspirare. B'aṭṭ. 14. 30: *tastanuń kśatâń.* (Gr. στένω, lit. *stenu* id., slav. *stenajuń* id.)

c. *ni* i. q. simpl. Mah. 3. 14060: *tam ugratapasań vipran niśṭanantam mahîtalê.* Cum acc. gemere alqd. R. Schl. II. 77. 8: *pituń śarîranirvâṇań niśṭanan viśasâda.*

2. स्तन् **stan** 10. par. *stanáyâmi.* Tonare. Ṛgv. 79. 2: *stanayanty ab'râń*; 58. 2. (Cf. lat. *tono*, *tonitru*; gr. Στέν-τωρ; sax. vet. *thunar* tonitru, germ. vet. *thonar*, *donar* id.)

स्तन **stana** m. mamma. In. 5. 8. (Hib. *sine* „a woman's breast, a dug or teat", ejecto *t.*)

स्तनयित्नु **stanayitnú** m. (r. 2. *stan* s. uṇâd. *itnu*) 1) nubes. 2) tonitru. Dr. 6. 9. 3) fulgur.

स्तब्ध **stabd'á** v. *stamb'.*

स्तभ् **stab'** v. *stamb'.*

स्तम् **stam** 1. et 10. par. *stámâmi*, *stamáyâmi* i. q. *sam.*

स्तम्ब **stambá** m. acervus, cumulus, e. c. graminis. R. Schl. II. 80. 8: *vîraṇastamba.*

स्तम्भ् stamb' I. 5. et 9. par. stab'nô'mi, stab'nâ'mi 1) fulcire. Ṛgv. 67. 3: tastamba dyâm mantrêb'ih satyâih „fulcivit coelum carminibus efficacibus". — stabd'á (v. gr. 83) immobilis, rigidus. N. 5. 25: vibud'ân ... stabd'alôćanân; Hit. 23. 8: pâdân stabd'îkṛtvâ. Trop. contumax, pertinax. B'. 18. 28. 2) niti, inniti, cum acc. rei. A. 6. 13: sa tu śabdô divań stabd'vâ pratiśabdam aǵîǵanat. — II. 1. âtm. (scribitur ṣṭab', gr. 109. 110[a]) immobilem fieri. B'aṭṭ. 14. 55: gâtran tastamb'ê (schol. kâṣṭavat niśćalam ab'ût). — Caus. 1) fulcire. Mah. 3. 827: sîdantań sârat'im ... astamb'ayam. 2) sistere, immobilem reddere, inhibere, obstruere. Mah. 3. 10387: tasya praharatô bâhuń stamb'ayâmâsa; 1. 207: hradań gatvâ stamb'ayitvâ tadamb'ah; R. Schl. I. 75. 17: hûńkârêṇa mahâdêvah stamb'itô ṣt'a trilôćanah. (Cf. r. stub' et caus. r. st'â (st'âpâyâmi); gr. στείβω, στέμβω; lat. stupeo, stipes, nisi pertinent ad st'âpâyâmi, v. st'â; germ. vet. stamph pilum, stam stipes, truncus [dat. stamma, ut videtur per assim. e stamba vel stampa, stamfa], island. vet. stofn id.; germ. vet. stab baculus. Cum stabd'á immobilis, rigidus cf. germ. vet. stíf, angl. stiff, nostrum steif.)

c. ava (anom. avaṣṭamb') inniti. B'. 9. 8: prakṛtiń svâm avaṣṭab'ya.

c. vi 1) fulcire, stabilire. Ṛgv.-V. 99. 3 (v. Westerg.): vi yas tastamb'a rôdasî; B'. 10. 42: viṣṭab'yâ 'ham idań kṛtsnam êkâńśêna st'itô ǵagat. 2) sistere, retinere, inhibere. N. 2. 30: antarîkṣê viṣṭab'ya vimânâni divâukasah. 3) inniti. Hit. 69. 9: viṣṭab'ya pâdâv avatiṣṭ'atê śrîh. — Caus. sistere, inhibere. Mah. 3. 10314: kat'ań viṣṭamb'itas têna b'agavân pâkaśâsanah (cf. 3. 10387).

c. sam 1) fulcire, stabilire, confirmare. A. 8. 23. B'. 3. 43: saństabd'vâ ''tmânam âtmanâ. Se confirmare, se erigere, colligere. R. Schl. II. 14. 13: kṛććrâd d'âiryêṇa saństab'ya. 2) refrenare, coërcere. R. Schl. II. 63. 47: saństab'ya śôkan d'âiryêṇa. — Caus. 1) fulcire, confirmare. R. Schl. II. 34. 53. Mah. 1. 6477. 2) immobilem reddere. Mah. 1. 1291. 3. 10313.

c. sam praef. ab'i fulcire, confirmare. R. Schl. II. 64. 11.

स्तम्भ stamb'á m. (r. stamb' s. a) postis, pila, columna. In. 2. 24. N. 5. 3. (Vid. r. stamb'.)

1. स्तर् स्तृ star stṛ 5. et 9. par. stṛṇô'mi, stṛṇvê', stṛṇâ'mi, stṛṇê'. 1) sternere, expandere. Ṛgv.-V. 43. 2. 13. 5: stṛṇîta bahir advarâya (v. Westerg.). 2) tegere. Rag'. 4. 63: têśâń śirôb'ih śmaśrulâir mahîn tastâra; 7. 55: tastâra gâm ... śirôb'ih. (Vid. star [stṝ], gr. στόρνυμι = scr. stṛṇô'mi, lat. sterno = scr. stṛṇâ'mi, v. gr. comp. 497; goth. strauja sterno; slav. str-ê-ti extendere, pro-stir-a-ti id., pro-stran spatiosus = scr. prastîrṇa; po-stl-a-ti sternere, postelja lectus, prê-stol thronus, lit. stálas mensa, v. Mikl. p. 86.)

c. vi: vistṛta 1) stratus. Nalôd. 3. 14: vistṛtâ nagâ yatra. 2) latus. M. 16: triyôǵanâyatâ vâpî vistṛtâćâ 'pi yôǵanam.

2. स्तर् (स्तॄ) star (stṝ) 9. par. âtm. stṛṇâ'mi, stṛṇê'. (star [stṝ] a star stṛ in tempp. special. non distingui potest; ad star [stṝ] pertinent gerund. stîrya, pass. stîryê', part. stîrṇá) sternere, expandere, extendere.

c. â 1) sternere, expandere. Mah. 3. 15142: darb'âstaraṇam âstîrya. 2) tegere. Mah. 2. 1155: kuśâir âstîrya mêdinîm.

c. upa sternere, constituere, parare. Mah. 2. 2033: upastîrṇâ sab'â.

c. pari sternere, expandere. Mah. 1. 6975: paristîrya ǵuhâvâ 'gnim.

c. vi dispandere, expandere. Hit. 9. 8. 14: têna vyâd'êna ... ǵâlań vistîrṇam; Man. 7. 33: vistîryatê

yaśô lôkê. — *vistîrṇa* extensus, magnus. N. 12. 112. In. 5. 3. 10. — Caus. expandere. Man. 7. 188: *vistârayêd balam.*

c. *sam* 1) sternere, expandere. Mah. 1. 7163. In. 5. 3. 2) tegere. Mah. 2. 1774: *sab'âṅ saṅstîrya ratnâiḣ.*

स्तर्क्ष् स्तृक्ष् *starkś stṛkś* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

1. स्तर्ह् स्तृह् *starh stṛh* 6. par. i. q. *tarh tṛh.*

2. स्तर्ह् (स्तॄह्) *starh* (*stṝh*) 6. par. i. q. *starh stṛh.*

स्तवक *stávaka* m. (ut videtur, a r. *stu* s. *aka*) fasciculus florum. Hit. 31. 6: *kusumastavaka.*

स्तवकित *stavakitá* (a praec. s. *ita*) fasciculo florum praeditus. Ur. 73. 5.

स्तिघ् *stig'* 5. par. (*âskandanê*, v. Westerg. p. 365) ascendere. (Gr. ΣΤΙΧ, στείχω, ἔστιχον; germ. vet. *STIG* scandere, ascendere, *stîgu*, *steig*, *stigumês*; lit. *staigùs* celer, *staigey* cito, *staigiō-s* festino, russ. *stignu* [cf. स्तिघ्नोमि *stig'nô'mi*] assequor, consequor; slav. vet. стьза *stiša* semita, goth. *staigs* id., hib. *staighre* „a step, stair".)

स्तिप् *stip* 1. âtm. (*kśaraṇê* K. *ścyuti* V.) stillare. Cf. *stim*, *stîm*, *tip*, *tim.*

स्तिम् *stim* 4. par. madidum, humidum esse, madefieri. *stimitá* 1) humidus, madidus. N. 13. 6: *ard'arâtrasamayê niṅśabdastimitê*; Am.: *ârdraṅ sârdraṅ klinnan timitaṅ stimitaṅ samunnam uttam.* Cf. *tim*, *stip*, *tip.* 2) firmus, rigidus, immotus (cf. *stamb'*). Mêd.; Rag'. 1. 73: *d'yânastimitalôćanaḣ* (schol. *st'irîb'ûtê nêtrê yasya*); 2. 22. 11. 45.

स्तीम् *stîm* 4. par. i. q. *stim.*

स्तीर्ण *stîrṇá* v. *star* (*stṝ*).

स्तु *stu* 2. par. *stâ'umi*, *stuvê'* laudare, celebrare. Dêv. 1. 53: *viśvêśvarîm ... stâumi*; 63: *tvaṅ kiṅ stûyasê mayâ*; Sâ. 6. 39: *astâuśan tam ahan dêvam*; B'. 11. 21. In. 2. 11. Su. 2. 4. (Cf. goth. *staua* judex, qui jus dicit, *stauja* judico, gr. στό-μα, aeol. στύ-μα, ita ut a loquendo dictum sit, sicut scr. *vaktrá*, *vádana*, v. Benfey 1. 407.)

c. *ab'i*: *ab'iśṭâumi*, *ab'iśṭuvê* i. q. simpl. Mah. 1. 7393: *ab'iśṭâuśi*; 8351: *ab'ituśṭâva.*

c. *ab'i* praef. *sam* id. R. Schl. I. 14. 26.

c. *pra* 1) i. q. simpl. Hit. 19. 2. 2) narrare, nuntiare. Hit. 87. 21: *saṅstutam anusand'iyatâm*; 100. 16: *sarvaṅ vṛttântam prastutya.* Caus. facere ut quis narret, nuntiet. Mah. 1. 6: *apṛććat ... prastâvayan kat'âḣ.*

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 1. 7056: *vyastuvan.*

c. *sam* id. In. 2. 9. — *ab'isaṅstu*, *parisaṅstu* id. Mah. 3. 12709. 1. 2132.

स्तुच् *stuć* 1. âtm. (*prasâdê*) propitium esse.

स्तुति *stuti* f. (r. *stu* s. *ti*) collaudatio. Su. 2. 4.

स्तुभ् *stub'* 1. âtm. (*stôb'ê* K. *stamb'ê* V.) immobilem fieri. — In dial. vêd. par. laudare, celebrare. Nig'. 3. 14 (v. Westerg.). — Caus. id. Ṛgv. 88. 6 *b*: *astôb'ayat* „celebravit". Cf. *stamb'*, *stu.* — Praef. *pari* in dial. vêd. laudare, celebrare. Ṛgv. 80. 9: *pariśṭôb'ata viṅśatiḣ* „laudant (eum) viginti".

c. *prati* par. id. Ṛgv. 8. 6.

स्तुम्भ् *stumb'* 5. et 9. par. *stub'nô'mi*, *stub'nâ'mi* i. q. *stamb'* 5. et 9. par.

स्तूप् *stûp* 4. et 10. par. (*uććrayê*) coacervare, erigere.

स्तूप *stûpá*, vêd. *stû'pa* m. (r. *stûp* s. *a*) cumulus. Am.

स्तृ *stṛ* subst. stella, in dial. vêd., v. Ṛgv. 68. 5. (Vid. *târâ* e *stârâ.*)

स्तेन् *stên* 10. par. furari. Man. 8. 333: *yas tv êtâni ... dravyâṇi stênayêt*; 4. 256. (Goth. *STAL* furari, *stila*, *stal*, *stêlum*, mutato *n* in *l*, v. *anyá*; gr. στερέω, v. Pott 1. 197.)

स्तेन *stêna* m. (r. *stên* s. *a*) fur.

स्तेय *stêya* n. (r. *stên* abjecto *n* s. *ya*) furtum. Am.

स्तै *stâi* 1. par. (*vêṡṭê*) vestire, induere.

स्तैन्य *stâinya* n. (r. *stâi* s. *ya*) id. Am.

स्तोक *stôka* parvus, paucus. Am. — *stôkam* adv. parum, paulum. Mêg'. 80. (Cf. lit. *stōkóju* careo, egeo.)

स्तोम् *stôm* 10. par. (denom. a sq.) laudare.

स्तोम *stôma* m. (r. *stu* s. *ma*) laus, hymnus. Ṛgv. Sp. 16. 7.

स्त्यै *styâi* 1. par. (*ṡabdasaṅg'âtê* K. *saṅhatâu d'vanâu* V.) sonare, coacervare.

स्त्री *strî* f. (correptum e *sôtrî* a r. *su* vel *sû* s. *târ tṛ* in fem., v. Pott 1. 214; nom. *strî* pro *strîm*, acc. *strîyam* et *strîm*, v. gr. 170) femina. Br. 2. 12. Etiam bestiarum femina, e. c. *ṡâk'âmṛgastrî*. Dr. 4. 4.

स्थ *st'a* adj. in fine compos. (r. *st'â* stare, s. *a*) 1) stans. Dr. 5. 15. 2) saepissime qui est, versatur, moratur, situs est. N. 1. 18. 10. 1. 18. 10. 24. 18.

स्थग् *st'ag* 1. par. (*saṅvaraṇê* K. *saṅvṛtâu* V.) tegere. B'aṭṭ. 12. 69: *st'agitâ ragôb'ir diṡaṅ.* (Cf. *sag*, lat. *tego*, island. vet. *thekja* tegere, germ. vet. *dakjan*, *dachjan*, *dechjan* id.)

स्थल् *st'al* 1. par. (*st'ânê st'itâu* V., ut videtur, a r. *st'â*, correpto *â*, adjecto *l*, v. *pâl*) stare. (Boruss. vet. *stall-i-t* stare, *stall-ē-mai* stamus; germ. vet. *stellêt* collocat = scr. caus. *st'âlâyati*; lit. *stellōju* „ich bestelle, stelle an"; gr. στέλλω, ἔσταλκα, sensu = caus. r. *st'â* praef. *pra*; hib. *stalc* „obstinacy, stubborness".)

स्थल *st'ala* n. (r. *st'al* s. *a*) locus, regio, solum. Mêg'. 90. 104. Lass. 16. 4. Vid. sq. (Germ. vet. *stal* locus, dat. *stalle*, nostrum *Stall* stabulum.)

स्थली *st'alî* f. (a praec. signo fem. *î*) id. Ur. 60. 14. Ritu-S. 1. 25. — Rag'. 6. 72: *gandast'alî*; B'ar. 1. 19: *upast'ast'alî* (v. *skand'adêṡa*).

स्थविर *st'avirá*, vêd. *st'ávira* (ut videtur, forma anomala a r. *st'â* stare) 1) firmus, stabilis. 2) senex. N. 4. 25. 12. 123.

स्था *st'â* 1. par. âtm. *tiṡṭ'âmi*, *tiṡṭ'ê* (proprie cl. 3, anomale correpto *â* in *a* in tempp. spec., v. gr. 295 et r. *dad*) 1) stare, pedibus insistere. Sâ. 4. 8: *tiṡṭ'antî ...kâṡṭ'ab'ûtê 'va lakṡyatê*; 5. 4: *na st'âtuṡaktir asti mê*; Hit. 26. 9: *ćalaty êkêna pâdêna tiṡṭ'aty êkêna budd'imân.* — *st'itá* stans. N. 12. 27. Sâ. 4. 3. 5. 8. 2) stare, motu vacare. N. 14. 6: *tiṡṭ'a tvaṅ st'âvara iva*; B'. 2. 13: *yadâ st'âsyati niṡćalâ.* 3) perstare, perdurare. Hit. 47. 10: *arakṡitan tiṡṭ'ati dâivarakṡitam.* 4) manere, morari. Dêv. 1. 10: *tast'âu kaṅćit sa kâlaṅća muninâ têna satkṛtaṅ.* — Pass. impers. Lass. 56. 2: *dinâni katićid b'adrê st'îyatâm*; Hit. 21. 4: *sarvâir êkatra ... suk'ib'iṅ st'îyatâm.* 5) esse, versari. B'. 3. 5: *na hi kaṡćit kṡaṇam api ǵâtu tiṡṭ'aty akarmakṛt*; N. 20. 29. 25. 16. — Hit. 31. 2: *sarvêṡâm mûrd'ni tiṡṭ'êt*; Mah. 3. 1138: *îṡvarasya vaṡê lôkâs tiṡṭ'antê.* 6) adstare, adesse, praesentem esse. N. 4. 5: *tiṡṭ'atsu lôkapâlêṡu kat'am mânuṡam iććasi*; H. 3. 7: *na sa kaṡćin mayi st'itê*; Ṛgv. 35. 10: *ast'âd dêvaṅ.* — Caus. *st'âpáyâmi*, *st'âpáyê.* 1) sistere, collocare. N. 21. 18: *hayân tân avamućyâ 't'a st'âpayâmâsa vâi rat'am.* Cum loc. loci. B'. 1. 21: *sênayôr ub'ayôr mad'yê rat'aṅ st'âpaya.* — Trop. Man. 7. 44: *vaṡê st'âpayitum praǵâṅ*; Mah. 3. 234: *râǵyêćâi 'naṅ st'âpayasva.* — *kanyâṅ st'âpayâmi* filiam collocare in matrimonium. Mah. 1. 2576: (*dakṡaṅ*) *putrikâṅ st'âpayâmâsa ... dadâu sa daṡa d'armâya saptaviṅṡatim indavê.* 2) facere ut quid sit, fundare, constituere, condere. R. Schl. I. 1. 92. II. 80. 24. (Gr. ΣΤΗ, ἵστημι per redupl. pro σίστημι = ṣend. *hiṡtâmi* [v. gr. comp. 508], scr. *tiṡṭ'âmi*; ἔστην = scr. *ást'âm*; lat. *sto* sisto [v. gr. comp. 508]; germ. vet. *stâm* sto, *stât* stat; lit. *stōwmi*, slav. *stoju*; hib. *sta-d* fem. „stop, delay, hindrance"; masc. „state, condition"; *stadaim* „I stand, stop, delay", fortasse forma redupl.

pro *stastaim*, mutato *t* in *d*, cf. lat. perf. *steti* pro *stesti*. Ad *stʿâ* etiam traxerim hib. *taim* sum, abjectâ sibilante, ita osseticum *dan* sum, *istam* sumus = ṣend. *histâma* stamus, gr. ἵσταμεν; pers. *hestem* sum, *hestîm* sumus, v. gr. comp. 628. annot. 2. Cum caus. *stʿâpáy* cf. *stambʿ* q. v., germ. vet. *stif-t* fundatio, institutum, *stiftan* fundare, aedificare.)

c. *adʿi* (part. in *ta*: *dʿiśṭʿita* abjectâ vocali initiali, et *adʿiśṭʿita*) 1) superstare, insistere, c. acc. Maḥ. 2. 2541: *śiraĥ pâdênaćâ 'syâ 'ḥam adʿiśṭʿâsyâmi bʿûtalê*; Man. 4. 78: *adʿitiśṭʿên na kêśân.* 2) niti, inniti. R. Schl. I. 34. 34: *kśamâyâń dʿiśṭʿitań ǵagat*; Maḥ. 3. 1105: *yasyâm (kśamâyâm) ... yaǵńâ lôkâśća dʿiśṭʿitâĥ.* 3) inhabitare. A. 10. 2: *puram ... pâulômâiĥ ... adʿiśṭʿitam.* 4) praeesse, imperare. R. Schl. II. 1. 25: *maḥîm ... kṛtsnâm adʿitiśṭʿantam.* 5) transgredi. R. Schl. I. 31. 19: *êkêna ḥi padâ kṛtsnâm pṛtʿivîń sô 'dʿyatiśṭʿata.* 6) sicut simpl. stare, versari, esse. Maḥ. 1. 2867. 3406. 8325.

c. *anu* stando sequi (stantem). Man. 11. 111: *tiśṭʿantîśv anutiśṭʿêt tu vraǵantîśv apy anuvraǵêt.* 2) sequi, obsequi, *dʿarmam.* Man. 2. 9: *dʿarmam anutiśṭʿan*; 5. 2. 9. 11. Maḥ. 3. 1282. Bʿ. 3. 35. — *niyôgam* Maḥ. 1. 749: *gurôr niyôgam anutiśṭʿamânaĥ.* 3) facere. Ur. 41. 10 infr.: *kutra sa ... kiń vâ 'nutiśṭʿati*; Ḥit. 54. 17: *yatʿâbʿiprêtam anuśṭʿîyatâm.* 4) regere. Dr. 4. 12: *kaććid êkaĥ ... sâuvîrân saḥa sindʿubʿir anutiśṭʿasi.* 5) manere, commorari. Lass. 56. 10: *punaĥ śatadvayań kińćidûnań varśâṇâm anvatiśṭʿata.*

c. *ava* 1) i. q. simpl. Bʿ. 1. 30. 11. N. 7. 15. 2) discedere. Ḥit. 47. 22: *mandam mandam avatiśṭʿatê.* — Caus. i. q. caus. primit. N. 20. 12.

c. *ava* praef. *pari* stare, versari, esse. Maḥ. 1. 4029: *satatam pâuruśê paryavastʿitaĥ*; Bʿ. 2. 65: *prasannatêǵasô ḥy âśu buddʿiĥ paryavatiśṭʿatê.*

c. *ava* praef. *prati* exadversum stare. Su. 3. 24.

c. *ava* praef. *vi* stare, adstare, versari, esse. Dêv. 7. 2: *dadṛśus tê tatô dêvîm ... vyavastʿitâń sińḥasyô 'pari*; Bʿ. 1. 20: *vyavastʿitân dṛṣṭvâ dʿârtarâśṭrân*; 3. 34: *indriyasyê 'indriyasyâ 'rtʿê râgadvêśâu vyavastʿitâu*; R. Schl. II. 23. 42. 41. 10. Man. 10. 68. — Caus. constituere, facere. Ragʿ. 14. 53: *vyavastʿâpitavâk katʿańćit.*

c. *â* 1) adstare. N. 9. 8. 2) adire, accedere. N. 4. 4. 3) adscendere, e. c. currum, elephantum. Dr. 5. 12. Sâ. 1. 36. A. 1. 7. 10. 29. 4) facere, exercere, efficere, parare, adhibere, assumere. N. 19. 22. Su. 1. 24. Sâ. 1. 5. N. 18. 24. A. 3. 30. Bʿ. 3. 20. A. 3. 43.

c. *â* praef. *sam* id. Dr. 5. 14. Su. 2. 12. N. 20. 16. A. 3. 33.

c. *ut* (*uttʿâ*, v. gr. 577) surgere. Su. 4. 11. Sâ. 5. 101. Caus. (*uttʿâpay*) facere ut quis surgat, juvare ad surgendum. Sâ. 5. 101 *b.*

c. *ut* praef. *anu* (*anûttʿâ*) post aliquem surgere. Ragʿ. 2. 24: *suptâm anusańvivêśa suptôttʿitâm prâtar anûdatiśṭʿat.*

c. *ut* praef. *prati* exadversum surgere. Man. 2. 119.

c. *ut* praef. *sam* (*samuttʿâ*) 1) surgere. Sâ. 1. 8. 2) exoriri. Br. 1. 10.

c. *upa* 1) adstare, adesse. N. 15. 7. 10. 26. 14. R. Schl. II. 8. 10. Maḥ. 1. 8057: *upatastʿirê.* 2) adire, accedere, appropinquare. N. 8. 25: *râgânam upatastʿê*; Su. 4. 8: *vâditranṛtyâbʿyâm upâtiśṭʿanta tâu striyaĥ*; R. Schl. I. 25. 4: *viśvamitram ... abʿivâdayitun tatra saḥitâv upatastʿatuĥ*; Maḥ. 3. 16509: *ratʿênô 'patastʿê ranê râmam.* — *upastʿita* qui appropinquavit, accessit. N. 8. 10: *maḥad bʿayam upastʿitam*; R. Schl. II. 51. 18: *tasmin kâlê ḥy upastʿitê.* — (Coitûs causâ) appropinquare (âtm.). Maḥ. 3. 10754: *tâm uvâćê 'dam upatiśṭʿasva mâm iti.* 3) âtm. colere, venerari, adorare (deos). R. Schl. II. 95. 7: *âdityam upatiśṭʿantê*; Bʿaṭṭ. 1. 3: *na tryambakâd anyam upâstʿita.* Etiam par. Maḥ. 3. 11847: *udyantam âdityam upatiśṭʿanti*

dvigâň. 4) ministrare alicui aliquid, c. acc. vel loc. pers. et instr. rei. Ragʻ. 17. 10: *tatrâi 'naň ... kumbʻêšu sambʻṛtâis tîrťavâribʻir upatasťuň prakṛtayaň*; Ur. 1. 9: *aham asyâm (parišadi) ... navatrôṭakênô 'pasťâsyê*. — Caus. 1) collocare. R. Schl. II. 3. 18. 2) facere ut quid accedat, suppeditare. R. Schl. I. 26. 2.

c. *upa* praef. *abʻi* adstare, adesse. Pass. Mah. 3. 16132: *sugrîvêṇâ 'bʻyupasťitaň*.

c. *upa* praef. *pari* 1) circumstare. R. Schl. II. 64. 1. 2) adire, aggredi, appropinquare. Mah. 3. 13027: *yugântê paryupasťitê*.

c. *upa* praef. *prati* adire, aggredi, appropinquare. Mah. 3. 1920.

c. *upa* praef. *sam* 1) adstare. Bʻ. 1. 28. 2) adire, accedere, appropinquare. Bʻ. 2. 2.

c. *ni* esse, versari, adesse. *nišṭʻita* 1) qui est, versatur. Bʻ. 13. 17: *ǵńânam ... hṛdi sarvasya nišṭʻitam*. 2) versatus, peritus, gnarus, c. loc. R. Schl. I. 12. 6. 20. — *parinišṭʻita* valde peritus. R. Schl. I. 9. 8.

c. *pra* proficisci, procedere. N. 12. 1: *sâ nihatya mṛgavyâdʻam pratasťê*; Mah. 1. 5034: *pratasťur gaǵasâhvayam*; 1. 6437. — *prasťita* proficiscens. N. 17. 35: *prasťitâň smê 'ty aťâ 'bruvan*; Sâ. 4. 25. A. 5. 18. Profectus. In. 5. 5: *nirgamya ćandrôdayanê ... prasťitâ sâ ... pârťasya bʻavanam prati*. — Caus. mittere. N. 21. 35. Br. 2. 30.

c. *pra* praef. *prati* + *abʻi* (*pratyabʻiprasťâ*) proficisci. Mah. 1. 683.

c. *pra* praef. *vi* 1) proficisci. Mah. 1. 6594. 3. 15218: *vipratasťê*; 1. 8140: *vipratasťuň*. 2) se extendere, se diffundere. Mah. 1. 3709: *tasmâd bʻâratavaňšasya vipratasťê mahad yašaň*.

c. *pra* praef. *sam* proficisci. Mah. 1. 4644. 5634. 8306. — *samprasťita* proficiscens. R. Schl. II. 38. 13. Profectus. Mah. 3. 8540.

c. *prati* stare, morari, versari, esse. Mah. 3. 224. — *pratišṭʻita* 1) stans etc. Sâ. 5. 88: *tvayi vaňšaň pratišṭʻitaň*; Bʻ. 3. 15. In. 1. 18. 2) calcatus. Hit. 8. 8: *ašmâ 'pi yâti dêvatvam mahadbʻiň supratišṭʻitaň*. 3) versatus, peritus, gnarus, c. loc. (v. praef. *ni*). N. 22. 12: *ašvakušalaň sûtatvêća pratišṭʻitaň*. — Caus. collocare, tradere. R. Schl. II. 39. 9. Man. 3. 135.

c. *prati* praef. *sam*: *sampratišṭʻâ* i. q. *pratišṭʻâ*. Mah. 1. 8359.

c. *vi* i. q. simpl. sgf. 1 et 2. Su. 1. 9. Mah. 1. 6558. 8360.

c. *sam* 1) stare. Dr. 8. 1. — *saňsťita* stans, motu vacans. In. 2. 8. 2) perire. Bʻatt. 8. 11: *na tat saňsťâsyatê kâryam* (schol. Bʻar. *nâšaň gamišyati*). — *saňsťita* mortuus. Man. 3. 247. 5. 58. 78. 80. 151.

c. *sam* praef. *pari* circumstare. *parisaňsťita* circumstans. Mah. 1. 4827.

स्थाणु *sťâṇú* 1) adj. (a r. *sťâ* s. *ṇu* pro *nu*) stabilis, immobilis. Mah. 1. 7291. 2) subst. m. nomen Šivi. Su. 3. 24.

स्थान *sťấna* n. (r. *sťâ* s. *ana*) 1) actio standi, versandi, morandi. 2) locus. In. 5. 42. — Loc. *sťấnê* jure, merito. Ur. 75. 14. (Hib. *tan* „a country, region, territory".)

स्थायिन् *sťâyín* (r. *sťâ* s. *in* c. *y* euphon., v. gr. 49[a]) stans, perstans, durans. Hit. 16. 10.

स्थावर *sťâvará* (r. *sťâ* s. *vara*) 1) adj. stans, stabilis, immotus, immobilis. Su. 3. 13. M. 27. 2) subst. m. mons. Bʻ. 10. 25.

स्थिति *sťíti* f. (r. *sťâ* s. *ti*) 1) status, actio standi, versandi, morandi. Br. 2. 24. 5. 38. 2) firmitas, stabilitas, constantia. N. 12. 10.

स्थिर *sťirá* (a r. *sťâ* s. *ira*) stabilis, firmus, immobilis. Sâ. 2. 29. Bʻ. 6. 33.

स्थिरवाजिन् *sťiravâgin* adj. (Bah. e *sťirá* et *vâǵín* equus) stabiles equos habens, i. e., ut videtur, equos sistens, sustinens, aut equos bene moderans, dexter auriga. In. 1. 18.

स्थिरसङ्गर stirasañgara (Bah. e stirá et sañgara promissum) firma promissa habens, qui stat promissis (cf. satyasanda). In. 4. 12.

स्थुड् stuḍ 6. par. i. q. tuḍ.

स्थूणा stúṇá, vêd. stúṇá f. (forma anom. a r. stâ) postis, pila, columna. A. 3. 33.

स्थूल् stûl 10. par. (parivṛñhaṇê K. vṛñhaṇê V.) crescere.

स्थूल stûla (r. stûl s. a) magnus, crassus, corpulentus, turgidus.

स्थूललक्ष stûlalakśa (magnas notas, magna indicia habens, e praec. et lakśa nota, indicium) munificus, liberalis, largus. In. 4. 11.

स्थैर्य stâirya n. (a stirá s. ya) firmitas, stabilitas, constantia. B. 13. 7.

स्ना snâ 2. par. interdum âtm. lavari, se lavare, se baigner. H. 1. 27: tatra pîtvâ pânîyañ snâtvâća; Mah. 3. 6062: sarvatîrtêśu sa snâti; Up. 26: snântî gañgâyâm. — Potent. âtm. snâyîta (cum y euphon.). Mah. 3. 7072: tatra snâyîta. — Caus. snâpáyâmi et snapáyâmi (gr. 467) lavo, abluo. Mah. 3. 14024: svayañća snâpayâmy êtâu taťâ pâdâu pradâvayê; R. Schl. II. 91. 51: snâpayantića ... êkam êkam puruśam pramadâh saptaćâ 'śṭaća. (Vid. nâu, snu et cf. gr. νάω, νᾶ-μα; lat. nâ-re, nâ-s = scr. snâsi abjectâ sibil.; hib. snamhaim „I swim", nisi pertinet ad snu, snáumi, ita ut snamhaim sit = snavaim, mutato v in mh.)

c. ni: niśṇâta peritus, gnarus, c. loc. Mah. 1. 3988: sarvâstrêśu sa niśṇâtah.

स्नान snâna n. (r. snâ s. ana) actio lavandi.

स्नायिन् snâyin (r. snâ s. in inserto y euphon., v. gr. 94[a]) se lavans, se baignant. Hit. 19. 1 in fine comp.

स्नायु snâyú m. tendo, nervus. Hit. 35. 12.

स्निग्ध snigdá v. sq. et gr. 103 annot.

1. स्निह् snih 4. par. amare. snigdá 1) amatus, amoenus, jucundus, suavis. H. 2. 10. N. 12. 57. R. Schl. I. 68. 4. Mêg. 1. 16. 18. 65. 97. 2) amans, benevolus, c. loc. R. Schl. II. 6. 22: brâtṛśu snigda; v. snêha. 3) pinguis, adipatus, oleosus.

c. pra: prasnigda i. q. snigdá. Śak. 7. 8.

2. स्निह् snih 10. par. (snêhanê) i. q. 1. snih.

स्नु snu 2. par. snáumi (gr. 309). Fluere, stillare. snu stillans in fine comp. Ṛgv. 16. 2. (Cf. sru, snâ, goth. SNU ire, sniva, snau, snivum pro snu-um; snaivs nix; germ. vet. sneo, snê id., gen. snewe-s; lit. snĕga-s id., mutato w in g, v. gr. comp. 19; slav. snĕg id.; gr. νέω, νεύ-σω e σνέϝω, σνεύ-σω; hib. snuadhaim „I flow, stream", snuadh „blood", sneachd nix; germ. vet. SNUZ emungere, adjecto z, v. gr. comp. 109[b]. 1.)

स्नुच् snuć 1. âtm. (prasâdê) propitium esse.

स्नुषा snuśá f. (ut videtur, a sûnú filius, ejecto û, vid. Höfer „Beiträge" p. 393) nurus. H. 1. 32. (Germ. vet. snur, snura; slav. vet. snocha [χ = ś, gr. comp. 92. g.]; lat. nurus, gr. νυός.)

स्नुस् snus 4. par. (bakśê) edere.

स्नुह् snuh 4. par. (udgârê) evomere.

स्नेह snêha m. (r. snih s. a) 1) amor, c. loc. r. Br. 1. 30. H. 1. 22. 2. 20. Sâ. 5. 21. 2) pingue, adeps, oleum. R. Schl. II. 64. 68.

स्पन्द् spand 1. âtm. (scribitur spad, gr. 110[a]) palpitare, zucken. Śak. 150. 15: kim bâhô spandasê. — spandita n. tremitus. Ur. 40. 5. (Cf. spar, spur, spal.)

c. vi reniti. Mah. 3. 445: sa bîmêna parâmṛśṭô ... vyaspandata yaťâprâṇañ vićakarśaća pâṇḍavam.

स्पर् स्पृ spar spṛ 5. par. (prîtirakśaṇaprâṇanêśu) 1) exhilarare. Ṛgv. 36. 10: danaspṛta. 2) servare, custodire, tueri. 3) vivere.

स्पर्ध् spard 1. âtm. interdum par. 1) aemulari, certare, contendere, cum instr. A. 7. 17: spardamânâ ivâ

'smâb'ih; Maḥ. 3. 744: *mayâ spard'anti.* — Etiam adjectâ praep. *saḥa.* Maḥ. 2. 485: *saḥa śakrêṇa spard'atê.* 2) aequare, aequalem esse, cum accus. Maḥ. 3. 15292: *râgasûyaṅ kratuśrêśṭ'aṅ spard'aty êśa maḥâkratuh*; 1. 205. 4991.

c. *vi* aemulari. Maḥ. 1. 1088. 4346.

1. स्पर्श् *sparś* 10. âtm. (*graḥaṇê* K. *graḥaṇê ślêśê* V.) capere, sumere, amplecti. (Vid. seq.)

2. स्पर्श् स्पृश् *sparś spṛś* 6. par. interdum âtm. tangere. In. 2. 23: *muk'am pasparśa ... karêṇa*; R. Schl. II. 64. 59: *mâṅ spṛśa*; II. 42. 6: *mâmakâṅgâni mâ sprâkśih*; Dr. 6. 23: *mâ vah priyâyâh ... vadanam prasannaṅ spṛśyâć ću-b'aṅ kaśćit*; Sâ. 4. 22: *na mân dôśah spṛśêd ayam*; Man. 2. 60: *k'ânićâi 'va spṛśêd adb'ih*; Maḥ. 3. 8236: *galaṅ spṛśatê.* — *spṛśṭá* tactus. — Caus. 1) facere ut quis tangat, c. 2. acc. Man. 8. 114. 2) dare. Man. 11. 135: *sparśayêd* (schol. *dadyât*) *brâḥmaṇâya gâm.* (Lat. *spargo.*)

c. *apa* tangere. Maḥ. 1. 764: *apô 'spaspṛśya.*

c. *upa* 1) tangere. Ḥ. 3. 20: *dantâir dantân upaspṛśan*; N. 7. 3. — Man. 4. 143: *adb'ih prâṇân upaspṛśêt.* 2) os abluere (tangere aquâ). Man. 2: *upaspṛśya dvigô nityam annam adyât ... b'uktvâćô 'paspṛśêt samyak* (schol. *âćamya, âćâmêt*). 3) se lavare, se baigner. Man. 5. 62: *upaspṛśya pitâ śućih*; Maḥ. 3. 10529: *atrô 'paspṛśya.*

c. *upa* praef. *pari* tangere. Maḥ. 3. 165: *gâṅgêyam* (Gangis aquam) *paryupaspṛśya.*

c. *upa* praef. *sam* 1) tangere. Maḥ. 3. 8022: *yamunâprab'avaṅ samupaspṛśya yâmunam* (Yamunae aquam). 2) se lavare, se baigner. Maḥ. 3. 10530: *atrâ 'pi samupaspṛśa.*

c. *pari* tangere. R. Schl. I. 9. 38: *paripaspṛśirêćâi 'nam pînâir urasigâih.*

c. *sam* id. N. 23. 14. Ḥ. 1. 49. Man. 2. 53.

स्पर्श *sparśa* m. (r. *sparś spṛś* tangere, s. *a*) 1) contactus. B'. 5. 21. 2) aura, ventus. A. 5. 14.

स्पर्शन *sparśana* n. (r. *sparś spṛś* s. *ana*) tactus. B'. 15. 9.

स्पर्ह् स्पृह् *sparḥ spṛḥ* 10. par. interdum âtm. *spṛḥâyâmi, spṛḥâyê* desiderare, appetere, c. dat. vel gen. R. Schl. II. 95. 17: *nâ 'yôd'yâya na râgyâya spṛḥayê 'dya tvayâ saḥa.* 2) invidere, c. dat. vel gen. Rag'. 16. 42: *na mâit'ilêyah spṛḥayâmbab'ûva b'artrê divô nâ 'py alakêśvarâya*; Maḥ. 1. 5317: *spṛḥayâmi ... puruśâṇâṅ saćakśuśâm.* (Fortasse lat. *spero.*)

स्पश् *spaś* 1. par. âtm. (*vâd'anê* K. *grant'avâd'ayôh* V.) 1) vexare. 2) jungere, nectere, serere, componere. In dial. vêd. facere, perficere. Ṛgv. 10. 2: *b'ûry aspaśṭa kartvam*; 22. 19: *vratâni paspaśê.* (Vid. 1. *paś.*)

c. *vi*: *vispaśṭa* manifestus. *vispaśṭam* adv. manifesto, aperte. In. 5. 39.

स्पृश् *spṛś* (nom. *spṛk*, r. *sparś spṛś*) tangens, in fine comp. N. 12. 37: *divispṛś.*

स्पृश *spṛśa* (r. *sparś spṛś* s. *a*) id., in fine comp. B'. 11. 24: *nab'ahspṛśa.*

स्पृष्ट *spṛśṭá* v. 2. *sparś spṛś.*

स्पृहा *spṛḥâ* f. (r. *sparḥ spṛḥ* s. *â*) desiderium. B'. 4. 14.

स्फट् *sp'aṭ* 10. par. (*b'êdê* K.) findere. (Cf. *sp'aṇṭ, sp'uṭ*, 1. *paṭ.*)

स्फटिक *sp'aṭika* m. crystallus; v. sq.

स्फटिकशिला *sp'aṭikaśilâ* f. (e praec. et *śilâ* lapis) id. Ur. 71. 4 infr.

स्फण्ट् *sp'aṇṭ* 1. par. (*b'êdê*, scribitur *sp'aṭ*) findere. (Vid. *sp'aṭ* et cf. germ. vet. *SPALT* findere, *spaltu, spialt.*)

स्फार् *sp'ar* 6. par. i. q. *sp'ur* praef. *vi* caus. 1) vibrare. Maḥ. 1. 6442: *visp'ârayan d'anuh.* 2) facio ut quis micet, ardeat. R. Schl. I. 54. 19: *krôd'avisp'âritêkśaṇah*; Maḥ. 3. 404.

स्फल् sp'al 6. par. (sp'urtâu K. ćâlê V.) se movere, trepidare. (Cf. sp'ul, sp'ar, sp'ur, sk'al, gr. σφάλλω.)

स्फाय् sp'ây 1. âtm. crescere, tumescere. sp'îtá (vid. gr. 551) tumidus, turgidus. N. 24. 37.

स्फिच् sp'ić f. natis, clunis. Ḥ. 2. 3.

स्फिट् sp'iṭ 10. par. (vṛtyâm anâdarê ḥinsê) tegere; despicere; ferire, laedere, occidere. (Cf. sp'uṭṭ, smiṭ.)

स्फीत sp'îtá v. sp'ây.

1. स्फुट् sp'uṭ 6. par. fut. part. sp'uṭitá'smi, fut. aux. sp'uṭiśyá'mi, infin. sp'úṭitum *) 1) dissilire, dirumpi. Maḥ. 1. 3023: śatad'â mûrd'â tatas tê 'dya sp'uṭiśyati. 2) rumpi, se aperire, se pandere, dehiscere (de floribus). Gîta-G. 5. 2: sp'uṭan kusumanikarań. 3) diffugere. B'aṭṭ. 10. 8: sp'uṭatâm (schol. palâyamânânâm); 14. 6: turańgâń pusp'uṭur b'îtâń. (Cf. sp'aṭ, sp'aṇṭ, gr. σπεύδω.)

2. स्फुट् sp'uṭ 1. par. âtm. i. q. 1. sp'uṭ sgf. 1 et 2. Râm. ed. Ser. II. 74. 61: kat'an duk'êna ḥṛdayan na sp'ôṭati sahasrad'â. (Vid. 1. sp'uṭ.)

3. स्फुट् sp'uṭ 10. par. sp'uṭáyâmi, i. q. 1. sp'uṭ sgf. 1 et 2.

4. स्फुट् sp'uṭ 10. par. sp'ôṭáyâmi (proprie caus. radd. 1. et 2. sp'uṭ) findere.

c. â plaudere, praesertim brachia manu. Man. 4. 64: na vâditrâṇi vâdayên nâ "sp'ôṭayêt (schol. pâṇinâ bâḥâu d'vanirûpam âsp'ôṭanań na kuryât); In. 2. 25: bâḥûćâ "sp'ôṭayać ćaṇâiń.

स्फुट्ट् sp'uṭṭ 10. par. (anâdarê) spernere, vilipendere.

c. pra findere. Maḥ. 4. 2100.

स्फुड् sp'uḍ 6. par. (vṛtyâm V.) tegere.

स्फुण्ट् sp'uṇṭ 10. par. (pariḥâsê K. nirmaṇi V.; scribitur sp'uṭ) ridere, deridere. (Vid. sp'uṭṭ et cf. germ. vet. spot jocus, ludicrum, ridiculum, spottôn irridere.)

*) Radices sextae classis cum medio u maximam partem hanc vocalem in utroque futuro plurimisque aliis guṇâ augendis formis puram retinent.

1. स्फुण्ड् sp'uṇḍ 1. âtm. (p'ullê; scribitur sp'uḍ) se expandere (de floribus). Vid. 1. sp'uṭ.

2. स्फुण्ड् sp'uṇḍ 10. par. i. q. sp'uṇṭ.

स्फुर् sp'ur 6. par. 1) tremere, trepidare. Mṛ. 274. 3: savyańća nêtrań sp'urati; In. 5. 51: sp'uradôśṭ'î; Rag'. 12. 90: sp'urati ... savyêtarê b'ugê. 2) micare, corruscare, splendere. Rag'. 7. 61: sp'urantam ... śaśâńkam; Gîta-G. 10. 6. 3) appetere, surgere, anbrechen. Gîta-G. 11. 1: sp'urati pradôśê. Cf. sp'ar.

c. pra âtm. tremere. Maḥ. 3. 1941: prâsp'uramâṇâuśṭ'ań. — prasp'urita tremens. Maḥ. 3. 11493: prasp'uritâd'ara.

c. vi 1) tremere. Maḥ. 3. 15639. 2) reniti, resistere. Ḥ. 4. 19: visp'urantań ćakarśa.

स्फुरदोष्ठ sp'uradôśṭ'a (Baḥ. e sp'urat tremens et ôśṭ'a labium) trementia labia habens. In. 5. 51.

स्फुर्छ् sp'urć 1. par. (vismṛtâu) oblivisci.

स्फुर्ज् sp'urǵ 1. par. (vaǵranirg'ôśê; vocalis u ubique producitur, ita ut sp'ûrǵ vera radicis sit forma) tonare, fremere. B'aṭṭ. 15. 44: asp'ûrǵît.

c. vi: visp'ûrǵita n. fremitus, strepitus, e. c. venti. A. 8. 6: vâyôr visp'ûrǵitêna (sic cum ed. Calc. legendum). — visp'ûrǵat'u m. id. Rag'. 13. 12: maḥôrmivisp'ûrǵat'u.

स्म sma 1) explet. In. 1. 23. — Tempus praesens hâc particulâ saepe praeteriti accipit significationem. In. 2. 28. N. 1. 12. 2) pro smas sumus (v. gr. 272 annot.). In. 5. 42.

स्मर् स्मृ smar smṛ 1. par. âtm. smárâmi, smárê. 1) meminisse, reminisci, recordari, memorem esse, cum acc. vel gen. Sâ. 4. 27: nâ 'nayâ 'b'yart'anâyuktam uktam pûrvań smarâmy aḥam; 5. 69: sarvań smarê; In. 3. 5: b'râtṝn 'sasmâra; Maḥ. 1. 3005: samayań smarasva; 4239: smarêń kṛććrêśu

mâm; 3. 8446: *yasya smaratê vâsavaň*; Śak. 126. 13: *punar asmâkaň smarišyati.* — Absol. Maḥ. 1. 3006: *smarann api* I *abravîn na smarâmî 'ti.* — Pass. Maḥ. 1. 74: *gaṇêśaň smaryatâm.* — *smṛtá* memoratus, vocatus. B'. 17. 20: *tad dânaň sâttvikaň smṛtam*; 21. 23. Man. 1. 10. — 2) desiderare, c. gen. R. Schl. II. 70. 15: *punar apy aḥam êšyâmi yadâ mê tvaň smarišyasi*; A. 11. 8: *samayô śrǵuṇa gantun tê b'râtarô ḥi smaranti tê*; R. Schl. II. 30. 16. — *smṛtá* desideratus, amatus. Br. 1. 30: *mama tulyâv ub'âu smṛtâu* (v. *smara*). — Caus. facere ut quis recordetur. Maḥ. 3. 11323: *smâritaśćâ 'smi râg'avam.* (Lat. *MOR*, abjecto *s*, *memor* per redupl., *mos*, *môr-is*; germ. vet. *smer-zo* m., *smer-za* f. dolor, v. *vêdanâ* dolor, proprie quod facit ut quis sciat, sentiat, *smerzan*, anglo-sax. *smeortan* dolere; goth. *mêrja* memoro, nuntio = scr. caus. *smâráyâmi*, fortasse *mêl* scriptura tanquam id quod memorat, in memoriam revocat, mutato *r* in *l*, *maurna* moereo; germ. vet. *mâriu* annuntio, manifestum facio, celebro, *mâri* fama; nostrum *Mährchen*; hib. *smuairean* „grief, dejection" = nomini actionis *smaraṇa*, vid. Pictet p. 75; fortasse *smalanach* „sorrowful, grieved" e *smaranach*; fortasse *smuainim* „I think, imagine" e *smuairim*, nisi pertinet ad *man* q. v.; fortasse *muirn* „natural affection, love", *muirne* „fondness, caresses" e *smuirn*, *smuirne*, v. sgf. 2 *smṛtá* amatus; lit. *uz-mirš-tu* obliviscor, adjectâ sibilante, sicut in *mirš-tu* morior, v. *mar mṛ*; gr. μέριμνα, μεριμνάω, μέρμερος, μάρ-τυρ; fortasse ΜΕΛ [μέλει, μέλομαι cet.] e ΜΕΡ, nisi pertinet ad *man.*)

c. *anu* reordari. N. 11. 24: *mâm anusmṛtya*; 15. 16.

c. *vi* oblivisci. Dr. 7. 11: *nâ 'yaň vâiraň vismaratê kadâćit*; Rag'. 19. 2. — Etiam recordari. Sâ. 5. 6. nisi c. ed. Calc. pro *vismarantî* legendum *vimṛśantî.*

c. *sam* recordari. N. 14. 24: *saňsmartavyas tadâ tê śḥam.*

c. *sam* praef. *anu* id. N. 15. 16.

c. *sam* praef. *ab'i* id. Maḥ. 3. 15758.

स्मर *smara* m. (rad. *smar smṛ* suff. *a*) amor. Ḥit. 39. 20.

स्मि *smi* 1. par. âtm. ridere, subridere. Maḥ. 3. 952: *na tâta ḥṛšyâmi naća smayâmi*; In. 82. 26: *smayann iva*; Maḥ. 1. 2009: *uvâća smayamânê 'va.* — Cum acc. ridere aliquid. Maḥ. 3. 951: *b'avân idaň kiň smayatî 'va.* — *smitá* n. risus. In. 4. 15. (Lett. *smee-t* ridere, slav. *smê-ja-ti* id., germ. vet. *smilentêr* subridens, cujus *l* fortasse e *j* [v. *yákṛt*], ita ut *smil* respondeat sanscrito *smay* formarum guṇâ auctarum, ut *smáyâmi*, *smáyasi* etc., debilitato *a* in *i*; angl. *smile*; hib. *smigeadh* „a smile" cum *g* pro *y*, ita ut *smig* = scr. *smay*, debilitato *a* in *i*; *magadh* „mocking, jeering, scoffing", abjecto *s*, *magamhuil* „jeering, scoffing" = scr. *smayamâna*; gr. μειδάω adjecto δ; lat. *miror* [v. praef. *vi*] adjecto *r*, quod fortasse e *d*; fortasse *rideo* e *sideo*, vel e *mideo*, mutatis liquidis *m* et *r*, v. gr. comp. 20.)

c. *ab'i* i. q. simpl. Maḥ. 3. 8732: *ab'ismayantaň* subridentes.

c. *ut* id. Maḥ. 3. 14969: *utsmayantaň* subridentes.

c. *vi* 1) i. q. simpl. Maḥ. 2. 1818: *uvâća sahadêvas tu mâň, vismayann iva.* 2) obstupescere, obstupefieri. Maḥ. 1. 7214: *na vismayantaň*; 3. 11447: *sarvê visismiyuň*; 1. 7078: *tat prêkšya karma ... visismayê.* âtm. c. instr. obstupefieri aliquâ re. Maḥ. 4. 861: *kîćakasya tu g'âtêna ... vyasmayanta pṛt'ag'g'anâň*; Rag'. 15. 68. — *vismita* obstupefactus. B'. 11. 22: *vîkšanti tvâň vismitâśćâi 'va sarvê.* — Cum instr. *vismitâ rûpasampadâ.* Cum loc. Rag'. 2. 33. 3) superbum fieri. âtm. c. instr. Man. 4. 236: *na vismayêta tapasâ.* — Caus. *vismâpayâmi*, *vismâpayê* (v. gr. 468) obstupefacere. Rag'. 2. 33. B'att. 5. 58.

स्मित *smitá* v. *smi.*

स्मितपूर्व *smitapûrva* (Baḥ. e praec. et *pûrva* n. prius) risum tanquam prius habens, a risu incipiens. In. 4. 5. Ḥ. 2. 23.

स्मील् *smîl* v. *śmîl*.

स्मृति *smṛti* f. (r. *smar smṛ* s. *ti*) memoria. B'. 2. 63.

स्यन्द् *syand* 1. âtm. (scribitur *syad*, gr. 110[a]) 1) fluere. Ṛgv. 32. 2: *syandamânâ aṅgaḱ samudram avaǵagmur âpaḱ*; Maḥ. 1. 3990: *syandatê . . . sariććrêśṭ'â*. 2) currere. Part. praes. par. N. 13. 10: *syandatâm api nâgânâm*. Vid. seq.

स्यन्दन *syandana* m. (r. *syand* s. *ana*) 1) currus. N. 8. 20. 2) nomen arboris (Dalbergia ougeinien-sis). N. 12. 3.

1. स्यम् *syam* 6. et 10. par. *syamâmi, syamâyâmi* (*d'vananê*) sonare.

2. स्यम् *syam* 10. par. âtm. *syâmâyâmi, syâmâyê* (*vitarkê*) cogitare, considerare.

स्रंस् *sraṅs* 1. âtm. cadere, decidere. B'. 1. 30: *gâṇḍîvaṅ sraṅsatê ḥastât*. — Caus. commovere. Rag'. 6. 75: *vâtô 'pi nâ 'sraṅsayad aṅśukâni* (schol. *akampayat*). Cf. *b'raṅs, b'raṅś, d'vaṅs*.

c. *vi* i. q. simpl. *visrasta* delapsus. A. 10. 64.

स्रंह् *sraṅḥ* 1. âtm. (*viśvâsê*) confidere, securum esse. Cf. *sramb'*.

स्रक् *srak*, स्रग् *srag* v. *sraǵ*.

स्रग्विन् *sragvin* (a *sraǵ* s. *vin*) sertatus.

स्रङ्क् *sraṅk* 1. âtm. (*gatyâm*, scribitur *srak*) ire, se movere. Cf. *śraṅk, śraṅg, ślaṅk*.

स्रज् *sraǵ* f. (ut videtur, a r. *sarǵ sṛǵ*, v. gr. 34[b]) sertum e floribus. N. 5. 28.

स्रम्भ् *sramb'* v. *śramb'*.

स्रव *srava* m. (r. *sru* fluere, s. *a*) 1) actio fluendi, stillandi. 2) liquor, liquidum, gutta. Ḥ. 2. 9.

स्रष्टुम् *sraśṭum* v. *sarǵ sṛǵ*.

स्रिभ् *srib'*, स्रिम्भ् *srimb'* 1. par. i. q. *sarb' sṛb'*.

स्रिव् *sriv* 4. par. *srîvyâmi* (*śôśê gatâu*) siccari, ire.

स्रु *sru* 1. par. (scribitur etiam *śru*) ire, fluere. Maḥ. 1. 5081: *susrâva rêtô 'ssya*; 2. 2592: *sravannêtraǵalâvilâ*; R. Schl. II. 63. 18: *srôtâṅsi vimalâny api susruvur**) *girid'âtub'yaḱ*; 40. 34: *susrâva nayanâiḱ strîṇâm aśram*. Trop. Maḥ. 1. 5329: *tumulâ vâćaḱ susruvuḱ*. — *srutâ* fluens. Man. 4. 122: *rud'irê srutê gâtrât*. 2) effundere. Maḥ. 1. 1485: *susruvuḱ śôṇitam baḥu*; 3. 11118: *śakṛnmûtraṅ susruvur b'ayât*. 3) diffluere, solvi, perire. Man. 2. 74: *sravaty anôṅkṛtam*. Etiam âtm. Maḥ. 3. 14767: *sravêta*. — Caus. effundere. Man. 4. 169. (Cf. *snu*, gr. ῥέω e σρέϝω, ῥεύ-σω, ῥεῦ-σις, ῥεῦ-μα cet.; lit. *sraw-ju* sanguinem mitto; hib. *sruth* f. „a stream, current, defluxion"; germ. vet. *sliu-mo* velociter, *sliumor* citius, nostrum *schleunig*, v. *snu* et Graff 6. 848; lat. *riv-us, ruo*.)

c. *nis* effluere, emanare. Caus. facere ut quid effluat. Maḥ. 3. 13164.

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 30. 24: *vâri . . . nêtrâb'yâm parisusrâva*. Vid. *parisrava*.

c. *pra* 1) profluere, fluere. N. 24. 15: *vâri nêtrâb'yâm asuk'am prâsravat*. 2) facere ut quid fluat, effundere. Ḥ. 2. 8: *b'akśyô 'yam mama supriyaḱ snêḥasravân prasravati*; R. Schl. II. 48. 13. — Absol. Ḥit. 1. 22: *mâtuḱ prasravataḱ stanâu*. — *prasruta* faciens ut quid profluat, effundens. R. Schl. II. 85. 18: *prasrutaḱ sarvagâtrêb'yaḱ svêdaṅ . . . yat'â . . . ḥimavân prasrutô ḥimam*.

c. *vi* 1) fluere. *visruta* fluens. R. Schl. I. 34. 9: *nadî ramyâ magad'ân visrutâ*. 2) effundere. Maḥ. 3. 825: *sa . . . visravaty asṛg ulvanam*.

स्रुच् *sruć* f. cochlear sacrificale. Dr. 6. 20.

स्रोत *srôta* n. (ut videtur, e *srôtas* abjecto *s*) i. q. *srôtas*. N. 16. 14 in fine comp. Baḥ.

---

*) Schlegelius hanc radicem ubique scribit *śru*, inde *śuśruvuḱ* pro *susruvuḱ*.

स्रोतस् *srṓtas* n. (a r. *sru* s. *as* inserto *t*) flumen, cursus. Ḥ. 1. 2. Bᶜ. 10. 31.

स्व *sva* 1) pron. pers. tertiae pers. in initio compositorum, ipse, sui, sibi cet. Vid. *svagatam*, *svabᶜû*, *svastᶜa*. Etiam ad primam et secundam pers. refertur, v. *svâdᶜîna*. (Huc pertinet prâcrit. *sê* sui, ejus, ipsius in anal. cum *tê* pro *tvê* tui, *mê* mei; ṣênd. ھە *hê*, ھۆی *hôi*, v. *svatas* et gr. comp. 341.) 2) suus. In. 1. 32. 34. 5. 29. Su. 1. 28. Etiam meus, tuus, noster, vester. Ur. 39. 13: *katᶜayâmi svâm avastᶜâm* conditionem meam; N. 14. 15: *padâni gaṇayan svâni gaćća* passus tuos; 24: *svam aṅśaṅ vitarâmi tê* partem tuam; Ur. 26. 3: *dᶜâryatâm ayaṅ svaḥastê nikśêpaḥ* in manu tuâ. — Subst. n. proprium, peculium. N. 18. 3. 26. 7. (Cum *sva* pron. pers. cf. lat. *sui*; gr. σοῦ, σφέ, σφεῖς e σϝέ, σϝεῖς; lit. *saw* sibi, *sawens* sui cet.; slav. *sebê* sibi, *sebe* sui cet.; goth. *sei-na* sui e *svei-na*; *svê* sicut, instrument. a them. *sva*; *svi* in *svi-kunths* manifestus, debilitato *a* in *i*. Cum *sva* possess. cf. lat. *suus*; gr. σφός, ὅς; lit. *sáwa-s* suus, *sawà* sua; slav. *svoĭ*, *svaja*, *svoe* suus, -a, -um; *svo-bodĭ* liber, *svo-boda* libertas, ubi *svo* = scr. *sva* in initio comp.; goth. *svês* n., them. *svêsa* proprium; germ. vet. *suâs* proprius, Graff 6. 903.)

स्वक *svaka* (a praec. s. *ka*) suus, proprius. N. 5. 43. 16. 3. 24. 42. 25. 5.

स्वक्क् *svakk* 1. âtm. (*sarpaṇê* V.) ire, se movere. Cf. *svask*, *srak*.

स्वगतम् *svagatam* adv. (e *sva* et *gatá* qui ivit, in acc. neut.) i. q. *âtmagatam*. Śak. 18. 7.

स्वङ्ग् *svaṅg* 1. par. (*sarpaṇê* K. V.; scribitur *svag*) ire, se movere. (Cf. germ. vet. *SUANG* vibrare, *suingu*, *suang*, *suungumês*.)

स्वच्छ *svaćća* (e *su* et *aćća*) valde clarus, valde purus. Ḥit. 25. 13.

स्वच्छन्द *svaććanda* (e *sva* et *ćanda*) v. *ćanda*.

स्वज् *svaǵ*, स्वञ्ज् *svaṅǵ* 1. âtm. (pro *svaṅǵ* scribitur *svaǵ*, gr. 110[a]) amplecti. N. 24. 44: *bᶜâimîm* ... *sasvaǵê*; Ragᶜ. 13. 70: *asvaǵata*; Maḥ. 2. 2595: *svaǵamâna*; 3. 14724: *svaǵitvâ*.

c. *pari* (praet. augment. 1. *paryasvaǵê* et *paryaśvaǵê*, praet. mltf. *paryasvaṅkśi* et *paryaśvaṅkśi*, praet. redupl. *parisasvaǵê* et *pariśaśvaǵê*) i. q. simpl. N. 17. 12. 23. 24: *tâm pariśvaǵya*; Maḥ. 1. 8000: *pariśasvaǵê*; 3. 211: *pariśaśvaǵê*; R. Schl. II. 75. 9: *paryasvaǵêtâm*; II. 83. 10: *pariśvaǵâna* pro *pariśvaǵamâna*.

c. *pari* praef. *abᶜi* id. Part. praes. par. R. Schl. II. 44. 10: *abᶜipariśvaǵan*.

c. *pari* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 3307.

स्वजन *svaǵana* m. (e *sva* et *ǵána* q. v.) cognatus. Bᶜ. 1. 45. Collective cognati. Bᶜ. 1. 28. N. 13. 34.

स्वट् *svaṭ* 1. par. i. q. *śvaṭ*.

स्वतन्त्र *svatantra* (Baḥ. e *sva* et *tantra*) liber, qui suae potestatis, sui juris. Ḥit. 69. 13. Vid. *svâtantrya*.

स्वतस् *svatas* adv. (e *sva* sui, ipse, s. *tas*) ex se, per se. Maḥ. 3. 10051: *svataḥ śôbᶜamânaḥ*.

स्वद् *svad* 1. (fortasse e *su* et *ad* edere) 1) âtm. jucunde sapere, jucundi, suavis saporis esse. Ṛgv.-V. 6. 7: *ḥavyâ tê svadantâm*. 2) par. gustare. Ṛgv.-V. 2. 2: *svadanti dêvâ ubᶜayâni ḥavyâ*. Vid. Westerg. et cf. *svâd*, *svâdú*.

स्वधा *svadᶜâ* (e *sva* et *dᶜâ* a r. *dᶜâ* ponere, dare) 1) f. majorum cibus. 2) indecl. vox quam pronuntiant ii, qui majoribus dona offerunt. Bᶜ. 9. 15.

1\. स्वन् *svan* 1. et 10. par. sonare. R. Schl. II. 65. 5: *viḥagâḥ* ... *sasvanuḥ*; Gᶜaṭ. 5: *ǵaladâḥ svanantaḥ*. (Vid. *dᶜraṇ*, *dᶜvan*, *kvaṇ* et cf. lat. *sono*, hib. *sian* „a voice, sound, scream"; fortasse gr. φωνή e σφωνή, v. *sva*. Lit. *zwanu* sono, *zwánas* campana, slav. ЗВЬНѢТИ *ṣvĭnêti* sonare, ЗВОНЪ *ṣvonŭ* tintinnabulum, gr. comp. I. §. 92. *d*. p. 181.)

2. स्वन् *svan* 10. par. *svanáyâmi* et *svânáyâmi* (*avatańsanê* K. *tańsanê* V.) ornare.

स्वन *svaná* m. (r. 1. *svan* s. *a*) sonus, sonitus, strepitus. N. 21. 5. 25. 5.

स्वप् *svap* 2. par. etiam 1. par. interdum âtm. (anom., v. gr. 577) 1) dormire. Man. 1. 52: *yadâ svapiti*; 54: *suk'ań svapiti*; Ḥ. 1. 51: *svapantî 'mê*; 4. 15: *svapantv êtê*; N. 13. 61: *svapâmi*; Maḥ. 3. 13984: *svapêt*; 15993: *svapatê*; R. Schl. I. 47. 19: *svapsyâmaḥê*; II. 28. 11: *supyatê*. 2) obdormire, capere somnum. N. 10. 6: *śrântaḥ suśvâpa*; Maḥ. 2. 2027: *upagîyamânâ nârîb'ir asvapan*. 3) jacere. Maḥ. 4. 1674: *ḥatâ urvyâń suśupuḥ*. 4) mortuum esse. B'aṭṭ. 18. 11: *bând'avâ mê svapanti* (schol. Ǵay. *dîrg'anidrâm pravêśitâḥ*). — *suptá* 1) qui dormivit. Sâ. 5. 64. 67. 2) dormiens. Ḥ. 1. 50. 2. 33. 35. — Caus. *svâpáyâmi* 1) sopire. 2) occidere, interficere. B'aṭṭ. 15. 98: *vâṇâir asûśupat*. (Goth. *SLÊP* dormire, *slêpa* dormio, praet. *saislêp* = scr. *suśvâ'pa*, mutato *v* in *l*, v. gr. comp. 20; germ. vet. *slâfon* dormio, *slâfit* dormit. Ad caus. *svâpáyâmi* pertinent lat. *sôpio* [ejecto *v*, *ô* = *â*], island. vet. *svefja* sopire, germ. vet. *in-suepiu* sopio, Grimm 1. 869, slav. СЪП-И-ШИ *sŭp-i-śi* dormis. Vid. *svápna*.)

c. *ava* dormire. *avasupta* dormiens. R. Schl. II. 56. 1.

c. *pra* id. *prasupta* 1) qui dormivit. Sâ. 5. 65: *sućiran tvam prasuptô 'ssi*; 5. 69. 2) dormiens. Ḥ. 1. 38: *prasuptâu d'araṇîtalê*.

c. *sam* id. *sańsupta* dormiens. N. 13. 10. Ḥ. 3. 6.

स्वप्न *svápna* m. (r. *svap* s. *na*) somnium. N. 12. 98. Sâ. 5. 71. (Island. vet. *svëfn* somnus, lit. *sápna-s* somnium, unde *sapniu* somnio, lat. *somnus* e *sopnus* in analogiâ c. r. 58; gr. ὕπνος; hib. *suain* „sleep", *suaimhneach* „quiet, calm, tranquil, easy, safe, pleasant, delightful", *suaimhnighim* „I rest, please, charm"; cambro-brit. *hephun* somnus.)

स्वप्नज् *svapnaǵ* (nom. m. f. n. *svapnak*) dormiens. Maḥ 3. 10648.

स्वभाव *svab'âva* m. (e *sva* et *b'âvá* natura, indoles) natura, indoles. N. 19. 6. B'. 5. 14. 8. 3.

स्वभू *svab'û* (per se ipsum existens, e *sva* et *b'û*) cognomen Viśṇûs. Am.

स्वविषय *svaviśaya* m. (e *sva* et *viśaya* regio) patria. Ḥit. 26. 4.

स्वयंवर *svayańvara* m. (e *svayám* et *vara* electio) feminae libera mariti electio. N. 2. 8.

स्वयम् *svayám* indecl. (proprie nom. a stirpe *sva* adjecto *i*, unde *svê*, cum termin. *am*, in analogiâ cum *aḥám* ego, *tvam* tu, *ayám* hic, v. gr. 252) ipse. (Cf. hib. *fein* „own, self", *sin* „that, there", *siom* „they, them"; cambro-brit. *hun* ipse.)

स्वयम्प्रभ *svayamprab'a* (sui ipsius splendorem habens, per se ipsum splendens, Baḥ. e *svayám* et *prab'â'* splendor). Fem. *svayamprab'â* nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

स्वयम्भू *svayamb'û* m. (Tatp. e *svayám* ipse et *b'û* existens) per se ipsum existens, cognomen dei Braḥmae.

1. स्वर् *svar* 10. par. *svaráyâmi* (*âkśêpê*) spernere. Vid. seq.

2. स्वर् स्वृ *svar svṛ* 1. par. (*śabdôpatâpayôḥ*) 1) sonare, v. *svara*. In dial. vêd. recitare. Ṛgv. 88. 5: *sasvar ḥa yan marutô gôtamô vaḥ* „quem (hymnum) recitavit Gôtamas vobis, Marutes!" (*sasvar* praet. mltf. 7). — *svárya* laudandus. Ṛgv. 32. 2. — *svaraṇa* inclutus. Ṛgv. 18. 1. 2) vexare, v. praep. *sam*. (Lat. *susurro*, slav. *svir-a-ti* tibiâ canere, gr. σύριγξ, συρίσσω, v. Pott 1. 225; goth. *SVAR* jurare, fortasse primitive dicere. Cum *svárya* laudandus, *svaraṇa* inclutus cf. goth. *svêrs* honoratus, *gasvêran* glorificari; cum *svar svṛ* vexare cf. germ. vet. *sueran* dolere, *suirit* dolet, *suâr* gravis.)

c. *ab'i* comprobare. Ṛgv. 10. 4: *stômâń* (v. gr. 145. annot.) *ab'isvara* „hymnos comproba".

c. *sam* âtm. vexare. Bʿaṭṭ. 9. 28: (*śatrun*) *saṅsvariśiśṭʿâh pradʿanê.*

3. स्वर् (स्वृ) *svar (svṛ)* 9. par. *svṛṇâmi* (*hiṅsanê*) laedere, occidere.

4. स्वर् *svar* indecl. (v. *sur* splendere) coelum. Br. 1. 22. Bʿ. 9. 20. (Ṣend. hvarĕ sol, v. gr. comp. 30; hib. *speur* „the sky, firmament", v. Pictet p. 74; fortasse *soir* „the east, the morning", a sole oriente dictum; lat. *sol*; gr. σέλας, σελήνη; fortasse lit. *saulê* sol e *swalē*, *sualē*; russ. *solize* sol. De ἥλιος et goth. *sauil* v. *sûrya*.)

स्वर *svara* m. (r. *svar svṛ* sonare, s. *a*) 1) sonus. 2) vocalis littera. Sâ. 5. 25.

स्वर्ग *svargá* m. (e *svar* et *ga*) coelum Indri, deorum sedes. In. 1. 23. N. 12. 63.

स्वर्ग्य *svargya* (a praec. s. *ya*) coelestis.

स्वर्ण *svarṇa* n. (correptum e *suvarṇa* q. v.) aurum. Am.

स्वर्त् *svart* 10. par. (*gatyâtaṅkê*) ire, metuere.

स्वर्द् *svard* 1. âtm. (*âsvâdê* K. *prîtilihôh* V.) gustare, lambere, gaudere. Cf. *svad*.

स्वलङ्कृत *svalaṅkṛta* (e *su* et *alaṅkṛta*) valde ornatus. N. 2. 11.

स्ववश *svavaśa* (Bah. e *sva* suus et *vaśa* voluntas) suam voluntatem habens, voluntarius, spontaneus. H. 4. 4.

स्वसार् -सृ *svásâr -sṛ* f. (v. gr. 174[b]); ut videtur, e *sva* suus et *sâr sṛ* pro *stâr stṛ* = *strî* femina, cujus *t* servatum est in linguis germanicis et slav., v. *svaǵana*, *śváśura*, *śvaśrû* et Pott 2. 554) soror. H. 1. 31. (Goth. *svistar*, germ. vet. *suëster*, nostrum *Schwester*, angl. *sister*, slav. *sestra*, lit. *sessû* per assim. e *sestû*, gen. *sesser-s*, pl. nom. *sesser-es*; lat. *soror* e *sosor*, *suostor*, *sorôrem* = scr. *svásâram*; cambro-brit. *chwaer*, v. Pictet p. 73. Huc etiam traxerim hib. *piuthar*, ita ut mutilatum sit e *spiusthar*, mutato *v* in *p* sicut in *speur* coelum = *svar* q. v.)

स्वस्क् *svask* 1. âtm. (*gatyâm*) ire, se movere.

स्वस्ति *svastí* (e *su* et *asti* existentia, a r. *as* s. *ti*) Wohlsein, salus, felicitas. In classicâ linguâ indecl. vel potius neut. quod solum in nom. et acc. invenitur. N. 12. 120. Dr. 9. 23. A. 2. 13. 10. 41. Bʿ. 11. 21. — In dialecto vêd. declinatur, e. c. Ṛgv. 1. 9: *svastayê* felicitatis causâ.

स्वस्तिवाचन *svastivâćana* n. (e praec. et *vâćana* a caus. r. *vać* s. *ana*) 1) precatio salutis, v. *vać* caus. 2) ritus quidam sacer, Wils. „a religious rite preparatory to any important observance, in which the Brahmans strew boiled rice on the ground, and invoke the blessings of the gods on the ceremony about to commence". Ur. 45. 1.

स्वस्थ *svastʿa* (in se stans, versans, e *sva* et *stʿa*) 1) sui compos. N. 2. 1. 5. 6. 7. Bʿ. 14. 24. 2) sanus, salvus, valens. Sâ. 5. 81. 109.

स्वागत *svâgata* n. (Karm. e *su* bene et *âgata* n. aggressus) salutatio (Willkommen, welcome). N. 12. 68.

स्वातन्त्र्य *svâtantrya* n. (a *svatantra* s. *ya*) libertas, liberum arbitrium. Hit. 28. 16. 69. 14.

स्वाद् *svâd* 1. âtm. 10. par. i. q. *svad.* — *svâdanîya* gustandus, sapidus, jucundi, suavis saporis. In. 1. 26. (Vid. *svad*, *svâdú* et cf. gr. ἥδομαι, ἧδος, ἁνδάνω; cambro-brit. *chwaethu* gustare; armor. *chwaesa* odorari, v. Pictet p. 73.)

c. *â* 10. par. gustare. R. Schl. I. 9. 36: *tâny âsvâdya sa ... anâsvâditapûrvâṇi.* — *âsvâdya* gustandus, jucundi, suavis saporis. Hit. 8. 12. Vid. *âsvâda*, *âsvâdana*.

स्वादु *svâdú* (fem. *svâdú* et *svâdvî*) dulcis, suavis, jucundus. (Anglo-sax. *svet* dulcis, germ. vet. *suazi*, *suozi* id., nostrum *süfs*, goth. *sutiṣô* dulcius; lit. *saldùs* dulcis e *sladùs*, mutato *v* in *l*, v. gr. comp. 20; slav. САДЪКЪ *sladŭkŭ* id., gr. ἡδύς, lat. *suavis* e *suadus* ejecto *d*, adjecto *i*; v. *svad*.)

स्वाधीन *svâďîna* adj. (e *sva* et *aďîna*) sibi ipsi subjectus, sui proprius. Lass. 90. 15: *svâďînayâuvanâ subŕûħ.* — Nostri proprius, qui in nostrâ potestate. Ḥit. 122. 3. 4.

स्वाध्याय *svâďyâya* m. (e *sva* proprius et *aďyâyá* lectio a r. *i* praef. *aďi* s. *a*) tacita vel susurrans lectio (Vêdorum). Su. 2. 22. Bʿ. 4. 28. 16. 1.

स्वामिन् *svâmin* m. (a *sva* proprium, peculium, producto *a*, s. *min*) dominus.

स्वाम्य *svâmya* n. (a praec. s. *ya*) dominium, imperium. Ḥit. 84. 8.

स्वाहा *svâḥâ* indecl. vox quam pronuntiant ii, qui diis dona offerunt.

स्वित् *svit* particula interrogativa. Maḥ. 3. 10648: *kiǹ svit, kasya svit*; 1. 3571: *kinnu svit*; R. Schl. II. 65. 11: *kiǹ svit.*

स्विद् *svid* 4. par. âtm. sudare. Gîta-G. 10. 16: *svidyati.* — *svinná* sudans. Lass. 59. 6. — Caus. facere ut quis sudet, calefacere. Ḥit. 70. 17: *svêdita.* — Cl. 1. âtm. trans. sudare, exsudare alqd. trop. dimittere (*môćanê* K.). K.: *svêdatê pâpan tapasâ ǵanaħ.* (Island. vet. *sviti*, *sveiti* sudor, v. *svéda*; angl. *sweat*, germ. vet. *sueiz* sudor, *suizzu* sudo, lett. *fswîs-t* sudare, praet. *fswîdu*; lat. *sûdo*, gr. ἰδίω, ἶδος, ἱδρώς; armor. *chwez* sudor, cambro-brit. *chweysu* sudare.)

c. *pra* i. q. simpl. *prasvinna* sudans. R. Schl. II. 100. 35.

स्वेच्छा *svêććâ* f. (e *sva* et *iććâ*) liberum arbitrium. Ḥit. 17. 15. 40. 18. Lass. 29. 15. 39. 13.

स्वेद *svéda* m. (r. *svid* s. *a*) sudor (v. r. *svid*).

स्वेदन *svêdana* n. 1) (r. *svid* s. *ana*) sudatio. 2) (caus. r. *svid* s. *ana*) actio faciendi ut quis sudet, actio calefaciendi. Ḥit. 70. 16.

स्वैर *svâira* (ut videtur, e *sva* et obsoleto derivato radicis *îr*) adj. liber, qui sui juris, suae potestatis. Subst. n. liberum arbitrium. N. 21. 13. Sâ. 5. 98. — *svâiram* adv. ad suum arbitrium. Śak. 25. 7.

ह *ḥ.*

ह *ḥa* particula expletiva. In. 1. 37. Ṛgv. 88. 5. 121. 2.

हंस *ḥaǹsá* m. anser. N. 1. 19. — Fem. *ḥaǹsî.* (Gr. χήν abjectâ syllabâ finali; lat. *anser* abjectâ litterâ initiali; germ. vet. *gans* f., them. *gansi*, *gensi*, pertinet ad fem. *ḥaǹsî*, ita lit. *źasi-s* f. et slav. *gǔsǐ* e *gonsǐ*; hib. *geadh* „a goose", *ganra* „a gander" mutilatum esse videtur e *gandra*, cf. anglo-sax. *gandra(n)* anser mas, germ. vet. *ganzo(n)* id. e *ganto(n)*; cambro-brit. *gwyz*, armor. *gwaz*, cum *z* = *d*.)

हट् *ḥaṭ* 1. par. (*tviśi*) splendere. (Hib. *gath* „a ray or beam".)

हठ् *ḥaṭʿ* 1. par. (*balâtkârê*) violenter agere; v. sq.

हठ *ḥaṭʿa* m. (r. *ḥaṭʿ* s. *a*) vis, violentia. Up. 30.

हत *ḥatá* v. *ḥan.*

हति *ḥati* f. (r. *ḥan* s. *ti*) occisio, caedes. Ḥit. 38. 16.

हद् *ḥad* 1. âtm. (*purîśôtsargê* K. *gvarćê* V.) cacare.

1. हन् *ḥan* 2. par. (anom. v. gr. 324 et 577) 1) pulsare, ferire, tundere. Maḥ. 1. 6706: *tam ṛśim ... ǵaǵâna kaśayâ*; Dr. 5. 7: *ḥarim ... prapadêna ḥaǹsi*; Maḥ. 4. 701. 2) saepissime occidere, interficere. Ḥ. 2. 12: *ḥatvâi 'tân mânuśân sarvân*; 3. 7: *aḥam ênaǹ ḥaniśyâmi*; 3. 19. Maḥ. 2. 2539: *aḥan duryôďanaǹ ḥantâ śakuniǹ sa ḥaniśyati.* Etiam âtm. Maḥ. 1. 5579: *ḥaniśyê.* — Trop. delere, destruere, extinguere. Br. 2. 3: *vyaťâǹ ǵaḥi*; Sâ. 3. 11: *âśâǹ nâ 'rḥasi mê ḥantum*; 5. 17: *ḥataprabʿa.* — Caus. *ǵʿâtâyâmi* occidendum, delendum, curare. Bʿ. 2. 21: *kaťaǹ sa ... kaǹ ǵʿâtayati ḥanti kam*; Maḥ. 2. 975. Man. 8. 34. — Desid. *ǵiǵʿâǹs* (gr. 489) occidere velle. N. 13. 8: *ǵiǵʿâǹsantaħ.* — Sensu fut. verbi primitivi (cf. *mumûrśu* moriturus. Ḍr. 7. 5). Ḥ. 4. 30: *bʿrâtrâ samprêśitâǹ tvâǹ saputrâǹ ǵiǵʿâǹsi-*

tum. (*han* e *d'an* q. v.; gr. ΘΑΝ, ἔθανον, θάνατος, θείνω; goth. *dau-thus* mors, mutato *n* in *u*, v. gr. comp. 432, *dau-ths* mortuus, them. *dau-da* = scr. *ha-ta* e *d'an-ta*; *usdaudjan* pugnare, *div-ans* morti obnoxius, debilitato *a* in *i*; germ. vet. *dow-ên*, *tow-an* mori, *dô-t*, *tô-t* mortuus, *dôd*, *tôd* mors; lat. *FEND*, *offendo*, *defendo* [Pott 1. 255] cum *f* = ध् *d'*, sicut in *fumus*, *inferus*, *rufus*, v. *d'ûmá*, *ád'ara*, *rud'irá*; fortasse *ferio* mutatis liquidis *n* et *r*; hib. *gonaim* „I wound, sting, stab", fortasse *gail* „slaughter", mutatis liquidis *n* et *l*; *gaillim* „I hurt", v. *nid'ána*.)

c. *apa* abigere, depellere. Rgv. 42. 2: *apa sma tam pat'ô gahi.* Trop. Man. 6. 96: *sannyâsênâ 'pahatyâi 'nah.*

c. *ab'i* i. q. simpl. B'. 1. 13. A. 7. 6 (*ab'yag'nam* vid. gr. 293); Mah. 1. 7736.

c. *ava* id. Mah. 2. 915: *anyônyań gânub'ir avagag'natuh.*

c. *â* id. Dr. 8. 35.

c. *â* praef. *ab'i* id. Mah. 1. 8223.

c. *â* praef. *vi* impedire. R. Schl. II. 10. 32: *na tê kańćid ab'iprâyań vyâhantum utsahê*; 22. 25: *vyâhatê spy ab'iśêkê mê.* Vid. *han* praef. *vi.*

c. *â* praef. *sam* 1) conglobare, comprimere. A. 3. 40: *talâir api samâhatâih*; v. praef. *sam.* 2) contingere. Dr. 5. 17: *hastań samâhatya d'anańgayasya b'îmâh śarâh.* 3) i. q. simpl. Mah. 1. 6291: *tam ... gânub'yâń samâgag'nê*; 7941: *b'êrîń samâgag'nê.*

c. *ut* tollere. R. Schl. II. 53. 32: *galân matsyâv ivô 'dd'atâu.* — *udd'ata* superbus. Hit. 115. 11.

c. *upa* 1) pulsare, ferire; trop. H. 2. 29. N. 7. 14. B'. 1. 38. 2) attingere, contingere, usurpare, adhibere. Man. 9. 208: *anupag'nan pitrdravyam.*

c. *ni* par. âtm. 1) pulsare, ferire. A. 3. 19: *nig'nan prôt'êna prt'ivîm*; Mah. 3. 12220: *śirâńsi viśik'âir dîptâir nyahanam*; 4. 1680: *virâtapurańća karê nigag'nê.* Trop. profligare. Hit. 6. 14: *dâivań nihatya.* 2) occidere, interficere. H. 4. 15: *tvâm êva ... nihanmy adya*; Su. 4. 18. R. Schl. I. 45. 49. 3) demergere, defigere. R. Schl. II. 82. 16: *râmê nihatać'êtasah.*

c. *ni* praef. *pari* pulsare, ferire. Mah. 3. 12261.

c. *ni* praef. *vi* 1) pulsare. R. Schl. I. 9. 16. 2) occidere, interficere, destruere, delere. Mah. 1. 2837. A. 8. 25.

c. *parâ* abigere, propellere. Mah. 3. 12889: *payôdâh ... vâyuvêgaparâhatâh.*

c. *pari* decutere, dejicere. Gîta-G. 5. 13: *parihatarasanam ... gag'anam.*

c. *prati* par. âtm. 1) referire. Mah. 3. 1091: *pratihanyâd d'ataśćâi 'va tat'â hińsyâćća hińsitah.* 2) repellere, zurückschlagen. A. 3. 31: *asmin pratihatêćâ 'strê*; 8. 11. — Mah. 1. 8278: *śarâir argunô varśam pratigag'nê*; 2. 81. 3) pulsare, ferire. A. 10. 20. 36.

c. *vi* 1) pulsare, ferire. A. 8. 4. 10. 23. 56; trop. affligere, *manah* animum. Mah. 2. 151: *manô vihanyatê.* 2) repudiare, repellere. Rag'. 2. 58: *na 'rhasi tvam ... mê pranayań vihantum*; 11. 2: *rag'ôh kulê na vyahanyata kadâćid art'itâ.* 3) impedire. R. Schl. II. 23. 22: *lôkapâlâh samastâs tê nâ 'dya râmâb'iśêćanam ... vihanyuh*; Mah. 3. 15138: *mâ vihanyata gaććata* (*vihanyata* imperat. pass. c. term. par. v. gr. 446). — Caus. delendum curare. Hit. 102. 6: *parasâinyań vig'âtayêt.*

c. *sam* 1) colligere, conjungere. Man. 2. 71: *sańhatya hastâu*; Hit. 14. 10: *sańhatâs tu haranti 'mê mama gâlam.* Coacervare. In. 1. 6: *sańhatâśća tat'ô 'palâh.* 2) contrahere. Dr. 7. 9: *b'rkutîsańhatab'ruvam.*

c. *sam* praef. *ab'i* conjungere, adjungere, copulare. Mah. 2. 800.

2. हन् *han* adj. (in fine comp., r. *han*) occidens, destruens, delens. B'. 6. 17.

हनु *ḥánu* m. f. maxilla. (Gr. γένυς, goth. *kinnu-s* fem. maxilla, germ. vet. *kinni* n. id. et mentum; lit. *żanda-s* pertinet ad *gaṇḍá*, fortasse etiam lat. *gena*, ita ut mutilatum sit e *genda*.)

हनू *ḥanú* f. i. q. *ḥanú*.

हन्त *ḥanta* interj. gaudii, misericordiae, consternationis, etiam particula inceptiva. (Am.: *ḥaršê 'nukampâyâṅ vâkyârambʿavišâdayôḣ*). H. 1. 51. A. 3. 9. Bʿ. 10. 19. Ur. 8. 17. Mêgʿ. 102.

हन्तार् -तृ *ḥantá'r -tr'* m. (r. *ḥan* s. *târ tr*) 1) occisor. Bʿ. 2. 19. 2) eversor, subversor, exstinctor. Hit. 22. 12.

हम्म् *ḥamm* 1. par. (*gatâu*) ire.

हय् *ḥay* 1. par. (*gatâu klamê*) ire, defatigari. Cf. *ḥary*.

हय *ḥayá* m. (fortasse a r. *ḥay*, nisi a *ḥi*, s. *a*) equus. N. 19. 2.

1. हर् हृ *ḥar ḥr* 1. par. âtm. 1) prehendere, capere, tollere, demere, auferre, rapere, abripere. Br. 2. 17: *pramatʿyâi 'nâṅ (duḥitaram) ḥarêyus tê ḥavir dʿvâṅkšâ ivâ 'dʿvarât*; Bʿ. 2. 60: *indriyâṇi ḥaranti prasabʿam manaḣ*; R. Schl. I. 1. 51: *ǵaḥâra bʿâryâṅ râmasya*; Dr. 5. 28: *ḥriyamâṇân tâṅ râǵaputrîm*; Man. 7: *yasya râšṭrâd ḥriyantê dasyubʿiḣ praǵâḣ*; Maḥ. 3. 10184: *tata âdâya parašuṅ râmô mâtuḣ širô 'ḥarat*; Man. 9. 131: *dâuḥitra êvaća ḥarêd aputrasyâ 'kʿilan dʿanam* (schol. *grḥṇîyât*); 135: *dʿanan tad putrikâbʿartâ ḥarêta*; 136: *dʿanaṅ ḥarêt.* 2) afferre, apportare, petere, holen. Sâ. 5. 103: *svaḣ pʿalâni ḥarišyasi.* In dial. vêd. invenitur praet. redupl. *ǵabʿâra*, *ǵabʿrê* pro *ǵaḥâra*, *ǵaḥrê.* — Desid. *ǵiḥîršâmi* rapere, abripere cupio. Maḥ. 1. 7480. R. Schl. II. 20. 48. (Cambro-brit. *hwra* capere, vid. Pictet p. 67; gr. χείρ a capiendo dictum, sicut scr. *ḥáraṇa*, v. Wils.; fortasse αἴρω, αἱρέω e χαίρω, χαιρέω, nisi pertinent ad *var vr*; fortasse ἀγείρω = *âḥarâmi* cum γ = *ḥ*, sicut in γένυς = *ḥanú*; fortasse lat. *gero*, ita ut *ges-tum* ortum sit e *ger-tum*.)

c. *anu* imitari. Gîta-G. 8. 4. Vid. *anuḥâra*.

c. *apa* abripere, auferre, abducere, tollere, demere. N. 10. 7: *nidrayâ 'paḥṛtâ*; Dr. 5. 14: *indrô 'pi tâṅ nâ 'paḥarêt*; 8. 24: *kšurêṇâ 'pâḥarać ćiraḣ.*

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 2. 1584.

c. *abʿi* tollere, demere. Maḥ. 3. 14610: *sâ (šaktiḣ) muktâ 'bʿyaḥarat tasya maḥišasya širô maḥat.* — Caus. pugnare. Dr. 8. 5: *kôṭikâšyô 'bʿyaḥârayat | maḥatâ ratʿavaṅšêna parivârya vṛkôdaram.* — Vid. praef. *pra.*

c. *ava* deponere. Maḥ. 4. 1304: *dʿanûṅšy avaḥara.* — Caus. facere ut quis det. Pass. Maḥ. 2. 249: *kaććid abʿyâgatâ dûrâd vaṇiǵaḣ … avaḥâryantê šulkam*; Man. 8. 198: *avaḥâryô bʿavêt … šaṭ šatan damam.*

c. *ava* praef. *abʿi* caus. *abʿyavaḥârayâmi* pugnare jubeo. Maḥ. 3. 16369. Vid. praef. *abʿi.*

c. *ava* praef. *vi* 1) agere, facere. Hit. 62. 9: *êtat sarvaṅ ǵñâtvâ yatʿâvasâraṅ vyavaḥartavyam.* 2) pugnare. Maḥ. 4. 1870: *tâu vyavâḥaratâṅ yuddʿê.* 3) adipisci. Maḥ. 3. 1462: *šântiṅ vyavaḥaranti.*

c. *â* 1) afferre, apportare, adducere. N. 20. 5: *nâ "ḥartuṅ šakyatê punaḣ (pataḣ)*; Dr. 8. 50: *dṛšṭvâ … drâupadîm âḥṛtâm punaḣ.* 2) capere, abripere. N. 26. 7: *parasvam âḥṛtya.* 3) accipere, adipisci. N. 24. 29: *prativâkyê tatʿâ "ḥṛtê* (nisi separandum *tatʿâ ḥṛtê*); Man. 9. 190: *sagôtrât putram âḥarêt.* 4) *kratum âḥartum* offerre, facere sacrificium. Maḥ. 1. 3764: *trîn ašvamêdʿân âǵaḥâra*; 3. 9983: *yaǵñân âǵaḥrur uttamân* (v. *âḥartâr -tṛ*). — Caus. 1) facere ut quis afferat, apportet, cum 2. acc. Maḥ. 2. 987: *karam âḥârayišyâmi sarvân*;

Man. 7. 80. 10. 119. 2) adhibere, uti. H. 4. 48: *balam âharayâmâsa yad vâyôr gagatah ksayê.* 3) percipere, sentire, e. c. *harsam* laetitiam, Mah. 3. 867: *santrâsam* terrorem, R. Schl. II. 60. 20: *rôsam* iram, l. c. I. 60. 19.

c. *â* praef. *ab'i* afferre. Mah. 1. 3733.

c. *â* praef. *ut* efferre, emittere, proloqui, pronuntiare, dicere, loqui, referre, narrare. Sâ. 5. 43: *udâhrtan tê vaćanam*; Man. 2. 191: *nô 'dâharêd asya nâma*; N. 5. 31: *êtâvad ... yat'âvrttam udâhrtam*; B'. 17. 19. 24. Nominare, appellare. Ur. 63. 9: *tvâh kâminô madanadûtim udâharanti.*

c. *â* praef. *prati* + *ut* respondere. R. Schl. I. 52. 10: *tam pratyudâharat.*

c. *â* praef. *sam* + *ut* referre, dicere. Man. 1. 50. R. Schl. I. 14. 23.

c. *â* praef. *upa* facere. Mah. 3. 1353: *yatnam udâhrtya.*

c. *â* praef. *prati* 1) recuperare. Mah. 3. 8655: *kimart'ah râmasya hrtam âsîd vapuh prab'ô kat'am pratyâhrtańćâi 'va.* 2) efferre, emittere, proloqui, pronuntiare. N. 4. 18: *vâspâkulâh vâćam ... pratyâharantî.* 3) clamare, vociferari. Dr. 6. 7: *gômâyuh ... pratyâharat*; Mah. 2. 2649: *pratyâharanti kravyâdâ grd'ragômâyuvâyasâh.*

c. *â* praef. *vi* 1) pronuntiare, loqui, dicere, narrare. B'. 8. 13: *ôm ity êkâksaram brahma vyâharan*; N. 26. 18: *kih vyâharasi gitô na vyâharisyasi*; 1. 20: *vâćah vyâgahâra nalam*; 3. 18: *na tâs tah saknuvanti sma vyâhartum api kińćana.* — *prasnân vyâhartum* interrogationes dissolvere. Mah. 3. 12466. 2) vociferari, clamare. Dr. 6. 2: *srutvâ girô vyâharatâm mrgânâm.*

c. *â* praef. *ab'i* + *vi* pronuntiare. Man. 2. 172.

c. *â* praef. *pra* + *vi* praedicere. Mah. 1. 7240: *êvam pravyâhrtam pûrvam mama mâtrâ.*

c. *â* praef. *sam* 1) colligere. Mah. 1. 6951: *tatra b'âiksyah samâgahruh.* 2) secum ducere. Sâ. 3. 2: *vrdd'ân dvigân sarvân ... samâhrtya.* 3) offerre, facere sacrificium (v. *âhar* sgf. 4). R. Schl. I. 58. 4: *samâhartuh kratum.* 4) delere, extinguere. B'. 11. 32: *kâlô 'smi lôkaksayakrt pravrdd'ô lôkân samâhartum iha pravrttah.*

c. *ut* 1) promere, extrahere. Rag'. 2. 30: *saram ... nisańgâd udd'artum âisat*; Ur. 4. 2 infr.: *udd'arên nô hrdayasalyam*; Mah. 1. 3299: *mâm patitâm asmât kûpâd udd'artum arhasi*; 2. 2293: *kâuravârnavamagnam mâm udd'arasva*; 3. 141: *udd'rtâ hy âpadah pragâh*; Man. 4. 58: *daksinam pânim udd'arêt* (schol. *vahiskuryât*). 2) evellere, avellere. Man. 7. 110. N. 16. 13. 3) exstirpare, delere. Mah. 1. 5719: *sapatnân mamô 'dd'ara*; Rag'. 2. 30. 4) erigere. B'. 6. 5: *udd'arêd âtmanâ "tmânan nâ "tmânam avasâdayêt.* — Caus. 1) facere ut quis extrahat. Rag'. 9. 78. 2) erigere, sublevare. Mah. 3. 10946: *tasyâńćô 'dd'âryamânâyâm (vasumatyâm).*

c. *ut* praef. *ab'i* erigere, inde accumulare, coacervare. Mr. 120. 7: *viprasvah na harâmi kâńćanam at'ô yagńârt'am ab'yudd'rtam.* — Caus. eripere. Mah. 3. 13326.

c. *ut* praef. *pra* erigere, sublevare. R. Schl. II. 110. 4.

c. *ut* praef. *sam* 1) promere, extrahere. Sâ. 5. 17. 6. 43. 2) exstirpare (evellere), delere. Mah. 1. 3821. 3) erigere, sublevare. Mah. 3. 10946. — Trop. Mah. 1. 4271: *nastańća b'âratavahsam punar êva samudd'ara.*

c. *upa* 1) afferre. Mah. 1. 7208. Śak. 37. 2 infr. 2) offerre. B'. 9. 25: *tad aham b'aktyupahrtam asnâmi.* — *yagńam upahartum* sacrificium facere. Mah. 3. 8379 (v. *har hr* praef. *â*). 3) exstirpare, delere. Mah. 2. 861: *tvayâćô 'pahrtâ râgan ksatriyâh.* — Caus. afferendum curare. R. Schl. I. 20. 9.

c. *upa* praef. *sam*: *samupahartuh yagńam* offerre, facere sacrificium. R. Schl. I. 40. 2.

c. *nis* 1) promere, extrahere, evellere. Mah. 3. 16485. 6033. 2) efferre. Man. 5. 91. 10. 55. 8. 399.

c. *pari* 1) in dial. vêd. amplecti. Rgv. 61. 8. 2) demere, auferre. Râm. ed. Ser. II: *suk'am parihrtan kulê 'smin.* 3) relinquere, deserere. R. Schl. II. 48. 20: *yayâ putraśća b'artâća tyaktâu ... kan sâ pariharêd anyam.* 4) evitare. B'. 2. 27: *aparihâryê 'rt'ê na tvan śôćitum arhasi*; Mah. 3. 389. Hit. 22. 1. 5) retinere, cohibere, celare. Mr. 26. 12: *yad êva parihartavyan tad êvô 'dâharati mûrk'ah*; Śak. 53. 16.

c. *pra* 1) pulsare, ferire, tundere, vulnerare, c. loc. H. 3. 21: *mayy êva praharêr hi tvan na striyan hantum arhasi*; Śak. 5. 21: *ârtatrânâya vah śastran na prahartum anâgasi*; Rag'. 2. 62: *mayi nâ 'ntakô 'pi prab'uh prahartum kim utâ 'nyahinsrâh*; Dr. 9. 4: *padâ mûrd'ni ... prâharad vilapiśyatah*; Mr. 122. 1. 2) jaculari, emittere. *śarân kasmâićit* sagittas in alqm. Mah. 3. 1584: *praharasva śarân*; 3. 10387: *tatô 'smâi prâharad vagram.* 3) adoriri, oppugnare, impugnare aliquem, c. loc. vel acc. Rag'. 7. 56: *sarvabalâṅgâih ... b'ûmipâlâs tasmin pragahruh*; Mah. 4. 1107: *trigartam prâharat.* — Pugnare. Mah. 3. 15168: *prahariśyanti vivaśâh snêham utsrgya*; H. 3. 21: *praharatân varah.* Vid. sq. et *prahartâ'r -tr'.*

c. *pra* praef. *sam* pugnare. Mah. 3. 15167: *yud'i samprahariśyantah.*

c. *vi* 1) abripere, abstrahere. Mah. 1. 5140: *kâlô vâi 'nan viharati krôd'ô vâi 'nan haraty uta.* 2) gaudere, voluptate frui, ludere. Su. 4. 3: *nirudyôgâu tadâ b'ûtvâ vigahrâtê 'smarâv iva*; Dr. 1. 1: *tasmin bahumrgê 'ranyê atamânâh ... vigahrus tê yat'â 'marâh*; N. 5. 46: *vanêśû 'pavanêśuća damayantyâ saha nalô vigahârâ 'marôpamah*; 5. 48. — Man. 7. 221: *b'uktavân viharêććâi 'va strîb'ir antahpurê saha* (schol. *krîdêt*); Mah. 1. 5576. 5703. 7713. 3) degere, traducere (tempus). Mah. 1. 7: *kvaćâ 'yan vihrtas tvayâ kâlah*; 3. 12535: *yat'âpratigńan vihrtaśća kâlah*; In. 1. 58: *varśam êkan vihrtyâi 'vam.* Etiam omissâ tempus exprimente voce. Mah. 4. 27: *ity êtad vô mayâ "k'yâtan vihariśyâmy ahan yat'â*; Man. 6. 22: *st'ânâsanâb'yân viharêt* stando et sedendo absumat tempus (schol. *kańćit kâlan st'ita êva syât kańćiććô 'paviśta êva*; cf. Westerg.).

c. *sam* 1) comprehendere, complecti, colligere, zusammenfassen. Mah. 3. 189: *krtvâ dvâdaśad'â "tmânam ... sanhrtyâi 'kârnavan sarvan tvan śôśayasi raśmib'ih* (*sanhrtya* = *sanhrtyâ "tmânam* i. e. vim tuam comprehendendo, colligendo); Mah. 3. 11517: *sanhrtya muśtim.* 2) âtm. contrahere, in se contrahere, einziehen. Mah. 3. 11277: *sanharasva mahâvîrya svayam âtmânam âtmanâ*; Hit. 19. 13: *na hi sanharatê gyôtsnân ćandraś ćândâlavêśmani.* Cum ablat. abstrahere. B'. 2. 58: *yadâ sanharatêćâ 'yan kûrmô 'ṅgânî 'va sarvaśah | indriyânî 'ndriyârt'êb'yah.* 3) par. âtm. retrahere. Rag'. 4. 16: *vârśikan sańgahârê 'ndrô d'anuh*; Mah. 3. 772: *sanharasva punar vânam*; Śak. 6. 1: *êśa sanhrtah (vânah).* 4) cohibere, supprimere. N. 6. 14: *sanhartun nô 'tsahê kôpam*; Rag'. 10. 33: *sanhriyatê vaćah.* 5) destruere, delere, extinguere. Mah. 1. 241: *kâlah srgati b'ûtâni kâlah sanharatê pragâh*; 3. 1644. Vid. *sanhartâr -tr*, *sanhâra.* 6) i. q. simpl. sgf. 1. Man. 8. 189. 9. 113. 123.

c. *sam* praef. *upa* 1) afferre. Mah. 1. 7206 (cf. 7208: *upagahâra*). 2) abstrahere, retrahere. Hit. 19. 6: *ćêttuh pârśvagatân ćâyân nô 'pasanharatê drumah.*

c. *sam* praef. *prati* 1) retrahere. Dr. 5. 4: *yas tvâ 'dya pâtâlamukê patantam pânâu grhîtvâ pratisanharêta*; Śak. 5. 20: *pratisanhara śâyakam*; R. Schl. II. 22. 10. — Caus. retrahendum curare. R. Schl. II. 22. 26.

2. हर् हृ *har hr* 3. par. (*prasahyakaranê* K. *prasahyakrtyâm* V.) violenter facere.

हर *hara* (r. *har hr* s. *a*) 1) adj. in fine comp. rapiens. 2) subst. m. cognomen dei Śivi.

हरण *hárana* n. (r. *har hr* s. *ana*) actio tollendi, auferendi. Hit. 75. 7.

हरि *hári* I. adj. 1) viridis. 2) gilvus, flavus. 3) nigricans e gilvo. In. 1. 7. 5. 1. 54. A. 4. 12. II. Subst. m. 1) equus. A. 1. 1. 2. 5. 2) leo. Dr. 5. 7. 3) nomen Viśnûs.

हरिण *hariná* (fem. -*nî*) adj. e flavo albus. Subst. m. nomen animalis quadrupedis (Wils.: a deer). Dr. 4. 15.

हरित् *harít* viridis. (Fortasse lat. *viridis* e *guiridis*, sicut *vivo* e *guivo*, v. *giv*; lit. *źálias* viridis, *źôlê* gramen, cum *l* pro *r*; fortasse gr. χλόα, χλόος cet. e χαλοα, χαλοος; χῑλός e χαλος; hib. *glas* „green, verdant, pale"; germ. vet. *groit* virescit, *grûêt* id., *gruanti* virens, *gruoti* viror, *grôni*, *crôni* viridis, v. Graff 4. 298.)

हरित *hárita* i. q. *harít*. A. 4. 50.

हरिवाहन *harivâhana* m. (flavos vel e gilvo nigricantes equos habens, e *hári* et *vâhana* equus) nomen Indri. In. 5. 54.

हरीतकी *harîtakî* f. (a *hárita* producto *i* s. *ka* in fem.) nomen plantae. (Wils.: Yellow or chebulic myrobalan, Terminalia chabula.)

हर्म्य *harmya* n. palatium. Hit. 39. 20.

हर्य् *hary* 1. par. i. q. *hay*. In dial. vêd. amare. Rgv. 93. 7. Precari. Rgv. 55. 4. Minari. Rgv. 57. 2.

c. *prati* in dial. vêd. amare, gratum habere. Rgv. 40. 6. 57. 4. 93. 1.

1. हर्ष् हृष् *hars hrs* 4. par. âtm. *hŕsyâmi*, *hŕsyê*; praet. mltf. *áhrsam*. 1) se erigere, horrere; praesertim de corporis pilis (v. *lômaharsana*) et floribus. Mah. 2. 1757: *anisan śabdam aśrâusan tatô rômâni mê shrsan*. Part. perf. pass. *hrsitá* et *hrstá* erectus. Bʿ. 11. 14: *vismayâvistô hrstarômâ*; N. 5. 25: *hrsitasrag*; 23. 17: *puspâni ... hrsitâni*; Mah. 4. 1245: *hrsitâni rômâni*. — *hrsita* i. q. *hrstarôman* i. e. erectos pilos habens, prae terrore, perterritus. Bʿ. 11. 45: *adrstapûrvan hrsitô ssmi drstvâ bʿayênaca pravyatʿitam manô mê* (cf. 11. 14). 2) gaudere. N. 25. 8: *gaharsêca narâdʿipah*; R. Schl. II. 63. 15: *dadrśirê gʿanâh | tatô gahrsirê sarvê bʿêkasârangavarhinah*; Mah. 2. 2184: *gaharsa*; Man. 2. 54: *hrsyêt*. — *hrstá* gaudens, laetus. N. 1. 24. In. 4. 5. — Cum gen. H. 2. 7: *hrstô mânusamânsasya*. — 1) exhilarare. Mah. 1. 4460. 8280. 2) gaudere. Man. 6. 57: *alâbʿê na visâdî syâl lâbʿêcâi 'va na harsayêt*. (Lat. *horreo* per assim. e *horseo* = caus. *harśáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *hilaris*, mutato *r* in *l*, abjectâ sibilante, sicut in gr. χαίρω, χαρῶ, χάρμα cet.; hib. *gairim* „I laugh, rejoice, extol", nisi pertinet ad *gar* [*gr*], vel ad *has* ridere, mutato *s* in *r*; *gairisneach* „horrible"; german. vet. *ir-gruiso* horreo, *grus-lih* horridus, anglo-sax. *gris-lic*, nostrum *grausen*; germ. vet. *in-gruêt* horrescit, vid. Graff 4. 300.)

c. *pari* caus. exhilarare. Mah. 3. 887.

c. *pari* praef. *sam* caus. id. Mah. 3. 17470.

c. *pra* gaudere. Bʿ. 5. 20. Br. 3. 23. N. 5. 31.

c. *pra* praef. *sam* i. q. simpl. sgf. 1 et 2. N. 26. 33: *samprahrstatanûruhah*; Mah. 1. 3107: *samprahrsta* gaudens, laetus. — Caus. exhilarare. Mah. 3. 11829.

c. *sam* id. Bʿatt. 9. 22: *bʿayasanhrstarômânah*; N. 21. 3: *śrutvâ tu (ratʿanirgʿôsam) samahrs-*

yanta (sic cum ed. Calc. pro *samâhṛśyanta* legendum); Su. 4. 7: *sanhṛśṭa* laetus.

c. *sam* praef. *prati* gaudere. Maḥ. 3. 10017: *pratisangahṛśuḱ pragâḱ.*

2. हृषॅ् हृष् *harś hṛś* 1. par. (*alîkê*) mentiri.

हर्ष *harśa* m. (r. *harś hṛś* gaudere, s. *a*) gaudium. In. 2. 25.

हल् *hal* 1. par. arare. Vid. sq.

हल *hala* n. (r. *hal* s. *a*) aratrum. Am.

हविस् *havis* n. (r. *hu* diis offerre, s. *is*) butyrum purificatum. B^c. 4. 24.

हव्य *havya* n. (r. *hu* diis offerre, s. *ya*) quod offertur, offerendum Diis. Su. 2. 10.

हव्यवाह *havyavâha* m. (qui aufert, consumit diis oblata, e *havya* et *vâha* ferens, auferens, a r. *vah* s. *a*) ignis. Dr. 2. 10.

हव्यवाहन *havyavâhana* m. (e *havya* et *vâhana* ferens, auferens, a r. *vah* s. *ana*) ignis (v. praec.). In. 5. 14.

हस् *has* 1. par. ridere, subridere. R. Schl. I. 46. 17: *gahâsaća mumôćaća*; Maḥ. 3. 3003: *hasiśyanti.* (Fortasse *has* e *d'as*, quod in intens. formaret *dâd'as*, ad quod gr. τω-θεία, τω-θάζω referri possent.)

c. *apa* deridere, irridere, c. acc. R. Schl. II. 35. 31. — Caus. id. R. Schl. II. 78. 17.

c. *ava* id. Maḥ. 3. 11181.

c. *upa* id. G'at. 17.

c. *pra* ridere. Ḥ. 4. 1. 41. Br. 3. 22. — C. acc. ridere, irridere alqm. N. 12. 117.

c. *pra* praef. *sam* ridere. Maḥ. 1. 3431.

c. *vi* id. Maḥ. 1. 4225. — C. acc. irridere. Maḥ. 1. 4762.

हस्त *hásta* m. manus, et elephanti proboscis. Dr. 5. 17. Ḥ. 3. 9.

हस्तिन् *hastín* m. (a praec. s. *in*) elephantus. In. 3. 9.

हस्तिप *hastipa* m. (e *hastín* et *pa* q. v.) elephantorum custos. Vid. sq.

हस्तिपक *hastipaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Ḥit. 58. 21.

1. हा *hâ* 3. par. (anom. v. gr. 332, gerund. *hitvâ'*, part. perf. pass. *hînâ*, c. *pari* et *pra*: *parihîṇa*, *prahîṇa*) relinquere, deserere. R. Schl. I. 1. 39: *hitvâ tan śâilam*; II. 56. 3: *gahâu nidrânća tandrânća*; Sâ. 6. 37: *nâi 'nan gahâmy aham*; N. 11. 3. B^c. 2. 33. — Rag^c. 14. 61: *b'âryâm ahâsîḱ.* 2) amittere, privari, orbari. R. Schl. II. 12. 84: *kâuśalyâ mânća râmanća putranća yadi hâsyati ... mâm êvâ 'numariśyati.* — Pass. 1) relinqui, deseri. Ḥit. 126. 21: *kâmaḱ sarvâtmanâ hêyaḱ*; A. 3. 17: *naća mê hîyatê prâṇaḱ.* 2) privarí, c. instr. vel ablat. vel accus. Br. 2. 20: *tâuća hînâu mayâ bâlâu tvayâćâi 'va ... vinaśyêtâm*; Man. 5. 161: *patilôkâćća hîyatê*; R. Schl. II. 64. 5: *tâm âśâm matkṛtê hînâu.* 3) viribus privari, debilitari, confici, exhauriri, tabescere. Maḥ. 1. 6291: *hîyamânan tad rakśaḱ samîkśya*; v. praef. *pari.* — *hînâ* malus, vilis. N. 19. 14. — Caus. *hâpáyâmi* relinquere, facio ut deserat, inde abstraho, detraho, derogo. Maḥ. 3. 1463: *śaktin na hâpayiśyanti tê kâlê pratipûgitâḱ.* Omittere. Man. 3. 71: *panćâi 'tân yô mahâyagnân na hâpayati.* (Gr. χῆ-ρος, χή-ρα; fortasse lat. *habeo*, goth. *haba*, *habais* = caus. *hâpáyâmi.*)

c. *apa* 1) relinquere. N. 24. 11. 13. 2) excipere, exceptare, in gerund. A. 3. 47: *amaratvam apahâya brûhi yat tê manôgatam.* Vid. 2. *varǵ vṛǵ.*

c. *ava* i. q. simpl. — Pass. relinqui, restare. Maḥ. 3. 11558.

c. *ava* praef. *vi* relinquere. Maḥ. 3. 13661.

c. *pari* relinquere. Pass. 1) relinqui. Ḥit. 53. 14. 2) privari, c. abl. Ḥit. 100. 22: *śarîrad'armakôśêb'yaḱ ... parihîyatê*; N. 19. 33. 3) viribus privari, debilitari, confici, tabescere. Ur. 40. 10 infr.: *parihîyamânâir angâiḱ*; Maḥ. 3. 12858. 4) deesse, deficere, desiderari. Maḥ. 1. 747: *yat kinćid asmadgṛhê*

pariḥîyatê tad iććâmy aḥam apariḥîyamâ-nam b'avatâ kriyamâṇam.

c. *pra* 1) relinquere. B'. 2. 39. 55. 2) discedere. N. 26. 25: *sâuḥârdanćâi 'va tvattô na kadâćit praḥâ-syati.* — Pass. i. q. pass. simpl. sgf. 3. Man. 4. 41.

c. *pra* praef. *vi* privari. *vipraḥîṇa* privatus, c. instr. Maḥ. 1. 8142.

c. *vi* relinquere. N. 9. 32. B'. 2. 22. — Maḥ. 3. 8406. fut.: *vigaḥiśyasi* pro *viḥâsyasi.* — Etiam âtm. Maḥ. 2. 2604: *na viḥâsyê vaḣ.* — *viḥîna* 1) privatus, orbatus. N. 17. 22: *pitrâ viḥînâu*; R. Schl. II. 52. 37: *tvadviḥînaḣ* te privatus, sine te. 2) solutus, liberatus, liber. Rag'. 18. 13: *anart'âir vyasanâir viḥînaḣ.*

2. हा *ḥâ* 3. âtm. *giḥê'* (anom. v. gr. 332), praet. mltf. *âḥâsi.* Ire, cedere, recedere. Rgv. 37. 7: *giḥîta parvatô giriḣ.* (Cf. *ḥi*, gr. κιχάνω [κίχημι] forma redupl., cf. Pott 2. 691.)

c. *ut* 1) surgere. Rgv. 105. 18: *uggiḥîtê*; 9. 4: *prati tvâm udaḥâsata.* 2) trans. sursum movere. B'att. 3. 47: *akśib'ruvam uggiḥânaḣ* (schol. *ûrd'van nayan*).

c. *sam* ire. Nalôd. 1. 54: *samaḥâsta mudam.*

हानि *ḥâni* f. (r. *ḥâ* s. *ni* pro *ti*) relictio. B'. 2. 65.

हायन *ḥâyana* n. (ut videtur, a r. *ḥay* vel *ḥi* ire, s. *ana*) annus. H. 4. 23.

हारिन् *ḥârin* (r. *ḥar ḥṛ* s. *in*) capiens, rapiens, in fine comp. N. 13. 4.

हार्द *ḥârda* n. (a *ḥṛd* cor, s. *a*) amor. Ur. 85. 10.

हालहल *ḥâlaḥala*, etiam हालहाल *ḥâlaḥâla* et हालाहल *ḥâlâḥala* n. veneni genus. Hit. 23. 5: *ḥa-lâḥalaṅ viśam.*

हाव *ḥâva* m. (ut videtur, a r. *ḥvê* clamare, s. *a*, cf. gr. 408) nugae, ineptiae, deliciae feminarum. (Wils.: any feminine act of amorous pastime, or tending to excite amorous sensations, coquetry, blandishment, dalliance.) In. 2. 32.

हासिन् *ḥâsin* (r. *ḥas* s. *in*) ridens, subridens, in fine comp. N. 3. 14.

हाहाभूत *ḥâḥâb'ûta* adj. (e *ḥâḥâ* heu! heu! et *b'ûtâ* qui est) heu! heu! clamans. Sâ. 2. 23. N. 17. 31.

1. हि *ḥi* 5. par. (anom. v. gr. 402. 509; *gatâu* K. *ga-tâu vardd'anê* V.) 1) ire. 2) mittere. Rgv. 34. 11: *vagraṅ ḥinvanti*; B'att. 14. 36: *gadâ śakragitâ gig'yê* (schol. *praḥitâ, prêśitâ*). Vid. praef. *pra.* 3) augere, amplificare. Rgv. 23. 17: *tâ nô ḥinvantv ad'varam.* 4) tueri. Rgv. 18. 4. (Cf. 2. *ḥâ, gâ*; fortasse lat. *cieo*, gr. κίω cum *c*, κ = *ḥ* sicut in *cor*, κέαρ; v. *ḥimá.*)

c. *prà*: *praḥiṇômi* (v. gr. 94[b]. annot.) mittere. A. 8. 30: *tân aḥam ... prâḥiṇvaṅ yamasâdanam*; 8. 8: *astram ... prâḥiṇavam*; 9. 17. In. 4. 2. — Maḥ. 2. 1244: *sa dûtân prâḥiṇôt*; Rag'. 12. 84: *rat'an tasmâi pragig'âya purandaraḣ.*

2. हि *ḥi* conj. 1) enim. Br. 1. 16. B'. 3. 5. 2) particula interrogativa. H. 3. 17. 3) quidem, certe. M. 6. 22. 26. 27.

हिंस् *ḥiṅs* 7. 1. et 10. par. interdum 1. âtm. *ḥinásmi, ḥíṅsâmi, ḥíṅsê, ḥiṅsáyâmi* (scribitur *ḥis*, gr. 110[a]) 1) ferire, pulsare, offendere, laedere, violare, vexare, affligere. B'att. 17. 13: *aḥiṅsan muśṭib'iḣ*; Maḥ. 3. 1091: *ḥiṅsyâćća ḥiṅsitaḣ*; 13685: *ḥiṅsitô na ḥiṅsêta*; Man. 4. 162: *na ḥiṅsyâd brâḥmaṇân*; 7. 73: *arayô na ḥiṅsanti nṛpan durgasamâ-śritam*; 2. 180: *ḥinasti vratam âtmanaḣ.* 2) occidere, interficere. H. 4. 15: *na tâvad êtân ḥiṅ-siśyê*; Man. 5. 42: *paśûn ḥiṅsan*; Maḥ. 3. 13289: *tvaṅ ḥy ênam mâ ḥiṅsîḣ*; 13030: *anyônyam parimuśṇantô ḥiṅsayantaśća mânavâḣ.* (Cf. *ḥan* unde *ḥiṅs*, sicut e. c. *lips* pro *lilaps* a *lab'*, v. gr. 490. Huc trahi posset germ. vet. *geis-la* flagellum, nostrum *Geifsel.*)

c. *upa* laedere, violare, vexare, affligere, damnum facere. Man. 2. 73. 11. 26. R. Schl. II. 9. 4.

c. *vi* i. q. simpl. sgf. 2 et 3. Man. 8. 238. R. Schl. I. 14. 15. II. 72. 44.

हिंसा *hinsâ* f. (r. *hins* s. *â*) offensio. Bʿ. 18. 25 (cf. *ahinsâ*).

हिंस्र *hinsra* (r. *hins* s. *ra*) adj. internecivus, perniciosus, atrox, saevus. Subst. m. bestia rapax, perniciosa. Ragʿ. 2. 62.

1. हिक्क् *hikk* 1. par. âtm. (*avyaktê śabdê* K. *kûgê* V.) singultire.

2. हिक्क् *hikk* 10. âtm. (*hinsâyâm* K. *hinsê* V.) i. q. *hins*.

हिडिम्ब *hidimba* vel हिडिम्ब *hidimba* m. nom. pr. Râkśasi.

हिडिम्बा *hidimbâ* vel हिडिम्बा *hidimbâ* f. nomen Hidimbi uxoris.

हिण्ड् *hind* 1. âtm. (*anâdarê* K. *anâdarê gatâu* V.; scribitur *hid*) vilipendere, ire. Cf. *hêd*.

हित *hitá* v. *dʿâ* et *hi*.

हित्वा *hitvấ* v. *hâ*.

हिदिम्ब *hidimba* v. *hidimba*.

हिदिम्बा *hidimbâ* v. *hidimbâ*.

हिन्व् *hinv* 1. par. (*prîtâu*; scribitur *hiv*) exhilarare. Cf. *inv*.

हिम *himá* (ut videtur, a r. *hi*, quod hac in formatione fluere significare videtur, s. *ma*, v. *snu*) subst. m. nix, v. *himavant*, *himâlaya*. Adj. frigidus, v. *himânśu*. (Cf. slav. ЗИМА *śima* hiems, lit. *źiëma* id., gr. χιών, χεῖμα; lat. *hiems*, *hibernus*; hib. *geimhre*, *geimhrith*, *geimhreadh* „winter", v. Pictet p. 66 et *himartu* apud Wils. ed. 2; *gamh* „winter, cold".)

हिमवन्त् *himavant* m. (nive praeditus, a praec. s. *vant vat*) nomen montis, Himavans.

हिमांशु *himânśu* m. (frigidos radios habens, Bah. e *himá* et *anśú*) luna. Am.

हिमानी *himânî* f. (a *himá* s. *âna* in fem.) nix. Nalôd. 2. 5.

हिमालय *himâlaya* m. (nivis sedes, e *himá* et *âlaya* domus, sedes) Himâlayus, cognomen Himavantis montis.

हिरण्मय *hiranmaya* (forma anomal. a *híranya* aurum, s. *maya*) aureus. In. 2. 24.

हिरण्य *híranya* n. 1) aurum. N. 9. 12. 2) divitiae, opes.

हिरण्यकशिपु *hiranyakaśipu* m. (e praec. et *kaśipu* 1) cibus. 2) vestimentum, in du. cibus et vestimentum) nom. pr. Asuri. Su. 1. 2.

हिरण्यपुर *hiranyapura* n. (e *híranya* et *púra*) nomen urbis Asurorum. A. 10.

हिल् *hil* 6. par. (*hâvakaranê* K. *hâvakrtâu* V.) nugari, ineptire, ludicra agere (de feminis amore captis). Wils. „to express amorous inclination, to dally, to wanton, to sport amorously" (v. *hâva*).

हीन *hîná* v. *hâ*.

हु *hu* 3. par. *gúhômi*. Diis offerre, sacrificare, litare. Su. 1. 9: *âtmamânsâni guhvatâu*; Bʿ. 9. 27: *yag guhôśi dadâsi yat*; Man. 4. 22: *êtân êkê mahâyagńân ... indriyêśv êva guhvati*; Ragʿ. 13. 45: *tanum apy ahâuśît*; Mah. 3. 10761: *guhâvâ 'gnâu gatâm*; R. Schl. II. 41. 9: *agnihôtrâny ahûyanta*; Dr. 6. 21. — C. acc. personae cui sacrificatur. Sâ. 1. 25: *hutvâ 'gnim*; Man. 2. 186: *guhuyât samidbʿir agnim*; Mah. 2. 1154: *yô guhuyâd vibʿum*. — *hutá* 1) sacrificatus. Bʿ. 1. 24; v. *hutâśa*, *hutabʿug*. 2) is cui sacrificatum est. Sâ. 1. 21: *sâvitryâ hutayâ*. — Caus. *hâvâyâmi* facio ut quis sacrificet. R. Schl. II. 25. 25. (*hu* e *dʿu* vel *dʿû*, gr. ΘΥ, θύω, θυσία, θῦμα, θύτης cet., v. *dʿûmá* et gr. 104.)

c. *ut* praef. *abʿi* i. q. simpl. Ragʿ. 1. 53.

1. हुड् *hud* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Cf. *hûd*.

2. हुड् *hud* 6. par. (*sańgʿâtê* K. *magnê sańgʿê* V.) colligere, coacervare, submergi. Vid. sq.

हुण्ड् *hund* 1. par. (*sańgʿâtê* K. *sańgʿê* V.) colligere, coacervare. Vid. 2. *hud*.

हुर्छ् *hurč* 1. par. (*kâuṭilyê* proprie *hûrč*, unde *hûrčâmi*, *guhûrča* cet., v. *murč*) inflexum esse.

हुल् *hul* 1. par. (*hatâu* K. *hatâu čadi* V.) ferire, occidere, tegere. Cf. *han*.

हुतभुज् *hutab'ug* m. (qui sacrificatum edit, e *hutá* et *b'ug*) ignis, et deus ignis. Ur. 6. 13. Vid. sq.

हुतवह *hutavaha* m. (e *hutá* et *vaha* ferens, auferens) id. Ritu-S. 1. 27.

हुताश *hutâśa* m. (e *hutá* et *aśa* edens) id. N. 4. 9.

हुताशन *hutâśana* m. (e *hutá* et *aśana* edens) id. N. 5. 38.

हुहु *huhu* m. nom. pr. Gand'arvi. In. 2. 14.

हूङ्कार *hûṅkâra* m. (ex interj. *hûm* et *kâra* confectio) actio mysticam syllabam *hûm* exclamandi. R. Schl. I. 75. 17. Dêv. 6. 9. Up. 22.

हूड् *hûḍ* 1. âtm. i. q. 1. *huḍ*.

हृच्छय *hrččaya* m. (qui in corde jacet vel dormit, e *hrd* cor et *śaya*) amor et deus amoris. In. 5. 44. N. 1. 17.

हृद् *hrd* n. cor. N. 1. 18. (*hrd* correptum e *hard*, v. gr. comp. 1; lat. *CORD*, *cor*; gr. κέαρ; goth. *hairtô*, them. *hairtan*, v. gr. comp. 141; nostrum *Herz*. De gr. καρδία, lit. *śirdis*, slav. *srŭdĭze*, hib. *cridhe*, v. sq. *hŕdaya*.)

हृदय *hŕdaya* n. 1) cor. Br. 1. 5. N. 9. 4. 26. 2) notitia, scientia. N. 14. 21. 20. 29. (Vid. *hrd* et cf. slav. *srŭdĭze* neut., them. *srŭdĭzjo*; gr. καρδία nititur fem. formâ *hrdayâ*; ita lit. fem. *śirdis*, gen. *śirdiê-s*, vel *śirdê-s*. Etiam hib. *croidhe* vel *cridhe* masc. cor potius ad *hŕdaya*, e *hardaya*, quam ad *hrd* referendum esse censeo. Respiciatur deriv. *croidhea-mhuil* „hearty, generous".)

हृद्य *hrdya* (a *hrd* s. *ya*) amoenus, jucundus, gratus, suavis, amatus. B'. 17. 8.

हे *hê* interj. vocandi. Lass. 8. 18. 20. 12.

हेट् *hêṭ* 1. par. (*vâd'âyâm* K. *vâd'ê* V.) vexare.

1\. हेठ् *hêṭ'* 1. par. id.

2\. हेठ् *hêṭ'* 6. par. (*k'aćê* V.) i. q. 1. *k'ać*. Cf. *haṭ*.

1\. हेड् *hêḍ* 1. âtm. (*anâdarê*) vilipendere, negligere. R. Schl. II. 68. 22: *ahêḍamânâs tvarayâ sma dûtâ râtryân tu tê tat puram êva yâtâh*.

2\. हेड् *hêḍ* 1. par. (*vêśṭanê* K. *vêśṭê* V.) vestire, circumdare. Cf. *hôḍ*.

हेति *hêti* f. 1) sagitta. B'ar. 2. 36. 2) splendor solis. 3) flamma. (Am.: *ravêr arćiśća śastrańća vahnigvâlâća hêtayah*.)

हेतु *hêtú* m. (fortasse a r. *hi* s. uṇâd. *tu*) 1) causa, ratio. Su. 1. 23. N. 25. 10. 2) conditio, pactum. Dr. 9. 10.

हेतुता *hêtútâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis. Hit. 13. 10.

हेतुमत् *hêtumant* (a *hêtú* s. *mant mat*) causâ praeditus. B'. 13. 4.

हेम *hêmá* n. aurum.

हेमन् *hêmán* n. id. Rag'. 1. 10.

हेष् *hêś* 1. âtm. hinnire. B'aṭṭ. 14. 5: *hayâ gihêśirê*. — *hêśitá* n. hinnitus. Mah. 1. 2820: *hêśitasvana*. (Cf. *hrêś*; fortasse lat. *hinnio* per assim. e *hisnio*, quod deduci posset a nomine actionis *hêśaṇa* ejecto *a*.)

हेषा *hêśâ* f. (r. *hêś* s. *â*) hinnitus. Am.

हेषिन् *hêśín* m. (r. *hêś* s. *in*, nisi a praec. s. *in*) equus.

हैम *hâimá* (fem. -*î*, a *hêmá* s. *a*) aureus. Mêg'. 74.

हैमवत *hâimavata* adj. (a *himavant* Himavans, s. *a*) himavanticus. Dr. 5. 5.

होड् *hôḍ* 1. âtm. (*anâdarê* K. *gatâu anâdarê* V.) vilipendere, ire. Cf. *hêḍ*, 1. *huḍ*, *hûḍ*, *hâuḍ*, *hruḍ*, *hrûḍ*, *hrâuḍ*.

हौड् *hâuḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Vid. *hôḍ*.

ह्नु *hnu* 2. âtm. 1) eripere, auferre. B'aṭṭ. 15. 88: *yamasyâ 'hnôśṭa vikramam* (schol. *apanîtavân*). 2) se celare ab aliquo, c. dat., sich einem entziehen. Pâṇ. I. 4. 34: *dêvadattâya hnutê*. (Cf. *kśṇu*, goth. *hneivan* inclinare, *hnaivs* humilis, *hnaivjan* humiliare, germ. vet. *hnîgan* inclinare, anglo-sax. *hnîvan*, *hnîgan* id.; gr. νεύω, lat. *nuo*, v. Benfey 2. 182. Graff 4. 1127.)

57

c. *apa* celare, occultare, abnuere. Man. 8. 53: *nirdiśyâ 'pahnutê.*

c. *ni* id. Man. 8. 59: *yô yâvan nihnuvîtâ 'rtam.*

ह्मल् *hmal* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê* V.) se movere, vacillare. Cf. *hval.*

ह्यस् *hyas* adv. heri. (Cf. gr. χθές pro χες, lat. *heri* e *hesi*, *hes-ternus*; germ. vet. *ges-ter* heri, v. gr. comp. 391.)

ह्यस्तन *hyástana* (f. -*î*, a praec. s. *tana*) hesternus.

ह्रग् *hrag* 1. par. (*saṅvaraṇê*) tegere. Cf. *hlag.*

ह्रद *hrada* m. (r. *hrâd*, correpto *â*, s. *a*, v. sq.) lacus profundus, praesertim in Tartaro. N. 6. 13. Sâ. 7. 43.

ह्रदिनी *hradinî* f. (r. *hrâd*, correpto *â*, s. *in* in fem.) flumen. N. 12. 112. Vid. *nadî'.*

ह्रप् *hrap* 10. par. *hrâpáyâmi* loqui. Cf. *hlap*, *lap.*

ह्रस् *hras* 1. par. (*śabdê* K. *ravê* V.) sonare. Cf. *hlas*, *ras.* — âtm. diminui (fortasse denom. a *hrásva* brevis). Man. 1. 83: *âyur hrasatê pâdaśaḥ.* Caus. *hrâsáyâmi* diminuere. Man. 11. 216. Cf. *har hṛ.*

ह्रसिष्ठ *hrásiṣṭa*, ह्रसीयांस् *hrásîyaṅs*, v. gr. 226. 3.

ह्रस्व *hrásva* 1) brevis. N. 18. 6. 2) angustus, arctus. N. 23. 9.

ह्राद् *hrâd* 1. âtm. (*avyaktê śabdê* K. *svanê* V.) sonare, tonare. K.: *hrâdatê mêgaḥ.*

ह्रादिनी *hrâdinî* f. (r. *hrâd* s. *in* in fem.) fulmen, Indri fulmen. Am.

1. ह्री *hrî* 3. par. *ģihrêmi*, part. perf. pass. *hrîtá* et *hrîṇá.* Pudere, erubescere. Raģ. 15. 44: *ģihrâya râģavaḥ.* — *hrîtá* pudens, pudibundus. N. 13. 30. (Cf. *hrîć*, slav. *sram-i-ti* pudore afficere cum *s* = *h* sicut in *srŭdĭze* cor, v. *hṛ'daya*; fortasse germ. vet. ***HRU***, ***RU*** poenitere, *hriwu*, *riwu*, *hrau*, *rou*, *hruumês*, *ruun*; *hriuwa*, *riuwa*, *riwa* poenitentia; anglo-sax. *hreova* id., v. Pott 1. 209. Graff 4. 1142.)

2. ह्री *hrî* f. pudor.

ह्रीछ् *hrîć* 1. par. i. q. *hrî.* (Huc trahi posset goth. *id-reiga* poenitentia, nisi pertinet ad *raṅģ.*)

ह्रीमत् *hrîmant* (a *hrî* pudor, s. *mant mat*) pudibundus. Dr. 8. 44.

ह्रुड् *hruḍ*, ह्रूड् *hrûḍ*, ह्रौड् *hrâuḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

ह्रेष् *hrêś* 1. âtm. hinnire. Mah. 4. 2000: *hrêśamâṇâir vâģibiḥ.* — *hrêśitá* n. hinnitus. Mah. 3. 11764. — Caus. adhinnire alicui c. acc. Mah. 3. 11764: *hrêśayâmâsur anyônyaṅ hrêśitâiḥ.* (Vid. *hêś*, *hêśin* et cf. germ. vet. *hros* equus, angl. *horse*, nostrum *Roſs*, gr. χρό-μη, χρεμέθω, χρεμίζω.)

ह्लग् *hlag* 1. par. (*saṅvaraṇê*) tegere. Cf. *hrag.*

ह्लप् *hlap* 10. par. *hlâpáyâmi* (*bâśaṇê* V.) loqui. Vid. *hrap.*

ह्लस् *hlas* 1. par. sonare. Vid. *hras.*

ह्लाद् *hlâd* 1. âtm. gaudere, laetari. Mah. 1. 3036: *hlâdatê ģanitâ prêkśya (putram).* — Cum loc. rei. Mah. 1. 3037: *hlâdantê (naraḥ) svêśu dârêśu ģarmârtâḥ salilêśv iva.* — Caus. exhilarare. R. Schl. II. 44. 10: *śayânam anaģaṅ râtrâu ... raśmibiḥ saṅspṛśan śîtâiś ćandramâ hlâdayiśyati.* (Cf. anglo-sax. *glæd* laetus, splendens; angl. *glad*, germ. vet. *glat* splendens; hib. *gairdim* „I rejoice", nisi pertinet ad *gard gṛd* q. v.; slav. *rad* laetus, *radośća* laetitia; fortasse gr. γῆθος, γηθέω, ejectâ liquidâ, transpositâ aspiratione; fortasse γαίω e γαίθω vel γαθίω; lat. *gaudeo.*)

c. *â* caus. exhilarare. N. 21. 8: *mamâ "hlâdayatê ćêtaḥ.*

c. *pra* caus. par. âtm. id. R. Schl. I. 9. 56: *prahlâdayan*; Mah. 1. 7190: *prahlâdayadvam*; Ur. 86. 14: *prahlâdayasva.*

ह्वर् ह्वृ *hvar hvṛ* 1. par. (*kâuṭilyê*) curvum, flexuosum esse. (Vid. *prahva*, *upahvara* et cf. *dvar dvṛ*, lat. *vârus*, hib. *fiar* „crooked, inclined", *fiaraim* „I incline, bend", *fiaras* „crookedness".)

ह्वल् *ḥval* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê* V.) vacillare, titubare. (Cf. germ. vet. *wallôn* ambulare, errare, volitare.)

c. *vi* id. Maḥ. 1. 214: *sańǵńâń nô 'palab'ê sûta manô viḥvalatî 'va mê*; R. Schl. II. 13. 4: *pratyuvâća tataḣ krudd'ô muḥûrtań viḥvalann iva.* — *viḥvalita* vacillans, titubans. R. Schl. I. 9. 15: *madaviḥvalitâḣ kâśćit prapatanty utpatantića.*

ह्वे *ḥvê* 1. par. âtm. (*ḥu*, *ḥû* v. gr. 577) vocare, advocare. Su. 3. 10: *viśvakarmâṇam aḥvayat* (ed. Calc. *âḥvayat*); R. Schl. II. 34. 11: *âryô ḥvayati vô râǵâ*; Maḥ. 1. 3393: *mâćâi 'nâń śayanê ḥvayê.* (Slav. *ṣv-a-ti* vocare; island. vet. *hvía* hinnire, germ. vet. *hwaijôn* id., *hwaijôt*, *hweijôt*, *weiôt* hinnit, v. Graff 4. 1223; fortasse goth. *hrôpja* voco = scr. *ḥvâpayâmi*, sicut caus. secundum generalem regulam sonaret, pro quo anomale *ḥvâyáyâmi* [gr. 466], mutato *v* in *r* [v. gr. comp. 20], servatâ tenui *p*, sicut in *slêpa* dormio, v. *svap*; germ. vet. *hrôfu*, *ruafu* cet.; nostrum *rufe*; fortasse hib. *guilim* „I weep, cry, bewail" = *ḥvâyâmi*, mutato *y* in *l* [v. *yákṛt*], nisi pertinet ad 2. *gar* [*gṛ*].)

c. *â* 1) advocare. R. Schl. II. 58. 1: *âǵuḥâva tań sûtam*; 91. 12: *âḥvayê viśvakarmâṇam*; N. 5. 1: *âǵuḥâva maḥîpâlân . . . svayańvarê.* 2) provocare (ad pugnam vel ludum). Maḥ. 2. 879: *tvâm âḥvayâmaḥê râǵan sťirô yud'yasva*; 4. 342: *sarvamallân aťâ "ḥvayat*; Ṛgv. 32. 6: *â ḥi ǵuḥvê maḥâvîryam*; In. 5. 7: *śaśinań vaktraćandrêṇa sâ "ḥvayantî 'va*; N. 12. 83: *âḥûya* provocando, post provocationem. — Caus. *âḥvâyayâmi* advocari jubeo. Rag'. 15. 75: *kavim âḥvâyayâmâsa.*

c. *â* praef. *upa* id. sgf. 2. Maḥ. 2. 1765: *upâḥvayasva tam.*

c. *â* praef. *sam* 1) convocare. Su. 2. 9: *sâinikâńśća samâḥûya.* 2) provocare (ad pugnam vel ludum). Maḥ. 2. 1518: *tvâń samâḥvayatê*; 4. 346: *b'îmô mallań samâḥvayat*; 5. 35: *gând'ârarâǵasya sutam matâkšań samâḥvayad dêvitum.*

INDEX VERBORUM COMPARATORUM.

Numerorum signa indicant paginam, litera *a* et *b* columnam primam aut secundam; Praef. est praefatio.

A. E linguis Indicis.

1) Vocabula Prâcritica.

2) Vocabulum Hindostanicum.

B. E linguis Iranicis.

1) Vocabula Ṣendica.

2) Vocabula linguae Persicae veteris.

3) Vocabulum Medicum.

4) Vocabula Neopersica.

C. E linguis Graeciae.

1) Vocabula Graeca.

2) Vocabulum Neograecum.

3) Vocabulum Zaconicum.

D. E linguis Italiae.

1) Vocabulum Oscicum.

2) Vocabulum Umbricum.

3) Vocabula Latina.

4) Vocabula Franco-Gallica.

5) Vocabulum Valachicum.

E. E linguis Letticis.

1) Vocabula veteris linguae Borussorum.

2) Vocabula Lituanica.

*) Vid. gramm. comp. I. § 92 *h*. p. 145. not. *.

F. E linguis Slavicis.

1) Vocabula linguae Slavicae veteris.

G. E linguis Germanicis.

1) Vocabula Gothica.

2) Vocabula linguae Germanicae veteris.

3) Vocabula linguae Germanicae mediae.

4) Vocabula linguae Germanicae noviciae.

5) Vocabula linguae Saxonicae veteris.

6) Vocabula Anglo-Saxonica.

H. E linguis Celticis.

3) Vocabula Scotica.

Omissa sunt ac suis locis inserenda:

EMENDANDA.

pag. 7 a. lin. 19 lege *bʿavant* pro *bʿavat.*

pag. 21 a. lin. 1 lege अर्घ्य pro यर्घ्य.

pag. 37 b. lin. 25 lege praef. pro pranf.

pag. 40 a. lin. 10 lege आशुशुक्षणि pro अशुशुक्षणि.

pag. 44 b. lin. 7 infra lege *aiśma* pro *aêśma.*

pag. 53 a. lin. 15 lege उदञ्च् *udáńć* pro उदच् *údáć.*

pag. 53 b. lin. 9 infra उद्घाटिन् *udgʿâṭin* mutandum esse in उद्घातिन् *udgʿâtin* docet Böhtl. ad Śak. p. 153.

pag. 65 a. lin. 7 lege goth. *ibns* pro *ibus.*

pag. 100 a. lin. 10 lege *kʿsatʿra* pro *kʿśatʿra.*

pag. 112 a. lin. 15 infra lege *gluṅbokŭ* pro *glûboŭ.*

pag. 131 b. lin. 24 interpange actio, factum, vitae ratio.

pag. 138 a. lin. 13 lege *ǵṛ̂* pro *gṛ̂.*

pag. 142 a. lin. 9 lege σκότος pro σκοτός.

pag. 152 a. lin. 11 lege apertus pro aperta.

pag. 154 b. lin. 13 infra lege *kiusa* pro *kiusu.*

pag. 164 b. lin. 4 infra lege *dewynì* pro *dewyni.*

pag. 165 b. lin. 14 lege -τερος pro -τέρος.

ib. lin. 21 lege *tearnaim* pro *tearanaim.*

pag. 167 a. lin. 9 lege *threiha* pro *treiha.*

pag. 168 a. lin. 9 infra adde *tarḥ tṛḥ.*

pag. 169 b. lin. 1 lege τῆμος pro τημος.

pag. 175 a. lin. 6 infra lege *trâ* pro *tra.*

pag. 183 b. lin. 12 lege *doighir* pro *dvighir.*

pag. 185 b. lin. 17 lege διά-δη-μα pro δια-δή-μα.

pag. 197 a. lin. 11 lege deus pro dens.

pag. 202 b. lin. 4. 5 lege *upakramâiǩ* pro *upakramaiǩ.*

pag. 216 a. lin. 13. 14 divide man-slaughter.

pag. 234 b. lin. 5 lege περυστινός pro περιστυνός.

pag. 238 a. lin. 4 infra lege *pâdú'* pro *pâdú'.*

pag. 249 a. lin. 4 lege प्रकोप pro पकोप.

pag. 256 b. lin. 13 infra lege *fwn* pro *fion.*
pag. 265 b. lin. 9 infra lege *ana-buṣ-ns* pro *ana-buz-ns.*
pag. 267 a. lin. 15 lege ṣend. *mrû* pro *mru.*
pag. 281 a. lin. 6 lege goth. *brahv* pro *braho.*
pag. 281 b. lin. 12 lege ऍल्लच् pro ऍल्च्.
pag. 288 b. scribenda erat radix मार्ज् मृज् *mârǵ mṛǵ* pro मर्ज् मृज् *marǵ mṛǵ.* Vid. gr. comp. §. 1 p. 5.
pag. 289 b. lin. 13 infra lege ἀμαλός pro ἄμαλος.
pag. 304 a. lin. 8 lege ἧπα(ρ)τ-ος pro ἣπα(ρ)τ-ος.
pag. 319 a. lin. 19 lege *ramaṇîya* pro *ramanîya.*
pag. 320 a. lin. 11 infra lege राख् *râk'* pro राच् *râkś.*
pag. 325 b. lin. 20 lege vêd. pro vet.
pag. 336 b. lin. 16 lege *-laus*, *-lusum* pro laus, lusum.
pag. 354 b. lin. 15 lege वसन्त pro वसन्त्.
pag. 372 b. lin. 12 lege *wibu* pro *wiba.*
pag. 381 a. lin. 20 lege *śatá* pro *satá.*
pag. 388 a. lin. 14 adde *śilî.*
pag. 390 b. lin. 12 infra lege *śudd'á* pro *sudd'á.*
pag. 456 a. lin. 26 lege Ἥφαιστος pro Ηφαιστος.
pag. 476 c. lin. 18 infra lege 39 a. pro ʒ9 a.
Usque ad pag. 171 saepius B'aṭṭ. = B'aṭṭi-Kâvya legendum est pro B'att.

In vocabulis linguae slavicae veteris, russicae, lituanicae nonnumquam scriptura antiquior mutanda immutata remansit. Ita saepius omissum est *ŭ* finale vocabulorum slavicorum; pro *uṅ* nonnullis locis remansit *û*, pro *ṣ* ζ. Pro formis russicis ut *ćernyĭ* p. 92 b, *ṣiltyĭ* p. 120 b etc. scribendum est *ćernüĭ*, *ṣiltyĭ* etc. Terminatio futuri lituanici ubi *su* legitur, in *siu* mutanda est. Pro lit. *ie* nunc scribitur *ē*, pro *cz ć*; itaque e. c. legendum est *prētelus* pro *prietelus* p. 258 a, *rēwa* pro *riewa* p. 123 a, *ćystybē* pro *czystybe* p. 391 a etc. De singulis verbis v. Indices.

Ex officina academica.

187